52882

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

III. évf. 1-3. sz. 1952. jan.-márc.
Kézirat gyanánt.

C I K K E K , T A N U L M Á N Y O K

NYIKOLAJEV V.V.:

V.I. Lenin és I.V. Sztálin a szovjet állam megerősitéséről.

В. В. Николаев: В. И. Ленин и И. В. Сталин об усилении Советского государства.

OKK: B 6022

Sztálin elvtárs a "Marxizmus és nyelvtudomány" c. munkájában általánositotta a hazánk fejlődése során szerzett tapasztalatokat és ujból kihangsulyozta, hogy minden eszközzel erősiteni kell a szovjet államot, mert kapitalista környezet öleli körül. Társadalmunk minden ujabb fejlődési szakasza mind ujabb, egyre nagyobb és bonyolultabb feladatokat állit elénk a kommunizmus épitése és hazánk védelme terén. Ezeket a feladatokat a Bolsevik Párt vezette szovjet állam tevékenységének szakadatlan megerősitésével valósitjuk meg.

- . -

A kapitalista környezet által körülvett szocialista állam megerősitésének kérdését először V.I. Lenin és I.V. Sztálin vetette fel és dolgozta ki. Marx és Engels nem vetették fel és még nem is vethették fel ezt a kérdést. A jövendő szocialista állam fejlődésének problémáját a marxizmus megalapitói csak általánosságban vizsgálták. Nem láthatták előre azokat a különleges feltételeket, amelyek a szocializmust és a kommunizmust kapitalista környezetben felépitő országban merülnek fel.

Engels abból a tételből indult ki, hogy a szocializmus minden országban, vagy az országok többségében egyidejüleg arat győzelmet; az "Anti-Dühring"-ben klasszikusan meghatározta a szocialista állam fejlődését és rámutatott a szocialista forradalom győzelme után az állam elhalás folyamatára.

Sztálin elvtárs megjegyzi, hogy Engelsnek ez a megállapitása helyes, ha feltételezzük, hogy a szocializmus már minden országban, vagy az országok többségében győzelmet aratott, tehát az államot kapitalista környezet helyett szocialista környezet veszi körül és nem fenyeget többé kivülről jövő támadás; nincs többé szükség a hadsereg és az állam megerősitésére sem.

Lenin és Sztálin uj történelmi korszakban a szocialista állam fejlődésének abban a korszakában veti fel a kérdést, amikor a szocializmus csupán egy, magábanálló országban győzött és ezt a szocialista államot kapitalista környezet veszi körül.

"Engels általános formuláját a szocialista állam sorsáról általában - mondja Sztálin elvtárs - nem lehet kiterjeszteni a szocializmus egy, magábanálló országban aratott győzelmének különös és konkrét esetére, amely államot kapitalista környezet vesz körül, amelyet kivülről jövő katonai támadás veszélye fenyeget, amely ennekfolytán nem tekinthet el a nemzetközi helyzettől s amelynek jól kiképzett hadsereggel, jól szervezett büntetőszervekkel, erős felderitő szolgálattal, következésképen elég erős állammal kell rendelkeznie, hogy a szocializmus vivmányait a külső támadással szemben megvédhesse." /1/

Lenin és Sztálin megteremtették a kapitalista környezettel körülvett szocialista állam fejlődésének elméletét. Ez az elmélet szervesen folyik azokból a zseniális lenini tételekből, hogy a szocialista forradalom az imperializmus korszakában győzelmet arathat egy országban és, hogy a szocialista forradalom nem arathat egyidejüleg győzelmet az összes civilizált országban, vagy az országok többségében. Lenin és Sztálin rámutattak arra, hogy az ellenséges kapitalista környezet jelenléte miatt fenn kell tartani és minden eszközzel meg kell erősiteni a szocialista államot.

Csak miután a szocializmus az országok többségében, vagy minden országban győzött, miután a szocializmus, illetve a kommunizmus végleges győzelmet aratott, azután válik szükségtelenné az állam fennállása és következik be az államelhalás periódusa.

A szovjet állam - a kapitalista környezetben - a szocializmus és a kommunizmus felépitésének és a szovjet társadalom külső ellenségektől való megvédésének legfőbb eszköze. Történelmi hivatását az imperialista államok részéről fenyegető, fokozódó ellenséges aktivitás idején tölti be. A szovjet állam katonai, gazdaságiszervező és kulturális-nevelő feladatai szervesen összefüggnek azzal a ténnyel, hogy a szovjet államot ellenséges kapitalista környezet veszi körül. Sztálin elvtársnak a szovjet állam fejlődésének fő szakaszairól tett megállapitásai feltárják előttünk a szovjet állam fejlődésének bonyolult konkrét történeti folyamatát, az ellenséges kapitalista környezetben.

Ahhoz, hogy eredményesen épithessük az uj társadalmat, a munkásosztálynak a szovjet államot az uj társadalmi viszonyok megszervezésének, a szovjet rendszer ellen támadó ellenség szétzuzásá-

---

1/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 748-749.l.

nak hatalmas fegyverévé kell tennie. "A hatalom megragadása csak a dolgok kezdete - mutatott rá Sztálin elvtárs. - Az egy országban megdöntött burzsázia különböző okoknál fogva még sokáig erősebb marad, mint a proletáriátus, amely megdöntötte. Ebből következik, hogy megtartani a hatalmat, megszilárditani és legyőzhetetlenné tenni - ez a legfőbb dolog." /2/

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után V.I.Lenin és I.V.Sztálin a munkások és a paraszt tömegek egyre fokozódó aktivitására támaszkodva hozzáfogtak a világ első szocialista államának megteremtéséhez.

1918 tavaszán V.I.Lenin a Párt programmtervezetének fogalmazványában a Párt és a munkásosztály elé a következő főfeladatot állitja: "Meg kell erősiteni és fejleszteni kell a szovjet hatalmat, mint a proletáriátus és a szegényparasztság /félproletárok/ diktaturájának olyan formáját, amelyet a tapasztalatok már igazoltak és amelyet a tömegmozgalom és a forradalmi harc állitott előtérbe.

A szovjet hatalom megerősitése és fejlesztése abban áll, hogy szélesebben, általánosan és tervszerüen valósitsuk meg azokat a feladatokat, amelyek történelmileg erre az államhatalmi formára, az államnak erre az uj tipusára várnak..." /3/

A továbbiakban V.I.Lenin kimeritően és világosan fogalmazza meg tiz tézisét a szovjet hatalomról és ezekben kifejti a szovjet állam megerősitésének széles programmját.

Valamivel később, 1918 áprilisában, V.I.Lenin megállapitja, hogy milyen komoly fogyatékosságok vannak még a szovjet hatalom működésében: "A diktatura: vashatalom, forradalmian bátor és gyors, kiméletlen, mind a kizsákmányolók, mind pedig a gonosztevők elnyomásában. A mi uralmunk viszont - mértéktelenül lágy, gyakran jobban hasonlit a kocsonyához, mint a vashoz". /4/

V.I.Lenin ezzel kapcsolatban rámutat arra, hogy a burzsoázia összeesküvésekkel, lázadásokkal küzd a szovjet hatalom ellen, hogy minden eszközt felhasznál arra, hogy fegyelmezetlenséget és káoszt teremtsen, és éppen ezért a maga teljes élességében állitja fel azt a feladatot, hogy határozott kézzel kell alkalmazni a kényszert az összes kizsákmányolók és mindenfajta bomlasztó elemek teljes elnyomására. Ugyanakkor V.I.Lenin különösen kihangsulyozza, hogy meg kell szilárditani a fegyelmet, munkaversenyeket

---

2/ Sztálin müvei, 6.k. 12o.l.
3/ Lenin müvei, 27.k. 128.l. oroszul.
4/ Lenin, Vál.müvek, II.k. 385.l.

kell szervezni és szervezőket kell kiválasztani.

"Nekünk - mondta V.I.Lenin 1918 májusában - feltétlenül szükségünk van proletár fegyelemre, igazi proletár diktatúrára, hogy az öntudatos munkások erős vashatalma érezhetővé váljék országunk legtávolabbi sarkaiban is, hogy egyetlen kulák, egyetlen harácsoló és az ország gabonamonopóliumának egyetlen ellensége se maradjon büntetlenül, hanem hogy megtalálja és megbüntesse őket a munkásosztály fegyelmezett diktátorainak, a proletárdiktátoroknak büntető vaskeze." /5/

V.I.Lenin 1919 májusában a magyar munkásokhoz intézett üdvözletében a következőkép foglalta össze a szovjet hatalom fennállásának tapasztalatait: "A burzsoázia ellenállásával szemben, a kispolgárság megcsontosodottságával, maradiságával, határozatlanságával és ingadozásaival szemben a proletáriátus osztályharccal kénytelen megvédeni hatalmát, megszilárditani szervező befolyását, elérni ama rétegek "semlegesitését", amelyek félnek otthagyni a burzsoáziát és tulságosan határozatlan lépésekkel követik a proletáriátust: megszilárditani a dolgozók uj fegyelmét, bajtársi fegyelmét, a proletáriátussal való tartós kapcsolatukat, tömörülésüket a proletáriátus körül; megszilárditani ezt az uj fegyelmet, a társadalmi kapcsolatnak ezt az uj alapját a középkori feudális fegyelem helyébe, az éhség korbácsa által teremtett fegyelem, a kapitalizmus idején fennálló "szabad" bérrabszolgaság fegyelme helyébe." /6/

V.I.Lenin többizben kihangsulyozta a kispolgári beállitottság, a kistulajdonosi szokások, törekvések, csökevények hatását, amelyek sarkalatos ellentétben állnak a proletár fegyelemmel és a szocializmussal. Kiemelte, hogy minden öntudatos proletárnak arra kell törekednie, hogy ezeket a kispolgári csökevényeket leküzdje.

Igy közvetlenül a proletárdiktatura kikiáltása után V.I.Lenin teljes nagyságában tüzi ki azt a feladatot, hogy a szovjet államot meg kell erősiteni, és ez a feladat vezérfonalként huzódik végig a szovjet államnak mind első, mind második fejlődési fázisán.

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette Leninnek azt a tételét, hogy a szovjet államot az előtte álló feladatok teljesitése során meg kell erősiteni és tovább kell fejleszteni, s minden szempontból kidolgozta a kapitalista környezetben lévő szocialista állam megerősitésének kérdését.

5/ Lenin müvei, 27.k. 343.l. oroszul.
6/ Lenin, Vál.müvek, II.k. 565.l.

Sztálin elvtárs rendkivül nagy politikai és elméleti jelentőségü megállapitásokat tett erről a kérdésről.

A XVI. Pártkongresszuson azt a történelmi feladatot jelölte ki: meg kell szervezni, hogy a szocializmus mind a városban, mind falun széles fronton támadásba lendüljön. A kapitalista környezet és az elkeseredett osztályharc körülményei között a szovjet állam hatalmas szerepe még jobban kidomborodott. Ugyanakkor, a szocializmus időszakába lépéssel aktuális jelentőséget nyert országunk további sorsának kérdése. És Sztálin elvtárs továbbfejlesztve az államról szóló marxista-leninista tanitást, zseniálisan megoldja a szovjet állam fejlesztésének problémáját:

"Azt hirdetjük, hogy az állam elhal. De ugyanakkor amellett vagyunk, hogy erősiteni kell a proletárdiktaturát, mely a legerősebb és legnagyobb hatalom minden eddig létező államhatalom közül. Végső fokig fejleszteni az államhatalmat éppen az államhatalom elhalásához szükséges feltételek előkészitése céljából - ez a marxista formula". /7/

Sztálin elvtárs ezekben a szavaiban kimeritő világossággal és mélységgel mutat rá, hogy a kapitalista környezet körülményei között a legfontosabb feladat a szovjet állam megerősitése.

I.V.Sztálin a SzK/b/P Központi Bizottsága és Központi Ellenőrző Bizottsága egyesitett /1933/ januári plénumán tartott beszámolójában ujból kihangsulyozta, hogy mennyire fontos a munkásosztály diktaturájának megerősitése. Az osztályharc uj feladatairól és uj formáiról szólva, ezt mondotta: "Erős és hatalmas proletárdiktatura - ez az, amire nekünk ma szükségünk van ahhoz, hogy a halódó osztályok utolsó maradványait is pozdorjává zuzzuk és tolvaj mesterkedéseiket meghiusitsuk". /8/

Sztálin elvtárs egyben kimeritő magyarázatot ad az állam elhalásának kérdéséről:

"Az állam elhalása nem az államhatalom gyengitésén keresztül fog bekövetkezni, hanem az állam maximáliserőfeszitésén keresztül, amire okvetlen szükség van ahhoz, hogy végkép felszámoljuk a halódó osztályok maradványait és megszervezzük védelmünket a kapitalista környezettel szemben, amely még korántsincs s egyhamar nem is lesz megsemmisitve". /9/

I.V.Sztálin rendkivül világosan kifejtette a XVII. Pártkongresszuson a munkásosztály diktaturája megerősitésének kérdését. A

7/ Sztálin müvei, 12.k. 394.l.
8/ U.o. 13.k. 221-222.l.
9/ U.o. 222.l.

szocialista épités uj feladatainak világánál rámutatott arra, hogy még élnek a szétvert antileninista csoportok ideológiájának maradványai és ne higyjük, hogy a szocialista társadalom majd önmagától fog felépülni: "Az osztálynélküli társadalmat a dolgozók összességének közös erőfeszitésével kell kivivni és felépiteni, a proletárdiktatura szerveinek erősitése utján, az osztályok megszüntetése utján, a kapitalista osztályok maradványainak felszámolása utján, harcban a belső és külső ellenség ellen." /10/

1936 novemberében Sztálin elvtárs kimutatta, hogy milyen nevetségesek az alkotmány burzsoá kritikusai: "Ha az, hogy a munkásosztály diktaturájának alapját kiszélesitjük s ezt a diktaturát a társadalom állami vezetésének rugalmasabb, tehát hatalmasabb rendszerévé fejlesztjük, szerintük nem a munkásosztály diktaturájának erősbödését, hanem gyengülését, sőt az arról való lemondást jelenti, akkor helyénvaló a kérdés: van-e ezeknek az uraknak egyáltalán fogalmuk arról, hogy mi a munkásosztály diktatúrája"/11/

A szovjet állam hatalmának gigantikus növekedését leszögező Sztálini Alkotmány megteremtette a szükséges előfeltételeket a szocialista épités és országunk védelmének további sikerei számára.

A második ötéves terv sikeres teljesitése, országunk kapitalista elemeinek felszámolása jobban kiélezte a szocialista és kapitalista rendszer közti ellentéteket. A külföldi kémszervezetek szolgálatában álló trockisták, zinovjevisták, buharinisták, a burzsoá nacionalisták aljas bandája összeesküdve a szétvert kizsákmányoló osztályok töredékeivel a szovjet hatalom és a Párt elleni harc legvégső eszközeihez - a kártevéshez, diverzióhoz, terrorhoz - folyamodtak. Népünk gaz ellenségei azon mesterkedtek, hogy előkészitsék - kapitalista államok elleni háboru esetén - a Szovjetunió vereségét és arra törekedtek, hogy visszaállitsák országunkban a kapitalizmust. Sztálin elvtárs leleplezte ellenségeink aljas fondorlatait és a SzK/b/P Központi Bizottsága /1937/ február-márciusi plénumán rendkivül fontos feladatként jelöli meg, hogy teljesen ki kell irtani a nép ellenségeit és minden eszközzel erősiteni kell államunkat, a hadsereget és a felderitő szolgálatot.

A SzK/b/P XVIII. Kongresszusán I.V. Sztálin, a Szovjetuniót körülvevő ellenséges kapitalista környezetről szólva, kihangsulyozza, mennyire fontos, hogy állandatlanul erősitsük a szovjet állam katonai, politikai és gazdasági hatalmát.

10/ Sztálin müvei 13.k. 370.l.

11/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 653.l.

A Nagy Honvédő Háboru a német fasizmus feletti győzelem feltételeként követelte meg a szovjet állam rendkivül fokozott megerősitését. I.V. Sztálin a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 26. évfordulóján mondott beszédében összegezte, hogy mit tett a szovjet nép ebben az irányban:" A szovjet állam sohasem volt még olyan szilárd és megingathatatlan, mint most, a Honvédő Háboru harmadik évében. A háboru tanulságai mellett szólnak, hogy a szovjet rend nemcsak a békés épitès éveiben, az ország gazdasági- és kulturális fellendülésének megszervezése terén bizonyult a legjobb formának, hanem háborus időben is, a nép minden erejének az ellenség visszaverésére irányuló megszervezése terén is a legjobb forma... Nem kétséges, hogy a Szovjetállam erős és még jobban megszilárdult államként kerül ki a háboruból." /12/

Sztálin elvtárs vezetése alatt a Párt, a kormány, a nép és a hadsereg gigászi erőfeszitésével biztositott a szovjet állam és a Szovjet Hadsereg erejének páratlan fokozódását. Még jobban megerősödött a nép erkölcsi és politikai egysége, fokozódott a szovjet emberek fegyelmezettsége és szervezettsége, teljes méltységében feltárult a szovjet hazafiság, megbonthatatlannak bizonyult a Szovjetunió népeinek barátsága. Mindez biztositotta a hitlerista bandák szétzuzását és a világ megszabaditását a fasizmus igája alól. "Azt hitték, hogy a Szovjetunió elszegényedik és meggyengül, ezzel szemben még jobban megerősödött a Nagy Honvédő Háboru idején", /13/ - mondta Molotov elvtárs a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31. évfordulóján tartott beszédében.

A Nagy Honvédő Háboru győzelmes befejezése lehetővé tette, hogy a szovjet nép visszatérjen a békés alkotó munkához. Népünk bámulatosan rövid idő alatt beheggesztette a háboru okozta sebeket, határidő előtt teljesitette a háboruutáni sztálini ötéves tervet és még erősebbé tette szocialista államát.

Sztálin elvtárs konkretizálta a kommunista társadalom felépitésének feladatait. Moszkva Sztálin-kerületének választoi gyülésén mondott beszédében a szovjet nép elött a kommunizmus épitésének hatalmas programmját tárta fel. E programm megvalósitásának feltétele a szovjet állam minden eszközzel valo megerősitése.

A SzK/b/P Központi Bizottsága a Szovjetunió Legfelső Tanácsának legutóbbi választásai alkalmával a választókhoz intézett üzenetében a következőket irta: "Lenin-Sztálin pártja szent kötelességének tartja a hazánkban lakó népek békés munkájának bástyáját képező szovjet szocialista állam további megerősitését."

A választók azzal, hogy a kommunisták és pártonkivüliek blokkjának jelöltjeire szavaznak, arra szavaznak, hogy szocialista ha-

12/ Sztálin, A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról, 114-115.l.
13/ Tartós békéért, népi demokráciáért! 1948. nov. 21. 5.l.

zánk a továbbiak során is erős és szabad legyen, hogy szovjet államunk erős és legyőzhetetlen legyen." /14/

Rendkivül nagy elméleti, politikai és gyakorlati jelentősége van azoknak az általános megállapitásoknak, amelyeket Sztálin elvtárs "Válasz az elvtársaknak" c. munkájában a szocialista állam f. fejlődési vonalának kérdéseiről tett. I.V.Sztálin A. Holopov elvtárshoz intézett levelében rámutatott arra, hogy a szovjet állam megerősitése az egész szovjet nép állandó feladata és hogy ez a feladat aktuális lesz egészen addig, mig a szocializmus a kapitalista államok többségében győzelmet nem arat. A bibliamagyarázók és talmudisták Engels formuláját a szocialista államnak a szocialista forradalom győzelme utáni elhalásáról, próbálták ráhuzni a mi országunkra és azt követelték, hogy Pártunk hozzon mielőbb intézkedéseket az állam leépitésére.

"A szovjet marxisták azonban a mi korunkban kialakult világhelyzet tanulmányozása alapján arra a következtetésre jutottak, hogy amikor a kapitalista környezet még fennáll, amikor a szocialista forradalom csupán egy országban győzött, a többi országban pedig a kapitalizmus uralkodik, a győztes forradalom országának nem gyengitenie, hanem mindenképpen erősitenie kell államát, az állami szerveket, a felderitő szerveket, a hadsereget, ha ez az ország nem akarja, hogy a kapitalista környezet szétzuzza. Az orosz marxisták arra a következtetésre jutottak, hogy Engels tétele azt tartja szem előtt, hogy a szocializmus minden országban, vagy az országok többségében győzött, hogy Engels tétele nem alkalmazható arra az esetre, amikor a szocializmus egy, egymagában vett országban győz, valamennyi többi országban pedig a kapitalizmus uralkodik." /15/

Sztálin elvtárs rámutatott arra:

1/ hogy a Szovjetunió fejlődésének vonala a szovjet állam szakadatlan és minden eszközzel való megerősitése;

2/ hogy a szovjet állam minden eszközzel való megerősitésének formulája a szovjet állam fennállásának egész időszakára érvényes egészen addig az ideig, "amikor a szocializmus egymásutáni győzelmei egyes országokban a szocializmus győzelmére fognak vezetni az országok többségében, és amikor ilymódon létrejönnek majd az engelsi tétel alkalmazásához elengedhetetlen feltételek." /16/

Tehát a szovjet állam megerősitése nem konjukturális jelenség,

---

14/Bolsevik, 1950. 4.szám 2-3.l.
15/Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, MLKK,mell. 6-7.l.
16/U.o. 7.l.

amely a szovjet társadalom életének csak egyes periodusaira jellemző. Mig a két rendszer - a szocializmus és a kapitalizmus rendszere - fennáll, a szovjet állam megerősitése a szocializmus és a kommunizmus szovjetunióbeli felépitésének törvénye.

- . -

Rendkivül fontos kérdés az, hogy mi a szovjet állam megerősitési folyamatának fő tartalma.

Á mi társadalmunk ugy halad előre a kommunizmus felé, hogy megoldja a szovjet államnak történeti feladatait, amelyek a munkásosztály diktaturája előtt állnak. I.V.Sztálin ezeket a feladatokat kimeritő alapossággal és mélységgel fogalmazta meg a proletárdiktatura három fő vonásáról adott megállapitásában:

"1. Á proletárhatalom kihasználása a kizsákmányolók elnyomására, az ország megvédésére, a más országok proletárjaihoz füződő kapcsolatok megerősitésére, a forradalom fejlesztésére és győzelmére minden országban.

2. Á proletárhatalom kihasználása arra, hogy a dolgozó és kizsákmányolt tömegeket végleg elszakitsuk a burzsoáziától, hogy a proletariátus és e tömegek szövetségét megerősitsük, hogy e tömegeket a szocialista épitőmunkába bevonjuk, hogy e tömegeket a proletáriátus államilag vezesse.

3. A proletárhatalom kihasználása a szocializmus megszervezésére, az osztályok megszüntetésére, az osztálynélküli társadalomba, az államnélküli társadalomba való átmenetre." /17/

Sztálin elvtársnak a proletárdiktatura három fő vonásáról szóló tételei, felölelik a proletárdiktatura politikai, katonai, gazdasági és kulturális feladatainak egész komplexumát. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy milyen mély és szerves kapcsolat áll fenn a munkásosztály előtt álló külpolitikai és belpolitikai feladatok között és kiemeli, hogy milyen rendkivül nagy nemzetközi jelentősége van a proletárdiktaturának országunkban.

A munkásosztály diktaturája - mondja Sztálin elvtárs - periodusokra oszlik, amelyek keretében hol ez, hol az a kérdéscsoport kerül előtérbe. Igy a polgárháboru időszakában a diktatura erőszak-jellege tolul előtérbe, a szocializmus épitésének időszakában pedig a békés, szervező, kulturális munka. De ugyanakkor szoros, elszakithatatlan kapcsolat áll fenn a munkásosztály diktaturájának három vonása között. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy csak e három vonás összefogása adja meg a proletárdiktatu-

---

17/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 152.l.

ra teljes befejezett fogalmát.

"A proletárdiktatura fogalma állami fogalom". /18/ V.I.Lenin rámutatott arra, hogy: "a diktaturát a Szovjetekbe szervezett proletariátus gyakorolja, amelyet a... kommunista, bolsevik párt vezet." /19/

A szovjet állam ugy biztositja a proletárdiktatura történelmi feladatainak megoldását, hogy mozgósitja és szervezi a Bolsevik Párt által vezetett munkásosztály és a dolgozó tömegek aktivitását.

Sztálin elvtárs általánositja a szocialista épités tapasztalatait, konkretizálja és továbbfejleszti a munkásosztály diktaturájának a szocialista állam két fő fejlődési fázisára irányuló történelmi feladatait, és rámutat ezen feladatok megoldásának történei sorrendjére.

I.V.Sztálinnak a szocialista államról adott tanitása mély, szerves kapcsolatban áll a proletárdiktatura három fő vonásáról tett megállapitásaival és a proletárdiktatura elméletének továbbfejlesztését képezi. Ez nyilvánvalóvá válik, ha elmezzük azt a kérdést, hogy azokat a feladatokat, amelyeket I.V.Sztálin a proletárdiktatura három fő vonásáról tett megállapitásaiban megfogalmazott, hogyan kell megoldani a szovjet állam történeti fejlődésének folyamán.

Hogyan valósultak meg a szovjet állam történeti fejlődésének folyamán a proletárdiktatura első fő vonását jellemző feladatok?

A szocialista állam fejlődésének első fő időszakában a szocialista állam fő feladata az országon belül a kizsákmányolók ellenállásának elfojtása volt. Az illető időszak alatt ez a feladat megoldást is nyert. A szovjet állam kisajátitotta a burzsoáziát, megtörte ellenállását, szétzuzta a hivatalnoki kar és a burzsoá értelmiség szabotázsát, szétzuzta az ellenforradalmi kulákokat, elfojtotta az oroszországi és külföldi burzsoázia által szervezett zendüléseket, lázadásokat, összeesküvéseket, erős hátországot teremtett a Vörös Hadsereg számára a polgárháboru és az intervenció időszakában. A kulákságnak, mint osztálynak felszámolása, a teljes kollektivizálás alapján befejezte a kizsákmányoló osztályok szétzuzásának feladatát.

A szocialista államnak felső fejlődési fázisában külön kiemelkedő fő funkciója volt a megdöntött osztályok elnyomása az országon belül. Ezért volt rendkivül nagyjelentőségü a burzsoázia ellenállásának letörése. A kizsákmányolók felszámolásával meg-

---

18/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 161.l.
19/ Lenin művei, 31.k. 33.l.

szünt, elhalt a szocialista államnak a megdöntött osztályok elnyomására irányuló funkciója.

Az ország védelme a kivülről jövő támadások ellen egyik legfontosabb feladata a szovjet államnak, fejlődésének mind első, mind második fázisában. Ez a feladat teljesen csak a szocializmus, illetve a kommunizmus végleges győzelme után nyer megoldást. Országunk védelmének feladatai erősen kifejezésre jutottak a szovjet állam fennállásának első fázisában, mikor a belső és külső ellenforradalom elleni harcban a proletárdiktatura államának a léte eldőlt. A maga teljes nagyságában jelentkezett a védelem feladata a szovjet állam fennállásának második fázisában is és egy teljesen korszerü, a technika legkorszerübb vivmányai szerint felszerelt hadsereg megteremtésében jutott kifejezésre.

Az ország védelmének jelentőségét kihangsulyozta az, hogy a kapitalista elemeknek az országon belüli felszámolásával és a kapitalizmus visszaállitására törekvő belföldi támaszpontok megsemmisitésével kiéleződtek az ellentétek a szocializmus országa és kapitalista környezete között.

A Párt és Sztálin elvtárs többizben figyelmeztettek arra, hogy a fegyveres támadás ujabb veszélye fenyegeti a Szovjetuniót és mozgósitották a szovjet népet az ország védelmének megerősitésére, hogy minden lehetőséget használjanak ki államunk katonai erejének fokozására. Az élet megmutatta, hogy a Párt milyen sikerrel folytatta az ország előkészitését az aktiv védelemre. A szovjet nép és a Szovjet Hadsereg pozdorjává zuzták a hitlerista Németországot és az imperialista Japánt.

A háborutáni időszakot a két tábor: az USA által vezetett imperialista tábor és a Szovjetunió vezette antiimperialista demokratikus tábor - közötti harc további kiéleződése jellemezte. Az amerikai imperializmus veszett fegyverkezési hajszát folytat, háborut robbantott ki Koreában és egy ujabb világháborut készit elő.

Természetes, hogy hazánk védelmi felkészültségének teljesmérvü megerősitése a békés kommunista épités feltétele, de ez egyébként a szovjet állam egyik legfőbb feladata fennállásának egész folyamán.

Nyilvánvaló az is, hogy a szovjet munkásosztály diktaturájának nemzetközi feladatai sem veszitenek jelentőségükből a szovjet társadalom fejlődésének egyik időszakában sem egészen a szocializmus világméretü győzelméig. A Szovjetunió a demokratikus, antiimperialista tábor élén áll, mint a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért folyó harc fő, vezető ereje. A Szovjetunió nem avatkozik bele más országok belügyeibe, de magának a fennállásának ténye és a szocialista épités sikerei hatalmas forradalmasitó hatást gyakorolnak az események egész menetére az egész világon.

Ha azt a kérdést vizsgáljuk, hogy hogyan valósitja meg a szovjet állam a proletárdiktatura második fő vonásának feladatait, akkor meg kell jegyeznünk, hogy államunknak már első fejlődési fázisára jellemző az, hogy teljesen elszakitották a dolgozó tömegeket és elsősorban a parasztságot a burzsoáziától és szoros szövetséget hoztak létre a proletariátus és a parasztság között. Enélkül lehetetlen lett volna elfojtani a burzsoázia ellenállását és megszervezni az ország védelmét. A szovjet állam fejlődésének első fázisára jellemző továbbá, hogy bevonták a parasztságot és az összes dolgozókat a szocializmus épitésébe és megvalósitották azt, hogy a munkásosztály vezesse az államot.

A szovjet állam második fejlődési fázisában mégjobban megerősödik a munkásosztály és a parasztság szövetsége, még erősebben kapcsolódik be a parasztság a szocializmus épitésébe és megvalósul az, hogy a dolgozó tömegek állami vezetését a munkásosztály gyakorolja. E feladatok megoldására a szovjet állam a gazdasági-szervező és kulturális-nevelő funkciót tölti be. Ez a funkció az első fejlődési fázisban nem alakult ki eléggé, azonban a szovjet állam második fejlődési fázisában döntő funkcióvá vált.

A proletárdiktatura második fő vonását képező feladatok teljes megoldása kapcsolatos a munkásosztály és a parasztság közötti határ elmosódásával és a kommunizmus felépitésével.

A munkásosztály diktaturájának harmadik fő vonását az jellemzi, hogy a proletariátus hatalmát a szocializmus szervezésére, az osztályok megsemmisitésére, az osztálynélküli társadalomra - a szocialista társadalomra - való áttérésre használja fel.

E történelmi feladatoknak a megoldása közvetlenül a munkásosztály diktaturájának felállitása után megkezdődött. Ezek a feladatok azonban csak a szovjet állam második fejlődési fázisában bontakoztak ki teljesen és a szocialista gazdaság országos megteremtésében, a kulturforradalom megszervezésében, a kapitalista elemek utolsó maradványainak felszámolásában jutottak konkrét kifejezésre. Az állam tevékenységének fő tartalma az országon belül a békés gazdasági-szervező és kulturális-nevelőmunka, valamint a szocialista tulajdon védelme lett.

A Szovjetunió a szocialista társadalom épitésének befejező fázisába lépett és fokozatosan áttér a kommunista társadalom felépitésére. Ezt az időszakot a proletárdiktatura harmadik fő vonásának teljes kibontakozása jellemzi és ez a kommunizmus felépitésének feladata. A szocializmus, illetve a kommunizmus végleges győzelmével a proletárdiktatura állama történeti szerepe befejeződik..

Tehát mikor azt vizsgáljuk, hogy a munkásosztály diktaturájának mely történeti feladatai nyertek megoldást a szovjet állam te-

vékenysége folyamán, akkor azt látjuk, hogy az első fázisban csak a kizsákmányoló osztályok ellenállásának letörése és a dolgozóknak és kizsákmányolt tömegeknek a burzsoáziától való végleges elszakitása nyert végleges megoldást.

A munkásosztály diktaturája összes többi feladatait csak a szovjet állam második fázisában, további fejlődése folyamán oldotta meg. Ennek során az ország védelmének feladatait, a szovjet munkásosztály diktaturájának nemzetközi feladatait, a szocializmus illetve a kommunizmus végleges győzelmének feladatait teljesen csak akkor lehet megoldani, ha legyőzzük a szovjet társadalom fejlődésének külső ellentéteit, a Szovjetunió és a kapitalista világ közötti ellentéteket, ha a szocializmus erői győzelmet aratnak a nemzetközi arénában.

A kérdés áttekintése után megállapithatjuk, hogy a szovjet állam a munkásosztály diktaturájának feladatait a következő történeti sorrendben oldja meg:

1./ A szovjet társadalom fejlődése során nőnek a szovjet állam előtt álló feladatok. A munkásosztály egyes feladatai nem nyertek és nem is nyerhettek megoldást a szovjet állam fennállásának első periódusában és ehhez hozzájöttek még a szovjet állam második fázisának feladatai.

2./ A szovjet társadalom fejlődése arányában egyre terebélyesedik a szovjet állam előtt álló feladatok mérete és belső tartalma. Igy például az ország védelmének feladata a szovjet állam második fázisában valósul meg egyre bonyolódó nemzetközi helyzetben és lényegesen magasabb szinvonalu haditechnika alapján, mint azelőtt volt.

A szocialista gazdaság szervezésének feladatai ötéves terveink célkitüzéseiben következetesen és konkrétan le vannak fektetve. Az egymást követő ötéves tervek során hatalmas emelkedést mutatnak az eredmények. Köztudomásu, hogy az ipari termelés évenkénti gyarapodása az első ötéves terv folyamán 5.6 milliárd rubelt, a másodikban 10.5 milliárdot, a harmadikban /1938-1940/ 14 milliárd rubelt tett ki. A háboru utáni első ötéves terv során az ipari termelésben elért évenkénti gyarapodás 16 milliárd rubelre rugott, ami majdnem a háromszorosa az első ötéves terv folyamán az ipari termelésben elért növekedésnek.

A szovjet állam a termelőerők már elért fejlődési fokára támaszkodva a kommunista épités egyre nagyszerübb feladatait képes felvetni és megoldani. A szocialista alap megerősitése és fejlődése megteremti a feltételeket ahhoz, hogy ujabb nagyszerü feladatokat állitsunk előtérbe. Ezeknek a feladatoknak a megvalósitása során egyre fokozottabban erősödik a szovjet állam tevékenysége.

3./ A szovjet társadalom fejlődése arányában kiéleződnek az ellentétek a szocializmus és a kapitalizmus rendszere között.

A szovjet állam történelmi feladatait a kapitalista osztályok elkeseredett ellenállása, késhegyig menő osztályharc körülményei között oldotta meg. A szovjet állam második fejlődési fázisában létrejött a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége. Miután a Szovjetunióban felszámolták a kizsákmányoló osztolyokat, az osztályharc sulypontja a nemzetközi politika szinterére helyeződött át.

A szovjet állam erejének és hatalmának gyarapodása vad dühöt váltott ki külső ellenségeiből. A német fasizmus kidolgozta a szovjet állam megsemmisitésének és a szovjet nép kiirtásának tervét és hitszegően rátört a Szovjetunióra. A Nagy Honvédő Háboru győzelmes befejezése egyáltalán nem tüntette el a külső ellentéteket, ezeknek pedig jelentőségük van a szovjet társadalom fejlődése szempontjából. A háboru utáni helyzetet az jellemzi, hogy még jobban kiéleződött az ellentét a szocialista és a kapitalista rendszer között, és fokozódott az antidemokratikus, imperialista tábor által előkészitett uj szovjetellenes háborura való előkészület veszélye. A szovjet állam szilárd és következetes békepolitikát követ, azt a politikát, hogy a két rendszer békésen megférhet egymás mellett, de nem hagyhatja figyelmen kivül azt a tényt, hogy az amerikai-angol imperializmus ellenséges tevékenységet folytat a Szovjetunió irányában.

4./ Az országunk előtt álló politikai katonai, gazdasági és kulturális feladatok szakadatlan növekedésének arányában egyre bonyolultabbá válik a szovjet társadalom vezetésének, a szocialista épitésnek és országunk védelmének kérdése.

Mindez rendkivül fontossá teszi a szovjet állam szerepét, mert a szovjet állam a legfőbb fegyver a munkások és parasztok kezében a szocializmus és a kommunizmus felépitésére és a külső ellenség elleni védelemre, továbbá objektiv szükségszerüséggé teszi a szovjet állam tevékenységének az állandó, minden eszközzel való megerősitését, hogy meg tudja oldani a kommunizmus épitésének egyre fokozódó feladatait.

Ahhoz, hogy meg tudjuk valósitani a szocialista épitésnek a Szovjetunió fejlődésének minden uj szakaszában felmerülő terveit, megkell szervezni a tervek megvalósitását, mozgósitani kell a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség alkotó erőit, felhasználva a szovjet rendszer előnyeit, s vigyázattal és éberen kell figyelni a nemzetközi helyzetet. A szovjet állam a Párt irányitásával hatalmas és egyre nagyobb terjedelmü munkát végez terveink megvalósitásában, valamint maguknak a terveknek a kidolgozásában is. A kommunizmus épitésének uj feladatai a megelőző fejlődési szakasz feladatainak feljesitéséből nőnek ki és biztositják a szovjet társadalom és állam gazdasági és politikai erejének növekedését.

A szovjet állam szakadatlanul fokozódó tevékenységének eredményei: a szovjet társadalom fejlődésében mutatkozó ellenmondások, fogyatékosságok kiküszöbölése, a szocialista épités és hazánk védelme, a Szovjetunió politikai, gazdasági, katonai és kulturális hatalmának további növelése és annak elősegitése, hogy a szovjet társadalom minél erősebb ütemben haladjon előre a kommunizmus felé.

Ezzel kapcsolatban a szovjet állam előtt álló feladatokban végbemenő változások és a feladatok növekedése révén váltják egymást az állam fejlődési fázisai, megváltoznak az állam funkciói, és a formák is. "...Nekünk most teljesen uj, szocialista államunk van - mondta Sztálin elvtárs a XVIII. Pártkongressuson tartott beszámolójában, - amilyen még nem volt a történelemben és amely, formája és funkciói szerint, jelentékenyen különbözik az első szakasz szocialista államától." /2o/

A szovjet állam megerősödése a SzK/b/Pártjának irányitása révén valósul meg. A SzK/b/ a dolgozók élcsapata a szocialista rendszer megerősitéséért és fejlesztéséért vivott harcukban és a dolgozók mind társadalmi, mind állami szervezeteinek fő magja.

A munkásosztály előtt álló történelmi feladatok megoldása, a szovjet társadalom vezetése a kommunizmus felé, ez mind a Lenin-Sztálin pártja által irányitott szovjet állam tevékenységének eredménye. A szovjet állam mozgósitja és szervezi a tömegek aktivitását, a nép alkotó erejét a szocialista társadalom épitésére.

A kommunizmus olyan társadalmi forma, amelyet maguk a Kommunista Párt által vezetett népi tömegek épitenek öntudatos munkával. A szovjet állam megerősödése szerves kapcsolatban áll a szocialista demokratizmus kiterjesztésével és a népi tömegeknek az állam vezetésébe, az aktiv politikai életbe és a termelésbe való szakadatlan és egyre fokozódó bevonásával. Amikor a Párt és a kormány a szocialista épitésnek ezeket a kérdéseit megoldja, állandóan tekintettel van arra, hogy erősitse az országunkban lakó népek közti barátságot és együttmüködést. A szovjet állam ugy erősödik, hogy minden eszközzel fejleszti a szocialista demokratizmust és megszilárditja a Szovjetunió népei közti barátságot és testvéri együttmüködést.

Ez ragyogóan kifejezésre jut a Sztálini Alkotmányban. A Sztálini Alkotmány törvénybe lefektette és visszatükrözi a szocialista épités óriási eredményeit és egyben a szovjet szocialista demokratizmus legalaposabb kiterjesztését jelenti.

2o/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 752.l.

A szovjet állam megerősitésének legfontosabb tényezője a soknemzetiségü Szovjetunió népi tömegei által az ország érdekében kifejtett aktivitás szakadtlan fokozása. Sztálin elvtárs az első ötéves tervről tartott beszámolójában az ötéves tervnek négy év alatti teljesitését biztositó fő erőkről szólva, rámutatott arra, hogy "ez az erő, mindenekelőtt, a munkások és kolhozparasztok milliós tömegeinek aktivitása és önfeláldozása, lelkesedése és kezdeményezése, azoké a munkásoké és kolhozparasztoké, akik, a mérnökökkel és technikusokkal egyetemben, hatalmas energiát fejtettek ki a szocialista verseny és az élmunkásmozgalom kifejlesztése érdekében. Kétség nem férhet hozzá, hogy enélkül célunkat nem tudtuk volna elérni, egy lépéssel sem tudtunk volna előrehaladni." /21/

A Párt által vezetett népi tömegek aktivitása, önfeláldozása, lelkesedése és kezdeményezése tették lehetővé, hogy a szovjet ország hatalmas ipari- és kolhozállam lett. A munkásoknak, kolhozistáknak és az értelmiségnek a fronton és a hátországban tamusitott hősiessége tette lehetővé, hogy a szovjet nép világtörténelmi győzelmet aratott a fasiszta Németország és az imperialista Japán felett. A tömegek alkotó aktivitásának hatalmas fellendülése következtében vált lehetővé, hogy határidő előtt teljesitsük a háborutáni ötéves tervet és haladjunk nagy léptekkel a kommunizmus felé. A kommunizmus épitkezései, a szovjet nép szivügye és egyre fokozódó munkaverseny folyik ezen épitkezések megrendeléseinek határidő előtti teljesitéséért. A városban és falun folyó szocialista munkaversenynek az egész népet átfogó hatalmas lendülete mutatja a szovjet emberek aktivitásának fokozódását, és ez hatalmas tényező a szovjet állam megerősitésében.

A népi tömegeknek az állam érdekében kifejtett egyre fokozódó aktivitása készíti elő a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a jövőben az állami funkciókat társadalmi-közigazgatási funkciókkal váltsuk fel. A szocialista demokratizmus teljes kifejlesztése, a tömegeknek az államigazgatásba való bevonása képezik tehát a leghaladóbb társadalmi viszonyok kifejlesztését.

A szovjet állam megerősödése során megszilárdult a szovjet társadalom erkölcsi-politikai egysége, a Szovjetunió népei közti barátság, a szovjet hazafiság, és egyre jobban kifejlődik a kritika és az önkritika. Mivel ezek a szovjet társadalom fejlődésének mozgató erői, jelzik az egész világ előtt egy uj, szocialista demokratizmus hordozójaként fellépő szovjet állam erejének hatalmas növekedését.

21/ Sztálin müvei, 13.k. 225.l.

A társadalmi fejlődéstörvények a társadalom életének jelenségei, illetve jelenségcsoportjai közti szükséges, lényeges és szoros viszonyt és kapcsolatot fejezik ki. A szovjet állam megerősödése, mint a szocializmus és a kommunizmus épitésének törvénye, a szovjet társadalom és a szovjet állam szükséges, lényeges és szoros viszonyát fejezi ki.

A szovjet állam megerősödése, mint a szocializmusé és a kommunizmus felépitésének törvénye kifejezi a szovjet társadalom és a szovjet állam viszonyát, egészen a szocializmus, illetve a kommunizmus végleges győzelméig. A kommunizmus felépitésével megváltozik a viszony a szovjet társadalom és a kommunizmus felépitésének fő eszközét jelentő szovjet állam között. Az állam megszünik ezt a funkciót betölteni, teljesitette feladatát - a kommunizmus felépitésének feladatát. De amig a kapitalista környezet fennáll, az államra még szükség van, hogy a kommunista társadalmat a külső ellenségtől megvédje. Az állam megerősitése tehát még a kommunista társadalomban is követelmény marad.

Sztálin elvtárs arra tanitja a Pártot és a népet, hogy a tudománynak a társadalmi fejlődés törvényeiről tett megállapitásai megbizható megállapitások, amelyek az objektiv igazságok jelentőségével birnak. Rámutat arra, hogy a Pártnak gyakorlati tevékenységében nem akármilyen véletlen mozzanatokat kell követnie, hanem a társadalmi fejlődés törvényeit, és az ezen törvényekből leszürt gyakorlati következtetéseket. Sztálin elvtárs kihangsulyozza, hogy a Pártnak mindenekelőtt a termelés fejlődéstörvényeinek ismeretével, a társadalom gazdasági fejlődéstörvényeinek ismeretével kell birnia, hogy teljesiteni tudja feladatát, a munkásosztály és a dolgozó tömegek vezetését és szervezését. "...Tehát, a proletariátus pártjának, hogy a politikában ne tévedjen - programja felépitésében, ép ugy mint gyakorlati tevékenységében, mindenekelőtt a termelés fejlődésének törvényeiből, a társadalom gazdasági fejlődésének törvényeiből kell kiindulnia."/22/

A szocialista társadalom törvényei a kizsákmányolástól mentes emberek termelési viszonyait - az elvtársi együttmüködés és a szocialista kölcsönös segitség viszonyait - fejezik ki, és kétségtelenül a társadalom fejlődéstörvényeinek legmagasabb és speciális tipusát alkotják. A kapitalizmus gazdasági törvényei ösztönösen müködnek és nem függenek az emberek akaratától. "A társadalom hatóerői mindaddig, amig fel nem ismerjük őket és nem számolunk velük, ugyanugy hatnak, mint a természeti erők: vakon, erőszakosan, pusztitóan...És különösen érvényes ez a mai hatalmas termelőerőkre. Amig makacsul vonakodunk attól, hogy megértsük természetüket és jellegüket - s e megértés ellen kapálódzik a tőkés termelési mód, s kapálódznak védelmezői - ezek az erők mindaddig velünk dacolva és ellenünkre fejtik ki hatásukat, mindaddig ők uralkodnak rajtunk... De mihelyt megértettük természetüket, az összetársult termelők kezében démoni uralkodókból engedelmes szolgákká változtathatók."/23/

22/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 688.l.

23/ Engels, Anti-Dühring, 264-265.l.

Engels ezen szavai azt fejezik ki, hogy milyen mély, sarkalatos különbség van a kapitalista gazdasági törvények müködése és a szocializmus gazdasági törvényeinek müködése között. A szocializmus gazdasági törvényeit nem ösztönösen valósitják meg, mint a kapitalizmus gazdasági törvényeit - hanem a Bolsevik Párt [illegible] jet állam által vezetett, a kommunista társadalmat épitő népi tömegek öntudatos tevékenysége révén.

A Bolsevik Párt és a szovjet állam tudatosan alkalmazzák tevékenységükben a szocializmus gazdasági törvényeit. A Bolsevik Párt a társadalom fejlődéstörvényeinek ismeretére támaszkodva, olyan politikát folytat, amely a szovjet rendszer létalapját képezi. A Párt politikája a szovjet társadalom anyagi életének fejlődési szükségleteit szolgálva a szovjet társadalmat a kommunizmus felé irányitja.

Sztálin elvtárs "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müvében kimutatta, hogy milyen döntően hat az alap a felépitményre és kimutatta azt, hogy az alap az elsődleges és a felépitmény másodlagos. Ugyanakkor azonban kihangsulyozta a felépitmény rendkivül nagy, aktiv szerepét is. A szovjet állam világtörténelmi szerepe abban van, hogy mint felépitmény [illegible] uj, szocialista alapot szervező hatalmas erőt, a kommunizmus [illegible] pités döntő erejét képezi. A szovjet állam a szocializmus [illegible] letve a kommunizmus felépitésének fő eszköze a Szovjetunióban.

Minél nagyobb a szovjet állam politikai és gazdasági hatalma, annál erősebb befolyása társadalmunk fejlődésére, a kommunista épitésnek annál jelentősebb feladatait veti fel, és annál nagyobb sikerrel oldja meg ezeket a feladatokat.

A szovjet állam politikai és gazdasági hatalmának megerősödése és a kommunizmus épitésében kifejtett tevékenysége során, mind tágabb lehetőségek nyilnak a szocializmus gazdasági törvényeinek tudatos alkalmazására. A szovjet állam a szocializmus gazdasági törvényeit egyre fokozódó gazdasági-szervez és kulturális-nevelő munkája során alkalmazza, a népi tömegeket a kommunizmus épitésére mozgósitja és szervezi.

Jól tudjuk, hogy a szocializmus a legáltalánosabb gazdasági törvénye a termelőerők, és a termelőeszközök szocialista tulajdonán alapuló termelési viszonyok közötti teljes összhang. Ezt a törvényt a szovjet állam mint a fő termelési eszközök tulajdonosa alkalmazza szakadatlanul erősödő tervszerü tevékenysége során. A szovjet állam erőszakkal megszüntette a kizsákmányoláson alapuló régi termelési viszonyokat, és az uj termelési viszonyok - az elvtársi együttmüködés és kölcsönös szocialista segitség - minden eszközzel való megerősitésének és fejlesztésének politikáját folytatja. A szovjet állam egyben hatalmas tevékenységet folytat az uj termelőerők kifejlesztésére. Amint már fentebb rámutattunk, a szovjet államnak a termelőerők fejlesztésére irányuló, egyre nagyobbmérvü tevékenységéről tanuskodik a kommunizmus épitésének nagyszerü gazdasági programja, amelyet Sztálin elvtárs Moszkva Sztálin-kerületének választói elött foglalt össze: az aszály elleni harc grandiózus terve és

a kommunizmus nagyszerü épitkezései a Volgán, a Donon, a Dnyeperen és az Amu-Darján.

Tehát a szovjet állam tevékenységének erősödése során tudatosan alkalmazza a termelőerők és a termelési viszonyok közti teljes összhang törvényét és ennek alapján megy végbe a termelőerők beláthatatlan távlatu fejlődése. A szovjet állam a tömegek növekvő alkotó aktivitására támaszkodva, megszervezi a szovjet társadalom termelőerőinek hatalmas mérvü fejlődését.

A szocializmus gazdasági törvényei között külön helyet foglal el a tervezés. A népgazdaság tervszerü vezetése során valósul meg a szocializmus gazdasági törvényeinek tudatos alkalmazása. De a tervezés - mint a szocializmus gazdasági törvénye - közvetlenül függ a szovjet állam gazdasági és politikai hatalmának megerősödésétől, a szovjet államnak a szocializmus és a kommunizmus épitésében kifejtett tevékenysége megerősödésétől.

Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk azt, hogy a tervezéshez - mint a szocializmus gazdasági törvénye - széleskörü alkalmazásához az előfeltétel a megdöntött kizsákmányoló osztályok ellenállásának elfojtása volt, amelyet a szovjet állam tevékenységének megerősödése során valósitottak meg. A szovjet állam megerősödése továbbá egyre fokozódó mértékben biztositotta az állam tervszerü befolyását gazdaságunk fejlődésére. Igy pl. a második ötéves terv az egész ipart felölelte, mig az első ötéves terv csak a nagyipart ölelte fel. A falun a szovjet állam kezdeményezésére, felülről elindított és a sokmilliós parasztti tömegek alulróljövő támogatásával megvalósitott forradalom közvetlen eredménye volt az, hogy a második ötéves terv folyamán a kolhoztermelés jelentős részét tervszerüsitették. A harmadik és negyedik ötéves terv folyamán még tovább fokozódik a szovjet állam tervszerü befolyása országunk gazdasági fejlődésére. A szovjet államnak,- mint a szocializmus és kommunizmus épitése fő fegyverének - tevékenysége kifejezésre jut, mind a szilárd és korszerü népgazdasági tervek kidolgozásában, mind teljesitésük megszervezésében. Meg kell azt is jegyeznünk, hogy a Párt és a kormány, amellett, hogy rendkivül nagy jelentőséget tulajdonit a tervezésnek, mint a szocializmus gazdasági törvényének, nagy figyelmet fordit a kérdés szervezési oldalára is az államigazgatás szerveinek rendszerében nagy tervezési apparátust teremtett.

A fent mondottak vonatkoznak a szocializmus többi gazdasági törvényére is. A szovjet állam harcol a munkatermelékenység emeléséért,- amely mint V.I. Lenin rámutatott, végeredményben a döntő tényező a szocializmusnak a kapitalizmus felett aratott győzelmében - a szocializmus olyan gazdasági törvényét is alkalmazza, mint a munka arányában fizetett bér szocialista elvét.

A szovjet állam megerősitésének mulhatatlan feltétele az emberek ember által való kizsákmányolásán alapuló régi termelési mód felszámolása és a termelőerők határtalan távlatu fejlődését biztositó uj, szocialista termelési mód meggyökerezése. .

A szovjet állam megerősitése az a tényező, amely hihetetlen mértékben meggyorsitja társadalmunk haladását a kommunizmus felé vezető uton.

- . -

A Párt, a szovjet állam minél fokozottabb megerősitéséért harcol és kiméletlenül leleplez minden olyan kisérletet, amely a szocializmus országának titkos és nyilt ellenségei részéről a szovjet állam meggyengitésére irányul.

Pártunk Központi Bizottsága a Párttörténet megjelenésével kapcsolatban a pártpropaganda szervezéséről szóló történelmi jelentőségü határozatában külön kihangsulyozta, hogy ennek a könyvnek a megjelenésével az a feladat hárult ránk, hogy véget vessünk minden olyan kisérletnek, amely le akarja kicsinyelni a szovjet államnak a szerepét abban, hogy a legfőbb eszköz a munkások és a parasztok kezében, a szocializmus és a kommunizmus épitésére, és a dolgozók szocialista eredményeinek a külső ellenségtől való megvédésére.

A Párt, Sztálin elvtárs irányitásával, szétzuzta a trockistákat, buharinistákat és különböző árnyalatu nacionalistákat, akik a szovjet állam hatalmának meggyengitésére törekedtek, és biztositotta azt, hogy a szovjet állam a szocializmus rendithetetlen bástyájává vált. Társadalomtudományunk egyik legfontosabb feladata, hogy lankadatlanul feltárja és bemutassa a szovjet állam nagy érdemeit és fölényét a burzsoá államok felett.

A háboruutáni időben egyes elvtársak között olyan "eszmék" keringtek, amelyek károsak a szovjet népre és amelyek elferditik azokat a megállapitásokat, amelyeket Lenin és Sztálin a körülvevő ellenséges kapitalista környezetről adott.

Tudjuk, hogy Sztálin elvtárs még a XVI. Pártkongresszuson tartott beszédében is rámutatott arra, hogy "a kapitalista környezetet nem szabad egyszerü földrajzi fogalomnak tekinteni". /24/ Mint A. Poszkrjobisev és P. Poszpelov elvtársak a "Bolsevik" folyóiratban irt cikkükben megjegyzik, egyes elvtársak "hajlamosak azt gondolni, hogy második világháboru révén és a béke, szocializmus és demokrácia hatalmas táborának kialakulása következtében a kapitalista környezet politikai fogalma elavult, elvesztette aktuális jelentőségét."/25/ Poszkrjobisev és Poszpelov elvtársak kiemelik, hogy az ilyen "eszmék" hirdetői nincsenek eléggé tisztában az osztályharc törvényeivel és elfelejtik Lenin figyelmeztetését, hogy "a burzsoázia minden vadságra, állatiasságra és gonoszságra kész, hogy megvédje a pusztulófélben levő kapitalista rabságot." /26/

24/ Sztálin müvei, 12.k. 324.1.
25/ Bolsevik 1951. 9.sz. 28.1.
26/ Lenin, Vál. müvek, I.k. 813.1.

Egyes elvtársak abból indulnak ki, hogy az erőviszonyok megváltoztak a demokratikus tábor javára és ennek alapján felül akarják vizsgálni Lenin és Sztálin tételét a szocializmusnak a Szovjetunióban aratott végleges győzelmére vonatkozólag. Azt a nézetet hangoztatták, hogy mivel a kapitalizmus restaurációja a Szovjetunióban lehetetlen, tehát a szocializmus győzelme a Szovjetunióban végleges. Ennek a felfogásnak a hirdetői elfelejtik, hogy amig az intervenció veszélye fennáll, addig a szocializmus győzelmét a Szovjetunióban nem lehet véglegesnek tekinteni.

Szem elöl tévesztik Sztálin elvtársnak azt a rendkivül fontos megállapitását, hogy a szocializmus győzelme csak akkor lesz végleges, ha felszámoltuk a kapitalista környezetet, megoldottuk a Szovjetunió és a kapitalista világ közti külső ellentéteket, amikor felszámoltuk a külső támadás veszélyének lehetőségét. Az a nézet, hogy a szocializmus győzelme a Szovjetunióban végleges, lefegyverzi a szovjet népet és a szovjet állam gyengitéséhez vezet.

Államunk legyőzhetetlen. Nincs olyan erő, amely népünket visszalökhetné a kapitalizmusba. "Lehet-e kétség afelöl - mondta Malenkov elvtárs - hogy ha az imperialisták harmadik világháborut robbantanak ki, ez már nem egyes kapitalista államok, hanem az egész világkapitalizmus sirja lesz?" /27/

"Olyan helyzet állt elő - mondja Molotov elvtárs - amelyben az imperialisták, akik uj világháborut készitenek elő, elkerülhetetlenül olyan ellenállást váltanak ki a békeszerető népek és az egész demokratikus tábor részéről, hogy ez nemcsak egyszerüen egyik vagy másik agresszív hatalom vereségéhez fog vezetni, ahogy az idáig történt, hanem a világimperializmus egész rendszerének felszámolását vonja majd maga után./28/

A szovjet államnak, az állam szerveinek, hadseregének és felderitő szerveinek nagymérvü megerősitése döntő tényező abban, hogy a békeszerető népek és az egész demokratikus tábor közös megingathatatlan bástyát alakitsanak ki minden esetleges ujabb agresszorral szemben.

- . -

A szovjet állam tevékenységének szakadatlan erősitése biztositotta azt, hogy a Szovjetunió elmaradt országból hatalmas ipari országgá, a legnagyüzemübb szocialista mezőgazdasággal és élenjáró szocialista kulturával rendelkező országgá vált.

27/ G.M. Malenkov, Uj diadalok felé /A Nagy Októberi Szocialista forradalom 32. évfordulója/ 22.l.

28/ V. Molotov, Sztálin és a sztálini vezetés. /Sztálinról. A "Pravda" ünnepi száma Sztálin elvtárs 70. születésnapja alkalmából. 49-50.l./

A Szovjet állam megerősödése készitette elő és biztositotta, hogy a Szovjet Hadsereg győzelmet aratott a Nagy Honvédő Háboruban, és hogy a szovjet társadalmi és államrendszer győzelmet aratott mint a társadalom és az állam szervezésének legjobb formája, bármely más nem-szovjet társadalmi és államrendszerrel szemben.

A szocialista épités jelentős sikerei államunk háboruutáni megerősödésének közvetlen következménye.

A Bolsevik Párt által vezetett szovjet állam biztositja országunknak a szocializmusról a kommunizmusra való fokozatos átmenetét.

—

Megjelent a Voproszi filoszofii 1951. 6. számában.

TANG CSEN-CUNG:

Az uj Kina nemzetiségi politikájának első eredményei.

Tang Chen-tsung: First Fruits of New China's Policy on Nationalities.

OKK: B 4614.

A han népen kivül, amely Kina 475 millió lakosának 90 százaléka, közel száz más nemzetiség - mongolok, muzulmánok, tibetiek, ujgurok, miaok, jük, kazahok és más népek - élnek a Kinai Népköztársaság határain belül. E nemzetiségeket évszázadokon keresztül könyörtelenül elnyomta a reakciós rendszer, türték a lealázó megkülönböztetés és gazdasági kizsákmányolás minden válfaját. A reakció és a külföldi imperializmus összejátszása még jobban fokozta és elmélyitette szenvedéseiket, különösen a Koumintang-uralom évei alatt. Ezért e nemzetiségek fejlődése megakadt; a szegénység, elmaradottság és szétforgácsoltság állapotában tartották őket.

A népköztársaság megalapitása két évvel ezelőtt, tökéletesen megváltoztatta a helyzetet. A Népi Politikai Tanácskozó Testület u.n. Általános Programjában lerögzitett nemzetiségi politika elvei szerint a népi kormány különböző szervei és a Felszabaditó Néphadsereg nagy figyelmet szentelt a nemzetiségek közötti egység megerősitésére. Ezek az erőfeszitések máris jelentős eredményekkel jártak.

Küldöttség-csere.

A Központi Népi Kormány a különböző nemzetiségekkel való kapcsolat megerősitésére három baráti küldöttséget azzal bizott meg, hogy látogassa meg az Északnyugati, Délnyugati és Középdéli közigazgatási területeken élő nemzetiségeket.

Ezek a küldöttségek csaknem a félországot beutazták és számtalan nemzetiségi csoporttal érintkeztek. Azok a küldöttségek, amelyek északnyugatra illetve délnyugatra utaztak, negyvenezer kilométert tettek meg, hogy a legtávolabbi határvidékeket is elérjék. A délnyugati küldöttség a helyi népi kormányoknak nagy segitséget nyujtott a kisebbségi népképviseleti szervek megalakitásában. A közép-dél-kinai küldöttség még nem fejezte be utját. A helyi népi kormányok szintén szerveztek kisebb baráti küldöttségeket a saját hatáskörükbe tartozó nemzetiségi vidékek meglátogatására.

Ez a mozgalom nem volt egyoldalu. A Központi Népi Kormány segitségével maguk a kisebbségek is irányitottak küldöttségeket a fővárosba. E küldöttségeket Pekingben a Kinában élő népek nagy vezére és nemzeti épitőmunkánk irányitója, Mao Ce-tung fogadta. Két év alatt negyven nemzetiség tizenhét küldöttségének kilencszáz résztvevője látogatta meg a fővárost. Voltak közöttük munkások, parasztok, nomádok, mohamedán és buddhista szerzetesek, egyes népcsoportok főnökei, helyi előkelőségek, a Kuomintang ellen felkelt tábornokok, ujságirók, irók és müvészek, tanitók, állami hivatalnokok és diákok. Tavaly a Köztársaság alapitása első évfordulójának ünnepére számos küldöttség érkezett Pekingbe. A nemzeti kisebbségek képviselői ebben az évben is részt vesznek a pekingi Nemzeti Ünnepen.

A küldöttség-csere olyan kölcsönös megértéshez vezetett, amilyet a kinai nemzetiségek eddig sohasem ismertek. Ezen az uton a Központi Népi Kormány minden részletre kiterjedően értesült a nemzetiségek helyzetéről és kivánságairól, a nemzetiségek pedig jobban megismerték a kormány nemzetiségi politikáját.

A sovinizmus elsöprése.

A Központi Népi Kormány mindent elkövetett, hogy a mult átkos örökségét, a nemzeti széthuzás okait megszüntesse. Különösen a nagy han sovinizmus ellen kellett harcolnia / a han-többség ugyanis lenézte a más nemzetiségüeket/. A népi kormány különböző szervei és a Felszabaditó Néphadsereg igen nagy népszerüségnek örvend a nemzetiségek elött, mert tiszteletben tartják nemzeti szokásaikat és vallásukat. 1951 májusában például a Központi Népi Kormány Közigazgatási Tanácsa elrendelte minden olyan cim és helységnév eltörlését, s minden emlékmü és felirat megsemmisitését, amely megkülönböztetést tartalmaz a nemzeti kisebbségekkel szemben, vagy sértő rájuk nézve. Ez kézzelfogható és határozott tett volt a nagy han sovinizmus elleni harcban és mély nyomot hagyott a nép gondolkodásában.

A Központi Népi Kormány, hogy a nemzetiségek közötti ellenségeskedést és az egység utjában álló gátakat elsöpörje, hozzáfogott a különböző nemzetiségi csoportokon belül és a csoportok között régi idők óta fennálló vitás kérdések elintézéséhez. Ezeket a vitákat a mult elnyomása idézte elő. A helyi kormányzati szervek és a Felszabaditó Néphadsereg kibékitett olyan nemzetiségeket, amelyek évtizedek vagy évszázadok óta sóba sem álltak egymással, mivel nézeteltérések voltak közöttük szántóföldek, legelők tulajdonjoga, vagy öntözőmüvek használata miatt. Több esetben a kormány egységpolitikája nyomán a nemzetiségi csoportok maguk intézték el régi vitáikat. Igy a Nagy és Kis Liang hegyekben lakó ji nép ellenséges csoportjai véget vetettek hagyományos viszályuknak, és örömünnepet tartottak, miután választott küldötteik közösen vettek részt a helyi népképviseleti tanácskozásokon.

A Népi Kormány és a Felszabaditó Néphadsereg munkája révén a nemzetiségek ugy összekovácsolódtak, mint még soha. A mult korlátjainak eltünésével, az egykor ellenséges vidékek és törzsek hosszu elhidegülés után felvették egymással a kapcsolatot. A Csinghai tartomány fővárosában, Sziningben lakó és azelőtt elnyomott kolo törzs tagjai egyenjogu nagyrabecsült polgárokká lettek. Ez is a nemzetiségek közötti egység szembeszökő és példa nélkül álló megnyilvánulása.

A Kinában élő nemzetiségek egységének egy másik nagy határköve az az egyezmény, amelyet a Központi Népi Kormány és a helyi Tibeti Kormány irt alá Tibet békés felszabaditására. Ezzel az egyezménnyel a tibeti nép, amely az elmult században az imperialista agresszió és elnyomás igájában szenvedett, ismét csatlakozott Kina népeinek nagy családjához. A tibeti nép most teljes és egyenlő nemzeti jogokhoz jutott és a többi nemzetiségek támogatásával megindulhat a fényes és boldog jövő, a politikai, gazdasági és kulturális felemelkedés felé.

Képviselet és önkormányzat.

A felszabadulás előtt a nemzetiségek nem vehettek részt a kormányzásban; elnyomták őket a reakciósok. A Központi Népi Kormány megalakulásakor bevette már a nemzetiségek képviselőit soraiba, és ragaszkodott ahhoz, hogy az egyes nemzetiségek tagjai a kormányzás minden ágában résztvegyenek.

Az Állami Közigazgatási Tanácsnak ma négy nemzetiségi tagja van. A négy körzeti katonai és politikai bizottságban és az Északkeleti Népi Közigazgatási Tanácsban 33, a népi közigazgatási tanácsoknak tartományi és városi szerveiben pedig 134 nemzetiségi képviselő foglal helyet. Szinkiangban, a Tartományi Közigazgatási Tanács 31 tagja közül 21 a nemzetiségekből kerül ki. A városokban, megyékben és kerületekben, ahol különböző népek élnek egymás mellett, a különböző nemzetiségek képviselői és káderei közösen vesznek részt a kormányzás munkájában. A nemzetiségeket ugyancsak nagyszámu delegátus képviseli a körzetek népképviseleti testületeiben, amelyek már több helyen a népi kongresszus funkcióit töltik be.

A nemzetiségek politikai egyenjoguságának további megnyilvánulásai: a körzeti autonomia megteremtése olyan területeken, ahol a nemzeti kisebbség tekintélyes tömegekben lakik és demokratikus, egyesült kormányok alakitása olyan területeken, ahol különböző nemzetiségek élnek együtt. A Belsőmongóliai Autonom Területet 1947-ben alapitották. Az elmult két év alatt a Központi Népi Kormány 31 nemzeti autonom területet és 42 demokratikus, egyesült kormányt létesitett különböző fokon álló nemzetiségekből. A legtöbbet a körzeti népképviseleti testületek választásaival kapcsolatban szervezték meg.

A demokratikus, egyesült kormányzati tanácsok megalakitása az egyes területeken lakó nemzetiségek számától függ. Ha szükséges, az arányos képviseleti rendszert módositják a nagyon kis népességü kisebbségek kedvéért, nehogy ezek képviselet nélkül maradjanak. E kormányokon keresztül a kisebbségek olyan formák között intézhetik saját ügyeiket, amelyet jónak tartanak - egyetértésben nemzetünk többségének akaratával, az Általános Program elveivel és a Központi Népi Kormány egységes vezetésével. Igy döntik nemzeti formákba az Uj Demokrácia tartalmát.

Segitség és nevelés.

A területi autonómia és a nemzetiségi politika más alapvető vivmányai megvalósitását nagymértékben akadályozza a kisebbségek nagyfoku káderhiánya. Az elmult két év alatt a különböző népi kormányzati szervek nagy erőfeszitéseket tettek, hogy megfelelő embereket képezzenek ki forradalmi, népi egyetemeken, nyilvános iskolákban és különleges osztályokban. Ezek a káderek jelentős szerepet játszottak mind a Központi Népi Kormány és a kisebbségek közötti kapcsolatok, mind a különböző nemzetiségek közötti baráti viszony megerősitésében. A Központi Népi Kormány 1950-ben ideiglenes tervet dolgozott ki a nemzetiségi káderek képzésére, hogy elősegitse tervszerü fejlődésüket. Pekingben megalapitották a Nemzetiségek Központi Kollegiumát és nemzetiségi kollegiumokat állitottak fel az Északnyugati és Délnyugati Közigazgatási Területeken valamint Szinkiang, Kveicsó és Jünnan tartományokban is.

Kizsákmányolás helyett gazdasági segitség.

A Központi Népi Kormány a nemzetiségek gazdasági és kulturális életének fejlesztésében is sok sikert ért el. A kereskedelmi kapcsolatok megszervezése a szükségletek kielégitésének sok olyan nehézségét oldotta meg, amelyekkel eddig a kisebbségeknek meg kellett küzdeniök, és előmozditotta a jólétet a nemzetiségi területeken. A lelkiismeretlen kinai kereskedők és feudális urak századok óta folyó kizsákmányolása és a bürokratikus tőkések uralma végetért. Az állami kereskedelmi vállalatok tisztességes árucsere-politikájának eredményeként emelkedett a kisebbség-lakta területeken termelt áruk ára.

Az ország más részeiből behozott közszükségleti cikkek ára viszont jelentősen zuhant. A Belsőmongoliai Autonom Területen pl. egy tonna kaoliang /cirok/ 1947-ben csak egy fél vég szövetet ért, 1950-ben viszont két és fél véget! A lábasjószág ára az 1947-es árakkal összevetve háromszorosára emelkedett. Csinghai tartományban a felszabadulás előtt 50 kg gyapjuért másfél tea-téglát, 1950-ben pedig 12 tea-téglát lehetett vásárolni.

Kveicsó tartományban /Délnyugat-Kina/ a miao nép ma már 80 kg étkezési sót vásárolhat 50 kg ott termelt olajért. A multban ugyanennyi olajért csak 11 1/2 kg-ot kaptak.

A Kanszu, Ningszia, Csinghai és Szinkiang tartományokban végrehajtott vizgazdálkodási munka ugyancsak nagy jótéteményt jelent az itt lakó kisebbségek számára. Az öntözőművek épitése és helyreállitása folytán itt több mint 240,000 hektár földet öntözhetnek.

Az elmult két év alatt nagymértékben megjavult a közegészségügyi munka a nemzetiségi területeken. A Belső Mongoliai Autonom Területen a bubópestis, amely valaha megsemmisitéssel fenyegette a helyi lakosságot, tökéletesen eltünt. 1947-ben még több mint 13.000 ember halt meg ebben a járványban, a mult évben csak 19 haláleset fordult elő. A Központi Népi Kormány és a Felszabaditó Néphadsereg orvosi brigádokat alakitott, hogy ingyenes kezelést és védőoltásokat adjanak a járványos betegségek leküzdésére a kisebbségi területeken. Ezzel elnyerték a nemzetiségek háláját és szeretetét.

A nemzeti kultura kifejlesztése.

Azokon a területeken, ahol egy nemzeti kisebbség alkotja a többséget, az iskolai oktatás az illető nemzetiség nyelvén folyik. A Központi Népi Kormány, hogy e nyelvek fejlődését elősegitse, tibeti, mongol, ujgur, kazah és más nyelveken könyveket, folyóiratokat és napilapokat ad ki és rádióadásokat sugároz szét.

A Központi Népi Kormány Közigazgatási Tanácsa ezenkivül egy bizottságot is felállitott a nemzetiségi nyelvek és nyelvjárások tanulmányozására. Ez a bizottság segiti azokat a nemzetiségeket a fonetikus irás kidolgozásában, amelyeknek nincsen irott nyelvük még, ahol pedig az irott nyelv nem teljes, ennek kifejlesztéséhez nyujt segitséget. Igy a Központi Népi Kormány Délnyugat-Kinába irányitott küldöttsége uj fonetikus irást tervezett a Szikang tartományban élő ji nép számára. Ez a kisérlet már kezdetben sikeresnek bizonyult, és ezt az irást most széles körben bevezetik.

A kereskedelmi, egészségügyi és nevelésügyi miniszteriumok az Állami Közigazgatási Tanácstól kapott utasitások értelmében számos kisebbség-politikai értekezletet tartottak, amelyeken minden nemzetiség képviselői résztvettek. Ezeknek az értekezleteknek igen nagy hatásuk lesz a tervszerü kereskedelmi, egészségügyi és kulturmunka fejlődésére a kisebbségi területeken.

Hazafias mozgalom.

Kina kisebbségei ilyen módon saját tapasztalatukból ismerték meg a Központi Népi Kormány nemzetiségi politikáját és a nép államának erejét. A közös haza iránti szeretetük jelentősen növekedett. Amikor az amerikai imperialisták megkezdték agressziv háborujukat Koreában, elfoglalták a Kinához tartozó Taivant. Elhatározták, hogy egyoldalu békeszerződést kötnek Japánnal és fegyvereket bocsátottak a japán militaristák rendelkezésére. A kinai nép bármely nemzetiséghez tartozott is - széleskörü hazafias mozgalmat inditott, hogy ellenálljon az amerikai agressziónak, segitse Koreát, megvédje otthonát, megoltalmazza hazáját.

Ott állnak a kisebbségek a békemozgalom első soraiban is. Sokan képviselték közülük Kinát a nagy nemzetközi Békekonferenciákon Varsóban, Berlinben és Prágában, elsők voltak a kinai nép küldötteiként külföldön. A kisebbségek fiatal férfiai és asszonyai önként jelentkeztek a Koreában folyó harcokba.

A nemzetiségek a Kinai Béketanács felhivására lelkesen segitették a Koreában harcoló kinai önkénteseket. A messzi határvidékekről értékes terményeiket küldték el a tibetiek: szarvasagancsot, pézsmát és ritka füveket. A szinkiangi ujgurok és kazahok különleges /hami/ dinnyét, aszalt szőlőt, állatbőröket és irhát küldtek. Abban a kampányban, amely nehéz fegyverekkel látta el az önkénteseket, a kisebbségek 300 repülőgépet vásároltak.

A Kinai Kommunista Párt és a Központi Népi Kormány mögött szoros egységben állnak Kina különböző nemzetiségei az egyenlőség és kölcsönös tisztelet alapján. Együtt harcolnak az imperializmus ellen és szembeszállnak a nép ellenségeivel, bármely nemzetiséghez tartozzanak is, küzdenek mind a han-sovinizmus, mind a kisebbségi népek szüklátókörü nacionalizmusa ellen. Minden megkülönböztető, elnyomó, a nemzetiségek egységére hátrányos cselekmény tilos. A Központi Népi Kormány segiti és segiteni fogja a nemzetiségek politikai, gazdasági, kulturális és nevelésügyi fejlődését és ezzel az egész Népköztársaságot testvéri, együttmüködő családdá változtatja a benne élő népek számára.

Megjelent a People's China 1951. október 1-i számában.

POPOVA J.I.:

Az amerikai imperializmus külpolitikájának néhány kérdése /1917-1939/.

Е.И. Попова: О некоторых вопросах внешней политики американского империализма 1917 - 1939 гг.

OKK: B 4140

A USA legujabbkori külpolitikájának valóban tudományos vizsgálata csak I.V. Sztálin utmutatásai alapján lehetséges. Rendkivül nagy politikai és tudományos jelentőségüek I.V. Sztálinnak azok a megállapitásai, amelyeket az USA legujabbkori történetéről mondott. Leszögezte az egyedül tudományos marxista felfogást, a 20. századi kapitalizmus fő országának, fellegvárának[1/] külpolitikájáról és zseniálisan kidolgozta e politika összes főbb részletproblémáit. Egyben pozdorjává zuzta a történelemhamisitóknak, az amerikai imperializmus apologetáinak összes "elméletét". Csak ugy tudjuk eredményesen vizsgálni és leleplezni az amerikai rablómonopoliumok agressziv politikáját, ha ezeket a sztálini megállapitásokat vesszük alapul.

Ez a cikk csak néhány alapvető problémát vizsgál meg az USA 1917-1939 között folytatott külpolitikájának főkérdései közül, melyeket Sztálin elvtárs zseniálisan elemzett ki müveiben.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom uj korszakot nyitott az emberiség történetében és egyben határkövet jelentett a nemzetközi viszonylatok terén, mert a világot két táborra osztotta - szocialista és kapitalista táborra. Az USA meggazdagodott az első világháboruban, mert mindenkinél többet harácsolt összze, és Anglia mellett, sőt Angliát mindinkább háttérbe szoritotta az imperialista tábor élére állt és az imperialista reakció fellegvárává lett.

Az amerikai tőke már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előkészitési időszakában az oroszországi fehérgárdista feketeszázas ellenforradalom egyik főszervezője, és a proletárdiktatura esküdt ellensége volt. 1917 nyarán létrejött az orosz ellenforradalom és a külföldi imperialisták koaliciója az amerikai kölcsönmilliók, és annak az igéretnek az alapján, hogy amerikai milliárdokat bocsát az oroszországi ellenforradalmi ele-

1/ Lásd: Sztálin müvei 12.k. 265.l.

mek rendelkezésére."Az amerikai imperialista burzsoázia, mely az orosz imperialista burzsoázia /Miljukov!/, a katonai klikk /Kerenszkij!/ és az Oroszország "eleven erői"-t lakáj módon kiszolgáló kispolgári felsőbb rétegek /Cereteli!/ koalicióját finanszirozza - ime, ez a mai helyzet képe". 2/ Sztálin elvtárs zseniális éleslátással feltárja: e koalíciónak az a célja, hogy az orosz forradalmat megfékezze és megerősitse az ideiglenes kormányt azzal, hogy korlátok közé szoritja a forradalmat és olyan kis forradalommá alakitja át "amilyen az ifju-török forradalom volt", ugyhogy "a tőkések és földbirtokosok hatalma...alapjában sértetlen" maradjon. 3/ Ezáltal akart csapást mérni a forradalmi munkásmozgalomra mind Oroszországban, mind az egész világon. Azt akarta, hogy Oroszország tovább folytassa a háborut. Ehhez külföldi kölcsönre lett volna szükség, ez pedig ahhoz vezetett volna, hogy "Oroszországot fokozatosan kiárusitják a külföldi tőkéseknek /koncessziók!/ és Oroszország, Anglia, Amerika és Franciaország gyarmatává válik". 4/

E megállapitásokban mélyenszántó marxista elemzését kapjuk azoknak az okoknak, amelyek miatt 1917-től kezdve az amerikai külügyminiszterium "az orosz kérdés"-re fokozott figyelmet forditott. Behatóan tárgyalásokat folytatott a Kerenszkij-kormánnyal és egymásután küldte a hivatalos és nemhivatalos missziókat Oroszországba. Köztudomásu, hogy 1917 őszén tárgyalások folytak az USA, Anglia és Franciaország között Oroszország "megsegitési" övezeteinek elhatárolásáról, amelyek értelmében Oroszországot gyakorlatilag imperialista befolyási övezetekre osztották volna, ugy mint egy gyarmati országot.

Az Októberi Forradalom idejében jött, halomra döntötte az amerikai milliárdosok sötét fondorlatait, megvédte az orosz nép becsületét, szabadságát és függetlenségét és megindította a forradalmi mozgalom óriási fejlődését Nyugaton és a gyarmatokon". Az Októberi Forradalom...kérdésessé tette az egész világkapitalizmus létét."/5/

Az Októberi Forradalom után az amerikai imperializmus mint az intervenció főszervezője, az angol, francia és a japán imperializmussal karöltve élére állt azoknak az erőknek, amelyek az ifju szovjet hatalmat megakarták fojtani.

Sztálin elvtárs a SzK/b/P történetében továbbá "A proletárdiktatura három éve", "Az imperializmus tartalékai" és más müveiben kiemeli, hogy az amerikai rablók résztvettek az antant első és második hadjáratában, hogy az Egyesült Államok kormá-

---

2/ Sztálin müvei 3.k. 258.l.
3/ Uo. 189.l.
4/ Uo. 232.l.
5/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 1951. 225.l.

nya "fegyverrel, ruházattal, pénzzel és kiképzőkkel" /6/ támogatta Lengyelország támadását 1920-ban. Feltárja a "szövetségesek" katonai misszióinak ellenforradalmi tevékenységét, kapcsolataikat a mensevikek és eszerek szovjetellenes akcióival, azt a politikájukat, hogy Oroszországtól el akarják szakitani peremvidékeit; hogy blokkot kovácsoltak össze a kisállamokból a szovjet hatalom elleni hadjáratra, hogy blokádot, rablóbetörést és a beavatkozás más formáit alkalmazták és mindenben az amerikai imperializmus volt a kezdeményező és a fő résztvevő. Különösen fontos Oroszországgal szemben folytatott politikájuk megértése szempontjából Sztálin elvtársnak az a megállapitása, hogy az adott helyzetben a forradalmi mozgalom hatalmas lendülete miatt az intervenció nem merül ki pusztán hadicselekmények megindításában, hanem magában foglalja a polgárháboru szervezését, valamint az ellenforradalmi erők finanszirozását és erkölcsi támogatásukat./7/ Az intervenciónak ép ez a formája az, amelyet az USA imperialisták a legnagyobb mértékben alkalmaztak. Hozzá még a Wilson kormany Szovjetoroszország irányában folytatott politikáját rendkivül előszeretettel burkolta az orosz nép iránti "baráti" érzéseiről hangoztatott nagyképü frázisokba és azt hajtogatta, hogy "nem kivan" beleavatkozni ügyeibe, később pedig ugyanilyen előszeretettel folytatták a képmutatást az amerikai lakájtudósok. V.I. Lenin számtalan esetben haraggal támadt az u.n. "wilsonizmusra" és leleplezte "mindazokat a reakciós kispolgárokat, akik noha pacifistának és szocialistáknak nevezték magukat, dicshimnuszt zengedeztek a "wilsonizmusról" és azt bizonygatták, hogy béke és reformok az imperializmus korszakában is lehetségesek." /8/

Sztálin elvtárs már 1919 márciusában megállapitotta, hogy a közvetlen, leplezetlen intervenció kudarcot vallott. Rendkivül nagy jelentőségüek megállapitásai, mert leleplezik a wilsoni manővereket, amelyeknek az volt a céljuk, hogy leplezzék az intervenciót /Bullit misszió,- a Princ szigetek konföderációs terve, a Nansen utján folytatott tárgyalások stb./" Voltaképpen ezzel magyarázható Lloyd George-nak és Wilsonnak a bolsevikokkal való tárgyalások "megengedhetőségéről" és Oroszország belügyeibe való, "be nem avatkozásról" szóló legutóbbi nyilatkozatai, ezzel magyarázható a Berni Bizottság elküldése Oroszországba és - végül - Oroszország valamennyi "tényleges" kormányának /ismételt!/ meghivása a "béke"-konferenciára."/9/

Sztálin elvtárs "Az imperializmus tartalékai" cimü cikkében nevek emlitése nélkül megsemmisitő kritikát gyakorol a "wilsonizmus" felett:

6/ Sztálin müvei 4.k. 338.l.

7/ Lásd: Sztálin, Kináról. 1950. 50.l.

8/ Lenin, Vál. Müvek, 1. k. 917.l.

9/ Sztálin müvei 4.k. 259.l.

"A nemzeti liberalizmus" és a "kis" népek "pártfogása", az antant békeszeretete"és az "intervencióról való lemondás", a "lefegyverzés" követelése és a tárgyalásra való "készség", az "orosz népről" való "gondoskodás" és az a "kívánság", hogy minden "lehetséges eszközzel", "segitsenek" - rajta - mindezzel és sok egyébbel csak azt igyekeznek leplezni, hogy egyre több harckocsit és lőszert szállitanak a szocializmus ellenségeinek, mindez és sok egyéb csak a szokásos diplomáciai mesterkedés, amelyyel a világ elött palástolni igyekeznek, hogy valójában a szocializmus eltiprásának a "kis" népek, gyarmatok és félgyarmatok megfojtásának uj, a "közvélemény" számára "elfogadható"formáit "kutatják". /10/.

I.V. Sztálin rendkivül mélyrehatóan és alaposan jellemezte a versaillesi imperialista békeszerződéseket, melyeknek egyik létrehozója Wilson "az amerikai milliárdosok feje, a kapitalista cápák kiszolgálója"/11/ volt. A párizsi békekonferencia az intervenció vezérkarának értekezlete, az egész világ forradalmi mozgalma és elsősorban a Szovjet köztársaság ellen irányuló szentszövetség ujabb változata volt. A versaillesi konferencia által létrehozott békeszerződések rendszerét elejétől végig az a törekvés hatotta át, hogy megerősitsék a reakció erőit és meggyengitsék, rabigába hajtsák a népi tömegeket. I.V. Sztálin a XVII. pártkongresszuson tartott beszámolójában rabló, erőszakra épitett jellege tekintetében a versaillesi békét a breszti békéhez hasonlitja./12/ A kiszipolyozó békefeltételek fősulya a legyőzött országok népi tömegeire nehezedett. Másrészt viszont az amerikai diplomaták, u.m. House, Dulles és maga Wilson is a német burzsoázia védelmében léptek fel. A német junkereket, militarizmust és monopoliumokat megőrizték Szovjetoroszország és a nyugateurópai forradalmi erők elleni harcra. Ami az antant államokat illeti, a háboru költségeit ezekben is a dolgozókra nehezedő adók emelésével szedték be. Sztálin elvtárs már 1919. februárjában rámutatott arra, hogy az imperialisták a háborura költött milliárdokat feltétlenül a tömegek vállaira rakják és ezáltal munkanélküliséget, éhinséget, áremelkedést teremtenek, uj adókat vetnek ki és ezzel szélesitik a forradalom bázisát. Es tényleg a versaillesi "békeangyalok" a hadikárpótlást és egyéb kérdéseket a dolgozó tömegek rovására "oldották meg". Az USA nemsokára követelni kezdte a szövetségesektől háborus adósságaik megfizetését és ezzel az antant országokban adóemelést hivott életre. Ezzel szemben Szovjetoroszország "a belföldi és külföldi imperialisták rovására számolta fel a háborut, mert a háborus kiadásokat a háboru közvetlen bünöseire háritotta, amikor kisajátitotta őket" /13/.

A versaillesi békeszerződések imperialista jellege megmutatko-

10/Uo. 258.l.
11/Lenin müvei 28.k. 52.l. oroszul.
12/Lásd: Sztálin müvei 13.k. 321.l.
13/Sztálin müvei 4.k. 245.l.

sott abban is, hogy kiélezte az ellentéteket egyrészt a győztesek és legyőzöttek között, másrészt a győztesek táborán belül is. I.V. Sztálin az OK/b/P X. kongresszusán tartott beszámolójában Csicserin cikkére válaszolva óv attól, hogy nem szabad -ugy mint ezt Csicserin teszi - tulbecsülni az imperialisták nemzetközi egyesülését és szem elől téveszteni az Amerika, Anglia, Franciaország, Japán stb. közötti ellentéteket - mert ezek meg vannak és háborut szülnek./14/ Ezekben az ellentétekben találjuk meg a kulcsot az USA kongresszusának a versaillesi békeszerződéssel szemben elfoglalt álláspontja magyarázatához. Az amerikai kormány Wilson és tanácsadói révén aktivan résztvett ennek az imperialista, népellenes, ellentétekkel telitett békeszerződésrendszernek a létrehozásában. De a többi országra nem sikerült ráerőszakolni az "amerikai békét", mint ahogy ebben az USA monopolistái reménykedtek. Ezért hosszas viták után a szenátus 1920 márciusában megtagadta a versaillesi békeszerződés ratifikálását. Igy a wilsonistáknak és az elszigetelődés hiveinek arról folytatott vitája, hogy vajjon elfogadják vagy elutasitsák a békeszerződést, voltakép arról folyt, hogy a továbbiak során az agresszió milyen módszereit alkalmazzák /mert mindkét fél egyformán imperialista volt/, hogy a hóditó politikát a versaillesi békeszerződések keretén belül vagy azon kivül folytassák.

A versaillesi politika folytatása volt az USA kezdeményezésére létrejött washingtoni rendszer. A washingtoni határozatok lényege Szovjetoroszország ellen, a kinai nép ellen irányult, uj erőviszonyokat teremtett a Csendes-Oceánon /az USA agresszivitásának növekedése, Anglia elgyengülése stb./ és mindez megint csak a háboru előidézésének a céljait szolgálta. Mindezt igen alaposan kielemezte I.V. Sztálin müveiben. "Aligha szorul bizonyitásra, hogy az ugynevezett Washington "béke-konferencia nem kecsegtet bennünket igazi békével"/15/ - irta Sztálin elvtárs 1921. decemberében. Kissé később 1925 májusában Sztálin elvtárs a következőképpen itélte meg az imperialista hatalmak Kina ellen irányuló összeesküvését: "Lehet-e ezt az egyezményt csak valamelyest is tartósnak tekinteni? Ezt sem lehet annak tekinteni. Először is azért nem, mert a megegyezésre lépett felek késhegyigmenő harcot vivnak és fognak vivni egymással a zsákmányból való részesedésért; másodszor azért nem, mert ezt a megegyezést a kinai nép háta mögött kötötték meg, s a kinai nép nem akarja és nem is fogja alávetni magát a külföldi rablók törvényeinek."/16/

A polgárháboru befejezése és az intervenció kudarca után a versaillesi-washingtoni rendszer létrehozásával megkezdődött az átmenet a "békés harc"-ra. Bizonyos erőegyensuly jött létre a burzsoá tábornak Szovjetoroszország és általában a forradalom ellen folytatott harcában. De Sztálin elvtárs figyelmeztetett arra, hogy

---

14/ Lásd: Sztálin müvei 5.k. 44-45.l.
15/ Sztálin müvei 5.k. 129.l.
16/ Uo. 7.k. 104.l.

a burzsoázia ujabb támadást készit elő és fog továbbra is előkésziteni és a gazdasági harcot a katonai harccal fogja egybekapcsolni./17/ Éppen ilyen egybekapcsolást próbált meg létrehozni az USA külügyminiszteriuma az oroszországi intervenció veresége után 1920-ban. A Hoover-féle ARA, az amerikai Vöröskereszt és hasonló "jótékonysági" intézmények a volgamenti éhinséget egy ujabb intervenció előkészitésére próbálták felhasználni, másrészt a kormánnyal szoros kapcsolatban álló amerikai monopoliumok voltak a genuai és hágai konferenciák fő - bár kulisszák mögött működő - irányitói. Az amerikai kormány megfigyelői /mint pl. Mussolini barátja, az esküdt reakciós Child, aki az USA-t Genuában képviselte/ révén, valamint a Standard Oil és más olajtársaságok ügynökein, az amerikai monopoliumok támogatásában és a Szovjetoroszország elleni agressziv politikában anyagilag érdekelt francia és belga hivatalos delegátusokon keresztül rendkivül erős befolyást gyakorolt mindkét konferenciára és hozzájárult kudarcukhoz. Sztálin elvtárs kimerítő elemzést ad e két konferencia lényegéről. Megállapitja, hogy a két konferencia a gazdasági intervenció egy formája, amely nem kevésbbé veszedelmes mint a fegyveres intervenció.

"A nyugat tőkés hatalmai, miután csalódtak az intervenció erejében, már nem katonai, hanem diplomáciai uton próbálták elérni a tőkés tulajdon helyreállitását a szovjet köztársaságokban..."/18/

A Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének megalakulása megsemmisitő csapást mért az amerikai gazdasági intervenció reményeire, hogy elszakitják peremvidékeit és hogy a szovjet hatalom el fog gyengülni és nem lesz képes fennállni. Ennek az eseménynek rendkivül nagy nemzetközi jelentősége volt. "A Szovjethatalomnak már nemcsak az a törekvése, hogy létezzék, hanem az is, hogy komoly nemzetközierővé fejlődjék, amely befolyásolni tudja a nemzetközi helyzetet és azt a dolgozók érdekében meg is tudja változtatni," /19/ - irja Sztálin elvtárs.

Az amerikai rablók nem vesztették szem elől a közelkeleti kérdéseket sem, bejelentették igényeiket a török örökségre is. A lausanne-i konferencián az amerikai képviselő - aki nem hivatalosan jelen volt - egy szovjetellenes blokk megalakitására sarkalta a kapitalista országokat, a lefegyverzés mellett szállt sikra és követelte a Dardanellák megnyitását, hogy bármelyik hatalom hadihajói szabadon behajózhassanak a Fekete-tengerre is, "a nyilt kapu" doktrináját hirdette a volt Oszmán Birodalom területén. Child a hirhedt uszitó és más amerikai "megfigyelők" nem kis erőfeszitést tettek arra, hogy a kemalisták felhasználásával elszigeteljék Szovjetoroszországot. Sztálin elvtárs kiemelte, hogy az imperialistáknak sem a lausanne-i konferencián, sem egyéb hasonló manöverekkel nem sikerült elszigetelniök az

17/Lásd: Sztálin müvei 5.k. 129.l.
18/ Sztálin müvei 5.k. 151.l.
19/Uo. 169.l.

OSZFSZR-t és létrehozni országunk diplomáciai bojkottját. A Szovjet hatalom megszilárditása, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének létrejötte visszavonulásra késztette őket, "a Szovjetunió elszigetelése helyett az elszigetelők szigetelődtek el..." /20/

Az első világháboru után és különösképpen az 1917-től 1923-ig terjedő időszakban az USA nyiltan bejelentette igényét a világuralomra. Amerikai katonákat küldtek nemcsak Délamerikába, Ázsiába, de partratették őket Nyugateurópában és Oroszországban is. Az amerikai diplomaták arra törekedtek, hogy az ő, amerikai békéjüket kényszeritsék ki Versaillesben és Washingtonban- Sarkalták a hatalmak reakciós, szovjetellenes frontját Genuában, Hágában és Lausanneben. Az ARA /American Relief Administration/ - a Marchall-tervnek ez az elődje kiterjesztette hálózatát egész Európára és "segély" örve alatt utat tört az agressziv monopoliumoknak. Megjelent - amint ezt már a VI. Pártkongresszus kihangsulyozta -"az imperializmus egy uj óriása, a világuralom egy uj igénylője."/21/

De az amerikai rablóknak már akkor utját állta az ifju szocialista állam. A világuralmat nem lehetett megvalósitani, mert itt volt Szovjetoroszország, az összes demokratikus erők vonzási központja, amely ezeket az erőket az imperializmus elleni harcra összekovácsolta és lelkesitette. Az USA külpolitikáját a szovjet rendszer iránti dühödt gyülölet vezette, 1918-1920-ban élére állt a szocialista állam megdöntésére törekvő intervenciósok hordáinak, 1921-től kezdve gazdasági intervenciót próbált inditani. Mindezek a tények azt mutatják, hogy Wilson "szeretettől csepegő" frázisainak, Harding elszigetelődési politikájának stb. ködfüggönye mögött a rabló és reakciós imperializmus huzódott meg. Ezt ujból és ujból megerősitette még az is, hogy az USA el akarta fojtani a kinai nép szabadságát és függetlenségét, hogy védőszárnyai alá vette Mussolini feketeingeseit Olaszországban, a véreskezü Horthyt Magyarországon és mind az egyiknek, mind a másiknak segitségére volt, hogy országukban fasiszta diktaturát hozzanak létre, amint még sok más hasonló tény tanuskodik erről. De mig Nyugateurópában a forradalom ideiglenesen vereséget szenvedett - nagyrészt az amerikai burzsoázia erőfeszitései révén - addig Oroszországban a forradalom diadalt aratott, az amerikai imperialisták tervei itt csufos kudarcot vallottak. Hatalmas világtörténeti jelentőségü volt az intervenciósok kudarca, a nemzetközi tőke gazdasági nyomásának visszaverése Genuában és Hágában, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének megalakulása. Mindez elmélyitette a kapitalizmus általános válságát és meggyengitette a világimperializmust.

Az USA külpolitikájának ténykedései 1917-1923 között - mint ezt

20/ Sztálin müvei 6.k. 262.l. Lásd továbbá: Uo. 5.k. 160-161.l.

21/ "A SzK/b/ P a kongresszusok, konferenciák, Központi Bizottsági plénumok határozataiban és döntéseiben". I. r. 253.l.

Sztálin elvtárs ragyogó elemzése megcáfolhatatlanul kimutatja - megdöntik burzsoá irodalom azon kedvelt megállapitását, hogy Amerika " lszigetelte magát" az európai és egyéb nemzetközi ügyektő . Ezt a megállapitást rendkivül gyakran alkalmazzák az amerikai külügyminisztérium külpolitikájára 1921-től kezdve, mintha [illegible]ding és a republikánusok - miután felváltották Wilsont és [illegible]d mokratákat az USA kormányában - az amerikai külpolitika hivatalos irányzatául az elszigetelődést, az európai politikai gyekbe való benemavatkozást választották volna. /22/ Sztálin elvtárs utmutatásai segitségünkre vannak abban, hogy me rtsük Harding "uj" politikájának igazi tartalmát; az amerikai kormány kerülőutakat keresett, az expanzió leplezett fo máit. Az elszigetelőlést csak azért vették fel fegyvertárukba, hogy leplezzék az agressziót. Az amerikai monopoliumok ülpolitikájának rabló és reakciós tartalma ugyanaz maradt mint volt.

- . -

I.V.Sztálin rendkivül értékes utmutatásokat ad az USA-nak a kapitalizmu részleges stabilizációja időszakában folytatott külpolitik járól. Megállapitása szerint a kapitalista stabilizáció id iglenes, ingatag, korhadt és belső ellentmondások emé zt k és különösen azért ingatag a talaj alatta, mert a Szovjetunióban győzedelmesen folyik a szocializmus épitése. Ennek alapján meg tudjuk érteni az USA-nak ebben az időben folytatott egész külpolitikáját. Sztálin elvtárs többizben kiemelı, hogy a kapitalista stabilizáció sajátosságai a legszembeszökőbben éppen Amerikában mutatkoznak meg.A XIV. és XV. Pártkongresszuson számtalan számadatot hoz fel, amelyek azt mutatják, ogy ez "az ország az előretörő kapitalizmus országa", amely tulszárnyalja az összes többit, "nem halad, hanem ugrik előre" az ipari termelés, a technikai haladás, a racionalizálá , a kartellesités, stb. területén. /23/ Annál vészesebb lett az 1929-ben Amerikára sulyosodó válság.

22/ Lásd: az USA külpolitikájáról szóló következő közkézen forgó könyveket: Latane and Wainhouse, American Foreign Policy. N.Y., 1941; Nevis, America in World Affairs, N.Y., 1944; Jone R.L., History of the Foreign Policy of the United States, 1933; Sears, A History of American Foreign Relations, N.Y. 1935; Buell R.A., Isolated America, N.Y. 1946; Bailey Th., Diplomatic History of the American People, N.Y., 1944.

23/ Lásd: Sztálin müvei, lo.k. 275.1. oroszul.

A kapitalista országok egyenetlen fejlődésének törvénye alapján, melynek hatása - mint Sztálin elvtárs rámutat - fokozódik az imperializmus időszakában, Amerika lesz a gazdasági központ Európa helyett és az USA válik a világ fő pénzügyi kizsákmányolójává.

Az USA imperialistái mindinkább az ellenforradalom és a Szovjetellenes harc táborának legfőbb vezetőivé válnak, ezt a megvetendő szerepüket megosztják az angol imperialistákkal.

A stabilizáció éveiben, mikor a hirhedt "dollárdiplomácia" virágkorát élte, az USA tovább folytatta a harcot a szocialista állam ellen. A reakciós Coolidge-kormány makacsul vonakodott "elismerni" a szovjet államot, annak ellenére, hogy az USA érdeke volt, hogy kereskedelmet folytasson a Szovjetunióval - amint ezt Sztálin elvtárs meg is jegyezte - /24/ annak ellenére, hogy egyre növekedett a dolgozók között a Szovjetunió népszerüsége és hogy a Szovjetunió 1924-25-ben számos diplomáciai és kereskedelmi szerződést kötött a többi kapitalista országgal. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy az 1924-ben a MacDonald-kormánnyal kötött angol-szovjet kereskedelmi szerződést éppen Amerika hiusitotta meg, bár nem is vett részt a tárgyalásokon. "Ez a tervezet a háborus kölcsönök anullálásának gondolatából indult ki, Amerika pedig nem akart ilyen precedenst teremteni, mert akkor elvesztette volna azokat a milliárdokat, amelyekkel Európa neki tartozik..."/25/Az amerikai reakció támogatta a trockista és buharinista árulókat arra számitva, hogy segitségükkel egy ujabb hadjáratot indithat a Szovjetunió ellen. Köztudomásu, hogy amikor 1927-ben a Szovjetunió és számos ország - elsősorban Anglia - között kiéleződött a viszony, az USA távolról sem az utolsó szerepet játszotta ebben.

Szovjetellenes jellegü volt az amerikai monopolisták nyugateurópai politikája is. Az USA harcos imperializmusa gazdasági fölényét arra használta fel, hogy nagymértékben beleavatkozzék az európai ügyekbe, amint ez már 1924-ben kifejezésre jutott a hirhedt Dawes-tervben. Ezt a tervet már 1922-ben agyalták ki Amerikában. /Hughes newhaveni beszéde/. A terv alapelveit a világ három legnagyobb bankjának vezetői dolgozták ki értekezleteiken: B. Strong a new-yorki szövetségi bank elnöke, M. Norman az Angolbank igazgatója és H. Schacht a Reichsbank elnöke. A megbeszéléseken Strong játszotta a döntőszerepet. A bizottság - amelynek Dawes amerikai bankár állt az élén - csak végleges formába öntötte a terv főtételeit, amelyeket a fináncoligarchia vezetői már előzőleg lefektettek. Ilyen módon az antant londoni megegyezése a hadikárpótlásról elejétől végig amerikai befolyásra jött létre.

24/ Lásd: Sztálin müvei, 7.k. 306-307.l.

25/ Uo. 309.l.

A Dawes terv - mint Sztálin elvtárs rámutat - Németországnak juttatandó külföldi kölcsönök folyósitását és a valuta stabilizációját célozta és ezzel megerősitette a német burzsoázia helyzetét, meginditotta a német hadiipar fejlődését. /26/ Voltaképp ez a terv fektette le a német hadiipari potenciál bünös feltámasztási politikájának alapját. "Azok az amerikai dollármilliárdok, amelyeket tengerentuli monopoliumok fektettek be a hitleri Németország hadigazdaságába, feltámasztották a német katonai potenciált és Hitler rendszerének kezébe adták azt a fegyvert, amelyre agressziójának megvalósitásához szüksége volt." /27/ De a német munkások számára a terv kettős elnyomást jelentett: a német burzsoázia és az idegen tőke elnyomását. Ez olyan megállapodás volt Amerika, Anglia és Franciaország között, amely a német nép részvétele nélkül, sőt a német nép érdekei ellen jött létre. Ezért nem is lehetett tartós, méhében hordta a háborut és a forradalmat.

Az amerikai segély kezére játszott a német jobboldali szociáldemokráciának is, mert azt az illüziót keltette, hogy forradalom nélkül is lehet gyökeres javulást létrehozni. "Ez az illuzió volt az a fehér ló, amelyen a német szociáldemokrácia a mai Reichstagba benyargalt. Wels most pöffeszkedik a választásokon áratott győzelmével. De nyilván nem tudja, hogy idegen győzelmet sajátit ki. Nem a német szociáldemokrácia győzött, hanem a Morgan csoport. Wels csak Morgan egyik kiszolgálója volt és az is maradt." /28/

Sztálin elvtárs feltárta a Dawes-terv szovjetellenes tartalmát. A tervnek az volt a célja, hogy Németországot az oroszországi piacok felé terelje, hogy oda exportálja ujjáéledt iparának termékeit és onnan szipolyozza ki az Európának járó hadikárpótlás kifizetésére szolgáló anyagi eszközöket és Európa viszont ebből fizesse ki adósságait Amerikának. De nekünk - mondja Sztálin elvtárs - "eszünk ágában sincs, hogy bármely más ország agrárterületévé váljunk, beleértve Németországot is. Mi magunk fogunk gépeket és egyéb termelési eszközöket előállitani. Ha tehát valaki arra számit, hogy hajlandók leszünk hazánkat Németország kedvéért agrárországgá változtatni, az gazda nélkül csinálja a számitást. A Dawes-terv ebben a részében agyaglábon áll. " /29/

Ezeket a szavakat Sztálin elvtárs irányitásával ragyogóan megvalósitottuk. A XIV. pártkongresszus irányt mutatott az ország iparositására. A Szovjetunió olyan országgá vált, amely saját erőiből állitotta elő az összes szükséges gépi felszerelést. Az ujjáéledt Németország a nyugati piacokat árasztotta el cikkeivel és igy az amerikai Dawes-terv létrehozói ellen

---

26/ U.o. 36.l.
27/ Történelemhamisitók, /Történelmi megállapitás/ Szikra, 1951. 12-13.l.
28/ Sztálin müvei, 7.k. 42.l.
29/ U.o. 289.l.

fordult.

A Dawes-terv elfogadása azt jelentette, hogy Franciaországot háttérbe szorították és Amerika lett Németország fő hitelezője. "A francia hegemónia elosztott, mint buborék, Franciaország hegemóniájának helyét Amerika hegemóniája foglalta el."/30/ Ez a körülmény Angliát is érintette, mert fejlődését akadályozta, hogy az amerikaiak kölcsönöket nyujtottak a német széniparnak. Ennek az lett az eredménye, hogy nőtt az ellentét Anglia és Amerika között. A Dawes-terv kiélezte a viszonyt a győztesek táborában és ezzel meghiusitotta az Amerika által kezdeményezett "békés szabályozást".

Hasonló volt a locarnoi szerződés is. A locarnoi konferencia kezdeményezőinek háta mögött ott álltak az amerikai monopoliumok. Sztálin elvtárs leleplezi a világ pacifistái által magasztalt, hirhedt "locarno szellemét", maró iróniával gunyolja ki Chamberlaint és Briand-t "amikor nyalják-falják egymást, Streseman-t amint bőkezüen osztogatja a "bókokat" stb. "A locarnoi egyezmény az erők csoportositásának olyan terve, amely egy ujabb háboru, nem pedig a béke érdekeit szolgálja."/31/ Ez a locarnoi konferencia igazi képe. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy "a II. Internationale vezérei...mindenkinél nagyobb buzgalommal és hühóval igyekeznek...elhitetni, hogy Locarno a béke eszköze" /32/ és itt is kihangsulyozza az antant külpolitikájának kapcsolatait a burzsoáziának a munkásosztályban helyetfoglaló kiszolgálóival - a jobboldali szociáldemokratákkal. Amerika külpolitikájának tipikus vonásává válik, hogy a jobboldali szociáldemokratákra támaszkodik.

Sztálin elvtárs ragyogó jellemzést ad a Young-tervről is. Ez a terv, amely a Dawes-tervet leváltotta, szintén amerikai származásu. "A győztes országok és Németország között kialakult eredeti viszonyt gula formájában lehetne ábrázolni, amelynek tetején nagyurasan ott terpeszkedik Amerika, Franciaország, Anglia stb., kezükben a Young-tervvel, amelynek mottója:"Fizess!" - lent pedig a derékba roppant Németország terül el,mely kénytelen minden erejét megfeszíteni, hogy negfizesse a milliárdokra rugó hadisarcot...Aki azt hiszi, hogy a német burzsoázia a következő 10 év alatt ki tud fizetni 20 milliárd márkát a német proletariátus pedig, amely "saját burzsoáziájának és az "idegen" burzsoáziának kettős járma alatt nyög, türni fogja, hogy a német burzsoázia komoly harcok és megrázkódtatások nélkül kisajtolja belőle ezt a 20 milliárd márkát - aki azt hiszi,

30/ Sztálin müvei, 6.k. 320.l.
31/ Sztálin müvei 7.k. 294.l.
32/ Uo.

az meghibbant. A német és francia politikusok úgy tesznek, mintha hinnének ebben a csodában - ez az ő dolguk. Mi, bolsevikok, nem hiszünk csodákban." /33/

Sztálin elvtárs jóslatai teljes egészükben beigazolódtak. A Young-tervet az 1929-1932. évi világgazdasági válság végleg eltemette.

I.V.Sztálin az 1924-1930. közötti időszakban irt müveiben feltárta a Németországgal szemben folytatott amerikai politika jelentőségét. Amerika fel akarta hizlalni a német militarizmust egy szovjetellenes harcra és egyben szitani az ellentéteket az antant és a legyőzött Németország között.

Ugyanakkor azonban fokozódtak az ellentétek az USA és a győztes európai országok között, amire Sztálin elvtárs már a Dawes-terv elemzésénél rámutat. Az ellentétek különösen élesen megmutatkoztak a stabilizáció időszakában a kölcsönös gazdasági kapcsolatokban és különösen az államadósságok kérdésében. Nemcsak Németország feltámasztása, hanem a többi európai ország stabilizációja is amerikai tőkével történt és ennek az lett a következménye, hogy Európa pénzügyileg bizonyos mértékben alárendelt helyzetbe került Amerikával szemben, megingott a stabilizáció és elkerülhetetlenül fokozódott a forradalmi hangulat a dolgozók között.

Az európai államok és az USA közti ellentétek közül I.V.Sztálin mint fő és döntő ellentétet az angol-amerikai ellentétet emeli ki, mint az "előretörő kapitalizmus" és a "gazdasági hanyatlás" /34/ országa közt a világuralomért folytatott élet-halálharcot. I.V.Sztálin a XIV. Pártkongresszuson tartott beszámolójában részletesen szemügyre veszi ennek a harcnak különböző momentumait: azt az elkeseredett versengést, amelyet a két ország monopoltrösztjei az olajért, a piacokért és az odavezető utakért stb. folytatnak. Ez a harc ugyszólván a világ minden sarkában - Délamerikában, Perzsiában, Romániában és Galíciában, Kinában stb. - dult. /35/ A többi ellentét - az amerikai-japán, angol-francia, francia-német stb. ellentét - nem változtat azon, hogy "ezek az ellentétek valamilyen vonatkozásban bekapcsolódnak abba a fő ellentétbe, amely Anglia és Amerika között - két kapitalista ország között forog fenn, amelyek között az elsőnek csillaga hanyatlóban, a másodiknak csillaga emelkedőben van." /36/

33/ Sztálin müvei. 12.k. 269-270.l.
34/ Sztálin müvei. 10.k. 275.l.
35/ Lásd: Sztálin müvei. 7.k. 296.l.
36/ U.o. 11. k. 216.l.

Ez az ellentét, amely rögtön az első világháboru befejezése után az előtérbe került /37/ a legujabb kor történetének egész folyamán megtartotta jelentőségét és rendkivül nagy szerepet játszik az USA külpolitikájában napjainkban is, amikor a munkásosztály árulói - a labourista vezetők - azon az uton járnak, hogy Angliát az "USA 49-ik államává" tegyék.

Nem véletlen az, hogy a stabilizáció időszakában kolosszális méretekben nő a fegyverkezés az USA-ban, Angliában és a többi imperialista államban. I.V. Sztálin számadatokkal bizonyitja, hogy milyen példátlanul megnőtt a hadiflotta, a szárazföldi hadsereg, a vegyiháborus felkészültség, kiemeli, hogy kudarcot szenvedett a tengeri hadifelszerelés csökkentésére összehivott 1927. évi genfi konferencia, fokozódtak az ellentétek az USA és Anglia, az USA és Japán között, és ebből azt a következtetést vonja le, hogy "az uj háboru előkészitése teljes iramban folyik"./38/

I.V. Sztálin tehát feltárja a nemzetközi ellentétek összekuszált szálainak képét, kideriti az USA és a többi imperialista állam külpolitikájának szovjetellenes irányát, leleplezi a pacifizmus ködfüggönyét, ezzel feltárja a második világháboru mélyenfekvő gyökereit és pontosan meghatározza az amerikai imperializmus szerepét a második világháboru előkészitésében.

I.V. Sztálin állandóan szembeállitja a kapitalista kormányok militarizmusát a Szovjetunió békepolitikájával, és kiemeli a szovjet delegáció szerepét az 1927. évi genfi konferencián. Megsemmisitő kritikával illeti a korrupt amerikai burzsoá sajtót, amely torkaszakadtából a szovjet javaslatok "nem őszinte voltáról" üvöltözik, sőt galádul hamis cikkeket közöl "Sztálin cikkei" gyanánt, hogy "aláássa azt a hatást, amelyet a szovjet delegáció Genfben a teljes leszerelésről benyujtott deklarációjával kivált."/39/

Az amerikai imperializmus külpolitikájának kutatói számára óriási jelentőséggel birnak Sztalin elvtársnak azok a müvei is, amelyekben az 1925-1927. évi kinai forradalommal foglalkozik. Ezekben a cikkekben feltárja a kinai eseményekbe való külföldi beavatkozás jelentőségét és jellegét, különösen az USA részvételét ebben az intervencióban.

A forradalmi válság megérését és az imperialisták elleni közvetlen harcra való áttérést számos gyarmati és függő viszonyban levő országban - igy Kinában is - nemcsak a gyarma-

37/ Uo. 215.l.
38/ Uo. 10.k. 281. l. oroszul.
39/ Uo. 375.l. oroszul.

ti elnyomásnak az általános stabilizációs politikával kapcsolatos fokozódása váltotta ki, hanem az is, hogy Amerika Európából kipréselte a kölcsönöket. Sztálin elvtárs pozdorjává zuzza a burzsoá firkászok nevetséges kisérleteit, akik a kinai forradalmat "a bolsevikok fondorlataival" igyekeztek "magyarázni" és rámutat arra, hogy milyen mélyen nemzeti és élesen imperialistaellenes, sőt amerikaellenes jellege volt a nemzeti felszabaditó harcnak Kinában. Számos munkájában kiemeli, hogy a feudális csökevények, a militaristák és hadseregeik elleni harc egyben az imperializmus elleni harc is volt, mert csak az imperializmus segitségével tudták fenntartani Kinában ezeket a csökevényeket. /4o/

Az amerikai imperialisták képmutató módon Kina "barátjának" szerepét akarták játszani. A japán rablókkal való versengésüket ugy igyekeztek beállitani, mintha ez Kina védelmében folytatott harc lenne, a kinai nép japánellenes hazafias érzelmére spekulálva. Sztálin elvtárs rögtön leleplezte az amerikai imperializmus álnok manövereit Kinában:

"Azt mondják, hogy a japán imperialisták némi "vonzalmat" mutatnak a kantoniak és általában a kinai forradalom iránt. Azt mondják, hogy az amerikai imperialisták sem maradnak e tekintetben a japánok mögött. Ez önámitás elvtársak. Meg kell különböztetnünk az imperialisták, s köztük a japán és amerikai imperialisták politikájának lényegét annak álcázásától." /41/

Az amerikai intervenciót Kinában nemcsak a reakciós dziudziuk utján, nemcsak diplomáciai nyomással, hanem nyilt fegyveres beavatkozással is folytatták /hadihajók összevonása, sanghai partraszállás, Nanking ágyuzása 1927. márciusában, stb./. Sztálin elvtárs páratlan éleslátással megállapitja, hogy Nanking ágyuzása és az ezt követő Csang-Kai-sek-féle puccs, a jobboldali Kuomintang és az imperialisták összepaktálása a kinai forradalom ellen. Ezen lepaktálás révén jött létre a Csang Kai-sek klikk szövetsége az amerikai imperialistákkal, amely napjainkban ért gyászos véget, mikor a kinai nép felszabaditó harca elsöpörte. A világimperializmusnak a kinai forradalom elleni manöverei szoros kapcsolatban állnak azzal, hogy 1927-ben a Szovjetunió ellen hadjáratot próbáltak szervezni. A trockisták és zinovjevisták, akik a kinai forradalom kérdésében is az imperialisták kezére játszottak, segitették egy ilyen hadjárat előkészitését. "Afféle egységfront alakul ki Chamberlaintől Trockijig" - jegyzi meg Sztálin elvtárs 1927. májusában./42/ Ezen a fronton az amerikai kormány aktiv szerepet játszott.

4o/ Lásd: Sztálin müvei. 9.k. 226, 24o-241, 256-259, 286, stb.l.
41/ Sztálin, Kináról. 5o.l.
42/ U.o. 133.l.

Az amerikai imperializmus a stabilizáció éveiben rendkivül szivesen álcázta magát pacifizmussal és elszigetelődési politikával. A többi országokkal szembeni gazdasági fölényét és a "virágzás" ezen éveiben bekövetkezett bizonyos ipari fellendülését az Európába való "békés" behatolásra használta fel. Sztálin elvtárs zseniális mélységü és éleslátásu megállapitásai adják meg a kulcsot ahhoz, hogy a Coolidge-féle elszigetelődési politika igazi tartalmát megértsük. Ez is agresszió volt, expanzió uj formákban és ugyanaz a cél vezérelte: a világuralom /behatolás Németországba, Franciaország háttérbeszoritása, élethalálharc Angliával, ellentétek Japánnal, intervenció Kinában, stb./.

Az amerikai imperialisták főcélja továbbra is a szovjet állam meggyengitése volt, mert ez képezte a főakadályt az amerikai monopoliumok rabló, leigázó, népellenes terveivel szemben. Rendkivül éleslátással tárja fel ezt Sztálin elvtárs a stabilizációs időszak számos konkrét problémájának - a Dawes- és Young-terv, a locarnoi konferencia, a kinai intervenció, stb. - elemzésénél.

Az amerikai imperializmus külpolitikája ezekben az években is gyökeresen népellenes volt. Arra irányult, hogy leigázza a német dolgozókat, ujabb adóterheket gördített a francia és angol nép vállára, azt eredményezte, hogy militarista háboruban leigázták és irtották a kinai népet és a kizsákmányolók egy maroknyi csoportjából álló reakciós rezsimet varrt a kinai nép nyakába Csang-Kai-sekkel az élén. Az amerikai imperializmus erre a célra minden országban felhasználta az ellenforradalmi elemeket, a hazaárulókat, a jobboldali szociáldemokratákat, trockistákat és buharinistákat, a kémek és gyilkosok bandáit, stb.

Sztálin elvtárs minden szempontból tisztázta az amerikai külpolitika szerves kapcsolatát a belső osztályharccal. Csak akkor tudunk teljes értékelést adni az 1924-1929. évek közötti amerikai külpolitikáról - erről a velejéig agressziv, szovjetellenes és népellenes politikáról - ha figyelembe vesszük Sztálin elvtárs megállapitását arról, hogy milyen döntő jelentőségü volt ez a kapcsolat.

- . -

Az 1929-től 1933-ig terjedő világgazdasági válság mély hatást gyakorolt az USA külpolitikájára, erősen kiélezte a nemzetközi helyzetet és a válság következtében az egész kapitalista világ a háboru felé fordult.

Sztálin elvtárs elemzi a kapitalista országok - különösen az USA - gazdasági hanyatlását és állandóan összehasonlitja azt a Szovjetunió óriási gazdasági fellendülésével és kiemeli or-

országunk gazdasági épitésének nemzetközi jelentőségét. 1929-ben az Egyesült Államokban kirobbant a válság. A Szovjetunióban ez az év a nagy fordulat éve volt. Hatalmas fellendülés állt be a munka termelékenységének területén, a kapitalista világnak a Szovjetunióval szemben alkalmazott pénzügyi blokádja ellenére is megoldást nyertek a felhalmozás kérdései, létrehozták a nehézipar alapjait, a parasztság zöme a fejlődés szocialista utjára lépett. 1932-ben az USA iparа és mezőgazdasága legmélyebb szinvonalára süllyedt, még mélyebbre mint az 1913-as szinvonal. A Szovjetunióban ebben az időben összegezték az első ötéves terv eredményeit, amely országunkat hatalmas ipari állammá tette, megvetette alapját a szocialista társadalomnak. "Az ötéves terv eredményei megmutatták, hogy a tőkés gazdasági rendszer nem tudja megállani a helyét és nem szilárd, hogy idejét multa és át kell adnia helyét egy más, magasabbrendü, szovjet, szocialista gazdasági rendszernek." /43/

A SzK/b/P XVII. kongresszusa megállapitotta, hogy a szocializmus minden fronton győzelmet aratott országunkban, ezzel szemben a kapitalista világ, beleértve az USA-t is, egy olyan különleges depresszió időszakába jutott, amely után nem következett uj fellendülés és virágzás az iparban. 1936-ban a Szovjetunió uj, szocialista Alkotmányt fogadott el, amely rögzitette a szocializmus győzelmét a Szovjetunióban és mintaképe volt a legkövetkezetesebb, legmagasabbrendü demokráciának. Az USA-ban ezekben az években a legfelső biróság uj reakciós rendeleteket adott ki, támadást inditott a burzsoá-demokratikus szabadságjogok ellen, megélénkitette a fasiszta, félfasiszta és elszigetelődést hirdető csoportok és szervezetek tevékenységét. A SzK/b/P XVIII. kongresszusáig a Szovjetunió végrehajtotta az ipar és a mezőgazdaság ujjáépitését a modern technika alapján, végérvényesen felszámolódtak a kizsákmányoló osztályok maradványai, szétzuzták a trockista, buharinista kémeket, kártevőket és gyilkosokat, megszilárdult a szovjet népek barátsága és a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egysége.

"Mindezek eredményekép a belső helyzet teljesen stabil és a hatalom az országban olyan szilárd, hogy a világ bármely kormánya megirigyelhetné". /44/ A kapitalista államokban az 1937-es év második felében ujabb gazdasági válság állt be, amely elsősorban az USA- sujtotta. A válság még sulyosabbnak igérkezett, mint a megelőző volt.

Sztálin elvtárs elemezte a kapitalista világ, beleértve az USA válságának fokozódását és szembeállitotta vele a szovjet állam gazdasági sikereit. Ezzel széleskörü tudományos alapot adott az amerikai imperializmus által a harmincas években folytatott kül-

---

43/ Sztálin müvei. 13.k. 226.l.
44/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 1951. 715.l.

politika sajátosságainak megértéséhez.

A válság elsősorban azt eredményezte az USA külpolitikájában, hogy közvetlenül a háboru kirobbantása felé fordult és az amerikai monopoliumok háborus terveiben külön helyet foglaltak el a szovjetellenes tervek.

A SzK/b/P XVI. kongresszusán Sztálin elvtárs megállapitotta, hogy a kapitalista világban két tendencia érvényesül a Szovjetunióval szemben Az egyik "...a Szovjetunió elleni kalandos merényletekre és az intervencióra irányuló tendencia, amelynek a kibontakozó gazdasági válsággal kapcsolatban fokozódnia kell" /45/, a másik pedig az a tendencia, hogy folytassanak békés kapcsolatot a Szovjetunióval és mondjanak le az intervencióról, márcsak abból a meggondolásból is, hogy ha a szovjetellenes hadjárat bukással végződik - mint lo évvel ezelőtt - ez azt eredményezné, hogy a munkások akcióba lépnének a hátországban. Ez az utóbbi tendencia állandóan erősödött, olyan mértékben, ahogy nőtt a Szovjetunió gazdasági és politikai hatalma, védelmi felkészültsége és változatlan békepolitikájának sikerei.

Az Egyesült Államokban élesen kifejezésre jutott mindkét tendencia. Egyrészt a Hoover kormány a Szovjetunió ellen inditandó háboru utján keresett kiutat a válságból. Kémeket, kártevőket és diverzánsokat küldött a Szovjetunióba, védőszárnyai alá vette a szovjet államból kidobott trockistákat, szitotta a "szovjet dömpingről", a Szovjetunióban állitólag fennálló "kényszermunkáról" és "vallásüldözésről" üvöltöző rágalomhadjáratot. XI.Pius pápa felhivása, hogy inditsanak "keresztteshadjáratot" a Szovjetunió ellen, széleskörű visszhangra lelt Amerika uralkodó köreiben. A Hoover kormány számos intézkedést hozott a Szovjetunió elleni gazdasági blokád megszervezésére, megkülönböztető rendszert vezetett be a szovjet exporttal kapcsolatban, aminek az lett az eredménye, hogy az USA-ba irányuló szovjet export az 1930. évi 24 millió dollárról 1933-ra 11.5 millió dollárra csökkent, az import pedig 114 millió dollárról 8.7 millió dollárra. /46/ Az USA a felsorolt rendszabályokkal a többi imperialista állam által is, a Szovjetunió ellen irányuló intervenció előkészitésébe kapcsolódott be. I.V.Sztálin felsorolta azokat a tényezőket, amelyek a Szovjetunióval szemben való ellenséges tendenciát jellemezték és egyebek között rámutatott az amerikaiaknak a szovjet exporttal szemben tanusitott ellenséges magatartására és nevetségessé tette a szovjetellenes propaganda hazugságait, amelyeket éppen az USA imperialista köreiben hajtogattak különösen gyakran. A Szovjetunió "elismerésének" ellenzői egyik legkedveltebb érvükként az adósságokra hivatkoztak. I.V.Sztálin rámutat arra, hogy az adósságok kifizetésének követelése "...csak ürügy, amelyet az

---

45/ Sztálin müvei. 12.k. 275-276.l.
46/ Szovjet-amerikai kapcsolatok. Dokumentum-gyüjtemény. Moszkva, 1933. 26.l. oroszul.

agressziv elemek arra használnak fel, hogy intervenciós propagandát folytassanak" /47/ és egyben arra, hogy miután a kapitalista kormányok három éven keresztül rabolták és pusztitották a szovjet országot, elvesztették minden jogukat arra, hogy nemzetközi kötelezettségekre hivatkozzanak. A Szovjetunió ellenkövetelései sokszorosan felülmulják az USA követeléseit. Ebből világosan kiderül, hogy az adósságok kérdését mesterségesen fujták fel, és a kérdés az amerikai imperialistákat nem önmagáért érdekelte, hanem csak ürügy volt.

Sztálin elvtárs nevetségessé tette az imperialista főkolomposok arra irányuló próbálkozását, hogy a Szovjetunióval való normális kapcsolatok felvételének fő akadályául a szovjet rendszert, a kollektivizálást, a kártevők elleni harcot, valamint az orosz bolsevikok propagandáját állitsák be, és hogy ez elől a propaganda elől Európa kis államaiból vont mindenféle kordonokkal próbáltak „elzárkózni". "Aki nem akarja kinevettetni magát, az hogyan "zárkózhatik el" a bolsevizmus eszméitől, ha saját országában is kedvező talaj van a bolsevizmus eszméi számára? ...Lám, ha a kapitalista urak valahogy el tudnának "zárkózni" a gazdasági válság elől, a tömegek nyomora elől, a munkanélküliség elől, az alacsony munkabér elől, a dolgozók kizsákmányolása elől, akkor más volna a helyzet, akkor nem volna náluk bolsevik mozgalom sem. De éppen az a helyzet, hogy minden himpellér az orosz bolsevikok propagandájára való hivatkozással igyekszik gyengeségét és tehetetlenségét igazolni". /48/

Másrészt az első ötéves terv teljesitése egybeesett az amerikai válság tetőfokával és ennek következtében fokozódott a Szovjetunióval való együttmüködésre irányuló tendencia.

I.V.Sztálin kifejtette a két rendszer egymás melletti békés fennállásának lehetőségét és a harmincas évek elején elmondott számos nyilatkozatában és beszédében kihangsulyozta, hogy az USA-nak érdeke a Szovjetunióval való kereskedelem és rendkivül fontos érdeke az amerikai népnek, hogy fenntartsák a békés kapcsolatokat a szovjet állammal.

"Mi sem könnyebb annál, mint meggyőzni a két ország népeit a kölcsönös emberirtás káros és bünös voltáról. De sajnos, a béke és a háboru kérdéseit nem mindig a népek döntik el. Nem kételkedem abban, hogy az Egyesült Államok néptömegei 1918-1919-ben nem akartak háborut a Szovjetunió népei ellen. Ez azonban nem akadályozta meg az Egyesült Államok kormányát abban, hogy 1918-ban ...megtámadja a Szovjetuniót... Ami a Szovjetuniót il-

---

47/ Sztálin müvei. 12.k. 268.l.
48/ U.o. 279-28o.l.

leti, aligha szorul még bizonyitásra, hogy a Szovjetunió népei, mint a Szovjetunió kormánya is, azt akarják, hogy "a két ország között fegyveres összeütközésre soha és semmi körülmények között" sor ne kerülhessen." /49/

1933. novemberében helyreállt a normális diplomáciai viszony a Szovjetunió és az Egyesült Államok között. Sztálin elvtárs különösen kiemeli ezt a tényt számos egyéb tény közül, amelyek mind a Szovjetunió békepolitikájának sikereit tükrözik vissza. "Nem lehet kétséges, hogy ennek a lépésnek igen komoly jelentősége van a nemzetközi kapcsolatok egész rendszerében". /50/

A szovjet és az amerikai kormány által váltott jegyzékekben már szó sem esett az amerikai imperialisták régi "igényeiről" a cári, Kolcsak-féle és egyéb adósságok kifizetéséről, az államositott külföldi tulajdonért igényelt kártéritésről, stb. Az amerikai kormány kénytelen volt felhagyni a huszas években olyan arcátlanul és megfellebbezhetetlenül hirdetett elnemismerési "elvvel". "Van egy filozófiai rendszer - a szolipszizmus - amely abban áll, hogy az ember nem hisz a külvilág létezésében, hanem csak a saját "En"-jében. Sokáig ugy látszott, hogy az amerikai kormány ezt a rendszert tette magáévá és nem hisz a Szovjetunió létezésében. De Roosevelt nyilván nem hive ennek a furcsa elméletnek, Roosevelt realista és tudja, hogy a valóság olyan, amilyennek látja." /51/ Sztálin elvtárs rávilágit azokra az okokra, amelyek a Szovjet-Oroszország irányában folytatott "hagyományos" amerikai politikában ezt az éles fordulatot eredményezték. A fő ok - a szocialista állam egyre növekedő gazdasági, politikai és katonai hatalma és lankadatlan békeharca. A kollektivizálási terv, az első ötéves terv, a hadsereg megszervezése tervének sikeres végrehajtása után, már nem lehetett számitáson kivül hagyni a megujhodott, hatalmas Oroszországot. Az amerikai kormány kénytelen volt a válság révén forradalmasodó proletáriátusnak a magatartását is számbavenni. Hiszen a Szovjetunió békepolitikájában "minden ország munkásosztálya milliós tömegeinek erkölcsi támogatására" támaszkodott, "amelyeknek létérdekük a béke fenntartása". /52/

Végül beigazolódott a szovjet kormánynak a kapitalista országokban lévő azon körökre irányuló számitása, akiknek nem volt érdekük valamilyen ok miatt a háboru kirobbantása, és akik a Szovjetunióval való kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésére törekedtek.

Sztálin elvtárs 1936. március 1.-én Roy Howarddal folytatott

49/Sztálin müvei. 13.k. 147.l.
50/U.o. 322.l.
51/U.o. 296.l.
52/U.o. 318.l.

beszélgetésében megvilágitotta a Szovjetunió álláspontját a szovjet-amerikai kapcsolatok kérdésében és a következő fontos megállapitást tette:

"Az amerikai demokrácia és a szovjet rendszer békésen egymás mellett élhet és versenyezhet... Békésen egymás mellett élhetünk, ha nem kötekedünk egymással minden apróság miatt". /53/

Sztálin elvtárs azonban ugyanakkor figyelmeztetett arra, hogy a Szovjetunió békepolitikájának sikerei, többek között a diplomáciai kapcsolatok felvétele az USA-val, nem garantálják azt, hogy országunkra ujból rá nem törnek és meg nem támadják. A kapitalizmus és a szocialista ország közti fő ellentét fennmarad. Ez az ellentét elmélyiti a kapitalizmus összes ellentmondásait, "...és egy csomóba gyujtve, magának a tőkés rendszernek élet-halál kérdésévé változtatja azokat". /54/ Ezért a diplomáciai viszony felvétele után is tovább folytatja az amerikai imperializmus a harcot mind a szovjetek országa ellen, mind a tömegek forradalmi mozgalma ellen az egész világon. Ez a harc többek között abban jutott kifejezésre, hogy a német finánctőkével szoros kapcsolatban álló amerikai monopoliumok minden eszközzel uralomra segitették a fasizmust Németországban, és ennek a megnyilvánulása az ugynevezett "békéltető" és "benemavatkozási" politika az agressziv fasiszta országok irányában, a második világháború kirobbantásának politikája.

A "benemavatkozás" politikájával az USA már 1931 óta buzditotta a japán agresszorokat. Bár a japán betörés Mandzsuriába csapás volt az USA imperialista érdekeire, megszegte a washingtoni kilenchatalmi egyezményt és a Kellog-paktumot, amelyek az amerikai diplomácia aktiv részvételével jöttek létre. Ennek ellenére az amerikai külügyminisztérium megelégedett a "Stimson doktrina" hirdetésével, hogy "nem ismeri el" a japán hóditásokat. Ez azonban csak azt a célt szolgálta, hogy elhallgattassa a közvéleményt, és az USA továbbra is fokozottan ellátta Japánt hadi nyersanyaggal és támogatta a Lytton jelentést, amely azt javasolta, hogy nemzetközi ellenőrzést állitsanak fel Mandzsuria felett. A főszerepet továbbra is a japán hóditók vitték volna. Sőt, a Csendes-óceáni amerikai flottát ideiglenesen visszahivták az Atlanti óceánra. A háboru kirobbantásának politikáját folytatta az amerikai kormány később is, mikor a háboru 1937-ben már Közép-Kinában megindult. Az USA "erkölcsileg elitélte" a japán agresszor ténykedéseit, de rendkivül jelentős anyagi segitséget nyujtott neki és nem alkalmazta Japánnal szemben a "semlegességi törvényt". Mindezzel Japánt arra ösztönözte, hogy inditson háborut a Szovjetunió ellen. Sztálin elvtárs rámuta-

---

53/ Sztálin, Beszélgetés Roy Howarddal. Moszkva, 1936. 2o.l. oroszul.
54/ Sztálin müvei. 12.k. 275.l.

tott arra, hogy az európai és amerikai politikusok a külföldi tőke legfontosabb kínai központjait - Sanghajt és Kantont, valamint a Hainan szigeteket - átengedték Japánnak, sőt megengedték, hogy körülzárja Hongkongot. "Mindez, nemde nagyon hasonlit az agresszor buzditására, keveredj csak mélyebben a háborúba, aztán majd meglátjuk." /55/

Ugyanilyen bünös politikát folytatott az amerikai imperializmus a német agresszor irányában is. Az USA tette lehetővé, hogy eltörölték a hadikárpótlást és az USA kezdeményezte, hogy a genfi leszerelési konferencia idején elismerjék a németek "egyenjogusságát" a fegyverkezésben. Az USA monopoltőkései - a morganok, dupontok, rockefellerek, stb. - nemcsak uralomra segitették és megszilárditották a soviniszta és esküdt militarista hitleri kormányt, de hozzásegitették ahhoz is, hogy hatalmas katonai gépezetet hozzon létre. Az 1935-1937-es évi "semlegességi törvények" tették lehetővé, hogy a fasiszta Olaszország elfoglalja Abesszíniát, hogy meggyengitsék a Franco-banda és az olasz-német intervenciósok ellen küzdő spanyol köztársaságiak pozicióit. Az egész idő alatt tárgyalásokat folytattak Hitlerrel /Meyer, Dodd, később Vandenberg, Hoover utján/ arról, hogy Németországnak visszaadják a gyarmatokat és felosztják a piacokat, stb. Az USA kormánya gyakorlatilag már 1938 áprilisában elismerte Ausztria elfoglalását és közreműködött a szégyenletes müncheni alku megkötésénél. Az amerikai kormány 1938. május 28.-i kétértelmü nyilatkozata arról, hogy fenn akarja tartani a békét Közép-Európában, az 1938. szeptemberében Hitlerhez, Mussolinihez, Chamberlainhez, Daladierhez és Beneshez intézett felhivása, "hogy folytassák a megkezdett tárgyalásokat" /azaz a Csehszlovákia feldarabolására vonatkozó tárgyalásokat/, a Hitlerhez és Mussolinihez 1938 szeptemberében intézett, "békeangyal" stilusában megfogalmazott személyes üzenetek, és annak a szovjet javaslatnak a mellőzése, hogy nemzetközi konferenciát hivjanak össze Csehszlovákiának nyujtandó gyakorlati segitség ügyében - mindez kétségtelenül arról tanuskodik, hogy az amerikai kormány viseli a felelősséget az angol és francia kormánnyal együtt a szégyenletes müncheni egyezményért. Az USA külügyminisztériuma a német levéltári anyag kiadásából kihagyta a Münchenre vonatkozó dokumentumokat és ez is mutatja - mint a Történelemhamisitók" c. történelmi megállapitás rámutat - hogy mennyire nem tiszta az amerikai külügyminisztérium urainak lelkiismerete.

Sztálin elvtárs a XVIII. pártkongresszuson mondott beszámolójában és a Párttörténetben a "benemavatkozás" politikájának zseniálisan mély és pontos elemzését adta. Az a háboru, amelyet Németország, Olaszország és Japán kirobbantott "...végső fokon Anglia, Franciaország és az Amerikai Egyesült Államok tőkés érdekei ellen

---

55/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 1951. 71o.l.

irányul, mivel az a célja, hogy a világot és a befolyási területeket az agressziv országok javára és ezeknek az ugynevezett demokratikus államoknak a rovására ujra felosszák". De "a "demokratikus" hatalmak... ugy tesznek, mintha a háboru őket nem érintené, mossák kezeiket, hátrálnak, békeszeretetüket hangoztatják, szidják a fasiszta támadókat és ... apránként egyik állásukat a másik után engedik át a támadóknak, miközben azt erősitgetik, hogy készülnek a támadás visszaverésére". /56/

Annak, hogy ez a háboru olyan furcsa, egyoldalu jellegü, és hogy az erősebb európai államok és az USA szisztematikusan visszavonulnak a handabandázó fasiszták elől, az a magyarázata, hogy az imperialista uralkodó körök szét akarják zuzni az európai munkásmozgalmat és az ázsiai nemzeti felszabaditó mozgalmat. A világreakció azt tartja, "hogy a fasizmus "jó ellenméreg" ezek ellen a "veszedelmes" mozgalmak ellen". /57/De a "benemavatkozási" politika fő oka a világ monopolistáinak azon bünös vágya volt, hogy az agresszorokat a világ első szocialista államára uszitsák.

"A benemavatkozás politikáját ez a törekvés, ez a kivánság hatja át: nem zavarni az agresszorokat abban, hogy elvégezzék sötét munkájukat; nem zavarni, mondjuk Japánt abban, hogy háboruba bonyolódjék Kinával, de még jobb, ha a Szovjetunióval; nem zavarni, mondjuk Németországot abban, hogy elmerüljön az európai ügyek hinárjában, hogy háboruba keveredjék a Szovjetunióval; hadd süppedjen bele a háboru valamennyi részvevője mélyen a háboru mocsarába; titokban még biztatgatni is kell őket, hadd gyengitsék és erőtlenitsék egymást, azután pedig, amikor már eléggé legyengültek, - kilépni friss erőkkel a szinre, természetesen "a béke érdekében" és diktálni a legyengült háborus feleknek a feltételeket.

Igy olcsó is, kellemes is!" /58/

Ilyen volt az Anglia, Franciaország és az USA kormányát kezében tartó reakciós monopoliumok aktiv bünös politikája; tudatosan összeesküdtek a fasizmussal és együttéreztek a fasizmussal.

Sztálin elvtárs bámulatos pontossággal jövendölte meg az "agyafurt" benemavatkozási politika kikerülhetetlen csődjét, rámutatva arra, hogy "...Anglia vezető körei és ezek franciaországi és amerikai barátai... megkapják megérdemelt történelmi jutalmukat." /59/ "Az a nagy és veszélyes politikai játék, amit a benemavatkozási politikai hivei elkezdtek, rájuknézve komoly kudarccal végződhetik." /6o/ Sztálin elvtárs ezen profétikus szavai fenyegető

56/ A SzK/b/P története. 195o. 4o2.l.
57/ U.o. 4o3.l.
58/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 7o9.l.
59/ A SzK/b/P története. 195o. 4o3.l.
6o/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 711.l.

figyelmeztetés mindazok számára, akik napjainkban fel próbálják támasztani a német és japán militaristákra támaszkodó, egyszer már csődöt mondott politikát.

Igy a harmincas évek során végig az USA külpolitikájának lényege az volt, hogy aktivan előkészitse a háborut, buzditsa az agresszorokat a háboru kirobbantására. Ebből a szempontból mind a Hoover-kormány, mind a Roosevelt-kormány egyforma politikát folytatott, teljesitve Amerika "6o családjának" az akaratát. A Roosevelt által állitólag megkezdett "uj éráról" szóló burzsoá legenda nem állja ki a kritikát sem a belpolitika, sem a külpolitika területén. Sztálin elvtárs elismerte "Roosevelt kimagasló egyéni tulajdonságait, kezdeményező erejét, bátorságát, határozottságát", megállapitotta, hogy "a modern kapitalista világ összes kapitányai közül Roosevelt a legerőteljesebb egyéniség", /61/ de kiemelte azt is 1934-ben, hogy Roosevelt elnök külpolitikájában a bankokat, az ipart, a vasutat, a kereskedelmi flottát, a mérnökök és technikusok hadseregét és az egész államapparátust kezükben tartó monopoliumok akaratát teljesitette.

Sztálin elvtárs az amerikai monopoliumoknak és a többi ország finánctőkéjének militarista és agressziv politikájával mindig szembeállitja a Szovjetunió békeszerető külpolitikáját és következetes harcát a háboru veszélye ellen. A Szovjetunió a harmincas évek elején eredményes kampányt inditott megnemtámadási szerződések kötésére és az agresszor meghatározására, hirdette és védte a kollektiv biztonság elvét. 1934-ben belépett a Népszövetségbe és határozottan tiltakozott Abesszinia, Ausztria, Csehszlovákia megtámadása ellen és javasolta, hogy gyakorlati segitséget nyujtsanak az agresszió áldozatainak.

- . -

I.V.Sztálin az USA külpolitikáját a legujabbkori történet egész folyamán mint az Amerikai Egyesült Államokat kezükben tartó reakciós monopoliumok politikáját vizsgálta és ezt különösen kiemelte 1934-ben Wells-szel folytatott beszélgetésében. Ezt a politikát a két rendszer harcának körülményei között folytatják, amely az egész legujabbkori történet tartalmát képezi. Sztálin elvtárs kifejtette Génua és Hága, a Dawes-terv és a benemavatkozási politika stb. szovjetellenes irányvonalát, és meggyőzően bebizonyitotta, hogy az "orosz kérdés" játszotta a főszerepet Amerika külpolitikájában. Megcáfolhatatlanul bebizonyitotta, bármennyire is igyekeznek a mai történelemhamisitók elkenni, elkendőzni, elrejteni, vagy elferditeni az amerikai külpolitika szovjetellenes osztálybeállitottságát. Ezzel szemben a

---

61/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 1o. kiadás, 6o1.l. oroszul.

szovjet állam megalakulásának kezdetétől a világ összes demokratikus erőinek tettterős, aktiv és győzedelmes vezetője.

Sztálin elvtárs szintén a két rendszer harcának főtényéből kiindulva mesterien feltárja a forradalmi mozgalomnak az USA külpolitikájára való befolyását és mindenütt kiemeli a forradalmi mozgalom hatalmas jelentőségét a nemzetközi viszonyokban a kapitalizmus általános válságának időszakában.

Másrészt Sztálin elvtárs állandóan leleplezi az amerikai imperialistákat, hogy szövetséget kötnek minden "érdekszférájukba tartozó" országban az ellenforradalmi, nemzetellenes és áruló elemekkel, nemcsak a német monopolista burzsoáziával, vagy a jobboldali Kuomintanggal Kinában, hanem a trockisták és buharinisták aljas bandájával, a németországi jobboldali szociáldemokrata vezérekkel és később a fedélzetről kidobott ballasztokkal, a népi demokratikus országokban szétzuzott osztályok hulladékaival, stb. Az a tény, hogy a legujabbkori amerikai expanzió az imperialista háboruk és a proletárforradalmak korszakában fejlődik, világitja meg rendkivül képmutató jellegét, az álcázás iránti előszeretetet, a "benemavatkozás", a "pacifizmus", az "önzetlen segitség" és egyéb leplekbe való burkolózást, azt a kétszinüséget, amelyet Sztálin elvtárs munkáiban olyan zseniális éleslátással leleplez Wilson manövereitől Truman próbálkozásaiig, minden fondorlat arra szolgált, hogy agressziójukat a Szovjetunió állitólagos expanziójáról szóló ordibozással leplezzék.

I.V.Sztálin nemcsak feltárta az amerikai politika alapvető tartalmát a többi imperialista országgal kapcsolatban - a német militarizmus táplálását az egész legujabbkori történet folyamán; az Angliával jelenleg olyan aktuális, mélyreható ellentéteket; Franciaország háttérbeszoritását és európai hegemóniájának megtörését; Japánnal való harcát a csendesóceáni medencéért, stb. - hanem elsőnek hangsulyozta ki az amerikai imperializmus gyarmati agressziójának jelentőségét és igazi arcát s rendkivül részletesen kifejtette a Kina ügyeibe való amerikai beavatkozás reakciós szerepét.

Az USA külpolitikája 1917-1939-ben kiváló példa a rabló imperializmus reakciós, agressziv politikájára a kapitalista rendszer általános válsága elmélyülésének korszakában.

- . -

Megjelent az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR, Szerija isztorii i filoszofii 1951. 5. számában.

NYECSKINA M.:

A "legkisebb rossz" formula kérdéséhez. /Vitacikk/ /1/

М. Нечкина: К вопросу о формуле "наименьшее зло".

A szovjet történészek között már régóta hallatszanak olyan hangok, amelyek kétségeknek adnak kifejezést a "legkisebb rossz" formula alkalmazásának helyességét illetőleg. Mint ismeretes, ez a formula széleskörben elterjedt a történeti munkákban, amikor valamilyen népnek az orosz birodalomhoz való csatlakozását értékelik. Ez a formula nem ritkán a kérdés lényegét kimerítő általános, egyetemes formulává válik. Ez a körülmény már régóta aggodalmat okoz. Itt az ideje, hogy ezt a kérdést felvessük.

Ez a formula, mint ismeretes, az 1930-as évek végén keletkezett és terjedt el; leleplezte Pokrovszkij "iskolájának" tarthatatlanságát és ezen "iskola" elleni harcban a maga idején nagy szolgálatot tett a szovjet történettudománynak. Leleplezte azt a káros, hamis, történtellenes álláspontot, amely a konkrét történelmi feltételektől elvonatkoztatva, például Ukrajnának és Gruziának Oroszország hatalma alá való kerülését úgy tekintette, mint valami abszolut rosszat. A történelmi jelenségek elvont, skolasztikus, a történelmi körülményekkel való kapcsolataikból kiszakitott szemlélete és elvont "cimkék" felragasztása általában jellemző volt a Pokrovszkij- féle "iskolára" s ezek ebben a kérdésben is megnyilvánultak. A kormány által kiküldött biráló-bizottság 1937. aug. 22-iki határozata megdöntötte ezt az elképzelést. Emlékeztetek a közismert idézetre: "A szerzők semmiféle pozitiv szerepét nem látják Hmelnyickij akcióinak a XVII. században... A szerzők, mondjuk, Gruzia átkerülését a XVIII. század végén Oroszország protektorátusa alá, épp ugy, mint Ukrajna átkerülését Oroszország hatalma alá, mint abszolut rosszat tekintik, annak az időnek konkrét

---

1/ M.V. Nyecskina fontos kérdést vet fel. Felhivja a történészeket arra, hogy elmélyültebben és behatóan tanulmányozzák a nagy orosz nép és országunk többi népei közti gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális kapcsolatokat, azokat a kapcsolatokat, amelyek "a cárizmustól függetlenül" és "a cárizmus ellenére" jöttek létre. Ezzel kapcsolatban M.V. Nyecskina jogosan mutat rá arra, hogy a "legkisebb rossz" formuláját a történészek nem mindig értelmezik és alkalmazzák helyesen. /Szerk./

történelmi viszonyaiból kiszakitva. A szerzők nem látják, hogy Gruzia előtt akkor az a választut állott: vagy elnyeli a sah uralma alatt álló, illetve a szultán zsarnoksága alatt nyögő Törökország, vagy átkerül Oroszország protektorátusa alá... A szerzők nem látják, hogy a második perspektiva még mindig a legkisebb rossz volt." /2/

A fenti idézet azóta számos szovjet történeti munkában megjelent, és hamarosan ez lett a kiinduló pont nemcsak Gruzia és Ukrajna csatlakozásának megitélésében, hanem más népeknek az orosz állam kötelékébe való kerülése megitélésében is. A fenti szöveget néha teljes egészében idézik, de leggyakrabban csak az utolsó két szót, "a legkisebb rosszat" szakitják ki, és a formulának ezt a kiszakitott darabkáját ugy tüntetik fel, mintha ez lenne az egész formula, és ezenfelül bármely népre alkalmazzák, amely akár hóditás, akár csatlakozás utján került az Orosz birodalom kötelékébe. Vajjon helyes-e az ilyen idézés? Bármiféle legkisebb rossz mégis csak rossz, vagyis negativ fogalom. Már pedig az idézet,- ha egészében vesszük - nem a rosszról, mint olyanról beszél, nem negativ, hanem éppen pozitiv mozzanatról. H'szen az idézet egyenesen azzal vádolja a tankönyv szerzőit, hogy "semmiféle pozitiv szerepét" nem látják [illegible] elismerik. - Az idézetnek a lényege épen az, hogy megállapitja a pozitiv mozzanatot. Ezzel szemben az idézet egy kiragadott részletét - a "legkisebb rossz" szavakat - ugy idézgették, mint az egész megfogalmazás általános gondolatának kifejezőjét. Ez nyilvánvalóan helytelen.

Teljesen világos, hogy a "rossz" fogalmán mindenekelőtt a cári Oroszország gyarmati politikáját értették, amely rázudult arra a népre, amely elvesztette állami önállóságát és bekerült az Orosz birodalom kötelékébe. A "legkisebb rossz" formulát kezdetben olyan népekre alkalmazták, amelyeknek meg volt az állami önállóságuk, lemondtak erről, és a cári Oroszország kötelékébe kerültek. Később ezt a formulát gyakran azokra a népekre is alkalmazták, amelyek a csatlakozáskor nem mondtak le állami önállóságukról, hanem azt már az Orosz birodalom kötelékébe való bekapcsolásuk előtt elvesztették, ugy kerültek Oroszország kebelébe, hogy az orosz hadsereg hadműveleteket folytatott az ellen az ország ellen, amelynek kötelékében az illető nép élt. Ilyen példa Örményország története. Az örmények állami önállóságukat már jóval az Orosz birodalom kötelékébe való kerülésük előtt elvesztették. Törökország és Perzsia igája alatt nyögtek. Kelet-Örményországot az 1826-1828-as orosz-perzsa háboru következtében csatolták Oroszországhoz. Amint látjuk, a "legkisebb rossz" formula alkalmazása kellő alap nélkül kiszélesedett.

Teljesen világos, hogy a "rossz" kifejezés az állami önállóság

2/ Gyüjtemény "A történelem tanulmányozásához" M. 1937. 38.l. oroszul.

hiányára, a népnek a cárizmus által történő elnyomására, az orosz cárizmus nemzeti-gyarmati politikájának sulyosságára vonatkozik.

Ez az elnyomás valóban rossz volt az illető nép számára. De vajjon a nemzeti-gyarmati elnyomás fogalma magában foglalja-e mindazt, amely a nép életét alkotta Oroszországhoz való csatlakozása illetve csatolása u t á n ? Természetesen nem. Ez a fogalom nem fedi a nép életét, nem öleli fel az illető nép történelmi fejlődésének valamennyi jelenségét. A nép az orosz néppel a cárizmustól f ü g g e t l e n ü l és a cárizmus e l l e n é r e is érintkezett.

A cárizmus a népek börtöne volt - ez a megállapitás mélységesen igaz. Ebben a börtönben sinylődött országunk népeinek legnagyobb testvére, a nagy orosz nép is. Természetesen voltak különbségek az orosz és a többi elnyomott nép helyzete között. Az orosz nép helyzete mindenesetre valamivel jobb volt. De a cári Oroszországban csakis a földesurak és a kapitalisták éltek jól, az orosz dolgozók, vagyis az orosz lakosság legnagyobb tömege rosszul élt; a főtömeg sulyos elnyomásban szenvedett. Már az első orosz forradalmárok - a dekabristák - is n é p e l l e n e s önkényuralomról beszéltek, sőt ezt a helyes meghatározást be is vették egyik alkotmánytervezetükbe /Pesztyel "Russzkaja Pravdá"-ja/.- Az orosz nép bátran és kitartóan harcolt elnyomói ellen és e harcban szövetségesekre és segitőtársakra talált országunk népei között. A közös ellenség, a cárizmus elleni harcban alakult ki népeink barátsága, annak kezdeti formájában. Később a barátság kiszélesült, megerősödött, felvirágzott és minőségileg uj lett a m i n d e n f é l e elnyomás elleni közös harc talaján. Ez a barátság népeink t e s t v é r i s é g é v é lett a nagy történelmi feladat - az uj, szocialista társadalom épitése, a kommunizmus felé való haladás alapján.

Ily módon a cárizmus mind az orosz nép, mind az Oroszországban lakó más népek közös ellensége volt. A cári Oroszország elnyomott gyarmati vidékein széles tömegmozgalom bontakozott ki a földesurak és a cár hatalma ellen, amely közös jelszavak alatt folyt az orosz népi tömegek mozgalmaival. Az orosz forradalmi mozgalom magával ragadta a többi nép mozgalmát is; nevelte a leigázott népek legjobb, felvilágosult harcosait és forradalmárait. Hatalmas országunk többi népei az orosz nép vezetésével egyesültek a közös ellenség elleni harcban. A nemzeti proletariatus beleolvadt az összoroszországi munkásmozgalom egységes áradatába. Ez uj, vezető jelensége volt a történelmi folyamatnak.- Csakis a Bolsevik Párt vezette proletariatus hegemoniájával semmisithette meg a dolgozó tömegek együttes harca a nemzeti-gyarmati elnyomást, készithette elő mindenféle kizsákmányoló osztály megdöntését.

Ez közös ügy volt a cári Oroszország valamennyi elnyomott népe számára. E harcnak az élén a nagy orosz nép haladt. Az orosz nép

hatalmas ereje, harci tapasztalata, kimüvelt haladó kultuŕája - mindez a felszabaditó harc közös ügyét szolgálta, megerősitette a népek testvériségét ebben a nagy harcban. Oroszország kötelékébe kerülésük után a népek életének minden jelenségét a bennünket érdeklő kérdésben két csoportra lehet osztani: az egyik közvetlenül a gyarmati rendszerhez, a cárizmus gyarmati politikájához, az elnyomáshoz tartozik, ezt az elnyomást f e j e s i k i; a másik csoport az elnyomás e l l e n i harchoz tartozik és a népek közötti érintkezéshez. Vegyük a haladó kultuŕak érintkezését - a leigázott nép kulturájának és az orosz nép haladó kulturájának érintkezését. Az önkényuralom d'Anthés kezével golyót röpitett Puskin szivébe. Puskin halála hatalmas gyász volt az egész haladó Oroszország számára. Azerbajdzsán kiváló költője és tanitója, Mirza Fatali Ahundov lángoló versekkel siratta Puskin halálát. Gyászolta, mint akit "a világ rablójának" keze ölt meg. Számára Puskin "a költészet hajlékának uralkodója", az ő legkiválóbb tanitómestere volt. Az azerbajdzsáni költő elátkozta Puskin gyilkosait. Fatali Ahundov gyönyörü versét Alexandr Besztuzsev, a számüzött dekabrista forditotta oroszra.

Hasonló példákat nagyszámban lehetne hozni. Griboj[illegible]ov Alexandr szoros barátságot kötött Garszevanovics Csavcsavadze költővel /későbbi apósával/, aki kétségkivül hatással volt szabadságszerető költészetére. Sz. Dodasvili grus iró és haladó politikus Rilejevvel levelezett. Grigol Orbeliani Rilejev "Nalivajko vallomásá"-tól lelkesitve megirta "Giva Amilahvara vallomását". Sevcsenko, a haladó orosz emberek körében nő f e l és lesz az ukrán nép nagy költőjévé. Orosz emberek váltják m e g őt a földesurtól, az orosz forradalmi demokraták -Csernise/szkij és Dobroljubov - segitik elő forradalmi világnézetének kialakulását.

A népek kulturál[illegible] érintkezésének példáját látjuk itt legjobb, halnló képviselőik személyében. Világos, hogy az ilyen és hasonló tények a történelmi folyamat során a népnek a cárizmus által történő gyarmati elnyomásától f ü g g e t l e n ü l és ennek az elnyomásnak e l l e n é r e keletkeznek; és ezen elnyomás elleni h a r c o t szolgálják. Mi közük van ezeknek a tényeknek a "legkisebb rossz" formulához? Semmi! Ezek a tények k i v ü l e s n e k ezen a formulán, a jelenségek más kategóriájához tartoznak. Természetesen ezeknek a tényeknek meg van az a kétségtelen "v[illegible]szonyuk" a cárizmus politikájához, hogy Griboj[illegible]dov és Csavcsavadze, Puskin és Ahundov gyülölik a cárizmust, a cári elnyomást és szenvednek tőle. De ez egészen más kérdés.

Magától értetődik, hogy a Kaukázusontul népeinek bekerülése Oroszország kötelékébe, megkönnyitette Gribojedov érintkezését Gruziával és Örményországgal, segitett Ahundovnak megismerkedni Puskinnal, ez tette lehetővé Dodasvilinek, hogy orosz egyetemet végezzen és önálló filozófiai munkát irjon /"Logika"/. De a fent felsorolt tények alapját nem a nemzeti-gyarmati elnyomás képezi. Itt más kategóriáju jelenség áll előttünk - a népek kulturális érintkezése, haladó képviselőik személyében.

Ezek a jelenségek a népek közötti érintkezéshez tartoznak. Mire való itt a "legkisebb rossz"? Ennek semmi köze nincs a tények fenti sorához. Nem ezek, hanem más tények fejezik ki lényegét.

A kazah nép megismerte Tatjana Anyeginhez irt levelét és saját népdalaként énekelte. A gruz tájkép megjelent a hires palehisták orosz festészetében. Paleh rajzain gruz sziklákat láthatunk a Gruziára jellemző növényzettel. Puskin "Ne énekeld nekem, te szépség, a szomoru Gruzia dalait" c. verseit gruz dallamra irta, amelyet szöveg nélkül énekeltek neki. Gruz zenére irt verseket, gruz zene ihlette meg őt. Ez lett az egyik legkedvesebb dala mind az orosz, mind a gruz népnek. Az orosz zeneszerzők, a "nagyok", akik az o r o s z nép dalköltészetén nőttek fel, széles körben alkalmazták operáikban Oroszország keleti népeinek dallamait. Fontosak-e mindezek a tények a Szovjetunió történésze számára? Igen, nagyon fontosak. Kapcsolatban vannak-e ezek azzal a ténnyel, hogy a népek bekerültek Oroszország kötelékébe? Igen, kapcsolatban vannak. Visszatükrözi-e ezeket a tényeket a "legkisebb rossz" formulája? A legcsekélyebb mértékben sem,- hiszen ez a "rosszról" beszél s nemcsak, hogy nem tartalmazza ezeket a tényeket, hanem ellentmond nekik. Ezek a tények jót, nem pedig rosszat jelentenek. Ezek a tények kétségkivül széles áradatban olvadnak bele a népek végső harcának és győzelmének történelmi e l o k é s z i t é s e folyamatába, mindenféle kizsákmányolás megszüntetéséért. A tényekben a népek barátságának fokozódását láthatjuk, amely azután átmegy a népek t e s t v é r i s é g é b e, az utolsó döntő csata és a szocializmus épitése alapján.

A leigázott nép előtt hatalmas történelmi perspektiva tárul fel: idősebb testvére, a nagy orosz nép, az orosz proletariatus, a Bolsevik Párt vezetésével a népeket Október győzelméhez vezeti, uj korszakhoz az emberiség történetében. Megszünik az ember ember által való kizsákmányolása, a nép a testvéri népek családjában uj életet kezd élni, magasabb történelmi fokra lép. Feltárul előtte az a lehetőség, hogy résztvegyen a szocializmus épitésében, előrehaladjon a kommunizmus felé.

Szándékosan kezdtem azokkal a tényekkel, amelyek a haladó kultúrák érintkezését és a közös harcban való barátságot mutatják, szándékosan kezdtem a népek forradalmi érintkezésével, ahol a helyzet a legnagyobb mértékben világos. De forditsunk figyelmet néhány mozzanatra a kérdés elméleti részében is. A cárizmus nemzeti-gyarmati politikája: p o l i t i k a , vagyis a felépitményhez tartozó jelenség. Ez a politika a cárizmus politikai intézményeinek és rendszabályainak rendszerében jut kifejezésre, amelyek megvalósitják az orosz birodalom kötelékébe került népek kizsákmányolását, elnyomását, leigázását. Természetesen ez a politika szörnyü sullyal nehezedik rá az illető népnek az alaphoz tartozó jelenségeire és a népek gazdasági fejlődésére. A népek gazdasági életére igenerős hatást gyakorol, gátolja a leigázott népek termelőerőinek fejlődését, feltartóztatja a haladó terme-

lési viszonyok kifejlődését. De ugyanakkor az Oroszország kötelékébe került népek gazdasági életének területén sok uj és pozitiv jelenség is fellép, fejlődés megy végbe. a cárizmustól f ü g g e t l e n ü l és a cárizmus e l l e n é r e . Igy például a cárizmus nem tartóztathatta fel a kapitalista termelési mód fejlődését a XIX. században számos általa leigázott népnél. Tudjuk, hogy Ukrajna, Bjelorusszia, Gruzia, Örményország és számos más nép a forradalom előtt, ilyen, vagy olyan mértékben végigment a kapitalista fejlődés szakaszán. A progressziv elemek fejlődése a népek gazdasági életében természetesen nem a cárizmus akaratából, hanem a cárizmus e l l e n é r e történt, mint önálló, az alap körébe tartozó folyamat, jóllehet sulyosan nehezedett rá és a végsők gátolta a cárizmus gyarmati politikája.

Vannak-e jelenségei a n é p e k g a z d a s á g i é r i n t k e z é s é n e k? Természetesen vannak és elsőrendü jelentőségük van. Ukrajna, Gruzia, Örményország és Azerbajdzsán Oroszországhoz való csatlakozása után bekapcsolódott Oroszország gazdasági életébe, amely jóval fejlettebb volt, mint saját gazdasági életük. E területek, a maguk részéről nagymértékben járultak hozzá az ország gazdasági fejlődéséhez, előrehaladásához. A népek gazdasági érintkezése egyáltalán nem merült ki a nemzeti-gyarmati viszonyok kereteiben, habár ezek nyomása alatt ment végbe. Ez látható a mindennapi gazdasági érintkezés egyes kiragadott tényeiből is. Az orosz paraszt átvette a baskiroktól az általuk kitenyésztett lófajtákat; a baskir dolgozó az orosz paraszttól tanult meg szántani, gerendás házat épiteni, kemencét rakni. Az egyik nép megfigyelte a másiknak a mesterségét, megjegyezte a munkamódszereket, eltanulta az azelőtt nem ismert szerszámok használatát, talizmános zacskóban uj, azelőtt ismeretlen vetőmagvakat vitt északra, az északi magvakat pedig mondjuk délre, vagy keletre vitte. A népek, amikor egymással érintkeztek, megfigyelték azokat a módszereket, amelyekkel a természettől mind nagyobb mennyiségü javakat szerezhetnek. Gondoljunk a kereskedelemre is; spontánul fejlődött; a népek közti árucsere korántsem folyt a cárizmus akarata szerint, hanem gyakran éppen ellenére. Persze a kereskedelmi kapcsolatoknak csak néhány oldalát lehet a népek érintkezéséhez sorolni, de ezeket sem szabad szem elől téveszteni.

A történészek, amikor a népeknek a cári Oroszország kötelékébe való kerülésének következményeit értékelik, különleges figyelmet kell forditaniok a népek érintkezésének tényeire, arra az uj és pozitiv valamire, amit a nagy orosz nép vitt a cárizmus ellenére a népek gazdasági és kulturális életébe. A történészek feladata - felvázolni a különböző népekhez tartozó dolgozók egyesülésének és harcának történelmi perspektiváit az idősebb testvér - az orosz nép - vezetésével, a továbbiakban az orosz nép proletariátusának hegemoniája alatt, Lenin -Sztálin pártjának vezetésével, a minden rendü és rangu kizsákmányoló feletti győzelem nevében. Csakis a folyamat ezen oldalának beható tanulmányozása alapján lehet objektiven értékelni valamilyen nép Oroszországhoz való

csatlakozásának következményeit, lehet eldönteni , milyen esetekben kell és milyen esetekben nem lehet alkalmazni a "legkisebb rossz" formuláját, és ami a legfőbb, hogyan kell ezt a formulát egyes konkrét esetekben értelmezni.

A fenti rövid fejtegetéssel semmiképpen sem tartunk igényt a kérdés kimeritésére, vagy beható megvilágitására. Nemzeti köztársaságainkból való történész elvtársaink ezt sokkal teljesebben és sokkal jobban megoldhatják. A kérdés azonban megérett és feltétlenül tisztáznunk kell, ezért vetettük fel.

Megjelent a Voproszi Isztorii 1951. 4. számában.

KOSZMINSZKIJ J.:

Az angol nemzet kialakulásának kérdéséhez.

Е. Косминский: К вопросу об образовании английской нации.

OKK: B 4141

A nemzetek kialakulásának problémája már régóta a marxista-leninista tudomány érdeklődésének homlokterében áll; nem egyszer felvetette Marx, Engels és Lenin. A kérdést zseniálisan világitotta meg I.V. Sztálin "Marxizmus és nemzeti kérdés" c. munkájában /1913/. A probléma kidolgozásának legfontosabb szakaszait I.V. Sztálin következő munkái képezték: " A párt soronlevő feladatai a nemzetiségi kérdésben"/1921/ a "Nemzeti kérdés és a leninizmus"/1929/ és végül a "Marxizmus és nyelvtudomány"/1950/. De meg kell jegyezmink, hogy történettudományunk és különösen a középkor történetével foglalkozó tudósaink nem eléggé dolgozták ki ezt a kerdést, bár elismerték óriási fontosságát. A kérdés ki olgozása egyre sürgetőbbé válik. A nemzetek kialakulása, az emberek kozösségének /nemcsak nyelvi közösségének/ fokozatos fejlődése a nemzetségtől a törzsig, a törzstől a népig, a néptől a nemzetig olyan probléma, amelynek kiemelkedő helyet kell elfoglalnia a SzTA Történettudományi Intézetében készülő "Egyetemes történet"-hez. A nemzetek kialakulásának kérdése különösen égetővé válik ma, amikor a kapitalista világban a legkülönbözőbb formákban mindjobban fokozódik a nemzetiségi és gyarmati elnyomás és ugyanakkor rohamosan nő az ellenállás az elnyomással szemben. Másrészt viszont a burzsoa nemzetek vezetői és ideologusai egymást tullicitálva igyekeznek lemondani a nemzeti önállóságról és nemzeti szuverénitásról, mint "elavult" és "kiöregedett" fogalmakról - az amerikai monopoltőke javára. Csak a győzedelmes szocializmus országában vált lehetségessé,"hogy a nemzeti elnyomás megszüntetése maga után vonta országunk korábban elnyomott nemzeteinek nemzeti ujjászületését, nemzeti kulturájuk fejlődését, az országunkban élő népek baráti nemzetközi kapcsolatainak megszilárdulását és a szocialista épités terén megnyilvánuló együttmüködésük megvalósitását"./1/

A Szovjetunió politikája azon az elven alapszik, hogy elismeri minden nemzet - akár nagy akár kis nemzet - egyenjoguságát

1/ Sztálin müvei, 11. k. 384-385.l.

és szuverénitását és a világ összes népeit egymás iránti barátságra és együttmüködésre hivja fel. Erre az utra léptek a népi demokratikus országok is.

A burzsoá tudomány teljesen tehetetlennek bizonyult abban, hogy csak valamennyire is világos és elfogadható meghatározást adjon a nemzetről. Ebben megmutatkozik a burzsoá tudomány módszertani tehetetlensége, kitünik, hogy a burzsoázia képtelen és nem is akarja megoldani a nemzeti kérdést, sőt igazolni akarja a nemzeti elnyomást. Az utóbbi időben ehhez hozzájárult még a "nemzeti nihilizmus", a kozmopolitizmus is, és az a szándék, hogy bármely nemzetet feláldozzanak a Wall-Street "világuralma" érdekében. Még mindig forgalomban vannak a 19. század kezdetének reakciós elméletei, mely szerint a nemzet időn kivülálló, metafizikai fogalom, amelyet az örök időktől fogva fennálló "nemzeti szellem" határoz meg. A nemzeteket továbbra is "történeti" és "nemtörténeti" nemzetekre osztják, állandóan összekeverik a nemzet és a faj fogalmát.

A modern burzsoá tudomány és jobboldali szocialista szócsövei arra törekednek, hogy a nemzet meghatározásába mind több ködöt és zürzavart vigyenek, nem pedig arra, hogy tisztázzák a kérdést. Ahelyett hogy tisztáznák a kérdést, eltávolodnak a megoldástól. "Tudományos" meghatározások örve alatt semmitmondó tartalmatlan frázisokat hirdetnek, mint pl: "A nemzet olyan jelentős számu embercsoport, amely azt hiszi, hogy egy egységes egészet alkot./2/"

Továbbá azt is hirdetik, hogy a nemzet "irracionális" fogalom, amelyet nem lehet meghatározni.

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy módszertanilag tarthatatlan a jobboldali szocialisták nemzet-meghatározása, mert teoriájuk "idealista fonállal összefércelt elmélet" és szélesre tárja a kapukat azok elött, akik a nemzeti és gyarmati elnyomást különböző formáiban igazolni akarják. /3/

Lenin már régen megmondta, hogy "a bérrabszolgaság társadalmában elfogulatlan tudományt várni - ez ép oly bárgyu naivság lenne, mint elfogulatlanságot várni a gyárosoktól abban a kérdésben, hogy fel kell-e emelni a munkások bérét a tőke profitjának rovására."/4/

Egyedül a marxista-leninista tudomány adott tudományos meghatározást a nemzetről. A nemzet klasszikusan világos, pontos és kimeritő jellemzését I.V. Sztálinnál találhatjuk meg:"A nemzet

2/ Galbraith V.H. Nationality and Language in Medieval England. Transactions of the Royal Historical Society. 4 ser.,vol. XXIII. London. 1941.
3/Sztálin müvei, 2.k. 328. l.
4/Lenin, Vál. Müvek, I. k. 65.l.

az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, mely a nyelvnek, a területnek, a gazdasági életnek és a kultúra közösségében megnyilvánuló lelki alkatnak közössége alapján keletkezett."/5/ Sztálin kihangsúlyozza, hogy nemzetről csak akkor beszélhetünk, ha mind a négy ismérv megvan. "Ha ez ismérvek közül csak egy is hiányzik, a nemzet megszűnik nemzet lenni"./6/ I.V. Szálin rámutatott arra, hogy "A nemzet nem egyszerűen történelmi kategória, hanem egy meghatározott korszaknak, a felfelé haladó kapitalizmus korszakának történelmi kategóriája. A hübériség felszámolásának és a kapitalizmus fejlődésének folyamata együttal az a folyamat is, melyben az emberek nemzetté egyesülnek. Így történt például Nyugat-Európában. Az angolok, franciák, germánok, olaszok és mások a hübéri szétforgácsoltság felett győzedelmeskedő kapitalizmus diadalmas előretörése folyamán egyesültek nemzetté."/7/ Sztálin elvtárs többizben hangsúlyozottan kiemeli, hogy a nemzetek keletkezése a feudalizmus felszámolásának s a kapitalizmus győzelmének korszakába esik. A nemzeti kérdés történetének három periodusáról szólva így határozza meg az első időszakot:" Az első időszak - a nyugati feudalizmus felszámolásának és a kapitalizmus győzelmének időszaka. Erre az időpontra esik az emberek nemzetté alakulása. Olyan országokra gondolok, mint Anglia /Irország nélkül/, Franciaország, Olaszország."/8/ Később pedig arról szól, hogy az első időszakot az 9/ jellemzi, hogy a kapitalizmus hajnalán megjelennek a nemzetek"

Azoknak az elemeknek,amelyekből a nemzetek kialakulnak,- megvan a maguk hosszu története. "Persze, a nemzet elemei - a nyelv,a terület, a kulturális közösség stb.- nem az égből hullottak, hanem lassanként jöttek létre, még a kapitalizmuselőtti időszakban. De ezek az elemek csak csirájukban voltak meg, s legjobb esetben csak potenciát, lehetőséget jelentettek olyan értelemben, hogy a jövőben, bizonyos kedvező körülmények fennforgása esetén, nemzet kialakulására vezethettek. A lehetőségből csak a felfelé haladó kapitalizmus időszakában lett valóság, amikor már volt nemzeti piac, amikor már voltak gazdasági és kulturális központok."/10/ A kapitalizmuselőtti időszakban, irja Sztálin elvtárs,"nem voltak és nem is lehettek nemzetek, mert nem voltak még nemzeti piacok, nem voltak sem gazdasági, sem kulturális nemzeti központok, tehát nem voltak meg azok a tényezők, amelyek felszámolják valamely nép gazdasági szétforgácsoltságát s ennek a népnek addig elkülönült részeit egy nemzeti egészbe vonják össze./11/

Itt ki kell emelnünk még egy rendkivül lényeges mozzanatot. Mikor Sztálin elvtárs a nemzetet mint az emberek történelmileg

---

5/ Sztálin müvei, 2.k. 321.l.
6/Uo.
7/Uo. 328.l.
8/I.V. Sztálin müvei, 5.k. 35.l.
9/Uo. 36.l.
10/Uo. 11.k. 366-367.l.
11/Uo.

kialakult közösségét, mint történelmi kategóriát, méghozzá egy meghatározott kornak a kategóriáját vizsgálja, éles határvonalat huz a burzsoá nemzetek és a szocialista nemzetek közé. A felfelé haladó kapitalizmus korszakában kialakult nemzeteket Sztálin elvtárs burzsoá nemzeteknek minősiti. "Ilyenek például a francia, az angol, az olasz, az északamerikai és más, hozzájuk hasonló nemzetek. Ugyanilyen burzsoá nemzetek voltak az orosz, az ukrán, a tatár, az örmény, a gruz és más nemzetek Oroszországban, mielőtt országunkban a proletariatus diktatúrája, a szovjet rendszer létrejött.

Érthető, hogy az ilyen nemzetek sorsa a kapitalizmus sorsához van kötve, hogy a kapitalizmus bukásával együtt az ilyen nemzeteknek is el kell tünniük."/12/

Sztálin elvtárs kiemeli, hogy éppen ilyen nemzetekre gondolt, amikor "Marxizmus és nemzeti kérdés" cimü munkájában arról szólt, hogy a nemzet nem egyszerüen történelmi kategória, hanem a felfelé haladó kapitalizmus korszakának történelmi kategóriája.

Sztálin elvtárs jellemzi a burzsoá nemzetek külön sajátságait, amelyek megkülönböztetik őket a szocialista nemzetektől. Megjegyzi, hogy a burzsoázia és a burzsoá pártok a burzsoá nemzetek fő vezető erői. Ezeknek a burzsoá nemzeteknek eszmei és társadalmi-politikai arculata, "osztálybéke a nemzeten belül a "nemzet egysége" kedvéért, a saját nemzet területének kiterjesztése idegen nemzeti területek meghóditása utján, bizalmatlanság és gyülölet az idegen nemzetekkel szemben; a nemzeti kisebbségek elnyomása"./13/

A szocialista nemzetek és a burzsoa nemzetek különbségéről szólva Sztálin elvtárs megjegyzi, hogy a szocialista nemzetek "sokkal szorosabban egybeforrtak, mint bármelyik burzsoá nemzet, mert a szocialista nemzetek mentesek a burzsoa nemzeteket bomlasztó kibékithetetlen osztályellentétektől, és sokkal inkább ölelik fel az egész népet, mint bármelyik burzsoá nemzet."/14/

Csak a kibékithetetlen osztályellentétektől mentes szocialista nemzetnél valósitható meg az erkölcsi- politikai egység. De vajjon azt jelenti-e ez, hogy a burzsoá nemzet nem képez közösséget, hanem egymástól széttagolt osztályokra bomlik? Nem, nem ezt jelenti. Sztálin elvtárs világosan bebizonyitotta ezt, "Marxizmus és nyelvtudomány" c. munkájában: "Amig a kapitalizmus létezik, a burzsoát és a proletárt a gazdasági élet minden szála egymáshoz kapcsolja, mint az egységes tőkés társadalom részeit. A burzsoák nem élhetnek és nem gazdagodhatnak, ha nem állnak

12/ Uo. 368.l.
13/ Uo. 368.l.
14/ Uo. 371.l.

rendelkezésükre bérmunkások, a proletárok nem élhetnek, ha nem vállalnak bérmunkát a kapitalistáknál...Éppen ezért bármily éles is az osztályharc, nem vezethet a társadalom szétesésére."/15/ A különböző osztályokhoz tartozó embereket a burzsoá nemzetben is a gazdaság összes fonalai füzik össze. De ezek nem olyan kapcsolatok, mint amelyek az embereket a szocialista nemzetben egyesitik.

A történész és különösen a középkori történész számára a legfontosabb feladat annak akérdésnek a tisztázása, hogyan jöttek létre a nemzet elemei "lassanként még a kapitalizmus elötti időszakban." A középkor kutatója számára különösen fontos a nemzet kialakulását megelőző emberi közösség - a narodnoszty - történelmi elemzése, mert ebben alakultak ki a nemzet elemei. Ez azonban rendkivül bonyolult feladat, amelyet most nem vetünk fel. Hasonlóképen nem tekintjük most célunknak a már kialakult burzsoá nemzetekben végbemenő további változások vizsgálatát. Ez az ujkori és legujabbkori történet kutatóinak feladata. A mi feladatunk az, hogy a nemzeteknek a "kapitalizmus hajnalán" - a kapitalizmusnak a feudális széttagoltság felett aratott diadala időszakában -végbemenő kialakulási folyamatát kövessük. Ezt a folyamatot először azoknak a nyugateurópai országoknak példáján kell vizsgálnunk, amelyekre Sztálin elvtárs hivatkozott és amely országokban ez a folyamat különösen szembeszökően zajlott le. A legmegfelelőbb erre Anglia példája, mert Angliában korábban győzedelmeskedett a kapitalista termelési mód, mint más országokban, korábban fejeződött be a burzsoá nemzet kialakulásának folyamata, és ezenkivül a folyamat egyes mozzanatai különösen világos formában nyilvánultak meg.

Tehát cikkünk feladata, hogy megvizsgálja az angol burzsoá nemzet keletkezését, amely kronológiailag a feudális széttagoltság felszámolásának és a kapitalizmus győzelmének időszakába esik. Angliában ez az időszak a 15. évszázad utolsó évtizedeitől kezdődik /16/ és a 17. századi angol burzsoá forradalommal zárul. Itt természetesen abból a feltételből indulunk ki, hogy a nemzet keletkezésének története lényegében magában foglalja egy-egy ország történeti fejlődésének összes oldalait az illető időszakban és a fejlődésével kapcsolatos valamennyi - mind gazdasági, mind politikai és kulturtörténeti kérdést.

Sztálin elvtárs igy kezdi a nemzet meghatározását: "A nemzet mindenekelött közösség, emberek meghatározott közössége. Ez a közösség nem faji és nem törzsi közösség. A mai olasz nemzet rómaiakból, germánokból etruszkokból, görögökből, arabokból stb. alakult ki. A francia nemzet gallokból, rómaiakból, britek-

---

15/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 18.l.

16/ " A 15. század végén...Franciaország és Anglia már többé-kevésbbé centralizált államot alkotott és a francia illetve angol nemzet már kialakulóban volt." /Marx-Engels Archivum, X.k. 343.l. oroszul./

ből, germánokból stb. tevődött össze. Ugyanezt kell mondanunk az angolokról, németekről és más nemzetekről, melyek különböző fajokhoz és törzsekhez tartozó emberekből alakultak nemzetté." 17/

Ezzel be is fejezhetnők a nemzet és a faj közti viszony kérdésének tárgyalását. De az angol-amerikai sajtó és az angol-amerikai blokk korrupt ajtónállóinak sajtója fülsiketitő handabandázással hirdeti, hogy az angol és különösen az amerikai nemzet speciális tulajdonságokkal rendelkezik azáltal, hogy az "angolszász fajhoz" tartozik. E fajhoz való tartozás jogot ad nekik arra, hogy más népeket kormányozzanak és a "civilizáció és demokrácia" áldásaival megajándékozzanak, vagy érthetőbb nyelvre leforditva, kiraboljják, becsapják és leigázzák őket. Az, hogy az angol és amerikai nemzet az "angolszász fajhoz"tartozik, ugyanolyan mese, mint a németeknek az "északi fajhoz"tartozása, amit nagy garral hirdetett a német fasizmus az amerikai imperializmusával azonos politikai célok érdekében.

Különösen nevetséges az "angolszász faj" sajátságainak világgá kürtölése az amerikai nemzetre vonatkoztatva. Sinclair Lewis ezeket irja egyik regényhőséről, Martin Arrowsmith-ről: " Martin, mint Elk Mills legtöbb lakója a szláv-olasz bevándorlás előtti időben, tipikus angol-szász amerikai volt, ami annyit jelent, hogy germán, francia, skót, ir keverék volt, talán némi kevés spanyol és észrevehetőleg egy kis zsidó keveredéssel, sok angol vérrel, ami maga is az ős-britanniai, kelta, föniciai, római, germán, dán és svéd fajták keveréke." /17 b/ Az igazat megvallva Sinclair Lewis hozzáfüzhette volna a francia és flamand, sőt az ind és néger elemeket is. Ebből érthető, hogy az imperializmus egyes apologetái, mint pl. Trevelyan, sem szivesen használják már az angolokra vonatkozólag az "angolszász faj" megjelölést és állitólagos kimagasló fizikai és erkölcsi tulajdonságaikat egy rendkivül "szerencsés" faji keveredéssel igyekeznek magyarázni.

Tehát mellőzve a faj kérdését /ami nem tartozik a kérdéshez/azt fogjuk vizsgálni, hogyan alakult ki Angliában a nemzetet meghatározó négy fő ismérv: a nyelv közössége, a terület közössége, a gazdasági élet közössége és a kultura közösségében megnyilvánuló lelkialkat közössége.

A nemzet ismérvei között első helyre Sztálin elvtárs a nyelv közösséget helyezi. Nekünk történészeknek be kell vallanunk, hogy igen keveset foglalkoztunk a nyelv történetének kérdéseivel. Sztálin elvtárs hangsulyozta a nyelv nagy történeti szerepét. Rámutatott arra, hogy a nyelv müködési köre, minthogy a nyelv az emberi tevékenység valamennyi területét átfogja, sokkal

---

17/ Sztálin müvei 2.k. 317.1.

17/b/ Sinclair Lewis: Dr. Arrowsmith. 6.1.
ford: Schöpflin Aladár.

szélesebb és sokoldalubb, mint a felépitmény működési köre. Mi több, majdnem határtalan." /18/ Sztálin elvtárs azt is bebizonyitotta, hogy "a nyelvet és fejlődési törvényeit csak abban az esetben lehet megérteni, ha a legszorosabb kapcsolatban tanulmányozzák a társadalom történetével - annak a népnek a történetével, amelyé a tanulmányozott nyelv és amely ennek a nyelvnek alkotója és hordozója."/19/ Világos, hogy egy nép történetét teljesen csak a nyelv történetével való elválaszthatatlan kapcsolatban érthetjük meg. Kétségtelen, hogy ebben a tekintetben még elég sok munka vár ránk.

Az ó-angol nyelv /vagy amint gyakran helytelenül nevezzük,"angolszász" nyelv/ sohasem volt egységes nyelv és számos törzsi nyelvjárásra oszlott, amelyek három fő csoportba - a northumbriai, merciai és wessexi nyelvjárásba tömörültek. Az irásbeliségben a 9. század folyamán a vezető helyet a wessexi nyelvjárás foglalta el. Ebben az időben indult meg a dán betelepülés Északkelet-Angliába, amely erős hatást gyakorolt "a dán jog területének" nyelvjárásaira /Danelaw/. A norman hóditás azt eredményezte,hogy politikai és kulturális területen Wessex tulsulyba jutott és ezzel fokozódott a "nyelvjárások anarchiája" az angol nyelvben. A hóditók magukkal hozták a francia nyelvet, amely egy bizonyos időre a felső osztályok és - a latin mellett - az állami intézmények, biróságok, hivatalok és magániratok, az irodalom és az iskola nyelve lett. A nyelv "osztályjellegének" hirdetői, elméletük igazolására mint legfontosabb érvet azt hozták fel, hogy a francia "gyakorolta az uralmat" mint a felső osztályok nyelve, mig az alsó osztályok angolul beszéltek. Sztálin elvtárs kimutatta ezen okfejtés képtelenségét. Franciául azok beszéltek, akik a felső osztályhoz számitották magukat, vagy kérkedni akartak világi müveltségükkel, "mert ha az ember nem tud franciásul, akkor az emberek gyenge véleménnyel vannak róla" /Gloucesteri Róbert/. De a 12. században a Dialogus de Scaccario szerint már nehéz volt megállapitani, hogy ki volt angol származásu és ki norman: "Sic permixtae sunt nationes ut vix decerni potest hodie...quis Anglicus et quis Normannus sit genere".

Kétségtelen, hogy tolmács nélkül megértették egymást és a francia nyelvet csak "kényeskedés"-ből használták, mert az udvar és a szalonok nyelve volt.

William Nassyngton költő a 14. században ezeket irta:

Manapság az udvarban élő emberek,
Franciául igen, de latinul nem értenek.
Mások csak kevéssé tudnak latinul,
S még gyengébben beszélnek franciául.
Vannak, akik értenek angolul,
De nem tudnak latinul, sem franciául.
Azonban tanultak és tanulatlanok,
Az öregek és fiatalok,
Mindnyájan értik az angol nyelvet. /Nyersforditás oroszból./

18/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 11.l.
19/ Uo. 21.l.

Ez a "kényeskedés" azután nyomtalanul eltünt, helyet adott az össznépi angol nyelvnek.

Más kérdés a biróság, a parlament, a hivatalos iratok és részben az iskola francia nyelve, amely a latin mellett makacsul tartotta magát és sokáig nem adta fel pozicióját. De ez mesterséges nyelv volt, amely ugyanolyan messze állt a beszélt nyelvtől, mint a latin. Mikor Sztálin elvtárs a nyelv közösségéről beszél, megjegyzi, hogy "természetesen nem hivatalos-irodai, hanem olyan nyelvekről van szó, amelyeket a nép beszél."/20/

Az, hogy a francia nyelvet használták az udvari körökben, az irodalomban, az iskolában, hivatalos intézményekben, a hadügyben, természetesen nem maradhatott hatás nélkül az angol nyelvre. De ebből a "kereszteződésből egyáltalában nem keletkezett valamilyen harmadik nyelv. A harcból az angol nyelv került ki "győztesen". Mint Sztálin elvtárs helyesen rámutatott, " a kereszteződés nem valamely uj harmadik nyelvet eredményez, hanem megőrzi az egyik nyelvet, megőrzi annak nyelvtani szerkezetét és alapvető szókincsét s lehetővé teszi számára, hogy saját fejlődésének belső törvényei szerint fejlődjék. Igaz, eközben a győztes nyelv szótári szókészlete bizonyos mértékben gazdagodik a legyőzött nyelv szókészletéből, ez azonban nem gyengiti, hanem ellenkezőleg, erősiti a győztes nyelvet."/21/

Sztálin elvtársnak ez az utmutatása tökéletesen ráillik az angol nyelv történetére is. Az angol nyelv megtartotta nyelvtani szerkezetét és alapvető szókincsét, saját fejlődésének belső törvényei szerint fejlődött tovább, de a francia nyelv szókészletéből is gazdagodott. Még mielőtt a francia nyelv Angliába behatolt volna, már megindult az angol nyelvben a fejlődés a szintetikus szerkezettől az analitikus szerkezet felé.

De a népi angol nyelv nem lett egyszerre az egész angol nép nyelve. Továbbra is számos nyelvjárásra oszlott, amelyek egymástól különböztek nyelvtani szerkezetükben, de méginkább fonetikai rendszerükben, ugy hogy a londoni lakosok nehezen értették meg a yorkiakat. Az egész országban beszélt és az irodalomban is használt angol nyelv fokozatosan alakult ki a londoni nyelvjárás alapján, amely a délangliai és középangliai nyelvjárások sajátságait gyüjtötte magába. Amint I.V. Sztálin mondja, "egyes helyi nyelvjárások a nemzetek kialakulásának folyamán a nemzeti nyelvek alapjává válhatnak és önálló nemzeti nyelvekké fejlődhetnek... Ami az ilyen nyelvek többi nyelvjárását illeti, ezek elvesztik önálló létüket, beleolvadnak ezekbe a nyelvekbe és eltünnek bennük." /22/ A nyelvjárásoknak egy egységes nemzeti nyelvbe való koncentrálódását elsősorban "a gazdasági és politikai koncentráció"/23/ okozza.

20/ Sztálin művei, 2.k. 318.l.
21/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány. 27.l.
22/ Uo. melléklet, 1-2.l.
23/ Marx-Engels művei, IV. k. 414.l. oroszul.

London mindenekelőtt Anglia kereskedelmi- ipari központja volt. London volt Anglia legnagyobb városa, illetve egyetlen nagy városa. A 14. század végén kb 40 ezer lakosa volt, mig a nagyságban utána következő Yorknak és Bristolnak kb 12-12 ezer lakosa volt. Londonnak ez a tulsulya Anglia többi városával szemben még fokozódott a 17 századig. 1604-ben a vámilletékek összege Londonban 110 ezer font sterlingre rugott, mig a többi kikötőben összesen nem érte el a 20 ezer font sterlinget. London a 16. században kialakuló nemzeti piac vitathatatlan központja volt. Egyébként a londoni mértékeket már a 13. században a Magna Charta egész Angliára kötelezővé tette.

Teljesen érthető, hogy Londonnak az egész országgal és az egész országnak Londonnal való gazdasági kapcsolatai hozzájárultak ahhoz, hogy a londoni nyelvjárás egyetemes angol nyelvvé váljék. Ehhez hozzájárult még az is, hogy London ezenkivül a politikai, kulturális és egyházi élet központja is volt, itt tartozkodott az udvar, itt székelt a parlament.

A helyi nyelvjárások közti különbségek kiegyenlitődéséhez bizonyos mértékben hozzájárulhatott az Angliában a 14. század végén megindult antifeudális /és egyben egyházellenes/ agitáció is. A lakosság demokratikus rétegei között széltében elterjedt Langland költeménye, John Ball felhivásai, a lollardok eszméi. London és általában Délanglia volt a kiindulópontja ennek az agitációnak, amely északra is eljutott és ott széles körben elterjedt. Hozzájárult a helyi nyelvjárások kiegyenlitődéséhez ezenkivül a parasztok városba költözése, a keleti és déli sürün lakott grófságokból a kevésbbé lakott északi vidékre való telepedése, a faluról-falura vándorló mezőgazdasági bérmunkások számának növekedése, a 15. század végétől pedig a "csavargás"-nak bekeritések révén lakóhelyükről elüzött parasztok tömeges bolyongása Angliaszerte.

Itt még utalhatunk néhány olyan tényezőre, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a londoni nyelvjárás egyetemes angol nyelvvé vált. Ilyen tényezők voltak a biblia angol forditása, a könyvnyomtatás Londonból kiinduló elterjedése /Caxon londoni nyelvjárásban nyomtatott ki angol könyveket/, az abszolut monarchia létrejötte, a reformáció, a szentirás uj forditásai és a rendeletileg az egész országban bevezetett egységes imakönyv /Book of Common Prayer/. Rendkivül jelentős volt az irodalom és különösen a szinház befolyása, mert mindkettőnek a központja London volt. Igy a londoni nyelvjárás volt az alapja az irodalomban meggyökeresedett angol nemzeti nylevnek./24/

Rendkivül nagyjelentőségü az a hatás, amelyet az angol burzsoá forradalom az egyetemes angol nyelv létrehozásában játszott. Ezt a problémát még majdnem egyáltalán nem vizsgálták meg, holott éppen az angol forradalom után történik meg az angol iro-

24/ Vö. Lenin müvei, 20 k. 368.l. oroszul.

dalmi nyelv, valamint nyelvtani szerkezete, szókincse, helyesirása és kiejtésének végleges kialakulása. A 17. sz. második felében és a 18. sz-ban végérvényesen kialakul az uj-angol nyelv.

A területi közösség kialakulásának kérdése Angliával kapcsolatban első pillantásra rendkivül egyszerünek látszik, hiszen Angliában a norman hóditás után nem volt olyan feudális széttagoltság, mint amilyen a kontinentális Európára annyira jellemző, Angliában nem jöttek létre nagy területtel rendelkező csaknem önálló részfejedelemségek. Ezért ugy látszik, mintha területének egysége már a feudális rendszer teljes uralmának korszakában létrejött volna. Ez a megállapitás azonban nem áll helyt. Természetesen Angliában a terület közössége könnyebben kialakulhatott, mint pl. Franciaországban, mert Anglia viszonylag kisebb terjedelmü királyság volt, amelyben a meghatározott történeti feltételek következtében már korán erős központi hatalom alakult ki. Mindazonáltal a kapitalizmust megelőző időszakban nehéz itt a terület egységéről beszélnünk. Az északi és nyugati palatinátusok, a lancasteri hercegség, a számos immunitással rendelkező terület, hatalmas egyházi birtokok és városi önkormányzatok külön "szabadságjogokkal" és kiváltságokkal rendelkeztek. A seniorátus és a vazallusi függőviszony nemcsak hogy fennmaradt, hanem még fokozódott a 15. században és ezzel fékezte az ország területi egyesülését.

Északon és Nyugaton a bárók jelentős függetlenséggel rendelkeztek. Az egyrészt az Észak és Nyugat, másrészt a Dél és Kelet közötti különbség élesen visszatükröződött a 17. századi burzsoá forradalom idején és az ország területét a polgárháboruban két táborra osztotta. Bizonyos mértékig megnyilvánult ez a rózsák háboruja idején. Engels ez utóbbi időponttól számitja az angol nemzeti állam létrejöttének kezdetét. Ez a háború megmutatta, hogy a feudális rendszer nem hozott létre nagyobb fejedelemségeket, sőt apró darabkákra marcangolta szét az ország térképét. Északon a 16. században a feudális összeesküvések lobbantak fel, északra menekült I. Károly, amikor megindította a háborut a parlament ellen. Az abszolut monarchia kiegyenlitő tevékenysége távolról sem vetett véget ennek a széttagoltságnak, és csak a burzsoá forradalom számolta fel a feudális széttagoltság maradványait a király, a püspökségek és a királypártiak földjeinek nagyarányu elkobzásával és a földtulajdonban létrehozott hatalmas elvonásokkal.

Igen keveset kell csak szólnunk "a gazdasági élet" közösségének, az angol "gazdasági egység"nek kialakulásáról. Ezt a kérdést aránylag elég alaposan megvizsgálta a burzsoá tudomány és sokat tanulmányozták a középkorral foglalkozó szovjet történészek. A 16. században a kapitalista viszonyok fejlődésével együtt kialakult a nemzeti piac, mint az ország gazdasági közösségének alapja. Pusztán azt tartjuk fontosnak kihangsulyozni, hogy milyen óriási szerepet játszott az angol burzsoá forradalom az angol "gazdasági egység" végleges megszilárditásában, a

feudális viszonyokkal kapcsolatos naturálgazdaság utolsó maradványainak felszámolásában.

A legtöbb nehézséget a kutatónak talán a nemzet negyedik ismérvének, a "lelki alkat közösségének" illetve a "nemzeti jellemnek" a kialakulása okozta, annál is inkább, hiszen Sztálin elvtárs is ezt az ismérvet többizben "megfoghatatlannak" minősiti. "De amennyiben a nemzet közös kulturájának sajátszerüségében kifejezésre jut - mégis megfogható és nem hagyható figyelmen kivül" /25/.

Minden nemzetnek meg vannak a maga minőségi sajátosságai. Ezek a sajátságok alkotják azt a kincset, amellyel az egyes nemzetek az egyetemes kultura közös kincsestárához hozzájárulnak.

"A nemzeti jellem" nem egyszersmindenkorra adott valami - irja Sztálin elvtárs - hanem az életviszonyokkal együtt változik; minthogy azonban minden adott pillanatban meg van, rányomja bélyegét a nemzet arculatára."/26/

A nemzeti jellem a nemzet sajátos történeti fejlődésének és létfeltételeinek lecsapódása. Sztálin elvtárs felteszi a kérdést: "De mi más a nemzeti jellem, ha nem az életviszonyok tükröződése, a környezettől kapott benyomások lecsapódása?"/27/

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a nemzeti jellem az egész nemzet kulturájának sajátos vonásaiban jut kifejezésre.

A kultura a felépitményhez tartozik és lehet rabszolgatartó, feudális, burzsoá és szocialista. Osztálytársadalomban nem lehet osztálynélküli kultura. Ezt gyönyörüen megvilágitja Lenin "Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdésről" c. cikkében: "Minden nemzeti kulturában - ha nem is kifejlett formában - megvannak a demokratikus és szocialista kultura elemei, mert minden nemzetben vannak dolgozó és kizsákmányolt tömegek, akiknek életfeltételei kikerülhetetlenül létrehozzák a demokratikus és szocialista ideológiát. De minden nemzetben van burzsoá /legnagyobbrészt még feketeszázas és klerikális/ kultura is méghozzá nemcsak "elemek" formájában, hanem uralmonlevő kultura formájában."/28/

Lenin azt tanitja, hogy csak a burzsoáziának érdeke az "osztályonkivüli nemzeti kulturába vetett hit" terjesztése./29/

Lenin elismerte, hogy a kapitalizmusban két kultura létezik, a burzsoá és proletár kultura./30/ De amint Sztálin elvtárs mondja "a kapitalizmus első stádiumaiban még beszélhetünk a

25/ Sztálin művei 2.k. 321.l.
26/ Uo.
27/ Uo. 300.l.
28/ Lenin művei, 20.k. 8.l. oroszul.
29/ Uo.
30/ Vö. Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 18.l.

proletariatus és burzsoázia "kulturális közösségéről." /31/

Számunkra különösen fontos az a kérdés, hogy hogyan alakult ki az angol nemzeti jellem az angol nemzet kialakulásának korszakában. Ebben az időben még beszélhetünk a kultura közösségéről, a burzsoázia és a vele szorosan összefüggő "uj nemesség" még nem szakitották meg a szellemi kapcsolatokat a néppel, amelyből nemrég kerültek ki, még nem apadt ki bennük a forradalmi szellem, amely alkalmassá tette őket arra, hogy a burzsoá forradalom vezetőosztálya legyenek. E korszak nemzeti kulturájának nagy alkotásai erejüket igazi népi talajból meritik.

Az angol nemzet kialakulásának kapujában ott áll az 1381. évi parasztfelkelés, Wiclif és a lollardok, Langland és Chaucer. A nemzet létrejöttének időszakát olyan müvek jelzik, mint Thomas Moore "Utópiá"-ja, amely - bár még ködös, zavaros formában -minden idők emberiségének legnagyobb eszményét, a kommunista társadalom ideálját állitja elénk. Ez a korszak szülte Shakespeare mindent átfogó, mélyen népi géniuszát. Ben Jonson vérbő humorát, Bacon materialista filozofiáját. A nemzet a forradalom tüzében acélosodik meg. Ez hozta létre Milton humanista géniuszát és a szabadság lánglelkü bajnokait - Lilburne, Rainsborough-t,Saxbyt és a kizsákmányoló társadalomnak és államának valamint az egyháznak éleshangu kritikáját Winstanley pampletjeiben. A forradalom közvetlen következménye volt a tudománynak, /amely számos ragyogó nevet mutat fel, köztük a nagy Newtont/a társadalmi viszonyok vizsgálatának és filozófiai gondolkodásnak fellendülése. Ez volt az oka annak, hogy Engels a materializmust "Nagybritannia édes fiának" nevezte.

Anglia volt az az ország, ahol az a tudományos-filozófiai mozgalom született, amely a francia "felvilágosodás" alapját képezte és olyan mély hatást gyakorolt egész Európa kulturájára. Teljes joggal állapithatjuk meg, hogy ebben a korszakban an angol nemzeti kultura nagy eredményeket mutatott fel. De már ebben az időben világosan látható a két kultura Angliában és uralkodó kulturává a burzsoázia és a vele szoros kapcsolatban álló uj nemesség kulturája válik.

Anglia az első európai ország, ahol a burzsoá nemzet nemzeti jellegével kialakult. Anglia volt az az ország, ahol a burzsoanak az életben sokszor megjelenő és az irodalomban visszatükröződő, minden tekintetben befejezett tipusa megjelenik: először az eredeti felhalmozás korának burzsoá tipusa, azután az ipari forradalom korszakának burzsoája, a szabadkereskedelem időszakának burzsoája és végül az imperializmus korának burzsoája.

Ha azt vizsgáljuk, hogy mely elemekből alakult ki az angol burzsoázia "nemzeti jelleme", nem szabad elfeledkeznünk arról,hogy a burzsoá osztály az "uj nemességet" is magában foglalta, és hogy

31/ Sztálin müvei, 2.k. 355.l.

ennek következtében az angol burzsoáziának sok speciális vonása van: a konzervativizmus, a sznobizmus, a hagyományokelőtti hajbókolás, a származás és a címek iránti hódolat és különösképpen a "kompromisszum szelleme" amelyet az angol burzsoá irodalom annyira magasztal.

Az angol burzsoá forradalom vallási szinezetével mély nyomot hagyott az angolok "nemzeti jellemén". De míg valamikor a vallás zászló volt, amely alatt a fiatal angol burzsoázia a feudalizmus ellen győzedelmes harcot vivott, addig rövidesen a népi tömegek elnyomásának, tönkretételének és igábahajtásának, a gyarmatok embertelen kizsákmányolásának eszköze és szentesitője lett.

Gardiner Cromwellt "az ujkor legtipikusabb angoljának" nevezte. Ez rendkivül nagy megtisztelteltetés az angol burzsoázia számára, de nem lehet tagadni azt, hogy a 17. század puritánjaiban sok olyan jellegzetes vonás halmozódott fel, amelyek később eltorzitott és elfajult formában megtalálhatók 19. és 20. századi utódjaikban. A burzsoá tudomány nagy magasztalással szól az eredeti felhalmozás korának angol burzsoájáról, szilárdságáról, hazafiasságáról, szivósságáról, határozottságáról és elvhüségéről. Azt a nézetet vallja, hogy a puritanizmus kovácsolta ki az angol nemzeti jellemet, ebben tükröződött vissza hősi korszaka. De elfelejtkezhetünk-e arról, hogy a burzsoá-puritánus, osztály-természetét követve, milyen könnyen lett forradalmárból az erőszak és az elnyomás hordozója, szélhámos és spekuláns, elfeledkezhetünk-e hidegvérü kegyetlenségéről, álszenteskedéséről és képmutatásáról, arról a vonásáról, hogy a legaljasabb dolgokat nagasröptü valláses és erkölcsi szólamokkal palástolja? Ennek a kornak angol burzsoája kalóztámadásokat szervez, fekete és fehér rabszolgákkal kereskedik, és egész törzseket irt ki a gyarmatokon... A 17. század óta napjainkig az angol burzsoázia elveszitette a régi puritanizmus számos pozitiv vonását, elsősorban forradalmiságát és hazafiságát. Nehéz felismernünk Cromwell utódait a mai kereskedelmi és politikai kufárokban, akik hazájukat és népüket eladják az amerikai monopolistáknak. Viszont számos egyéb vonásuk megmaradt és fokozódott...

De természetesen igazságtalan lenne, ha a kérdés másik oldaláról elfelejtkeznénk, arról, hogy a burzsoá Anglia nemzeti kulturája milyen kincsekkel gazdagitotta az egyetemes emberi kulturát. Elég, ha csak Byron és Shelley, Dickens és Darwin nevét emlitjük. De meg kell itt jegyeznünk, hogy Anglia nagy nemzeti irói élesen elitélték az angol burzsoá lelki beállitottságát, és hogy a mai angol-amerikai burzsoá "kultura" már lemondott ezekről a nagy nevekről, teljesen altorzitotta arculatukat, vallásos képmutatással üldözi a darwinizmust és mérgezett tollal támadja Dickenset azért, mert meg merte irni az igazságot Amerikáról.

A burzsoá nemzet keretein belül az uralkodó burzsoá kultura mellett fokozatosan kialakultak a proletár kultura elemei is. Anglia volt az első ország, ahol a proletariatus osztállyá tömörült.

"Teljesen helyes - magyarázza I.V. Sztálin, Engels "A munkásosztály helyzete Angliában" c. könyvének közismert megállapitását - hogy a burzsoák, illetőleg a proletárok eszméi, képzetei, erkölcsei, erkölcsi elvei, vallása, politikája merőben ellentétesek" /32/. A burzsoá nemzetek kialakulásának korszakában még korai lenne proletárkulturáról beszélni. De a levellerek akcióiban, a diggerek eszméiben, Winstanley pamfletjeiben már felfedezhetjük azokat a vonásokat, amelyek később a 19. sz. nemzeti proletármozgalmaiban, a parlamenti reformokért vivott harcokban, a chartizmusban előttünk megjelennek. Az angol munkásosztály nem feledte el a mult dicső forradalmi hagyományait. Másrészt viszont a tisztán burzsoá "nemzeti jellem" hordozói a trade-unionista és labourista vezetők, akik Anglia munkásosztályába minden erejükkel be akarják oltani a burzsoá felfogást.

Anglia azoknak a nyugateurópai országoknak a sorába tartozik, amelyekben a nemzet kialakulása egybeesett a nemzeti állam létrejöttével. "Ott a nemzetek kialakulása egyszersmind azt is jelentette, hogy ezek a nemzetek önálló nemzeti államokká lettek. Az angol, francia és egyéb nemzet ugyanakkor angol stb. állam is," /33/

Az angol burzsoá nemzet az abszolut monarchia korszakában - a Tudorok és az első Stuartok idején - kezd kialakulni. Tehát az angol nemzet kialakulása még a feudális állam keretei között megy végbe, és ez a feudális állam bizonyos mértékig nemzeti állam formáját veszi fel. Ez az állam, még feudális állam létére és amellett, hogy elsősorban a feudális urak érdekeit védi és elnyomja a parasztság antifeudális mozgalmait őrzi a feud. term.módot. elég sikeres harcot folytat a feudális széttagoltság ellen. A feudális jelvisszályok kiküszöbölésével elősegiti az ország egyesülését. A politikai és pénzügyi elgondolások alapján foganatositott elkobzásokkal elősegiti a burzsoá földtulajdon kifejlődését. Kiharcolja az angol egyház függetlenségét Rómától és harcot folytat külföldön az angol burzsoázia versenytársai ellen. Teljesen feudális felfogásból eredő véres törvényeivel viszont terrorizálja a születőben lévő proletariatust és alárendeli a munkaadók önkényének. A feudális állam az abszolutizmus stádiumában elősegiti az angol burzsoá nemzet kialakulását.

Az abszolut monarchia azonban ugyanakkor feudális természeténél fogva nem válhatott teljesen nemzeti állammá és fékezte az angol burzsoá nemzet kialakulását, különösen a legutolsó évtizedekben. An angol burzsoá nemzet kialakulását az angol burzsoá forradalom tetőzi be. Ez fejezi be a nemzeti állam létrejöttét is.

De a nemzeti állam létrejötte Angliában sajátos körülmények között zajlik le, amelyek rányomják kitörülhetetlen bélyegüket az angol államra és az angol nemzetre is.

32/Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 15.l.
33/Sztálin müvei, 2.k. 328.l.

Amikor Sztálin elvtárs jellemzi a nemzetek fejlődésének nyugat-európai változatát, rámutat arra, hogy "ott a nemzetek kialakulása egyszersmind azt is jelentette, hogy ezek a nemzetek önálló nemzeti államokká lettek."/34/ És mivel ezekben az államokban nem voltak már jelentősebb nemzeti csoportok, ezért ott nemzeti elnyomás sem volt."/35/

Ebből a szempontból Anglia a nyugati államok között néhány sajátságot tüntet fel, amelyet Sztálin elvtárs kiemelt, többizben hivatkozva Irországra. Angliában már a burzsoá nemzetek kialakulásának időszakában megtalálhatjuk a soknemzetiségü állam bizonyos elemeit "egy fejlettebb nemzettel az élükön és elmaradt, kevéssé fejlett nemzetekkel, melyeket az uralkodó nemzet politikai, majd gazdasági tekintetben is alávetett magának."/36/ Pontosabban, Angliában nem soknemzetiségü, hanem "kétnemzetiségü" államot találhatunk. Bár Skóciában és Walesben is volt nemzeti elnyomás és nemzetiségi harc, de ezek másodrendü szerepet játszottak az "ir-kérdés" hatalmas jelentősége mellett. Az angol-ir kapcsolatokra teljesen ráillenek Sztálin elvtársnak a soknemzetiségü államról tett megállapitásai. A soknemzetiségü államok "voltak melegágyai a nemzeti elnyomásnak, amely nemzeti összeütközésekre vezetett, megszülte a nemzeti mozgalmakat, felvetette a nemzeti kérdést és a kérdés megoldásának különböző módjait."/37/

Nem szándékozunk ebben a cikkben a nemzetek és az angol nemzeti állam kialakulásának korszakában fennálló angol-ir kapcsolatokkal összefüggő egész bonyolult kérdés-komplexum felvetése. Pusztán ki akarjuk emelni, hogy milyen nagy hatást gyakorolt Irország leigázása az angol nemzet sorsára. Annak, aki a "szabadságot és demokráciát" angolok nemzeti hagyományának tartja, Engels következő szavaival válaszolhatunk: "Nem lehet szabad egy olyan nép, amely más népeket elnyom." /38/

Engels a következőket irta Marxnak 1869-ben: "Az ir történet példáján láthatjuk, hogy milyen szerencsétlenségbe dönt egy nemzetet, ha egy másik nemzetet leigáz. Minden angol disznóság az irországi Pale-től /az irországi angol birtokok - a cikkiró megjegyzése/ veszi eredetét... Az ügyek Angliában más fordulatot vettek volna, ha nem lett volna szükség katonai uralomra és egy uj arisztokrácia létrehozására Irországban."/39/ "Az angol köztársaság /azaz az angol burzsoá demokratikus forradalom - a cikkiró megjegyzése/... Irország miatt vallott kudarcot."/40/

34/ Sztálin müvei, 2.k. 328.l.
35/ Uo. 5.k. 35-36.l.
36/ Uo. 36.l.
37/ Uo.
38/ Marx-Engels müvei, 15.k. 223.l. oroszul.
39/ Uo. 24.k. 240-241.l. oroszul.
40/ Marx-Engels, Vál. levelek. 229.l. oroszul.

Irország az angol landlordizmusnak a nemzeti elnyomásnak, a gazdasági igábahajtásnak, a nemzet kirablásának és rabigábadöntésének legvisszataszitóbb kisérleti telepe lett. Irországban jött létre a reakció bástyája, amely hatalmas támogatást nyujtott és nyujt továbbra is az uralkodó osztályoknak a demokracia elnyomására magában Angliában is.

És ebben a folyamatban - Irország kirablásának és rabigábahajtásának folyamatában - a döntő mozzanat az angol-burzsoá forradalom volt.

Az angol burzsoá forradalom idejére esik az a körülmény is, hogy Anglia még más viszonylatban is sok nemzetiségü állammá kezdett átalakulni: "A régi nyugati nemzeti államok - Anglia, Olaszország, Franciaország - többé már nem nemzeti államok, vagyis mivel uj területeket hóditottak, soknemzetiségü gyarmati államokká, s ezzel ugyanannak a nemzeti és gyarmati elnyomásnak szinterévé válnak, amely Európa keleti részén már korábban megvolt." /41/ Ezeknek a jelenségeknek teljes kifejlődése az imperializmus korszakára esik, de Anglia már nemzeti állammá való alakulásának időszakában a gyarmati hóditások utjára lép, irtja a gyarmatok benszülött lakosságát, fehér és fekete rabszolgákkal kereskedik.

Fentiekben /bár természetesen csak futólag/ felvázoltuk az angol burzsoa nemzet kialakulásával kapcsolatos főkérdéseket. Ujból hangsulyoznunk kell, hogy a mondottak nem az angol nép egészére vonatkoznak, mert a burzsoá nemzetből a szocialista nemzetekkel ellentétben nincs meg az egység, nem öleli fel az egész népet, mert kibékithetetlen belső osztályellentétek bomlasztják. /42/

Sztálin elvtárs a következőket irja: "A nemzet egysége...szétesik belülről is, az osztályharc kiéleződése következtében. A kapitalizmus első stádiumaiban még beszélhetünk a proletariatus és a burzsoázia "kulturális közösségéről". De a nagyipar fejlődésével és az osztályharc kiéleződésével a "közösség" olvadni kezd. Nem beszélhetünk komolyan a nemzet "kulturális közösségéről", amikor egyazon nemzet munkáltatói és munkásai már nem értik meg egymást. Milyen "sorsközösségről" lehet szó, ha a burzsoázia szomjazza a háborut, a proletariatus pedig "hadat üzen a háborunak"?/43/

Ezeket a sorokat Sztálin elvtárs 1913-ban irta, de olyan, mintha ma irta volna: olyan hatalmas erővel hangzanak éppen ma!

Végezetül fel kell vetni még egy elméleti jellegü kérdést: melyik osztály volt a nemzet megteremtője, melyik osztály harca tette lehetővé az embereknek nemzeti közösségbe való tömörülését.

41/ Sztálin művei 5.k. 37.l.

42/ Vö. Sztálin művei, 11.k. 371.l.

43/ Uo. 2.k. 355.l.

Lenin és különösen Sztálin számtalanszor erősen kihangsulyozták azokat a történeti feltételeket, amelyek mellett a nemzet kialakulása lefolyik. "A kapitalizmus megjelenésével, a hübéri széttagoltság felszámolásával és a nemzeti piac kialakulásával kapcsolatban a népek nemzetekké fejlődtek, a népek nyelvei pedig nemzeti nyelvekké,"/44/ - irja Sztálin elvtárs"Marxizmus és nyelvtudomány" c. cikkében.

Kétségtelen, hogy a nemzet létrehozásában nagy szerepet játszottak a falu és a város dolgozó tömegei, az anyagi javak termelői, akik mindennapi munkájukkal és osztályharcukkal előmozditották a termelőerők fejlődését és előkészitették mind a feudális rendszer pusztulását, mind a burzsoá forradalmat.

De leegyszerüsités és hiba lenne, ha a nemzetek kialakulásának folyamatában nem látnók a többi osztályok - köztük a feudális uralkodó osztály - aktiv részvételét is. A feudális uralkodó osztály fokozatos politikai tömörülése, az elsősorban a kizsákmányolt népi tömegek elnyomására létrejött feudális állam megerősödése, a királyi hatalom megerősödése, a feudális abszolut monarchia megalakitása - mindezek olyan mozzanatok, amelyek elősegitették a nemzet kialakulását, bár a burzsoá nemzet nem alakulhatott ki teljesen a feudális rendszer uralma idején.

A burzsoá nemzet létrehozásában ugyanugy, mint a feudalizmus felszámolásában és a kapitalizmus kifejlesztésében a legaktivabb szerepet a burzsoázia játszotta.

Aligha kell megokolni ezt a Lenin és Sztálin által felvetett és megalapozott tételt. Lenin kimutatta, hogy a nemzeti kötelékek megteremtése a kapitalizmus fejlődésének alapján a burzsoá kötelékek megteremtését jelentette, mert a piac és a nemzeti kötelékek fejlődési folyamata élén a burzsoázia halad./45/ Ez az oka annak, hogy Sztálin elvtárs az ebben a korban kialakuló nemzeteket burzsoá nemzeteknek nevezte. Lenin 1914-ben ezt irta: "A nemzet a burzsoá korszak társadalmi fejlődésének szükségszerü terméke és elkerülhetetlen formája."/46/

A burzsoá forradalom - amelyben a burzsoázia volt a vezető osztály - volt a döntő mozzanat a burzsoá nemzet kialakulási folyamatában Angliában. Nem lenne nehéz ugyanezt kimutatni Franciaországról is.

Angliában tipikus burzsoá nemzet jött létre, egy olyan nemzet, amelyben a burzsoá nemzet jellemző vonásai a legszembeszökőbben és a legélesebben jutottak kifejezésre.

Jelenleg szemtanui vagyunk annak, hogyan hull szét ez a nemzet, amely vezetői révén lemondott önállóságáról, szuveréni-

---

44/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány 13.1.

45/ Lásd: Lenin müvei, 1.k.153.1.

46/ Lenin müvei, 21.k. 62.1.

tásáról. A burzsoá nemzetek sorsa összefügg a kapitalizmus sorsával, és pusztulásuk elkerülhetetlen. De "az igazság az, hogy a burzsoá nemzetek felszámolása nem általában a nemzetek felszámolását, hanem csak a burzsoá nemzetek felszámolását jelenti - mondja Sztálin elvtárs.- A régi, burzsoá nemzetek romjain uj, szocialista nemzetek keletkeznek és fejlődnek."/47/ Az angol burzsoá nemzetet kikerülhetetlenül fel fogja váltani az angol szocialista nemzet.

- . -

Megjelent a Voproszi Isztorii 1951. 9. számában.

47/ Sztálin müvei 11.k. 371.l.

KOROLJUK V. - MILLER I.:

Lengyelország történetének periodizációja.

В. Королюк и И. Миллер: О периодизации истории Польши.

OKK: B 3601

A Szovjetunió történetének periodizációjáról szóló vita, mely nemrégiben a Voproszi Isztorii hasábjain zajlott le, nagy érdeklődést váltott ki a népi demokratikus Lengyelországban. A vita anyagának jelentős része megjelent a Lengyel Egyesült Munkáspárt elméleti folyóiratának a Nowe droginak történettudományi mellékleteiben. /1/ A lengyel történészek a lengyel történet marxista periodizálására irányuló munkájukban felhasználták ennek a vitának az anyagát és leszürik a vita tapasztalatait.

A Szovjetunió történetének periodizációs kérdései iránt megnyilvánuló érdeklődés Lengyelország történeti problémáinak vizsgálatánál egészen természetes jelenség, hiszen Lengyelország története szoros kapcsolatban áll a Szovjetunió történetével. Lengyelország történetében a társadalmi-gazdasági és politikai fejlődés terén számos olyan jelenséget találunk, amely hasonlit a Szovjetunió történetének jelenségeihez és ez megkönnyiti e jelenségek szerepének és helyének meghatározását a lengyel nép történetében. Ezenkivül a lengyel történeti fejlődésben mutatkozó sajátos vonások, amelyeknek nincsen analógiája a Szovjetunió történetében, aokkal szembeszökőbber lépnek előtérbe, ha a lengyel fejlődést összehasonlitjuk a Szovjetunió történetének párhuzamos folyamataival.

Lengyelország történetének periodizációja központi helyet foglal el a Lengyelország történetével foglalkozó szovjet történészek körében is a SzTA Szlavisztikai Intézetében készülő "Lengyelország története" c. munkával kapcsolatban. A munkát 1949-ben kezdték el és a vele kapcsolatos kérdéseket a Lengyelország történetével foglalkozó szovjet történészek több értekezleten, valamint a szovjet történészek és a lengyel marxista történészek közös értekezletén is megvitatták. /2/ Az értekezletek eredményeit a Szlavisztikai Intézet által kiadott "Lengyelország története" cimü tervezetben foglalták össze./3/

1/ Lásd: "Zeszyty hystoryczne Nowych Dróg" No. 1, 2, 3. Warszawa. 1950-1951.

2/ Lásd:"A Szlavisztikai Intézet Rövid Közleményei." M. 1951. 4-5. szám, vagy Voproszi Isztorii 1951. 1. sz. 107-115.l.

3/ Lásd: "A Szlavisztikai Intézet Rövid Közleményei." 4-5. sz.

Lengyelország történetének periodizálása körül elsősorban azért merülnek fel nehézségek, mert a probléma uj és a marxista-leninista történettudomány szempontjából még eddig nem vizsgálták meg. A lengyel nemesi-burzsoá történetirás eleget foglalkozott a periodizáció kérdésével, de az igy összegyült anyagból mi, marxista történészek természetesen semmi segitséget sem várhatunk. Sőt. Lengyelország történetének marxista-leninista periodizálásánál épen az az egyik legfőbb feladatunk, hogy megszabaduljunk a burzsoá történetirás káros hagyatékától, a királyok és dinasztiák szerinti hagyományos "periodizációtól" kezdve egészen azokig a konstrukciókig, amelyek segitségével a polgári történészek a nép történetét a jogi, állami és rendi intézmények történetével helyettesitették, nem is beszélve arról, hogy még ezeket is teljesen idealista szemszögből tárgyalták./4/

Ennek az uj problémának a megoldásánál szükségesnek tartjuk, hogy először Lengyelország történeti fejlődésében található társadalmi-gazdasági formációk közti kronológiai határt és az egyes formációk keretén belül a főbb időszakok közti határvonalakat vonjuk meg. Csak, miután ezt az elsőrendü fontosságu feladatot megoldottuk, térhetünk majd rá a következő, ugyancsak rendkivül fontos és szükséges feladat megoldására, a részletes periodizáció felépitésére, hogy ezáltal világosan előttünk álljanak az egyes nagy időszakok keretén belül a fő történeti fejlődési szakaszok.

A periodizálásnál a "Lengyelország története" szerzői munkaközösséget azok az alapvető elvek és kritériumok vezették, amelyek a Szovjetunió történetének periodizációs vitája eredményeképpen leszürődtek. Teljes mértékben osztjuk a vita eredményeit összefoglalt cikkben /5/ megfogalmazott tételt, mely szerint hiba a periodizációt kizárólag gazdasági, alap jellegü jelenségekre épiteni. Csak I.V. Sztálinnak az alap és a felépitmény kölcsönhatásával kapcsolatban adott utmutatást /6/ alapján elemezhetjük helyesen a történeti folyamatot és a történeti fejlődési szakaszok alapvető törvényszerüségeit.

A lengyel történet periodizálásánál számitásba vettük a lengyel történeti folyamat számos konkrét sajátosságát, amely természe-

4/ Lásd pl. M. Bobrzyński, Podziałhistoriji polskiej na okresy. "Dzieje Polski w zarysie" 1. köt. 25-36.l. 4. kiad. Warszawa, 1927, valamint Balzer és Kutrzeba közti polemiát: Szt. Kutrzeba, Lengyelország társadalmi és államrendszerének rövid története, Szentpétervár, 1907; O. Balzer, Adalékok Lengyelország társadalmi és államrendszerének történetéhez. Szentpétervár, 1908.

5/ Lásd:"A Szovjetunió történetének periodizációs vitájának leszürődött eredményei" Voproszi Isztorii, 1951. 3.sz. 55.l.

6/ Lásd: Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 6-9.l.

tesen hatással van a lengyel történet periodizációjára./7/

A szerzői munkaközösség által javasolt periodizációs tervezet Lengyelország történetét négy társadalmi-gazdasági formációra osztja. Ezek: az ősközösség, a feudalizmus, a kapitalizmus valamint a népi demokrácia, mint a szocialista formáció kezdeti szakasza.

Az ősközösségi rendet a történeti kutatás jelenlegi állapotában még nem oszthatjuk tudományosan megalapozott, pontosan meghatározott időszakokra. Lengyelország történetében ez a formáció a 6-7. évszázaddal zárul.

A feudális formáció - véleményünk szerint - öt nagy időszakra oszlik: az I. periódus - a feudális viszonyok kialakulásának időszaka - a 6-7. században kezdődik és a 11. század elején végződik. Határvonalnak e korszak és a következő periódus között a népi tömegeknek a 11. század harmincas éveiben Lengyelországban kibontakozó nagy antifeudális mozgalmát kell tekintenünk. A II. periódus - a fejlett feudalizmus időszaka - a kizsákmányolás jobbágyi robotos formájára való áttérésig, azaz a 15. század hetvenes-nyolcvanas éveiig tart. A III. periódus - a feudális jobbágytartó korszak - a kapitalista alap /uklad/ Lengyelországban való megjelenéséig, azaz a 18.század hetvenes éveiig tart. A IV. periódus - a feudális viszonyok bomlásának, s a kapitalista alap keletkezésének és kifejlődésének időszaka. A következő, V. periódus társadalmi-gazdasági viszonyok tekintetében teljesen analog az előbbivel, de a lengyel nép történetének egy fontos határvonala választja el tőle, mégpedig a lengyel állam felszámolása /1795/, amely a lengyel népet háttérbe szoritotta, elnyomott nemzetek sorába taszitotta. A feudális formációt a kapitalista formációtól elválasztó határvonal az 1848. évi forradalom és az 1863-1864. évi felkelés.

A kapitalista formáció négy nagy periodusra oszlik: az I.periodus - a klasszikus kapitalizmus, amely Lengyelországban 1848-1864-ben kezdődik és az 1898-1900-as években ér véget. A II. periodus - az imperializmus időszaka az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelméig. A III. periodus - a lengyel nép a burzsoá lengyel állam keretei között él, a világ két rendszerre oszlik, beáll a kapitalizmus általános válsága. A IV. periodus - a hitlerista megszállásnak és a lengyel nép nemzeti és társadalmi felszabadulásáért vivott harcának időszaka.

A kapitalista formációt a népi demokrácia időszakától elválasztó határkő 1944 julius 22. "A lengyel állam uj története azzal a nappal vette kezdetét, amelyen megalakitották a Len-

7/ Lásd: Voproszi Isztorii, 1950. 11. sz. 66, 69, 72.l.

gyel Nemzeti Felszabaditó Bizottságot." /8/ Ennek a határkőnek a jelentőségét Bolesław Bierut, a Lengyel Köztársaság elnöke igy emelte ki: " 1944. julius 22-én uj korszak kezdődött népünk életében." "A Szovjet Hadsereg megkezdte országunk felszabaditását a hitleri megszállás alól és ezzel megindította országunkban a forradalmi átalakulást, amely osztálylényegét tekintve, azonos a nagy Októberi Szocialista Forradalommal és annak győzelmén alapszik." /9/

Ez az a periodizáció, amelyet a "Lengyelország története" tervezet ad.

A lengyel történet periodizálásával kapcsolatos értekezleteken, valamint a szovjet és lengyel történészek közös értekezletén megállapitották, hogy a készülő könyvnek a kapitalista formációról és a népi demokráciáról szóló részére vonatkozólag nincs ellenvetés a javasolt periodizációval szemben. Máskép áll a helyzet Lengyelország kapitalizmuselőtti történetének periodizációjával kapcsolatban. A viták során erre a részre vonatkozólag felmerült helyesbitést már be is vették a tervezetbe, de még maradt számos olyan kérdés, amelyeket még nem tisztáztak teljesen. A nézeteltérések részben az egyes korszakokat elválasztó határvonalak időpontjának konkrét megállapitására, részben pedig a periodizáció felépitésének lényeges kérdéseire vonatkoznak.

Jelen cikkünkben Lengyelország kapitalizmust megelőző történetének fenti szempontokkal kapcsolatos kérdéseit fogjuk megvizsgálni.

x x x

A lengyel nép történeti fejlődésében az első társadalmi-gazdasági formáció az ősközösségi rend. Az ősközösségi rend uralma Lengyelország területén hatalmas időszakaszt ölel fel, több tizezer évet és időszámitásunk első évezredének derekán ér véget.

Az archeológiai adatok alapján biztonsággal állithatjuk, hogy Lengyelország területén a késői paleolit idején, de a fejlett neolit időszakától i.e. III. évezredtől kezdve bizonyosan egy- és ugyanaz a lakosság élt. Ez természetesen nem zárja ki egyes keletről, vagy nyugatról jött népcsoportok Lengyelország területére való bevándorlását.

"Az ősközösségi rendben a termelési viszonyok alapja a termelési eszközök társadalmi tulajdona. Ez alapjában véve összhangban van

8/ V.M. Molotov elvtárs beszéde Lengyelország ujjászületésének 7. évfordulója alkalmából Varsóban rendezett ünnepi ülésen. Pravda. 1951. jul. 22.- magyarul: Tartós békéért, népi demokráciáért, 1951. jul. 29.

9/ B. Bierut, A népi Lengyelország hatodik évfordulójára."Tartós békéért, népi demokráciáért, 1950. jul. 23.

e korszak termelőerőinek jellegével. Kőszerszámokkal, majd később ijjal és nyillal lehetetlen volt egyedül harcot folytatni a természeti erők és a vadállatok ellen" /10/ - mondja Sztálin elvtárs.

Lengyelország területén az ősközösségi rend virágzási periodusa, mely megfelel a termelőerők és termelési viszonyok eme szinvonalának, az i.e. második évezred kezdetén fejeződik be. A társadalmi berendezés területén ezt az időszakot az anyajogu nemzetség uralma jellemzi, amely a társadalom termelési és társadalmi alapegysége.

A késői neolit korszakban /i.e. 2000-1700/ a primitiv földmüveléssel, vadászattal és halászattal foglalkozó lakosságból kiválnak a pásztorkodó és földmüvelő törzsek. A kiválás folyamata hatalmas területen folyik a Rajnától a Volgáig és Kaukázusig, a Balti tengertől a Dunáig és a Balkánig, tehát Lengyelország területét is magában foglalja. Ezen az egész területen sajátos törzsi kultura alakul ki, az u.n. "zsinoros kerámia" kulturája. A "zsinoros kerámia" kultura törzsei ismerték a földmüvelést, de főleg pásztorkodást folytattak.

A bronzkor Lengyelország területén i.e. 1700-700-ig terjed. A bronz fontos szerepet játszott a termelés további fejlődési folyamatában és sok esetben /bár távolról sem teljesen/ kiszoritotta a régi kőeszközöket.

A pásztorkodó és földmüvelő törzsek kiválása, a gazdálkodásban a fémeszközök használata, a munkatermelékenység növekedése és a csereforgalomnak ezáltal bekövetkezett gyors emelkedése az ősközösségi rend bomlásának kezdetét jelentette. A társadalmi berendezés területén ez az apajogu nemzetség uralmának ideje volt.

Az i.e. III-II. évezred nyilvánvalóan a protoszláv törzsek kialakulásának időszaka volt. Ma már megállapitottnak vehető, hogy a II. évezred utolsó századaiban, a mai nyugati szlávság és a vele rokon keleti földmüvelő törzsek területét magában foglaló luzsici /lausitzi/ kultura földmüvelő törzsei szlávok voltak. /11/

Az ősközösségi rend bomlása természetesen hosszu és hosszas folyamat volt. De a fejlődés irányvonala világos. "Az első

10/ A SzK/b/P története, 1950. 153.l.

11/ Lásd: P. Tretyakov, A szlávok eredetének kérdései I.V.Sztálin nyelvtudományi munkáinak fényénél. M. 1951. 19.l.- T. Lehr-Spławiński, O pochodzeniu i praojczyznie słowian, Poznań, 1946. 94-103.l.- J. Kostrzewuski, Pradzieje Polski, Poznań, 1949. 50.l. - J. Filip, Počátky slovenského osídlení v Čekoslovensku, Praha, 1946. 17-21.l.

nagy társadalmi munkamegosztás a munka termelékenységének növekedésével, a vagyon megszaporodásával, a termelés területének kitágulásával járt és az adott történelmi feltételek között szükségszerüen a rabszolgaság kialakulásához vezetett - mutat rá Engels. Az első nagy társadalmi munkamegosztásból megszületett a társadalom első szakadása két nagy osztályra: urakra és rabszolgákra, kizsákmányolókra és kizsákmányoltakra."/12/

Feltehető, hogy már a bronzkorban megjelent Lengyelországban a patriarchális rabszolgaság intézménye. De a rabszolgaság jelentősége különösen megnőtt később, a vaskorban. A vas megjelenése /i.e. 700 körül/ az összes szláv földeken, igy a lengyel földön is a legfontosabb határkövet jelentette az őskőzősségi rend bomlási folyamatában. A bronzeszközöknek sohasem sikerült teljesen kiszoritaniok a kőeszközöket. A vaseszközök használata a földmüvelésben hatalmas mértékben emelte a munka termelékenységét. A társadalom most már többet termelt a közvetlen fogyasztáshoz szükséges minimumnál.

Ilyen körülmények között kezd elválni az ipar a mezőgazdaságtól, jelentős méreteket ölt a helyi csere. A termelés fokozódása egyben elősegiti a társadalmi és vagyoni rétegződés további folyamatát. Ezt a folyamatot mutatják az archeológiai sirleletek. Már a vaskor első, halstadti periódusának egyszerü földmives-sirjai élesen különböznek a nemzetségi-törzsi arisztokrácia sirjaitól. Ezt a folyamatot jelzi továbbá a jól megerősitett gorogyiscsék sürü hálózata./13/

Ez a folyamat különösen gyors ütemü lett időszámitásunk határvonalán és i.u. az első évszázadokban, mikor a szláv törzsek, és igy a Lengyelország területén élő törzsek is, élénk kereskedelmi kapcsolatba kerültek először a kelta törzsekkel, később pedig a rabszolgatartó Római Birodalommal. A kelta és római hatás magától értetődőleg elősegitette e törzsek gazdasági életének haladását, fokozta a vagyoni és társadalmi rétegeződés folyamatának ütemét. Az arisztokrácia kiválásáról tanuskodnak a 4. századi u.n. fejedelmi sirok, amelyek római eredetü gazdag lelet anyagot tartalmaznak./14/

Természetesen olyan, főleg földmüvelő társadalomban, mint amilyen a szláv társadalom volt, a vagyoni és társadalmi rétegeződés elsősorban a nagybirtokok alapján fejlődhetett. Azt hisszük, hogy az a jellemzés, amelyet Engels a frankok osztálytagozódási folyamatáról adott, teljesen alkalmazható a szlávoknál lezajlott hasonló folyamatra: "Az uralkodó osztály,

---

12/ Engels, A család, a magántulajdon és az állam eredete. -164.l.

13/ Lásd: J. Kostrzewski, i.m. 129.l.- J. Filip, i.m. 36-44 l.

14/ Lásd: J. Kostrzewski, i.m. 199.l. - Pamiętnik VII powszechnego zjazdu historyków polskich, Warszawa, 1949. I. k. 212.l.

amely a vagyoni egyenlőtlenség növekedése révén fokozatosan kialakult, csak a nagybirtokosok osztálya lehetett, politikai uralmának formája pedig az arisztokratikus rendszer." /15/

A szlávoknál ugyanugy, mint az összes többi népeknél is, az első antagonisztikus osztályok a rabszolgák és a rabszolgatartók voltak. Alighogy a társadalom termelőerőinek növekedése létrehozta a feltételeket a kizsákmányolók és kizsákmányoltak elkülönülésére,/ezek a feltételek a szlávoknál, többek között a lengyeleknél is a vaskorban alakultak ki/, a rabszolgatartás intézménye patriarchális formájában erős ütemben fejlődni kezdett. Ezért az ősközösségi rend felbomlási időszakának /az i.e. I. évezred derekától az i.u. I. évezred közepéig/ a szlávoknál a patriarchális rabszolgatartás kifejlődési időszakát vehetjük. De rögtön hangsulyoznunk kell azt, hogy a patriarchális rabszolgatartás kifejlődése nem vezetett rabszolgatartó formáció keletkezéséhez és azt hogy ez a régi ősközösségi termelési mód keretei között zajlott le.

A legnagyobb esemény egész Európa és következésképpen Lengyelország történetében is "a nagy népvándorlás", a Nyugatrómai Birodalom bukása és a Keletrómai Birodalom feudalizálódása volt. A szláv törzsek, ugyanugy mint más törzsek is, amelyeket Rómában lenézően "barbároknak" neveztek, sulyosan szenvedtek a római kizsákmányolástól. A rómaiak a "barbár" világot olyan kiapadhatatlan forrásnak tekintették, ahonnan a rabszolgák mind ujabb tömegeit hurcolhatják el, értékes nyersanyagot rabolhatnak. A rabszolgatartó világ, amely nem tudott létezni "barbár" környezete nélkül, összeütközésbe került vele. Ez az összeütközés az u.n. "nagy népvándorlásba" torkollott, amelyben a főszerepet a germán és a szláv földmüvelő törzsek játszották. Ez, párosulva a rabszolgatartó rendszer belső válságával, a rabszolgatartó termelési mód felszámolásához vezetett Európában.

A rabszolgatartó termelési mód hanyatlásának körülményei között a patriarchális rabszolgaságnak igazi rabszolgatartássá való átalakulása csak visszafejlődést jelenthetett. Ilyen visszafejlődést a szláv népek története nem ismert. Az egész konkrét történeti anyag, amellyel Lengyelország korai történetére vonatkozólag rendelkezünk, arról tanuskodik, hogy Oroszországhoz hasonlóan, Lengyelország is kikerülte a rabszolgatartó formációt és az ősközösségi rendről közvetlenül a feudális rendre tért át. Ennek nemcsak az a körülmény volt az oka, hogy a szlávok résztvettek a rabszolgatartó rend felszámolásában Európában, hanem az is, hogy a szlávoknál az osztályok és az állam kialakulásának idején a termelőerők sokkal magasabb szinvonalon /vaskor/ voltak, mint annakidején az ókori rabszolgatartó államokban.

Mindez azt jelenti, hogy azt a legutóbbi időkig elterjedt felfogást, mely szerint a lengyel törzseknél a 9-10. században

---

15/ Marx-Engels művei, XVI.k. I.r. 392.l. oroszul.

még a nemzetségi rend volt uralkodó /ha bomlási stádiumában is/, alapos revíziónak kell alávetni. A 6-10. századi lengyel szlávok anyagi kulturájára jellemző a kapa földmüvelés és az állattenyésztés magas szinvonala, a háromnyomásos gazdálkodás megjelenése és a trágya alkalmazása./16/

Még világosabb tanubizonyság a társadalmi termelőerők magas fejlettségi szinvonalára az ipar és a mezőgazdaság elválási folyamatának gyorsulása, amely a IX. században és a XI. század elején az ipar és kereskedelem központjait képező első lengyel városok kialakulásához vezetett. Ilyen városok voltak: Volhynia, Krakkó, Poznań, Gniezno. Végül bizonyság erre a kis-lengyelországi 9.. századi állam és a 10. századi fejlett állam Nagy-Lengyelország, amely kétségtelenül már jóval azelőtt keletkezett annál az időpontnál, amikor a forrásokban az első említést találjuk. Ez is arról tanuskodik, hogy már kialakult osztálytársadalommal állunk szemben.

"Nem hiába merednek hatalmas falak az uj, megerősitett városok körül: - mondja Engels - árkaikból a nemzetségi rendszer sirja lesz, tornyai pedig már a civilizációba nyulnak." /17/ Ennek megfelelően, mint fentebb mondtuk, a 6-10. századi társadalmat prefeudális társadalomnak nevezhetjük, mert a feudális nagybirtokok létrejötte révén kezdenek kialakulni a feudális viszonyok. A földmunkára fogott rabszolgák mellett megjelenik a feudális függésbe kerülő jobbágyság.

Feudális függésbe kerülnek egyes földközösségi parasztok, de egész földközösségek is. A feudális viszonyok létrejötte folytán az adó, amelyet a szabad parasztoktól szedtek, feudális járadékká válik. A fejedelmek földeket adományoznak az arisztokráciának és ez hozzájárul a feudális rendszer megszilárdulásához. A rabszolgatartás mindinkább kiveszőben lévő jelenséggé válik és a XIII. században véglegesen eltünik.

Igy tehát a régi lengyel államot feudális államnak tekinthetjük. Az állam ugyanis a felépitmény legfontosabb része, és a "felépitményt az alap hozza létre" /18/, amely az adott esetben prefeudális alap. De "miután létrejött, hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segitsen az uj rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében."/19/

16/ J. Kostrewski, Kultura prapolska, Poznan, 1947. 27-37.l.A háromnyomásos gazdálkodást emliti Ibrahim ibn Jakub: T. Kowalski /Pomniki dziejowe Polski, II. sor. I.k. /Krakkó, 1946. 149.l.

17/ Engels, A család, a magántulajdon és az állam eredete, 167.l.

18/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 7.l.

19/ Uo.

A régi lengyel államnak ez az aktiv szerepe nemcsak abban jutott kifejezésre, hogy a fejedelmek hübérként adókat vagy lakott területeket adományoztak, hanem abban is, hogy közvetlenül elnyomták a parasztok és a rabszolgák osztályellenállását.

A mondottak alapján, azt hisszük, hogy a [illegible]. századdal kezdődő korszakot a feudális viszonyok kial[illegible] időszakának, a feudális formáción belül az első periódusnak tekinthetjük.

Az ekkor kialakult állam a 11. század elejére már a lengyel szlávok által lakott egés[illegible]etre kiterjed. Figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a lengyelek által akkor lakott terület határa majdnem teljesen egybeesik a Lengyel Népköztársaság mai határaival.

A 11. század harmincas éveiben lezajlott események alkotják véleményünk szerint azt a határvonalat, amely lezárja ezt a periodust. A feudális urak támadása a jobbágysorba taszitott, vagy a jobbágyság felé [illegible] parasztok részéről elkeseredett ellenállást váltott ki. A 11. század harmincas éveiben a kizsákmányolt parasztok és rabszolgák osztályharca nagy antifeudális felkelésbe torkollott, amely a megszilárduló feudális rend és "a fennálló feudális rend legáltalánosabb összefoglalója és szentesitője", /20/ - a katolikus egyház ellen irányult. Az 1037-1038-as népi mozgalom elfojtása azt jelentette, hogy Lengyelországban véglegesen megvetette lábát a feudális rend és állami megtestesülése,- a feudális monarchia. Egyszersmind a felkelés során sulyos csapást mértek a szóbanforgó kor elhalóban levő, reakciós intézményére, a rabszolgaságra.

Ezzel elérkeztünk a lengyelországi feudális formáció történetének második periodusához, amelyet a feudális viszonyok további megszilárdulása jellemez. Ez a periodus a 11. század harmincas éveitől a 15. század hetvenes-nyolcvanas [illegible]ig terjedő időszakot öleli [illegible].

A feudális viszonyok fejlődését az ország termelőerőinek a 11-15. században bekövetkezett további igen jelentős növekedése [illegible]. Ez kifejezésre jutott a lakosság lélekszámának növekedésében és a belső kolonizáció nagy eredményeiben, a hármasnyomásos gazdálkodás általános elterjedésében és a mezőgazdasági technika tökéletesedésében. A mezőgazdaság területén beállott haladást egy ugyanolyan szembeszökő haladás kisérte a kézmüipar és a csereforgalom területén. Ez a haladás, különösen a 13. századtól kezdve, a már régebben fennálló városok gyors gazdasági fellendülésében és uj városi centrumok kialakulásában jutott kifejezésre. Ennek az volt az oka, hogy általános gyarapodásnak indult a helyi piac számára dolgozó kézmüipar. A termelőerőknek megfelelően fejlődtek a feudális viszonyok szélességben /a szabad földközösségi paraszt véglegesen feudá-

---

20/ Engels, A német paraszthaboru, 25.l.

lis függésbe kerül, a rabszolgatartás intézménye elhal és a rabszolgák összeolvadnak a feudális függőségi viszonyba került parasztokkal /és mélységben fokozódott a függő viszonyban lévő parasztok feudális kizsákmányolása, a ledolgozási járadék és a termányjáradék mellett megjelent pénzjáradék, amely legmagasabb fejlettségét a 15. század első felére érte el.

Amikor az ország egyes körzetei közötti gazdasági kapcsolatok hiányoztak, amikor a fő történelmi feladat a feudális viszonyok szélességben való fejlődése volt, a feudális rend megerősödése az ország politikai széttagolódásában tükröződött vissza.

A helyzet erősen megváltozik a 13. század második felében, amikoris a történelem fő irányvonala a feudális viszonyok mélységében való intenziv fejlődése. A városok további növekedése, valamint az árugazdaság és a pénzviszonyok fejlődése megteremtik a belső feltételeket a lengyel földek egyesitésére, az ország feudális széttagoltságának felszámolására irányuló törekvésekhez. Az ország politikai életében mind kifejezettebben felülkerekedik a feudális centralizáció tendenciája és kiszoritja a feudális széttagolódásra irányuló tendenciát. Az egyesités megfelelt a legtöbb /kis- és közép/ feudális ur osztályérdekeinek. Ezeknek ugyanis szükségük volt az államapparátus megerősitésére, hogy igy a függő viszonyban lévő parasztságnak a kizsákmányolás fokozódása révén növekvő osztályellenállását el tudják fojtani. Ez az egyesités egybeesett a lengyel városi polgárok legnagyobb részének érdekeivel, kivéve néhány nagyváros német patriciusait, kiknek nem annyira az volt az érdekük, hogy a belső piac megélénküljön, mint inkább az, hogy a nemzetközi tranzitkereskedelem fokozódjék. Végül a feudális széttagoltság felszámolása ténylegesen a parasztok érdekeinek is megfelelt, mert éppen a parasztság szenvedett a legtöbbet az állandó feudális háboruktól.

De nem szabad figyelmen kivül hagyni azt sem, hogy a feudális széttagoltság kora az az időszak volt, amikor a német feudális urak heves támadásokat inditottak a nyugati lengyel földek ellen. Eredetileg a támadásokat a Német Birodalom inditotta, később viszont a 13. század huszas-harmincas éveiben a Visztula torkolatánál lábát megvető Német Lovagrend expanziója jelentett fenyegető veszélyt Lengyelország számára. Ezzel egyidejüleg fokozódott Brandenburgnak a lengyel földekre irányuló expanziója, nagy méreteket öltött Szilézia germanizálásának folyamata. A lengyel földeken nagy pusztitást vittek végbe a tatárok és a tatár agresszió állandó fenyegető veszélyt jelentett. Ez a kivülről fenyegető veszély is hatalmas ösztönzőerőt jelentett az ország politikai széttagoltságának leküzdésére, hozzájárult a lengyel nép nemzeti öntudatának fokozódásához.

Meg kell jegyeznünk, hogy bár az egységes lengyel állam létrejöttének folyamata a külső veszély behatása révén gyors ütemben folyt, a feudális széttagoltság felszámolásának belső tár-

sadalmi-gazdasági előfeltételei még nem értek meg. Az egységes lengyel állam kialakulásának a fenti körülmények által előidézett gyors folyamata viszont jelentős visszahatást gyakorolt a feudális termelési viszonyok fejlődési folyamatára.

Az egységes lengyel állam olyan időkben kezdett kialakulni, mikor a lengyel földek jelentős része idegen hóditók - a Német Lovagrend, Brandenburg a cseh trónon ülő német Luxemburg dinasztia - uralma alatt állt, amikor a lengyel földek többi részét is idegen betörés veszélye fenyegette. I. Wladislaw /László/ Lokietek és III. Kázmér lengyel királyoknak sikerült azon lengyel földek nagy részét egyesiteniök, ahol nem a német feudális hóditók /Nagy-Lengyelország, Kujávia, Kis-Lengyelország/ uralkodott, de a Balti tengerpartvidék /Pomorje/ és Szilézia felszabaditására irányuló kisérletük sikertelen maradt. Az ország egyesitésére irányuló harc során a királyi hatalom megtörte a nagybirtokos hübérurak ellenállását, valamint egyes nagyvárosokét /Krakkó, Poznań/, amelyekben a német patriciusok jelentették a politikai vezető erőt. Ugyanakkor megszilárdultak a feudális urak zömének politikai poziciói is, megvetették a rendi képviseleti monarchia alapját, amely teljesen a XV-XVI. sz-ban alakult ki a sajátos lengyel "monarchikus vezetés alatt álló nemesi demokrácia" formájában. /21/

A lengyel erők nem voltak elegendők a német feudális urak és elsősorban a Német Lovagrend elleni harcra, a tatár veszedelem állandóan fenyegetett, egyre fokozódott a török agresszió. Ezek voltak az okai azoknak a dinasztikus kombinációknak, amelyek előkészitették Lengyelország soknemzetiségü államma való válását. A Magyarországgal való rövid időtartamu unió után Litvániával hozták létre az uniót. Litvánia 14. sz. végén a belorussz, ukrán és részben nagyorosz fö[illegible] szerzése révén nagyhatalomma vált. Ez az unió fontos haladó tény volt mindkét állam történetében, mert előkészitette a Német Lovagrend felett Grünwaldnál 1410-ben az egyesült lengyel-litván orosz erők által aratott győzelmet.

De a lengyel-litván unió, pozitiv hatása mellett erősen negativ behatást is gyakorolt a lengyel történet menetére. A lengyel / elsősorban a kis-lengyelországi/ feudális urak már ez előtt is arra törekedtek, hogy ukrán földeket szerezzenek, ez a törekvésük a Litvániával való unio után méginkább fokozódott, a törekvésük megvalósitására irányuló lehetőségük pedig növekedett. A lengyel-litván unio fejlődéstörténetében a 14.sz.végétől az 1569-i lublini unioig terjedő időszakban a lengyel feudális urak betörnek a Litvániához tartozó ukrán földekre, fokozódik a lengyel feudális és nemzeti elnyomás e földek lakossága felett és végül a lengyel feudális urak támogatják a litván feudális urakat az egyre inkább felemelkedő orosz állam ellen a belorussz és nagyorosz földekért folytatott harcukban. A soknemzetiségü lengyel-litván állam egyre kevésbbé tölti be haladó feladatát, képtelen megvédeni a fennhatósága

/Uo. 65.1.

alá tartozó földeket,elsősorban Ukrajnát a krimi tatárok pusztitó betöréseitől, valamint a 15-17. században a fokozódó török agressziótól. A lengyel-litván unio, amely eredetileg a német feudális urak elleni harc céljára alakult, a keleti szláv népek nemzeti elnyomásának, az orosz állam elleni expanziónak az eszközévé vált. A lengyel feudális urak keleti expanziója következtében kölcsönösen elidegenedtek a testvéri szláv népek, megbomlott a köztük lévő barátság és ez a körülmény igen károsan éreztette hatását Lengyelország nyugati viszonylatában is. A lengyel feudális urak nem törődtek azzal, hogy megoldják a Lengyelország fejlődése szempontjából legfontosabb feladatot, a lengyel földek egyesitését. Hosszu évszázadokon keresztül Lengyelország határain kivül maradt Szilézia, ez a gazdasági tekintetben elsőrendü fontosságu lengyel terület és a balti tengerpart nagyrésze. A grünwaldi győzelmet és a német lovagrend fölött az 1454-1466 évi háboruban aratott győzelmeket nem aknázták ki és ennek következtében a német lovagrend területének romjaiból kinőtt a militarista Poroszország, a lengyel nép legádázabb ellensége. És végül, a mágnások rendkivüli megerősödése, amely azáltal következett be, hogy a feudális urak elfoglalták és kirabolták az ukrán földeket, olyan osztályviszonyokat és politikai erőviszonyokat teremtett, amely megbontotta az ország fejlődése társadalmi- gazdasági és politikai fejlődésének normális menetét.

Ezek a fontos folyamatok, amelyek a feudális felépitmény fejlődésében végbementek, jelentős szerepet játszottak a lengyel történelemben. Ezek a folyamatok azonban nem fejeződtek be Lengyelország történetének egy időszaka keretében és nem ezek a meghatározó tényezők a periodizációban. Véleményünk szerint a meghatározó jelenség a lengyel feudális társadalom alapjának fejlődésmenetében bekövetkezett rendkivül fontos változás, a robotnak, a munkajáradéknak - mint a feudális kizsákmányolás fő formájának - megszilárdulása. A pénzjáradékról és a naturáljáradékról a munkajáradékra való áttérés komoly változásokat idézett elő a feudális Lengyelország társadalmi- gazdasági, politikai és kulturális életének minden területén. Meg kell jegyeznünk, hogy a munkajáradékra való áttérés és a feudális- jobbágytartó viszonyok ezzel kapcsolatos kialakulása általános jelenség ebben a történeti idő - szakban Keleteurópa majdnem összes országaiban. /22/ De az eredmények egyáltalában nem voltak egyformák az összes keleteurópai államokban. Nekünk az a feladatunk, hogy kiemeljük a történeti fejlődés feudális formációjában a történeti folyamat Lengyelországra vonatkozó sajátos jegyeit.

A lengyel feudális ur, akinek - mint a többi keleteurópai feudális urnak is - az volt az érdeke, hogy minél több hasznot huzzon a paraszt munkájából, átszervezte birtokát és tönkretette a paraszt gazdaságát. Lemondott a pénzjáradékról és inkább a robot utján történő kizsákmányolást választotta, mert ez a feudális

/22/ Lásd: B.D. Grekov: A parasztok Oroszországban a legrégibb időktől a 17. sz-ig M.-L. 1946, 549-570. l. oroszul.

urnak lehetőséget nyujtott arra, hogy erősen növellje a kizsákmányolás hagyományos normáit, és a paraszti munkával a földesuri birtokon, folwarkon /majorság/ termelt árukat piacra vihesse.

Ezzel kapcsolatban a paraszt helyzete erősen megváltozott. A robotra való áttérés után a feudális urnak az volt az érdeke, hogy minél nagyobbszámu munkáskezet biztositson gazdasága számára. Ennek az lett a következménye, hogy eltörölték a költözési jogot, fokozták a parasztok szökése elleni harcot, növelték és kiterjesztették a földesuri biráskodás jogát és a feudális függőviszonyban élő parasztot teljes jobbággyá tették. Ez az a folyamat volt, amelyet Engels a jobbágyrendszer második kiadásának nevezett./23/ A régebben teljesen hiányzó vagy jelentéktelen folwarkok a parasztok földjei rovására a közösségi földek kisajátitása révén alakultak ki és növekedtek. A robot,- amelynek normája szakadatlanul nőtt - nemcsak azt eredményezte,hogy a paraszt majdnem teljesen elszakadt gazdaságától, hanem gazdasága tönkrement és földterületének csökkenése, a legelők, erdők stb. elvesztése révén fokozatosan egyre mélyebbre süllyedt. Mig azelőtt a termelőnek "tág tere nyilt arra, hogy időt találjon a többletmunkára, amelynek terméke az ő saját tulajdona lett"/24/, addig most a feudális kizsákmányolás nemcsak a többletmunkával termelt termékektől fosztotta meg, hanem a szükséges munka jelentős részétől is és igy állandóan az éhhalál szélén tengődött.

Nagy változás következett be a városok helyzetében is. A pénzjáradék feltétele az volt, hogy a paraszt gazdaságának termékeit a legközelebbi városban hozza piacra. A város mind a feudális urat, mint a parasztot ellátta ipari termékekkel és külföldi árucikkekkel. Igy alakul ki a kis helyi piacok hálózata, amelynek központjai a városok voltak. Ezek között a piaci területek közti kapcsolat a városok közötti kapcsolat volt. Ez természetes és szükséges szakasz volt az össznemzeti piac létrehozásának utján. A munkajáradékra való áttérés Lengyelországban, máskeleteurópai országoktól /pl. Oroszországtól/ eltérően,nemcsak meglassitotta ennek a rendszernek a fejlődését, hanem szétbomlasztotta azt. Ennek következtében Lengyelországban nem jött létre egyetemes nemzeti piac. A parasztok megszüntek, vagy majdnem menszüntek árueladók lenni. A feudális ur, aki sokkal nagyobb lehetőségekkel rendelkezett, sokkal nagyobb árumennyiséget hozott piacra, és nem volt a terület előző kereskedelmi centrumához kötve. Megváltozott a feudális falu által szállitott áru jellege is. Mig azelőtt a paraszt a város számára szükséges és a városi közvetitő kereskedelem számára előnyös szarvasmarhát, szalonnát, mézet, kendert stb. adott el, addig a feudális ur által szállitott fő árucikk a folwarkok által termelt gabona lett, de olyan mennyiségben, amely jelentősen tulhaladta a mező-

23/ Lásd: Marx-Engels, Vál. levelek, 423.l.

24/ Marx-Engels müvei, XIX.k. II. rész 358.l. /oroszul/.

gazdasággal amugyis szoros kapcsolatban álló kis lengyel városok szükségleteit. A faluban létrejött változások káros következményei addig csak kevéssé mutatkoztak a városokban, amig a földesurak az árujuk számára felvevőket ha nem is a helyi piacon, de legalábbis a lengyel belső piacon kerestek. De már a 15. század végén és különösen a 16. sz-ban lehetőségek nyiltak a mezőgazdasági termékek előnyös eladására a külföldi, nyugateurópai piacon. Ezáltal nagymértékben növekedtek a folwarkok és ennek megfelelően a feudális kizsákmányolás is. A lengyel feudális urak maguk kezdtek külföldi gabonakereskedelemmel foglalkozni és nem vették igénybe a lengyel városokban kialakult kereskedelmi hálózatot. A nemesek kihasználták politikai uralmukat, oly előjogokat szereztek, amelyek megfosztották a kereskedőket attól a lehetőségtől, hogy a nemesi eladókkal versenyre keljenek. A nemes,aki áruit külföldre szállitotta, hozzászokott ahhoz, hogy szükségleti cikkeit is külföldről vásárolja meg. Ez aláásta a lengyel kézmüipari termelést. A nemes ezzel nem törődött. A robot által tönkretett és elnyomott paraszt ki volt zárva a piaci viszonyokból. Ez pedig aláásta a lengyel város kereskedelmi közvetitő szerepét.

A gazdasági hanyatlással párhuzamosan haladt a lengyel város politikai hanyatlása is. Ez a folyamat majdnem az összes lengyel városokat érintette, kivéve talán egyedül Gdanszk-ot, amely a lengyel kereskedelem fő átrakodó állomása volt. A 17. sz. második felében, és a 18. sz. első felében már azt tapasztalhatjuk, hogy a lengyel városok agrarizálódnak.

Ezzel egyidejüleg megfigyelhetjük a mezőgazdaság termelékenységének erős hanyatlását. A gazdasági hanyatlás nemcsak a robot által tönkretett parasztgazdaság, hanem a roboton alapuló földesuri gazdaság hanyatlásában is jelentkezett. Ezt szemléltetik a lengyel királyság /24 a/ statisztikái adatai is, amelyek azt mutatják, hogy mig 1565-ben a termés egyötöd része szolgált vetőmagul és a folwarkok lakosságának táplálékául, addig 1665-ben az egyötöd részt csupán vetőmagként használták fel és ujabb száz év mulva, 1765-ben, vetőmagra a termés egyharmada jutott /25/. A vetőmag háromszorosát hozó termés közönséges jelenség lett közepes termésü években nemcsak az állam földjein, hanem a földesurak földjein is.

Mindez azonban nem zárja ki azt, hogy a vizsgált időszak első szakasza /16.század 70-es éveiig/ - a robotgazdálkodás megszilárdulásának és fejlődésének ideje - a lengyel feudális gazdaság általános termelékenységének jelentős fokozódását eredményezte /az erősen növekedő feudális kizsákmányolás alapján/, amelyet általános gazdasági megélénkülés és a lengyel városok bizonyos fellendülése kisért. Ez utóbbiak a hanyatlás küszöbén még egy rövid virágzási periodust éltek át. Erre az időre jellemző a soknemzetiségü

24 a/"lengyel királyság" név alatt az orosz terminológiában Lengyelország orosz uralom alatt lévő részét kell értenünk, mely a bécsi kongresszus határozatai alapján bizonyos mértékü autonomiát és orosz részről ezt a nevet kapta.

25/ Lásd: J. Rutkowski: Historia gospodarcza Polski./Lengyelország gazdaságtörténete. Poznan, 1947.I.k. 251.l.

állam és a rendi képviseleti monarchia kialakulásának befejeződése, a lengyel nemesi-polgári humanista irodalom és művészet virágzása és a reformációs mozgalom fejlődése.

A vizsgált folyamatok rányomták bélyegüket a feudális Lengyelország felépitményének fejlődésére. Azok az osztályerőviszonyokben beálló változások, amelyek a lengyel városok hanyatlásával, a lengyel parasztság teljes politikai elnyomásával és gazdasági kiszipolyozásával, s a feudális osztály különböző csoportjai között kötött kompromisszummal kapcsolatosak, a központi királyi hatalom fokozatos hanyatlását okozták. Az emlitett kompromisszum a mágnások politikai és gazdasági tulsulyának megtartásával jött létre. Ennek alapja az ukrán földek mértéktelen kizsákmányolása volt. Lengyelországban nem alakult ki az abszolutizmus, amely kifejlődésének bizonyos szakaszában elősegitette volna az ország progresszív fejlődését. Az abszolutizmus hiánya méginkább gátolta az ország fejlődését, a kapitalista viszonyok fejlődését, amelynek gyenge hajtásai Lengyelországban a 16-ik században kezdtek megjelenni. Lengyelország politikai fejlődése a 16-18. sz-ban zsákutcába jutott, a pangás állapotába került. "A jobbágyságon nyugvó nemesi demokrácia, ahogyan az Lengyelországban...fennállott, a legnyersebb társadalmi formák egyike."/26/

A feudális Lengyelország belpolitikai fejlődését világosan jellemezte az ukrán és belorussz dolgozó tömegek egyre inkább fokozódó antifeudális és nemzeti felszabaditó mozgalma. A képet teljessé teszi a sötét katolikus reakció, továbbá azok a vereségek, amelyeket Lengyelország külpolitikai kalandjai során elszenvedett. Lengyelország gyorsan haladt a mély társadalmi és politikai válság felé, ennek megindulása meggyorsitotta az ukrán nép felszabaditó harcát Bogdán Hmelnyickij vezetése alatt, amelyet az orosz állam támogatott. Igaz hogy a lengyel feudális államnak sikerült kilábalnia a 17. sz. közepén beállott sulyos válságból sőt sikerült uralmát megtartania az ukrán földek jelentős része és egész Belorusszia felett, de már nem tudta kikerülni a gazdasági és politikai hanyatlást, amelyet a társadalmi-gazdasági és politikai fejlődés egész megelőző menete készitett elő.

Lengyelország politikai hanyatlása megmutatkozott a központi hatalom tehetetlenségében, az országgyüléseknek a hirhedt liberum veto jogával való megbénitásában, a teljes belpolitikai anarchiában, az ujabb és ujabb belháborukban, az állam katonai és pénzügyi erejének elgyengülésében és a lengyel uralkodó osztály korruptságában Lengyelország elvesztette külpolitikai jelentőségét és teljesen a külhatalmak politikai befolyása alá került. A lengyel mágnások és nemesek saját maguk gyengitették meg az osztályérdekeiket védő feudális állam erejét és már nem tudták saját erőikkel elfojtani az egyre fokozódó antifeudális parasztmozgalmat, emely a 18. sz-ban különösen az ukrán

---

26/ Engels, A német paraszthaboru, 78.l.

területeken öltött nagy mérvet. Igy a szomszédos abszolut monarchiákhoz - elsősorban a cári Oroszországhoz - fordultak segitségért.

Lengyelország fejlődésének főeredménye a feudális formácio feudális jobbágytartó időszakában az osztályellentétek és a nemzetiségi ellentétek rendkivüli kiéleződése, valamint a gazdasági és politikai hanyatlás lett. Mindez megkönnyitette azt, hogy Lengyelországot a szomszédos hatalmak felosszák. Egy olyan ország, amely töretlenül fenntartja a feudális társadalmi rendszert akkor, amikor szomszédai előre haladnak, létrehozzák a burzsoáziát, kifejlesztik a kereskedelmet és ipart, nagy városokat hoznak létre, egy olyan ország pusztulásra van itélve,"/27/ - mutatott rá Engels. De még mielőtt befejeződött volna Lengyelország felosztása, a 18. sz. utolsó harmadában, a feudális lengyel társadalom ménében kisarjadtak és fejlődni kezdtek az uj, kapitalista viszonyok. Ez Lengyelország társadalmi-gazdasági történetének egyik legbonyolultabb és legkevésbbé tanulmányozott kérdése. A konkrét vizsgálatok hiánya miatt még nem lehet pontosan meghatározni a kapitalista vállalatok első formáinak keletkezési időpontját a lengyelországi iparban. A burzsoá irodalomban teljes zürzavar uralkodott ebben a kérdésben, mivel a robotmunkán alapuló jobbágyparaszti manufakturákat a kapitalista vállalatok kategoriájába soroltak. Egyáltalában nem vizsgálták még meg a paraszti kisüzemeket, holott ezeknek a fejlődése "a kapitalizmus fejlődésének kezdeti lépéseit juttatja kifejezésre"!/28/ Kevés adat áll rendelkezésünkre a bérmunkát igénybevevő kereskedelmi és más manufakturákról.

A termelés területén mutatkozó változások alapján változások állnak be a felépitmény területén, a társadalom politikai életében is. A 18. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben jelentős politikai mozgalom indul meg a fiatal lengyel burzsoázia soraiban, amely a nemesség élenjáró rétegeivel együttmüködve számos állami és politikai reformot indit el. A 18. sz. vége a nemzeti felszabaditó mozgalom kialakulásának ideje. A mozgalom erőteljes fejlődése arról tanuskodik, hogy a lengyel nemzet kialakulása már nagymértékben előrehaladt.

Ebben az időszakban, ha nem is kiforrottan, de már figyelmet érdemlően megnyilvánulnak jelenségei és megjelennek a kapitalista viszonyok a felépitményben. Ezek a mozzanatok lehetővé teszik számunkra, hogy ezt az időszakot a megelőzőktől elválasszuk. E két szakasz közti határvonal megvonásának, a kifejtett okok értelmében, csak feltételes, hipotetikus jellege van. Mi ezt a határvonalat a 18. század 70-es éveire tesszük.

Ez az uj periodus a feudális formáció történetében - a feudális viszonyok bomlásának és a kapitalista alap /uklad/ fejlődésének

27/ Marx-Engels müvei XIII.k. I. rész, 159.l. /oroszul/.
28/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 1949. 335.l.

időszaka - félbeszakitott, befejezetlen periodus. Lengyelország teljes felosztása 1795-ben lényegesen megváltoztatta a lengyel nép fejlődésének feltételeit, rányomta bélyegét nemcsak a felépitmény fejlődésére, hanem Lengyelország gazdasági fejlődésére is. Lengyelország egyes részei különböző körülmények közé kerültek és különféleképpen fejlődtek a társadalmi-gazdasági viszonyok szempontjából.

A feudális formáció 5. - és utolsó - periodusa társadalmi-gazdasági tartalmát tekintve analog a megelőzővel és mintegy közvetlen folytatását adja. Átmeneti időszakot jelent a feudalizmus és a kapitalizmus között, de ez a fejlődés Lengyelország politikai széttagoltságának és nemzeti leigázottságának körülményei között zajlik le.

A kapitalizmus fejlődése folyik az iparban, amelyben növekednek a kezdetben még manufakturális tipusu kapitalista vállalatok és folyik a mezőgazdaságban is, ahol számos földbirtokos a majorsági robotgazdálkodásról áttér a bérmunka alkalmazására, az ipari növények termesztésére és a juhtenyésztésre, amelyhez az ösztönzést a fiatal lengyel textilipar fejlődése adja. De a 19. század 30-as éveiig ez a folyamat a földbirtokoknak csak kis részére terjed ki, a földbirtokosok többsége továbbra is a régi robotgazdálkodást üzi és szembehelyezkedik minden társadalmi reformmal és gazdasági ujitással. A 19. század huszas éveiben a Poroszország uralma alatt álló lengyel földeken agrár - reformot hajtottak végre, amely megfosztotta a parasztokat földjeik egy részétől és számos feudális maradványt őrzött meg. Ez a reform a mezőgazdaság kapitalista fejlesztésének "porosz ut"-ja volt, amely "a parasztokat évtizedekre a legsiralmasabb kisajátitásnak és elnyomásnak" vetette alá./29/ De ennek a reformnak a végrehajtása is évtizedekig, egészen az 1848-as forradalomig elhuzódott és a parasztság nagy tömegét a robot igájában hagyta.

A nemzeti mozgalom a 19. század harmincas éveiig kifejezetten nemesi jellegü volt, programja arra irányult, hogy visszaállitsa a régi Lengyelországot és olyan mérsékelt reformokat vigyen keresztül, amelyek nem érintik a feudális rendszer alapjait. Ez az irányzat szabja meg az 1830-1831. évi felkelés jellegét, amelyet Engels tömören "konzervativ forradalom"-nak nevezett./30/

A helyzet 1831 után megváltozott. Az egyre fokozódó antifeudális parasztmozgalom hatására a feudális viszonyok forradalom-elötti válságának körülményei között a felkelés elött megindult demokratikus nemzeti felszabaditó mozgalom komoly erővé vált. Itt meg kell jegyeznünk, hogy Lengyelország történetére talán még inkább jellemző mint a Szovjetunió történetére az

29/ Lenin művei 13.k. 216. l./oroszul./
30/ Marx-Engels művei V.k. 265.l./oroszul./

az N.N. Druzsinyin által találóan megfogalmazott jelenség, hogy "nem a kereskedő és iparos polgárság volt a burzsoá forradalmi ideológia hordozója, hanem a nemesség haladó rétegei, amelyeket a kapitalista folyamat érintett." /31/

A nemzeti felszabaditó mozgalom szélső balszárnya forradalmi demokratikus irányzattá kristályosodott, és burzsoá demokratikus népi forradalom utján kiharcolandó agrárdemokratikus programot adott. A lengyel forradalmi demokraták azonban nem tudtak olyan erővé válni, amely a paraszti tömegek harcának élére állt volna.

A 19. század negyvenes éveiben kibontakozott paraszti tömegmozgalom, a Piotr Sciegienny vezetése alatt álló titkos parasztszervezet, a Nyugat-Galiciában 1846-ban kibontakozott parasztfelkelés, a Nagylengyelországban, Sziléziában és Galiciában 1848-ban megindult parasztmozgalom lényegében a jobbágyparasztok forradalma volt, amely 1846-48-ban megdöntötte a feudális rendszert és megszüntette a kizsákmányolás jobbágyi formáját. Orosz-lengyelországban ennek a forradalomnak a betetőzését az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején kialakuló forradalmi helyzet, az 1861-1862 évi parasztmozgalom, az 1863-64. évi felkelés, és az 1864. évi parasztreform jelezte. De a jobbágyparasztság, amelynek nem volt osztályából kikerült vezetője, nem tudta kivivni az összes feudális maradványok teljes és következetes megsemmisitését, a kapitalista viszonyok megszilárdulását azon leghaladóbb formájában, melyet a marxizmus-leninizmus klasszikusai agrárdemokráciának neveztek./32/ A jobbágyparasztok forradalmának Lengyelországban az volt az eredménye,hogy a földesurellenes paraszt "zendülések"-től megijedt kormányok eltörölték a jobbágyságot. A kapitalizmus fejlődése a mezőgazdaságban Lengyelország minden részén a "porosz uton" haladt.

A lengyel fejlődést Lengyelország széttagoltsága folytán az egyenetlenség jellemzi. Lengyelország egyes részei nem egyidőben léptek be a kapitalista korszakba. Lengyelország történetében a feudalizmus és a kapitalizmus korszakát egymástól elválasztó határvonalat az 1848-1864-es évek alkotják. Végeredményben azonban meghatározó jellegü határvonalnak az 1864-es évet tekinthetjük annak a vezetőszerepnek következtében, amelyet Orosz-Lengyelország az összes lengyel földek között játszott.

x x x

Mint már fentebb emlitettük, a Lengyelország periodizációjára irányuló munkánk [illegible] az elemeknek a kifejtése csak az első szakaszt jelenti. Előttünk áll még egy olyan részletes periodizáció kidolgozása, amely nemcsak az egyes formációkon belüli fő periodusokat tükrözi vissza, hanem az illető periodusokon belüli

31/ Voproszi Isztorii 1949. 11.sz. 95.1. magyarul:TIÉ,1950.4-6. sz. 20.1.

32/ Lásd: Marx-Engels müvei VI.k. 383.1. /oroszul./

kisebb fejlődési szakaszokat is. Már ma is számos esetben megállapithatjuk, hogy ez a feladat helyes megoldást nyert. De a lengyel történelem periodizációs kérdései megkövetelik, hogy még részletesebben világitsunk meg számos igen fontos területet Lengyelország történeti fejlődésében. Igy pl. a jobbágyparasztság osztályharcának történetét, a földesuri folwark-gazdálkodás keletkezését és fejlődését, a kapitalista viszonyok korai fejlődési szakaszait stb. nem szólva az irásos forrásokat nélkülöző legrégibb időszakról. Uj anyag előkerülése és ujabb kutatások szükségessé tehették azonban, hogy a periodizáció főbb szakaszait majd pontosabban állapithassuk meg. Kétségtelen, hogy ez lényegesen meg fogja könnyiteni a periodizáció részletszakaszainak kidolgozását.

Az általunk elfogadott periodizáció leghathatósabb igazolása maga "A Lengyelország története" lesz, amely a kifejtett periodizáció alapján áll. Itt a vázat konkrét történeti anyagon tudjuk ellenőrizni, a széles olvasóközönség felül tudja vizsgálni a kis munkaközösség munkájának eredményét. Az ilyen ellenőrzés megerősiti a helyes megállapitásokat és kiderülnek a hibák, lehetővé teszi a még alaposabb, még tökéletesebb kutatómunkát Lengyelország története és különösen a lengyel történeti folyamat periodizációja terén.

Megjelent a Voproszi Isztorii 1951. 11. számában.

Beszámoló a Román Népköztársaság Akadémiája történettudományi, filozófiai, gazdasági- és jogtudományi osztályának kibővitett üléséről.

Darea de seamă asupra şedinţei lărgite a Sesiunii de ştiinţe istorice, filosofice şi economico-juridice a Academiei R.P.R.

OKK: B 5612

Ezévi október 9-én tartották meg a RNA történettudományi, filozófiai, gazdasági- és jogtudományi osztályának a bukaresti, Iaşi-i és kolozsvári Történeti Intézetek küldöttségeivel kibővitett ülését.

Az ülésre meghivták a bukaresti, kolozsvári és Iaşi-i Történeti és Filozófiai Intézetek küldöttjeit, a közoktatásügyi minisztérium képviselőjét, az A.A. Zsdánov-főiskola s a Ştefan Gheorghiu és C.J. Parhon egyetemek történeti tanszékeit, más olyan intézetek képviselőit, melyeknek az osztállyal közös problémáik vannak és az intézetek tudományos munkatársait.

Napirenden szerepelt a bukaresti, Iaşi-i és kolozsvári Történeti és Filozófiai Intézetek jelentései, e jelentések megvitatása s az 1952. évi történeti kutatási terv összeállitására vonatkozó javaslatok.

Constantinescu-Iaşi P. akadémikus: A Bukaresti Történeti és Filozófiai Intézet [illegible]

A RNA történettudományi, filozófiai, gazdaság- és jogtudományi osztálya, tekintettel arra, hogy milyen fontos az 1952. évre egy reális munkatervet összeállitani és idejekorán véglegesiteni, azt ajánlotta az intézeteknek és a munkaközösségeknek, hogy vitassák meg az 1952. évi munkaterv javaslatát teljes ülésen, az egész tudományos személyzet bevonásával.

Ahhoz, hogy megállapitsuk, milyen lenne a legmegfelelőbb terv az 1952. évre, ismernünk kell az 1951. évi terv teljesitését.

Ebből a célból intézetünk október 3-ra teljes ülést hivott össze, melyen egyrészt megállapitást nyert, hogy az 1951. évi munkatervnek milyen problémái jutottak megoldáshoz, másrészt pedig ezeknek a megoldásoknak megvitatása alapján megtárgyalták a munkaközösségek elhangzott javaslatait az 1952. évi terv összeállitásával kapcsolatban.

1/ A bukaresti, Iaşi-i és kolozsvári jelentések átnézett és röviditett gyorsirásos jegyzőkönyve.

1. A régészeti ásatások megszervezése.- Az 1951. évi terv a következő régészeti kutatási területeket jelölte ki:
Dinogeţia: Folytatták a prefeudális település egy ujabb részlegének feltárását; bebizonyosodott, hogy ez a terület sürün lakott volt. A leggazdagabb leletek a 10-11. századból származnak; főként kunyhók, szláv tipusu edényekkel. Megtalálták Paradunavon bizánci tartomány egy strategosának ólompecsétjét /.i.e. 11.sz./ is.
Histria: Folytatták a védőfalnak, a külső falnak, a vár legmagasabb tornya környékének /egy utcának/, a görög templom alapjainak s egy a 6. század végéről és az 5. század elejéről származó lakáskomplexumnak már az elmult években megkezdett feltárását. Találtak görög és La Tène-tipusu helyi, de a görög kereskedők által is használt kerámiát.

Verbicioara-Fiera: a/ Pleniţa: a pontusi steppék nomád törzsei behatolásának problémája; b/ Verbiţa: a Verbicioara-kultura ujabb fázisa és a dák-római réteg; bebizonyosodott a La Tène-kultura és a korai prefeudális kultura közötti folytonosság. 6. és 5. századi szláv tipusu kerámia; c/ Cleanov: a Fiera- és a Verbicioara-kulturák közötti kapcsolat; d/ Verbicioara: a bronz-kultura rétegeződésének megállapitása; e/ Sălcuţa: I-V. rétegek megállapitása; f/ régibb kőkori kutatások Északolténiában /Baia de Fier/ stb.

A régészeti repertóriummal kapcsolatban, 18.178 ideiglenes cédula feldolgozása során, elkészült 2438 végleges cikk, egyuttal pedig megtörtént a helynevek 75 %-ának az uj közigazgatási beosztás szerint való meghatározása. A cikkek szerkesztésével párhuzamosan folytatták a hátramaradt kiadványok kivonatolását is, ami 2547 ideiglenes cédulát eredményezett.

A bukaresti történeti intézet munkaközössége szept.5-ig beadott 4 kötet Munténiára vonatkozó oklevelet /1501-1550 és 1610-1626/, az 1601-1610. évekre vonatkozó, már a mult ősszel benyujtott köteten kivül.

Az az aránytalanság, mely a Iasi-i és kolozsvári illetve a bukaresti munkaközösségek ereje között fennáll, az erdélyi és moldovai források kiadásában káros elmaradást okozott. A helyzet javitásának céljából uj munkatársak kinevezésével erősitették meg a munkaközösségeket, a bukaresti munkaközösség szorosabb kapcsolatba került a Iaşi-i és a kolozsvári intézetekkel, s elhatározták, hogy a bukaresti munkaközösség /korlátozott mértékben/ résztvesz az erdélyi és moldovai oklevelek kiadásának munkájában.

Elkészült és sajtó alá került az "Acte şi Fragmente" c. gyüjtemény földrajzi mutatója, elkészültek a "Studii şi Documente" c. gyüjtemény 17 kötetéhez a földrajzi mutatócédulák, elkészült 11 összesitő osztályozócédula a Hurmuzachi-gyüjteményhez, elkészültek a moldovai és munténiai uralkodók cédulái az "Uricariul" gyüjtemény alapján.

Nemdába adták az "Acte şi Fragmente" c. oklevélgyüjtemény repertóriumát. Dolgoznak az "Uricariul" és a "Studii şi Documente" c. gyüjtemények időrendi repertóriumán.

Kiadásra készitettek elő két krónikát.

Anyaggyüjtés folyik. Erdélyre vonatkozóan román, magyar és szász, valamint Munténiára és Moldovára vonatkozó krónikákkal foglalkoznak.

Feliratokat és történeti feljegyzéseket gyüjtenek a közép-, uj- és legujabb korból. A kiadott feliratokról kb 3000 cédulát készitettek.

Sajtó alá kerül egy tanulmány népünknek a török iga ellen vivott függetlenségi harcáról. Felkutattuk a török hóditás elleni harc főproblémáit illető minden adatot a következő forrásokban: a belföldi, munténiai és moldovai kancellária okleveleiben 1650-ig; a Hurmuzachi-gyüjtemény és a Veress-gyüjtemény 10 kötetének anyagát, 16 görög illetve 3 szerb és bulgár krónikát; 244 kiadványban találtak népköltészeti anyagot /balladák, kolindák stb. gyüjteményei/.

Az eddig összegyüjtött anyag alapján elkészültek a függetlenségi harc korára vonatkozó tézisek /1540-ig/.

Anyagot gyüjtöttek a függetlenségi háborura /1877-78/ vonatkozólag. 22454 gyüjtési cédula átnézése során 4576 lap terjedelmü okmánymásolat készült, amelyből 3872 lapot összeolvastak. Munkaközösségi munkával megtörtént 15.483 oklevél időrendi osztályozása.

A Román-Szovjet Intézetben sajtó alá rendezték a politikai-filozófiai szótárat.

Elkészültek a következő tanulmányok: A tudósok haladó ideológiai vivmányai hazánkban a 19. sz. második felében: A tudományos oktatás és a tudományos népszerüsités más eszközeinek fejlődése a 19. sz-ban.

A román filozófiai szövegkiadvány számára kiválasztották a szemelvények többségét, melyeket most vitatnak meg munkaközösségi értekezleteken. Klasszikus filozófiai szövegek tekintetében az állami könyvkiadónál megjelent az "Olasz materialisták" c. kötet, mig a "Descartes"-kötethez elkészült a bevezető tanulmány s kiválasztották és leforditották a szemelvényeket.

Szerkesztés alatt van "Az amerikai lélektan tudománytalan és embertelen jellege" c. kötet. A többi tervbevett tanulmány is ebben a stádiumban van.

Az Intézet keretében 18 tudományos tanácskozó, 11 igazgatótanácsi, egy a munkát kiértékelő és az 1951-es munkatervet véglege-

sitő, a munkaközösségi felelősökkel pedig 9 értekezletet tartottak, az ösztöndijadok tudományos munkájáért felelős professzoroknak és az ösztöndijas hallgatóknak egy-egy értekezletük volt.

Az ókori történeti osztályon 22 felolvasás és beszámoló, a középkori történeti osztályon 11 felolvasás, az uj- és legujabbkori történeti osztályon 11 felolvasás és 9 beszámoló hangzott el.

A filozófiai osztályon 10 felolvasást és 10 beszámolót tartottak.

A szláv és keleti nyelvi tanfolyamokon előadták az orosz, bulgár, cseh, szlovák, lengyel, szerb-horvát, albán, középbulgár, ó-örmény, oszmántörök, ujtörök és magyar nyelveket. 13 lektor összesen 2118 órát tartott. 219 hallgató rendszeresen látogatta a tanfolyamokat.

A fiatal káderek nevelése céljából az ösztöndijas hallgatók szakelőadásokon wettek részt az ókori történészek latin és görög tanfolyamon, a középkori történészek szláv paleográfiai tanfolyamon, stb.

Munkájukat közvetlenül figyelemmel kisérik mind az egyetemen, mind az intézetben, ahol résztvesznek az osztályértekezleteken és a munkaközösségi értekezleteken, bekapcsolódnak a vitákba, beszámolókat tartanak, sőt némelyik munkaközösségi munkatársként dolgozik.

A kifejtett tevékenységről szóló beszámoló után P.Constantinescu-Iaşi professzor akadémikus előadta azokat a javaslatokat, melyeket az Intézet munkaközössége az 1952. évi munkára vonatkozólag összeállitott.

Folyóiratunk következő számában közölni fogjuk a RNA Történeti és Filozófiai Osztályának és Intézeteinek 1952. évi munkatervét, melyet a RNA Elnöksége jóváhagyott.

Livescu J. professzor: Beszámoló a Iaşi-i Történeti és Nyelvészeti Intézet történeti osztályának működéséről.

A beszámoló előadja, hogy az osztály és a három munkaközösség keretében hogyan szervezték meg az együttmüködés, az ütemezés, a végrehajtás és az ellenőrzés tekintetében az 1951. évi tervmunkát, majd bemutatja, hogy a tervév I-III. évnegyedére szóló előirányzatból mit valósitottak meg.

Az oklevélkiadó munkaközösség átadta a bukaresti szerkesztőbizottságnak két oklevélkötet kéziratát /1551-1570, 1571-1590/, azzal, hogy ezévi okt. 15-ig a harmadik kötetet is benyujtja, amely moldovai okleveleket tartalmaz /1591-1600/. "A kézmüvesség, kereskedelem és ipar Moldovában a 17-18. században a 19.sz. közepéig" c. témán dolgozó munkaközösség teljesitette és tulteljesitette a kiadatlan s a kiadott okleveles anyag gyüjtésé-

re vonatkozó tervet.

A következőkben az előadó a munkaközösségek munkájának nehézségeivel és hiányosságaival foglalkozik. Az oktevékenység munkaközösségen belül még nem sikerült a közösségi-munka szellemét kialakítani, mivel egyes tagok megelégednek a kiszabott norma egyéni teljesítésével. Egyes munkatársaknál észrevehető az arra való hajlandóság, hogy saját munkájukat túlbecsülik, ami ugyancsak ártalmára van a közösségi munkának. Noha mindent megtettek, hogy a munkát beszámolók kezdeményezésével és új káderek nevelésével megjavítsák, mégis nehézségekbe ütköstek a kötetek csoportosításában beállott változások a bukaresti és kolozsvári intézetekkel való együttműködés elégtelensége miatt. A "Kézművesség, kereskedelem és ipar Moldovában" c. témán dolgozó munkaközösség működésével kapcsolatban meg kell említeni, hogy - akár a munkaközösség egyes tagjainak tapasztalatlansága, akár egyes munkatársak ideológiai felkészültségének elégtelensége folytán - nehézségek merültek fel az összegyűjtött okleveles adatok megértése és értelmezése körül. A munka minőségének megjavítása és a fiatal káderek felkészülésének megkönnyítése céljából a munkaértekezleteken bírálat tárgyává tették egyes munkatársaknak a mechanikus ténymegállapításokra való hajlandóságát.

Általában azonban megállapítható, hogy a történeti osztály munkája mennyiségileg és minőségileg fejlődik. Az előadó hangsúlyozta, hogy ehhez elsősorban az a segítség járult hozzá, melyet a Román Munkáspárt - helyi szervei és különböző kiadványai útján - a munkatársak ideológiai és politikai színvonalának szintjét előmozdította. A "Scînteia" napilapban megjelent cikk, mely a nyelvészek munkásságát elemezte, értékes segítséget és irányítást adott a nyelvészeti osztály tevékenységének folytatásához azzal, hogy küzdött bizonyos kozmopolita és objektivista nézetek ellen. Tényleges haszonnal járták a Iaşi-i osztály keretében a dialektikus és történeti materializmusról tartott tanfolyam és az orosz nyelvi tanfolyamok. A nagy segítséget fog jelenteni a marxizmus-leninizmus épen megnyílt esti egyetem, melynek tanfolyamaira az osztály összes tagja beiratkozott.

Az osztály segítséget kapott még a Román-Szovjet Tanulmányi Intézettől a kutatók rendelkezésére bocsátott fordítások által, valamint a RNK Bukaresti Történeti és Filosófiai Intézetétől a Iaşi-ba küldött anyag, a tapasztalatcserék és az olyan értekezletek révén, melyeken a Iaşi-i osztály tagjai részvettek. Ugyancsak kapott segítséget a RNK történettudományi, filozófiai, gazdasági- és jogtudományi osztályától is.

Az előadó a továbbiakban rámutat a kolozsvári testvér-intézettel való együttműködés megteremtésére irányuló kísérletekre, kimelve az ebben rejlő hiányokat.

Az elért eredmények közt megemlítette azt, hogy bevontak a tudományos munkába - többek közt a forráskutatás vonalán - egyes kéziratokat a történeti karról és a Iaşi-i állami levéltárból.

Elérték, hogy a munkatársak állást foglaljanak bizonyos objektivista magatartás ellen, mely D. Ciurea-nak Turok: "Locarno" cimü munkájáról szóló beszámolójában, vagy C. Turcu: " A kohóipar kezdetei Moldovában" c. felolvasásában mutatkozott meg.

Az osztály tekintélye megnőtt. Ezt a munka kritikai elemzése és a problémáknak az elvi alapon, a marxista-leninista tanitás és tapasztalat s a gazdag szovjet irodalom alapján történő megvitatása által érték el.

Az osztály munkájában és vezetésében mégis van egy sor hiba és hiányosság.

Nem sikerült bevonni az aktiv tudományos munkába egyes visszahuzódó elemeket, továbbá a jogi kar és a középiskolák oktató kádereit. A Történeti, Filológiai és Népköltészeti Társaság segitsége nagyon szórványos volt. Nem biztositottak elegendő anyagot a "Studii şi Cercetări" c. folyóirat számára.

Komoly hiányosság volt, hogy az Intézet keretében sem a nyelvészeti osztállyal, sem a történeti osztály vezetősége és az Intézet igazgatója között nem állt fenn szoros együttmüködés. Ez a hiány abban is megmutatkozik, hogy a munka kiértékelését nem az egész intézet, hanem csak az osztály keretei közt végezték el.

Az intézet nevében igéri az előadó, hogy a kritikával és az önkritikával, a munka legfőbb fegyverével élve, küzdeni fognak ezeknek a hibáknak felszámolásáért. A továbbiakban Jean Livescu professzor ismerteti a munkaközösségek 1952. évi munkaterv-javaslatát.

Daicoviciu C. professzor: A RNA Kolozsvári Történeti és Filozófiai Intézetének müködési jelentése.

A RNA Kolozsvári Történeti és Filozófiai Intézetének az 1951. év első három évnegyedéről szóló müködési jelentése a következő helyzetet mutatja:

A román népköztársaság ókori történetének részlege a történeti osztály keretében a régészeti lelőhelyekkel és a régészeti repertóriummal foglalkozott. A munkaközösség tagjai sajtó alá rendezték az 1950 évi nyári ásatások eredményeiről szóló előzetes jelentéseket. Tovább folyt a Régészeti Muzeum szervezése, melyet egy történeti nép-muzeum követelményeinek megfelelően fejlesztettek ki.

A román népköztársaság középkori történetének részlegében az oklevélkiadó munkaközösség Erdélyre vonatkozó okleveles anyagot rendezett sajtó alá /13. század/, benyujtva a két tervbevett kötetet. Folyamatosan dolgoznak tovább a 14. századra vonatkozó kötetekhez szükséges anyagon. A bukaresti intézettel karöltve dolgoztak a "Hurmuzachi" oklevélgyüjtemény tár-

gyi mutatójának elkészitésén. Az erdélyi levéltárak anyagának tanulmányozásával és leltározásával megbizott munkaközösség megnyitotta az egyetemi könyvtár történeti levéltárát és kéziratgyüjteményét, felleltározta és rendezte több erdélyi város levéltárainak anyagát, másolatokat készitett S. Micu /Klein/ müveiből.

A román népköztársaság uj- és legujabbkori történetének részlegében az 1800-1900 közt megjelent müvek bibliográfiájának munkaközössége a bukaresti intézettel együttmüködve feldolgozta a kolozsvári és nagyszebeni könyvtárakban található anyagot. Az erdélyi munkásmozgalom történetével foglalkozó munkaközösség a Nagyszebenben, Temesvárt és Aradon megalakitott három alcsoportja segitségével kiválogatta az anyagot és összeállitotta az irodalmat a Románia fasizálása elleni harcra vonatkozólag. Az erdélyi kapitalizmus fejlődésével foglalkozó munkaközösség anyagot gyüjtött a kijelölt témához.

A történeti osztály tagjai közreműködtek a román népköztársaság történetét tárgyaló főiskolai tankönyv ókori részének előkészitésében, továbbá a "jus valachicum"-ra vonatkozó anyagot gyüjtöttek a feudális intézményekkel foglalkozó bukaresti munkaközösség számára.

A filozófiai osztály keretében a filozófiai gondolkodás történetével foglalkozó munkaközösség tanulmányt nyujtott be az Akadémiához "A filozófiai gondolkodás Erdélyben a 18. században" cimmel. További tanulmányok készülőfélben vannak vagy röviden elkészülnek. Egy munkaközösség együttmüködött a bukaresti történeti és filozófiai intézet filozófiai osztályával egy román filozófiai szövegekből álló szemelvényes kötet előkészitésében, elkészitette a számára kijelölt anyagot.

A következőkben a jelentés beszámol az 1951. folyamán kifejtett szervezési tevékenységről, majd röviden értékeli az Intézet általános munkáját. Mint javulást emeli ki a munkafegyelem növekedését és a munka ütemének gyorsulását, ami a tervbevett munkák határidőre való elkészülését eredményezte. Pozitiv eredmény a középiskolai történelemtanárok bevonása a tudományos munkába és szaktanfolyamok rendezése az Intézet fiatal tagjai számára. Itt kell megemliteni a különböző ideológiai tanfolyamokon és az orosz nyelvi tanfolyamokon való részvételt is.

Sok volt azonban a hiányosság is. Ezek közt megemliti a közösségi munkától való elszigetelődés tendenciáit s a bukaresti és Iași-i hasonló munkaközösségekkel való kapcsolat elégtelenségét. Nem kisérték mindig közvetlenül figyelemmel az Intézet munkaközösségi munkatársainak - főleg fiatal kádereinek - ideológiai fejlődését. Nagy hiányosság az, hogy az Intézetnek mindmáig nincsenek egyetemi hallgató munkatársai.

Befejezésül kiemeli a beszámoló a Román Munkáspárttól kapott segitséget, majd bemutatja az 1952. évi munkaterv javaslatát.

- . -

A beszámolók megtartása után vita következett. Az elhangzott beszámolók megvitatásának során felszólaltak:

A Otetea professzor az 1800-1900 közötti történeti források bibliográfiáján dolgozó munkaközösség nevében azt javasolja, hogy irányozzák elő az 1952-es munkatervben a tizedes osztályozás összes osztószámainak felvételével a munka befejezését.

Egyidejüleg meg lehet kezdeni a h z i kapitalizmus fejlődésére vonatkozó anyag gyüjtését és feldolgozását.

Javasolja, hogy az 1800-1821 közötti oklevelek időrendi repertóriumát, mely 1951. december 31-ig elkészül, egészitsék ki 1952-ben egy földrajzi és egy tárgyi mutatóval, hogy minél több kutató számára megkönnyitsék a használatát.

A 19. századi időszaki sajtóval foglalkozó munkaközösség által összeállitott két kötetet ki kell nyomatni, majd 1952-ben a harmadikat is, míg a bibliográfiai munkaközösség által gyüjtött 1500 metszetet külön kötetben, vagy a RNA bibliográfiájának tizedes rendszerébe beillesztett kötetben kell kiadni.

M. Rales akadémikus azt javasolja, hogy a lélektani munkaközösség munkatervébe négy uj problémát vegyenek: egyet az első és második jelzési rendszer közötti összeütközési állapotra vonatkozólag, annak tisztázására, hogy a kettő közül melyik, s felnőtteknél, gyermekeknél és idegbetegeknél milyen arányban van tulsulyban; egyet az első és a második jelzési rendszerhez tartozó két stimulens hatásának összegezésére vonatkozólag; egyet az első és a második jelzési rendszerből való általánositással kapcsolatban /Krasnogorsk kutatásai alapján/; végül egy didaktikai jellegü problémát: egy, a pavlovi felfogás szerint átértékelt lélektani kézikönyv vázlatos tematikáját a közép- és főiskolák és a technikai oktatás lélektani tanfolyamai és előadásai számára. Majd tudomására hozza a kolozsvári munkaközösségnek, mely beszámolójában felveti egy Victor Babeș-ről szóló monografia megirásának szükségességét, hogy a bukaresti filozófiai-lélektani osztály már készitett Victor Babeșről egy tanulmányt, mely kiadásra készen áll. A kolozsvári intézet tervében javasolt logikai tankönyv elkészitését még koraínak tartja.

I. Nestor professzor szerint meg kell vitatni, hogy az osztály rendelkezésére álló erői mennyiben fedezik a munkaterv szükségleteit. Ugy véli, hogy az 1952. évi régészeti ásatások terve nagy vonalakban kiegyensulyozottnak látszik, de megjegyzi, hogy a Moldovában tervezett három ásatás, melyek egyetlen probléma tanulmányozását szolgálják, az egyensuly megbontását okozhatja. Meg kell fontolni, hogy nem lenne-e jobb ideiglenesen korlátozni ezeknek a problémáknak a kutatását más problémák javára. Javasolja, hogy biztositsák a munka feltételeit

az olyan lelőhelyeken való tevékenység előkészitésére, ahol már régebbi ásatások folynak /Sărata - Monteoru/, azért az értelemben, hogy a terepmunkára való indulás előtt behatóan tanulmányozzák az ásatásokat és a már elért eredményeket. Jó volna tanulmányozni a Popești-i lelőhelyen feltárt anyagot is, mely a régi városi muzeum gyüjteményében van.

Hangsulyozza, hogy tanulmányozni kell azoknak a kapcsolatoknak a problémáját, amelyeket az Intézet létesitett s egy ideig fenn is tartott az országban folyó épitkezésekkel egyes véletlen leleteknek és egyes régészeti tárgyaknak a pusztulástól való megőrzése érdekében. Ugy véli, hogy régészeink tevékenységének egyik hiányossága az a figyelmetlenség, mellyel ezt a problémát kezelik.

A következőkben rámutat arra, hogy meg kell vitatni a vadász korszakának hazai kutatási problémáját, valamint a régészek és antropológusok együttműködésének kérdését, hogy ezt a kutatást, alapos eredményeket biztositó utra terelejék. Helyesnek tartja azt a gondolatot, hogy készüljön egy album hazánk régi történetéről, mely az oktatás feladatait nagyobb fokon megkönnyitené. Majd közli, hogy a régészeti repertorium 1952. május 1-ig elkészül s hogy megkezdődött a hazánk régi történetére vonatkozó oklevelek és feliratok gyüjtésének munkája. Kéri, hogy idejekorán állapitsák meg az albummal foglalkozó munkaközösség összetételét, hogy 1952. évben megjelenhessék.

S Stirbu professzor néhány kritikai és önkritikai megjegyzést tesz. Elsősorban rámutat arra, hogy az uj- és legujabbkori osztályon, melynek ő is tagja, még tulteng a technika és elhanyagolják az ideológiai alátámasztást. A tudományos problémákat nem a népünkre váró nagy feladatok fényében tárgyalják. Sokszor figyelmen kivül hagyják, hogy a történettudomány a legfőbb kisegitő anyag a többi társadalmi tudomány számára, hogy a marxizmus-leninizmust nem lehet elsajátitani a hazánkkal kapcsolatos konkrét történeti adatok ismerete nélkül. A munkaközösség azonban elmulasztotta azt, hogy munkáját a marxizmus-leninizmus klasszikusainak müveire alapozza. Igy az a munkaközösség, amelyik az 1914-1935 közötti korszakkal foglalkozott, elmulasztotta kicédulázni Leninnek és Sztálinnak az illető korszakra vonatkozó müveit. Ugyancsak elmulasztotta a munkaközösség Gh. Gheorghiu-Dejnek azt a beszámolóját áttanulmányozni, melyet a romániai kommunista párt alapitása 30-dik évfordulójának alkalmából tartott. Ebből származott a kezdeményezésnek és a távlatnak az a hiánya, mely megakadályozta a munkaközösséget abban, hogy elért eredményeit előadások, kiállitások stb. által népszerüsitse s hogy az anyagot külső munkatársak segitségével dolgozza fel. Az Intézet vezetősége sem igyekezett eléggé, hogy a tanulmányozott problémákat a jelenünket érintő időszerü nagy problémákkal összekapcsolja. A továbbiakban rámutat arra, hogy a történettudományt nem népszerüsitik eléggé. Ezt az a tény bizonyitja, hogy a történeti fakultásra kevesebb jelölt jelentkezik, mint amennyi hely van. Az uj- és legujabbkori történetet

még az Intézet keretében is elhanyagolták. Ezen a helyzeten javítani kell.

Ami az 1952-es munkatervet illeti, S. Ştirbu professzor rámutat arra, hogy hiányoznak belőle az 1914-1919 közötti korszakra vonatkozó problémák. Már pedig az első világháboru korszakának tanulmányozása nélkül nem lehet helyesen tanulmányozni az imperialista békén alapuló korszakot sem. A szovjet müvek, mint pl. Tarlé munkája, éppen ennek a leninista tételnek az alapján, az első világháboru korszakából indulnak ki. Szükséges tehát, hogy az uj- és legujabbkori történeti osztály ezt a korszakot is tanulmányozza, még akkor is, ha ez a tanulmányozás több évig is eltarthat.

Javasolja, hogy az ókori történeti osztály 1952. évi tervébe vegyék fel a hazánk területén élt nyugati szkiták problémájának tanulmányozását. A szovjet történészek foglalkoznak ezzel a szkita és a szláv népek közötti folytonosság problémájának megoldása érdekében. A román népköztársaság történészei annál inkább foglalkozhatnak ezzel a problémával, mivel az anyag rendelkezésükre áll.

Letiţia Lăzărescu-Ionescu egyetemi előadó azt javasolja, hogy a Suceava-i lelőhely kutatása során vegyék tekintetbe a település korának kérdését is és ezt a problémát illesszék bele az 1952. évi munkatervbe. Majd rámutat arra, hogy az 1952. évi tervjavaslatból hiányzik a már kiadott oklevelek nyilvántartásának és felkutatásának problémája.

A töredékesen és folyóiratokban kiadott oklevelekhez készült mutatók kéziratát szerinte a román népköztársaság Akadémiájának közzé kellene tennie, hogy a hiányosságok pótlása érdekében megvitassák. Azt javasolja, hogy a munkát még nyomdábaadás előtt vitassák meg s az értekezletre a kiadóbizottságot is hivják meg.

Befejezésül megállapitja, hogy a kolozsvári Intézet jelenlegi erőivel nehezen fogja tudni megoldani az 1952-es tervjavaslatában előirányzott összes problémákat.

Mircea Maliţa elvtárs, a RNA könyvtárának igazgatója a bukaresti Történeti és Filozófiai Intézet által kezdeményezett bibliográfiai munkálatokkal foglalkozik. Rámutat arra, hogy a bibliográfiai munkaközösségek tevékenysége nem vezetett a ráforditott igyekezetnek megfelelő eredményekre. A román népköztársaság területén 1850-ig megjelent időszaki sajtótermékek elemző bibliográfiájának első részében, a munka első kötetében a nyomdábaadást megelőző átnézés során jelentős számu hibára találtak, melyeknek alapján a munkát, mint tudománytalant, a kiadóbizottság visszavetette. Ezek a hibák a munka objektivista beállitottságának s a szerkesztés alapjául szolgáló módszer zavarosságának tulajdonithatók. Még sulyosabb hiba az, hogy további kötetek is készültek ugyanezeknek az objektivista

elveknek az alapján, melyekre, mivel már kinyomtatásra be is adták őket, ugyanaz a sors várhat. Rá kell mutatni arra, hogy a munka még a tizedes osztályozás régi rendszerét követi, ahelyett, hogy felcserélte volna azt a dialektikus materializmus elveinek megfelelő ujjal.

A tudományos bibliográfiai elvektől való még súlyosabb eltérések észlelhetők annak a munkaközösségnek munkásságában, amelyre a 19. századi könyvek bibliográfiáját bízták. A munkát pontos kritériumnak hiánya fosztja meg tudományos jellegétől: a különféle csoportokba tartozó munkákat az egyes bibliográfusok egyénileg megállapított ismérvek szerint vették fel vagy nem vették fel a bibliográfiába. Az a zsákutca, melybe két évi odaadó, de kevésbé módszeres munka után ez a mű került, annak a sietségnek is tulajdonítható, amellyel a munkaközösség a RNA könyvtárában kiválogatott cédulák összességét a tizedes rendszer szerint osztályozta.

Befejezésül a hozzászóló azt javasolja, hogy a bibliográfiai munkát emeljék ki a Történeti- és Filozófiai Intézet munkatervéből s bízzák rá azokat a RNA könyvtárának szakembereiből alakítandó munkaközösségre.

G.I. Gulian professzor rámutat arra, hogy az Intézet Filozófiai Osztálya lépést tett előre azzal, hogy időszerű elméleti problémákhoz nyult hozzá. De a helyzetet még mindig nem találja kielégítőnek s ezért azt javasolja, hogy a munkatervben az időszerű problémák túlsúlyban legyenek. A filozófiai osztály működését illetően G.I. Gulian professzor rámutat arra, hogy a munkát nem tervezték meg eléggé. A filozófiai osztálynak nem sikerült kapcsolatokat létesítenie a társadalmi tudományok tanszékeivel. Kéri ezért a Közoktatásügyi Minisztérium képviselőjét, hogy a tudományos munkásság fokozására vonatkozó utasításokban, melyeket a minisztérium a tanszékeknek ad, említsék meg a RNA Filozófiai Osztályával s talán már hamarosan Filozófiai Intézetével való szoros együttműködés szükségességét.

Az 1952-es munkaterv tekintetében javasolja, hogy a népi tanácsok problémáját a következőképpen fogalmazzák meg: "A népi tanácsok szerepe a szocializmus építésében hazánkban."

Nem ért egyet azzal, hogy a kolozsvári Intézet egy logikai kézikönyvet vett fel munkatervébe. Megjegyzi, hogy a kolozsvári Intézet tervjavaslatába egyetlen időszerű elvi probléma sem került s kultengenek benne a történeti jellegű problémák. Javasolja, hogy egyes történeti problémákat időszerű problémákkal egészítsenek fel.

V. Popovici professzor a S.Sîrbu professzor által felvetett problémára utalva javasolja, hogy gyűjtsék össze a történeti tanszékek, valamint az Intézet munkája számára az ideológiai anyagot. A Iași-i Intézet munkaterv-javaslatával kapcsolatban javasolja, hogy egészítsék azt ki a falusi társadalom 1864. évi reformmal kapcsolatos differenciálódási folyamata problémájával.

A bukaresti, Iaşi-i és kolozsvári Intézetek együttmüködésével kapcsolatban javasolja, hogy a két krónika esetleges kiadásában vegyen részt a Iaşi-i Nyelvészeti Intézet is. Javasolja, hogy az Iaşi-i Intézet müködjék közre a feliratok gyüjtésében, a 10-14. századokra vonatkozó szövegek forditásában, valamint a moldovai kapitalizmus eredetének és fejlődésének kutatásában.

B. Câmpina egyetemi előadó a három Intézet együttmüködését illető néhány kritikai megjegyzés után hangsulyozza, hogy a könyvek kiállitása tekintetében nem kell összetéveszteni az Intézet tervét a RNA kiadójának tervével.

Mivel a szerkesztőbizottság Bukarestben van, az okleveleket idejében kell Bukarestbe küldeni, hogy azután a kiadó tervét is tekintetbe lehessen venni.

Javasolja, hogy a Iaşi-i intézetben irják össze Moldovának a 17. századra vonatkozó s bukaresti és Iaşi-i levéltárakban található elsődleges oklevélanyagát.

Majd javasolja, hogy a kolozsvári Intézet terv-javaslatában szereplő s az uj káderek nevelésére vonatkozó pontot a bukaresti Intézet tervébe is vegyék fel. Egyuttal javasolja, hogy folytassanak a középiskolákban felvilágositó munkát a legjobb tanulóknak a történeti karra való irányitása érdekében.

A. Roman egyetemi előadó, miután néhány megjegyzést tesz egyes problémák megfogalmazására vonatkozóan, azt javasolja, hogy vegyék fel a Iaşi-i Intézet tervébe annak a problémának tanulmányozását, hogyan hatottak az oroszországi munkásmozgalmak, különösen pedig az 1917. évi februári és októberi forradalmak az Iaşi-i munkásmozgalomra, a kolozsvári Intézet tervébe pedig az angol, francia, amerikai és román imperialista hadseregeknek a magyar tanácsköztársaság elleni ellenforradalmi beavatkozását, különös hangsullyal elemezve az Erdély területén alakult munkástanácsok jelentőségét.

D. Prodan professzor az okleveles anyagról szólva javasolja, hogy szerezzék be a baráti országokból is a román népköztársaság területére vonatkozó anyagot. A belföldi anyag tekintetében fotokópiák használatát javasolja. Minden Intézetet lássanak el a szükséges felszereléssel és szakemberekkel az okleveles és feliratok fényképezésére. Rámutat arra, hogy a napilap-gyüjtemények, melyek a legujabbkori történelem tanulmányozásához annyira szükségesek, gyorsan tönkremennek, javasolja, hogy járjanak közbe a napilapoknál annak érdekében, hogy egy bizonyos számu példányt tartósabb papirra nyomtassanak.

Résztvettek még a vitában Daicoviciu professzor, I. Ionaşcu, V. Popovici, Sacerdoteanu és Georgescu professzorok és mások, majd a közoktatásügyi miniszterium képviselője szólalt fel.

Florica Mezincescu professzor elvtársnő üdvözli a bukaresti, Iasi-i és kolozsvári Történeti és Filozófiai Intézetnek azt a törekvését, hogy az 1952-es munkatervbe a szocializmus romániai épitése érdekében különösen fontos elméleti kérdések megoldásával kapcsolatos problémákat vett fel, valamint azt a törekvését is, hogy bevonja a tudományos munkába az oktató káderekt és az egyetemi hallgatókat. Hangsulyozza az uj értelmiség nevelésének nagy fontosságát, rámutat arra, hogy ehhez a munkához fontos segitséget adhat a RNA általában s a Történeti és Filozófiai Osztály különösen, a főiskolai történeti és filozófiai oktatás megjavitása és a társadalmi tudományok oktatás elméleti szinvonalának emelése által. A "Studii" folyóirattal kapcsolatban már a mult évben napirendre került az, hogy komolyan kibővitsék s hogy kiadjanak egy sor előadást, kritikai vitát és monográfiát. Ez nem valósult meg teljesen. Az oktató káderekt a monografikus és történetirói munkásságra kell nevelnünk. A Történeti és Filozófiai Osztálynak foglalkoznia kellene a szaktanfolyamok tematikájának kidolgozásával.

Szükséges, hogy a Történeti és Filozófiai Osztály dolgozzon ki egy-egy a román népköztársaság történeti irodalmára és történeti forrásaira vonatkozó tervet. Az oktató káderek nevelésének és tudományos tevékenységük serkentésének problémája igen nagyfontosságu, mert a tanitás szinvonalának emelésére vezet. Ebben a tekintetben a közoktatásügyi minisztérium kéri a RNA segitségét.

Ugyanakkor nagyon fontos a diákoknak a tudományos munkára való nevelése is. Javasolja, hogy az Osztály szervezzen a történeti karral együttmüködésben tudományos kirándulásokat az egyetemi hallgatók számára a régészeti lelőhelyekre, amit a mult évben már tervbevettek, de nem valósitottak meg.

Ami a végzett középiskolai tanulóknak a történeti karra való irányitását illeti, hiba volt a közoktatásügyi miniszterium részéről, hogy nem inditott alapos felvilágositó munkát a jobb tanulók között, a történeti karra való beiratkozás érdekében.

F. Mezinescu professzor felszólalása után M. Roller akadémikus vonta le a vita tanulságait.

/M. Roller akadémikus beszédét következő számunkban közöljük./

Megjelent a Studii Revistă de istorie si filosofie 1951. IV.számában.

NANNO THANAS:

A feudalizmustól a szocializmus alapjainak építéséig.

Thanas Nanno: Du féodalisme a l'édification des bases du socialisme.

OKK: B 5613.

Albánia a Török Birodalom felbomlása után 1912. november 28-án lett önálló állammá. Ettől az időponttól kezdve 1924-ig olyan korszakot élt át, amikor a szomszédos államok és az imperialista hatalmak egymásután tartották megszállva, és olyan terveket forraltak az ország ellen, amelyek különböző területi, gazdasági és sztratégiai követelésekben csucsosodtak ki. Az állandóság hiányának és a zavarnak légköre, amit mindez teremtett, megakadályozta az Albán Állam konszolidálódását és megakadályozta az ország gazdasági és politikai felemelkedését. 1924 decemberében Ahmed Zogu került uralomra annak a fegyverekben és emberanyagban nyujtott támogatásnak a segitségével, amelyet az amerikai és angol imperialisták és a szerb kizsákmányolók adtak, akiket nyugtalanitott az a tény, hogy Albániában Zogut megelőzően forradalmi demokratikus kormány jutott hatalomra, amelyik elismerte a Szovjet Államot és felvette vele a diplomáciai kapcsolatokat. Zogu terroruralom alatt tartotta a lakosságot, brutálisan elfojtott minden haladó mozgalmat, idegen ügynökökre, az albán nép ellenségeire támaszkodott. Kormányzása elnyomta a népet és visszavetette a rabszolgaságba.

Zogu egész idő alatt fenntartotta a török megszállás örökségét, a feudális jellegü gazdasági és társadalmi viszonyokat. Az állam törvényhozása a "Serijat és Mexheleja"-n alapult, a török megszállás korának kizsákmányoló törvényein.

Zogu egyre jobban fokozta az albán népre nehezendő zsarnokságot; nyomoritotta az ország gazdasági életét azzal, hogy mindenben alávetette magát az angol-amerikai imperialisták rabló kivánságainak és gazdasági szerződéseket kötött velük a "legtöbb kedvezmény" elve alapján. A legkisebb aggály nélkül adta el ezeknek a rablóknak a föld és méhének kincseit, és igy Albániát az angolok és amerikaiak, később pedig az olaszok gyarmatává változtatta. Nagy-Britanniával és az Amerikai Egyesült Államokkal olyan feltételek mellett kötött gazdasági szerződéseket, hogy országunk a legcsekélyebb terményt sem tudta kivinni. Igy például 1933-ban kilenc hónap alatt Albánia 36.000 font sterling értékben hozott be árucikkeket Nagy-Britanniából, iszont csak 37 font sterling értékben szállitott ki oda. Zogu feudális rendszere semmit sem tett annak érdekében, hogy az ipar fejlődhessék: ennek megfelelően az ipar siralmas állapotban is volt.

A volt uralkodó vakon teljesitette külföldi pártfogóinak, az olasz fasisztáknak a követeléseit, akik valójában már régóta megszállva tartották Albániát; mindig és minden rendelkezésére álló eszközzel elfojtotta azoknak a burzsoáknak a kezdeményezéseit, akik gyárat akartak épiteni. Az olasz fasizmus, amelynek ügynökei bent ültek az állami közigazgatás minden ágazatában, azt ajánlotta szatrapájának, Zogunak, hogy semmit se tegyen az ország iparositása érdekében. Az egyik olasz fasiszta tanácsadó, akit Zogu kormányában a közoktatásügyi miniszteriumba osztottak be, a következő levelet irta Zoguhoz: "Mindezideig hiányzanak az ország nagyobbarányu iparositásához szükséges feltételek, és ez talán kedvező Albániára nézve, mert azok a népek, amelyeknek jelentősebb iparuk van, vagy ilyenre törekszenek, rendszerint a legnehezebben tarthatók kordában."

A közoktatás és a közmüvelődés terén Zogu rendszere mindent megtett annak érdekében, hogy a népet a legteljesebb tudatlanságban tartsa, abban a tudatlanságban, amelyet öt évszázad során az ottomán megszállók kényszeritettek rá. 1935-ben egy képviselő parlamenti felszólalásában nyugtalanságát fejezte ki néhány uj középiskola megnyitása miatt és követelte korlátozásukat, mert, mint mondotta, "értelmiségi tultermelés fenyegetne". Meg kell jegyeznünk, hogy ebben a korban csak három gimnázium állott fenn.

Ez a tarthatatlan helyzet, amely Zogu feudális uralmának tizennégy esztendejét jellemezte és a legvégsőkig elszegényitette az albán népet, még sulyosabb lett az olasz megszállás alatt. Az albán földnek és méhének kincseivel a megszállók rablógazdálkodást folytattak; az albán népet csak egyszerü árunak tekintették, amelyet kedvük szerint zsákmányolhattak ki.

Ilyen körülmények között született meg az albán Kommunista Párt. A Haza javának feltétlen szükségleteként jelentkezett, mint a nép forradalmi mozgalmának tükröződése.

A Párt megalakulásának első napjaitól kezdve arra buzditotta a tömegeket, hogy harcukat a szovjet nép harcához kapcsolják, mert ez volt a menekülés egyetlen utja. A Kommunista Párt a marxista-leninista elmélet zseniális tanitásainak nyomdokain önfeláldozással vezette a népet az albán történelem legnagyobb győzelméhez, mely megdöntötte a feudális és burzsoá uralmat és létrehozta a népi demokráciát. Népünk, a Párt vezetésével azzal ünnepelte ezt a győzelmet, hogy kikiáltotta a Köztársaságot és az egyik legdemokratikusabb Alkotmányt hozta létre.

A Párt hiven követi azoknak a forradalmi harcoknak hagyományait, amelyeket népünk a kenyérért és szabadságért folytatott, a marxizmus-leninizmus tanitása lelkesiti, és a győzelem óta sem szünt meg a népet vezetni. Odaadta a dolgozó parasztságnak a földet, amelyet évszázadokon át verejtékével öntözött. Az agrárreform révén, - amely az Albániában végrehajtott politikai és gazdasági reformok közül a legfontosabb volt, - és annak az elvnek az értelmében, hogy a föld azé aki megmüveli, a nagybirtokokat kiragadták a bé-

gek és nemesek véres kezéből és kiosztották a szegényparasztok között. Igy az agrár reform alkalmazásának eredményeképpen 70.211 szegény és földnélküli parasztcsalád között kiosztottak 172.659 hektár földet, 474.227 olajfát, 5.923 tenyészállatot stb. Ilymódon a gazdagoknak elvették minden lehetőségüket arra, hogy másokat kizsákmányoljanak, és ezzel a feudalizmust Albániában örökre eltemették.

A Népi Hatalom - a Párt irányitása alatt a nép rovására meghizott városi burzsoáziát is tehetetlenné tette. Az egész ipart, amely a nagy gyárosok kezében volt, államositották, a nyerészkedőket nagy adókkal sujtották és a kül- és belkereskedelem egyaránt az Állam monopoliuma lett. Az albán nép a Párt vezetésével története során elsőizben rendelkezik szabadon nemzeti vagyonával.

Az egyre növekvő számu gazdasági és társadalmi reformok, a Szovjetunió és a népi demokráciák sokoldalu és önzetlen segitségének eredményeképpen uj és boldog élet tárul fel az albán nép előtt. A munkanélküliség megszünt és a munkaerő kérdése helyes megoldáshoz jut azzal, hogy számtalan munkást keresnek azok a vállalatok, amelyeknek feladata, hogy megvalósitsák az ujjáépités nagy müveit, gyárakat és munkáslakásokat, utakat és vasutakat épitsenek. A megvalósult eredményeket a legszélesebb tömegek élvezhetik. A nők a férfiakkal egyenlő jogokat nyertek, és az iskolák kapui tágra nyiltak az ifjuság előtt, hogy neveljék és megadják technikai és kulturális képzését.

Alig mult el három év a Felszabadulás óta, és annak a sulyos örökségnek ellenére, amelyet a legelmaradottabb gazdasági élet jelentett, és amelyet a háboru következményei még hátráltat - tak, az állami statisztika 1948-ra a következő eredményt mutatja fel: 1938-hoz viszonyitva a termelés mintegy háromszorosára emelkedett, a bányászat termelése két és félszeresére. A bevetett földterület nagysága elérte a 100.000 hektárt. Létrehozták az első gépállomásokat, megalakitották az első termelőszövetkezeteket, és az Állam nagy hiteleket nyujtott ezeknek, hogy gazdaságilag megerősödjenek.

Példa nélkül álló tagadhatatlan forradalom zajlott le a közoktatás és a kultura területén. Az elmult rendszerek megakadályozták a nép fiainak kulturális fejlődését. Az 1938-39-es iskolaévben Albániában csak 643 elemi iskola volt, és ezekbe az iskolaköteles koru gyermekeknek csak negyedrésze járt; 1948-ra ezeknek az iskoláknak a száma 1,893-ra emelkedett, ugyanakkor számos hétéves iskolát és müszaki szakiskolát is megnyitottak. Az Állam törvényt hozott, amelynek értelmében az elemi oktatás kötelező lett az egész országban; mindig szem előtt tartják a kultura elterjesztését a tömegek között; könyvtárakat, kulturotthonokat, klubbokat, mozikat létesitettek, megteremtették az első szinházat, amelyben hivatásos szinitársulat működik és olvasótermeket nyitottak a falvakban. Az irástudatlanság felszámolása érdekében az Állam és a tömegszervezetek nagy

kampányt inditottak. Ma Albániában törvény is segiti az irástudatlanság elleni küzdelmet. Kétéves pedagógiai főiskolát is nyitottak, hogy az albán diákok magasabbfoku tanulmányokat is folytathassanak.

Az amerikai és angol imperialisták a népünk által elért nagy sikerek feletti veszett dühükben megkisérelték azt, hogy aláaknázzák népi demokratikus rendszerünket a fasiszta Tito-klikk segitségével, amely az ő zsoldjukban álló kémszervezet és az albán nép dühödt ellensége. Az Albán Munkapárt, élén a Központi Bizottsággal és Enver Hodzsa elvtárssal, a Bolsevik Párt zseniális levelei-és a Tájékoztató Iroda Határozatára támaszkodva végett vetett a jugoszláv beavatkozásnak Pártunk és Államunk belső ügyeibe. Ettől a pillanattól kezdve az albán nép szabadon kezdett lélekzeni. Mindenki, öregek és fiatalok egyaránt, lelkesen üdvözöltük a Szovjetuniót, amely másodizben is megmentette országunkat. Az egész népet lelkesedéssel töltötte el a Pártnak és főtitkárának Enver Hodzsa elvtársnak a hősies magatartása.

Az albán kormány néhány éve, felhasználva a Szovjetunió és a népi demokratikus országok önzetlen segitségét, kétéves tervet dolgozott ki, amelynek a megvalósitása lehetővé tette az országnak, hogy nagy gazdasági és kulturális fejlődést érjen el és jelentős mértékben javitsa a lakosság életszinvonalát. A terv befejezésekor az ipari termelés 1948-hoz viszonyitva 13 %-kal növekedett, a bányászat termelése pedig 160 %-kal. Uj vasutvonalak épültek, és az iskolák és kulturális intézmények száma jelentékenyen emelkedett. Meg kell jegyezni, hogy ezt a tervet elsősorban nagy iparművek megvalósitása jellemzi. Tiz évvel ezelőtt, amikor az albán Kommunista Párt megalakult, hazánk nemcsak megszállás alatt volt, de a legprimitivebb gazdasági állapotban tengődött. A Párt megalakulásának tizéves évfordulójával kapcsolatos ünnepségek alkalmával az albán nép, a Szovjetunió értékes segitségének eredményeképpen többek között három nagy létesitményt avat fel, amelyek már a szocializmus alapjait épitik éspedig a Leninről elnevezett nagy vizierőmüvet, amely a vizet és a villanyáramot szolgáltatja majd a fővárosnak, a Sztálinról elnevezett textilkombinátot, amelyet Tirana környékén épitettek fel, és amelynek a teljesitőképessége évi 20 millió méter textiláru lesz, és az épülőben lévő cukorfinomitót Maliqban, Korcától nem messze, amely évente százezer mázsa cukrot termel majd. Ezenfelül hamarosan befejeződik egy fafeldolgozó és furnirgyártó kombinát, egy dohánygyár, egy gyapottisztitó és egy rizsrostáló üzem felépitése stb. Albánia a békés épités nagy műhelyévé változott. A Párt politikája arra irányul, hogy Albániát, amely azelőtt elmaradott mezőgazdasági ország volt, mezőgazdasági-ipari állammá alakitsa át.

Ennek a nagy gazdasági fejlődésnek eredményeként a lakosság kulturális és szociális szinvonala jelentékenyen emelkedett. Tiz évvel ezelőtt Albániában csak néhány gimnázium volt. Ebben az évben egy kormányhatározat értelmében három főiskolát hoznak létre, az egyetemi oktatás céljaira: egy pedagógiai főiskolát, egy müszaki főiskolát és egy mezőgazdasági főiskolát, amelyeken felső-

foku technikai kádereket képezzenek majd. Az állam 1000 albán diáknak ad ösztöndijat, akik a Szovjetunió és a népi demokratikus országok egyetemein tanulnak.

Az állam ugyancsak a legnagyobb figyelmet szenteli az anyáknak és a gyermekeknek. Az ezévi költségvetés több mint 150 millió leknyi összeget irányoz elő a sokgyermekes anyák részére családi pótlékként. Ezenfelül 60 szülőotthon nyilik meg, 90 %-uk falun.

Albániának minden szükséges előfeltétele megvan ahhoz, hogy a legfejlettebben berendezett könnyüiparral lássa el magát. Az albán nép élén álló munkapárt a kezdeményezője és szervezője [illegible]ne az ország történetében példanélkül álló lendületnek.

A kormány hamarosan nyilvánosságra hozza első Ötéves Tervét. Ennek során nagy iper-müveket létesitenek, amelyek bőséget fognak magukkal hozni és jelentékenyen megjavitják a dolgozók életszinvonalát.

Az ország békés épitésének ebben a gigantikus erőfeszitésében az albán nép sikerrel küzdi le a nehézségeket. Egyik kezében a csákánnyal, a másikban a puskával kell dolgoznia. Az albán nép örök ellenségei, akik egykor ugy akarták kapcsolatukat kiépiteni Albániával, hogy kiváltságos helyzetet követeltek a maguk számára, ahogy ez Zogu uralma alatt volt, most minden eszközzel - a propagandától a provokációig, a zsarolástól a diplomáciai jellegü megszoritásokig - arra törekszenek, hogy aláaknázzák a nép békés épitő munkáját, eltávolitsak vezetőitől, hogy igy megdönthessék kormányunkat. De mindezeket a [illegible]aljas kisérleteket a legszégyenletesebb kudarc érte. Ezt ismerte fel New-York állam szenátora, Lehmann, amikor kijelentette, hogy "az Albánia elleni ideghábor[illegible]t, amelyet a Külügyminiszterium mellett müködő Pszichológiai Sztratégiai Igazgatóság irányitott, amelynek vezetője, Barett, megindította Görögország és Jugoszlávia katonai előkészületeit/, teljes kudarcnak tekinthetjük."

Az albán népnek több a barátja mint az ellensége és barátai jóval hatalmasabbak, mint ellenségei. Hü barátja a győztes Szocializmus dicsőséges Országa és a béke és a szocializmus egész tábora. Ebben van a népünk által idáig kivivott ragyogó győzelmek titka. Ebben van boldog jövőjének biztositéka.

Megjelent a L'Albanie Nouvelle 1951. 11. számában.

INTÉZETÜNKBE UJONNAN BEÉRKEZETT SZOVJET TÖRTÉNETTUDOMÁNYI MUNKÁK.

GAJDUKEVICS V.F.: Bosszporuszkoje carsztvo. Moszkva-Leningrád 1949, 622.l. /A boszporuszi királyság. A Fekete-tenger északi partján kialakult állam történetét foglalja össze igen gazdag régészeti és egyéb anyag alapján, a nagyszámu illusztrációhoz hő magyarázatokat közöl, és végül a kérdés bibliográfiáját is megadja./

HROMOV P.A.: Ekonomicseszkoje razvityie Rossii v XIX-XX vekah. 1800-1917. /Moszkva/ 1950, 551 l. /Oroszország gazdasági fejlődése a XIX-XX. században. Nagy irodalmi és statisztikai anyag alapján rajzolja meg Oroszország gazdasági fejlődésének a képét, az első rész a feudális viszonyok bomlását, a második az ipari kapitalizmus korszakát, a harmadik a monopolkapitalizmus korszakát. A könyvnek majd egyötödét igen részletes és hasznos statisztikai táblázatok teszik ki./

LEVIN I.D.: Krah burzsuazroj gyemokratyii i razvityie noje goszudarsztvennoje pravo kapitalisztyicseszkih sztran. Vipuszk I. SzSA. Moszkva 1951, 164 l. /A burzsoá demokrácia csődje és a tőkés államok mai államjoga. I. füzet. Az USA. Jelentős irodalmi anyag felhasználásával ismerteti a demokratikus jogok felszámolását, az államgépezet fasizálódását, az egész jogi felépitmény hozzáilleszkedését a monopóliumok uralmához./

MANYKOV A.G.: Ceni i jih dvizsenyije v russzkom goszudarsztve XVI veka. Moszkva-Leningrád 1951, 273 l. /Az árak és mozgásuk a XVI. századi orosz államban. Hatalmas levéltári anyag alapján részletes táblázatokat közöl az árak alakulásáról, az első részben közli a vizsgálat általánositott eredményeit. Mellékletben felsorolja az oroszországi kolostorok XVI. századi gazdasági könyveit és megadja levéltári jelzeteiket is./

NASZONOV A.N.: "Russzkaja zemlja" i obrazovanyije tyerritorii drevnyerusszkovo goszudarsztva. Isztoriko-geograficseszkoje issledovanyije. Moszkva 1951, 261. l. /Az "Orosz föld" és a régi orosz állam területének kialakulása. Történeti földrajzi értekezés. A forrásanyag alapján részfejedelemségenként ismerteti a régi orosz állam területét./

PUGILEVSZKAJA N.: Vizantyija na putyah v Indiju. Iz isztorii tyorgovli Vizantyii sz Vosztokom v IV-VI. vv. Moszkva-Leningrád 1951, 411.l. /Bizánc az India felé vezető utakon. Bizáncnak a Kelettel folytatott IV-VI. századi kereskedelme történetéből. Nagy korabeli forrásanyagra és feldolgozásokra támaszkodva ismerteti a bizánci kereskedelem helyzetét ebben a korban, és a kelet felé vezető utakat és az itt lebonyolódó kereskedelmet./

MUTENBURG V.I.: Ocserk iz isztorii rannyevo kapitalizma v Italii. Florentyijszkije kompanyii XIV veka. Moszkva-Leningrád 1951, 230.l. /Vázlat a korai kapitalizmus történetéből Olaszországban. A XIV. századi firenzei kereskedőtársaságok. Gazdag levéltári anyag alapján ismerteti a társaságok gazdasági szerepét és szerkezetét, a bé munkások helyzetét és harcát. A mellékletben ismerteti a felhasznált forrásanyagot, kisebb kérdéseket külön értekezésekben tárgyal, végül hasznos bibliográfiát közöl./

SAPIRO A.B.: Russzkoje pravopiszanyije. Moszkva 1951, 200 l./Az orosz helyesirás. Az orosz helyesirás mai rendszerének részletes ismertetése után rövid vázlatban ismerteti a helyesirás történeti kialakulását./

SZAMOJLOV A.F.: Izbrannije szatyi i recsi. Moszkva-Leningrád 1946, 314 l. /Válogatott tanulmányok és beszédek. A nagy szovjet fiziológus válogatott müvei és összes munkáinak bibliográfiája H.Sz. Kostojanc bevezető tanulmányával./

SZEMJONOV V.F.: Ogorazsivanyija i kresztyanszkije dvizsenyija v Anglii XVI veka. Iz isztorii obezzemelenyija kresztyan v Anglii. Moszkva-Leningrád 1949, 372 l. /A bekeritések és a parasztmozgalmak a XVI. századi Angliában. Az angliai parasztok földtől való megfosztásának történetéből. Nagy forrásanyag alapján ismerteti a kérdés eddigi historiográfiáját, a kortársak véleményét a bekeritésekről, a bekeritések lefolyását és az ellenük irányuló parasztmozgalmakat./

SZIVKOV K.V.: Ocserki po isztorii kreposztnovo hozjajsztva i kresztyanszkovo dvizsenyija v Rosszii v pervoj polovinye XIX veka. Moszkva 1951, 251.l. /Vázlatok az oroszországi jobbágygazdálkodás és a parasztmozgalmak történetéből a XIX. század első felében. Nagy levéltári anyag alapján ismerteti a Juszupov-család birtokainak gazdaságát, a parasztok helyzetét a birtokon és mozgalmaikat a feudális kizsákmányolás rendszere ellen./

VISINSZKIJ A.J.: Voproszi mezsdunarodnovo prava i mezsdunarodnoj polityiki. Moszkva 1951, 799 l. /A nemzetközi jog és a nemzetközi politika kérdései. A szovjet külügyminiszter beszédei az ENSz közgyülésének harmadik /1948/ és negyedik ülésszakán /1949/ és a külügyminiszterek tanácsának hatodik ülésszakán /1949/, bő tárgyi magyarázatokkal./

ANGLO-AMERIKAISZKAJA ETNOGRAFIJA NA SZLUZSBE IMPERIALIZMA. Moszkva 1951, 112.l. /Az angol-amerikai néprajz az imperializmus szolgálatában. A cikkgyüjtemény ismerteti a burzsoá néprajz válságát és a kozmopolitizmus és fajelmélet jelentkezését az angol és amerikai néprajzi munkákban./

KRATKIJ FILOSZOFSZKIJ SZLOVAR. /Moszkva/1951. 614.l. /Rövid filozófiai szótár. A M.Rozental és P. Jugyin szerkesztésében megjelent harmadik átdolgozott és bővitett kiadás hosszabb cimszavakban dolgozza fel az egyes problémákat és a filozófusok életét./

NOVAJA ISZTORIJA. I. 1640-1789. /Moszkva / 1951. 471.l. /Az ujkor története. V.V. Birjukovics, B.F. Porsnyev és Sz.D.Szkazkin szerkesztésében megjelent egyetemi tankönyv, az európai országok és az USA fejlődését ismerteti az adott korszakban, minden fejezethez bő bibliográfiát is ad, a mellékletben 9 szines térképet. A Magyarország történetére vonatkozó részt Hidas Antal irta./

POSZLANYIJA IVANA GROZNOVO. Moszkva-Leningrád 1951. 715.l./Rettegett Iván levelei. IV Iván irásainak kiadása eredeti szöveggel és forditással, az eredeti kéziratok kritikai ismertetésével és bő kommentárokkal, valamint a levelek irodalomtörténeti és történeti értékelésére vonatkozó tanulmányokkal./

PO SZLEDAM DREVNYIH KULTUR. /Moszkva/ 1951, 271.l. /Régi kultúrák nyomában. Kiváló régész-szakemberek irásai, népszerü tanulmányok egyes ókori kulturákról, szép illusztrációkkal, a nagyközönség számára./

PROTYIV FILOSZOFSZTVUJUSCSIH ORUZSENOSZCEV AMERIKANO-ANGLIJSZKOVO IMPERIALIZMA. /Moszkva/ 1951. 335.l. /Az amerikai-angol imperializmus álfilozófus fegyverhordozói ellen. Tanulmánygyüjtemény, amelynek egyes cikkei az angol és amerikai burzsoá filozófia és szociológia káros voltát és hamisitásait leplezik le./

RABOCSEJE DVIZSENYIJE V ROSSZII V XIX VEKE. II. 1861-1884. 1. 1861-1874. 2. 1875-1884. /Moszkva/ 1950, 699; 779.l. /A munkásmozgalom Oroszországban a XIX. században. A munkásmozgalomra vonatkozó forráskiadvány, mindkét kötetben bevezető tanulmánnyal, a forrásokhoz adott részletes mutatókkal, a munkásmozgalom krónikájával az adott korszakban és a felhasznált levéltárak ismertetésével. Közli az egyes okmányok lelőhelyét és esetleges előbbi kiadását is, a tartalomjegyzékben pedig regestát ad./

VREMENNYIK IVANA TYIMOFEJEVA. /Moszkva-Leningrád/ 1951, 512.l. /Ivan Tyimofejev krónikája. A XVII. század elején egy irnok által összeállitott krónika szövegkiadása, a krónika maga a XVI-XVII. század eseményeit tárgyalja. Az eredeti szöveg mellett a kiadványforditást és bő magyarázatokat ad, valamint összefoglaló tanulmányt a krónika irójáról és müvéről./

S Z O V J E T F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

BOLSEVIK

1951. 23. szám.

A Szovjetunió a béke vártéján.

Pospelov P.: Az alkotó marxizmus nagy művei. /I.V. Sztálin: "A szociáldemokrata elhajlásról pártunkban" - és - "Mégegyszer a szociáldemokrata elhajlásról pártunkban" című műveinek 25. évfordulójára./

Sztoletov V.: A főiskolai munka néhány kérdése.

Hrennyikov T.: A szovjet operáról.

Kurgyin Sz.: A tagfelvétel irányitása és a fiatal kommunisták nevelése.

Baskirov A. és Tyisin I.: Az ellenállás fokozódása az imperializmussal szemben a Közel- és Közép-Keleten.

Könyvismertetés:

Nyepeszov Naib: A szovjet rendszer győzelme Észak-Turkmenisztánban /1917-1936/. Asghabad. 1950. 399 l. /Ism. Sihmuradov O. és Csugajev A., - Sulyos hibákkal és ferditésekkel tele munka. A burzsoá nacionalisták következtetéseit és tételeit veszi át./

A marxizmus vulgarizálása és elferditése ellen a nyelvtudományban. Cikkgyüjtemény I. rész. 1951. 432 l. /Ism. Sz. Barhudarov - A cikkgyüjtemény Sztálin elvtárs nyelvtudományi müveinek nyomdokain halad. Tul sok benne a felesleges idézet Marr és követőinek irásaiból./

24. szám.

Emeljük a kommunisták aktivitását és fejlesszük öntevékenységüket.

Ivanov G.: A szovjet emberek alkotó aktivitása a kommunizmus épitésének hatalmas ereje.

Mjasznyikov A.: A szocialista realizmus fő vonásai.

Glotov I.: A társadalmi és az egyéni érdek a kolkozokban.

A kapitalista világ gazdasága a militarizmus terhe alatt. /Szemle./

Tkacs D.: A helyi vezető funkcionáriusok politikai beszámolói a lakossághoz.

Ismertetés:

Gagarin A.P.: Az amerikai burzsoá filozófia és szociológia az imperializmus szolgálatában. M. 1951. 115.l. /Ism.: V. Szokolov - Hasznos anyagot tartalmaz az amerikai imperializmus reakciós ideológiájának leleplezésére./

1952. 1. szám.

I.V. Sztálin üzenete a japán néphez.

A leninizmus - a kommunizmus diadalának harci zászlaja.

Kosztyin A.: Jelentős esemény a bolsevizmus történetében. /A bolsevikok prágai konferenciájának 40. évfordulójára./

Hrusztov F.: Az imperializmus az agresszió és a rablóháborúk forrása.

Belisova L.: A szocializmus alapjainak épitése Albániában.

Arisztov A.: A káderek bolsevik neveléséről.

Popova G.: A marxizmus-leninizmus esti egyetemei.

Kritika:

Fagyejev: Az ifju gárda. /Ism. Vladikin G.- A regény uj, átdolgozott és kiegészitett kiadása a szovjet irodalom nagy nyeresége./

2. szám.

A Szovjetunió népgazdaságának szakadatlan emelkedése. /Az 1951-es népgazdasági terv eredményeiről./

Poszpelov P.N.: V.I. Lenin halálának 28. évfordulójára. /A moszkvai ünnepi gyászülésen mondott beszéd./

Jesztafjev G.: Lenin és Sztálin a szocialista munkaversenyről és a kommunista munkafegyelem neveléséről.

Loksin E.: A termelési eszközök elosztása a szocializmusban.

Gafurov B.: Az ideológiai munka Tadzsikisztán pártszervezetében.

Gluscsenko I.- Uszijevics M. - Sztresinszkij M.: A szovjet biológiai tudomány módszertani alapjai.

Sitarev G.: A pártmunka tapasztalatáról megjelent irodalom.

3. szám.

Emeljük még magasabb szinvonalra az ideológiai munka irányitását.

Okulov A.: V.I. Lenin a harcos materializmus jelentőségéről.

Szlepov L.: A pártpolitikai munka fellendítésének sztálini programmja. /I.V. Sztálinnak a SzK/b/P [illegible] 1937. február-márciusi plénumán mondott beszámolója 15. évfordulójára./

Zaszjagyko A.: A gépesítés - a munkatermelékenység növekedésének alapja a széniparban.

Beljakov A.: A békeharc zászlaja alatt.

Anyiszimov I.: Victor Hugo és kora.

Sztrujev A.: A káderek politikai oktatásáról.

Kritika:

Gyementyev A.G.: Az orosz ujságirás történetének vázlata /1840-1850/ M.-L. 1951. 501.l. /Ism. I. Portyankin - Az egyébként hasznos könyvben komoly fogyatékosságok és hibák vannak./

4. szám.

A népi demokratikus országok szakadatlan haladása a szocializmus felé.

Kammari M. - Konsztantyinov F.: A tudomány helye és szerepe a társadalom fejlesztésében.

Kruzskov V.: N.V. Gogol, a nagy orosz iró.

Szivolap I.: A dolgozók jólétének emelése és az élelmezési cikkek termelésének növekedése a Szovjetunióban.

Ponomarev B.: A kapitalista országok gazdaságának militarizálása és a proletariatus elnyomorodása.

Domracsev M.: A párt-alapszervezetek irányitásának néhány kérdése. /A párthizottsági plénumokról./

Kritika:

Trosin D.M.: A fejlődés dialektikája a micsurini biologiában. M. 1951. 184.l. /Ism. Rubasevszkij A. és Ovangyer N. A könyv alacsony elméleti szinvonalon áll és több kérdésben tévutak a vezetheti az olvasót./

5. szám.

A békés gazdasági és kulturális épités költségvetése. /A Szovjetunió 1952. évi költségvetése./

Abalin Sz.: A marxista párt ideológiai alapjairól szóló zseniális mü. /Lenin: Mi a teendő? c. müve megjelenésének 50. évfordulójára./

Smidt O.: A szovjet kozmogónia uj elmélete a Föld keletkezéséről.

Berezin V.: Olaszországban.

Latiseva A.: A munkához való kommunista viszony nevelése.

Kenakov D.: A munkabér a szocializmusban.

Oresztov O.: Az indiai parlamenti választások.

Szelezmyev K.: A pártépitás kérdései a /Német Szocialista Egységpárt KB lapjában/ az "Einheit"-ben.

PRAVDA

1951 december

16. Rasszagyin G.: Nemzetközi szemle.

17. Mihajlov V.: A jenkik Ausztriában.

Zsukov J.: Szavak és tettek /Az ENSz politikai bizottsága leszerelési albizottságának munkája./

18. Korionov V.: Dánia militarizálódásának fokozódása.

19. Visinszkij A.J. beszéde 1951. dec. 18-án az ENSz-ben a fegyverkezés csökkentéséről, az atomfegyver betiltásáról és a végrehajtás nemzetközi ellenőrzéséről.

20. Visinszkij beszédének folytatása.

21. Visinszkij A.J. beszéde 1951. dec. 19-én az ENSz politikai bizottságában az USA agressziós cselekedeteiről és más országok belügyeibe való beavatkozásáról.

22. Visinszkij beszédének folytatása.

23. Visinszkij A.J. 1951. dec. 21-én az ENSz politikai bizottságában tartott beszéde.

24. Visinszkij beszédének folytatása.

Zsukov J.: Az amerikai agresszorok - a diverzió és kémkedés szervezői.

26. Kijranen J.: Az amerikai agresszorok norvég kiszolgálói.

27. A megvesztegetés és korrupció az USA kormányapparátusában.

29. Majevszkij V.: Az angol sajtó és a malájföldi háboru.

1952 január

1. Li Ki En: Korea a békéért harcol.

2. Maligin V.: Hogy él egy magyar munkás.

Oparin A.: A szovjet tudomány a haza szolgálatában.

3. Külföldi visszhang Sztálin elvtársnak a Kioto hirügynökség főszerkesztőjéhez intézett üzenetére.

4. Visinszkij A.J.: beszéde 1952. január 3-án az ENSz politikai bizottságában az amerikaiak u.n. "kollektiv intézkedések" tervéről, amely a háboru előkészitését szolgálja.

5. Külföldi visszhang Sztálin elvtársnak a Kioto hirügynökség főszerkesztőjéhez intézett üzenetére.

6. Korionov V.: Nemzetközi szemle.

8. Visnyakov A.: A régi és az uj harca a szovjet szocialista társadalomban.

9. Visinszkij A.J. beszéde 1952. január 7-én az ENSz politikai bizottságában.

10. Visinszkij beszédének folytatása.

11. Visinszkij beszédének folytatása.

12. Visinszkij A.J. beszéde január 9-én az ENSz politikai bizottságában.

13. Nyikanorov J.: Az épités kommunista módszere.

14. Visinszkij A.J. beszéde 1952. jan. 12-én az ENSz politikai bizottságában egy ujabb világháboru fenyegető veszélye ellen és a népek közti barátságért teendő intézkedésekről.

15. Visinszkij beszédének folytatása.

16. Korionov V.: Az amerikai imperializmus - a békének és a népek szabadságának ellensége.

17. Visinszkij A.J. jan. 12-i beszédének folytatása.

18. Az OSzDMP VI. összoroszországi /prágai/ konferenciájának /1912. jan. 18-30 /5-17/ anyagából kiadott gyüjteményes kötet./Ismerteti: A. Aszisjan/

Malik J.A. nyilatkozata a kasmiri kérdésről a Biztonsági Tanácsban 1952. jan. 12-én.

19. Majevszkij V.: Angliában nő az amerikaellenes hangulat.

Visinszkij J.J. beszéde az ENSz politikai bizottságában 1952. jan. 17-én.

20. Visinszkij beszédének folytatása.

21. Visinszkij beszédének folytatása.

22. A V.I. Lenin halálának 28. évfordulóján tartott ünnepi ... ülés.

Malik J.A. nyilatkozata az ENSz politikai bizottságában /1952. jan. 21./ uj tagok felvételéről.

23. Malik J.A. beszédének folytatása.

24. Palmiro Togliatti nápolyi beszéde.

25. Rasszagyin G.: Egyptom ma.

26. Orehov F.: Nemzetközi szemle.

27. Zsukov J.: A rendszer válsága. /Az ujabb franciaországi kormányválságról.

Malik J.A. a Kuomintang klauzula provokációs és agresszív voltáról.

28. Zsukov J.: A tuniszi eseményekhez.

29. Az 1951. év terveredményei a Szovjetunióban.

30. A Lengyel Népköztársaság alkotmánytervezete.

31. Malik J.A. beszédének folytatása.

február

1. Majevszkij V.: A dollár támadása a font ellen.

2. Herbert Hoover rádióbeszéde.

3. Jerohin A.: Fejlesszük a kritikát és az önkritikát a tudományos munkában.

Habib K.: Mi történt Egyiptomban. /Levél Kairóból/.

Ázsia népei nem nyugszanak bele a gyarmati elnyomásba. /Az ázsiai és távolkeleti gazdasági bizottság IV.ülésszaka jan. 18-26. Birmában./

4. Naumov P.: A német nép a Schuman-terv ellen.

Az USA, Anglia és Franciaország delegációi meghiusitották a koreai kérdés tárgyalását az ENSz közgyülésen.

5. Erősödik az amerikai és a szovjet nép barátsága. /Az Amerikai-Szovjet Baráti Társaság bankettje New-Yorkban a sztálingrádi diadal tiszteletére./

6. Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

7. Fillippov J. - Litosko J.: A munkanélküliek városában. /Detroit - a dinamitváros/.

8. Naumov P.: Mi rejlik Adenauer "ultimátuma" mögött.

Csecsetkina O.: Olaszország a válság harapófogójában.

9. Az indiai választások margójára.

Saját szemünkkel láttuk. /19 amerikai beszámolója a Szovjetunióban tett utazásáról./

10. Popivoda P.: A jugoszláv hazafiak a Tito banda elleni harcot győzelemre viszik.

11. Zsukov J.: Franciaország árulóinak manöverei.

12. Korionov V.: Nemzetközi szemle.

13. Naumov P.: Az árulók bonni klikkje ellen.

14. Kuo Mo-zso: Erősitsük meg jobban a kinai-szovjet barátságot.

"Kanada utja a szocializmus felé". /A kanadai Haladó Munkáspárt programmtervezete./

15. Grotewohl O. felszólalása a berlini sajtókonferencián.

16. Majevszkij V.: A közoktatás válsága Angliában.

17. Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

18. Borzenko Sz.: India utja[illegible].

19. Ivanov V.: Regény Sztyepan Razinról.

Kahn Albert: Florida, USA. /A négerek elleni gaztettekről./

20. Grisenko J.: Törökország az Atlanti paktum jármában.

21. Marinyin M.: A szovjet gazdaság és az amerikai hamisitók.

Kijranen J.: A skandináv államok az amerikai diktátum ellen.

22. Zsukov J.: A nemzet elárulásának aktusa. /A francia parlament megszavazta a részvételt az "európai hadseregben"./

23. Stemenko Sz.: A szovjet hadsereg a béke és biztonság vártáján. /A Szovjet Hadsereg napja/.

24. Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

25. Reutov V.: A tudományos munka egy fontos területe. / A földrajz a népgazdaság szempontjából./

26. Cogniot G.: Victor Hugo születésének 150. évfordulójára.

27. Tkacsenko A.: Az interv[illegible]ok gaztettei.

28. Zsukov J.: Az agresszorok lisszaboni összejövetele.

Szmirnov Sz.: Finnország "gazdasági stabilizációja".

29. Kozsin A.: Az amerikai imperialisták leigázzák Japánt.

Majevszkij V.: Az angol konzervativok igéretei és a valóság.

március

1. Gerő Ernő: Magyarország a szocialista iparositás utján.

Majevszkij V.: Az angol parlament febr. 16-i viharos ülése /A külpolitika kérdéseiről, a Churchill-Truman találkozó eredményeiről./

2. Naumov P.: Az imperialisták manöverei kudarcra vannak itélve. /Német dolgozók nyilatkozatai a német béke - szerződés kérésére adott szovjet válasszal kapcsolatban./

3. A külön bizottság közleménye a fasiszták katini gaztettére vonatkozóan.

4. Ünnepi szám Gogol halálának 100 éves évfordulójára.

5. Orehov F.: Nemzetközi szemle.

6. Chambeiron R.: Mit hozhat a nemzetközi gazdasági értekezlet.

Kozsin A.: A japán nép árulói.

7. A Szovjetunió 1952. évi költségvetési vitája.

Novikov A.: A magyar zene- és táncmüvészet mesterei.

7. Vittorio G.: Az olasz nép harca a kenyérért és a békéért.
8. Csecsetkina O.: Az olasz munkás keserü sorsa.
9. Rasszejyin G.: Nemzetközi szemle.
10. Alekszejev A.: A kapitalista osztályok költségvetései a militarizmust és az agressziót szolgálják.

Fillippov J. - Litosko J.: A fegyverkezési hajsza és a dolgozók kiszipolyozása az USA-ban.

Makarenko J.: A lengyel nép leleplezi az amerikai propaganda hazugságait Katinról.

12. A Tito-klikk Jugoszlávia népeinek esküdt ellensége./Lapszemle.
13. Az 1951. évi Sztálin-dij kitüntettjei.
14. A Sztálin-dij kitüntettjei névsorának folytatása.
15. A Sztálin-dij kitüntettjei névsorának folytatása.

Otto Grotewohl kormánynyilatkozata a Német Demokratikus Köztársaság népi kamarájának ülésén.

VOPROSZI ISZTORII

1951. 11. szám.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulójára.

L.P. Berija beszéde a Moszkvai Szovjet nov. 6-i ünnepi ülésén.

Az épitő kritika és önkritika a tudományos haladás hatalmas fegyvere.

Szelickij V.: A sztahanovista mozgalom kezdete Leningrádban. /1935. szept-nov./

Szevosztyanov G.: Az imperialisták összeesküvése a Népszövetségben a kinai nép és a Szovjetunió ellen. /1931-1933/.

Jakunyin A.: A "legkisebb rossz" formula alkalmazása a nemorosz nemzetiségek Oroszországhoz való csatlakozásának kiértékelésében.

Koroljuk V. és Miller I.: Lengyelország történetének periodizációjáról.

Fomin V.: Az amerikai és angol-francia imperialisták a Lengyelország elleni hitlerista agresszió szervezői és segitői.

Pogoszov Sz.: Vietnam Laosz és Kambodzsa népei nemzeti felszabaditó harcának uj szakaszában. /1945-1951./

Könyvismertetések:

Lu Ta-nian: Mejgo cin hua si. /Az amerikai agresszió Kinában. Peking. 1951. 252 l. /Ism. L. Bereznij,- A felhasznált nagy anyag különösen értékessé teszi ezt az amerikai történelemhamisitók ellen irányuló harcos müvet./

A régi Oroszország kulturájának története. Szerk. B.D. Grekov és M.I. Artamonov. II. köt. A mongol betörésig terjedő időszak. A társadalmi rendszer és a szellemi kultura. M.-L. 1951. 545.l. /Ism.- K. Szivkov,- Igen hasznos könyv ugy a nagyközönségnek, mint a kutatónak./

Gorovoj F.Sz.:Parasztzendülések a Perm-vidéken a 19. század hatvanas éveiben. Molotov. 1951. 153 l. /Ism. K. Szivkov,- Részletes adatokat tartalmazó hasznos munka./

A dekabristák felkelése. Anyaggyüjt. IX. köt. Szerk. M.V. Nyecskina. M. 1950. 306. l. /Ism. B. Szirojecskovszkij, - a Déli Társaság tagjainak - Besztuzsev - Rjumjin és Muravjov-Aposztolnak - aktáit tartalmazó kötet igen hasznos és fontos forrás kiadvány./

Herbert von Dirksen: Moskau, Tokio, London. 20. Jahre deutscher Aussen politik. Stuttgart. 1950. /Ism.- L. Kutakov,- Dirksen memoárjainak kiadásával akarják a második világháború igazi bünöseit - a német, amerikai, angol és francia imperialistákat fehérre mosni./

Daniszewski T.: Historia ruchu robotniczego w Polsce. /A lengyelországi munkásmozgalom története. /Előadásokról készült jegyzet. I-V. füzet. /Ism. I. Miller,. Nagyjelentőségü munka a burzsoá történelemhamisitók ellen./

Krónika:

Csugunov M.: A Tomszk területi állami levéltár.

Kozlov V.: A Jaroszlav területi állami levéltár.

12. szám.

Kudrjumova J.: A Donyec-medence bolsevikjai harcban az ipar helyreállitásáért a Pártnak a békés munkára való áttérési periodusában./1921-1925./

Lihacsov D.: Az orosz irásbeliség és az orosz irodalom kialakulásának történeti előfeltételei.

Levintov N.: Fordulat Bulgária mezőgazdaságában az 1877-1879-es években.

Arcihovszkij A.: A novgorodi ásatások ujabb eredményei.

Zaozerszkaja J.: A kapitalizmus keletkezésének és kifejlődésének időszaka Oroszországban /Vitacikk/.

Gimagyi H.: Tatária történetének néhány kérdése.

Iocsulszkij N.: A második labourista kormány munkásellenes politikája és bukása.

Pletnyov I.: Adalékok az 1917-i nyizsnyij-novgorodi eseményeinek történetéhez.

Puhlov N.: A munkásmozgalom kezdete Lengyelországban./A 19. század 70-80-as évei./

Ismertetések:

Pieck Wilhelm, Reden und Aufsätze. Auswahl aus den Jahren 1908-1950. I. köt. 575. l. II. köt. 608 l. Berlin, 1950. /Ism. J. Kobljakov./

Nyecskina M.V.: Az 1825. december 14-i felkelés. M. 1951. 201 l. /Ism. J. Fedoszov, - Számos uj ténnyel bővíti ismereteinket erről az időszakról.

Az örmény nép története. I. r. Szerk. B.N. Arakeljan és A.R. Joanniszjan. Jerevan. 1951. 290.l. /Ism. N. Szmirnov, G. Arutjunov - Fogyatékosságai kiküszöbölhetők,- egészében hasznos kézikönyv./

Ajzenstat J.I. A Bolgár Népköztársaság államrendszere. M. 1951. 288 l. /Ism. J. Kozmenko, A történeti események és a gazdasági adatok tömege mellett a könyvben csak 1/3 rész jutott a cimben meghatározott kérdés tárgyalására./

Dansette Adrien: Histoire de la liberation de Paris. Paris, 1946. 530.l. /Ism. N. Cirulnyikov, A könyvet átitatja a munkásosztály és a Kommunista Párt iránti gyülölet, de a tények maguk leplezik le az amerikai-angol imperialisták és franciaországi lakájaik politikáját.

Krónika:

Az ecsmiadzini könyvtár /Matenadaran/ értékes kéziratai.

Egy elfelejtett tudomány. /Elhanyagolják a forráskutatást, mint diszciplinát./

1952. 1. szám.

Kretov F.D.: Lenin utján.

Obicskin G.D.: V.I. Lenin, a szovjet állam megalapitója és irányitója.

Grekov B.D.: V.I. Lenin Oroszország történetének néhány kérdéséről.

Nyikiforov V.N.: V.I. Lenin Kináról és a kinai forradalomról.

Poletajev A.A.: V.I. Lenin és az amerikai munkásmozgalom.

Baranovszkij M.I.: Az amerikai-angol kapitalisták, a taiping felkelés elfojtói.

Szavickij R.M.: V.I. Lenin müveinek kiadása a Szovjetunióban és külföldön.

Krónika:

Ignatyev V.L.: V.I. Lenin Központi Muzeum.

Jelisszabedasvili G.I.: A V.I. Lenin Muzeum tbiliszi helyi tagozata.

Niporko D.V.: A V.I. Lenin Muzeum kievi helyi tagozata.

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZ ZR, SZERIJA ISZTORII I FILOSZOFII.

1951. 6. szám.

Sztyepanyan P.A.: A dialektikus és történelmi materializmus a kommunizmus elméleti alapja.

Erde D.I.: A bolsevikok moszkvai szervezete az 1915-1916. évi forradalmi válság időszakában.

Volgin V.P.: Blanqui politikai és társadalmi eszméi.

Szvetlov L.B.: Adalékok A.I. Gercen tevékenységéhez.

Gurevics A.J.: Kis allodiális birtokosok Angliában a korai középkorban.

Könyvismertetések:

A dialektikus materializmus kérdései. M. 1951. 390.l. /Ism. M.V. Belov - Hasznos cikkgyüjtemény a marxizmus-leninizmus tanulmányozásához./

Vintyer A.V.: A kommunizmus nagy épitkezései. M. 1951. 84.l. /Ism. Budrejko N.A.- Érdekesen megirt népszerü tanulmány./

Rodov B.: Az USA és Japán szerepe a háboru előkészitésében és kirobbantásában 1938-1941-ben a Csendes-óceánon. M. 1951. 198 l. /Ism. L.N. Kutakov - A könyvben több komoly fogyatékosság van./

Gyementyev A.G.: Az orosz zsurnalisztika történetének vázlata. /1840-1850/. M.-L. 1951. 503.l. /Ism. I.A. Pakkijev - Több fogyatékossága mellett is hézagpótló mü./

VESZTNYIK DREVNYEJ ISZTORII /Ókori Értesitő/.

1950. 4. szám.

Az őstörténet és archeológia a népi demokratikus országokban.

Utcsenko Sz.L.: Az ókori rabszolgatartó társadalom osztályai és osztálystrukturája.

Dmitrev A. D.: A "latro"-k mozgalma mint a római birodalomban folyó osztályharc sajátos formája.

Szjuzjumov M.J.: Még egyszer a colonatus történetének jogi forrásairól.

Könyvismertetések:

Maskin N.A.: A régi Róma története. M. 1949. /Ism. Tarkov P.N.- Rendkivül lelkiismeretesen összeállitott tankönyv. A biráló sok anyagot hoz még fel, hogy még jobbá tegyé a könyv anyagát./

Az ókori világ történetének olvasókönyve. Szerk. Sztruve. I.köt. M. 1950. 359 l. /Ism.-R.I. Rubinstejn.- Jól összeválogatott anyagot ad./

Az egyetemek és főiskolák kiadásában az 1949-1950. évben megjelent tanulmányok az ókor történetéről. /Ism. G.A. Cvetajeva./

Caesareai Prokopios: Harc a gótok ellen. /Ford. Sz. P. Kondratyeva/ M. 1950. 515 l. /Ism. I.V. Felenkovszkaja. - Gondos munka I.V. Udalcova bevezetőjével./

Maringer John: Contribution to the Prehistory of Mongolia. Stockholm. 1950. 216. l. /Ism. A.P. Okladnyikov.- A szerző a helyi kulturát a földrajzi tényezőkből próbálja magyarázni./

Gyeratá i N.F.: A klasszika filológia tudományos problémái I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek fényénél.

Krónika:

A szovjet archeológusok munkájának eredményei 1946-1950-ben.

Az ókori történet és archeológia terén a Szovjetunió egyetemein, főiskoláin és muzeumaiban folytatott tudományos kutatómunka 1950-1951-ben.

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, OTGYELENYIJE LITYERATURI I JAZIKA. /A Szovjet Tudományos Akadémia közleményei. Irodalmi és nyelvtudományi sorozat./

1951. 6. szám.

Asztahova A.M.: I.V. Sztálin nyelvtudományi munkáinak jelentősége a népköltészeti tudomány fejlődése szempontjából.

Burszov B.I.: A nép problemája a kritikai realizmus irodalmában.

Pikszanov N.K.: I.V. Sztálin munkáinak jelentősége a Szovjetunió népei irodalmának fejlődése szempontjából.

Novikov I.: Puskin és az Igor-énak. M. 1951. /Ism. A.N. Robinszon - A könyv sem az anyagkiválasztás, sem kutatási módszerei szempontjából nem üti meg a tudományos kutatás mértékét./

Krónika:

Néhány intézkedés a nyelvtudományi tudományos-kutatómunka megjavitására. /A Szovjet Tudományos Akadémia 1951. okt. 19-i határozata./

A Szovjet Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében működő aspiránsok tudományos konferenciája.

PREPODAVANYIJE ISZTORII V SKOLE. /Történelemoktatás az iskolában./

1951. 5. szám.

Sipova G.M.: A kulturforradalom a Szovjetunióban.

Galkin-V.A.: I. Péter az orosz hadiflotta megteremtője.

Dosztyan I.Sz.: A délszlávok a török iga alatt a 15-18. században.

Filippov A.M.: Kina ujkori történetéből.

Boriszova J.Sz.: A Szmolnij - a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vezérkarának székhelye.

Micsurina N.Sz.: A moszkvai állam kulturája a 16. században.

Könyvismertetések:

Kuzin N.P., Foht A.V.: Módszertani segédlet a Szovjetunió történetéhez. /Ism. A.A. Vagin, - Részletesen tárgyalja a módszertani segédletek feladatait általában./

Karpinszkij V.A.: A Szovjetunió alkotmánya. /Tansegédlet a középiskolák 7. osztálya számára. /M. 1950. 254.l. /Ism. G.D. Macanova és A. Frumkin - A tansegédlet számos fogyatékossága befolyásolja az oktatói munka minőségét./

Gyiplomatyicseszkij Szlovarj. /Diplomáciai Lexikon./ II.k. M. 1950. 995.l. /Ism. I.F. Ivasin,- Nagy segitség a tanárok számára.

6. szám.

A Sztalini Alkotmány nagy ereje.

Jakubovszkaja Sz.I.: A nagy Sztalini Alkotmány.

Kirkulkin A.T.: M.I. Kalinyin - a nagy forradalmár és a szocialista állam nagy épitője.

Farberov N.P.:Az európai népi demokráciák alkotmányai.

Mihejev V.I.: A Kinai Népköztársaság.

SZLAVJANYE. /Szlávok. A Szovjetunió Szláv Bizottságának folyóirata./

1951. 12. szám.

Piszarjev O.: A szocialista villamositás elsőszülötte.

Szityin V.: Korunk nagyszerü dokumentumai /A tervteljesitésekről szóló jelentések./

Stefanek J.: A szovjet irodalom a cseh irodalom nagy tanitómestere.

Az uj világ embereinek barátsága. /A szovjet nép és a népi demokráciák közti barátság megerősödése./

Zsarova R.: A szocialista törvényesség vártáján. /A népbirák dec. 23-i választásáról./

A nagy győzelmek éve./ A népi demokráciák által az 1952.évben elért eredmények./

A testvéri segitség ereje. /A lengyel épitők a nagy szovjet nép segitségével ujjáépitették Varsót./

Barátság a béke nevében. /A Német Demokratikus Köztársaság és Csehszlovákia barátsága./

Von Anders tábornok, az ágyutöltelék szállitó.

Jarovoj M.: Egy vájár a "Kleofas" bányából. /Kattowice./

Vasziljev M.: Az Uruguayban élő szlávok között.

Könyvismertetés:

Grekov B.D.: Polica. A policai társadalmi viszonyok a 15-17. században. M. 1951. / Ism. Sz. Nyikityin Grekov a policai /Dalmácia/ statutum alapján marxista megvilágitásban rajzolja meg a vidék társadalmi viszonyait./

1952. 1. szám.

I.V. Sztálin üzenete a japán néphez.

Poszpelov P.N.: V.I. Lenin halálának 28. évfordulója alkalmából mondott beszéde.

Sztálin-dij a békeharcosoknak.

Bekaszov D.: A leninizmus a békeharc zászlaja.

A dolgozók együttmüködésének egy szép példája. /Számos ország és elsősorban a Szovjetunió társadalmi és szakszervezetei siettek a Po-menti árvizsujtottak segitségére./

A bonni főkolomposok ármánya a szomszédos szláv országok /Lengyelország, Csehszlovákia/ ellen.

Csapligin J.: A szennyes ügyek mesterei. /" A kölcsönös biztonságról" szóló amerikai törvény 100 millió dollárt utal ki az USA terrorista ügynökeinek./

Dombrovszkij N.: A kommunizmus nagyszerű épitkezéseinek technikája.

Járovoj M.: A nagy öröm. /A lengyel autóipar első sikerei.

Purinszkij G.: Milyen Amerika a valóságban.

Laureiro A.: A békéért, a földért és a szabadságért. /Hogyan védik a San-xavieri szlávok jogaikat./

Koroljuk V.: A népek barátságának dicső harcosa. /Jan Kollar halálának 100. évfordulójára./

Zorin A.: A dollár országának páriái. /Jaworski "Becoming American" c. könyvéről./

Nyikitovics N.: A Tito- féle kémek a népek itélőszéke előtt. A titoista kémek és kártevők pere Csehszlovákiában./

2. szám.

A béke védelmének serege a dicső Szovjet Hadsereg.

Stirova A.: A békés munka győzelmei. /Az 1951. tervév eredményei./

Gorbunov T.: A testvéri népek családjában. /A szovjet népek segitsége Belorussziának./

Andrejcsin L.: "A marxizmus és nyelvtudomány" és a bolgár nyelvtudomány.

Guszev N.: A bolgár mezőgazdaság fellendülése. /A bolgár sajtó alapján./

Brazilia haladó erőinek soraiban. /Beszélgetés Roberto Morenával, a Brazil Dolgozók Szövetségének főtitkárával./

Vronszkij B.: A kémkedés és diverzió amerikai politikája.-

A számok leleplezik a Tito-fasisztákat.

Karaszev V.: Az amerikai imperialisták - Jugoszlávia népeinek esküdt ellenségei.

Golovencsenko F.: Gogol, a nagy orosz iró.

Sidlowski R.: A lengyel nép megbecsüli N.V. Gogol emlékét.

A bolgár gyárak magukévá teszik a szovjet termelési ujitók kezdeményezéseit.

A nemzetközi gazdasági együttmüködésért.

Csapligin J.: Hogyan leplezte le a New York Times önmagát.

Szityin V.: A világ legszebb és legjobb földalattija.

Könyvismertetések:

Belsa I.: A cseh klasszikus zene fejlődésének vázlata. M.-L. 1951. /Ism. Martinov I.-/

Rymkiewicz W.: Felszabadult föld, Warszawa, 1951.

Bopiecka M.: [illegible] nagy öböl felett. Warszawa. 1951. /Ism. V. Ancimovics/.

Nonev B.: [illegible]s. Képek a mai Jugoszláviából, Szófia.1951. /Ism. M. Pozolotyin,- A Jugoszláviában dühöngő fasiszta terrorról./

SZOVJETSZKAJA KNYIGA. /A szovjet könyv./

1951. 9. szám.

Vintyer A.V.: A sztálini korszak nagyszerű alkotásai.

Topcsijev A.V.: A kommunizmus nagy épitkezéseiről szóló irodalom.

Könyvismertetések:

Ebanoidze L.: Alekszandr Culukidze. Monográfia. Tbiliszi. 1950. 156.l./ Ism. S.I. Csivadze - Sztálin elvtárs küzdőtársáról irt, nagy anyag alapján felépitett hasznos munka./

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a szovjet hatalom megteremtése Ukrajnában. /Dokumentumgyüjtemény./ Szerk. Sz.M. Korolivszkij. Kiev. 1951. 512.l. /Ism. D. A. Kovalenko - Hasznos anyagot tartalmaz történészek, tanárok számára./

A Szovjetunió történeti földrajza. /Voproszi geografii. 20.köt./ M. 1950. 356 l. /Ism. J.N. Kuseva - A gyüjteményes kötet értékes tanulmányokat tartalmaz./

Boldirev B.G.: Az európai népi demokratikus országok pénzügyei.M.- 1951. 180. l. /Ism. V.A. Karra - A könyv jól megismerteti a szovjet olvasóval a szocializmus épitésének munkáját a népi demokráciákban./

Szvirin A.N.: A régi orosz miniatura. M. 1950. 152.l. /Ism. J.N. Dmitrijev - A szépen kiállitott könyv sok uj anyagot is tartalmaz./

10. szám.

A Szovjetszkaja Knyige munkájának megjavitásáért.

Könyvismertetések:

A kommunista szombatok Északon /1919-1921/ /Dokumentgyüjtemény./ M. 1950. 134.l. /Ism. M.Sz. Szelezny ev. Több hiányossága mellett is értékes forráskiadvány./

Antonova Sz.I.: A Sztolipin- féle agrárreformok hatása a munkásosztály összetételében bekövetkezett változásokra. /1906-1913/. M. 1951. 228.l. /Ism. M.J. Geftyer - A szerző nem mutat eléggé rá a statisztikai adatok valótlanságára./

Melnyikov D.: Harc az egységes, független, demokratikus, békeszerető Németországért. M. 1951. 296.l. /Ism. L.N. Kutakov - Több fogyatékossága mellett is hasznos olvasmány./

Skadarevics I.: Az amerikai imperialisták a béke, demokrácia és szocializmus ádáz ellenségei. M. 1951. 124 l. /Ism. O.P. Morozova - Nem hoz elég aktuális anyagot és egyébként is elég felületes munka./

Sa ija P.A.: A kommunista erkölcs néhány kérdéséről. M. 1951. 280.l. /Ism. V.N. Kolbanovszkij - Fogyatékosságai mellett harcos bolsevik pártossággal megirt munka./

Siskin A.F.: A burzsoá erkölcs - az imperialista reakció fegyvere. M. 1951. 164.l. /Ism. V.N. Kolbanovszkij - Nagy és érdekes anyagot tartalmazó hasznos mü-/

Juskov Sz.V.: A szovjet állam és jog története. 1. rész, 2.kiad. M. 1950. 428.l. /Ism. V.V. Szergejev - A főiskolai tankönyv 1. kiadása sulyos kritikát kapott. A 2. kiad. nem javitotta ki ezeket a hibákat./

Elszberg J.: A.I. Gercen élete és munkássága. 2. kiad. M. 1951. 552.l. /Ism. V.A. Putyincev - A monográfia értékesitette az 1. kiadás kritikáit és ezzel nagyban emelte a mü értékét./

11. szám.

Kovda V.A.: Harc a természet átalakitásáért és a tudományos irodalom feladatai./

Könyvismertetések:

Arhangelszkij Sz. I.: A Nyizsnyij-Novgorod városi és területi ipari proletariatus vázlatos története a 17-19. században. Gorkij. 1950. 320.l. /Ism. A.P. Pogrebinszkij - Fontos mü, amely megvilágitja a munkásosztály kialakulásának folyamatát./

Csernyilovszkij Z.M.: A Kinai Népköztársaság államrendszere. M. 1951. 94. l. /Ism. M. F. Jurjev - A brosurában igen sok a tárgyi tévedés./

Mihajlov B.: A Wall Street ügynökei az amerikai CIO-ban. M. 1951. 136.l. /Ism. B.P. Kanyevszkij - Hasznos mü a békeharc és a haladás szolgálatában./

Gubarev T.I.: Az osztályhatárok elmosódása a munkásosztály és a parasztság között a Szovjetunióban. M. 1951. 152.l. /Ism. G.J. Glezerman - A sok pontatlanságot a kiadás előtt ki kellett volna küszöbölni./

Anucsin D.N.: Az orosz tudomány és kultura embereiről. /Cikkek, nekrológok, jegyzetek. /M. 1950. 336.l. /Ism. A.Sz. Barkov - A gyüjteménybe főleg olyan tusódokról, geográfusok, természettudósok, stb. szóló cikkeket vettel fel, akiket Anucsin személyesen ismert./

Lebegyev D.M.: A földrajz I. Péter korában. M.-L. 1950. 384.l. /Ism. A.V. Szokolov - Hasznos, tartalmas munka./

Gyementyev-A.G.: Az orosz ujságirás történetének vázlata. /1840-1850/ M.-L. 1951. 504.l. /Ism. B.P. Kozmin - A mü számos érdeme mellett sok hibát is tartalmaz./

Karger M.K.: A régi Kiev archeológiai kutatása. Beszámoló az 1938-1947. években felfedett anyagról. Kiev. 1950. 252 l. /Ism. K.N. Afanaszjev - Az orosz épitészet történetének jelentős müve./

12. szám.

Vinogradov V.A. és Popov A.J.: Az irodalom a népek békeharcáról.

Aszratyan E.A.: Pavlov tanitása az orvostudomány alapja.

Könyvismertetések:

Akszenov K.: A dekabristák Északi Társasága. Az 1825. december 14-i felkelés százhuszonötödik évfordulójára. L. 1951. 320.l. /Ism. I.A. Fedoszov - A számos hiba jelentősen csökkenti a ... értékét./

A dekabristák és koruk. Cikkgyüjtemény. Szerk. M.P. Alekszejev és B.Sz. Mejlah. M. L. 1951. 384. l. /Ism. I.V. Poroh - Helytelen a cikkgyüjtemény összeválogatása, mivel ezek a jelentéktelen mozzanatokat domboritják ki./

Belinszkij V.G. irodalmi hagyatéka. I. 1948.- II. 1950.- III. 1951. M. /Ism. V.V. Zsdanov - A három cikkgyüjtemény nagy segitséget jelent a tudományos kutatás számára./

SZOVJETSZKOJE GOSZUDARSZTVO I PRAVO /A szovjet állam és jog/

1951. 11. szám.

Braugye I.L.: A kommunizmus nagy épitkezései és a szovjet jog néhány kérdése.

Romaskin P.Sz.: Az amerikai-angol imperialisták, a háborus bünösök védnökei.

Kotok V.F.: A népi demokratikus államok főfunkcióinak kérdéséhez.

Poltorak A.: Az amerikai "igazságszolgáltatás" és a hitleristа háborus bünösök./T. Tailor, Nuremberg, Trials. War Crimes and International Law. /International Con-

ciliation IV. sz. 1949. /cikkének ismertetése.- A tények a szerző akarata ellenére leleplezik az amerikai "igazságszolgáltatást." /

12. szám.

Korovin J.A.: A Sztálini Alkotmány nemzetközi jelentősége.

Pavlov I.V.: A Sztálini Alkotmány és a szocialista tulajdon kérdései.

Goljakov I.T.: A Sztálini Alkotmány és a jogszolgáltatás.

Tyihiniv A.I.: A Szovjetek tömegszervező munkája.

Ismertetés:

Rocznik prawa miedzynarodowego, 1950. /A Lengyel Nemzetközi Jogtudományi Intézet kiadása. /Warszawa. Ism. G. Zsukov./

1952. 1. szám.

Bordono Sz. A.: A szovjet demokrácia diadala.

Kiricsenko M.J.: A Sztálini Alkotmány a Szovjetunió polgárainak fő jogairól és kötelességeiről.

Szarkiszov H.A.: Egy ujabb megsemmisitő csapás az angol-amerikai agresszív tömbre /Sztálin elvtárs válasza a Pravda tudósitójának az atomfegyverről./

Tagyevoszjan V.Sz.: Az ügyészségek szervezete a népi demokratikus országokban.

Anyiszimov A.A.: Az Atlanti Paktum meghazudtolja a nemzetközi jogot.

Boriszov Sz.: A "Nemzetközi Biróság" lábbal tiporja Irán szuverén jogait.

Liszovszkij V.I.: Az "Európai Tanács", az angol-amerikai imperialisták eszköze.

2. szám.

Marxnak Weidemeyerhez 1852. március 5-én irt levele százéves évfordulójára.

Kareva M.P.: A Sztálini Alkotmány és a szocialista föderáció.

Trajnyin A.N.: Sztálin elvtárs tanitásai az alapról és a felépitményről és a szocialista gazdasági rendszer védelme.

Tavrov G.: A háboru előkészitésének paktuma. /A Japánnal 1951. szept. 8-án kötött amerikai "békeszerződés"/

Csizsov K.J.: Az amerikai imperializmus lábbal tiporja a nemzetközi jogot.

Zujev V.I.: Az egyptomi nép törvényes jogai.

Könyvismertetések:

A Nagy Szovjet Enciklopédia, 2. kiad. 1-7. köt. /Ism. A. Iodkovszkij./

Kaljuzsnaja G.P.: A Szovjetunió külkereskedelmi monopóliumai történeti fejlődésükben. M. 1951. /Ism. A. Kabalkin és V. Maljatszkij - Hasznos segédlet mind az egyetemi hallgatók, mint a gyakorlati emberek számára./

Rosa, de Gabriele: La Crisi dell' ONU, Róma. 1951. 192.l. /Ism. A. Anyiszimov - Fogyatékosságai mellett is hasznos könyv a nemzetközi jogászok számára, de a nagyközönségnek is.

SZOVJETSZKAJA ETNOGRAFIA. /Szovjet néprajz/

1951. 4. szám.

Értekezlet az etnogenetikai kutatások módszereiről a nemzetről és a nyelvről szóló sztálini tanitás világánál.

Tokarev Sz.A. és Csebokszarov N.N.: Az etnográfiai anyag alapján végzett etnogenetikai vizsgálatok módszertana I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek fényénél.

Lavrov L.I.: A lakóház formái az Északnyugat-Kaukázus népeinél a 18. század közepéig.

Dulov V.I.: Az ősközösségi rendszer és a nemzetségi életmód maradványai a tuvaiaknál a 19. században és a 20. század elején. /1917-ig/.

Koszven M.O.: M.M. Kovalevszkij mint kaukázuskutató etnográfus.

Dasevszkij J.Sz.: V.V. Sztászov a középázsiai müvészetről.

Bernstam A.N.: Néhány adat a turkmenek etnogeneziséhez.

Gurvics J.Sz.: A SzTA jakutiai tagozata történettudományi, nyelvtudományi, irodalmi és müvészeti intézetének kéziratanyaga.

Könyvismertetések:

A szibériai népek meséi. Összegyüjt. A. Koptyelov. Novoszibirszk. 1949.

Koptyelov A.L.: A szibériai népek irodalma. Novoszibirszk. 1948. /Ism. M.A. Szergejev./

A nagy orosz nemzet haladószellemü hatása a jakut nép fejlődésére. Jakutszk. 1950. /Ism. N.N. Sztyepanov - Hasznos könyv ugy a közönségnek, mint a szakembereknek./

Zsdanko A.: A karakalpakok történeti etnográfiájának vázlata. /A nemzetségi-törzsi felépités és a szétköltözés a 19. sz-ban és a 20. sz. elején./ A Mikluho-Maklaj etnográfiai intézet munkái. Uj sorozat. IX.köt. /Ism. N.A.

Baszkakov - Nagy és alapos munka, amely a többi török népek szervezetét is megvilágitja./

VOPROSZI FILOSZOFII. /A filozófia kérdései./

1951. 6. szám.

Mordvinov A.J.: A szovjet népek kultúrájának virágzása és kölcsönös gazdagodása.

Nyikolajev V.V.: V.I. Lenin és I.V. Sztálin a szovjet állam megerősödéséről.

Arhipcev F.T.: Lenin tanitása az anyagról, az alkotó marxizmus mintaképe.

Borscsukov V.I.: V.I. Lenin szerepe Gorkij világnézetének kialakulásában. /1905./

Plehov V.I.: Csernisevszkij harca a faji megkülönböztetés ellen.

Kozjura N.N.: M.J. Szaltikov -Szcsedrin a burzsoá Európáról.

Gyeborin A.N.: A háborus gyujtogatók hadjárata a nemzeti szuverénitás ellen.

Dvorkin I.N.: Az agressziv amerikai imperializmus fegyverhordóinak internacionáléja. /A jobboldali szociáldemokrata internacionálé megalakitása 1951. juliusában Nyugat-Németországban./

Fejgin J.G.: A gazdasági földrajz tárgyáról és feladatairól.

Csumarev V.I.:A 18. századi francia enciklopédisták az orosz kultura fejlődésének sikereiről.

Emeljük a filozófiai disszertációk elméleti szinvonalát!!

Csudovszkaja J.J.: A marxista-leninista etika külön tanfolyamának tervezetéről.

VOPROSZI EKONOMIKI /A közgazdaság kérdései/.

1951. 10. szám.

I.V. Sztálin nyilatkozata az atomfegyverről a Pravda tudósitójának.

Opackij L.: A kommunizmus nagy épitkezései és a Szovjetunió termelőerőinek területi megoszlása.

Bedrincev K.: Hogyan fejleszthetjük átfogóan a Fergana medence gazdaságát.

Gogol B.: Az áruforgalom fellendülése a Kinai Népköztársaságban.

Rubinstejn M.: Mibe kerül a népeknek a kapitalista államokban a fegyverkezési hajsza.

Zsukov N.: Nyugat-Németország felfegyverzése a béke fenyegető veszélye.

Szemin D.: Az USA tőkebefektetései eszköz Kanada leigázására.

Dobrov M.: A kapitalista ujratermelés ellentmondásainak fokozódása a kapitalizmus általános válságának korszakában.

Kritika:

Foster William: A világkapitalizmus alkonya, Ford. angolból. M. 1951. /Ism. A. Volkov - Az USA KP elnökének könyvét áthatja a hit, hogy a munkásosztály diadalmaskodik az imperialista reakció erői felett./

11. szám.

Deborin G.: A Szovjetunió lenini-sztálini külpolitikája a béke politikája.

Omarovszkij A.: A technikai előrehaladás a Szovjetunió népgazdaságában a háboru utáni időszakban.

Bacsurin A.: A szovjet pénz- és hitelügy a kommunizmus épitésének szolgálatában.

Maszlennyikov V.: A Kinai Népköztársaság két éve.

Nyikitin T.: A demokratikus épités sikerei Vietnam Köztársaságban.

Gladkov I.: Mélyrehatóan és világosan mutassuk be a Szovjetunióban lefolyt szocialista épités történetét.

Könyvismertetések:

Rubinstejn G.L.- Gogol B.I.- Kulikov A.G.- Moszkvin V.I.: A szovjet kereskedelem. M. 1950. /Ism. J. Orlov -V. Zsukov - Ez a közgazdaságtani főiskolák részére szolgáló tankönyv a szovjet kereskedelem törvényszerüségeit, szerepét és feladatait tárja fel a szocializmusról a kommunizmusra való fokozatos átmenet időszakában. A következő kiadásban emelni kell a könyv elméleti szinvonalát és alaposabban kell a szovjet üzemek élenjáró tapasztalataiból az általános következtetéseket levonni./

Zafengauz B.B.: A Demidov-üzemek története a 18-19. században. /Tanulmány az uráli kohászat történetéből. /I. köt. M.-L. 1949. /Ism. F. Poljanszkij - A munka súlyos fogyatékosságokban szenved; elemzése helyett tényleirást ad, számos fontos közgazdaságtörténeti problémát figyelmen kivül hagy./

Schlichter S.H.: What Ahead of American Business. Boston. 1951. /Ism. J. Pokrovjev.- Az amerikai imperializmus áltudományos apologiája./

12. szám.

Mosenszkij M.: A fegyverkezési hajsza a kapitalista államokban fokozza a dolgozók elnyomorodását.

Boriszov Sz.: A marshallizált Ausztria az amerikai imperialisták igájában.

Könyvismertetés:

Weissbuch über die amerikanisch-englische Interventionspolitik in Westdeutschland und das Wiedererstehen des deutschen Imperialismus. Überreicht von Nationalrat der Nationalen Front des demokratischen Deutschland. 1951. /Ism. I. Kacsalov/

1952. 1. szám.

Poszpelov: V.I. Lenin halálának 28. évfordulóján elmondott ünnepi beszéd.

Dmitrijev M.: Az iparcikkek önköltségcsökkentésének utján.

Paskov A.: Az orosz gazdasági gondolkodás kezdetei.

Mihalevszkij F.: Az inflációs rendszer a militarizmus és az agresszió szolgálatában.

Vaszilјeva V.: Afrika népei harcolnak a békéért és a szabadságért.

Vaszilјev K.: A szocialista tervezés elméletének és gyakorlatának kérdései a "Planovoje hozjajsztvo" /Tervgazdaság/ hasábjain.

Kritika:

Bojarszkij A.J.- Suserin P.P.: Demográfiai statisztika M. 1951. /Ism. I. Piszarev - Kiküszöbölhető kisebb fogyatékosságai mellett jó közgazdaságtudományi főiskolai tankönyv/

Demographic Year book 1949-1950. United Nations. New York. 1951. /I... Dobrov - A társadalmi problémák 1 elszakitott hamisitásokban bővelkedő statisztikai évkönyv, amely még igy is mutatja a kapitalista országok lélekszámnövekedésének egyre csökkenő tendenciáját./

2. szám.

Az 1951. évi népgazdasági terv eredményei./A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának közleménye./

A szocialista közgazdaság ujabb hatalmas fellendülése.

Martinov A.: A Szovjetunió és Kina népeinek nagy barátsága.

Vatolina L.: Az egyptomi nép harca a békéért és függetlenségért.

Milejkovszkij A.: Az amerikai és angol imperializmus között kiéleződik az uralomért folyó harc a brit dominiumokon.

Alekszandrov M.: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok és a nyugateurópai országokban uralkodó életviszonyok megjavításának problémája.

Futunyi L.: A Szovjetunió és a nemzetközi gazdasági együttműködés.

Könyvismertetések:

Harrod R.F.: The Life of John Maynard Keynes. London.1951. /Ism. I. Bljumin - Ez a Keynes magasztalására irt könyv is akarata ellenére bizonyitja, hogy Keynes a monopoliumok szolgája és a munkások esküdt ellensége volt./

NOVOJE VREMJA.

1951. 51. szám.

Egy fontos nemzetközi probléma. /A gyermekvédelem./

A koreai fegyverszüneti tárgyalások margójára.

Nyesztyerov M.: A gazdasági együttmüködés kivánatos és lehetséges.

Baumler J.: A német imperializmus ujjáélesztése és a nyugateurópai országok.

Lavrenyov A.: Az amerikai szakszervezeti gengszterek./Green, Murray, Cary, stb./

Moszkvin A.: Az ENSz közgyülés hatodik ülésén.

Daszkalov Sz: Dimitrovgrad /Bulgáriai levél./

R.V.: Az árak és a koreai háboru.

F.N.: Mennyit ér a dollár?

52. szám.

Visszapillantás az 1951. évre.

A nemzetközi Sztálin-dijak odaitélése az 1951. évre.

Polevoj A.: Angol-amerikai ellentétek.

Mancinelli C. és Alicata M.: Harc a földért Olaszországban.

Volgi F.: A juzberisi kombinát /Albániai levél./

Gosin Z.: Hollandiai utijegyzetek.

V.J.: A békés munka győzelmei a népi demokratikus országokban.

Szergejeva N.: Vér és szenny. /M. Higgins: War in Korea. New-York. 1951. c. könyvéről./

1952. 1. szám.

Zaszlavszkij D.: A szovjet ember gondolatai az ujév kezdetén.

Nyikulin L.: Az igazság győzedelmeskedik.

Seghers A.: A kinai nép kivivta a békét.

Manukjan A.: A fegyverkezési hajsza nem menti meg a kapitalista országokat a válságtól.

Dolmatovszkij J.: A Volga-Don csatornán.

Iordanszkij V.: a moszkvai metro.

Ez történt 1955-ben. /Utopista tárcák./

2. szám.

I.V. Sztálin üzenete a japán néphez.

Washington uj terve. /A "kollektiv intézkedések" bizottságának keretében./

Krilov V.: Amerikai megszállás alatt. /Japánról./

Lapov R.: A farmer és a háborus gazdaság.

Gyenyiszov A.: Külföldi küldöttségek a Szovjetunióban 1951-ben.

Sackaja V.: Jövőnk védelmében. /Az 1952. áprilisban Bécsben tartandó nemzetközi gyermekvédelmi konferencia előkészitése./

Rovinszkij L.: A kiagyalt és az igazi veszély. /Az amerikai imperialisták szerint a világ lélekszámának rohamos növekedése ugyanolyan veszélyt jelent, mint ez atombomba./

Sadoveanu M.: Uj idők. /A román nép utja az elnyomástól a szocializmus felé./

Lavrenyov A.: Ut az East-River mentén. /Az ENSz Lake-Successből uj manhattani székházba költözik./

Könyvismertetések:

Hoffman P.G.: Peace Can Be Won, /Ism. B. Izakov - A könyv leleplezi Washington "békés előretörésének" igazi jellegét./

3. szám.

Ljubimov N.: Pénzügyi válság az imperialista tábor országaiban.

Miller A.: A "középkeleti paranoiások", mint a gyarmati elnyomás fokozásának eszköze.

Plesakov A.: A hadihelyzet Koreában.

Parhomenko G.: A Nyugat és Kelet közötti kereskedelem kiszélesitéséért. /A külföldi sajtó a küszöbönálló moszkvai nemzetközi gazdasági konferenciáról./

Nyikityin V.: A tudomány Magyarországon.

Vorosilov N.: A norvégiai szakszervezeti kongresszuson.

1952. 4. szam.

A leninizmus és a békeharc.

Szedanov V.: A Tito-klikk Jugoszláviát amerikai gyarmattá teszi.

Sztratov N.: Hogyan él a paraszt Latinamerikában.

Rovinszkij L.: A jogtudomány és a betörés. /Az agresszio kérdése az ENSz-ben./

Fedorenko K.: Sziani benyomások. /Az északnyugat-kinai város uj élete./

Tkacsenko V.: Az uj élet vonásai. /A hunyadvári román vasmü munkásainak élete./

Rövidlátó szakértők. /Az ENSz gazdasági bizottságának értekezlete az USA-ból kiinduló kapitalista gazdasági válság kérdésében./

Spanyolország amerikai bázis. /Térképpel./

5. szám.

Ki huzza-halasztja a koreai háboru befejezésére megindult tárgyalásokat?

Melnyikov D.: "Az európai hadsereg" - a békét fenyegető veszély.

Kaverin B.: A Thailandi helyzet.

Szergejeva N.: És mi lesz aztán? /Az amerikai kormány külpolitikája - Az amerikai sajtó szemléje./

Tények és propaganda. /A nemzetközi gazdasági konferencia előtt - Az amerikai sajtó le akarja kicsinyelni a megindulo tárgyalások jelentőségét./

D.N.: A megszállott Livornóban.

P.V.: Harc a malájföldi nyersanyagokért.

Akszel J.: A szocializmus vonásai. /Az uj Csehszlovákia munkahőseiről./

6. szám.

A békés épitőmunka sikerei. /A Szovjetunió 1951. évi tervének teljesitéséről kiadott közlemény./

Jelentős ötéves évforduló. /Öt évvel ezelőtt február 10-én

irták alá a békeszerződést Olaszországgal, Romániával, Magyarországgal, Bulgáriával és Finnországgal./

Okonyisnyikov A.: A japán nép a békeharcban.

Szergejeva N.: Az éhinség elnöke beszél. /A levitézlett Herbert Hoover nincs megelégedve az USA mai külpolitikájával.

Leodnyidov A.: A külföldi sajtó az angol-amerikai tárgyalásokról.

Gladkov N.: A bombayi nemzetközi ipari kiállitáson.

Peter J.: Belgrádban. /Egy angol benyomásai a mai Jugoszláviáról./

Görbe tükörben. /Egy norvég ujságiró hazugságai a Szovjetunióról./

Hikmet Nazim: Szabahattin Ali - harcos iró.

7. szám.

Nagy népek barátsága. /Két éve irták alá a Szovjetunió és Kina közötti barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyujtási egyezményt./

Szergejeva N. és Tuisev R.: Felhasználatlan lehetőségek. /Az ENSz Közgyülés hatodik ülésszakának eredményei./

Massera José Luis: A békemozgalom Uruguayban.

Kurov A.: Az uj Bulgária épitői.

Oparin A.: Vendégségben a kinai tudósoknál.

Nyikityin V.: Amerikai settlement Londonban.

Szotnyikov I.: Hamis nyomon. /A svájci külügyminiszter a béke és a gazdasági együttmüködés akadályának a Szovjetuniót jelenti ki./

Nyekrics A.: A történelem tanulságai. /A cikk kimutatja a "Documents on British Foreign Policy, 3rd Series, London, 1950-1951." tendenciózus beállitásait./

Egy indiai egyetemista békeharcos levele.

8. szám.

Az együttmüködés és kölcsönös gazdasági kapcsolat, nem pedig a megkülönböztetés és a blokád. /Az áprilisban Moszkvában induló nemzetközi gazdasági konferencia előkészitése./

Maierová M.: Csehszlovákia hat döntő napja. /1948. februárjában felszámolták a kormányban meghuzódó reakciós klikket./

Antokolszkij P.: Victor Hugo.

Szotnyikov I.: Ausztria megosztásának és militarizálásának amerikai terve.

Szegyin L.: Ki fél Németország egyesülésétől és miért?

Belov I.: Sok szerencsét! /Válasz csehszlovák barátainknak. A Vörös Proletár gyár müvezetője biztatja csehszlovák szaktársait./

Carlesi G.: Franco Spanyolországában. /Egy olasz egyetemista benyomásai./

Egy monopolium és a háboru. /A "Union Carbide and Carbon Co." mérlege./

Smeljov N.: Egy lett állampolgár kalandjai Svédországban hazautazásával kapcsolatban.

Választás amerikai módra. /Községi választások Philadelphiában 1951. nov.6-án./

9. szám.

A gazdasági virágzás utján. /A népi demokráciák./

Sorsnyov J.: Az európai kereskedelem kihasználatlan lehetőségei. /A nemzetközi gazdasági konferencia elé./

Jefanov P.: Harc a munkásosztály érdekeiért. /A fémmunkások február 12-15-én Bécsben tartott konferenciája./

Miller A.: Az egyptomi eseményekhez.

Szergijevszkij I.: Gogol világjelentősége.

Fedorenko N.: A kinai felszabaditó hadsereg hősi harcának egy fejezete. /A huai-hai-i csata./

Bolsakov A.: Egy pakisztáni faluban. /Utijegyzetek./

Szegyin L.: A washingtoni lapok dzsungeljében.

Az amerikai szakszervezetek nyilt levele Achesonhoz.

10. szám.

Az agresszorok ujabb összeesküvése. /A február 25-i lisszaboni tárgyalások./

Krzsizsanovszkij G.: Az energetika két utja. /A Szovjetunióban és a kapitalista államokban./

Chambeiron R.: Milyen eredményeket hozhat a nemzetközi gazdasági konferencia.

Leszevics O.: Nyomozás a nemlétező után. /Washington "európai egység" politikája./

Az amerikai agresszorok hadi büntettei. /Koreában./

Nyikityin V.: Három hét Dániában. /Utinapló./

Kraszilnyikova J.: A gyermekek védelmében.

Nyikulin L.: Egy átlagamerikai sorsa. /P.Courtade, Jimmy. Paris. 1951. c. regényéről./

Bernal professzor könyve a leszerelésről. /Prof. J.D.Bernal, Disarmament. London./

11. szám.

A Szovjetunió 1952. évi költségvetése.

A szovjet kormány ujabb békés kezdeményezése. /A szovjet kormány március 10-i jegyzéke a német békeszerződésről./

Iszkenderov P.: Japán - amerikai fegyverraktár.

Bocskarjov J.: Az indiai választások eredményeihez.

Oszipenko N.: A normális nemzetközi kereskedelem előnyei.

Szamoljov N.: A német nép egységet és békét akar.

Zajcsikov V.: A szovjet egyetemisták küldöttsége a norvég egyetemistáknál.

Berezskov V.: Mr. Brennan spanyolországi naplója. /G.Brennan, The face of Spain. London, 1950.- c. könyvében a Franco-barát szerző akarata ellenére feltárul a spanyol nép szörnyü sorsa./

VESZTNYIK MOSZKOVSZKOGO UNYIVERSZITYETA A moszkvai egyetem értesitője./

1951. 9. szám. /Társadalomtudományi sorozat 4.sz./

Vinogradov V.V.: I.V. Sztálin nyelvtudományi munkái és a szovjet nyelvtudomány fejlődése.

Gagarin A.P.: I.V. Sztálin nyelvtudományi munkái és jelentőségük a filozófia, közgazdaságtan és a jogtudomány oktatása szempontjából.

Trahtyenberg O.V.: I.V. Sztálin nyelvtudományi munkái és a filozófiatörténet.

Popov P.Sz.: I.V. Sztálin a nyelv és a gondolkodás egységéről és a logika feladatai.

Jegolin A.M.: Az irodalomtudomány kérdései I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek fényénél.

Blagoj D.D.: Az irodalom sajátos nemzeti vonásairól.

Galkina-Fedoruk J.M.: A szó és a fogalom a marxizmus-leninizmus klasszikusai tanitásainak fényénél.

Ugrinovics D.M.: A népi forradalom győzelme Kinában és világtörténeti jelentősége.

Pak M.N.: Az amerikaiak koreai agresszióját leleplező dokumentumok.

Galanza P.N.: B.F. Porsnyev hibás nézetei a feudális állam lényegéről.

Beljavszkij M.T.: M.V. Lomonoszov és a moszkvai egyetem megalapitása. /A moszkvai egyetem első hallgatói./

Az egyetemek és főiskolák előadóinak tudományos konferenciája a moszkvai egyetemen I.V. Sztálin nyeltudományi művei megjelenésének egyéves évfordulója alkalmából.

KRATKIJE SZOOBSCSENIJA INSZTITUTA ISZTORII MATYERIALNOJ KULTURI /IIMK/ /Az Anyagi Kultura Története Intézetének rövid közleményei./

XL. sz. /1951/

Mongajt A.L.: A burzsoá archeológia válsága.

Szmirnov A.P.: Uj archeológiai adatok a volgai bolgárok kulturájának kialakulásáról.

Iljinszkaja V.A.: Herodotos szántó szkitáiról és a budinokról.

Gyakonov M.M.: Szijavus a középázsiai mithologiában.

Ahmerov R.B.: I.u. 6-8. századbeli sirok Ufa környékéről.

Avdusszin D.A.: Megjegyzések a nagy Kurgánok ásatásának módszereihez.

XLI. sz. /1951/

Voronyin N.N.: A régi orosz városok archeológiai kutatásának eredményei és feladatai.

Brajcsevszkij M.J.: Megjegyzések a régi orosz városok keletkezéséhez.

Artamonov M.I.: Belaja Vezsa régi orosz település a donmenti sztyeppén.

Karger M.K.: A régi Kiev archeológiai feltárásának fő eredményei és problémái.

Mongajt A.L.: A régi Rjazan archeológiai kutatása.

Rabinovics M.G.: A moszkvai archeológiai kutatás fő eredményei.

Kolcsin B.A.: A régi orosz föld fémfeldolgozó ipara.

KRATKIJE SZOOBSCSENIJA INSZTITUTA SZLAVJANOVEGYENIJA, / A Szovjet Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetének rövid közleményei./

1951. 3. szám.

Ivan Vazov a bolgár irodalom klasszikusa.

Grekov B.D.: Bevezető.

Nyikitin Sz.A.: Ivan Vazov életpályája és társadalmi-politikai felfogása.

Gyerzsavin N.Sz.: Ivan Vazov, Oroszország és az orosz irodalom.

Gyerzsavin K.N.: Vazov alkotó pályája.

- . -

Nyikolszkij Sz.V.: Fr. L. Cselakovszkij és az orosz népdalköltészet.

Kuzmyecova R.R.: Maria Majerová cseh írónő "Sziréna" című társadalmi regénye.

Szelevjova A.P.: Jan Neruda "Povidky Malostranské" /Történetek a régi Prágából/ c. regényének realizmusa.

Cibenko J.Z.: Boleslaw Prus müveinek realizmusa.

Függelék.: Majakovszkij főbb cseh és szlovák fordításainak bibliográfiája.

4-5. szám.

Lengyelország történetének fő problémái.

A szovjet és lengyel történészek értekezlete a Szovjet Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetében /1950. október 3-4./

A "Lengyelország története" tankönyv tervezete.

LITYERATURNAJA GAZETA /Irodalmi Ujság./

1951. dec. 18. /149.sz./

Katajev V.: A Tito-fasiszták kloakájában.

Rubinstejn M.: A "Rand corporation" a halál és rombolás akadémiája. /A tudományos kutatás a hadiipari trösztök szolgálatában./

20. /150. sz./

Kamenszkij A.: Milyen a valóságban az amerikai demokrácia.

Rjurikov B.: Régi hibák uj köntösben /Tyihomirov G. "Megjegyzések a hagyomány és az eszmei hatások kérdéséhez" Izv. AN. otgy. lit.i jaz. október 5. számában megjelent cikkéhez./

22. /151. sz./

Chilanti F.: A Po folyó völgyében. /Az árvizekről./

25. /152. sz./

Sztyepanszkij V.: A kultura ujrafelfegyverzése. /A. Kestler nyugatnémetországi iró háborura uszit az amerikai imperialisták szolgálatában./

27. /153.sz./

Kartun D.: A jenkik Angliában.

28. /154.sz./

Motileva T.: A szocializmus épitőinek mintaképei. / A népi demokratikus országok irodalmi terméséről./

29. /155. sz./

Guljaski A.: Az élet térképe. /Bulgária nagy építkezései./

1952. január.

1 /1.sz./

Fagb H.: Mi vár egy átlagamerikaira az 1952. évben.

3 /2.sz./

Maszkov M.: Pearl Harbourtól San Franciscoig.

Bonte F.: Egy párizsi asszony gondolatai az ENSz u. v. szünete idején.

5 /3.sz./

A jenki megszállók Japánban. /Térképpel./

Csesrakov V.: Marshallizált kaosz. /A kapitalista országok 1951. évi gazdasági eredményei./

8 /4.sz./

Csekin J.: Katonai gyakorlatok Nyugat-Európában.

10 /5.sz./

Novoszelszkij N.: Mr. Acheson veresége /A jenki agresszorok "kollektiv intézkedési" terveinek kudarca./

15 /7.sz./

Zsarov A.: Hűhó Proetti tizedes körül /Az amerikaiak felfegyverzik az olasz hadsereget.

17 /8.sz./

Zalite E.: Mi történik Egyptomban.

19 /9.sz./

Lavrenyev A.: A businesmanek riadalma és Mr. Canham receptjei. /Az amerikai gyárosok országos szövetségének konferenciája./

Korolkov J.: Az amerikai gyermekkereskedők. /Az erőszakkal visszatartott szovjet gyermekekről./

22 /10.sz./

Ünnepi szám I.V. Lenin halálának 28. évfordulójára.

25 /11.sz./

Mazhar Ali-han: Pakisztán életbevágó problémái.

Almazov M.: Ausztriai kontrasztok.

26 /12.sz./

Fedorov V.: A Huai-ho völgy csatornaépitkezése.

29 /13.sz./

Gyerzsavin K.: J.L. Caragiale./Születésének százéves évfordulójára./

Markov M.: Mr. Dulles parancsol, Josida ur cselekszik.

31 /14.sz.

Mikuszon J.: Miért érdeke Angliának a Szovjetunióval való kereskedelem?

február
2 /15.sz./

Kraveov J.: A koreai helyzet.

5 /16.sz./

Tiltakozások az USA diktátuma ellen. /A Kelettel való kereskedelem ügyében./

7 /17.sz./

Néhány illusztráció Mr. Hoover rádióbeszédéhez.

9 /18.sz./

Kabalevszkij D.: Az uj Kinában /A nagy népek barátsága/.

12 /19.sz./

Babajevszkij Sz.: Gogoly halálának százéves évfordulójára.

Kirszanov V.: Az "irodalom" Tito-Jugoszláviában.

14 /20.sz./

Tarhanova Sz.: Párizs a megszállók igájában.

16 /21.sz./

Dzsan Sükrü: A törökországi helyzet.

19 /22.sz./

Palotai Boris: Uj város a Dunánál /Sztálinváros/.

21 /23.sz./

Zsarov A.: Ázsia tüzben. /A vietnami felszabaditó harcok./

23 /24.sz./

Szadovszkij N.: A francia főiskolákat fenyegető fasizálás.

26 /25.sz./

Guillen N.: A jenkik Latinamerikában.

28 /26.sz./

Tyimofejev B.: Az indiai választások.

március
1 /27.sz./

Podkozsajev J.: A küzdő Vietnam.

4 /28.sz./

Válság Párizsban, pánik Washingtonban.

6 /29.sz./

Ünnepi ülés Gogol halálának százéves évfordulójára.

8./30.sz./

Kruzskovszkij L.: Provokátorok /A hitleristák katini gyilkosságának szövetségesei./

11 /31.sz./

- Stil András: Miért buknak egymásután a kabinetek Franciaországban?

Rettegett Iván levelei. M.-L. 1951. c. oklevél-gyűjteményről.

Squires R.: Auf dem Kriegspfade Berlin 1951. c. könyvéből. /Egy angol tiszt a második világháborúban./

13 /32.sz./

- Squires R.: Auf dem Kriegspfade Berlin 1951. c. könyvéből. /Egy angol tiszt a második világháborúban./

ISZTORICSESZKIJE ZAPISZKI.

38.szám. /1951./

Abramov B.A.: A kulákság - mint osztály - felszámolása a mezőgazdaság teljes kollektivizálása alapján.

Mohov N.A. és Haszelev I.U.: A besszarábiai parasztok harca a földért az 1918-1923-i "agrárreformok" idején.

Gyerenkovszkij G.M.: Az orosz katonák felkelése 1917-ben Franciaországban.

Geftyer M.J.: Az oroszországi monopolkapitalizmus történetéből. /A cukorszindikátus./

Jemeljah L.I.: A parasztmozgalmak a poltavai és harkovi kormányzóságokban 1902-ben.

Indova J.I.: A Voroncov-család központi ipari birtokainak parasztsága a 19. század első felében.

Rubinstejn N.L.: Az 1754-1766. évi törvényelőkészitő bizottság és uj törvénytervezete "Az alattvalók állapotáról általában".

Romanov B.A.: A Választott Rada földpolitikájának kérdéséhez. /Az 1550. évi törvénykönyv 85. cikkelye./

Szivkov K.V.: Arhangelszk jobbágymüvészeinek sorsáról.

Volkov Sz.I.: A horosevi iskola a 18. század harmincas-negyvenes éveiben. /Itt állatorvosokat képeztek ki a kincstári ménesek számára./

Csernov A.V.: A sztrelec cregek kialakulása.

VESZTNYIK AKAGYEMII NAUK [illegible]R /A Szovjet Tudományos Akadémia Értesitője.
1951. 10.sz.

A "Szovjetszkaja Knyiga" folyóiratról.

A vitatott "Orosz irodalomtörténet"munkálatainak menetéről.

Könyvismertetés:

Sejnman M.M.: A Vatikán a második világháborúban. M.1951. 352 l.

Sejnman M.M.: A Vatikán a két világháboru között. M. 1948. /Ism. Ginzberg L.I.- Mindkét könyv hasznos segédeszköz a fasiszta agresszió kutatói számára./

11. szám.

Fetyiszov M.I.: A kapitalista országok haladó írói a békeharcban. /A SzTA Gorkij Világirodalmi Intézetében rendezett tudományos ülés eredményeihez./

Szuhotyin V.P.: A nyelvtudomány területén végzett tudományos kutatómunka megjavitását célzó rendszabályok.

Szmirnov A.P.és Merpert N.J.: Archeológiai munka a Kujbisevi vizierőmü épitkezési körzetében.

Könyvismertetés:

A régi Oroszország kulturtörténete. A mongol betörés előtti időszak. II. köt. Szerk.: N.N. Voronyin és M.K. Karger, M.-L. 1951. /Ism. A.P. Szmirnov - Értékes mü, kimutatja az orosz kultura önállóságát és sajátosságát, magas szinvonalát és haladó irányu fejlődését, és azt, hogy az orosz kultura egységes volt a feudális szétaprózottság időszakában is./

12. szám.

A tudósok a béke vártáján.

Nyeszmejanov A.N.: /a Szovjet Tudományos Akadémia elnöke/ felszólalása a III. Összszövetségi békekonferencián.

Zelenszkij N.D. akadémikus levele a Szovjet Tudományos Akadémia tudósainak testületéhez a III. Összszövetségi békekonferencia alkalmából.

Arcihovszkij A.V.: Archeológiai kutatások Novgorodban.

Robinszon A.N.: Az "Igor-ének" forditásának problémája. /A Szovjet Tudományos Akadémia orosz irodalmi intézetének értekezlete során leszürődött eredmények./

A Szlavisztikai Intézet szláv nyelvészeti osztályán folyó tudományos kutatómunka állapotáról és a káderekről./A Szovjet Tudományos Akadémia elnökségi értekezlete./

Könyvismertetés:

Cornforth Maurice: A filozófia védelmében. A pozitivizmus és pragmatizmus ellen. M. 1951. /Ism. G.A. Kurszanov - Az angol kommunista materialista filozófus könyve fogyatékosságai mellett is jól leleplezi a rabló amerikai imperializmus reakciós lényegét./

FOLYÓIRATSZEMLE A NÉPI DEMOKRÁCIÁK ORSZÁGAIBÓL.

PRZEGLAD ZACHODNI./Nyugati Szemle/. A poznani Nyugati Intézet kiadványa.

1951. 5-6. szám.

Czekanowski J.: Antropológiai adalékok a szláv-germán érintkezések kérdéséhez.

Antoniewicz W.: A gótok és gepidák kérdése lengyel földön. /Tisztázni igyekszik szerepüket a szláv népiség kialakulásában./

Piotrowicz L.: A gótok és gepidák a Visztula alsó folyásánál és vándorlásuk a Fekete-tenger és Dácia felé.

Lewicki T.: A krimi gótok kérdése.

Kostrzewski J.: Germán kisérletek lengyelországi tartozkodásának régészeti nyomai az i.u. 1. évszázad első felében.

Tymieniecki K.: A lugiak Csehországban. /Adalék a legrégibb szláv korszak történetéhez./

Kostrzewski J.: A cseh és szlovák törzsek érintkezései a németekkel történelmük kezdetén a régészet megvilágitásában.

Rudnicki M.: Germán kisérletek lengyel földön való tartozkodásának kérdése a 6. századig a földrajzi nevek megvilágitásában.

Kurylowicz J.: Szláv-germán nyelvi kapcsolatok.

Ślaski K.: A Tengermellék /Pomorze/ erdőinek kiterjedése az utolsó évezredben. /Anyaggyüjtemény és annak alapján készült térkép./

A mai Csehszlovákia. /Beszámolók./

A mai Németország krónikája.

7-8. szám.

Wojciechowski Z.: Gniezno - Poznań - Kraków a Piaszt állam kialakulásának kezdetén.

Gansiniec R.: Nagy Boleszláv sirfelirata. /Az eddigi feldolgozások kritikai vizsgálata alapján megállapitja, hogy 1344-45-ben keletkezett./

Kowalenko W.: Kolobrzeg /Kolberg/ városa a legrégibb korban /8-13.sz./

Bobiński S.: A régi Szczecin térképének vázlatos elemzése.

Labuda G.: Schinesghe: Gniezno vagy Szczecin? /Egy 990-992-ből való forrásban előforduló helynevet Gnieznoval azonositja./

Milewski T.: Tadeusz Lehr-Splawiński kutatásai a szláv-germán kapcsolatokat illetőleg.

Kuraszkiewicz W.: Tadeusz Lehr-Splawiński tudományos működésének negyven éve. /Ismerteti általában a szláv filológia terén végzett munkásságát./

Siudut A.: Tadeusz Lehr-Splawiński tudományos munkáinak bibliográfiája.

Sczaniecki M.: A Szláv Régiségek Szótárának címszavai. /Közli a több hónapos munka eredményeként kidolgozott jegyzéket, amely a nagyszabású munka kereteit adja meg./

Hirek.

Könyvismertetések.

A mai Csehszlovákia.

A mai Németország krónikája.

9-10. szám.

Zajaczkowski S.: A Nagylengyelország elnevezés a történeti források megvilágításában.

Deresiewicz J.: Kutatások a kapitalista rend kezdeteiről a poznani iparban a 18. század második felében.

Grot Z.: A wrzesini iskolaper./1901, a germanizálás ellen sztrájkoló lengyel tanulók pere és ennek visszhangja./

Gomolec L.: Az iskolai sztrájk a poznani kerületben a 20. század elején.

Pajewski J.: A junkerek és a burzsoázia viszálya az imperializmus korának kezdetén.

Klafkowski A.: A német állam ujjászervezése a potsdami elvek alapján.

Kiersnowski R.: Kamień és Wolin. /A két tengerparti város a korai középkorban./

A mai Csehszlovákia.

Świebodzin város keletkezése. /A Kaczmarczyk professzor vezetése alatt állá jogtörténeti szeminárium munkaközösségének munkája./

Hirek.

Widajewicz J.: A 963-as dátum. /Gerard Labudával szemben ezt a régóta elfogadott évszámot tartja a lengyel történelem első ismert dátumának./

Könyvismertetések.

A mai Németország krónikája.

A Nyugati Intézet életéből.

KWARTALNIK HISTORYCZNY. /Évnegyedes történeti folyóirat./ A Lengyel Történelmi Társulat folyóirata.

1951. 1-2. szám.

I.V. Sztálin nyelvtudományi munkáinak jelentősége a szovjet történettudomány számára. /A Voproszi Isztorii 1951. 7. számából./

A szovjet történészek I.V. Sztálin nyelvtudományi cikkeinek jelentőségéről a történettudományok fejlődése számára. /Az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR. Szerija isztorii i filoszofii 1951. 4. számából./

Kieniewicz S.: A lengyel parasztok osztályharca a 19-20. században a lengyel történetirás megvilágitásában. /A kérdés eddigi irodalmának kritikai áttekintése./

Kormanowa Z.: A szovjet történettudományról. /A vezető lengyel történész beszámolója a Szovjetunióban tett tanulmányutjáról./

Wąsowicz T.: Az 1950-ben folytatott kutatások a lengyel állam kezdeteiről. /Az 1950 során folytatott ásatások eredményeit ismerteti./

Labuda G.: A lengyel állam kezdeteit megvilágitó források. Kiadványterv. /Ismerteti a feldolgozandó szövegeket, az egyes részek szerzőit, a kiadvány módszertani elveit stb. 1138-ig bezáróan vesznek fel minden forrást./

Kalicka F.: Az 1923. évi krakkói felkelés. /Részlet egy doktori disszertációból. A felkelés alapjait és jelentőségét világitja meg./

Könyvismertetések.

Gostyński T.: A román történeti irodalom 1949-50. /Rövid jegyzetek az ott megjelent könyvekről./

A tudományos élet krónikája.

A Társulat hirei.

3-4. szám.

A lengyel tudomány első kongresszusa.

I. A Lengyel tudomány első kongresszusának és első közgyülésének okmányai. /Boleslaw Bierut levele, Józef Cyrankiewicz beszéde és egyéb üdvözlő beszédek./

Kormanowy Z.: A társadalmi és humanisztikus tudományok szakosztálya történelmi alosztályának beszámolója.

Kormanowa [illegible]: Megnyitó a történeti alosztály tanácskozásához az általános kutatási tervről.

Gerber R.: Megnyitó a levéltárügy és könyvtárügy vitájához.

Majewski K.: A lengyel régészet és a klasszikus régészet terén folytatandó kutatások terve.

Arnold S.: A mezőgazdaság, a falu és a parasztság története terén folytatandó kutatások terve.

Gąsiorowska-Grabowska N.: A városok, az ipar és kereskedelem, a városi társadalom története terén folytatandó kutatások terve.

Lewmiański H.: A lengyel állam történetének terén folytatandó kutatások terve.

Lepszy K.: A történeti forráskiadványok problematikája terén folytatandó kutatások terve.

Serejski M.: A lengyel történetirás története terén folytatandó kutatások terve.

Általános vita.

Kormanowa Z.: A vita összefoglalása.

Beszámoló a szakosztályok munkájáról.

A lengyel tudomány első kongresszusának záróaktusa.

SPRAWOZDANIA P.M.A. /A Lengyel Régészeti Muzeum közleményei.

1951. 1-2. szám.

Holubowicz W.: Az osztálynélküli társadalom története periodizációjának kérdése Lengyelország területén. /Vitára bocsátja periodizációs tervezetét./

Hensel W.: A lengyel föld legrégibb története periodizációjának kisérlete. /Tervezet a lengyel történelem kezdeti korszakainak periodizációjára a korai Piaszt-korszakig./

Anyagok./Beszámolók egyes ásatásokról stb./

NOVÁ MYSL. /Uj gonfolat. /A marxizmus-leninizmus szemléje.

1952. 1. szám.

Sztálin I.V.: A Kioto hirügynökség főszerkesztőjének, Kiiszi Ivamoto urnak.

Klement Gottwald köztársasági elnök ujévi szózata.

Bacilek K.: Az állami fegyelem megerősitéséért.

Kostin A.: Jelentős esemény a bolsevizmus történetében. /A bolsevikok prágai konferenciájának 40. évfordulójára./

Filipec J.: Klement Gottwald Irásainak harmadik kötete. /Az 1931-32-ben irott cikkeket tartalmazza; ezeket ismerteti a tanulmány./

A tőkés világ gazdasági élete a militarizmus terhe alatt. /A Bolsevik 1951. 24. számából, a szovjet külkereskedelmi minisztérium konjuktura-kutatóintézete által összeállitott adatok./

Sztálin I.V.: Az ország parositásáról és a jobboldali elhajlásról a SzK/b/P-ben.

Kreibich K.: A Nagy Szovjet Encilopédia uj kiadása./Összehasonlitja az első kiadással és kiemeli a szovjet tudomány azóta elért hatalmas eredményeit./

Veselý J.: Josef Hybeš - a szocializmus uttörője. 1951. 73.l. /Ism. P. Reimán. Érdekes és hasznos könyv a cseh munkásmozgalom egyik alapitójáról./

TVORBA /Alkotás. A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának kulturális és politikai hetilapja./

1951. 47. szám.

Veselý J.: Egyesülni, harcolni, győzni! /Kl. Gottwald Müveinek IV. kötetéről./

Raška Sv.: Több acélt a békéért és szocializmusért vivott harcban.

Košik K.: A Szovjetunió - a marxizmus-leninizmus bástyája.

Spurný Gr.: Hácha - Masaryk és Benes követője. /Benes és Hácha kapcsolatait leplezi le./

Trávníček Fr.: Struktualista tipológia a nyelvtudományban.

Císař Č.: Lenin és Sztálin harca a Bolsevik Párt kifejlesztéséért.

48. szám.

Procházka Jar.: A győztes sztálini haditudomány.

Vlasov N.: Lenin és Sztálin az amerikai imperializmusról.

Muška J.: Hamis jóslás és a győzelmes igazsag. /A cseh burzsoázia magatartása a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal szemben./

Vojtovičova G.S.: Az amerikai rabszolgatartók tulszárnyalják Hitlert.

Hovorková M.: A frývaldovi sztrájk. /Emlékezés az 1931.évi sztrájkra./

Císař Č.: Lenin és Sztálin harca a Bolsevik Párt kifejlesztéséért. II.

. szám.

Rais St.: A Sztálini Alkotmány nemzetközi jelentősége.

Vlasov N.: Lenin és Sztálin az amerikai imperializmusról II.

Fremer M.: Mit ad a szocialista rendszer a népnek, ellentétben a kapitalizmussal.

Kladiva J.: Hogyan üvöltöttek együtt a farkasokkal Stránský és Peroutka. /A fasizálódás cseh szellemi ügynökeinek leleplezése./

Barnet Vl.: Nyelvtudományunk strukturalizmusának birálatához. /A sztálini nyelvtudományi cikkek cseh tanulságai./

Fischer J.O.: Harc a nyugati filológia kozmopolitizmusa ellen. I.

50. szám.

Klement Gottwald beszéde a Csehszlovák Kommunista Párt Közp. Bizottsága ülésén. /Slánský R. leleplezése./

Kozmopolitizmus- az angol-amerikai agresszorok ideológiája.

Minajev V.: A szovjet nép harca az imperialista kémszolgálat ellen.

Nejezchleb-Hlásek-Mašata: Az egyenlősdi, a burzsoázia eszköze a munkásosztály elleni harcban.

Skokánek J. - Pešková H. - Pešek D.: Nemzeti hagyomány a cseh építészetben.

Fischer J.O.: Harc a nyugati filológia kozmopolitizmusa ellen. II.

51. szám.

Hodinová-Spurná Anežka: Sztálin a békemozgalom vezére és szervezője.

Kóšík K.: Sztálin hazaszeretetre és az ellenség gyülöletére tanit bennünket.

Nosek V.: Tanuljunk Sztálin és a SzK/b/P-nak az idegen ügynökségek elleni harcaiból.

Bacílek K.: A szocialista fegyelem következetes megszilárditása. /A csehszlovák ellenőrzésügyi miniszter cikke./

Nepomucký J.: Hogyan magyarázzuk meg a Párt politikáját falun. /A Csehszlovák földmüvelésügyi miniszter tanulmánya./

Kašik Vl.: I.V. Sztálin müveinek V. kötete.

Minajev V.: A szovjet nép harca az imperialista kémszolgálat ellen. II.

Skokánek-Pešková-Pešek: Nemzeti hagyomány a cseh építészetben.II.

52. szám.

Pachman Vl.: Harc a munkához való uj viszonyért.

Bina J.: Az ötéves terv negyedik évének küszöbén.

Ponomarev B.: A gazdálkodás militarizálása és a dolgozók koldussá tevése a kapitalista államokban.

Řezniček J.: A szocialista tervezés tankönyve. /Kujbyšev válogatott irásai./

Rozehnal D.: A kozmopolitizmus - az amerikai rabszolgatartók fegyvere.

Bartoš M.: A tanoncképzés az első köztársaságban és ma.

Kožišková A.: Az anyanyelv - a hazafias nevelés erős eszköze.

Nevák M.: A strukturalizmus kritikája a cseh esztétikában.

Skokánek-Pešková-Pešek: Nemzeti hagyomány a cseh építészetben.III.

1952. 1. szám.

Klement Gottwald köztársasági elnök rádióbeszéde 1952. január 1-én.

Volevka A.:Egy pillantás az gottwaldi ötéves terv negyedik évére. /A Tervhivatal helyettes vezetőjének beszámolója./

Hronek J.: Az 1952.év - a békeharc további sikereinek éve.

Landová-Štychová L.: Vlastimil Borek elvtárs 65 éves. / A munkásmozgalom régi harcosa, a külügyminiszter első helyettese./

Suchý Č.: Az emigránsok a nemzet ellen. /Az emigránsok aknamunkájáról./

Kolonej K.: A szovjet gazdaság nagyszerű sikerei a béke hatalmas ereje. /Beszámoló a Szovjetunió népgazdaságának fejlődéséről az 1951. évben./

2. szám.

A Szovjetunió a béke őre. /A Belsevik 1951. 23. számából./

Husa V.: A szovjet tudomány nagy fellendülése. /A vezető cseh történész-professzor beszámolója a Szovjetunióban tett tanulmányutjáról./

Hájek J.S.: A nép erősebb a dollároknál. /Az ENSz legutóbbi közgyüléséről./

Volevka A.: Egy pillantás a gottwaldi ötéves terv negyedik évére. I.

3. szám.

Kliment Č.: Gottwald elvtárs utmutatásai nyomán a további sikerek felé. /A csehszlovák nehézgépipari miniszter beszámolója./

Rais Š.: Feltétlenül tartsuk be a szocialista törvényességet. A csehszlovák igazságügyminiszter beszámolója az igazságszolgáltatás előtt álló feladatokról./

Šumberová L.: A cseh munkásmozgalom uttörője. Ladislav Zápotocky születésének századik évfordulójára. /Rövid életrajz és méltatás./

Syurný G.: A levéltári szolgálat uj értelmezéséért. /Az Állami Levéltári Bizottság felállításával kapcsolatban felmerülő komoly feladatokról, a levéltárügy átszervezéséről./

Suchý Č.: Az emigránsok a nemzet ellen. II.

4. szám.

Fierlinger Z.: Lenin tanitása a béke és a szocializmus győzelméhez vezet.

Šimeček Z.: Lenin arra tanit, hogy megőrizzük a párt egységét, mint a szemünk fényét.

Veselý J.: A konferencia, amely megvetette a bolsevik párt alapjait. /Az OSzDMP VI. prágai konferenciájáról./

Nečásek F.: Jan Kollár - a szláv népek szabadságának és testvériségének dalosa. /Megemlékezés halála 100. évfordulóján./

Sobolev A.: A népi demokrácia mint a társadalom politikai szervezetének formája. /A Bolsevik 1951. 19.számából./

5. szám.

Hronek J.: A békéért folyó harc az ENSz-ben. /Beszámoló az ENSz legutóbbi közgyüléséről./

Heral V.: Az orvosok helyzete a kapitalizmusban és a népi demokráciában.

Šik O.: A két rendszer együttélésének lehetőségéről. /A kétfajta társadalmi-gazdasági formáció együttélésére vonatkozó lenini-sztálini tanitás összefoglalása./

Sobolev A.: A népi demokrácia mint a társadalom politikai szervezetének formája.II.

6.szám.

Červinka A.: A szocialista iparositás és a szocializmus épitése hazánkban. /A kérdés elméleti oldalának összefoglalása./

Skoček K.: A nemzeti felszabaditó mozgalom ujabb fellendülése a gyarmatokon. /Nemzetközi szemle./

7. szám.

Stránsky J.: Győztes ut a kommunizmus felé. /A Szovjetunió 1951. évi népgazdasági terve teljesitésének eredményei.

Růček Z.: Épitésünk gyors üteméért. /Összehasonlitja a Csehszlovákiában folyó ipari termelés lendületét a nyugati államok lemaradásával./

Samek A.: A kozmopolitizmus a szovjetellenes blokkok ideológiája. /A kérdés történeti áttekintése 1917-től napjainkig./

Kosik K.: Adalék a 19. századi cseh demokratikus kultura történetéhez. Vitacikk. /Ismerteti az 1848-as forradalom és a cseh burzsoázia szerepét a cseh müvelődés kialakulásában, és a cseh demokraták állásfoglalását a forradalmi Oroszországgal szemben./

Adámek K.: Az amerikai imperializmus állami önállóságunk esküdt ellensége./A kérdés történeti áttekintése a felszabadulástól kezdve./

SLEZSKÝ SBORNIK. /Acta Silesiaca./ Az opavai Szilézsiai Tanulmányi Intézet kiadása.

1951. 1. szám.

Šebánek J.: A szilézsiai kódex problémáiból. /I. Vencel egy újonnan talált oklevelével kapcsolatos kérdések tisztázása./

Indra B.: A textilipari termelés kezdeteihez Szilézsiában. /A 18. század második felének a fejlődését ismerteti./

Kellner A.: A nyelvföldrajz és jelentősége a nyelv fejlődésének tanulmányozásában.

Lehotská D.- Merglová N.: Szilézsiaiak a pozsonyi polgárok között. /A városi levéltár anyaga alapján felsorolja a 18.-19. században Pozsonyba költözött szilézsiaiak névsorát és adatait./

Grobelný A.: Silesiaca a Krakkói Állami Levéltárban /1620-1715/.

Könyvismertetések.

2. szám ismertetését l. a TIÉ 1951. 10-12. számában.

3. szám.

Novák V.: Wieland térképei. /Adalékok a 18. századi kartográfiához./

Rohlík M.: Az opavai telekkönyvek 1431-1802. /Ismerteti a 38 kötet külső kiállítását és tartalmát./

Zuber R.: Kisérlet aranybányászatra a hukvaldi kerületben a harmincéves háboru alatt. /Adalék a 17. századi gazdasági kapcsolatokhoz Opava és a Szepesség között./

Adamčik S.: Munkásmozgalmak a biloveci Hirt- féle gyárban 1845-1846-ban.

Ficek V.: Hogyan látta az opavai Társalgó /1861-1865/ Szlovákiát. /Az első szilézsiai napilap érdeklődése a szlovákok iránt./

Lehotská D.: Silesiaca Pozsony város levéltárában. /Rövid regesták./

Könyvismertetések.

Žáček V.: Levéltári kutatás a bányászat és kohászat történetéhez az ostravai kerületben. /Beszámoló egyetemi hallgatókból álló két munkaközösség működéséről./

LUPTA DE CLASĂ. /Osztályharc./

1951. 11-12.szám.

Dimu V.: A népi demokratikus állam, mint a szocializmus épitésének legfőbb eszköze hazánkban.

Zsdánov J.: A kritika és önkritika a tudományos munkában /fordítás oroszból./

Jianu A.T.: A vezetőszervek választásának szerepe a párt belső demokráciájának fejlődésében.

Vesa J.: A munkabér a kollektiv mezőgazdasági üzemekben.

STUDII. REVISTĂ DE ISTORIE SI FILOSOFIE. /Tanulmányok. Történeti és filozófiai folyóirat./

1951. IV. szám.

Pauker Anna elvtársnő beszéde a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulójának tisztelétére rendezett ünnepi ülésen.

Vidrascu J.: A mezőgazdaság szocialista szektorának erősitése és fejlesztése, mint a szocializmus épitésének alapfeltétele a román népköztársaságban.

Mezincescu, Florica: A főiskolai társadalomtudományi tanszékek működéséről az 1951. egyetemi évben.

Bányai L.: A Romániai Magyar Dolgozók Szövetségének /MADOSz/ tevékenységéről.

Topciev A.V.: A kommunizmus anyagi - technikai alapjainak megteremtése és a szovjet tudomány feladatai /fordítás oroszból./

Beszámoló A Román Népköztársaság Akadémiája Történettudományi, filozófiai, gazdaság- és jogtudományi osztályának kibővitett üléséről.

A román országok kapcsolatai Georgiával /Antim Ivireanu szerepe./

Dokumentumok: Dimitrov Romániában.

VIATA ROMÂNEASCĂ /Román Élet. A Román Népköztársaság Irószövetségének lapja./

1951. 11. szám.

Morara N.: A fehérorosz szocialista szovjet köztársaságban./Utleirás./

Gafita M.: A szovjet irodalom példája.

12.szám.

Toma A.: Caragiale - amint én ismertem. /Visszaemlékezés./

Crisan G.: Ünnepség Ulan-Batorban./Beszámoló a mongol forradalom emlékünnepéről./

ISZTORICSESZKI PREGLED. /Történeti Szemle./ Bolgár és egyetemes történeti tudományos népszerüsitő folyóirat.

1951-1952. 1. szám.

Cservenkov V.: Az első lépés. /A buzludzsai kongresszus 60. évfordulójára./

Natan Za.: A buzludzsai kongresszus. /A bolgár szocialisták első kongresszusának történeti előzményei és lefolyása./

Hrisztov H.: A Sztambolov - rezsim jellemzéséhez./Az 1887-1894. évek története, a sztambolovi rezsim fő jellemvonásai./

Burmov A.: A szláv irásbeliség és irodalom kezdetéről. /Megvilágitja Kirill és Metód jelentőségét a szláv müvelődés szempontjából./

Nesztorov H.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a szovjet rendszer történetének burzsoá hamisitásai. /P. Renouvin és M. Baumont francia polgári történészeknek a Peuples et civilisations-sorozatban megjelent könyveinek hamisitásait és ferditeseit leplezi le./

Burmov A.: A bolgár állam megalakulása. /Összefoglalja az eddigi polgári elméleteket és kifejti a helyes álláspontot ebben a kérdésben./

Sznegarov I.: A bolgár történelem periodizációjához. /Hozzászólás a Bolgár Tudományos Akadémia Történeti Intézete által rendezett vitaülésen./

Minev D.: Nikola Mihov akadémikus ujabb értékes munkája. /Ismerteti a neves bolgár bibliográfus ujabb munkáját, amely a bulgáriai kereskedelemre vonatkozó francia konzoli jelentéseket és egyéb iratokat közli./

2. szám.

Cservenkov V.: Válasz Sztranszki elvtársnak /Mezőgazdasági tankönyvének uj kiadásában nem javitotta ki az 1940-es kiadás lényeges hibáit./

Cservenkov V.: Válasz T. Pavlov elvtársnak /A Bolgár Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének kiadásában megjelent "A termelőszövetkezetek épitésének kérdései" c. tanulmánykötet elsietett, könnyelmü és felelőtlen kiadvány, meghamisitja a Párt falusi politikáját./

Jocov J.: A "néppárti" kormányzat jellemzéséhez /1894-1899/ /A néppárt kormányának bel- és külpolitikája./

Cankova G.: A keletrómai birodalom lakossága és a barbárok a barbár betörések idején. /A barbárok támadásai olykor együtt hatottak a népi tömegek felkeléseivel és ezek együtt döntötték meg a rabszolgatartó rendet./

Cvetkova B.: A bolgár társadalom osztálykülönbségeinek kérdéséhez a török uralom korában. /A török hübérurak mellett bolgár nagybirtokosok is voltak, akik feudális kizsákmányolásból éltek./

Todorov N.: A nemzeti felszabaditó mozgalom Törökországban az első világháboru után és a kemalizmus megszilárdulása /Törökország legujabbkori története/ vázlata./

Paszkaleva V.- Dilovszka E.: Dimitr Blagoev mint a munkás- és katonaküldöttek petrográdi szovjetjének disztagja. /Néhány vonatkozó okmány publikálása./

Szmegarov J.: Az osztályok és osztályviszonyok kérdése a megujulás korában. /A Bolgár Tudományos Akadémia Történeti Intézetében lefolyt vita egyik korreferátuma./

Djadkin V.G.: Bulgária és más szláv népek történetének tanulmányozása az északkoszétiai állami pedagógiai főiskolán. /Beszámoló a tananyagról, a szemináriumi dolgozatokról, a hallgatók érdeklődéséről./

Veleva M.: Szovjet disszertáció multunkról /N.A. Levintov: "Az 1877-79. évi agrárforradalom és a bolgár nép harca a szultáni hatalom visszaállitói ellen Bulgáriában" c. disszertációját ismerteti, mely elsősorban levéltári anyagra épül fel./

Az amerikai történész és békeharcos dr. Dubois védelmében. A Bolgár történészek tiltakozása Dubois üldöztetése ellen./

NOVAJA ALBANIA.

1951. 12. szám.

Malo J.: Az albán ötéves terv az albán kormány békepolitikájának bizonysága.

Deliu A.: A szovjet tapasztalat mezőgazdaságunk hatalmas segitője.

Frasjori M.: Az imperialisták kisérletei kudarcra vannak itélve.

Lamani D.: A közoktatás az uj Albániában.

Tola O.: A szovjet film Albániában.

A filigrán-müvészet Albániában.

EINHEIT. /Egység./

1951. 18. szám.

Sztálin elvtárs válasza a Pravda munkatársának az atomfegyverről.

Kahn S.: Az amerikai imperialisták tőkebefektetései Nyu-

gatnémetországban - a háborus előkészületek eszköze.

Sztálin a háborus veszélyről /A Pravda 1927. julius 23-i cikke/.

19. szám.

Egy lépés előre az ujtipusu párt felé. /Befejeződött a tag- és tagjelölt felülvizsgálat és a tagkönyvcsere./

Lemnitz A.: A nyugatnémetországi monopoliumok fenntartása és ujjáélesztése.

Ismertetés: J. Kuczynski - a munkások helyzetének története a kapitalista világban.

A munkásmozgalom dokumentumai.

DIE ARBEIT. /A munka. Berlin./

1951. 10. szám.

Petermann W.: Norma- és tipusmegállapitás népgazdaságunkban.

Amufrijenko N.: A munkavédelem - a szakszervezeti munka legfontosabb területe.

Kraushaar A.: A háborus uszitók internacionáléja és a szakszervezeti Világszövetség novemberi berlini konferenciája.

Schaffer G.: A TUC kongresszus Blackpoolban és a békeharc.

Lemnitz A.: A szocializmus politikai gazdaságtana. /A pénz a szocializmusban./

11. szám.

Warnke H.: A szakszervezeti világszövetség és a német munkásosztály.

Monmousseau G.: A francia és német munkásosztály közös harca a közös ellenség ellen.

Perk W.: Meghiusult kisérletek a nyugatnémet szakszervezetek amerikanizálására.

12. szám.

Raase W.: Sztálin tanitásának jelentősége a nyugateurópai szakszervezetek kialakulásáról.

Seidenfaden W.: Sztálin tanitása az alap és felépitményről és a szakszervezetek.

Ulbricht W.: A békés épités ötéves terve.

Perk W.: Erősebb harc a nyugatnémet szakszervezeti vezetők áruló politikája ellen.

Baum L.: A hamburgi kikötőmunkások sztrájkja.

Schaffer G.: A helyzet Angliában a választások után.

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E E G Y É B O R S Z Á G O K B Ó L.

CAHIERS DU COMMUNISME. /A Kommunizmus Füzetei./

1951. 11. szám.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulója.

A francia nép rendithetetlen ragaszkodása a Szovjetunióhoz.

Sztálin: Nyilatkozat az atomfegyverről.

Courtade P.: Sztálin nyilatkozata az atomfegyverről és a Kirk-Visinszkij találkozó.

Guyot R.: Az Októberi Forradalom és a Francia Kommunista Párt megalakitása.

Mazelin R.: A szocialista gazdaság és a szovjet dolgozók jólétének emelkedése.

Bouvier R.: A kommunizmus épitkezései, a szovjetellenes rágalmak konkrét cáfolata.

Baby J.: A kereskedelmi kapcsolatok és a béke. /A kapitalisták háborus gazdálkodásáról, szovjetellenes blokádjáról és a moszkvai gazdasági konferenciáról./

Gachin J.: Egészségvédelem a Szovjetunióban.

Voguet A.: Szovjet kultura - felsőbbrendü kultura.

Marty A.: A földmunkások védelme. /A francia munkásság feladatai a parasztság helyzetével és küzdelmeivel kapcsolatban./

Joannes V.: Az imperialista háborutól a tours-i kongresszusig. Vezérfonal Thorez: "A nép fia" és "Müvei" tanulmányozásához.

Az egyéni tanulás megindításáért /Ismerteti az egyéni tanulás szervezetét, fontosságát./

Az egyéni tanulás programmja 1951. nov.15-től dec.15-ig.

Az egyéni tanulás és az iskolák.

Besse A.: A kommunista egyetemi hallgatók kötelességei.

Figueres L.: Az orosz forradalom története /A Párttörténet tanulmányozásához./

Szovjet jegyzékek a német ujrafelfegyverzésről.

A Központi Bizottság határozata /okt.18./

12. szám.

Harcoljunk a lefegyverzésért, hogy elnyerjük a békét.

Mallerot-Joinville: Osztályok és nemzet /A munkásosztály szerepe a nemzet történetében. A proletariatus és Kommunista Pártja vezeti a francia népnek a nemzeti függetlenségért vivott harcát./

Cachin M.: Gabriel Péri utja.

Bruhat J.: Az 1851. dec. 2-i államcsiny.

Lecoeur A.: Maurice Thorez müveinek jelentősége a tömegek egyéni tanulásában.

Az oktatási munka néhány kérdéséhez.

Az egyéni tanulási évad második hónapjának programmja.

A tours-i kongresszus beszámolójának olvasásakor.

Prenant M.: A vizsga-sztrájk. /1951. szeptember-októberben a francia tanárok vizsga-sztrájkot rendeztek követeléseik teljesitésének kiharcolásáért. Az egyetem ma közelkerült a munkásosztályhoz.

Barjonet A.: Az árak, a bérek, a profit és a termelés fejlődése.

Bettelheim Ch.: "A szovjet gazdaság" c. könyvét ismerteti R. Creussot.

Mindem olvasó legyen előfizető!

A Béke Világtanács határozatai /Bécs, nov.6./

Egységfrontot a fasizmus ellen és a fenyegetett szabadságjogok védelmére!

1952. 1. szám.

Alexandrov G.: A szocializmus: - béke és népek közti barátság.

Magnien M.: A Népi Kinával való békéért és barátságért.

Calas R.: A Francia Kommunista Párt kezdetei és harca a munkásosztály egységfrontjáért. /Thorez tevékenysége áll a cikk központjában./

A marokkói kérdés./A Francia Kommunista Párt hivatalos álláspontja/.

A tuniszi kérdés. /A Francia Kommunista Párt Politikai Bizottságának nyilatkozata./

2. szám.

Billoux F.: Akcióegység és harc a szociáldemokrácia ellen. /Francia belpolitikai problémák./

Linet R.: Háborus termelés és fokozott kapitalista kizsákmányolás. /Amerikai kézben lévő francia hadiüzemekről./

Mignot E.: A közelkeleti, középkeleti és északafrikai népek felszabaditó harca./Tömegmozgalmaik jelentősége a béke-

harc szempontjából./

Soboul A.: A francia forradalom /1789-1799/ /Jean Poperen kritikája Soboul könyvéről./

3. szám.

Fajon E.: A pártszervezetek jobb politikai tevékenységéért.

Servin M.: Proletár internacionalizmus a francia és német kommunista pártok akcióegységében.

Balmigere P.: A szociáldemokrata ideológia az imperializmus szolgálatában.

Thevenin G.: A tuniszi nép harca a függetlenségéért.

Molok A.I.: Sztálin és a parizsi kommün. /Sztálin-idézetek./

DÉMOCRATIE NOUVELLE /Uj Demokrácia./

1951. 12. szám.

Grossin W.: Amerikai védnökség? /Franciaország amerikai megszállása/.

Kartun D.: Az angol-amerikai "szövetség".

Michel R.: Nyugatnémetország - felvonulási terep.

1952. 1. szám.

Duclos J.: Politikai válság Franciaországban. /Francia belpolitika./

Soria G.: Lefegyverzési tervek az ENSz előtt.

Noirot P.: A háborús gazdálkodás válsága Franciaországban.

Villon P.: Az "európai" hadsereg. /Amerikai terv; német-fasiszta részvétel; a francia behálózása/

Bányai L.: A nemzetiségi kérdés Romániában. /Szocialista nemzetiségi politika./

2. szám.

Duclos J.: A francia válság.

Marche J.: A reménység pere Brazíliában. /Luis Carlos Prestes brazil kommunista hazafi és társainak harca az USA-imperializmus ellen/.

Giovoni A.: Japán az USA tervekben.

3. szám.

Duclos J.: Gyarmati bünök.

Baby J.: A moszkvai gazdasági konferencia.

Az uj lengyel alkotmány.

Magnien M.: Az "atlantizált" Tunisz.

Rákosi Mátyás: Az állami fegyelem Magyarországon.

CAHIERS INTERNATIONAUX /Nemzetközi füzetek/.

1951. nov. szám.

Lentin A.P.: Hidegháboru az ENSz ellen.

Hellman E.: A középkeleti válság./Iráni és egyptomi események./

dec. szám.

Mury G.: A középosztály Franciaországban /Kapitalizmus állami támogatása a kispolgárság rovására./

Hincker M.: Marokkó ébredése. /Északafrikai tömegmozgalmak./

Lentin A.P.: Az afrikai népek harca.

1952. jan. szám.

Basso L.: A demokrácia és az alkotmány Olaszországban.

Bettelheim Ch.: A munkásmozgalom mérlege.

Duret J.: Nyugateurópa és az ujrafelfegyverzés.

feb. szám.

Duret J.: Az infláció strukturális és történelmi helyzete.

Torsen E.: A francia protektorátus eredete.

Warssermann: Az amerikai propaganda módszerei.

LA PENSÉE /A gondolat/.

1951. nov-dec.szám.

Varloot J.: A Henri Martin-ügy.

Albouy P.: Görögország gazdasági válsága.

Prenant M.: Az Enciklopédia és a modern tudomány eredete.

Soboul A.: Az Enciklopédia és az enciklopédista mozgalom.

RINASCITA.

1951. okt.

Togliatti P.: Demokratikus és reakciós kormányok.

Ferrara M.: A Középkelet felkelése az imperializmus ellen.

Trevisani L.: Az Egyesült Államok utban az agresszió felé.

Di Gioa A.: A Fiat-művek válsága és mesterkedései.

Chiaromonte G.: Az S.M.E. monopolium /Déli Villamos Társaság/ Délolaszország újjászületése ellen.

Foa V.: A bérek kérdése.

Alessandrini A.: A Keresztény Demokrácia visszatérő válságai. Egy katolikus tapasztalatai.

Diaz F.: Antidemokratikus politika és klerikális tradiciók.

Dazzi M.: A nép jelenléte az irodalmi remekművekben.

nov.

Togliatti P.: Az emberiség válaszuton. /A Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentősége./

Calamandrei F.: Hogyan szenvedett vereséget az Angol Munkáspárt a választásokon?

Ronini A.: A béke erőinek seregszemléje és fejlődése. /A Béke Világtanácsának bécsi üléséről./

Ingrao P.: Az árvíz és a rossz kormányzat furiái pusztítanak Olaszországban. /Az októberi nagy árvízről./

Az árvíz okai és következményei.

Tabet D.: Erdészeti politika és a vizszabályozás.

Rodano F.: Gondolatok egy polgári közgazdásztól./Keynes/

Marty A.: Egy nagy forradalmár igazi képe: Blanqui.

Floreanini G.: Az olasz gyermekek tragikus helyzete.

Pisoni I.: A népi összefogás az olasz munkásmozgalom történetében.

De Lipsis G.: - Az indiai kommunisták választási programmja.

dec.

Grieco R.: A póvölgyi lecke. /A Pó áradásáról./

Cerruti C.: A Pó-völgy árvizvédelme.

Pellegrini G.: A segitség néhány problémája az elárasztott területeken.

Crisafulli V.: A nemzeti hatalom likvidálása. /Az Atlanti politika Olaszországban/.

Mieli R.: Vita a lefegyverzésről. /Az ENSz üléséről./

Zangrandi R.: Jobboldali pártok és csoportok a felszabadulástól máig. /Az olasz reakciós politikai erők áttekintése./

Rodano F.: Piero Gobetti politikai időszerütlensége.

Manacorda G.: Andrea Costa születésének centenáriuma.

Manzocchi B.: A külkereskedelem válsága: Olaszország

atlanti gazdaságpolitikájának válsága.

Antolini F.: A kincstári terhek Olaszországban.

Cappellini E.: A kéntermelés.

Porcari L.: Az üzemi balesetek számának tragikus növekedése.

Lena M.: A szovjet adórendszer jellemző vonásai.

1952. január.

Scoccimarro M.: Háborus költségvetés. /Az 1952/3. évi olasz költségvetés a háborus előkészületek szolgálatában./

Platona F.: Mi a fasizmus. Tegnap és ma.

Ferri F.: A déli kérdés és a nemzeti egység Gramscinál.

Trevisani L.: Az amerikai többség bomlásának tünetei /az ENSz-ben/.

Jacoviello A.: Utijegyzetek a forrongó Egyptomból.

Donini A.: Egy fasiszta arcképe: Luigi Gedda.

Forni A.: A napszámosok stabilitása Bologna tartományban.

Noce T.: Egy törvény, amely alkalmazza az "egyforma munka - egyenlő bérek" elvét. /A női munkáról./

Montagnana M.: A szakszervezeti demokrácia és decentralizáció.

Montesi M.: Egy katolikus tapasztalatai a vallásszabadságról a Román Népköztársaságban.

Alatri P.: G. Amendola "Uj demokráciájának"értéke és korlátai.

Muratore R.: Salvemini, az iskola és a klerikálisok.

Lucignani L.: A szinház válsága.

Trevisani G.: Szinházunk gazdasági strukturája.

A formális logika és értéke.

Ferrara M.: A cenzura munkában.

Havi krónika.

Könyvszemle.

február.

Togliatti P.: Lesben. /Az Olasz Kommunista Párt helyzete és harca./

Amendola G.: A községek és tartományok harca Délolaszország ujjászületéséért.

Natoli A.: A klerikális csőd Campodoglioban.

Bertoli G.: Ötéves rossz kormányzat a nápolyi városházán.

Giolitti A.: A munka termelékenysége és intenzitása.
Amendola P.: A Délolaszországi Pénztár nagy családása.
Macaluso E.: A sziciliai bányászok.
Mazzoni G.: A Galileo-müvekben.
Zangrandi R.: Kutatás az uj nemzedék válságáról.
Vanzetti levele a börtönből.
Berti G.: Az orosz realizmus Gogoly müveiben.
Manacorda M.A.: A történelem tanitása.
A nőmozgalom az uj Kinában.
A realista film.
Kül- és belpolitikai krónika.
Könyvszemle.

SOCIETÁ.

1951. 4. szám.

Crisafulli V.: Állam és társadalom Gramsci gondolkodásában.
Trentin B.: A Stinnes tervtől a Schuman tervig. /Stinnes a nemzetközi acélkartell vezére 1933-ban tervet dolgozott ki a Ruhr-vidéki acéltermelés nemzetközi megszervezésére./
Basevi P.: Engels első három levele Cafierohoz /1871. július/.
Manecorda G.: A történelem és a béke.
Ventura L.: Az egyház és az olaszországi választások.
Caracciolo A.: Francia tanulmányok a munkasmozgalom történetéből.
D'Abbiero P.: Iskolareform.
Könyvszemle.

WEG UND ZIEL. /Ut és cél./

1951. 12. szám.

Fürnberg F.: A válságban lévő szocialista párt pártkongresszusa.
Langbein Ol.: A szovjet állam alkotmányáról.
Az angol választások tanulságai.
Költségvetés és adópolitika Ausztriában.
A Közel.Keleti eseményekről.
A 15. pártkongresszus határozatai.

1952. 1. szám.

Strobl F.: Lenin az amerikai imperializmusról.

A Szovjetunió harca a leszerelésért.

Szoboljev: A népi demokrácia, mint a társadalom egyik politikai szervezete,

Tito és az Ausztria elleni háborus tervek.

A reálmunkabér csökkenése és a háborus előkészületek.

Mire tanitanak a mérlegek?

Egyptom küzd a szabadságáért.

A kultura amerikanizálása ellen.

2. szám.

Melléklet: Rákosi Mátyás: A magyar népgazdaság időszerü kérdései. /1951. XI. 30-i referátum./

Hilary Minc: A jelenlegi ellátási nehézségek okai és a nehézségek leküzdésének eszközei.

A politikai helyzet.

Az 1905-ös forradalom és a munkásmozgalom.

1934. február 12.

A bankok a háborus gazdálkodás szolgálatában.

DIE ARBEIT. /A munka. Bécs./

1951. 11. szám.

Horn O.: Az osztrák szakszervezeti szövetség második kongresszusa.

Friedrich E.: A teljesitmények nőnek, a bérek csökkennek.

12. szám.

A dolgozók életszinvonalának emeléséért. A szakszervezeti Világszövetség határozata.

1952. 1. szám.

Fiala G.: A Szakszervezeti Szövetség Vezetőségének ülése.

Minden erővel a béremelésért.

Hornik L.:Az üzemi tanácsválasztások néhány eredménye.

Horn O.: Támadás a társadalombiztositás ellen.

Hexmann F.: A szakszervezeti egység megtörése.

COMMUNIST REVIEW

1952. március.

Bennet M.: Az öthatalmi egyezményért folyó kampány.

Simon J.: Tory-támadás a nevelésügy ellen.

Poszpelov P.N.: A szocializmus és a demokrácia legyőzhetetlenek.

Könyvszemle.

PAST AND PRESENT

1952. 1. szám.

Vu Ta-kun: A kinai gazdaságtörténelem alapvonalai.

Jones A.H.M.: Az athéni demokrácia gazdasági alapja.

Hilton R.H.: Mit jelent ez a szó: kapitalizmus?

Kiernan V.: Evangelikalizmus és a francia forradalom. /Wesleyánus stb. szekták és bibliaolvasó társaságok a középosztály ideológiai fegyvereként előkészitik a talajt a liberalizmus számára/

Hobsbawm E.J.: A géprombolók. /Az angol ipari forradalom./

LABOUR MONTHLY

1951. 12. szám.

R.P.D.: Harcba!

Davies S.O.: A labour-párt uj harca.

Gallacher W.: A választások tanulságai.

I.V. Sztálin beszélgetése Raymond Robins ezredessel /I.V. Sztálin müveinek 13. kötetéből./

Thaelmann E.: levele a börtönből /II/

Ismertetések:

Scott M. és többen: Az angol kormány álláspontja Afrikával szemben. London 1951.

Tempest E.V.: Románia uj élete. London 1951.

THE MODERN QUARTERLY

1952. 2. szám.

Klugmann J.: A kapitalizmus és szocializmus békés együttélése.

Farrington B.: Karl Marx - a tanitómester és a forradalmár.

Dobb M.: A tőke felhalmozása.

Lilley S.: A modern tudomány kezdetei: 1300-1800.

Könyvszemle.

Howard Fast és az amerikai szabadság.

POLITICAL AFFAIRS

1951. okt.

Az USA Kommunista Pártjának Nemzeti Bizottsága: "A legfelsőbb forum az amerikai nép".

I.V. Sztálin nyilatkozata a Pravda tudósitójának az atomfegyverről.

Perry P.: A néger kérdés egyes fő szempontjai.

Bianca M.: Hogyan harcoljunk a McCarthyismus ellen.

Gannett B.: A Kinai Népköztársaság második évfordulója.

Blake G.: A fasizmus elleni harc uj vonásai.

Neruda Pablo: A berlini VIT. /1951. aug./

Capek A.: Az Egyesült Államok Ázsiában.

november.

Perry P.: A Szovjetunió következetes békepolitikája: leckék a történelemből.

Gordon J.: A szovjet mezőgazdaság hőskölteménybe illő fejlődése.

Fisher M.: Sürgős feladatok a Párt erősitésére.

Ibarruri D.: A spanyol nép harca Franco ellen.

december

Perry P.: A négerek képviselete egy lépés szabadságuk felé.

Szelezsnyev I.A.: I.V. Sztálin egy ujabb háboru veszélyéről és elkerülésének lehetőségéről /A Voproszi filozofii 1951. 4. számából./

Hall G.: A független politikai tevékenységről /A XV. Pártkongresszus előtt elmondott politikai beszámolóból./

Patterson W.L.: A népgyilkosság vádját emeljük... /A polgári jogok kongresszusa titkárának beszéde a néger nép elleni terrorról szóló dokumentumgyüjtemény kiadásakor./

Young H.: 1952. és a munkásosztály politikai iránya.

MASSES AND MAINSTREAM.

1951. nov.

Hodges C.: Válság a könyvkiadásban.

Millard B.: Az USA imperialisták gaztettei Koreában.

Sillen Samael: Korunk.

Childress A.: Beszélgetés az életről.

Stampp K.M.: És jött a háboru. Louisiana. 1951. /Egy az igazságot eltakaró ujabb könyv az amerikai polgárháboruról.

december

Sillen S.: A mi időnk /Jegyzetek az amerikai kultura rothadásáról.

Jerome V.J.: A katona és a lázadó /regényrészlet./

Boyer R.O.: Pettis Perry - a munkásosztály egyik vezetőjének története. /A bíróság elé állitott kommunista vezetők egyike./

Wallach I.: "Collier's Kampf" /A Collier's hirhedt háborus uszító számáról./

Gregory Y.: A munkásmozgalom - Cincinnatiban.

Fast Howard: A munkásmozgalom - reggel a rakodómunkások között.

Garlin S.: John Swinton öröksége /Az amerikai munkásmozgalom haladó hagyományaiból./

Könyvszemle:

Korai amerikaellenesség /A szabadság válsága - könyv az 1798. évi idegen- és kémkedésügyi törvényekről.

A gyenge imperialisták /Johnson ur - reakciós regény Brit Nigériáról/

Szemle:

Willie kitüntetése /Egy haladószellemü uj szindarabról/.

1952. január

Sillen S.: A mi időnk /Jegyzetek az amerikai kultura rothadásáról.

Paul Robeson, a néger müvész, a jövő felé tekint.

Kahn A.E.: O. John Rogge esete /Tito egyik amerikai ügynökéről/

Kisch E.E.: "Üdvözlet Lenin elvtárstól" /Novella a csehszlovák munkásmozgalomról./

Clay E.: A "nyugati kultura" Dél felé terjed. /Mexikói jelentés/

Bonosky P.: Villám-sztrájk /novella/

Giles B.: Egy rendörspicli, mint iró.

Könyvszemle:

Tömeggyilkosság /Dokumentum-gyüjtemény a néger nép elnyomatásáról./

február

Perry P.: Néger képviseletet még ebben az évben!

North J.: Florida: a gyilkosok paradicsoma. /A négerüldözésekről./

SCIENCE AND SOCIETY

1951. 4. szám.

Olden H.: A latinamerikai gazdasági helyzet a háboru idején és utána.

Lane M.: A tudatos és tudatalatti az emberi magatartásban.

Landy A.: Egy francia kalandor és az amerikai expanzionizmus a polgárháboru után.

Epstein I.: Jegyzetek az uj kinai kulturáról.

Schlauch M.: Az első lengyel tudományos kongresszus /1951. jun. 29- julius 2./

Ismertetések:

Butterfield H.: A modern tudomány eredete. /1300-1800./ New-York. 1951.

Mathiessen F.O.: Theodore Dreiser. New-York. 1951.

REVUE HISTORIQUE

1952. január-március.

Bloch R.: Etruszkológia. /Problémái, módszerei, perspektivái./

Wojciechowski Z.: Az 1525-ös krakkói béke.

Brunschwig H.: Németország a 19. században. /Összefoglalás és kritika a korra vonatkozó ujabb történeti munkákról./

Renouard Y.: A középkor egyháztörténete.

Dollinger P.- Folz R.: Németország története a középkorban. /Első rész. Az 1939 és 1944 között megjelent müvek kritikai ismertetése./

Könyv- és folyóiratismertetések.

ANNALES

1951. ápr.-jun.

Berthet B.: A haszontalan erdőtől az értékes erdőig./Haut-Jura megye erdőgazdasága a 15. és 16. században./

Armangaud A.: Az elnéptelenedés kezdetei Toulouse vidékén. / 19. sz./

Corbel J.: Az északi kereskedelmi utak az i.e. 3. és 2.évezredben./Skandinávia és a Földközi-tenger vidéke között./

Avron H.: Proudhon és a német radikalizmus.

jul.-szept.

Renouvin P.: Az USA politikája külföldi kölcsönök tekintetében 1914-17-ben.

Brandt G.: Egy mulhouse-i /mühlhauseni/ gyáros család a 19. sz. elején. /Koechlin János gyárosnak és fiainak tevékenységéről./

Guiter: Az ember és a természet a tengermelléki Alpokban /Blanchard Praoul készülő könyvével kapcsolatban ir e vidékről/.

Dovring F.: Az egártörténet módszerei.

Febvre L.: Párhuzamok és megegyezések./Összehasonlitja Dumezil cikke alapján a különböző vallásokat, mitologiákat é mondaköröket./

Varagnac A.: Termelés és csere az őskorban és az ókorban. /Walbank W.: The Decline of the Roman Empire in the West c. művének kapcsolatban ir az őskori és ókori gazdaságról./

Berque J.: ez-i kutatások és a mohammedán város morfologiájának néhány problémája.

Febvre L.: Az ellenáll s története./Michel H-nak a francia ellenállásról irott rövid összefoglalásáról./

Sigmann J.: A Historische Zeitschrift ismertetése.

Chabert A.: Colbert Louis számadási könyvei.

Febvre L.: Hogyan tér épezzük a mezőgazdasági termékeket?

Jegyzetek és könyvszemle.

okt.-dec.

Tenenti A.: "Ars moriendi" /Halálvágy a 15. sz-ban/.

Chaunu P.: "manila bárka" /Távolkeleti hajójáratok a 16. sz-ban, - "tengeri selyemut"./

Berque J.: A Magas Atlasz földje és urai. /Marokkó a 19-20. sz-ban./

1848. REVUE DES RÉVOLUTIONS CONTEMPORAINES.

1951. dec.

Dexsall M.: A lyoni összeesküvés és ellenállás az államcsiny ellen a délkeleti megyékben.

Gossez R.: Összeirás és az Internacionále eredete.

ANNALES HISTORIQUES DE LA RÉVOLUTION FRANÇAISE

1951. okt.-dec.

Soboul A.: Saint-Just egy elfelejtett kézirata /A Termé-

szetről, a polgári államról, a Városról vagy a kormányzat függetlenségének szabályai/

Somerset H.: A francia tudósító, akinek Burke "Észrevételek a francia forradalomról" c. iratait cimezte. /Pierre du Pont/

Suratteau J.: A IV. év választásai. /1796/.

1952. jan.-márc.

Egret J.: La Fayette az 1787-es nemesi gyülésen.

Suratteau J.: A IV. év választásai /1796/

Campagnac E.: Néhány idézet az "Echo d'Arcis"-ból Danton életének néhány epizódjáról.

REVUE D'HISTOIRE ECONOMIQUE ET SOCIALE

1951. 3. szám.

Deguiral R.: Tanulmány a 19. századbeli Garonne-vidék gazdasági, társadalmi és demográfiai viszonyairól.

Roux R.: A francia forradalom és az osztályharc gondolata.

Társadalmi és gazdasági ujdonságok.

Könyvismertetések.

4. szám.

Clough Sh.: Néhány elhanyagolt tényező az amerikai gazdasági élet fejlődésének tanulmányozásánál.

Chabert A.: Az angol szocializmus forrásaiból: egy félreismert pre-marxista: Charles Hall.

Könyvismertetések.

RASSEGNA STORICA DEL RISORGIMENTO

1951. 3-4. sz.

A Risorgimento történetének XXIX. kongresszusa. Trieszt, 1950. november 4-6./Beszámoló a Kongresszus üléseiről./

Ambrosoli L.: A Risorgimento hagyománya éa a katolikusok magatartása az egyesülés után.

Apih E.: Jegyzetek a szociális kérdésről Triesztben a 18.szban.

Arrigoni C.: Mazzini és egy német irónő. /Malwida von Meysembug./

Artom E. és Camerani S.: Toscanai levéltári kutatások a Risorgimento történetéről.

Astori B.: A hirlapirás történeti szerepe Triesztben.

Balestreri L.: A szociális kérdés visszhangja az "Il Povero"

címü genovai lapban./1851./

Baudi di Vesme C.: A Risorgimento hagyománya és a hétévesc válság kezdete. /1892-93./.

Bulferetti L.: A Risorgimento osztályszempontu értelmezésének kezdetei.

Catalano F.: Szocializmus és kommunizmus Olaszországban 1846-tól 1849-ig.

Chersi E.: Felice Venezian Trieszt municipális jogszabadságának védelmében 1882-1907.

De Franceschi C.: A trieszti Garibaldi Kör az "Italia Irredenta"-ért.

De Marco G.: A nápolyi királyság földbirtokos burzsoáziája a 19. században.

Faleschini A.: Tomasino Crist apát kiadatlan krónikája 1860-1870.

Fossatti A.: Az ipari levéltárakról.

Furlani B.: A Dante Alighieri Társaság két kongresszusa között.

Gaeta G.: Gazdasági tényező és a trieszti közvélemény az olasz Risorgimento-ban.

Gentile A.: A testnevelés a nemzeti mozgalomban és Gregorio Draghicchio 1851-1902.

Giuntella V.E.: A jakobinus Róma társadalmi osztályai.

Laurenti Cervani J.: A trieszti kérdés visszhangjáról a helyi német irodalomban és publicisztikában a kilencszázas évek elején.

Laurenzi L.: A bolognai történeti kiállitások 1848-49 centenáriumán.

Liburdi E.: Cavedalis triumvir és kommentárjai az 1848-49. évi háboru történetéről.

Lodolini A.: A republikánusok az 1898-1900. évi válságban.

Lodolini E.: A Földközi-tenger, az Adria és a beavatkozás az olasz Mazzini-párt politikájában./1900-1918/.

Maioli G.: Trieszt és Carducci.

Marchetti L.: A nemzeti Risorgimento-muzeum Milánóban.

Mariani G.: Reggio Emilia és az olasz trikolór születése.

Michel E.: Livorno városa az elnyomott népek szabadságának ügyéért. /1870-1882./

Mori R.: A szocialista /radikális/ sajtó 1848-49-ben.

Passerin E.: Sismondi kiadatlan tanulmánya Toscana gazdasági problémáiról a francia megszállás kezdetén 1799.

Pedio T.: Adalék Délolaszország társadalmi fejlődésének történetéhez. A Risorgimento kezdetei és a társadalmi fejlődés Basilicata tartományban a 18. sz-ban.

Pennetta E.: Az otrantovidéki Királyi Gazdasági Társaság a Risorgimento-ban.

Petrocchi M.: Berni és zürichi dokumentumok a Velencével való kapcsolatokról a 18. század második felében.

Ragionieri E.: Az olasz Risorgimento Marx és Engels műveiben.

Riggio A.: Az olasz Risorgimento visszhangja Tuniszban /1847-1870/.

Sanzin L.G.: A lisztvám eltörlése.

Scocchi A.: A trieszti zsidók az olasz Risorgimentoban.

Starace C.: A szenátus könyvtárának Cippico-Bacotich-féle dalmát gyüjteménye.

Tassini A.: Az anyanyelv védelme az oktatásban.

Tazzoli T.U.: Társadalmi és gazdasági szempontok Mazzini és Tazzoli gondolkodásában és tevékenységében.

Velente G.: A parasztok viszonyai és mozgalmai Siláben 1848-ban.

RIVISTA STORICA ITALIANA

1951. III. szám.

Falco G.: A longobard kérdés és a modern olasz történetírás.

Borsari S.: II. Frigyes és a bizánci Kelet.

Barié O.: A szicilia-nápolyi kérdés az angol politikában Lord Minto közvetitésétől Sir William Temple közvetitéséig. /1848. ápr.-nov./

Zaghi C.: Gordon és a khartumi dráma. /Lord Cromer és Gordon szudáni kormányzó G. Cuzzi levelezésében/.

Mastellone S.: Francia ügynökök Olaszországban és Walewski politikája Villafranca után. /1859.- A francia külügyminiszterium iratai alapján./

NUOVA RIVISTA STORICA

1951. jan.- ápr.

Barbagallo C.: A renaissance-kori Itália gazdasági-társadalmi válsága.

Vaccarino G.: A harmadik francia köztársaság kezdetei s monarchista emlékirodalomban.

Rossi M.: Tanulmányutak és kirándulások Itáliában a re-

naissance végén. /Angol utazók Itáliában a 16-17.sz-ban./

Barbero G.: Bismarck politikája. /E. Eyck Bismarck-könyvéről.

Furlani S.: Az olasz élet 25 éve Filippo Turati parlamenti beszédeinek tükrében. /1896-1921.; szocialista képviselő./

Könyvszemle.

máj.-aug.

Fiorot D.: A velencei janzenizmus a 18. sz. első évtizedében.

Peroni B.: Az olaszok a francia uralom előestéjén 1783-1796.

Maggiore B.G.: Louis Blanc és a februári forradalom.

Tropea R.: A Risorgimento szalonjai.

Luzzato G.: Uj irányzatok a gazdaságtörténetben.

Furlani S.: A dán parlament története.

Könyvszemle.

szept.-dec.

Furlani S.: A franciaországi posta megszüntetése Rómában. /1814-15./

Mori R.: A szocializmus kezdetei Lunigiana-ban. /1867-1873. a Carrara-vidéki márványbányák munkásainak mozgalma./

Vaccarino G.: A harmadik francia köztársaság kezdetei a monarchista emlékirat-irodalomban.

Aliprandi G.: G.B. Vico és a kereskedelem.

Baudi di Vesme C.: Olaszország külpolitikája 1880-tól 1900-ig.

A gyarmati kérdés.

Könyvismertetés.

MITTEILUNGEN DES INSTITUTS FÜR ÖSTERREICHISCHE GESCHICHTS-FORSCHUNG. /Az Osztrák Történetkutató Intézet Közleményei.

1951. 3-4. szám.

Zöllner E.: Az Agilulfing-család eredete.

Szaivert W.: A kolostori exemtio keletkezése és fejlődése a 11. sz. végéig.

Koller H.: Két párizsi levelesgyüjtemény. /Középkori oklevélmásolatok./

Lhotsky A.: A Bécsi Udvari Könyvtár korai történetéhez.

Baltl H.: Az osztrák jogszokások.

Uhlirz M.: A "Scythae" elnevezés Aurillaci Gerbert leveleiben.

Fichtenau H.: Ujabb adatok a lambachi nekrológiumhoz./11. századi töredék./

Tremel F.: Steiermark történeti honismeretének ujabb irodalma /1945-1950/.

Noll R.: A Vita Severini ujabb irodalma.

Könyvismertetések.

WIENER GESCHICHTSBLÄTTER. /Bécsi Történeti Lapok./

1951. 4. szám.

Walter F.: Jakob Seidl. /A Bécsi Történeti Társulat elnökének halálára./

Till R.: A mecénásság demokratizálódása.

Geyer R.: A második osztrák történészkongresszus. /Beszámoló/.

Mayr J.K.: Josef Kallbrunner. /Bécsi helytörténész halálára/.

Könyvismertetések.

LE MOYEN AGE

1951. 1-2. szám.

Ganshof F.L.: Nagy Károly és az irásbeliség használata a közigazgatásban.

Bligny B.: Az első karthauziak és a szegénység.

Vercauteren F.: Orvosok a belga hercegségekben és Észak-Franciaországban a 8. sz-tól a 13. sz-ig.

Sturler J.: A középkori borkereskedelem kérdéséhez.

Könyvismertetések.

3-4. szám.

Dubled H.: Az "allodium" a középkori latin szövegekben.

Johnsen A.O.: Szellemi kapcsolatok Franciaország és Norvégia között. /1150-1214/.

Chaplais P.: A francia-angol nemzetközi konfliktusok szabályozása a 14. században.

Fanfani A.: Szellemi és szakmai felkészülés a gazdasági életre Itáliában a 14-16. században.

REVUE DE L' UNIVERSITÉ DE BRUXELLES

1952. 2-3. szám.

Brachet J.: Élet és anyag.

Ombredane A.: Élet és személyiség.

G[illegible]ilain J.: A Belga Kongó időszerű problémái.

SCHWEIZERISCHE ZEITSCHRIFT FÜR GESCHICHTE.

1951. 3. szám.

Olivier E.: Conrad Gesner lausanne-i évei /1537-40/ Gesner 16. századi svájci tudós életéről és müveiről./

Peyer H.C.: Az országhatár kialakulása a Joux völgyében. Adalék a Jura településtörténetéhez.

Vischer E.: Svájci vélemények a német birodalom 1871-es megalakulásáról.

Martin E.: A genfi Szt. Péter templom kórusülései.

Müller L.: Primus parens, szakrális fogalom a középkori okiratokban. /A középkori krónikások és oklevelek gyakran emlegetik Ádámot, a primus parenst./

Hiller H.: Kisérlet Bormio grófság visszaszerzésére 1866-ban. /A svájci szövetségtanács kisérletet tett 1866-ban az olasz-osztrák tárgyalások idején, hogy Bormio grófságot megszerezze.

Könyvszemle.

4. szám.

Büttner H.: Zürich város kezdetei.

Daviso M.C.: A valaisi utvonal a 14. sz-ban.

Bodmer W.: A svájci helységek gazdaságpolitikájának tendenciái a merkantilizmus korában.

Haas L.: Spanyol források a svájci történelemhez.

Könyvismertetések.

DEUTSCHES ARCHIV FÜR ERFORSCHUNG DES MITTELALTERS. /Német archivum a középkor kutatására.

1951. 1. szám.

Baethgen F.: Monumenta Germaniae Historica. Beszámoló az 1949/50. évről.

Levison W.: A két kard középkori tana.

Beyerle F.: Markulf nyugati frank szerzetes formulárés-könyve és Dagobert 635. évi oklevele Rebais számára.

Buchner R.: Kisebb vizsgálódások a frank törzsi jogok köréből.

Classen P.: Romanum gubernans imperium. Nagy Károly császári címének előtörténetéhez.

Uhlirz M.: Theophano-tanulmányok.

Tillmann H.: Egyház és állam viszonya III. Ince pápa tanításában és gyakorlatában.

Holtzmann W.: III. Lothar első római utjának történetéhez.

Goetting H.: IV. Hadrián Fischbecknek adott kiváltságlevele és temetkezési formulája eredetiségének kérdéséhez.

Erdmann C.: Az elhatározás a szász tükör németnyelvü megfogalmazásához.

Könyvismertetések.

HISTORISCHE ZEITSCHRIFT

1951. dec. 172. köt. 3. füz.

Schramm P.E. Nagy Károly császárságának elismerése.

Meyer H.: Marx Károly és az 1848-as német forradalom.

Treue W.: Cégtörténet. /Ismerteti az egyes hires cégekről irt ujabb munkákat/

Könyvszemle.

Nekrológok:

Windelband Wolfgang /+ 1945/ Legjelentősebb munkái a nagyhatalmak ujkori külpolitikájáról, Bismarck külpolitikájáról és Baden történetéről szólnak.

Kornemann Ernst /+1946/ ókori történész. Legjelentősebb munkái: "Bevezetés az ókortudományba", "Római történelem" "A Földközi-tenger mellékének története makedoniai II. Fülöptől Mohamedig."

THE ENGLISH HISTORICAL REVIEW.

1951. 261. sz.

Rogers R.V.: Törvényszéki jegyzőkönyvek a 14. században.

Elton G.R.: Az alsóház 1532-es Supplicatiója: parlamenti manőverek VIII. Henrik uralkodása idején. /Az alsóház 1532-ben peticiót nyujtott be az egyházi bíróságok ellen./

Robson E.: Expedició a déli gyarmatokra 1775-76. /Az amerikai függetlenségi harc egyik részletéről./

Finn W.: A Domesday Book változatairól.

Könyvszemle.

1952. 262. szám.

Glover R.: Angol hadviselés 1066-ban. /Angolszász hadsereg ütőképessége a normann invázió napjaiban./

Du Boulay: Cranmer érsek és a canterbury-i egyházi javadalmak./Az angol katolikus egyház anyagi problémái a 16. sz. derekán./

Williams P.M.: A közvélemény és a vasuti dijszabás problémája 1886-ban.

THE ECONOMIC HISTORY REVIEW

1951. 1. sz.

Clark K.: A gabonatörvények eltörlése és a 40-es évek politikája. /19. sz./

Priestley M.: Az angol-francia kereskedelem és a "Kedvezőtlen Mérleg" vitája, 1660-1685.

Prawer J.: Egy földbirtok-tanulmány a Latin császárságból /13.sz./

Pappe H.O.: Wakefield és Marx.

2. szám.

Hamilton B.: Orvosi foglalkozások a 18. sz-ban.

James M.: Az angol-gascognei borkereskedelem hullámzása a 14. sz-ban.

Morant V.: Protestáns menekültek települése Maidstoneban a 16. sz-ban.

3. és 4. számok ismertetését l. a TIÉ 1951. 7-9. és 10-12.számában.

THE JOURNAL OF MODERN HISTORY

1951. 4. szám.

Bouwsma W.: Commynes politikája. /15. század,XI. Lajos, Merész Károly és VIII. Károly./

Siney M.: Brit tárgyalások amerikai konzervgyárosokkal 1915-17-ben.

HISTORY

1951. 128. sz.

Brundage B.C.: Az ókori Közel-Kelet helye a történeti tanulmányokban.

Hargreaves J.D.: Az angol-francia katonai tárgyalások 1905-ben. /A történelem revíziója./

Ismertetések:

Murray M.A.: Az egyptomi kultura és civilizáció áttekintése. London. 1949.

Walbank F.A.: A Nyugatrómai Birodalom hanyatlása. London, 1946.

Cary M.A.: A görög és római történet földrajzi háttere. Oxford, 1949.

Thomson F.: A Magna Charta szerepe az Angol Alkotmány létrehozásában. /1300-1629/. Minneapolis-London.1949.

Madriaga de S.: Kolumbus Kristóf. London, 1949. /2. kiadás/.

Zseveld W.G.: A Tudorok politikájának alapjai. London. 1949.

Freeman D.S.: George Washington életrajza. 2.k.London 1949.

Bury J.P.T.: Franciaország, 1814-1940. London. 1949.

Strauss H.A.: A német nemzetgyülés vitái 1848-49-ben alapvető jogairól. Aarau, 1947.

Rayner R.M.: Nagy-Britannia története és kontinentális háttere. 1868-1939. London, 1949.

Wojciechowski Z.: A lengyel állam a középkorban. /A poznani egyetemi tanár könyve francia forditásban./ Paris, 1949.

MEDIEVALIA ET HUMANISTICA

7. fasc. 1952.

Henshaw M.: Az Egyház álláspontja a Szinpaddal szemben a középkor vége felé. /15. sz./

Mac Kinney L.C.: A középkori orvostudománnyal foglalkozó amerikai történetirás fél évszázada.

Du Pont Breck: John Wyclyf "De Trinitate" kézirata.

Mosse G.: Sir John Fortescue és a pápai hatalom kérdése.

Thomson H.: Husz János négy kiadatlan "Questiones"-e. /Szövegközlés./

REVUE HISTORIQUE VAUDOISE.

1951. márc.

Meylan P.: A lausanne-i püspökök esküje.

Pelichet E.: Jelentés a kanton archeológiai kutatásairól /1949-50/.

Juniusi szám ismertetését lásd a TIÉ 1951. 7-9. számában.

Szept.

Biaudet J.C.: A Vaud-tartományi Coucault-család./Családtörténeti adatok a 16-17.sz-ból./

Dick E.: Egy lausanne-i aranymüves. Pierre-Henry Dautun. /1729-1803/.

Jaquemard A.: Egy vaud-i Keletindiában. /Daniel Burnat 1723-1803/

Dec.

de Beer: Angolok Vaud-tartományban.

Lhombreaud R.: Madame de Stael egy kiadatlan levele a Száz Nap idejéből.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Nyikolajév V.V.: V.I. Lenin és I.V. Sztálin a szovjet állam megerősödéséről 1

Tang Csen-cung: Az uj Kina nemzetiségi politikájának első eredményei 23

Popova J.I.: Az amerikai imperializmus külpolitikájának néhány kérdése /1917-1939/ . . 29

Nyecskina M.: A "legkisebb rossz" formula kérdéséhez /Vitacikk/. 53

Koszminszkij J.: Az angol nemzet kialakulásának kérdéséhez. 60

Zawadzki V.- Miller I.: Lengyelország történetének periodizációja 78

Beszámoló A Román Népköztársaság Akadémiája történettudományi, filozófiai, gazdasági- és jogtudományi osztályának kibővitett üléséről 97

Nanno Thanas: A feudalizmustól a szocializmus alapjainak épitéséig 110

Intézetünkbe ujonnan beérkezett szovjet történettudományi munkák 115

Szovjet folyóiratszemle 119

Folyóiratszemle a népi demokráciák országaiból 153

Folyóiratszemle egyéb országokból . . . . . 166.

52882

VII/15-49
1421

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

III. évf. 4-6. sz. 1952. ápr.-jun.
Kézirat gyanánt.

Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézete

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
Törté...
...napló:
...csoport 751/1. szám

CIKKEK, TANULMÁNYOK

GREKOV B.D.:

Lenin Oroszország történetének néhány kérdéséről.

Б.Д. ГРЕКОВ.: В.И. Ленин о некоторых вопросах истории России.

OKK: B 7727.

Nagy és sokoldalu géniusz volt Vlagyimir Iljics Lenin, a győzedelmes proletariatus vezére, a bolsevikok pártjának megalapítója, a Nagy Októberi Szocialista forradalom ihletője, a kommunizmus sokmillió harcosának nevelője, a világ első szocialista államának megteremtője, a tudomány nagy korifeusa. Lenin egész hősi életét a dolgozó emberiségnek a kapitalista rabszolgaságból való felszabadítása magasztos céljának szentelte. Az élenjáró forradalmi tudománnyal felvértezve tört győzelemről-győzelemre. Ez a tudomány világitotta meg előtte a mult legsötétebb kérdéseit is, ezért nem tévedett a jelen elemzésében, ez tette képessé arra, hogy lángeszével előre lássa a jövőt. Ez a tudomány a marxizmus, "a természet és a társadalom fejlődéstörvényeinek tudománya, az elnyomott és kizsákmányolt tömegek forradalmának tudománya, a szocializmus minden országban való győzelmének tudománya, a kommunista társadalom épitésének tudománya."/1/

V.I. Lenin tökéletesen birtokában volt ennek a tudománynak, sőt legtevékenyebb továbbfejlesztője volt. V.I. Lenin és I.V. Sztálin felbecsülhetetlen értékű kincsekkel fejlesztette és gazdagitotta a marxizmust. Az emberiség e két nagy géniuszának kiapadhatatlan alkotó gondolkodása hozta létre, lánglelkű forradalmi harcuk vitte diadalra az imperializmus és a proletárforradalmak korának marxizmusát, a leninizmust. Lenin és Sztálin halhatatlan tanitása uj korszakot nyitott a marxizmus és az összes tudományágak - többek között a történettudomány - fejlődésében. Az egyetemes történetet, de legelsősorban hazánk történetét bevilágitotta a marxista-leninista elmélet ragyogó uj fénye, mely nélkül elképzelhetetlen igazi tudomány.

V.I. Lenin tudományos és politikai tevékenysége akkor vette kezdetét, mikor a burzsoá történetirás a kapitalizmusnak a párizsi kommün óta egyre fokozódó hanyatlása révén, mély és gyógyithatatlan válság szakaszába jutott. A rothadás és a reakció szembeszökően megmutatkozott a burzsoá történetirásban, tagadták a történeti megismerés objektiv lehetőségét és

---

1/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány. MLKK, melléklet, 10-11.l.

a tudomány művelésétől a szubjektiv elméletgyártásba menekültek.

Nyugaton a burzsoá tudósok, Windelband, Rickert, Eduard Meyer és mások tagadták, hogy bármilyen törvényszerüség is léteznék a történeti folyamatban, sőt kereken elvetették a történettudomány objektiv voltát. Rickert például azt ajánlotta, hogy a történelmet az egyedi, meg nem ismétlődő jelenségeket visszatükröző tudományok közé soroljék, Oroszországban is ugyanez, a történettudomány kisemmizését célzó "felfogás" /ha szabad egyáltalán így nevezzük/ vált a történelemellenes nézetek elméleti alapjává.

Nézzük hogy látta ezt a problémát V.O. Kljucsevszkij, a Moszkvai Egyetem tanára, Oroszországnak a 19. sz. végén legnépszerübb történettudósa: "Egy-egy nép története iránti tudományos érdeklődést az határozza meg, hogy milyen mérvüek sajátos helyi kombinációi, és milyen egyedi tulajdonságokat tüntet fel a közösségi élet egyes elemeiben. Amennyiben egy állam történetében olyan jelenségek, illetve folyamatok zajlanak le, amelyek már más országokban is megtörténtek - ha ugyan előfordulhat a történelemben ilyen eset - ez némi érdekkel birna a megfigyelő számára." /2/

Kljucsevszkij tehát tagadta, hogy vannak törvényszerüségek az emberi társadalom fejlődésében, és ezzel csatlakozott Windelband-Rickert tudományellenes elméleteihez. Az ellen az igazság ellen, hogy a történettudomány vissza tudja tükrözni az emberiség fejlődésében mutatkozó objektiv törvényszerüségeket, még hevesebb támadást intézett a szubjektivista narodnyik szociológia, amelynek rothasztó hatása a történettudomány területére is kiterjedt.

Tehát a burzsoá történetírás mind külföldön, mind Oroszországban zsákutcába jutott. Mint V.I. Lenin rámutat, a kiábrándulás korszaka állt be, " nem hisznek a jelen tudományos elemzésének lehetőségében, lemondanak a tudományról, olyan törekvések nyilvánulnak meg, hogy fütyülnek minden általánositásra, irtóznak a történeti fejlődés mindenfajta "törvényétől", holott ez azt jelenti, hogy a fától nem látják az erdőt." /3/

Természetesen nem mondhatjuk azt, hogy a 19. századvégi filozófusok, történészek és közirók semmit sem tudtak volna Marxról. Ekkorra Plehanov már irt néhány marxista alapon álló történeti művet, sőt már a narodnyikok nézeteit is kritika tárgyá-

---

2/ V. Kljucsevszkij, Az orosz történelem. Egyetemi előadás. M. 1937. I. rész, 15.l.

3/ Lenin művei, 20.k. 179. l. oroszul.

vá tette. De Plehanov felfogása a történelemről - és így Oroszország történetéről is - nem volt soha teljes, tudományos marxista felfogás.

Ismerték Marxot a történettudomány képviselői az egyetemeken is, de legtöbbjük vagy elhallgatta Marx és Engels nagy felfedezéseit, vagy azzal tetszelgett, hogy megpróbálja "tönkretenni" a marxizmust és különösképen filozófiai alapját - a dialektikus és történelmi materializmust. A burzsoá teoretikusoknak és történészeknek ebben a marxizmus ellen inditott hadjáratában rendkivül élesen kiütközött az a cáfolhatatlan tény, hogy a hanyatló osztály szolgálatában a történettudomány menthetetlenül zsákutcába jutott és a kapitalista országokban még ma is ott rekedt. Ez különösen világosan bizonyitja az amerikai imperializmus szolgálatába állitott mai burzsoá történettudomány krónikus betegsége és rothadása.

Lenin zseniális müveiben töviről-hegyire kimutatta a burzsoá történetirás legelterjedtebb történeti koncepcióiról, hogy azok nem állnak helyt. Különösen sulyos csapást mért a különféle tudományellenes nézetekre Lenin "Materializmus és empiriokriticizmus" c. hires könyvében. Megcáfolta és tönkretette azt a tudományellenes elméletet, hogy a világ és különösképen a társadalom története megismerhetetlen, megvédte és továbbfejlesztette a társadalom fejlődésének objektiv törvényszerüségeit feltáró történelemről, mint tudományról szóló marxista felfogást. Leleplezte a tudomány burzsoá "segédeit" és arra tanitotta az összes tudományágak marxistáit, hogy "értsenek ahhoz, hogy keresztülvigyék <u>saját</u> vonalukat, és harcot folytassanak a velük szemben ellenséges erők és osztályok <u>egész vonalával</u>."/4/ V.I. Lenin azt az elsőrangu feladatot állitja a szovjet történettudósok elé, hogy engesztelhetetlen harcot folytassanak a történeti folyamat bármilyen antimarxista elferdítése és meghamisítása ellen.

Lenin helyeselte a történettudomány igazi objektivitását, de kiméletlenül leleplezte a burzsoá objektivizmust és hirdetőit, akik állitólagos apolitikus magatartásukkal leplezték a kapitalizmust kiszolgáló ideológiájuk reakciós, tudományellenes jellegét. Lenin azt követelte az élenjáró proletár tudomány képviselőitől, hogy elvhü, pártos álláspontból vizsgálják a jelenségeket és a folyamatokat. "A materializmus - irta Lenin - hogy úgy mondjuk, magában foglalja a pártosságot, amely arra kötelez, hogy az események minden megitélésénél közvetlenül és nyiltan egy bizonyos meghatározott társadalmi csoport álláspontjára helyezkedjünk."/5/ Lenin müvei a bolsevik pártosság klasszikus

---

4/Lenin, Materializmus és empiriokriticizmus, 351. l.

5/Lenin müvei, 1.k. 424.l.

mintaképei a tudományban, amely arra van hivatva, hogy nyíltan és bátran kifejezésre juttassa a történelem leghaladóbb és legforradalmibb osztályának - a proletariátusnak - alapvető érdekeit, hogy felszabadulásának ügyét szolgálja.

Lenin éles kritikával illette az üres szociologizálás tudományellenes módszerét, a sematizálást, a történelem vulgarizálását, amelyet M.N. Pokrovszkij alkalmatott, aki a burzsoá történetírást követve, tagadta az objektiv történeti megismerés lehetőségét.

A bolsevik párt és személyesen Sztálin elvtárs pozdorjává zúzták Pokrovszkijnak, a történelem, mint tudomány felszámolására törekvő, antimarxista "iskoláját", és megteremtettek minden feltételt ahhoz, hogy a marxista-leninista történettudomány sokoldalu és gyors fejlődésnek induljon a Szovjetunióban. És a nagy forradalmárok és a tudomány korifeusai - Lenin és Sztálin - lángeszének köszönhetjük, hogy a Marx és Engels által megalapozott igazi történettudomány olyan páratlan virágzást ért meg a szovjet szocialista államban.

Lenin új korszakot nyitott országunkban a történettudomány fejlődésében. Már a 19. sz. kilencvenes éveiben harcot indított a marxista állásfoglalás tisztaságáért, sikra szállt a történeti folyamat materialista felfogásáért és lerakta a marxizmus fejlődésének alapját az orosz történettudományban.

Marx és Engels egyik legnagyszerübb felfedezésének, a történelmi materializmusnak, a jelentőségét a következőképpen jellemezte Lenin: "A történelemre és a politikára vonatkozó nézetekben eladdig uralkodó zürzavar és önkény helyébe bámulatosan egyöntetü és összhangzatos tudományos elmélet lépett,- amely megmutatta, hogyan fejlődik a társadalmi életnek egyik formájából - a termelő erők növekedése következtében - egy másik, magasabbrendü forma - például a jobbágyrendszerből a kapitalizmus."/6/

Lenin kiemelte, hogy a marxizmus volt és lesz is az egyedüli helyes kulcs az emberiség történetének igazi tudományos megértéséhez: "A marxizmus - irta Lenin 1914-ben - megmutatta az utat, hogyan kell a gazdasági-társadalmi formációk keletkezésének, fejlődésének és hanyatlásának folyamatát átfogóan, minden oldalról tanulmányozni: a marxizmus valamennyi ellentmondó tendencia összességét vizsgálja, e tendenciákat a különböző társadalmi osztályok pontosan meghatározható életfeltételeire és termelési feltételeire vezeti vissza, kiküszöböli a szubjektivizmust és önkényességet az egyes "uralkodó" eszmék kiválasztásában vagy értelmezésében, kimutatja kivétel nélkül minden eszme és valamennyi különböző tendencia gyökereit az anyagi termelőerők állapotában."/7/

Sztálin elvtárs továbbfejlesztette V.I. Leninnek ezt a tételét és kihangsúlyozta, hogy a marxista filozófiai materializmus ki-

---

6/Lenin, Vál.művek. I. 66-67.l.
7/Lenin művei, 21.k. 45.l.

terjesztése a társadalom életének, a társadalom történetének tanulmányozására azt jelenti, hogy "a társadalom történetéről szóló tudomány, a tarsadalmi élet jelensegeinek minden bonyolultsága ellenére, éppoly exakt tudománnyá válhat, mint, mondjuk, a biológia, olyan tudománnyá, amely a társadalom fejlődéstörvényeit fel tudja használni gyakorlati alkalmazás céljából."/8/

A tudós csak akkor tudja teljes pontossággal megérteni az élet folyását a multban és a jelenben, ha a marxista dialektikus módszert alkalmazza a történeti jelenségek megismerésére. Csak ennek alkalmazásával képes a kutató az egyes népek vagy az egész emberiség történetében meglátni az egységes folyamatot, melynek méhében a régi elnal és az új érik. V.I. Lenin ragyogóan alkalmazta a marxista dialektikus módszert. Ez az oka annak, hogy Lenin olyan biztos és renditnetetlen volt úgy is, mint az élet kutatója, és úgy is, mint építője. Ebből származik az, hogy olyan visszafogottságtalan volt a vitákban, hogy olyan finom érzéke volt a társadalmi jelenségek gyökereinek, fejlődésének, elhaló elemeinek és a jövő egészséges hajtásainak felismeréséhez. V.I. Lenin bátor és egyben mély tudományos meglátásait és jóslatait mindig igazolta az emberiség történelmének egész következő fejlődésmenete.

A nagy Lenin kimerithetetlen alkotó elméje rendkivül széleskörü alkalmazási lehetőséget tárt fel a dialektikus módszernek a társadalom történetére való alkalmazására és a tudományt a történeti folyamat új törvényszerüségeinek felfedezésével gazdagította.

Lenin megvédte és továbbfejlesztette a történeti folyamat materialista felfogását, ragyogó mintaképeket adott a tudományos kutatásra a történelem területén és sok új kincscsel gazdagította a marxista-leninista tudományt. Nemcsak kora történetének, hanem a régi koroknak igen fontos problemáiról is mélyreható elemzést adott. Nemcsak történeti munkáiban, hanem sok más művében is olvashatunk olyan találó megállapításokat, amelyek az emberiség történetének legkevésbbé kikutatott kérdéseire vetnek fényt és egész váratlan, új szemszögből, de mindig fő oldalukat világítják meg. Műveiből és egyes történeti kérdésekre vonatkozó megállapításaiból a történettudomány lángelméje lép elénk, aki az emberiség fejlődésének folyamatát a maga egészében tette mélyreható vizsgálat tárgyává.

Amikor Leninről mint történész-kutatóról beszélünk, különösen nyomatékosan ki kell emelnünk, hogy az emberiség történeti multjának és jelenének, és elsősorban hazánk történetének alapos vizsgálata előtte sohasem volt öncél. Nem léteztek számára "akademikus" kérdések, azaz az élettől, az élet átalakitásától elszakított kérdések. A történettudomány kiváló mestere Leninben szétválaszthatatlanul párosult a történelem zseniális alkotójával.

8/ A SzK/b/P története, 1950. 141.l.

Szilárd meggyőződése volt, hogy az lehet marxista történész, aki nemcsak tanulmányozni akarja az emberek életét a történelemben, hanem tevőlegesen részt akar venni életük átalakításában is. Lenin és Sztálin egész tevékenységét a történettudomány területén áthatja az odaadó forradalmi harc szelleme. Lenin és Sztálin hatalmas történeti anyagot feldolgozó kutatómunkája, zseniális általánositásaik és következtetéseik mindig éles fegyverül szolgáltak és fognak szolgálni a Bolsevik Párt harcában, országunk népeinek és az egész szabadságszerető emberiségnek a kommunizmus diadaláért vívott harcában.

Óriási tudományos kutatómunkájuk elválaszthatatlan kapcsolatban állt a forradalmi harc és a szocialista építés gyakorlatával és jelentős felfedezésekkel gazdagította a történettudományt. Természetesen lehetetlen mindezeket jelen cikkünkben felsorolni. Csak néhány olyan rendkivül fontos felfedezésre akarunk rámutatni, amelyeket Lenin hazánk történelmének tanulmányozása, és a marxista elméletnek az orosz múltra és korának történelmére való alkalmazása során tett. Itt újból ki kell hangsúlyoznunk, hogy Lenin Oroszország történetének tanulmányozása során végzett gigászi munkájának óriási elméleti és egyben gyakorlati jelentősége van.

Lenin alkotó módon alkalmazta a marxizmust nagy hazánk történetére, feltárta az orosz történelem sajátos vonásait és a leszűrt tanulságokat a proletáriatus s az összes dolgozók forradalmi osztályharcának szolgálatába állitotta. Oroszország történetében elsősorban a központi, alapvető problémák érdekelték, amelyeknek megoldása elsőrangu jelentőségü volt abból a szempontból, hogy az oroszországi népek sikeresen vívhassák meg forradalmi harcukat a cárizmus és a kapitalizmus ellen, és hogy a szocialista forradalom győzelmet arasson.

Mikor Lenin a történelem színterére lépett, a hivatalos tudományban, ha különböző árnyalatokban is, de teljesen az a nézet uralkodott, hogy Oroszország fejlődésének "sajátos külön" útja van. Ennek az "elméletnek" a hirdetői "vésztegzár-fallal" akarták Orpszország történetét a Nyugat-Európában lezajló történeti folyamattól, és egyben proletariátusától és forradalmaitól elkeríteni. Ezzel kapcsolatban a hivatalos tudomány azt bizonygatta, hogy Oroszországban nem volt feudalizmus, mert ha elismerték volna, hogy Oroszországban volt feudális korszak, ez annak beismerését jelentette volna, hogy semilyen alapvető különbség nincs Oroszország és a többi európai ország fejlődése között. Az akkori idők burzsoá történészei közül egyedül P.N. Pavlov-Szilvanszkij próbálta felvetni, hogy Oroszországban volt feudalizmus; de természetesen ő is távol állt attól, hogy tudományosan megoldja ezt a kérdést, mert a feudalizmust nem társadalmi-gazdasági formációnak, hanem csak az intézmények összességének tekintette, szóval szük jogtörténeti szempontból vizsgálta.

A narodnyikok is azt hirdették, hogy Oroszország saját egyéni útján halad és útja gyökeresen eltér Nyugat-Európa fejlődésének útjától. A narodnyikok ideológusai, élükön N.K. Mihajlovszkijjal, tagadták, hogy Oroszország a kapitalista fejlődés útjára lépett és "bebizonyitották", hogy Oroszország elkerülheti a kapitalizmust, mert ennek nincsenek sem gazdasági, sem társadalmi-politikai gyökerei az orosz valóságban. Ezek rendkivül fontos problémák voltak, amelyek kapcsolatban álltak Oroszország egész történetének felfogásával és végeredményben abban a kérdésben csúcsosodtak ki, hogy merre halad Oroszország és mit kell tenni annak, aki nem akar elmaradni az élettől, hanem át akarja azt alakítani. Lenin azt a feladatot tűzte maga elé, hogy felülvizsgálja az Oroszország történeti fejlődésének jellegéről a burzsoá irodalomban meggyökerezett felfogást és hogy tudományos, marxista elemzés tárgyává tegye Oroszország történeti fejlődési folyamatát.

Lenin mesterien alkalmazta a marxista dialektikus módszert az orosz és a világtörténelem óriási konkrét anyagára, megcáfolhatatlanúl bebizonyitotta az emberiség történeti fejlődésének egységes voltát és pozdorjává zúzta azt a tudományellenes elméletet, hogy Oroszország történetének útja valamilyen "sajátos külön" út. "A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. művének első kiadásához irt előszavában ezt irta: "Érdekes, hogy mennyire azonosak ennek az általános folyamatnak alapvető vonásai Nyugat-Európában és Oroszországban, annak ellenére, hogy ez utóbbi mélyreható sajátságokat mutat, mind gazdasági, mint gazdaságonkivüli tekintetben."/9/

Lenin ebben a könyvében megvizsgálta azt a kérdést, hogy hogyan tértek át az orosz földbirtokosok a robotgazdálkodásról a kapitalista gazdálkodásra és szükségesnek tartotta, hogy vázlatosan leírja az orosz gazdasági élet útját a legrégibb időktől addig az időig, mikor Oroszországban kialakultak a kapitalista viszonyok. Lenin művének tervezete kizárta, hogy részletesebb elemzést adjon erről, de lényegében átfogta az egész fejlődési folyamatot. Ez világos elsősorban utalásaiból, melyekben rámutat arra, hogy a feudális földbirtoklás és a feudális kizsákmányolás a legrégibb idők óta fennállt Oroszországban. A földesurak - irja Lenin - "a parasztot már a "Russzkaja Pravda" idején gúzsbakötötték."/10/

A Lenyinszkij Szbornyikban kiadott fogalmazványában Lenin újból megismétli: "A "szabad" orosz paraszt a 20. században még mindig kénytelen a szomszéd földesúrnál robotmunkát végezni, teljesen ugyanugy, mint a 11. században a "szmerdek" /igy nevezi a "Russzkaja Pravda" a parasztokat./ 11/

9/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 9.1.

10/ Uo. 195.1.

11/ Lenyinszkij Szbornyik, IV. k. 237.1.

Lenin nem véletlenül fordult a Russzkaja Pravda korához. A Russzkaja Pravda volt a kiindulópontja Oroszország egész történeti fejlődésének megitélésénél. Teljes joggal állithatjuk, hogy Lenin nemcsak kitünően ismerte a Russzkaja Pravdát, hanem sok kérdését meg is világitotta. Lenin zseniális útmutatásai a Russzkaja Pravdával kapcsolatban megadják a marxista történészeknek a kulcsot a kievi állam legfontosabb kérdéseinek megértéséhez és ahhoz, hogy hogyan fejlődött a feudalizmus a szláv népeknél.

Lenin kimutatta, hogy Oroszországban a 9. század óta fennállt a feudális társadalmi-gazdasági formáció és ezzel jelentősen gazdagította a feudalizmus marxista felfogását. Klasszikus jellemzést adott a feudalizmusról, rámutatott arra, hogy a feudális robotgazdálkodásnak a következő fő vonásai voltak: 1./ a naturálgazdálkodás uralma, 2./ a paraszt ellátása termelőeszközökkel, többek között földdel és a paraszt földhözkötése, 3./ a paraszt személyi függése a földesúrtól, a mi a feudális úrnak lehetőséget adott arra, hogy gazdaságonkivüli kényszert alkalmazzon a parasztt szemben, 4./ a technika rendkivül alacsony szinvonala.

Tehát Lenin alaposan átgondolta a feudális társadalmi viszonyok egész rendszerét és ez tette képessé arra, hogy már a 19. század kilencvenes éveiben meg tudja világitani az orosz történelem folyamatát. Történelemfelfogásának az adta a különös erőt, hogy minden folyamat megitélésénél az egészből indult ki. Kora értékelésénél mindig az egész múltat is számbavette.

Lenin művei rendkivül nagy jelentőségüek az orosz obscsina lényegének és sorsának meghatározása szempontjából is. E kérdés körül már a 19. század dereka táján heves vita lángolt fel, amely messze túlment a "tisztán" tudományos problémák keretein. Az obscsina apologetái és elsősorban a narodnyikok azt igyekeztek bebizonyitani, hogy az obscsina örök idők óta fennáll és megingathatatlan: ebben látták a biztositékot az orosz proletariátus keletkezése ellen. Ugyancsak Mihajlovszkij azt állitotta, hogy a régi Oroszország erejét a paraszti obscsina-rendszer adta meg; elég ha ezt a rendszert megerősitjük, és Oroszország a kapitalizmus fekélyei nélkül fog haladni előre. Lenin természetesen nagyon jól látta a kapitalizmus negativ oldalait, de teljesen másként látta a történelem folyamatát mind egyetemes, mind orosz viszonylatban. Ezért a narodnyikok gazdaságtanát igy jellemezte, hogy az "nem egyéb az európai romanticizmus orosz válfajánál."/12/ "Kik azok a népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?" c. kiváló művében következetesen szétzúzta a burzsoá és a narodnyik történészek nézeteit s leleplezte a marxista elmélet szemszögéből Mihajlovszkijnak és fullajtárjainak elméleteit.

12/ Lenin művei, 2.k. 251.l.

Lenin ebben a könyvében kifejtette új, tudományosan megalapozott nézetét az obscsináról és sorsáról Oroszország egész történeti fejlődésével kapcsolatban, s ezzel előkészitette az őt leginkább érdeklő alapvető kérdésnek - a kapitalista viszonyok oroszországi fejlődése kérdésének - kimerítő megoldását. Rámutatott arra, hogy Oroszországban már a középkorban, de még inkább később, a faluközösségi viszonyok a régi kor maradványai voltak és nem játszottak döntő szerepet az orosz történelem fejlődése során. Később, "A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. zseniális művében a következőket írta: "A derék narodnyik még csak rá sem eszmélt arra, hogy miközben mindenféle terveket faragtak és cáfolgattak, a kapitalizmus ment a maga útján, az obscsinafalu megváltozott és a kis földbirtokosok falujává alakult át."/13/

Rendkivül nagy jelentőségüek a történettudomány számára Lenin ama művei, melyekben a kapitalizmus fejlődésének törvényszerüségeit vizsgálta. Ezt a kérdést sok oldalról megvilágitotta számos művében, de leginkább "A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. munkájában.

Ez a mű a történeti tanulmányok mintaképe, az elmélet tökéletesen párosul benne a konkrét anyag elemzésével, nincs benne alkalmi téma, a részletek mind a helyükön állnak, a következtetések szilárdan megalapozottak és érvekkel alá vannak támasztva.

Lenin ebben a művében kitűnően kifejti az újratermelés marxista elméletét, feltárja a narodnyikok állitásainak tarthatatlanságát, akik szerint lehetetlen a kapitalizmus kifejlődése Oroszországban, mert nincsenek piacok. Lenin kimutatta, hogy a narodnyikok állitásaival ellentétben, "a kapitalizmus "belső piacát" maga a fejlődő kapitalizmus hozza létre, amely fokozza a társadalmi munkamegosztást s a közvetlen termelőket tőkésekre és munkásokra bomlasztja."/14/ Az oroszországi belső piac kialakulását tanusitó adatok elemzése és általánositása rendkivül fontos helyet foglal el a könyvben.

A kapitalizmus fejlődését vizsgálva a mezőgazdaságban, Lenin bebizonyitotta, hogy a parasztgazdaság a kisárutermelés viszonyai között elkerülhetetlenül szüli a kapitalizmust. "A legutóbbi félévszázadban nálunk uralkodó elméletek ellenére, az orosz obscsina-parasztság nem ellenlábasa a kapitalizmusnak, hanem ellenkezőleg, annak legmélyebb és legszilárdabb alapja." /15/

13/Lenin művei, 321.l.

14/Uo. 51.l.

15/Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 164.l.

Lenin a kapitalizmus fejlődésének általános tüneteit kutatva feltárta, hogy az orosz mezőgazdaság számára két lehetőség, két út állt nyitva a kapitalista fejlődés felé: "Akár megmarad a jobbágysághoz ezer szállal fűzött régi földesúri gazdaság és lassan tisztán kapitalista "junker"-gazdasággá alakul át...Vagy pedig a forradalom szétrombolja a régi földesúri gazdaságot, szétzúzza a hűbériség minden maradványát, elsősorban a nagybirtokot." "Lehetséges persze a kapitalista fejlődés egyik vagy másik tipusa elemeinek legváltozatosabb kombinációja és csak menthetetlen vaskalaposok oldanák meg a felmerülő sajátos és bonyolult kérdéseket kizárólag azzal, hogy Marx valamely más történelmi korszakra vonatkozó egyik vagy másik véleményét idézik."/16/ Később, 1907-ben Lenin megjegyezte, hogy "Oroszország gazdaságtörténetében egészen nyílt formában jelentkezik a fejlődésnek mind a két tipusa."/17/ De már az 1861. évi jobbágyreform az első fejlődési utat a "porosz utat" mellett döntött, a mellett, hogy a feudális földesúri gazdaság lassan átnő a kapitalista gazdaságba és ezzel "évtizedekre a leggyötrelmesebb kisajátításra és rabszolgaságra ítéli a parasztokat, s maroknyi kisebbséget tevő "Grossbauer"-t /"nagyparasztot"/választ ki."18/

Az ipar történetében Lenin három szakaszt állapitott meg: a paraszti kisipar, a kapitalista manufaktura és a gépesített nagyipar szakaszát és ezzel marxista módon tudományosan eldöntötte a kapitalista manufaktura keletkezésének sokat vitatott problémáját.

"A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. művében cáfolhatatlanul bebizonyította, hogy "az agrárviszonyok fejlődése Oroszországban kapitalista úton halad <u>mind</u> a földesúri, <u>mind</u> a parasztgazdaságban, <u>mind</u> a "földközösségen" kivül, <u>mind</u> pedig azon belül. Ez az egyik. Hogy ez a fejlődés már <u>visszavonhatatlanul</u> meghatározta, hogy nem lehet a fejlődésnek más útja, mint a kapitalista út, <u>nem</u> lehetséges másféle osztálycsoportosulás, mint a kapitalista osztálycsoportosulás. Ez a második."/19/

Ilyenmódon Lenin "A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" című munkájában döntő csapást mért a narodnyikokra, eszmeileg teljesen szétzúzta őket. De ezzel még nem meritettük ki könyve történelmi jelentőségét. Lenin kielemezte a 19. századvégi Oroszország különböző osztályainak - különösen a proletariatusnak és a parasztságnak - a helyzetét és érdekeit. "Ez a tudományos elem-

---

16/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban 14.15.
17/ Lenin, Az agrárkérdésről, I. 459.
18/ Uo.
19/ Uo. II.81.

zés volt az alap, amelyre a bolsevikok taktikája az 1905-1907. évi forradalomban épült."/20/

Lenin azzal ellenőrizte következtetéseinek helyességét, hogy a valóság tényeire támaszkodott. "A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" második kiadásához írt előszavában, 1907-ben, azaz az első kiadás megjelenése után 8 évvel, azt irta, hogy a forradalmi mozgalom társadalmi- és gazdasági rendjéről és gazdasági alapjáról adott elemzését igazolja az összes osztályok fellépése a forradalom során és hogy kimutatta könyvében a forradalmi mozgalom gazdasági alapját. Lenin az 1905-1907. évi forradalom körülményeinek elemzése és az ez alatt az idő alatt a politikai életben végbement események megfigyelése révén olyan következtetést vont le, amely mutatja bámulatos előrelátását: "a következő összoroszországi fegyveres felkelésben miénk a győzelem!"/21/ Az 1905. évi osztályellentétek és osztályharc elemzésére alapította Lenin új tanítását: a burzsoá-demokratikus forradalom elkerülhetetlenül szocialista forradalomba fog átnőni, amelynek vezető ereje az oroszországi munkásosztály lesz.

Mivel Lenin a kapitalizmus oroszországi fejlődéséről írt könyvét a folyó élet /amelyben ő maga is tevékenyen részt vett/ eseményein ellenőrizte, természetesen újabb adatokkal kellett kiegészitenie, amelyekből azután újabb következtetéseket vonhatott le. Lenin nemcsak azt tüzte ki célul maga elé, hogy az életet tanulmányozza, hanem azt is, hogy átalakitsa, és így a jelennek és a jövőnek szentelte a legnagyobb figyelmet, de nem feledkezett meg természetesen a múltról sem. Kitünő jellemzést adott saját koráról "Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. művében.

Mint tudjuk "Marx és Engels a forradalomelőtti /így értjük, hogy a proletárforradalom előtti/ korszakban müködtek, amikor még nem volt fejlett imperializmus" /22/ és így természetesen nem is tehették ezt vizsgálat tárgyává. Ezt a feladatot Lenin oldotta meg kiválóan "Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. 1916 tavaszán írt klasszikus művében. Lenin volt az első marxista, aki a marxizmus-leninizmusnak e nagyszerü művében - amely hatalmas konkrét anyag mélyreható elemzésén alapul - tudományos kutatás tárgyává tette a kapitalizmus monopolista szakaszát és meghatározta a történelemben betöltött helyét.

Lenin megállapitotta, hogy "Az imperializmus...kapitalizmus olyan fejlődési fokon, amelyen kialakult a monopóliumok és a finánctőke uralma, a tőkekivitel kimagasló jelentőségre tett szert, megkezdődött a világ felosztása a nemzetközi trösztök által és befejeződött a föld egész területének felosztása a legnagyobb kapitalista országok által."/23/

20/Vlagyimir Iljics Lenin életének és tevékenységének rövid vázlata, M.1945. 45./oroszul/.
21/ Lenin, Vál.művek, I.695.
22/ Sztálin művei, 6. 79.
23/ Lenin művei, 22. 268.

Lenin a következőképen állapitotta meg az imperializmus helyét a történelemben "Az imperializmus és a szakadás a szocializmus táborában" c. művében: "Az imperializmus: a kapitalizmus külön történelmi fejlődés szakasza. Három sajátossága van: az imperializmus /1/ - monopolkapitalizmus; /2/ - élősdi vagy rotható kapitalizmus; /3/ - halódó kapitalizmus." /24/ Ebből természetesen nem következik, hogy a kapitalizmus magától, proletárforradalom nélkül elhal. Lenin az imperializmust "halódó kapitalizmusnak" nevezi, elsősorban azért "mert az imperializmus a kapitalizmus ellentéteit a legvégső fokig, a legszélső határokig élezi ki, amelyeken túl a forradalom kezdődik."/25/

Lenin tanulmányozta és feltárta az imperializmus általános fővonásait, de ugyanakkor megvizsgálta az imperializmusnak a különböző országokban mutatkozó konkrét jelenségeit és sajátosságait is. Természetesen különösen nagy figyelmet szentelt az oroszországi imperializmus jellemzésére. Rámutatott arra, hogy a cárizmus feudális katonai imperializmus, hogy Oroszországban "a legújabb keletü kapitalista imperializmust ügyszólván a kapitalizmus előtti viszonyok rendkivül sürü hálózata boritja be." /26/ Leninnek az orosz imperializmus sajátosságairól kifejtett gondolatait továbbfejlesztette I.V. Sztálin, különösen "A leninizmus alapjai" c. kimagasló munkájában, amely minden marxista történész kézikönyve. Rendkivül nagy jelentőségü a szovjet történettudomány számára Lenin és Sztálin ama megállapitása, hogy az orosz imperializmus feudális katonai imperializmus. Ennek segitségével a kutatók azoknak a legfontosabb sajátosságoknak tudnak mélyére hatolni, amelyek Oroszország történeti fejlődésében a 19.század végén és a 20.század elején megmutatkoztak, hanem azoknak is, amelyek a megelőző időkben nyilvánultak meg.

Rendkivül nagy kincset jelent a marxista tudomány és a munkásosztály forradalmi harca számára a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődésének Lenin által felfedezett törvénye is. "Lenin kimutatta,hogy az imperializmus viszonyai között a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődése és ellentétei különösen kiéleződtek."/27/ Lenin megállapitotta, hogy az imperializmus körülményei között a kapitalizmus ellentmondásainak kiéleződése elkerülhetetlenül forradalmi válsághoz vezet mind a kapitalista, mind a gyarmati államokban. Lenin leleplezte az "ultraimperializmus" Kautsky-féle teoriáját, amely azt bizonygatta, hogy az imperializmusban lehetségesek a békés kapcsolatok a kapitalista országok között és rámutatott arra,hogy az imperializmus szakaszában a kapitalizmus egyenlőtlen és ugrásszerü fejlődése elkerülhetetlenné teszi az időnként kirobbanó imperialista háborukat, amelyek meggyengitik az imperializmus erőit

24/Lenin művei, 23.k. 107.l.
25/Sztálin művei, 6.k. 80.l.
26/Lenin művei, 22.k. 268.l.
27/A SzK/b/P története, 1950. 206.l.

és elősegítik azt, hogy az imperializmus világfrontja leggyengébb láncszeménél átszakadjon. Az imperializmusnak ebből az elemzéséből azt a zseniális következtetést vonta le, hogy a szocializmus győzelmet arathat egy országban és hogy a szocializmus nem arathat győzelmet egyidejüleg az összes országokban. Lenin és Sztálin látták, hogy éppen Oroszország az, ahol leggyöngébb az imperializmus frontja és hogy ott lehet legelőször áttörni.

Lenin elmélete a szocialista forradalomról forradalmi távlatokat tárt fel az egyes országok proletárjai előtt és buzditotta kezdeményezőerejüket a nemzeti burzsoáziájuk ellen inditott támadás terén.

Sztálin elvtárs síkra szállt emellett az elmélet mellett a párt ellenségeivel vívott harca során és továbbfejlesztette ezt az elméletet. Már 1917 augusztusában a Bolsevik Párt VI. kongresszusán igazán látnoki erővel mondta: "Nincs kizárva az a lehetőség, hogy éppen Oroszország lesz az az ország, amely utat tör a szocializmushoz...El kell vetni azt az elavult felfogást, hogy csak Európa mutathat nekünk utat."/28/

Lenin és Sztálin zseniális előrelátását igazolta a történelem: a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és az országunkban folyó szocialista épités. A lenini-sztálini tanitás helyességének ujabb bizonysága volt az, hogy Európa és Ázsia számos országa elvetette a kapitalista rendszert és népi demokratikus rendszert vezetett be.

Természetesen Lenin történeti munkáiban elsősorban gazdasági kérdésekkel foglalkozott, de nagy mulasztást követnénk el, ha nem emlitenők meg azt, hogy igen nagy figyelmet szentelt az orosz társadalom felépitményének és elsősorban az államhatalom kérdésének. Az alkotó marxizmus nagyszerű műve, I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. munkája kihangsúlyozza, hogy "a felépitményt az alap hozza létre, ez azonban egyáltalán nem azt jelenti, hogy a felépitmény csupán visszatükrözi az alapot, hogy passziv, semleges, közömbös magatartást tanusit alapjának sorsa iránt, az osztályok sorsa, a rend jellege iránt."/29/

Lenin megcáfolta az orosz központositott állam keletkezéséről vallott hagyományos burzsoá és narodnyik nézeteket. Birálta a burzsoá történettudományban széltében elterjedt és a narodnyikok által felkapott sémát, amely szerint "a család törzszsé, a törzs pedig állammá terebélyesedett". Erről Lenin a következőket irta: "Ha a régi Oroszországgal kapcsolatban még lehetett beszélni nemzetségi szervezetről, kétségtelen, hogy a középkorban, a moszkvai állam korában ezek a nemzetségi kötelékek már nem voltak meg, vagyis az állam egyáltalán nem nemzetségi szövetségeken, hanem területi kapcsolatokon alapult: a földesurak és a kolostorok különböző he-

28/ Sztálin művei, 3.k. 205-206.l.
29/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, MLKK, 7.

lyekről parasztokat szedtek össze s az ilymódon alakult közösségek tisztára területi szervezeteket alkottak. De nemzeti kötelékekről a szó tulajdonképpeni értelmében az akkori időben aligha lehetett szó: az állam egyes "földekre", sőt részben fejedelemségekre hullott szét, amelyek megtartották egykori önkormányzatuk élő nyomait, közigazgatésuk sajátosságait, néha saját csapataikat /az egyes bojárok saját csapataikkal vonultak hadba/, saját vámhatáraikat stb. Csak az orosz történelem újkorát /kb a 17. sz-tól/ jellemzi e területek, földek és fejedelemségek tényleges egybeolvadása egy egészszé. Ezt az egybeolvadást nem a nemzetségi kötelékek idézték elő..., sőt még a folytatásuk és általánositásuk sem: a csere erősödése az egyes területek közt, a fokozatosan fejlődő áruforgalom, a kis helyi piacok országos orosz piacban való összpontosulása idézte elő. Minthogy pedig ennek a folyamatnak vezetői és urai a kapitalista kereskedők voltak, a nemzeti kötelékek megteremtése nem volt egyéb, mint a polgári kötelékek megteremtése."/30/

Lenin nézeteit a központositott orosz állam kialakulási folyamatáról továbbfejlesztette műveiben Sztálin elvtárs. Mint ő bebizonyitotta, Oroszországban és általában Európa keleti részén ezt a folyamatot meggyorsitották "az önvédelem követelményei", ami azt eredményezte, hogy itt soknemzetiségü államok jöttek létre. "Európa keleti részén - mutat rá Sztálin elvtárs - a központositott államok kialakulása, mivel az önvédelem követelményei /törökjárás, mongoljárás, stb./ sietették, a feudalizmus felszámolása előtt, tehát a nemzetek kialakulása előtt ment végbe."/31/ A szovjet történészeknek alaposan kell tanulmányozniok Lenin és Sztálin e tanitásait, mert csak igy tudnak helyesen eligazodni az orosz központositott állam kialakulásának és fejlődésének konkrét történeti kérdéseiben.

Lenin műveiben kritikai vizsgálat tárgyává teszi és megcáfolja az oroszországi államhatalom formájának fejlődéséről alkotott régi elképzeléseket is. Erről a rendkivül fontos kérdésről is Lenin adta a dolog lényegét megfogó, egyetlen helyes meghatározást: "Az orosz államrendszer fejlődése a legutóbbi három évszázad alatt megmutatta nekünk - irta 1911-ben - hogy osztályjellege megváltozott egy bizonyos irányban. A 17. századi monarchia a bojár dumával nem hasonlit a 18. századi hivatalnoki-nemesi monarchiához. A 19.század első felének monarchiája nem az, ami az 1861-1904-es évek monarchiája. Az 1908-1910-es években egy újabb fejlődési szakasz bontakozott ki, amely egy újabb lépést jelentett abban az irányban, amelyet a burzsoá monarchia felé irányuló útnak nevezhetünk. Ezzel a lépéssel szoros kapcsolatban áll úgy a III. Duma, mint mai agrárpolitikánk. Az újabb szakasz tehát nem véletlen müvé, hanem sajátos lépcsőfok az ország kapitalista fejlődésében."/32/

30/Lenin művei, 1.k. 153.1.
31/Sztálin művei, 5.k. 17.1.
32/Lenin művei, 17.k. 47.1. /oroszul./

Lenin az Oroszország államrendszerében a 17. század óta - tehát az orosz abszolut állam végleges kialakulásától fogva - végbement változások megvilágitásánál rámutat arra, hogy az orosz önkényuralom fejlődésében minden új forma az alapban végbement változásoknak és az osztályerők megváltozott viszonyának eredménye. Az önkényuralmi rendszer minden új formájának lényege az, hogy az uralkodó osztály új osztálytámaszok segitségével akarja uralmát megszilárditani. Hogy mi váltja ki az új osztálypillérek utáni kutatást, azt Lenin rendkivül világosan megmagyarázza: "A bonapartizmus, a régi, patriarchális vagy feudális, szilárd és erős támaszát elvesztett monarchia lavirozása. A monarchia ekkor kénytelen egyensulyozó mutatványokat végezni, nehogy megdőljön, kacérkodni, hogy uralmon maradhas - son, megvesztegetni hogy boldoguljon...És Sztolipin agrárbonapartizmusa, amelyet ezen a ponton teljesen tudatosan és rendületlen erővel támogatnak mind a feketeszázas földesurak, mind az októberi burzsoázia, még létre sem jöhetett volna, nemhogy már két éve tartsa magát, ha az obscsina maga nem fejlődött volna kapitalista irányban, ha az obscsinán belül nem keletkeztek volna állandóan olyan elemek, amelyekkel az önkényuralom kikezdhetett volna, akiknek azt mondhatta:"gazdagodjatok", "rabold ki az obscsinát, csak támogass engem!"/33/

Tehát Lenin mélyrehatóan átlátta, hogy mi a monarchiának és támaszainul szolgáló pilléreinek lényege, ugyhogy 1911-ben pontos itéletet tudott mondani az önkényuralom felett: "Sztolipin arra törekedett, hogy a régi edényt új borral töltse meg, hogy a régi önkényuralmat burzsoá monarchiává alakitsa át, és a sztolipini politika csődje a cárizmus csődje ezen az utolsó uton, a cárizmus számára elgondolható utolsó úton."/34/

Rendithetetlenül hitt az orosz proletariatus győzelmében. Már jónéhány hónappal az Októberi Forradalom előtt irt "Állam és forradalom" c. munkájában visszaállitotta Marx és Engels igazi tanitását az államról s az 1905 és 1917-es forradalmak tapasztalatai alapján továbbfejlesztette a marxista államelméletet és a proletárdiktatura marxista elméletét. Zseniális éleslátással rámutatott arra, hogy "az átmenet a kapitalizmusból a kommunizmusba természetesen okvetlenül létrehozza a politikai formák óriási gazdagságát és változatosságát, de emellett a lényeg elkerülhetetlenül ugyanegy lesz: a proletariatus diktatúrája.35/

V.I. Lenin nagy barátja és küzdőtársa, I.V. Sztálin, megvédte és továbbfejlesztette Lenin elméletét, kidolgozta a szovjet szocialista állam elméletét, funkcióit, egyes szakaszait, fejlődésének hajtóerőit illetően, és teljesen megoldotta azt a kérdést, hogy mi lesz az állam sorsa a kommunizmusban.

33/ Lenin művei, 15.k. 245-246. /oroszul/

34/ Lenin, Vál. művek, I.k. 729.l.

35/ Uo. II.k. 183.l.

Lenin és Sztálin műveikben megdöntötték a burzsoá tudomány Oroszország történetéről felállitott tételeit, melyet egyedül az orosz nemzet történetével azonositottak. Lenin és Sztálin alaposan kitágitották hazánk történeti multjának tanulmányozási kereteit, leszögezték, hogy ebbe - mint leválaszthatatlan és fontos alkotórész - beletartozik a soknemzetiségü orosz állam összes népeinek története.

Lenin, szoros eszmei együttmüködésben Sztálin elvtárssal, a régi és a korabeli történeti anyag mélyreható vizsgálata alapján kidolgozta a párt programmját a nemzeti kérdésről. Lenin és Sztálin művei a nemzeti kérdésről irányt mutatnak a szovjet történészeknek mind hazánk, mind más országok történetében felmerülő számos probléma megoldásában és felfegyverzik őket a burzsoá-nacionalista és kozmopolita hamisitások elleni harcra.

Lenin és Sztálin arra tanitanak bennünket, hogy megbecsüljük mind a nagy, mind a kis népek nemzeti kulturáját és haladó történei hagyományait. "A nemzeti nihilizmus - tanitja Sztálin elvtárs - csak árt a szocializmus ügyének, mert a burzsoá nacionalisták malmára hajtja a vizet."/36/

Lenin műveiben az egyik központi helyet az a kérdés foglalja el, hogy milyen szerepet töltött és tölt be az orosz nép a világtörténelemben. Nagy hazafiui büszkeséggel irt Lenin az orosz nép dicső forradalmi hagyományairól. Szembeállitotta a különféle árnyalatu sovinizmust az orosz bolsevikok hazafiasságával "A nagyoroszok nemzeti büszkeségéről" irt cikkében: "Idegen-e tőlünk, a nagyorosz öntudatos proletároktól, a nemzeti büszkeség érzése? Persze, hogy nem! Mi szeretjük nyelvünket és hazánkat, mi legtöbbet azon munkálkodunk, hogy hazánk dolgozó tömegeit /vagyis hazánk lakossága kilenctized részét/ tudatos demokrata és szocialista életre emeljük. Nekünk mindennél fájóbb látni és érezni azt, hogy a cári hóhérok, a nemesek és a kapitalisták mennyi erőszakot, elnyomást és komiszkodást követnek el szép hazánkon. Mi büszkék vagyunk arra, hogy ez az erőszak a mi körünkben, a nagyoroszok körében ellenállást váltott ki, hogy ebből a környezetből nőtt ki Radiscsev, nőttek ki a dekabristák, a 70-es évek raznocsinyec forradalmárai, hogy a nagyorosz munkásosztály 1905-ben hatalmas forradalmi tömegpártot teremtett meg, hogy a nagyorosz muzsik ugyanakkor demokratává kezdett lenni, kezdte lerázni magáról a papot és a földesurat."/37/

Már a 20. század legelején, mikor a forradalmi mozgalom központja áttevődött Oroszországba, lángelméjével előre látta,

---

36/ Sztálin művei, 4.k. 96.l.

37/ Lenin, Vál. művek, I.k. 892.l.

hogy az orosz munkásosztálynak a legforradalmibb szerepet kell betöltenie a világtörténelemben - a nemzetközi forradalmi proletariatus szerepét. Később, mikor "Baloldaliság" - a kommunizmus gyermekbetegsége" c. klasszikus művében levonta az orosz történelem lezárult szakaszának eredményeit, rendkivüli nyomatékkal mutatott rá Oroszország dolgozóinak világtörténelmi érdemeire, hiszen a Bolsevik Párt vezetésével gyökeres fordulatot hoztak létre az emberiség történetében. Lenin felszólitotta az egész világ proletárjait, hogy tanuljanak az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom tapasztalataiból és kiemelte, hogy "az orosz minta a világ minden országának mutat egyetmást, méghozzá igen lényegeset, elkerülhetetlen és nem is távoli jövőjükből."/38/

Lenin nagyra értékelte az orosz népnek a külföldi hóditók elleni harcában, a testvéri szláv és egyéb szabadságszerető népek függetlenségi harcában tanusitott nagy szolgálatait. Büszkén emlékezett meg az orosz nép kiváló adottságairól, a haladó hazai tudomány és kultura nagyszerü eredményeiről, és azokról a kincsekről, amellyel hazánk a világ civilizációját gazdagitotta.

Lenin tanitását az orosz nép világtörténelmi szerepéről továbbfejlesztette és gazdagitotta Lenin ügyének zseniális folytatója - I.V. Sztálin. Mindnyájunknak emlékezetünkbe véséődtek Sztálin elvtárs szavai a nagy orosz nemzetről, a Sztálin elvtárs emlitette dicső nevek, amelyek az élenjáró orosz demokratikus kultura, a katonai ujitások és az élenjáró stratégia halhatatlan hagyományait testesitik meg. Nekünk, a szovjet történészeknek az a feladatunk, hogy tovább tanulmányozzuk és propagáljuk ezeket a dicső hagyományokat, amelyek elősegitik népünknek az életetadó szovjet hazafiság szellemében való nevelését.

Összefoglalva, Lenin rendkivül sok uj és bátor megállapitást vitt Oroszország történelmének értelmezésébe. Teljes képet adott Oroszország történetének folyásáról a legrégibb időktől fogva napjainkig, pontosan meghatározta periodizációját és az emberiség világtörténetével elszakithatatlan szoros kapcsolatban mutatta be hazánk történetét.

Amit elmondtunk, még távolról sem minden.

Nem lenne teljes a képünk Leninről, mint történészről, ha akár csak röviden is meg nem emlézenénk arról, hogy Lenin nemcsak Oroszország történetével foglalkozott. Aki csak kézbe veszi "Műveinek" bármelyik kötetét, azonnal látja, hogy milyen széles volt történeti érdeklődési köre, hogy milyen egyénileg, milyen alaposan és teljesen

38/ Lenin művei, 31.k. 6.l.

lenini módon - nyílt bármely ország történetéhez. Műveiben rendkívül értékes gondolatokat találunk az antik államok történetéről, a középkori és újkori államok, európai és ázsiai államok, vagy Amerika történetéről. Így például tanulságos és igen aktuális Lenin jellemzése az amerikai imperializmusról, amely feltárja agresszív, rabló politikájának gyökereit. Lenin és Sztálin művei, amelyekben könyörtelenül leleplezik a rabló amerikai imperializmust és a hírhedt tengerentúli "demokráciát", arra buzdítják a szovjet történészeket, hogy harcoljanak a békéért és az egész világ társadalmi haladásáért.

A szovjet történettudomány összes vívmányait Leninnek és Sztálinnak - a marxizmus-leninizmus két nagy korifeusának köszönheti. Sztálin elvtárs műveiben továbbfejlesztette a marxizmus-leninizmust. Egyetlen olyan műve, egyetlen olyan beszéde sincs, amely ne vetne fényt a történettudomány egyik vagy másik kérdésére. Tanításai hatalmas emelők voltak és lesznek mindig a történettudomány fejlődésében. Rendkívül nagy jelentőségű a történészek számára Sztálin elvtárs klasszikus műve "A dialektikus és történelmi materializmusról". Felbecsülhetetlen új kincs a marxista-leninista tudomány számára, óriási lépést jelent fejlődésében Sztálin elvtárs kiváló műve, a "Marxizmus és nyelvtudomány". Sztálin elvtárs - a ma Leninje.

- - -

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 1. számában.

KOZLOV G.V.:

A kapitalizmus általános válságának kiéleződése jelenlegi szakaszában.

Г.В. КОЗЛОВ: Общий кризис капитализма и его обострение на современном этапе.

OKK: C 1131.

A kapitalizmus általános válsága - az egész kapitalista rendszer válságának, a háborúknak és proletárforradalmaknak, a kapitalizmus forradalmi összeomlásának és a szocializmus megszilárdulásának korszaka. "Lenin azt mondta, hogy miután a proletariátus országunkban győzelmet aratott, új korszak kezdődött, a világforradalom korszaka az a korszak, amely tele van konfliktusokkal, győzelmekkel és vereségekkel, az a korszak, amely a kapitalizmus főbb országaiban a proletariátus győzelmére vezet." /1/

A kapitalizmus általános válságának korszakát a világkapitalizmus fokozódó bomlása jellemzi. Folyik a verseny, a harc a két szembenálló ellentétes rendszer, a kapitalizmus és szocializmus között. Az imperializmus uralmának központjaiban az osztályharc éles ütközetei és proletárforradalmak dúlnak: kibontakoznak a forradalmak a gyarmatokon és függő országokban, amelyek aláássák az imperialista államok hátországát és az imperializmus tartalékaiból a szocializmus tartalékaivá változtatják azokat. Véres, pusztító imperialista háborúk folynak idegen területek leigázására, melyek az imperialisták kölcsönös meggyengülésére és általában a kapitalizmus pozicióinak meggyengülésére vezetnek.

A kapitalizmus általános válságának létrejöttét törvényszerüen előkészitette a kapitalizmus egész megelőző fejlődése, különösen pedig annak monopolista szakasza. Az imperializmus korszakában a "haladó" kapitalizmus élősdi és rothadó kapitalizmussá alakult át. Az imperializmusban a kapitalizmus összes ellentmondásai a végsőkig kiéleződtek, a proletárforradalmak korszaka megkezdődött. V.I. Lenin az imperializmus történelmi helyét jellemezve, ezért nevezte halódó kapitalizmusnak, a proletáriátus társadalmi forradalma előestéjének.

A kapitalizmus általános válságáról szóló tanítás az imperializmus lenini-sztálini elméletén alapul és ennek az elméletnek az alkotórészét képezi. E tan alapját a V.I. Lenin által felfedezett és Sztálin által sokoldalúan továbbfejlesztett törvény: "a kapitalizmus egyenlőtlen gazdasági és politikai fejlődésének törvénye az imperializmus korszakában képezi. Mivel a monopol-

---

1/ Sztálin művei, 7.köt. 95.l.

kapitalizmus egyenlőtlenül fejlődik, a szocializmus győzelme az összes országokban egyidejüleg lehetetlen, a szocializmus győzhet kezdetben néhány, vagy akár egyetlen kapitalista országban is. Ez azt jelenti, hogy a proletariátusnak egyetlen országban való győzelme és a kapitalizmusnak az összes országokban való végső pusztulása között egész történelmi periodus van, a kapitalizmus általános válságának forradalmi megdöntésének időszaka.

Az imperializmus arcvonalát legelőször Oroszországban törték át, mert a cárizmusban - ahogy Sztálin elvtárs rámutatott - hatványozottan összpontosultak az imperializmus legrosszabb vonásai, Oroszország volt a világimperializmus láncának leggyengébb láncszeme"... A forradalom győzelme egy országban, az adott esetben Oroszországban nemcsak az imperializmus egyenlőtlen fejlődésének és fokozódó bomlásának terméke. Egyszersmind a világforradalom kezdete és előfeltétele."/2/

A Szovjetuniónak a Nagy Honvédő Háborúban az 1941-1945. években aratott világtörténelmi győzelme eredményeként Kina, továbbá számos Közép- és délkelet-európai ország forradalmi úton szakadt ki a kapitalizmus rendszeréből. Ez ragyogóan igazolja Leninnek és Sztálinnak a szocialista forradalom fejlődéséről szóló tanítását.

A kapitalizmus általános válságáról szóló tanítást V.I. Lenin és I.V. Sztálin alkotta meg. Lenin halhatatlan ügyének lángeszü folytatója, Sztálin elvtárs, Leninnek az imperializmusról szóló tanítására támaszkodva megalkotta a kapitalizmus általános válságának jól megalapozott elméletét. Sztálin elvtárs a kapitalizmus általános válságát úgy jellemzi, mint az imperializmus fokozódó bomlásának, a kapitalizmus összeomlásának időszakát, mint a proletár világforradalom periódusát.

"Elmúlt a kapitalizmus "stabilitásának" korszaka és magával vitte a burzsoá rend megingathatatlanságának legendáját.

Eljött a kapitalizmus összeomlásának korszaka."/3/

"A kapitalizmus, - mondja Sztálin elvtárs - soha többé vissza nem szerzi magának azt a "nyugalmat", és azt a "biztonságot", azt az "egyensúlyt" és azt a "stabilitást", amellyel azelőtt kérkedett, mert a világkapitalizmus válsága a fejlődés olyan fokát érte el, hogy a forradalom lángjainak okvetlenül fel kell lobogniuk hol az imperializmus központjaiban, hol perifériáin, semmivé téve a kapitalista foltozgatást s nap-nap után közelebb hozva a kapitalizmus bukását." /4/

2/ Sztálin művei, 6.k. 437.l.

3/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 227.l.

4/ Uo.226.l.

Sztálin elvtárs a Szovjetunió Kommunista /bolsevik/ Pártjának XVI. Kongresszusán tartott beszámolójában a kapitalizmus általános válságának klasszikus meghatározását és fő ismertetőjeleinek sokoldalu jellemzését adta. Alapvető és döntő ismertetőjele az imperializmus általános válságának a világ két ellentétes táborra szakadása, - a szélesedő, erősödő és fejlődő szocialista rendszerre és a kapitalizmus mindinkább rothadó és halódó rendszerére. A kapitalizmus általános válsága "elsősorban azt jelenti, hogy az imperialista háború és következményei fokozták a kapitalizmus rothadását és felbillentették egyensúlyát, hogy most a háborúk és forradalmak korszakában élünk, hogy a kapitalizmus a világgazdaságnak már nem egyedüli és nem az egész földkerekséget átfogó rendszere, hogy a tőkés gazdasági rendszeren kivül van szocialista rendszer is, amely gyarapodik, amely sikereket ér el, amely szemben áll a tőkés rendszerrel és amely már puszta létével szemléltetően bizonyitja a kapitalizmus rothadását, megingatja annak alapjait."/5/

A kapitalizmus általános válságának alapvető tartalma a két ellentétes rendszer: a szocialista és kapitalista rendszer harca. Sztálin elvtárs "Két tábor" cimü cikkében még 1919 februárjában tudományosan megalapozta e tételt és rámutatott arra, hogy a világ visszavonhatatlanul és megmásithatatlanul két táborra szakadt: az imperializmus és a szocializmus táborára. "E két tábor harca a tengelye a ma egész életének, ez az egész tartalma a régi és az uj világ mai bel- és külpolitikájának."/6/

A két rendszer közti harc a legkülönbözőbb gazdasági, politikai, ideológiai, diplomáciai formákat ölti: a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális élet minden területén szakadatlan történelmi verseny folyik a szocializmus és kapitalizmus rendszere között. Ebben a versenyben kétségtelenül a szocialista rendszer győz a kapitalizmus rovására. A szovjet társadalmi és államrend dicsőn kiállta az összes megpróbáltatásokat és bebizonyitotta életerejét.

A kapitalizmus általános válsága "továbbá azt jelenti, hogy az imperialista háború, valamint a forradalom győzelme a Szovjetunióban megingatta az imperializmus pilléreit a gyarmati és függő országokban, hogy ezekben az országokban az imperializmus tekintélye már megrendült, hogy az imperializmus ezekben az országokban már nem tud a régi módon uralkodni."/7/

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak hatalmas jelentősége volt a gyarmatok és függő országok elnyomott népeinek felébresztésében az imperializmus elleni harcra való mozgósításában. A kinai nép vezére, Mao Ce Tung mondja: "Az Októberi Forradalom ágyúdörgése hozta meg számukra a marxizmust-leninizmust. Az Októberi

---

5/ Sztálin művei, 12.k. 266.l.

6/ Sztálin művei, 4.k. 244.l.

7/ Sztálin művei, 12.k. 266.l.

Forradalom segitett az egész világ és Kina haladószellemü elemeinek abban, hogy a proletáriátus világnézetét alkalmazhassák országuk sorsának előrelátására...Az oroszok útján kell járnunk - ezt a következtetést vonták le."/8/

Az Októberi [illegible] kínai nemzeti felszabadító mozgalom győzelme újabb hatalmas csapást jelentett a világimperializmus egész rendszerére és az imperialista agresszió összes terveire.

A gyarmatok és félgyarmatok népei nemzeti felszabadító mozgalmának vezetője mindinkább a munkásosztály lesz. Korábban, az első világháborúig, a nemzeti nagyburzsoázia és a feudális vezetőkörök tartottak igényt arra, hogy a gyarmati és függő országok népeinek az imperializmussal szembeni ellenállását irányitsák, hogy azután a vezetést magukhoz ragadva elárulják népük harcát. Az első világháború és az Októberi Forradalom után azonban a helyzet gyökeresen megváltozott. Ma a gyarmati országokban a proletáriátus a nemzeti felszabadító harc vezetője.

A kapitalizmus általános válsága "azt is jelenti, hogy a háború alatt és után megjelent és kifejlődött a gyarmati és függő országok saját fiatal kapitalizmusa, amely a piacokon sikeresen versenyez a régi tőkés országokkal s ezzel élesebbé, bonyolultabbá teszi a felvevő piacokért folyó harcot."/9/

Az első világháború lökést adott a kapitalizmus fejlődésének a gyarmatokon és félgyarmatokon. A háborús árukereslet megnövekedése a gyarmatosító ország burzsoáziáját arra kényszeritette, hogy bizonyos fokig növekedni engedje a gyarmatok és függő országok nemzeti iparát. Háborús megrendeléseket kaptak a gyarmatosító országtól, de a rendelések kifizetése a gyarmati népek terhére történt. Az első világháború után a függő és gyarmati országokban tovább fejlődött a helyi kapitalizmus. A gyárüzemek száma Indiában az 1914. évi 2436-ról 1930-ra 8146-ra, a munkások száma ennek megfelelően 951.000-ről 1,528.000-re nőtt. Míg 1913-ban Indiában 272 pamutszövetgyár volt, addig 1932-ben 339 és 1948-ban már 442. Kinában /Mandzsuria nélkül/ a gyárüzemek száma az 1913-as évi 245-ről 1920-ban 700-ra és 1934-ben 2250-re nőtt. A gyarmatok és függő országok iparának fejlődése a nemzeti burzsoázia és különösen a proletariátus megnövekedésével járt együtt, valamint a kapitalista gazdaság piacproblémáinak kiéleződésével és ez a gyarmatosító hatalmak és gyarmatok közti ellentmondások fokozódására vezetett.

A kapitalizmus általános válsága "végül azt jelenti, hogy a legtöbb tőkés országban a háború súlyos örökségeként krónikus jelenséggé vált, hogy az üzemek teljesitőképességét nem használják ki teljesen s hogy milliós munkanélküli hadseregek alakultak, amelyek tartalékhadseregekből a munkanélküliek állandó hadseregeivé váltak."/10/

8/Mao Ce Tung: A népi demokrácia diktatúrájáról. A kinai forradalom diadalmas útja c. kötet. Szikra, 1950. 224.l.
9/Sztálin művei, 12.k. 266-267.l.
10/Uo. 267.l.

A kapitalizmus általános válságának időszakában a fejlődő termelőerők és a kapitalista termelési viszonyok közti kiengesztelhetetlen ellentmondás a végsőkig fokozódott. A kapitalizmus a társadalom és a termelőerők fejlődésének oly hatalmas fékjévé vált, mint azelőtt soha. Amíg a kapitalizmus általános válságának korszaka előtt, a termelés ciklikus fellendülése idején az ipar kapacitását nagymértékben kihasználták és a munkanélküliek tartalékserege jelentősen csökkent, addig a kapitalizmus általános válságának időszakában az ipar teljesítőképessége még a ciklikus felélénkülés és fellendülés fázisában is nagymértékben kihasználatlan és megmarad a munkanélküliek sokmilliós serege.

Még a meghamisított burzsoá statisztika is kénytelen elismerni a kapitalista országok üzemeinek rendkívüli méretű krónikus kihasználatlanságát. Így a burzsoá statisztika adatai szerint Németországban 1929-ben - azaz az ipari fellendülés idején - a termelési kapacitás kihasználása csak 67 %-os, a válság alatt 1932-ben pedig csak 38 %-os volt. Angliában 20 éven keresztül, 1915-1935-ig, a kapacitás kihasználása átlagosan mindössze 67 % volt. Az Egyesült Államok iparának termelési apparátusa az 1929-33-as évek gazdasági világválságának előestéjén, kétharmadánál kisebb mértékben volt kihasználva, a második világháború előtt pedig kapacitásának kb a felét használták ki. Jelentős méreteket ölt a kapitalista országok üzemeinek krónikus kihasználatlansága a második világháború után is, annak ellenére, hogy ezen országokban fegyverkezési hajsza folyik és tombol a militarizmus. Világos bizonyítéka az a kapitalizmus rothadásának és élősdiségének, amely nem képes kihasználni a rendelkezésre álló termelőerőket.

A kapitalizmus általános válságának korszaka előtt a munkanélküliek százaléka a munkásság összlétszámához viszonyítva az ipari fellendülés korszakában általában 2-4 %-ra csökkent. A kapitalizmus általános válságának bekövetkezése után Németországban a szakszervezetek munkanélküli tagjainak száma /csökkentett adatok szerint/ még az ipari fellendülés éveiben sem volt kevesebb átlagosan 10 %-nál, viszont az 1929-33-as gazdasági válság éveiben 46 %-ra emelkedett. Angliában az ipari fellendülés éveiben a munkanélküliek száma több mint 10 %-a volt az összes biztosítottaknak, az 1929-33-as évek válságának idején pedig több mint 20 %-a. Az Egyesült Államokban a hirhedt "prosperity" időszakában, 1928-29-ben 5 millió munkanélküli volt. Ugyanezekben az években az Amerikai Munkaszövetség /AFL/ tagjai közül a munkanélküliek havi átlaga 9-18 % közt mozgott. Az 1929-33-as évi válság idején az Egyesült Államokban 17 millióra nőtt a munkanélküliek száma, az AFL tagjai közül 1933 elején 34 % volt teljesen munkanélküli és 20 % részleges munkanélküli. A munkanélküliek sokmilliós állandó hadseregének jelenléte a kapitalizmus általános válságának időszakában rendkívül lerontja a kapitalista országok egész munkásosztályának anyagi helyzetét.

A kapitalizmus általános válsága a kapitalizmus alapvető válsága lévén, a burzsoá társadalom minden területére rányomja kitörölhetetlen bélyegét. A kapitalista termelési viszonyok jelenleg még kevésbbé felelnek meg a modern termelőerők jellegének, mint bármikor a múltban. A kapitalista rend sok országban ma még tartja

magát, mert a burzsoá felépitmény mindent megtesz saját kapitalista alapjának fenntartása érdekében és szélsőségesen reakciós szerepet játszik. A kapitalista országokban és mindenekelőtt az Egyesült Államokban a burzsoá állam elnyomja a dolgozókat, minden rendelkezésre álló erőszakos eszközt felhasznál ellenük: a hadsereget, a rendőrséget, csendőrséget, börtönöket, koncentrációs táborokat,a törvényhozó, birósági és adminisztrativ apparátust. A burzsoa sajtó, film, rádió, iskola, egyház, tudomány pedig a tömegek becsapásának célját szolgálja.

A kapitalizmus általános válsága nemcsak egy, valamely egyedüli kapitalista országra terjed ki, hanem az egész kapitalista rendet a maga egészében átfogja és nem periódikusan megismétlődő jelenséget, hanem történelmi folyamatot jelent, amely létrejött és fennmarad a kapitalizmusnak az összes országokban való végső pusztulásáig.

Sztálin elvtárs a Szovjetunió Kommunista /bolsevik/ Pártja XV. Kongresszusán rámutatott arra, hogy "Mig az 1920-21-es évek átmeneti háborúutáni gazdasági válságát, amely a kapitalista országokon belül zűrzavart, az országokon kivül pedig a kölcsönös kapcsolatok széthullását idézte elő, befejezettnek tekinthetjük és ennek eredményeképpen a részleges stabilizáció időszaka állott be, addig a kapitalizmusnak az általános és fő válsága, amely annak eredményeképpen bontakozott ki, hogy az Októberi Forradalom győzött és a Szovjetunió kiszakadt a világkapitalizmus rendszeréből, nemcsak nem fejeződött be, hanem ellenkezőleg, egyre inkább mélyül és megingatja magának a világkapitalizmus létének az alapját"/11/

A kapitalizmus általános válsága a túltermelési válságokat mind gyakoribbá és tartósabbá, mind mélyebbé és rombolóbbá teszi, amelyek rendkivüli pusztitást végeznek a kapitalista országok gazdaságában,sulyos megpróbáltatást jelentenek a kapitalista országok dolgói számára. A kapitalizmus általános válsága a burzsoázia számára mindjobban megnehezíti a gazdasági válságokból való kilábalást a kapitalizmus belső gazdasági erőinek működése révén. Legszembeszökőbb példa erre az 1929-33-as évek gazdasági válsága, amely általános volt és az egész világra kiterjedt. A gazdasági válságok a maguk részéről fokozzák és kiélezik a kapitalizmus általános válságát.

A kapitalizmus általános válsága az imperializmus korszakának befejező szakasza. Ezért helytelen a kialakuló imperializmus egész időszakát a kapitalizmus általános válságaként felfogni, mint azt Varga akadémikus teszi. Varga azt állitja, hogy a kapitalizmus általános válsága akkor kezdődött, amikor a szabadversenyes kapitalizmus átalakulása monopolkapitalizmussá befejeződött a kapitalista világ legfontosabb országaiban, azaz mintegy a 20.század kezdetén./12/

11/Sztálin művei, 10.k. 258.l. /oroszul/.

12/Lásd "Mirovoe hozjajsztvo i mirovaja politika" Moszkva, 1946. 6.sz. 8.l.

Ez az állitás a kapitalizmus általános válságának az imperializmus egész korszakával való azonositását jelenti. Az ilyen azonositás gyökerében hibás. Jóllehet a kapitalizmus általános válsága közvetlen kapcsolatban van az imperializmussal és abból nőtt ki, mégsem következett be a szabad versenyen alapuló kapitalizmusnak monopolkapitalizmussá való átalakulásával egyidejüleg. A kapitalizmus általános válságának korszaka a szocialista világforradalom korszaka, a kapitalizmus összeomlásának, pusztulásának korszaka. Az első világháború és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentette a szocialista világforradalomnak, a kapitalizmus általános válságának kezdetét.

Ha az imperializmus korszakának kezdetét a kapitalizmus általános válságának kezdetével azonositanánk, ez azt jelentené, hogy figyelmen kivül hagyjuk azokat a kapitalista világrendszerben végbement gyökeres változásokat, melyek az első világháború és az Októberi Forradalom Oroszországban való győzelme eredményeképpen következtek be. Ez azt jelentené, hogy megfeledkezünk arról az elvi tételről: a világ két ellentétes rendszerre való szakadása és ezek egymással való harca a kapitalizmus általános válságának alapvető és döntő ismérve. Annak elismerése, hogy a kapitalizmus általános válsága az első világháborúval és az Októberi Szocialista Forradalommal kezdődött, nem jelenti annak tagadását, hogy a kapitalizmus válságának elemei, előfeltételei már a kapitalizmus imperialista stádiumába való átmenetének idején megérlelődtek.

Ilyenformán a kapitalizmus általános válságának kezdetét az első világháború és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom teremtette meg. "Az imperialista háború óta és különösen azóta, hogy a proletárforradalom győzelmet aratott a Szovjetunióban, új időszak kezdődött a kapitalizmus fejlődésében, az általános válság időszaka."/13/

V.I. Lenin az imperializmust rothadó és halódó kapitalizmusnak nevezte és rámutatott arra, hogy méhében adva vannak a társadalom szocialista átalakításának anyagi előfeltételei. Azonban az anyagi előfeltételek egymagukban nem elegendőek arra, hogy akárcsak azokat a problémákat is megoldják, melyek már történelmi szükségszerüséggé váltak. Itt egész erejével megmutatkozik a szubjektiv tényező jelentősége, és ebben a vonatkozásban óriási szerepet játszott az első világháború. Meggyorsitotta a szocialista forradalmat Oroszországban, egyidejüleg kirobbantotta a kapitalizmus általános válságát, megnyitotta a proletárforradalmak korszakát. Sztálin elvtárs tanitása, hogy a "háború, amely a kapitalizmus általános válságát tükrözte vissza, élesebbé tette ezt a válságot és meggyengitette a világkapitalizmust",/14/ feltárja, hogy az első világháború nemcsak a kapitalizmus általános válságának kezdete volt, de tükörképe is, más szavakkal, ez a válság megmutatta, hogy már az első világháború kezdetén

---

13/ Molotov: Harcban a szocializmusért. Partizdat. 1935. 43.l. /oroszul/.

14/ SzK/b/P története, 1950. 219.l.

megértek a kapitalizmus általános válságának összes feltételei és hogy a háboru robbantotta és élezte ki a válságot.

Jóllehet a kapitalizmus általános válsága már a proletár világforradalom időszaka, az a leninii meghatározás, mely szerint az imperializmus a szocialista forradalom előestéje, teljességgel megőrizte érvényességét a jelenlegi időkben is. A föld lakosságának kétharmad része még imperialista uralom alatt él; ezeknek még meg kell járni a kapitalizmus megsemmisitésének forradalmi útját. Annak tagadása, hogy az imperializmus a szocialista forradalom előestéje azt jelentené, hogy figyelmen kivül hagyjuk a dolgozók legfontosabb feladatát, a kapitalizmus megsemmisitésére irányuló forradalmi harcukat.

Annak elismerése, hogy az imperializmus a szocialista forradalom előestéje, azt jelenti, hogy a kapitalizmus után nem következhet semilyen más társadalmi rend a kommunista renden kivül. Az Októberi Forradalom után V.I. Lenin rámutatott arra, hogy az imperializmus a proletariátus szociális forradalmának előestéje és, hogy ez 1917 óta világméretekben be is igazolódott. "Kétségtelen - mondja Sztálin elvtárs - hogy a világforradalom fejlődésének útjai nem olyan egyszerüek, amilyennek korábban tetszhettek, mielőtt a forradalom egy országban győzött, mielőtt megjelent a kifejlett imperializmus, "a szocialista forradalom előestéje"./15/

A kapitalizmus általános válságának korszaka - viszonylag hosszú időszak. Ennek az az oka, hogy a világkapitalizmus összeomlása nem egycsapásra történik, hogy a szocialista forradalom előfeltételeinek megérése rendkivül egyenlőtlenül következik be a különböző országokban és hogy a világforradalom lefolyása most is és a jövőben is egyre újabb országoknak a kapitalizmus rendszerétől forradalmi úton való leszakadása formájában megy végbe. A kapitalizmus általános válságának korszaka nemcsak a tőkés országok proletárforradalmait, valamint a gyarmatok és függő országok népi felszabaditó forradalmait öleli fel,hanem az imperialista államok közötti, valamint az imperialista államok és a gyarmatok, illetve függő országok közötti háborúkat is, stb. A világforradalom folyamatának bonyolultsága abban áll, hogy a proletáriátus előretörése és győzelmei mellett lehetségesek időleges vereségek és visszavonulások is az egyes országokban. Emellett azonban legfontosabb az, hogy tekintet nélkül a fejlődés ilyen bonyolult menetére a kapitalizmus már nem képes kilábalni az általános válságból, nem tud menekülni az elkerülhetetlen pusztulástól. Még a helyzet átmeneti javulását is csak olyan áron tudja biztositani a kapitalista rendszer egyik vagy másik pontján, hogy ez szükségképpen a fennálló kapitalista ellentmondások további kiélezéséhez, újabb ellentmondások keletkezéséhez, a kapitalizmus általános válságának elmélyüléséhez vezet.

15/ Sztálin művei, 6. k. 437.l.

A kapitalizmus általános válsága fejlődése során két szakaszon ment át. Az első világháborútól és a Nagy Októberi Szocialista Forradalomtól a második világháborúig folyt le a kapitalizmus általános válságának első szakasza, melynek alapvető vonása, hogy a munkásosztály győzelmét, diktatúráját csupán egy országban - a Szovjetunióban vívták ki. Ebben a szakaszban a Szovjetunió egyedül állt szemben az egész kapitalista világgal, noha élvezte a nemzetközi proletáriátus együttérzését és támogatását is.

Ezt ismerete a kapitalizmus általános válságának első szakasza három időszakot ölel fel. Az első időszak /1923-ig/ - a kapitalizmus alapjainak rendkívüli mélyrehatló forradalmi megrázkódtatásának időszaka, e háborúk és forradalmak első menete. Az első világháború a kapitalista ellentmondások hallatlan kiéleződését hozta magával, ami siettette az imperialista front áttörését Oroszországban, sok országban a proletáriátus forradalmi fellépéséhez és forradalmakhoz, a tőkés országokban a dolgozók fokozódó elnyomorodásához, az uralkodó osztályok erőszak-szervezetének megingásához vezetett különösen a háborúból vesztesen kikerült országokban. Ezt az időszakot a kapitalista országokban gazdasági káosz, a termelés és kereskedelem hanyatlása, a pénzrendszer példátlan szétzüllése, dühöngő infláció, valamint a nemzetközi gazdasági kapcsolatok megszakadása jellemzi. 1920-21. években bizonyos mértékű háború utáni ipari fellélenkülés után gazdasági válság tört ki a fő kapitalista országokban.

Az 1921-es év e forradalmi időszak kulminációs pontját jelentette. Ebben az időben a szovjet nép a Bolsevik Párt vezetésével, Lenin és Sztálin irányitása mellett, szétzúzta az ellenforradalom belső erőit és a külföldi intervenciós erőket. Ugyanakkor 1921-től kezdődően a szociáldemokrata árulók által el - árult nyugateurópai proletáriátus számos súlyos vereségével és a burzsoázia támadásba-lendülésével kapcsolatban, megkezdődött a forradalmi hullám apálya. Ezen időszak befejező akkusa a német proletáriátus 1923-ban elszenvedett veresége volt.

A második időszak - a kapitalizmus viszonylagos stabilizációjának és a kapitalizmus általános válsága továbbfejlődésének időszaka. Ez az időszak 1928-ban fejeződött be. A kapitalista országokban ezt az időszakot gazdasági téren a gazdasági háboruutáni helyreállitásának folyamata, a pénzforgalom rendeződése, a kereskedelem és az államközi gazdasági kapcsolatok fejlődése jellemzi. A monopoltőke fokozta támadását a munkásosztály ellen és fokozta a munkásosztály kizsákmányolását: meghosszabbitották a munkanapot, egyre újabb "verejtékfacsaró módszereket" vezettek be.

Politikai téren ezt az időszakot a forradalmi hullám időleges apadása és a burzsoázia pozicióinak megerősödése jellemzi. Nem

a proletáriátus közvetlen fegyveres harca, hanem erőinek gyűjtése, kommunista tömegpártok létrehozása és a proletáriátus tömegszervezeteinek meghódítása volt napirenden. Az SzK/b/P XIV.kongresszusán mondott beszámolójában Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy "az erőgyűjtés időszakában élünk, s ennek nagy jelentősége van a jövőbeli forradalmi akciók szempontjából."/16/

A nemzetközi politika területén, hangsúlyozta Sztálin elvtárs, a kapitalizmus stabilizációja kifejezésre jutott először is abban, hogy Amerikának, Angliának és Franciaországnak sikerült ideiglenesen megegyeznie Németország kifosztásának módszerére és mértékére vonatkozólag, másodszor abban, hogy az angol, az amerikai és a japán tőkének sikerült ideiglenesen megegyeznie arra vonatkozólag, hogy Kínában miképen osztják fel egymás között a befolyási övezeteket, milyen módszerekkel fosztják ki Kínát; harmadszor abban, hogy a legfejlettebb országok imperialista csoportjainak sikerült ideiglenesen megegyezniök arravonatkozólag, hogy kölcsönösen nem avatkoznak be abba, hogy ki-ki miképpen rabolja ki és nyomja el "saját" gyarmatait./17/ Az imperialista csoportok megállapodásra törekedtek a Szovjetunió elleni egységfront létrehozásában.

Sztálin elvtárs a kapitalizmus stabilizációját így határozta meg, hogy az ideiglenes, részleges, mulékony, ingatag, rozoga, rothadt talajon nyugvó stabilizáció. Az élet teljes mértékben igazolta Sztálin elvtárs zseniális tudományos előrelátását a kapitalizmus stabilizációjának ingatag voltáról és elkerülhetetlen csődjéről. A kapitalizmus viszonylagos és rothadt stabilizációja megteremtette az előfeltételeket egy méreteiben és mélységében példátlan gazdasági világválsághoz, a forradalmi válság egész sor kapitalista országban történő megérlelődéséhez. A másik oldalon ezt az időszakot a szovjet rend tartós, erősödő, megingathatatlan stabilizációja jellemezte, továbbá országunk népgazdaságának gyors helyreállítása, a szocialista építőmunka hatalmas sikerei a Szovjetunióban, valamint a kommunista testvérpártok fokozódó politikai befolyása a kapitalista országok munkásosztályának széles rétegeire.

A kapitalizmus ingatag stabilizációja után kezdődött a harmadik időszak - a kapitalista stabilizáció szétzüllésének és végének, a kapitalizmus valamennyi ellentmondása kiéleződésének időszaka /1928-tól a második világháborúig/. 1928-tól, különösen az 1929-1933-as gazdasági válság kitörésével kapcsolatban rendkívüli módon megváltozott az egész helyzet a kapitalista világban. Németországban, Franciaországban, Spanyolországban és egész sor más kapitalista országban gyorsan érlelődött a forradalmi válság. A fasizmusnak Németországban történt hatalomrajutása előestéjén a Német Kommunista Párt 6 millió szavazatot kapott a birodalmi gyűlés választásán. Az imperialista burzsoázia kiutat kezdett keresni rendkívül megnövekedett nehézségeiből, a belpolitika terén a fasizmus és a nyílt terror

16/ Sztálin művei, 7.k. 282.l.
17/ Uo. 103-104.l.

útján, a külpolitika terén pedig a sovinizmus és új háború előkészítése útján; a Szovjetunió elleni intervenció árán próbált kiutat találni a kapitalista rendszer kiéleződött ellentmondásaiból. A tőkés országokban fokozódott a fegyverkezési hajsza. Napirendre került a háború kirobbantása.

A kapitalizmus stabilizációjának végét legvilágosabban az 1929-1933 évi gazdasági világválság mutatta meg, amely tartamát, mélységét és pusztító hatását tekintve, egyaránt példanélkül állt. Sztálin elvtárs a gazdasági világválság kibontakozásának új törvényszerűségét tárta fel, amikor rámutatott arra, hogy a kapitalista rendszer általános válságának viszonyai között a kapitalizmus olyan különös fajtáju depressziót él át, amely nem vezet az ipar új fellendüléséhez és virágzásához, miként az az elmúlt gazdasági válságok esetében történt. Egész sor kapitalista országban /USA, Franciaország, stb./ az ipari termelés anélkül, hogy az 1929. évi színvonalat elérte volna, 1937 második felétől kezdve újra a gazdasági válság periodusába került. Az új gazdasági válság meggyorsította a piacok, nyersanyagforrások, területek,"érdekszférák" újrafelosztásáért folyó háború kirobbantását.

A nemzetközi reakció erői által előkészített második világháború a fő fasiszta államok - Németország, Japán és Olaszország - robbantották ki, amelyek a müncheni "békeangyaloknak" és a fasiszta agresszió Anglia, Franciaország és az USA vezetőköreiből származó cinkosainak elnéző magatartása láttán agresszív blokkot hoztak létre.

A tengelyhatalmak ellen folytatott második világháború antifasiszta, felszabadító jellegü háború volt, tekintet nélkül arra, hogy a Hitler-ellenes koalició résztvevői között alapvető különbségek álltak fenn a háború céljait és a világ háború utáni felépitésének feladatait illetően. A Szovjetunió és a demokratikus országok a háború alapvető célkitüzésének azt tartották, hogy Európában helyre kell állitani és meg kell erősíteni a demokratikus berendezkedést, likvidálni kell a fasizmust, kiküszöbölni az új agresszió lehetőségét Németország részéről, létrehozni a népek sokoldalú tartós együttmüködését. Az USA és Anglia uralkodó imperialista körei ezzel ellentétben azt a célt tüzték ki maguk elé, hogy megszabaduljanak Németországtól és Japántól, mint világpiaci versenytárstól és megerősítsék saját uralkodóhelyzetüket a világon. Korántsem állt szándékukban a fasizmus teljes szétzúzása, Németország és más országok felszabadítása azon reakciós erők uralma alól, amelyek az imperialista agresszió és fasizmus állandó hordozói, hasonlóképpen nem állt szándékukban gyökeres demokratikus átalakítások végrehajtása.

A háború során a Szovjetunió világtörténelmi jelentőségü győzelmet aratott a hitleri Németország és az imperialista Japán fölött. A háború eredményei megmutatták a szovjet állami és társadalmi rend életképességét és hatalmas fölényét a kapitalista rendszerrel szemben. A háboru eredményeképpen mérhetetlenül megnőtt a Szovjetunió nemzetközi jelentősége és tekintélye. A vi-

lág demokratikus, haladó erői olyan szorosan tömörültek a Szovjetunió köré mint még soha.

A háború után a Szovjetunió már nem az egyetlen ország, ahol a munkásosztály győzött; mellette áll már egész sor baráti ország, melyeknek dolgozói, a munkásosztály-élén a kommunista és munkáspártok - vezetésével létrehozták a népi demokratikus rendszert és sikeresen haladnak a szocializmushoz vezető úton.

A második világháború és következményei mélyreható változásokat idéztek elő a kapitalizmus és a szocializmus erőviszonyaiban a szocializmus javára és a kapitalizmus rovására. Ezzel megszabták a kapitalizmus általános válsága új szakaszának kezdetét, amely szakaszra az jellemző, hogy Európában és Ázsiában újabb országok szakadtak ki az imperializmus rendszeréből. A második világháború után megkezdődött a kapitalizmus általános válságának új, második szakasza, amelynek kezdetét a háborúk és forradalmak újabb szakasza jellemzi. "A második világháború eredményeképpen a kapitalizmus általános válsága új szakaszába lépett, s kétségtelenül még jobban kiéleződik és elmélyül."/18/

A második világháború eredményeképpen a nemzetközi helyzetben alapvető változások történtek - két tábor alakult ki: az imperialista, antidemokratikus tábor, amelynek főcélja az amerikai imperializmus világuralmának megvalósítása és a demokrácia szétzúzása, valamint az antiimperialista, demokratikus tábor, amelynek főcélja az imperializmus szétzúzása, a demokrácia megszilárdítása és a fasizmus maradványainak felszámolása.

Míg a kapitalizmus általános válságának kezdetén a háborúk és forradalmak első menete a világnak két ellentétes rendszerre szakadását és a Szovjetunió megalakulását eredményezte, addig a kapitalizmus általános válsága fejlődésének folyamán a háborúk és forradalmak újabb menete azzal az eredménnyel járt, hogy Európa és Ázsia egész sor országában, beleértve az olyan hatalmas országot is mint Kina, összezúzták a kapitalista rendszert. A demokrácia és szocializmus táborának országai mintegy 800 millió embert ölelnek fel, vagyis többet mint az egész világ lakosságának egyharmadát, területük pedig meghaladja a földterület egynegyedét.

- - -

A második világháború eredményeképpen a kapitalizmus általános válságában bekövetkezett új szakasza, a kapitalizmus általános

18/P.N. Poszpelov elvtárs emlékbeszéde V.I. Lenin halálának 28. évfordulója alkalmából. Tartós békéért, népi demokráciáért, 1952. január 27. 4. sz. 4.l.

válsága további kiéleződésének legfőbb és döntő tényezője a két rendszerközötti erőviszonyok nagyfoku megváltozása a szocializmus javára, a kapitalizmus rovására. Ez elsősorban annak a következménye, hogy a Szovjetunió minden téren megerősödött. A kapitalista világgal most nem egy gazdaságilag gyenge, fiatal Szovjetoroszország áll szemben, mint a kapitalizmus általános válsága korszakának kezdetén, hanem a hatalmas Szovjetunió, a nagy ipari és kolhozhatalom, a győztes szocializmus országa, amely eredményesen épiti a kommunista társadalmat és ezzel bizonyságot tesz az egész világ előtt legyőzhetetlen életerejéről, a kapitalista országokkal szemben minden vonatkozásban fennálló fölényéről.

A szocialista és kapitalista rendszer közötti erőviszonyok megváltoztak a szocializmus javára annak eredményeképpen is, hogy egész sor közép- és délkeleteurópai ország - Csehszlovákia, Lengyelország, Bulgária, Magyarország, Románia, Albánia felszabadult az imperialista elnyomás alól. A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelmének köszönhető, hogy több mint 70 millió európai lakos kiszakadt a kapitalizmus rendszeréből. A népi demokratikus országokban szocialista átalakulás következett be a gazdaság és az államrendszer területén - az ipar, a bankok, a közlekedés államositása, demokratikus földreformok, külkereskedelmi állami monopóliumok megteremtése. Ezen országok dolgozói a proletárdiktatura funkcióit betöltő népi demokratikus rendszer létrehozásával, a munkásosztály vezetésével, a marxista-leninista kommunista- és munkáspártok irányitása mellett, mandatumunkának a szocialista épitőmunkában szerzett világtörténelmi jelentőségü tapasztalataira, baráti, önzetlen segitségére támaszkodva, biztosan haladnak a szocializmus épitésének útján. Lényegesen túlhaladták a termelés háborúelőtti színvonalát és egyre újabb sikereket érnek el a békés gazdasági, állami és kulturális épitőmunka frontján.

A szocialista és kapitalista rendszer közötti erőviszonyok eltolódtak a szocializmus javára azáltal is, hogy a nagy kinai nép győzelmet aratott az amerikai intervenciósok, a feudális reakció és Csang-Kai-Sek fasiszta klikkjének egyesült erői felett. A kinai forradalom győzelmével, a Kinai Népköztársaság megalakulásával - egy 475 millió lakosu hatalmas ország szakadt ki az imperializmus rendszeréből. A kinai nép kezébe vette országa sorsának intézését és ezzel az Októberi Forradalom óta legerősebb csapást mérte az imperializmus egész rendszerére. A kinai nép győzelmének eredményeképpen óriási mértékben megnövekedtek a szocializmus és demokrácia erői az egész világon. A szabad kinai nép demokratikus alapon, hatalmas lelkesedéssel, eredményesen valósitja meg gazdasági és kulturális épitőmunkáját.

A Német Demokratikus Köztársaság megalakulása szintén azok közé a nagy események közé tartozik, amelyek a demokrácia erőinek megszilárdulására vezettek világszerte. A Német Demokratikus

Köztársaság megalakulását Sztálin elvtárs fordulópontként jellemezte Európa történetében.

Végül megváltoztak az erőviszonyok a szocialista és a kapitalista rendszer között a szocializmus javára a kapitalizmus rendkívüli gyengülésének eredményeképpen is. Megváltozott a kapitalista világ képe azáltal is, hogy éles formában jelentkezett a kapitalizmus egyenlőtlen fejlődése a hat úgynevezett imperialista nagyhatalom /Németország, Japán, Anglia, USA, Franciaország, Olaszország/ közül három /Németország, Olaszország, Japán/, a katonai megsemmisítés eredményeképpen kiesett az imperialista hatalmak sorából. Ezáltal megsemmisült a nemzetközi imperialista reakció fő ütőereje. Franciaország szintén legyengült és elvesztette korábbi nagyhatalmi jelentőségét. Ilyenformán csupán két "nagy" imperialista világhatalom maradt - az Amerikai Egyesült Államok és Anglia. Kiderült azonban, hogy Anglia pozíciói alá vannak ásva. Az angol imperializmus mély válságot él át; pénzügyi és gazdasági függőségbe került az USA-val szemben és az erősebb amerikai imperializmus agresszív és rabló terveiben az ifjabb partner szerepét játssza.

Az USA az imperialista reakció, fasizmus és háború agresszív táborának főerejévé, az új világháború előkészítésének boszorkánykonyhájává vált. Az amerikai imperialisták körül csoportosulnak a fekete reakció összes erői. Az USA a háborúból gazdasági- és katonai vonatkozásban a többi kapitalista országokhoz képest megerősödve került ugyan ki, ez a megerősödés azonban nem egyenlíti ki a világimperializmus egész táborának általános gyengülését. Az amerikai imperializmus belső- és külső ellentmondásainak példátlan kiéleződése az USA-t agyaglábon álló óriássá teszi.

A kapitalista rendszerből kiszakadt országok egyre szorosabban tömörülnek a győztes szocializmus első állama, a Szovjetunió körül. Maradéktalanul beigazolódtak azok a látnoki szavak, amelyeket Sztálin elvtárs 1927-ben az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetése során mondott:"... A nemzetközi forradalom és a nemzetközi reakció további fejlődése során két világméretű központ fog kialakulni: a szocialista központ, mely magához fogja vonni a szocializmushoz vonzódó országokat és a kapitalista központ, mely a kapitalizmushoz vonzódó országokat fogja magához vonni. Ennek a két tábornak harca fogja eldönteni a kapitalizmus és kommunizmus sorsát az egész világon."/19/

A kapitalista rabság láncait magukról ledobó országok és népek baráti gazdasági együttműködése a világgazdaság szocialista rendszerének kialakulásához vezet. Sztálin elvtárs 1921-ben rámutatott arra, hogy "az imperialista keretek és a tőkés forma fojtogatják, nem engedik fejlődni a termelőerőket. Az egyetlen kiút - a világgazdaság megszervezése a fejlett /ipari/ és az elmaradt /nyersanyagban, fűtőanyagban bővelkedő/ országok közötti gazdasági együttműködés alapján /nem pedig az utóbbiaknak az előbbiek által való kirablása alapján/. Éppen ezért kell

19/ Lenin-Sztálin, Párt és pártépítés, 127.l.

a nemzetközi proletárforradalom. Enélkül a világgazdaság megszervezése és normális fejlődése el se gondolható. Ahhoz azonban, hogy megkezdődjék /legalább megkezdődjék/a helyes világgazdaság szervezése, elengedhetetlen, hogy a proletáriátus legalább egynehány fejlett országban győzzön."/20/ Az imperialista elnyomás alól felszabadult népek a baráti kölcsönös segélynyújtás, a kölcsönös együttmüködés és önkéntes szövetkezés talaján létrehozzák a világgazdaság szocialista rendszerét. A Szovjetunió és a demokratikus tábor többi országai között, az 1949. januárjában létrehozott Kölcsönös Gazdasági Segitség Tanácsán keresztül megvalósuló baráti együttmüködés az önkéntesen együttmüködő népek gazdasági kapcsolatainak első formája, mely kapcsolatok a szocialista világgazdaságot a jövőben jellemezni fogják.

A második világháborúig a világ valamennyi országa résztvett az egységes világpiac áruforgalmában. A kapitalista országok nemcsak egymással bonyolitották le nagyarányu kereskedelmi forgalmat, hanem - tekintet nélkül az általuk folytatott szovjetellenes mesterkedésekre, - a Szovjetunióval is. A háború idején az amerikai monopóltőke azt a reményt táplálta, hogy Németország és Japán megsemmisitése útján megteremtheti a maga uralmát a világpiacon. A háború azonban nemcsak Németország és Japán vereségéhez és a világpiacról való kiszoritásához vezetett, hanem azt is eredményezte, hogy Kina, valamint Közép- és Délkelet-Európa egész sor országa kiesett a kapitalizmus rendszeréből és a Szovjetunióval együtt letrehozta a demokrácia és szocializmus táborát. Ennek következtében uj nemzetközi piac alakult ki, a demokrácia és szocializmus táborához tartozó országok piaca, mely ellentétben áll a kapitalista piaccal.

A két párhuzamos piac kialakulása - a második világháború egyik legfontosabb gazdasági eredménye, amely mutatja a kapitalizmus általános válságának kiéleződését a válság jelenlegi szakaszában. A piacprobléma kiéleződése a tőkés gazdaság szempontjából fokozza az ipar termelőapparátusának krónikus kihasználatlanságát, növeli a munkanélküliek hadseregét, fokozza az ellentmondásokat és összecsapásokat a kapitalista országok és monopolista csoportok között a felvevő piacokért, nyersanyagforrásokért, tőkebefektetési területekért folytatott harcukban.

Az Amerikai Egyesült Államok vezetőkörei, valamint a többi kapitalista ország befolyásuk alatt álló vezetőkörei is a demokrácia és szocializmus táborával szemben ellenséges kereskedelmi és hitelpolitikát folytatnak. Igy például az USA egyoldaluan megszüntette a Szovjetunióval, Lengyelországgal, Csehszlovákiával, Magyarországgal, Romániával és Bulgáriával kötött kereskedelmi szerződéseket és felemelte a vámot az ezekből az országokból behozott árukra. Az USA és egész sor más kapitalista ország zárlat alá helyezte a Kinai Népköztársaságba és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságba irányuló árukivitelt. A diszkrimináció, a tilalmak és korlátozások politikájával nem tudták az imperialisták megfojtani a demokratikus tábor országait, hanem ezek mégjobban összeforrtak. Egy olyan uj világpiac alakult ki

20/ Sztálin művei, 5. köt. 117.l.

és szilárdult meg, amelyen a legfontosabb nyersanyagok és mezőgazdasági cikkek, a könnyű- és nehézipar termékei kerülnek forgalomba. Ez az új világpiac nem ismeri a konjunkturális ingadozásokat, a spekulációt és egyik ország meggazdagodását a másik rovására. A demokratikus tábor országainak kereskedelme az egyenjogu csere elvén egységes, igazságos, hosszú időszakra megállapított árak alapján épül fel. A kereskedelmi elszámolások alapja nem a tőkés országok ingatag valutája, hanem a világ legszilárdabb valutája - a szovjet rubel.

A népi demokráciák a baráti, önzetlen kölcsönös segélynyújtásnak és a Szovjetunió baráti segitségének köszönhetik, hogy gyors ütemben fejleszthették népgazdaságukat, elsősorban iparukat, ami nemcsak azt eredményezte, hogy maradéktalanul el tudják látni magukat a demokrácia és szocializmus táborában előállitott árukkal, hanem azt is, hogy egyre nagyobb árumennyiséget képesek külföldre szállitani.

Az imperializmus gyarmati rendszere válságának a második világháboru eredményeképpen és azt követően bekövetkezett kiéleződése, a gyarmati és függő országokban élő népek antiimperialista, nemzeti-, felszabaditó mozgalmának hatalmas fellendülése, második, igen fontos mutatója a kapitalizmus általános válságában bekövetkezett uj szakasznak, a kapitalizmus általános válsága további kiéleződésének.

Az elnyomott népek szabadságukért és függetlenségükért folytatott harca uj szakaszába lépett, rendkivül éles formákat és páratlan lendületet vett és fokozatosan fegyveres felkeléssé, felszabaditó háboruvá alakult át. Mig a második világháború előtt Ázsiában mindössze egy népi demokratikus állam,- a Mongol Népköztársaság - létezett, addig a háboru után a politikai helyzet Ázsiában jelentősen megváltozott. Megalakult a Kinai Népköztársaság. A japán imperialistáknak a Szovjet Hadsereg által történt szétverése után létrejött a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, melynek népe már mintegy két éve hősies, felszabaditó, igazságos háborút folytat az amerikai rablók és az agresszióban velük együttmüködő segitőtársaikkal szemben. A volt francia gyarmat, Indokina népe, létrehozta a Vietnami Demokratikus Köztársaságot, önfeláldozó ellenállást fejt ki az amerikai fegyverekkel állig felfegyverzett francia gyarmatositók támadásával szemben. Harcra keltek a Vietnam határai mentén fekvő Laosz és Kambodzsa lakosainak milliói is. Indonézia, Burma, Malájföld, a Fülöp-szigetek és más keleti országok dolgozói fegyveres harcot viselnek az amerikai, angol, holland és egyéb imperialista elnyomók ellen. Hősiesen harcol szabadságáért és függetlenségéért az angol-amerikai imperialisták egyesült erőivel szemben Irán és Egyiptom népe. A Szovjet-

unió és a kinai forradalom történelmi jelentőségü győzelmének felmérhetetlen hatására az egész ázsiai kontinens mozgásba jött.

Számos gyarmaton és függő országban a népi forradalmi mozgalom vezetése szilárdan a kommunista párt által vezetett munkásosztály kezébe ment át. A munkásosztály vezető szerepét a gyarmati és függő országok népeinek felszabadító harcában nemcsak a munkásosztály növekvő száma határozza meg, hanem mindenekelőtt az, hogy a munkásosztály az egyetlen és mindvégig következetesen forradalmi osztály, a legszervezettebb osztály, amely valamennyi dolgozó létérdekeiért harcol. A gyarmatvilág országaiban az imperializmus ellen folyó harcok során erős kommunista pártok jönnek létre.

Az amerikai és angol imperialisták ezidőszerint a gyarmati és függő országokban folyó népi-felszabadító harcok legfőbb elnyomói és az elnyomott népek fő csapásai. Az amerikai gyarmatositók nemcsak maguk nyomják el fegyveres erővel a gyarmatvilág népeinek harcát, de pénzzel és fegyverrel látják el a nyugateurópai anyaországok imperialistáit is annak érdekében, hogy a gyarmati rabszolgaság és elnyomás rendszerét fenn tudják tartani. Mindazonáltal az imperialisták közös fellépése a gyarmatok felszabadító mozgalmának elnyomásában nem szünteti meg azt a rendkivül éles versengést, amelyet a gyarmatoknak és természeti kincseiknek, mindenekelőtt nadistrategiai nyersanyagjaiknak monopolista birtoklásáért folytatnak. Közben az amerikai imperializmus a legerősebb lévén, az Anglia, Franciaország, Hollandia és Belgium imperialistáinak nyujtott "segitség" cimén kiszoritja azokat gyarmataikról és fokozott mértékben hatol be a földgolyó minden területére.

A kapitalizmus általános válságában, a második világháboru eredményeképpen és azt követően bekövetkezett uj szakasz beálltának és a kapitalizmus általános válsága további kiéleződésének harmadik, rendkivül fontos mutatója a kapitalizmus élősdiségének és rothadásának nagyarányu fokozódása, valamint a burzsoá országok belső ellentmondásainak elmélyülése. A háboru csak mégjobban fokozta a mai kapitalizmus rothadását és élősdiségét. Növekednek a munkanélküliek milliós hadseregei, fokozódott a kapitalista ipar termelési apparátusának krónikus kihasználatlansága. A teljes és részleges munkanélküliek száma a tőkés országokban meghaladja a 45 milliót. A háboru utáni időszakban dühöng az infláció, fokozódik a munkásosztály és valamennyi dolgozó abszolut és viszonylagos elnyomorodása a kapitalista országokban. Egyidejüleg egyre jobban kiélezödik az ellentmondás a munka és a tőke között, fokozódik a proletáriátus osztályharca, amely nemcsak gazdasági sztrájkok, hanem politikai akciók formájában is jelentkezik. Megerősödött a kommunista pártok befolyása és megnőtt tekintélyük minden országban.

A háboruutáni időszakban fokozódott a kapitalista országok lemaradása az ipar növekedésének ütemében, a Szovjetunióval szemben: ezt világosan mutatják az ipari termelés indexének dinamikáját feltüntető alábbi adatok /1929 év = 100/

	1937	1946	1947	1948	1949
Szovjetunió	428.9	466.4	570.8	720.9	862.0
USA	102.7	154.5	170.0	174.5	159.5
Anglia	123.7	111.2	121.1	135.0	142.0
Franciaország	81.7	69.0	75.0	82.3	90.3

A kapitalista országok lemaradása a Szovjetunióval szemben az ipar növekedésének ütemében az 1950 és 1951 években még jobban fokozódott. Angliában 1950-ben az ipari termelés 10 %-kal, Franciaországban 3 %-kal, Svédországban 5 %-kal, Belgiumban 3 %-kal nőtt. Az USA-ban az ipari termelés növekedése 1950-ben mindössze 4 % 1948-hoz képest. A Szovjetunió ipari termelése 1950-ben 23 %-kal, 1951-ben pedig 16 %-kal növekedett ugyanakkor, amikor az USA-ban, még Truman beismerése szerint is, az egész ipari termelés volumene 1951-ben azonos volt az 1950 évivel.

Ugyanakkor, amikor a Szovjetunió gazdasága a háboru után hatalmas fellendülésben van, a kapitalista országokat a gazdasági csőd fenyegeti. 1948 második felében a gazdasági válság jellemző tünetei mutatkoztak az USA-ban. Egy év alatt - 1948 októberétől 1949 októberéig - az amerikai ipari termelés szinvonala 22 %-kal csökkent.

Az amerikai imperialisták az USA munkásosztályának és valamennyi dolgozójának fokozott kizsákmányolása, a marshallizált országok népeinek kifosztása, a háboru és hadigazdálkodás útján kezdtek kiutat keresni a növekvő gazdasági válságból. 1950 közepén az amerikai imperialisták áttértek az agresszió előkészitéséről a közvetlen agressziv cselekményekre a Távolkeleten. Az USA-ban a koreai nép ellen inditott rabló-intervenció megindítása után elburjánzott militarizmus a haditermelés növekedése folytán átmenetileg fékezte a gazdasági válság kibontakozását. Azonban "a gazdasági életnek az Egyesült Államokban, Angliában és a többi kapitalista államban megfigyelhető militarizálása, a hadiipar, valamint a hadiipart kiszolgáló iparágaknak mértéktelen felduzzasztása a polgári fogyasztásra gyártó ipar termelésének rovására, mindez elkerülhetetlenül és hamarosan gazdasági összeomláshoz vezet. Az Egyesült Államok munkanélkülijeinek millióiról már nem is beszélünk."/21/

A háboruutáni években a kapitalizmus fokozódó rothadásának és élősdiségének legfőbb mutatója a kapitalista országok gazdaságának, valamint egész társadalmi és politikai életének példátlan méretü és egyre fokozódó militarizálása. Az USA hadikiadásai az 1937/38 évi 1 milliárd dollárról 1948/49-ben 11.9 milliárd dollárra, 1949/50-ben 22.7 milliárd dollárra, 1950/51-ben 61.2 milliárd dollárra nőttek; 1951/52 évre az USA katonai célokra 81.8 milliárd dollárt irányozott elő.

21/ L.P. Berija beszéde a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulója alkalmából. Szikra. Nemzetközi Kérdések, 30. rozat 32.1.

Az USA nyomására egyre jobban militarizálják a marshallizált és más kapitalista országok gazdaságát. Ezekben az országokban növekszenek a fegyveres erők, a katonai szolgálati idő és a hadikiadások. Angliában 1951-ben a hadikiadások 1490 millió font sterlinget tettek ki, ami kétszerese az előző évi hadikiadásoknak. Franciaországban a hadikiadások, beleértve a vietnami "szennyes háború" finanszírozását is, 1952-ben 1400 milliárd frankra növekednek.

A militarizmus gyökere magában a mai kapitalizmus természetében van. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy "a kapitalizmus, imperialista szakaszában - olyan rendszer, amely a háborut ha nem is jogilag, mindamellett lényegében törvényes módszernek tartja a nemzetközi ellentétek megoldásánál."/22/

A fegyverkezési hajsza és a militarizmus a kapitalista országok politikai és gazdasági életének minden területére rányomja a maga bélyegét. A militarizmus fokozódása a kapitalista országok pénz- és hitelrendszerének fokozott szétzüllésséhez vezetett: az aranystandard eltűnéséhez, krónikus inflációhoz, rendszeresen jelentős és egyre növekvő deficitet mutató költségvetésekhez, a bankok és más hitelintézetek pénzeinek nem az ipar és kereskedelem hitelellátására, hanem államadóssági kötvények felvásárlására való felhasználásához. A fegyverkezési hajsza elkerülhetetlen következménye, hogy valamennyi kapitalista országban az árak gyorsan emelkednek. Így például a helyzetet szépítő hivatalos adatok szerint a nagykereskedelmi árak 1950 első felétől visszonyítva 1951 szeptemberében az USA-ban 16 %-kal, Angliában 30 %-kal, Franciaországban 32 %-kal, Belgiumban 27 %-kal stb. emelkedtek. Az áremelkedés következtében a kapitalista monopóliumok példátlanul megszedik magukat, a munkások reálbére pedig még tovább esik. A militarizmus és infláció siettetik a tőkés országok nemzeti jövedelmének újrafelosztási folyamatát a burzsoázia javára, a munkásosztály, a parasztság és valamennyi dolgozó rovására. A monopóliumok meggazdagodnak a hadi és a polgári célokat szolgáló termelés áremelkedésén és az állami pénzeknek nyílt, vagy burkolt elsikkasztásán.

A militarizmus fokozása következtében a tőkés országokban növelik az állami költségvetést, egyre újabb adókat vezetnek be és kölcsönöket bocsátanak ki. A burzsoá kormányok számára a dolgozókat sújtó adók növelése az az alapvető forrás, amelyből háborus kiadásaikat fedezik. Míg egy évvel ezelőtt a közvetlen és közvetett adók az amerikai és angol munkás munkabérének kb 1/3-át nyelték el, addig a folyó évben ezek az adók már a munkabérnek mintegy felét teszik ki. Rendkívül megnőttek a kapitalista országok államadósságai. Így pl. az USA államadóssága 1950/51-ben 260.3 milliárd dollárt tett ki, ami 6.2-szeresen több az 1937/38 évi adósságnál. Az USA burzsoáziája 1950/51-ben csupán az államadósság utáni kamatok formájában 5.6 milliárd dollárt kapott.

A kapitalista gazdaság militarizálása némi növekedést eredményez-

---

22/ Sztálin elvtárs beszélgetése a "Scripps-Howard Newspapers" amerikai ujságtröszt elnökével, Roy Howarddal, 1936. március 1-én. Partizdat. 1936. 9-10. l. oroszul.

zett a kapitalista országok 1950/51. évi termelésének volumenében, de ugyanakkor fokozta a gazdasági ágak közötti aránytalanságot. A termelés csupán azokban a gazdasági ágakban növekedett, amelyek közvetve vagy közvetlenül a haditermeléshez kapcsolódnak; ugyanakkor a polgári célokat szolgáló termelés 1950-1951-ben tovább csökkent. A fegyveres erők megsokszorozása és a fegyverkezési hajsza az USA-ban, Angliában és a többi kapitalista országban, Sztálin elvtárs megállapítása szerint " a hadiipar kibővítésére, a polgári szükségletekre dolgozó ipar csökkentésére, a nagyszabású polgári építkezések beszüntetésére, az adók emelésére, a közszükségleti cikkek árának emelésére vezet."/23/

Ilyenformán a haditermelés növekedése csökkenti a polgári szükségletet kielégítő termelést és a polgári fogyasztást és még nagyobb mértékben csökkenti a dolgozók életszínvonalát.

A kapitalista országok gazdaságának háborus vágányokra való átállítása a dolgozó tömegek nyomorának fokozódásához és gazdasági csődhöz vezet. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy az ország gazdaságának a hadigazdálkodás útjára való terelése -"azt jelenti, hogy az iparnak egyoldalú, háborus irányt adnak, hogy mindenképpen kiszélesítik a háboru céljaira szükséges cikkek termelését, amelyek nem függnek össze a népesség fogyasztásával, mindenképpen szűkítik a népesség fogyasztására szükséges cikkek termelését és különösen piacra bocsátását - vagyis csökkentik a népesség fogyasztását és gazdasági válságba sodorják az országot."/24/

Az állami monopolkapitalizmus növekedése a kapitalizmus általános válsága elmélyülésének fontos mutatója a háborúnkénti idő - szakban. Fokozott ütemben megy végbe a burzsoá állam további alárendelése a monopoliumokkal szemben, átalakítása a monopoliumok közvetlen eszközévé. Különös erővel mutatkozik meg az állami monopolkapitalizmus az USA-ban, ahol a milliárdosok, a Morganok, Rockefellerek, Mellonok, Dupontok és mások hatalmas trösztjei nemcsak gazdaságilag nőttek össze egymással, hanem családi vonatkozásban is, és gátlástalanul használják ki az ország gazdaságát rabló érdekeikre. "Az Egyesült Államokban a kapitalista monopóliumpk egyre inkább elnyelik az államapparátust. Míg a multban az ország igazi urai, a pénz- és iparmágnások maguk a háttérben maradtak és politikai ügynökeikre bizták érdekeik védelmét a politika területén, most nyíltan a maguk kezébe veszik az amerikai közigazgatási, politikai és diplomáciai gépezetet."/25/

Az USA monopolkapitalizmusában feltárul a mai kapitalizmus rabló, élősdi jellege, éspedig sokkal nagyobb mértékben, mint bármely más monopolkapitalizmusban. Az USA-ban a termelés és az export növelése csaknem kizárólag a háborúk, vagy az azokra való felkészülés, azok előkészitése idején vált lehetővé. A hábo-

---

23/ Sztálin, Beszélgetés a "Pravda" tudósítójával. A békéért. MLKK, 89.l.

24/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 1951. 705.l.

25/ L.P. Berija beszéde a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulóján. Szikra. Nemzetközi kérdések sorozat 23.l.

ru az amerikai milliomosok és milliárdosok hatalmas mértékű meggazdagodásának alapvető forrása, a militarizmus pedig a proletáriátus és valamennyi dolgozó kizsákmányolásának és elnyomásának egyik fő eszköze. Az amerikai imperializmus az imperialista világreakció és fasizmus fő támaszaként lép fel; dühödten törekszik a világuralom erőszakos megszerzésére, középpontja a kapitalista világgazdaság megrizkódtatásainak és a gazdasági zürzavar legfőbb hordozója a kapitalista világban. Amerika ezidőszerint,- nagyobb mértékben mint bármikor azelőtt, az egész kapitalista világ legfőbb pénzügyi kizsákmányolója.

Az USA külpolitikájának mai agressziv iránya élesen megmutatkozott a hirhedt "Truman-elvben" és "Marshall-tervben", a haditengerészeti, légi és szárazföldi katonai támaszpontok százainak létesitésében valamennyi földrészen és óceánon, a támadó Északatlanti Blokkban, más országok belügyeibe való arcátlan beavatkozásban, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság elleni rabló háborúban, Nyugatnémetország és Japán erőltetett militarizálásában, az amerikai imperializmus csatlósainak eszközölt fegyverszállitásokban, számos ország "segély" címen történő leigázásában, stb.

Az USA imperialista vezető körei az ország fegyverkezésének politikáját folytatják. Arra törekszenek, hogy szétzuzzák a munkás- és demokratikus szervezeteket, hogy megbénitsák a forradalmi erők növekedését az USA-ban és más tőkés országokban egyaránt.

Az USA munkásosztálya tevékeny ellenállást fejt ki a monopoliumoknak, a munkásság életszinvonala és politikai jogai ellen indított támadásával szemben. Fokozódik az amerikai dolgozók politikai öntudata és aktivitása, erősödik a szabadságért, demokráciáért és békéért a háborus gyujtogatók ellen folytatott harcuk. Az országban folyó sztrájkmozgalom fellendülése egyik legfontosabb mutatója annak, hogy fokozódik az USA munkásosztályának aktivitása. Mig az 1935-1939-ig terjedő öt év alatt az USA-ban 5.6 millió ember sztrájkolt, az 1945-1949-ig terjedő öt év alatt már több mint 15 millió. Az USA-ban a sztrájkok ezidőszerint a munkások nagy tömegeit ölelik fel; ezeket a sztrájkokat egyrészt hosszu időtartamuk, másrészt a követeléseiket védelmező sztrájkolók szilárdsága és állhatatossága jellemzi.

Napról-napra fokozódik valamennyi kapitalista országban a néptömegek harca a fegyverkezési hajsza, az imperialisták által előkészitett uj világháboru, a tőke által a dolgozók életszinvonala ellen intézett támadással szemben. Az 1951-es évet a munkásmozgalom fellendülése jellemezte valamennyi tőkésországban, mindenekelőtt Olaszországban és Franciaországban, hasonlóképpen azonban Angliában, Spanyolországban és más országokban is. A munkásosztály harcának fokozódása az osztályharc kiéleződéséről és a forradalmi válságnak a tőkés országokban történő érlelődéséről tanuskodik.

A jobboldali szocialisták a munkásosztály legaljasabb ellenségei, ők képezik az imperializmus ügynökségét a munkásmozgalmon belül. Ezek végképen elárulták népeik és államaik érdekeit, tevékenyen segitik elő a népek és államok alárendelését az amerikai imperializmusnak. Ők a béke, demokrácia és a népek szabadságának esküdt ellenségei, legfőbb gazdáik - az amerikai imperialisták - politikájának szószólói. A jobboldali szocialistákon keresztül valósitják meg az amerikai imperialisták a "Marshall-terv", az agresszív Északatlanti Paktum rabló célkitűzéseit, nyomják el a népek nemzeti - felszabaditó mozgalmát. Különös erőt nyert ma Sztálin elv-

társnak az a megállapitása, miszerint a jelenlegi szociáldemokrácia a kapitalizmus ideológiai támasza és hogy a szociáldemokrácia és a fasizmus nem ellenlábasok, hanem ikertestvérek.

A háborus hisztéria fokozódása és a fasiszta kormányzati módszerek egyre szélesebbkörü alkalmazása az imperialista reakció antidemokratikus táborában, e tábor gyengeségének szemléltető bizonyitéka. Az amerikai imperializmus a maga agresszív, rabló politikájával nemcsak a népek gyülöletét és ellenséges érzületét váltja ki maga ellen, hanem növeli a már meglévő és egyre növekvő ellentéteket az imperialista táboron belül, elsősorban az Anglia és az USA között.

Mindaddig, amig fennáll az imperializmus, a kapitalista fejlődés egyenlőtlensége, amig fennállanak az imperialista táboron belüli ellentétek, érvényben marad az a leninі tétel, hogy az imperializmus elkerülhetetlenül szüli a háborukat, hogy az imperializmus nem élhet háboruk és fosztogatások nélkül. Az imperialisták között semmiféle hosszu időre szóló szilárd szövetség nem jöhet létre. A marxizmus-leninizmus sohasem becsüli túl az imperialista szövetségek lehetőségeit és nem becsüli le kölcsönös ellentéteiket sem. Csicserin helytelen álláspontjával kapcsolatban Sztálin elvtárs az OK/b/P X. Kongresszusán 1921-ben ezeket mondotta:"...Csicserin elvtárs hajlamos arra, hogy tagadja az imperialista államok között fennálló ellentéteket, mert tulbecsüli az imperialisták nemzetközi egyesülését és szemelől téveszti, lebecsüli azokat az imperialista csoportok és államok közötti belső ellentéteket, amelyek megvannak és háborut szülnek./Franciaország, Amerika, Anglia, Japan stb./ Csicserin túlbecsülte az imperialista főhatalmak egyesülésének mozzanatat és lebecsülte azokat az ellentéteket, amelyek ezen a "trösztön" belül fennállanak."/26/

Az a körülmény, hogy a kapitalista országok gazdasági és politikai fejlődése egyenlőtlenségének törvénye fokozott mértékben érvényesül, az imperialista táborban az ellentétek és marakodások kiéleződéséhez vezet. Láthatjuk a kapitalista országok, elsősorban az USA és Anglia közötti ellentétek fokozódását és kiéleződését. Anglia, Franciaország és más országok burzsoáziájának nincs szándékában gyarmatait, nyersanyagforrásait, értékesitési és tőkebefektetési piacait az USA monopoliumainak harc nélkül átengedni. "Az imperializmus frontjának látszólagos egysége nem rejtheti el mély, belső ellentétait, amelyek főként a nyersanyagforrásokért, felvevőpiacokért és tőkebefektetési övezetekért folyó harcból fakadnak. Ezek az ellentétek összefonódnak, kiterjednek az imperializmus táborának minden országára, de leglényegesebbek köztük az Egyesült Államok és Anglia ellentétei mind Európában, mind Ázsiában.

Aligha kételkedhetünk benne, hogy az imperialisták ellentétei a továbbiakban még inkább mélyülnek." /27/

A béke, demokrácia és szocializmus erői lényegesen nagyobbak az imperialista háborus gyujtógatók erőinél. A demokrácia és szocializmus táborának hatalmát a Szovjetunió és az e táborba tartozó többi ország gazdasági hatalma és védelmi ereje határozza meg,

---

26/ Sztálin művei, 5.k. 44.l.

27/ L.P. Berija beszéde a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulóján. Szikra- Nemzetközi kérdések sorozat 30-31.l.

valamint az a körülmény, hogy a békéért, új háború megakadályozásáért folyó harcuk széleskörü támogatásra talál a világ valamennyi népének soraiban. A demokrácia és a szocializmus táborának ereje továbbá abban áll, hogy összekapcsolódik a kapitalista országok dolgozóinak anyagi helyzetük megjavitásáért, a militarizálás és inflació ellen folytatott harcával, valamint a gyarmati népek felszabadulási harcával, a demokráciáért, a fasizmus ujjászületése ellen folytatott harccal. Hozzájárult a demokratikus, antiimperialista tábor erőinek további erősödéséhez az is, hogy a Kommunista Pártok valamennyi országban, beleértve a tőkés országokat és különösen olyanokat, mint Olaszország és Franciaország, hatalmas mértékben megerősödtek. A 2 1/2 millió taggal rendelkező Olasz Kommunista Pártot és a Francia Kommunista Pártot ezen osztályok munkásosztályának többsége követi. Ezek a pártok állnak országuk demokratikus és hazafias erőinek élén. A kommunista párttagok száma az összes országokban /a Szovjetunió kivételével/ már 1950-ben meghaladta a 18 millió főt.

A béke, demokrácia és szocializmus táborának erői növekednek és gyarapodnak. Ez a tábor védelmezi a békeharc igaz ügyét az egész világon. A békeharcosokat világszerte lelkesitik Sztálin elvtárs bátor szavai: "A béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke ügyét és végig kitartanak mellette"./28/

Mig a kapitalizmusnak jellegénél fogva sajátossága a háboru és a népek közötti ellenségeskedés, addig a szocializmusnak sajátossága a béke és a népek közötti barátság. Mig a kapitalizmus minden erejével arra törekszik, hogy a maga kizsákmányoló rendszerét más országokra ráerőszakolja, addig a proletárforradalmat nem exportálják külföldre. A Szovjetunió, Európa és Ázsia népi demokráciái érdekelve vannak a tartós békében és a más országokkal való gazdasági együttmüködésben. A Szovjetunió békepolitikája a szocialista társadalmi rend legmélyebb elvi alapjaiból és a szovjet nép érdekeiből következik. A Szovjetunió békepolitikája azonban semmiképpen sem gyengeségének a jele. "Lehetőe bármi kétség afelől, hogy ha az imperialisták harmadik világháborut robbantanak ki, ez már nem egyes kapitalista államok, hanem az egész világkapitalizmus sirja lesz." /29/

A Szovjetunió a maga politikájában V.I. Lenin és I.V. Sztálin a két rendszer hosszas egymásmellettélésének lehetőségéről és elkerülhetetlenségéről szóló útmutatásaiból indul ki. Az imperialisták azonban félnek a szocializmussal való békés versenytől és ezért háborus kalandokhoz fűzik reményeiket. A háborus kalandok azonban csak katasztrófát hozhatnak az imperialisták számára.

A 20.sz. első felében világtörténelmi jelentőségü események zajlottak le. Országunkban győzött a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és felépült a szocializmus; a hős szovjet nép a Nagy Honvédő Háborubán győzelmet aratott a német fasizmus és a japán imperializmus fölött. A kapitalizmus rendszeréből kiszakadt Kina és egész sor közép- és délkeleteurópai ország. Az emberiség

---

28/ Sztálin, A békéért. MLKK. 93.l.

29/ G.M. Malenkov elvtárs beszéde a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 32. évfordulóján, Szikra. Nemzetközi kérdések sorozat, 21.l.

történetének mindezen hatalmas eseményeit az orosz nép, a Szovjetország győzelmei tették lehetővé. A szovjet nép forradalmi és munka-hőstettei meghatározták a világtörténelem menetét és a szovjet népet az egész haladó emberiség élére állitották. Ezt a kimagasló szerepét, amelyet népünk az emberi társadalom fejlődésében visz, mindenekelőtt az tette lehetővé, hogy éppen a mi országunk adta a jelenkor két legnagyobb lángelméjét,- Lenint és Sztálint - valamint, hogy a mi országunk a leninizmus szülőföldje. A 20. század második fele meghozza a kommunizmus teljes győzelmét az egész világon.

- - -

Megjelent a Voproszi Ekonomiki 1952. évi 4. számában.

BELJAVSZKAJA I.A.:

Az ipar állami "szabályozása" 1917-18-ban az imperialista Amerikában.

И.А. БЕЛЯВСКАЯ: Государственное "регулирование" промышленности американскими империалистами /1917-1918 гг./

OKK: C 222.

Az Egyesült Államok egy hónappal azután lépett be az imperialista háboruba, hogy az oroszországi forradalmi mozgalom hulláma elsöpörte a Romanov-dinasztiát. Az oroszországi februári forradalom rendkivüli aggodalmat keltett Anglia, Franciaország és az USA uralkodó köreiben. Állandó tanácskozások folytak Washington kormányköreiben arról, hogy Oroszország folytatni fogja-e a háborut Németország ellen. Houston földmivelésügyi miniszter emlékirataiban ugy jellemzi az orosz forradalmat, hogy ez"a legfontosabb, legdrámaibb és a legkomolyabb következményekkel terhes" kérdés, amely 1917 március-áprilisában az USA kormánya előtt állott./1/ Az oroszországi forradalom az amerikai kormányzóköröket arra ösztönözte, hogy meggyorsitsák Németország elleni nyilt fellépésüket.

Az USA akkor lépett be a háboruba, mikor a két küzdő fél embertartalékai és anyagkészletei már igen erősen kimerültek. A kimerülés jelei különösen Németországban voltak szembeszökőek. Németország helyzete az USA-nak az antanthoz való csatlakozása után még sulyosabb lett. Lenin Németország helyzetét a "legkétségbeejtőbb és legkilátástalanabb" helyzetnek nevezte./2/ Természetes, hogy a "négyhatalmi egyezmény" államainak katonai potenciálja az USA pénzügyi és anyagi támogatása következtében megnőtt.

A háboru szörnyü megpróbáltatásai következtében a dolgozó tömegekben egyre gyorsabban vált tudatossá az az igazság, hogy abból a zsákutcából amelybe a világot az imperialisták taszitották, az egyedüli kiut csak a burzsoázia uralmának forradalmi uton történő megdöntése - azaz egy szocialista átalakulás - lehet. Az imperialista háboru elősegitette a forradalmi mozgalom növekedését és forradalmi helyzetet teremtett Európában.

Gazdasági tekintetben az imperialista háboru hatalmas tényező volt abban, hogy meggyorsitotta a kapitalizmus fejlődését és azt állami monopolkapitalizmussá alakitotta át. Ezt az átalakulást készitette elő a világkapitalizmus egész megelőző fejlődése. A kapitalizmus - mint erre Lenin rámutatott - már a 20. század elején magas fejlődési fokot ért el és imperializmussá alakult át. Ha az imperializmus lehető legrövidebb és legpontosabb meghatározását kelle-

---

1/ D. Houston, The Eight Years with Wilson's Cabinet, New-York. 1925. 245.l.

2/ Lásd: Lenin müvei, 24.k. 389.l.

ne mondanunk, hogy "az imperializmus a kapitalizmus monopolista szakasza."/3/ Az imperialista háboru hallatlan módon fokozta és elmélyitette a tőke koncentrációját és centralizációját és ez ahhoz vezetett, hogy a 19. század kapitalizmusa a 20. sz. monopolkapitalizmusába ment át. Tovább fokozódott a tőkekivitel, a piacokért, a világ ujrafelosztásáért folyó harc, a banktőke összenövése az ipari tőkével és a kormányok függőviszonya a finánctőkétől. A háboru hatására a monopolkapitalizmus a legfejlettebb imperialista államokban továbbhaladt az államkapitalizmussá való átalakulás utján. A monopolkapitalizmus ezen fejlődési tendenciájáról Lenin 1917. januárjában a "Fordulat a világpolitikában" cimü cikkében igy ir: "A történelem az ellenforradalmak idején sem áll egy helyben. A történelem előrehaladt az 1914-1918-os imperialista mészárlás idején is, amely folytatása volt a megelőző évtizedek imperialista politikájának. A világkapitalizmus, amely a mult század 60-70-es éveiben, a szabadverseny idején, élenjáró és haladó erő volt, s amely a XX. század elején monopolkapitalizmusba, vagyis imperializmusba nőtt át, a háboru idején jelentős lépést tett előre, nem csupán a finánctőke még nagyobbmérvü koncentrációja felé, hanem államkapitalizmusba való átcsapása felé is."/4/

A monopolkapitalizmus ezen fejlődési foka a szocializmus legteljesebb anyagi előkészitését jelentette. E között és a szocializmus között "semmiféle közbülső lépcső nincsen." /5/

Az imperialista háboru "olyan hatalmas történelmi folyamat, amely hallatlan módon meggyorsitotta a társadalmi fejlődést."6/ A harcoló kapitalista országok gazdasági- és politikai viszonyaiban több-kevesebb mértékben, történeti fejlődésük sajátságaitól függően - visszatükröződött a világkapitalizmus ezen fejlődési fokozata. A monopoltőke érdekében rátértek a gazdaság államkapitalista "szabályozás"-ának politikájára. Igy volt ez a német császárságban, a francia köztársaságban és ugyanez a folyamat játszódott le az amerikai Egyesült Államokban is.

Az USA áttérését az imperialista háboru éveiben az államkapitalista "szabályozásra", biztositotta az amerikai monopoliumok magas fejlettségi foka. "Az amerikai trösztök - irta Lenin - az imperializmus vagy monopolkapitalizmus gazdasági rendszerének legmagasabbrendü megnyilvánulási formái." /7/ Az ország politi-

---

3/Lenin müvei, 22.k. 275.l.

4/Lenin müvei, 23.k. 289.l.

5/Lenin, Vál. müvek, II.k. 123.l.

6/Lenin müvei, 26.k. 350.l. oroszul.

7/Lenin müvei, 23.k. 36.l.

kal és gazdasági életét irányitó amerikai monopoliumok saját agressziv reakciós céljaik megvalósitására törekedtek és a kormányon keresztül folytatták a gazdaság területén "a szabályozás" politikáját. Ennek a "szabályozásnak" a lényege az volt, hogy a háboru minden terhét a dolgozó tömegek vállaira rakja és hogy csillagászati extraprofitot biztositson a monopoliumoknak. Az USA nagytőkéseinek kiváló eszköz állt rendelkezésükre Wilson elnök személyében az ország "gazdasági életének szabályozására". Wilson, a princetoni egyetem volt rektora rendkivül ügyes demagóg és politikai szerencselovag volt; az elnöki posztot a Wall Street és különösen a J.P. Morgan /8/ "pénzkirály" által finanszirozott demokrata párt főkomposai kezéből kapta. Bár törvényjavaslataiit,- amelyekkel "reformátor" hirnevét szerezte,- az amerikai bankárok sugalták és gyakran szerkesztették is, képmutatása és ügyessége révén még a hozzá közelálló embereket is sikerült becsapnia és ügyesen leplezni szimpátiáját és kapcsolatait. Wilson mindig elkerülte a pénzügyi körök képviselőivel való személyes találkozásokat. Amikor House ezredes - Wilson titkos tanácsadója - 1914. juniusában Londonban járt, Page amerikai követ kérte Houset, hivja fel az elnök figyelmét arra, hogy gyakrabban kellene találkoznia az "üzletemberekkel". House naplójában megjegyzi, hogy az elnök aligha lép a "big business" képviselőivel való személyes érintkezés utjára. House még Dodge-dzsal is csak egyszer találkozott a Fehér házban./9/

Wilson helyesebbnek látta, hogy ne mutatkozzék pénzemberek társaságában. Az elnöknek ez az óvatossága már az 1912-es választási

---

8/Ph. Landberg amerikai ujságiró "Amerika 60 családja" c. könyvében azt irja, hogy J.W. Harvey, a Morgan-bankház érdekkörébe tartozó "Harper and Br." kiadóvállalat elnöke, aki Wilson "History of the American People" c. könyvét kiadta, Wilsonban potenciális elnököt látott és 1902-től kezdve nagy reklámot csaptak neki". /Ph. Landberg, Amerika 60 családja, M. 1947. 141-142.l. oroszul/ C.H. Dodge a "National City Bank" közismert tőkése, Wilson elnök egyetemi évfolyamtársa, 1912-ben 85 ezer dollárt gyüjtött össze Wilson megválasztásához. Ehhez az alaphoz hozzájárultak többek között MacCormick /International Harvester Company/, Schiff /Kuhn, Loeb, and Co./, sőt J. Hirkins a republikánus párt végrehajtó bizottságának titkára is, akinek kapcsolatai voltak a Morgan-bankházzal. /Lásd Ph. Landberg, id.m. 135.l./ Ez utóbbi tény rendkivül jellemző az amerikai két-párt rendszerre. A fináncmágnásoknak megvoltak a maguk ügynökei mindkét pártban, mert az ő számukra semmi változást nem jelentett az, hogy melyik párt van hatalmon.

9/Intimate Papers of Colonel House, arranged as a narrative by Charles Seymour. Boston - New York. 1926-1928. 1. kötet 131-132. lap.

kampány idején felháboritotta Vanderlip bankárt./10/

Wilson minden kezdeményezését és minden kormányintézkedését ügyesen palástolta az "amerikai demokráciá"-ról és az amerikai kormány "demokratikus" politikájáról hangoztatott hazug frázisokkal. de minden tevékenysége arra irányult, hogy megerősitse az amerikai monopoliumok osztályhelyzetét. Ugyanilyen átütő osztályjellegük volt a Wilson-kormány összes törvényjavaslatainak is, amelyeket az amerikai ipar u.n. állami "szabályozása" és "ellenőrzése" tárgyában 1917-1918-ban foganatositottak.

A Wilson-kormány első ténykedése, amely megnyitotta az utat a nagytőke képviselőinek az államapparátusba való behatolása előtt, a nemzetvédelmi tanács /Council of National Defence/ megalakitása volt 1916-ban. Az USA akkor már teljes ütemben készülődött a Németország elleni háborura, megőrizve "gondolatokban, szavakban és tettekben való "hirhedt" semlegességét." A Wilson által 1916. augusztus 29-én aláirt "katonai költségvetési törvény", amelynek második cikkelye a nemzetvédelmi tanács és tanácsadó bizottság /Advisory Council/11/ felállitásáról intézkedett, arról szólt, hogy az uj állami intézmény "az iparnak és a nyersanyagforrásoknak a nemzet biztonsága és jóléte érdekében való koordinálását" szolgálja. A tanács tagjai a következők voltak: a hadügyminiszter, a haditengerészeti miniszter, belügy-, földmüvelésügy-,kereskedelem- és munkaügyi miniszterek. A tanács elnökévé a hadügyminisztert nevezték ki. A tanács jogkörébe tartozott, hogy vizsgálatokat végezzen a vasuti szállitás, a hajózás és a hadsereg egyéb közlekedési eszközei, valamint a haditermelés kiterjesztése és a tengeri flótta kifejlesztése tárgyában, és nyujtsa be errevonatkozó elgondolásait a kormánynak. A nemzetvédelmi tanács mellett müködő tanácsadó bizottság tagjait az elnök nevezte ki. A törvény értelmében a tanács minden tagjának speciális ismeretekkel kellett rendelkeznie az ipar vagy a társadalmi tevékenység valamelyik területén vagy valamilyen speciális képzettséggel kellett birnia. A tanácsadó bizottság tagjai nem kaptak fizetést, csak a külön kirendelések alkalmával felmerült utazási költségeket téritették meg nekik.

A nemzetvédelmi tanács keretébe tartozó tanácsadó bizottság megalakitása azt jelentette, hogy törvényesen szentesitik a finánc-oligarchia nyilt garázdálkodását az államapparátusban. Ezt mutatta az ujonnan kinevezett bizottság összetétele, melynek tagjai voltak: D. Willard,- a Baltimore-Ohio vasuttársaság elnöke,-/a közlekedési és távközlési kérdésekkel foglalkozó albizottság tagja lett/, B. Baruch - new-yorki pénzember /akinek rendelkezése alá kerültek a nyersanyagtartalékok/ G. Coffin - a Hudson-Motor-Company alelnöke, H. Rosenwald - a Sears Roebuck and Company elnöke /az élelmiszerellátás irányitására/, dr. H. Godfrey - a Drechsel Intézet elnöke/ a technika és a feldolgozó ipar/8.

10/ Ph. Landberg i.m. 139.l.

11/ Cm. "National Defence Acts with Amendments, 1916-1923" Washington, 1924. 61.l.

Gompers - a tőke szolgálatában álló áruló, AFL-nek /American Federation of Labour/ - a szakmunkások, a munkásarisztokrácia szervezetének - elnöke /a munka kérdései/, Ph. Martin, az amerikai orvostudományi kollegium főtitkára /egészségügyi kérdések/.

Az a tény, hogy a nemzeti ipar irányitására olyan bizottságot alakitottak, amelybe a tőkések négy befolyásos képviselője, két professzor és a munkásarisztokrácia szakszervezeti szervének vezetője került bele, arról tanuskodott, hogy az USA kormánya fölött tovább fokozódik a nagytőke befolyása és ellenőrzése. Ez azonban arról is tanuskodott, hogy a burzsoá tudomány ugyancsak a nagytőke érdekét szolgálja és háboru idején is azt fogja szolgálni. Végül pedig az a tény, hogy Gompers betársult ebbe a kormánybizottságba, azt tanusitja, hogy a munkásosztály felsőrétege elárulta a munkások érdekeit és hogy lakájmódra kész volt a kapitalistákkal való egyezkedésre. Kétségtelen, hogy az AFL Gompers közvetlen irányitása alatt óriási segitséget nyujtott az USA vezetőköreinek a háboru idején. Gompers lankadatlanul állt a nagytőke érdekének vártáján és mint jól fizetett lakáj, nagy hévvel segitette a Wilson-kormányt a munkásosztály ellenállásának e nyomásában.

A tanácsadó bizottság a nemzetvédelmi tanács szerve volt. Ennek a vezetése alatt állt számos különböző ipari albizottság, amelyet a nemzetvédelmi tanács keretében alakitottak /12/ a hadsereg felfegyverzésével és a flotta épitésével kapcsolatos állami megrendelések elosztására. A nemzetvédelmi tanács az első ilyen albizottságot 1917. február 28-án alakitotta meg felfegyverzési és standardizálási bizottság néven. A bizottság elnökévé Frank Scottot az egyik nagy gépgyár elnökét nevezték ki, aki a Németország elleni háboru vad hive volt./13/ A bizottság [illegible] mulva fegyverkezés [illegible] A bizottság feladata volt többek között a kormányrendelések elosztása és a hadügy- és [illegible] Miután az USA kormánya Németországnak hadat üzent, nyiltan napirendre tüzte hadseregének feltöltését és felfegyverzését, továbbá uj tengeri hajók épitését. Az ezzel kapcsolatban fokozódó kereslet hozzájárult a fémárak jelentős emelkedéséhez, amelyek a háboru évei alatt az antant-országok óriási bevásárlásai következtében 1917. márciusára már ugyis 247 %-ra emelkedtek az 1913-as árakhoz viszonyitva, Az árak növekedése egyre folyt és 1917. juliusára elérte a 333 %-ot /14/

Bár az USA érdekei a háboruban azt követelték, hogy szilárd árakat állapitsanak meg az ipari nyersanyagra, az iparmágnások nem akartak lemondani a busás bevételekről. Sőt a tanácsadó bizottság tagjai maguk is résztvettek a hadiipari cikkek ázsióüzleteiben és az árak felduzzasztásában és ezáltal óriási nyereségre

12/ A nemzetvédelmi tanács véglegesen csak 1917. március 1-én alakult meg /Congressional Record Senate. 55.k. 5.l. A továbbiakban a szenatus kongresszusi jegyzőkönyveit CRS-sel, a képviselőház kongresszusi jegyzőkönyveit pedig CRH-val röviditjük./

13/ Lásd: B. Baruch. American Industry in the War, New York, 1941. 19.l.

14/ Lásd, Uo. 74.l.

tettek szert. David Davis, az egész ország aluminiumtermelése fölött ellenőrzést gyakorló nagy aluminium-monopolium /Aluminium Comp. of America/ elnöke, a tanácsadó bizottságban betöltött tagsága révén élvezett egész befolyását arra használta fel, hogy magasabb árakat állapitassanak meg az aluminiumra a kormányrendeléseknél./15/

Ez a botrányos machináció nyilvánosságra került. Daniels flottaügyi miniszter kénytelen volt beismerni, hogy a minisztérium az aluminiumért tényleg felemelt árat fizetett./16/ Amikor a kongresszusban az élelmezési cikkek, nyersanyagok és tüzelőanyagok feletti "ellenőrzés"-ről szóló törvényjavaslatot megvitatták, ilyen és hasonló tényekkel kapcsolatban az az álláspont alakult ki, hogy az ipari nyersanyagokra, többek között az aluminiumra és a gyapotra megszabott árakat kell megállapitani./17/ Az árak kérdése nagy jelentőségre tett szert, mert 1917 nyarán az amerikai kormánykörök előtt az a probléma állt, hogy minél hamarabb feltöltsék és felszereljék a hadsereget és hogy nagyszámu tengeri hajót épitsenek a hadseregnek Európába való szállitására.

1917 nyarán az USA ipari és pénzügyi körei biztositották Wilsont, hogy támogatják a kongresszusban. Meg kell emlitenünk, hogy miután az USA belépett a háboruba, Wilson kapcsolata a legagresszivebb imperialista körökkel összeköttetésben álló republikánus párt vezetőivel mind jobb lett. május végén Wilson fogadta Lodge, Gallinger stb. szenátorokat. A burzsoá amerikai lapok azt közölték, hogy az elnöknek "volt birálóival" való beszélgetése" pillanatok alatt hatással volt a végrehajtó hatalom és a kongresszus közti surlódások csökkenésére."/18/

Nem szabad komolyan venni a burzsoá sajtó megjegyzéseit arról, mintha jelentősebb nézeteltérések lettek volna az elnök és olyan esküdt imperialisták között, mint Lodge, vagy Taft. A véleményeltérések legfeljebb csak az USA nagytőkéje érdekét szolgáló politika folytatásának módszereit érinthették. De azáltal hogy Wilson és a republikánus párt képviselői közti találkozó eredményeképpen "csökkentek a surlódások" a kongresszusban, ez a Wilson-kormánynak nagyobb biztonságot adott a cselekvésben.

15/A New York Times Reed szenátorra hivatkozva az "aluminium botrányról" közötti cikkében azt irta, hogy Mr. Davis, a katonaság részére aluminium-kulacsokat szállitó vállalat tulajdonosa a kulacsok árát db-ként 74 centben állapitotta meg milliós tétel szállitásánál "ugyanakkor, amikor a kulacsok elkészitésére szolgáló aluminium valóságos ára 27 és fél cent volt. Mr. Davis mint a tanácsadó bizottság tagja... olyan ár elfogadását ajánlotta, amilyet ő a maga számára szükségesnek talált." /The New York Times, 1917. jul. 3. 1. lap./A továbbiakban röviditve N.Y. Times-ot használunk./

16/Lásd: N.Y. Times, 1917. jul. 3. 3.1.

17/L.: Uo.

18/The Evening Post of New York, 1917. május 23. 10.1. /A továbbiakban: Ev. Post of N.Y./

Az, hogy a kongresszus törvényt hozott az amerikai export "ellenőrzéséről", törvényt készitett elő a kormányzati "ellenőrzés" bevezetéséről az élelmiszer, nyersanyag és fütőanyag felett, ami az elnöknek korlátlan hatalmat adott háborus rendszabályok élet[illegible] bevezetésére a gabona, vas, kőolaj és egyéb, háboru szempontjából elsőrangu jelentőséggel biró árucikkek árának megállapitására,- mindez csak Amerika igazi urainak jóváhagyásával történhetett, mert hiszen az ő érdekükben folyt az imperialista háboru.

Wilson meg is kapta ezt a jóváhagyást, amint ezt a Demokrata Párt lapja, a New York Times nem is kétértelmüen jelentette. 1917. junius 22-én az ujság vezércikkében közölte, hogy a nagytőke képviselői készek"együttmüködni"az elnökkel, az ipar és a kereskedelem "szabályozásának" kérdéseiben. Az ujság azt is bejelentette,hogy olyan törvényeket fognak hozni, amelyek teljhatalmat adnak az elnöknek minden olyan cikk árának megállapitására, amelyek akár a hadsereg, akár a polgári lakosság számára elsőrangu fontosságuak. /19/

Az a készség, ahogy az ipari és pénzügyi részvénytársaságok hajlandónak mutatkoztak a kormánnyal "együttmüködni" - illetve más szavakkal: megengedni Wilson elnöknek, hogy rendszabályokat hozhasson a kapitalista termelés "szabályozására" - arról tanuskodott, hogy ez az "állami tervezés", ez a "kormányzati ellenőrzés" egyáltalában nem demokratikus, hanem reakciós bürokratikus ellenőrzés volt. Az volt a célja, hogy megkönnyitse a vállalkozóknak a könnyü profitszerzést a dolgozók rovására. "Reakciós-bürokratikus ellenőrzés - az imperialista államok - a demokratikus köztársaságokat, Franciaországot és Amerikát sem véve ki - ezt az egyetlen eszközt ismerik, mert céljuk az, hogy a háboru terhét a proletariátusra s a dolgozó tömegekre háritsák," /20/- irta V.I. Lenin.

Az USA kormányapparátusa és Amerika üzleti körei közti kapcsolat napról-napra mindjobban erősödött.

A kormány 1917. jul. 12-én éjtszakára New Yorkba hivta össze a legnagyobb acéliparosok konferenciáját. Ezen a konferencián több mint 10 nagy acélmonopólium képviselői vettek részt, többek között J. Farell a mindenható "United States Steel Corporation" elnöke, Clark a Lackawanna Iron and Steel Company elnöke stb. A A kormány képviseletében a konferencián résztvett: Baker hadügyminiszter, Daniels flottaügyi miniszter, Denman a hajóépitési igazgatóság elnöke és a nagy newyorki tőkés Baruch, a tanácsadó bizottság tagja./21/ A konferenciát azzal a különleges céllal hivták össze, hogy megállapitsák a vas- és acélárakat és megoldják az elirányozott fegyverkezési tervvel kapcsolatban felmerült egyéb vitás kérdéseket.

Július 12-én reggel a reakciós amerikai ujságokban megjelent Wilson felhivása a nagyiparosokhoz és bányatulajdonosokhoz, hogy siessenek az állam segitségére és teljesitsék hazafias kötelességüket./22/ Nem szabad azt gondolnunk, hogy ez a felhivás váratlanul

---

19/Lásd: N.Y. Times, 1917. jun. 22.1.lap.

20/Lenin, Vál. müvek, II.k. 118.1.

21/Lásd: N.Y. Times 1917. jul. 12. 2.1.

22/Uo. 1.lap.

érte az acéliparosokat és ezáltal valóban tuláradtak volna hazafias érzéseik, amint ezt a burzsoá lapok kürtölték./23/ A háboru a nagytőke érdekében folyt és a háboru élén álló kormányt már előre biztositották támogatásukról. Annak ellenére, hogy a vas árának kérdésében összeküönböztek a Wall Street képviselői és néhány állami hivatalnok, amint azt a New York Times megirta/24/ a konferencián mindenesetre teljes megegyezés jött létre. Az acélmágnások elhatározták hogy havonta 400.000 tonna acélt szállitanak a flottaépités számára. Erről Baker már másnap hivatalos nyilatkozatot tett közzé./25/

A nagytőkések határozata lehetővé tette az USA kormányának, hogy haladéktalanul hozzáfogjon a fegyverkezési tervhez és a hajóépitkezéshez. Wilson jul. 13-án rendeletet adott ki, amelyben felhatalmazta az egyik hadügyi főhivatalnokot, Goethals tábornokot, aki azelőtt a Panama csatorna zónájának épitője, majd kormánybiztos lett, hogy kisérje figyelemmel a 15 hajógyárban tett kormánymegrendeléseket./26/

Az egyre növekvő haditermelés szükségessé tette az állami katonai megrendelésekkel foglalkozó fegyverkezési főigazgatóság ujjászervezését. A nemzetvédelmi tanács 1917. julius 28-án hozott és az elnök által jóváhagyott határozata értelmében a fegyverkezési főigazgatóság helyébe egy hadiipari főigazgatóságot /War Industries Board/ alapitottak, amelynek élére ugyanaz a F. Scott került. A főigazgatóság tagjai a különböző iparágak képviselői voltak, ezek között a főhelyet a hirhedt Baruch foglalta el./27/ A nemzetvédelmi tanács határozata értelmében a főigazgatóság feladata lett: a hadiipar területén felmerülő problémák megoldásához a legmegfelelőbb ut kikutatása, azoknak a tényezőknek a megvizsgálása, amelyek az árakra kihatással vannak, illetve elsősorban a munkaerővel - azaz a munkabérrel - kapcsolatos kérdések./28/

Az uj főigazgatóságnak tehát nem annyira adminisztativ funkciója volt, mint inkább tanácsadó jellege és ilyen szerepet töltött be egészen 1918 tavaszáig. A hadiipari főigazgatóság felállitásával azonban egy lépést tettek afelé, hogy az iparba a kapitalista monopoliumok érdekében bevezessék a bürokratikus "ellenőrzés" politikáját.

23/ Lásd: N.Y. Times 2.1.

24/ Az acéliparosok eleinte ragaszkodtak a vaslemez 95 dolláros árához, Daniels ezzel szemben 56 dolláros árat javasolt. Az acélkirályok beleegyeztek az ár leszállitásába, de a végleges árat akkor nem hozták nyilvánosságra.

25/ Lásd: N.Y. Times, 1917. jul. 13. 1-2. l.

26/ L.UO. 1917. jul. 15. 1. lap.

27/ Baruch, a Szovjetunió ellensége, a tanácsadó bizottságban indult el politikai kerrierjén, kétesbirü tőzsdealkuszból lett "államférfiuvá". Napjainkban Baruch arról ismeretes, hogy ő a "totális" mozgósitás tervének szerzője és az USA atomdiplomáciájának egyik legaktivabb szervezője.

28/ B. Baruch id. m. 21.l.

Az acéliparosok konferenciája után egy héttel 1917. jul. 20-án Redfield kereskedelemügyi miniszter a bányatulajdonosokat hívta össze értekezletre. Az értekezleten résztvett a szövetségi kereskedelmi bizottság megbizottja és Peabody a nemzetvédelmi bizottság keretében működő szénipari bizottság elnöke, az USA egyik legnagyobb szénipari vállalkozója. A konferencia főkérdése a szénárak voltak. A konferencia úgy határozott, hogy a szén elfogadható ára 3 - 3,5 dollár tonnánként /29/, de az árak sok helyen ennek ellenére is sokkal magasabbak maradtak, még az 5-6 dollárt is elérték./30/

/31/

A Lever törvény értelmében 1917. augusztus 24-én az elnök által felállított fütőanyag hivatalnak /Fuel Administration/ az lett volna a feladata, hogy a szénárak kérdésével foglalkozzon.

A fütőanyag hivatal a széniparosok érdekeit tartotta szem előtt. A Hivatal élére Garfield, tehát egy olyan egyén került, aki teljes mértékben megfelelt azoknak a kívánalmaknak, amelyeket az amerikai tőke a kormányban helyetfoglaló bábjaival szemben felállított. Garfield, eredetileg clevelandi ügyvéd és jogi doktor volt, azáltal lett híres, hogy megszervezte a 120 millió dollár alaptőkével rendelkező Cleveland Trust Co., hatalmas biztositó társaságot és a clevelandi kereskedelmi kamara elnöke lett./32/

Az a tény, hogy olyan embereket vontak be az államapparátusba mint Baruch, Garfield, Hoover /élelmezésügyi biztos, nemzetközi méretekben működő kufár/ azt mutatta, hogy milyen messzire terjedt a finánctőke befolyása az USA kormányában. A kapitalista gazdaságnak a "háborura" való átállitása Amerikában nemcsak a nagytőke teljes jóváhagyásával történt, hanem annak egyenes utasitására. A Wall-Street mágnásai bevonták az országot az imperialista háborúba és azt a célt tüzték ki, hogy a háborut meg is nyerjék Európa és Amerika népi tömegeinek rovására.

- - -

Az iparszabályozási igazgatóságnak /War Trade Board/ és a fütő - anyag- és élelmiszer hivatalnak az amerikai bürokratikus gépe-

---

29/ Három dollárban állapitották meg a hajók tüzelésére való szén árát, és 3,50 dollárban a házi fütési célokra szolgáló szenet.

30/ Pennsylvaniában 4.75-6 dollár, Virginiában 4.5-6, Ohióban 4.5-5, Alabamában 5.5-5.75, Marylandban 5.75-6 dollárra rugtak. /CRS 55.köt. 5318.1./

31/ A Lever törvényt, mely "az élelmiszer, nyersanyag és fütőanyag ellenőrzéséről" szóló törvény neve alatt ismeretes, 1917. augusztus 10-én hozták. A Lever törvénynek az volt a jelentősége, hogy a végrehajtóhatalom, azaz az elnök jogkörének a törvény első cikkelyében foglalt /lásd: CRS. 55.k. 5776.1./ kiterjesztése szolgált alapul ahhoz, hogy a kormány a későbbiek során az USA gazdaságának államkapitalista "szabályozását" elindithatta háborus időben. Ennek a törvénynek az alapján hozták létre az élelmiszerellátási hivatalt /Food Administration/, melynek Hoover, az USA leendő elnöke, azelőtt cég és koncesszió részvényese állt az élén.

32/ Lásd: CRH, 55.k. 2368.1. Raynie képviselő felszólalása.

zetbe való beágyazása közvetlenül az USA kapitalista gazdaságának az imperialista háboru behatására bekövetkezett zavaros állapota következtében valósult meg. A háboru elmélyitette a kapitalista termelésre jellemző anarchiát.

A szövetségeseknek szóló hadiszállitások a "semlegesség" éveiben kimeritették az USA raktáraiban felhalmozott nyersanyag- és élelmiszerkészleteket. Az amerikai kapitalisták óriási nyereségeket zsebeltek be ezekből a szállitmányokból, de az USA finánctőkéjének mint Lenin irta "a nyersanyag- és élelmiszerhiány következtében nem könnyü ezt az "előnyös" gazdálkodást továbbfolytatnia." /33/ Az amerikai ipar előtt az a nehéz feladat állt, hogy kielégitse a szövetségeseknek és alakulóban levő saját hadseregének szükségleteit.

Az ipari monopoliumok között a katonai megrendelésekért duló konkurrencia fékezte az amerikai hadiipar kifejlődését és emiatt a kormányhivatalnokok képtelenek voltak helyesen tájékozódni az ország anyagi tartalékai tekintetében. A magáncégek, amelyek arra törekedtek, hogy részesüljenek a munició́ra, katonai felszerelésre, hajók épitésére stb. szóló kormánymegrendelésekben, nem fukarkodtak az igéretekkel, amelyek távolról sem feleltek meg ezen cégek valódi lehetőségeinek./34/

A zürzavart az iparban még fokozta az angol és francia katonai missziók hadianyagbevásárlási megbizottainak aktiv tevékenysége. A két ország képviselői - a francia Tardieu és az angol Northcliffe - csak saját országuk érdekeit igyekeztek biztositani, semmit sem törődtek a szövetségesek szükségleteivel és akadályozták egymást. Az USA kormány viszont gyakran elkaparintotta az orruk elől a megrendelt hajókat, nyersanyagot és készárukat, amelyre pedig már a szövetségesek megbizottai olyan biztosan számitottak./35/

Ezenkivül az USA közlekedési rendszerének kaotikus állapota igen káros hatást gyakorolt az ország egész gazdasági életére, az amerikai hadiipar fejlődésére. Háborus időkben a vasutaknak - a szállitmányokat vivő ütőereknek - jelentősége rendkivül erősen megnő. Éppen a közlekedési rendszernek az imperialista háboru idején való müködésében mutatkozott meg különösen nagy erővel a kapitalista termelési mód anarchiája. Az USA vasutai képtelenek

---

33/ Lenin müvei, 23.k. 187.l.

34/ House ezredes Wilsonhoz intézett egyik levelében az uj tengeri hajók épitésére vonatkozólag a következőket irta:"Számtalan cég tett ajánlatot faanyagból való hajók épitésére, de Goethals /az Emergency Fleet Corporation/ igazgatója - A cikkiró megj./ azt mondja, hogy mikor megvizsgálta az ajánlatokat, megállapitotta, hogy ezekkel a cégekkel nem lehet szerződést kötni, mert sohasem lesznek képesek a szerződésben vállalt kötelezettségeiket teljesiteni. Florida például ajánlatot tett egy bizonyos számu fából való hajó megépitésére, de Goethals vizsgálat utján megállapitotta, hogy a különböző vállalatok ugyanarra az anyagra és ugyanarra a munkaerőre számitottak, és hogy sohasem lesznek képesek a szerződésben ajánlott hajóknak még az egytizedét sem megépiteni." House ezredes levelezése. Moszkva. 1939. 18.l.

35/ Lásd: Uo. 64.l.

voltak a háborus vezetők képesek biztositani a nyersanyag, [illegible] és az élelmiszer-szállitását. A teherforgalmi vonalakon mindenütt "dugók" keletkeztek, az állomások zsufolásig tele voltak továbbirányitásra váró teherárukkal./36/ Az iparvállalatok panaszkodtak a nyersanyag, fütőanyag és a félkészgyártmányok nem idejében történő szállitása miatt és arra hivatkoztak, hogy ezért nem tudják a katonai megrendeléseket határidőre teljesiteni. Az ipari körzetekbe nem futottak be idejében a gabona és egyéb élelmicikkek, ugyhogy az árak emelkedtek, ami viszont fokozta az elégedetlenséget az amugyis felháborodott munkások között. A szövetségesek azzal vádolták az USA kormányát, hogy nem képes hadigazdaságát megszervezni és a gabona és hadikészletek Európába való szállitását biztositani, sőt a hajókat sem látja el szénnel. /37/

A vasuti szállitás csődjét az okozta, hogy a vasuti társaságok tevékenységét a legkevésbbé sem hangolták össze, késhegyremenő harc dult közöttük, a vasut "királyok" az egyéni hasznot hajszolták.

De a hatalmasmennyiségü áruszállitmányokkal nem boldogult az automobilszállitás sem. Nem volt elég teherautó, gyakran a vasut volt az egyedüli szállitóeszköz, ugyhogy ezáltal a vasut tulterheltsége még jobban fokozódott. A teherautószállitás meggyorsitására, illetve ezáltal a vasutvonalak részleges tehermentesitésére még legalább 150.000 teherautóra lett volna szükség./38/

Még a burzsoá államférfiak is kénytelenek voltak beismerni, hogy Amerika katonai erőfeszitései szempontjából 1917. őszének kezdete volt a háboru legsivárabb és következésképpen legzürzavarosabb és leglehangolóbb időszaka./39/

1917. tavasza és nyara hosszu hónapjaira volt szükség, mig az amerikai iparmágnások rájöttek arra, hogy a háboru hathatós folytatásához a hadiipar központi irányitására van szükség. Éppen ebben az időszakban és ebben a kérdésben - az amerikai ipar "szabályozásának"kérdésében - mutatkozott meg szembeszökően a kormány és maga Wilson teljes függősége a Wall Street-től.

Az amerikai finánctőke hatalmas ereje nyomást gyakorolt Wilson kormányának minden tevékenységére. Az ország sorsát a morganok, duponték, rockefellerek, lamontok intézték. Az imperialista háboru Európában saját háborujuk volt és ugy folytatták ezt a háborut, ahogy nekik kedvezett. Ezért az ipar központi irányitásának hasznáról hangoztatott platonikus fecsegéseket csak akkor váltották fel határo -

36/ Pomerin szenátor az országban uralkodó szénhiányról tartott felszólalásában elmondta, hogy a Chesapeake és Ohio vasuttársaság vonalain "a vaggonok felét nem tudják továbbirányitani, a szénnel megrakott szerelvények mozdulatlanul vesztegelnek" /CRS, 56.k. 915.1./

37/ Lloyd George, Clemenceau és Orlando követelték Hoovertől, hogy szállitson gabonát az antantnak és azt irták, hogy az USA "nem képes biztositani a gabona leszállitását a hajókhoz." F. Lane, The Letters of Franklin Lane, New York, 1922. 265-266.1.

38/ Lásd: CRS, 55.k. 3333.1.

39/ Lásd: House ezredes levelezése III. k. 63-64.1.

zott intézkedések, amikor a kormány erre a nagytőke szentesitését megkapta. Ez 1917 szeptemberében a nagy monopoliumok képviselőinek Atlantic Cityben tartott értekezletén történt meg, amiről tudatosan hallgat a burzsoá történetirás.

Az Atlantic Cityben tartott értekezleten, amelyet a jegyzőkönyvben igen jellemzően "harci összejövetelnek neveztek, az USA nemzeti kereskedelmi kamarája /a nagytőke két hatalmas szervezete közül az egyik/ kezdeményezésére hivták össze. Ez az értekezlet döntött abban a kérdésben, hogy milyen irányban fejlesszék tovább az USA katonai erőfeszitéseit. Az értekezlet ugy határozott, hogy az ipar központi irányitására a kormánynak intézkedéseket kell hoznia.

Az amerikai kapitalisták "harci összejövetelének" határozatával részletesebben kell foglalkoznunk. A nagytőke képviselői ugy határoztak, hogy az összes katonai megrendeléseket egy hivatal vagy egy végrehajtó szerv ellenőrzése alá utalják, és ez a hivatal széleskörü jogot nyerne arra, hogy a katonai szükségletek ellátását irányitsa, megállapitsa az árakat nemcsak az állami megrendelésekre, hanem az összes árucikkekre is, és foganatositsa a gyártmányok elosztását./40/

A határozat 3. pontjában rendkivül jellemző módon közvetlenül diktálta akaratát a nagytőke a kongresszusnak - ennek a "független" törvényhozó szervnek /!/. Azt javasolták hogy a kongresszus az elnököt törvényerejü rendelettel olyan teljhatalommal ruházza fel, ami az ország összes készleteinek és ipari kapacitásának a mozgósitásához szükséges./41/

Az Atlantic Cityben tartott értekezletet követő hónapokban az ipar központositásának és állami "ellenőrzésének" eszméje az üzleti és kormánykörökben állandó megvitatás tárgya lett. 1917. október elején Newton Baker hadügyminiszter, a nemzetvédelmi tanács elnöke összehivta a kereskedelmi kamara bizottságának értekezletét. Az értekezleten hozott határozat ugy szólt, hogy "központi ellenőrzés alá kell vonni az ipart és meg kell állapitani az anyag és a munkaerő felhasználásáért a felelősséget. Enélkül lehetetlen lesz rendet teremteni az iparban./42/

Kb egy hónap mulva 1919. nov. 14-én a Kereskedelmi Kamara Igazgatóságának 28 tagja olyan javaslatot nyujtott be, hogy feltétlenül szükséges a hadiipar központositása. Ebben a beadványban kategorikus formában jelentették ki, hogy a háborut nem lehet a kapitalista vállalkozók erőfeszitései és anyagi eszközei nélkül megnyerni. Az a tény, hogy az USA-ban nincs egy olyan minisztérium, amely a fegyverkezés kérdéseivel vagy a hadseregnek hadianyaggal való ellátásáról gondoskodna, és alkalmas volna arra, hogy a kormányszervek és a vállalkozók tevékenységét központilag irányitsa illetve egyesitse, ez - mint a beadvány rámutat-

40/ L. CRS, 56.k. 5563-5564.l.
41/ Uo, 5564.l.
42/ Lásd. uo.

zürzavart idéz elő az iparban." Arra a következtetésre jutottunk - mondja a jelentés - hogy mindaddig nem lesz rend, ameddig nem hozunk megfelelő intézkedéseket, az ipar teljesitőképessége és az ország anyagi készletei feletti központi ellenőrzés megvalósitására."/43/

A mindenható kereskedelmi kamara képviselői nyiltan kijelentették határozatukban, hogy olyan külön bizottságot kell alakitani, amely mint kormányszerv "szabályozza" a kapitalista termelést az imperialista háboru folytatásának érdekében azért, hogy az amerikai imperializmus győzelmet arasson Németország felett. Egy ilyen állami beavatkozás" nem volt más, mint a bürokratikus apparátus egyesitése a nagytőkével; a vezetés pereze a tőke kezében maradt. "Ott ahol az u.n. állami beavatkozás rendszere áll fenn, az állami támogatással és egyéb állami intézkedésekkel voltaképpen nem az állam gyakorol ellenőrzést a magánmonopoliumok fölött, hanem a magánmonopoliumok közvetlen ellenőrzést gyakorolnak az állam fölött."/44/ Az államnak az ország gazdaságába való ilyen "beavatkozását" az amerikai monopolistáknak az imperialista háboruban való közvetlen érdekei diktálták. Ez a "szabályozás" óriási nyereséget igért nekik nemcsak a távoli jövőben Németország szétzuzása után, hanem a legközelebbi jövőben, az állami megrendelések és az állami szubvenciók szétosztásánál is.

Amig az üzleti körökben megérett a hadiipar központositásának eszméje, addig a hadiipari igazgatóság a honvédelmi tanács felelősségnélküli és jelentéktelen függeléke volt. Bár Baruch később azt igyekezett bizonygatni, hogy a hadibeszerző kormánymegbizottak sokban függenek az Igazgatóságtól,[45] a valóságban az Igazgatóságnak semmiféle befolyása sem volt ezeknek a megbizottaknak a tevékenységére, mert amig a nagytőke nem döntött a központi irányitás szükségességéről, addig ez utóbbi nem rendelkezett irányitó hatalommal. Willard, aki Scott után egy bizonyos ideig az Igazgatóság elnöke volt, a Hadügyi Bizottság ülésén kiemelte a következőket: "10 vagy 12 bevásárlási megbizott volt, de nem gondoskodtak semmiféle olyan szervezetről, amely ezeknek a müködését összhangba hozta volna."/46/

1918. márciusában Baruchot nevezték ki a Hadiipari Igazgatóság elnökévé. Március 4-én Wilson a következő levéllel fordult Baruchhoz:"Az ármegállapitást kivéve minden kérdésben a végleges döntésnek mindig az elnököt kell megilletnie, a többi tag csak mint mun-

43/Uo. 5566.l.

44/A Kommunista Pártok Végrehajtó Bizottsága 12. plénumának határozatai. Gyorsirási jegyzőkönyv. Moszkva 1933. III.k. 165.l.

45/Baruch később ezt irta:"De a kormány megbizottjai, akik a beszerzésekért a felelősséget viselték függtek tőle /az Igazgatóságtól - a cikkiró megjegyzése/ sok fontos döntésben." /B. Baruch id.m. 23.l./

46/ OHS. 56.k. 5561.l.

katára és tanácsadó szerepel."/47/

Az elnöknek azt a jogát, hogy bármilyen szükségesnek tartott átcsoportositást eszközölhessen a kormányszervek feladatainak elosztásában és bármilyen rendeletet kiadhasson az ipar és nyersanyagkészletek minél jobb kihasználására, két és fél hónap múlva megerősitette az Overman törvény./48/

A kongresszus sietve elfogadta ezt a törvényt, amely az elnöknek megengedte, hogy bármilyen rendszabályt hozhasson az ipar minél teljesebb mozgósitására... Az Európában lejátszódott események arra késztették az amerikai kapitalistákat, hogy sürgősen bevezessék az állami "beavatkozást" az ipar ügyeibe. Március végén a német hadsereg Franciaországban támadásba ment át. Ez a támadás olyan rettegést keltett Anglia és Franciaország vezető köreiben, hogy a főparancsnokságot sürgősen egy kézben egyesitették és igy Foch marsall lett az antant összes hadainak parancsnokává.

A németek azonban nem elégedtek meg egyetlen csapással. Áprilisban ujabb támadást inditottak Flandriában és várható volt, hogy hamarosan következik egy ujabb. Májusban az antant haditanácsában elhatározták, hogy Wilsontól haladéktalanul erősitéseket kérnek.

Az első amerikai katona 1917 nyarán szállt partra Franciaországban és azóta állandóan nőtt az amerikai emberanyagerősités áramlása a szövetséges hadakba. Az a követelmény mind hangsulyozottabb lett, hogy Amerika egész hatalmas iparának erőfeszitését összpontositsák, hogy el tudja látni az antant harcoló hadseregeit a szükséges anyagokkal. Ebben a döntő időszakban Amerika valóságos urai megengedték kormányuknak, hogy egy kormányszervet létesitsen az egyes iparvállalatok szétszórt erőfeszitésének "ellenőrzésére" és "szabályozására". Ennek a szervnek az élére, mint mondottuk, természetesen egy pénzembert állitottak a Wall Street egy "saját" emberét, aki elsősorban azoknak az érdekeit védelmezte, akik "ipari diktátorrá" tették.

Az 1916-ig kormánykörökben kevéssé ismert Baruchnak a Hadiipari Igazgatóság mindenható elnökévé való kinevezése az amerikai bankárok "kés"-klikkjének müve volt. Baruch a Rockefeller-csoporthoz tartozó National City Bank és a Kuhn, Loeb and Co. útján részvállalati részvényekkel lebonyolitott spekuláció révén hatalmas vagyonra tett szert. 1904-től kezdve az ismert Guggenheim Bankház bizalmas alkusza lett./49/ Személyes barátja volt a Wilsonhoz közelálló McAdoo pénzügyminiszternek.

Wilsonnak Cleveland Dodge ajánlotta Baruchot. Az elnök "minden különösebb fontosabb kérdésben" kikérte Dodge tanácsát./51/

Ilyenmódon a legnagyobb fináncmágnások támogatásával ez a spekulációiról hires tőzsdejátékos lett az amerikai ipar diktátori hatalommal felruházott feje.

47/B. Baruch, id.m. 24.l.

48/Lásd: az elnök által 1918. május 20-án aláirt Overman-törvény szövegét. B. Baruch, id.m. III. függelék, 308.l.

49/Lásd: Ph. Landberg, id.m. 177.l.

50/Lásd: J. Daniels, The Wilson Era, Chapel Hill. 1946. 87.l.

51/Ph. Landberg, id.m. 176-177.l.

Baruch, mint a Hadiipari Igazgatóság vezetője óriási lehetőségekkel rendelkezett abban, hogy törvénytelen hasznot engedhessen meg a szállító vállalkozóknak az állam, azaz az adófizetők rovására és ezeket a lehetőségeket ki is használta. Az Igazgatóság által elkövetett visszaélléseket a kongresszus megbízásából a háborús nyereségek megvizsgálásával foglalkozó Graham-bizottság tárta fel./52/

Baruch azzal kezdte, hogy "felfrissítette" az Igazgatóság személyi összetételét. Olyan embereket vett be, mint Alexander Legge, az International Harvester Co elnöke és főügyvezetője, Leonard Replogle, acélmágnás, aki az acélügyek élére került, Harrison Williams és Clarence Dillon, két bankár a Wall Streetről, stb.53/ Az ipar és a tőke világának ez a válogatott csokra élén az Igazgatóság elnökével, élénk tevékenységet fejtett ki, amelynek főcélja a személyes nyereségszerzés volt.

Az ipar "szabályozását" lényegében két irányban fejlesztették ki: először is felállították a prioritások rendszerét, azaz megállapították a nyersanyagellátás sorrendjét, másodszor pedig a kormány szigorú árakat szabott meg a szállításra kerülő árukra. A prioritás megállapításával megbízott igazgatósági tag 20.sz. körlevele értelmében az összes gyárakat és üzemeket négy osztályra osztották. Az első osztályhoz azok a vállalatok tartoztak, amelyeknek rendkívüli jelentőségük volt a hadiiparmelés szempontjából: tehát a hadiüzemek, kohóművek, a vegyészeti gyárak, a villamos erőművek, a hajóépítőüzemek, a munkagépgyártó üzemek, továbbá az élelmiszereket előállító üzemek./54/ Ezen vállalatok szükségleteit teljes mértékben a többi három osztályba tartozó üzem előtt kell kielégíteni" - így szólt a körlevél./55/

A prioritással foglalkozó osztálynak volt a feladata azt megállapítani, hogy a hadiiparmelés szempontjából melyik fokozatba tartoznak az egyes vállalatok. 1918 márciusától ennek az osztálynak az élén E. Parker törvényszéki bíró állt, akinek szoros kapcsolatai voltak az ipari körökkel.

A prioritás-vizsgáló osztályon kívül a Hadiipari Igazgatóságban több u.n. funkcionális osztály is volt: az ármegállapító osztály, a gazdasági osztály /a szabványosítási ügyeket és az áruválaszték csökkentésének ügyeit intéző osztály/, a munkaerőszükséglet és a szövetségesek hevesárlási osztálya. De az Igazgatóság munkájában a főszerepet az árosztályok játszották, ezeket Baruch az egész rendszer "szabványának" nevezte. /56/ 1918 november 11-ig az

---

52/A háborús nyereségekkel kapcsolatos botrányok kivizsgálására az Illinois állambeli William J. Graham elnöklete alatt a képviselőház tagjai közül egy külön bizottságot és albizottságot alakítottak, amelyek több mint három évig hallgatták ki a tanúkat. A jelentések és vallomások 21 nagy kötetet tesznek ki. Ezekből a kötetekből a megvesztegetésnek, a korrupciónak, a sarcolásnak, a becsapásnak, a tudatlanságnak, sőt a hazaárulásnak hihetetlen köre tárul elénk." /Ph. Handberg, id.m. 231. lap./

53/Lásd, B. Baruch id.m. 26.l.

54/Lásd, Uo. 333-334.l.

55/Uo. 329.l.

56/Lásd Uo. 109.l.

Igazgatóságon 57 osztály müködött. Az egyes osztályok és az illető iparág közti kapcsolatot számos katonaságellátó bizottság tartotta fenn, amelyek közvetlenül a kereskedelmi kamara utasitására működtek és ezeken keresztül gyakorolt befolyást a nagytőke a kormányra. Baruch apologetikus célzattal irt "American Industry in the War" c. könyvében mindenképpen azon igyekszik, hogy a hadiipari Igazgatóság független és áldásos munkáját kihangsulyozza. Mindenesetre - ha halkan is - de kénytelen megemlékezni a kapitalisták hatalmas szervezetének - a kereskedelmi kamarának - és az emlitett bizottságoknak szerepéről, mely utóbbiakban - mint ő maga is irta - "az ipar legerősebb emberei" foglaltak helyet./57/

Az áruosztályok élén "az egyes iparágakban való jártasságukról közismert" szakértők álltak, azaz más szavakkal a nagy monopoliumok vezetői, az ipar "erős emberei". Igy nem is kell csodálkoznunk azon, hogy ezek az emberek minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy a katonai megrendeléseket saját monopoliumuk számára szerezzék meg és busás nyereséget biztositó árakat alkudjanak ki.

Ez a prioritás- és ármegállapitó rendszer, melyet az amerikai sajtó az amerikai nép elámitására "a szigoru állami ellenőrzés" zászlaja alatt egekig magasztalt, a valóságban az amerikai kufárok rendkivül kényelmes védőpajzsa volt. Az Igazgatóság védő - szárnyai alatt közvetlen megvesztegetés, hazugságok és szennyes ügyletek utján az amerikai nép hadiadók cimén kipréselt pénze a monopoliumok zsebébe vándorolt.

A vezető iparágat - a kohászatot - a vas- és fémipari osztály képviselte, élén Replogle acélmágnás állt. A vas- és acélárakat 1917 szeptemberének végén állapitották meg. Szeptember 24-én Wilson hivatalosan bejelentette, hogy megállapitották a vasérc, koksz, vasbuga, acélingot és a vaslemez szilárd árait./58/ Ezeket az árakat természetesen nem a kormányhivatalnokok állapitották meg, hanem az acélipar gazdái. Szeptember 21-én Washingtonban a Hadiipari Igazgatóságban Replogle acélipari igazgató 65 acélmágnást hivott össze az árkérdés megbeszélésére. Több napig tartó viharos ülésezés után az acéliparosok végre megegyeztek. Csak ezután nyujtották be az árlistát jóváhagyásra az elnöknek és azután ugy hozták nyilvánosságra, hogy ezeket az árakat az "állami ellenőrzési" szervek "állapitották meg"./59/ Ugyanilyen módon állapitották meg november 5-én az acél-készáruk árait is./60/

Az árakat tehát azok állapitották meg, akik közvetlenül érdekelve voltak benne. Természetes, hogy igy tág lehetőségek nyiltak a visszaélésre. A katonai célokra szolgáló rézszállitások botránytörténete fényt vet a hadiipar "szabályozásának"kulisszatitkaira.

57/Uo.

58/Lásd, Uo. 125.l.

59/A kohászatban 1917. szeptember 27-én megállapitott árak a következők voltak: vasérc - 5.05 dollár nagytonnánként, koksz - 6 dollár per tonna, vasbuga - 33 dollár/tonna, acélingot - 2.9 dollár/100 font, öntvényvas - 3 dollár/100 font, acéllemez - 3.25 dollár/100 font /Lásd: B. Baruch, id.m./

60/Lásd, B. Baruch, id.m. 127.l.

A rés iránti kereslet a hatalmas hajóépitési programm következtében rendkivül megnőtt. Ezt a körülményt ügyesen használta ki a Rockefeller csoportba tartozó Chase National Bank-kal kapcsolatban álló hatalmas részvénytársaság, az Anaconda Copper Mining Company. Az Anaconda Company elnöke T. Ryan volt, aki a Hadiipari Igazgatóságnak is tagja volt.

Mint Ph. Landberg ujságiró a Graham-Bizottság vizsgálati jegyzőkönyvei alapján közli, az első spekulációs részeladást az államnak T. Ryan és maga Baruch már 1917 áprilisában bonyolitották le. / 16 2/3 centért adtak egy font rezet./ Augusztusban és szeptemberben, tehát éppen abban az időszakban, amikor a szilárd ipari árak kérdése olyan nagy jelentőségre tett szert, állapitották meg a rés maximális árát is. Ahogy az acéliparban, ugy réziparban is a nagyvállalkozók állapitották meg az árakat. A rézipari vállalkozók tulajdonosai szeptember 11-én Washingtonban és szeptember 14-én New Yorkban tartottak értekezletet, minden szempontból megvitatták a kérdést és megállapitották az árakat. A vállalkozók 23 1/2 cent/font árban egyeztek meg és ezt Wilson haladéktalanul /szeptember 21-én/ jóváhagyta. /61/ 1918. junius 8-án ezt az amugyis hihetetlenül magas árat mégegyszer felemelték, méghozzá 26 centre./62/ Landberg azt irja, hogy a rés valóságos átlagos önköltsége 8 és 12 cent között ingadozott. /63/

A rézipari vállalatok az állami részszállitáspkból több mint 200 százalék nyereséget zsebeltek be. "A háborus idők következtében előállott szükségletek folytán ezeknek a rézipari vállalatoknak a tulajdonosai - mondja a Graham-Bizottság jelentése - páratlan lehetőségekre tett szert és óriási nyereségeket zsebeltek be."64/ Mindezeket a mesterkedéseket a rézipari klikkel szoros kapcsolatban álló és a dolgok való helyzetéről rendkivül jól értesült "ipari diktátor", Baruch beleegyezésével bonyolitották le. Ez majdnem leplezetlen kincstári lopás volt, ennek bélyegezte V.I. Lenin a kapitalista "szabályozási" kisérleteket a háboru idején és a kapitalista monopóliumok garázdálkodását a háborus válság időszakában: "A háborura termelő kapitalista vállalatok /azaz a hadiszállitással közvetlenül vagy közvetve összekapcsolt vállalatok/ gazdasági tevékenysége a kincstár rendszeres, törvényesitett fosztogatása."/65/

Ez az "ávellenőrzés" az amerikai ipar "szabályozási" rendszeréből mesés hasznot huzó nagytőke mindenható szerepét jelentette. A monopolisták azokban az iparágakban állapitottak meg szilárd árakat ipari nyersanyagra és félgyártmányokra, ahol a nagytőkének módjá volt és számára előnyös volt mérhetetlenül magas árak megállapitása. Ha az akaratukat a kormányra kényszeritő vezető monopóliumok egyikének nem felelt meg a maximális ár megállapitása, gyengébb partnereiknek rendkivül nehéz volt, hogy bármilyen befolyást is gyakoroljanak a kormányszervekre. A konkurrensek harca kiéleződött és különös formákat vett fel, mert a nagytőke

61/ Lásd, Uo. 140.l.
62/ Lásd, Uo. 142.l.
63/ Lásd, Ph. Landberg, id.m. 235.l.
64/ Idézve Ph. Landberg, id. müvéből, 236.l.
65/ Lenin müvei, 25.k. 315.l. oroszul.

oldalán ott állt az u.n. demokratikus amerikai állam. Ilyen volt például a helyzet a gyapotárak megállapításánál.

Az alacsony gyapotárak előnyösek voltak a rohamosan növekvő monopoliumoknak, mert a gyapot a nitrocellulóz-tartalmú füstnélküli lőporuk egyik fő nyersanyaga. A pennsylvaniai "kőolajkirályok", a Dupontok, nem akartak magas gyapotárakat. Ennek az volt az eredménye, hogy a déli gyapottermelők sokáig hiába panaszkodtak az alacsony gyapotárak miatt./66/ Clarkson, a Hadiipari Igazgatóság volt tagja, ezt írja könyvében: "A kongresszus megállapította az árakat az összes buzatermékekre, de nem érintette a kukoricát és vonakodott attól, hogy a nyersgyapot árának kérdését megoldja." Clarkson nem bocsátkozik a vonakodás igazi okának feltárásába és a továbbiakban a következőket írja: "A gyapotnyersanyag problémájának megoldására kiküldött különbizottság ellenezte a nyersgyapot árának megállapítását azzal a megokolással, hogy erre nincs szükség és ellenezte azt, hogy a kormány az egész termést felvásárolja."/67/

Az ármegállapító bizottság a gyapottültetvényesek fokozott nyomására csak 1918 júliusában állapította meg a tisztított pamutra az árat, mégpedig 6,33 dollár per 100 font árban./68/

Két fontos iparág nem tartozott a Hadiipari Igazgatóság hatáskörébe, mégpedig a hajóépítő és a szénipar. A szén kitermelésének és elosztásának kérdéseivel a fűtőanyagipari igazgatóság foglalkozott, a flotta-programm végrehajtásával pedig a még 1917. szeptemberében megalakított hajóépítési igazgatóság.

A hajóépítési igazgatóság, melynek élén W. Denman állt, az amerikai kereskedelmi flotta számára szükséges hajók építésére részvénytársaságot alapított, az "Emergency Fleet Corporation"-t, az államkasszából vett 50 milliárd dolláros alaptőkével./69/ A Fleet Corporation igazgatójává Goethals tábornokot, a Panama csatorna ismert építőjét nevezték ki. Goethals azonban nem tudta elég energikusan és gyorsan fellendíteni a flottaépítést. A kapitalista termelésben ahhoz, hogy bármely rendszabályt sikeresen megvalósítsanak, először is arra van szükség, hogy a vállalkozók személyes érdekei fűződjenek hozzá. Ezt sok állami hivatalnok tudta és nem is húzódoztak kimondani azt a véleményüket, hogy az egész flottaépítési ügyet át kell adni közvetlenül a kapitalisták kezébe. Igy F. Lane belügyminiszter, akinél James Garland szavai szerint soha "nem merült fel semilyen kétség, vagy inga-

---

66/ A Louisiana állambeli Randsdell szenátor követelte a gyapotárak felemelését. Panaszkodott, hogy a gyapot ára rendkívül alacsony és hogy az árat az utóbbi öt év alatt alig emelték a kukorica és buza emelkedő árához képest. Ransdell azt javasolta a gyapottermelőknek és a gyapotkereskedőknek, hogy közösen követeljenek "igazságos árakat"./CRS, 55.k. 7329 és 7332.l./

67/ G. Clarkson, The Industrial America in the World War, 180.l.

68/ Lásd, Uo. 180.l.

69/ Lásd, Z. Hacker és W. Kendrick, The United States since 1865. New York, 1933. 513.l.

dozás az üzletemberekkel való személyi kapcsolatait illetően" /70/ 1917 tavaszán a következőket mondotta:" Az elnöknek magához kell hivatnia Schwabot, át kell nyujtania neki egy milliárd dolláros csekket és rábizni, hogy épitsen hajókat anélkül, hogy bármilyem ellenőr, felügyelő, revizor, könyvelő vagy egyéb bürokrata zavarja. Ha az elnök mindent rábiz Schwab hazafiasságára és becsületére, Schwab el fogja végezni ezt a munkát."/71/

Nem telt bele egy év sem és Schwab, az acélmágnás és hatalmas hajógyárak tulajdonosa, tényleg a Flest Corporation élére került olyan jogkörrel, hogy minden ellenőrzés nélkül irányithatja az állami hajóépitési programmot. Az állami "szabályozás" és"ellenőrzés" - mint ez várható is volt azt jelentette, hogy a hajóépités a nagy tőke ellenőrzése alá került.

A Hadiipari Igazgatóság és a Hajóépitési Igazgatóság munkájában állandóan összeütközésbe került a fütőanyagipari és vasuti igazgatósággal, amelyektől a hadiüzemek nyersanyaggal és fütőanyaggal való ellátása és a hadianyag Európába való szállitása függött.

A piacon már 1917 nyarán nagy szénhiány mutatkozott, amely az év telére széninséggé fokozódott. A szénipari igazgatóság vezetője Garfield tiltó rendelkezéseket szeptember első napjaiban adott ki a széntakarékosság érdekében, de ezek nem hozták meg a kivánt eredményt és az országban, különösen a keleti államokban, a szénhiány fenyegető mértéket öltött. A lakosság sokat szenvedett 1917 telének erős fagyai következtében a fütési szén hiánya miatt és a helyset egyre sulyosabbá lett. Sok városban bezárták az iskolákat és az egyetemeket, számos gyár beszüntette üzemét. Amint a reakciós bostoni "Boston Evening Transcript" irja, a szénhiány miatt a városban bezárták a nyilvános intézményeket, az iskolák kénytelenek voltak a téli iskolai szünetet meghosszabbitani, a villamosközlekedést részben leállitották./72/ Ugyanez az ujság közölte, hogy a youngstowi /Ohio állam/ kohómüvek - amelyek az USA acélipari termelésének 10 %-át adták - szénhiány miatt tényleges kapacitásuknak csak 50 %-át tudják teljesiteni./73/

Pomerin szenátor a szenátusban kijelentette, hogy az ohioi állami egyetemen januárban többnapig szünetelt az előadás, mert nem volt mivel fütemiök az egyetem épületeit. Októberben Ohio állam 205 városa közül 150-ben egyetlen font szén sem volt a piacon./74/ New York államban az ipar 25 %-a volt tétlenségre kárhoztatva a szénhiány miatt./75/ Az USA nagy ipari centrunát Chicagót az a veszély fenyegette, hogy fütőanyag nélkül marad. Október közepén az ujságok azt közölték, hogy Chicagóban a szénkészletek mindössze 3 napra elegendők és az illinoisi bányászok elhuzódott sztrájkja még a

70/ F. Lane, Letters of Fr. Lane, New York, 1922. 254.l.
71/ Uo. 254.l.
72/ Lásd, The Boston Evening Transcript 1917.dec.20. 1-3.l.
73/ Lásd, Uo. 3. l.
74/ Lásd, CRS 56.k. 914-915.l.
75/ Lásd, Ev. Post of N.Y., 1918. febr. 7. 1-2. l.

fütés reményétől is megfosztotta a chicagóiakat. /76/

Az USA kikötőiben ott vesztegeltek a szövetségeseknek szánt hadianyaggal megrakott hajók és a fűtőanyaghiány miatt nem tudtak kifutni a tengerre. /77/

A bányatulajdonosok arra hivatkozva, hogy a Garfield által 1917. aug. 24-én megállapított árak tulalacsonyak - leszállitották a bányászok munkabérét. A munkások sztrájkba léptek. A sztrájkok méginkább kiélezték a széninséget. A burzsoá ujságok a sztrájkolók "hazafiatlan" magatartásáról üvöltöztek. Nagy csapást mért a vállalkozókra az Illinois állam szénkörzeteiben megindult bányászsztrájk. Az illinoisi bányák rendszerint 400.000 tonna szenet termeltek naponta. Október közepén a széntermelés napi 60.000 tonnára szállt le. 15.000 illinoisi bányász a munkabér felemelését követelte a vállalkozóktól, a bányatulajdonosok viszont ugyanekkor a szénipari igazgatóság vezetőjét ostromolták, hogy emelje fel a szén kiskereskedelmi árát tonnánként 9.25 dollárra, azaz a megállapitott ár kétszeresére. /78/

Az USA anarchikus, kapitalista gazdálkodására rendkivül jellemző volt ez a széninség, ugyanakkor, amikor egyre növekedett az ország széntermelése. Még 1916-ban az USA-ban 526.9 millió tonna szenet termeltek, addig 1917-ben ez a mennyiség 581.5 millióra nőtt, 1918-ban pedig 605.5 millió tonnára. /79/ A széninséget nem a termelés csökkenése okozta, hanem a kapitalista gazdaság tervszerütlensége, a vállalkozóknak az a törekvése, hogy bármilyen áron is extraprofithoz jussanak, továbbá a késhegyre menő konkurrencia az összes iparágakban,- az iparban, kereskedelemben, közlekedésben - és végül a vasutak alacsony teljesitőképessége. A vasuti szállitás gyenge munkája rendkivül sulyos hatással volt a fütőanyaghelyzetre.

A vezetőkörök kiutat kerestek, hogyha csak időlegesen is, megoldják azoknak a hajóknak a szénellátását, amelyek hadianyaggal és élelmiszerrel megrakva Európába való elinditásra vártak. Ehhez rendkivüli intézkedésekhez kellett folyamodniok, időlegesen leállitották mindazokat a gyárakat és üzemeket, amelyek nem a "háborura" dolgoztak.

1918. január 17-én a reggeli lapokban megjelent Gerfield rendelkezése, hogy 5 napra le kell állitani mindazokat a Mississippitől keletre eső gyárakat és üzemeket, amelyek nem haditermeléssel foglalkoznak. Ez a rendelkezés nagy fölzudulást és tiltakozások áradatát váltotta ki a kis- és középvállalkozók részéről.

76/ Lásd, The Boston Evening Transcript, 1917. okt. 18. 1. lap.

77/ A francia hadianyagbevásárló, Tardieu szerint január 17-én a new-yorki kikötőben 37. Franciaországnak szánt hadianyaggal és élelmiszerrel megrakott hajó vesztegelt szénhiány miatt /Washington Post, 1918. feb. 6.- idézve a CRS 56.k. 1844. l. után.

78/ Lásd, The Boston Evening Transcript, 1917. okt. 18. 1.lap.

79/ Lásd, Statistical Abstract of the US, Washington, 1920.246-247.l.

A kongresszust elárasztotta a sürgönyök özöne, amelyben követelték annak a "drákói"törvénynek eltörlését./80/ Egy missouri pamutgyári igazgató a következőket irta: "Követeljék Garfieldtől ennek a rendelkezésnek a visszavonását. Ilyen szigoru rendszabályok révén a déli farmerek, kereskedők és vállalkozók sokmillió dollárt veszitenének."/81/

A helyzetre való tekintettel Wilson jónak látta, hogy január 19-én a sajtóban egy demagóg nyilatkozattal támogassa Garfield rendelkezését, melyben kifejtette, hogy ezt a rendelkezést az a szükség diktálta, hogy elegendő mennyiségü fütőanyag álljon rendelkezésére és hogy mentesitsék a vasutállomások és a kikötők áruraktárait és hogy a lakosság számára ugy termékeket, mint fütőanyagot tudjanak rendelkezésre bocsátani./82/

Jellemző, hogy Garfield rendkivüli rendelkezéseire nem érkezett tiltakozás a befolyásos trösztök - pl. az United States Steel, Anaconda Copper, stb. részéről. Ez természetes is, mert Garfield a nagy trösztök érdekében tette: a szénre, a nagymonopoliumok áruinak Európába való szállitására volt szükség. A hadianyaggal megrakott hatalmas szállitmányok kikötői veszteglésének minden napja veszteséget jelentett a monopolistáknak - a hadianyag- és munciószállitóknak.

Garfield rendkivüli intézkedései következtében az 1918 január 22-től március 1-ig terjedő időszakban 480 hajót tudtak elinditani Európába./83/ Az amerikai monopolisták szempontjából ez eredményt jelentett a szénipar "szabályozása" ügyében. A fütőanyagipari igazgatóság rendkivüli intézkedései azonban nem hosszu időre oldották meg a válságot, nem tudták kivezetni a szénipart a zürzavaros állapotából. Mint ahogy az USA egész iparának Baruch "ipari diktátor" egyszemélyi vezetése alá rendelése nem tette az amerikai hadiipart tervszerüvé, ugy a fütőanyag elosztás "ellenőrzésének" összpontositása Garfield kezében sem vezetett tervszerü szénelosztáshoz, a fütőanyagnak idejében való szállitásához, az egyes körzetekben a szénbányászok közti surlódások kiküszöböléséhez és a mi a legfőbb - nem elsimitotta, hanem éppen fokozta a munkások és a bányatulajdonosok közti osztályellentéteket.

Még a demokrata párt vezére Reed is - aki januárban magasztalta Garfield intézkedéseit - másfél hónap mulva kénytelen volt beismerni, hogy a "szabályozás" nem vezetett a várt eredményekhez: " A szénügyek ismét káoszba fulladtak."/84/

A valóságban ez a káosz egyetlen napra sem szünt meg. A "szabályozás" kapitalista országban nem tudja kiküszöbölni a zürzavart. A konkurrencia harca és a vad profithajsza odavezettek, hogy a bányatulajdonosok, akik összejöveteleken és a sajtóban nagy handabandázással kürtölték hazafias érzéseiket és "hogy mindent készek feláldozni a győzelem érdekében", ugyanakkor egyszerüen be-

80/Lásd, CRS és CRH 56.k. 1011, 1013, 928, 929.l.
81/Lásd, Uo. 1013.l.
82/Lásd, Wilson, War and Peace, New-York -London, 1927. 165.l.
83/Lásd, CRS, 56.k. 3195.l..
84/Uo.

zárták a bányákat és a munkások tizezreit tették ki az utcára akkor, amikor ez a háborus "áldozat" tömött zsebeiket érintette. Igy tettek 1918-ban, amikor márc. 18-án az USA négy szénállamában - Colorado, Montana, Wyoming és Utahban - a helyi bányatulajdonosok beleegyezése nélkül állapitották meg a szénárakat.85/ Coloradoban 27 kis bányatulajdonos zárta be üzemét, nem törődve sem a munkásokkal, sem a "Németország feletti győzelemmel"./86/ A legtöbb bánya - igy ir cinikusan az egyik coloradoi bányatulajdonos - kevesebbet veszit ha lezárja a bányát, mintha ilyen igazságtalan /kiemelés tőlem - a cikkiró/ árak mellett üzemben tartja a bányát."/87/

A "szabályozás" politikájának célja az volt, hogy kolosszális jövedelmet biztositson a monopoltőkének. Ez világosan és szembeszökően megmutatkozott a vasutak u.n. állami ellenőrzésének kérdésében. 1917 dec. 26-án megjelent egy kormányproklamáció, amelyet Wilson külön nyilatkozata kisért. A nyilatkozatban az állt, hogy a kormány a háboru idejére kezébe veszi a vasuti közlekedés ügyének irányitását. December 28.-a 12 órától kezdve - igy szólt a proklamáció - az USA elnöke, Baker hadügyminiszteren keresztül birtokába veszi a vasutakat és bevezeti az "USA egész közlekedési hálózata feletti" ellenőrzést./88/

Az egész közlekedési hálózat feletti ellenőrzés, az irányitás és igénybevétel jogát Wilson McAdoo pénzügyminiszternek adta át, akit a vasutak vezérigazgatójává neveztek ki./89/

Wilson a közlekedésügy feletti "ellenőrzést" az 1916. aug. 29.-i törvény 1. §-ra való hivatkozással jelentette be. A törvény igy szólt: "Az elnöknek háboru idején joga van a hadügyminiszteren keresztül bármely közlekedési vonal illetve hálózat birtokbavételére és ellenőrzés bevezetésére stb." /90/

Wilson bejelentése a közlekedés feletti "ellenőrzésről" közvetlenül a vasutvonalak tulajdonosainak szólt és a nyilatkozatban kötelezettséget vállalt a tulajdonosok teljes mértékü kártalanitására, tulajdonuk igazgatásának ideiglenes szüneteltetéséért. Wilson a nyilatkozatban kijelentette, hogy a kormány pénzügyi érdekeinek és a vasutak pénzügyi érdekeinek egyirányban kell haladniok." "A vasuttársaságok részvénytulajdonosai - mondta a továbbiakban Wilson - meg lehetnek győződve arról, hogy jogaikat és érdekeiket az állam szigoruan tiszteletben tartja... Amint összeült a kongresszus, követelni fogom, hogy határozott garanciát nyujtsanak elsősorban természetesen arra, hogy a vasutakat az állami ellenőrzés ideje alatt teljes rendben tartsák, és másodszor arra, hogy a vasutak tiszta jövedelme minden eset-

---

85/ Lásd, Uo. 3200 l./Colorado államban tonnánként 2.45 dollárban, a többi 3 államban pedig 2.65 dollárban./

86/ Uo. 3350.l.

87/ Uo. /Harry Nash bányatulajdonos Thomas szenátorhoz intézett leveléből/.

88/ Public Acts, proclamations by the President relating to the United States Railroad Administration, Washington, 1919. 7.l. /A továbbiakban:"Public Acts"/.

89/ Lásd, Uo. 7.l.

90/ Uo. 8.l.

ben egyenlő legyen az 1917 junius 30-át megelőző legutóbbi három év átlag-bevételével."/91/

Január 4-én a két kamara közös ülésén az elnök ünnepélyesen bejelentette, hogy a kormány szükségesnek találta "az ország egész közlekedési hálózatát közvetlen ellenőrzése alá vonni."/92/ Wilson a kongresszushoz intézett üzenetében megismételte a proklamáció fő tételeit és különösen kihangsulyozta azt, hogy a kormány kész a vasutvonalak, a tengeri- és folyamihajók tulajdonosainak az állami ellenőrzés egész idejére a tulajdonukkal való szabad rendelkezés jogának időleges mameteltetéséért kárpótlásképpen a jövedelmet biztositani." Hangsulyozottan javaslom,- mondta Wilson a törvényhozóknak - hogy ezt a garanciát külön törvény utján adjuk meg, mégpedig azonnal, amint a körülmények megengedik."/93/ Wilson hozzáfüzte, hogy az államnak meg kell találnia a szükséges anyagi fedezetet az esetleges nehézségek leküzdésére./94/

Miután az elnök elmondotta üzenetét, a törvényjavaslatot megvitatásra bocsátották. A szószátyár képviselők majdnem három hónapon keresztül hiába "hadakoztak" az állami ellenőrzés" "célszerüségének" kérdésében, a közlekedési eszközök tulajdonosainak juttatandó óriási kárpótlások "igazságos voltának" kérdésében, hiszen ekkor McAdoo már megkezdte tevékenységét mint a vasutvonalak vezérigazgatója és már összeállitotta az uj intézmény - a vasutigazgatóság vezetőségét./95/

A törvényjavaslat alaptételei - az ideiglenes állami ellenőrzés gyakorlása és a tulajdonosok kártalanitása - természetesen semmiféle nézeteltérést nem váltott ki a kongresszusban. A szenátorok meghatő összhangban csatlakoztak a Wilson döntését támogató közös kórushoz, hogy alaposan kárpótolják a közlekedési eszközök tulajdonosait az államkasszából./96/ A vasuti társaságoknak az államkasszából való kártalanitását tartották a főintézkedésnek, az uj törvény alapjának./97/

Az elnöknek az a követelése, hogy a közlekedési eszközök tulajdonosainak kárpótlását az utóbbi 3 év átlagos tiszta jövedelmének

---

91/Wilson, id.m. 148-149.l. Nem szabad elfelejteni, hogy "az 1917. jun. 30-át megelőző /junius 30-a az USA-ban a pénzügyi év vége/ legutóbbi 3 év" a legmagasabb bevételek évei voltak. Ezalatt az idő alatt az imperialista háboruval kapcsolatban nemcsak jelentősen megnőtt az áruforgalom, hanem az áruszállitási tarifát is felemelték, mégpedig a központi körzetekben 5 %-kal, a nyugatiakban 5-10 %-kal és a délkeletiekben 15-20 %-kal /CRS 55.k. 896.l./

92/W. Wilson, id.m. 150.l.

93/Uo. 152.l.

94/Lásd, Uo. 154.l.

95/Az Ev. Post of N.Y. már 1918 februárjában azt irta, hogy McAdoo összeállitotta a vasuti közlekedés irányitását "intéző központi vezérkart."/Ev. Post of N.Y., 1918, feb.4.-i sz. 1. lap./

96/Lásd, pl. Robinson, Maclean, Watson, Cummings stb. szenátorok felszólalásait /CRS 56.k. 2033., 2185, 2203, 2264.l./

97/Ilyen szellemben szólalt fel Kellogg szenátor, aki kijelentette, hogy az ellenőrzési törvény 3 főtétele közül a legfőbb a kártalanitás kérdése, azután a fizetés megállapitása és az állami "ellenőrzés" időtartama./CRS 56.k. 2018.l./

arányában állapitsák meg, az elnök által 1918. március 21-én aláirt törvény 1. cikkelyével lépett hatályba./98/A vasuti magánvállalatok állami igazgatásával kapcsolatos költségekre a kongresszus 500 millió dollárt utalt ki a kincstárból, mert a kormány magára vállalta a közlekedési eszközök karbantartására, valamint a háborúval kapcsolatos szervezési változtatásokra és tökéletesitésekre szükséges kiadásokat is. /1918 március 21-i törvény 6.§. /99/ A szövetségi "ellenőrzés" időtartama nem tarthatott tovább, mint 2 év és 9 hónapig azután, hogy az elnök ratifikálta a békeszerződést /1918 márc.21-i törvény 14.§./100/

A Wilson-kormány a vasuti társaságok kárpótlásáról hozott törvény jóváhagyásával azt a kötelezettséget vállalta magára, hogy egy olyan óriási összeget fizet ki, amelyet kezdetben még nem is tudtak pontosan megállapitani/. A vasuti társaságok átlagos tiszta jövedelme az utóbbi 3 év alatt /1915-1917/ megközelitőleg 900 millió dollárt tett ki/. /101/

Az USA közlekedési hálózata feletti állami "ellenőrzést" a kincstárnak óriási hadiadót fizető lakosság széles tömegeinek pénzéből fizették ki. A vasuttársaságok tulajdonosai kárpótlásképpen 1,886,000,000 dollárt kaptak az államkasszából és 716 millió dollárt költött az állam a vasutvonalak üzembentartására és tökéletesitésére. 1920-ban a vasutakat visszaadták a tulajdonosoknak. A 26 hónapig tartó állami "ellenőrzés" az amerikai népnek 2,602,000.000 dollárba került./102/

- - -

Az amerikai tőke mágnásai, az Atlantic City-ben tartott értekezletükön kidolgozták az amerikai kormány részére szóló előirásokat az amerikai ipar háborus erőfeszitéseinek "szabályozására és központositására szolgáló szerv létrehozásáról és kisajátitották az amerikai demokráciának az autokrata császári Németország feletti" győzelme jelszavát. A valóságban a hirhedt amerikai demokrácia a lehető legkedvezőbb államformának bizonyult arra, hogy a finánctőkés hatalmának megerősitésére és megszilárditására a "szabályozás" reakciós politikáját végbevigye. Éppen ez a hazug amerikai alkotmány örve alá buvó "[illegible] "demokrácia" tette lehetővé, hogy a kormányba a monopoltőke közvetlen képviselői beszivárogjanak és az államhatalom apparátusát arra használják fel, hogy a monopoliumoknak óriási háborus nyereségeket biztositsanak.

98/ Lásd, Public Acts 9.1.

99/ Lásd, Uo. 15.1.

100/ Lásd, Uo. 19.1.

101/ Kellogg az I. oszt-u vasutvonalak részvénytársaságainak bevételére a következő adatokat hozta fel: 1915 - [illegible] 685,104,833 dollár, 1916 - 984,872,959 dollár, 1917 - 1,020,800,000 dollár. Átlag tehát - 896,259,264 dollár!/ /CRS 56.k. 2205.1./

102/ Lásd, Report of Director General W.D. Hines to President Wilson. Febr. 28, 1920. Idézi: The War Period of American Finance, 1908-1925. New-York-London, 1926., 548.1.után.

Az USA-ban az állammonopolista irányzatnak az imperialista háboru által meggyorsitott fejlődése rendkivüli mértékben fokozta a tőkekoncentráció folyamatát és hozzájárult ahhoz, hogy a hatalmat kisszámu nagymonopolium kezében összpontositsák, azaz elősegitette azt, hogy mindjobban leszükitsék a fináncoligarchia körét. A háboru évei alatt rendkivüli mértékben megnőttek és megerősödtek egyes monopoliumok, mint pl. a United States Steel, a Telephone and Telegraph Comp., a Rockefellerék érdekkörébe tartozó Standard Oil. Comp., az Anaconda Copper és a Calumet and Hecla rézvállalatok,valamint a Dupont vegyészeti konszern.

Szembeszökő példa a tőke koncentrációjára és centralizációjára az első világháboru idején a Morgan érdekkörébe tartozó American Telephone and Telegraph Company, amely ezen évek alatt az ország összes telefon-részvénytársaságait felfalta és az egész telefon- és távirdai hálózat teljhatalmu gazdájává vált./103/

A kis- és középvállalatok elnyelési folyamata az USA-ban szakadatlanul folyt. Az amerikai statisztika közli az USA-ban évente bekövetkezett u.n. kereskedelmi csődöket. A válságok éveiben a csődök száma ugrásszerüen növekszik, az ipari fellendülés éveiben viszonylag csökken, de a kis- és középvállalatok tönkremenési folyamata sohasem szünik meg. Az imperialista háboru évei az USA-ban kétségtelenül a fokozódó gazdasági konjunktura évei voltak, amikor az amerikai üzletemberek "dollárokat csináltak" /made money/, mikor a spekuláció mocsarából óriási vagyonok emelkedtek ki. De az ipar - vállalatok, kereskedelmi cégek és bankok csődje még a "big business"-nek ebben az "aranykorában" is folytatódott. 1917-1918-ban a csődök száma 22.443 volt és legnagyobbrészt a kis iparvállalatok és kiskereskedelmi cégek mentek tönkre, mert nem birták a hatalmas monopoliumok versenyét./104/ Ugyanakkor viszont fokozódott a részvénytársaságok növekedése.

Lenin "A kapitalizmus, mint az imperializmus legfelsőbb foka" cimü könyvében kiemelte, hogy az amerikai statisztika az iparvállalatokat tulajdonjellegük és évi termelésük értéke szerint sorolja be. Ugy egyik, mint a másik esetben szembeszökő, hogy az imperialista háboru éveiben feltartóztathatatlanul fokozódik a tőkekoncentráció és a részvénytársaságok részesedésének növekedése az össztermelésben. 1914-ben a részvénytársaságok 28.3 %-át tették ki az iparvállalatoknak. 1919-ben, azaz 5 év mulva a részvénytársaságok száma 31.5 %-ra nőtt, azaz a vállalatok egyharmadát képezte és ez az egyharmad rész az össztermelésnek 87.7 %-át adta és a vállalatok többi 68.5 %-át kitevő önálló vállalkozók és kiscégek az évi össztermelésnek mindössze 12. 3 %-át termelték./105/

Még szembeszökőbb kép tárul elénk a tőkekoncentráció és a centralizáció fokozódásáról, ha azokat az adatokat hasonlitjuk össze, hogy

---

103/ Lásd, Ph. Landberg, id.m. 526.l.

104/ Lásd, Statistical Abstract of tLe US. 1919. 228.l.

105/ Lásd, Statistical Abstract of the US. 1921. Washington, 1922. 222. l.

milyen arányban részesedtek a legnagyobb vállalatok az összetermelésben az 1914 és 1919. években. A magánvállalatok 1.4 %-át kitevő legnagyobb vállalatok /melyek évi termelésének értéke 1 millió dollár felett volt/ 1914-ben az összetermelés értékének 48.6 %-át termelték, 1919-ben a nagyvállalatok száma minden össze 3.6 %-ra nőtt, de az összetermelésben való részesedésük 57.8 %-ra növekedett. Ugyanekkor a 20.000 dollárig terjedő évi termelést produkáló kisvállalatok száma az 1914. évi 57.1 %-ról 1919-re 52.7 %-ra, az összetermelésben való részesedésük viszont 4.7 %-ról 1.8 %-ra csökkent./106/

Az ország vállalatainak több mint felére tehát a termelésnek csupán 1.8 %-a esett.

Az amerikai tőke hatalmának az az imperialista háboru folytán bekövetkezett megerősödése az USA pénzkirályaiban a világuralomra való törekvést szitotta. Az első világháboru az USA-t a kapitalista világ legerősebb és leggazdagabb országává tette. Az amerikai finánctőke amely óriási nyereségeket vágott zsebre a hadiszállitásokból, a világ legnagyobb hitelezőjévé vált és kifizette az összes nemzetközi adósságát. "Most csak Amerika teljesen önálló pénzügyi tekintetben, - mondta Lenin a Kommunista Internacionálé II. kongresszusán. A háboru előtt adós volt, most csakis hitelező. A világ többi hatalmai mind adósok." /107/ Az USA a háboru négy és fél éve alatt több mint 2 milliárd dollárnyi adósi kötelezvényét vásárolta vissza és egyedül az európai államokba 8,839.600.000 dollárt vitt ki, amelyből több mint 7 milliárd közvetlen kölcsön, amelyeket az amerikai kormány az európai országoknak adott./108/ Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a kapitalista világ pénzügyi hatalmának központja, az egész világ pénzügyi kizsákmányolásának központja Európából Amerikába helyeződött át."/109/

Az amerikai imperializmus pénzügyi hatalmának megerősödése megteremtette a feltételeket a világuralomért folytatott további harcához. Ezeknek a feltételeknek a megteremtésében nagy szerepet játszott "a gazdasági élet szabályozása", mert elősegitette az amerikai imperializmus katonai győzelmét s a finánctőke teljhatalmának megerősödését az országon belül. A "szabályozás" módszere révén megerősödött a finánc-oligarchia, amelynek ereje a széles dolgozó tömegek hallatlan kizsákmányolásában, a középosztály tőkevesztéséből és elnyomásából fakadt.

A wilsoni "szabályozási" politikára jellemző, hogy még a legkisebb kisérletet sem tették a pankhálózat államositására, holott ez a finánctőke "szentélye". A "gazdasági szabályozás" politikájának bünös voltát bizonyitja, hogy nem is kerül szóba a bankok államositása egy olyan időszakban, amikor a finánctőke az

---

106/ Lásd, Uo.

107/ Lenin művei, 31.k. 217.l. /1 év alatt több mint 2 milliárd

108/ Lásd, R. Dunn, American Foreign Investments, New-York, 1926. -5.l.- A "Review of Economic Statistics" 1.k. 248.l. alapján.

109/ Sztálin művei, 7.k. 282.l.

egész gazdasági élet vezetője és ura és ez diktálja a kormánynak akaratát, mikor a bankok a kapitalista gazdasági élet motorjai.

V.I. Lenin munkáiban többizben kihangsulyozta a bankok államositásának jelentőségét. Azt irta, hogy Németországban és az Egyesült Államokban "a gazdasági élet szabályozása" azért történik a bankok államositása nélkül, "mert ezek az államok,bár az egyik monarchia, a másik köztársaság, mindketten nemcsak kapitalista államok, hanem imperialista államok is." Ezért - mint Lenin rámutatott - az USA-ban fenntartották a bankok magánjellegét, "hogy megőrizzék a bankműveletek titkait, éppen azért, hogy az államtól milliókra és milliókra rugó "extraprofitokat" csikarjanak ki, éppen azért, hogy csaláród pénzügyi műveleteiket biztositsák."/110/

"Amerika is, Németország is, ugy igyekszik "szabályozni a gazdasági életet", hogy a munkások /és részben a parasztok/ számára katonai fegyházat, a bankárok és a kapitalisták számára paradicsomot teremtsenek." "A szabályozás abban áll, hogy a munkásokat egészen az éhség határáig "szoritják", a kapitalistáknak pedig /titokban, reakciós-bürokratikus módon/ a háboruelőttinél nagyobb profitot biztositanak." /111/ Leninnek ez a tézise teljesen felfedi, hogy milyen politikát folytatott Wilson a munkával és a tőkével szemben abban az időszakban, amikor az USA részt vett az imperialista háboruban.

A burzsoá történészek olyan hazug meséket terjesztettek, hogy megjavult a munkásosztály helyzete az első világháboru idején és hogy milyen magas volt az amerikai munkások életszinvonala. Ezzel szemben a valóságban az USA munkásosztályát a háboru éveiben hallatlanul elnyomták az USA vezetőkörei. A kormány a dolgozók vállaira helyezte a közvetlen és közvetett hadiadókat, az óriási belső kölcsönöket, amelyek mind azt a célt szolgálták, hogy a monopoliumoknak a hadiszállitásokat megfizessék. Ugyanakkor az élelmezési és közszükségleti cikkek áremelkedése is sulyos teherként nehezedett a kizsákmányolt osztályokra. Különösen nehéz helyzetük volt a munkásoknak, fizetésük messze lemaradt az áremelkedések mögött. A munkásosztály életszinvonala 1917-1918-ban jelentősen csökkent. Az amerikai munkások reálbére ezekben az években átlag 9 %-kal csökkent az 1914. évi szinvonalhoz képest./112/ És ez ugyanakkor történt, amikor az amerikai ipar teljes üzemmel dolgozott és a monopoliumok milliárd nyereségeket zsebeltek be./113/

110/ Lenin, Vál. müvek, II.k. 97-98.l.

111/ Uo. 98.l.

112/ A világgazdasági válságok 1848 és 1935 között. Szerk. Varga akadémikus, M. 1937. 353.l.

113/ Lásd, Ph. Landberg, id.m. 525-527.l.

Az imperialista Wilson-kormány élelmezési árpolitikája súlyosbitotta a széles népi tömegek ugyis elég nehéz helyzetét. Az 1917. augusztus 10.-i Lever törvény szerint élelmezésügyi igazgatóságot állitottak fel, melynek élére Hoover került. Az élelmicikkek elosztása és fogyasztása felett gyakorolt "ellenőrzés" abban jutott kifejezésre, hogy megállapitották a kenyér árát, melyet Lenin a legfőbb népi terméknek nevezett. A buza szilárd árát azért állapitotta meg a nagytőke, hogy el tudják látni gabonával az antant harcban álló seregeit. A gabona bevásárlását és a szövetségeseknek és a hadügyminiszteriumnak való eladását egy az Igazgatóság által felállitott gabonavásárló részvénytársaság végezte. Ezek a "gabonaszállitások" milliós nyereségeket hoztak a monopolistáknak. Ami az egyéb termékek árának "szabályozását" illeti, errevonatkozólag Hoover kijelentette, hogy a többi termék piaci árának szabályozása nem tartozik az élelmezésügyi igazgatóság feladatai közé./114/ 1918. februárjában Hoover néhány sajtótudósitónak adott nyilatkozatában hangsulyozta, hogy "az élelmezésügyi igazgatóságnak nincs sem joga arra és nem is óhajtja a mezőgazdasági termékek árait megállapitani."/115/

Ez a "szabályozás" nagy áremelkedést és veszett spekulációt idézett elő. A munkás csupán a buzakenyeret kapta szabott áron, viszont a többi termékekért háromszoros árat kellett fizetnie. Az élelmezésügyi igazgatóság ezenkivül olyan rendszert vezetett be, hogy gabona vagy lisztvásárlás esetén egyéb drága termékeket is kellett ráadásul vásárolni./116/ Igy festett a valóságban az ár-"ellenőrzés".

Ami a dolgozó farmereket illeti, ezeket a nagymonopoliumok kormánya által végrehajtott ár-"szabályozási" politika tönkretette. A közszükségleti cikkek áraínak óriási emelkedése és az adóprés fokozódása sulyosan visszatükröződött a legszegényebb parasztok helyzetén, különösen a gabonatermelő körzetekben. A buza árának megszabása tönkretette a kisfarmereket. Csak a nagy farmergazdaságok gazdagodtak meg a háboru idején, az összes többi mezőgazdasági termék árának spekulációs pufffasztása révén.

A dolgozó tömegek életszinvonalának leszállását az imperialista háboru éveiben a politikai reakció növekedése kisérte. Az a kémkedés elleni törvény, amelyet a vezetőkörök 1917 juniusában előkészitettek és érvénybe léptettek, igen tág lehetőséget adott a kormánynak az "árulás" és "hazafiatlanság" értelmezésében és lényegében a munkásosztály ellen

---

114/ Lásd, W. Wullendore, The history of the United States Food Administration, London, 1941. Introduction by H. Hoover, 3.l.

115/ CRH. 56.k. 4.l. Thompson képviselő felszólalása.

116/ CRH, 56.k. 5.l.

irányult. E törvény alapján a szocialisták ezreit kegyetlen terrorral üldözték és börtönbe vetették, mert felléptek az imperialista háboru ellen.

A szocialisták és az "Ipari Munkások Világszervezete" /Industrial Werkers World-Organisation - IWW/ tagjai közötti forradalmi elemekkel való leszámolásban nemcsak a rendőrség és a bíróság vett részt. 1917 nyarától kezdve mind erősebb lett a reakció és az USA-t ugyszólván elárasztották a félkatonai szervezetek, olyanok mint a Ku-klux-klan banda és olyan demagóg neveket viseltek, mint "védelmi bizottság" vagy "éberek ligája". Ezek a bandák a kormány hallgatólagos jóváhagyásával sőt támogatásával burzsoá ficsurok vezetése alatt kegyetlen terrorcselekményeket követtek el a szocialisták, az IWW tagjai és még a sztrájkoló munkások ellen is. Az egész világon köztudomású, hogy milyen vadállati módon ölték meg Frank Little-t, az IWW végrehajtóbizottságának tagját, milyen véres leszámolást végeztek Bisby városában a sztrájkolók között, hogyan lincselték meg Joseph Ditzet, az IWW tagját. Világszerte visszhangot vert a Mooney és Billings ügy és számos más terrorcselekményük.

Még az USA elmaradt munkásosztálya - amelyben pedig elég erősek voltak az opportunista és reformista irányzatok - sem maradhatott közömbös a reakció ilyenarányu dühöngése és a kizsákmányolás fokozódása láttán. A reakciós "szabályozási" politikát a munka és a tőke közötti ellenséges viszony kiéleződése kisérte.

A sztrájkmozgalom széles hulláma, amely az USA-n 1917-1918-ban végigsöpört, sok aggodalmat és fejfáját okozott az USA vezető köreinek /117/. A Wilson kormány nagyon jól tudta, hogy a munkásosztálynak valamilyen módon való alárendeléséhez az szükséges, hogy a munkásosztályt belülről megbontsa, és ezért az AFL támogatásával a saját oldalára vonta az amerikai munkásosztály felső rétegét. Az AFL vezetői, Gompers, Morrison, Green stb. még az USA-nak az imperialista háborúba való belépése előtt, az AFL 1917 márciusi konferenciáján bejelentették, hogy készek a kapitalistákkal együttmiködni. /118/ Gompers beletartozott a Tanácsadó Bizottság tagjai közé és nyiltan dicsekedett azzal, hogy milyen közeli kapcsolatai vannak a befolyásos ipari és pénzügyi személyiségekhez és hogy milyen államférfiui tevékenységet végez, mint a nagymonopoliumok lakája.

Az AFL munkásellenes politikája átkos szerepet játszott az amerikai munkásmozgalom történetében. De az imperialista háboru éveiben az egész munkásosztályt visszatartani az akciótól sem az AFL, sem a Szocialista Párt opportunista vezetősége nem tudta /Hillquit, Russel, Spargo, stb./ Az 1917-1918-as években a munkásmozgalom magas szinvonalon állt, bár még ösztönös jelleget viselt. Az iparban egyáltalán nem volt "béke". Éppen ellenkezőleg. A munkásosztály számos akciót inditott a kizsákmányolás és a rendőrterror ellen és ez állandó feszültség állapotában tartotta a vezető köröket. Féltek, hogy ezek az akciók "megingatják a kapitalista rend alapjait". Még

---

117/ Az amerikai munkásmozgalom részletes áttekintése az imperialista háboru éveire vonatkozólag nem tartozik jelen cikkünk feladatai közé.

118/ S.Gompers, Years of Life and Labour, New York, 1925. II.köt. 360.l.

az amerikai burzsoá történetirás is bevallja, hogy 1917-ben az USA-ban 4.450, 1918-ban pedig 3.353 sztrájk volt /119/ /a terrorintézkedések hatására csökkent a sztrájkok száma/.

Az USA-ban a háboru éveiben a sztrájkmozgalom megingatta a kapitalista termelést, kudarcba fullasztotta a katonai megrendelések teljesitését, nagy veszteségeket okozott a vállalkozóknak. Ez volt a munkásosztály válasza a reakciós "szabályozási" rendszerre.

Az amerikai munkásmozgalom különösen megerősödött azután, hogy az orosz proletáriátus győzelmet aratott és Oroszországban felállitották a szovjet hatalmat. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom példát mutatott az egész világnak a munkásosztály hősi harcáról és a győzelem lehetőségéről, fellobbantotta az amerikai munkások forradalmi öntudatát, amelyet pedig soviniszta propagandával mérgeztek. W.Foster szerint az orosz forradalomnak óriási hatása volt az amerikai proletáriátus forradalmi öntudatának kialakulásában /120/. Az Októberi Forradalom rendkivül erős hatást gyakorolt az egész világ proletáriátusának forradalmi mozgalmára. V.I.Lenin 1918-ban ezeket mondta: "Már nem vagyunk egyedül... A forradalom tüzének lángnyelvei mind erősebben és erősebben lobbannak fel az egész korhadt régi világrendszer felett." /121/

Wilson állami "szabályozási" módszere kiélezte az osztályviszonyokat és ez máskép nem is lehetett. A kapitalista társadalomra jellemző antagonisztikus ellentmondások leküzdhetetlen akadályai a népi tömegek érdekeit szolgáló igazi szabályozásnak ill. tervezésnek. Ahhoz "hogy tervszerüen tudjunk vezetni - mondta I.V.Sztálin - egy más, egy szocialista és nem kapitalista rendszerre van szükségünk az iparban, legalább is államositott iparra, államositott hitelrendszerre, államositott földre, a faluval való szocialista összefogásra és arra van szükségünk, hogy a munkásosztály gyakorolja az uralmat az országban, stb." /122/

I.V.Sztálin eme megállapitása jól rávilágit arra, hogy milyen hazug és lehetetlen mese bármiféle ugynevezett "kapitalista tervezés" és "gazdasági szabályozás". Ilyen elméleteket gyártanak most a burzsoá közgazdászok, hogy ezzel bebizonyitsák a kapitalizmus válságmentes fejlődését. Az amerikai tőke teoretikusai, Hansen, Torberg, Lorwin, Shumpeter, Chamberlain stb. megkisérlik cáfolni, hogy kikerülhetetlenek a gazdasági tultermelési válságok, amelyek pedig benne gyökereznek a kapitalista gazdaság ösztönös természetében. Elméletük alátámasztására "szabályozott gazdaságról "szervezett tervkapitalizmusról", "vegyes gazdaságról", "neokapitalizmusról" gyártanak különböző tervezeteket. Ezek a tervezetek a burzsoá államot mintegy osztályonfelüli erőként állitják be és mindenképpen el igyekeznek rejteni azt a tényt, hogy a burzsoá állam a nagymonopoliumoknak van alárendelve, elkendőzik a monopoliumok vezető szerepét a kapitalista ország gazdasági és politikai életében.

119/ Lásd L.Hacker és B.Kendrick, id.m. 516.l.
120/ Lásd W.Foster, az Októberi Forradalom és az amerikai munkásmozgalom. Krasznij Profintern, 1927. 10.sz. 36o.l.
121/ Lenin művei, 26.köt. 437.l. oroszul.
122/ Sztálin művei, 10.köt. 326.l. oroszul

De bármennyire agyafurtan is fondorkodnak az amerikai tőke korrupt "teoretikusai", a történelmi valóság azt bizonyitja, hogy a kapitalista országokban a "gazdaság szabályozása" mindég eszköz a nagymonopoliumok kezében. Az Egyesült Államokban a fináncoligarchia diktatúrája jelenleg teljesen nyilt formában mutatkozik meg és ez megcáfolhatatlanul bizonyitja az állami-monopolista irányzat fejlődését, amelyet egyben a politikai reakció erős fokozódása kisér. "Az Egyesült Államokban a kapitalista monopoliumok egyre inkább elnyelik az államapparatust." /123/

Az amerikai monopoltőke kezébe ragadta az államapparatust és egész erejét az eszeveszett fegyverkezési hajszára, egy uj világháboru kirobbantására, a Szovjetunió és az egész békéért, demokráciáért és szocializmusért küzdő tábor ellen harcra fordítja. "Az ország valódi urai" ezért napjainkban is a gazdasági "szabályozás" politikáját folytatják. Ezt használják fel eszközül arra, hogy a hadiipar felduzzasztásával mesterségesen próbálják elhárítani a válságot. De amint a történelem tapasztalata és különösen a fasiszta Németország története bizonyitja, semilyen "szabályozás" sem válthatja meg a kapitalizmust a válságtól, a fegyverkezési hajsza az elkerülhetetlen pusztulásához vezeti.

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 2. számában.

123/ L.P.Berija, A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulója Nemzetközi Kérdések sorozat, 65.sz. 23.l.

BIRJUKOVICS V.V.:

A feudális társadalom fejlődésének néhány kérdéséről.

В.В.Бирюкович, О некоторых вопросах развития феодального общества.

OKK: O 220

Az 1951 januárjában a SZTA Történettudományi Intézetében B.F. Porsnyev cikkeivel /1/ kapcsolatban lefolyt vita kétségtelenül pozitiv esemény volt történeti frontunkon. Hasznosnak kell ezt tartanunk először is azért, mert a szovjet történészek között igen széleskörü és élénk eszmecsere folyt nemcsak a középkor történetének legfontosabb kérdéseiről, hanem a történelmi materializmus lényegbevágó kérdéseiről is; másodszor pedig azért, mert megmutatta, hogy szovjet történészeink közvéleménye elég érett arra, hogy felfedje és leleplezze a marxista történelem elferditését, bármely uton is próbál az befurakodni. Igy a vita résztvevőinek zöme elitélte B.F.Porsnyev történeti légvárait kijelentvén, hogy azok álmarxista, tudománytalan elméleti hipotézisek.

Mindenesetre igazat kell adnunk az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR szerkesztőségének abban, hogy a vitának komoly fogyatékossága volt, "hogy nem összegezték elég alaposan a vita eredményeit." /2/

Tényleg, ez nem történt meg kellőképpen sem a vita zárása alkalmával, sem utána a tudományos folyóiratokban.

J.A.Koszminszkij akadémikusnak az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR hasábjain megjelent tartalmas kritikai cikke /3/ lényegében csak két kérdést tárgyal: 1./ Az osztályharc mint a feudális társadalom fejlődésének mozgatóereje és 2./ a központositott feudális állam létrejötte. Erre a két kérdésre összpontosult a vita résztvevőinek figyelme. Ugyanakkor más fontos történeti kérdésekre kevéssé világitottak rá mind a vita során, mind Koszminszkij cikkében. Kiragadok két ilyen kérdést, amelyek véleményem szerint legfontosabbak egyrészt lényeges voltuknál fogva, másrészt mivel kiemelkedő helyet foglalnak el B.F.Porsnyev cikkeiben. Ez a két kérdés a feudalizmus elleni paraszti

---

1/ Lásd Izvesztyija AN SzSzSzR, történettudományi és filozófiai sorozat, 1948. 5.sz.- 1949. 6.sz. - 1950. 3. és 5.sz. - magyarul: Az egyetemi tankönyv III.kötetének irodalma 1, é.n. Kézirat gyanánt /Továbbiakban: ETkv.III.köt.ir./; TIÉ 1950. 1-3.sz.; TIÉ 1951. 1-3.sz.; TIÉ 1951. 4-5.sz.

2/ Izvesztyija AN SzSzSzR, történettudományi és filozófiai sorozat, 1951. 2.sz. 208.l.

3/ Lásd u.o. 3.sz.; magyarul: kny. a TIÉ 1951.10-12.sz.-ból.

mozgalmak jellege és a burzsoá nemzetek kialakulása. Tehát, hogy a vitát kiegészítsem, cikkemben főleg ezzel a két kérdéssel fogok foglalkozni.

A feudalizmus elleni parasztmozgalmak jellege.

A feudalizmus elleni parasztmozgalmak jellemzése központi helyet foglal el B.F.Porsnyev cikkeiben. Az ellen nem lehet ellenvetést tenni, hogy a kérdésnek ilyen fontos helyet biztosit, sem az ellen, hogy a parasztságot ugy ábrázolja, mint a feudális rendszer elleni fő és leghatározottabb harcos erőt, sőt éppen örömmel kell üdvözölni a kérdés ilyetén felvetését és el kell ismerni teljes aktualitását, annál is inkább, mert egyes szovjet középkori történészek a legutóbbi időkig még nem mentesültek a feudális társadalomban vivott osztályharc hagyományos és lényegében burzsoá szellemü felfogásától. E felfogás eredete Thierryre és Guizotra, a 19. sz. huszas-harmincas éveiben müködő francia történészekre megy vissza és követői lekicsinylik a parasztságnak a burzsoá forradalomban betöltött szerepét. A parasztság osztályharcának ilyen lekicsinylése teljesen ellentmond a történeti valóságnak és annak a marxista-leninista felfogásnak, hogy a parasztság a feudalizmus elleni burzsoá forradalom fő ereje. A parasztság e történeti szerepét Sztálin elvtárs marxista-leninista szempontból értékelve, találóan mutat rá: "A jobbágyparasztok forradalma felszámolta a jobbágytartókat és megszüntette a kizsákmányolás hübéri formáját." /4/

De bármennyire is készek vagyunk támogatni azt a kritikát, amellyel B.F.Porsnyev a parasztság történeti szerepéről vallott burzsoá-liberális nézetek történettudományunkban még megmaradt csökevényét illeti, semmiképpen sem érthetünk egyet azzal a módszerrel, amelynek segitségével ezt a kritikát felépiti. Ahelyett, hogy ezeket a a burzsoá-liberális nézeteket marxista-leninista nézőpontból birálná, ezekkel a nézetekkel más, lényegében szintén nem-marxista felfogást állit szembe, amely állitólagos "forradalmiságával" hatalmába keritette. Erről könnyen meggyőződhetünk, ha megnézzük a tényeket. Először is meg kell emlitenünk, hogy B.F.Porsnyev teljesen forditva fogja fel a parasztok - mint dolgozók és tulajdonosok - kettős érdeke közötti kapcsolatot a feudális társadalomban. Felteszi, hogy ez a két érdekkategoria már a késői középkorban és a burzsoá forradalmak korában - mikor a parasztság a feudalizmus ellen harcolt - ellentétben állt egymással. Bár Porsnyev véleménye szerint "a parasztság ugy egyik mint másik minőségében harcot viv a feudalizmus ellen" /5/, mégis célirányosnak tartja felvetni a kérdést, hogy milyen "szellem" volt tulsulyban akkor a parasztok tömegében: a dolgozó és kizsákmányolt "szelleme", vagy a kispolgár "szelleme"? B.F.Porsnyev ezt a kérdést a dolgozó elem javára dönti el, mert ez határozza meg a paraszti harc fő irányvonalát, mivel "a parasztság harca a feudális kizsákmányolás ellen a feudális társadalom fő belső ellentmondásának kifejezése." /6/ és ebben a harcban a parasztok tömege "mint a nincstelenek, dolgozók és kizsákmányoltak tömege lépett fel." /7/

4/ Sztálin müvei, 13.köt. 255.l.
5/ Izv.AN SzSzSzK 1948. 6.sz. 480.l. - magyarul: ETkv.III.köt.ir. 10.l.
6/ U.o.; magyarul u.o.
7/ U.o.; magyarul: ETkv. III.köt.ir. 11.l.

Ami a parasztoknak tulajdonosi érdekeiért a feudálisok ellen vivott harcát illeti, "a parasztok tömegei számára ez csak tendencia". /8/ A tulajdonosi jelszavakat - mint ezt B.F.Porsnyev felteszi - a burzsoázia oktrojálta rá a parasztságra. A burzsoázia "rövid időre maga köré tudta tömöriteni a tömegeket, elkábitotta őket burzsoá jelszavaival, amelyek akkor a feudalizmus elleni harcban kétségtelenül haladók voltak, de amelyek egyáltalán nem feleltek meg a tömegek - éppen mint dolgozók és kizsákmányoltak - harcának alapját képező irányvonalnak." /9/ Ez az egész elmefuttatás elejétől végig helytelen, mert hamis alapból és a kérdés helytelen felvetéséből indul ki.

A parasztok - mint dolgozók és kizsákmányoltak - érdekei a feudalizmus elleni harc folyamán és következésképen a burzsoá forradalomban sem mondanak ellen tulajdonosi érdekeiknek, hanem ezek az érdekek egybeesnek.

Tényleg a parasztságnak a feudális kizsákmányolás alóli felszabaditásához nemcsak személyes felszabaditása szükséges, hanem földjének, gazdaságának felszabaditása is. Nem szabad elfelejteni - amint ezt B.F.Porsnyev következetesen teszi, hogy a feudális kizsákmányolás előfeltétele nemcsak az, hogy a feudalis urak a közvetlen termelőkre, a parasztokra, nem-teljes joggal birnak, hanem az is, hogy a fő termelőeszközök a feudális urak tulajdonában vannak. Ezért lehetetlen a parasztot személyileg felszabaditani a feudalis ur és a gazdaságonkivüli kényszer alól anélkül, hogy megsemmisitenők a feudális ur jogát a parasztok termelőeszközeire, azaz anélkül, hogy a paraszti tulajdont szabad polgári tulajdonná, a parasztot pedig önálló termelővé tegyük. /10/ De még ez a tulajdon tekintetében végbemenő fordulat sem elég a feudális kiszákmányolás végleges felszámolásához. Mi tudjuk, hogy egy ilyen felszámolás csak a földesuri nagybirtok teljes felszámolásával, és a jobbágytartó latifundiumoknak kis szabad parasztbirtokokkal való felváltása révén valósulhat meg. /11/

A tulajdonosi jelszavakat a feudalizmus korára vonatkozólag maga Porsnyev is feltétlenül haladónak ismeri el. De vajjon lehettek-e ezek haladók, ha nem feleltek volna meg a tömegharc fő irányvonalának, azaz ha megvalósitásuk nem lett volna szükséges a parasztságnak a feudális kizsákmányolás alóli felszabaditásához?

Megjegyezzük továbbá, hogyha a parasztságnak - mint dolgozóknak és tulajdonosoknak - érdekei nem estek volna egybe az adott történeti körülmények között, akkor megvalósithatatlan lett volna a közös érdekek létrehozása a parasztság összes rétegei között felülről-lefelé, ami lehetővé tette, hogy a feudális urakkal, mint rendi osztály álljon szembe. /12/ Természetes, hogy a parasztágnak ez a rendi osztályegysége nem zárta ki a parasztság különböző csoport-

---

8/ U.o. 480-481.l.; magyarul: U.o. 12.l.
9/ U.o. ; magyarul: u.o. 11.l.
10/ Lásd Marx-Engels, Vál.müvek. I. 313.l.
11/ Lásd Lenin, Az agrárkérdésr. l. 1.k. 459.l. és U.o. 2.k. 70-71.l.
12/ Lásd Lenin müvei, 6.köt. 97, 370, 403.l. oroszul.

jainak a feudalizmus elleni harc módszerei tekintetében való véleményeltérését.

Mindebből nyilvánvaló, hogy B.F.Porsnyev-nek az az állitása, hogy a tulajdonosi jelszavak nem fedik a parasztttömegeknek a harcban követett fő irányvonalát, hanem azokat a burzsoáziától veszik át, ellentmond a parasztság történeti fejlődéséről vallott marxista-leninista felfogásnak.

Gondoljunk arra, hogy V.I.Lenin teljesen másképen értékeli a parasztságnak a tulajdonosi érdekek talaján a burzsoáziához való közeledését: "A parasztok - mondja Lenin - maguk is részben gazdák és tulajdonosok. Ezért mindég vonzódnak a burzsoéziához, utánozni akarják azt, arról álmodoznak, hogy fejlesszék és megerősitsék saját ki tulajdonukat, nem pedig arról, hogy a munkásosztállyal közös harcot vivjanak a kapitalista osztály ellen." /13/

A parasztok - mint dolgozók és tulajdonosok - kettős érdeke közötti olyan összeütközés, mely B.F.Porsnyev szemei előtt lebeg, állitásával ellentétben nem a feudalizmus talaján és nem a feudális kiszákmányolás elleni harcban jött létre, hanem a kapitalista viszonyok talaján a kapitalista kizsákmányolás elleni harcban. Az a parasztságban meglévő belső ellentmondás történelmileg kikerülhetetlen lett akkor, amikor a kistulajdon, amelyet a parasztok a feudális uraktól vivtak ki maguknak, a parasztság és az egész társadalom gazdasági haladásának tényezőjéből a parasztság gazdasági hanyatlásának tényezőjévé, további fejlődésének akadályává vált.

Ilyen helyzet csak a kapitalizmus fejlődése folyamán alakult ki, amikor tönkrement a kis parasztgazdaság azáltal, hogy kiszoritotta a kapitalista nagyüzemi termelés és széles parasztttömegek proletárizálódtak. A falu lakosságát - kapitalista felső rétege, a kulákság kivételével - mindez dilemma elé állitotta: A termelőeszközök magántulajdona ellen viseljenek-e harcot mint dolgozók és kizsákmányoltak, érdekeik védelmében, vagy tulajdonosi érdekeikért vivjanak egy olyan harcot, amely előbb vagy utóbb ugyis a kis paraszti tulajdon vereségével és a nagykapitalista tulajdon diadalával végződik. De a parasztság zöme még a kapitalizmus viszonyai között sem képes önállóan leküzdeni tulajdonosi előitéleteit és dolgozói érdekei védelmében határozottan a tőke elleni harc felé fordulni. Ez az egyik fő oka annak, hogy a parasztság tekintetében a proletáriátus vezetőszerepe elengedhetetlen feltétele a parasztságnak a kapitalista elnyomás alóli felszabaditásához.

V.I.Lenin a falusi lakosságnak a proletáriátushoz legközelebb álló három rétegéről - a mezőgazdasági munkásokról, a félproletárokról és a kisparasztokról - szólva megjegyezte, hogy "a falusi lakosságnak fentebb emlitett mindhárom csoportja, bár gazdasági, társadalmi és kulturális tekintetben érdekelve voltak a szocializmus győzelmében, mégis csak a hatalom meghóditása után, a nagybirtokosokkal és a kapitalistákkal való határozott leszámolás után képes

---

13/ Lenin müvei, 11.köt. 357.l. oroszul.

erélyesen támogatni a forradalmi proletariátust, csak azután, hogy ezek az elnyomott emberek a gyakorlatban tapasztalják, hogy van szervezett vezérük és védelmezőjük és ez elég hatalmas és szilárd ahhoz, hogy támogassa és vezesse őket, hogy mutassa nekik a helyes utat."/14/

Mint tudjuk, még bonyolultabb a helyzet a parasztság középső rétegével, mert ez - mint a Nagy Októberi Szocialista Forradalom tapasztalata mutatta - csak akkor hagy fel a proletariátus és burzsoázia közötti ingadozásával és áll a proletárforradalom oldalára, mikor a proletárdiktatura már huzamos harcot vivott a burzsoá-földesuri ellenforradalommal./15/

B.F. Porsnyev fölös díszekkel cicomázza fel a parasztság történetét akkor, amikor a parasztságot olyan osztálynak ábrázolja, amelyet már a feudalizmus elleni harcában nem a tulajdonosi, hanem a dolgozói érdekek vezettek. Ezzel lényegében hajlamos tagadni azt az egyik alapot, amelyen az a történeti szükségszerűség nyugszik, hogy a proletáriátusnak kell mint a parasztság szövetségesének a szocialista forradalomban a vezetőszerepet játszania.

Ez a következtetés még meggyőzőbbé válik számunkra akkor, ha B.F. Porsnyevnek második tételét is figyelembe vesszük, azaz hogy milyen jellegü volt a parasztságnak a feudalizmus elleni osztályharca.

B.F. Porsnyev, általános tendenciája szellemében - hogy a feudalizmus elleni parasztmozgalmakat ugy állitsa be, mintha attól távol állt volna minden tulajdonosi érdek és általában minden burzsoá sajátság - minden eszközzel kihangsulyozza, hogy a parasztság, mikor a feudalizmus ellen sikraszállt, nemcsak a feudalis kizsákmányolás, hanem mindenfajta kizsákmányolás ellen küzdött. Más szavakkal B.F. Porsnyev véleménye szerint a feudális kizsákmányolás elleni parasztmozgalom egyszersmind a kapitalista kizsákmányolás ellen is irányult. Csak igy foghatók fel cikkeinek következő helyei. B.F. Porsnyev párhuzamot vonva a burzsoá és a szocialista forradalom között megállapitja: "konkréten, meggyőzően ki kell mutatnunk, hogy pl. a 18. századi francia forradalomban - dolgozó tömegek harcoltak a kizsákmányolás ellen, vezetőjük, a burzsoázia viszont harcukat csak arra használta fel, hogy a kizsákmányolás egyik formáját egy másikkal helyettesitse."/16/ A népi tömegek a multban anélkül, hogy ezt tudatositották volna "a kizsákmányolás ellen küzdöttek, nem pedig a kizsákmányolás egy ujabb formájáért."/17/

B.F. Porsnyev inkább kijelenti ezt a megállapitását, mint bebizonyitja. De az igazság kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy B.F. Porsnyev egyik cikkében valami olyanfélét hoz fel, ami indokolná azt a tézisét, hogy a parasztság a kizsákmányolás ellen általában harcol. Ez a "valami" narodnyik eredetü eszme, mely sze-

---

14/ Lenin művei, 31.k. 149-150.l.

15/ Lásd, A SzK/b/P története, 283.l.

16/ Izv. AN SzSzSzR 1948. 6.sz. 473.l.; magyarul: ETkv.III.k.ir. 1. lap.

17/ Uo. 485.l.; magyarul: Uo. 16.l.

rint a parasztok nem a burzsoá tulajdonáért harcolnak a feudális urak ellen, hanem személyes munkájukon alapuló tulajdonukért, amelyet B.F.Poszgyev szembeállít a burzsoá tulajdonnal. "A feudalizmusellenes parasztmozgalom - mondja Poszgyev - semmiesetre sem szabad a burzsoá tulajdonáért folytatott harcának szemlélni, ebben rendszerint csak a személyes munkából származó tulajdonáért folytatott küzdelem található." /19/

Ebben az esetben világos, hogy B.F.Poszgyev hűtlen lesz ahhoz a módszertani elvéhez, amelyet kinyilatkoztatott egyik cikkében: "A történettudomány is, mint a többi tudomány, elsősorban a tények objektiv összefüggését tanulmányozza, megmagyarázza, keresi a törvényszerűségeket. Ezért a történettudományt az antifeudális parasztí mozgalmak kérdésével kapcsolatban sem elégítheti ki a dolog szubjektiv oldala, legyen az akár a történész szubjektiv rokonszenve, vagy akár magának a parasztí ideológusoknak szubjektiv célja." /20/

Valóban a parasztság legöntudatosabb része és a parasztideológusok, mint pl. az orosz narodnyikok, meg voltak győződve arról, hogyha a feudalizmust támadják, ezzel nemcsak a feudális kizsákmányolás ellen harcolnak, hanem általában minden kizsákmányolás ellen, beleértve a kapitalista kizsákmányolást is. "Az egész és minden néven nevezendő kizsákmányolás "azonnali" megszüntetéséről már régóta, sok évszázad óta, sőt sok évezrede álmodozik az emberiség." /20/ Erről álmodoztak a narodnyikok is. "Az öntudatos parasztí tipikus dolgozó... célja, a kizsákmányolás megszüntetése." /21/

Következik-e ebből az, hogy a feudalizmus ellen indított parasztí és egyéb kispolgári mozgalom objektiv célja a feudális kizsákmányolás mellett a kapitalista kizsákmányolás megsemmisítése is volt? Erre a kérdésre a marxizmus-leninizmus klasszikusai kategorikus "nem"-mel feleltek.

Az öntudatos parasztnak mindennemű kizsákmányolás elleni harca illuzorikus jellegű és nem az objektiv, hanem a szubjektiv jelenségek körébe tartozik. V.I.Lenin szavai szerint, az öntudatos parasztot "ezt a megsemmisítést kispolgári módra képzeli el, és ezért a valóságban törekvéseiből nem mindenfajta kizsákmányolás elleni harc származik, hanem csak a földesúri és nagytőkés kizsákmányolás elleni harc." /22/

Ezért a marxizmus klasszikusai a parasztságnak a feudalizmus elleni mozgalmát változatlanul a kispolgári mozgalmak körébe utalták, amelyek, mint ilyenek, nem tűzhetnek ki objektiven olyan feladatot, mint a kapitalista rendszer megsemmisítése. "A parasztság mozgalma - tanítja V.I.Lenin - egy másik osztály mozgalma; ez a harc nem a proletárok, hanem a kistulajdonosok harca; ez nem a kapitalizmus alapjai ellen folyik, hanem azért, hogy ezeket az alapokat a feudalizmus összes maradványaitól megtisztítsák." /23/

18/ Izv. AN SSSR 1949. 6.ss.538.l; magyarul: TIÉ 1950.1-3.ss.28-29.l.
19/ U.o. 526.l.; magyarul: u.o. 11.l.
20/ Lenin, Az agrárkérdésről, 1.köt. 390.l.
21/ Lenin művei, 11.köt. 210.l. oroszul.
22/ U.o. 201-202.l.
23/ Lenin művei, 10.köt. 379.l. oroszul.

Nézzük tehát, hogy mit ér a B.F.Porsnyev által a feledés homályából kibányászott narodnyik elméletforgács, mely szerint a paraszt személyi munkánk alapuló tulajdona valamiféle pozitiv ellentétben áll a burzsoá tulajdonnal. Lehet-e a munkával szerzett személyi tulajdon paraszti eszményét érvként tekinteni arra, hogy a feudalizmus elleni parasztmozgalomnak nemcsak szubjektiv, hanem objektiv szempontból is antikapitalista irányzata volt? Vitathatatlan, hogy lényeges különbség áll fenn a személyi munkán alapuló paraszti tulajdon és a kapitalista tulajdon között, mert a kapitalista tulajdon létrejöttének feltétele a közvetlen termelők kizsákmányolása, termelőeszközöktől való megfosztása, a személyes munkán alapuló tulajdon megszüntetése. /24/ De helytelen lenne ebből - a narodnyikokhoz hasonlóan - azt a következtetést levonni, hogy a parasztok személyi munkán alapuló tulajdona a burzsoá tulajdonhoz képest valami ellentétes tulajdont képez. A személyi munkán alapuló tulajdon jelenti a termelőeszközök tulajdonát, a feudális korlátozástól mentes, a kisárugazdaságon nyugvó tulajdont. Következésképpen tehát nem más, mint kispolgári tulajdon, ezés a burzsoá tulajdon egy válfaja, és mint ilyen semmiesetre sem szolgálhat alapul a kapitalista kizsákmányolás megszüntetésére. Tehát nem tagadása, hanem éppen megerősítése a termelési viszonyok ama rendszerének, amelyből a kapitalista kizsákmányolás kinő.

Ezért, mint azt a történelem tapasztalata mutatja, a személyi munkán alapuló paraszt tulajdon győzelme a feudális tulajdon felett a burzsoá forradalom körülményei között nemcsak nem gátolja a kapitalista tulajdon és a kapitalista kizsákmányolás fejlődését, hanem éppen ellenkezőleg elősegiti fejlődését, elhárítja az akadályokat a dolgozó tulajdonosok kisebbségének a dolgozó tulajdonosok többségét kizsákmányoló és kisajátitó kapitalistákká való alakulása utjából. /25/

Ezen az alapon V.I.Lenin és I.V.Sztálin az egyéni gazdálkodó parasztságot "az utolsó tőkés osztálynak" nevezték, olyan osztálynak "melynek gazdasága a magántulajdonon és a kisárutermelésen alapszik" és amely "soraiból állandóan és szakadatlanul tőkéseket termel ki, s ez nem is lehet másképp". /26/ Ezzel kapcsolatban igen helyénvaló ha megemlékezünk arról, hogy V.I.Lenin milyen megsemmisitő birálattal illette a "fekete földosztás" narodnyik jelszavát, amely nem más, mint a személyi munkán alapuló paraszti tulajdon eszményének legkövetkezetesebb továbbfejlesztése.

"A "fekete földosztás", illetve a "földet és szabadságot" jelszó - az elnyomott és tudatlan, de fényt és boldogságot szenvedélyesen kereső paraszttömegeknek ez a roppant eltéptedt jel-

---

24/ Lásd Marx, A tőke, I.köt. 822.l., - Marx-Engels Archivum, II/VII/ köt. 263.l.
25/ Lásd Lenin, Az agrárkérdésről, 1.köt. 387.l.
26/ Sztálin müvei, 12.köt. 44.l.

szava - plgári jelszó." /27/ Igy szól Lenin itélete. De a narodnyikok nem értenek egyet a munkán alapuló egyenlősitő tulajdon ilyen szigoruan tudományos, marxista értékelésével; szembeállitják vele a burzsoá tulajdont. Hol rejlik hibájuk társadalmi gyökere? Kispolgári mivoltukban! "Az összes narodnyikok hibája - mondta Lenin - abban rejlik, hogy a kistulajdonos szük látókörére korlátozódva nem látják azoknak a társadalmi viszonyoknak a burzsoá mivoltát, amelyekbe a paraszt a jobbágybilincsekből lép. A fölmüvelés kispolgári "munka"-alapját és a "kiegyenlitődést", mint a jobbágytartó latifundiumok szétzuzásának jelszavát, valami sajátos, nem burzsoá rendszert jelentő, abszolut, önmagában álló fogalommá alakitják át." /28/

Éppen ilyen "nem burzsoá rendszer" lebeg B.F.Porsnyev szemei előtt is, amikor a személyi munkán alapuló paraszti tulajdont a termelési viszonyok olyan rendszerének értelmezi, amely eltér a burzsoá tulajdontól.

Leninnek a "fekete földosztásról" adott kritikája alapján megállapithatjuk, hogy még egy hibás oldala van annak, ha a személyi munkán alapuló paraszti tulajdont nem-burzsoá tulajdonnak vesszük. A személyi munkán alapuló tulajdon jelszavának csak akkor van haladó jelentősége, ha a feudális földbirtoklás ellen irányul.

Engels számbavéve ezt a körülményt, 1894-ben óvta a francia és német szocialistákat a kapitalista kizsákmányolás elleni parasztmozgalom támogatásától, mert ez a mozgalom kistulajdonosi jelszavak alatt folyt. /29/ V.I.Lenin teljesen egyetértve Engelsszel, 1902-ben az orosz szociáldemokraták nevében a következőket jelentette ki: "A parasztság tekintetében azonban egyáltalán nem vállaljuk magunkra érdekeinek, mint a modern társadalom kisföldbirtokos és földmüves osztálya érdekeinek védelmét." /30/

Csak akkor, ha a parasztok átállnak a forradalmi proletáriátus oldalára és osztják a proletáriátus álláspontját, csak ha lemondanak a kispolgári jelszavakról, következésképpen a "fekete földosztás" és a "személyi munkán alapuló tulajdon" jelszaváról, válik a kapitalista kizsákmányolás elleni harcuk forradalmi mozgalommá.

Ezt a B.F.Porsnyev részéről teljesen elfelejtett gondolatot, mint köztudomásu, Marx és Engels több mint száz évvel ezelőtt mondták ki a Kommunista Kiáltványban: "... a kisiparos, a kiskereskedő, a kézmüves, a paraszt: mind azért támadják a burzsoáziát, hogy

---

27/ Lenin, Vál.müvek, I.köt 652.l.
28/ Lenin müvei, 13.köt. 213.l. oroszul.
29/ Lásd Marx-Engels, müvek, XVI.köt. II.rész 458-459.l. oroszul.
30/ Lenin, Az agrárkérdésről, 1.köt. 236.l.

középosztály formájában való létüket a pusztulástól megóvják. Ezek tehát nem forradalmiak, hanem konzervatívok. Sőt mi több: reakciósok. Arra törekszenek, hogy a történelem kerekét vissza felé forditsák. Ha forradalmiak, akkor azért azok, mert a proletáriátusba való lesüllyedés fenyegeti őket. S akkor nem jelenlegi, hanem jövő érdekeiket védelmezik, akkor elhagyják saját álláspontjukat, hogy a proletáriátusára térjenek át." /31/ Ugyanezt a gondolatot hangsulyozta ki V.I.Lenin "Megjegyzések Plehanov második programmtervezetére" c. művében. /32/

De ahhoz, hogy a parasztság feladatinak ez az átvállása a kapitalista kizsákmányolás elleni harcában ténylag végbe is menjen, arra volt szükség, hogy a parasztság a proletáriátus eszmei és politikai vezetése alá kerüljön. Csak ilyen körülmények között fordulnak el a paraszttömegek a kispolgári, tulajdonosi jelszavaktól a szocializmus jelszavai felé, és csak igy válik a kapitalizmus elleni harcuk illuzorikus harcból igazi és forradalmi harccá.

Ez a fordulat teljesen megtörtént nálunk a Szovjetunióban, megtörténik a népi demokratikus országokban és mindenütt folyik, ahol a kommunista párt harcot folytat a parasztságnak a proletáriátus zászlaja, a kommunizmus zászlaja alá való bevonásáért. Ez óriási világraszóló jelentőségü esemény. Az egyik legfontosabb alapja annak, hogy a demokrácia, a béke és a szocializmus tábora teljes diadalt arasson a reakció, a háboru és az imperializmus tábora felett. Hogy a proletáriátus pártjai mindenütt kimagasló sikereket értek el a paraszttömegeknek a munkásosztály oldalára való vonásában, ez azért történt, mert politikájukat a marxizmus-leninizmus szilárd alapjára épitik, és kiméletlen harcot folytatnak a reakciós, kispolgári eszmei irányzatok ellen, bármennyire is takarózzanak ezek az eszmék szélsőbaloldali frázisokba. A "munkán alapuló tulajdon" jelszavával mindennemü kizsákmányolás ellen harcoló dolgozó parasztságról hangoztatott baloldali narodnyik frázisok éppen a marxizmussal ellenségesen szembenálló e kispolgári áramlatok sorába tartoznak. Gondoljunk arra, hogy V.I.Lenin milyen felháborodással támadta Vodovozov trudovikot, aki azt hirdette, hogy "a parasztság olyan tömeg, amely munkájából él és érdekei a munka érdekei és ezért a munka nagy hadseregének egyik csapatát alkotják, a másik csapat pedig a munkásság." /33/ "Ez - Lenin megállapitása szerint - nem marxista, hanem burzsoá közgazdaságtan. A munka érdekeiről hangoztatott frázis segitségével elködösitit a gazda és a bérmunkás közötti gyökeres különbséget." /34/ Lenin a "dolgozó" parasztásgról való baloldali narodnyik ágálást "... a munkások szocialista tudata égbekiáltó becsapásának és elferditésének" bélyegezte. /35/

31/ Marx-Engels, A kommunista kiáltvány, MLKK, 33.l.
32/ Lásd Lenin müvei, 6.köt. 34.l. oroszul.
33/ Lenin müvei, 18.köt. 21.l. oroszul.
34/ U.o.
35/ Lenin müvei, 2o.köt. 114.l. oroszul.

Leninnek ez a jogos kritikája teljesen ráillik B.F.Porsnyevnek a "dolgozó parasztságról" való neonarodnyik elmefuttatásaira.

Akár ez volt-e a szándéka B.F.Porsnyevnek, akár nem, de végeredményben megkisérelte revideálni a marxista-leninista elmélet több tételét narodnyik szemszögből.

Nem kétséges, hogy B.F.Porsnyev azzal, hogy a feudalizmus elleni paraszti harcot olyan mozgalomnak ábrázolta, amelyben a munkabeli mag tulsulyban volt a tulajdonosi tartalom felett, olyan mozgalomnak, amely mindenfajta kizsákmányolás ellen, az állitólag a burzsoá tulajdontól eltérő személyi munkán alapuló tulajdon megerősitésére irányult, ezzel kérdésessé tette azt a történeti szükségszerüséget, hogy a proletáriátusnak kell a parasztság viszonylatában a szocialista forradalomban a vezetőszerepet játszania.

A forradalmi proletáriátus történelmi szerepének ez a lekicsinylése a parasztmozgalom narodnyik idealizálása kedvéért elkerülhetetlenül maga után vonja a proletárforradalom történeti jelentőségének lebecsülését, a szocialista forradalom és a burzsoá forradalom ellentétének elkenését.

B.F.Porsnyev álláspontjából logikusan folyik az a következtetése, hogy a dolgozó és kizsákmányolt tömegek a szocialista forradalomban ugyanazokért a feladatokért küzdenek, mint a feudalizmus elleni burzsoá forradalomban, mind az egyikben, mind a másikban harc folyik a kizsákmányolás általában való megsemmisitéséért. Szerinte a különbség ezek között a forradalmak között mindössze annyi, hogy a szocialista forradalom meg tudja oldani ezeket a feladatokat, a feudalizmus elleni burzsoá forradalom viszont a burzsoázia büne révén elfordul ezeknek a feladatoknak a megvalósitásától.

Éppen ez a teljesen hibás gondolat rejlik B.F.Porsnyev következő zürzavaros, nehezen érthető megállapitásában: "A burzsoá és a szocialista forradalom közötti ellentét eszméjének fel kell tárulnia a szovjet történészek munkáiban, mégpedig azáltal, hogy mindég rámutatnak az egyes burzsoá forradalmakban rejlő megfelelő ellentétekre: arra az ellentmondásra, hogy a nép a forradalom hajtóereje, viszont a vezető osztály a burzsoázia, hogy a forradalom előfeltétele a dolgozók kizsákmányolás elleni harcának erősödése, viszont eredménye az, hogy a kizsákmányolás egyik formáját felváltja a másik." /36/

B.F.Porsnyev annyira narodnyik módon gondolkodik, hogy nem képes felfogni a marxizmus-leninizmus következő ábécé-szerü igazságát: a szocialista forradalom olyan feladatokat old meg, amelyek a feudalizmus elleni burzsoá forradalomban nem állnak és nem is állhatnak objektiven a paraszttömegek előtt. Máskép nem is lehet, mert a szocialista forradalom nem parasztforradalom, hanem proletárforradalom, amelyet egy uj történelmi feladatokkal biró uj osztály valósit meg.

35/ Izv.AN SzSzSzR, 1948. 6.sz. 473.l.; magyarul: ETkv.III.köt. ir. l.l.

A burzsoá nemzetek létrejötte.

B.F.Porsnyev ennek a kérdésnek a megoldásánál fegyverét ugyanazon ellenfelek ellen forditja, mint akikkel az előző kérdésben viselt hadat. Ezek az ellenfelek az ökonomiai materializmus és a feudalizmuskori osztályharc burzsoá-liberális felfogása. De B.F.Porsnyev fegyvere ebben az esetben is ugyanannyira alkalmatlan, mint a többi esetben, mert felfogása a nemzetek és a nemzeti államok kialakulási folyamatáról a rá sajátosan jellemző neodüringiánus és neonarodnyik hibák csodálatos összeszövődéséből áll. B.F.Porsnyevnek nem tetszik az a marxisták részéről általánosan elfogadott nézet, hogy a burzsoá nemzetnek az osztályharc folyamán való létrejötte egy bizonyos gazdasági alapot tételez fel, mint amilyen a felfelé haladó kapitalizmus. Ezt a nézetet B.F.Porsnyev nem találja elég radikális antitezisnek az ökonomiai materializmussal szemben. Megkisérli annak bebizonyitását, hogy a parasztság osztályharca volt az egyetlen és utolsó alap a nemzetek kialakulására. Véleménye szerint éppen az osztályharc volt az, amelyből végeredményben a nemzetek létezéséhez szükséges négy közösségi forma folyik.

B.F.Porsnyev idézi I.V.Sztálin jólismert szavait: "A nemzet az emberek történelmileg kialakult, tartós közössége, mely a nyelvnek, a területnek, a gazdasági életnek, és a kultura közösségében megnyilvánuló lelki alkatnak közössége alapján keletkezett." /37/ és hozzáteszi: "Éppen ez volt az a "bázis", amelyet a parasztok antifeudális harcának egész története és minden formája kialakitott." /38/.

Hogy minél jobban meggyőzze olvasóit arról, hogy véleménye megfelel a történetivalóságnak és a marxizmus alapelveinek, valamelyest részletesebben kifejti elgondolását. Megállapitja, hogy a nemzetek létrejöttében elsőrendü szerepet játszott a "nyilt" paraszti harc. Erőszakoltan kihangsulyozza a parasztok "átköltözésének" és "szökéseinek" jelentőségét, mintha ezáltal alakult volna ki az egységes nemzeti nyelv, terület és a lelki alkat és a kultura közös elemei. /39/ De amint ez várható is, B.F.Porsnyev a nemzetet létrehozó tényezők között a főhelyet a paraszti felkeléseknek szánja, mert - véleménye szerint - a felkelések voltak azok, amelyek nemcsak szétzuzták a feudális urakat - a helyi begyepesedettség és a kozmopolitizmus védelmezőit - /40/ hanem rendkivül erősen elsimitották a közös mozgalomba bevont szomszédos körzetek, sőt néha nagy területek között nyelvi tekintetben, lelki alkatban és a mindennapi életben fennálló különbségeket. /41/

37/ Sztálin müvei, 2.köt. 321.l.
38/ Izv. AN SzSzSzR, 1950. 3.sz. 220.l.; magyarul: TIÉ 1951. 4-6.sz. 140.l.
39/ Lásd u.o.; magyarul: u.o. 140-141.l.
40/ Lásd u.o. 219.l.; magyarul: u.o. 137-138.l.
41/ Lásd u.o. 217.l.; magyarul: u.o. 135-136.l.

Ebből az az eredmény jön ki, hogy a nemzet nem más, mint a szolidaritás terméke - vagy B.F.Porsnyev szavai szerint "olyan közösség, amelyet a parasztok a feudalizmus elleni harcban alakitanak ki", "... közösségre minden kizsákmányolt osztálynak szüksége van a kizsákmányolók elleni harcában. A feudális urak által kizsákmányolt parasztok közössége kulminációs pontján legmagasabb fejlődési stádiumában nemzeti közösséget jelent." /42/
A nemzetek létrejöttének okai között a második helyre állitja B. F.Porsnyev hirhedt "alsófoku" ill. "gazdasági" paraszti harcát. Ennek köszönhető - B.F.Porsnyev véleménye szerint - többek között az árugazdaság és a nemzeti piac kifejlődése. /43/

Mint látjuk B.F.Porsnyev feloldja az anyagi termelés feltételeit az osztályharcban, hogy az osztályharcot tüntethesse fel a nemzet egyedüli létrehozójának.

Teljesen máskép világitják meg ezt a kérdést a marxizmus-leninizmus klasszikusai. A nemzetek létrejöttét törvényszerü történeti folyamatukban vizsgálják, amely végeredményben a termelőerőknek és a termelési viszonyoknak nem az emberektől függő fejlődéséből következik. Ennek a materiális alapnak rendelik alá, mint származékjelenséget, az osztályok harcát, amelynek során a nemzetek kialakulnak. Nem véletlen tehát, hogy V.I.Lenin az orosz nemzet kialakulásáról szólva ennek a folyamatnak gazdasági előfeltételeit állitja előtérbe: "Csak az orosz történelem ujkora /körülbelül a 17. századtól/ jellemzi a területek, földek és fejedelemségek tényleges egybeolvadása egy egésszé. Ezt az egybeolvadást... a csere erősödése az egyes területek közt, a fokozatosan fejlődő áruforgalom, a kisebb piacok országos orosz piacban való összpontosulása idézte elő." /44/

A gazdasági folyamatoknak a nemzetek kialakulási folyamatában betöltött ezen elsőségét hangsulyozza ki I.V.Sztálin, mikor a gruz nemzet kialakulását fejtegeti: "Gruzia, mint nemzet, csak a 19. század második felében tünt fel, amikor a jobbágyság megszünése és az ország gazdasági életének élénkülése, a közlekedés fejlődése és a kapitalizmus kialakulása Gruzia egyes területei között munkamegosztást hozott létre, végleg megingatta a fejedelemségek gazdasági elzárkozottságát és egységes egésszé kapcsolta össze azokat." /45/

Mikor Sztálin elvtárs megállapitja a nemzetek keletkezése és a kapitalizmus fejlődése közötti törvényszerü kapcsolatot, akkor a nemzet kialakulásánál fő tényezőül nem az osztályharc uj szakaszát hozza fel, amelyet a kapitalizmus hoz magával, hanem a kapitalizmussal együtt létrejövő uj gazdasági rendszert: "... a kapitalizmuselőtti időszakban... nem is lehettek nemzetek, mert

---

42/ U.o. 22o.l.; magyarul: u.o. 14o.l.
43/ Lásd u.o. 216-218.l.; magyarul: u.o. 134-138.l.
44/ Lenin müvei, 1.köt. 153.l.
45/ Sztálin müvei, 2.köt. 32o.l.

nem voltak még nemzeti piacok, nem voltak sem gazdasági, sem kulturális nemzeti központok, tehát nem voltak meg azok a tényezők, amelyek felszámolják valamely nép gazdasági széttagoltságát és egységes egésszé kapcsolják össze azokat."/46/

Ugyanezt a gondolatot, csak kissé tömörebb formában fejezte ki I.V. Sztálin nyelvtudományi müveiben:"...a kapitalizmus megjelenésével, a hübéri széttagoltság felszámolásával és a nemzeti piac kialakulásával kapcsolatban a népek nemzetekké fejlődtek, a népek nyelvei pedig nemzeti nyelvekké."/47/

B.F. Porsnyev tagadja a nemzetk kialakulásának materiális alapját és ezt az összeütköző és harcoló társadalmi erők játékával cseréli fel. Ebből logikailag kikerülhetetlenül következik, hogy tagadja a nemzetek létrejövési folyamatának történeti törvényszerüségeit és ugy tekinti a nemzetet, mint egy véletlen folytán létrejött efemér konglomerátumot.

De az, amiről most szóltunk, az a kérdésnek csak egyik oldala. Egyet érthetünk B.F. Porsnyevvel abban, hogy a nemzetek kérdését nem lehet a nemzeti-egyesitő és nemzeti-felszabaditó mozgalomtól elszakitva vizsgálni.

Nézzük, hogyan oldja meg B.P. Porsnyev ezt a kérdést? Célkitüzésével feltétlenül egyetértünk. Ő a liberális-burzsoá tendenciával szemben, mely le akarja kicsinyelni a parasztságnak a nemzeti mozgalomban betöltött szerepét, olyan helyre akarja a parasztságot a nemzeti egységért és nemzeti függetlenségért folytatott harcban állitani, amely őt megilleti.

De az adott esetben is ép ugy mint a feudalizmus elleni paraszti osztályharc jellegének megállapitásánál, felülkerekedik benne az a hajlam, hogy "forradalmasitsa" a marxizmus-leninizmusnak a parasztság történelmi szerepéről vallott felfogását, és végeredményben a narodnyik fantazmagoriák hatalmába kerül.

Nyilván B.F. Porsnyevnek a sorok irójánál nem kevésbbé kell ismernie V.I. Leninnek és I.V. Sztálinnak azon alapvető megállapitásait, hogy milyen szerepet töltött be a felfelé haladó kapitalizmus időszakának nemzeti mozgalmaiban a burzsoázia és a parasztság.

V.I. Lenin és I.V. Sztálin megállapitották, hogy a fő, azaz az állandó és vezető szerepet ebben a mozgalomban a burzsoázia játszotta, mint olyan osztály, amely a legszorosabb kapcsolatban állt az árugazdálkodással, a nemzeti piaccal és a kialakulóban levő kapitalista viszonyokkal, tehát, mint olyan osztály, amelynek legfőbb érdeke a nemzeti terület gazdasági és politikai konszolidációja, a nemzeti piac birtokbavétele és a piacnak a külföldi burzsoázia kezéből való elhóditása.

46/ Sztálin müvei 11. k. 366.1.

47/ A szovjet nyelvtudomány kérdései, Szikra, 229.1.

Lenin az orosz nemzetnek a nemzeti piac alapján való létrejöttéről szólva különösen kihangsulyozza, hogy "ennek a folyamatnak vezetői és urai a kapitalista kereskedők voltak és ezért a nemzeti kötelékek megteremtése nem volt egyéb mint a polgári kötelékek megteremtése." /48/

Ugyanezt a gondolatot fejleszti tovább I.V.Sztálin a "Marxizmus és nemzeti kérdés" c. klasszikus művében:

"A főszereplő - a burzsoázia.

A zsenge burzsoázia számára az alapvető kérdés - a piac. Célja az, hogy elhelyezze áruit és győztesen kerüljön ki a más nemzetiségü burzsoáziával való versenyből. Innen ered az a kivánsága, hogy a maga számára biztositsa "saját" "hazai" piacát. A piac az első iskola, ahol a burzsoázia nacionalizmust tanul." /49/

Természetesen ahhoz, hogy a nemzeti mozgalom hathatós legyen, hogy le tudja küzdeni ellenségeinek ellenállását, a dolgozók széles tömegeit - köztük a parasztokat is - be kell vonni. "A nemzeti mozgalom erejét - mondja Sztálin elvtárs - az határozza meg, mennyire vesznek részt benne a nemzet széles rétegei, a proletariátus és a parasztság." /50/

A dolgozó tömegek bizonyos tekintetben a nemzeti mozgalom legdöntőbb ereje, mégpedig éppen mint a nemzeti és külföldi feudális urak ellen harcoló erő, amely ezzel eltávolitja a nemzeti egység és nemzeti függetlenség utjában álló akadályokat. Hiszen a kapitalizmus fellendülésének időszakában a nemzeti kérdés a burzsoá-demokratikus forradalom egy része! De mindemellett a parasztság a nemzeti mozgalomnak ebben a szakaszában rendszerint nem játszott fő szerepet. Ez két körülmény miatt van igy.

Nem a parasztság, hanem a burzsoázia volt az akkori idők nemzeti mozgalmainak legállandóbb ereje, mivel ennek a mozgalomnak legállandóbb alapja a nemzeti piacért folyó harc volt és ez a harc a burzsoáziának inkább volt érdeke, mint a parasztságnak. Mint Engels megjegyezte, a bürgerek - a burzsoázia elődje - még a kapitalizmusnak és az európai népek nemzetiéletének hajnalán ebben a tekintetben a parasztság előtt járt, mert a parasztság "nem jutott tovább a legközvetlenebb helyi kapcsolatoknál és látóköre sem tágulhatott azon tul." /51/

Már Marx és Engels megállapitotta, hogy a kapitalizmus további fejlődésmenetében nem más, mint a burzsoázia az, amely "mindinkább megszünteti a termelési eszközök, a birtok és a népesség szétforgácsoltságát". Ennek eredményeképpen a burzsoázia is fa-

---

48/ Lenin művei, 1.köt. 153.l.
49/ Sztálin művei, 2.köt. 330.l.
50/ U.o. 331.l.
51/ Engels, A német paraszthaboru, MLKK. 10. l.

lut a város uralma alá hajtotta és ezzel a népesség jelentékeny részét a falusi élet bárgyuságából kiragadta." /52/

Sztálin elvtárs különösen kihangsulyozta, hogy a parasztság részvétele a nemzetimozgalmakban csak epizódjellegü volt: "Ami a parasztokat illeti, részvételük a nemzeti mozgalomban mindenekelőtt attól függ, milyen jellegüek a megtorló intézkedések". /53/ Ha a parasztságot idegen földbirtokosok nyomják el, akkor részvétele történetileg kikerülhetetlenné válik, ennek bizonyságául szolgálhat Irország. De ha nincs ilyen elnyomásról szó, akkor a paresztok távolmaradnak a nemzeti harctól, amit pl. annakidején Oroszországban megfigyelhettünk.

De még lényegesebb az a körülmény, hogy még azokban az esetekben is, mikor a tömegek csatlakoznak a nemzeti harchoz, ez a harc csak "külsőleg ölt "általános népi jelleget," de "... lényegében ez a harc mindig polgári marad s főleg a burzsoázia számára előnyös és kivánatos." /54/ És érthető, hogy éppen az adott történeti körülmények között a dolog nem is lehet máskép. A dolgozó tömegek - akár parasztok, akár munkások - azáltal, hogy leszámolnak plebejus módon nemcsak a saját feudális uraikkal, hanem a külföldiekkel is, segitik a burzsoáziát a "hazai" piac meghóditásában, azaz olyan feladatot hajtanak végre, amely sokkal inkább érdeke a burzsoáziának, mint a parasztságnak. És ezt a burzsoázia vezetése alatt teszik, mely vezetője a felfelé haladó kapitalizmus korában lefolyt nemzeti mozgalmaknak. Az a gondolat, hogy az akkori idők nemzeti mozgalmainak lényege nem a parasztkérdés, hanem az, hogy a burzsoázia saját osztályérdekeiért harcolt, olyan kategorikusan és világosan jut kifejezésre V.I.Lenin és I.V.Sztálin müveiben, hogy B.F.Porsnyev nem tudta kikerülni ezt a tényt: "A felfelé haladó kapitalizmus korszakában - irja B.F.Porsnyev egyik cikkében - a burzsoá demokratikus forradalom korszakában ... a nemzeti harc nagyrészt a burzsoázia érdekeinek, a különböző nemzetek burzsoáziája által folytatott versengő harc érdekeinek volt alárendelve és ebben az értelemben burzsoá harc volt." /55/

De ez a megfogalmazás sajnos egyáltalán nem azt jelenti, mintha B.F.Porsnyev valóban elismerné, hogy a felfelé haladó kapitalizmus korszakában a nemzeti mozgalom lényegében burzsoá mozgalom, mint ezt V.I.Lenin és I.V.Sztálin megállapitják. Nem! B.F.Porsnyev arról akarja meggyőzni az olvasót, hogy ez a mozgalom csak látszatra burzsoá, lényegében viszont paraszti mozgalom, mert lényege a parasztkérdésben gyökerezik. Ennek a "lényegnek" titkos, transcendens formát kész adni, valami érthetetlen kanti "Ding an sich" féle köntösbe öltözteti: "A nemzetek kialakulása történetének korai fokain, mikor a proletáriá-

---

52/ Marx-Engels, A kommunista kiáltvány, 27.l.
53/ Sztálin müvei, 2.köt. 332.l.
54/ Sztálin müvei, 2.köt. 333.l.
55/ Izv. AN SzSzSzR, 1950. 219.l.; magyarul: TIÉ 1951. 4-6.sz. 138.l..

tus még nem volt kifejlődve, a parasztkérdés alkotta a nemzeti kérdésnek mintegy rejtett, láthatatlan, potenciális lényegét."/56/

Ez a láthatatlan "potenciális lényeg", amely nem más, mint a feudális kizsákmányolás elleni paraszti ellenállás növekedése, alkotta B.F.Porsnyev szerint, " a nemzeti közösség potenciális elemeit."/57/

Mivel bizonyitja B.F.Porsnyev a "láthatatlan potencia" ezen egész halmazatának realitását ? Semmivel, minthogy arra hivatkozik,hogy a parasztság az antifeudális harc leghatározottabb mozgatóereje. De mint már rámutattunk, ez még nem alap arra, hogy a burzsoá nemzeti mozgalmak tartalmának a parasztkérdést tekintsük.

B.F.Porsnyev elmefuttatásai a "láthatatlan potenciá"-ról mintegy védő falat képeznek, amely mögé elrejti és amely mögül adott esetben előhuzza igazi véleményét: "...a nemzet nem a burzsoázia körül alakul ki", "abban a korban, amikor a nemzet kialakult, a nemzet magva, lényege a parasztság volt." /58/ Ezek a megállapitások B.F.Porsnyev szájában ugy hangzanak, mint fő tételének körülirása, amely szerint a burzsoá nemzeti mozgalom igazi lényege a parasztkérdés.

B.F.Porsnyev gondosan igyekszik összehangolni a burzsoá nemzeti mozgalmak paraszti tartalmáról vallott felfogását e mozgalmak leniniésztálini jellemzésével, mely szerint ezeket a mozgalmakat főképpen a burzsoázia érdekei diktálták, és igy belebonyolódik az ellentmondások hálójába. Ezt egyedül ő nem veszi észre. A "láthatatlan potenciá"-ról kiagyalt elmeszüleményéből, mint következtetést a következő tételt szüri le: "A parasztság sokévszázados antifeudális harcával kialakitja a nemzet minden elméjét, egész bázisát, amelynek alapján azután a nemzet létrejön. A parasztság teszi ki a kialakuló nemzet alapját, magvát."!/59/

De B.F.Porsnyev rögtön ráeszmél és megállapitja: "Azonban a paraszti harc a nemzet kialakulásának lehetőségét nem váltja valóra. Ehhez arra van szükség, hogy a vezetőszerepet a burzsoázia vegye a kezébe."/60/ Teljesen érthetetlen marad, hogy a parasztság, amely fel képes épiteni a nemzet alapját és összes elemeit, miért nem képes ezt az épitményt a lehetőségből a valóságra váltani és általában mi hiányzik s létének alapját és összes elemeit biró nemzetnek ahhoz, hogy valóságos nemzet legyen, B.F.Porsnyev az olvasóra hagyta, hadd törje az a fejét ezeken a rejtéjeken.

B.F.Porsnyev elferditette a burzsoá nemzeti mozgalom marxista-leninista felfogását. Ezzel nemcsak a történeti távlatot bontotta meg, hanem sulyos módszertani hibát is követett el.

56./ U.o.magyarul: U.o.

57/ U.o. 220. l.; magyarul: U.o. 140.l.

58./ U.o. 221. l.; magyarul: U.o. 141.l.

59./ U.o. 221. l.; magyarul: U.o. 141.l.

60./ U.o. magyarul: U.o.

Önmaga is kénytelen beismerni, hogy Sztálin elvtárs jólismert megállapítása, - hogy "a nemzeti kérdés lényegében parasztkérdés", amelyet B.F.Porsnyev a felfelé haladó kapitalizmus korában lezajlott nemzeti mozgalmak jellemzésének alapjául választ valójában "a nemzeti kérdés lényegét világviszonylatban proletárforradalom korszakában jellemzik." /61/

Lehet, hogy B.F.Porsnyev azt gondolja, hogy ezt a kis kronológiai pontatlanságot bőven kárpótolja igen lényeges "elméleti" pluszokkal; mondván, hogy az a tétel, hogy "a parasztkérdés mindég a nemzeti mozgalom lényege volt és az is marad" az egyszerű emberek fülében sokkal "forradalmibban" csenq, mint az a tétel, hogy "a parasztkérdés a nemzeti mozgalomnak csak a proletárforradalom korszakában lett lényegévé. Ha B.F.Porsnyev valóban így gondolja, akkor súlyosan téved.

Nézzük csak, hogy vajjon mi rejlik B.F.Porsnyev kronológiai pontatlansága mögött.

A nemzeti kérdés lényegében nem véletlenből lett csak a proletárforradalom korszakától kezdve parasztkérdés, és nem előbb. Ezt két körülmény magyarázza. Először is a parasztság csak az imperializmusnak Nyugaton való megjelenésétől kezdve lett a nemzeti harc fő és legállandóbb mozgatóereje, míg addig - mint ezt már mondtuk - a nemzeti mozgalmakban való részvétele csak szórványos volt.

A parasztság szerepében beállott e változás az imperializmus korától kezdve történetileg kikerülhetetlen lett, mert a nemzeti kérdés ettől az időtől, belső állami kérdésből /mert ez volt a felfelé haladó kapitalizmus korszakában/ államközi és főképpen gyarmati kérdéssé vált, az imperialisták által elnyomott gyarmati lakosság tömegének zömét a parasztok képezik.

Ez szükséges, de mindenesetre nem fő előfeltétele annak, hogy a nemzeti kérdés főleg parasztkérdéssé váljt. Ha a parasztság zöme a nemzeti mozgalmak e szakaszában továbbra is nemzeti burzsoáziájának a piacért folytatott harcát támogatta volna és ha a burzsoázia az előbbi szakaszhoz hasonlóan a vezetőszerepet játszotta volna, akkor a parasztkérdés nem nyert volna önálló politikai jelentőséget és nem lett volna a nemzeti kérdés lényegévé.

I.V.Sztálin kihangsulyozza, hogy "a sovinizmus és a nemzeti harc elkerülhetetlen, elháríthatatlan mindaddig, amíg a parasztság, /és általában a kispolgárság/ amely tele van nacionalista előítéletekkel, a burzsoáziát követi." /62/

Ha a helyzet ugyanilyen maradt volna a proletárforradalom korszakában is, akkor a nemzeti mozgalom ebben a szakaszban is az előbbihez hasonlóan burzsoá maradt volna. De a valóságban éppen ebben a tekintetben állt be teljes fordulat. Az ezt a fordulatot létrehozó erő a forradalmi proletáriátus volt, amely kezébe vette a sokmilliónyi gyarmati parasztság vezetését az imperialista elnyomás elleni harcukban és a parasztkérdést, mint önálló politikai kérdést szembeállította a gyarmati burzsoázia nacionalis -

---

61/ U.o. 219. l.; magyarul U.o. 138.l.

62/ Sztálin művei, 5.k. 21.l.

ta törekvéseivel. Innen származik az, hogy Lenin és Sztálin megállapitják, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmével uj szakasz kezdődött a nemzeti mozgalmakban. "Az Októberi Forradalom uj korszakot nyitott - a világ elnyomott országaiban, a proletariátussal szövetségben, a proletariátus vezetése alatt..

Eljött a felszabaditó forradalmak kora a gyarmatokon és a függő országokban, az országok proletáriátusának ébredési kora, a forradalomban való hegemoniájának kora..."/63/ Ettől az időtől kezdte a Szovjetunió vezetése alatt a proletáriátus meghóditani "a tőke legmélyebben fekvő tartalékait" az elnyomott,nem-teljesjogu országok népi tömegeiből./64/

De a proletáriátusnak ahhoz, hogy elhóditsa a gyarmati és függő országok parasztságát az imperialistáktól, ezen országok burzsoáziájának /mely hajlamos a dolgozó tömegek rovására az imperialistákkal való megegyezésre/ vezetése és ellenőrzése alól kell őket elhóditania. Magának a proletáriátusnak kell a dolgozó tömegek mozgalmának élére állania és a szocialista utra irányitani őket.

Ezáltal a nemzeti kérdés a burzsoá-demokratikus forradalom részeseségéből a proletárforradalom történetileg szükséges részévé válik.

Tehát a szocialista forradalom győzelme Oroszországban és a proletáriátus vezetőszerepe a világ antiimperialista mozgalmában a nemzeti-felszabaditó mozgalmat a proletárforradalom egy részévé tette. Ez a parasztkérdésnek a nemzeti kérdés lényegévé való válásában a fő feltétel.

Következésképpen sulyos elvi jelentőségü hibát jelent az, hogy a nemzeti mozgalomnak két különböző történeti szakaszát összekeverjük és azt állitsuk,hogy lényegük minden különbözőségük mellett is egy és ugyanaz marad. Sztálin elvtárs óv bennünket attól, nehogy ebbe a hibába essünk. Szemben jugoszláv kommunistát birálva megjegyzi: "Nem lehet a nemzeti kérdést lényegében parasztkérdésnek tekinteni, ha a nemzeti mozgalom szociális tartalmát a különböző nemzetiségek burzsoáziájának konkurrencia-harcára vezetjük vissza. És forditva: nem lehet a nemzeti mozgalom szociális tartalmát a különböző nemzetiségek burzsoáziájának konkurrencia-harcában látni, ha a nemzeti kérdést lényegében parasztkérdésnek tekintjük.Teljességgel lehetetlen egyenlőségi jelet tenni e két formula közé."/65/

B.F.Borsnyev minden eszközzel igyekszik végigvezetni nézetét, mely szerint még a felfelé haladó kapitalizmus időszakában a parasztkérdés alkotja a nemzeti mozgalom lényegét. Ezzel ellentmond annak a leninі-sztálini tételnek, hogy a gyarmati országok parasztjtömegeinek az imperializmus béklyójából való felszabaditásában a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat és a proletáriátus hegemoniáját illeti meg a döntő jelentőség. Másszóval az adott esetben ugyanabba a módszertani hibába esik, mint amelybe a feudalizmus elleni parasztmozgalom irányvonalának és feladatainak jellemzésénél esett.

63/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 224-225.l.

64/ Lásd,Sztálin művei, 5.k. 370-371.l.

65/ Sztálin művei, 7.k. 234.l.

A nemzeti kérdésről való elgondolásának egész láncolatából B.F. Porsnyev azt a következtetést vonja le, hogy a burzsoá nemzetek kettős természetűek: a burzsoá nemzet mellett mindkettőben él egy parasztnemzet, amely ennek állandó lényegét alkotja. Ennek a következtetésének alátámasztására B.F.Porsnyev hivatkozik Lenin ismert kijelentésére: "Két nemzet van minden jelenkori nemzetben...Két nemzeti kultura van minden nemzeti kulturában. Van egy nagyorosz kultura, amely a Puriskevicseké, Gucskovoké és a Sztruvéké. De van egy olyan nagyorosz kultura is, amelyet Csernisevszkij és Plehanov neve jellemez." /66/

Vajjon azt, hogy Lenin egy nemzeten belül két kulturát és két nemzetet állit egymással szembe, ugy kell-e felfognunk, hogy a parasztságot, illetve a paraszti kulturát a burzsoáziával, illetve a burzsoázkulturával állitotta volna szembe ? Semmi körülmények között sem és semilyen mértékben sem ! Egy ilyen szembeállitás homlokegyenest ellenkezett volna a marxizmus-leninizmus fő alapelveivel.

A burzsoá nemzeten belül a parasztság sohasem állott önállóan szemben a burzsoáziával sem a gazdaság, sem a politika, és következésképpen a kultura területén sem.

Vegyük csak V.I.Lenin pontos, találó megállapitását: "...általában a kispolgárságnak, különösen a parasztságnak minden arra irányuló kisérlete, hogy erejének tudatára ébredjen, hogy a gazdaságot és a politikát a maga módja szerint irányitsa, vereséggel végződött. Vagy a proletáriátus vezetése alatt, vagy a kapitalisták vezetése alatt, - középut nincsen. Mindazok, akik ilyen utról ábrándoznak, üres álmodozók, fantaszták."/67/

A parasztság a munkásosztály politikai és eszmei befolyási körén kivül állva, magárahagyatva, nem áll szemben a burzsoáziával, mint külön nemzet a burzsoá nemzeten belül, hanem a legjobb esetben a burzsoázia legdemokratikusabb és legradikálisabb szárnyát képezi. Ahhoz, hogy a középrétegek, és ezek között a parasztság, a proletáriátussal együtt alkossanak olyan nemzetet, amely a burzsoá nemzeten belül szemben áll a burzsoáziával, arra van szükség, hogy a parasztság és kulturája a proletáriátusra és a proletár kulturára - erre a tartalmában szocialista kulturára - vegyen irányt.

V.I.Lenin ezt a körülményt szem előtt tartva a következőképpen világitotta meg azt a gondolatát, hogy a jelenkori nemzetben két nemzet és két kultura van: "Amikor a "demokratizmus és a világ munkásmozgalma nemzetközi kulturájának" jelszavát felállitjuk, minden nemzeti kulturából csak a demokratikus és szocialista elemeit vesszük ki, csak és feltétlenül minden nemzet burzsoá kulturájával és burzsoá nacionalizmusával való ellentétében vesszük."/68/

Hogy az adott esetben, hogy kell felfognunk V.I.Lenin tanitását, erre pontosan támutat I.V.Sztálin: "Vajjon nem mondotta-e Lenin még a háboru előtt, hogy nálunk két kultura van: egy polgári és egy szocialista kultura..."/69/ Mint látjuk itt

---

66/ Lenin, Az irodalomról, MLKK, 164.l.
67/ Lenin, Vál.müvek,II.k. 827.l.
68/ Lenin müvei, 20.k. 8.l.oroszul.
69/ Sztálin müvei, 7.k. 146.l.

szó sincs a parasztkultúrának a burzsoá kultúrával való szembeállításáról. Hogyha Porsnyev másként értelmezi Lenin utmutatását, ez csak onnan származik, hogy az adott esetben, mint számos más esetben is, a parasztság szerepének lényegében naturalista felfogás felé hajlik, ez pedig logikusan oda vezet, hogy tagadja a proletariátus vezetőszerepének történeti szükségszerűségét a parasztság tekintetében.

- - -

Gondosan elemeznünk Porsnyev nézeteit cikkeinek két központi kérdésével kapcsolatban. Azt hiszem, hogy ezen elemzés alapján levonhatjuk a következő tanulságokat.

Porsnyev ugy tudományos, mint politikai tekintetben rendkivül aktuális feladatot tüzött ki maga elé. Ezeket a feladatokat azonban nem tudta megoldani, sőt igen sulyos módszertani hibákba esett, mert a felvetett kérdéseket nem a marxizmus-leninizmus alapján oldotta meg, hanem éppen eltávolodott a marxizmus-leninizmus alapelveitől.

Porsnyev arra törekedett, hogy csapást mérjen azokra az elméletekre, amelyek lekicsinylik a parasztság osztályharcának a történelem folyamán betöltött szerepét, de ugyanakkor oda lyukadt ki, hogy tagadta e harc történeti törvényszerűségének anyagi alapjait és lekicsinyelte a proletariátus és a proletárforradalom történeti szerepét.

Igazságtalan lenne azt állitani, hogy Porsnyev cikkeinek megjelenése nem hozott semmi hasznot a szovjet történettudománynak. Ezek a cikkek joggal váltottak ki tiltakozást a szovjet történészek részéről, és ezzel arra ösztönözték őket, hogy az elméleti kérdések még alaposabb kidolgozásához fogjanak. De emellett Porsnyev cikkei történettudományunknak sokkal több kart okoztak, mint hasznot, mert e cikkek a hibás, antimarxista nézetek melegágyai lettek.

Miben rejlenek Porsnyev sulyos hibáinak okai? Először is benne sajátmagában! Porsnyev nagy módszertani kérdések megoldásához fogott anélkül, hogy kellőképpen ismerte volna a marxizmus-leninizmus elméletet. Amikor Porsnyev cikkeit olvassuk, nem értjük, hogy egy ilyen tapasztalt, nagy tudományos multtal rendelkező történész hogyan követhetett el ilyen sulyos módszertani tévedéseket ilyen rendkivül fontos történeti kérdések megoldásánál.

Porsnyev másik sulyos hibája az, hogy ilyen bonyolult és nehéz módszertani és történeti kérdéseket egymagában, a tudományos kollektivából kiszakadva akart megoldani, anélkül, hogy ezeket a kérdéseket a szovjet történészek baráti körében megvitatta volna.

Nem szabad szemet hunynunk a történészkollektiva és elsősorban a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete középkori történeti szektora tagjainak büne felett, akik hosszu ideig közömbösséget tanusitottak Porsnyev cikkeivel szemben és nem figyeltek fel idejében a cikkek hibáira. Ez annál megbocsáthatatlanabb, mert a marxista-leninista elmélet azon elferditéseinek zöme, melyek Porsnyev általunk vizsgált cikkeiben hemzsegnek, már korábbról erednek. Meg vannak Porsnyev 1848-ban megjelent "A népi felkelések Franciaországban a Fronde előtt" c. monográfiájában is. Kár, hogy ezt a monográfiát nem tették alapos és elvi birálat tárgyává. Ennek vétke az összes középkorral foglalkozó szovjet történészeket terheli.

- - -

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. évi 2. számában.

ZAOZERSZKAJA J.:

Az "uj korszak" tartalma és fő szakaszai Oroszország történetében. x

[illegible] ОСНОВНЫХ ЭТАПОВ [illegible] истории России.

OKK: B 5615

A Szovjetunió történetének periodizációjáról folyt vita során kivilágiott elsősorban az, hogy "a figyelmet különösen az oroszországi kapitalista viszonyok kialakulásának és fejlődésének kérdései vonták magukra", továbbá az, hogy jelenleg ezeknek a kérdéseknek a megvitatása "nem vezethet pozitiv eredményre". /1/ Az utóbbi kérdésben a Voprosi Isztorii folyóirat szerkesztőségének véleménye szerint csak ugy lehet eredményt elérni, ha ujabb "átfogó tanulmányok jelennek meg a 18. századi és 19. századeleji gazdasági élet és társadalmi harcok tárgyköréből". /2/ Ehhez hozzátehetjük még azt is, hogy magától értetődően elvégezhetetlen a felépitményi jelenségek kutatása is, mert ezeknek a figyelembevétele nélkül nem lehetséges helyes periodizálás.

Ilyen vagy kivánalmakat azonban nem állithatunk fel, mivel ez azt jelentené, hogy az adott korszak megvilágitása s a Szovjetunió egész története periodizációjának tisztázása legalábbis jónéhány évre elhúzódnék, hiszen "átfogó tanulmányok" megirása mindig hosszu időt vesz igénybe. Ugyanakkor visszont a tudományos körök, sőt a Voprosi Isztorii folyóirat szerkesztősége is elismeri, hogy "a periodizálási problémák megoldása jelenleg a szovjet marxista-leninista történettudomány továbbfejlődésének egyik feltétele" /3/, s aligha tür el ilyen halasztást. Ezzel a kérdéssel szorosan összefügg a Szovjetunió történetét és az egyetemes történetet tárgyaló többkötetes munkák megirása. A vita végén leszürt fentidézett tanulság azért sem helyes, mert némileg le is becsüli a szovjet történészeknek az utóbbi évtizedben végzett munkáját.

---

x Mivel a Szovjetunió történetének periodizációjával foglalkozó vita során kitünt, hogy Oroszország társadalmi-gazdasági története a 17. és a 19. sz. dereka között nincsen eléggé alaposan kielemezve, a szerkesztőség megindítja az ezzel a problémával foglalkozó vitacikkek közlését. /A szerkesztőség./

1/ A Szovjetunió történetének periodizációjával foglalkozó vita eredményei. Voprosi Isztorii, 1951. 3.sz. 57,58.l. /Rövidités: Vopr.Iszt./

2/ U.o. 58.l.

3/ U.o. 53.l.

Bár ebben az időben csak kevés nagyterjedelmü munka látott napvilágot, viszont szaktanulmány elég sok jelent meg. Ezek ujonnan feltárt levéltári anyagra támaszkodnak és mind "a gazdasági élet és a társadalmi harc" kérdéseire, mind az adott korszak /17-18.sz., 19.sz. eleje/ társadalmi-politikai elgondolásaira és gazdasági eszmeikre vonatkozó elvi jelentőségü kérdéseket is vetnek fel.

Természetesen a Szovjetunió egész történetének periodizációjával foglalkozó cikkekben nem lehetett részletesen, a történészek rendelkezésére álló nagy tényanyag bevonásával, vizsgálni az egyik vagy másik korszakot. De minthogy feltárult az adott "szük keresztmetszet", arra kell összpontositani a figyelmet; ennek érdekében ki kell aknázni mindent, ami a történeti irodalomban található, s be kell vonni azokat a szakembereket, akik az adott gazdasági életével, társadalmi viszonyaival, az osztályharc történetével, valamint a felépitményi jelenségekkel foglalkoznak. A szóbanforgó kérdéseknek vannak szakembereik, s lehetséges, hogy együttes erőfeszitésükkel - bár nem is számithatunk teljes és minden vonatkozásban való megoldásra - sikerül mélyebben megvilágitani a minket érdeklő vitás kérdéseket.

E cikk kollektiv munkát kivan kezdeményezni és ehhez mérten nem feladata, hogy a fel nem dolgozott korszak egészét és minden vonatkozását jellemezze, hanem csak az, hogy az alapos vizsgálathoz némi anyagot nyujtson. Minthogy "először a gazdasági viszonyok változnak, azután pedig megfelelően változik az emberek tudata", /4/ tehát éppen ezeknek a feltételeknek a változásával kell kezdeni a vizsgálatot, arra számitva, hogy a történeti folyamat más oldalait /az osztályharcnak, a társadalmi-politikai eszmék és a politikai intézmények fejlődésének többé-kevésbé részletes jellemzését/ külön tanulmányok fogják tárgyalni.

További megvilágitásra szorul a 18. század első fele is, noha a vita leginkább erre, mint a feudális formáció bomlásának és válságának korszakára már fényt vetett. Természetesen egy minden oldalról megalapozott periodizáció csak kollektiv jellemzés eredményeként készülhet el s a jelen cikkben a 17-18. századi gazdasági forrásokból levezetett vázlat csupán első kisérlet, mely ellenőrzésre és helyesbitésre szorul.

A cikk alapvető kérdése az "uj korszak" átmeneti jellege, mely két ellentétes fejlődési vonalat egyesit: a feudális viszonyok uralmát s ezen belül a "burzsoá viszonyok" keletkezését és fejlődését.

Ezt a tételt két részben fejtjük ki.

Az első rész az adatokat tartalmazza, melyek bizonyitják, hogy az uralkodó feudális formáció a 17-18. század folyamán nemcsak fennmaradt, hanem még erősödött is.

A második részben kerül sor a feudális formáció méhében érő, illetve már az előző korszakban kialakulóban levő "burzsoá viszonyok" keletkezési és fejlődési folyamatának jellemzésére. Itt é-

---

4/ Sztálin müvei, 1.köt. 336.l.

rintjük a társadalmi munkamegosztás fejlődésének és fokozódásának, az ipari- és mezőgazdasági kisárutermelés és nagy manufakturális árutermelés, s végül az áruforgalom kérdését, ez utóbbit "a vidékek közti csere megerősödése" szempontjából a kialakulóban levő orosz országos piac keretei közt.

A cikk végén kifejtjük a társadalmi viszonyoknak és az osztályharcnak a gazdasági változásokkal kapcsolatos összeszövődését és kiéleződését.

A Szovjetunió történetének periodizációs vitája során, kezdve a vitanyitó tanulmányok szerzőivel, a résztvevők figyelme két kérdésre összpontosult, egyrészt a feudális korszaknak és a kapitalista viszonyok korszakának elhatárolására, másrészt a kapitalista viszonyok keletkezési folyamatának két stádiumára: "csiráinak" vagy "elemeinek" megjelenési idejére és a kapitalista "uklad" kifejlődése idejére. Emellett azonban kicsett a vita résztvevőinek látóköréből a kapitalizmus teljes győzelmét megelőző korszaknak a kérdése, mikor "az uj termelőerők és az ezeknek megfelelő termelési viszonyok keletkezése ... a régi rend méhében megy végbe," /5/ holott a marxizmus megalapitói rámutatnak az "átmeneti korszakokra", melyeket mélyreható belső ellentmondások jellemeznek. "Az abszolut monarchia átmeneti korszakokban jön létre, mikor a régi feudális rendek felbomlanak s a középkori városi polgári rendből kialakul a modern burzsoá osztály." /6/

A reformutáni falu gazdaságának mind a robotrendszer, mind a tőkés rendszer jellegzetességeit egyesitő "átmeneti rendszerét" jellemezve, V.I.Lenin ezt a következtetést vonja le: "Nagyon természetes, hogy ennyire különböző típusu, sőt ellentétes gazdasági rendszerek egyesitésének a gyakorlati életben egész sor rendkivül mély és bonyolult összeütközésekhez kell vezetnie... Olyan jelenségek ezek, amelyek minden átmeneti időszakra jellemzők." /7/

Ami a burzsoá rendszer vagy a "burzsoá társadalom" kialakulását illeti, arról Marx azt irta, hogy "a XVI. században kezdett kialakulni s a XVIII. században óriási lépéseket tett kiérésének utján." /8/ "Az szelőkészitő korszakot, mikor a hübéri kizsákmányolás tőkés kizsákmányolássá alakult", /9/ Marx manufaktura-korszaknak nevezi, ezzel is ~~[illegible]~~ a figyelmet a termelés terén a manufaktura formájában jelentkező "ujitásra".

I.V.Sztálin külön korszaknak tekinti Oroszország történetében a "felfelé haladó kapitalizmus korszakát". Ellentétben a megelőző korszakkal, amikor még nem voltak meg a nemzeti piacok, a

---

5/ A SzK/b/P története, 158.l.
6/ Marx-Engels müvei, V.köt. 212.l. oroszul.
7/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 185.l.
8/ Marx, A politikai gazdaságtan birálatához, M. 193.l. oroszul.

gazdasági és kulturális központok, tehát azok a tényezők, "amelyek felszámolják valamely nép gazdasági széttagoltságát s ennek a népnek eddig elkülönült részeit egy nemzeti egészbe vonják összse", /10/ "a felfelé haladó kapitalizmus korszakát" az ilyen piacok és központok megléte, továbbá a burzsoázia tevékenysége jellemzi, mely "összetörve a feudalizmust és a feudális széttagoltságot, egy egészbe összefogta és egybeforrasztotta a nemzetet."/11/

I.V.Sztálin továbbfejlesztve az adott koncepciót, felhivja a figyelmet V.I.Lenin utmutatásaira és idézi iránytmutató megállapitását, mely szerint Oroszország uj korszakának történetét a burzsoá viszonyoknak a feudalizmus méhében való keletkezése jellemzi, ami az egyes területek közötti fokozódó cserét, a növekvő áruforgalmat és a kis helyi piacoknak egy országos piaccá való összpontosulását jelenti. /12/ Éppen ez az az uj, ami lehetővé teszi az adott korszaknak, mint "ujnak", a megelőző "középkortól" való megkülönböztetését.

Még alaposabban meghatározta az "uj korszak" tartalmát V.I.Lenin, mikor Oroszország politikai rendszerének három évszázados /17-19. század/ fejlődését mint "a burzsoá monarchiára való irányvételt" jellemezte. A politikai felépitmény ezen irányvonalának az alapban olyan változások feleltek meg, amelyeket Lenin ugy határozott meg, mint az ország kapitalista fejlődését. /13/ Lenin ebben a fejtegetésében az adott folyamat kezdetét a 17. sz.-ra tette s az egész század beletartozik az illető korszakba. Ugyanezekben a fejtegetésekben "a 19. század első felének monarchiáját" szembeállitja az 1861-1904. évek monarchiájával. /14/ Miután az önkényuralom kénytelen volt "felülről" felszabaditani a parasztokat, és "utat nyitni a kapitalizmusnak", V.I.Lenin szavai szerint "a 20. századig a félfeudális, félpatriarchális önkényuralom ezen utolsó formájának kora is lejárt." /15/

Amint látjuk V.I.Lenin éles határt von 1861-nél, elválasztja a burzsoá viszonyok kialakulásának korszakát győzelmének korszakától, a kapitalizmus kezdeti korszakát uralmának korszakától.

A belső, kisebb korszakokra való tagolást Lenin a politikai felépitmény fejlődéséhez szabja. Eszerint az alkorszakok: a 17. századi monarchia a bojárdumával, a 18. század hivatalnoki-nemesi monarchiája és a 19. század első felének monarchiája. /16/

De vajjon nem mond-e ellent ennek a N.M.Druzsinyin s a vita néhány más résztvevője által kifejtett elmélet, mely szerint a ka-

---

9/ Marx, A tőke, I.köt. 774.l.
10/ Sztálin müvei, 11.köt. 366.l.
11/ U.o., lásd továbbá, Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, MLKK, 13.l.
12/ Lásd Sztálin müvei, 11.köt. 367-368.l. - Lenin müvei, 1.köt. 153.l.
13/ Lásd Lenin müvei, 17.köt. 117.l. oroszul.
14/ U.o.
15/ Lenin müvei, 15.köt. 308.l. oroszul.
16/ Lenin müvei, 17.köt. 117.l. oroszul.

pitalista formáció kiérésének általában és így Oroszországban is két szakasza volt?

Meg kell jegyeznünk, hogy a két szakaszról, a "csirák" és az "uklad" /16b/ szakaszáról felállított elmélete kifejtése során N.M.Druzsinyin nem használja fel közvetlenül V.I.Leninnek a társadalmi-gazdasági szektorokról /uklad/ való tanítását, hanem V.K.Jacunszkij előadására utal, aki N.M.Druzsinyin szerint elsőnek fejtette ki, hogy a marxizmus klasszikusai különbséget tesznek az egyes formációk csirái /17/, az uklad és a tulajdonképeni formáció között. Viszont V.K.Jacunszkij 1949-ben tartott és megjelent "Lenin mint gazdaságtörténész" c. előadásában /18/ nem hangsulyozza azt, hogy a kapitalista viszonyok keletkezésének folyamatával kapcsolatban Lenin elhatárolja az "elemek", a gazdasági szektor /uklad/ és a "formáció" fogalmát /s ennek megfelelően jelöli ki e viszonyok fejlődési szakaszait/. A tanulmány viszont éppen azt mutatja ki, hogy mikor Lenin kidolgozta "a társadalmi-gazdasági szektorokról /uklad/, mint a gazdasági viszonyoknak a formáción belüli tipusairól szóló tanát", éppenúgy gondolt az elkövetkező formáció "csiráira", ill. elemeire, mint "a megelőző társadalmi formák maradványaira", valamint "a gazdasági viszonyoknak éppen az adott formációra jellemző tipusára."

Ha visszatérünk az eredeti forráshoz, arra a következtetésre jutunk, hogy V.K.Jacunszkij helyesen értelmezte a marxizmus-leninizmus klasszikusainak a társadalmi-gazdasági szektorokról /uklad/ szóló tanítását, N.M.Druzsinyin viszont helytelenül értelmezte Jacunszkij megállapitását. Lenin tanitásában ugyanis a gazdasági szektor /uklad/ fogalma nincs szembeállitva az "elemekkel" s nem szerepel közbenső láncszemként ezek és a formáció között. Éppen ezért lehetséges több szektornak /uklad/, mint a különböző gazdasági viszonyok tipusainak egyidejű megléte. /19/

Mi több, az "uklad" fogalmat Lenin sehol sem használja munkáiban a "kialakult viszonyok összességének", hanem inkább a társadalmi élet minden vonalán érvényesülő elemek "kialakult egységének" értelmében. /Igaza volt a vita egyik résztvevőjének, mikor kiemelte e kifejezés elhatárolatlanságát és elmosódottságát/.

16b/ Ahol a cikk az "uklad" szót Lenin értelmezésében használja, /lásd 19. jegyzet irodalma/, ott gazdasági szektorral forditjuk, ahol más értelemben használja, ott meghagyjuk az "uklad" szót. Megjegyezzük, hogy a marxizmus klasszikusainak Szikra-forditásaiban az "uklad" mint "alakulat, rend, gazdasági rend, stb." szerepel.

17/ Lásd Vopr. Iszt. 1949. 11.sz. 93.l.; magyarul: TIÉ 1950. 4-6 sz. 15.l.

18/ Lásd Izv. AN SzSzSzR. Szerija iszt. i fil. 1949. 1.sz.

19/ Lásd Lenin, Az agrárkérdésről, II.köt. 641-642.l. - Lenin, Vál. müvek, II.köt. 838-839. és 975.l.

20/ [illegible] 3. köt. 471.l. [illegible] l.

Szegedi Tud.

V.I.Lenin az ukladon /nem a formáció értelemben/ rendszerint a gazdaságot érti. Igy pl., mikor megállapitja, hogy a szovjethatalom első éveiben Oroszország gazdaságában öt uklad van, vagy hogy a "társadalmi gazdálkodás két ukladja"/20/ felváltotta egymást, vagy mikor az "obscsina-faluban uralkodó gazdasági viszonyok" rendszeréről beszél, "amely egyáltalán nem képez külön ukladot" /21/. Lenin az uklad fogalmára három szinonimát használ: "a gazdasági rendszerelemek", "gazdasági rend", vagy "rendszer" a gazdasági viszonyok körében.

Tehát Lenin munkáiban nem határoz meg külön stádiumokat - "elemeket" és "ukladokat" - a kapitalista formáció megérése folyamán, amelyeket akár csak kronológiailag is ki lehetne emelni vagy elhatárolni. Amint a vita is megmutatta, ezért olyan ingatag és szubjektiv minden olyan kisérlet, amely a 18. század konkrét anyagában ilyen határvonalakat akar vonni.

Amikor a kapitalizmus keletkezéséről beszélünk, az uklad fogalmat olyan értelemben kell használnunk, amely értelmet neki a marxizmus megalapitói tulajdoniottak, azaz a kialakulóban levő uj, de még nem győztes "gazdasági rend" illetve "a társadalmi gazdálkodás ukladja" meghatározására kell használnunk.

Az uj uklad keletkezése azzal indul meg, hogy megjelennek az uj rend első elemei a termelőerők és a termelés körében, majd utána az ezzel kapcsolatos társadalmi viszonyokban. Ezeknek az elemeknek a növekedésével együtt jelenik meg és erősödik az uklad. Megerősödését elősegitik uj felépitményjellegü jelenségek, mint pl. a keletkezőben levő kapitalista uklad megerősödését elősegitik az ipar és kereskedelem fejlődését gyámolitó politika, valamint az uj társadalmi eszmék, mint pl. a merkantilizmus - a "felfelé haladó kapitalizmus" ezen első elmélete.

A kapitalizmus Oroszországban aratott győzelmét megelőző és "átmeneti korszak" jellegével biró időszak kérdését a maga teljességében először a Társadalomtudományi Akadémián 1950 februárjában a Szovjetunió történetének periodizációjáról tartott vita során vetettem fel. Ugyanakkor megállapitottam, hogy az illető időszak kezdeti határvonala a 17. század első évtizedei, záró határvonala az 1861. év, a közbenső két határvonal pedig körülbelül Péter uralkodása és a 18. század vége, sőt esetleg a 19. század eleje, amikor világosan megmutatkozik a feudális formáció bomlása és azután válsága. /22/

Átmeneti jellegü időszakokban különösen kidomborodik az, hogy "az életben ...mindig van uj és régi, növekvő és elhaló." /23/ Az általunk vizsgált időszakban a "régi" a feudális viszonyok voltak, az "uj", a születőben levő és a későbbiek során továbbfejlődő "burzsoá viszonyok". De a régi még megtartotta tulsulyát, a jobbágytartó földesurak hatalma a tárgyalt időszak háromnegyede folyamán még ki is terjedt, hogy megőrizze uralmát az uj rend jelenségei elleni harcban. De ez utóbbiak, ha nem is mutatkoztak még szilárd-

---

20/ Lenin müvei, 3.köt. 431.l. oroszul.
21/ U.o. 51.l.
22/ Lásd A Társadalomtudományi Akadémián a Szovjetunió történetének periodizációjáról 1950 február vége - március elején tartott vita anyagát.
23/ Sztálin müvei, 1.köt. 313.l.

nak, de fejlődésük során leküzdhetetlenül áttörnek a régi rétegen és elvégezték a maguk dolgát. "A haladó elemek - írja I.V. Sztálin - ösztönösen folytatják mindennapi munkájukat és kis, mennyiségi változásokat visznek a régi rendbe." /24/ De ahogy ez utóbbiak fokozatosan felgyülnek, a "régi" fékező hatása és az "új" alakító tevékenysége mind szembeszökőbbé válik és késhegyremenő harcot eredményez "az új és a régi, az elhaló és a születő, a sorvadó és a fejlődő" között. /25/ Konkréten ezt a harcot csak úgy tudjuk követni, ha valamely többé kevésbé nagy jelenséget vizsgálunk. Jelen cikkünkben csak általánosságban elképzelést adhatunk arról, hogy milyen bonyolult volt ez a folyamat a történelmi fejlődés adott szakaszában.

* -X- X

Nemcsak a 17. században, hanem a 18. században és a 19. század elején is falun - beleszámítva a földesúri gazdaságot is - tovább tartott a naturálgazdálkodás uralma. Az abszolut túlsúlyban levő többlatosság a földmüvelés maradt /a 18. század végén a falusi lakosság az összlakosság 96.4 %-át tette ki/ és még az is megtartotta külterjes jellegét. Az egész 18. század folyamán az alacsony szinvonalu technika, a primitiv földmüvelési módszerek, a gyakori rossz termés voltak a jobbágygazdaságok jellemző sajátságai. /26/ A háromnyomásos földmüvelés csak a "régi nem-feketeföldi ipari körzetekben" honosult meg, trágyát csak a földbirtokosok gazdaságaiban használtak és még ott sem mindegyik, a parasztok pedig nem trágyázzák a talajt. /27/ A terményjáradék jelentősége megmaradt. A városi, többek között a moszkvai földesuri házak, még a 19. század elején is abból éltek, amit egész szekéroszlopok szállitottak be faluról. A paraszt és nagymértékben még a földbirtokos "háztartását" is - nemcsak mezőgazdasági termények, hanem iparcikkek tekintetében is - a saját gazdaságukban készült cikkekkel látták el. A földesuri gazdaságoknak a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodása mellett tört lándzsát pl. V.Levsin, de még ő is ezeket irta a 18. század végén: "Nemcsak hasznos, de nagyon kényelmes is, hogy az emberek mindene házi termék és nem kell egyebütt keresni és vásárolni dolgokat." /28/

A 18. század végéről és a 19. század első feléből származó anyagban található utalások szerint mindenütt el volt terjedve a paraszti házipar, amely elsősorban a saját gazdaság szükségleteit elégitette ki. /29/

24/ U.o. 615.l.
25/ A SzK/b/P története, 134.l.
26/ Lásd P.Ljaszcsenko, A Szovjetunió népgazdaságának története, M.1947. I.köt. 439-440.l.
27/ M.Sebatov müvei, SZPV, 1896. I.köt. 643.l.
28/ V.Levsin, Általános és teljes gazdálkodási utmutató. M.1795. 4.köt. 98.l.
29/ Lásd I.Mesalin, A paraszti textilipar a moszkvai kormányzóságban a 18. században és a 19. század első felében. M.-L. 1950. 25-30.l.

Az egyik 19. századeleji iró a közelmultról megemlékezve azt irja, hogy "a falusi lakosoknak maguknak kellett kielégiteniük szükségleteiket és bizonyos mértékben iparosoknak és mestereknek kellett lenniük, legalább is azokban a cikkekben, amelyek házukat, ruházatukat és fenntartásukat érintették." /30/ A földbirtok szükségleteit a jobbágyszakemberek látták el. Minden földbirtokosnak - irja I.Boltyin - "a birtokon lakó jobbágyok között megvannak az összes szükséges iparosai". /31/

A belső piac számára termelő ipar területén mindenesetre az "uj korszak" háromnegyedrészének tartama alatt a városi és jelentős mértékben a falusi kisárutermelés volt uralkodó. A társadalmi munkamegosztás növekedése ellenére /amelyről majd alább lesz szó/ a városnak a falutól való elkülönülése még távolról sem fejeződött be. A városi lakosság I.Péter uralkodásának éveiben az összlakosság 3.2 %-át tette ki és a század végére is mindössze csak 3.6 %-ra emelkedett. A lakosok foglalkozása tekintetében a város közel állt a falunos: a városi ipar összekapcsolódott a földmüveléssel, és ugyanakkor a faluban a földmüvelés összekapcsolódott az iparral. A források megemlitik, hogy a parasztiparosok "télidőben dolgoznak, nyári dologidőben viszont nem üzik az ipart". /32/ De a városi iparos és kisárutermelő termelésének mérvét és a primitiv kézimunka alkalmazását tekintve /néhány magasabb képzettséget kivánó foglalkozás képviselőit kivéve/ alig különbözött falusi szaktársaitól.

Tehát a földmüvelésben és az iparban a fő termelőerőt a saját munkaeszközökkel és saját kis gazdasággal rendelkező közvetlen kistermelők képeztek.

A vizsgálatunk tárgyát képező korszak végéig fennmaradt a feudálistársadalom termelési viszonyainak alapja, mely szerint "a termelési eszközök a hübérur tulajdonában vannak, de a termelésben dolgozó jobbágy nincs egészen tulajdonában" /33/. A 17-18. század folyamán ez az alap jelentősen kiszélesedett és megerősödött a földmüvelők osztályának kiterebélyesedésével és megszilárdulásával egyetemben. A jobbágyviszonyokat ujabb, főleg határmenti területekre terjesztették ki. Folytatódott sőt erősödött az a gyakorlat, hogy nemeseknek földeket parasztokkal együtt ajándékoztak. A jobbágymunkát széleskörüen alkalmazták a fémiparban és posztóiparban. Ugyanekkor fokozódott a jobbágyi kizsákmányolás is, különösen fő formáiban: robot formájában a termékenyebb földeken és földbér formájában a központi járásokban. Az első Romanovok idején "a nemességnek a parasztság feletti uralma gyors ütemben kezdett erősödni és a továbbiak során fokozatosan a jobbágyállapot általános létfeltételükké vált." /34/

30/ Arszenyev K., Az orosz állam rövid statisztikája, Szentpétervár, 1818. I.rész 135.l.
31/ I.Boltyin, Megjegyzések Leclerq ur "A régi és a mai Oroszország története" c. könyvére. Szentpétervár, 1788.II.köt.333.l.
32/ Régi Akták Központi Állami Leveltára /CGEA/, a Berg kollégium állománya, 608.fasc. 347.levél.
33/ A SzK/b/P története, 154.l.
34/ Marx-Engels müvei, XI.köt. I.rész 536.l.

A jobbágytartó birtokosok hatalmának megszilárdulását elősegitette a jobbágyi intézmény törvénybeiktatása is, kezdve az 1649-i törvénytől egész a fejadó bevezetéséig, melynek beszedéséért a földesur lett felelős. Eddig a jobbágytartás Marx szerint "a bojárok részéről gyakorolt törvénytelen jogbitorlás volt." /35/ Mindez azt eredményezte, hogy a földesur korlátlan önkényes hatalmat nyert a parasztság személye és vagyona felett és a jobbágyi állapot "semmiben sem különbözött a rabszolgaságtól." /36/ Az 1760-as évek elején ilyen helyzetben volt az egész parasztság 52.4 %-a, a többiek az udvartól, illetve a feudális államtól álltak feudális függő viszonyban. /37/

Az egész időszak alatt nemcsak folytatódott, hanem a jobbágyi elnyomatás és kizsákmányolás fokozódásával egyre erősödött az osztályharc a parasztságnak a feudális rendszerre jellemző jobbágysági intézmények elleni mozgalmaiban. Az eddig is mindenütt állandóan fellángoló egyes paraszti akciók most időnként tömeges parasztfelkelésekbe olvadtak össze. A 17-18. századi parasztfelkelésekhez az volt a közös vonása, hogy "az elnyomott osztályok ösztönös felháborodását, a hubéri járom elleni ösztönös paraszti lázadást" fejezték ki. /38/ Közösek voltak vereségük okai is.

Nincs sem módszertani, sem forrásanyag által diktált alapunk arra /ezt még az alább emlitett felosztásnak a kezdeményezője sem hozza fel/, hogy ezekben a mozgalmakban két időszakot, illetve két "tipust" különböztessünk meg, mint ezt N.M.Druzsinyin javasolja. Druzsinyin szerint az egyik - régi forma "a 17. században és a 18. század elején" lezajlott "a feudális leigázás ellen irányuló" parasztzendülések, a másik, az "uj" forma, az 1760-as évek parasztmegmozdulásai a feudális kizsákmányolás ellen." /39/

Azadott termelési viszonyoknak megfelelt a politikai rendszer. A gazdasági tekintetben uralkodó osztály tartotta kezében az államhatalmat. A földbirtokosok "teljhatalma" a vizsgálatunk tárgyát képező időszakban a maga teljességében a 18. század politikai eseményeiben mutatkozott meg. Az államapparátus, a cári hatalom képviselőivel egyetemben a nemesség osztályuralmának engedelmes eszköze volt. Az államhatalmat a fokozódó osztályharccal szemben való megerősitése érdekében, bürokratikus kormányzási rendszerü "hivatalnoki-nemesi monarchia" formájába tömöritették. Ez tökéletesebb apparátusnak bizonyult az elnyomásra és "a tömegeknek kordában tartására", mert nagy reguláris hadsereggel rendelkezett, mely egyrészt mint elnyomószerv müködött, másrészt ar-

---

35/ U.o.
36/ Lenin, Marx, Engels, marxizmus, 405.l.
37/ Lásd P.Ljascsenko, id.m. 413-414.l.
38/ Sztálin müvei, 13.köt. 118.l.
39/ Voproszi Isztorii, 1949. 11.sz. 94.l.; magyarul: TIÉ 1950. 4-5.sz. 17-18.l.

ra szolgált, hogy a nemesi állam külpolitikai céljait megvalósitsa. Ez az állam ezenkivül tökéletes birósági, börtön- és büntetőrendszerrel is rendelkezett. Az uralkodóosztály által ebben az irányban tett erőfeszitéseket mutatják a Preobrazsenszkij prikaz és a Titkos Kancellária. A politikai intézmények elősegitették a gazdasági alap megerősitését.

Összefoglalva, az egész vizsgált időszakban fennáll a feudális termelési mód uralma a termelőerőknek és a termelési viszonyoknak reá jellemző állapotával együtt. Oroszország története vizsgált időszakának jellemzésére vonatkozólag ez az első fő megállapitás, de nem kevésbbé fontos a következő is. Ez az időszak "előkészitette" ennek az uralkodó rendnek a 19. század első évtizedében kezdődő válságát, valamint a kapitalizmusnak ezt követő győzelmét. Az adott folyamat vizgálatánál a továbbiakban szem előtt kell tartanunk, hogy a társadalmi munkamegosztásnak, az árutermelésnek és a szélsebbkörü piaci fogalomnak az általunk vizsgált időszakban való fokozódása már a megelőző évszázadokban kezdődött, mert ezek a jelenségek "titokban értek meg" és ekkor még csak "csiraállapotban" voltak meg. Az általunk előkészitett gazdasági konszolidáció már az "uj korszakra" nyulik át. Ebben rejlik ennek Oroszország általános történeti fejlődési folyamatában játszott fő jelentősége.

- -:- -

A társadalmi munkamegosztás, amely az "árugazdaság alapja" /4o/, már a 16. században végbement /41/, a 17. században pedig jelentősen fokozódott.

A társadalmi munkamegosztás mindenekelőtt az iparnak a mezőgazdaságtól, ill. a városnak a falutól való elválasztása vonalán haladt. Ennek a folyamatnak külső megnyilvánulása a városok és a városi /és elsősorban a poszadokban /41b/ élő, különböző iparokkal és kereskedelemmel foglalkozó/ lakosság számának növekedése. Már az 1678. évi összeirás szerint egyedül Moszkvában 4.845 poszad-portát, az 17o1. évi népszámlálás szerint pedig 6.568 poszad-portát irtak össze, amikor az összes porták száma 16.357 volt. /42/ Ha ezeket a számadatokat nem is tartjuk teljesen pontosaknak, mindenesetre megállapithatjuk, hogy Moszkva kereskedő-iparos lakosságának lélekszáma növekedett.

4o/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 19.1.
41/ Lásd Sz.Bahrusin, Az "orosz országos piac" előfeltételei a 16. sz.-ban. Ucsonie Zapiszki, MGU, 87.füz. /1946/ L.
41b/ Poszad = alsóváros.
42/ Nagy Péterről szóló levéltári akták kijegyzéseinek gyüjteménye. M. 1872. 3o9-31o.1. - A poszad-udvarok összeszámolását a cikkiró állitotta össze.

Azt nem tudjuk megállapitani, hogy a poszadnak hányadrészét lakták az iparosok, de tudjuk, hogy pl. már a 17. század első felében /az 1638. évi népszámlálás nemteljes adatai szerint/ Moszkvában több mint kétezer, legkülönbözőbb szakmát üző kisárutermelő volt. Ezt követőeg abban az arányban, ahogy az ipar a mezőgazdaságtól elvált, mindjobban koncentrálódott a kisárutermelés a városokban és elsősorban Moszkvában. Igy 100 év mulva, 1731-ben Moszkvában a céheknek több mint 8.566 nyilvántartott tagjuk volt. /43/

Az ipari lakosság azonban nemcsak Moszkvában tömörült jelentősebb számban. Ugyancsak az 1678-as népszámlálás szerint a jaroszlavi poszadban, amely már akkor hires volt bőr- és fonálfeldolgozóiparáról, több mint kétezer portát irtak össze; Vologdában, Nyizsnyij Novgorodban, Vjatkában, Kosztromában több mint ezret; Usztyugban, Kalugában Arhangelszkben pedig a poszad-portáták száma megközelitette az ezret. /44/ Ipari jellege volt a központi övezet legnagyobb városainak, de a 18. század huszas éveiben az északkeleti városokban is /Vjatkában, Szlobodszkajában, Kungurban, Verhoturjében/ a kisárutermelők száma 200-ra ment fel, és még többet irtak össze a nagy szibériai városokban: Tyumenben pl. 280-at, Tobolszkban és Tomszkban pedig kb. 300-400-at. /45/

A 18. század folyamán megfigyelhetjük a poszadok lakosságának további számbeli növekedését. Igy az összeirás első /1724-1725/ és második /1744/ reviziója közt eltelt időben 24.054-re, a második és a harmadik /1762/ revizió közt pedig 16.000-re emelkedett a férfinembeli lakosok száma. /46/ De ezek a kimutatások sem teljesek, mert a városokban olyanok is foglalkoztak iparral és kereskedelemmel, akik nem kerültek összeirásra a poszadokban.

A városi kereskedő-iparos lakosság azáltal nőtt, hogy a földmüvelő parasztok egy bizonyos része elszakadt a földtől és a városokba távozott. Ez a folyamat a 17. században indult meg és a 18. század kezdetétől erősbödött. Erről tanuskodik az 1720-as évek céhbeli iparüzőinek összetétele. A Moszkvában bejegyzett 8.566 iparüző közül 3.290, azaz 45.7 % paraszt volt. /47/ Nagyon elterjedt az a jelenség, hogy a parasztok a városokba áramlanak, ill. alkalmi munka keresésére távoznak. Ez a 18. század derekán és második felében egyes helyeken tömegméreteket öltött. /48/

43/ Lásd A paraszti ipar a 18. században és a 19. század első felében. M.-L. 1950. II.köt. 65.l.
44/ Lásd CGADA, kormányszéki ügyek. I.könyv, 550-558.l.
45/ Lásd a szerző cikkét: Hogyan sarjadtak ki a kapitalista viszonyok Oroszország kisiparában a 18. század elején. Vopr.Isz.; 1949. 6.sz. 72-73.l.
46/ A.Izevetter, A poszadok Oroszországban a 18. században. M. 1903. 113.l.
47/ "A paraszti ipar", II.köt. 65.l.
48/ K.Sosepetov, A jobbágyság a Seremetyev birtokokon. /1708-1785/ M.1947. 91.l.

Az iparnak a mezőgazdaságtól való fokozatos elválása magukban a falvakban is végbement.

A parasztipar termékei már a 17. században és méginkább a 18. sz. első felében széleskörü forgalmat érnek el a belső piacon. /49/ Az iparüzés különösen a század második felében terjedt el falun. A feudális gazdasági formák rendületlen fenntartásának korabeli ideológusai elkeseredetten állapitották meg, hogy a parasztságnak a földtől való elszakadása egyre fokozódik. "Az most a leggyökeresebb baj Oroszországban - irta M.Scserbatov - hogy sok területen a parasztok nagy számban otthagyták a földmüvelést és ipart kezdtek üzni". /50/ Scserbatov egy más helyen visszatérve a gondolatra, elég pontosan meghatározza, hogy mit értett "nagy számban" alatt: "Következésképen ezen eléggé mérsékelt számitás szerint nem kevesebb, mint kb. 1,150.000-en foglalkoznak mással, holott a földmüvelésre volnának hivatottak és képesek." Scserbatov "a földmüvelésre képesek" számát 4 millióra teszi. /51/ Tehát "egy esetleges nagy nyereség délibábja" a földtől a parasztságnak egynegyedét szakitja el. Ezzel a jobbágyi Oroszország viszonyai között igen magas százalék eléggé illusztrálja, hogy milyen mértékben szakadt el az ipar a földmüveléstől. Ugyanerre a jelenségre hivatkoznak a 18. század második felében más közgazdasági irók is. "A földmüvelők rendjéből, - irta I.Boltyin - jelentős számmal tértek át az iparosok, kézmüvesek és mesteremberek rendjébe. Sok város növekszik, sok házat épitenek, amelyeknek a felépitéséhez nagyszámu mesteremberre van szükség. /52/

Az ipart üző paraszt korántsem mindég távozott a városba. Az ipari lakosság falun is gyarapodott /egyes falvakba összpontosult/; megnőtt a kereskedő-iparos szlobodák és falvak száma. Ez a folyamat a 17. században és a 18. század elején zajlott le, a 18. század második felében pedig "rohamos jellegü" /53/ lett.

Ugyanakkor fejlődésnek indult a már a 16. században /54/ jelentkező "második" illetve földrajzi munkamegosztás. Külön gabonatermelő körzetek alakultak ki: a Moszkvához közelfekvő, Oka-menti körzetek és később távolabbiak, az oreli és tambovi körzetek, a 18. sz. közepére pedig az egész voronyezsi kormányzóság nagyrésze, aztán lentermesztésükről hires körzetek - a pszkovi, novgorodi, vlagyimiri és jaroszlavi, valamint a kendertermeléséről hires szmolenszki, dorogobuzsi, vjazmai; a konyhakertészetéről és állatte-

---

49/ Lásd K.Szerbina, A Tyihvini poszad belkereskedelme a 17. században, Isztoricseszkie Zapiszki, 25.sz. /1948/ - N.Usztyugov, Az ipar és a kisárutermelés az orosz államban a 17. században, Iszt.Zap. 32.sz. /1950/ - A.Sapiro, Az oroszországi 18. századeli parasztipar és a paraszti manufakturák, Iszt.Zap. 31.sz. /1950/ - J.Zaozerszkaja, id.m.

50/ M.Scserbatov, A statisztika Oroszország megitélésében, M.1859.22.l.

51/ M.Scserbatov, Megjegyzések a parasztkérdéshez, Kiadatlan müvek. M. 1935. 334.l.

52/ I.Boltyin id.m. 334.l.

53/ A.Razgon, A vlagyimiri kormányzóság iparos- és kereskedő-szlobodái és falvai, Isztoricseszkie Zapiszki, 32.sz. /1950/ 150.l.

54/ Lásd Sz.Bahrusin id.m.

nyésztéséről /különösen juhtenyésztéséről/ hires voronyezsi, kazáni és csebokszari körzetek. Ezzel párhuzamosan ipari központok is alakultak ki /Moszkva, Jaroszlav, Nyizsnyij, Kosztroma, Vologda/ körzeteikkel együtt. Még a többiek előtt megjelentek a fémfeldolgozó körzetek, utánuk pedig a textilkészitő /lenvászon- és posztókikészitő/ körzetek; bőriparukról lettek hiresek Jaroszlav, Szuzdal, Kazán, bár saját szükségletre szolgáló bőrkidolgozással mindenütt foglalkoztak. Már régtől fogva fennálltak sókitermelő, szőrme- és fafeldolgozó iparüző körzetek.

A 17. század végére még jobban specializálódtak a helyi iparok. Velikij Usztyug vámhivatalán keresztül haladtak "a kalugai kések és lapátok, az uszoli bicskák, usztyugi ollók, vjatkai színes vásznak, uglicsi kartonszövetek, az ivanovoi vászon, a jaroszlavi nyersvászon, övek, ingek, zárak, bőrök, tükrök és a kosztromai szappan." /55/

Mégerősebben kidoborodott az egyes körzetek specializálódása a következő, 18. század folyamán. /56/ Ujabb specialitások tüntek fel, mint pl. a selyemszövés a moszkvai és a bogorodi, a vászonnyomóipar a szuzdali és a vlagyimiri járásokban. /57/

A század második felében teljesen kidoborodott a moszkvai kormányzóság ipari jellege. "A moszkvai kormányzóságról - irja M. Scserbatov - külön el kell mondani, hogy nemcsak saját lakói fo-

---

55/ A 17. sz.-ra vonatkozó adatokat számos szovjet történeti cikkből állitottuk össze. /Lásd: K.Bazilevics, A vámáruryivántartási könyvek, mint az orosz gazdaságtörténet forrásai, "Problemi Isztocsnyikovegyenyja", M.-L. 1938. 1.füz. - K.Bazilevics, Velikij Usztyug kereskedelme a 17. sz. derekán, Ucsonije Zapiszki, Inst.Iszt. Ranion. M.1929. IV.köt. - N.Usztyugov, id.m. - Sz.Bahrusin, A volt Moszkvai járás történetének vázlata, Moszkovszkij Krajeved, M.1930. 5.füz. - Sz.Szakovics, A kiskereskedelem Moszkvában a 18. sz. végén, Iszt.Zapiszki, 2o. /1946/ - K.Szerbina, A tyihvini poszad belkereskedelme a 17. században. Iszt.Zapiszki, 25. /1948/. - J.Csisztjakov, A pszkovi piac a 17. század derekán, Iszt.Zapiszki, 34. /1950/. - N.Privalova, Kaszimov város piacai a 17. század derekán, Iszt.Zapiszki, 21. /1947/

56/ Lásd pl. az egyes kormányzóságok jellemzését M.Scserbatov id. művében.

57/ Lásd I.Mesalin id.m. 2.fej. Adatok az egyes körzetek specializálódásáról a 18. század első felében. Továbbá lásd B.Kafengauz, A belkereskedelem földrajzi megoszlása és Oroszország körzeteinek gazdasági specializálódása a 18. század huszas éveiben, Voproszi Geografii, 2o. gyüjteményes kötet, 1950. - J.Zaozerszkaja, id.m. - J.Kuseva, Moszkva kereskedelme a 18. sz. harmincas-negyvenes éveiben, Iszt.Zapiszki, 23.sz. /1947/

gyasztanak itt gabonát, hanem sok olyan ember is, aki más városból jött, a lakosok maguk pedig megfelelő ipart találva maguknak nem vonsódnak kellőképpen a földműveléshez."/58/ A helyi iparok kifejlődtek más kormányzóságokban is. "Egyes körzetek lakói - irta Boltyin - majdnem egytől-egyig egy ipart üznek, de a földmivelést egy adják fel egészen: sok olyan ismert falu van, amelynek lakói egy iparból tartják el magukat."/59/

A társadalmi munkamegosztás fokozódása révén az előző, 16. századhoz képest jelentős mértékben kiszélesedett az árutermelés és forgalom./60/ A 17. században mind az egyik, mind a másik mindjobban előtérbe lépett s a 18. század elejétől igen kiszélesedett és igen számottevő jelenséggé vált az ország gazdasági életében.

A 17. század folyamán erősen összezsugorodik a feudális, illetve uradalmi ipar szerepe. Ezt még a legnagyobb gazdaságban, az udvar gazdaságában is megfigyelhetjük. Az egyes iparosoknak, mint pl. a bognároknak az udvar számára előállitott "készitményei" a század végére mindinkább fiktiv jelleget öltenek. Az árutermelés és pénzgazdálkodás viszonyainak fejlődése révén az udvar a "készitmény" helyett pénzrobotot követel, az udvari iparosok pedig már olyan kereskedéssel és iparüzéssel foglalkoznak, amely független az udvartól./61/

Készitményeiket piacra viszik és ugyanakkor az udvari számtartói bevételi-kiadási könyvek tele vannak különböző árucikkek vásárlásáról vezetett bejegyzésekkel, sőt számos olyan megrendelést is tartalmaznak, amelyeket a szlobodákban dolgozó iparosoknak adtak ki./62/

Az uradalmi ipar megtartotta jelentőségét az egész vizsgált időszak alatt a földbirtok életében, de elvesztette jelentőségét a

---

58/ M. Szerbatov, Müvei, Szentpétervár, 1896. I. köt. 653. hasáb. A moszkvai kormányzóságot I. Péter korában igen jól jellemzik a Kereskedelmi Bizottság által 1727-ben a helyi és moszkvai vámhivatalok anyagai alapján összeállitott "A hét kormányzóság árucikkeiről szóló általános tudósitások" /Generalnaja vedomoszty o tovarah szemi gubernij/ adatai. /CGIAL, Kereskedelmi Bizottság aktái, 1727. fasc. 105. sz./ A "Tudósitásokból" élénk tárul a moszkvai kormányzóság dominálo jelentősége a termelés terén, továbbá hogy milyen nagy mennyiségü különböző iparcikk, mind luxus, mind közfogyasztási cikk, áramlott innen különböző irányokba.

59/ I. Boltyin id. m. 333.l.

60/ Lásd, Sz. Bahrusin, Az országos orosz piac" előfeltételei a 16. században.

61/ Lásd, Jakobszon, Takács-szlobodák és falvak a 17. században, M.-L. 1934.

62/ Lásd, A. Viktorov, A számtartói könyvek és régi udvari megrendelésekről vezetett feljegyzések. M. 1877. I. füzet., M. 1883. 2. füz.

nagy városok tekintetében, ahol az uralkodó osztály számára élénk piac és számos városi iparos állt rendelkezésre, akik "minden rendü-rangu ember részére" dolgoztak. A 17. sz-ban már semmi nehézséget nem okozott nemcsak kész árucikkek megrendelése, hanem közvetlen bevásárlása sem. A piacok tele voltak árucikkekkel, mert a kistermelők a megrendelésre végzett munka mellett rendszerint piacra is dolgoztak. Sokan csak a piacon /" a soron"/ való eladásra dolgoztak. A kistermelő néha sajátmaga értékesitette készitményeit a piacon, de gyakrabban felvásárló kereskedő közvetitésével.

N.V. Usztyugov, aki alaposan áttanulmányozta a különböző iparágak kisárutermelését a 17. századi orosz állam különböző körzeteiben, a következő megállapitást tette: "Az iparnak árutermelésbe való átnövése elég világosan megfigyelhető a 17. századi orosz népgazdaságban, egyes szakmákban jobban, más szakmákban kevésbbé szembeszökően, de alapjában a 17. századi orosz iparosok megrendelésre és piacra egyaránt dolgoztak és a piacra való dolgozás a század második felében és különösen a végén mindjobban fokozódik." /63/

A 18. sz-ban a piacra dolgozó kisárutermelés széleskörben elterjedt tény, nemcsak városban, hanem falun is. Már a 18. század 20-as éveiben "piacra" dolgoznak olyan távoli városok, mint Szlobodszkaja, Kungur, Jeniszejszk kistermelői is. /64/

A 17. század végén és a 18. század elején - e parasztok készitményei - vasáru, lenvászon, daróc, gyapjukesztyü - nagy keresletnek örvendettek. Élénk kereskedelem alakult ki ezekben a cikkekben mind a belföldi, mind a külföldi piacon. Amikor Péter uralkodása idején megtiltották a keskeny nyersvászon kidolgozását és eladását, a falvakban "sok százezer arsin" ilyen anyag gyült fel./65/

Ami az ujabb termelési ágakat illeti, mint pl. a selyemszövés, a finom szines vászon és a széles fényezett vászon készitése, ezek Oroszországban csak a 18. század elején kezdtek megjelenni. A kisárutermelők /először csak Moszkva és a Moszkva-környéki falvak, később pedig távolabbi körzetek is/ gyorsan elsajátitották készitésük módját és már a 18. század második negyedében mindinkább a piacra termelik. Ezekben a szakmákban - a korszak specialistája, I.V. Mesalin szavai szerint - "a 18. század első évtizedei a parasztok számára egy bizonyos kezdeti tanulási időszakot jelentettek az iparban."/66/ De a paraszti textilipar már a század derekán a kisárutermelés jellegét ölti. Éppen ebben az időben, a 18. század derekán széleskörü fejlődést ér el a paraszti kisárutermelés is" - irta I.V. Mesalin, aki külön tanulmányozta a moszkvai kormányzóság iparát, mint amely ebben a viszonylatban a kormányzóságok között a legmagasabb szinvonalon állt./67/

63/ N. Usztyugov, id.m. 107.l.

64/ J. Zaozerszkaja, id.m. 82-83.l.

65/ A. Sapiro, id. m. 132.l.

66/ I. Mesalin, id. m. 41.l.

67/ Lásd, Uo, 47.l.

Az 1720-as évek közepén a belterületi vámnyilvántartó könyvek adatai szerint a paraszti ipar készitményei óriási mennyiségben kerültek piacra és minden kormányzóságban - bár bizonyos szakositással - fontos kiviteli cikket képeztek /szögeket és ekevasakat pl. főképpen a novgorodi kormányzóságból, vaskapcsokat a nyizsnyij-novgorodi kormányzóságból, kutgémet és lapátot a moszkvai, hordót, kádat, vödröt a nyizsnyij-novgorodi és szitát a novgorodi kormányzóságból./68/

A kisárutermelés piacra termelésének fokozódása és a piaci kapcsolatok kiszélesedése révén, nagyobb méretüvé váltak a "kis szétszórt piacok". Ennek folytán megnőtt a kereskedelmi tőke szerepe a kisiparban, mely a felvásárló és részben a szervező szerepét töltötte be. "Speciális termelési formává" vált a felvásárlók számára végzett munka, amely kapitalista jelleggel birt. Ezzel már a század első negyedében találkozunk és a továbbiak folyamán egyre szélesebb körre terjed ki./69/ De a kisárutermelés még a városokban is mind a 17, mind a 18. században tulnyomó részében egyszerü árutermelés volt, bár ezen a téren is a két évszázad között különbség van. A bérmunka alkalmazása és a kismühelyek kiterjedésének folyamata már a 18. század első évtizedeiben mind szembeszökőbbé válik. Ezt a folyamatot legkorábban a fémfeldolgozóiparban vehetjük észre. Példaképpen vegyük a tulai fegyverkészitő szlobodát, ahol már a 18.sz. 10-es, 20-as éveiben láthatjuk, hogy egyes mühelyek terebélyesednek és mások tönkremennek. Több olyan öntő- és kovácsmühely volt, ahol feltételezhetően bérmunkásokat alkalmaztak. A bérmunkások száma egyes esetekben több tucatra rugott, azaz a mühely jellege megközelitette a manufakturát./70/

A század második felében a paraszti fémipar nagy központjaiban a kisárutermelés rendszerének hanyatlása észlelhető. Pavlovo faluban /Nyizsnyij-novgorodi kormányzóság/, ahol a lakosság legnagyobb része zárak, kések, ollók stb. készitésével foglalkozott, fokozatosan nem egyesek hanem tizekre menő "módos iparosok" nőttek ki, akik számára a nemrég még önálló kistermelők dolgoztak./71/

Ennek következtében a 18. század végére a fémiparban egyre jobban megjelenik a kapitalista manufaktura jellegzetes formája, amely az otthoni munka széles alkalmazása révén a paraszti mühelyekből nő ki.

Ugyanilyen következtetésekre jutunk a paraszti textilipar elemzésénél is. Mig a 18. század elején ezekben az iparokban a bérmunka "még igen jelentéktelen", addig a század derekára "egyre észrevehetőbbé válik" és a század végére jelentős méreteket ölt./72/

Ez azt jelentette, hogy a kisárutermelés a jobbmódu paraszt-iparosok kezében kiterebélyesedett. Ugy mint a fémiparban, ezt a folyama-

---

68/ Lásd, CGIAL, Kereskedelmi Bizottság I-105.sz.

69/ Lásd, A. Sapiro, id.m. 141.l.- I. Mesalin id.m. 89.l.- J.Zaozerszkaja id.m. 83.l.

70/ Az adatokat a szerző szivességéből Sz.G. Sztrumilin akadémikus "A 18.század fémipara"cimü, kéziratban lévő munkájából vettük.

71/ K. Sosepetov id.m. 95-96.l.

72/ Lásd, I. Mesalin, id.m. 26-27.l.

tot itt is mindenekelőtt a paraszti textilipar nagy központjaiban figyelhetjük meg: a len- vászon- és pamutszövet készitő iparban Ivanovo és Vjaznyiki falvakban, /Vlagyimiri kormányzóság/ a selyemszövő iparban Pavlovo-Vohna falvában /Moszkvai kormányzóság/ /73/, Ivanovo faluban már az 1730-as évektől kezdve kiválnak a parasztok közül ipari vállalkozók, mint pl. a Gracsovok, Gandurin, Zubkov és Dugyenyevszkij. Az 1770-es években Pavlovo-Vohna falu iparüzői közül többeknek 9-11 munkagépe volt, Ivanovo faluban pedig 1789-ben 188 kartonnyomó mühely közül 141-ben bérmunkát alkalmaztak, a bérmunkások száma egyes mühelyekben már a 25 embert is elérte./74/ Ezek már manufaktura-tipusu vállalatok voltak. A 18. század végén a Seremetyev-család több birtokán tapasztalható jelenség volt, hogy a parasztok közül kivált a jobbmódu réteg, amely"elég nagy ipari mühelyeket" tartott kezében és mint bérmunkásokat a helyi szegényparasztokat./75/ A század végétől mindinkább divatba jött a felvásárlók számára végzett kapitalista otthoni munka, amely nélkül Lenin szerint,"nehéz, szinte lehetetlen elképzelni" [illegible] kapitalista manufakturát./76/ "Ez a tipusu manufaktura, amely a 18. század végén jelent meg a vászonkészitő iparban, a továbbiak során mind nagyobb fejlődést ért el."/77/

A kisárutermelő és különösen a paraszti ipar területéről felhozott tények rendkivül fontosak azoknak az eltolódásoknak a meghatározására, amelyek a 17-18. század folyamán "az ország kapitalista fejlődése" irányában végbementek.

- - -

Ugyanennek a fejlődési folyamatnak egy másik fontos mutatója a manufaktura ipar fejlődése. Ezt a vállalkozók azért szervezik, hogy a munka termelékenységének növelése utján fokozzák a termelést. Már az egyszerü kooperációnál is - irta Marx - "nemcsak arról van...szó, hogy a kooperáció megnöveli az egyén termelőerejét, hanem arról, hogy uj termelőerő jön létre, amelynek eleve tömegerőnek kell lennie."/78/

Még nagyobb lehetőségeket nyujt a vállalkozónak a manufaktura, amely a "tömegerőt" a munkamegosztás elve alapján szervezi meg. A nemrég még önálló termelő annak a mechanizmusnak részletmunkásává válik, melynek alkatrészei az emberek./79/

"Mig az egyszerü kooperációnál az egyes munkás munkamódja nagy-

---

73/Lásd, A. Razgon, id.m. 137-141.l.

74/Lásd, I. Mesalin, id.m. 101.l.

75/Lásd, K. Scsepetov id.m. 99-100. l.

76/V.I. Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 437.l.

77/I. Mesalin, id.m. 108-109.l.

78/[illegible]

79/L.,Uo. 388-389.l. "A sok rész[illegible] bol összetett társadalmi termelőszervezet a tőkésé."

jából nem változott, a manufaktura alapjaiban forradalmasitja a munkamódszert, az egyes munkaerőt gyökerében támadja meg." /80/

A termelőerők ösztönös fejlődésének megfelelően a nagyáruterme-lés mint "természettől kialakult képződmény" /81/ jön létre. De nem a szükkörü feudális gazdaság szükségleteiből nő ki, hanem a munka és a kisáruterme lés viszonylag fejlett társadalmi megosztása révén./82/ Emiélfogva a nagyipari termelés és még inkább a manufaktura, mint az árugazdaság további fejlődésének erős tényezője - ujabb rendkivüli jelentőségü tény, amely arról tanuskodik, hogy nagy haladás történt a gazdaság és nemcsak a gazdaság terüle-tén. A manufaktura megjelenése uj gazdasági viszonyokat teremt a "termelésben résztvevő egyének csoportjai között." A kisáruterme-lésre jellemző patriarchális viszonyokkal szemben egyrészt előtér-be hozza a vállalkozót - a termelőeszközök és a munkaeszközök tulajdonosait,- másrészt pedig a mind az egyiktől, mind a másiktól megfosztott munkásokat. Ennek a fejlődésnek még szembeszökőbb bi-zonyitéka a bérmunkát alkalmazó nagyipar, amely közvetlenül tanu-sitja a kapitalista elemek meglétét a régi rend méhében.

Ezért nevezték a marxizmus alapvetői a kapitalizmus győzelmét meg-előző időszakot manufaktura-korszaknak,és ezzel a manufaktura jel-legü termelés keletkezését és fejlődését állitották a legelső hely-re. Ez egyáltalában nem azt jelenti, hogy meghatározó tényezőnek csak gazdasági ismérvet veszünk. A nagyipari termelés megjelenése változást hozott a termelési viszonyokban és ennek következtében az osztályharc és a felépitmény tipusu jelenségek fejlődésében is. Ezt erősiti meg I.V. Sztálin a manufaktura-jellegü termelés megje-lenéséről adott következő értékelésében: "Mikor a hübéri rend ki-rában Európa fiatal burzsoáziája az apró céhes műhelyek mellett nagy manufaktura-üzemeket kezdett épiteni s ezzel a társadalom ter-melőerőit fejlesztette, természetesen nem tudta és nem fontolgatta, hogy milyen társadalmi következményekkel fog járni ez az ujitás, nem tudta és nem ismerte fel, hogy ez a "kis" ujitás a társadalmi erők olyan átcsoportosulására fog vezetni,amelynek forradalommal kell végződnie."/83/

A mondottak alapján az "uj korszak" kezdetének és további szakaszai-nak meghatározásában külön helyet kell szánnunk a nagyipari termelés megjelenésének és fejlődésének általában és benne a bérmunka szere-pének. Egyes esetekben a nagyipar már a 17. század előtt megjelenik, de szélesebb és szilárdabb jelleget csak az 1620-as évek végén,il-

---

80/ Uo. 389.l.

81/ Uo. 393.l.

82/ Marx-Engels, A német ideológia, Bpest, 1952. 41-42.l.

83/ A SzK/b/P története, 159.l.

letve az 1630-as évek elején ölt./84/

A harmincas évek elején keletkeztek először vizierővel hajtott fémgyártóüzemel a tulai és alekszini járásokban, lelőhelyeket kezdtek feltárni az Uralban és Olonyec vidékén; kibővitették az Ágyukészitő Udvart és fokozták az egyéb fegyverek gyártását is. A század masodik felében a fémüzemek épitésébe bekapcsolódtak a kormány, a bojárok /Morozov és Miloszlavszkij/ és a kereskedők is /V. Voronyin, Sz. Vikulin/. A 17. században nem kevesebb mint 20 "vasgyár" alakult és meg kell hagynunk, hogy az Oroszország központi részén fekvő üzemek teljesen megszervezett vállalatok voltak, amelyek még a következő évszázadban is működtek./85/

Kevésbbé voltak szembeszökőek a textilipari manufakturák kiépitése terén elért eredmények, bár a 17. század folyamán, ugyancsak a huszas-harmincas évektől nagyipari termelés folyt nemcsak a régi, széleskörben kiterjedt vászonszövő iparban, hanam az uj textiliparágakban - a posztó-, selyemiparban és a kenderből szőtt vitorlavászonkészitő iparban is. Manufakturák voltak a harmincas években alapitott első üveggyártó üzemek / a duhanyini és izmailovoi/, a papirmalmok és /a kincstári és magánkézben - a puskapor-contracteurök" vagy a puskaporszállitó kereskedők tulajdonában levő /puskaporörlő malmok. Egyes bojároknak és kereskedőknek nagy hamuzsir- és kátránylepároló üzemeik voltak. Olyan nagy bőrfeldolgozó központokban, mint Jaroszlav, Szuzdal, Kazán, Csebokszari - a feldolgozott nyersanyag mennyiségéből itélve - a kereskedőknek igen nagy bőrkikészitő üzemeik voltak. Hogy ne is emlitsük a mindenütt elterjedt három-, négy-hengerpáros malmokat, amelyek óriási mennyiségü gabonát dolgoztak fel, vagy a régóta fennálló sópárló ipart, amely a 17. században egyesek /pl. a Sztroganovok/ kezében hatalmas méretü iparrá fejlődött.

Tehát a kitermelő és feldolgozó ipar legkülönbözőbb területein

---

84/A 17. század után keletkezett manufakturák áttekintését a következő szovjet történeti munkák alapján adjuk: B. Kafengauz, A Gyemidov-család gazdaságának története a 18. és 19. században, M-L. 1949. I. k. 2.fej.- N. Baklanova, A moszkvai állami üveggyártó üzemei a 17. században,- I. Csekan, A tulai és kasiri vasipari üzemek a 17. században /mindkét cikket lásd: A kereskedelem és az ipar Oroszországban a 17. században és a 18. század elején, M. 1928/ - J. Zaoterszkaja, Az I. Péter idején alapitott manufakturák jegyzéke, Iszt. Zapiszki 19.sz. /1946/ 260-261.l.- A Jakobszon id.m.- G. Novickij, A 17.századbeli posztógyártó üzemek létrejöttének történetéhez", "Trud v Roszii" L. 1934. 2.sz.- G. Novickij, A 17.századi első moszkvai bőrfeldolgozó manufakturák,"Moszkovszkij kraj v evo proslom". M. 1928 - G. Novickij, Adadékok az ipar és a munka történetéhez a 18.század második felében,"Trud v Ruszii" M.-L. 1924. 1.sz.- A. Vvegyenszkij, A 16-17.századi Kereskedelmi Ház, L.1929 - J.Zaozerszkaja, A külföldi telep piacai és iparágai a Középvolga mellékén a 18.század fordulóján, "Nagy Péter"cikkgyüjtemény, M. 1947. I.k.

megindult a 17. században a nagyüzemi termelés. Egyes iparágakban, ahol a technológiai eljárás nem volt különösen bonyolult - mint pl. a kátránylepárlásban - az üzem az egyszerü kooperáció jellegét öltötte, más iparágakban pedig a manufakturáét. Mindenesetre a cél az volt, hogy növeljék a termelést mind a belföldi, mind a külföldi piac szükségletei számára és ennek következtében hasznra tegyenek szert, amint ez vissza is tükröződik az illető dokumentumokban:"Hogy a cár őfelsége számára hasznot és hirnevet hozzon és a piac részére olcsóbb legyen."/86/

De a gyakorlatban, a feudális rendszer idején a nagyipar - különösen a kincstári és az udvari ipar - nem kapitalista, hanem kimondottan feudális jellegü volt. A feudális állam és udvar feudális tulajdonjog alapján birtokolták a földet, a segéd- és a nyersanyagot, és a munkaerőt legtöbb esetben gazdaságon kivüli kényszer utján vonták be. A /különösen a kereskedők birtokában levő/ magánüzemekben kényszer- és bérmunkát használtak fel. A tőkebefektetés itt nagyobb volt; a magánvállalatok termelése a piacra ment.

De a magántőke /különösen a kereskedők tőkéje/ a 17. század folyamán a feldolgozó iparba nem kapcsolódott be a manufakturák alakitásába. Itt a kezdeményező szerepet a kincstár és az udvar töltötték be.

Rendkivül nagy lépést jelentett a nagyipar kialakulásában és fejlődésében Péter uralkodásának kora, a 18. század első évtizedei. Az ipar kiépitése két uton haladt.

Az egyik, a régi ut a kincstári manufakturák alakitása volt, mely azonban ebben az időben rohamos,"lázas" ütemben haladt és páratlan eredményeket ért el elsősorban a kohászatban. A régi ipari körzetekben és az Uralban egymásután létesitették a nagy kohó- és fémfeldolgozó üzemeket. Az akkori időkhöz mérve olyan mammutüzemek létesültek, mint a jekatyerinburgi és a Szeszstrarekai müvek. Egyes esetekben nagy kincstári manufakturákat létesitettek a textiliparban /a vászon- és posztóiparban/, a bőrkikészitő, a szalikát- és papiriparban, stb. Ezek az üzemek az akkori időkhöz képest nagyméretüek voltak és a kor technikai szinvonalán álltak, ezért nagy tőkebefektetést is igényeltek. A textilmanufakturák "szubtilis" mesterségének többé-kevésbbé szakképzett munkásokra volt szüksége, akiket mint bérmunkásokat vettek fel. De a tulajdon és a kizsákmányolás feudális formája tulnyomó maradt a kincstári manufakturákban, bár itt is kapitalista elemekkel párosult.

A második, az uj ut rendkivül nagyjelentőségü volt. A 18. század második évtizede óta különösen a textiliparban elterjedtek a ke-

---

85/ Lásd azoknak a 17. századi manufakturáknak a jegyzékét, amelyek Péter idején továbbra is üzemben voltak, J. Zsozerszkaja, A manufakturák I. Péter idején, M. 1947, 154-155.l.

86/ Állami okiratok és szerződések gyüjteménye./CGGID, 3. r. 94.sz./

reskedők tulajdonában lévő manufakturák és megjelentek az első paraszti manufakturák. A kereskedői manufakturák központja Moszkva lett,/87/, mert itt voltak még hozzá a legkedvezőbb feltételek: itt összpontosult a kereskedelmi tőke, itt helyben volt lehetőség anyag bevásárlására és itt volt az értékesitési piac. Kéznél volt a szakképzett és tanulatlan munkaerőkészlet, amely munkát jött keresni a fővárosba. A kereskedelmi tőke a 20 moszkvai magánmanufaktura közül 13-nak az alapitásában vett részt és a volt kincstári manufakturák közül 4-nek a fenntartásában. Négy manufakturában a parasztok közül kikerült kereskedők, egyben pedig iparosok vettek részt. A magántőke állandó és változó része képezte a termelés idegrendszerét, a bérmunkások pedig az általuk kizsákmányolt fő termelőerőt. A moszkvai manufakturákban a "maguktól"/"eltartásuk céljából"/ jött bérmunkát kereső munkások az össz-munkáslétszám 70-90 %-át tették ki. A munkabér volt számukra az egyetlen létfenntartási forrás, vagyis a munkerejük egyedüli ujratermelési eszköze, mert a legtöbbjük már "kora éveitől" elszakadt a földtől, a gazdálkodástól, még mielőtt manufakturába belépett volna./88/.

A magánmanufakturák elsősorban a bel, illetve külföldi piacra dolgoztak és csak részben a kincstár számára. De a gazdaságonkivüli kényszer itt is fennállt. A kereskedői manufakturákban is részben kényszermunkát használtak fel, sőt maga a bérmunka is, amely alapjában szerződéses jellegü volt, több jellegzetesen feudális vonást tartott meg, mint pl. az elszökött munkás felkutatásának jogát, a testi fenyitések gyakorlatát, stb. De ez utóbbi vonások nem voltak elhatározó jellegüek. A kereskedői, valamint a paraszti manufakturákban világosan kidomborodtak az uj, a kapitalista elemek és ebben rejlik a manufakturák haladó jelentősége. Visszatükröződtek bennük az akkori idők gazdasági viszonyaiban tett haladó lépések, amelyek azután a 18.század folyamán továbbfejlődtek.

A gyárak és üzemek I. Péter idején történt lázas épitkezésének eredményeképen két évtized alatt Oroszországban nagy vasipari hálózat alakult ki, több tucatnyi vizierővel müködő kincstári és magánkézben levő nagyolvasztó létesült. Ezáltal nemcsak kiküszöbölték a vasimport szükségességét, hanem az 1720-as évektől az exportot is biztositották vasáruban.

Lerakták továbbá az orosz textilnagyipar alapjait is. Péter uralkodása végén már legalább 40 pösztő-, vászon- és selyemgyártó manufaktura müködött; egyik-másikban többszáz munkás dolgozott. A vitorlavászon és a vászon ettől az időtől kiemelkedő helyet foglalt el az orosz exportban, a hazai posztó jelentős mértékben helyettesitette az importárut, a selyemgyárak pedig ellátták a belföldi piacot. A belföldi piacon forga-

---

87/ A moszkvai manufakturára vonatkozó adatokat "A moszkvai könnyüipar fejlődése a 18. század első negyedében" cimü kéziratban lévő disszertációmból vettem.

88/ Lásd, Uo. 9. fej.

lett alakult ki üveg- és papíráruban, kucsma- és sapkacikkekben és egyéb árukban./89/

A 18. század következő évtizedeire a manufakturák létesitésének további fokozódása jellemző. Az 1760-as évek végén a kohászati üzemek száma elérte a 140-et, a huszas évekhez viszonyitva számuk több mint a kétszeresére nőtt /60 manufaktura/. Ugyanebben az időben a Manufaktura-kollegium 500, hatáskörébe tartozó üzemet tartott nyilván. /Ebben a számban a kisebb műhelyek is bennfoglaltatnak./90/

A 19. század fordulóján /pontosabban 1805-ben/ 209 kohóüzemet és kb 1100 feldolgozóipari manufakturát tartottak nyilván./91/

A kohászatban, mely legnagyobbrészt a kincstár és a nemesség kezében maradt, tulsulyban volt a kényszermunka, ugyanugy mint a század elején. Sz. G. Sztrumilin számitásai szerint a 18.század végén a vaskohászati üzemekben gyakorlatilag kb 40.000 kényszermunkás dolgozott /92/ tekintetbe véve, hogy a kényszermunkások főrésze - a földesur által odautalt parasztok -szakmánybeosztésban a fejadót dolgozták le/, a bérmunkások száma pedig K.A. Pazsitnov adatai szerint 15.000-re rugott./93/

A könnyüipari manufakturák nagyrészt a kereskedők tulajdonában voltak, de a század derekán, mind gyakoriabbakká válnak a parasztí, valamint a nemesi, uradalmi manufakturák.

Az 1760-as évek végén a textiliparban a bérmunkások száma az összlétszám 39.7 %-át tette ki /a vászon- és selyemszövő iparban 50 %-át, a posztóiparban 30 %-át./94/ A bérmunkások száma a 18.század kilencvenes éveire is mindössze 42 %-ra nőtt. A bérmunka alkalmazásának iparágak szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy ez a % csökken, mert a posztóiparban a század derekán megnő a nemesi manufakturák száma. A bérmunkások százalékaránya 1805-ben ipar-

---

89/ A Péter korában létesitett manufakturák jellemzését számos szovjet történeti és közgazdasági munka alapján adjuk. Ezek közül itt csak néhányat sorolunk fel: B. Kafengauz, id.m. és több cikke - M. Martinov, A bánya- és kohóipar az Uralban I. Péter uralkodása alatt, Szverdlovszk, 1948 - P. Ljubomirov, Vázlatok az orosz ipar történetéből. M-L. 1947 - A. Glagoleva, Az olonyeci kohómüvek I. Péter alatt, Iszt. Zap. 35.sz. /1950/ - J. Zaozerszkaja, A manufakturák I. Péter idején, M. 1947.- J. Zaozerszkaja, A könnyüipar fejlődése Moszkvában I. Péter idején /kéziratban/ és több más cikke - Sz Sztrumilin, A vaskohászat Oroszországban a 18.században /kéziratban/ - F. Poljanszkij, Az orosz manufakturák a 18. században /kéziratban/ - F. Szomov, Nagy Péter iparpolitikája. Ucsonie Zap.MGU, 123. füz. M. 1947. stb.

90/ Lásd, CGADA. Áll. Levéltár, XIX. részleg, 40. könyv, 110-116, 218-220.l.

91/ Lásd, K. Pazsitnov, "Fordulat" a 18. századi manufaktura-iparban. Vopr. Iszt. 1948. 3.sz. 61-62.l.

92/ Lásd, Sz. Sztrumilin, id.m./kéziratban/. Számitásainak eredményeit szives engedelmével használom fel.

93/ Lásd, K. Pazsitnov, id.m. 62.l.

94/ Lásd, I. Mesalin, id.m. 45.l.

egyaránt a következő volt: az új pamutiparban - 96.9 %, a vászonkészítőiparban 60,4 %, a selyemiparban 74 %, a posztóiparban 9.7 % /95/. Tehát a 18. század végére a bérmunka számarányát a textiliparban - kivéve a posztóiparát - jelentősen megnőtt. Általánosságban az orosz manufaktura társadalmi-gazdasági struktúra tekintetében az egész 18. század folyamán az "átmeneti korszak" bonyolult jelenségeként fejlődött, párosultak benne a kapitalista és feudális elemek.

Még egy fontos jelenségről kell megemlékeznünk, amely mutatja a kapitalista viszonyok jelenlétét az orosz nagyiparban, és ez az otthoni munka széleskörű felhasználása /ez csak a 18.század végére jellemző/. Fentebb már említettük, hogy V.I. Lenin a kistermelőnek ezt a kizsákmányolási rendszerét tartotta a legjellemzőbbnek a kapitalista manufaktúrára.

A felhozott adatok arra mutatnak, hogy a jelentős átmeneti jellegű eltolódás az orosz iparban nem a 18. század közepén, hanem a végén következett be. Ennek a fordulatnak a beállításáról tanúskodnak a manufaktúra-tulajdonosokról szóló adatok is. Az 1740-70 közötti években vesz részt a nemesség a legaktívabban az iparban. A nemesi manufaktúrák válsága, amely szembeszökően megmutatja, hogy a feudális gazdaság a kapitalista elemek kifejlődésének hatására megingott, nem a negyvenes évekre tehető - mint ezt N.L. Rubinstejn feltételezte - hanem a 18. század utolsó évtizedeire. Erre mutatnak rá a nagy textilipari központok - mint pl. az ivanovói - történetének kutatói /96/, erről tanúskodik az e közleményben is, hogy a nemesi kohóiparnak hanyatlásnak indultak és átkerültek a kereskedők kezébe./97/ A bővített újratermelés lehetőségétől megfosztott uradalmi manufaktura kevéssé bizonyult életképesnek. "Voltak esetek - írja A.M. Razgon -hogy egyes manufaktúrák fejlődésüket, mint bérmunkásokkal dolgozó kereskedői manufaktúrák kezdték, de idővel nemesi manufaktúrákká alakultak át, áttértek az uradalmi gazdaság ellátására és a végén megszűntek."/98/

Az egész 18. század folyamán a magánkézben lévő manufaktúrák közül számbelileg a kereskedői manufaktúrák voltak túlsúlyban, annak ellenére, hogy egy időre versenytársaik voltak a nemesi manufaktúrák. A század végére - mint már rámutattunk - megnőtt a parasztí manufaktúrák száma. Ez utóbbiak a kistermelők - a parasztok - között végbement vagyoni rétegeződés majd felbomlás révén jöttek létre és főképpen a nagy parasztí ipari központokban jelentek meg./99/

A 18. század utolsó évtizedében vezetik be a tökéletesített technikát - az első gépeket - a textiliparban /100/ és a kohászatban./101/

95/L.,A. Hrnnov.Oroszország gazd-i fejlődése a 19-20.sz-ban M. 1950. 33.l.

96/Lásd, A. Razgon, id. m. 146-148.l.

97/Lásd, B. Kafengauz, id.m. 248.l.- M. Vjatkin, kéziratban lévő id. m. 87.l.

98/A.Razgon, id.m. 147.l.

99/Lásd, J. Mesalin, id.m. 3.l.- K. Sosepetov, id.m. 99-101.l.

100/Lásd, J. Mesalin, id.m. 96 és 105.l.

101/Lásd, V. Danyilevszkij, I.I. Polzunov, M.-L.-1940.

Tehat a manufakturális nagyipari termelés megjelenése többé-kevésbbé észrevehető mértékben a 17. század harmincas éveitől kezdődik. A következő évszázad első évtizedeitől egyre szélesedik és megjelennek benne a kapitalista termelés elemei. Ezek az elemek a 18. század második felében és különösen a végén mindjobban előtérbe lépnek, de a kapitalista manufaktúra jelentőségre csak a 19. század kezdetétől tesz szert.

- - -

Még a legáltalánosabb megfigyelések is arról tanuskodnak, hogy hasonló fejlődés állt be a mezőgazdaságban is, bár - tekintve hogy a mezőgazdaságban a parasztságot teljes súllyal nyomta a jobbágyrendszer - ezek a változások gyengébben nyilvánultak meg.

A rendelkezésünkre álló adatok elsősorban a mezőgazdasági termékekkel - főleg gabonával - való kereskedelemre, és azzal együtt a mezőgazdaság piacratermelésének kérdésére vonatkoznak. Köztudomású, hogy a gabonakereskedelem már a 16. században elég szélesen elterjedt. Különböző vidékekről nemcsak a fővárosba és a nagyobb városokba szállitottak a gabonát, hanem a gabonával - mint egyéb mezőgazdasági és állattenyésztési termékekkel a piacokon is kereskedtek, ahová a földbirtokosok és parasztok, valamint a felvásárlók beszállitották./102/

A 17. sz. harmincas-negyvenes éveitől kezdve a gabonakereskedelem mindjobban előtérbe nyomul. Ez kapcsolatban állt azzal, hogy egyre fokozódott az iparnak a mezőgazdaságtól való elválása és az ipar egyre inkább a városokba tömörült, továbbá azzal, hogy egyes körzetek gazdaságilag specializálódtak. Nagy gabonakészletekre volt szüksége nemcsak a városoknak, hanem egész körzeteknek is, mint pl. a pszkovi és novgorodi, az északi körzeteknek és Szibériának. Erre jellemző adatokat szolgáltat Usztyugnak az északi vidékek felé irányuló gabonakereskedelem központjának - a kereskedelme. Ide áramlott a gabona különböző helyekről: az Unzsáról, Vetluga felől, a "vjatkai övből", és a másik oldalról a Vicsegda és dél felől továbbá sok más helyről. Hatalmas mennyiségü gabona haladt át a vámon és ez főleg parasztoktól származó gabona volt. Usztyugban - a forrás tanusága szerint - "a parasztok eladták a gabonát és rozsot vagy árpát és zabot és kenyérlót csetvertjével vagy gyesszjatyjával és posztót és állatot."/103/

Tudjuk, hogy a gabona szállitásának és árának kérdése igen érdekelte Pszkov és Novgorod lakosságát. Moszkvában a felvásárlók egész hajtóvadászatot rendeztek a főváros felé közeledő gabonaszállitmányok után. A városoknak és elsősorban Moszkvának más mezőgazdasági és állattenyésztési termékekre is szükségük volt, amelyeket a gazdaságilag specializálódó körzetekből szállitottak. A 17. században kezd jelentőssé válni az export gabonában, valamint más mezőgazdasági termékekben is, mint pl. lenben, kenderben, továbbá állattenyésztési termékekben mint pl. nyersbőrben,

---

102/Lásd, N. Rozskov, A mezőgazdaság a moszkvai államban a 16. században. M. 1899. 5. fej.

103/ J. Stasevszkij, A 142 éves pjatyina, a Népmüvelési Minisztérium Közlönye, 1912. 4. sz. 260.l.

szalonnában, lószőrben, sertében.

A 18.század első negyedében rendkivül erősen kezd fokozódni a kereslet a mezőgazdasági termékek után, mivel viszonylag megnőttek a városok és a városi ipar /a manufakturák munkásai a városokban a piacról éltek/ megszervezték a hihetetlen méretü és a gazdaságból kiszakadt szárazföldi hadsereget és a tengerészetet, városokat, erődítményeket, hajókat, csatornákat épitettek és ez "sokezer" ideiglenes munkást vett igénybe, ezek a munkások pedig legnagyobbrészt már munkabérükből éltek. Az ekkori idők gabonaszallitási szerződései meglepő mennyiségről szólnak. Fokozódik a szeszfőzés.

Ennek eredményeképpen mindenütt elterjedt a gabonakereskedelem, amit az 1724-1727-es évek vámnyilvántartási könyvei alapján 1727-ben összeállitott táblázat is tanusit.

Az áru neme /csetvertekben/	Kiszállitva							
	összesen	moszkvai	novgorodi	arhangelszki	voronyezsi	szmolenszki	nyizsnyij-novgorodi	szibériai
	kormányzóságból							
roza	118351	28772	2382	21240	32366	4318	14539	14734
rozsliszt	101309	26076	5804	2291	23196	354	25631	17957
buza	13958	4337	52	96	3584	119	5561	209
buzaliszt	37671	3997	1280	163	152	33	25961	1085
zab- és zabkészitmények	45949	25900	5564	1450	2820	1875	7140	1200
köles	3209	1152	63	-	1178	-	816	-
hajdina	13823	8600	780	21	879	126	3417	-

A moszkvai kormányzóságból való kivitel egyre nőtt annak arányában, ahogy nőtt az ide mint az országos piac központjába minden felől behozott áru mennyisége. A behozatal nemcsak a lakosság szükségletének fedezésére szolgált, hanem innen ki is szállitották különböző irányokba, elsősorban Pétervárra.

Az 1720-as évek moszkvai gabonakereskedelméről szóló adatok azt tanusitják, hogy nagy méreteket öltött a gabonakereskedelem általában is. A normális gabonahozam 1728 év szeptemberétől - decemberéig viziuton és szekéren kb. 170.000 pud különbözőfajta gabonát - többek között buzát, hajdinát, kölest stb.hoztak Moszkvába. A felszállitás több mint 35 járásból történt /néhányat pontosan nem is tudunk/, ezek közül a legfontosabbak a Moszkvától délre eső járások voltak, pl. a perejaszlav-rjazani, kasiri, mihajlovszki, zarajszki járások. A délebbra fekvő, feketeföldi járások még nem nagymennyiségü gabonát szolgáltattak ----------

tak./105/ de később a 18. század második felében, amikor a voronyezsi kormányzóság lett Oroszország élelmiszerkamrája, döntő jelentőségűvé váltak.

A gabonakereskedelem jellemzésére idézzük B. D. Grekov következtetéseit/106/. "A kormányzóság mezőgazdasága - írja B. Grekov - nagymértékben bekapcsolódott a kereskedelmi forgalomba", bár "a lakosság főrésze - majorosokból és parasztokból állt." Mindenütt adtak el gabonát, maguk a parasztok a közeli városokban, Tulában, Kalugában, Moszkvában, gyakoribb eset volt azonban az, hogy a helybeli és utazó felvásárlók vették össze a gabonát helyben, a városokban és a falvakban. A gabonát északra küldték - Moszkvába és Pétervárra - továbbá az akkor ipari jellegü városokba - Jaroszlavlba, Kosztromába, Rübnaja szlobodába. Egyedül Morsa kikötőjéből a Cna folyón évente nem kevesebb mint 300.000 csetvert gabonát szállitottak ezekbe a városokba, s erre a célra tavasszal ide legalább 25.000 idénymunkást gyüjtöttek ide össze.107/ A gabonát Szaratovba, meg délre a Donhoz, az Azovi tenger mellékére, a Krimbe és Konstantinápolyba irányitották. Igy tehát a gabona egy részét exportra szánták, de nagyrészét a belföldi piacra.

Ilyen a gabonakereskedelem fejlődésének általános képe a 17-18. század folyamán.

A kortársak megfigyelései szerint a mezőgazdasági termékek iránti kereslet megnövekedett, mert "élelmiszerekre, ennivalóra és mindenfajta készitményre egyre több a vásárló"/108/ elsősorban a parasztok rovására, akik most "szivesebben" foglalkoztak "gépi munkával", "mint a nehéz földmüvesmunkával."/109/

A kereslet növekedése a maga részéről visszahatott a paraszti és földesuri gazdálkodásra, és arra késztette, hogy alkalmazkodjék az uj piaci viszonyokhoz. A 17. és 18. században a piac gabonaszállitói mind parasztok, mind földesurak voltak. Kotosihin az 1660-as években a mezőgazdasági termékek árában beállott "nagy drágulást" azzal magyarázta, hogy a részpénzzel kapcsolatban a parasztok "nem akarták a városokba szállitani a szénát, a fát és az élelmiszereket"/110/. Következésképpen a parasztok szállitmányaitól függött a városok ellátása és az áringadozás.

Az 1728. évi vámnyilvántartási adatok szerint a parasztok szállitmányai Moszkvába 60 %-ot tettek ki, a gabonát maguk a parasztok

---

105/ Lásd, B. Kafengauz, Belkereskedelmi földrajz és Oroszország körzeteinek gazdasági specializálódása a 18.század husszas éveiben. Voproszi Geografii, 20.k. /1950/.

106/ B. Grekov, A 18. századbeli gazdasági kérdőivek elemzése. Letopisz zanjatyij Archeograficseszkoj komisszii, 1927-1928. 35.füz.

107/ Lásd, Uo. 76-77.l.

108/ J. Boltyin, id. m. 454.l.

109/ K. Arszenyev, id.m. 135.l.

110/ G. Kotosihin, Oroszország Alekszej Mihajlovics uralkodása idején. Szentpétervár, 1906. 4. kiad. 99.l.

és a felvásárlók fuvarozták./111/ Mind a 17. mind a 18.században a jobbágyparasztok gyakran kényszerből adták el gabonájukat. "Eladták, hogy kittudják fizetni az adót, vagy a földbért, vagy hogy a legszükségesebbeket meg tudják maguknak vásárolni," sőt vagy más házisszükségletet". A szükség és a nyomor kényszeritették a parasztot a gabona eladására. A parasztházban nem volt valami gyakori jelenség a fölösleg, hiszen mindjobban fokozódott a kizsákmányolás, ugyanakkor kisebbek lettek a parasztok szántói, viszont megmaradt ugyanaz a régimódi technika.

A század második felének irói megemlitik, hogy a parasztok nem trágyázzák földjeiket./112/ Földjük megmunkálására kevés idejük maradt, hiszen egyre nagyobb lett a robot és gyakran minden vagy majdnem minden hétköznapjukat a robot foglalta le, és igy az egyre nyomasztóbb pénzhiány kényszeritette őket arra, hogy a házisszükségletükre szolgáló gabonát is eladják. Mikor 1741-ben megengedték a gabonakivitelt, Oroszországból külföldre "nihetetlen mennyiségü gabonát szállitottak ki, különösen Livlandból, mert a parasztok haszonra számitva minden gabonájukat eladták, ugy hogy nem maradt semmijük és ez aztán éhinséget eredményezett."/113/ A parasztok óriási tömege gyakran nem azért adta el utolsó szem gabonáját, hogy ezen nyereségkedjen - mint ezt a kiváltságos osztály képviselői elképzelték - hanem a szükség kényszeritette erre. Igy volt ez a 18. század végén is. "A falusiaknak - irja Boltyin - nincs pénzük az állami adók és a földesuri szolgáltatások megfizetésére és ezért néha féláron eladják munkájuk jövő gyümölcseit."/114/ azaz lábon eladják terméseket.

De voltak haszonra "sóvárgó" parasztok is. A piaci viszonyok fejlődése - a 18. századi kérdőivek tanusága szerint - két igen fontos következménnyel járt; először is a parasztság körében lezajló vagyoni rétegeződést, másodszor a bérmunka alkalmazását eredményezte. A helyi lakosok tanusága szerint "igen szabad lett a pénz, a jómódu emberek bérmunkásokat vesznek fel és földet bérelnek és a gabonát meg egyebet drága áron adják el." Ugyanakkor "sok lakos nagy szükséget szenved és ezért földjét bérbeadja módos embereknek, ő maga pedig munkára megy." Ezekre a földekre máshonnan aratásra felvesznek embereket "nagy fizetségért", gyeszjatyinonként 2 csetvert gabonáért." És az aratásra oly sok ember jön össze, hogy egyesek nem találván egyéb munkát, visszatérnek, kénytelenek más helyekre távozni innen." 115/ Mindkét jelenség rendkivül fontos, mert ebből megállapithatjuk, hogy a feudális gazdaság hanyatlása már megindult, de még csak kezdeti stádiumában volt. Mindenesetre az erre mutató mozzanatok, különösen a bérmunka alkalmazása a parasztgazdaság-

111/ Lásd, B. Kafengauz, id.m. 202.l.

112/ Lásd, M. Scserbatov művei 1.k. 643.l.

113/ M. Csulkov, Az orosz kereskedelem leirása. M. 1786. 4.k. 6.könyv, 586.l.

114/ I. Boltyin, id.m. 245.l.

115/ B. Grekov, id.m. 97,87.l.

ban, az idézett cikkben egyedülállóak. A parasztság vagyoni rétegeződésének, sőt felbomlásának kezdete viszont már korábbi időkben megindult./116/

V.I. Lenin megállapította, hogy a parasztság felbomlásának mélyrehatő folyamata később megy végbe és megjegyezte, hogy "már a naturális gazdaság uralma idején, a függő helyzetben lévő parasztok önállóságának legelső kibővülésével egyidejűleg jelentkeznek a parasztság felbomlásának csirái. Ezek a csirák azonban csak a járadék következő formája, a pénzjáradék mellett fejlődhetnek ki, ami nem egyéb, mint egyszerűen formát változtatott terményjáradék."117/

Már a 18. század első felében megfigyelhetjük, hogy milyen egyenlőtlen a majorságokban és az állami uradalmakban dolgozó parasztok földhasználata, az egyiknek tulsok a földje, a másiknak kevés/118/. A jómódu parasztok különböző eszközökkel /vásárlás, bérlet révén/ egyre több földhöz jutnak. Ez a folyamat már a 18. század első felében megindult. Ezt elősegitették maguk a földbirtokosok is, mert buzditották a falvak kapzsi elemeit. Igy ugyanaz a Tatyiscsev ajánlja, hogy a fizetésképtelen parasztot "adják oda másvalakinek, fizetésnélküli béresnek, a másik majd megfizeti helyette az adót és övé lesz a földje, ő pedig a lusta, meg majd munkás lesz."/119/. Nagyon valószinű, hogy ilyen gyakorlat szokásban volt. Hogy már a század derekán és második felében fennállt, erre fentebb felhoztunk adatokat és ez érthető is olyan körülmények között, mikor -Marx szavai szerint " a természetbeni járadéknak pénzjáradékká való átváltozásával nemcsak együttjár, hanem azt szükségszerüen megelőzi a birtoktalan, pénzért elszegődő napszámosok osztályának kialakulása." /120/

Ezzel szemben az a körülmény, hogy "elterjedt" a pénzben fizetett földbér és ez váltotta fel, nagyrészt a természetbeni szolgáltatásokat, általánosan ismeretes tény a 18. század közepére és második

---

116/ A földtulajdon egyenlőtlenségéről és a parasztok közti rétegeződés megindulásáról a 18. században lásd: I. Bak, A kapitalista uklad keletkezése Oroszország feudális gazdaságában, Vopr. Iszt. 1948. 4.sz. 74-75.l. N.-Rubinstejn, A jobbágygazdálkodás és a kapitalista viszonyok kialakulása a 18. században, Uocsonie Zapiszki MGU, 87. füz.- A Szovjetunió története, M. 1946. 121-122.l.- J. Drakohrusztj; AA jobbágyparasztság rétegeződése a 18. században a földbéres uradalomban, Iszt. Zap. 4.sz./1938/ - G. Bibikov, A jobbágyparasztság rétegeződése a robotos uradalomban a 18. század végén és a 19. század elején, Uo.- P. Rindjunszkij, A parasztság rétegeződése és az osztályharc a feudális uradalmakban a 19. század hussas éveiben. Uo.

117/ Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 166.l.

118/ Lásd, Russzkaja Sztarina, 1. füz. 1879. 17.l.

119/ V. Tatyiscsev, Falunak való rövid gazdasági feljegyzések, Vremennyik, 1852. 12.könyv, 28.l.

120/ Marx, A tőke, III.k. 866.l.

felére vonatkozólag./121/

A földbirtokosok a gabonával pusztán a haszon reményében kereskedtek. A vállalkozóbb szellemü birtokosok részéről /Alekszej Mihajlovics cártól kezdve egész a nagybirtokos bojárokig/ a mezőgazdasági termékek iránt megnyilvánuló kereslet a 17. században fokozta a gabonakereskedelem iránti érdeklődést. Foglalkoztak gabonakereskedelemmella kolostorok is. De ez az érdeklődés nem a gazdaság megjavitását és magasabb szinvonalra emelését célozta /továbbra is a régi módszerekkel gazdálkodtak/, hanem hogy kiterjesszék szántóikat, fokozzák a parasztok kizsákmányolását, azaz rablómódszerekkel növeljék a mezőgazdasági termékek piacra kerülő tömegét. A 17. század közepére a földesuri szántó a központi körzetekben rendszerint az egész földnek majd felét elfoglalta, néha még annál is jelentősen többet./122/

Az egyes földbirtokokról - /igaz, hogy a legnagyobbakról/ a Mensikov, Sztroganov, Seremetyev-birtokokról - a 18. század elejéről származó adatok arról tanuskodnak, hogy egyre fokozódik a vállalkozói tevékenység és ezeknek a gazdaságoknak élénk összeköttetése van a piaccal. Különösen jellemzőek a Seremetyev-birtokok adatai. Seremetyev távolról sem követi Péter reformjait, hanem még a régi "bojár arisztokrácia"-ban gyökerezik. De őt is magával ragadta az áruforgalom fokozódása. "Mindenben hasznot keresni". ez lesz általános jelszava. A piacra szállitottak gabonát, szénát, dohányt, konyhakerti veteményeket, almát, szarvarmarhát, gyapjut, baromfit, mézet, viaszt. Méntelepeket állitottak fel, tenyészmarhát szereztek be, illetve tenyésztettek. Tucatjával létesitettek szeszfőzőket és ezekben nemcsak a saját gabonájukat, hanem vásárolt gabonát is feldolgoztak. /123/

Elterjedt jelenséggé vált, hogy a földbirtokosok mezőgazdasági termékekkel kezdtek kereskedni. Nem hiába adtak ki már 1726-ban külön rendeletet arról, hogy a földbirtokosok gazdaságuk termékeit "a kikötőkben" orosz embereknek adják el és ne közvetlenül külföldieknek./124/

A vállalkozói cél azt diktálta, hogy kiterjesszék az uraságiszántókat, megjavitsák a szarvasmarha, a veteményesek és a gyümölcsöskertek gondozását. Nagy jelentőségre tett szert a gazdaság vezetése, amint ezt a Volinszkij és Sztroganov birtokok

---

121/ Uj és nagyon kifejező adatokat idéz: K. Scsepetov, id.m. 68-72.- lásd továbbá: Sz. Arhangelszkij, Adalékok a Nyizsnyij-Novgorod városi és területi ipari proletariátus történetéhez /17-19. század/ Gorkij, 1950. 75-76,85.l.

122/ Lásd, P. Ljascsenko, id.m. 1.k. 299.l.

123/ Lásd, K. Scsepetov, id.m. 33.l.- A. Zaozerszkij, Seremetyev tábornagy /kéziratban/.

124/ Lásd, M. Csulkov, id.m. 531.l.

1720.évi gazdasági rendelkezései bizonyitják./125/ A Volinszkij-birtokon kiadott rendelkezés, illetve instrukció 8.pontja a gabonatermelés növeléséről beszél. Erre vonatkozólag elsősorban azt a hagyományos utasitást adják, hogy ujabb szántókat kell a vetésterülethez "csatolni", de emellett azt a követelményt is felállitják, hogy mélyszántást kell végezni, és ami a fő, trágyázni kell. Érdekes, hogy a szokásos trágyafajta - állati trágya - mellett említés történik arról is, hogy avarból és ágacskákból növénytrágyát kell készíteni.

Másfél évtized múlva Tatyiscsev - a földbirtokos osztály haladó gondolkodásu tagjainak gondolatait és érdekeit visszatükrözve - "Gazdasági feljegyzéseiben" arra összpontositja figyelmét, hogy a tulajdonképpeni uraságí földbirtokot ugy kell szervezni, hogy az minél több jövedelmet hozzon. Ehhez - Tatyiscsev szavai szerint - arra van szükség, hogy bevezessék a négynyomásos rendszert, a faekét vasekével helyettesitsék és megjavitsák a trágyázást. Tatyiscsev ajánlotta a vetőmag válogatását és előkészitését és speciális eljárások alkalmazását a vetésnél és a termés betakarításánál./126/ Konkrét adatok hiányában nem tudjuk, hogy javaslatai mennyiben feleltek meg a 18.század husz-negyvenes éveiben még a leghaladóbb módszerekkel dolgozó gazdaságoknak is, de kétségtelen, hogy még ebben az időben is a nagymennyiségi gabonahozam elérésének fő módszere nem az intenzív gazdálkodás volt, /bár elgondolásokban ez is felmerült/, hanem a földfoglalás, a szántó mennyiségi kiterjesztése és a parasztok még fokozottabb kizsákmányolása. Ezek a módszerek váltották ki már Volinszkijból azt a jellemző megállapitást /1724/: "abból nem származik sok haszon, hogyha sokat is szántunk fel, de rosszul, igy csak elvesztegetjük a munkát és a vetőmagot." /127/

Ugyanilyen eljárásokat alkalmazott a nemesség a gazdaságával szemben egyre fokozódó termékkereslet kielégitésére a század derekán és később is. Bolotov szerint "mindnek csak az a meggyőződött elképzelése, hogy a gabonahozam növeléséhez minél több földet szántsanak fel és minél nagyobb mennyiségü vetőmagot vessenek el." /128/ Az ujabb földterületek utáni hajsza és a földeken folyó rablógazdálkodás volt részben az oka a század derekán lefolyt általános birtokhatárrendezésnek. Ebből származik az is, hogy fokozták a robotot, amely a század második felében gyakran az összes hétköznapokat lefoglalta, de a földbirtokosok gazdálkodása nagyrészt továbbra is külterjes maradt. A belterjes gazdálkodást a század második felében is csak néhány haladó gazdaság valósitotta meg, bár mindenesetre a belterjes gazdálkodás gyakorlata és ami a fő, eszméje már jelentősen szélesebb körre terjedt ki. Bolo-

---

125/ Lásd, "Moszkvityányin" folyóirat I.füz./1854/ 22-23.l..M.-lásd továbbá: Isztoricseszkij Archiv, IV./1949/.

126/ Lásd, Vremennyik, 1852.12.füz. Vegyeszvet.

127/ Iv.Nyemosinov számtartóhoz intézett utasitások. Moszkvityányin 1.füz./1854/ 23.l.

128/ "A Szabad Közgazdasági Társaság Közlönye" IX.rész, /1766/ 39.l.

tov pl.minden táblát a talaj sajátságai szerint használt fel vagy szántóra, vagy legelőnek vagy erdőnek, rétnek, gyümölcsösnek, veteményes kertnek vagy tónak, - hogy minden rög hasznot hozzon. Ennek köszönhető, hogy ez az elhanyagolt birtok alig 10 év alatt mintagazdasággá vált. A szomszéd földbirtokosok ellátogattak ide, hogy megnézzék és tanuljanak. Bolotov Kijaszovka faluban még a hétnyomásos rendszert is bevezette helyes vetésforgó - val és takarmányfűvekkel. Szántást kétszer sőt háromszor is végeztek.

Lassanként megváltoztak a földmüvelés munkaeszközei is, a század végére az uraságí birtokokon a vaseke felváltotta a faekét. "S ni több - irta Ragyiscsev - egyes birtokoknál külföldi mintáju ekét is találhatunk, sőt sima hengert és fogashengert is, de ez ritkább eset." /129/ Bevezették az ipari veteményeskerti gazdálkodást. A földbirtokosok ipari és kereskedelmi céllal termesztettek lent, kendert és délen buzát, amely már a század végére kezdte kiszoritani a rozsot az exportban.

Természetes, hogy a földbirtokosoknak a gazdálkodás iránti általános érdeklődése fokozta az állattenyésztés iránti figyelmüket is. Már az 1725. évi Sztroganov-féle számtartói utasitásokban is számos cikkely olyan tanácsokat tartalmaz, hogyan gondozzák a lovakat és a szarvasmarhát. "A szarvasmarha és a baromfi igen fontos gazdasági tétel, mert jó gazdálkodásnál elég bevételt biztosit arra, hogy a háznak a szükséges bevásárlandó cikkek árát /cukor, tea, só és hasonlók/ behozza. Csak az a fontos, hogy rendezett gazdálkodást folytassanak és hogy az összes szomszéd piacokon el tudjanak adni zsirt, tojást, tejet, csibéket stb." /130/ - irta Levsin ajánlva a piaccal való kapcsolat megerősitését.

Erre a kapcsolatra, még hozzá kétoldalu kapcsolatra, azaz adásvételre mutatott rá a 18.század utolsó harmadában minden közgazdasági iró. Bolotov azt irta, hogy a kasiri járás földbirtokosai egyrészt a talaj minőségéhez, másrészt a piachoz alkalmazkodva már nem rozsot termesztenek, hanem nagyobb bevételt biztositó gabonát és szekerekkel szállitják a buzát, a kölesdarát és a borsót Moszkvába, ahol magasabb árat tudnak elérni. /131/ Ugyanilyen adataink vannak a vlagyimiri és kasiri járásokból. A déli járásokból a gabonát az uj feketetengeri kikötőkbe irányitották. Általános jelenséget tárnak fel Levsin szavai: "Vannak kevésbbé jómódu földbirtokosok, akiknek csak kis udvarházuk van, de mivel ügyesen tudják értékesiteni termékeiket, nagy bevételt érnek el. Egyesek szőlő vagy gyümölcstermesztésre fektetik a sulyt, mások gabonatermesztésre vagy len - és kendervetésre, mások az olajütést szorgalmazzák, vagy a vászon,-

---

129/ A.Ragyiscsev, Az én birtokom, belsőségem, uradalmam, falvam vagy nevezd ahogy akarod. Összes müvei két kötetben. Szentpétervár, 1907.II.köt. 279. l.

130/ V.Levsin id.m. 1.könyv, 92.l.

131/ Lásd: A Szabad Közgazdasági Társaság Közlönye II. r./1766/ 186.l.

illetve kötél kikészitését stb. Minden körzetnek megvan a maga sajátos, legkedvezőbb eredményt biztositó terméke, amelyből legtöbb a bevétele és a gazdának tudnia kell ezt felhasználni."/132/

A piachoz alkalmazkodnak a gazdálkodásban nemcsak a középbirtokosok, akiknek pénzre volt szükségük, hanem olyan főuri birtokosok is, mint Rumjancev, Orlov, Razumovszkij. Razumovszkij 1797-ben "spanyol juhokat" rendelt, eperfákat nevelt és selyemhernyótenyésztést vezetett be Jagotyinban, gépeket rendelt, malmokat épittetett, dohányt termesztett./133/

Itt szembeszökően előttünk áll egy olyan földbirtokos gazdálkodás tipusa, amely a régi feudális alapon élt, de már a piaccal szoros kapcsolatban álló uj gazdasági célokat követett. A piacra nemcsak a saját termékek eladása céljából volt szükség, hanem, hogy ott megvegyék azokat a cikkeket, amelyekhez a 18.század folyamán a kiváltságos rend hozzászokott. A 17.században nemcsak a nemesek, hanem a bojárok is elhagyták igénytelen körülményeiket és viszonylag szerény izlésüket kényelemmel és luxussal váltották fel. Ezeket a luxusszükségleteket már saját gazdaságuk nem tudta kielégiteni. -

Ezért az a kérdés, hogy "olyan módszereket kell találni a gazdaságok megjavitására, hogy növekedjék hozamuk", amely a század elején még csak csirájában volt meg, most már a század utolsó évtizedeiben mindennapos kérdéssé vált. Erről tanuskodnak a Szabad Közgazdasági Társaság Közlönyében megjelent cikkek és a Kérdőivekre adott válaszok, erről irnak a jómódu középbirtokos Bolotov és Szuvorov, a zseniális hadvezér, Ricskov és Lomonoszov, az első nagy orosz tudós. Nem is kell mondanunk, hogy számukra a gazdaság alapja továbbra is a feudális alap volt, igy képzelték el maguknak a gazdaságot mind Volinszkij, mind Tatyiscsev, mind Bolotov és Levsin. De jellemző, hogy a feudális alap mellett olyan változások jöttek létre, amelyek a földesuri gazdaságot alkalmassá tették az uj gazdasági feltételekhez, kivezették elzártságából a széles piaci viszonyok közé. A századvég ebben a tekintetben világos képet tár elénk.

Megemlitünk még egy fentebb megvilágitott mozzanatot: amellett, hogy a földbirtokosok kizsákmányolták a parasztokat, a század második felében egyre nő azoknak a "jómódu muzsikoknak" a száma, akik az uj gazdasági jelenségek révén a parasztok tömegéből kiváltak és a szegényparasztokat kizsákmányolják. De a bérmunka a paraszti gazdaságban még ritka jelenség volt.

- - -

A termelés köréből most az áruforgalom körébe térünk át, mert a piac mutatja meg legjobban a termelésben létrejött változásokat. "Piac" ott is annyiban van, ahol és amennyiben létrejön a társadal-

---

132/ Lásd, V.Levsin id.m. 1.könyv, 99.l.

133/ Lásd, P.Bartyenyev, Tizennyolcadik század. "Isztoricseszkij Szbornyik" 2.füz. /1869/ 623-624. l.

mi munkamegosztás és az árutermelés. /134/

A gabonakereskedelemről a mezőgazdaság általános kérdésével kapcsolatban már fentebb volt szó, most a forgalom kérdését kissé részletesebben érintjük.

Az orosz országos piac kialakulásának előfeltételei már a 16. században világosan megmutatkoznak, már akkor kitünik, hogy Moszkva a piac központja lesz a jövőben /135/

Mind az egyiket, mind a másikat a 17.században "a kis helyi piacok országos orosz piacban való összpontosulása" /136/ jellemzi. Ez alapvetően uj jelenség a 17-18. századra vonatkozólag a forgalom területén,/137/ bár a koncentráció folyamata nem ér véget még a 18.században sem.

Az országos piac központjává Moszkva válik, ide áramlik és itt összönlik keresztül a legkülönbözőbb árucikkek tömege és a kereskedők a közeli és távoli városokból és járásokból. A Moszkvából elinditott áruk minden viszonylatban szétágaznak és távoli körzetekbe jutnak el. "Moszkvai áruval" találkozhatunk bármely jelentősebb városban, hetivásáron vagy országos vásáron.

Moszkva a 17.században a kereskedelmi központ volt, de távolról sem az egyedüli nagy kereskedőváros. A 17.században nagy kereskedelmi jelentőségre tett szert: Jaroszlav, Kaluga, Vologda, Usztyug, Nyizsnyij-Novgorod és Kazán, Szmolenszk és Rilszk.

Például szolgálhatnak Usztyug és Tyihvin, amelyek nem számitottak "első státusbeli" városoknak. "Usztyug kereskedelmi kapcsolatait - irja K.V.Bazilevics - átfogták a Felső - és Közép Volga egész medencéjét és messze északra terjedtek a Vágától Varzugáig, Mezenyig, Pecseráig és Izsmáig." /138/

A tyihvini poszadot kereskedelmi szálak füzték mindazokhoz a városokhoz, "amelyek a povenyeci sortól Asztrahánig,Pszkovtól Kazánig terjedő óriási területen voltak elszórva." /139/

Körzetközi időleges, igen élénk kereskedelmi központok voltak a nagy országos vásárok - makarjevi, szveni, irbiti vásár, -amelyekre az árucikkeket a legkülönbözőbb területekről és körzetekből szállitották. Itt mindenfajta áruval találkozhattunk: hazai és külföldi áruval, közszükségleti cikkel és luxuscikkel egyaránt.

A "kapitalista kereskedők" kezében levő "burzsoá kapcsolatok" hálózatának kialakulása megmutatkozott a kormánynak az 1653.évi uj rendelet cikkelyeiben és az uj kereskedelmi statutumban

---

134/ Lenin művei, 1.k. 96.l.

135/ Lásd, Sz.Bahrusin id.m.

136/ Lenin művei 1.k. 153.l.

137/ Lásd P.Bakanov, A Szovjetunió története kapitalista korszakának kezdetéről és periodizációs elvéről.Vopr.Iszt.1950., 2.sz.

138/ K.Bazilevics,Velikij-Usztyug kereskedelme a 17.század közepén, Uzsonie Zapiszki.Inszt.Iszt.RANION, 1929.4.k.94.l.

139/ K.Szerbina id.m.132.l.

visszatükröződő kereskedelmi politikáján is. Az 1653.-i rendelet alapján számos kis vámot eltöröltek és egyetlen "rubeles" jövedéki illetékkel váltották fel. Ez megkönnyítette a körzetek közti kereskedelem szervezését és ugyanezt segítette elő az uj kereskedelmi statutum is.

A belső piac fejlődésének másik mutatója az, hogy a parasztokat is bevonták a kereskedelembe és hogy ezen a területen a kereskedőkkel versenyre kezdtek kelni. Ez a kereskedelmi verseny már a 17. század derekán megmutatkozott pl. a bolemeszticek kérdésében. /140/ A parasztság, mint szállító jelenik meg, saját és összevásárolt árut szállit Moszkvába és olyan vidéki városokba, mint pl. Tyihvin, Usztyug, Poschenye./141/

A 18. század kezdetétől tovább szélesedik és erősödik az országos orosz piac, egyrészt ujabb területek bevonása, másrészt az ipar fejlődése révén. Hogy milyen szilárdak voltak a kereskedelmi kapcsolatok az egyes területek között, azt mutatja az a tény, hogy Moszkva még azután is megtartotta jelentőségét, mint gazdasági, mint kereskedelmi központ, miután megszünt az ország fővárosa lenni. Ezt igazolják a 18. század harmincas-negyvenes éveiből származó vámnyilvántartási könyvek adatai. Igy 1740-ben a moszkvai vámhivatalnál /nem teljes adatok szerint/ 56 városból 228 olyan személyt vettek nyilvántartásba, akik a vámhivatalnál bejelentették, hogy különböző összegü pénzt hoztak árucikkek bevásárlására. Miután 63 ezer rubelért különböző árucikkeket megvásároltak, ezeket 73 rendeltetési helyre eliadították./142/

Moszkvában és körülötte tömörült az egész kis- és nagy-feldolgozó ipar és igy a moszkvai kormányzóság Moszkvával az élén ellátta az összes többi kormányzóságot a feldolgozóipar, - különösen a textil- és bőripar - mindennemü árucikkeivel. De a többi kormányzóságnak is megvoltak a maguk értékes cikkei. A novgorodi kormányzóságból például kisebb vasipari cikkeket - mint pl. zárakat, ekevasakat, szögeket, valamint lent, a voronyezsiből gyapjut, a szmolenszkiből kendert, az arhangelszkiből és nyizsnyij-novgorodiból faedényeket és egyéb cikkeket szállitottak piacra.

A tuloldali táblázat mutatja, hogy milyen mennyiségi cikket vittek ki a különböző kormányzóságokból:/143/

Az orosz országos piac fejlődéséről tanuskodik a városok növekedése /144/, valamint a körzetek közti nagyvásárok fejlődése

---

140/ Lásd, P. Szmirnov, A posszadok lakosai és osztályharcuk a 17.sz. derekáig. M.-L. 1947. I.k. 4.fej.

141/ Lásd, Sz. Szakovics, id.m.- K. Szerbina, id.m.- J. Csisztyakova id.m.

142/ Lásd, J. Kuseva, id.m.

143/ CGIAL, Kereskedelmi Bizottság t. I. op. 105.d.

144/ I. Kirillov adatai szerint /Az orosz állam virágzó állapota. M. 1831.
/I. Péter idején 336 város volt, 1812-ben pedig 634.
K. Arszenyev, id.m. 104.l./

Árucikk neve	Kivitelre került a							
	moszkvai	novgorodi	arhangelszki	voronyezsi	szmolenszki	Nyizsnyij novgorodi	szibériai	összesen
	kormányzóságokból							
saru	43489	17	83	-	-	704	-	44293
csizma	35500	200	7	-	2	5590	96	41395
egynyomású karton /arsin/	267006	-	-	-	-	-	-	267006
szines fényes vászon /arsin/	533245	6348	49825	3633	6167	-	1900	601118
tarka v. strófos kenderszövet/arsin/	141110	400	1869	-	-	2200	-	145579
nyersvászon	60126	16450	-	338	-	-	10760	87674
sapka/férfiaknak/	7600	-	-	-	-	700	-	8300
kesztyü,különféle	28996	11750	6688	-	-	8958	-	56393
gyertya/pud/	12638	225	3	-	-	-	-	12866
bagariabőr /pud/	533297	4083	-	4424	-	1671	-	543476

a 18.században. I.Péter uralkodása idején a makarjevi vásár évente 10-11.000 rubel vámjövedelmet hozott, a szveni 4-7.000 rubelt, /145/ a kisebb vásárok pedig többszáz rubelt. A szveni országos vásáron a moszkvai ipar készitményei - a sztamed /146/, kamelott /146/a/, kalamjanka /146/b/ kártya, papir, pecsétviasz, kendők, szallagok - találkoztak az ivanovoi és sujszki lepedővászonnal, a jaroszlavi nyersvászonnal, az ukrán posztóval, a tveri zárakkal, a galiciai zablával. Az árucikkeket - különösen az olcsó közszükségleti cikkeket - hatalmas mennyiségben szállitották a vásárokra. Igy például a nyersvászonból 20.000 arsint, jó szövetanyagból 5.000 arsint, paszományból 50.000 arsint,stb./147/

A század végén a vásárok száma már másfélezerre rugott. Emellett erősen kiemelkedtek azok a nagyobb kereskedelmi központok, a -

---

145/ Lásd,CGIAL, a Kereskedelmi Kollegium tárcája, 2.ügyoszt. I. iratcsomó, 932. d. 36-42. l.

146/ egy gyapjuszövetfajta.

146 a/ angóra-vagy teveszőrből készült szövet

146 b/ durva vászon

147/ Lásd u.o.l.ügyoszt.I.iratcsomó 281. d.

melyek köré nagy területek tömörültek. Moszkvától délre Orjol és Kaluga voltak azok a központok, ahová számos járás mezőgazdasági és állattenyésztési termékeit irányitotta. Moszkvától északra Jaroszlav és Tver voltak az átmenő forgalom központjai, innen irányitották a cikkeket tovább északra és Pétervárra. A Közép-Volgavidék központja Nyizsnyij-Novgorod lett. Az Alsó-Volgavidék, az Ural és a Káma vidékének árucikkei Kazánba áramlottak, a század végefelé pedig mind nagyobb jelentőségre tett szert Szaratov./148/

"A nemzeti kapcsolatok" kiszélesedése és megerősödése az áruforgalom területén hatást gyakorolt a kormány politikájára elsősorban a belföldi jövedékek és vámok kérdésében s felmerült a vámok és illetékek eltörlésének kérdése.Ez a kérdés 1750-ben merült fel és 1753-ban döntöttek a kérdésben, tehát 40 évvel korábban, mint Franciaországban.

Az uj gazdasági viszonyok fejlődése aláásta a rendi elhatárolásokat is. I. Péter idején megengedték, hogy bárki - még parasztis - kereskedést üzzön és felvegyék a posszadba, csak az volt a feltétel, hogy teljesitse poszadbeli fizetési kötelezettségeit és szolgáltatásait. Később, hogy biztositsák a kialakulóban lévő kereskedő osztálynak "tőkés" tagokkal való feltöltését, megállapitották, hogy a poszadba felveendő személynek milyen kereskedelmi forgalmat kell lebonyolitania.

De a század végéig különböző korlátozások, illetve monopóliumok álltak fenn, amelyek akadályozták a kereskedelem szabad fejlődését. Olyan törekvések is megnyilatkoztak, hogy megőrizzék a kereskedelem rendi jellegét és minden eszközzel megszoritsák más elemeknek és elsősorban a parasztságnak a kereskedelemben való részvételét.

Csak a század végén, az uj gazdasági viszonyok nyomására törnek meg részben az elavult feltételek /a monopoliumok eltörlése, a parasztki kiskereskedelem szabadsága még a fővárosokban is/. Es adta a külföldieknek az alapot a következő megállapitásra:"Nincs talán az egész világon olyan állam, ahol a belkereskedelmet kevesebb korlátozás és illeték terhelné, mint Oroszországban."/149/

Oroszország külkereskedelmének történetében a 17. és 18.sz. folyamán a lankadatlan terebélyesedésnek ugyanezt a folyamatát tapasztalhatjuk. A 17. század derekától és különösen a 18.század elejétől kezdve elsősorban a Balti tengerre való szabad kijárattal valamint az ipar fejlődése következtében az orosz exportban állandó tételként szerepel a vas, a vitorlavászon és különböző egyéb vásznak.Az orosz külkereskedelem növekedéséről tanuskodnak a tuloldali számadatok:/150/

148/ J. Kuseva, Szaratov a 18.század harmadik negyedében, Szaratov, 1928.

149/ Lásd, J. Tarle: A Katalin-kori Oroszország gazdaságilag elmaradt ország volt-e? "Nyugat és Oroszország" c. cikkgyüjtemény, Pétervár 1918. 128.l.

150/ Lásd, A.Szemjonov: Az orosz külkereskedelem és ipar történeti adatainak elemzése.
Szentpétervár, 1859. III. r. 21-28.l.

Évek	Összforgalom	Kivitel	Behozatal
	millió rubelben		
1726	6.3	4.2	2.1
1757 - 1760 /átl./	12.1	8.3	5.8
1797	74.7	46.4	28.3

Igy a 18.század első negyedében a külkereskedelmi forgalom több mint a négyszeresére /1.5-ről 6.3-ra/ emelkedett, a második negyed alatt ennek a duplájára és a 18.század második felében még hatszorosára. Emellett a külkereskedelmi mérleg a század első negyedétől a végéig mindvégig aktiv maradt.

Ettől az időtől kezdve az orosz kereskedők nagy mértékben kezükbe vették a kezdeményezést a Nyugat-Európával való kereskedelemben. Saját hajóikon szállitották oda az árucikkeket és Európa legnagyobb városaiban kereskedelmi ügynökeik és levelezőik voltak. A század végén ugyancsak a kereskedők kezdeményezésére - részvénytársaság jellegü - nagy kereskedelmi társaságok alakultak. Az orosz külkereskedelem sikerei folytán a nyugateurópai politikusok között az a vélemény alakult ki, hogy "az Európa és Oroszország közötti kereskedelem szükségesebb Európának, mint Oroszországnak." /151/

Péter idején megindították a karaván-kereskedelmet Kinával, a század második negyedében kisérleteket tettek a Közép-Ázsiával való kereskedelem megszervezésére. Ugyanakkor gyakorlatilag felmerült az a kérdés, hogy ki kell épiteni a kereskedelmi kapcsolatokat Törökországgal. A század végén a kereskedők a déli tengerek felé kezdtek áramlani, hogy kiterjesszék a külkereskedelmi kapcsolatokat.

Tehát a 17.-18.század folyamán megfigyelhetjük, hogy egységes folyamatként nő az áruforgalom a kialakuló orosz országos piac keretén belül. Ez a folyamat már a 17.század közepén észrevehető, egyre fokozódik a század végéig és a következő évszázad elejére azt eredményezi, hogy az 1750-es években eltörlik a belforgalmi vámokat és a század végén a kereskedelem terén számos korlátozást szüntetnek meg.

- - -

A 17.- 18.század gazdaságából vett fentidézett adatok arról tanuskodnak, hogy mind a termelésben, mind a forgalomban a még elég erős feudális formáció méhében már burzsoá, illa kapitalista viszonyok vannak jelen. Az uj jelenségek fejlődése - mint

---

151/ J. Tarle, id.m. 128-129.l.

fentebb rámutattunk - a paraszti, sőt a földesuri gazdaságok többségében a naturálgazdálkodási rendszer uralma mellett ment végbe. Az uj addig küzdött a régivel, amig a már hanyatlóban lévő feudális rendszer méhében meg nem értek a kapitalista uklad többé-kevésbbé kész formái, melyek megjelenése esetén a burzsoá forradalom rendszerint megkezdődik./152/ Az uj gazdasági viszonyok fő jelenségei voltak a társadalmi munkamegosztás fokozódása, valamint az árutermelés kiterjedése mind a kisiparban, mind különösen a kialakulóban lévő nagyiparban. Ebből az alapból széleskörü áruforgalom bontakozik ki. Ez az a fő egységes folyamat, amelyet a 17.-18.század során áttekintettünk és amelyet a megelőző korszak készitett elő.

Ez a folyamat a 17.század első évtizedeiben veszi kezdetét, amikor kisebb-nagyobb méretekben megjelenik a manufakturajellegü nagyipar, ez a minőségileg uj elem a hosszadalmas folyamatban, amely szembeszökően tanuskodik az árugazdálkodás fokozódásáról. A manufakturaüzem a 18.század elején ver erősebb gyökeret.

Az árutermelés fokozódása és egyben a manufakturák épitése, valamint az áruforgalom növekedése a század második felében még fokozottabb ütemben folytatódik. Ez az időszak az uj uklad fejlődésének rendkivül fontos időszaka. Ebben az időszakban fokozódik a paraszti kézmüvesipar és a paraszti mezőgazdaság piacrutermelése és ezen az alapon erősödik a parasztság vagyoni rétegeződése és megjelennek a parasztság bomlásának első jelei.

De a létrejött változások nem merülnek ki az árutermelés fokozódásával. Rendkivül fontos egy más mozzanat, mégpedig az, hogy a bérmunka egyre nagyobb teret foglal el az ipari és mezőgazdasági termelésben. Ezen a téren a manufaktura külön helyet foglal el.

V.I.Lenin a következőképpen elemzi a kapitalista árutermelést: "Ilyenformán a kapitalizmus történelmi fejlődésében két mozzanat fontos: 1/ a közvetlen termelő naturális gazdaságának átalakulása árugazdasággá és 2/ az árugazdaság átalakulása tőkésgazdasággá. Ez utóbbi akkor megy végbe, amikor "már nemcsak az emberi munka terméke, hanem maga az emberi munkaerő is áruvá válik."/153/.

Visszatérve "az uj korszak" gazdasági életére, meg kell jegyeznünk, hogy a bérmunka bizonyos mértékben, a feudális rend sajátos formáiban már régóta megvolt a gyakorlatban, de többé-kevésbbé szembeszökő mértékben és aránylag szilárdan csak a 18.századi termelésben gyökerezett meg.

A bérmunka széleskörü alkalmazást először a 18.század első évtizedeiben kialakult kereskedői és paraszti nagyiparban nyert. - A későbbiek folyamán, mint látjuk, a bérmunka mind erősebb gyökeret ver ezen a területen, bár a század végéig nem szoritja ki a kenyszermunkát.

Ugyanakkor a kistermelők rétegződése következtében a bérmunka a 18. század elejétől kezdve behatol a városi és paraszti kistermelésbe is, de ez a termelés legnagyobb részében a század végéig egyszerü kisárutermelés marad. A kistermelők bomlása és a paraszti mühelyek manufakturává való átalakulása még a 18. század végén ---------

152/ Lásd, Sztálin müvei, 8.k. 23 l.
153/ Lenin müvei, 1.k. 89.l.

olyan jelenség, amely főleg nagy ipari központokra jellemző.

A "béres" a mezőgazdasági termelésben a század második felében is a "jómódu" parasztgazdaságában dolgozó idénymunkást jelenti. A parasztság zöme továbbra is közvetlen kistermelő maradt. A nemesi gazdálkodás a korszak végéig a feudális munkaszervezés alapján nyugszik. A földesuri gazdálkodás zömében megtartja külterjes jellegét, de a 17. század végétől, illetve a 18. század elejétől különböző módokon, elsősorban a rabló módon való birtokfoglalás és a parasztok kizsákmányolásának fokozása révén közeledik a bővülő piaci viszonyokhoz.

V.I.Lenin megállapitja, hogy a kapitalizmus történeti fejlődésében két jelentős mozzanat van: a natúrálgazdálkodásnak árugazdálkodássá válása és az árugazdálkodásnak kapitalista gazdálkodássá válása: "eszerint a sémát úgy kell elkésziteni, hogy feltüntesse a kapitalizmus fejlődésének ezt a két mozzanatát." /154/

Oroszországnak a vizsgált időszakban megtett gazdasági fejlődése alapján ezt a két mozzanatot a következőképpen vázolhatjuk. A 17. század folyamán, a huszas évek végétől, illetve a harmincas évektől kezdve világosan kidomborodik a naturálgazdálkodásnak árugazdálkodássá való átalakulási folyamata, bár nem fejeződik be, hanem tovább folytatódik a következő évszázadban is. De akkor már párosul a második fokozatba tartozó elemekkel, azaz megkezdődik "az árugazdálkodás kapitalista gazdálkodássá való átalakulása". Ez a folyamat erősen fokozódik a század második felében és a század végétől pedig a feudális gazdálkodás válságához vezet.

- - -

Tanulmányoznunk kell azoknak a változásoknak alapvető jellegzetességeit is, amelyek az "uj korszak" folyamán az egyes osztályok helyzetében és az osztályharc kibontakozásában a gazdaság területén végbement változásokkal kapcsolatban lezajlottak. Jelen cikkünkben csak röviden vázoljuk ezeket a változásokat.

Az általános tétel az, hogy a feudális gazdaság bonyolultabbá válik a méhében érő uj termelőerők és termelési viszonyok fejlődése révén, ez viszont azt eredményezi, hogy az "uj korszak" folyamán bonyolultabbá válnak és kiéleződnek a társadalmi ellentmondások.

A bonyolultabbá válás elsősorban a kereskedő-iparos elem - illetve mintegy "a városiak harmadik rendje" - mennyiségi és /sulyukat tekintve/ minőségi fejlődésében jutott kifejezésre.

E "rend" felső rétegének már a 17. század közepén nagy tőkéi voltak és széleskörü kereskedelmi ügyleteket bonyolitott le, rabló és kiuzsorázó alapon, az eredeti tőkefelhalmozás tipikus módszereivel.

A poszadbeli ill. kereskedő-iparos elem gazdasági fejlődése abban is visszatükröződött, hogy már a 17. század első felében külön jövedelmi-vagyoni illetéket róttak ki rájuk ötöd ill. hatod

---

154/ U.o.

formájában /ami azután később állandó adónemmé lett/ és bevonták őket különösen anyagi felelősséggel kapcsolatos szolgálatokba.

Az anyagi súlyuknak megfelelően megnőtt a "harmadik rend" politikai súlya is. Képviselőik - a tartományi gyülések állandó és aktív tagjai - érdekeik védelmében már a század derekán harcba léptek az uralkodó osztály képviselőivel, felterjesztéseket nyujtottak be és felléptek az üléseken. A legnagyobb kereskedőket az első Romanovok néha fontos gazdasági kérdésekben való döntésbe vonták be. Egyes politikusok, mint pl. Ordin-Nascsokin, tekintetbe véve a gazdaságban és a társadalomban mutatkozó uj jelenségeket, előzékenyek voltak a "poszadbeli mussikokkal" szemben és a protekcionizmus politikáját folytatták velük. /155/

A poszadlakók széles tömegei - a kereskedő-iparos alsó rétegek és a szegénység - megnőtt és fellépett a feudális állam és a poszadbelieket kizsákmányoló felső kereskedő réteg ellen. A városi felkelések egész hullámával találkozunk a 17. század közepén, mikor a poszadok magukhoz térnek a hóditók okozta pusztitások után és mikor az ipar és kereskedelem országszeete beállott fellendülése folytán megerősödnek.

Különösen éles volt a harc a nagyvárosokban - Nyvgorodban, Pszkovban, Usztyugban - elsősorban Moszkvában, amely a század közepén háromizben volt elkeseredett antifeudális harcok szintere /1648, 1662, 1682/ /156/. A déli városok és a Volga-vidék városai nagymértékben résztvettek Sz.T.Razin felkelésében.

Ezek a jelenségek mutatják, hogy a 17. században egy uj - bár összetételében távolról sem egynemü - társadalmi erő jelentkezett. A poszadlakók rétegződése a felső réteg részéről megnyilvánuló nyomás és az alsó rétegek ellenállása jegyében folyt le. Az alsó rétegek a felkelések idején az uralkodó osztály képviselői mellett a gazdag kereskedőket is verték. /157/

Oroszország gazdasági fejlődésének a 18. század kezdetétől megindulo rohamos üteme elsősorban abban mutatkozott meg, hogy megnőtt a kereskedéssel és iparral foglalkozók száma és ezek mindjobban tömörültek a városokba. Nagyszerüen szemlélteti ezt a tételt a moszkvai poszad, amelyre különös sullyal nehezedtek a feudális ál-

---

155/ Lásd K.Bazilevics, A merkantilizmus elemei Alekszej Mihajlovics kormányának gazdaságpolitikájában. Ucsonie Zapiszki MGU, Történettud. sorozat. M. 1940. I.köt. - K.Bazilevics, A kereskedőnépek kollektiv feltérképezése. Izv. AN SzSzSzR Társadalomtudományi osztály, 1932. 2.sz. - P.Szmirnov, id.m. I.köt. V. és VI. fej.

156/ Lásd Sz.Bahrusin, Az 1648.-i moszkvai zendülés. M.K.Ljubavszkij tiszteletére kiadott cikkgyüjtemény, Pétervár, 1917. - M.Tyihomirov, Az 1646.-évi pszkovi felkelés, M.1935. - M.Tyihomirov, Az 1650. évi novgorodi felkelés, Iszt. Zap. 1940. 7.sz. - P. Szmirnov, id.m. M.-L. 1948. II.köt. II.fej. - Sz.Pogojavlenszkij, Hovanscsina, Iszt. Zap. 1a. /1940/, stb.

157/ Lásd u.o. A poszadlakók rétegződéséről, lásd még: J.V.Csisztjakova id. cikkét.

lam követelményei és ennek ellenére szakadatlanul folyt ide a "bevándorlók" áramlása mindenfelől, városokból, faluról.

Az uj jelenségek fajsulyának növekedését tükrözi vissza I.Péter politikája, mely ösztönzi a kereskedő-iparos tevékenységet, megnyitja a lehetőséget a poszadba költözésre, bevezeti a városigazgatás uj rendszerét, melyben a legmódosabb rétegek vannak képviselve.

A legfontosabb jelenség, amely a beállott változásokat mutatja, az, hogy elhal a poszadok régi, szlobodák szerinti szervezete, az-az nem gazdasági, hanem területi-kozigazgatási elv alapján való beosztása. Az árutermelés és az áruforgalom fejlődésével nemcsak elkülönül a kereskedő-iparos tevékenység, hanem a kereskedő-iparos tevékenység szembe is kerül a termelő-iparossal, a kereskedő réteg a városi kistermelők tömegével. Erre mutatnak Péternek a kereskedői gildék és iparos céhek alakitásáról kiadott rendeletei.

A gazdaság területén végbemenő uj jelenségekkel kapcsolatos a nincstelenek, a városi plebs számbeli növekedése és soraik most a manufakturákban dolgozó munkásokkal is bővülnek. Ezt az uj termelő elemet Péter törvényei az "alantas emberek" közé sorozzák, kiveszik őket a "reguláris polgárok" köréből.

Igy méltán mondhatjuk, hogy a poszad formanélküli gazdasági szervezetével Péter idején megszünt valami egységes egész lenni; három, gazdaságilag eltérő csoportra bomlott, amelyből két csoport, a céhbeli és a városi szegénység, szembenállt a gildék felső rétegével. /158/ A felső réteg mindjobban kiszoritja a piacról a kistermelőt, kinyujtja kezét az ipar területére és Péter idején ugy válik ki, mint a "kereskedők kialakulóban levő osztálya".

A későbbiek során ez az osztály mind határozottabb kereteket ölt és mindinkább irányitó szerepet foglal el a városi gazdaságban. Egyrészt makacs harcot folytat a kistermelőkkel, hogy leigázza őket, másrészt pedig fellép az uralkodó osztály ellen, védi a kereskedelmi-ipari téren elfoglalt monopolhelyzetét.

Az 1771. évi "pestilázadás", melyben résztvettek mind az iparos-kistermelők, mind a segédmunkások, a manufakturák "mühelymunkásai" - szembeszökően mutatja, hogy milyen antagonizmus állt fenn a városi tömegek és a feudális és kereskedő felső rétegek között és milyen harc dult közöttük.

Erzsébet és II.Katalin nemesi kormánya védte osztálya érdekeit és ugyanakkor számbavette a felemelkedőben levő kereskedő-osztály követelményeit is, ami arról tanuskodik, hogy az uj termelőerők fejlődésével mennyire megnőtt a kereskedők jelentősége.

Máskép reagált a kormány a másik erő - a proletárosztállyá alakulástól még messze álló manufakturamunkások - növekedésére. Már II.Katalin kormánya félt ettől az erőtől. "Nagy elővigyázatlanság volt Moszkvában olyan hatalmas manufakturákat felállitani - jegyezte meg Katalin - mert a manufakturák munkásainak rendkivül nagy száma még jobban elmérgesiti ebben a városban már egy év-

---

158/ Lásd J.Zaozerszkaja, A moszkvai poszad I.Péter idején, Vopr. Iszt. 1947. 9.sz.

század óta ugyis elég nyugtalan állapotot." /159/ Ez a "rendkivül nagy" szám akkor Moszkvában tiz-tizenkét ezret tett ki. De nemcsak arról volt szó, hogy a számuk tulnagy lett volna, hanem inkább arról, hogy a nagyipar megindulásával egyre elszántabb harcot kezdtek el.

Kibontakozott a munkára rendelt parasztok mozgalma az első manszeliszi vasgyárakban; később, a 17.század végén, kitört a parasztok fegyveres felkelése a kizeszki községi körzetben /Olenyeci járás/. Sokkal szélesebb méreteket öltött ez a harc Péter idején, mikor megnövekedett a nagyipar. A harc leginkább passziv formában folyt, állandóan napirenden voltak a parasztok szökései, de néha nyilt akciókban is kirobbant.

Különösen elszánt és szervezett formát öltöttek a nagy városi és főleg a moszkvai - manufakturák munkásainak akciói. 1717-ben az akkori időkhöz képest tömeges /1362 munkás/zendülés robbant ki a Takács-udvarban, és rögtön utána 1722-ben a Posztó-udvarban. Az elégedetlenség az 1730-as években ujból fellángolt és makacs, hosszadalmas harccá fajult./160/ Ugyanesak ebben az időszakban zajlik le a kazáni Drjablov-manufaktura munkásainak ellenálló mozgalma, és ugyanekkor a harmincas évek végén indul meg a mozgolódás a Genosarov vászonkészitő manufakturában, amely kisebb szünetekkel folytatódik a negyvenes években és 1752-ben éri el kulminációs pontját./161/

Ezek mind tömegmozgalmak voltak. A munkások százai éltek panaszszal "sérelmeik" miatt,abbahagyták a munkát, és minden fenyegetés, verés, és éhinség ellenére sem álltak munkába. A harcnak ez az uj formája az első Péter-féle manufakturákban született meg. A munkások szakmai jellegü követelményekkel léptek fel, harcoltak a munkabér leszállitása, a munkafeltételek rosszabbodása,és nem rendeltetésszerü munkabeosztásuk stb.ellen. Az 1736.évi rendelet kapcsán egy ujabb mozzanat jelent meg a harcban - tiltakozás a manufakturához való kötés ellen.

A manufakturák munkásainak már első mozgalmai sokkal tömörültebbek voltak, mint a parasztfelkelések. Rendszerint fegyveres erővel nyomták el őket.

A kormány "körültekintése" különösen fokozódott, mikor a „pestiszendülés" alkalmával Moszkvában egyesülten léptek fel a nincstelen és elnyomott emberek, akik között az első sorokban a manufakturák munkásai álltak. /162/ Ugyanakkor fokozták a harcot a kohó-

---

159/ II.Katalin müvei,XII.köt.Önéletrajzi feljegyzések. Szentpétervár, 1907.643.l.

160/ Lásd J.Zaozerszkaja, A manufakturák I.Péter idején. 143-144.l.- J.Zaozerszkaja, A Manufakturák Moszkvában a 18. század közepén. Iszt.Zap.33.sz. /1950/ 152-156.l.

161/ Lásd "Dokumentumgyüjtemény a 18.században a jobbágyi manufakturákban lezajlott zendülések történetéből." M.-L.1937.

162/ Lásd P.Alefirenko, A moszkvai pestiszendülés 1771-ben. Vopr.Iszt. 1947. 12.sz.

és bányaipari munkások is, főleg a parasztok /mind a jobbágyparasztok, mint a munkára rendelt parasztok/. Mozgolódtak a munkások a kincstári és magánüzemekben is. /163/.

A parasztok első fegyveres felkelései /amelyekről tudomással birunk/ a 18. század huszas éveiben zajlottak le. Egyes üzemekben később is voltak mozgolódások, erre például szolgálhat a parasztoknak a ramodanovi megyében lezajlott fegyveres ellenállása, mikor 1752-ben a Gyemidov-család egyes gyáraiba rendeltek őket munkára. /164/

A parasztok harcoltak üzemhezkötésük ellen különösen olyan üzemeknél, amelyek állami kezelésből magánkézbe mentek át, harcoltak a jobbágyi kizsákmányolás ujabb formái ellen. Ezzel együtt azonban néhány gazdasági követeléssel is felléptek, ugyanugy, mint a városi manufakturák munkásai.

Hasonló mozgalmak folytak le az ötvenes-hatvanas évek végén azokban a volt kincstári üzemekben, amelyek akkor kerültek át a mágnások - a Suvalov, Voroncov, Jaguzsinszkij család - kezébe. /165/ Éppen ez az átmenet váltotta ki a parasztok ellenállását, mert ugyanugy, mint a Miljakov üzemek dolgozó parasztjai az 172o-as években, nem akartak magánkézbe kerülni. Az 177o-es években a bánya- és kohóipari parasztok harca beleolvadt a tömegeket megmozgató Pugacsov felkelésbe.

Az üzemekben dolgozó parasztok harcában a városi manufakturákban dolgozó munkások mozgalmaival közös vonásokat figyelhetünk meg /munka-abbanhagyás, gazdasági követelések/, de harcuk erősebben ösztönös jellege inkább a parasztmozgalmakkal való rokonságot tüntet fel.

Mindenesetre az ipari üzemekben dolgozók harca, amely az 171o-172o-as évektől speciális harci formát ölt, rendkivül bonyolulttá tette az osztályharcot, uj vonásokat vitt bele és a kormány már akkor felfigyelt az erről az oldalról fenyegető veszélyre.

Az uj termelőerők fejlődése behatással volt a feudális társadalom fő termelő osztályának - a parasztságnak - a helyzetére is. Az áruviszonyok fejlődésével növekedtek a feudális állam és az uralkodóosztály kivánalmai is, ujabb nagy jövedelmekre szomjaztak. Ezek kielégitésének forrása pedig a parasztság volt. Ezért fokozzák a kizsákmányolást azáltal, hogy növelik a /különösen pénzbeli/ földbért és a robotot különböző legváltozatosabb formáiban. Különösen elviselhetetlen lett a kizsákmányolás a 18. század eleje óta, amint ezt Sztálin elvtárs ki is emelte, hogy Péter idején a parasztokról "három bőrt nyuztak le".

163/ Lásd J.Zaozerszkaja, A munkára rendelt és jobbágyparasztok a magánkézben levő vasüzemekben a 18. sz. első negyedében. Iszt. Zap. 12.sz. /1941/

164/ Lásd "Dokumentumgyüjtemény a 18. században a jobbágymanufakturákban lezajlott zendülések történetéből". M.-L. 1937.

165/ Lásd V.Szemevszkij, A parasztok II.Katalin uralkodása alatt. SzPV. 19o1. II.köt. 322-349.l.

föld és a munkáskéz utáni hajszában az uralkodóosztálynak a 17. század derekán sikerül elérnie a paraszt személyére és tulajdonára aló jogának törvényes szentesitését. Péter és utódainak rendelkeései azután megerősitik mindezt. A végleges röghözkötés még szaadabbá tette a földesurak kezét, a 18. század közepén már hallatan méreteket öltött a kizsákmányolás.

jobbágyi viszony egyre szélesebb köröket ölelt fel, kiterjeszkeett egyre ujabb területekre és a lakosság egyre szélesebb csoportaira és a soknemzetiségü orosz állam kebelébe tartozó nemzetiségeet fenyegette. A jobbágyi elnyomás fokozására a parasztság mé éleebb harccal válaszolt. A harc robbanásszerüen tört ki, mint pl. a azin és Pugacsov vezette fölkelésekben.

felkelések közötti időközökben a parasztság szünet nélkül tartó llenállása a tömeges szökésekben és az egyes feudális urak elleni yilt akciókban nyilvánult meg. Ilyen akciók indultak a harmincas, egyvenes, ötvenes, hatvanas években és később is. V.I.Szemevszkij egemliti, hogy ezek a fellépések az 176o-as évek elején fokozódak, mert a parasztok látták, hogy a felszabaduláshoz füzött reméyeik füstbementek, pedig a "nemesi szabadságot" kimondó rendelet egjelenése után ezek a reménykedések erősek voltak. A parasztmozalmak fellendülésében az 176o-as évek végén - Szemevszkij szerint némi "lanyhulás" állt be. /166/

fokozódó jobbágyi elnyomás és a kizsákmányolás erősödése ellen rányuló tömeges parasztfelkeléseknek közös vonásaik voltak és veeségük okai azonosak voltak. A felkelések egyre fenyegtőbbé váltak, ert a parasztok szövetségesekre találtak az elégedetlen városi töegek, a manufakturák munkásai, valamint az Oroszországhoz csatolt erületek nemzetiségei között.

z utóbbiak harca önálló jellegü is volt. Különösen makacsok és hoszzuak voltak a baskirok felkelései, a 17. században kezdődtek és a 8. század első éveitől kezdve még jobban erősödtek. Ezek a felkeléek folytatódtak a harmincas években is /167/ és az 175o-es évek legrősebb felkelésébe torkollottak.

vizsgált időszak társadalmi jelenségeinek rövid elemzése azt muatja, hogy ezalatt az időszak alatt a társadalmi viszonyok a gazaságban végbement változásoknak megfelelően bonyolultabbakká és fezültebbekké válnak. A feudális társadalom fő osztályai mellett uabb társadalmi csoportok jelennek meg és az osztályharcnak uj forái tünnek fel. De fő vonala továbbra is a termelők fő tömegének - parasztoknak - a feudális földbirtokosok elleni harca marad.

harc a felszin alatt szakadatlanul tovább folyik, időszakos kirobanásai /Razin és Pugacsov felkelései/ megrázzák az államot és arra ényszeritik az uralkodó osztályt, hogy minden eszközzel felfegyverezzen a tömegeknek kordában tartására. A városi felkelések és a maufaktura-munkások harca még csak kiélezik és fokozzák ezt az osztályarcot.

66/ ez [illegible] is mutatja, hogy az illető időszak egységesen a feudá-
Lásd V.Szemevszkij, id. m. Szentpétervár, 19o3. I.köt. 419-459.1.

67/ Lásd N.Usztyugov, Az 1737-1739-es baskir felkelés. M.-L. 195o.
- Sz.Szolovjov, Oroszország története, V.könyv, 826-827, 97o-972. hasáb.

Már ez maga is mutatja, hogy az illető időszak egységesen a feudális korszak egy részét képezi. Ezért nem lehet két minőségileg különböző korszakra bontani, az első felét - a 17. századtól a 18. század hatvanas éveiig terjedő időszakot - a feudális korszakba utalni, s az 1760-as évekkel kezdeni az oroszországi kapitalista viszonyok történetét.

De az osztályharc kirobbanásai a gazdaság területén végbement /általunk megvizsgált/ eltolódásokkal együtt képezik az alapot az "uj időszak" belső felosztására.

A gazdasági jelenségek elemzése révén kidomborodó két határvonalat /az egyik a 18. sz. eleje és a másik a 18. sz. utolsó évtizedei/ az éles osztályharc mozzanatai is jelzik. Az első határvonalat az 1707-1708-as parasztfelkelések, az asztraháni városi és a baskir nemzetiségi felkelések. Ez volt az általános válasz a kizsakmányolásnak az árugazdaság növekedésével kapcsolatos fokozódására. A 18. század utolsó évtizedei a Pugacsov-felkelés jegyében telnek le. A Pugacsov-felkeléstől közvetlen szálak vezetnek az 1790-es években a kormányzóságok háromtizedét magával ragadó parasztmozgalmakhoz.

- - -

Összefoglalva: Oroszország történetének "uj korszakát" az uralmon levő feudális formáció méhében a társadalmi gazdálkodás uj uklad-jának létrejötte és fejlődése s ezzel együtt a társadalmi ellentétek és az osztályharc kiéleződése jellemzi.

Az "uj korszak" a 17. század huszas-harmincas éveiben kezdődik. A korszakot két belső határvonal három fő szakaszra osztja.

Az első szakasz: A 17. század huszas-harmincas éveinek végétől a 18. század elejéig /a tizes évekig/ . A szakasz jellemző vonása az egyszerü árutermelés növekedése és "a területek közötti fokozódó csere", ami megfelel "a kapitalizmus fejlődéstörténetében" az első fentjelzett mozzanatnak. /Lenin/.

A második szakasz: Tart a 18. század tizes éveitől a nyolcvanas-kilencvenes évekig. Jellemzi az egyszerü árutermelés kapitalista árutermeléssé való átalakulásának eredete. A termelés különböző területein kezdik felhasználni a bérmunkát.

A harmadik szakasz: Tart a 18. század végétől az 1861. évig. Ez az időszak a kapitalista uklad fejlődésének hatása alatt hanyatló és válságba jutó feudális formáció korszaka.

Természetesen világos, hogy minden szakaszban nemcsak a termelőerők és termelési ill. gazdasági viszonyokban történtek változások ill. eltolódások, hanem a felépitményben is uj jelenségek léptek fel, amelyek hozzájárultak ezen eltolódások megerősödéséhez.

-.-.-.-.-.-.-

Megjelent a Voproszi Isztorii 1951. 12. számában.

ROLLER M.:

Az 1952. évi történeti kutatási terv elkészitéséről. /1/

Mihail Roller: Cu privire la intocmirea programului de cercetari istorice pe anul 1952.

OKK: B 5612

Történetkutatásunknak általában, és ennek keretében az 1952. évi történetkutatási terv összeállitásával kapcsolatos vitáknak célja a nép küzdelmes multjának feltárása és Románia teljes és igazi történetének elkészitése.

A társadalom fejlődésének igazi története, az emberi társadalom tudományos története a konkrét tények segitségével feltárja a társadalom fejlődésének, a régi, elhalóban levő és az uj, a győzedelmeskedő és fejlődő közti harcnak törvényszerüségeit.

A marxizmus-leninizmus klasszikusai rámutattak arra, hogy a jelenségeknek történeti szempontból való megértése nélkül lehetetlen a természeti és társadalmi fejlődés törvényeinek tudományos vizsgálata.

Marx, Engels, Lenin és Sztálin rámutattak arra, hogy a történettudománynak meg kell magyaráznia és fel kell tárnia a nép, a munkásosztály forradalmi harcát, beleértve a proletáriátus diktaturájának korszakát. Enélkül a proletáriátus nem képes felépiteni az uj szocialista és kommunista társadalmat.

A marxizmus-leninizmus klasszikusai tanitásainak alapján hazánkban elkezdődött történetkutatások a szocializmus épitésének szolgálatában állanak, a szovjet történetkutatástól tanulnak és annak példamutatását követik.

Az 1952. évi történetkutatási terv megvitatása olyan feltételek között megy végbe, amikor egy egész sor, azelőtt tisztázatlan elméleti kérdés ma már világosan áll előttünk s ezek segitenek hozzá, hogy meglássuk az igazságot a román nép történetében is.

Egy évvel ezelőtt jelent [illegible] tudomány [illegible] kérdést tisztázott [illegible] felépitmény [illegible] szerepét az alap fejlődésében, a nézetek harcának jelentő-

---

1/ 1951 október 9-én a Román Népköztársaság Akadémiája Történeti és Filozófiai Intézetének a bukaresti, iasi és kolozsvári történeti és filozófiai intézetek és tanszékek küldötteinek részvételével tartott kibővitett ülésén készült és a határozatok alapján leröviditett gyorsirási jegyzőkönyv.

ségét, amely elősegiti a tudomány fejlődését, stb. stb.

Sztálin elvtárs munkájának egyetlen tézisével foglalkozom. "Marxizmus és nyelvtudomány" c. munkájában Sztálin elvtárs ezt mondja:

"Ami a további fejlődést illeti, a nemzetségi nyelvektől a törzsi nyelvekhez, a törzsi nyelvektől a népek nyelvéhez, a népek nyelvétől a nemzeti nyelvekhez - a nyelv, mint a társadalomban élő emberek érintkezésének eszköze, a fejlődés minden szakaszában közös és egységes volt a társadalom számára, egyenlő mértékben szolgálta a társadalom tagjait, függetlenül azok társadalmi helyzetétől."/2/

Amikor Sztálin elvtárs a nemzetségi, törzsi, népi és nemzeti nyelvekről beszél, egyben rámutat arra is, hogy mik voltak történeti egymásutánban az emberek társadalmi kapcsolatai. Történetkutatásunk szempontjából ennek a ténynek döntő jelentősége van.

Ismeretes, hogy a történeti kor kezdetén, az emberi társadalom fejlődésének alsó fokain az emberek kis csoportokat alkottak. Később megjelentek a rokoni kapcsolatokon alapuló közösségek. Az ősközösségi társadalom alapsejtje a nemzetség volt, amely kezdetben a matriarchátuson, később, egy magasabb fejlődési fokon a patriarchátuson alapult.

Összeházasodás folytán több nemzetségből kialakult a törzs.

Amilyen mértékben fejlődtek az ősközösség termelőerői, olyan mértékben vált bonyolulttá a nemzetségi és törzsi szervezet. Az ősközösség felbomlása és az antagonisztikus osztályokra bomló társadalomra való áttérés és az állam kialakulása alapvető változásokat idéztek elő az emberek társadalmi kapcsolatainak és viszonyainak jellegében. A nép /narodnoszty/ megelőzi a burzsoá nemzettéválást. I.V.Sztálin a marxizmus-leninizmus klasszikus meghatározását adja a nemzetről:

"...a nemzet az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, amely négy fő ismerv közössége alapján, mégpedig: a nyelv közössége, a terület közössége, a gazdaság közössége és a nemzeti kultura jellegzetes sajátosságai közösségében megnyilvánuló lelki alkat közössége alapján keletkezett." /3/

A kapitalista termelési viszonyok a burzsoá nemzet alapjául szolgálnak.

A "Bolsevik" c. folyóirat 1951. 6. száma rámutat arra, hogy a kapitalizmus előtti termelési viszonyok a népek /narodnoszty/ gazdasági alapjául szolgálnak. A kapitalizmus előtti gazdasági viszonyok, pl. a feudális termelési viszonyok történeti sajátosságai a gazdasági szétaprózódottságban és az illető nép széttagoltságában tükröződnek.

A népek /narodnoszty/ a kapitalizmus előtt történetileg létre-

---

2/ A szovjet nyelvtudomány kérdései, Budapest 1950. 229.l.
3/ Sztálin művei, 11.köt. 363.l.

jött emberi közösségek bizonyos nyelvi, területi közösséggel, valamelyes gazdasági és lelkialkati közösséggel birnak, amely a nép által létrehozott kultura közösségében nyilvánul meg. Ahogyan Sztálin elvtárs tanitja, "a nemzet elemei - a nyelv, a terület, a kulturális közösség, stb. - nem az égből hullottak, hanem lassanként jöttek létre, még a kapitalizmuselőtti időszakban. De ezek az elemek csak csirájukban voltak meg, s a legjobb esetben csak potenciát, lehetőséget jelentettek olyan értelemben, hogy a jövőben, bizonyos kedvező körülmények fennforgása esetén, nemzet kialakulására vezethettek. A lehetőségből csak a felfelé haladó kapitalizmus időszakában lett valóság, amikor már volt nemzeti piac, amikor már voltak gazdasági és kulturális központok." /4/

A nép kialakulása nem jelenti a törzsek azonnali eltünését. A nép nem a törzsek számtani összeadása által jön létre. A törzsek néppé való egyesülése viszont nem vezet szükségszerüen a törzsek közötti különbségek teljes eltünéséhez. A létrejött népen belül általában évszázadok során megmaradnak valamelyes törzsi sajátosságok.

Azoknak a kérdéseknek elmélyitése és tanulmányozása, amelyeket Sztálin elvtárs felvetett, óriási segitséget jelent számunkra hazánk történetével kapcsolatos kérdések megoldásában. Ennek a folyamatnak tanulmányozása hazánk területén, különösen a feudális viszonyok kialakulása és megszilárdulása idején, amikor még nyomai vannak a törzsi maradványoknak, segitségünkre van igen sok, a román nép kialakulásával és későbbi fejlődésével kapcsolatos kérdés megoldásában.

Sztálin elvtárs nye[illegible]yi munkája alapján a szovjet szakirodalom, a Szovjet Tud[illegible]os Akadémia Történettudományi Intézetei uj témákat, azelőtt tanulmányozásra nem került kérdéseket vetettek fel. Az Izvesztyija Akagyemii Nauk, SzSzSzR, Szerija Isztorii i Filoszofii legutóbbi száma a Tudományos Akadémia moszkvai Történeti Osztályának és a Történettudományi Intézet Tudományos Tanácsának vitáit közli. Ezek előbbre visznek bennünket kutatásainkban.

A marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanulmányozása és a szovjet történettudomány tapasztalatai tovább fogják gazdagitani nemzeti történetirásunkat.

Hazánk történetének alig van olyan alapvető kérdése, amellyel Marx, Engels, Lenin és Sztálin ne foglalkoztak volna.

Csak néhány példát emelek ki.

Marx rámutat arra, hogy Moldva egy része a "halicsi fejedelemséghez tartozott". /5/

Hogy ezt a kérdést tisztán lássuk, a halicsi fejedelemséggel foglalkozó irodalomra forditottuk figyelmünket.
A 11-12. században a feudális alapokon szervezett halicsi fejedelemség gazdasági és kulturális tekintetben igen fejlett volt.

4/ Sztálin müvei, 11.köt. 366-367.l.
5/ Marx-Engels Archivum, VIII.köt. 150.l.

fejedelemség határai nyugaton az észak-keleti Kárpátokig terjedtek, délen elérték a Dunát és a Fekete tengert magukba foglalva a Szeret, a Prut és a Dnyeszter alsó folyását.

A "Szlovo o polku Igoreve"-ben /Igorének M.Beniuc fordításában nemrég jelent meg uj kiadása hazánkban/, amely a 12.században keletkezett, az ismeretlen szerző Jaroszlav halicsi fejedelemről /1152-1187/ azt mondja, hogy ez "a Duna kapuit bezárta...egészen a Dunáig szolgáltatott igazságot."

Ebből az következik, hogy, mint a halicsi fejedelemségnek egy része, Moldva egyik fele már a 11-12.században feudális alapokon volt megszervezve.

Moldva területén kenézségek és vajdaságok léteztek, s ezek a halicsi fejedelemmel a feudális hierarchiának megfelelő kapcsolatban állottak.

Moldvában a 11-12.században feudális berendezkedés volt. A feudális berendezkedés tehát hazánkban sok évszázaddal előbb jelenik meg, mint ahogyan azt a polgári történészek állitották, amikor rászánták magukat, hogy elismerjék általában a feudálizmus létét hazánkban. Ebből következik az is, hogy pl. Moldva nem volt olyan elmaradott és civilizálatlan, mint amilyennek a polgári történészek beállitották.

A példák egész sorát említhetnénk. A közelmultban a bukaresti Történettudományi Intézet vitát rendezett, melynek keretében P.P. Panaitescu Stefan cel Mare szerepének és jelentőségének csökkentésére tett kisérletet.

Nem elemezzük itt Stefan cel Mare uralmának jellegét és jelentőségét.

Rá kell azonban mutatnunk arra, hogy Marx, - aki Stefan cel Mare harcait tanulmányozta - foglalkozott a vaslui csatával és ebből az alkalomból Stefan hadseregének összetételéről átfogó értékelést adott. A vaslui csatáról beszélve Marx azt mondja, hogy "a moldvai sereg /40.000 gyengén felfegyverzett ember, egyenesen az ekéből elhozott parasztok, 5000 magyar katona..., és 2000 lengyel/, mely a töröknél sokkal gyengébb volt, azt teljesen tönkreverte, s csak kevés török mentette meg életét, négy pasa ottveszett, 100 zászlót zsákmányoltak." /6/

40.000 paraszt, akik egyenesen az ekéből jöttek. Ime Stefan seregének szociális alapja. Ezek a parasztok azért jöttek, hogy harcoljanak és hősiesen harcoltak, egy nagy és igazságos ügyért: Moldva függetlenségének megvédéséért.

És győztek.

A marxizmus-leninizmus klasszikusai bőven foglalkoznak hazánk történetének sok más döntő momentumával.

"A német parasztháboru"-ban Engels bőven tárgyalja Dózsa parasztfelkelését. Rendkivüli jelentőséggel birnak számunkra történetünk

---

6/ Marx-Engels Archivum, VII.k. 203.l.

kutatása szempontjából Sztálin elvtárs megállapitásai a központositott államok kialakulásáról Kelet-Európában. I.V.Sztálin rámutat arra, hogy "...Európa keleti részén a központositott államok kialakulása, mivel az önvédelem követelményei /törökjárás, mongoljárás stb./ siettették, a feudalizmus felszámolása előtt, tehát a nemzetek kialakulása előtt ment végbe." /7/

A román történet egyes konkrét tényeinek elemzése ennek a megállapitásnak a fényénél kétségkivül sokat meg fog oldani történeti kérdéseink közül.

V.I.Lenin irt az 1907. évi parasztfelkelésről.

I.V.Sztálin 1928-ban a romániai forradalom fejlődéséről a következőket mondja:

"Azokon az országokon kivül, ahol fejlett a kapitalizmus és a forradalom győzelme azonnal a proletariátus diktatúrájához vezet, vannak még olyan országok, ahol a kapitalizmus kevéssé fejlett, ahol hübéri csökevények vannak és az antifeudális tipusu, speciális agrárkérdés még megoldatlan /Lengyelország, Románia stb./, ahol a kispolgárságnak, különösen a parasztságnak okvetlenül komoly szerepe lesz a forradalmi kirobbanás esetén és ahol a győzelmes forradalomnak, hogy a proletáriátus diktatúrájához vezessen, szüksége lehet és egész biztosan szüksége is lesz néhány olyan közbenső fokra, mint mondjuk a proletariátus és a parasztság diktatúrája." /8

Ime néhány azok közül a döntő kérdések közül, amelyekkel a marxizmus klasszikusai foglalkoznak.

Mélyitsük el tehát a marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanulmányozását. Az ő munkáiknak fényénél állitsuk össze munkatervünket és igy tanulmányozzuk az 1952-re beütemezett kérdéseket.

* * *

Munkatervünk összeállitásában segitségünkre vannak kormányunknak a szocialista iparositásra, a mezőgazdaság szocialista átalakitására, a formailag nemzeti, tartalmilag szocialista kultura megteremtésére vonatkozó határozatai, továbbá Pártunk vezetőinek munkái, Gh.Gheorghiu-Dej stb. elvtársak cikkei és beszédei. Nemrég jelent meg Gh.Gheorghiu-Dej elvtárs "A Párt 30 éves harca Lenin és Sztálin zászlaja alatt" c. beszámolója.

Ez a beszámoló szintén sok kérdést vet fel a történeti, gazdasági és filozófiai kutatások számára.

Gh.Gheorghiu Dej elvtárs rámutat arra, hogy "A Román Kommunista Párt népünk történelmi fejlődésében egy hosszu ideig tartó folyamatnak az eredménye, annak az évszázados harcnak az eredménye, melyet népünk a társadalmi és nemzeti felszabadulásért vivott és melyet a forradalmi munkásmozgalom folytatott és magasabb fokra

---

7/ Sztálin müvei, 5.köt. 17.l.

8/ Sztálin müvei, 11.köt. 168-169.l.

emelt." Ez azt jelenti, hogy a proletariátus nemcsak folytatja a mult tapasztalatát, hanem tanulmányozza és továbbfejleszti ezt a tapasztalatot, a román nép forradalmi harcát, a proletariátusunk harci tapasztalatával, a nemzetközi proletariátusnak Lenin és Sztálin nagy Bolsevik Pártja vezetése alatt szerzett tapasztalatával.

Mindezek a román nép egész forradalmi harci hagyományát magasabb fokra emelik. Ilyenmódon a román nép uj harci fegyvereket nyer a forradalom vivmányainak megvédésére, országunk szabadságának és függetlenségének megvédésére.

Gheorghiu-Dej elvtárs beszámolójában rámutat arra, hogy a román proletariátusnak "már a 19. század végén az vált történelmi feladatává, hogy előbbrevigye a társadalmat, az lett a feladata, hogy forradalmi uton a polgári demokrácia felé haladó szükséges átalakulásoknak vezetője és irányitója legyen." A proletariátus feladatává vált tehát, hogy ne csak a munkásosztály érdekeinek védelméért folytasson harcot, hanem egyben a román nép nemzeti érdekeiért folytatott harcot is vezesse.

Gh. Gheorghiu-Dej elvtárs alkotó módon alkalmazta a marxizmus-leninizmus tanitásait és a Román Kommunista Párt megalapitásának 30 éves évfordulója alkalmával tartott beszámolójában kiemelte azokat a sajátos feltételeket, amelyek között országunkban a polgári-demokratikus forradalom befejeződött, a szocialista forradalom és a szocializmus épitése végbemegy. Ezek a kérdések elválaszthatatlanul hozzátartoznak Románia uj és legujabbkori történetének kutatásához, valamint tudományunk mindenfajta kutatásához. Ezeknek a megállapitásoknak kell 1952. évi munkatervünk alapját képezniük.

\- - -

1952. évi munkatervünket kedvezőbb szervezési feltételek között állitjuk össze, mint a múltban. Az akadémikus-küldöttségnek a Szovjetunióba tett multbeli látogatásából levont tanulságok alapján az Akadémia Elnöksége Traian Savulescu professzor, elnök elvtárs beszámolója nyomán határozatot hozott.

A határozat előirja a munkatervek elkészitésének módját is, hogy azok átfogóak és reálisak legyenek. A határozat értelmében a kérdések az Intézetek osztály-kollektivái, az Intézetek kollektivái, az Akadémia illetékes osztályai által a minisztériumi kiküldöttek jelenlétében kerülnek megvitatásra. Ezeknek a kérdéseknek magukban kell foglalniok a szocializmusnak a Román Népköztársaságban folyó épitésével kapcsolatos problémáit.

Az Akadémia Elnöksége határozatának végrehajtása megkezdődött. Az Akadémia Történettudományi Intézetének a bukaresti, iasi, kolozsvári történeti és filológiai intézetek küldötteinek, a közoktatásügyi minisztérium képviselőinek részvételével megtartott gyülése azért jött össze, hogy népi demokratikus országunk, a román nép, a béke védelme közvetlen érdekeinek megfelelő munkatervet állitson össze.

Ugyancsak az Elnökség határozata alapján az V. [illegible]

annak a feladatnak a teljesitéséhez, hogy a kutatásokat összeegyeztesse és irányitsa. Ez számos zavart és hibát fog kiküszöbölni, melyeket az elmult évben az osztály és egyes intézetek vezetőségei elkövettek.

Az 1952. évben megvalósitandó munkánk alapjához hozzájárul saját tapasztalatunk gazdagodása, amelyet az Akadémia bukaresti, kolozsvári, iasi történeti intézeteiben kifejtett munka során nyertünk.

A történettudomány terén országunkban az összes becsületes kutatók saját tapasztalatukból győződtek meg arról, hogy sok élért eredményt annak a ténynek köszönhetünk, hogy a marxista-leninista tanitást, a Román Népköztársaság ideológiai fegyverét elsajátitani és alkalmazni kezdtük.

Egyre többen jövünk rá arra, hogy a kozmppolita, az imperializmust kiszolgáló polgári történettudomány milyen szakadékba zuhant.

A szétbomlásnak a legtipikusabb példáját az Amerikai Egyesült Államokban találjuk.

Mult év augusztusában ült össze Kaliforniában az amerikai közép- és felsőfoku oktatás történész-professzorainak évi konferenciája. Ezen az értekezleten a new-yorki Columbia egyetem tanára, Allan Newis, Amerika történetének felülvizsgálására és ujból való megirására kérte kollégáit, hogy a pénzembereket és nagyiparosokat illető birálatokat küküszöböljék. Az uj történeti előadásokban - mondta Newis professzor - Morgannak és Rockefellernek ugy kell szerepelniök, mint vezetőknek, mint "anyagi fejlődésünk hőseinek". Könnyen megérthető, hogy az amerikai polgári történészek, szolgai minőségükben uraikat szolgálják. Morgant, Rockefellert dicsőitik. De nem elégszenek meg ezzel az ujjáértékeléssel.

Az amerikai polgári történetirók azt tartják, hogy a négerek rabszolgai kizsákmányolása nagy szerencse volt a négerekre nézve, mert "közelebb hozta őket az amerikai civilizációhoz".

Az amerikai polgári történészek különösképpen nem szenvedhetik el a népeknek országuk függetlenségéért folytatott harcát. Számukra "a bürokrácia, militarizmus, háboru, munkanélküliség, szegénység, elnyomorodás ... az egyes független nemzeti államok létezésének következményei. /E.Reves, "The Anatomy of peace," New York, 1945./

Ennek a teoriának a célja világos: az amerikai imperializmus világuralmi törekvéseit szolgálja. Ennek a célnak a szolgálatában az amerikai polgári történészek megkezdték a történet periodizációjának "revizióját".

Az amerikai polgári történészek megállapitják, hogy már nem ó-, közép- és ujkori történelemről, hanem

a/ földközi
b/ európai és
c/ atlanti korszakról kell beszélnünk.

/Halecki, "The Limits and Division of European History", London-New-York, 1950/.

Mivel az amerikai imperialistáknak sikerült ideiglenesen alávetniök egy sereg nyugateurópai országot, Halecki kijelenti, hogy az antlanti éra győzelmét Európának az a fele fogja élvezni, amelyik Amerikával egyesül.

Az atlanti érának ez a győzelme azonban nem valósult még - és, hála a kis népek harcának, nem is fog megvalósulni -, ezért a polgári történészek Amerikában a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni háborura uszitanak és az uj történelmi előadásokat háborus szellemben készitik el, az amerikai imperializmus leigázó céljait szolgálván. Az angol és francia, stb. reakciós történészek Washington csatlós kormányainak szolgálatában állanak és olyan elméleteket igyekeznek kiagyalni, amelyek saját országaik nemzeti függetlenségét alapjaiban támadják meg.

A kapitalista országokban a legszámottevőbb történészek haladó álláspontun vannak. Elég ha Du Bois történész-rofesszornak, a Béke Világtanács tagjának nevét emlitjük, aki szembeszáll az amerikai imperialisták üldözésével /Du Bois professzor és munkatársai ellen Amerikában koholt perre hivatkozunk/ és a béke ügyét és a haladást védelmezi.

Országunkban a történetkutatás, mely a világ leghaladóbb tudományának, a szovjet tudománynak példáját követi, arra törekszik, hogy kikutassa az igazságot népünk dicsőséges harcos multjára vonatkozólag, ápolja a hazafiságot és a népek közötti barátságot és a béke és szocializmus nagy ügyét igyekszik szolgálni. Ezen az uton elindulva, a történettudomány kutatói hazánkban munkájukkal gazdagitották tapasztalatukat és még eredményesebben szolgálhatják országunk formájában nemzeti, tartalmában szocialista kulturájának fejlődését.

- - -

1951-ben a történetkutatás területén termékeny, eredményes munka folyt.

A Román Népköztársaság ókori történetét illetően Moldvában ásatások folytak, amelyek az emberi települések folytonosságát igazolják Moldva területén az emberi társadalom fejlődésének különböző szakaszaiban. Sokezer évvel ezelőtt Moldva területén emberi települések, kultura és civilizáció léteztek. Ezt a fejlődést azért kutatjuk, hogy hazánk történetét egész gazdagságában bemutassuk.

Az ásatások Erdélyben /Grădistea Muncelului/ azt mutatják, hogy országunk területén még a római hóditás előtt fejlett kulturáju emberi települések léteztek.

Eredményeink különösképpen a prefeudális és feudális régészet terén vannak. Ebben az évben a Maros mellett, Moresti-en, egy 10 hektáros területen egy 10-11. századból származó nagy szláv-vlah várat fedeztek fel. Dinogetiában folytatták a 10-11. századi szláv település feltárását.

Azt hisszük, hogy a Suceava-n elkezdett ásatásokkal komoly fordulóponthoz jutottunk. A polgári-nagybirtokos történetirás nem

igyekezett értékesiteni nemzeti kulturánknak azt a kincsestárát, amelyet Suceava képvisel. Az ezelőtt 50 évvel egy német által folytatott ásatásokon kivül a polgári nagybirtokos kormányzat alatt Suceavaban semmiféle kutatást nem kezdeményeztek. Nem egy egyszerü várról van szó, hanem egy fontos müemlékről országunk történetének abból az idejéből, amely hozzá fog bennünket segiteni ahhoz, hogy megismerjük, milyen civilizációt ért el Moldva a 15-16.században, hozzá fog segiteni ahhoz, hogy megismerjük ebben a korban az uralkodók, a bojárok, a mesterek, a parasztok, népünk, általában az összes társadalmi erők életmódját.

Azt hisszük, hogy a suceavai régészeti ásatások kiszélesitésével országunk történettudománya fontos adatokkal fog gazdagodni.

A középkori történettudomány terén más eredményeket is elkönyvel - tünk.

1949-ben, amikor első izben merült fel az okmánygyüjtemény problé - mája, tapasztalatgyüjtés céljából csak a 16.és 17.századot vettük figyelembe. Nem volt arról szó, hogy csak ezeknek az okmányoknak a kiadásával megelégedjünk, mint ahogy arról sincs szó, hogy csak középkori okmányokat hozzunk nyilvánosságra. Az igaz, hogy nem tudjuk az összes okiratokat időrendi sorrendben közölni, mivel azok száma nagy. Lehetséges, hogy a 17.század közepéig az okiratok többségét időrendi sorrendben közöljük. De külön okmánygyüjteményt állitunk össze a bábolnai, a Dózsa és a Horia által vezetett felke - lésekről, a függetlenségi háborurol /1877/, stb. Ilymódon országunk történetében több egymást követő társadalmi rendszert fogunk felölelni.

Ami az új- és legujabbkori történetet illeti, hangsulyoznunk kell, hogy egy egész sor tanulmány van előkészületben. Egyes munkák előrehaladott állapotban vannak és 1952-ben elkészülnek. Ezek erősen időszerü problémákat tárgyalnak.

Nemsokára megjelenik "Románia Története"-nek ötödik kiadása, a középfoku oktatás számára.

Elkezdődtek - az igaz, hogy bátortalanul - Románia története főiskolai tankönyvének munkálatai. A munkaközösségi munka egyes fejezetekben, pl. az ókori történet megirásában szépen halad, más fejezetekben még eléggé elmaradt.

Azt hisszük, vállalhatjuk, hogy a jövő évben megjelenik a "Történet" vázlata Dácia felszabaditásáig és a népvándorlás kezdetéig.

Megjelentek: "Studii si cercetări de istorie veche" /Ókori tanulmányok és kutatások/, "Studii si cercetări de istorie medie"/Középkori tanulmányok és kutatások/ c.folyóiratok, a "Studii" /Tanulmányok/ c.történeti és filozófiai folyóirat, a Román Népköztársaság Akadémiája V osztályának értesitője. Ez azt bizonyitja, hogy a történet terén dolgoztunk és eredményeink vannak.

Eredményeket értünk el a profeszoroknak szélesebb kollektivákba való bevonása terén is, továbbá elkezdődött a fiatal káderek nevelése.

A Jogi-i intézet beszámolójában nagyobbfoku birálatot és önbirálatot tapasztalhattunk, ami azt bizonyitja, hogy munkánkban a birálatnak és önbirálatnak, annak a fegyvernek a szelleme, amely nélkül nem haladhatunk előre, kezd meghonosodni.

Végezetül az 1952.évi terv elkészitése és vitái alkalmával felmerült kérdések gazdagsága is azt bizonyitja, hogy a kutatókat a történet terén uj kérdések foglalkoztatják.

- - - - -

Tudományos tevékenységünkben azonban sok hiba is van. Ezek közül egy néhányról fogok beszélni. Az első hiányosság éppen a mi osztályunkon fordul elő, mert a munka szervezési és irányitó módszereit illetőleg nem elkalmaztuk az Elnökség határozatát.- A Történeti és Filosófiai Osztálynak, - mint az Akadémia minden osztályának - komoly feladatai vannak a müködni kezdő Intézetek tevékenységének irányitása és összeegyeztetése területén.

A határozatból kitünik, hogy az Osztálynak biztositania kell a helyes tudományos tájékozódást, a munkaterv időben és magas szinvonalon való teljesitését.

Ehhez nem elegendő egy évi munkaterv összeállitása. Ez a terv elkészült. Szükséges azonban a terv végrehajtásának ellenőrzése. Természetes, hogy a folyó évi terv kérdéseit különböző intézetek között szét kell osztani.

Az egévi terv alapján minden Intézet számára részletes negyedévi terveket kell összeállitani. A problémák megoldása során a Történeti és Filosófiai Osztály ülésein meg kellett volna vizsgálni egyes intézetek egyik-másik kérdését, vagy egy intézet egésza tevékenységét, stb.

Egy ilyen kielemzéssel az Osztály segitette volna az intézeteket munkájukban, ellenőrizte volna a feladatok időben való végrehajtását és, főképpen, hozzájárult volna a munka minőségének emeléséhez.

A tudományos tevékenységet a folyó évben kevéssé elemeztük. Megelégedtünk a tervnek "általában" való végrehajtásával, ezért nem valósitottunk meg egy sor feladatot "különösképpen."

Az elhangzott beszámolók gazdagok. Annak a munkának eredményeképpen, melyet a történészek kifejtettek, az anyag átfogó. Tultengenek azonban a nyers anyag, az ellenőrizetlen számok. A beszámolók tudományos szinvonala eltávolodott az azokat előkészitő kollektivák szinvonalától és képességétől.

A beszámolókból hiányzik a komoly és mély kritika-önkritika; főként pedig nem esett elég hangsuly a vitákon a minőségre. Kemény harcot kell folytatnunk kutatásaink, tanulmányaink, közleményeink, munkáink tudományos szinvonala érdekében.

Anélkül, hogy egy csomó uj kérdés felölelésének szükségességét elhanyagolnók, ugy érzem, hogy különösen figyelmet kell forditanunk a kozmopolita maradványok, a sablon munka és a felszines-

ség ellen. Véget kell vetni a mennyiségnek a minőség rovására történő hajhászásának.

Nincs jogunk tagadni elért eredményeinket a történetkutatás terén, nagy veszélyt jelentene azonban, ha elpihennénk babérainkon és nem látnánk egyesek tudományellenes megnyilvánulásait és saját, komoly hiányosságainkat.

Nagy vivmányt jelent az a tény, hogy a történetkutatásban első és legfontosabb tevékenységünk hazánkban az emberi társadalom fejlődésének tanulmányozása, a bennszülött lakosságnak, az ezeken a területeken élő embereknek, a hazánk történetét megteremtő népnek tanulmányozása. Megdőlt az a régi kozmopolita felfogás, mely országunk területét "hinterland"-nak nyilvánitotta. Kutatóink többsége ma megvan győződve arról, hogy hazánk története tanulmányozásának egyetlen helyes, tudományos utja annak marxista-leninista alapon való kutatása a szocialista hazafiság és a proletárnemzetköziség szellemében.

De vannak még egyesek - igaz kevesen - akik a régi, tudományellenes álláspont befolyása alatt állanak.

A bukaresti Történettudományi Intézetben a terv összeállitásával kapcsolatban lefolyt vitán V.Dumitrescu azt a kozmopolita álláspontot tartotta fenn, hogy "a Histria-i vár életének megismeréséhez szükségtelen a korabeli helyi lakosok életének megismerése."

Az a tény, hogy a kutatók többsége ezt a felfogást visszautasitja, annak a bizonyitéka, hogy egyre tisztábban látjuk a helyes utat, melyet követnünk kell. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy egyesek - számszerint kevesen - még nem vetkőzték le a régi tudományellenes felfogást.

Ugyancsak a bukaresti intézet vitáin P.P.Panaitescu fenntartotta, hogy "legyünk nagyvonalubbak, azaz kevésbbé pontosak" problémáink lerögzitésében.

Kétségtelenül eredmény, hogy a kutatók többsége meggyőződött a munka során, hogy mennyire termékeny a terven alapuló munka.

A kérdés pontos, konkrét, tudományos megfogalmazása megkönnyiti az illető kutatás céljának elérését, kiküszöböli az anarchiát a kutatásban, lehetővé teszi a munka végrehajtásának ellenőrzését s fontos tényező a munka felületessége és kampányszerüsége elleni harcban. Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy vannak egyesek - igaz, hogy egyre elszigeteltebben, - akik azt kivánják,hogy "nagyvonalubbak, kevésbbé pontosak" legyünk munkánkban.

Ezért harcolnunk kell, hogy Bukarest, Kolozsvár, Iasi minden intézetének és kollektivájának pontosan leszögezett feladatai legyenek, melyekért felelősség tartoznak. Egyes kérdéseket együttmüködés utján lehet kidolgozni, másokat csak egy Intézeten belül. Ezeket azonban jól kell lerögziteni.

Ugyanakkor óvakodnunk kell a "gyámkodás" tulságbavivésétől. Mi sem segitjük pl Iasi-t, ha egyes kérdésekben nem háritjuk rá a felelősséget. Emlékeznünk kell, hogy az elvtársak gondolkozzanak, keressék ők azoknak a feladatoknak helyes megoldását,melyekért felelősek.

Az elnökség határozata segitségünkre van a feladatoknak intézetek szerint való megállapitása és az egyes kollektiváknak az osztá -

lyek az intézet és az intézetek iránti felelősége szempontjából is.

Vannak hibáink, melyek munkánk jelentős részére vonatkoznak; például az intézeti közlemények szinvonala. Számszerint a közlemények száma viszonylag nagy. Hány közleményt lehetett azonban publikálni? Keveset.

Némelykor elfogadják egyes alacsonyszinvonalu közlemények előadását. Egyesek azzal érvelnek, hogy kevésbbé kell igényeseknek lennünk, hogy bátoritsuk az embereket, hogy állitsuk őket a nyilvánosság elé.

Bizonyosan nagyon szükséges, hogy minél több és főleg fiatal kutatót támogassunk. De éppen ezért kell őket komoly munkákkal a nyilvánosság elé vinni. Együtt kell dolgoznunk velük, segitenünk kell nekik a közlemények előkészitése során. Elemezzük alaposan munkáikat az osztályokon, a Tudományos Tanácsban, kezdeményezzük a közlemények kritikai elemzését az intézeti értekezleteken.

Egyes elfogadható szinvonal alatti közlemények megjelentetésének lehetővé tételével, vagy éppen tudományos szinvonal nélküli közlemények közlésével a szakfolyóiratokban /ahogyan némelykor a "Studii" folyóirat tette/ nemcsak,hogy nem segitjük a kutatókat, hanem kompromittálhatunk embereket, intézeteket és folyóiratokat. A munkatársak viszont, akik történeti tanulmányokon kezdtek dolgozni, nem kapnak segitséget a munka megirása során. Megvárjuk, mig befejezi az egész munkát és azután sokszor udvariaskodásból, továbbitjuk azt a kiadóhoz. Mivel a munka megirása során nélkülözik a segitséget, egyes szerzők ki vannak téve annak, hogy a kiadó szerkesztősége a munkát gyengének találja. A szerzők sokszor abba a helyzetbe kerülnek, hogy a munkát elölről kell kezdeniök.

Megengedhetetlen, hogy a Román Népköztársaság Akadémiai Kiadója tudományos szinvonal nélküli munkákat közöljön. Nekünk a magas tudományos szinvonalért kell küzdenünk.

Megvan a lehetőségünk, hogy segitsük a kutatókat. Mikor a munka egyik fejezete elkészült, azt leközölhetjük a folyóiratban. A problémát kritikailag megvitatjuk, a szerzőt támogatjuk. Kijavithatja a tévedéseit.

A munkák részleteinek folyóiratokban való közlésével megkönnyitjük a kutatók munkáját, emeljük a munkák minőségét, elkerüljük azt a kockázatot, hogy a kiadó ne fogadja el a munkát és főképpen emeljük a munkák számát; mert a kiadónak az kötelessége,hogy minél több jó munkát adjon ki.

A munkáink tudományos szinvonaláért folytatott harcban segitségünkre lehet az egyéni felelősségü közösségi munka állandó alkalmazása. Le kell azonban szögeznünk, hogy nem értjük meg mindig helyesen, hogyan kell a közösségi munkát megszervezni. A közösségi munka nem azt jelenti - ahogyan azt a Iași-i Történeti és Nyelvészeti intézeti elvtársak értelmezik, - hogy minden kis vagy nagy feladaton sok embernek kell dolgoznia. Az Iași-i intézet,mely munkatársak hiányában megkésett az okiratgyüjtemény tervbevett munkálatainak időben való beküldésével, ugyanakkor sok /történeti, földrajzi, jogi stb./ tanszéki együttest összpontositott olyan témáknál, melyeket 2-3 kutató könnyen megoldhatott volna.Azt inkább az erők helytelen felhasználásának,semmint

kollektiv munkának nevezhetjük. A kollektiv munkával együttjár az egyéni felelősség. A több kutató által tanulmányozott kérdés keretén belül minden kutatónak megvan a maga konkrét része, melyért felelős és amelyet egy közösen meghatározott egységes tematika alapján dolgoz fel. A többi elvtárs segitségével, akik megvitatják a kérdést, kiküszöböli a hibákat és hozzájárul a jobb minőség biztositásához. Azt hiszem, hogy még szükség van további erőfeszitésre a kollektiv munka helyes felhasználásának biztositása érdekében.

Az 1952.évi munkaterv javaslatainak elkészitése során olyan vélemények hangzottak el, amelyek nem mindig a probléma mély átgondolásából fakadnak. A mult évi viták alkalmával mindnyájan megegyeztünk abban, hogy nem szabad sok munkaterületre kiterjednünk. Abban maradtunk, hogy egyes munkaterületekre összpontosulunk, melyeket egészében kikutatunk, s a kérdés megoldásával hozzájárulunk a kutatott korszakban élő nép életének és kulturájának megismeréséhez.

A bukaresti Történettudományi Intézet ókori osztálya nem vette figyelembe ezt a szempontot. Ezért a munkaterületeknek hallatlan nagy számát javasolta. Ha az ókori osztály javaslatait elfogad - juk, nehéz helyzetbe hozzuk a régészeti kollektivát, mely nem tudna szembenézni a feladatokkal.

A kolozsvári elvtársak sem vették figyelembe a mult egyes tapasztalatait.

Ismételt esetekben találtuk az ugynevezett utazgató régészeket, akik előszeretettel végeznek terepfeltárásokat és nem akarnak egy munkaterületre ráállni. A mult évben egyes elvtársak azzal érveltak, hogy Erdélyben nem találtak szláv településeket és ezért kényszerülnek különböző helyeken próbaásatásokat folytatni. De a mult évben Moresti-nél előkerültek egy szláv-vlah vár maradványai. [illegible] is javaslatba került nehány terepfeltárási központ Szamosujvárnál és máshol, ahelyett, hogy Morestire összpontositottuk volna munkat. Tipikus példánk van arra, hogy mova vezet az utazgató régészek módszere. Ez a poianai eset, ahol R.Vulpe a költségelőirányzatot egyik munkaterületről a másikra való utazgatásokra használta fel. A poianai munkálatok azonban nem fejeződtek be. A Poiana-ról szóló monográfiát még nem tudjuk elkésziteni annak ellenére, hogy ott hosszu éveken keresztül folytak ásatások. A moresti szláv-vlah vár rendkivül érdekes. Morestinél egy nagy munkaterületre kell ráállanunk. Ott komoly erőket kell összpontositanunk.

Azt hiszem, hogy a suceavai vár monográfiája elkészitésével kapcsolatos javaslatot mielőtt elfogadnánk, komolyan meg kell gondolnunk. 1951-ben kezdtük itt meg a munkát. 1952-ben nagy munkaterületre kell ráállanunk. Indokolt kivánság, hogy a Suceavan felmerült egészsor kérdést mielőbb megvilágitva lássuk. Rátérhetünk-e azonban rögtön ennek a monográfiának a megirására? Alig kezdtük el a kérdés tanulmányozását, a vár, a fejedelmi udvar feltárását. Kétségtelen, hogy meglepetések, uj adatok lesznek. Megértjük a kivánságot. Elegendő-e azonban, hogy kivánjuk? A megvalósitásnak lehetősége is kell hogy legyen. Munkáinkkal megteremtjük a feltételeit annak, hogy a monográfiát elkészithessük. De mielőtt látnánk az 1952 évi kampány tapasztalatait, azt hiszem ez elhamarkodott lenne.

Ismételt esetekben jogosan ért bennünket az a bírálat, hogy nem fordítunk kellő figyelmet az ország ujkori történetének és főképpen a legujabbkori történetének kutatásaira. Ne elégedjünk meg a kezdettel. Segitsük az elvtársakat, hogy befejezzék elkezdett tanulmányaikat és vegyünk tervbe uj, a szocializmus hazai épitésének időszerüségéből eredő tanulmányokat.

- - -

Elhanyagoltuk a történettudomány olyan rendkivül fontos nevelő és kutató központját, mint a történeti muzeumokat. Jogosan kapunk éles bírálatot, ha nem tanulmányozzuk a muzeumok kérdését. Komolyan kell foglalkoznunk a bukaresti nemzeti régészeti muzeum ujjászervezésével, kiszélesitésével és teljes értékesitésével. Bátran fel kell számolnunk az ásatási területek összes anyagának kizárólagos bukaresti központositását és indokolatlan monopóliumát.

Az Akadémia Történeti és Filozófiai Osztályának le kell győznie egyesek ellenállását és az anyag egy részét a vidéki muzeumok között szét kell osztani. Azt hiszem, hogy a bukaresti és vidéki muzeumoknak is javukra válnék, ha a nemzeti régészeti muzeum közvetlenül az Akadémiához kapcsolt egységgé lenne, mint bármelyik intézet. A muzeumnak együtt kellene müködnie a Kulturális Alapitványokkal és tudományos területen a Román Népköztársaság Akadémiája Történészi Filozófiai Osztályának irányitása alatt kellene állania.

Nem hajtottunk végre egy sor más feladatot. A történész-egyetemi hallgatók kötelező gyakorlata keretében látogatásokat tettek kötelezővé a régészeti ásatások területén. A közoktatásügyi minisztérium biztositotta a költségeket. Saját javaslatunkat azonban nem hajtottuk végre.

Szaktanfolyamokat terveztünk a fiatalok számára. Ez részben megvalósult, azonban szórványos, alkalomszerü volt. Egyes ösztöndijasok nem mindig tanulnak rendszeresen. /Udrea elvtárs tudna erről nekünk egyetmást mondani./ A fiatalságnak van energiája, munkaereje, a népi demokrácia rendszerében lehetősége van a tanulásra, a fejlődésre. Ha azonban a tanár nincs mellette, ezt az energiát nem forditja a kutatásra, a tanulásra, vagyis az alapos felkészülésre.

Igen keveset foglalkozunk a történeti folyóiratokkal. Azok szinvonala még kivánnivalókat hagy hátra.

Nagyon jogos F.Mezincescu miniszter elvtárs bírálata, hogy a társadalom-tudományi tanszék egyes előadásait megvitatás céljából nem közöltük a folyóiratokban. A szakositó tanfolyamokat nem elemeztük ki.

A felsőoktatás tanfolyamai és főképen a szakositó tanfolyamok nem hozhatók párhuzamba a középfoku oktatás tanfolyamaival.

A felsőoktatásban és főképpen a szakositó tanfolyamokon a professzorok alkotnak, uj kutatásokkal, uj eredményekkel, uj elméletekkel állnak elő. Ezeknek a tanfolyamoknak az eredményei napvilagot kell, hogy lássanak. Lehetnek hibáik, melyek - ha megbiráljuk őket - kiküszöbölhetők, vagy ha gyengék, megjavit -

hatók. De a Studii folyóirat /felelős szerkesztő Mihail Roller/ nem közölte a szakositó tanfolyamok előadásait, nem elemezte ezeknek az előadásoknak a tematikáját, nem mutatott rá ujonnan felmerült kérdésekre.

Ugyanez a helyzet a többi folyóiratoknál is.

Munkánk megjavitása érdekében a tömegszervezeteknek, melyekről nem esett elegendő szó a beszámolókban, igen nagy szerepük van intézeteinkben.

A Pártszervezet, az Ifjumunkás-szövetség, a Szakszervezet, az Arlus /Román-Szovjet Társaság,/stb. segitettek és segitenek bennünket munkatervünk sikeres teljesitésében. Kérjük állandóan ezt a segitséget a munka érdekében általában, és különösképpen a munka minősége érdekében.

- - -

A tervet megvitatás után az osztály véglegesiti, a Román Népköztársaság Akadémiája Elnöksége helybenhagyja és végső soron az Akadémia összetervének keretében a Minisztertanács hagyja jóvé.

Az ókori történet terén azt hiszem, jó lenne ha ásatások lennének 1/Valea Jijia-n /Corlăteni és Trusești-ben. Corlăteniben tekintettel kell lennünk a feudális-vára is/; 2/Grădiștea Muncelului-on, 3/ az istriai várnál és 4/ Vadon /Istriaval szomszédos/; 5/Monteorunál. 6/ Ugyancsak jó lenne befejezni a munkálatokat a traiani munkaterületen.

A prefeudális és feudális régészet terén helyénvaló, hogy a 1/ moresti, 2/ dinogetiai és 3/ a suceavai ásatásokra szoritkozzunk.

Igy módunkban áll majd összpontositani szakembereinket, és teljes erővel ráállamn a problémák minél gyorsabb megoldására és felgöngyölitésére, hogy az elért eredményeket közzétehessük.

Szükséges, hogy a régészeti repertorium előkészitésének az üteme és a Román Népköztársaság ókori történetéhez a 10. századig terjedő görög, latin és szláv szövegek kiválogatása meggyorsuljon.

A középkori történet területén javasolom, hogy folytassuk az okirat gyüjtemény előkészitését, a török iga elleni harccal foglalkozó munkálatot, a bizánci és orosz krónikák kivonatait, a feudális intézményekkel foglalkozó tanulmányokat stb.

El kell kezdeni a feliratokkal kapcsolatos anyag gyüjtését egy krónika-gyüjtemény kiadatását és egyes, ezzel kapcsolatos tanulmányok közzétételét.

Az ujkori és legujabbkori történet terén azt hiszem helyes P. Constatinescu-Lași professzor javaslata, mely szerint annak a kollektivának a keretében, amely Románia történetére vonatkozó okiratokkal foglalkozott, egy kibővitett kollektivával készüljön el az 1877-78 évi függetlenségi háboru forráskiadványa.

El kell mélyiteni a népnek az országunkat hosszu időn át elnyomó amerikai, angol, stb. imperialisták ellen folytatott harcára vonatkozó munkálatokat.

Végül forditsunk figyelmet az 1944 augusztus 23-a utáni anyagra is, és különösképpen szélesitsük ki az uj és legujabbkori történettel foglalkozó tanulmányok tervét.

Nem foglalkozom a Filozófiai osztály által tanulmányozásra felvetett problémákkal. Egyes problémák általános érdeküek, mások közvetlenül történeti kérdésekhez is kapcsolódnak. Szoros együttmüködés nagy hasznunkra lenne a munkában.

Egész munkánkban hasson át bennünket az a tudat, hogy tudományos kutatásainkat az időszerü kérdésekhez kell kapcsolnunk. Közvetlen módon kell résztvennünk a szocializmus épitésében, a béke- és a kulturharcban. Kutatásainkat állandóan hozzá kell kapcsolnunk azokhoz a problémákhoz, melyeket dolgozó népünk a Román Népköztársaságban ma a Román Munkáspárt vezetése alatt és a Szovjetunió sokoldalu támogatásával megold.

Ez feltétele és egyben biztositéka annak, hogy az 1952 évre elkészitett tudományos munkatervünket a történet terén sikeresen teljesitsük.

- - -

Megjelent a Studii Revistă de istorie si filosofie 1951. IV. számában.

Vita a történettudományi kutatómódszer főbb kérdéseiről.

A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének Magyar Osztálya 1952 február 13-án a történettudomány kutató-módszerének kérdéseiről vitaülést tartott.

A vita előadója Barta István, az Intézet munkatársa volt, aki bevezetőjében rámutatott: a történettudomány módszere természetesen a történelmi materializmus, a maga részéről azonban nem lép fel azzal az igénnyel, hogy a történelmi materializmus kérdéseit fejtegesse, hanem csupán a szükebb értelemben vett kutatási módszer problémáira kíván kitérni. Szerinte ez a módszer azoknak a technikai fogásoknak az összessége, amelyeket a kutató alkalmaz, hogy munkáját jól végezze, megkönnyitse. Ezután rátért a tudományos alkotás hagyományos fázisaira: a témaválasztás, az anyaggyüjtés, a rendezés, az értékelés és a feldolgozás szakaszaiban felmerülő kérdésekre.

A témaválasztással kapcsolatosan megemlitette, hogy a polgári történettudományban ezen a téren teljes anarchia uralkodott. A tudomány módszeres fejlesztését, a tudósok tárgyválasztását nem segitette egységes terv. Az e téren uralkodó önkény, összevisszaság mögött azonban meg kell látnunk a politikai tendenciát, akár monográfiákat, vagy összefoglaló munkákat, akár forráskiadványokat veszünk szemügyre. Elég arra gondolnunk, milyen hévvel vetették rá magukat az ellenforradalmi korszak revizionista történészei a nemzetiségi kérdésre, hogy 'igazolják' az uralkodó körök háborúba vivő Szovjetellenes politikáját. Vagy gondoljunk arra, hogy az u.n. Fontes sorozatban nem szerepeltek Kossuth müvei, sőt a 48-as forradalomra és szabadságharcra vonatkozóan egyetlen kiadvány sem. Pontosabban: Kossuth egy kötettel szerepelt, mint Széchenyi vitapartnere, aki "alulmaradt" a vitában. Ma ilyen gondjaink nincsenek, van tudományos tervünk, minden kutató munkája alkotórésze ennek a tervnek. A fiatal kutatók pedig az egyetemen, tudományos intézetekben irányitást kapnak és igy bizonyos mértékben már a módszer nehézségeit is meg tudják kerülni munkájuk kezdetén.

A tárgyválasztás után kerül sor a tulajdonképeni kutató munkára. Ennek magától értetődő előfeltétele a kor általános történetének minél alaposabb ismerete, igy érthetjük csak meg a források mellékes utalásait. Feltétlenül tájékozódnunk kell afelől, hogy mit mondanak a kérdésről a marxizmus-leninizmus klasszikusai és a magyar marxista irók. Az előadó szerint a kutatómunka megkezdése előtt tisztáznunk kell önmagunkban munkánk célját, rendeltetését pontosan el kell határolnunk kutatásunk területét, nehogy felesleges munkát végezzünk. A munka jellegét is egyértelmüen meg kell határoznunk. Máskép kutatunk népszerü munkákhoz, máskép a különböző tipusu tudományos munkákhoz. Fontos, hogy mindig a kitüzött feladatok jelentőségének megfelelő mennyiségü és mélységü kutató munkát végezzünk.

Miután felmértük, hogy mit akarunk voltaképpen elvégezni, feltétlenül konzultálni kell a kérdést jól ismerő szakemberekkel, például ha levéltári anyagban kutatunk, szaklevéltárosokkal. Meg kell keresnünk

azokat az intézményeket is, amelyek a kiválasztott területen dolgoznak; gyakran sok felkutatott anyag áll már rendelkezésünkre, melyek felhasználásával sok munkát megtakaríthatunk. Fontos, hogy még a kutatás megindulása előtt megismerkedjünk a kérdés terminológiájával. Például hadtörténész nem dolgozhat a korabeli katonai szakkifejezések ismerete nélkül. Tudnunk kell azt is, hogy mi van az egyes szakkifejezések mögött. A parasztság kérdésével foglalkozónak ismernie kell az urbériummal kapcsolatos kifejezéseket, a gazdálkodás müszavait, a szerszámok elnevezését és igy tovább. Elindulás előtt feltétlenül vázlatot, részletes tematikát és ütemtervet kell készíteni. Természetesen előfordul, hogy egy munka elhuzódik,- ha az anyag természete és a közben felmerülő uj szempontok ugy kivánják - de igyekeznünk kell magunkat a tervhez tartani.

Áttérve az anyaggyüjtésre megemlitette, hogy általános szabályokat nehéz megállapitani, mert más természetü az anyag az őskorban, középkorban, megint más az ujkorban és a legujabb korban. Mig a középkori anyagnál a minél nagyobb mennyiségü anyag összegyüjtése áll előtérben, az ujkori anyagnál a szelektálás, a meglévő anyag helyes értékelése és kiválasztása a döntő. Az anyaggyüjtés alapvető módszere a cédulázás és a jól elkészitett cédulák elrendezése. Cédulázáskor nemcsak az anyagban található kijegyzésre érdemes dolgokat jegyezzük fel, hanem a közben támadt gondolatokat, elvi megállapitásokat, következtetéseket is. Előadónk annak a hive, hogy először a szakirodalmat kell feldolgozni és csak azután kell rátérni a levéltári és egyéb forrásokra. Az irodalmi feldolgozások jegyzeteiből, utalásaiból sokat lehet tanulni, még akkor is, ha a feldolgozás értéktelen és megállapitásai nem helytállók. A jegyzetek ugyanis irodalmi, levéltári lelőhelyekre utalnak. Fontosnak tartja a könyvtárak katalógusainak, főképpen a modern szakkatalógusoknak átnézését. Felhivja a figyelmet a bibliográfiák használatára és rámutat, hogy a legujabban megjelent történeti bibliográfiák rendkivül hasznosak minden kutatás megkezdésekor.

Az irodalom feldolgozása után kerülhet sor a levéltári munkára. Véleménye szerint a levéltári kutatómódszer a szerint változik, hogy kisebb méretü munkát, vagy nagyobb monográfiát, forráskiadványt, életrajzot, vagy intézménytörténetet stb. akarunk irni. Alapvető szempontként említi, hogy a levéltári kutatásnál a kutatónak ismernie kell annak a hivatalnak a szervezetét, amelynek levéltári anyagát felhasználja. Tudnia kell, hogy az egyes hatóságok hogyan kapcsolódtak egymáshoz, egymás fölé vagy alá voltak rendelve, s igy tovább, mert csak igy tudjuk követni egy-egy akta sorsát. A levéltárak sok visszontagságon mentek át, egyeseket csak közvetett uton lehet rekonstruálni, sok anyag külföldi levéltárakhoz került. E téren nagy jelentőségük van a levéltári ismertető leltáraknak. Megemliti, hogy mennyire használható például Ember Győző ismertető leltára az 1848-49-es minisztérium anyagát illetően. Felhivja a figyelmet a Levéltári Közlemények és a Századok ilyenirányu cikkeire. Kiemeli, hogy a középkori kutatónak értenie kell az oklevélolvasáshoz és elengedhetetlen bizonyosfoku nyelvismeret. Tudni kell azt is, mikor tanácsos a levéltári index kutatókönyvek, mutatókönyvek használata és mikor tanácsos inkább magához az anyaghoz fordulni, a segédkönyveket csak kisegitésre, ellenőrzésre használni. Szük téma feldolgozásánál nem érdemes módszeresen nagy levéltári állagokat átlapozni, az index alapján lehet elindulni, bár ez

igen gyakran nem kielégitő. Az index sokszor nem mutatja meg az akta igazi tartalmát, lehetőség szerint tehát helyesebb magát az anyagot átnézni. Felhivja a figyelmet arra, hogy a levéltári kutatás során az ismétlődő és azonos természetü anyagot ne másoltassuk, ne cédulázzuk ki ujból, mert az feleslegesen meghosszabbitja a munkát.

Már az anyaggyüjtéssel párhuzamosan, de részben a rendezés munkaköréhez tartozóan vetődik fel a forráskritika kérdése. Voltak régen olyan tudósok, akik azt a szelektálási módszert alkalmazták az anyagnál, hogy az elképzeléseiknek megfelelő adatokat elfogadták, a többit elvetették. Ez természetesen helytelen. Felveti az "objektivitás" kérdését, melyet a polgári történetirás olyan szivesen emlegetett és amely a valóságban soha sem létezett. A középkori krónikairás ép ugy nem volt objektiv, mint a 18. század szakrális történetirása, hogy a polgári történetirás "objektivitásáról" ne is beszéljünk.

Tudjuk: a történelem nem egyéb mint az osztályharcok története, igy minden történeti elmélet: osztályálláspontot fejez ki. Ezzel tisztában kell lenni mindenkinek, aki történeti anyagot kutat és éppen azért minden forrással szemben bizonyos gyanakvással, bizalmatlansággal kell élnie. Vannak ugyan objektivebbnek látszó forráscsoportok: statisztikák, összeirások stb. De vizsgáljunk csak meg közelebbről néhány adóbevallás céljára szolgáló kapitalista gazdasági statisztikát, vagy az ujabbkori nemzetiségi statisztikák közül egyet-kettőt; ki fog tünni, ezeknél is csak a látszat objektivebb. A statisztikák "objektivitására" vonatkozó különösen a legujabbkori példákat még sokáig szaporithatnánk. /nemzetiségi statisztikák...stb./

Még kevésbbé tételezhető fel tárgyilagosság azokról a forrásokról, amelyek már eleve tudósitás szándékával készültek. /Naplók, emlékiratok, levelek stb./A marxista-leninista történetirás tisztában van azzal, hogy minden történeti forrás osztályálláspontot tükröz és ennek figyelembevételével itéli meg a forrásokat. Ez a történetirás pártos, álláspontja a munkásosztály álláspontja és mint ilyen az egyedüli valóban objektiv álláspont. Mellesleg megemliti, hogy a gyüjtött anyag értékelésénél figyelembe kell venni a szakfolyóiratok kritikai rovatát, a régebbi folyóiratokét is, bár ezek legfeljebb tárgyi tévedésre, kompozicióbeli hibára mutattak rá. Sokkal fontosabb a mai szakfolyóiratok kritikai rovatának ismerete, amelyek már a helyes elvi tudományos birálat alapján állnak. Az összegyüjtött anyag kezeléséről szólva rámutat a selejtezés fontos szempontjára. Itt bosszulja meg magát, ha a célkitüzés nem volt elég határozott, vagy az anyaggyüjtést nem végeztük el helyesen, mert akkor nagyarányu selejtezésre van szükség.

Rátérve a feldolgozására, ennek két alapvető problémáját emliti meg. 1./A szerkezeti felépitésnek 2/ a stilusnak a kérdése. A szerkesztésnek szerinte az az alapelve, hogy mindenről a fontosságához mérten szóljunk, hogy mindent ott tárgyaljunk, ahova logikailag tartozik. A jól megszerkesztett munka a jó domborü-térképhez hasonlit, amelyen első pillanatban világosan fel van tüntetve, hogy hol van kétezer méteres csucs és kétszázméteres domb és hol van völgy és sikság. Felhivja a figyelmet a szerkezetileg jó munkák tanulmányozására. A stilusnak, a szép magyar nyelvnek a

kérdésénél sokat jelent az adottság, de a nyelvet lehet csiszolni klasszikus művek tanulmányozása, szépen írt munkák olvasása utján. Egyszerűségre kell törekedni, szép csiszolt nyelvre és semmiesetre sem bonyolult kifejezési módra, ami különösen a fiataloknál nagyon gyakori. Foglalkozik az idegen nyelvből való fordítás kérdésével és megbirálja az Intézeti Értesitő fordításainak stilusát. Felhivja a figyelmet arra, hogy az orosz nyelv szerkezete lényegesen különbözik a magyar nyelvétől és igy a szó szerinti visszaadás ellentmond a magyar nyelv törvényeinek. Ezután rátért egyes részletkérdésekre, mint az idézés módja, a bizonyitó anyag felhasználása és igy tovább. Nem helyes a bizonyitó anyag végnélküli terjedelemben való közlése, ugyanarra a megállapitásra vonatkozó bizonyitó anyagot csak egyszer emlitsük, s aztán - akár jegyzetben, akár szövegben - mondjuk meg, hogy hasonló adatokat még lehet találni, ennyit és ennyit, itt és itt. Idézni helyes de csak akkor, ha jobban tudjuk kifejezni mondanivalónkat a forrás szavaival mint saját szavainkkal. Utalt itt Révai elvtárs idézési módjára. Ne idézzünk azonban - jegyezte meg az előadó - aktákat, megszólitásokat, dátumokat, bucsuformákat. Az aktákat általában teljes terjedelemben nem kell idézni.

Befejezésül még megemlitette a nyomdai szempontokat. A nyomdák sokszor nehezen tudják megoldani az irók elképzeléseit és azért szükségesnek tartja, hogy az iró közvetlen érintkezésbe lépjen a nyomdával. A munka befejezéseképpen fontosnak tartja a jó tartalomjegyzék, tárgymutató elkészitését.

Barta István referátumához elsőnek Györffy György szólt hozzá, aki elsősorban az őstörténeti és középkori kutató módszerek problémáit vetette fel. Az őstörténeti kutatás segédtudományokra, igy nyelvészetre, régészetre, antropológiára stb. van utalva. Rámutatott, hogy csak a téren milyen sokat jelentettek Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkái, amelyek az őstörténeti kutatást is megtisztitották bizonyos helytelen elméletektől.

A középkori források csoportjait megemlitve rámutatott, hogy a krónikák hitelessége rendkivül bizonytalan és ezzel kapcsolatban az Anonymus problémára hivta fel a figyelmet. A középkori kutatásnak módszertani vonatkozásban az a feladata, hogy a középkori krónikákból kibányássza a felhasználható adatokat. Rámutatott arra, hogy a koraközépkori forrásanyagban egyik leghasználhatóbb csoport a törvények. Az okleveleket sürün hamisitották, főleg birtokszerzés céljából. Igy például István király tiz oklevele közül csak a veszprémvölgyi oklevelet lehet hitelesnek tekinteni. Akármilyen középkori gazdasági vagy társadalmi kérdést vizsgálunk, arra kell törekednünk, hogy minden vonatkozó oklevelet összefogjunk. Megnehezíti a munkát a középkori oklevelek publikációjában uralkodó rendkivüli anarchia. Bizonyos okleveleket 15 helyen is kiadtak, mások sehelyen találhatók meg. Ezenkivül a régi oklevélpublikációk olvasása számtalan hibaformát tartalmaz, igy Fejér, Wenzel és társai kiadásai.

Hanák Péter hozzászólásában az ujkori történet kutatómódszereivel, ezen belül az anyaggyüjtés és az anyagrendezés kérdésével foglalkozott. Nagyjában egészében követhetőnek tartja azt a menetet, amit Barta István referátumában megvont. A tárgyválasztás után azonban egy alapbibliográfia összeállitását tartja fontosnak, mert ez egyrészt rámutat arra, hogy mennyire van

feldolgozva az illető terület, másrészt bizonyos mértékig megszabja a forráscsoportok sulyát is. Nyilvánvaló, hogy egy irodalmilag erősen feldolgozott témánál a forráscsoportok sulypontja az irodalmilag erősen feldolgozott témánál a forráscsoportok sulypontja az irodalomra fog esni. Ha azonban a bibliográfiai összeállitásnál kiderül, hogy kevés a feldolgozás, ez megszabja a levéltárak, vagy a sajtóanyag felé a nagyobb orientációt. Az alapbibliográfiában első helyen kell felvennünk a marxizmus-leninizmus klasszikusainak, Pártunk vezetőinek a korszakra vonatkozó megállapitásait, amelyek irányt adnak egy uj témán elinduló kutató kezébe. A marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanulmányozását szélesebb keretben gondolja, mint rendkivül sok problémát, ösztönzést ad anyaggyüjtés közben, ha látjuk a szempontokat, amelyek alapján a marxizmus-leninizmus klasszikusai egyes kérdéseket értékeltek. Második legfontosabb lépésnek az összefoglaló irodalom átolvasását és jegyzetelését tekinti, mert a kor egészével való megismerkedés elengedhetetlen kisebb részlettéma feldolgozásánál is. Ezután helyes egy "előtematikát" készíteni, amelyben a fő feldolgozási szempontokat - lehetőleg kronológiai sorrendben - leirjuk. Szerinte a kronológia elkészitése az ujkori történelemben egyrészt megadja az események gerincét, másrészt felhivja a figyelmet a korszak fő eseményeire és az első, durva szelektálást is lehetővé teszi. Csak ezután kezdi el az anyaggyüjtést, lehetőleg a tematika pontjait megtartva.

Az anyaggyüjtésnél legfontosabbnak tartja az irodalom átnézését. Ezután következik a levéltár, a sajtó, folyóiratok, röpiratok, brosurák, statisztikai anyag és egyéb forráscsoportok. A maga részéről a levéltárat részesiti előnyben, mert a sajtóban könnyen el lehet veszni, a levéltári anyagnál viszont fontosabb összefüggésekre, titkosabb, mélyebb, a közvélemény által kevésbbé ismert összefüggésekre lehet bukkanni, melyek megismerése után jobban el lehet igazodni a sajtóanyagban is. Igen nagyjelentőségünek tartja az ujkori kutatásnál a statisztikai anyagot, amelyről Barta azt állitotta, hogy ez a legobjektivebb forrás. Ez természetesen nem áll, a statisztika is meghamisitott, hazug. Ennek ellenére a statisztikai anyag felhasználható, még az 1849 utáni korszak gyér és pontatlan statisztikai anyaga is.

Az anyaggyüjtést természetesen nem lehet sémák közé szoritani, s legkényegesebb az anyaggyüjtésnél is a kutató inventiója. Ettől függ a speciális anyagcsoportok megkeresése, sőt bizonyos problémánál a módszerek megtalálása is. Az anyaggyüjtésnél felvetődő elvi problémák közül legkényegesebbnek a gyüjtés és rendszerezés kérdését tekinti. Magát a gyüjtést és a rendezést nem lehet mereven elválasztani egymástól. Amikor még friss és élő az anyag, akkor kell hozzáfogni a rendszerezéshez. A tényanyag gyüjtése mellett az elvi problémák gyüjtésére is gondot kell fordítani. Ujabb elvi megállapitások vagy ismert elvi megállapitások uj alátámasztásai uj problémákat vetnek fel. Helyesnek tartja ezeket kicédulázni és kisebb szakmai körökben a felmerült problémákat megvitatni. További kérdésként az anyaggyüjtés és a tematika jelentőségének kérdését veti fel, mind a kettő dialektikus kapcsolatban áll egymással. Az előtematika mind az eseményszerüség szempontjából, mind elvileg hiányos szokott lenni. Anyaggyüjtés közben tehát a tematikát bővíteni kell és pontosabbá tenni, mert ez visszahat az anyaggyüjtésre is, megmutatja, hogy milyen pontokon hiányos az anyag. Levéltári kutatásoknál, - de sajtónál, életrajzoknál, memoároknál is - előfordul, hogy felfedezünk az anyaggyüjtésben bizonyos összefüggések meglétét, amelyeknek mélyebb feltárásuk abban az anyagcsoportban. Két módszert lehet itt követni: vagy

annal végigmegy a kutató a szálon, ameddig követni tudja, vagy utaló cédulát készit róla. Szerinte az dönti el a kérdést, hogy részlet-monográfiát ir-e vagy egy korszak történetét, nagyobb témát dolgoz fel. Kisebb témáknál végigmegy a problémán több forrásanyagot felhasználva, nagyobb tanulmányoknál csak utaló cédulát készit; majd a rendezés során megnézi, hogy jöttek-e esetleg spontán adatok a további anyagból. Az ujkori kutatás legfontosabb problémája az anyag szelektálása; igen nehéz feladat ennek általános elveit megtalálni. Minden téma számára más a fontos, de azt meg lehet állapitani, hogy a szelektálás legfőbb feltétele az egész levéltári anyagról való tájékozódás. Helyesnek tart például olyan módszert, hogy néhány fasciculust jegyzetelés nélkül átnéz a kutató és megállapitja, érdekes-e az anyag, ismétlődő-e, milyen a jellege és csak ezután tér át a jegyzetelt kutatásra. Igen helytelennek tartja az okmányok nyakló nélküli való gépeltetését. Arra kell törekedni, hogy minden okmányról maga a kutató készitsen összefoglaló feljegyzést és csak azt irja ki idézve, ami valószinüleg a feldolgozásba jobbra lekerül. Felhivja a figyelmet arra, hogy a kutatónak - és különösen a fiatal kutatókra kell gondolni - önmegtartóztatónak kell lennie a kutatás közben felmerülő érdekes, de az egész téma szempontjából elenyésző fontosságu anyagokkal szemben.

Az ujkori anyag gyüjtésének legdöntőbb kérdése a forráskritika, mert különösen az ujkori forrásokról lehet elmondani, hogy tudatosan vagy öntudatlanul hamisitanak. Legfeljebb a levéltári anyagnak igen kis része használható nagyobb biztonsággal, de ez sem kritikátlanul/Bizalmas és tárgyilagos feljegyzések, jelentések/. A forráskritika alapvető szempontja az ideológiai biztonság. Előzetesen kell már tisztázni a marxizmus-leninizmus álláspontját a legfontosabb kérdésekben, mert különben teljesen elvész és belezavarodik a kutató a rendkivül bonyolult szövevénybe, ami akár politikai, akár gazdaságtörténetnél is adódik az ujkorban. Jó módszer véleménye szerint az ellentétes vélemények összevetése /ellenséges személyek, pártok/. A tényanyag ellenőrzését magukon az elkövetkező eseményeken, a gyakorlaton is el lehet végezni, ez is fontos módszere a forráskritikának ujkori anyaggyüjtésnél.

Az anyaggyüjtés nemcsak a rendszerezéstől, hanem a feldolgozásnak bizonyos kezdetleges, primitiv válfajától sem választható el. Helyesnek tartja, ha valaki egy nagyobb korszakra gyüjt anyagot, egy-egy anyagcsoport vagy probléma megvilágosodása után ezt megirja, hacsak nyers vázlat formájában is. Az anyaggyüjtés végén következik a generális rendezés, a fő értékelési és szerkesztési szempontokkal. A szerkesztés szerinte az anyagrendezés egy része, amelynél a következő problémák vetődnek fel: a/ a belső periodizáció kérdése kronológiai legyen-e vagy elvi kérdésekhez kötött? b/az alkorszakok és azok fejezeteinek kérdése és ezzel kapcsolatban a gazdaságtörténet, politikai történet, ideológiai történet összeszerkesztése. Helyes általában a gazdasági alappal kezdeni, aztán áttérni az osztályharcra és a politikai történetre. Ha az ideológiai történet erősen kapcsolódik a politikai történethez, akkor közben kell feldolgozni, ha nem, akkor külön fejezetben a végén. c/ Helyesebb-e a főbb témacsoportokon végigmenni és ott adni az elvi összefoglalást, vagy közben? Szerinte az értékelést oda kell tenni, ahová kivánkozik. A végső anyagrendezésnek már szerves vázat kell adnia és itt fedődnek fel az esetleges hiá-

nyok. Nagyobb terjedelmü munkáknál ezután kell egy részletes programmot elkészíteni.

Rámutatott még Hanák Péter a rokontudományok, közte az irodalomtörténet kérdésére. Adyt, Mikszáthot nemcsak mint forrást, de mint szemléltető részt is fel lehet használni. Az etnográfia, a technikatörténet igen fontos kiegészítői az újkori kutatásnak.

Incze Miklós hozzászólásában a legujabbkori anyag kutatási problémáival foglalkozott. A szelektálás kérdése e területen még fontosabb. Nehézséget okoz, hogy a magyar történetirásban a legujabbkor ugyszólván teljesen feldolgozatlan. Felveti azt a kérdést, hogyan lehet felhasználni az átélt történelem ismeretét. Hatalmas és nélkülözhetetlen segitséget jelent, hogy Rákosi elvtárs a döntő kérdések értékelését megadta s a Kommunista Párt illegális sajtója is eligazit minden periodusban. A legujabbkorban különösen fontosak a nemzetközi összefüggések.

A kutatás anyagáról szólva, felveti a "kulcs-forráscsoportok" kérdését. Szerinte a legujabbkorra sokszor kulcsforrásanyagot jelentenek a naplók is, mert olyan kérdésekre is választ adnak, melyekre a levéltári anyagban hasztalan keresnénk. Rámutat, hogy ebben a korban a legmeghamisitottabbak a statisztikák, mégis igyekezni kell ezeket felhasználni és lehetőleg exakttá tenni. Felhivja a figyelmet a gazdaságpolitikai anyag fontosságára, amely a politikai történetkutatásnál sem nélkülözhető. Ennek forrásanyaga részben a bank- és vállalati levéltárakban van meg, amelyeket különleges szempontok szerint kell feldolgozni.

Spira György felhivta a figyelmet a haladó polgári történeti irodalom kritikai felhasználására. Rámutatott ezzel kapcsolatban arra, hogy sokszor negativnak látszó forrás anyagot is hasznositani lehet, csak éppen ellenkező előjellel. Pl. a feudália-kori parasztmegmozdulásokkal kapcsolatban fontos források a szolgabirói jelentések, amelyekben beszámolnak arról, hogy a megmozdulásokat hogyan törték le. Azért is fontosak ezek, mert a jelentések bünkölkedő hangja elárulja, hogy a parasztmozgalmak szégyenletes letörése különleges érdemnek számitott. A levéltári forrásokkal kapcsolatban azt emeli ki, hogy semmiféle forrást nem szabad eleve mint megbizhatatlant elvetni. Nekünk érdekünk bármely forrásra támaszkodni, mert minden forrás a mi álláspontunkat igazolja, hogy a kapitalista rendszert a szocialista rendszernek kell felváltania. Felhivja a figyelmet a legujabbkor vizsgálatánál a szájhagyomány fontosságára, amit különösen az egyetemi tankönyv népi demokráciánk történetét tárgyaló köteténél tart fontosnak. A rendezéssel és feldolgozással kapcsolatban szerinte a kézirat megszerkesztésének alapvető feltétele az összegyüjtött cédulaanyag jó rendezése. A kézirat megirásához véleménye szerint csak akkor szabad hozzáfogni, amikor a cédulaanyag nemcsakhogy össze van gyüjtve, de darabról-darabra sorba van rakva. Nagyon fontos a kézirat megkezdése előtt vázlatot készíteni, részletes kis csoportokra bontani a letárgyalandó kérdéseket és a cédulákat ezek szerint szétválasztani, módositani. Nem szabad elfelejteni, hogy a történetirói munka irói munka is és fontos, hogy az a mü, amelyet megalkotunk, irodalmi szempontból is értékes, olvasható legyen. Erre azonban csak akkor tudunk figyelni, ha már a cédulák tologatásam átcsoportositása iráskor nem okoz gondot. Politikai történeti tanulmánynál fontos, hogy a tanulmánynak elbeszélő jellege legyen, lehetőleg kronológiai rendben kövesse az eseményeket és tegye lehetővé ezek nyomonkisérését az olvasó számára is.

Ellentétben Hanák Péter véleményével, szerinte a kulturtörténeti kérdéseket a politikai kérdésekkel a legszorosabb kapcsolatban, azok köré beillesztve kell letárgyalni és csak kivételes esetben külön fejezetben. A gazdaságtörténeti tényeket szerinte nem lehet egy-két oldalon tárgyalni, hanem átfogóbban kell megrajzolni és nem is feltétlenül a munka elején. Ha például forradalmakról irunk, nem szükséges minden esetben gazdaságtörténeti elemzéssel kezdeni, sőt esetleg kisebb részekre lehet bontani a gazdaságtörténet rajzát.

A történetirói munka irói jellegéhez szerinte nemcsak a stiluskérdés tartozik, hanem az is, hogy jól jellemezze a történeti alakokat és hiven bemutassa fejlődésüket.

A források idézésénél legfontosabb szempont a források beszéltetése, amely sok esetben többet ér, mintha a szerző maga mondaná el. A jegyzetelés kérdésében következő az álláspontja: a jegyzetekben minden felhasznált forrásra utalni kell. Azért emeli ezt ki, mert vannak szerzők, akik irtóznak attól, hogy forrásaikat jegyzetekben megjelöljék. Helytelennek tartja azonban, ha a jegyzetben egyéb is található, mint a források megjelölése, ha a szerző hosszu fejtegetésekbe bocsátkozik azzal az ürüggyel, hogy a szövegben nem férne el. A forráskiadványok regesztáinak kérdésével kapcsolatban felveti, hogy a regesztának pontosnak kell lennie és röviden már értékelnie is kell az anyagot.

Végül rámutatott arra, hogy a tanulmányokban az ellenséges nézeteket meg kell cáfolnunk, nemcsak az ellenséges politikai nézeteket, hanem a reakciós történetirói nézeteket is. Pontosan meg kell állapitani ezzel kapcsolatban a célpontot, ügyelni kell, nehogy elferditsük a reakciós történetiró szavait, s igy esetleg ne azt cáfoljuk, amit állit.

Hockenast Gusztáv hozzászólásában a dolgozó nép antifeudális harcainak kutatásáról beszélt és néhány 17-18. századi kevéssé ismert forrásanyagcsoportra hivta fel a figyelmet, igy az Országos Levéltár u.n. Missilis-gyüjteményére, a Limbus-anyagra, a Történeti Tár "Kalászatok" cimü rovatára, amelyben pl. a Bocskai-felkelésre vonatkozó igen értékes anyagot talált. Vitába szállt Spira György szerkesztési módszerével, amely szerinte felaprózza a kulturtörténetet. A politikai történet és a gazdasági történet egymáshoz való viszonyára vonatkozólag megjegyzi, hogy egészen rendkivüli esetektől eltekintve, a gazdasági helyzetből kell kiindulni. Ez érvényes akkor is, ha forradalmi eseményről van szó. A Párttörténet példája is erre tanit. Tulzásnak tartja azt, hogy a jegyzetelésben csak a forrásmegjelölés kaphasson helyet.

Perényi József hozzászólásában felhivta a figyelmet arra, hogy fontos volna a marxista klasszikusok egy-egy problémával kapcsolatos megjegyzéseiről összeállitást készitteni és ez az Intézet dokumentációs osztályának feladata lehetne.

I. Tóth Zoltán a kutató módszer apró - de kihatásában jelentős - kérdéseivel foglalkozott. A céduláK helyes kérdéseinek szempontjait fejtegette. Jól felszerelt világos, könnyen áttekinthető, egységes méretü cédulákat kell irnunk, melyek könnyen csoportosithatók. A papirnak csak egyik oldalára irjunk, mert a feldolgozásnál igy sokkal könnyebben boldogulunk. A cédula tetejére irjuk

fel a tárgyat, jelezzük a forrást és az időt. Ne tartalmazzon sokféle dolgot, inkább irjunk több cédulát, megéri a fáradságot. Amikor egy könyvet feldolgozunk, kezdjük a mü pontos bibliográfiai felvételével, idézés esetén igy nem kell kapkodni a már kéznél nem lévő könyv pontos adatai után. Ha van bibliográfiai felvételünk, a cédulán a forrást már csak röviditve kell jeleznünk. A feldolgozandó mü gondolatmenetét vázlatosan, a fontosabb szövegrészeket szószerint ajánlatos kiirni. Sok kutatónak igen rossz szokása, hogy vastag ceruzavonalakkal jelzi a kiirni valót és igy a köztulajdont képező könyveket is gyakran megrongálja. Készitsünk inkább jegyzéket a kiirandó anyagról, pontosan kidolgozva a cédula cimét stb., a könyvben legfeljebb halvány, a müvet nem rongáló és könnyen eltávolitható ceruzajeleket szabad alkalmazni. Ilyen eljárással a gépelő kész, teljesen felszerelt cédulákat szállithat a kutatónak. In extenso csak igen fontos, vagy közlésre szánt szövegeket gépeltessünk.

Az összegyüjtött anyagot lehetőleg ne egyszerre, hanem még a gyüjtés időszakában, fokról-fokra rendezzük.

Az anyaggyüjtés előtt jó tematikát nem lehet készitení. Hozzávetőleges üztemtervet azonban lehet, ezt kell az anyag rendezésével összefüggésben szintén fokról-fokra tematikává kiépiteni. Az anyaggyüjtés és a rendezés befejezésével igy megszületett a jó tematika is.

Pilkovszky Lóránd hozzászólásában a kezdő történészek nevében köszönetet mondott a vitában felmerült hasznos szempontokért és rámutatott a nyomdatechnikai ismeretek fontosságára.

Király István a módszertannal kapcsolatban utalt a klasszikusok példájára, Marx egész csomó nyersanyagfogalmàsványt készitett, mielőtt hozzálátott a tisztázásához. Lenin is követte ezt a módszert. Kronológiai jegyzeteket készitve, másképpen látjuk az anyagot, amelyben kutatunk. Igazat ad Spirának abban, hogy még a látszólag negativ forrásokat is fel kell használni, mert a munkásosztály álláspontját igazolják. Lenin elvtárs azoknak az adataival igazolta álláspontját, akikkel vitatkozott. A sajtóanyaggal kapcsolatban megjegyzi, hogy ez bizonyos mértékig visszatükrözi a kapitalista társadalom belső ellentmondásait. A sajtóból ugyanis világosan előtünnek az egymást leleplező különböző frakciók.

Haraszti Éva és Schütz Ödön megjegyzései után, akik közül az egyik a jegyzetelés, a másik a fordítás kérdéseivel foglalkozott, a vitavezető Lederer Emma zárószavában abból indult ki, hogy a történészmunka alkotó-munka. Alkotómunka a tematika elkészitéséről kezdve az anyaggyüjtés különböző fázisain át a rendszerezés és feldolgozás befejezéséig. A tematika helyes elkészitése önmagában is alkotómunka. De az első tematika még sohasem megszeghetetlen törvény, azt az anyagot is össze kell gyüjteni, ami az előtematikának ellene mond és meg kell vizsgálni, hol követtünk el tematikában elvi hibákat.

Lederer Emma ugy látja, hogy a hozzászólók tul élesen elválasztották egymástól az anyaggyüjtő, rendszerező és feldolgozó munkát. Pedig ha abból indulunk ki, hogy a történész alkotómunkát és nem mechanikus munkát végez, akkor ezek a fázisok igen kevéssé választhatók el egymástól. Nem szabad elfelejteni, hogy végső soron nem cédulákat gyüjtünk /ami természetesen nem azt jelenti, hogy a cédula nem fontos/ - hanem a cédulagyüjtés közben is alkotó munkát

végzünk. A tudós képzelet nélkül halálraitélt ember. Lenin híres mondása szerint álmodozni kell és ahogy tovább mondja "Ha az ember teljesen képtelen volna ilyenmódon álmodozni, hogyha nem tudna néha-néha előreszaladni és képzeletében nem tudná annak az alkotásnak teljes és befejezett képét megszemlélni, amely éppen csak kialakulni kezd a keze alatt,- akkor egyáltalán nem tudom elképzelni, milyen serkentő ok tudná rávenni az embert arra, hogy a művészet, a tudomány s a gyakorlati élet terén nagyméretü fárasztó munkába kezdjen és azokat be is fejezze..."Lenin művei 4.k. 493.l. oroszul. Id. K.G. Vollij: A tudományos munka megszervezése cimü munkájában, 9.l./Az anyaggyüjtésnek tehát nem szabad a legkevésbbé sem öncéluvá válnia és nem szabad mechanikus merevséggel elválasztva először az irodalmi, majd a levéltári anyag feldolgozását beosztani tervünkbe. Csak a helyes arányok felismerése, a kutatómunka egészének áttekintése teszi lehetővé a helyes tervezést. Teljes mértékben áll ez a tankönyv főfejezeteire, amelyeknél a főmunkatársak, a megirék lényegében ugy gyüjtik az anyagot, mintha monográfiát készitenének. Többen rámutattak, Hanák Péter és 1. Téth Zoltán is, hogy az anyaggyüjtés és a rendezés egymással összefügg. Lederer Emma azonban ugy látja, hogy egy bizonyos fokig mégis elválasztották a kettőt egymástól, holott a gyüjtés mindig rendezéssel jár együtt. Hogyan lehet megállapitani, hogy valamilyen teoria helyes, ha az errevonatkozó anyagot csak később rendezik el, ha munka közben nem veszik észre, hogy bizonyos tételekkel ellentétes anyag került elő, hogy egy kérdésben már tulságosan bő bizonyitó-anyag gyült össze és igy tovább. Tehát a rendezésnek állandóan és folyamatosan kell az anyaggyüjtést követnie. Akinek gyenge az emlékezőtehetsége, annak szinte naponta kell rendező-munkát végeznia az anyaggyüjtésben, akinek nagyon jó a memoriája, valamivel hosszabb időközökben.

A végső rendezés és a szerkesztés kérdése ugyancsak összefügg. Vitatkozni lehet arról, hogy a részletes vázlat elkészitése - amiről Spira György beszélt - szükségtelenné teszi-e a nyersfogalmazvány készitését? Ő, Lederer Emma minden esetben készit nyersfogalmazványt, bár erre nincs mindenkinek feltétlenül szüksége. Mindenkinek szüksége van azonban részletes, alapos vázlatra és az anyag pontok szerinti szétosztására. Ez a végső rendezés azonban már egyuttal része a szerkesztésnek és a feldolgozásnak is.

Ezekután a vitában felmerült több részletkérdéssel foglalkozott:

1/ A forráskritika. Ezt a kérdést ugy vetették fel a vitában, mintha az ujkori források megbizhatatlan abbak volnának, mint a középkoriak. Ezt helytelennek tartja, a középkori források éppen ugy hazudnak, mint az ujkoriak. Naivabbul, de néhol még kevésbbé megfoghatóan. A vallási ideológia burkából igen nehéz a valódi tényeket kihámozni. Az ujkorban a különböző pártállásu frakciók egymást leleplező ténykedései teszik világosabbá a forrásanyagot, a legujabbkorban pedig a Kommunista Párt, az illegális pártsajtó, Rákosi elvtárs utmutatásai teszik könnyebbé a tájékouódást a forrásanyagban. A marxista forráskritikánál döntő a pártosság szempontjának érvényesitése, hogy a kérdéseket a munkásosztály szempontjából vizsgáljuk, hogy mindenütt megkeressük a dolgozó nép harvait, előremutató, haladó ténykedését. A forráskritika kérdésénél mind a közép mind az ujkorban ezt kell szem előtt tartani.

2/ A levéltári anyag kérdése. Többen beszéltek arról, hogy egyes levéltáros szakemberektől kell tanácsot kérni. Arra kell azon-

ban irányt venni, hogy a levéltárak tegyék az anyagot feldolgozásra olyannyira alkalmassá, hogy abban ilyen ilyen külön tanácskérés nélkül is lehessen tájékozódni. A levéltárak, levéltári ismertetések, ismertető leltárak, utmutatók készitésével a legjobb uton vannak efelé.

3/ A feldolgozás kérdése. Nem tartja helyesnek Spira György álláspontját, amely szerint a politikai történetbe kell beágyazni a gazdaság- és kulturtörténetet. Nem lehet a kulturtörténetet minden esetben beledolgozni az anyagba. Viszont azt sem tartja kötelezőnek, hogy a gazdasági alap tárgyalásából kell elindulni, azután kell következnie a politikai történetnek és végül az ideológia- vagy kulturtörténetnek. Ez ugyanugy mechanikus felfogás, mint az ellenkezője. A kronológia megtartásának szükségessége különböző. Gazdaságtörténeti jellegü munkában ugyszólván lehetetlen a kronológiai vonalat tartani, politikai természetünél majdnem szükségszerü.

4/ A jegyzetelés kérdésében nem lehet azt az álláspontot elfogadni, hogy kizárólag forrásutalás kerülhet jegyzetbe. Igen gyakran válik szükségessé, hogy bizonyos kérdéseket - nehogy megszakarják az előadás menetét - jegyzetbe kell tenni. Természetesen nem lehet jegyzetben elhelyezni fontos elvi magyarázatokat.

5/ A nemzetközi viszonyok ismeretének fontossága csak a legujabbkori történettel kapcsolatban merült fel. Véleménye szerint a nemzetközi összefüggések tárgyalása minden korban egyaránt fontos, ezért végezetül erre hivja fel a tankönyv munkatársak figyelmét.

INTÉZETÜNKBE UJONNAN BEÉRKEZETT SZOVJET TÖRTÉNETTUDOMÁNYI MUNKÁK.

AKSZENOV K.: Szevernoje obscsesztvo dekabristov. Leningrád 1951. 320.l. /A dekabristák Északi Társasága. Elsősorban levéltári anyagra támaszkodva rajzolja meg a dekabrista mozgalom társadalmi-gazdasági hátterét, az Északi Társaság létrejöttének előzményeit és a társaság részletes történetét egészen a felkelés kitöréséig. A felkelés programmjának az ismertetésével zárul a könyv./

BLAGOJ D.D.: Tvorcseszkij puty Puskina. /1813-1826./ Moszkva-Leningrád 1950. 580.l. /Puskin alkotó utja. Igen részletes anyaggyüjtés alapján alapos irodalomtörténeti tájékoztatást ad Puskin müvészetének fejlődéséről./

CSEREPNYIN L.V.: Akti feodalnovo zemlevladenyija i hozjajsztva XIV-XVI vekov. Moszkva 1951. 400 l. /A [illegible]. századi feudális földtulajdon és gazdaság okmányai. A moszkvai érsekség oklevélmásolatainak könyvét adja ki rövid bevezetéssel. Az egyes oklevelekhez regeszta járul, külön közli oklevelkritikai megjegyzéseit, megadja az egyes oklevelek régibb kiadásait, időrendi táblázatot, az oklevélfajták mutatóját, helynévmutatót, tárgymutatót és személynévmutatót./

Osto ositaty o Parizsszkoj Kommuny e. Pamjatka ositatyelju. Moszkva 1951. 30 l./ Mit olvassunk a Párizsi Kommünről. Emlékeztető az olvasónak. Ismerteti a klasszikusok és a szovjet történészek müveit, néhány francia szépirodalmi munkát is. Végül betürendben közli mégegyszer az ajánlott könyveket./

JURJEV M.F.: Kitajszkaja revoljucija 1925-1927 godov. Moszkva, 1951. 31.l. /Az 1925-1927. évi kinai forradalom. Népszerü előadássorozat egyik előadása, inkább az események kiértékelése Sztálin elvtárs utmutatásai nyomán./

KAFENGAUZ B.B.: I.T. Poszoskov. Zsizny i gyejatyelynoszty. Moszkva 1951. 204.l. /I.T. Poszoskov élete és tevékenysége. A 17. század második felében és a 18. század első negyedében élt közgazdász és publicista tevékenységének ismertetése, életrajza mellett részletesen elemzi legfontosabb munkáját, "A szegénység és gazdagság könyvét". Részletes jegyzetanyag és időrendi táblázat mellett közli Poszoskov munkáinak és a róla szóló irodalomnak a bibliográfiáját és néhány oklevelet./

KARA-MURZA G.Sz.: Tajpini. Velikaja kresztyanszkaja vojna i tajpinszkoje goszudarsztvo v Kitaje 1850-1864. Moszkva 1950. 140 p. / A tajpingek. A nagy kinai parasztháboru és a tajpingek állama. Népszerü összefoglaló ismerteti a felkelés előzményeit, a rövidéletü állam történetét és a bukását okozó nagyhatalmi intervenciót. Egy térképmelléklet könnyiti meg a tájékozódást./

KLOKMAN J.R.: Felydmarsal Rumjancev v period russzko-turecskoj vojni 1768-1774 g.g. Moszkva, 1951. 205.l. /Rumjancev tábornagy az 1768-1774. évi orosz-török háboru időszakában. Nagy levéltári anyag alapján ismerteti az orosz és a török hadsereg állapotát a háboru előtt, a háboru lefolyását és Rumjancev elméleti

munkásságát. Két térkép és részletes bibliográfia egészíti ki a könyvet./

KOLOBOVA K.M.: Iz isztorii rannyegreccseszkovo obscsesztva. /O. Rodosz IX-VII vv. do n.e./ Leningrád, 1951. 339.l. /A korai görög társadalom történetéből. Rhodos szigete i.e. IX-VII.században. Nagy kiadott forrásanyag és az eddigi irodalom benató ismerete alapján megirt munka, a források alapos kritikája alapján rajzolja meg a rhodosi társadalom korai korszakának képét./

LISZOV V.P.: Persszidszkij pohod Petra I. 1722-1723. /Moszkva,1951. 246.l. /I. Péter perzsa hadjárata. Levéltári anyag felhasználásával ismerteti a hadjárat gazdasági,katonai és politikai előfeltételeit és céljait, Perzsia megsegitését az idegen hódítók, elsősorban a törökök ellen az orosz protektorátus alatt álló gruz-örmény királyság létrejöttét. Egy térkép mutatja a hadjárat eredményeit./

MARKOVA O.P.: Vosszstanyije v Kahetyii 1812 g. Moszkva, 1951. 335. l., 1 térk. /Az 1812. évi kahetiai felkelés. Ismerteti Grusia helyzetét a 18. század fordulóján, a parasztfelkelés történetét, megmagyarázza az okokat, miért csatlakozott a nemesség is a felkeléshez, végül ismerteti a felkelés nemzetközi jelentőségét és szerepét. Külön mutatóban közli a felhasznált kiadatlan levéltári anyagot és a kérdés irodalmát./

NYECSKINA M.V.: A.Sz. Gribojedov i dekabrizmi. Moszkva 1951. 623.l. /A. Sz. Gribojedov és a dekabristák. Ismerteti kritikailag a kérdés eddigi irodalmát, utána igen részletesen ismerteti Gribojedov kapcsolatait a dekabristákkal és a kor ideológiai fejlődésének tükröződését Gribojedov "Az ész bajjal jár" cimü darabjában, hogy ezen a példán szemléltesse az ideológia és a nemzeti kultura fejlődésének bonyolult menetét. A jegyzetek utalnak a felhasznált levéltári és irodalmi anyagra, ezenkivül névmutatót is közöl./

PASERSZTNYIK A.J.: Pravo na trud. Ocserki po szovjetszkomu pravu. Moszkva, 1951. 231.l. /A munkához való jog. Vázlatok a szovjet jog köréből. Ismerteti a munkához való jog tartalmát a Szovjetunióban és a népi demokráciában, azután a káderek képzésének jogi szabályozását és a munkához való jog megvalósitásának formáit a Szovjetunióban.

POSZOSKOV I.T.: Knyiga o szkudosztyi i bogatsztve i drugie szocsinyenyija. Moszkva, 1951. 411.l. /A szegénység és gazdagság könyve és egyéb müvek. A 17. század második felében és a 18. század első negyedében élt közgazdász és publicista legfontosabb müveinek kritikai kiadása B.B. Kafengauz gondozásában. A kiadó rövid áttekintést ad az I. Péter korabeli politikai irodalomról, közli a szövegvariánsokat, történelmi és földrajzi magyarázatokat, bibliográfiát, a ritkább kifejezések szótárát és bő mutatókat./

PROTYIV BURZSUAZNOVO ISZKUSSZTVA I ISZKUSSZTVOZNANYIJA. Moszkva, 1951, 155.l. /A burzsoá müvészet és müvészettudomány ellen. Tanulmánygyüjtemény, az egyes tanulmányok a névadó összefoglaló tanulmányon kivül a szürrealizmust, az amerikai festé-

szetet és mübirálatot, a mai formalista szobrászatot ismertetik éles kritikával és leleplezik a reneszánsz meghamisitására irányuló burzsoá kisérleteket./

ROZENTAL M.M.: Markszisztszkij gyialektyicseszkij metod. Moszkva, 1952. 347.p. /A marxista dialektikus módszer. Sztálin elvtárs megfogalmazásából kiindulva ismerteti a dialektika négy fő jellemvonását a természet és a társadalom fejlődésében egyaránt./

SZESSZIJA OTGYELENYIJA OBSCSESZTVENNIH NAUK AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, poszvjascsennaja godovscsinye opublikovanyija genyialynovo proizvegyenyija I.V. Sztálina "Markszizm i voproszi jazikoznanyija." Moszkva. 1951. 222.1. /A Szovjet Tudományos Akadémia társadalomtudományi osztályának ülésszaka I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" cimü zseniális müve megjelenésének évfordulója alkalmából. Közli az ülésszakon elhangzott előadásokat és hozzászólásokat. P.F. Jugyin a munka jelentőségéről beszélt a társadalomtudományok számára. B.D. Grekov ismertette az orosz feudalizmus keletkezésének kérdését ennek a munkának a fényénél./

SZUVOROVSZKIJ SZBORNYIK. Moszkva, 1951. 280.1. /Szuvorov-gyüjtemény. A nagy orosz hadvezér halálának 150. évfordulójára kiadott tanulmányok és kisebb adatközlések. A tanulmányok ismertetik Szuvorov sztratégiáját és taktikáját, kapcsolatait Rumjancevvel és olaszországi és svájci hadjáratát./

TARLE J.V.: Zserminal i prerial. Moszkva 1951, 312.1. /Germinal és prérial. A francia forradalom két utolsó népi felkelésének története, hatalmas anyaggyüjtés alapján, amelynek egy részét a jegyzetekben közli. Ez már a második, bővitett és átdolgozott kiadás./

UDALCOV I.I: Ocserki iz isztorii nacionalyno-polityicseszkoj borbi v Csehii v 1848 godu. Moszkva 1951, 252.1. /Az 1848. évi csehországi nemzeti és politikai harc történetének vázlata. A kérdés eddigi irodalmának alapos birálata után részletesen ismerteti a márciusi eseményeket, a prágai szláv kongresszust, a juniusi felkelést és a liberálisok és radikálisok magatartását a felkelés leverése után. Elsősorban cseh irodalmat használ fel a klasszikusok mellett./

USZTJUZSSZKIJ LETOPISZNIJ SZVOD. Arhangelogorodszkij letopiszec. Moszkva - Leningrád 1950. 128.1. /Az usztjugi évkönyvváriáns. Az Arhangelogorodi évkönyviró. Közli a 16. század első negyedében kompilált évkönyv szövegét rövid ismertető bevezetéssel és részletes hely- és névmutatóval. A kiadást K.N. Szerbina gondozta./

ZSUKOV J.M. /szerk./: Mezsdunarodnie otnoseniyija na Dalnyem Vosztoke./1870-1945./ Moszkva, 1951. 790.p./A nemzetközi viszonyok a Távolkeleten. A kérdés legjobb szakértői által megirt munka, szigoruan időrendben vizsgálja a távolkeleti külpolitika fejlődését, kitekintést nyujt az 1945 utáni időkre is. Részletes időrendki tábla, alapos bibliográfia és névmutató egészitik ki a kötetet./

S Z O V J E T F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

BOLSEVIK

1952. 6. szám.

A szovjet kultura további föllendítéséért.

Állandóan irányitsuk a pártoktatási munkát.

Petrov Sz.: A Bolsevik Párt történelmi kongresszusa. /Az OK/b/P XI. kongresszusának 30. évfordulójára./

Fjodorov A.: A batumi politikai tüntetés 50. évfordulója.

Szakov M.: Milyen tartalékok állnak még rendelkezésünkre az ipari termékek önköltségének csökkentésében.

Viszlobokov A.: A ma hirdetett "energetizmus" a "fizikai" idealizmus válfaja.

Nyedosivin G.: Leonardo da Vinci a nagy humanista. /Születésének 500 éves évfordulójára/

Nemzetközi szemle.

A szovjet javaslatok Németország kérdésében nagy lépést jelentenek a béke megőrzése érdekében.

Az USA agressziv politikája Európában.

Az amerikai agresszorok ujabb bűntette.

Könyvismertetés:

Squires R.: A háboru utja. Egy angol tiszt naplója./Forditás németből/. M. 1952. 167.l. /Szemjonov J.- Egy angol tiszt leleplezése a második világháboru kulisszatitkairól./

7. szám.

Sztálin elvtárs válasza amerikai szerkesztők egy csoportjának kérdéseire.

Terjesszük még jobban a termelési ujitók munkamódszereit.

Mityin A.: Az alkotó marxizmus klasszikus mintaképe. /Az "Áprilisi tézisek" megjelenésének 35. évfordulójára.

Kulagin N.: A szovjet nép jólétének szakadatlan emelkedése.

Monyin D.: A munkásosztály sztrájkharca a tőkés országokban.

Nyijazov A.: A káderek kiválasztása és elosztása.

Gubkin P.: A pártszervezetek az élenjáró tapasztalatok bevezetéséért folytatott harcban.

Nyikolajev V.: A szovjet állam fejlődésének fő szakaszai.

Morozov M. és Harlamov M.: Emeljük még magasabbra a jogtudományi irodalom eszmei szinvonalát./A jogtudományi irodalom szemléje./

Könyvismertetés:

A jobboldali szocialisták a háborus gyujtogatók szolgálatában. 2. kiad. M. 1951. 366.l./Ism. Marinyin M.- Hasznos cikkgyüjtemény a népnevelők és propagandisták számára./

8. szám.

A népek harca a békéért, demokráciáért és a szocializmusért.

Aziszjan A.: A proletár internacionalizmus mindent legyőző ereje.

Szarov I.: A Volga-Don csatorna és népgazdasági jelentősége.

Kabin I.: A német militarizmus ujjászületése - a béke fenyegető veszélye.

Korosagin P.: A pártonkivüli aktivák fejlődése és nevelése falun.

Kozlov G.: A pénz a szocializmusban.

Kritika és könyvismertetés:

Az ujkor története. I.köt. 1640-1789. M. 1951. 471.l. /Ism. I. Galkin - Több komoly fogyatékossága mellett, komoly, nagy munka, mely alapját képezheti egy teljesértékü marxista főiskolai tankönyvnek./

Stejn B.J.: A burzsoá történelemhamisitók /1919-1939/. M. 1951. 238.l. /Ism. V. Nyikolajev és A. Dmitrijev - Sulyos hibákban szenvedő, káros munka./

9. szám.

Minden erőnkkel erősitsük és óvjuk a kolhozok társadalmi tulajdonát.

Mao Ce Tung: Az ellentmondásokról.

Szurkov A.: A szovjet irodalom fejlődésének néhány kérdéséről.

Cseprakov V.: A kapitalista országok fejlődésének egyenlőtlensége és ellentéteik kiéleződése.

Vahmisztrov A.: A propagandista káderek kiválasztásáról és neveléséről.

Állahverdjan D.: A szocialista állam pénzügyei.

Pomogajeva J., B. Russel - a filozófia álarca alatt tevékenykedő háborus uszitó.

10. szám.

Emeljük még magasabbra a tudományos káderek kiképzésének szinvonalát.

Az amerikai intervenciósok véres gaztettei Koreában.

Mao Ce Tung: Az ellentmondásokról./Folytatás/.

Hrusztov F.: I.V. Sztálin nagyszerü müve:"A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról" megjelenésének tizedik évfordulójára.

Glotov I.: A társadalmi tulajdon - a kolhozrendszer alapja.

Tyitov P.: A körzeti pártbizottságok beszámolói a területi pártbizottságban.

Szkaba A.: A propagandista munka tapasztalatainak tanulmányozásáról és terjesztéséről.

Kritika:

A dialektikus és történelmi materializmus kérdései I.V. Sztálin nyelvtudományi műveiben. Cikkgyűjtemény. M. 1951. 456.l. /Ism. Koloyickij P.- Hasznos gyűjtemény főiskolások, propagandisták, stb. számára./

Hare R.: Pioneers of Russian Social Thought. London - New-York. Toronto. 1951. 307.l. /Ism. J. Peszkov - Hare elferditi a forradalmi demokraták képét és megrágalmazza őket./

11. szám.

A kritika és önkritika a bolsevik vezetés hatalmas fegyvere.

Belov P.: A gazdaság és a politika viszonyáról.

Alekszejev M. és Cserkeszov V.: A logikáról és a logika tanulmányozásáról.

Lezin V. és Maszlennyikov V.: A koreai nép hősi harca a szabadságért és a függetlenségért.

Beszkin M.: A faji megkülönböztetés az USA imperialisták embergyülölő ideológiája.

Andrejev I.: A skandináv államok az amerikai agresszorok terveiben.

Kritika:

Galenko P.: A marxizmus-leninizmus győzelme a lengyel munkásmozgalomban./Boleslaw Bierut, A pártról, Warszawa, 1952. 318.l. c. művének ismertetése./

Bernstam A.N.: A hunok történetének vázlata. L. 1951. 255.l. /Udalcova Z.- Alapkoncepciója is teljesen hibás, káros antimarxista munka./

Arab-ogli E. és Tarakanov N.: A neomalthusianizmus aljas hirdetői. /B. Russel: The new Hopes for a changing World, London, 1951.- E. Pendell, Population on the Loose, New-York, 1951.- P. Reboux, Trop d'enfants? Paris, 1951. című könyvének kritikája./

PRAVDA

1952. március 16.

Sztyepanov V.: A bolsevizmus ideológiai alapelveinek diadala /Lenin "Mi a teendő" c. művének 50. évfordulójára/.

Az ENSz leszerelési bizottságának ülése.

17.

Korionov V.: Nemzetközi szemle.

Hogyan készült fel az USA a vegyi- és bakteriológiai háborura? /Amerikai sajtószemle./

18.

Liu Nin-i, Harcoljunk az ellen, hogy az amerikai agresszorok használhassák a bakteriumfegyvert.

19.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének bizottsága Koreában.

20.

Dolores Ibarruri: A spanyol nép szabadságának harcosa /José Diaz halálának 10. évfordulójára/.

21.

Malik elvtárs beszéde az ENSz leszerelési bizottságában.

23.

Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

24.

Ivanov K.: A főiskolások eszmei- és politikai nevelése.

Zsukov J.: Mit jelent a franciaországi kormányváltozás?

25.

A tájékoztatás és a sajtó szabadságáról az ENSz albizottságában.

26.

Szajolobov A.: A Brazil KP harmincadik évfordulója.

27.

A SzSzSzK 1952. évi állami költségvetéséről.

28.

Malik elvtárs március 26-i beszéde az ENSz leszerelési bizottságában.

29.

Borzenko Sz.: Az amerikaiak Indiában.

Rjurikov B.: Gorkij munkásságáról megjelent uj könyvek

30.

Maryin M.: Nemzetközi szemle.

Viharfellegek az amerikai gazdaság felett. /Amerikai sajtószemle./

31.

Bont Fl.: "Louis Bonaparte brumaire 18-ja" megjelenésének 100. évfordulójára.

Április 1.

Alhimov V.: Az árak emelkedése és a dolgozók kiuzsorázása a kapitalista országokban.

Filippov J. és Litosko J.: A munkanélküliség növekedése és a dolgozók elnyomorodása az USA-ban.

2. .

Dorosev J.: Szakadatlan nő a dolgozók jóléte a Szovjetunióban.

3. .

A Sinhua hirügynökség leleplezi a bakteriumháborut igazolni akaró amerikai propagandát.

4. .

Magyarország felszabadulásának 7. évfordulója /Vorosilov elvtárs beszéde./

A külföld visszhangja Sztálin elvtársnak az amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire adott válaszaira.

A Nemzetközi Gazdasági Konferencia megnyitása.

5. .

A Nemzetközi Gazdasági Konferencia.

6. .

A Nemzetközi Konferencia /M.V. Nyeszterov elvtárs beszéde./

7. .

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége kiküldött bizottságának sajtókonferenciája.

8. .

A Nemzetközi Gazdasági Konferencia szakosztályi ülései.

9. .

Dorosev J.: A tudományos kommunizmus nagy alkotása /"A tőke" orosz forditásának 80 évfordulójára./

10. .

Rasszagyin G.: Nemzetközi szemle.

Trygvehie - az amerikai imperializmus szolgája.

A Nemzetközi Gazdasági Konferencia záróülése.

12. .

Az ENSz alapszabályának 107. cikkelye és az össznémet választások.

13. .

A külföld visszhangja a Szovjetuniónak a Németországgal kötendő békeszerződésről az USA, Nagybritannia és Franciaország kormányaihoz intézett jegyzékére.

14. .

A külföld visszhangja a Szovjetuniónak a Németországgal kö-

...tenő béleszerződésről az USA, Nagybritannia és Franciaország kormányaihoz intézett jegyzékére.

15.

Alpatov M.: Leonardo da Vinci /születésének 500. évfordulójára./

16.

Zsukov J.: Mi izgatja a francia burzsoá sajtót?

17.

Majevszkij V.: Az angol textilipar válsága.

Tyitarenko Sz.: A leninizmus kiemelkedő alkotása /Lenin "Áprilisi téziseinek" 35. évfordulójára./

19.

Bogoljubov N.: Egy értékes történeti mü. /Avgyijev: Az ókori kelet története c. müvéről./

Leontyev B.: A háborus gyujtogatókat leleplező könyv. /R. Squire: A háboru utja. Egy angol tiszt feljegyzései c. könyvről./

21.

Zawadski A.: A béke és a törhetetlen barátság szerződése. /A Szovjet-lengyel szerződés 7. évfordulójára./

22.

Pak Hen Jen, A koreai nép megvédi szabadságát és függetlenségét.

23.

Csen Po-Ta, Sztálin "A kinai forradalom kérdései" c. müve megjelenésének 25. évfordulójara.

24.

Kudarcba fulladtak az amerikai-angol blokk arrairányuló kisérletei, hogy meghiusitsák a népek és nemzetek önrendelkezési jogára vonatkozó határozatának kidolgozását /Az emberi jogok bizottságában./

Gluscserko J.: Harcban a materialista tudományért. /Megjegyzések a haladó angol biológusok könyveiről./

25.

Borovszkij V.: Az USA imperialisták garázdálkodása Latin-Amerikában.

26.

Zsukov J.: Mi rejlik a "garanciákról" hangoztatott frázisok mögött?

27.

Pieck V.: Uj szakasz a német népnek a békéért és az egységes demokratikus Németországért folytatott harcában.

Az amerikaiak által bevetett baktériumfegyver alkalmazásának tényeit kivizsgáló kinai bizottság jelentése.

28.

Az amerikaiak által bevetett baktériumfegyver alkalmazásának tényeit kivizsgáló kinai bizottság jelentése.

29.

Alekszandrov Sz.: Az agresszorok kiszolgálói nemzetközi szervezet álarcában. /A Vörös Kereszt u.n. "Nemzetközi Bizottsága."/

Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

30.szám.

Korionov V.: A dolgozók nemzetközi szolidaritásának napja. A Sinhau hirügynökség a japán "békeszerződés érvénybelépéséről."

Május 1.

Erenburg J.: A béke győzedelmeskedik.

2.

Május 1-i ünnepségek.

3.

Május 1-i ünnepségek külföldön.

4.

Kozsin A.: A május 1-i felvonulás résztvevői elleni terror Tokióban.

5.

Majevszkij V.: A május 1-i felvonulás Londonban.

6.

Mihajlov V.: A katolikus reakció a háborus uszitók szolgálatában.

7.

Joliot-Curie levele Austinhoz.

8.

A Nyugatnémetországi Kommunista Párt felhivása a néphez.

9.

Kuzhyecov F.: A szovjet nép történelmi jelentőségü győzelme. /A II.világháboru diadalmas befejezésének 7.évfordulójára./

10. szám.

Constantinescu-Iasi P.: Románia állami függetlensége kikiáltásának 75. évfordulója.

11. szám.

Csecsetkina O.: Az olaszországi községi választásokról.

Az amerikai monopoliumok támadása a munkásosztály jogai ellen.

Korionov V.: Nemzetközi szemle.

12. szám.

A Zsenminzsibao a koreai tárgyalásokról.

Pritt D.: A baktériumháboru ellen.

13. szám.

Wilbricht W.: A német békeszerződésért!

14. szám.

Szergyitszkij A.: A materialista természettudomány kincsesbása./I.V. Pavlov müveinek uj kiadása./

15. szám.

Malcev O.: A jugoszláv tragédia. Regény. /Megjelent a Zuamja 1951. 10, 11, 12. sz-ban./ Ismerteti: M. Harlamov./

16. szám.

Cvetajnyikov V.: Az amerikaiak kinai agressziójáról szóló könyvek.

17. szám.

Zamjatyin V.N.: Csernisevszkij gazdasági nézetei. M. 1951. 448.l. /Ism. Udalcov J. és Hesszin N./

Az amerikai agresszorok kegyetlenkedései a Kocsedo-szigeti hadifoglyokkal.

18. szám.

Revszagyin G.: Nemzetközi szemle.

19. szám.

Zaszlavszkij D.: A hóhérok és védnökeik /Az amerikaiak gaztettei Kocsedon./

20. szám.

Csecsetkina O.: A válság légkörében Olaszországban.

21. szám.

Togliatti P.: Az ország összes demokratikus erőinek egységéért.

22. szám.

Zsukov J.: Mit mutattak a francia tanácsválasztások?

Sándor András: A Duna partján /Sztálinváros/.

23. szám.

Nyugat-Berlin, az amerikai kémszolgálat kém- és diverziós bázisa.

24.

Tkacsenko A.: Boatner tábornok, a Kocsedo-szigeti hóhér.

25.

Koleka S.: Albánia első ötéves terve.

A Szovjetunió jegyzéke az USA, Anglia és Franciaország kormányaihoz a német békeszerződésről.

26.

Zsukov J.: A rendőrterror Franciaországban.

27.

A külföld visszhangja a Szovjetunió jegyzékére.

28.

A külföld visszhangja a Szovjetunió jegyzékére.

29.

A külföld visszhangja a Szovjetunió jegyzékére.

30.

Tiltakozás az amerikai agresszorok koreai gaztettei ellen.

Zsukov J.: Párizs népének tiltakozása J. Duclos letartóztatása ellen.

31.

A világ közvéleményének tiltakozása J. Duclos letartóztatása ellen.

június 1.

Népünk álma megvalósult / Volga-Don csatorna megnyitása./

Nemzetközi szemle.

2.

Csuvikov P.: A faji megkülönböztetés az amerikai imperializmus szolgálatában./H.Aptheker, America's Racist Laws - Weapon of National Oppression. New-York - we Charge Genocide, 1952. 240.l.- ismertetése./

3.

Zsukov J.: Szabadságot Duclos elvtársnak!

4. Csecsetkina O.: Az olaszországi községi választások után.

5.

Filippov J. és Litosko J.: A fasiszta munkásellenes törvények ellen./A sztrájkharc fellendülése az USA-ban./

6.

Majevszkij V.: Anglia és a bonni különbéke.

7.

Alekszandrov G.: Az amerikai imperialisták ideológiája - az emberevők ideológiája.

8.

Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

9. [illegible]

Naumov P.: Az elkeseredés és az aggodalom hangja. /A nyugatnémetországi sajtó szemléje./

10. [illegible]

A törvénytelenség és önkény ellen. /J. Duclos az ügyész előtt./

11. [illegible]

A harc és a győzelem nagy programmja /Sztálin: "A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról" c. müve megjelenésének 10. évfordulójára./

12. [illegible]

Kahn D.: Speak out! America wauts peace. New York 1951. /Ism. A. Jelisztratova./

13. [illegible]

Naumov P.: Egyre erősbödik az egységes békeszerető Németországért vivott harc frontja.

14. [illegible]

Dugyinszkij J.: Hogy rabolják ki a spekulánsok a népeket a monopolárakkal.

15. [illegible]

Az amerikai szoldateszka a hitleri despotizmus utján.

Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

16. [illegible]

Naumov P.: A schuhmacheristák - a háborus uszitók kiszolgálói. Fékezzük meg az uj háboru uszitóit és propagandistáit. /Az ENSz Gazdasági és Szociális Tanácsában./

17. Majevszkij V.: Az angol gyarmatositók Malájföldön.

Tyanonov: [illegible] kapitalizmus általános válságáról.

18. Dusev V.: Gorkij az imperialista Amerikáról.

19. A szovjet-amerikai lend-lease tárgyalásokhoz.

20. A Biztonsági Tanácsban./Malik elvtárs jun. 18-i beszéde./

21. Togliatti P.: A békéért, szabadságért és az olasz nemzet megmentéséért.

22. Pervenyev A.: Az agresszorok galád gaztettei /Belseu-Kocsedo/

Malik elvtárs jun. 20-i felszólalása a Biztonsági Tanácsban.

24. Boleslaw Bierut beszámolója a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának VII. plénumán.

25. Kim Du Bon, A koreai nép igaz ügyért harcol!

26. Korionov V.: Nemzetközi szemle.

Constantinescu M.: A jugoszláv gazdaság válsága.

27. Malik elvtárs felszólalása az ENSz leszerelési bizottságának jun. 24-i ülésén.

28. Malik elvtárs felszólalása az ENSz leszerelési bizottságának jun. 25-i ülésén.

Jaques Duclos elvtárs levele Vincent Auriol köztársasági elnökhöz.

29. Naumov P.: Az imperialista összeesküvők a béke ellen. /G. Baumann, Atlantikpakt der Konzerne Berlin c. könyvről./

Zsukov J.: Szerződés a hitleri Wehrmacht visszaállitására.

30. Viktorov F.: Nemzetközi szemle.

Julius 1.

Lavergue B.: Az "egyesült Európa" chimérája. Paris, 1952. /Ism. J. Zsukov./

Marek J.: A béke épitkezései.

2. Kozsin A.: Mozgalom Japánban a reakciós törvények ellen.

3. A Béke Világtanács rendkivüli ülésszaka./Joliot-Curie/

4. A Béke Világtanács rendkivüli ülésszaka /Kuo Mo-Zso beszéde/

Vizsokov J.: A földreform sikerei Kinában.

5. Golovko A.: A nagy orosz flottaparancsnok, P.Sz. Nahimov tengernagy.

A Béke Világtanács rendkivüli ülésszaka. /Yves Farge, Jean Lafitte felszólalása./

6. A Béke Világtanács rendkivüli ülésszaka /Yves Farga, Bernal prof. beszéde./

7. Kurionov V.: Nemzetközi szemle.

8. A Béke Világtanács felhivása.

9. Nejedli Z.: Az imperialisták bonni összeesküvése ellen. Szabadságot a francia hazafiaknak.

10. Malik elvtárs beszéde a Biztonsági Tanács jul. 8-i ülésén.

11. A Volga-Don csatorna.

Ulbricht W.: A Német Szocialista Egységpárt jelenlegi helyzete és uj feladatai.

12. A különbéke megvitatása a bonni parlamentben /Max Reimann felszólalása./

13. Alnimov V. és Gersnyev J.: A dolgozók kirablása az Atlanti-blokk országaiban.

Hewlett Johnson tanusitja: megcáfolhatatlan tény, hogy az amerikai csapatok felhasználják a bakteriumfegyvert.

14. Borovszkij V.: A spanyolországi fasiszta terror ellen.

15. Majevszkij V.: Az angol közvélemény hangja./ Az amerikaiak angliai garázdálkodása ellen./

VOPROSZI ISZTORII

1952. 2. szám.

Petrov J.P.: A katonai biztosok a külföldi fegyveres intervenció és a polgárháboru éveiben /1918-1920./

Birjukovics V.V.: A feudális társadalom fejlődésének néhány kérdéséről.

Pasuto V.T.: A.A. Sahmatov, az orosz polgári forráskutató.

Rubinstejn N.L.: A munkaerőpiac kialakulásának néhány kérdése a 18. századi Oroszországban.

Hrenov I.A.: A varsói munkások forradalmi akciói 1905 januárjában.

Beljavszkaja I.A.: Hogyan "szabályozták" az amerikai imperialisták államilag 1917-1918-ban az ipart.

Könyvismertetések:

Antonova Sz.I.: A sztolipini agrár-reform hatása a munkásosztály összetételében létrejött változásokra./A Moszkvai Kormányzóság 1906-1913. évi anyaga alapján./ Szerk. A.M. Pankratova, M. 1951. 227.l. /Ism: A.P. Pogrebinszkij - A könyv nagy, uj történeti anyagot ölel fel és következtetései helyesek./

Rettegett Iván levelei. Szerk. V.P. Adrianova-Peretc. M.-L. 1951. /Ism. A.A. Zimin - Ezen elsőrangu történeti források jó, kritikai kiadása./

A 14-16. századi nagy- és részfejedelmek testamentumai és szerződései. Sajtó alá rendezte L.V. Cserepnyin. Szerk. Sz.V. Bahrusin. M.-L. 1950. 585 l./Ism. A.T. Nyikolajeva.- Kisebb fogyatékosságai mellett hasznos forrásgyüjtemény./

Korean-American Relations. Documents pertaining to the Far-Eastern diplomacy of the United States. Vol. 1. The initial period 1883-1886. Edited by G.M. McCune and J.A. Harrison. Berkeley and Los Angeles. 1951. VII + 163.p./Ism. A.L. Narocsnyickij - A történelemhamisitóknak nem sikerül az USA külpolitikájának rabló jellegét elleplezniök./

The Blue and the Grey. The story of the Civil War as told by participants. Edited by H.S. Commager, Vol. I-II. India-napolis and New York. 1950. 1201 p. /Ism. I.B.- Nem ez az első kisérlet az amerikai polgárháboru meghamisitására./

Krónika:

Vita a Kazah Tudományos Akadémia történeti, archeológiai és etnográfiai intézetében /1951 április/ a Pravdában 1950. dec. 26-án megjelent "A kazah történelem kérdéseinek marxista-leninista megvilágításáért" c. cikkel kapcsolatban. /Kazahsztan Oroszországhoz való csatlakozásának értékelése - Keneszari Kaszimov, stb. felkelésének értékelése./

A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és filozófiai osztályának vándorülése 1951. november 20-24-én Rigában. /Az észt, lett és litván akadémiák történettudományi intézeteivel együtt megvitatták a Baltikum történetének kérdéseit, főleg a feudalizmus korszakára vonatkozólag, valamint a Lett SzSzK történetének első kötetét./

A Voronyezsi egyetem történészeinek tudományos munkája. /Ismerteti: Sz. N. Benklijev./

Az Altáj-területi Állami levéltár. /Ismerteti: P.A. Borodkin./

Vjatkin M.P. levele a szerkesztőséghez. /A szerző önkritikát gyakorol 1941-ben megjelent "A Kazah SzSzK rövid története" c. művében elkövetett hibáival kapcsolatban./

3. szám.

Cereteli M.V.: Az 1902. évi batumi politikai demonstráció.

Grigorjan Z.T.: Hogyan harcolt Anglia és Franciaország Örményországnak az iráni-török iga alóli felszabadulása ellen.

Tarle J.V.: Mihail Illarionivics Kutuzov - a hadvezér és diplomata.

Mehtyijev G.G.: Azerbajdzsan Oroszországhoz való csatolásának történeti jelentősége.

Pavlenko N.I.: A fémipari manufakturák munkaerőpiacának kérdése a 18. század huszas-negyvenes éveiben.

A koreai nép multjából:

Pak Szi Hen, Li Szun Szin flottaparancsnok. /A 1591-1598-as években döntő csapást mért a támadó japán flottára./

Li Csen Von: A Kanha szigetet védelme az amerikai agresszorokkal szemben 1871-ben.

Ju Men Szek: Kam Gan Csan, a hős hadvezér /948-1031./ /Győzelmes harcokat vivott a betörő kitanok ellen./

Birálatok:

A Szovjetunió története, II. köt./Oroszország a 19. században./Szerk. M.V. Nyecskina. M. 1949. 870 l./Ism. P.I. Kabanov - A kritikai cikk azt a kérdést vizsgálja, hogy hogyan világosított meg az egyetemi tankönyv Oroszország távolkeleti politikájának kérdéseit és számos hibájára

mutat rá./

Andruscsenko A.I.: Usakov tengernagy. M. 1951. 272.l. /Ism. M.T. Pancsenkova - A népszerü tudományos munka egészében jó összefoglalást ad, de fogyatékosságai még vannak./

Szerbina K.N.: Adalékok az orosz városok társadalmi-gazdasági történetéhez. A tyihvini posszad a 16-18. században. M.-L. 1951. 485.l. + 2 térkép. /Ism. N.A. Usztyugov - Részletes munka, mely alaposan megvilágitja az összoroszországi piac kialakulását./

Comité national de centenaire de 1848. Procès-verbaux du Gouvernement provisoire et de la Commission du pouvoir executif /24 février - 22 juin 1848./ Paris. 1950. 432.l. /Ism. A.I. Molok - A jegyzőkönyvek csak a határozatokat adják és igy nem láthatjuk a vitát, amelyeknek alapján létrejöttek./

Középkor.III.köt. M. 1951. /Ism. A.I. Danyilov - 5 éves szünet után megjelent a cikkgyüjtemény ujabb száma. A cikkek maguk értékes tanulmányok, kritikai cikkek, de a szerkesztés nem elég alapos, mert számos fontos kérdés nincs képviselve benne./

Krónika:

Elméleti konferencia a történetirás kérdéseiről a voronyezsi egyetemen. /1951. dec. 27-28./

4. szám.

Az 1951. évi Sztálin-dijjal kitüntetett történettudományi müvek.

Burcsuladze J.J.: Az angol-török hódító tervek kudarca 1855-1856-ban Grusziában.

Kulbakin V.D.: A Müller kormány szerepe a német imperializmus katonai és gazdasági potenciáljának ujjáélesztésében.

Pozgyejeva L.V.: Németország ujrafelfegyverzésére irányuló angol politika történetéből.

Antyuhina V.I.: A Francia Kommunista Párt harca Franciaország nemzeti függetlenségéért a második világháboru éveiben /1939-1944/.

Vejmarn J.V. és Sztrzseleckij Sz.F.: A krimi szlávok kérdéséhez.

B.D. Grekov akadémikus tudományos müveinek jegyzéke.

Könyvismertetések:

Szuprunyenko M.: Ukrajna az idegen fegyveres intervenció és polgárháboru éveiben. /1918-1920./Kiev. 1951. 342. ukrán nul. /Ism. Hajdu Sz. F. és I.T. Ovszienko - Hasznos és érdekes könyv./

A munkásmozgalom Oroszországban a 19. században. I. köt. 1800-1860. A parasztok és szabad bérmunkások zendülései. Dokumentum és anyaggyüjtemény. Szerk. Pankratova. M.-L. 1951. 1039.l. /Ism. Sz. V. Tokarev.- A forráskiadvány fogyatékosságai mellett is igen hasznos ugy a tudományos dolgozók mint a főiskolások számára./

Liszcov V.P.: I. Péter perzsiai hadjárata /1722-1723/. M. 1951. 245.l. /Ism.: L.A. Nyikiforov - Fogyatékosságai mellett is ügyes összefoglalás és sok uj adatot tartalmaz Oroszország és a Kaukázusontul népeinek kapcsolataira vonatkozólag.

A Burját-mongol ASzSzK története. I. köt. Szerk. A.P.Okladnyikov. Ulan-Üde, 1951. 573. /Ism. N.N. Sztyepanov - A könyv komoly fogyatékosságait a következő kiadásban ki kell javitani. Egyébként a szerzők fontos és hasznos munkát végeztek./

Ujkori történeti egyetemei előadások programmja. M. 1951. /Ism. V.A. Zsebokrickij és L.A. Kovlenko - tele van hibával./

5. szám.

Sztrucsebnyikova M.D.: A bolsevik Pravda a munkásmozgalom fellendülése idején az első impaerialista háboru előtt /1912-14/.

Grekov B.D.: A feudalizmus keletkezése Oroszországban I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről adott tanitása fényénél.

Szpivakovszkij J.I.: A munkásmozgalom fellendülése Romániában 1905-1906-ban.

Pazsitnov K.A.: Az oroszországi ipari forradalom kérdéséhez.

Leone L.A.: Az esztországi ipari forradalom történetéből.

Gorovoj F.Sz.: Miért tartották vissza az 1861. február 19-i manifesztum publikálását.

Ivanov M.Sz.: Hogyan rabolta ki az Angol-Iráni Olajtársaság Iránt.

Könyvismertetések:

Sutoj V.: A népi háboru Ukrajnában 1708-1709-ben a svéd hóditók ellen/ukránul/. Kiev, 1951. 237.l. /Ism. L.G. Beszkrovnij - Hasznos és szükséges könyv, fontos volna orosz nyelven is kiadni./

Akszjonov K.: A dekabristák Északi Társasága. L. 1951. 318.l. /Ism. N.Sz. Kinjapina - Sok fogyatékosság van benne, zürzavart teremt a dekabrista mozgalom megérte-

sében./

Arhangelszkij Sz.I.: A nyizsnyij-novgorodi városi és területi ipari proletariátus a 17-19. században. Gorkij. 1950. 319.l. /Ism. J.Z. Polevoj és N.I. Pavlenko - Nem világitja meg az aktuális kérdéseket, csak ugyanerről a kérdésről irt cikkeit pótolja meg ujabb adatokkal./

Bernstam A.N.: A hunok rövid története. L. 1951. 254.l. /Ism. Rafikov A.H.- Hibákkal teli, tudománytalan könyv./

Altamira y Crevea, Spanyolország története /Rövidített/ fordítás spanyolból. /II. köt. M. 1951. 358.l. /N.I. Mickun - A 18. századdal foglalkozó IV. kötetet is le kellene fordítani./

Bustamante, Carlos Maria de, Az uj castiliai Bernal Diaz, avagy az északamerikaiak Mexicoban. Mexico, 1949.

Bercena R. José Maria, Emlékezések az északamerikai inváziókról. /1846-1848/, Mexico, 1947. /Ism. H.M. Galan- Ezeknek a régi könyveknek az uj kiadása azt mutatja, hogy a mexicoiak nem felejtették el az északamerikai hóditók viselt dolgait./

Krónika:

Konferencia a SzTA Történettudományi Intézetében.

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, SZERIJA ISZTORII I FILOSZOFII.

1952. 1. sz.

Beszkrovnij L.G.: M.I. Kutuzov ellenoffenzivája az 1812. évi Honvédő Háboruban.

Orlik I.I.: Fontos szakasz a Román Kommunista Párt fejlődésében és megerősitésében. /A RKP V. kongresszusának 20. évfordulójára./

Pasuto V.T.: A litván állam kialakulásáról.

Nekrológ Sz.B. Veszelovszkij akadémikus halálára. /1876-1952./

Nekrológ J.A. Manadjan akadémikus halálára. /1873-1952./

Rejszer Sz.A.: M.A. Dobroljubov forradalmi kapcsolatainak kérdéséhez.

Zimin A.A.: A XIV. század huszas éveinek népi mozgalmai és a baszkak rendszer felszámolása Északkelet-Oroszországban.

Könyvismertetések:

Az amerikai-angol imperializmus filozofálgató fegyverhordozói ellen. /A modern amerikai-angol burzsoá filozofia és szociológia kritikájának vázlata./ M. 1951. 334. l. /Ism. Jan Hin Sun - A cikkgyüjtemény fogyatékossága, hogy egyes kérdések többször merülnek fel: már monogra-

fikus feldolgozásokra volna szükség ebben a tárgyban./

A Szovjetunió régi aktáinak központi állami levéltárában Moszkva történetére /a legrégibb időktől a 19.századig/ vonatkozó dokumentumanyag szemléje./Szerk. Sz.V. Bahrusin/ M. 1949. 187.l. /Ism. Sz. I. Volkov - Kisebb fogyatékosságai mellett értékes munka./

Bazanov V.: Pavel Ivanovics Jakuskin, M. 1950. 80.l./Ism. L.N. Puskarev - Értékes népszerű tudományos munka, tömve sajtóhibával./

Rutyenburg V.I.: Az olaszországi korai kapitalizmus történetének vázlata. A firenzei kereskedelmi társaságok a XIV. században. M.-L. 1951. 230.l. /Ism. V.V. Sztoklickaja - Tyereskovics - Gazdag anyagot tartalmazó hasznos munka./

Krónika:

A népi demokrácia jellege és sajátosságai a Kelet országiban. /A SzTA Orientalisztikai Intézetében 1951.nov. 12-23-án tartott tudományos konferencia/.

A Baltikum feudális kori történetével foglalkozó értekezlet./A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és filozófiai osztályának és a Litván, Lett és Eszt Akadémia történettudományi intézeteinek Rigában 1951. nov. 20-24-én tartott közös értekezlete./

A szövetségi köztársaságok tudományos akadémiáin folyó munka összehangolása. /Az SzTA történettudományi és filozófiai osztályának ülése - 1951. dec.6-10 - melyen 11 szöv. köztársaság akadémiai kiküldöttei szólaltak fel./

1952. 2. szám.

Grekov B.D.: A Russzkaja Pravda és szláv környezete.

Cserepnyin L.V.: A Szovjetunió történetének periodizációja /feudalizmus kora/

Zutyiga J.J.: IV. Iván liv politikájának kérdéséhez.

Durilin Sz.N.: Gogol és a szinművészet.

Tavanyec P.V.: A feltételes ítéletről a logikában.

Kutakov L.N.: Adalékok az 1905. évi Portsmouth-i békeszerződés történetéhez.

Kritika:

A munkásmozgalom Oroszországban a 19. században. Anyaggyüjtemény. Szerk. A.M. Pankratova, I.k. M. 1951. 1039.l. /Ism. A.J. Manuszevics: - A gyüjteményes kötet anyaga a lengyelországi szocialista mozgalom első szakaszának történetére vet fényt./

Gyakonov I.M., Gyakonov M.M., Livsic V.A., Masszon M.J.: I.e. 2. századi párthus adódokumentumok Niszából. 2. füz. M.-L. 1951. 66.l. /Ism. A.N. Bernstam - A párthus állam szervezetére és nyelvére fényt vető fontos felfedezés./

Krónika:

A SzTA történeti és nyelvtudományi osztályainak közös ülése Gogol halálának 100. évfordulóján.

A művészettörténeti intézet tudományos tanácsának ülése Gogol halálának 100. évfordulóján.

A Történettudományi Intézet ülése a földmivelés történetének kidolgozása tárgyában.

VESZTNYIK DREVNYEJ ISZTORII /Ókori Értesitő/

1952. 1. szám.

Az antik világ története az Akadémia keretében készülő "Világtörténet"-ben.

Kuo-Mo Zso: Az ókori Kina története.

Könyvismertetések:

Bernstam A.N.: A hunok történetének vázlata. L.-1951. 256.l. /Ism. Kiszlaszov L.R.- N.J. Merpert - Több pontatlanság, és megoldatlan kérdés van a könyvben./

Maskin N.A.: Az ókori Róma története. M. 1949. /Ism. Sz. Benkliev,- Sok szempontból tulméretezett tankönyv, további kiadásain még sokat kell javitani./

Szergejev V.Sz.: A régi Görögország története. M. 1948. /Ism. N.H. Jugyikisz - a könyvben tul sok az elbeszélő anyag a társadalmi-gazdasági elemzés rovására. Uj kiadásra lenne már szükség./

Ókori történeti olvasókönyv. II. köt. Görögország és a hellenisztikus államok, Szerk. V.V. Sztruve, M. 1951. 330.l. /Ism. J. Sz. Kruskol,- Jó segédkönyv a főiskolások számára, hiányzanak belőle az ideológiai és kulturális életre vonatkozó anyag és az illusztrációk./

Pigulevszkaja N.: A Bizáncból India felé vezető utak. Bizánc kereskedelmi kapcsolatai Indiával a 4-6. században. M.1951. 410.l. /Ism. Z.V. Udalcova - A könyv fő érdeme a forrás - anyag alapos elemzése./

Az Ukrán SzSzK archeológiai emlékei, I-II. k. Kiev, 1949. 264 és 333 l. /Ism. A.N. Moszkalenko - Az I.kötet a korai szláv emlékekkel foglalkozik, a II. a szkita-szarmata kor, a neolit és paleolit leleteivel./

Botvinnyik M.N.: A burzsoá történészek ujabban megjelent művei Macedoniai Nagy Sándorról.

A "Világtörténelem" I. és II. kötetének tematikája.

2. szám.

Az ókori történet tanulmányozása I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány c. műve alapján.

Gyakonov I.M.: Az ősi Sumir államrendszere.

Lencman J.A.: A homérosi rabszolgaság történeti helyéről.

Sztruve V.V.: Az i.e. VI. század kronológiája Herodotos munkájában.

Kundrjavcev O.V.: Achaia a római tartományi politika rendszerében.

Stajerman J.M.: A Római Birodalom nyugati provinciáiban élő parasztok kérdéséhez.

Szorokin V.Sz.: Archeológiai adatok Urartu társadalmi-gazdasági rendszerének jellemzéséhez.

Fjodorov G.B.: A tivercek.

Könyvismertetések:

Szergejev V.Sz.: Az ókori Görögország története, M. 1948. 552.l. /Ism. Sz. Benklijev - Eszmei-politikai szempontból alapos átdolgozást igényel./

Az ókori lelet. Történelmi olvasókönyv. Szerk. V.V. Sztruve. M. 1951. 240.l. /Ism. I. Lacnyelszon - A könyvre nagy szükség van, de egyes részei tulnehezek a tanulók számára./

Li Csen Ui: Kina nemzeteinek rövid története /kinaiul/ Peking, 1951. 218.l. /Ism. V.A. Rubin - Fogyatékosságai mellett jó kisérlet a kinai történet marxista megvilágitására./

Homo L.: Le siecle d'or de l'empire Romain, Paris, 1947. 19.kiad. 584 l./Ism. N.N. Nyikusz - A burzsoá objektivizmus örve alatt el akarja részletproblémákkal vonni az olvasó figyelmét a fő kérdésektől./

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, OTGYELENYIJE LITYERATURI I JAZIKA. /A Szovjet Tudományos Akadémia közleményei. Irodalmi és nyelvtudományi sorozat./

1952. 1. szám.

Könyvismertetés:

Gyerzsavina: Ivan Tyimofejev naplója. M-L. 1951./A mai orosz nyelvre leforditott forrásmű forditása nem mindig elég pontos./

2. szám.

Putyincev V.A.: A marxista-leninista elmélet kimagasló alkotása. /V.I. Lenin: Gercen emlékezete, c. művéről./

Jevnyina J.M.: Victor Hugo a mai Franciaországban. /A Gorkij Világirodalmi Intézet 1952. február 24-25-i ünnepi ülése V. Hugo születésének 150. évfordulóján./

3. szám.

Fetyiszov M.I.: Az irodalomtörténet problémái I.V. Sztálin müveinek fényénél.

Ljvova I.: A japán reakciós irodalom az amerikai imperializmus szolgálatában.

SZLAVJANYE. /Szlávok. A Szovjetunió Szláv Bizottságának folyóirata./

1952. 3. szám.

A béke és az épitès költségvetése. /A Szovjetunió 1952. évi költségvetése./

A Szovjetunió és Bulgária rendithetetlen szövetsége és barátsága.

A német-fasiszta rablók katini gyilkosságának kideritésére kiküldött különbizottság jelentése.

Gundorov A.: Göbbels nyomában. /Több amerikai fasiszta az amerikai képviselőházban ismét le próbálja mosni a fasisztákról a katini gyilkosságot./

Szokolovszkij V.: A lengyel nép nagy vivmányai /A lengyel alkotmánytervezet./

Sztojanov L.: Gogol velünk együtt harcol a békéért.

Dolanski J.: Gogol és a csehszlovák kultura.

A szakszervezetek terjesztik a szovjet tapasztalatokat.

A Vatikán malmára. /A Tito klikk szabadon engedte Sztepinac ismert fasisztát, Horvátország v. katolikus érsekét./

Zsdanov N. és Rugyenko Sz.: A Volga-Don csatorna.

Kondrasova M.: A szovjet nő.

A rendithetetlen bolgár-szovjet barátságért. Cikkgyüjtemény. Szófia. 1951. /Ism. L. Valev./

4. szám.

Sztálin elvtárs válasza amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

A sztálini gondoskodás a nép jólétéről.

Piszarszevszkij O.: A nép boldogságáért, a békéért!

Bekaszov D.: Lenin az amerikai imperializmusról.

Oparin A.: Nem hallgathatunk! /Az amerikai baktériumháboru elitélése./

Polevoj B.: Válasz az amerikai gyilkosoknak!/El a kezekkel Koreától!/

Rogazijszkij N.: A népi Lengyelország függetlenségének és felvirágzásának garanciája. /A szovjet-lengyel barátsági szerződés 7. évfordulója./

Gundorov A.: A békéért és a nemzetközi együttműködésért./Az első Amerikai Szláv Kongresszus 10. évfordulójára./

Grekov B.D.: A Russzkaja Pravda és szláv környezete.

Mlynarski Z.: A varsói Lengyel-szovjet Intézet.

Kosszmogyemjanszkaja L.: A titoisták büntettei a görög gyerekek ellen.

Az USA - az árulók menhelye.

Lapin K.: A sivatag legyőzése. /A Türkmén Főcsatorna épitkezésének vonalán.

Podolski H.: A lengyel származásu amerikaiak szoros sorokba tömörülnek a békeharcban.

Boyd J.: A haladó gondolkodásu kanadai ukránok két kongresszusa. /Winnipegben - A Munkás Segitőegylet 17.kongresszusa és A kanadai ukránok Egyletének 5. kongresszusa./

Arcimovics V.: Szovjet költők versei a népi Lengyelországról.

Komarov K.: A jószándéku emberek lapja. /Az USA-ban élő haladó gondolkodásu bolgár és macedonok lapja, a Narodna Volja.

B.D. Grekov akadémikus 70. születésnapjára.

5. szám.

A dolgozók nemzetközi szolidaritásának ünnepe. /Május 1./

Matyuskin N.: A vezér az orosz népről. /Sztálin elvtárs emlékezetes szavai 1945. május 24-én./

Vorobjov V.: A nagy győzelem. /A fasiszta Németország feletti diadal évfordulója./

A nagy felszabadulás gyümölcsei. /1945. május 9-én felszabaditotta a Szovjet Hadsereg Prágát./

Medvegyev I.: A népi demokratikus országok fejlődésének biztos garanciája.

Smeljev N.: A Nemzetközi Gazdasági Konferenciáról.

Komarov K.: Az igazság hangja. /A szovjet sajtó hangja./

Krilov Sz.: Az elnyomás országából a szabadság és a boldogság országába. /A hosszu idő után a Szovjetunióba visszatért szovjet állampolgárok nyilatkozatai./

Kirszanov V.: A jenkik Jugoszláviában.

Berjozkin A.: Az USA részvétele az Ukrajna elleni 1918-1920-as intervencióban.

Artjusenkov M.: Akik Latinamerikában a békéért harcolnak. /Montevideoi levél./

Zoszulja: Trilógia a népek barátságáról. /W. Wasilewska: Ének a vizek felett c. trilogiájáról./

Popivoda P.: A Tito-klikk árulásának leleplezése. /Malcev Sztálin-dijas "A jugoszláv tragédia" - c. regénye./

6. szám.

Mire tanit a történelem. /A fasiszták hitszegő támadásának évfordulója./

Borkovszkij V.: Uj szakasz a nyelvtudomány fejlődésében. /Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müve megjelenésének kétéves évfordulójára./

Saskov Z.: A kommunizmus épitkezéseinek elsőszülötte. /A Volga-Don csatorna./

Baranov L.: Georgij Mihajlovics Dimitrov / születésének 70.évfordulójára./

Kardas M.: Manitoba asszonyai harcolnak a békéért. /Kanadai levél./

Szaszyina A.: Az igazság a Szovjetunióról legyőz minden korlátot..

Woroszilski V.: A nagyszerü példa. /A szovjet emberek példamutatása a lengyel dolgozók számára./

Aleksszandrovszkaja L.: A kimagasló lengyel zeneszerző. /St. Moniuszko halálának 80. évfordulójára./

Boljavszkij P.: Ukrajna és Krim szteppéin.

Pervencev A.: Apáink utján. /Utijegyzetek az 1877-78-as háboru szcenériojának összeállitása céljából tett utazásról./

Könyvismertetés: /Sztálin-dijas müvek/

Galan Jaroszlav: Válogatott müvei, ford. ukránból./Ism. B. Leontyev./

Kruzskov V.Sz.: Dobroljubov világnézete./Ism. Z. Szmirnova./

Grekov-Jakubovszkij: Az Aranyhorda és bukása. /Ism. V. Pasuto./

A régi Oroszország kulturájának története. A mongol betörés előtti időszak, I-II. /Ism. G. Fjodorov./

SZOVJETSZKAJA KNYIGA. /A szovjet könyv./

1. szám.

Topcsijev A.V.: A tudomány és a termelés együttmüködésének megerősitése.

Könyvismertetések:

Jefimov G.: Kina uj- és legujabbkori történetének vázlata. 2. bővitett kiadás. M. 1951. 576.l.

Nyikiforov V, Erenburg G., Jurjev M.: A kinai népi forradalom.

A kinai nép harcának és győzelmének rövid története. M. 1951. 144.l. /Ism. V.V. Avarin - Fogyatékosságaik mellett is hasznos művek./

Krevcov I.: Az amerikai imperializmus agressziója Koreában. /1945-1951/ M. 1951. 440.l. /Ism. M.N. Pak - A könyv több helyesbitésre, pótlásra szorul./

Rangvics A.B.: A hellenizmus kor és történelmi szerepe. M.-L. 1950. 384 l. /Ism. P.N. Tarkov - Több vitatható megállapitása mellett értékes munka./

A vallás és az atheizmus kérdései. Cikkgyüjtemény. M.1950. 420.l.

Pavelkin P.: Vallási babonák és károkosásuk. M. 1951. 164.l. /Ism. M. Basskin - A harcos vallásellenes propaganda értékes munkái./

Nemzetközi jog. M. 1951. 600.l. /Ism. D.T. Kudrjavcev - A könyv sok vitatható megállapitást, pontatlan megfogalmazást tartalmaz, ami csökkenti a mü elméleti szinvonalát./

2. szám.

Jufrialkus M.L.: A marxizmus-leninizmus klasszikusai lett nyelven.

Petrov M.P.: A Turkmén Főszerszámról szóló technikai tudományos irodalom.

Könyvismertetések:

Nyevszkij V.V.: Oroszok első világkörüli utja. 1951. 272.l. /Ism. Szergejev M.A.- Nagy anyagismerettel hazafiusi szellemben irt munka, kitünő olvasmány, különösen az ifjuság számára./

Az európai népi demokratikus országok a szocializmus felé vezető uton. M. 1951. 276.l. /Ism. N.K. Trjapkin-Szalun I.V. - A könyvben sok a hiba./

Poljanszkij N.N.: A nemzetközi biróság.M. 1951. 240.l./Ism. G.I. Morozov - Kisebb fogyatékosságai mellett is hasznos munka, megvilágitja ennek az ENSz szervezetnek az agresszióban betöltött szerepét./

Burakov B.: Gorkij "Anyé" c. regénye és a szocialista realizmus kérdései. M.-L.-1951. 168.l. /Ism. A.A. Sz. Mjasznyikov - A könyvnek komoly fogyatékosságai vannak,de sok lényeges és aktuális kérdést vet fel./

3. szám.

Okufrijev N.M.: Gogol és az orosz kritika.

Könyvismertetések:

Az európai népi demokráciák a szocializmus felé vezető uton. /Az ajánlott irodalom rövid bibliográfiája./Összeállitot-

ta: N.I. Glagolevszkij M. 1951. 68.l. /Ism. I.J. Malin - Fontos kézi könyv nemcsak a könyvtárosok, hanem az érdeklődő közönség számára is./

Szerbina K.N.: Vázlatok az orosz városok társadalmi-gazdasági történetéből. /A tyihvini posszad a 16-18. században/ M.-L. 1951. 488.l. /Ism. J.V. Csisztjakova - Fogyatékosságai mellett is bő anyagot tartalmazó hézagpótló mű./

Gusz M.: Az amerikai imperialisták - a münchemi politika sugalmazói. M. 1951. 248.l./Ism. J.I. Ivanov - Nem elég alapos, adatanyaggal túlterhelt munka./

Az amerikai-angol imperializmus filozofáló fegyverhordozói ellen /A modern amerikai-angol burzsoá filozófia és szociológia rövid kritikája./ M. 1951. 336.l. /Ism. M.D. Cebenko - A cikkgyüjtemény a maga egészében éles, marxista-leninista kritikát ad a mai reakciós amerikai és angol filozófiáról./

Gagarin A.P. Az amerikai burzsoá filozófia és szociológia az imperializmus szolgálatában. M. 1951. 116.l. /Ism. M.D. Cebenko - Az amerikai reakciós, idealista szociológiát és filozófiát leleplező népszerü mü./

Fedoszejev A.Sz.: A szovjet állam és jog alkotó szerepe a szocialista és kommunista társadalom felépitésében. M. 1951. 382.l. /Ism. A.V. Lunsin - Nagy anyagot tartalmazó komoly kutatómunkán alapuló munka/.

Blagoj D.D.: A 18. sz-i orosz irodalom története /2. átdolgozott kiadás. M. 1951. 688.l. /Ism. A.I. Volszkij - Az 1946. évi kiadás alapos átdolgozása./

Andrejkov I.: Lermontov M. 1951. 320.l. /Ism. B.V. Nyejman - A széles olvasóközönségnek szánt érdekes élénk munka./

Jefremov A.F.: Csernisevszkij nyelve. Szaratov, 1951. 380.l. /Ism. F.P. Filin - A könyv sok hibás tételt tartalmaz és elméleti szinvonala alacsony./

4. szám.

Lazarev V.N.: Leonardo da Vinci /születésének 500.éves évfordulójára./

Könyvismertetések:

A munkásmozgalom Oroszországban a 19. században. I.k. 1800-1860. Anyag- és adatgyüjtemény. Szerk. A.M. Pankratova. M. 1951. 1040 l. /Ism. V.V. Makszakov.- Fontos, alapos, hézagpótló munka./

Cserepnyin L.V.: A XIV-XV. század orosz feudális archivumai. 2.rész.- M.-L. 1951. 428.l. /Ism. A.A. Zimin - Több komoly fogyatékossága van az egyébként fontos forrásanyaggyüjteménynek./

Mehman Sz.M.: India gazdasága és az angol imperializmus politikája. M. 1951. 272.l. /Ism. A.I.Levkovszkij - A

könyvnek több jó oldala mellett jelentős fogyatékosságai vannak./

Rjabov N.: A szocialista felhalmozás és forrásai az első és második ötéves tervben. M. 1951. 248.l. /Ism. A.I. Petrov - Több fogyatékossága mellett hasznos és fontos könyv./

Zemjatyin V.N.: Csernisevszkij N.G. gazdasági nézetei. M.1951. 448.l. /Ism. Az első jelentős munka erről a témáról, fogyatékosságai vannak./

Putyincev V.A.: Ujabb tudományos munkák N.G. Csernisevszkijről.

Zsdanov V.: Nyikolaj Alekszandrovics Dobroljubov. 1836-1861. M. 1951. 608.l. /Ism. I.F. Popov - Kisebb hibái kiküszöbölhetők./

Sevcsenko Taras válogatott művei 10 kötetben. 5.k. Naplója. Kiev. 1951. 264.l. /Ism. V.F. Anyiszov - Elsőrangu kiadás./

5. szám.

Könyvismertetések:

Golikov Sz.: A Szovjet Hadsereg kimagasló győzelmei a Nagy Honvédő Háborubn. M. 1952. 280.l. /Ism. J.A. Boltyin - Epizódszerüen mómája el a hőstetteket és sokhelyt felületes./

Grekov B.D.: Polica. M. 1951. 320.l. /Ism. Lihacsev D.Sz.- A forráskutató munkából marxista elemzéssel levonja a társadalmi helyzetre jellemző vonásokat./

A dekabristák válogatott társadalmi-politikai és filozófiai művei. Szerk. I.J. Sosipanov. I.k. Az Északi Társaság. 732. l., II.k. Déli Társaság 568.l.,III. Az Egyesült Szlávok Társasága, A dekabristák Szibériában, A dekabristák hatása az orosz társadalmi gondolkodás fejlődésére. 468.l. M. 1951. /Ism. I.V. Poroh - Sok pontatlanság van a kiadás - ban, nincs hozzá tárgymutató./

Az állam és a jog története, M. 1951. II.k. 416.l. /Ism. V.V. Sszergejev - Az angol forradalomtól a Nagy Októberi Szocialista Forradalomig terjedő korszakot tárgyalja. Javitott kiadás, hangsulya az intézmények történetében van, de még mindig nem teljesértékü tankönyv./

6. szám.

Jugyin P.F.: I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. műve és a társadalomtudományok fejlődése.

Szuhotyin V.P.: A szovjet nyelvtudomány uj sikerei felé.

A dialektikus és történelmi materializmus kérdései I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c.művében. Cikkgyüjtemények. M. 1951. 456.l. /Ism. G.M. Gak - Hasznos munka./

Szamszon V.: A partizánmozgalom Észak-Lettországban a Nagy Honvédő Háboru éveiben. Riga, 1951. 224.l. /Ism. P.P. Versigora - Az értékes tanulmány új kiadásában több fogyatékosságot ki kell küszöbölni./

Maszlennyikov V.: A Mongol Népköztársaság a szocializmus utján. M. 1951. 176.l. /Ism. A.D. Szlosev - A könyvben sok a pontatlanság, szegényes a nyelvezete./

A.V.Szuvorov, Dokumentumgyüjtemény. II.k. 1951. 688.l.

M.I. Kutuzov, Dokumentumgyüjtemény. II.k. M. 1951. 610.l. /Ism. V.I. Vjalikov - Hasznos gyüjtemények kisebb fogyatékosságokkal./

SZOVJETSZKOJE GOSZUDARSZTVO I PRAVO /A szovjet állam és jog/

1952. 3. szám.

A Szovjetunió a béke vártáján.

Kecsekjan Sz.F.: I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek jelentősége a politikai tanitások története számára.

Goljakov I.T.: Az önkény és az igazságtalanságok nagy leleplezője. /Gogol halálának százéves évfordulójára./

Liszovszkij V.I.: A Szovjetunió külföldi gazdasági kapcsolatai a béke ügyét szolgálják. /A Nemzetközi Gazdasági Konferencia elébe./

Trajnyin A.N.: A terror mint a háboru előkészitésének és a provokációinak módszere. /Az amerikai "biztonsági" törvény a terrorcsoportok exportját jelenti./

Krasznopolszkij A.Sz. és Szverdlov G.M.: A gyermekek érdekeinek állami védelme a Szovjetunióban.

Misin A.A.: Az USA-ban az elnöki hatalom a monopoltőke diktatúrájának eszköze.

Bilsaj V.: A fasisztá reakció támadása a nők jogai ellen.

Mozohina A.G.: Az államellenesen bünösök elleni harc az európai népi demokratikus országokban.

Krónika:

A jogtudományi főiskolák számára készülő "Az állam és a jog elmélete" c. tankönyv tervezete, és a tervezet megvitatása a Szovjet Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetében. /Disszertációk megvitatása a SzK/b/P KB-a Társadalomtudományi Akadémiáján "Állam- és jogelmélet" és "Nemzetközi jog" katedráin:

Mamaladze V.K.: A társadalom védelme a Szovjetunió minden állampolgárának szent kötelessége.

Farber I.J.: A szovjet törvény tartalma és alkalmazásának módjai.

Könyvismertetések:

Maytiszevics I.D.: A paszkovi törvénykönyv. M. 1951. 208.l. /Ism. A.M. Ladizsenszkij és L.I. Moravszkij - Az orosz jog e fontos dokumentumának kritikai kiadása, fordítással, szótárral./

4. szám.

A két rendszer békés együttélése - a mai nemzetközi jog alapja.

Az amerikai agresszorok gaztettei.

Oshikyadze V.M.: V.I. Lenin és I.V. Sztálin a szocialista törvényességről.

Inekirveli G.Z.: A.I. Gercen - a burzsoá demokrácia bírálója.

Levin D.B.: Hogyan hamisitja meg a burzsoá áltudomány a nemzetközi jog fogalmát.

Boriszov Sz.: A sokoldalu egyezményekben résztvevő államok szuverén joga, hogy a szerződések egyes cikkeire vonatkozólag fenntartással éljenek.

Könyvismertetések:

Fedszejev A.Sz.: A szovjet állam és jog alkotó szerepe a szocialista és kommunista társadalom felépitésében. M. 1951. 283.l. /Ism. M.A. Arzsanov - A könyv mielőbbi ujabb kiadásánál ki kell küszöbölni az elég sok fogyatékosságot./

Sursalov V.M.: A nemzetközi gyámsági rendszer. M. 1951. 190.l. /Ism. R. Tusmuhamedov - A hibák kiküszöbölése nagyban emelné a könyv értékét./

Pavlov Sz.: A Bolgár Népköztársaság büntetőjoga. Szofia, 1951. 204.l. /Ism. J.V. Grobovenko - Mind elméleti, mind gyakorlati szempontból hasznos munka./

Az USA balkáni agressziv politikájának leleplezése.

Az USA kormánynak a Magyar Népköztársaság ellen irányuló ellenséges tevékenységét feltáró dokumentumok. Budapest, 1951. 349.l. /Kiadta a Magyar Népköztársaság külügyminisztériumának Tájékoztató Osztálya. Ism. J.P. Melesko./

5. szám.

Romaskin P.Sz.: Az amerikai agresszorok a bünös baktériumháboru szervezői.

Fedoszejev A.Sz.: A szovjet állam gazdasági-szervező munkájáról.

Kotok V.F.: A népi demokratikus Csehszlovákia osztálystrukturájáról.

Uljanovszkij J.B.: A Japánnal kötött "békeszerződés" területi kérdései.

Bogdanov O.V.: Az amerikai nemzetközi jogi doktrina az imperialista expanzió szolgálatában.

M.P.: A népi demokratikus országokban. /Közli a Budapesti Állam- és Jogtudományi Intézetnek a Szovjet Jogtudományi Intézethez intézett levelét.

A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségének felhivása a világ jogászaihoz, hogy harcoljanak a baktériumfegyver alkalmazása ellen.

Ismertetés:

Vlaszov V.A.: A szovjet államapparátus, M. 1951. 423.l./Ism. I.N. Ananov,- Értékes monográfia, amely azonban még nem értékesitette Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáinak tanulságait./

Pokrovszkij Sz.A.-[illegible]kov J.B.: Az amerikaiak meghamisitják az orosz politikai nézetek történetét. /David Recht, Russian Radicals Loos to America /1825-1894/ N.Y. 1947.- Max M. Laserson, The American Impact on Russia, N.Y. 1950. c.könyvekről./

6. szám.

A nagy győzelmek könyve/"A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról" megjelenésének 10. évfordulójára./

Lasin A.G.: A szovjet állam kulturális-nevelő szerepe a szocializmusról a kommunizmusra való áttérés körülményei között.

Jampolszkaja C.A.: Az állami ellenőrzés szerepe a szovjet állam alkotó szervező tevékenységében.

Burlackij F.M.: Dobroljubov politikai és jogi nézetei.

Zlatopolszkij D.L.: A békeharc az európai népi demokratikus országokban.

Arhamonov D.N.: Az imperialista államok katonai helyzetéről.

Könyvismertetés:

We charge Genocide. The Historic Petition to the United Nations for relief from the crime of the United States government against the negro people. Civil Rights Congress. New-York. 1951. 239.l. /Ism. G.I. Morozov - A néger nép harca jogaiért minden becsületes amerikai ügye./

SZOVJETSZKAJA ETNOGRAFIA /Szovjet Néprajz/

1952. 1. szám.

A békeharc és az etnográfia.

Szokolova V.K.: A népköltészet a békeharcban.

Gyebec G.F. - Levin M.G és Trofimova T.A.: Az antropologiai anyag mint az etnogenetikai kérdések forrása.

Dolgih B.O.: Néhány Eszak-Szibériában lezajlott etnogenetikai folyamatról./A népek átköltözése és a nyelvek elterjedése./

Belicer V.N.: A felsőpecsorai és alsópecsorai komik /zürjének/ kialakulásáról.
Potapov L.P.: Az altájvidékiek nemzeti konszolidációjának kérdéséhez.
Vinnyikov J.R.: A Türkmén SzSzK-ban élő beludzs kolhozparasztok élete.
Gorbacsev N.P.: Morgan periodizációjának kérdéséhez.
Baszkin M.F.: Az angol-amerikai etnográfia az imperializmus szolgálatában.

2. szám.

Kizlaszov L.R.: Régi leletek a rénszarvastenyésztéssel kapcsolatban / Hakassziai rénszarvas faszobrok az i.u.l-4. századból./
Bernstam A.N.: Szajnali tas sziklarajzai.
Szuszlov I.M.: A Jakut ASzSzR északnyugati része mai lakosságának nemzeti hovatartozásáról.
Dolgik B.: Az Olenyek és az Anabar folyók medencéjének lakossága.
Kozacsenko A.I.: B.D. Grekov akadémikus 70.születésnapjára.

VOPROSZI FILOSZOFII. /A filozófia kérdései./

1952. 1. szám.

Alekszandrov G.F.: I.V.Sztálin a felépitmények a társadalom fejlődésében betöltött szerepéről.
Leonov M.A.: A filozófia helye és szerepe a társadalmi életben.
Rubinstein N.L.: A marxizmus-leninizmus a szovjet külpolitika tudományos alapja.
Lebegyev N.A.: A szovjet filmművészet a békeharcban.
Dobrusskin M.J.: Az uj értelmiség a népi demokratikus országokban.
Topeha P.P.: Japán amerikai megszállásának ideológiai leplezése.
Tarle J.V.: Az atombomba filozófusai kátyuban.
Gak G.M.: A jelenségek sajátosságai megismerésének fontossága.
Manszurov M.Sz.: Pavlov tanitásának alkalmazása és továbbfejlesztése a pszichológiában.

Könyvismertetések.

A dialektikus és történeti materializmus kérdései I.V.Sztálin Nyelvtudományi müveiben./2.bővitett kiadás/. M.1951. 455.l.
/Ism.M.P.Baszkin - A cikkgyüjtemény nem érinti a tárgykörbe tartozó összes kérdést./

A szovjet államhatalom szerveinek vázlatos története.

M.1949. /Ism.R.A. Zlotnyikov - A szerzők nem elemezték elég mélyen a gazdag anyagot/.

Tudományegyetem Történeti

Kronika.

"A dialektikus materializmus és a mai természettudomány" c. könyv megvitatása./Ism.N.F./.

szám.

Sztálin elvtárs válasza amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.
A harcos materializmus jelentősége.

Lovcsuk M.T.: A vélemények harca és a kritika szabadsága - az élenjáró tudomány fejlődésének legfontosabb feltétele.-

Konsztantyinov F.V.: A szocialista ideológia fő vonásai.

Kozlovszkij V.J.: A szovjet társadalomban található ellentétek természetének kérdéséhez./A haladó harca a konzervativ szemlélet maradványai ellen./

Kaganov V.M.: A régi minőségről az ujra való áttérés a fejlődés folyamatában.

Prjamkov A.V.: A Pravda harca az Október-előtti időszakban a haladó irodalomért és müvészetért.

Kuznyecov I.A.: A Bolsevik Párt a proletárdiktatura vezető ereje.

Episzkopov G.L.: Az "atomszociologia", az amerikai imperializmus ideológiai fegyvere.

Tyer-Zaharjan A.I.: Az osztrák jobboldali szocialisták, az amerikai imperializmus ügynökei.

Szulzsenko G.D.: A francia kommunisták harca az existencializmus reakciós filozófiája ellen.

Maszejev I.A.: A müvészetnek és a társadalom müvészeti felfogásának társadalmi természete.

Gozsev A.D.: A földrajzi környezetről.

Szeverszkij N.J.: Az "egységes földrajz" kérdéséről. Megjegyzések Kiriha F.J.cikkére.

Kon I.Sz.: A jog és az erkölcs a szocialista társadalomban.

Nyeszterenko G.J. és Trosin D.M.: Fokozzuk a filozófiai ismeretek propagandáját. /A Politikai és Tudományos Ismeretek Terjesztésére alakult Társaság filozófiai osztályainak országos értekezlete. 1952.dec./

szám.

A filozófiai viták ötéves terve és a szovjet filozófusok feladatai.

V.I.Lenin zseniális müve a marxista párt ideológiai alapjairól. /A "Mi a teendő?" megjelenésének 50.évfordulójára./

Glezerman G.J.: A társadalmi fejlődés tudatos alkalmazása a szocializmusban.

Vosztrikov A.V.: A marxizmus-leninizmus klasszikusai a nyelv és a gondolkodás kapcsolatáról.

Durilin Sz.N.: Gogol a müvészetről.

Kemenov V.Sz.: Leonardo da Vinci müvészi hagyatéka.

Scrohov J.V.: Pavlov tanitása a jelzőrendszerről a leninti tükrözödési elmélet világánál.

Narszkij I.Sz.: E.Dembowski, haladó 19.századi lengyel filozófus.

Polenc O.E.: A nemzetközi rablás mai "teoretikusai."/Az amerikai jogászok az agresszió kiszolgálói./

Dugyel Sz.P.: A világ megismerhetősége és törvényszerüségei.

Krónika:

Nadtocsejev D.I.: A SZK/b/P KB Társadalomtudományi Akadémiájának tudományos ülése /febr.25.-márc.1./
Előadók: Nadtocsejev D.I. "I.V.Sztálin müvei - a Bolsevik párt hatalmas fegyvere a kommunizmus győzelméért vivott harcban. - Alekszandrov G.F.," I.V.Sztálin a felépitménynek a társadalom fejlődésében betöltött szerepéről.

VOPROSZI EKONOMIKI / A közgazdaság kérdései/.

1952. 3. szám.

Minden eszközzel fejlesszük a nemzetközi gazdasági együttmüködést.

Sztrumilin Sz.: Helyre kell állitani a nemzetközi kereskedelmi forgalmat.

Korolenko A.: A Szovjetunió és az európai népi demokratikus országok közti kereskedelmi kapcsolatok az egyenlőség és a kölcsönös haszon alapelvén nyugosznak.

Kotkovszkij J.: A gazdasági kapcsolatok kiterjesztése és a foglalkoztatottság fokozásának lehetősége a kapitalista államokban.

Szmirnov A.: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok normalizálása és a valutaprobléma.

Jevrejszkov A.: A nemzetközi pénzügyi kapcsolatok megerősitésének utjai.

Afanaszjev G.: A nemzetközi kereskedelem kiszélesitése és az elmaradt országok gazdasági fejlődése.

Scserbina D.: A Kinai Népköztársaság külkereskedelmi lehetőségeiről.

Szolodkin R.: Mit veszit Anglia a Kinával való kereskedelem megszakitásával.

Grigorjev G.: A német belkereskedelem kérdéséhez.

Krónika:
==========

A Nemzetközi Gazdasági Konferencia összehivásának visszhangja a sajtóban.

4. szám.

Lacsurin A.: A Szovjetunió költségvetése - a békés gazdasági és kulturális épités költségvetése.

Makarova M.: Lenin és Sztálin az uj gazdaságpolitika alapjairól.

Csertkova A.: A munkatermelékenység tartalékai a vasutaknál.

Obolenszkij K.: A gazdaságosság és a takarékosság a kolhozokban.

Koslov T.: A statisztika tárgya és módszere.

Koziev G.V.: A kapitalizmus általános válsága és a válság kiéleződése jelenlegi szakaszában.

Manyevics J.: A munkabér és a munkabér szervezése a szocializmusban.

Szokolovszkij A., és Mnacsaganova V.: Az önköltség-csökkentési verseny uj formái.

Könyvismertetések:

Gladkov I.A.: A szovjet tervgazdaság fölépitésének rövid összefoglalása. /1917-1918/. M. 1950.

Gladkov I.A.: A szovjet gazdaság tervezésének kérdései 1918-1920-ban. M. 1951./Ism.Kurszkij A. - Hasznos tudományos munkák./

A kolhozok felépitésének kérdései a Szovjetunióban. Cikkgyüjt. M.1951./Ism.P.Golubkov - Egyes cikkek fogyatékosságai mellett is széles olvasóközönséget érdeklő, hasznos gyüjtemény./

Javits B.A.: Peace by Investment, New York 1950. /Ism.- J. Pokatajev - Az amerikai monopoliumok világuralmának dicsőitése./

Lester R.A.: Labor and Industrial Relations. New York. 1951. /Ism.L.Afanaszjev - A monopoliumok lakájának tipikus müve./

5. szám.

Sztálin elvtárs válasza az amerikai ujságszerkesztők egy csoportjának kérdéseire.

Fontos lépés a nemzetközi kereskedelem fejlesztésére. /A Nemzetközi Gazdasági Konferencia eredményeiről./

Szazanov A.: A Bolsevik Párt gazdasági programmja Október előestéjén. /Lenin "Áprilisi téziseinek" 35.évfordulójára./

Svarc G.: A hitelviszonyok fejlődése a Szovjetunió népgazdaságában.

Scsurov Sz.: A szocialista földmüvelés villamositásának kérdései.

Alekszejev A.: A mai kapitalizmus parazitizmusának és rothadásának fokozódása.

Luckij V.: A népi-felszabaditó harc az arab államokban.

Pereseva K.: A japán haladó erők élvonalában álló munkásosz - tály harca a békéért, nemzeti függetlenségért és a demokráciáért.

Könyvismertetés :

Chandler Lester V.: Inflation in the United States, 1940-1948. New York. 1951./Ism. Z.Atlasz - A burzsoá közgazdászok az inflációs konjunkturát dicsőitik./

6. szám.

Dorosev I.: A tudományos kommunizmus nagy alkotása. /A Tőke első kötetének orosz nyelven való megjelenése nyolcvanadik évfordulójára./

Druzsinyin N.: A statisztika mint tudomány.

Ivanov Sz.: Nyugat-Európa munkásosztályának harca a nyomor ellen, a békéért és a demokráciáért.

Kac A.: Az USA dolgozóinak fokozódó elnyomorodása.

7. szám.

Gladkov I.: A szocialista népgazdaság tervszerü fejlődéséről.

Kolganov M.: Hogy használták fel az áru- és pénzeszközöket a szovjet hatalom első éveiben.

Horunzsij L.: A statisztikai tudomány egyes kérdései.

Dmitrijev N.: A fegyverkezesi hajsza és az állami monopolkapitalizmus növekedése az Egyesült Államokban.

Smit M.: A kizsákmányolási norma fokozódása az USA-ban a második világháboru után.

Avarin V.: A gazdasági helyzet és a nemzeti felszabaditó harc a délkelet-ázsiai országokban.

Könyvismertetés:

Fuchs J.: Los Trusts Yanquis Contra la Argentina, Buenos Aires. 1951. / Az amerikai trösztök Argentina ellen. Ism. L.Novikov és Sz.Pakin - A könyv fogyatékosságai mellett is jól leleplezi az amerikai monopoliumok imperialista politikáját Latinamerika országaiban és elsősorban Argentinában/.

NOVOJE VREMJA.

1952. 12. szám.

Az 1951.évi Sztálin dijak.

Picsugin B.: A japán gazdaság Achilles-sarka.

Tyimakov V.: Az amerikai agresszorok szörnyü büntettei.

Sidlovszkij R.: A lengyel nép megvitatja az uj Alkotmány tervezetét.

Aldridge James: Ha a mi napjainkban élt volna... /A híres angol író felszólalása a moszkvai Gogol centenáriumon./

Liebknecht K.: Berlin helyreállitása.

Tverszkoj A.: Triesztben. /Egy tudósító feljegyzései/.

J.K.: A monopoliumok intrikái Guatemalában.

Könyvismertetés:

Ghosh, Kali Charan: Éhinség Bengáliában. M. 1951. /Ism. M. Penyin - A tanulság: Csak a nép felszabadítása révén juthat ki India ebből a szörnyű állapotból./

13. szám.

A baktériumháboru - merénylet az emberiség ellen.
A Nemzetközi Gazdasági Tanácskozás elébe:
Szolodkin R.: Az angol-szovjet kereskedelem kérdéséhez.

Atlasz Z.: A valutaprobléma és a nemzetközi áruforgalom.

Karamdzsev D.: A Vietnami Köztársaság katonai helyzete.

Jakovlev V.: Kina napjainkban./Utijegyzetek/.

Barkov A.: A Szahara problémája /földrajzi megjegyzések/.

L.B.: Az ENSZ Európa Gazdasági Bizottságának ülésein.

Könyvismertetés:

A nürnbergi per. Anyaggyüjtemény. 1.és 2.köt.Szerk. K.P. Gorsenyin, M. 1951-1952./Ism.M.Guszev/

14. szám.

Különszám a Nemzetközi Gazdasági Tanácskozás alkalmából.

A N.G.T.megnyitása.

Sersnyev J.: A Szovjetunió és a nemzetközi kereskedelem.

Jefanov P.: A nemzetközi gazdasági együttmüködés és a munkanélküliség problémája.

Grossfeld L., Olt K., Taufer O.: Az európai piac helyzete.

Rizskov D.: A szovjet szerszámgépek.

Mojszejev A.:A szovjet mezőgazdasági gépek.

Oszipjan A.: A szovjet autók.

Iljin M.: Utazás a földön. /Tárca - Ha egy más planéta lakója meglátogatná a földet./

15. szám.

Sztálin elvtárs válasza az amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

A békepolitika szemléletes előnyei./Az ujabb árleszállitás a Szovjetunióban./

Vessenek véget a baktériumháborunak, tiltsák be a baktériumfegyvert.

Szegyin L.: A Nemzetközi Gazdasági Tanácskozáson.

Chambeiron R.: A Tanácskozás sikere kétségtelen.

Smarinov D.: Leonardo Da Vinci.

Oszipenko N.: A News Week felfedi az ujabb katonai gaztettek terveit.

Arhipova N.: Az indiai filmfesztiválon.

Fedorenko N.: A Csu cien partjain /Dél-Kina - útifeljegyzések./

Könyvismertetések:
==========

L' enfant à besoin de la paix comme la fleur a besoin de lumière. Berlin, 1952./Ism. Sz.B. - Megjelent a Demokratikus Nők Világszövetsége kiadásában a Nemzetközi Gyermeknapra./

16. szám.

Az ut nyitva áll a nemzetközi gazdasági együttmüködésre.

A Nemzetközi Gazdasági Tanácskozás dokumentumai.

Szegyin L.: A N.G.T.-on.

Datlin Sz.: A tuniszi események margójára.

A Nemzetközi Gyermekvédelmi Konferencia:

Afanaszjeva N.: Gyermekeink boldogságáért, a jövendő emberiségért.

Grekov B.: A tudomány a mai Lengyelországban.

Szotnyikov I.: Egy miniszter "magánélete" /James Howard Mc Grath/

Vejcman N.: A hadiüzlet mérlege /Mennyit kerestek az USA tőkései 1951-ben a háborun./

N.S.: Albánia első ötéves terve.

Könyvismertetések:
==========

Squires Richard: Auf dem Kriegspfad, Berlin 1951. /Egy angol tiszt naplója. Ismerteti: D.Melnyikov/.

17. szám.

A döntő pillanat. /A szovjet kormány jegyzéke a Németországgal kötendő békeszerződés tárgyában./

Szergejeva N.: Az erőszak politikájának válságáról.

Markov M.: A japán munkások harca a gyarmati rabszolgaság ellen.

Bokarjov J.: Az amerikai diplomácia és az iráni olaj.

Mironov I.: Egy létre nem jött sztrájk. /Az USA-ban elrendelték az acélipari vállalatok állami felügyelet alá vété-

lét. Murray erre rögtön törölte a már kihirdetett sztrájkot./

Oszipenko N.: A külföldi sajtó a Nemzetközi Gazdasági Tanácskozásról.

Smit U.: Rangoonban /Utijegyzetek/.

Könyvismertetés:
=======

Johnston A.: A békéért. M. 1952./ Ismerteti L.Szilajev - A kitűnő angol publicista áttért a béke táborába./

18. szám.

Május 1.

Saillant L.: A munkásosztály harca jogaiért.

Csin Van Bin: A vietnami nép ügye és élete.

Braun E.: A választási kampány az USA-ban.

Vigdorova F.: A gyermekek védelmére.

Kriger J.: Pillantás a jövőbe /Egy tudósító feljegyzései/.

V.B.: Valóra nem vált remények. /Az angol gazdasági élet latnyatában.

V.R.: Franciaország külkereskedelmi deficitje.

Könyvismertetés:
==========

Malcev O.: A jugoszláv tragédia.M.1951./Ism.: D.Zaszlavszkij/.

Jermolajev L.: Mivel foglalkozik az ENSZ-et pártoló Tanács az U.A-ban.

19. szám.

A béke zászlaja alatt.

Kronrod J.: A háborus gazdaság zsákutcájában.

Krasznopolszkij V.: A bonni kormány kulisszái mögött.

Szviridov G.: Az amerikai katonai bázisok Angliában.

Georgijev J.: Nápolyban./Utijegyzetek./

Lipinszkaja J.: Az élet és az igazság ereje./Béca élete./

Minyin V.: Libia./Libiát 1951.dec.24.-én független államnak deklarálták./

Könyvismertetés:
==========

Lemoine A.: Un du Bataillon francais en Corée.Paris.1951.

Guy de Chaumont-Guitry: Lettres d' Indochine. Paris.1951.

/Ism. Izakov B.- A két könyvet az agresszív háborúk propagandájára szánták, de éppen az ellenkező hatást váltják ki./

20. szám.

A Győzelem Napjának ünneplése Németországban és az ország

s r .

A koreai fegyverszüneti tárgyalások elodázásának okai.

Avszenyev M.: Harc az olajért.

Kuznyecov B.: Miért hanyatlik a mezőgazdaság Franciaországban. Az indiai közgazdászok és gazdasági vezetők Szovjetunióban tett látogatásukról.

Martinov J.: Az amerikai monopoliumok machinációi Japánban.

Nagy Sándor: Hazám.

Finogenov K.: A lengyel müvészet és perspektivái.

Könyvismertetés:
==========

Lacisz Villisz: Az uj part felé. Regény. L.1951./Ism. Szudrabkain J./

Glaudiusz E.: Menschen an unserer Seite, Berlin. 1951./Ism. L.Csornaja - Visszatükrözi a mai német valóságot./

21. szám.

A gyengén fejlett országok iparositásának kérdéséhez.

Az amerikai agresszorok gaztettei Kocsedo szigetén.

Tarle J.: A lehetséges és a lehetetlen határán. /A különbéke Nyugat-Németországot be akarja vonni a koalicióba./

Leonyidov A.: A labourista párt válságáról.

Bocskarjov J.: A "trójai ló" a muzulmán világban. /Törökország szerepe az imperialisták terveiben./

Gilelsz E.: Hangversenykörúton Skandináviában.

Könyvismertetés:
==========

Robotti P.: Nell' Unione Sovietica si vive cosi. I-II. Roma. 1950-51. /Ism. Gorin J.- Elmondja az igazságot a Szovjetunióról./

Whitman H.: Terror in the Streets. New York. 1951./Ism. Karnakov J. - A bünözés óriási arányai az USA-ban./

22. szám.

A Németországgal kötendő békeszerződés szükségessége megért.

Irán és az USA.

Szegyin L.: Svédország belépése az "Északi Tanácsba".

Szeverov M.: "Az Európai Védelmi Szövetség" - Európa békéjét fenyegeti.

Chambeiron R.: Ujabb feladatok előtt./A Nemzetközi Gazdasági Tanácskozás eredményei és a soronkövetkező feladatok./

Zupka F.: Csehszlovákia munkásosztálya harcban a szocializmusért.

Berezskov V.: Az amerikai imperialisták katonai gaztettei. /A külföldi sajtó szemléje./

Ojsztrah D.: A Beethoven-ünnepségek Németországban.

Podkovinszkij M.: Bonnban /Utijegyzetek/.

Rudnyev L.V.: Ajándék a lengyel népnek. /A Szovjetunió ajándéka. A kultura és a tudomány háza Varsóban./

Könyvismertetés:

Pendell E.: Population on the Loose, New York. 1951. /Ism. J.Arbatov - A tulnépesedés neomalthusianus hirdetője./

23. szám.

Leleplezett összeesküvés a béke ellen./A német különbéke aláirása./

A Volga találkozott a Donnal.

Jeruszalimszkij A.: A bonni szerződés és a német történelem tanulságai.

Izmailov K.: Az uj angol költségvetés és a dolgozók helyzete.

Szergejeva N.: Legendák és a valóság. /Hogyan fogadja az amerikai nép a kormány politikáját./

Vessünk véget az amerikaiak koreai gaztetteinek!

Dengler G.: Varsó - Berlin - Prága.

Ozereckij N.: Mexicoi ut./Utijegyzetek./

Könyvismertetés:

Wasilewska W.: Dal a vizek felett. 1951.évi Sztalin dijjal kitüntetve./Ism.J.Uszevics - A lengyel nép életének trilogiája./

24. szám.

A franciaországi eseményekhez.

Picsugin B.: Az imperialisták versengése Délkelet-Ázsia piacain.

Braun E.: A választási hadjárat az USA-ban.

Melnyikov D.: Az imperialisták bünös paktuma./"Az Európai Védelmi Szövetség"./

Tokumaro N.: Japán uj megszállása.

Brennyikov T.: Norvégiai utazás /Utijegyzetek/.

Laponogov I.: Az uj magyar irodalom.

25. szám.

A közelmult történetének tanulságai./Jun.22.-e a fasiszta Németország hitszegő támadásának 11.évfordulója./

Krasennyikova J.: Az alkotó marxizmus zseniális müve.

/Sztálin elvtárs "Marxizmus és nyelvtudomány" c.művének 2.évfordulója./

Tarle J.: Kisérlet alkalmatlan eszközökkel. /A német különbéke hatása Franciaországban./

Zvjagin J.: Az amerikai szoldateszka ármányai Iránban.

Wellsi bányászok az Uralban.

Gorodov M.: Az amerikai kongresszus kulisszái mögött.

Karpovics M.: A demokratikus Berlin szinházaiban.

Könyvismertetés :
==========

Az Egyesült Államok kormánya ellenséges cselekedetei a Magyar Népköztársaság ellen. Dokumentumgyüjtemény, Budapest,1951. /Ism. P.V./

26. szám.

Az amerikaiak koreai agressziója 2 éve tart.

Berezskov V.: Mi történik az ENSZ leszerelési bizottságában.

Visnyevszkij A.: Hallatlan gaztettek Koreában.

Kornyilov V.:A leigázhatatlan Koreában. /Phenjangi levél./

Desanti Dominica: Parizs, 1952.

Nyikityin V.: A bécsi tudóskonferencián.

Vorobjov J.: Cement és hamu./Varsó épitkezése./

L.R.: "Amerika hangja" az indiai parlámentben.

27. szám.

A Biztonsági Tanács és a genfi jegyzőkönyv.

Leonyidov A.: A labourista párt válságáról.

Krugov V.: A dolgozók életszinvonalának süllyedése az Egyesült Államokban.

Mjasznyikov A.: Tiz nap az uj Németországban.

Nyikov Sz.: Görögországi benyomások /Utijegyzetek/.

Palotai Boris: A Balatonnál./Magyarországi levél/.

Könyvismertetés:
==========

Stil André: Le premier Choc. Paris, 1951-1952./Ism. A. Kurov/.

28. szám.

A béke frontjának erői megszámlálhatatlanok.

A háborus uszitók provokációi ellen.

Pinyegin B.: Nyugat-Németország és a harc kiéleződése a kapitalista világpiacon.

Alekszejev Sz.: Az amerikai agresszorok skandináviai bázisai.
Hardy Frank: A harc tovább folyik. /Az ausztráliai munkások harca jogaikért./
Holopova A.: Indiai barátainknál.
Vorobjov J.: Varsó hétköznapjai.

Könyvismertetés :

Allen James S.: Atomic Imperialism. New York. 1952./Ism. I. Lapickij - A haladó amerikai iró könyve az atomüzletről./

VESZTNYIK MOSZKOVSZKOGO UNYIVERSZITYETA /A moszkvai egyetem értesitője./

1952. 1. szám. /Társadalomtudományi sorozat 1.szám./

A Sztálini alkotmány a világ legdemokratikusabb alkotmánya.

Poljanszkij M.M.: A szovjet büntetőjog alkotmányos alapelvei.
Bogatirenko Z.Sz.: A Sztálini Alkotmány a népi demokratikus országok alkotmányainak nagy mintaképe.
Fabrikov E.M.: A Vöröskereszt 1949.évi konvenciói.
Sifman M.L.: A békeharcosok ellen Franciaországban alkalmazott törvénykezési terror.
Beleckij Z.J.: I.V. Sztálin az alapról és a felépitményről és a tudomány kérdései.
Alekszejev N.N.: I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek jelentősége a logika számára.
Butyenko A.P.: Az USA - a világreakció központja.
Arcihovszkij A.V.: Hogyan győzhetjük le Marr hatását archeológiában és a történettudományban.
Nyikityin Sz.A.: A bolgár nép kialakulása és a bolgár állam létrejötte.
Nyemakov N.I.: Marx és Engels nagy barátsága.
Konsztantyinov N.A.: A Kazáni középiskolák tanulói szociáldemokrata szervezeteinek történetéből./1905-1909./
Tkacsenko P.Sz.: Az egyetemi hallgatók mozgolódása 1887-ben a moszkvai egyetemen.

4. szám. /Társadalomtudományi sorozat 2.szám./

Poszpelov G.N.: A realizmus néhány sajátossága N.V.Gogol müveiben.
Belkin A.A.: Belinszkij és Gogol eszméi.
Koselevszkij D.I. és Karpov G.D.: A népek békeharca - korunk hatalmas erejü mozgalma.
Ojzerman T.I.: A proletáriátus hegemoniájának eszmei alapvetése Marx és Engelsnek az 1848-as forradalomról irt müveiben.
German S.M.: A nemzeti gyarmati kérdés mai szakaszában.

Kamzolov N.P.: A nemzeti gyarmati kérdés a Prágai konferencia határozataiban.

Cserepnyin L.V.: Az osztályharc formái Északkelet - Oroszországban a 14-15.században. /A központositott orosz állam megalakulásának időszakában./

Kecsekjan Sz.F.: A szovjet törvény a Sztálini Alkotmány után.

Ribin A.V.: A jobboldali szocialisták az imperialista államok pillérei.

Vaszilenkov F.T.: A szovjet szocialista állam szervének fogalma és tartalma.

Kritika:

Nyepeszov G.N.: A szovjet rendszer győzelme Észak-Kurkméniában /1917-1936/. /Ism.M.I.Sztisov - A Bolsevik kritikája alapján ismerteti ezzel a teljesen haszontalan, burzsoá szemszögből megirt könyvvel kapcsolatos vitát./

KRATKIJE SZOOBSCSENIJA INSZTITUTA SZLAVJANOVEDENIJA. /A Szovjet Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetének rövid közleményei./

1951.6. szám.

Gyerzsavin N.Sz.: Bevezető.

Markov D.F.: Gorkij és a bolgár irodalom.

Nyikolszkij Sz.B.: Gorkij Csehszlovákiában.

Gyerzsavin K.N.: Gorkij Lengyelországban.

Fucsik Julius: Makszim Gorkij.

Sljakova A.M.: A bolgár Népköztársaság szinművészete.

Adamkova J.F.: A cseh szinművészet fejlődése a népi demokratikus Csehszlovákiában.

Torobjev L.V.: Hriszto Botev társadalmi-politikai nézetei.

Karaszev V.G.: Szvetozar Markovics társadalmi-politikai nézetei.

Bibliográfia:

==========

A szláv népi demokratikus országokban megjelent irodalom A.M.Gorkijról.

KRATKIJE SZOOBSCSENIJA INSZTITUTA VOSZTOKOVEDENIJA. / A Szovjet Tudományos Akadémia Orientalisztikai Intézetének rövid közleményei./

1951. I. szám.

A SZTA Orientalisztikai Intézetének elkövetkező ötéves terve.

Topcha P.P.: A japán szocialista párt vezetőinek népellenes politikája.

Hvan I.I.: Li Szun Szin /a koreai nép hősi harca a 16.század végén a külföldi betolakodók ellen./

Juldasev M.J.: Uj levéltári anyag Közép-Ázsia történetére. /A hivai kánok levéltáráról./

Tjagaj G.D.: A koreai nép harca és parasztfelkelés a japán militaristák és amerikai fullajtárjaik ellen. /Korea 1895-1896-ban./

Grase V.J.: Az indus ipari burzsoázia egyes nemzetiségi csoportjai kialakulásának jellemző vonásai.

LITYERATURNAJA GAZETA. /Irodalmi Ujság./

1952. márc. 15. /33.sz./

Az irodalom és müvészet Sztálin-dijasai.

Sarov A.: A Wall-Street szövetsége a baktériumokkal.

18. /34.sz./

Alekszandrov G.: Sztálin elvtárs a felépitménynek a társadalom fejlődésében betöltött szerepéről.

A békés kereskedelmi kapcsolat helyreállitása mindenki számára előnyös. /A külföldi sajtó szemléje./

20. /35. sz./

Norden A.: A németek és a szovjet jegyzék.

Dunyin M.: A XX. század barbárjai./A baktériumháboru propagandistáiról./

22. /36.sz./

Doros J.: Hajdu István sorsa /Nagy Sándor "Megbékélés" cimü regényéről./

25. /37.sz./

Billoux F.: Franciaország és a német kérdés.

27. /38.sz./

Montague J.: Anglia és a szovjet jegyzék.

29. /39.sz./

A tuniszi eseményekhez.

ápr. 1. /40.sz./

Parnisz A.: Nikosz Beloiannisz élete és halála.

3. /41.sz./

A koreai bakteriumbombázások naptára /térképpel/.

5./42.sz./

Feld H. és Lambotte R.: Franciaországi levél /A Nemzetközi Gazdasági Konferencia alkalmából./

8./43.sz./

Jarcev J.: A kubai ügyek.

10. /44.sz./

Scsetyinyin B.: Hogyan huzzák az amerikaiak a koreai fegyverszüneti tárgyalásokat.

12. /45.sz./ A tuniszi gyermekek sorsa. /A nemzetközi Gyermekvédelmi Nap alkalmából./

15. /45.sz./

Leonardo da Vinci születésének 500. évfordulójára.

A világkereskedelem fejlesztéséért!

17. /47.sz./

Melnyikov D.: Mi az a "különszerződés?"

22. /49.sz./

Kan A.: Az USA és a német probléma.

24. /50.sz./

Dolmatovszkij J.: A Wall-Street zsoldosai. / Az amerikaiak feltámasztják a hitleri militarizmust./

26. /51.sz./

Vladko V.: Regény Kárpátukrajnáról / Sz. Szkljaranko, Kárpátok c. regényéről./

Goncsar O.: Miért üvöltenek Dánia felett a szirénák?

29. /52.sz./

Markov M.: A Wall-Street zsoldosai /A japán militarizmus feltámasztása./

május 1. /53.sz./

Ünnepi szám.

4. /54.sz./ Kuszenko P.: A hazugság gyüjteménye. /Az amerikai propaganda szava./

6. /55.sz./

Kurencov V. és Hodareva A.: A norvég-szovjet baráti társaság tagjainak látogatása a Szovjetunióban.

8. /56.sz./

Schmidt J.: A "Stars and Stripes" - méreg a katonák számára.

10. /57.sz./

Wolf J.: Hollandia és a német kérdés.

13. /58.sz./

Korovin J.: A lelkiismeret és a jog hangja /A demokratikus jogászok nemzetközi szövetségének bécsi üléséről./

15. /59.sz./

Limbour M.: Mit gondolnak Franciaország katonai köreiben a német kérdésről.

17. /60.sz./

Scheer M.: Robert Lehr - az esseni hóhér.

20. /61. sz./

Scserbatih Sz.: A jenkik Kanadában.

22. /62.sz./

Morev V.: Ki pénzelte Hitlert.

24./63.sz./

Apelt H.: Philipp Müller - a "különszerződés" első áldozata.

27. /64.sz./

Apelt H.: A szovjet jegyzék és a bünös bonni machináció.

29. /65.sz./

Karpovics B.: A 27. amerikai gyalogezredes véres büntette.

31. /66.sz./

Bonte F.: Duclost letartóztatták Ridgeway parancsára.

junius 3. /67.sz./

Berggolc O.: A Don találkozott a Volgaval.

5. /68.sz./

Morev V.: Dulles és társai.

7. /69.sz./

A franciaországi sztrájkok.

10. /70.sz./

Arhipov V.: Zsdanov: N.v. A. Dobroljubov c. könyvéről.

Kuczka P.: Magyarország a nap fényében.

Cseprakov V.: A burzsoá közgazdaságtan csődje.

12. /71.sz./

Pintér J.: Zalka Máté - Lukács tábornok.

Turanov J.: Amerikai repülők megtagadják a szolgálatot.

14. /72.sz./

Csakovszkij A.: A kocsedoi hóhérok.

Morgan C.: A franciaországi helyzet.

17. /73.sz./

Zivsz Sz.: Vészterhes komédia /A Duclos elvtárs elleni vád/.

19. /74. sz./

Gebhard M.: Vihar Bonn felett /A nyugatnémet ifjuság nem lép be az amerikai zsoldosseregbe./

21. /75.sz./

Rudakov V.: Venezuela, a jenkik gyarmata.

24. /76.szám./

Babin N.: Korea győzelme.

Canapa J.: Az amerikaiak által Párizsban rendezett "XX.század fesztiválja"kudarcba fulladt.

26./77.sz./

Wolf Fr.. Villámlás Németország felett.

28./78.sz./

Novoszelszkij N.: Miért vonakodik az USA ratifikálni a genfi jegyzőkönyvet.

julius 1. /79.sz./

Kurov A.: Pinay multja és jelene.

3. /80.sz./

Montague J.: Mit gondolnak az angolok a "különszerződésről".

5. /81.sz./

Lopez Raimundo levele a barcelonai börtönből.

8. /82.sz./

Skala J.: Mit gondolnak Csehszlovákiában a német "különszerződésről".

10. /83.sz./

Jarcev J.: A dollár nevében.

12. /84.sz./

Parmelin H.: A Santé börtönről.

15. /85.sz./

Szofronov A.: Finnországban /Utijegyzetek/.

SZOVJETSZKAJA ARCHEOLOGIA /Szovjet régészet/.

XV. köt. /1951/

Artamonov M.I.: Sztálin elvtárs nyelvtudományi müvei és a szovjet archeológia.

Ljapuskin I.I.: Az 1945-ben a Vorszkla folyó medencéjében végzett ásatások és a leletek tanuságai.

Karger M.K.: A 11-12. századi perejaszlavli épitészeti emlékek az archeologiai kutatások fényénél.

Korzuhina G.F.: A kievi ezüsttál 12-századi felirattal. /A szerző megkisérli megmagyarázni a tál eredetét és utal a Rurikovicsok és Árpád-ház személyi kapcsolataira./

Gurevics F.D.: Grodno korai történetéből.

Bibikov Sz. N.: A földmüvelésre áttérő délkeleteurópai törzsek nőt ábrázoló kultikus szobrocskái.

Gajdukevics V.F. és Kaposina Sz.I.: Helyi elemek a Fekete-tenger északi partján lévő ókori városok kulturájában.

Ivanova A.P.: A Boszporuszi királyság diszitő-szobrászatának helyi elemei.

Kasztanajan J.G.: Állatot ábrázoló fülekkel ellátott szarmata edények Tripitakiból.

Alekszejeva J.P.: A Leningradi Központi Állami Történeti Levéltárban őrzött archeológiai feljegyzések.

VESZTNYIK AKADEMII NAUK SZSZSZR /A Szovjet Tudományos Akadémia Értesitője.

1952. 1.sz.

Poszpelov P.N. beszéde V.I. Lenin halálának 28. évfordulóján Moszkvában tartott ünnepi ülésen.

Krónika.

A Baltikum feudáliskori történetének kérdései /A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és filozófiai osztályának és a balti köztársaságok akadémiai történettudományi intézeteinek közös ülése - ismerteti: A.L. Mongajt./

Csudakov J.A. akadémikus beszámolója Lengyelországban tett utjáról.

Az anyagi kultura történetének intézete /I.I.M.K./Novgorodi expedíciójának archeológiai eredményeiről. /Beszámoló a Szovjet Tudományos Akadémia elnökségi ülésén./

Az etnogenetikai kutatások módszertana a nemzetről és a nyelvről adott sztálini tanitás fényénél. /A Szovjet Tudományos Akadémia intézeteinek 1951. év végén tartott közös értekezlete./Ism. V.B. Levin és A.A. Reformackij./

2. szám.

A SzTA évi közgyülése résztvevőinek üdvözlő távirata I.V. Sztálinhoz.

Topcsijev A.V.: A Szovjetunio Tudományos Akadémiájának tevékenysége az 1951. évben.

Grekov B.D.: A "Russzkaja Pravda" és szláv környezete.

Az 1951. évi akadémiai jutalmak odaitélése és az aranyérmek és diplomák kiosztása.

Fjodorov G.B.: A Dnyeszter-vidék szlávjai. /Az 1951. évben a Dnyeszter-vidéken végzett archeológiai kutatások eredményeihez./

Gorjánov V.T.: A "Vizantyinszkij Vremennyik" IV. évfolyamának kritikája.

3. szám.

Nyeszmejanov A.N.: Az alkotó együttmüködés nagyszerü ereje.

Fetyiszov M.I.: Gogol világjelentősége. /Halálának 100. évfordulóján tartott tudományos ülés./

Krónika:

A népi demokratikus országok sajtójából. /Magyarországról: Idézi több magyar tudós beszédét a magyar tudomány fellendüléséről./

A Szovjetunió földmüvelésének története. /A Történeti és Filozófiai Osztály február 27-28-i ülése./

N.A. Osztrovszkij emlékezete./A Gorkij Világirodalmi Intézet ülése. /Osztrovszkij halálának 15. évfordulóján./

4. szám.

A Sztálin-dijasok dicső csapata.

Tolsztov Sz.P.: Archeológiai leletek a Türkmén Főcsatorna utvonala mentén. /A SzTA horezmi expedíciójának eredményei az 1950-51 években./

Zubov V.P.: Leonardo da Vinci tudományos hagyatéka.

Potapova Z.M.: A nagy francia demokrata iró, Hugo Viktor.

Nyikityin V.P.: A magyar tudomány a fellendülés utján.

FOLYÓIRATSZEMLE A NÉPI DEMOKRÁCIÁK ORSZÁGAIBÓL.

PRZEGLĄD HISTORYCZNY. /Történeti Szemle/

1951. I.

A Kollątaj tiszteletére rendezett tudományos ülésszak anyaga.

Rapacki A.: Megnyitó beszéd.

Korta A.: Hugo Kollątaj./A 18. század végének és a 19. század elejének nagy lengyel politikusa a felvilágosodás és a haladás élharcosa./

Kipa E.: A 18. század második felének politikai történetével foglalkozó kutatás állása.

Kula W.: A kapitalista uklad kezdetei a 18. századi Lengyelországban.

Bobińska C.: A lengyel felvilágosodás társadalmi- gazdasági eszméi.

Kott J.: A lengyel felvilágosodás uj szintéziséért.

Lesnodorski B.: Lengyelország a 18. század második felében. Az államforma és a kormányforma változásai.

A tudományos ülésszak vitaanyaga.

Michalski J.: A városi ügy a nemesi közvéleményben a Négyéves Országgyülés előtt.

Bieniarzówna J.: Mágnási reformtervek a 18. század derekán.

Rostworowski E.: Hugo Kollataj a népi fegyveres erő kérdéséről./1784-1793/

Gąsiorowska N.: A termelőerők és termelési viszonyok a lengyel felvilágosodás korában.

Żywczyński M.: Sciegienny történetfilozófiája.

Malowist M.: A középkori kereskedelem történetének kérdéséhez. /Vita F. Graus cseh történészszel a 14-15. századi cseh posztókereskedelemmel kapcsolatban./

Graus F.: Válasz.

Könyvismertetések:

PRZEGLĄD ZACHODNI /Nyugati Szemle/ A poznańi Nyugati Intézet kiadványa.

1951. 11-12. sz.

Wojciechowski Z.: A Lengyel Tudományos Akadémia.

Deresiewicz J.: A kapitalista uklad kezdetei Nagylengyelországban.

Wojciechowski M.: Poznań társadalmi-gazdasági szerkezete a 18. század első felében.

Willaume J.: A Varsói hercegség szomszédi kapcsolatai Poroszországgal.

A mai Csehszlovákia.

Könyvismertetések.

A mai Németország krónikája.

1952. 1-2.szám.

Wojciechowski Z.: A Visztula és Odera földjeinek egysége. A nyugatnémet revíziós igények ellen./

Wyslouch S.: A felsőszilézíai falu a 18. század derekától a 19. század derekáig.

Ladogórski T.: A felvilágosodott abszolutizmus korabeli szilézíai statisztikák értékelése.

Golachowski S.: Opole 1787-ben /a város és lakossága/.

Dziewulski W.: A klodzi terület népességének fejlődése a 18. század folyamán a gazdasági és társadalmi változások alapján.

Orzechowski K.: A jobbágyfelszabaditás Felső-Szilézíában.

Maruszczak-Orzechowska A.: Tanulmányok a felsőszilézíai földbirtok rendezéshez.

Jonca K.: A birtokrendezés Stare Kozle faluban 1861-1878-ban.

A mai Csehszlovákia.

A mai Németország krónikája.

Könyvismertetés.

A Nyugati Intézet életéből.

3-4. szám.

Wojciechowski Z.: A nyugati-szláv kutatások.

Sulowski Z.: Lengyelország legrégibb nyugati hatása.

Grudzinski T.: Lengyel-velét kapcsolatok a 11. század második felében.

Kiersnowski R.: Swietopolk - "dux odrensis." /Forráskutatás a Pomorje 12. századi történetéhez./

Wojciechowski Z.: Szczecin, Gniezno. /A "Dagome index" oklevelében említett helységnév lokalizálása/.

Labuda G.: Szczecin korai történetének kutatási problémái.

Wachowiak B.: Szczecin legrégibb kikötője.

Zajchowska S.: A középkori Szczecin eredeti képe.

Chlopocka H.: Szczecin német joggal való megadományozása.

Chojnacka K.: Harc a Wartán és Oderán való szabad kereskedelemért és hajózásért a 16. század első felében.

Wojciechowski Z.: Swietopolk "oderai herceg" ügye.

A mai Csehszlovákia.

A mai Németország története.

A Nyugati Intézet életéből.

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE /Nemzetközi kérdések/

1952. 2. sz.

Sztálin elvtárs válasza amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

Boleslaw Bierut elnök 60. születésnapjára.

Az ENSz hatodik ülésszaka után.

Sidor K.: A kommunizmus épitkezéseinek nemzetközi jelentősége.

Lachs M.: A Lengyel Népköztársaság Alkotmányának nemzetközi jelentősége.

Ajzner S.: Északafrika harcol.

Michalski M.: Törökország az amerikai imperializmus bilincseiben.

Golębiowski J.: Angol-amerikai ellentétek Japánban.

Szenic S.: A Német Demokratikus Köztársaság Nemzeti Frontja a békéért és Németország egységéért folyó harcban.

Gózski J.: A legfontosabb nemzetközi események szemléje.

Könyvismertetések.

Bibliográfiai szemle. /A lengyel és külföldi folyóiratok cikkeinek témánkénti felsorolása./

3. szám.

A német békeszerződésért.

A Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Konferenciáról.

Lechs M.: A bakteriumháboru vétek az emberiség ellen.

Rubinsztein N.L.: A marxizmus-leninizmus mint a Szovjetunió külpolitikájának tudományos alapja.

Janicki K.: Uj szakasz a Németország számára demokratikus békéért és az európai háborus fenyegetés elháritásáért folytatott harcban.

Bramson A.: Az agresszió meghatározása és a békevédelmi törvények.

Szenic S.: Ausztria remilitarizálása.

Górski J.: A legfontosabb nemzetközi események szemléje.

Könyvismertetések.

A nemzetközi események bibliográfiája.

A nemzetközi események krónikája.

NOVÁ MYSL./Uj gondolat./ A marxizmus-leninizmus szemléje.

1952. 2. szám.

Kopecký V.: A szocialista hazafiságról és proletár nemzetköziségről.

Pachta J.: Klement Gottwald Müveinek negyedik kötete.

Zsdanov J.: A kritika és önkritika a tudományos munkában. /A Bolsevik 1951. 21. számából./

Sztálin I.V.: Az ország iparositásáról és a jobboldali elhajlásról a SzK/b/P-ban.

Donszkoj V.: A főiskolai pártszervezetek eszmei és politikai munkájáról. /A Bolsevik 1951. 18. számából./

Cservenkov V.: Válasz T.Pavlovnak. /A Novo Vreme 1951. 9.számából./

A "Tartós békéért, népi demokráciáért!" olvasóinak konferenciáján elfogadott határozat.

A brnop I. összállami ideológiai konferencia felhivása a főiskolák tudományos dolgozóihoz.

A burzsoá és a burzsoá demokratikus forradalom./Konzultáció./

Janoušek J.: A békéért,, a szabad és demokratikus Olaszországért./Palmiro Togliatti válogatott munkáinak ismertetése./

3. szám.

Sztálin elvtárs válasza amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

Gottwald K.: Beszéd a berlini dolgozók 1952. márc. 12-én tartott gyülésén.

Pieck W.: Beszéd a csehszlovák kormánydelegáció berlini látogatása alkalmából 1952. márc. 11-én.

Zápotocký A.: A szocializmus költ ségvetésének következetes teljesitéséért /parlamenti beszéd./

Havlíček F.: A párt tömegek közt végzett munkája szinvonalának emeléséért.

Řezníček J.: Az általános gazdasági elszámolás és a termelés gazdaságosságáért folyó harc.

Koganovics L.: Szervezeti kérdések /A SzK/b/P XVII. kongresszusán tartott referátumból./

Maszkowski M.: Tanulság a kémek és árulók bandájának a peréből. /A Nowe Drogi 1951. 4. számából, a lengyel hadseregben müködött kémekről./

4. szám.

A népi demokratikus országok feltartóztathatatlanul haladnak előre a szocializmus felé.

Kabeš J.: Az állami költségvetés betartása az egész nép ógye.

John O.: A jobboldali szocialisták - a béke esküdt ellenségei.

Kammari M.- Konsztantyinov F.: A tudomány helye és szerepe a társadalom fejlesztésében. /A Bolsevik 1952. 4. számából./

Szlepov L.: A pártpolitikai munka fellenditésének sztálini programmja. /A Bolsevik 1952. 3. számából./

Mityin A.: Az alkotó marxizmus klasszikus példája. /A Bolsevik 1952. 7. számából./

Kaganovics L.: Szervezeti kérdések. /A SzK/b/P XVII. kongresszusán tartott referátumból./

Révai J.: Az uj magyar épitészet kérdései. /A Társadalmi Szemle 1951. 9. számából.

5. szám.

A Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának üdvözlete Viliam Široky elvtársnak ötvenedik születésnapjára.

Az egyes földmüves szövetkezetek megerősitéséért és további fejlődéséért.

Rais Š.: Május 9. a csehek és szlovákok történetében.

Macek J.: Terjesszük el a politikai és tudományos ismereteket a dolgozó nép legszélesebb rétegei között.

Arisztov A.: A káderek bolsevik neveléséről. /A Bolsevik 1952. 1. számából./

Rákosi M.: Népi demokráciánk utja. /A Társadalmi Szemle 1952. 2-3. számából./

Kavka F.: Jelentős hozzájárulás a huszita forradalmi mozgalom megvilágitásához. /Josef Macek: A huszita forradalmi mozgalom cimü kiváló uj marxista munkájának ismertetése./

ČASOPIS MATICE MORAVSKÉ. A Morva Matice folyóirata./

1951. 3-4. szám.

Kolejka J.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom visszhangja a brnoi körzetben.

Drkal S.: A Kaunitzok szlovákiai nagybirtoka a 18. század elején. /Adalék a morva-szlovák gazdasági kapcsolatok történetéhez./

Macůrek J.: Cseh vonatkozásu munkák a legujabb lengyel történeti irodalomban. /1949-1951./

Štědroň B.: Adalék a munkásdalok történetéhez.

Bartoš F.M.: Budovec és Slevata. /Adatok a cseh testvérek egyházának történetéhez a 16. század fordulóján./

SLEZSKÝ SBORNÍK./Sziléziai gyüjtemény./

1951. 4. szám.

Racek J.: Leoš Janáček és Bedřich Smetana /A két cseh zeneszerző kapcsolatai./

Novák V.: Wieland térképei Sziléziáról. /Folyt./

Könyvismertetések.

Hirek.

LUPTA DE CLASA./Osztályharc./A Román Munkáspárt Központi Bizottságának elméleti és politikai folyóirata.

1952. 1.sz

I.V. Sztálin üzenete a japán néphez.

A leninizmus eszméinek győzelme.

Rachmuth J.: Lenin 'A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" cimü müve.

Brancu Z.: A párt szociális összetételének rendezése.

Vitner J.: I.L. Caragiale születésének századik évfordulója.

Galateanu I.: A Kinai Népköztársaság győzelme.

Antip C.: Egy könyv az amerikai munkásoknak a monopoltőkések és kiszolgálóik elleni harcáról. /William Z. Foster: Lapok egy munkás életéből cimü, románul is megjelent könyvéről./

A Román Népköztársaság Minisztertanácsának és a Román Munkáspárt Központi Bizottságának határozata a pénzreform és árleszállitás tárgyában.

2-3.szám.

Tegyük tartóssá a pénzreform sikerét.

Okulov A.: V.I. Lenin a harcos materializmus jelentőségéről.

Frunza M.- Balănescu I.: A szocialista nemzet kialakulásának problémájához a Román Népköztársaságban.

Adam I.: A gyarmati rendszer élesedő válságának jelei a Közelkeleten és Északafrikában.

Pahontu D.: Milyen tapasztalatokat szerzett a moinesti körzeti pártbizottság az alapszervek irányitásába n.

Dănălache F.: Hogyan irányitja a prahovai kerületi pártbizottság a marxizmus-leninizmus egyéni tanulását.

Cretu N.: A béke és a népek szabadságának ellenségei. Az amerikai imperializmus agressziv politikája és merényletei a Román Népköztársasággal szemben. /A román külügyminiszterium hivatalos kiadványáról./

4. szám.

Sztálin elvtárs válasza amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

Gheorghiu-Dej Gh.: Beszéd a Román Népköztársaság nevelőinek a kongresszusán.

Sztálin elvtárs válasza a békeharc hatalmas fegyvere.

Covaci N.: I.V. Sztálin Müveinek 12. kötete.

Apostol Gh.: A munka termelékenységének állandó növekedése a szocializmus épitésének lényeges feltétele.

Boiarinov V.: A béke költségvetései és a háboru költségvetései.

Necula Gh.: Egy termelőszövetkezet alapszerve.

Mao Ce-tung: Válogatott cikkek és beszédek. 1951. 218.l.-Ism. [illegible]

STUDII. /Tanulmányok./ Történeti és filozófiai szemle.

1952. 1. sz.

P.N. Poszpelov beszéde a moszkvai Lenin-emlékünnepélyen.

A Román Népköztársaság Akadémiája történeti és filozófiai intézetének 1952. évi munkaterve.

Săvulescu T.: Barbu Lazareanu /70. születésnapjára mondott ünnepi beszéd./

Stirbu S.: Az angol burzsoázia ügynökeinek merényletei a Tudor Vladimirescu által vezetett felkelés ellen.

Sztoletov V.: A főiskolai munka néhány kérdése. /A Bolsevik 1951. 23. számából./

Malita M.: A bibliográfiai aktivitás megjavitásáért.

Banus M.: Ion.Luca Caragiale életművének időszerüsége.

A bukaresti C.I. Parhon-egyetemen előadott Románia ókori története tanfolyamának megvitatása.

Calinescu Gh.: Al. Odobescu és Oroszország.

Grecu A.: Hogyan látta egy orosz krónika Nagy István vajdát.

Könyvismertetések:

Haraszti Éva: Az angol külpolitika a magyar szabadságharc ellen. Bp. 1951.- Ism. Dián É.

A kolozsvári Történeti és Filozófiai Intézet életéből.

STUDII SI CERCETARI DE ISTORIE VECHE. /Ókori tanulmányok és kutatások./

Az ókori történész-káderek képzésének a kérdéséhez.

Nestor J.: A vonalas kerámia kulturája Moldvában /a Glăvăneştii-Vechi-ben végzett ásatások alapján./

Popescu D.: Az erdélyi fémbányászat és feldolgozás a rómaiak betöréséig.

Condurachi E.: Az őslakosság és a görögök kapcsolatai a dobrudzsai rabszolgatartó településeken.

Bercin D.: Dácia őslakosságának a harca a római hóditók ellen.

Horovitz F.: A dáciai római uralom bizonytalan helyzete és a conculi helytartó sajátos jogállása, mint ennek kifejezése.

Stonea J.: Egy kiadatlan histriai felirat. A histriai őslakos parasztság panaszai a római uralom ellen.

Gostar N.: A dáciai vámok.

Chirila E.: Társadalmi zavargások a szarmaták közt az i.u. 4. században.

Horedt K.: Az erdélyi szláv kerámia.

Comsa E.: A dobrudzsai sáncokra vonatkozó kutatások és megfigyelések.

Könyvismertetések.

ISZTORICSESZKI PREGLED. /Történeti Szemle./

1952. 3. sz.

Konobejev V.: Crosz-bolgár fegyverbarátság az 1877-78-as háboruban. /A Voproszi Isztorii 1951. 10. számából./

Hadzsinikolov V.: A bolgár nép segitsége a Volgavidéki éhinség által sujtott lakosságnak 1921-ben.

Buzsaski E.T.: A bolgár nemzeti-forradalmi mozgalom burzsoá-fasiszta meghamisitása./Főképpen a felszabadulás előtti bolgár burzsoá történetirást birálja./

Todorov N.: A Bolgár Tudományos Akadémia Bolgár Történeti Intézetének tudományos kutatómunkája az 1951. évben. /Beszámol az elvégzett munkáról és éles birálatot gyakorol a hiányosságok felett, különösen a népszerü bolgár történelem és a forráskiadványok terén nagy az elmaradás./

Panajotov L.: "A Tito-klikk álarc nélkül" c. dokumentációs kiállitás. / Beszámoló a kiállitáson bemutatott anyagról./

4-5.sz.

Koszev D.: Borisz Dmitrievics Grekov akadémikus./Ünnepi beszéd Grekov akadémikus tiszteletére rendezett gyülésen./

Todorov G.:A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujának visszhangja 1941-1942-ben nálunk.

Panajotov L.: A Bolgár Kommunista Párt harca a likvidátorok ellen a szeptemberi felkelés után /1923-1925/.

Todorova C.: Georgi Dimitrov harca a szakszervezeti mozgalomban mutatjozó reformizmus ellen a háborukig /1904-1912/.

Angelov D.: Antifeudális mozgalmak Thrákiában és Makedóniában a 14. század közepén.

Vaszilev K.: A lenai események visszhangja nálunk.

Marinov P.A.: A történelem által eddig fel nem jegyzett felkelés a Rodopehegységben 1865-ben.

Sztojcsev I.: Kisebb közlemények. 1. Mikor született Ljuben Karavelov? 2. Mikor halt meg Ivan Angelov Kulin csapatvezér. /Adalékok a bolgár megujulás korának eseménytörténetéhez./

Todorov N.: A török kormánykörök népellenes politikája a második világháboru előtt és után.

Borsukov G.: A Bolgár Munkás Szociáldemokrata Párt III.Kongresszusa./Okmánypublikáció./

Dimitr Blagoev ismeretlen levele. /Forrásközlés./

Natan Zs.: Történelmünk kérdései D. Blagoev Válogatott Müveinek II. kötetében.

Zsuglev K.I.: Adalék a középkori Bulgária történetéhez Henry de Valencien krónikájának alapján. A Szófiai Egyetem Évkönyve XXVI. Szófia. 1950. 118.l. /Ism. P.H. Petrov.- Sok elméleti és tárgyi tévedéssel teli, tulméretezett munka./

Dodonov I.: Min dolgoznak a szovjet történészek. /A SzTA Történettudományi Intézete helyettes igazgatójának beszámolója./

Mongajt A.: A szovjet régészet eredményei. /A SzTA Anyagi Kultura Története Intézete tudományos munkatársának a beszámolója. Mindkét cikk külön az Isztoricseszki Preglad számára készült./

Hadzsinikolov V.: A Bolgár Tudományos Akadémia Történeti Intézetének életéből.

IZVESZTIJA NA INSZTITUTA ZA BALGARSZKA ISZTORIJA./A Bolgár Történeti Intézet közleményei./

1951. 3-4. sz.

Cservenkov V.: Az első lépés. /A bolgár [illegible] buzludzsai kongresszusának 60. évfordulójára./

Cservenkov V.: Válasz T. Pavlov elvtársnak. /A Bolgár Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének kiadásában megjelent "A termelőszövetkezetek épitésébek kérdései" c. tanulmánykötet elsietett, könnyelmü és felelőtlen kiadvány, meghamisitja a Párt falusi politikáját./

Cservenkov V.: Válasz Sztranszki elvtársnak. /Mezőgazdasági tankönyvének uj kiadásában nem javitotta ki az 1940-es kiadás lényeges hibáit./

Natan Zs.: Vaszil Kolarov és történelmünk főkérdései./Ism.: V. Kolarov utmutatásait./

Dilovszka E.: Harc az 1923 junius 9-i fasiszta katonai államcsiny ellen a pleveni kerületben.

Dujcsev J.: A pénz megjelenésének kérdéséhez nemzetgazdaságunkban. /Az első koraközépkori forrásadatok kritikai áttekintése./

Angelov D.: A bogomilok filozófiai nézetei.

Mileskov Sz.: A thrákok társadalmi-gazdasági rendje az i.e. 8-4. században. /Az eddigi polgári és marxista felfogások bírálata./

Gornenszki N.: A hazai partizáncselekmények áttekintése 1941-1943. / Szinte napról-napra követi az eseményeket és igy hoz sok anyagot./

Borsukov G.: Az első hazai diáklap és kapcsolatai a szocialista mozgalommal. /A Várnában /ma Sztálinváros/ 1896-ban megjelent "Diákok hangja" cimü lapról, amelyet többek közt Vaszil Kolarov és Hristo Kabakcsiev szerkesztettek./

Cvetkova B.: Teodor Szvetoszlav haláláról. /Kisebb adalékok az 1322 végén meghalt bolgár fejedelemről./

Lisev Sz.: A harmadik kereszteshadjárat bolgár földön való átvonulásának forrásanyagához. /Néhány uj részlet./

Cvetkova-Petkova G.: II. Basilios hadjárata Moria erőd ellen. /Tisztázza a hadjárat lefolyását, pontosan lokalizálja./

Kiszelkov V.Sz.: Szidor "frjaz" és Jakov Cencal /Két tévesen bolgárnak tartott apokrif-szerző, az egyik a 6., a másik a 2. században élt./

Sznegarov J.: "A bolgár Georgival esett csoda" c. elbeszélésnek az eddig ismeretlen átirata./Szövegközlés./

Danov Hr. M.: Délkeleti Thrákia Xenophon adatai alapján. /A forrásanyag alapján próbálja rekonstruálni./

Mihail Szarafov naplója a neuilly-i békeszerződés megkötéséről. /A szöveghez H. Hrisztov irt bevezetést./

Mijatev P.: Egy török okmány a forradalmi bizottmányok működéséről Észak-Dobrudzsában 1867-1868-ban.

Nikolaev V.: III. Szelim szultán beratja Grigorij ortakjöji metropolita számára 1796-ból.

Primov B.: Az egyetemes és bolgár középkori történelem kérdéséről a negyedik kereszteshadjárattal kapcsolatban./V. Nikolaev: Geoffroy de Villehardouin krónikája c. forráskiadványának kritikai kiértékelése./

Dujcsev J.: Egy tanulmány a hunok gazdasági, társadalmi és politikai történetéről. /E.A. Thompson: A History of Attila and the Huns c. könyvének ismertetése./

Todorova C.: G.D. Kosztomarov professzor látogatása a Bolgár Tudományos Akadémia Történeti Intézetében. /A szovjet vendég főképp az aspiránsképzésre adott értékes utmutatásokat./

EINHEIT.

1952. 3.sz.

A háborus paktum és a német nép harca az egységért, békéért

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E E G Y É B O R S Z Á G O K B Ó L.

CAHIERS DU COMMUNISME. /A Kommunizmus Füzetei./

1952. ápr. .:.

Egy egyesült, demokratikus és békés Németországgal kötendő békeszerződésért.

Duclos J.: André Stil, Sztálin-dijas.

Soria G.: A népek akciójának ki kell kényszeritenie a lefegyverzést.

Baby J.: Gazdasági krizis és háborus gazdálkodás.

Leduc V.: A Vatikán és az egyházfők a békeharcosok egysége ellen.

Rochet W.: A személyiségek szerepe a történelemben.

Cogniot G.: Egy zseniális munka a forradalmi marxista párt ideológiai alapjairól. /Lenin: "Mi a teendő" c. müvének ötvenedik évfordulójára./

Ibarruri D.: A spanyol nép harca a francoizmus ellen.

május.

Sztálin elvtárs válasza az amerikai ujságirók egy csoportjának.

Billoux F.: A Párt feladatai két évvel a XII. kongresszus után: a tömegek akcióegységének megszervezése és irányitása békepolitika és nemzeti függetlenség érdekében.

Vermeersch J.: Március 9 tanitása és a kommunista nők tevékenysége a békeharcban.

Lamps R.: A Pinay-kormány gazdasági rendszabályai a kapitalista reakció és a háboru szolgálatában.

Dumont Y.: A baktériumháboru megszüntetéséért.

Gaudebert J.: A neo-malthuzianizmus, a rothadó kapitalizmus fegyvere a háboru és a társadalmi reakció érdekében.

A leninizmus, a kommunista- és munkáspártok nagy ideológiai fegyvere.

Joannes V.: A Párt harcban.

Leduc V.: A kommunista értelmiségiek ideológiai munkájának megszervezése a Szajnai Kerületben.

Könyvkritika és könyvismertetések.

Gazdasági jegyzetek.

junius.

Michaut V.: A nép akcióegysége a háborus uszitók összeesküvésének szétzuzása és békepolitika megteremtése érdekében.

Duclos J.: A Pinay-kormány összeesküvése Franciaország ellen.

Duclos J.: Sztálini lét.

Feix L.: Fokozzuk a harcot a vietnami békéért. /A francia gyarmatpolitika és imperialista háboru leleplezése./

Dumoulin E.: A trösztök a nemzet ellen. /Tőkekoncentráció Fran-

ciaországban, az állam, a trösztök eszköze, harc a trösztök ellen./

Llante J.: A szociáldemokrata vezetők és a Tito-klikk.

Könyvkritika: Joannés V. kritikája Glezerman: "Osztály és nemzet" c. művéről.

Német békeszerződésért, tartós európai békéért.

DÉMOCRATIE NOUVELLE /Uj Demokrácia/

1952. ápr.

Duclos J.: Az amerikai politika válsága Franciaországban.

Courtade P.: Lisszabon és az atomkaland.

Arthaud R.: Vietnam támad. /1951.-i őszi hadműveletek kiértékelése./

Lescure F.: "Nyugtalan" választások Indiában. /A baloldali pártok sikerének jelentőségéről./

Szyr Eugeniusz: Az ipar és a mezőgazdaság aránytalansága Lengyelországban.

Tubert: Szovjet-Üzbégisztánban..

Magnien M.: Skandináv semlegesség? /Norvégia és Dánia bevonása a háborus politikába, Svédország amerikai nyomás alatt, a skandináv szociáldemokraták áruló politikája./

Dumoulin E.: A háborus gazdasági élet katasztrófával fenyegeti Franciaországot.

Payet-Burin R.: A tuniszi hazafiak tántorithatatlanok.

Desanti D.: Az árulók internacionáléjának pere. /A Jouvenel-perről./

Ballesteros A.: A spanyol gyermekek a frankóizmus áldozatai.

május.

/Különszám, cime: Emeljük fel a vasfüggönyt!/

Berlioz J.: 1945: előre a szocializmus felé! /Keleteurópa államainak perspektivája a Szovjetunió felszabaditó harca után./

Cogniot G.: Mi a népi demokrácia?

Cyrankiewicz J.: A lengyel szocialista hazafiság.

Grossin W.: Az igazi reformok. /Agrárreform, államositás, tervezés, iparositás, stabilizáció, stb./

Olt Károly: Magyarország, a vas és az acél országa. /Iparositási tervünkről./

Noirot P.: Legfőbb érték az ember. /Emberi jogok, kulturprogramm, egészségügyi intézkedések a népi demokráciában./

Spahiu B.: Albánia: az irástudatlan pásztortól a szakmunkásig.

Sadoul J.: A szocializmus épitése nem gyermekjáték./Népi demokratikus problémák: falusi osztályharc, imperialista szabotázs, vatikáni rombolómunka./

George P.: Szocialista városok. /Gottwaldowo, Sztálinváros, stb.

Valerian I.: A tanácsok Romániában.

és szabadságért.

Grotewohl O.: A Szovjetunió békepolitikája - a szocialista társadalom fontos tényezője.

Bamberger W.: A Bolsevik Párt ideológiai alapjai /Lenin: "Mi a teendő?"c. müve megjelenésének 50.. évfordulójára./

Meyer E.H.: Beethoven a német nemzet géniusza.

Zsdanov I.: Kritika és önkritika a tudományos munkában. /I.r./

Izydorczyk J.: A Lengyel Munkáspárt megalakitásának 10. évfordulójára.

Reinhold O.: Sztálin: Marxizmus és nyelvtudomány" c. müvének jelentősége a közgazdaságtan szempontjából.

Könyvismertetés:

A Magyarország szabadságáért és szocialista átalakitásáért folytatott harc dokumentumai. /A "Rákosi per" és "Rákosi válogatott müvei" német forditásban való megjelenése alkalmából./

4. szám.

A Szovjetunió jegyzéke az USA, Nagybritannia és Franciaország kormányához a német békeszerződésre vonatkozólag.

Achtenhagen H.: Lenin terve a világtörténelem első szocialista forradalmára való áttérésre./Az áprilisi tézisek 35. évfordulójára./

Matern H.: E. Thälmann harca az ujtipusu párt ideológiai alapjaiért.

Helbig K.: Az 1952. évi kollektiv-szerződések előkészitése.

Zuckermann L.: A Német KP betiltásának követelése - egy ujabb amerikai merénylet a német nemzet ellen.

Gentzen F.H.: A nyugatlengyelországi területek a történelem folyamán Lengyelországhoz tartozó területek.

Zsdanov I.: A kritika és önkritika a tudományos munkában./2.r./

Lindner H.: Az I. Internacionálé szerepe és jelentősége.

A Német Szocialista Egységpárt határozatai a kritika és önkritika továbbá a vezető pártszervek, a tömegszervezetek és az államigazgatás munkájának megjavitása tárgyában.

5. szám.

Sztálin elvtárs válasza az amerikai ujságirók egy csoportjának kérdéseire.

Winzer O.: A militarizmus ellen - a demokratikus Németország nemzeti hadseregéért.

Schneidewind K.: A Szovjetunió győzelmének alapjai a Nagy Honvédő Háboruban.

Eiedermann W.: A Pravda - a kollektiv szervező propagandista és agitátor. /A Pravda jubileumra./

Paterna E.: Az osztályharc analizisének és az állam szerepének mestermüve. /Marx: Louis Bonaparte Brumaire tizennyolcadikája c. müve megjelenésének 100. évfordulójára./

Ankermann W.: Az 1939/40. évi Szovetunió elleni finn támadás háttere.

A Párt feladatai a Szabad Német Ifjuság támogatásában.

6. szám.

Mussler W.: A világkereskedelmi helyzet és a moszkvai nemzetközi gazdasági konferencia.

Kammari - Konsztantyinov: A tudomány helye és szerepe a társadalom fejlődésében. I.r. /A Bolsevik 1952. 4. számából./

Dunow M.: G. Dimitrov - a háboru és a fasizmus elleni küzdelem nagy harcosa /70. születésnapjára./

Hertzfeld G.: A koreai nép kétéves harca a függetlenségért és a világbékéért.

Rudolf J.: Heinrich Heine müveit a népnek.

7. szám.

A békéért és Németország nemzeti egységéért folytatott harc a legfőbb feladat.

Burde E.: A Bolsevik Párt VI. kongresszusának történelmi határozata./A 35. évfordulóra./

Hager K.: Karl Schorlemmer, Marx és Engels barátja.

Engels F.: Karl Schorlemmer.

Winzer O.: A háborus szerződés és a nyugatnémet burzsoázia.

Schöring F.: Erst Thälmann - az antifasiszta mozgalom kezdeményezője és szervezője.

Kammari M.- Konsztantyinov F.: A tudomány helyzete és szerepe a társadalom fejlődésében /Befejezés./

Schlemm H.: A formális és a dialektikus logika viszonya.

Könyvismertetés:

Rosa Luxemburg: Válogatott beszédek és irások. /Ism. Lewy H./

Courtade P.: A Szovjetunió szocialista segitsége.

Rais S.: Csehszlovákia sohasem lesz uj Jugoszlávia.

Magnien M.: És ime Tito utja! /A jugoszláv helyzetkép: amerikai támaszpontok, a kapitalizmus ujjászületése, nyomor és halál, a nép ellenállása./

junius

Duclos J.: A Pinay-kormány gyakorlata. /Életszinvonal süllyedése, bérek csökkenése./

Baby J.: A moszkvai gazdasági konferencia sikere.

Courtade P.: Választási bohózat az USA-ban.

Prenant M.: Baktériumfegyverek - a tudomány prostituciója.

julius

Berlioz J.: Szabaditsuk ki Jacques Duclost!

Boffa G.: De Gasperi veresége a választásokon.

Courtade P.: Fasizmus "a l'américain". /A háboru utja felé sodródó amerikai imperializmusról./

Bierut B.: A lengyel föld termékenyebbé tételéről.

Badia G.: Uj München. /A különszerződésről./

Desanti D.: Berlin, a puskaporosnordó. /Nyugat-Berlin, a provokáció fészke./

A bolgár nép győzelme: a május 10-i pénzreform.

Kocsedo, a halál szigete. I. A jenki fasisztáknál. /Északkoreai és kinai hadifoglyok a haláltáborokban./ II. Amerikai hadifoglyok Északkoreában.

Yata Ali: Franco, az arab országok barátja? /Franco mesterkedései Északafrikában./

Chaintron J.: A háborus felelősség megvilágitása.

Mayret S.: Vietnami valóság. /Agrárreform, iparfejlődés, népjólét./

LA NOUVELLE CRITIQUE. /Uj Kritika/

1951. nov.

Leduc V.: Vincent Auriol ur dühöngései. /Francia belpolitikai helyzet./

Baillot L.: A fiatalság és a század gonoszsága. /Imperialista merényletek a fiatalok ellen a 20. században./

Bergeron R.: A könyvcsata második szakasza. /Francia kommunisták ideológiai szinvonalának emeléséért folytatott harc./

Blot J.: Az "Annales" iskolája. /Vita a polgári folyóirattal./

Kanapa J.: Irodalom és politika. /Irodalom szerepe a békeharcban./

december.

Desanti J.: Raymond Aron és Tarsa, a háboru ügyvédei. /Aron imperialista elveket propagáló könyvéről./

Berlioz J.: Szociáldemokrácia és fasizmus: tejtestvérek.

Leduc V.: A francia müvészet védelmében.

Fourgeyrollas P.: A termelékenység ideológiája és korunk burzsoá társadalomtudománya. /Értékes ideológiai tanulmány./

Asztakov I.: A müvészet jellegzetes jellemvonásai.

1952. január

Lenin: Az egyetemisták mozgalma és a jelenlegi helyzet /1908/.

Dienne J.: M. Béguin nem olvasta Lenint.

Bottigelli E.: Az uj revizionizmus a háboru revizionizmusa. /Rubel, Rimbert, Mossé és társairól./

Cachin Y.: A tervezés a tudományban és az orvos szabadsága.

Fougeyrollas P.: A termelékenység ideológiája és a mai burzsoá szociológia /Folyt./

Taslitzky B.: A müvészet és a nemzeti hagyományok.

A pozitiv hős és a szovjet irodalmi kritika. / Átvéve a Pravda 1951. okt. 28-i számából./

Kanapa J.: Irodalom és politika /Néhány legujabban megjelent könyvről - Folyt./

Olivier I.: A Capelle-Sarrailh terv. /Tul sok kulturált embert termelnek az egyetemek./

Desanti D.: A bresti per /a "Martin ügy"/.

Jaeger C.: A francia mozi válsága, avagy az amerikai "segély" 1946-tól napjainkig.

február

Vorosilov K.: A szovjet haditudomány alapjairól /Kivonat I.V. Sztálin 70. születésnapjára irt cikkéből./

Levél Maurice Thorezhez.

Courtade P.: Maurice Thorez pártja, a munkások, parasztok és az értelmiség pártja.

Michaut V.: A nyelv igazsága /A nyelv és a gondolkodás egysége./

Kanapa J.: Egy költó és a pártja. / Eluard uj anthológiájáról./

Kuznyecov I.V.: Harc a filozófiai közömbösség ellen a tudományos munkában. /S.I. Vavilov példamutatása - Megjelent a Voproszi Filoszofii, 1951. 1. sz-ban./

Verges P.: A szociáldemokrácia a gyarmati politika segitőtársa.

Daix P.: Az irodalom és a fasizmus.

március

Sztálin üzenete a proletár diákok első összszövetségi értekezletéhez. 1925. ápr. 15

Bottigelli E.: Vádoljuk a szociáldemokratákat, hogy megakadályozzák Marx Károly müveinek kiadását.

Dienne J.: A pápa és a tudomány.

Albouy P - Kanapa J.- Leclerc G.: Az élő Hugo Viktor.

Leduc V.: Burzsoá kozmopolitizmus és proletár internacionaliz-

mus Franciaország ideológiai megszállásának terve.

Az amerikai megszállók el akarják fojtani a francia atomkutatást.

A "basique" francia nyelv és a kétnyelvüség.

Az eszmék Marshall-tervének gyermekirodalma.

A behozatali engedélyt megtagadják a szovjet filmektől.

április

Sztálin Demjan Bednijhez irt levele./1930. dec./

Joannes V.: André Stil elnyerte a Sztálin-dijat.

Wurmser A.: Láthat-e itt tisztán az ember?

Eluard P.: A körülmény költészete.

Desanti J.T.: A tudomány és az ideológiai harc.

Figuieres L.: A pápa a sexuális felvilágositásról, a családról és a házaséletről.

Taslitzky B.: Hat hét Algirban.

Joly P.: Manetről.

Nyesztyijev I.: A szocialista-realizmus a zenében és a szovjet esztétika.

május

Duclos J.: A haladó szellemü könyv és a francia nép harca.

Stil A.: Harcos és iró.

Alekszandrov G.: A felépitmény szerepe a társadalom fejlődésében. /A Lityeraturnaja Gazeta 1952. március 12-i számából./

Albouy R.: Aragon, Hugo Viktor kritikusa, azaz a pártosság a kritikában.

Triolet E.: Gogol és a tükör.

Leduc V.: Az uj esztetikának a kommunista szobrászok előtt álló néhány kérdéséről.

Besse A.: A baktériumháboru és a "XX. század fesztiválja".

Jouve A.: Kulturcsere és a nemzeti kultura védelme.

junius

Kanapa J.: Nem türünk gauleitert! /Ridgway Párizsban./

Velley: A bacillus-stratégia.

Egretaud M.: Gyilkosok kora. /Gyarmati elnyomás./

Joly P.: A polgári müvészet-kritika zürzavara.

Kammari M.- Konsztantyinov F.: A tudomány helye és szerepe a társadalomban.

julius, augusztus.

Aragon: Jaques Duclos.

Richet D.- Williard C.G.: Amikor a burzsoázia "összeesküdött". /A burzsoá forradalom tárgyalása a burzsoá munkákban./

Mury G.: A rendőrállam megszületése.

Cevenne P.: Az R.P.F. tana és akciója a Quartier Latin-ben.

Milhaud G.: Az óriás és a hozsannázók /Leonardo da Vinci 500. évfordulójára./

Besse G.: A szovjet iskola alapelveiről.

CAHIERS INTERNATIONAUX /Nemzetközi füzetek/.

1952. március

Szukomlin V.: Honnan irányitják a szovjetellenességet? /Nyugati reakciós szakszervezeti csoportok és munkásárulók mesterkedései./

Negyven év után. Egy szocialista benyomásai a Szovjetunióról.

Duret J.: Meg lehet-e még menteni a francia gazdasági életet?

Benard J.: Infláció és az egyensuly felborulása a háborus gazdasági élet következtében.

Landy A.: A Párizsi Kommün amerikai szemtanui.

de la Souchere E.: A Washington-Madrid paktum az elnyomásért.

Lukasz G. /Lukács György/: Az öntudat szerepe a sematizmus elleni harcban.

J.M.H.: A Németországgal foglalkozó legutóbbi szovjet jegyzék.

Nemzetközi krónika.

április

Verdier J.: Lehetséges-e a bakteriológiai háboru?

Mury G.: A francia "középosztály". II. Az orvosok. /Cikksorozat./

Borde R.: Háborus gazdálkodás a kapitalista rendszerben.

Bruhat J.: Couthon, Montagne képviselője /1756-1794/

Lentin A.P.: A Tuniszi Nemzeti Mozgalom. Eredete és története.

Barjonet A.: Áremelkedés Franciaországban.

Nemzetközi krónika.

május

Szukomlin V.: A nemzeti felkészültség okai.

Schaffer G.: A "bevanista" felkelés. /Szakadás az Angol Munkáspártban./

Villars J.: A kapitalista gazdasági rendszer kilátásai 1952-ben.

Mury G.: A "középosztály" Franciaországban. III. Az orvosok. /Cikksorozat./

Soboul A.: A Saint-Just nagysága és ellentmondásai.

Nemzetközi krónika.

junius

Szukomlin V.: A pángermanizmus ujjászületése, tekintettel az amerikai politikára.

Basso L.: Az olaszországi helyzet a választások másnapján.

Villars J.: Nyugatnémetország gazdasági élete.

Duret J.: Hová vezet Pinay "kisérlete"?

George P.: Atombombák és gazdasági [illegible]

Tersen E.: A Ruhr-ügy 1923-ban.

Halad a világ. /Hirek/,

LA PENSÉE /A gondolat/.

1952. jan.feb.

Prenant M.: Szabaditsuk ki Henri Martint!

Jourdain F.: A gyarmatositás nem halt meg...

Viktor Hugo és a béke.

Porsnyev: Az igazi "Nagy Század" I. r. /A 17. század francia történelme marxista-leninista megvilágitásban./

Brunelle M.: Az igazi Romain Rolland.

Varloot J.- Thomson G.- Hornung B.: Az ókori görög társadalom problémái.

Metz R.: Egy nemzeti ideológia társadalmi és politikai gyökerei: Az Enciklopédia.

Soriano M.: Uj Descartes-kiadványok.

Gaucheron J.: Nazim Hikmet.

Gaillard J.: Jorge Amado.

március-április.

Mitterrand J.: Henri Martin, a Köztársaság becsülete.

Wallon H.: Tunisz függetlenségéért.

Victor Hugo a fajelmélet ellen és a nemzetiségekért.

Cachin M.: Victor Hugo 1848-tól 1851-ig.

Harc a szabadságért: I. Spanyol köztársaságiak kiáltványa. II. Portugál egyetemisták levele, III. Az Egyesült Államokból: Du Bois professzor felmentése, IV. Görögország.

Révai József: Az uj magyar épitészet problémái.

Cogniot G.: Egy nélkülözhetetlen utmutató: Maurice Thorez Müvei.

Bruhat J.: A lyoni selyemszövők felkelése /1831/

Porsnyev B.F.: Az igazi "Nagy Század" II. /17. század/.

Csucsmariev V.I.: Diderot és az enciklopédisták az orosz kultura fejlődésének szemszögéből.

Labérenne P.: XII. Pius és a tudomány. /Az 1950-ben kiadott "Humani Generis" pápai enciklika haladásellenessége./

Vassiliz G.: Az amerikai monopoltőke a francia tudomány ellen.

Könyvszemle.

május-junius, julius-augusztus.

Felhivás a franciákhoz! /A különszerződés, Ridgway párizsi megjelenése és Duclos letartóztatása ellen./

Prenant M.- Teissier G.: Megkezdődött a baktériumháboru?

Joliot-Curie F.: Ki prostituálja a tudományt? /Warren Austin vádjának visszautasitása./

Aragon L.: A Francia Kommunista Párt és Victor Hugo.

Albouy P.: Victor Hugo és az iskolák.

Baby J.: A moszkvai gazdasági konferencia.

Lyon-Caen G.: A nemzetközi jog és az egymással szembenálló politikai rendszerek békés egymás mellett való létezése.

Dautry J.: Az Egyesült Államok hagyományos franciaellenes külpolitikája.

Albouy P.: Görögország Beloiannisz kivégzése után.

Cogniot G.: Rákosi Mátyás hatvanadik születésnapja.

Salomon N.: Feudalizmus és kapitalizmus Mexikóban 1856-tól 1910.

Poperen J.: Arnold Toynbee történelemfilozófiája. /A.T. angol burzsoá történész muve megjelent francia forditásban, ennek reakciós, fasiszta, kozmopolita, idealista és tudománytalan voltát bizonyitja./

Varloot J.: André Stil, Sztálin-dijas.

L'Hermitte R.: A Szovjetunióban lefolyt nyelvészeti vita után. /1950 nyarán/. A beszéd, a nyelvtani struktura, szótárprobléma, nyelv és nyelvjárás, a nyelvek története, összehasonlitó történeti módszer, stb./

Cogniot G.: Engels: Forradalom és ellenforradalom Németországban 1848-49-ben.

Barjonet A.: Tanulmány a pénzről. /Henri Denis: A pénz c. 1951-ben megjelent könyvének kritikája./

Pokatyiev J.: Az amerikai imperializmus apológiája./Slichter amerikai professzor könyvének kritikája./

Bloumine I.: Keynes gazdaságpolitikája.

Az ázsiai népek krónikája. I. Lévy P.: Az ókori Indiáról. /Erről a témáról megjelent ujabb könyvek ismertetése./ II. Goldberg N.: Az indiai nép nyomora. /Egy indiai iró müvéről./

Chesneaux J.: Az uj Kináról. /Kinai forradalmi regények, a People's China c. folyóiratról.

Irodalomtörténeti krónika.

Dramatikai krónika.

Költészeti krónika.

Müvészeti krónika.

Markov M.- Infeld L.: A katyni "ügyről". /A fasiszta és szovjetellenes vádakat most az amerikai imperialisták kapták fel./

Brasseul P.: Az amerikai imperializmus, a nemzeti kultura ellensége.

Könyvszemle.

RINASCITA.
1952. márc.

Togliatti P.: Antonio Gramsci antifasizmusa.

Nikosz Beloiannisz vádolja gyilkosait.

Natoli A.: A római népi erők becsületes és demokratikus közigazgatásáért.

Turchi G.: A községi közigazgatások a délolaszországi viszonyok között.

Trevisani L.: Baktériumtámadás Korea és Kina ellen.

De Rosa G.: A német állam egységéért Jaltától máig.

Zangrandi R.: Az uj nemzedékek egysége. /Ifjusági mozgalom problémái./

Rago M.: Victor Hugo harca.

Fast H.: Hogyan irtak Amerikában regényt Spartacusról?

Mieli R.: A fasizmussal való együttmüködés dokumentált története Monacoban. /A második világháboru előkészitése./

Tabet D.: Agrárreform és a klasszikus felesmüvelés.

Manera E.: Sziciliai bányászok győzelme. /Sztrájk./

Kül- és belpolitikai krónika.

Könyvismertetés.

SOCIETÁ.
1952. 1.sz.

Gramsci Antonio kiadatlan levele fivéréhez /1930. aug. 25./

Sapegno N.: Manzoni De Sanctis és Gramsci között./ Manzoni értékelése./

Garboli A.: Szerkezet és költészwt a modern Dante-kritikában.

Arfé G.: A nápolyi hégelizmus és Bertrando Spaventa /a 19.század közepének haladó olasz polgári filozófiája./

Cherubini G.: Instrumentalizmus és dialektikus materializmus. /Dewey filozófiájának marxista birálata/.

Guttuso R.: A realizmus utján.

Gallo N.: Az irodalom és Délolaszország.

Carpitella D.: Uj témák Zafred zenéjében.

Napolitano G.: A délolaszországi kérdés a felszabadulás után.

Giolitti A.: A nagyhatalmak és a német kérdés.

Könyvszemle.

WEG UND ZIEL. /Ut és cél./ 95 . .sz.

Honner F.: Harc a fenyegeto gazdasági válság ellen.

Rákosi Mátyás 60 éves.

Marek F.: A proletariátus és a nemzeti függetlenség.

Fischer E.: Ausztria létéről van szó.

Mitterácker H.: Szövetség a dolgozó paraszttal és harc a munkásság zömeért.

Strobl F.: Az ösztönösség az osztrák munkásmozgalomban.

A nyugatnémetországi helyzet.

Herrnstadt G.: A tuniszi események.

Louis Bonaparte brumaire 18-ája /Megjelenésének 100. évfordulójára./

4. szám.

A kapitalista világ gazdasága és a militarizmus terhe.

Fürnberg F.: Nagyjelentőségü hozzájárulás a békeharchoz. /A Szovjetunió javaslata a német békeszerződés tárgyában./

Stein W.: Az osztrák gazdaság életkérdései.

Strobl F.: Szociáldemokrácia és parasztkérdés.

Ruzicka A.: Az agitációs-propagandamunka Bécsben 1951-ben.

Sacher K.: A kommunista épitès eredményes éve /A Szovjetunió 1951. évi tervének teljesitése./

West F.: A lisszaboni konferencia után.

Rubin M.: Mit tanulhatunk a szovjet zenétől?

Könyvismertetés.

Strobl F.: Az osztrák munkásmozgalom az első világháboruig.

5. szám.

Két ut / A béke és a háboru táborának utja/.

Koplenig J.: A jobboldali szociáldemokrata vezetők áruló politikája.

Friedl Fürnberg /a Párt főtitkára/ 50 éves.

Taucher A.: Mit jelent az osztrák Marshall-segély Amerikának?

West F.: Az Atlanti-paktum és a fasizmus.

Spira L.: A gyarmati háboru és a szabadságharc Malájföldön.

Marek F.: A történelmi materializmus problémái.

A jobboldali szocialisták megakadályozzák Marx müveinek kiadását.

6. szám.

Ausztria és az "erő politikája". /Az osztrák nép ellenállása az amerikaiak erőszakpolitikájával szemben./

Marek F.: Pártunk ideológiai harca. /Aktuális problémák az ideológiai harcban az imperialista politikával szemben./

Rosner J.: Az "Európahadsereg" dobosai. /A nyugatnémetországi fegyverkezésről./

Strobl F.: Victor Adler. /Születésének 100. évfordulójára./

Prager Th: Az amerikai imperializmusról. /Amerikai gyarmatpolitika, világuralmi tervek, az amerikai imperializmus krizise./

Falber R.: A Párt nyári kampánya.

Heinemann M.: Törjétek össze Anglia kereskedelmének bilincseit.

Könyvszemle.

július

Cox J.: Imperialista "fejlesztési" tervek. /Szociáldemokraták tervei, amerikai "segély"-tervek.

Mahon J.: A kereskedelmi kamarák tradiciója és munkája.

Reid B.: Az uj pártszabályzat.

Aaronovitch S.: A Párt kulturmunkája.

THE MODERN QUARTERLY

1952. 1. sz.

Alexander J.: A filmvilág két tábora. /Haladó és kapitalista filmek./

Farrington B.: Lucretius a háboruról és a békéről.

Crome L.: Elmélet és empirizmus harca az orvostudományban.

2. sz. ismertetését lásd a TIÉ 1952. 1-3. számában.

3. szám.

Freeman Ch.: A nagy alkotások tervei. /Erőművek épitése a Szovjetunióban./

Smith J.: A kaliforniai eskü. /Harc egy reakciós esküminta ellen a kaliforniai egyetemen./

Pascal R.: Aragon "A kommunisták". /Aragon uj regényéről./

POLITICAL AFFAIRS.

1952. február

Jones C.: Békeharc az Egyesült Államokban. /Katonák, négerek, sztrájkolók./

Foster W.Z.: A kommunisták és az 1924-es La Folette-mozgalom. /Kispolgárok és farmerek mozgalma, a Kommunista Párt hibát követett el, hogy nem nyerte meg magának a kispolgárokat./

Preston J.W.: A néger népmozgalom fejlődése.

Papadopolous N.: A Wall Street háborus tervei Görögországban.

J.D.: A spanyolamerikai /mexikói származásu, az Egyesült Államokba bevándoroltakról van szó/ ellen irányuló sovinizmusról.

március

Bittelman A.: Korrupció, háborus uszitás és fasiszta reakció. /Amerikai belpolitikai kép./

Blake G.: Nem a Legfelsőbb Bíróság mondja ki az utolsó szót! /A kommunista hazafiak elleni perekről./

Mann Ch.: I. F. Stone ur és a négerkérdés. /Liberális polgári politikus téves nézetei a négerproblémáról./

Ghosh A.: Általános választások Indiában.

Swift J.: Az amerikai háborus gazdasági élet parazitizmusa.

április

Walker R.: Demokratikus, egységes Németország és békeharc.

Dennis E.: A fasiszta veszedelem.

Bakteoróliai emberpusztitás, állj!

Roca B.- Marinello J.: A kubai márciusi államcsiny.

Wilkerson D.: Amerikai imperializmus. /Könyvismertetés./

május

Fleischer L.: A nemzetközi gazdasági konferencia.

Szobolev A.: Népi demokrácia, mint a társadalom politikai szervezetének egy formája.

Foster W.Z.: Az északamerikai indiánok marxista történetéről.

Bianca M.: Atomimperializmus. /Könyvismertetés./

MASSES AND MAINSTREAM

1952 március

Aptheker H.: V.J. Jerome szellemi irányitása. /Amerikai kommunista "bünperéről"./

Sillen S.: Stowe asszony könyvsikere. Egy klasszikus amerikai regény kiadásának századik évfordulója. /A "Tamás bátya kunyhója" története, visszhangja és hatása./

Marzani C.: Politikai fogoly, USA. /A bebörtönzött amerikai politikai foglyok élete és szenvedése./

Lynn Z.: A francia nép harca Hollywood ellen. /A francia film válsága./

április

Sillen S.: Korunk. /Aktuális amerikai problémák./

Bonosky Ph.: Egy acélmunkás élete és halála. /Elsősorban a véresen elnyomott 1892-i homesteadi /Pennsylvania/ sztrájkról, de adatok a századforduló nagyobb munkásmozgalmi eseményeiről is az Egyesült Államokban./

Zitron C.L.: Tanitók tüz alatt. /Az amerikai közoktatásügy elleni imperialista rohamról./

Le Sueur M.: Robert Emmet diadala. /Az 1803-as dublini ir felkelésről szóló nagysikerü regény kivonata./

Fast H.: Mentsétek meg Rosenbergéket! /Amerikai zsidó házaspárt itélt halálra a neofasiszta amerikai biróság. Párhuzam az 1933-as hitleri Németországgal./

Bialik B.: Gorkij és Dosztojevszkij. /Összehasonlitó irodalomtörténeti tanulmány politikai kommentárral./

május

Boyer R.O.: Elizabeth Gurley Flynn. Az amerikai munka hőskölteménye. /Amerikai kommunista női harcosról./

Magil A.B.: Diego Rivera: müvész a háborus gyujtogatókkal szemben. /Mexikói freskófestő békeharca./

junius

Aptheker H.: Polgári jogok és a liberálisok. /Kommunistaüldözés, fasizálódás az Egyesült Államokban.

7-8. szám.

Fischer E.: Nicolaus Lenau /Születésének 150. évfordulójára./

Háborus előkészületek és fasizálás.

West F.: A német imperializmusról.

Frei E.: .: A demokratikus erők előretörése Olaszországban.

Taucher A.: A valutapolitikában is kizsákmányolja Amerika Ausztriát.

Spira L.: 1927. julius 15.- a reakció véres merénylete Bécsben.

Moghioros A.: A munkásosztály pártjának megerősitése a biztositék Romániában a szocializmus győzelmére.

Lenz G.: Az utóbbi 6 év alatt "államositott üzemek" mérlege.

Katz L.: A Wall-Street demokrácia Kubában.

DIE ARBEIT. /A munka, Bécs./

1952. 2. szám.

Egy munkáskövetelési programm.

Horkel K.: Mit hozott nekünk az előző év?

Furch B.: Az egységlistáért folyó választási harc röplapjai.

Kodicek E.: A bolgár szakszervezetek.

3. szám.

Fiala G.: Ki kell harcolnunk a gazdaságpolitika megváltoztatását.

Lauscher F.: A munkások és a parasztok szövetsége.

Horn O.: A kormány politikájának következményei - növekedő munkanélküliség.

Volter H.: A Kelettel való kereskedelem ujraéledése.

Hornik A.: A gyermekmunka Ausztriában.

Grünwald L.: A Szovjetunióban és a népi demokratikus országokban folyó békés épitőmunka mérlege.

Amerika igazi urai.

Kelen E.: A munkások és tisztviselők egészségügyi ellátásának megjavitása.

Horak L.: Az európai fémmunkások konferenciája Bécsben.

4. szám.

A "Die Arbeit" a szakszervezeti egységfront lapja.

Fiala G.: Védjétek a demokráciát a szakszervezetekben.

Hornik L.: A Strahremberg-eset.

Friedrich E.: A Marshall-terv ausztriai mérlege.

5. szám.

Fiala G.: A moszkvai Nemzetközi Gazdasági Konferencia.

Kodicek E.: A munkanélküliség a Marshall-terv eredménye.

Fischer W.: A munkások és parasztok érdekközössége.

Horn O.: Támadások a társadalombiztositás ellen.

Társadalombiztositási és társadalom-biztonsági nemzetközi konferencia.

A Nemzetközi Gyermekvédelmi Konferencia. /Bécs/

6. szám.

Warnke H.: A Szakszervezeti Világszövetség válasza a háborus szerződésre.

Sacher K.: A Szovjetunió békeköltségvetése és Amerika háborus költségvetése.

Horkel K.: Egy kartell-védő törvény.

Babicky J.: A Marshall-terv és a Kelettel való kereskedelem /Vitakérdés./

7-8. szám.

A Szakszervezeti Világszövetség felhivása a világ munkásaihoz: Terjesszük ki a szakszervezeti jogokért vivott harcot.

Horn O.: Társadalom-biztonsági világkonferencia.

Kelen E.: Antidemokratikus választási rendszer a magánalkalmazottak szakszervezetében.

Prager Th: Megjegyzések a Kelettel való kereskedelemről.

COMMUNIST REVIEW.

1952. február

Ibarruri D.: A spanyol nép Franco ellen.

Burns E.: Vigyük politikánkat a néphez.

Simon J.: Még valami a felépitményről.

H.S.: Románia: a népuralom hat éve.

Révai József: Az épitészet problémái Magyarországon.

márciusi szám ismertetését lásd a TIÉ 1952. 1-3. számában.

április

Kapitalista világgazdaság a militarizmus sulya alatt./Átvétel a Bolsevikből./

Allen C.: A Középkelet mozgásban.

Burns E.: Tudomány, müvészet és felépitmény.

Woddis J.: Nemzetközi szolidaritás - egy brit tradició.

Könyvismertetések.

május.

Kerrigan P.: Munkanélküliség és háborus készülődés.

Bennet M.: A torykat le kell verni ebben az évben.

Bums E.: A Szociáldemokrácia dilemmája.

junius

Burns E.: Német egység: a béke kulcsa.

Nyedosivin G.: A művészet viszonya a valósághoz.

Starobin J.: Az uj ellenállás irodalma. /Európai békeharc irodalma./

julius

Howard M.: Szent háboru az ész ellen. /Whittaker Chambers álszocialista "tudós" kritikája./

Lawson J.H.: Hollywood. Illuzió és valóság. /Az amerikai film, az imperializmus fegyvere./

Lohr G.: Jorge Amado regényei.

Könyvszemle.

SCIENCE AND SOCIETY .

1952. 1. sz.

Shlakman V.: A hivatalnokok helyzete és ideológiája./Amerikában./

Bartlett F.H.: A marxizmus és a "tudatalatti" pszichoanalitikus elmélete.

Muratore G.: Amerika marxista története felé. /William Z. Foster könyvének kritikája./

Könyvismertetések.

2. szám.

Greenleaf R.: F. Scott Fitzgerald társadalomszemlélete.

Perlo V.: A négerek gazdasági helyzetének irányvonala.

Racz E.: Harc az asszonyok jogaiért a francia forradalom idején.

Könyvismertetések.

3. szám.

Ames R.: Hanyatlás T.S. Eliot művészetében. /Nobel-dijas angol polgári költő./

Olden H.- Phillips P.: A Négy Pont programmja: igéret vagy csapda? /Az amerikai Demokrata Párt programmja./

Bernstein S.: Az Első Internacionále és a nagyhatalmak.

Swadesh M.: Nacionalizmus és nyelvreform Kinában. /Nacionalizmus felszámolása./

REVUE HISTORIQUE

1952. április-junius.

Coornaert E.: Az állam és a városok a középkor végén.

Emerit M.: A sziriai válság és a francia gazdasági expanzió 1860-ban.

Elliot M.: Egyiptológia és az ókori Közelkelet. /Az 1947-[illegible]-es kutatásokról./

Dollinger Ph.- Folz R.: Németország története a középkorban. /Folytatásokban megjelenő tanulmánysorozat befejező része./

Könyvismertetések.
/Kiemelendő Robert A. Kann könyve: The multinational Empire. Nationalism and national Reform in the Habsburg Monarchy, 1848-1918./ A többnemzetiségü birodalom. Nacionalizmus és nemzetiségi reform a Habsburg birodalomban./ I. Empire and Nationalities. /Birodalom és a nemzetiségek./ II. Empire Reform /Birodalmi reform/ New York 1950, 444; 423 p. Kiad. Columbia University Press. A könyv kritikát kap a RH-tól, mert nem dolgozta fel sem Révai József idevonatkozó tanulmányait, sem az Encyclopédie tchécoclovaquet./

julius-szeptember.

Égret J.: A francia parlamenti arisztokrácia az "ancien regime" végén.

Perrin Ch.: A bajor parasztság a középkorban.

Könyvszemle:

Marcel Simon: "Az ókereszténység története".

ANNALES

1952 jan-márc.

Dion R.: Szőlőmüvelés a római Galliában. A burgundi példa.

Doehaerd R.: Karoling pénzreformok. /Főleg 754 és 864 közötti törvényekről./

Verlinden Ch.: Flandria II. Fülöp alatt: a gazdasági válság állandósodása. /16. század./

Gernet J.: Életforma az ókori Kinában.

Juillard É.- Kessler Ph.: Katolikusok és protestánsok az elzászi vidéken /20.század/

Berque J.: Rabat történetéből /Marokkói város./

Könyvismertetések.

ANNALES HISTORIQUES DE LA RÉVOLUTION FRANCAISE.

1952. április-junius.

Godechot J.: Charles-Alexis Alexandre emlékirat-töredékei az 1791-92-es forradalmi napokból.

julius-augusztus

Lefebvre G.: A prairial 22.-i törvény kapcsán...

Rude G.: A társadalmi összetétel és a párizsi felkelések 1789-től 1791-ig.

Léon P.: Élelmiszerválság 1810 és 1812 között Isére tartományban.

Lajusan A.: Moszkva elhagyása 1812-ben.

Könyvismertetések.

REVUE D'HISTORIQUE ECONOMIQUE ET SOCIALE

1952.1.sz.

Halpérin J.: A biztonság fogalma a gazdasági- és társadalomtörténetben.

Rémond A.: Normandiai kereskedők a 18. század második felében.

Könyvismertetések.

RASSEGNA STORICA DEL RISORGIMENTO.

1952. január-március

Rossi G.C.: III. Vittorio Amadeo szavoyai uralkodó egy portugál diplomata kiadatlan jelentéseiben./1789-90./

Giuntella V.E.: A Directorium itáliai politikája 1799-ben és Bertolio követ római küldetése.

Coniglio G.: A Bourbon külügyi államtitkárság fennmaradt iratai a nápolyi levéltárban.

Brunetti M.: Az osztrák rendörtisztviselők bizalmas jelentései /1816-34./

Balestreri L.: A mazziniánus lapok szerkesztőinek szerencsés és balszerencsés esetei. /Epizódok a cenzurával és az elnyomó hatalommal vivott harcokból /a 19.század 50-60-as éveiből/.

Camerani S.: Toscana 1849-től 1859-ig.

Könyv és folyóiratszemle.

RIVISTA STORICA ITALIANA

1952. 1.sz.

Gabrieli F.: II. Frigyes és a mohamedán kultura.

Peyronnet G.: Lajos francia dauphin olasz politikája /1444-1461/. /A későbbi XI. Lajos/.

Peroni B.: "Le cri de l'Italie" 1799./A menekült olasz hazafiak kiáltványa a francia néphez az egységes Itália érdekében.

Könyv és folyóiratszemle.

NUOVA RIVISTA STORICA.

1952. január-április.

Nola, de C.: Az európai államok politikája a restauráció után és a szavoyai expedíciók 1831- és 1834-ben.

Rastelli A.: Emanuele Filiberto kisérlete a szavoyai hercegség /Ducato/ tengeri hatalommá tételére /a 16.század második felében./

Rossi M.M.: A történelemfilozófia Angliában.

Könyv- és folyóiratszemle.

MITTEILUNGEN DES INSTITUTS FÜR ÖSTERREICHISCHE GESCHICHTSFORSCHUNG. /Az Osztrák Történetkutató Intézet Közleményei./

1952. 1-3. szám.

Santifaller L.: Odovakar király 489. évi oklevele.

Ladner G.: A középkori reformeszme és viszonya a reneszánsz eszméjéhez.

Zöllner E.: Rugiak vagy oroszok a raffelstetti vámoklevélben?

Koch B.: A freisachi pénzverde történetéhez.

Koller H.: A Reformatio Sigismundi ujabb változata.

Mechtler P.: Vasutpolitikai feszültség Ausztria és Magyarország között a kiegyezés után /1867-1918/.

Pivec K.: A mai történettudomány.

REVUE DE L'UNIVERSITÉ DE BRUXELLES.

1952. 4. szám.

Dieterlen P.: A hitelellenőrzés Franciaországban és a pénzügyi politika.

Charlier G.: Philippe de Commynes és a burgundi udvar.

Könyvszemle.

5. szám.

Nys E.: Két kisérlet nemzetközi szervezet felállitására. /19. szd./

Stracmans M.: Egyiptológiai krónika.

Dalcq A.M.: Belga kutatók részvétele a morfogenézis felfedezésében.

THE ENGLISH HISTORICAL REVIEW

1952. április, 263.sz.

de Villiers: Közigazgatási joggal ellátott városok helyreállitása a képviselőház által 1621-41-ben.

Mosse W.E.: Az 1856 április 15-i hármasszerződés./Osztrák-angol-francia szövetség./

Könyvismertetések.

THE ECONOMIC HISTORY REVIEW

1952. 3. szám.

Davies K.G.: Részvénytársasági beruházások a késői 17.században.

Stone L.: Az erzsébetkori arisztokrácia - egy viszontválasz. /Az erzsébetkori arisztokrácia c. tanulmányát Trevor-Roper kritizálta, ezt utasitja vissza./

Marwick W.H.: Az utóbbi husz évben megjelent skót gazdaságtörténeti müvek bibliográfiája.

Larson H.M.: Az Egyesült Államok és Kanada gazdaságtörténetével foglalkozó könyvek és cikkek.

Könyvszemle.

Történeti Intézete

TARTALOMJEGYZÉK.

		Oldal
Grekov B.D.:	Lenin Oroszország történetének néhány kérdéséről	1
Kozlov G.V.:	A kapitalizmus általános válságának kiéleződése jelenlegi szakaszában	19
Beljavszkaja I.A.:	Az ipar állami "szabályozása" 1917-18-ban az imperialista Amerikában	43
Birjukovics V.V.:	A feudális társadalom fejlődésének néhány kérdéséről	74
Zaozerszkaja J.:	Az "uj korszak" tartalma és fő szakaszai Oroszország történetében . . .	94
Roller M.:	Az 1952 évi történeti kutatási terv elkészitéséről	139
Vita a történettudományi kutatómódszer főbb kérdéseiről		155
Intézetünkbe ujonnan beérkezett szovjet történettudományi munkák		167
Szovjet folyóiratszemle		170
Folyóiratszemle a népi demokráciák országaiból . .		216
Folyóiratszemle egyéb országokból		227

Felelős szerkesztő: Pach Zsigmond Pál.

52882

VII./1579
142

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

III. évf. 7-9 sz. 1952. jul-szept.

kézirat gyanant.

Leit. napló: b Lsz.: 751/1
csoport: szám.

C I K K E K , T A N U L M Á N Y O K

GREKOV B.D.:

A feudalizmus keletkezése Oroszországban I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről adott tanitása világánál.

Б.Д. Греков: Генезис феодализма в России в свете учения И.В. Сталина о базисе и надстройке.

Azok a gondolatok, amelyeket I.V. Sztálin: Marxizmus és nyelvtudomány c. munkájában - különösen az alapról és a felépitményről - kifejtett, arra késztetik a történészeket, hogy munkájukban sok tételt ujonnan átgondoljanak, pontosabban határozzanak meg illetve revideáljanak. I.V. Sztálinnak az alapról és felépitményről adott tanitása világánál a Szovjetunió történészeinek ujból át kell vizsgálniok a feudalizmus keletkezésének kérdését is.

Hazai történetünk régi időszakának tanulmányozásánál különösen fontos az elméleti megalapozás, mert igen kevés olyan történeti forrással rendelkezünk, amelyek a feudális viszonyok kialakulását megvilágitják.

Amikor a kutató e kérdés vizsgálatához fog, elsősorban világos elképzeléseinek kell lennie a feudalizmus tartalmáról. A nemesi és burzsoá történetirás vagy teljesen tagadta a feudalizmus létét Oroszországban, vagy feudalizmuson a jogi viszonyok olyan rendszerét értette, amely a feudális széttagoltságnak felel meg. Tehát a feudalizmus kezdetét Oroszországban a politikai széttagoltság megjelenésével hozták kapcsolatba.

Csak a marxizmus-leninizmus klasszikusai, akik megalkották a társadalmi-gazdasági formációk tanát, tudtak igazán tudományos megoldást találni a feudális viszonyok lényegére vonatkozóan. A feudális rend klasszikus meghatározását I.V. Sztálin adta: "A feudális rendben a termelési viszonyok alapja az, hogy a termelési eszközök a hübérur tulajdonában vannak, de a termelésben dolgozó jobbágy nincs egészen tulajdonában, a hübérur már nem ölheti meg a jobbágyot, de eladhatja és megvásárolhatja. A feudális tulajdon mellett fennáll a paraszt és a kézmüves személyes munkáján alapuló, egyéni tulajdona: a paraszt és a kézmüves egyéni tulajdonában vannak munkaeszközei és magángazdasága."/1/

Nem mindig könnyü megállapitani egy társadalmi-gazdasági formáció kialakulásánál a pontos kronológiai határvonalakat, különösen nehéz ez a népek történetének legrégibb időszakaira vonatkozóan, az ősközösségi rend hanyatlásának hosszu időszakánál, amikor felépitményével együtt létrejön az osztálytársadalom.

Jelen cikkünkben a keleti szláv társadalom történetének egyik legnehezebben kikutatható időszakát akarjuk áttekinteni. A nehézség abban rejlik, hogy ezt a korszakot forrásaink csak igen

1/ A SzK/b/P története, 1950. 154.1.

nalvány fénnyel világitják meg. A rendelkezésünkre álló források irásos, nyelvészeti és archeológiai természetüek. Az irásos és nyelvészeti adatok már régóta jólismertek és ezeket történészeink teljes mértékben fel is használták müveikben. De mivel ezek a források töredékesek és nem teljesek, ezért nem adhatnak átfogó képet a feudalizmus keletkezésének és kialakulásának bonyolult folyamatáról.

Itt siet a történész segitségére az archeológia, amelynek jelentősége az utóbbi évtizedekben mérhetetlenül megnőtt. A mind ujabb és ujabb anyagot szolgáltató archeológiai kutatások rendkivül kiszélesitették látókörünket a keleti szlávok történetének legrégibb időszakára vonatkozóan. Az archeológia máris rendkivül nagy szerepet játszik tudományunk fejlődésében, sok hézagot töltött be és sok, eddig ismeretlen részletet világitott meg az oroszországi feudalizmus keletkezéséről alkotott elképzeléseinkből. A jövőben az archeológiának még fontosabb szerepe lesz.

A történettudománynak a legrégibb időszakok vizsgálatában feltétlenül az archeológiai kutatások által teremtett szilárd alapra kell támaszkodnia. Archeológiánk sikerei alapján javasolta két ukrán archeológus - V. Dovzsenok és M. Brajcsevszkij - Oroszország régi történetének uj periodizálását. Nem véletlen az a megállapitásuk,, hogy "a 9-10 századi kievi állam lényegét és az akkori keleti szlávok társadalmi szervezetét nem lehetett mindaddig helyesen megállapitani, amig nem álltak a tudomány rendelkezésére az ezt megelőző, ugynevezett ant időszak/i.u. 2-7.század/ régi szláv társadalmának fejlődéséről szóló adatok."/2/

Kézenfekvő, hogy milyen nagy jelentősége van az archeológiai adatoknak országunk legrégibb multjának tanulmányozásában. Teljesen nyilvánvaló az is, hogy a marxista elmélet fényénél ezeket az adatokat át kell vizsgálnunk.

Hatalmas lendületet adott számos történeti problémának, többek között az oroszországi feudalizmus keletkezése problémájának elméleti átvizsgálása számára I.V. Sztálin klasszikus munkája a "Marxizmus és nyelvtudomány".

I.V. Sztálin az alapról és a felépitményről adott tanitása lehetőséget nyujt arra, hogy uj megvilágitásban lássuk az összegyüjtött /archeológiai és nem-archeológiai/ anyagot, uj beállitásban vizsgáljuk hazánk történetének régi időszakát, tehát többek között uj szempontok szerint tárgyaljuk a feudalizmus keletkezését is Oroszországban.

Jelen cikkemben az a szándékom, hogy a már ugyis jól ismert anyagot mégegyszer áttekintsem és az ujabb kutatások eredményeit I.V. Sztálinnak az alapról és felépitményről adott tanitása szemszögéből átvizsgáljam.

Vajjon a rendelkezésünkre álló források nyomán tudjuk-e követni a feudális alap keletkezésének és a feudális felépitmény létrejöttének folyamatát? Igen, tudjuk, ha az archeológiai és irásbeli források adatait I.V. Sztálinnak az alap és felépitmény egymásrahatásáról szóló tanitása fényénél vizsgáljuk.

Az adatszerüséget márcsak azért is hasznosnak tartom hangsulyozni, mert az adatokat az előre felállitott elméletek érdekében gyakran mellőzték, illetve mesterkélt forrásvizsgálati eljárások

2/Voproszi Isztorii, 1950. 8.sz. 68.l.

segitségével félreállitották, holott a tények, ha egymás mellé állitjuk őket, igen világosan beszélnek. De még többet mondhatnak nekünk akkor, ha az alapról és a felépitményről adott nagyszerü sztálini megállapitások fényénél vizsgáljuk őket.

Mi az, amit tudunk? Elsősorban az archeológiai, másrészt pedig az irásos forrásokból ismerjük a szlávok - többek között a keleti szlávok - társadalmi fejlődésének fő szakaszait az időszámitásunk utáni első évezredben. A szlávság hozzávetőleg az i.u. 5. századig a fejlett nemzetiségi rend stádiumában élt, bár már ebben az időben is megmutatkoztak a rend bomlásának jelenségei. Az "urnatemetők" kulturájának /melynek hordozói többek között a poljánok, szeverjánok, volinjánok, ulicsok, buzsánok, fehér horvátok stb. törzsei voltak/ archeológiai tanulmányozása alapján B.A. Ribakov számos fontos és érdekes megfigyelést tett. A szlávoknál ebben az időszakban az ekés földmivelés és a letelepült állattartás az uralkodó. A szlávok megerősitett telepeken laknak. Ugyanekkor megfigyelhetjük a kézmüipar és a csere kifejlődését, és azt látjuk, hogy délen védelmi vonalat épitenek.

Országunk északibb övezeteinek archeológiai vizsgálata is rendkivül érdekes anyagot szolgáltat erre az időszakra. P.N. Tretyakov professzor feltárta a "Berezmyaki" nevü nemzetségi szállást, amely már ismeretessé vált országunk határain tul is. Ennek a telepnek a kora az i.u. 3-4. század.

Továbbá B.A. Ribakov, P. N. Tretyakov és más archeológusok munkái révén későbbi időszakból való telepeket is ismerünk. Ezek már kissé eltérnek az előző tipustól, a telepeket már nem erősitik meg. Az erődités nélküli falvak mellett találjuk egyes gazdag emberek megerősitett lakóházait. Számunkra teljesen mindegy, hogy milyen épitőanyagból emelték ezeket a házakat, a fontos az, hogy mi volt a rendeltetésük, és ezt nem nehéz kitalálnunk. Ez a ház a gazdag és politikailag befolyásos földbirtokos háza, aki uralkodik a parasztlakosság tömegei felett. Megerősiti házát, mert tudja, hogy milyen ellenséges érzülettel viseltetik iránta a köröskörül élő tömeg. Ilyen erődités nélküli telepeket és főemberek megerősitett házait az archeológusok már kb az i.u. 7. századból ismernek.

Továbbá kétségtelen, hogy ezek az épitmények a gazdag földbirtokosok megerősitett házai, mert jól tudjuk, hogy országunk ebben az időben földmüvelő ország volt. Ebből azt a vitathatatlan következtetést vonhatjuk le, hogy ilyen körülmények között meg kellett jelennie a föld magántulajdonának, s ez meg is jelent.

Tudjuk továbbá, hogy a gazdag földbirtokosok közvetlenül nem foglalkoztak termelő munkával, hogy helyettük "familia" /cseljagy/, azaz a rabszolgák és a különböző uton függő viszonyba került szmerd-parasztok dolgoztak. Az osztálytársadalmat megelőző társadalomban általában a szabad embereket nevezték szmerdeknek. Az osztálytársadalomban ezek a "társadalmi ranglétra" alsóbb fokára, a bojárok alá kerültek. Bizonyitja ezt a filológusok által összegyüjtött anyag is.

Ugyancsak ismerjük 4-8. századi őseink kulturális szinvonalát. B.A. Ribakov teljesen meggyőzően mutatta be ennek a kulturának az állapotát "A kézmüipar a régi Oroszországban" cimü közismert müvében. Az akkori idők elég magas kulturájáról tanuskodó adatok teljes összhangban állnak a keleti szlávok társadalmi fejlődésének az archeológia által nyujtott képével. Különösen fontosak B.A.Ribakov megfigyelései a 10-12. századi fejedelmi és bojártulajdon

ismertetőjegyeiről. B.A Ribakov véleménye szerint az ilyen jegyek nyomait az előkelőknél a 6-7. századtól kezdve követhetjük.

B.A. Ribakov, V.I. Raydonikasz és mások munkáiból tudjuk, hogy Oroszországban a városok a 7-8. században jelentek meg. E szerint tehát a város és a falu közötti ellentét már megmutatkozik, s "a törzsi szervezetből az államba" /3/ vezető átmeneti időről van szó. Ez az "ipari és kereskedelmi munkának a földmüves munkától" /4/ való különválásának eredménye.

Ezek azok a tények, amelyek az archeológiai kutatás révén viszonylag nemrég kerültek be a tudományos köztudatba és amelyeket nagyritkán bár és sikertelenül, de vitatni próbáltak. Ezek a tények nagy segitségünkre vannak abban, hogy irásos forrásaink tudósitásait megértsük. Irásos forrásunk kevés és az is elég heterogén /arab, bizánci, római, gót és orosz források, amelyek sajnos elég későiek és eléggé gyérek/.

Mit hoznak tudomásunkra az irásos források? Jordanes 6. századi iró olyan 4. századi tényeket közöl velünk, amelyek arról tanuskodnak, hogy a nemzetségi rend már bomlásnak indult a szlávoknál. Jordanes elmondja, hogy az antok és keleti gótok közt váltakozó sikerrel folyó harcok során Venitar keleti gót vezér 374-ben győzelmet aratott és fogságba ejtette Bozst, az antok vezérét fiaival és 70 főemberével együtt. Ez a tudósitás elárulja, hogy az antoknál már a 4. században erős katonai vezetők voltak, akik hatalmukat ha nem is az összes antokra, de legalább is igen jelentős részükre kiterjesztették. Bozs később is népszerü volt Oroszországban, megemlékezik róla az "Igor-ének" is.

A bizánci hadjáratok idején jelentős társadalmi eltolódások álltak be a szláv társadalmon belül. A 6. században már utalás jelenik meg a forrásokban a "rósz" nép létezéséről. Pseudó-Zacharias, aki ezt közli, kiemeli, hogy milyen hatalmas testalkatu ez a nép és rámutat arra is, hogy a "rószok" a gyalogos hadrendet előnyben részesitik a lovas hadrenddel szemben. /"A lovak nem birják őket sulyuk miatt"/.

Egy másik 6. századi iró, Caesariai Prokopios bizánci történész, sokkal részletesebb adatokat szolgáltat a szlávok politikai és társadalmi életéről. Azt mondja, hogy a szlávok és az antok "egész élete és törvényei egyformák", hogy nem áll felettük uralkodó, "demokráciában élnek".

Prokopios az antok vallásáról is közöl néhány jellemző részletet. Kitünik, hogy az antok egy istent Perunt, a villámok teremtőjét, a mindenség urát imádták. Ez arról tanuskodik, hogy az antok már a 6. században sem állottak primitiv társadalmi és szellemi fejlődési fokon, hanem viszonylag magasabb szinvonalat értek el. A vallási elképzelések első két stádiuma /a totemizmus és a nemzetségi istenek kultusza/ a 6. században az antoknál már tulhaladott szakasz volt.

Joggal feltételezhetjük, hogy Prokopios a szlávokat és az antokat az ugynevezett "katonai demokrácia" időszakában irja le, amikor a felfegyverzett és biztonyos rendbe szervezett nép vezetőinek irányitásával Bizánc ellen fellépett. E tudósitás alapján joggal feltételezhetjük, hogy Prokopios a szlávoknál a "katonai demokrá-

3/Marx-Engels, A német ideológia, 37.1.

4/Marx-Engels művei, IV. köt. 12.1.

ciát" nem kezdeti, hanem végső stádiumában látta.

Fontos adatokat közöl Maurikios Stratega, 6. századi bizánci katonai iró is a szlávok társadalmi életéről. Elmondja, hogy milyen speciális helyzetet élveztek a foglyok a szlávoknál. Maurikios nyilván csodálatba ejtette az a szokatlan mód, ahogy a szlávok a foglyokkal bántak. Ezeket irta: "Foglyaikat nem tartják korlátlan ideig rabszolgaságban, mint más népek/fogságuk idejét/ nem korlátozzák egy bizonyos időre, hanem választás elé állitják őket: váltságdijért vissza akarnak-e térni övéikhez, vagy ottmaradnak náluk, ahol szabad emberekként, barátokként élhetnek". Kétségtelen, hogy a szlávok foglyainak helyzete alapjában eltér a bizánci foglyok sorsától. A szlávok nem vetették őket rabszolgasorba, de az a körülmény, hogy maguknál tartották őket addig amig nem kaptak értük váltságdijat, arról tanuskodik, hogy a szláv társadalmon belül már voltak olyan társadalmi elemek, amelyek a foglyok visszatartását saját érdekükben használták ki.

Ha tehát a 4. századi Bozs ant vezér tevékenységéről, a szlávok 6. századbeli társadalmi és politikai rendszeréről, vallási elképzeléseikről szóló tudósitásokat, valamint azt a tényt, hogy a szlávok Bizánc és a Balkán elleni hadjárataik alkalmával olyan komoly katonai erőt képviseltek, amely a bizánciak jól megerősitett erődítményeit képes volt bevenni - a szovjet archeológusok kutatásai mellé állitjuk, akkor a forrásoknak ezek a tudósitásai számunkra mélyebb értelmet nyernek.

Jelentősen kiszélesitik a keleti szlávok társadalmi és politikai életéről való elképzeléseinket az arab források is. Maszudi-nak /9. század/ azt a tudósitását, hogy Volhiniában a 6. században a szlávok politikai egységben éltek, megerősiti az orosz krónika is. Más arab irók tanusága szerint kb a 8. században Kelet-Európa területén több olyan államalakulat keletkezett, amelyek már érettebbek és szilárdabbak voltak mint a volhiniai politikai szervezet a 6. században. Ilyen államalakulat volt Kujávia, Szlávia és Artánia. Ezek közvetlen előfutárai voltak a régi, nagykiterjedésü orosz államnak. E politikai alakulatok fennállását közvetve erősiti meg a Kelet-Európát ábrázoló ránkmaradt legrégibb arab térkép is. Igen valószinü, hogy Kelet-Európa területén a 6-8. századig terjedő időszakban más politikai egységek is keletkeztek, melyek létezésére eddig csak következtethettünk.

Megerősiti ezt a hipotézist az orosz őskrónikának az a tudósitása, hogy a poljánoknak külön fejedelemségeik voltak /amelyekben "a fejedelmi méltóságot" Kij, Scsek és Horiv, majd pedig utódaik "tartották kezükben"/. Egy másik helye arról tudósit, hogy hasonló fejedelemségek voltak a többi keleti-szláv földeken is /"...a drevljánoknak saját fejedelmük van, meg a dregovicsoknak is, meg a szlovéneknek is Novgorodban"/. Ez a mondaszerü tudósitás kétségtelenül a történeti valóság elemeit tartalmazza.

A vagyoni és politikai egyenlőtlenség kifejlődésével létrejött politikai szervezetek hozzájárultak a földbirtokos arisztokrácia gazdasági és politikai helyzetének további megszilárdulásához.

Tehát az archeológia és az irásos /bizánci, arab stb./ források adatainak vizsgálata, illetve helyes elméleti feldolgozása alapján, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a viszonylag késői orosz források /Russzkaja Pravda, a görögökkel kötött szerződésről beszámoló évkönyv stb./ egyes megállapitásai nemcsak a 10-12. századra vonatkoztathatók, hanem jóval korábbi időre is. Mielőtt ezeknek az orosz forrásoknak a tanulmányozásába kezdenénk, már tudjuk, hogy előttük

az orosz nép hosszu utat tett meg a fejlődésben; ezen az uton elért sikerei igen jelentősek voltak és igy ezek a források nemcsak a 10-12. századi orosz társadalom tanulmányozásához nyujtanak alapot. Igy tehát ezeket már a régi Oroszország története korábbi periodusainak vizsgálata során is fel lehet és fel is kell használni.

A feudális osztálytársadalom létrejöttének megértésében rendkivül nagy jelentősége van a Russzkaja Pravdának, elsősorban legkorábbi részének.

A Russzkaja Pravda történeti gyökerei a régmultba nyulnak vissza. Caesariai Prokopios már a 6. században megjegyezte, hogy a szlávok és antok "élete és törvényeik egyformák". Természetesen nincs semmi okunk arra, hogy a "törvényeik"-en a Russzkaja Pravdát értsük, de joggal következtethetünk arra, hogy az antok életét bizonyos normák szabályozták. Ezeket a szokások ismerői emlékezetükben tartották és a nemzetségi vezetők megőrizték. Nem véletlen az, hogy a "zakon" orosz szó átment a besenyők nyelvébe, és használatban volt náluk még a 10. században is. Teljes bizonyossággal mondhatjuk, hogy jól ismerték ebben az időben a vérbosszut és ha megkurtitott formában is, de bekerült a Russzkaja Pravdába és tovább élt addig, amig a 11. században törvényhozási uton el nem törölték..

Nem kételkedhetünk abban, hogy a nemzetségi faluközösség a földmagántulajdon kifejlődésének hatására bomlásnak indult és szomszédsági faluközösséggé alakult át, melyben meghatározták a jogokat és kötelezettségeket. Ez az uj faluközösség jelenik meg a Russzkaja Pravdában. Ugyancsak nem kételkedhetünk abban, hogy a keleti szláv társadalomban elég korán megjelenik a biráskodás és a biráskodási bizonyitóeljárás egy bizonyos rendszere. Erre mutat az ugynevezett "ordalia", azaz a vizpróba és a tüzesvas-próba. Ennek nyomait is megtalálhatjuk a Russzkaja Pravdában.

A vérbosszut fokozatosan felváltó pénzbeli megváltás gyakorlata is régi keletü. Bár ezek a mozzanatok többé-kevésbbé visszatükröződnek az emlitett törvénykezési forrásban, még sem ezek határozzák meg a Russzkaja Pravda lényegét.

Igen érdekesek azok a cikkelyek, amelyek a "muzsok" társadalmi helyzetét jellemzik a régi orosz társadalomban. A régi "Russzkaja Pravda" ugyszólván a "muzsoknak" szenteli a legnagyobb figyelmet. Ezek a "muzsok" szolgáikkal faházakban /horom/ éltek, de nem szakitották meg kapcsolataikat a parasztokkal. E "horomok" nyilván azok a megerősitett házak, amelyeket archeológusaink jól ismernek. A "muzsok" olyan vagyontárgyakkal rendelkeztek, amely adás-vétel tárgyául szolgálhat. Birságpénzt fizethettek, ha megvertek, megsebesitettek valakit, vagy személyes sérelmet okoztak valakinek. A "muzsok" nyilvánvalóan földbirtokosok. Voltak fegyvereik és gyakran használták azokat.

Ugyancsak a Russzkaja Pravdában jelenik meg előttünk az urától függő viszonyban álló szolga /cseljagy/, akit ha elszökött urától, akkor különböző módokon felkutattak és visszaadtak urának. A szolga néha arra vetemedett, hogy "megüssön egy szabad muzst", ha bünét felfedték, halállal lakolt. A szolgák /cseljagy/ közé - mint alább látni fogjuk - nemcsak a rabszolgák tartoztak, hanem a feudális függőségbe jutott közösségi parasztok is. Nyomon követhetjük a társadalmi egyenlőtlenség különböző megjelenési formáit; a régi Russzkaja Pravda sokat ir az adósságokról. Bár ez a forrás-

mü elég archaikus jellegü, de az ősközösségi rendnek már nyoma sincs benne.

Igen fontos és érdekes anyagot nyujt nekünk a 12. század elején irt, de korábbi, 11. századi krónikákat felölelő köztismert őskrónika is. Ez a krónika elsőrangu forrás a kievi Oroszország magas kulturájára vonatkozóan, de megőrzött olyan rendkivül értékes dokumentumokat is, mint Oroszország és a görögök szerződései. E szerződések a régi orosz állam kiemelkedő nemzetközi helyzetének szembeszökő példái. Négy ilyen szerződésről - a 907, 911, 944. és a 972. évi szerződésről - szereztünk ilymódon tudomást. Jelen esetben különösen az első három fontos számunkra.

Teljesen világos, hogy a szerződéseket két állam kötötte. Oroszországban már egy olyan osztály volt hatalmon, amelynek érdekében állt egy ilyen szerződés megkötése. Ezt az osztályt a "nagyfejedelmek", a "fényes bojárok" /szvetlije bojari/ és a "muzsok" alkották. Mindannyian a kievi fejedelem uralma alatt álltak.

A 944. évi szerződésből megállapithatjuk, hogy kik a "muzsok",milyen anyagi bázissal rendelkeztek, milyen szilárd a gazdasági és politikai helyzetük. Ez a szerződés felsorolja azokat a követeket, akiket a szerződés megkötésére Konstantinápolyba küldtek, vala - mint azoknak a hatalmon levő és előkelő uraknak a neveit is, akiknek nevében eljártak.

Ma már minden kétségen felül áll, hogy ezek a hatalommal felruházott és előkelő "muzsok" nagybirtokosok voltak. Különösen ki kell emelnünk azt, hogy nem ujdonsült földbirtokosok voltak, hanem hosszu történet állt mögöttük, mely alatt igen megerősödött helyzetük birtokaikon. Erről már az a tény is tanuskodik, hogy a családfő halálával egy ilyen előkelő ház élére felesége kerül /pl.Predszlava, Szfandra/. A Russzkaja Pravda alátámasztja ezt a megállapitást:"amit a muzs rá-/az asszonyra - B.G./bizott, annak ő az urnője."/Troicei kézirat 93 cikkely/. Ugyanezt láthatjuk a "Lengyel Pravdában"/az ugynevezett "Jogok könyvében" a 21. cikkelyben/ és egyéb 13. századi szláv forrásokban.

Ez azt mutatja, hogy ezeknek az előkelőknek a házatája szilárd egységet képezett; a háztájt nemcsak gazdasági értelemben értjük, hanem ebbe beletartozott azoknak az embereknek az összessége, akik gazdájuk fenhatósága alatt éltek. Igy volt ez a 10. század elején. De kétségtelen, hogy ez a helyzet fennállt már korábban is.

Szerencsénkre az "Őskrónika" mellékesen, elbeszélése során, rendkivül értékes adatokat nyujt nekünk a fejedelmek /knyaz/ földbirtokairól, megerősitett kastélyairól és udvaruk személyi összetételéről. "Ez a falu Olga /fejedelemnő/ birtoka" /Laurentius krónika,- a 947. évre vonatkozó hely/. Visgorod Olga fejedelemasszony "gradja". vára volt. Ugyancsak az ő birtokát képezte "Budutyina veszj" falu is. Vlagyimir Szvjatoszlavics fejedelem feleségének, Rognedának egy birtokot hasitott ki a Libegy folyó partján /"Egy birtokot a Libegy mentén, ahol ma Predszlavino falucska áll"/ stb.

A legkisebb kétség sem állhat fenn azirányban, hogy ezek a tények az oroszországi földbirtoklás történetének természetes folytatásai, hogy ez a földbirtoklás már nagyon régen, a földmagántulajdon megjelenésének és az ősközösségi rend bomlásának ideje óta állt fenn. De ezenkivül a kétségtelen, egyszeri eseteken kivül ugyanez a krónika más,- hogy ugy mondjuk - tipikus jellegü közléseket is tartalmaz.

Az "Első szerkesztés" /"Nacsalnij szvod"/, amely az I.sz. novgorodi évkönyvbe került bele, Oroszországnak a legrégibb időktől a 12. századig terjedő történetét két időszakra bontja. A szerzőnek az a véleménye, hogy az első korszak boldogabb korszak volt az orosz föld történetében, mert az uralkodó osztályok nem zsákmányolták ki olyan intenzíven és kegyetlenül a népi tömegeket. A második korszak - saját kora - a krónika irója szerint az uralkodó osztályok "telhetetlenségének" kora volt, melynek következtében megjelent a nyomoruság: "Telhetetlenségünkért zuditotta nyakunkba az isten a pogányokat; minden marhánk, minden falunk és javaink az ő kezükbe kerülnek". Az előkelők vagyonát a krónikairó "jogtalanul összeharácsolt gazdagságnak" nevezi. Ebből teljes joggal vonhatjuk le azt a következtetést, hogy a "marhák", "falvak" és "vagyon"nemcsak a krónika megirásának és a görögökkel való szerződés megkötésének idején állt fenn, hanem már jóval korábban is.

Tehát minden alapunk megvan rá, hogy a föld magántulajdonának első megjelenését közelitőleg a 6-7. századra tegyük. Ugyancsak ebbe a korba nyulik vissza az előkelő földbirtokosok, azaz az idegen munkát kizsákmányoló, kiváltságokkal biró földbirtokos osztály létrejötte is.

Kitüzött feladatunkhoz azonban kevés annak megállapitása, hogy fennállt a nagybirtokok rendszere és az a tény, hogy idegen munkaerőt zsákmányoltak ki. Azt akarjuk kikutatni, hogy kik voltak azok, akiket a 8-11. századi orosz nagybirtokosok kizsákmányoltak. E kérdés megoldásától függ az egész szláv társadalom akkori társadalmi-gazdasági formációjának meghatározása.

Igen fontos és ugyanakkor nehéz probléma megoldása áll előttünk. Ezt a kérdést csak akkor oldhatjuk meg, ha a szláv társadalomban végbemenő belső társadalmi folyamatok összességét vesszük szemügyre, ha számot adunk magunknak az akkori szláv népek termelőerőinek állapotáról, és ha tekintetbe vesszük az egész európai történeti környezetet és azt a speciális nemzetközi helyzetet, amelyben a keleti, déli és nyugati szlávok éltek és fejlődtek.

E problémák fejtegetésénél nem szabad megfeledkeznünk Engels közismert elméleti tételéről:"A rabszolgaság a kizsákmányolás első, az antik világra jellemző formája; ezt követi a jobbágyság a középkorban és a bérmunka az ujabb korban. Ez a szolgaság három fő formája, amelyek a civilizáció három nagy korszakára jellemzők./5/

Tudjuk, hogy a történelemben az ember ember által való kizsákmányolásának első formája a rabszolga kizsákmányolása volt. Igy volt ez az orosz társadalom legrégibb történeti korszakában is. Ezzel azonban a kérdés még nincs megoldva. Az hogy egy társadalomban vannak rabszolgák, még nem ad alapot ahhoz, hogy az illető társadalmi-gazdasági formáció jellegét meghatározzuk. Az a kérdés, hogy a rabszolgamunka a szlávoknál a termelés alapját alkotta-e.

Engels, aki alaposan tanulmányozta az ősi germán társadalmat, arra a következtetésre jutott, hogy bár a germánoknál igen nagy volt a rabszolgák száma, a germánok "nem jutottak el a kifejlett rabszolgaságig...az antik rabszolgamunkáig"./6/ Engelsnek ez a tétele kétségtelenül ugyanolyan mértékben vonatkozik a szláv népekre is.

Milyen okok eredményezték azt, hogy a germánok és a szlávok elke-

5/ Marx-Engels, Vál. müvek, II. köt. 320.l.

6/ Uo. 303.l.

rülték a rabszolgatartó formációt? Engels rámutatott arra, hogy e jelenség egyik okául a germánok "barbár állapotát", földközösségi rendjüket kell tekinteni. Itt szem előtt kell tartanunk azt, hogy a szlávoknál az osztályok keletkezésének és a korai államok /6-9. század/ megjelenésének időszakában a termelőerők szinvonala magasabban állt, mint annakidején az antik rabszolgatartó államokban. A szlávok viszonylag magas szinvonalu mezőgazdasági technikája /a 6-9. században/ révén a rabszolgamunka nem volt elég előnyös és kifizetődő.

Engels hangsulyozta, hogy a "barbárok" és a római birodalom társadalmi folyamatait egymással szoros kapcsolatban és az egymásra gyakorolt kölcsönös visszahatás keretében kell vizsgálni. Szembeállitotta a "barbárok" világát földközösségi rendjükkel együtt, amelyé a jövő volt, és a belülről való szétbomlásra itélt rabszolgatartó társadalmat.

Engels megállapitását követve, ezt az egymás mellett élő két világot, kölcsönös kapcsolatában és egymásrahatásában kell dialektikusan vizsgálnunk. Csak ilyen körülmények közt válik érthetővé,hogy a római birodalom ellen harcbaszálló és végeredményben ebben a harcban diadalmaskodó "barbárok" miért nem haladtak és nem is haladhattak a társadalmi fejlődésnek ugyanazon az utján, mint amely a rabszolgatartó Rómát akkorra már olyan gyászos véghez, a teljes csődhöz vezette.

Az egyszerü elnyomott római népi tömegek, amikor látták a szomszéd "barbárok" társadalmi viszonyait, nyilván előnyben részesitették a "barbárok" egyszerübb és igazságosabb életformáját a magukéval szemben. Az egyszerü római nép tömegei a "barbár" világ felé sóvárogtak, mintha saját országuk az ellenség kezében lett volna. /Igy fejezte ezt ki caesariai Prokopios, aki a "barbárok" alatt éppen a szlávokat értette./

Amig a rabszolgatartó termelési módon alapuló római birodalom belülről rothadt, addig a "barbárok" szépen fejlődtek és egyesültek közös ellenségük - a római rabszolgatartók - ellen. "A nem-rómaiak, vagyis a "barbárok" valamennyien egyesültek a közös ellenség ellen és megdöntötték Rómát, hogy csak ugy ropogott."/7/

A "barbárok" a belülről aláásott római rabszolgatartó birodalmat természetesen nem azért robbantották fel, hogy romjain egy uj rabszolgatartó rendet hozzanak létre. A "barbárok" a függőségnek a rabszolgaságnál enyhébb és náluk már fennálló formáját, a jobbágyságot fejlesztették ki és tették uralkodóvá, amely "magasan felette állott a rabszolgaságnak"/8/, és ennek következtében Európa egy óriási lépést haladhatott előre annak ellenére, hogy a "barbár" életforma bizonyos tekintetben primitivebb volt a "civilizált" római rabszolgatartó társadalomnál.

A bizánci területre behatolt szlávok nem találhattak volna közös hangot a rabszolgatartó állam elnyomása alatt szenvedő népi tömegekkel, ha maguk is rabszolgatartók lettek volna és ha zászlaikon a rabszolgaság jelszavait hordozták volna.

Ma már jól tudjuk, hogy mi az, ami a szlávokat és a bizánci népi tömegeket közös nevezőre hozta. Világosan szól erről a 8. századból, tehát abból az időszakból származó bizánci "Földmüvelési törvény", amikor a Balkán félsziget Biborbanszületett Konstantin ki-

7/Sztálin müvei, 13. köt. 314.l.
8/Marx-Engels, Vál. müvek, II.köt. 302.l.

fejezése szerint "elszlávosodott". Ennek a folyamatnak a gyökere nemcsak abban rejlik, hogy a szlávok a Balkán területét birtokukba vették, hanem abban is, hogy ott beoltották a társadalmi élet szláv formáit és a szláv nyelvet. Ez csak ugy valósulhatott meg, hogy az ottani nem-szláv népi tömegeknek tetszettek ezek a formák. A szlávok és talán más "barbárok" terjeszkedésével kapcsolatban Bizáncban hozott "földmüvelési törvény" igen érdekes ebből a szempontból. Ebben megjelenik előttünk a szabadparaszti földközösség. Ennek a létezése uj életre keltette a kihalófélben levő bizánci földközösséget is. "A még nemrég hanyatlás állapotában szenvedő helyi földközösségek - irja erről az egyik szovjet bizantinologus - uj életre ébredtek a 6-7. századi szláv települések révén." /9/

Mindez arról tanuskodik, hogy a szláv társadalomban a 6-8. században nemhogy nem töltött be uralkodó helyet a rabszolgatartás, hanem hogy a szlávok a rabszolgatartás elleni harc aktiv részesei voltak, amivel azután oldalukra vonták a rabszolgatartó államok népi tömegeit.

Következésképen tehát a legelfogadhatóbb az a nézet, amely legalábbis nem mond ellent az általunk ismert összes tényeknek - hogy az orosz arisztokráciának a görögökkel kötött szerződésekben emlitett nagybirtokain nem a rabszolgák, hanem a szmerdek kizsákmányolása dominált. Ezért meg kell állapitanunk, hogy ezek a birtokok feudális mintára lettek szervezve.

Ha az egész folyamatot a maga konkrét valóságában képzeljük el és az ősközösségi rendet, az ősközösségi rend bomlását és a feudális viszonyok keletkezését a marxista értelmezés alapján fogjuk fel, akkor teljesen érthetővé válik, miért tartotta lehetőnek V.I. Lenin, hogy már a 9. századtól beszélhessünk a jobbágyság fennállásáról Oroszországban.

- . -

Tehát nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy legalábbis a 9. századtól kezdve beszélhetünk Oroszországban a feudális termelési mód létezéséről, a feudális alap kialakulásáról.

Ilyen körülmények között teljesen törvényszerü volt az olyan aránylag kisebb államalakulatok, mint Kujávia, Szlavia és Artania megjelenése /a 8. század második felében és a 9. században/, majd azután a hatalmas területet felölelő ősi orosz korai feudális állam létrejötte.

A már előzően kialakult uralkodó osztálynak érdeke volt egy erős államnak - mint a földbirtokosok osztályuralmi eszközének - létrehozása. "Az alap: a társadalom gazdasági rendje, a társadalom fejlődésének adott szakaszában. A felépitmény: a társadalom politikai, jogi, vallási, müvészeti és filozófiai nézetei és az ezeknek megfelelő politikai, jogi és egyéb intézmények."

Minden alapnak megvan a saját, neki megfelelő felépitménye."/10/

9/ J. Lipsic, A bizánci parasztság és a szláv betelepülés. Vizantyijskij szbornyik, M. 1945. 142.l.

10/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 6.l.

Kétségtelen, hogy a 8-9. században létrejött kisebb államoknak, amelyek kissé később a nagy területet felölelő ősi orosz államban egyesültek, már feudális felépitményeik voltak.

A feudális alapon létrejött feudális felépitmény "hatalmas cselekvő erővé válik, tevékenyen hozzájárul alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, mindent megtesz, hogy segitsen az uj rendnek a régi alap és a régi osztályok felszámolásában és megszüntetésében." /11/

I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről szóló tanitása alapján uj szemszögből tekinthetjük át a kievi állam létrejöttét megelőző egész időszakot, mikor megérett és kialakult az alap és a nagy ősi orosz állam időszakát, amikor a feudális felépitmény "hatalmas cselekvő erővé" vált, mikor tevékenyen hozzájárult alapjának kialakulásához, megerősödéséhez, és végül a feudális széttagoltság időszakát, mikor már teljesen és végérvényesen megmutatkoztak ezen felépitmény hatásának eredményei.

I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről szóló tanitásával felfegyverezve, régebbi elképzelésüknél pontosabban és mélyebben tudjuk magunknak elgondolni a keleti szláv társadalom hosszu fejlődését, az ősi orosz állam bonyolult történeti utját Kujávia fejedelmeitől Vlagyimir fejedelmeiig, Jaroszlav fejedelemtől Vlagyimir Monomahig.

Annak az erős államnak, amelynek élén a hatalmi apparátussal, nagy hadsereggel rendelkező kievi fejedelem állt, jólismert funkciókat kellett betöltenie: a kizsákmányolt többséget kordában tartani, ugyanakkor határait megvédeni és ujabb területeket elfoglalni, hogy az uralkodó osztály kiterjeszthesse kizsákmányolása körét.

Mi jól tudjuk, hogy a kievi fejedelmeknek mind bel-, mind külpolitikája ezeket a feladatokat szolgálta. A feudális állam segitségére sietett az egyház is. Az állam tevékenyen elősegitette, hogy a földbirtokosok felszámolhassák az ősközösségi rend maradványait, a feudális urak leigázhassák a földközösségeknek még szabad tagjait.

A feudális alap kialakulását és megerősödését szolgálta többek között a Russzkaja Pravda, ez a ránkmaradt fontos törvénykönyv is. Ki kell hangsulyoznunk, hogy ez a keleti szláv, ill. orosz törvényeket tartalmazó, rendkivül bő törvénygyüjtemény hosszu idő alatt jött létre és igy az orosz társadalom sok évszázados fejlődésének nyomait tükrözi vissza.

A Russzkaja Pravda három részből áll. Az első, legrégibb része nincs keltezve, de ha egyes cikkelyeit a szovjet archeológusok feltárt eredményei mellé állitjuk, akkor - mint már mondottuk - a 7-8. századra tehetjük.

A Russzkaja Pravda második része Jaroszlav halálának és fiai tanácskozásának idejéből, tehát a 11. század közepéről való. Jaroszlav fiai a régi Russzkaja Pravdában számos változtatást hajtottak végre és sok ujitást vittek bele s igy egy uj Russzkaja Pravdát hoztak létre.

A harmadik rész nagyrészt Vlagyimir Monomah törvényhozói tevékenységének terméke. Monomah a városi és falusi lakosság 1113.

11/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 7.l.

évi felkelésével kapcsolatban jelent meg Kievben.

A Russzkaja Pravda három részének tüzetes vizsgálatánál láthatjuk, hogyan fejlődik szakaszonként az orosz társadalom, hogyan halnak el az ősközösségi rend maradványai, milyen intenziven folyik a társadalom feudalizálódásának folyamata, hogyan segiti elő a feudális felépitmény a feudális alap kialakulását és megerősödését.

A Russzkaja Pravda feudális törvény. Védte a feudális társadalom uralkodó osztályának, azaz a nagybirtokosoknak az érdekeit, megerősitette a földre és az ezen a földön élő földmivelő parasztokra /akiket ekkor szmerdeknek neveztek/ való jogaikat.

A Russzkaja Pravda sok fontos részletet tartalmaz mind a felső osztályok, mind a társadalom alsó rétegeinek életére vonatkozóan. Bevezet bennünket a feudális urak hajlékába, bepillantást enged mind a feudális urak, mind a tőlük közvetlen függésben lévő különböző kategóriáju termelők /szmerdek, rjadovicsok és holopok/ gazdálkodásába. A Russzkaja Pravdából láthatjuk, hogyan és milyen körülmények között dolgoznak ezek az emberek, milyen nehéz az életük és milyen olcsó az emberélet.

Tudjuk, hogy a szmerdek nem tanusitottak passziv magatartást a társadalom feudalizálódása iránt. A szmerdek - mint a krónika elmondja - gyakran szálltak harcba a feudális osztállyal, gyakran nyultak fegyverhez. Tudomásunk van az ősi orosz parasztságnak az 1068-1071 és 1113-as években lezajlott nagy antifeudális felkeléseiről. De a parasztok más eszközökkel is kevésbbé szembeszökő módon, de rendszeresen harcoltak uraik ellen: elszántották az urak mezgyéjét, eltulajdonitották az urak baromfiát és háziállatait és egyes esetekben megölték az urak tisztttartóit. A parasztok feudális uraik ellen folytatott osztályharcának ezek a formái visszatükröződnek a Russzkaja Pravdában. A feudális földbirtokosok uralkodó osztálya ezekre a paraszti felkelésekre sulyos büntetésekkel válaszolt, de néha kénytelen volt lavirozáshoz, és ideiglenes kompromisszumokhoz folyamodni. A Russzkaja Pravda teljes mértékben visszatükrözi a feudális uralkodó osztálynak ezt a politikáját. Tehát láthatjuk, hogy az ősi orosz törvények elősegitették a feudális alap kialakulását és megerősödését.

Láthatjuk, hogy a felépitmény valóban hatalmas cselekvő erővé vált. Az állam a kievi nagyfejedelmen keresztül birtokok szétosztásával támogatta a bojárokat, továbbá a parasztok feletti uralmuk megerősitésével és kiterjesztésével, azaz végeredményben elősegitette azt, hogy a régi bojár birtok seigneuriátussá alakuljon. Megváltozott emellett a seigneurök nagybirtokain a parasztság kizsákmányolásának formája is.

Mig a 9-10. és részben a 11. században /legalábbis a 11. század első felében/ a birtokos a primitiv munkajáradék révén zsákmányolta ki a "cseljagyot" /amelynek keretébe a rabszolgák, rjadovicsok és szmerdek tartoztak/; a cseljagy közvetlenül ura számára és az ur /vagy gyakrabban tisztttartói/ felügyelete alatt dolgozott, addig a seigneur a tőle függésben álló paraszti tömegtől a szükséges termékeket főképen "obrok", azaz termékjáradék formájában, kezdte megkapni.

A termékjáradékra való áttérést Marx - a felépitmény szerepét is számbavéve - haladó jelenségnek tartotta. Megváltozott a kizsákmányolás formája, tovább folyt a feudális uraknak az állam aktiv támogatásával a parasztság szabadsága elleni támadása. A 11. szá-

zadban ez az entifeudális népi felkelések egész hullámát hozta létre. De a feudális állam már annyira megerősödött, hogy megvolt az ereje a felkelések elfojtására és méginkább a feudális uraknak a parasztok feletti hatalma megerősitésére. A bojár seigneurré - alárendeltjeinek teljhatalmu urává, fegyveres kisérete tagjainak hübérurává - vált.

A termelőerők helyi növekedése lehetővé tette Kievnek "az orosz városok anyjának" versenytársait jelentő uj gazdasági és politikai központok létrejöttét és gazdasági fejlődését. A feudális urak támadása ellen fegyverrel fellépő helybeli parasztság feletti uralom szükségessé tette, hogy átszervezzék az államhatalmat, megszervezzék a helyi hatalmi szerveket. Ez a körülmény egyre jobban fokozta az arisztokrácia függetlenségét és az ősi orosz állam felbomlásához vezetett.

Azáltal, hogy az arisztokrácia földbirtokai növekedtek, a földre és az ezen a földön élő paraszti lakosságra való joguk egyre szélesedett /amelyet jól mutat be a kievi korszak prédikációs irodalma/, azaz, mikor elérték az Igor, Szvjatoszlav, Vlagyimir állama által kitüzött célokat, szükségtelenné vált az állam régi formája. Most az arisztokrácia ujfajta államot hozott létre, amely a helyi mágnások politikai függetlenségének további fokozódását segiti elő. Igy az ősi orosz állam szétesése következtében külön fejedelemségek jönnek létre. Az állam széttagolódásának tünetei már a 11. század elején észrevehetőek voltak/ vö. Jaroszlav magatartása Novgorodban/ és a 11. század közepére már teljesen kifejlődtek. A felépitmény tevékeny szerepet játszott a feudális alap továbbfejlesztésében az alapban bekövetkezett változások viszont haladéktalanul megmutatkoztak magában a felépitményben is.

Az általunk vizsgált időszakban fontos változások mmentek végbe a fegyveres erők szervezetében is. A feudális alap megérése és kialakulása, a feudális felépitmény létrejötte a 9. században természetesen hatást gyakorolt az államban a hadsereg szervezetére is.

Ismerjük a fegyveres erők szervezetét a katonai demokrácia időszakában. A szervezetet a felfegyverzett nép alkotja, amelyet a tizes rendszer szerint katonai szervezetbe osztottak be. De amig a katonai demokrácia időszakában a hadsereg és a nép egy egész, addig az osztályok és a korai feudális állam megjelenésével a hadsereg szerepe és helyzete megváltozott, bár formáját tekintve az ősi orosz állam korai feudális fegyveres erői folytatói voltak a katonai demokrácia katonai szervezetnek. Oleg, Szvjatoszlav, Vlagyimir idejében a hatalmas hadsereg jelentős része még szabad falusi és városi lakosságból állt. A források ezeket a hadi "alakulatokat" "voj"-oknak nevezik. Ezek a szükséghez képest gyültek össze, de lényegében e korban az ország összes fegyveres erői - a druzsina, a voj és a segédcsapatok - mintegy az államapparátus részét alkották. Ennek a hadseregnek a társadalmi rendeltetése más volt, jóllehet formailag örököse volt a megelőző korszakok hadseregeinek. Oly erő volt, amely az uralkodó osztályt segitette a korai feudális állam funkcióinak megvalósitásában.

Oleg, Szvjatoszlav, Vlagyinir ősi orosz állama előtt óriási belpolitikai és nemzetközi jellegü feladatok álltak, amelyeknek megvalósitásához feltétlen szükség volt egy erős és nagylétszámu hadseregre. A felépitmény hatalmas aktiv szerepét - a korai feudális erős ősi orosz állam szerepét - kell latnunk abban az ismert tényben, hogy a kievi fejedelmek nagyszámu falusi és városi la-

kosságot mozgósithattak és fegyverezhettek fel.

De a keleti szláv társadalom további feudalizálódásának a feudális felépitmény aktiv tevékenysége révén meggyorsitott folyamata /a feudális földbirtoklás fokozott növekedése, mind nagyobb falusi tömegek alárendelése a feudális uraknak stb./ törvényszerüen megmutatkozott az ősi orosz hadsereg állapotán is.

A bojárok gazdasági és politikai helyzetének megerősödése párhuzamosan haladt a szabad szmerdek számának csökkenésével. Nem lehetett már fenntartani a személyileg szabad szmerdek katonai szolgálatán alapuló megelőző katonai szervezetet. A kievi nagyfejedelem már nem tudott nagy hadsereget felfegyverezni az állam anyagi eszközeiből.

A katonai erőt druzsinák formájában a bojárok tartották fenn.Igy érthető, hogy miért nem tudott Vlagyimir Monomah parancsot kiadni, miért kellett rávennie a fejedelmeket és bojárokat, hogy egyesitsék katonai erőiket a kunok elleni hadjáratra. Vlagyimir Monomah már nem tudott ugy hadjáratot inditani, mint annakidején Oleg, Igor, Szvjatoszlav és Vlagyimir. Mig Oleg, Igor, Szvjatoszlav és Vlagyimir nagy katonai erővel rendelkeztek, és a kievi fejedelem parancsára összegyült soktizezernyi fegyverest vezettek hadba Bizánc ellen, addig Vlagyimir Monomahnak 1097-ben már számolnia kellett az uj politikai renddel, a haderő uj szervezeti formájával.

Uj jelszó került a köztudatba és nyert törvényerőt:"/a fejedelmek közül/ mindegyik véljе hazáját". Mindegyik fejedelem vazallusai révén rendelkezik azok fegyveres erői fölött is.

Mivel magyarázhatjuk ezt a felépitményben létrejött jelentős változást? Természetesen azzal, hogy magában az alapban, azaz a társadalom gazdasági rendjében is változások mentek végbe.

A 9-11. század folyamán a kievi Oroszország két szakaszon ment át, melyeknek kétfajta államrend felelt meg. Ezek megfeleltek az alapban végbement változásoknak.

Vajjon az ősi orosz államot történetének ezen két szakaszában feudális államnak tekinthetjük-e? Igen, mert a társadalom gazdasági strukturáját - azaz alapját - képező termelési viszonyok összessége lényegében az egész idő alatt feudális marad: a függő viszonyban lévő parasztság kizsákmányolása jellemzi ezt az egész periodust. Mind több lesz a függőviszonyban álló parasztok száma., egyre ujabb paraszti rétegek kerülnek a földbirtokosok uralma alá, megváltozik a függőviszonyban lévő parasztság kizsákmányolásának formája, tulsulyba kerül a termékjáradék. De "a munkajáradék átváltozása termékjáradékká gazdasági szempontból semmit sem változtat a járadék lényegén."/12/

- . -

Tehát megállapitottuk, hogy a feudalizmus kialakulása és megérése Oroszországban hosszadalmas, szakaszonként fejlődő folyamat, melynek nyomait sikerült feltárnunk.

Az alapról és a felépitményről szóló sztálini tanitás világánál felülvizsgált uj archeológiai adatok és az /arab, bizánci és orosz/ források utmutatása nyomán megállapithatjuk, hogy a 6.8.

12/Marx, A tőke, III. köt. 861.l.

század a keleti szlávok történetében az /utolsó fejlődési fázisában lévő/ ősközösségi rendről az osztálytársadalomra, a feudális társadalomra való áttérés, "a katonai demokráciáról" a korai feudális államra való átmenet időszaka.

Ezt az időszakot "félpatriarchális - félfeudális" korszaknak nevezhetjük. Valóban ez olyan időszak volt, amikor a keleti szláv társadalomban az ősközösségi-patriarchális rend bomlásának körülményei között kialakultak a feudális viszonyok, mikor az egyre fokozódó vagyoni és politikai egyenlőtlenség alapján létrejöttek az osztályok, megjelent a föld magántulajdona, amikor fejlődésnek indult a nagybirtok és fokozódott a földközösségi parasztok kizsákmányolása a földbirtokosok részéről - ez az az időszak volt, amikor a keleti szlávoknál az első politikai egyesülések létrejöttek.

A 9. században betetőzést nyer ez a folyamat a hatalmas, ősi orosz korai feudális állam formájában. A 9-11. század folyamán a felépitmény aktiv behatására tovább feudalizálódik az ősi orosz társadalom.

Véleményem szerint igy lehet megoldani országunkban a feudalizmus létrejöttének problémáját.

Ez nem egészen azonos azzal az elképzeléssel, ahogy még a legutóbbi időkig ezt a folyamatot elgondoltuk. I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müve, melynek jelentősége messze tulhalad a nyelvtudomány kérdéseinek határán, hatalmas inditékot adott a történészeknek, hogy elmélyitsék az alap és felépitmény kölcsönhatásának kérdésére vonatkozó tanulmányaikat, amely általában, döntő jelentőséggel bir éppen a feudális viszonyok keletkezésének megértése szempontjából. Sztálin elvtárs müve lehetővé teszi, hogy számos kérdést - többek között az oroszországi feudalizmus keletkezésének kérdését is - uj szemszögből világitsuk meg.

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 5. számában.

PAZSITNOV K.A.:

Adalék az oroszországi ipari forradalom kérdéséhez. /A textilipar adatai alapján./

К.А. Пажитнов: К вопросу о промышленном перевороте в России.

Sz. G. Sztrumilin akadémikus "Az ipari forradalom Oroszországban" c. brosurájában egy, a közgazdászok és történészek számára olyan igen fontos kérdést vetett fel, amelyet irodalmunkban eddig egyáltalán nem is érintettek. A gyapjufelhozatal adatainak elemzése alapján megállapította, hogy Oroszországban a feldolgozás az 1830-1850 közötti időben huszonkétszeresére nőtt és így arra a következtetésre jutott, hogy az ipari forradalom nálunk a pamutiparban még a felbomlóban lévő feudális rend keretei közt zajlott le./1/

Sz. G. Sztrumilin a nagyipar fejlődését a maga egészében vizsgálva azt is megállapítja, hogy míg a 19. század első harmadában "a gyárak még nem érik el a nyilvánvaló túlsúlyt a manufakturákkal szemben", addig "1845 után a gyáripari termelés számos iparágban határozottan kezdi kiszorítani a manufakturák termékeit a piacról és gazdasági uralomra tesz szert ezen a piacon."/2/

Jelen cikkünkben kísérletet teszünk arra, hogy egy másik fontos feldolgozó iparágnak, mégpedig a pamutipar után a második helyet elfoglaló gyapjuiparnak vázoljuk fel a helyzetét. Ebben az iparágban a 19. század huszas-harmincas éveitől már a munkatermelékenység fokozását elősegítő különböző készülékeket: tilolókat, kártolókat, fonógépeket, nyírógépeket, vánvológépeket alkalmaztak és helyenként már a gőzgépek bevezetését is megkezdték. Később mechanikai szövőgépeket is kezdtek alkalmazni. Ezek száma 1859-ben már 827 volt. Az 1861. évi reform után a technika fejlődése még gyorsabb ütemben haladt.

A kereskedelmi és iparügyi minisztérium 1866. évi adatai szerint a gyapjuiparban /Finnország és a Lengyel Királyság nélkül/ 679 üzem működött 97.958 munkással, 50.615.000 rubel össztermeléssel. Ebből posztóipari üzem 407 volt 73.634 munkással, [illegible], 32,856.800 rubel össztermeléssel - 116 fésüs gyapju- és vegyes szövetet készítő üzem 15,469 munkással és 10.999.200 rubel össztermeléssel.

Gőzgép 110 üzemben működött, ami az összes üzemek 16.2 %-át teszi ki, illetve a tizenöt vagy ennél több munkással dolgozó üzemek 25.7 %-át. 83 üzemben, ahol a gépek kapacitása 2,402 lóerő volt, 36.152 munkás dolgozott. Ezenkívül 20 üzemben /8.447 munkáslétszámmal/ a lóerő-felhasználás nincs kimutatva. Ha feltételezzük, hogy ezekben az üzemekben közepes teljesítményű gépek dolgoztak, akkor ez utóbbi csoport további 523 lóerőt ad. Általában 100 munkásra 3 lóerő jutott, ha pedig nem számítjuk a kisüzemeket, akkor 3.2 lóerő. Bármennyire is szerény ez a szám,

1/ Lásd Sz. Sztrumilin, Az ipari forradalom Oroszországban, M. 1944. 17.l.
2/ Uo. 28.l.

mindenesetre jelentős előrehaladást mutat a feudális rend korszakának végével összehasonlitva. A moszkvai kormányzóságban 1853-ban mindössze 20 gyár müködött 492 lóerőt képviselő gőzgéppel, 1866-ban már 51 ilyen üzemet találunk, a gőzgépek kapacitása pedig a háromszorosára nőtt, meghaladta az 1.500 lóerőt./3/

A mechanikai munkagépek eleinte csak igen lassan terjedtek el. 103 posztókészitő üzemben 546, 36 fésüsgyapjuszövő üzemben pedig 180 ilyen gép müködött, összesen tehát 726 mechanikai szövőgép, mig 1859-ben 827 volt a számuk. Lehetséges, hogy a csökkenés csak látszólagos, amely abból származik, hogy az üzemtulajdonosok gondtalanul jegyezték fel ezeket az adatokat, de jelentős haladásról semmiesetre sem beszélhetünk. A kézi szövőgépek számát 1866-ból nem ismerjük, 1859-ben pedig számuk kb 32.000-et tett ki.

Ezeknek az adatoknak a szembeállitása azt mutatja, hogy a manufakturának a gyáripar által való kiszoritása még a reform után is csak korai stádiumban volt. A gyapjuipar fejlődése folytatódott a következő öt év alatt, mint ezt az 1871. évi alábbi összeállitásból láthatjuk./4/

Az üzem megnevezése	Az üzemek száma	A munkások száma	A termelés összege /1000 rubelben/
Fonó	40	3.700	3.100
Posztó	510	75.900	43.900
Gyapjuszövő	248	30.600	19.600
Szőnyegszövő	5	-	326
Nemezkészitő	39	-	787
Összesen:	842	110.200	67.713

A posztógyártásban az üzemek száma 407-ről 510-re, a munkások száma 73.634-ről 75.900-ra és a termelés összege 32.8 millió rubelről 43.9 millió rubelre emelkedett. Még szembeszökőbb a fésüs gyapjú- és vegyes szövetek előállitásával foglalkozó gyapjuszövő üzemek számának növekedése. Számuk 116-ról 248-ra, a munkások száma 15.469-ről 30.600-ra és a termelés összege 11.9 millió rubelről 19.6 millió rubelre nőtt. A szövőgyárak technikai felszerelésének fejlődéséről a minisztérium összeállitásai nem szolgáltatnak pontos adatokat.

Az N. Matiszen által 1872-ben összeállitott "A moszkvai kormányzóság manufaktura-iparának atlasza" adatai alapján ezt a kérdést megvilágithatjuk e körzet posztó és fésüs gyapjuszövet termelése alapján. /Ez a kormányzóság az ország össztermelésének 60 %-át adta és gépi felszerelés tekintetében a legelsők közé tartozott./

3/A pénzügyminisztérium évkönyve, 1869. 1. füz. 178-196. l.
4/ V. de Livron, az Orosz Birodalom statisztikai áttekintése, Szentpétervár, 1875. 124 lap.

V.I. Lenin tanitása szerint a gyáripar "alapvető és legjellegzetesebb ismertetőjele az, hogy a termeléshez gépiberendezést használ."/5/ Egy gyár számára legalább egy mechanikai erőforrásnak és nem kevesebb mint 15-16 munkásnak kell lennie./6/

Sok posztóüzem már a parasztreformot megelőző évtizedben ellátta magát különböző készülékekkel és gépekkel: tiloló, kárteló, fonó, nyiró, ványoló stb. gépekkel. De géprendszer használatáról véleményem szerint csak abban az esetben beszélhetünk, hogyha a gépesités nem szoritkozik pusztán a termelés kezdeti és középső stádiumaira, hanem átfogja a termelési folyamat fő és sárólánccsemét, a szövődét is.

1871-ben a moszkvai kormányzóságban működő 63 posztóüzem közül 26-ban összesen 704 gőzgép és mechanikai munkagép volt, az 1859. évi 261-el szemben, ezenkivül ezekben az üzemekben 3.650 készisszővőszék. A termelés összege 14.173.000 rubelt tett ki. A többi 37 üzemben 2.417 kézi szövőszék volt és ezek termelése 6,041.000 rubelre rugott. Átlagban egy kézi szövőszék tehát 2.500 rubel értékü árut termelt./7/

Ha ebből a számadatból indulunk ki, akkor a 26 elsőosztályu üzemben lévő 3.650 szövőszék árutermelése 9.125.000 rubelre rughat. A 704 mechanikai munkagépre 5,048.000 rubel értékü áru jut, azaz egy gép termelése 7.170 rubelt tett ki, vagyis háromszor annyit, mint egy szövőszék termelése. Tehát a gépi szövés az összetermelésnek mindössge 25 %-át jelentette /5,048.000 rubel 20,214.000 rubelből/. Igy a manufaktura a szövőiparban még az 1861. évi reformot követő első évtized letelte után is megtartotta uralkodó szerepét.

Gyárnak - a szó mai értelmében véve - csak öt üzemet nevezhetünk, amelyben a mechanikai szövőgépek a termelésnek több mint felét adták.

A gyártulajdonos neve	A munkagépek száma mechanikai	kézi	A munkások száma	A termelés összértéke /1000 rubelben/
D.M. Csetverikov	36	16	363	272.1
Remisov	39	105	1.111	765.2
Iv.Csetverikov	40	82	714	575,0
Iokis	40	107	697	700.0
Tyulajev	100	100	1.468	1.574.8

A többi 58 szövőüzem vagy a vegyes üzemek tipusába tartozik /21 üzem/, vagy a tiszta manufakturák közé /37 üzem/.

Megközelitőleg ugyanilyen helyzetben volt a gyapjuipar másik

5/V.I. Lenin, A kapitalizmus fejlődése Oroszországban, 449.l.

6/ Lásd Uo. 461-463.l., továbbá Lenin müvei, 4.k.6.l.skk.oroszul.

7/ N. Matiszen, "A moszkvai kormányzóság manufaktura-iparának atlasza", 1872. 70-75.l.

ága, amely a sima és vegyes gyapjuárak készitésével foglalkozott. 1871-ben ebben az iparágban 226 üzem működött 29.738 munkással, 20.065 szövőszékkel és 17.753.600 rubel termelési értékkel./8/

Úgy látom, hogy pontosabbak azokról az üzemekről szóló adatok, amelyek nem az egyes járásokban, hanem magában Moszkvában működtek. Ilyen üzem 122 volt, összesen 21.141 munkással, 14.948 munkapaddal, 13,807.900 rubel értékü termeléssel. Ezek közül mindössze 11 üzemben voltak gőzgépek s mechanikai szövőgépek. Ebben a 11 üzemben 993 szövőgép és 1.048 szövőszék volt, összetermelésük 2.877.100 rubelre rugott. A többi 111 üzemben 12.907 szövőszék volt, 10,930.800 rubel értékü összetermeléssel. Egy kézi szövőszék termelése tehát kb 900 rubelt tett ki, a szövőgépé viszont kb 2.000 rubelt, azaz 2-2-szeresét. Ha elvégezzük a szükséges számitásokat, azt az eredményt kapjuk, hogy a 993 mechanikai szövőgépre 1,989.400 rubel termelt árucikk jutott, ami az összetermelésnek kb 15 %-át teszi ki. Ebből azt láthatjuk, hogy a sima és vegyes szövetek zömét továbbrais kézi szövőszékeken készitették.

Mivel a moszkvai körzet járt elől gépi felszerelés tekintetében, méltán gondolhatjuk, hogy a többi kormányzóságban /talán csak Livland kivételével/. a gyapjuipar még alacsonyabb szinvonalon állott. A gyáripari termelés győzelméig tehát még hosszu ut vezetett.

Felmerülhet az a kétely, hogy a szövőszékek nagy száma a gépekkel dolgozó üzemekben nem fiktiv adat-e és hogy a szövőszékek nem-e a már használaton kivül álló, régi b[illegible]. Bár ez egyes esetekben előfordulhatott, [illegible] okunk arra, hogy az idézett statisztikai [illegible] telyt támaszthassunk.

1859-ben a moszkvai kormányzóság posztószövő [illegible] gép és 4.916 szövőszék, 1871-ben pedig 734 szövő[illegible] szövőszék volt üzemben. Ez azt mutatja, hogy a pos[illegible] mind a szövőgépek mind a szövőszékek száma növekedett. Amikor a gépi szövés annyira elterjedt, hogy termékeinek ára irányadóvá vált a piacon, akkor kezdett el csökkenni /hatósági adatok szerint/ a kézi szövőszékek száma. Mig 1859-ben a gyapjuipari üzemekben 827 szövőgép és 32.029 szövőszék működött, addig 1879-ben a szövőgépek számával /9.882/ szemben a szövőszékek száma 16.315-re csökkent.

"A moszkvai kormányzóság manufaktura iparának atlaszá"-ra vonatkozóan meg kell jegyeznünk, hogy az 1.200 legfontosabb üzemre vonatkozó statisztikai adatait a satatisztika összeállitója, Matiszen kormányzósági technikus személyesen ellenőrizte a helyszinen 1870, 1871-ben és részben 1872-ben. Ha nagyszámu kézi szövőszék állt volna üzemen kivül, ez nem kerülhette volna el figyelmét.

Mintegy ellenőrzésképen vizsgáljuk meg, hogy mit mondanak a számok ha a termelési értéket nem a munkapadokra, hanem a munkásokra vonatkoztatjuk. Mig kizárólag kézi szövőszékekkel dolgozó 37 posztógyártó vállalatban egy szövőszékre 3.7 munkás esik, addig a 26 gépüzemü vállalatnál 5.6 munkás. Ezt a viszonyszámot azzal magyarázhatjuk, hogy a szövőgép háromszor olyan termelékeny volt, mint a szövőszék, háromszorannyi nyersanyagot, illetve fonalat dolgozott fel. De a gyapju tilolása, kártolása és fo-

---

8/ Uo. 78-93.1.

nása már sokkal nagyobb mértékben volt gépesitve, mint a szövészet, ezért nem kell csodálkoznunk azon, hogy a gépeket kezelő brigádok tagjainak száma csak másfélszerese a másiknak. A szövőszékeken dolgozó munkások termelésének értéke fejenként 678 rubelt tesz ki, a szövőgépeket kezelő munkásoknál viszont ez 1.273 rubelt, azaz majdnem kétszerannyit.

Amint látjuk, ezek a számok teljesen összhangban vannak az előbb leszürt következtetéseinkkel: a szövőgép termelékenysége a termelés értéke tekintetében háromszorosa volt a szövőszék termelékenységének, de a piacra kerülő termékek zömét 1871-ben még a kézi szövőszékek adták.

A manufakturális tipusu üzemek túlsulyának köszönhető, hogy az 1873 évvel kezdődő ipari válság, amely sulyosan nehezedett a pamutiparra, viszonylag megkímélte a gyapjuipart.

A posztó- és fésüsgyapjugyárak termelése. 19/ ./9/

Évek	Millió rubelben
1870	54.3
1871	56.0
1872	57.4
1873	56.7
1874	54.6
1875	58.7
1876	55.2
1877	57.9

A termelés csökkenése 1873-ban mindössze 1.2 %-ot tett ki az előző évhez képest és maximumát, 5 %-ot a következő évben érte el.

A továbbiak során meglehetősen hamar kitűnt, hogy a gyapjuipar fejlődésének utján váratlan akadályok merültek fel. Mig a pamutipar továbbrais sikeresen fejlődött, a gyapjuiparban pangás volt észlelhető.

Az 1882-es országos ipari kiállitás előkészitésével kapcsolatban összeállitott 1879-re vonatkozó adatok, amelyek teljesebb és megbizhatóbb anyagot nyujtanak, a következőképen ábrázolják a helyzetet./10/

9/ Lásd: Sz.Szarumilin, Ipari válságok Oroszországban. Problemi Ekonomiki, 1940. 2.sz.

10/ I. Litvinov és A. Golubev, Gyapjuipari cikkek /Oroszország iparának történeti, statisztikai áttekintése, 1883. II.kötet, I. füzet, 117.lap./ A gyapjumosók érthetetlen módon kimaradtak a statisztikából.

Az üzem megnevezése	Az üzemek száma	A munkások száma	A termelés összértéke /1000 rubelben/
Fonó	34	4.190	5.261
Gyapjuszövő	463	69.125	58. 641
Vegyes gyapjuáruk /gyapjuszövő/	137	27.076	27. 694
Kikészitő	64	3.000	500
Kötöttáru	24	640	500
Nemezáru	48	420	183
Szőnyegszövő	5	371	385
összesen	775	104.822	93. 164

Tehát az üzemek száma 8 év alatt 842-ről 775-re, a munkások száma pedig 110.200-ról 104.822-re csökkent. A termelés értéke viszont 67.7 millió rubelről 93.2 millió rubelre emelkedett /azaz majdnem 38 %-kal/, aminek egyrészt az a magyarázata, hogy megdrágult a nyersanyag, másrészt pedig, hogy a gépi felszerelés tökéletesitése révén, fokozódott a munka termelékenysége.

A munkások száma kizárólag a posztógyárakban csökkent, méghozzá elég jelentősen, 6.775 fővel. A gyapjuszövőgyárakban dolgozó munkások számának csökkenése viszont csak látszólagos, mivel azt teljesen kiegyenliti a kikészitő és kötöttáruüzemek munkásainak létszáma, akik azelőtt a gyapjuszövő rovatban szerepeltek, most viszont külön csoportot alkottak. Tehát az 1871. évi statisztikának az a megállapitása, hogy a posztó iránti kereslet csökkent - a könnyü szövetek iránt viszont nőtt a kereslet, igy ujabb megerősitést nyert.

Összesen 463 posztógyár volt, de csak 323-ról rendelkezünk részletesebb adatokkal. Ebben a 323 gyárban 48.068 munkás 1,509.669 pud gyapjut dolgozott fel, a termékek összértéke pedig 54,880.258 rubelt tett ki. Itt e mechanikai szövőgépek száma már 2.840 volt, a szövőszékeké pedig 10.081. Erőforrásul 190 gőzgép szolgált 3814 lóerővel, továbbá 101 vizikerék 2.531 lóerővel, 13 turbina és 20 darab lovaserőgép. A nagy gyárakban a munka teljes 24 órán át folyt váltásokkal. A 48.068 munkás közül 1.008 fő otthon illetve gyáronkivül dolgozott. /11/

11/ A posztógyárakról szólva meg kell emlitenünk a hivatalos statisztika fogyatékosságait. Összesen 463 üzem volt bejegyezve 69.125 munkással és 58,641.000 rubel termelési összértékkel. Ezek közül 48.068 munkást foglalkoztató és 54,880,000 rubel értékben termelő 323 üzem adott be részletes adatokat. Következésképpen a többi 140 üzemre 21,037 munkás és csak 3,781.000 rubel értékü termék jut, holott ezek a nagyüzemek mindegyike átlag 150 munkással dolgozott és egyáltalán nem valószinü, hogy munkatermelékenységük 1/6-oda lett volna a többieknek. " A termelés értékét érintő adatok általában nyilvánvalóan erősen csökkentett adatok, mert sajnos ipari vállalkozóink mindeddig nem tudtak megszabadulni a szolgáltatott adatok állitólagos pénzügyi felhasználásától való oktalan félelem alól"- mondja a "Pénzügyminisztériumi évkönyv" 1869. 139.lap.

A második legfontosabb csoportot képezik azok a gyapjuszövődék, amelyek sima, kártolatlan szövetet készitenek akár tisztán gyapjuból, akár len-, kender-, selyem- és pamutfonalak vegyitésével. Majdnem mindegyik üzem kizárólag kész, vásárolt fonallal dolgozott. Csak nagyon kevés üzemben gyártottak saját fonalat. A 27.076 munkáslétszámmal dolgozó 137 ilyen üzem közül 132 /26 1/2 millió rubel termeléssel/ a moszkvai kormányzóságban volt. Ezenkivül csak 5 gyár müködött mégpedig Rigában. A moszkvai gyárakban összesen 6.998 szövőgép, 3.220 szövőszék és 2.759 jacquard szövőgép müködött. Hatvanhat 1851 lóerős gőzkazánon kivül negyvennyolc - 639 lóerővel biró - gőzgép és nyolc - 117 lóerőt képviselő - vizimotor müködött. A 26.266 munkás közül 5.085 dolgozott otthon, illetve gyáron kivül.

A harmadik csoportot a gyapjuszövő-üzemeket fonallal ellátó gyapjufonógyárak képezik. Ezeknek a száma 34 volt, 4.190 munkással, 5,261.000 rubel termelési összértékkel. Ezek is főleg a moszkvai kormányzóságban müködtek /23 üzem/, ahol a kártolatlan szövetek készitése összpontosult. A többiek közül 6 a grodnói kormányzóságban, 3 a péterváni és 2 a tveri kormányzóságban volt és nyilvánvalóan külföldről behozott gyapjut dolgozott fel. Adataink nem szólnak a gőzgépekről, de már 1866-ban hét 236 lóerőt képviselő gőzgépet találunk itthon.

Figyelemreméltóan kezdett növekedni - a másüzemekben gyártott szövetek festésével és végleges kikészitésével foglalkozó, uj, kikészitő iparág. A nemez-előállitó és szőnyegszövő üzemek nem mutatták az élénkülés jeleit, de a szőnyegszövőüzemekben már megjelennek a mechanikai gépek /44 darab a 4 moszkvai gyárban/ és a gőzgépek /6 db,49 lóerővel/.

A gépi felszerelés beállitása 13 év alatt jelentős lépéseket tett előre. A szövőgépek száma 9.882-re nőtt 16.315 szövőszék mellett. A gőzgépek száma és kapacitása viszonylag kevéssé fokozódott /244 gép 4.502 lóerővel/. Ennek az a magyarázata hogy 34 fonó, 5 gyapjuszövő és 140 posztógyárra vonatkozóan nem rendelkezünk megfelelő adatokkal. Ezenkivül üzemben volt még 278 ványoló, 1.744 bontógép, 957 kártológép, 956 kézifonógép, 231 félig önmüködő és 222 szelfaktor, vagy mule-gép.

A gépi felszerelés fejlődése azonban távolról sem volt egyforma az emlitett 2 iparágban. A 323 posztógyárban 2.840 gép s 10.081 kézimunkapad volt. De ehhez hozzá kell vennünk még a részletes vizsgálatból kihagyott 21.037 munkással dolgozó 140 gyár 5.675 kézi munkapadját. /12/

Ha a szövőgép termelékenységét a szövőszékéhez képest háromszorosára vesszük, akkor azt az eredményt kapjuk, hogy a posztóiparban a gépiszövés 1879-ben az össztermelésnek több mint 35 %-át adta.

Ami a fésüsgyapju és vegyes szöveteket gyártó üzemeket illeti, itt 6.998 szövőgépre, 5.970 szövőszék esett. Ha számitásba vesszük, hogy a szövőgépek termelékenysége 2.2-szer magasabb mint a szövőszékeké, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a gépi szövészet az össztermelésnek már 70 %-át adta. Ebben a két ágazatban a gépi szövésre összesen az egész árutermelés 46 %-a jutott.

12/ Az 5.675 szám megállapitásánál a "moszkvai kormányzóság manufaktura-iparának atlasza" adatait vettük alapul, mely szerint a posztóiparban egy kézi munkapadra 3.7 munkás jut.

Tehát a gyapjuipar főágazatában - a posztóiparban - még a 70-es években sem beszélhetünk az ipari forradalom betetőződéséről ugyan akkor, mikor a fésüsgyapjuszövet-gyártásban ez már befejeződött.

Az ez alatt az idő alatt végbement haladás abban tükröződött vissza, hogy a 80-as évek elején beállott válság már sokkal nagyobb hatást gyakorolt a gyapjuiparra.

A posztó- és fésüsgyapjuszövet termelés Oroszország európai részének 50 kormányzóságában a következőképpen alakult: /13/

Évek	Millió rubel	Évek	Millió rubel
1879	86.4	1884	67.1
1880	84.2	1885	64.2
1881	80.5	1886	60.1
1882	77.3	1887	64.0
1883	68.9	1888	67.0

Látjuk tehát, hogy a gyapjuipari termelés 1880-ban kezdődő hanyatlása nem két-három évig tartott, mint ez a válságoknál rendszerint lenni szokott, hanem elhuzódott 1886-ig, és sokkal nagyobb méreteket öltött, mint 1873-ban.

Az a körülmény, hogy a gyapjuiparban később tökéletesitették a technikai felszerelést, később vezették be a mechanikai szövőgépeket és gőzgépeket, ez szoros kapcsolatban állt azzal a körülménnyel, hogy fő ága - a posztóüzemek - a parasztreformig főként a földesurak birtokain feküdtek. A földbirtokosok rendszerint nem rendelkeztek szabad tőkével és ezért nem siettek a drága gépek bevezetésével. Számitásukat a kistermelékenységü, de olcsó jobbágy-paraszti munkára alapozták.

1861 után a posztóipar uj utakra tért, de a mult sulyos öröksége természetesen lassitotta a fejlődés ütemét.

Az ezt követő évek hivatalos kimutatásaiban, valamint a gyárak és üzemek statisztikáiban nem találunk teljes adatokat a mechanikai munkagépekre vonatkozóan. Ilyen adatokkal csak az 1900. évtől rendelkezünk. A gyapjuiparban 14.711 szövőszéket és 15.073 mechanikai munkagépet mutattak ki./14/ Arra azonban, hogy a munkagépek száma miként oszlott meg a posztó, és fésüsgyapjuszövetet készitő gyárak között, ezt sajnos nem tudjuk megállapitani, ezért az ipari forradalom betetőződésének idejét a gyapjuiparban még nem tudjuk pontosabban meghatározni.

Az általam felhasznált forrás alapján megvilágithatom a felvetett kérdést a pamutipar szempontjából is, amelynek megvoltak a külön fejlődési sajátságai. A pamutiparban a nemesek vállalkozókészsége akárcsak a jobbágymunka alkalmazásánál - igen korlátozott volt. A termékeket nem a kincstárnál, hanem széleskörü piacon értékesitették.

A pamutszövetgyártás Oroszország központi részén csak a 18. század második felében indult meg és hosszu ideig csak igen szerény mérvü volt, mivel a fonalat külföldről szerezték be és ez sokba került.

13/ Lásd: Sz. Sztrumilin, Ipari válságok Oroszországban, 123, 126. lap.

14/ Statisztikai kimutatás az 1900. évre adóval nem terhelt gyárakról és üzemekről iparágak szerint. II. csoport, 60-63. lap.

A pamutszövetgyártás csak a 19. század huszas éveinek közepétől a pamutfonógépek elterjedése révén vált nagyméretüvé, mégpedig kézi-szövőszékekkel dolgozó manufakturális és kézmüipari tipusu üzemekben. 1830-ban a pamutipar a foglalkoztatott munkások száma tekintetében az első helyre került, második helyre szoritva a gyapjuipart /76.228, 62.241 munkás/.

Oroszországban az első mechanikai szövépet 1808-ban a kincstári Alekszandrovszki manufakturában állitották fel. A magánvállalatok mechanikai munkagépeket csak a harmincas évek végén és különösen a negyvenes évek elejétől kezdtek alkalmazni. 1846-ban jött létre az első mechanikai szövőgyár Sujban. A mechanikai szövőgépek alkalmazása azonban sokkal jobban beváltazoknál a vállalatoknál, amelyek már korábban bevezették a gépi fonást.

1859-ben ötvenhét pamutfonó közül 21-ben volt szövőde. Ezekben 7.320 mechanikai munkagép müködött, 557.000 orsóval./15/ Hat fonóda müködött a moszkvai kormányzóságban, három a péterváriban, hat a vlagyimiriben, négy a tveriben és egy-egy az észt és liv kormányzóságokban.

1859-ben fennálló 98.400 munkással dolgozó 659 pamutipari üzemben kb. 3000 mechanikai munkagép volt. A kézi munkapadok számát csak hozzávetőleg lehet megállapitani. A moszkvai kormányzóság Sz. Taraszov által 1853-ban összeállitott statisztikai áttekintése alapján egy munkagépre átlag alig több mint egy munkás jutott. /1.1/ Ennek alapján 1859-ben a szövőszékek számát 86.500-ra tehetjük. Ezenkivül A. Serer számitásai szerint a gyárosok és manufaktura-tulajdonosok megrendeléseire dolgozó paraszti háziiparban kb. ugyanannyi volt üzemben. Ennek megfelelően Serer arra a következtetésre jut, hogy "a városi szövőgyárakban és a paraszti háziiparban dolgozó munkások száma minimálisan 175.000-re tehető". Az összes kikészitett pamutáru abban az időben 2,300.000 pudot tett ki. Serer azon az alapon, hogy egy munkagép évente átlag 40 pudot termelt, a mechanikai szövészet össztermelését 400.000 pudban állapitja meg./16/ Ilyenmódon, e számitások alapján a kézi szövőszékekre az össztermelésnek 82.5 %-a jutott.

Az ezt követő időszakban az irodalom hosszu ideig nem foglalkozott ezzel a kérdéssel és csak Sz. G. Sztrumilin vetette ismét fel.

M. Maszlennyikov "Az oroszországi gyáripar fejlődésének kérdéséhez" c. közismert munkájában összegyüjtött adatok alapján összeállitott és a leszürhető következtetések szempontjából érdekes és fontos táblázatban igy rajzolja meg az 1866. évi helyzetet.

Az üzem tipusa	Az üzemek	Munkagépek	Munkások	Végek összesen ezrekben	Végek egy munkagépre jut
Mechanikai munkagépekkel dolgozó gyárak	42	16.100	20.694	3.308	205
Szövőszékekkel dolgozó manufakturák	289	11.200	20.336	664	59
Munkaelosztó vállalatok és kézmüvesek	143	64.848	64.848	1.399	22
összesen	474	92.148	105.878	5.371	58
Ebből kézmüipari	432	76.048	85.184	2.063	28

15/ A.Serer, A pamutipar /az orosz manufaktura-ipar különböző ága-

"Mint láthatjuk a mechanikai munkagépek 1866-ban az összes gépek alig 17.5 %-át tették ki, de termelékenységük már tizszerese volt a kézmüvesiparban alkalmazott kéziszövőszékek termelékenységének. Végeredményben erre a 17.5 % gyári mechanikai munkagépre a szövettermékek 62 %-a esik. Körülbelül ugyanez a viszony áll fenn 1860-ban is. Azaz a gyáripari termelés tulsulya a manufakturák /hozzávéve a kézmüipari gyártást/ termelésével szemben a pamutszövésben már a hatvanas évek elején megvalósult"./17/

Sztrumilin e rövid összefoglaló megállapitásának első része megcáfolhatatlan, a befejező rész azonban feltétlenül vitás és további kutatást igényel, mert Maszlennyikov munkájában nem hoz fel adatokat az 1860. évi-állapottal való összehasonlitásra, Serer adatai pedig éles ellentmondásban állnak ezzel.

Ezzel kapcsolatban meg kell emlitenünk Meszlennyikov munkájának /amelyet eddig még nem vettek kritikai vizsgálat alá/ néhány sajátságát. Maszlennyikov munkája, minden alaposság és gondosság mellett, lényeges hibákat tartalmaz, igy tehát nem teljesen megbizható forrás az előttünk álló feladat megoldására.

Az első hiánvossága az, hogy a kereskedelmi és iparügyi minisztérium hivatalos adatain alapszik, amelyek ugyan többé-kevésbbé teljes mértékben számbaveszik a nagyvállalatokat, de mellőzik a kisvállalatok nagyrészét. Igy pl. 1866-ra vonatkozóan az iparügyi minisztérium a moszkvai kormányzóságban 263 pamutipari üzemet tart nyilván 17.933 munkással, mig Matiszen "Atlasza" szerint 1871-ben 761 üzem müködött 32.868 munkással.

Maszlennyikov munkájának egy másik fogyatékossága az, hogy túlértékeli az általa követett módszer előnyeit - mely abban áll, hogy a pamutszövődék termelését végekben adja meg. Ez a módszer pontosabb eredményeket nyujthatna, mint az értékkimutatás, ha a vállalatok által szolgáltatott alapadatok egyforma egységekben lennének megadva. Ezzel szemben a pamutszövődék és kartonnyomó vállalatok által gyártott cikkek rendkivül sokfélék voltak és mindegyik cikknek külön mértékegysége volt, amelyet nem is lehet mindig elég pontosan megállapitani. Maszlennyikov a mitkál /durva pamutvászon/ végét veszi alapul /50-60 arsin/, mig a kitajka /nanking szövet/ véget /100 arsin/ két végnek, a daba /kinai pamutáru/ véget /150 arsin/, három végnek, a kendőket pedig 50 darabjával egy végnek tekinti. /18/ De az 1866 /18/ évi forrásokból megtudjuk, hogy a vég még egy olyan nagy keresletnek örvendő árunál is, mint a mitkál, nem volt állandó. Igy pl. a legnagyobb gyárakban, I. és N. Garelin- féle gyárakban /Vlagyimiri kormányzóság/ a mitkált 45, 50, 56 és 68 arsin hosszuságu végekre szabták, a Kokorev- féle gyárban /Kosztromai kormányzóság/ egy vég 70 arsint tett ki. A kitajkára Maszlennyikov 100 arsint vesz alapul, a dabára pedig 150 arsint, holott a Kokorev- féle gyárban a kitajkát 70, a dabát pedig 60 arsin hosszu végekre szabták. Mivel a vállalattulajdonosok zöme csak a végek számát mutatta ki, tehát a kutatónak minden egyes esetben külön kell meghatározni a mennyiséget, nem szólva arról, hogy igen sok nagyvállalat csak rubelértékü kimutatást állitott össze termeléséről.

---

inak áttekintése/ 1863, II. köt. 460-468. l.

16/ Uo. 451, 481. l.

17/ Sz. Sztrumilin, id.m. 19.l.

18/ Az orosz földrajzi társulat közleményei /Zapiszki russzkogo geograficseszkogo obscsesztva/ 6.köt. 237.l. 1889.

Ebből következik, hogy a termelésnek végekben való kimutatása sem teljesség sem pontosság tekintetében nem mulja felül az értékkutató módszert. Végül pedig Maszlennyikov az 1866-os adatokat hasonlitja össze az 1879-es adatokkal, de egyetlen összehasonlitást sem tesz a közelmult jobbágykorszakra vonatkozóan.

Alább megkisérreljük, hogy a felvetett kérdést egy más oldalról "A moszkvai kormányzóság manufaktura-iparának atlasza" adatainak felhasználásával oldjuk meg. Az iparügyi minisztérium adataihoz viszonyitva, ezek az adatok teljesebbeknek és pontosabbaknak látszanak, mivel Matiszen ezeket több éven keresztül a helyszinen ellenőrizte és más források adataival is kiegészitette.

1871-ben a Moszkvai kormányzóságban 761 pamutszövöde működött 32.868 munkással, 23.743 szövőszékkel, 21,180.449 rubel termelési összértékkel. Ezek között az üzemek között a következő négy tipust különböztethetjük meg. 1/ gyár, 2/ központositott manufaktura, 3/ munkaelosztó telep, 4/ kézmüipari mühely 16-nál kevesebb munkással.

Gyár, azaz olyan vállalat, amely gőzgéppel és mechanikai szövőgépekkel rendelkezett, mindössze 14 volt. E gyárakban 4.061 mechanikai szövőgép és 1.185 kéziszövőszék /ebből 1.000 szövőszék gyáron kivül/ volt üzemben, 6.158 munkással 5,019.664 rubel termelési összértékkel. Központositott tipusu manufaktura 267 volt, ezekben a manufakturákban 14.891 kézi szövőszéken 17.767 munkás dolgozott és 4,854.417 rubel értékü árut termelt. Munkakiadó vállalat 83 volt, ezek 3.760 külső szövőszéken dolgoztattak 4072 munkást és 846.259 rubel értékü árut termeltek.

Végül kézmüipari tipusu mühely 397 volt, ezek 976 szövőszékkel és 871 munkással 460.409 rubel értékü árut állitottak elő. Ez utóbbi adat a valósághoz képest igen csökkentett. Igy 80 üzemben 1871-ben nem teljes üzemmel dolgoztak és ezért termelésükről nem szolgáltattak adatokat./19/

Mint a fentidézett adatokból láthatjuk, a 14 gyári tipusu vállalat termelését 5,019.664 rubelre értékelték, ami a Moszkva-kormányzósági pamutipar össztermelésének 44.9 %-át teszi ki. Ez mutathatja azt, hogy itt az ipari forradalom még nem tetőződött be.

Ez a következtetés azonban elsietett lenne, mivel a szövőipar nemcsak a pamutszövődékben bonyolódott le. Igy 9 pamutgyár 4.127 szövőgépet, 3 kartonnyomógyár 1.942 szövőgépet és 2.245 szövőszéket, 5 kendőgyár 1.415 szövőszéket külső munkában foglalkoztatott. Ilyenmódon a moszkvai kormányzóság pamutiparában 1871-ben összevéve 10.130 szövőgép és 22.417 szövőszék volt üzemben.

A szövőszékek termelékenysége a manufakturális és kiskapitalista tipusu vállalatoknál átlag 314 rubelt, a szövőgépeké pedig 1.165 rubelt tett ki. Következésképen a gépi szövőipar termelése a piacra került pamutárunak kb 63 %-át tette ki.

1859-ben a moszkvai kormányzóságban hat szövődével rendelkező pamutfonó működött 2.230 mechanikai munkagéppel. A pamutipari s a kartonnyomó vállalatok munkagépeinek számát erre a kormányzósagra vonatkozóan pontosan nem ismerjük, számuk együttvéve 3.000-re tehető. 1866-ban, a Maszlennyikov táblázatában foglalt adatok szerint, a moszkvai kormányzóság pamutipari és kartonnyomó vállalataiban a munkagépek száma az összes gépek számának

19/ A moszkvai kormányzóság manufaktura-iparának atlasza, 1872, 38-60.l.

kb 50 %-át tette ki /2.738 az 5.571-ből/. Ezeknek az adatoknak az alapján 1859-ben a moszkvai kormányzóságban müködő munkagépek száma kb. 1.500-ra tehető.

Következésképen a moszkvai kormányzóságban a szövőgépek száma 1871-ben az 1859. évi kb 3.700 szövőgéppel szemben 10.212 volt. Ha ez utóbbi évben a gépi szövődék 10.130 munkagéppel a piacra kerülő áruk 63 %-át termelték, akkor 1859-ben 3.700 munkapaddal csak kb 23 %-át termelhették. Ez a szám igen közel áll Serer számitásainak eredményéhez.

Az 1861.évi reformot követő első öt év az USA-ban duló polgárháboru által kiváltott sulyos gyapotválság ideje volt. Ezért a termelés gépesitése elég lassan haladt előre. Maszlennyikov adatai szerint 1866-ban a moszkvai kormányzóságban 11 mechanikai munkagéppel dolgozó pamutipari vállalat müködött, mégpedig:/20/

A vállalat tulajdonosa, illetve megnevezése	A mechanikai szövőgépek száma
N. Konsin	559
Pokrovszkij /volt Andrejevi/ manufaktura	500
Gluhovoi Bogorod- féle manufaktura	494
Voszkreszenki manufaktura	512
Szkoroszpelov	303
Muravjov	200
Kapusztyin	200
Kitajev	120
Tretyakov-család	647
Sz. Sibajev	586
Szerikov-család	170

A szövőipar 4.291 mechanikai szövőgéppel mintegy 30 %-át adta az össztermelésnek. Hét év alatt mindössze 591-gyel nőtt a szövőgépek száma, azaz átlag 84-gyel évenként. Tehát az a fokozott ütemü gépesités, melynek révén a szövőgépek száma 1871-re 10.130-ra növekedett, a következő öt év alatt következett be.

Összegezve az eredményeket, azt mondhatjuk, hogy a moszkvai kormányzóság pamutiparának a gépi felszerelésében beállott fordulat betetőzése nem zajlott le előbb, mint a hatvanas évek vége, de igy is jelentősen megelőzte a gyapjuipart. Mivel a moszkvai kormányzóság állt a technikai haladás élén, ezt a következtetést a legnagyobb valószinüséggel levonhatjuk az egész pamutiparra vonatkozóan is. Ami a többi textiliparágakat - a len-, kender- és selyemipart illeti, ezekben az ipari forradalom betetőzése még későbbi időkben következett be, mint a gyapjuiparban.

- . -

20/ Az orosz földrajzi társulat közleményei. 6. köt. 300-301. lap.

SZPIVAKOVSZKIJ J.I.:

A munkásmozgalom fellendülése Romániában 1905-1906-ban.

Е.И. Спиваковский: Под'ём рабочего движения в Румынии в 1905-1906 годах.

Az 1905-1907. évi első orosz forradalom óriási hatást gyakorolt a forradalmi mozgalom fejlődésére Európa és Ázsia országaiban. V.I. Lenin már 1905. januárjában ezt irta: "Most az egész világ proletariátusa lázas türelmetlenséggel néz egész Oroszország proletariátusára"/1/ V.I. Lenin és I.V. Sztálin rámutattak az első orosz forradalom világtörténelmi jelentőségére, nem egyszer kiemelték, hogy ez a forradalom az emberek százmillióit inditotta harcra. Világtörténelmi forradalmasitó hatásának eredménye számos forradalom lett Kelet országaiban. Ezenkivül azonban "közvetett uton a Nyugaton fekvő országokra is hatást gyakorolt."/2/

A román nép történetében a 20. század elején az egyik legnagyobb esemény az 1907. évi parasztfelkelés volt, amely az első orosz forradalom közvetlen hatására tört ki. A marxista történettudomány fontos feladata, hogy minden szempontból tanulmányozza ennek a felkelésnek a történetét, előfeltételeit és jelentőségét annál is inkább, mert az első orosz forradalom éveiben lezajlott romániai forradalmi mozgalom történetét a burzsoá történetirás tudatosan elhallgatta. Igy elhallgatták az 1907. évi parasztfelkelést is, amely az első orosz forradalom éveiben Romániában végbement forradalmi fellendülés időszakát betetőzte. V.I. Lenin a következőket irta Egelhaaf reakciós német történésznek: "A legujabb kor története" cimü könyvéről: Rendkivül jellemző, hogy az idióta iró, aki a legpedánsabb pontossággal ad meg minden adatot és egyebet minden királyocskáról és atyafiságáról, a németalföldi királynő minden abortusáról /sic! c. 440/ stb.- egy szóval sem emlékezik meg a parasztok 1907. évi romániai felkeléséről!!"/3/

Csak a népi demokratikus rendszer győzelme után inditották meg Romániában a munkásmozgalom /4/ és az 1907. évi parasztfelkelés/5/ történeti dokumentumainak kiadását. Ezeknek a dokumentumoknak és egyéb forrásoknak - szovjet levéltári forráskiadványoknak, korabeli sajtóanyagnak, memoárirodalomnak és a szovjet levéltárakban őrzött kiadatlan anyagnak - az alapján vált lehetővé az 1905-1907. évek romániai forradalmi mozgalmának igazsághoz hü bemutatása.

Az 1907-es parasztfelkelés lényegének megértése szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy elmélyülten tanulmányozzuk az ország helyzetét a felkelést közvetlen megelőző években és különös gonddal vizsgáljuk a román munkásmozgalom fellendülésének történetét 1905-1906-ban. Jelen cikkünkben ezzel kivánunk foglalkozni.

1/ Lenin művei, 8.k. 80. l. oroszul.
2/ Uo. 23.k. 244.l. oroszul.
3/ Lenin, Füzetek az imperializmusról, M. 1939. 619. l. oroszul.
4/ Documente din mişcarea muncitorească, 1872-1916. Bucureşti, 1947.
5/ Răscoala ţăranilor din 1907. Documente publicate de M. Roller. Vol. I-III. Bucureşti. 1948-1949.

Románia történeti fejlődését a 19. század végén és a 20. század elején a kapitalizmus fejlődésének fokozódása jellemzi. Románia idegen tőke uralma alá kerül és végleg a külföldi monopoliumoktól függő országgá válik. Fokozódnak az osztályellentétek városban és falun, kiéleződik a román proletáriátusnak és parasztságnak a burzsoá-földesuri diktatura elleni osztályharca.

"A kapitalizmus fejlődésének időszakában Romániában - irta Gh. Gheorghiu-Dej a Román Munkáspárt főtitkára - a burzsoázia lepaktált a földbirtokosokkal, hogy elfojtsa a nép harcát. Ennek az egyezségnek az alapja a nagybirtokok fenntartása volt, aminek következtében igen erős feudális csökevények maradtak meg gazdaságunkban és országunk gazdaságilag és társadalmileg hátramadt. Románia fejlődésének ez a sajátos jellege fokozta a munkásosztály és a dolgozó parasztság szenvedéseit."/6/

Románia munkásosztálya a feldolgozó-ipar körzeteiben /Bucureşti, Iaşi, Ploesti, Paşcani,/ a kikötőkben /Galati, Turnu-Severin, Constanta/ és az olajipari vidékeken tömörült. Ez a munkásság nem volt homogén összetételü. A munkások zömét volt kézmüiparosok és a parasztságból kikerült elemek alkották, akik még csak kevés ideje végeztek bérmunkát. A szakmunkások száma alacsony volt.

Románia munkásosztálya, amely még sok tekintetben hordozta a céh-ideológia maradványainak sulyos terhét, a 19. század végén lépett a politika porondjára. 1893-ban szervezték meg a szocialista pártot. 1899-1900-ban ennek a pártnak opportunista vezetői - C.Dobrogeanu Gherea, J. Nădejde, V. Mortun, stb. - nyiltan elárulták a munkásosztály ügyét és a párt feloszlatására törekedtek.

A párt feloszlatása ellen egy csoport élenjáró, forradalmi beállitottságu munkás lépett fel, élén Ştefan Gheorghiuval. A pártvezetőség áruló politikájával szembeszállt a munkásmozgalom felélesztéséért és megerősitéséért küzdő forradalmi irányzat. 1899-ben a szocialista párt kongresszusán, majd azután a sajtóban Alexandru Jonescu megbélyegezte az opportunisták áruló magatartását és a szervezett munkásmozgalom fenntartásáért vivott harc jelszavát hirdette. Ştefan Gheorghiu aktiv tevékenységet fejtett ki egy munkáslap megszervezése érdekében és számos cikkben sikra szállt a forradalmi eszméknek a munkástömegek közötti propagálásáért.

A kormány, hogy éket verjen a munkásmozgalomba, 1902-ben törvényileg elrendelte u.n. "korporációk" /szük céh-alapon nyugvó szakszervezetek/ megalakitását, amelyek a gyárosok és üzemtulajdonosok vezetése alatt álltak volna.

A munkásosztály erre az egységért vivott harc fokozásával válaszolt. 1902-ben a bukaresti munkáskör kezdeményezésére megjelent a "România Muncitoare /Munkás Románia"/ ujság első évfolyama. A lap létrejöttében szerepe volt az 1901-ben Románián keresztül szállitott lenini Iszkra hatásának is. A lap azt tüzte ki feladatául, hogy a szétszórt köröket egységes proletárpárttá szervezze. Románia különböző városaiban munkáslapok egyes számai kezdtek megjelenni. A forradalmi irodalom iránti érdeklődés fokozódott az 1904. évi parasztmozgalommal kapcsolatban és még a mozgalom elfojtása után sem szünt meg.

A Bukarestben, Iaşiban és egyéb városokban alakult munkáskörök, amelyek még nem képeztek egységes pártot a "România Muncitoare" elne-

6/ Gh. Gheorghiu-Dej, A Párt harca 30 éven át Lenin-Sztálin zászlaja alatt, Bucureşti, 1951. 8.lap.

vezést vették fel, ezzel kivánva hangsulyozni, hogy milyen nagy fontossága van a proletáriátus tömörülésének./7/

A kapitalizmusnak imperialista szakaszába való átmenetele a munkásmozgalom további fejlődése és az osztályellentétek kiéleződése folytán Románia proletariátusa előtt az a feladat állt, hogy egy centralizált marxista pártot hozzon létre, amely képes a forradalmi mozgalom vezetésére.

A földtől megfosztott és a munkajáradék rendszerének igájában sinylődő román parasztság félig jobbágyi állapotban volt. A mezőgazdasági technika alacsony szinvonala, valamint a mezőgazdaság általános elmaradottsága a terméshozam állandó csökkenését eredményezték. A gyakori aszály és az ennek nyomán bekövetkező éhinség az emberek tizezreit vitte idő előtt sirba."40 év nyomorban, rabságban és megalázottságban" - igy nevezi a "România Munciotare-ban 1906-ban megjelent nyilatkozat I. Károly uralkodásának időszakát. /8/ A parasztfelkelések elleni kegyetlen kormányterror ellenére is 1896-1900, 1904-ben - ugyanugy mint 1876-ban, 1888-ban és 1894-ben - ujból felkeltek a parasztok, felégették az urak udvarházait és elszántották a földesurak földjét.

A népi tömegek arra sóvárogtak, hogy lerázzák a román és külföldi kapitalisták és földesurak igáját. "A vulkán forrong lábaink alatt" /9/ - jelentette ki 1904-ben Basilescu burzsoá-közgazdász. Ezekben a szavakban tükröződik az akkori román valóság.

A román forradalmi mozgalom történetében uj szakasz indult meg az 1905-1907-es oroszországi forradalommal. A román proletariátus az orosz példát követve a munkáskörökben végzett tevékenységről a sztrájkokra és tüntetésekre tért át. Az orosz példa 1906-1907-ben a román parasztságot is fellépésre ösztönözte. Romániában terjedt az orosz forradalmi sajtó. Közkedveltté váltak M. Gorkij müvei. Bekapcsolódott a mozgalomba a haladó értelmiség is.

Gh. Gheorghiu-Dej, a román munkáspárt főtitkára, a Román Munkáspárt Központi Bizottságának plénumán 1949. márciusában tartott beszédében az orosz forradalomnak az 1905-1907. évi román forradalmi mozgalom fellendülésére gyakorolt hatásáról szólva kifejtette, hogy Romániában "nagy visszhangot vert az oroszországi forradalmi mozgalom, különösen pedig az 1905. évi polgári demokratikus forradalom, amely hatást gyakorolt hazánkban mind munkásmozgalom 1905. évi ujjáélesztésére, mind az 1907. évi felkelés létrejöttére"./10/

7/ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ezeknek a köröknek vezetői között, az élenjáró forradalmi munkások /Stefan Gheorghiu stb./ mellett opportunista elemek is voltak, akik a munkások forradalmi követeléseit a "békés fejlődés", a "törvényes ut" stb. opportunista jelszavaival próbálták felcserélni.

8/ Calendarul muncei pe anul 1907. Bucureşti, 1906. 13.lap.

9/ R. Seton-Watson. A history of the Roumanians, London, 1939. 385.l.

10/ Gh. Gheorghiu-Dej. Sarcinile partidului muncitoresc român in lupta pentru intărires aliantei clasei muncitoare cu taranimea muncitoare si pentru transformarea socialistă a agriculturei, Bucureşti, 1949. 8-9 l.

- . -

1905. január végén V.I. Lenin ezeket irta: "A cárizmus megdöntése Oroszországban, amelyet olyan hősiesen inditott el munkásosztályunk, fordulópont lesz az összes országok történetében, meg fogja könnyiteni minden nemzet munkásainak dolgát, minden országban, a földgömb minden sarkán."/11/

Az orosz forradalom megindulásáról szóló hirek a forradalmi szolidaritás érzését keltették a román munkásosztályban és a forradalmi harc fokozására ösztönözték.

Az ujjáéledő román munkásmozgalom első nagy politikai sikraszállása 1905 januárjában történt, mikor Bukarestben a munkáskörök nagygyülést hivtak össze tiltakozásul a pétervári 1905. január 9-i véres mészárlás ellen. A nagygyülés résztvevői az orosz munkások jelszavát hangoztatták: "Le a cárizmussal!" A nagygyülés az Eforiában, Bukarest egyik legnagyobb termében ült össze és több mint kétezer ember volt jelen."A terem körül, ahol a gyülés lezajlott - irja egy szemtanu - többezer ember tolongott. A teremben lévők lelkesedése átragadt az utcán álló tömegre. Véget nem értek a hurrá-kiáltások. Mindenkinek a szeméből sugárzott a harci vágy"/12/ A gyülésen a felszólalók felhivták a munkásokat az orosz forradalommal való szolidaritásra, a munkásmozgalom ujjáélesztésére és szakszervezetek alakitására.

A gyülésen hozott határozatban Bukarest munkásai elitélték az orosz cárizmusnak a munkásokkal szembenalkalmazott terrorját és üdvözölték "a bátor harcosokat, akik életüket áldozzák a nép szabadságáért"./13/ A román munkások kifejezésre juttatták meggyőződésüket, hogy a szabadságért folytatott harc győzni fog. A határozat a következő felhivással zárul: "Le a despota cárizmussal!"

Ez a jelszó nemcsak mint az orosz forradalommal való szolidaritás hangja zengett, hanem felvetette a román munkások előtt a királyi Romániában folytatandó forradalmi harc kérdését is. Az orosz forradalom eseményeinek forradalmi propagandája emelte a román proletáriátus osztályöntudatát. "A véres vasárnap" ellen tiltakozó nagygyüléseket tartottak Iasiben és Románia más városaiban is.

1905. január 27-én a bukaresti România muncitoreascâ külön számot adott ki "Le a despotizmussal!" cimmel./14/

Vezércikként a "România muncitoreasca" körének nyilatkozatát nyomtatták ki./15/ Ez a manifesztum rámutatott arra, hogy a januári sortüz volt a megindítója annak az orosz forradalomnak, amely megdönti a cárizmust és "megváltoztatja a társadalmat". A manifesztum kiemelte, hogy az európai burzsoázia a cárizmust,az orosz ellenforradalmat támogatja, kinyilvánitotta, hogy a román munkásosztály szolidáris az orosz forradalom harcosaival s felhivta a népeket a proletáriátus nemzetközi egységének létrehozására.

A manifesztum mellett az ujság első oldalán "A vég kezdete"cimü cikk állt./16/ A cikk helyesen mutatott rá arra, hogy a megindu-

11/ Lenin müvei, 8.k. 80.l. oroszul.
12/ Viata Muncitoare, 1946. jan.31.
13/ Documente din miscarea muncitoreascâ, 314.l.
14/ Lásd,Jos despotizmul! 1905. január 27.
15/ Lásd Uo. továbbá Documente din miscarea muncitoreascâ,313-4.l.
16/ Lásd: Jos despotizmul! 1905. jan.'27.

ló orosz forradalomban a vezetőszerepet a munkásosztály játsza. Hangsulyozta a munkásosztály fokozódó szervezettségét a zubatovféle rendőri és más hasonló szervezetek elleni harcban. Kiemelte, hogy csak ez a szervezettség tehette az orosz proletariátust olyan erővé, amelyre most az egész világ csodálattal tekint. "A proletariátus mint osztály, kilépett a forradalom szinterére. A cárizmus számára ez a vég kezdetét jelenti", - ezt a következtetést vonta le a cikk. Az orosz forradalom kérdéseinek felvetésével a cikk mintegy elgondolkodásra késztetett a romániai helyzettel kapcsolatban. Teljes jelentőségében vetődött fel a munkaadóvállalkozók által alakitott korporációk elleni harcnak, a munkásosztály ujjáteremtéséért és a román proletariátus megszervezéséért folyó harcnak a feladata.

Már az orosz forradalmi események első visszhangjai megmutatták, hogy a román munkásosztály az orosz forradalmi proletariátus példáját követve sorai szervezésének és az osztályérdekeiért vivott aktiv harc kiterjesztésének utjára lépett.

Tanusitja ezt a munkások politikai aktivitásának fokozódása a parlamenti választásokon, az olajipari munkások februári sztrájkja és a "România Muncitoreasca" ujság 1905. márciusában megjelent második évfolyama.

1905. január-februárban Romániában megindult a parlamenti választásokkal kapcsolatos kampány. Az ezzel kapcsolatban tartott népi nagygyülések és összejövetelek óvatosságra késztették a kormány vezető köreit, az uralmon lévő konzervativ párt pedig kénytelen volt választási programmjába számos nagyhangu demagóg igéretet bevenni, hogy ezzel elterelje a dolgozó tömegek figyelmét a forradalmi harcról. A miniszterelnök január 31-én Iasiban egy választási gyülésen kifejtette a konzervativ párt programmját. A programmban volt néhány homályos igéret a falusi lakosság számára, egyébként pedig arról szólt, hogy "A kormánynak gondja lesz a hazai termelőtevékenység forrásainak fejlesztésére, a költségvetés egyensulyának fenntartására és a közlekedési utak megjavitására."/17/

A Proletarij bolsevik lap ebben az időben igy jellemezte a romániai helyzetet: "Papiron teljes gyülekezési szabadság van, a gyakorlatban viszont a gyüléseken mint vendégek jelen vannak a rendőrség titkos ügynökei és nyiltan megbizott emberei s gyakran megtörténik, hogy a gyüléseket erőszakkal rekesztik be. Teljes a sajtószabadság, a valóságban viszont az ujságokat gyakran elkobozzák. Romániai elvtársaink nagyon jól ismerik a házkutatásokat, letartóztatásokat és a magánlevelezés átvizsgálását."/18/

A terror, a választások meghamisitása, a dolgozó tömegeknek politikai jogaiktól való megfosztása és a konzervativok demagógiája 1905 februárban győzelmet szereztek a konzervativoknak a parlamenti választásokon. De a választások egyebet is megmutattak, mégpedig azt, hogy megnőtt a tömegek politikai aktivitása. 1905-ben a választásokon résztvevők száma 1901-hez viszonyitva 12 %-kal növekedett./19/

A munkásosztály aktivitásának fokozódását ezenkivül mutatta az a 3

17/ Hivatalos Közlöny, 1905. jan. 20 /febr. 2./ 14.sz. 5.l.
18/ Proletarij 1908. ápril. /márc.19./ 26.sz. 8. lap.
19/ Lásd: Anuarul statistic, 1922. 15.l.

napos sztrájk is, amely 1905. februárjában a câmpinai Steaua-Română üzemben tört ki. A sztrájk oka az volt, hogy az igazgatóság az éjtszakai müszaktól megtagadta a mühelyek fütésére szolgáló szenet. Az igazgatóságnak nem sikerült sztrájktörőket beszerveznie. A munkások sztrájkba kezdtek és az ügyvezető-igazgató leváltását követelték. 3 napos sztrájk után az igazgatóság engedményt tett és kielégitette a 200 sztrájkoló munkás minden követelését./20/

Az akkori körülmények között - amikor érvényben volt a korporációs törvény - ez az esemény világosan megmutatta a tömegek elégedetlenségének növekedését és azt, hogy már megvolt a talaj munkásszervezetek létrehozására.

1905. március 5-én megjelent a "România-Muncitoare" második évfolyamának első száma. Az évfolyam lényegében már a január 27-i "Le a despotizmussal!" számmal megindult. A lap a munkások politikai felvilágositását és szervezését tüzte ki fő feladatául./21/

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy bár a lap "Szerepünk" c. programmadó cikke is felszólitotta a munkásokat a társadalom szocialista átalakitásáért folyó harcra, mégsem büzött ki konkrét politikai harci feladatokat. Az ujság vezetősége azt tekintette feladatának, hogy egyesitse a szociáldemokrata köröket és a szakmai szervezeteket. De az ujjáéledt román munkásmozgalom központi lapja már első számától kezdve az opportunisták kezébe jutott, akik azt hirdették, hogy fel kell hagyni "a sztrájkokkal és felkelésekkel és általában a nagy politikai akciókkal". Ürügyül azt hozták fel, hogy a feladat a munkásmozgalom megszervezése és az erőgyüjtés./22/

De a román munkásosztály a vezetőség opportunista irányvonala ellenére is a cselekvés utjára tért. Már március 19-én megindult a hajóépitők sztrájkja Turnu-Severinben./23/ Ezt a turnu-severini munkásoknak - a román munkásosztály egyik legélenhaladóbb osztagának - több sztrájkja követte. Ez a sztrájk, az olajipari munkások februári sztrájkjához hasonlóan a román munkásmozgalom további fejlődéséről tanuskodik. A cipészkisiparosok március 20.-i bukaresti ülése azt a határozatot hozta, hogy a korporáció helyett meg kell alakitani a cipészek "osztályharcon alapuló" szakszervezetét./24/Március 30-án pedig megszervezték az ácsok szakszervezetét Galatiban./25/ A szakszervezetek első alakuló gyülései a munkások hangulatát tükrözve, határozataikban hangsulyozták, hogy a szakszervezeteket "az osztályharc alapján" alakitják meg.

Az opportunisták minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy elvonják a munkásokat a forradalmi harctól és a munkásmozfalmat a békés reformok és a legális parlamenti harc utjára tereljék. Május 1-e nemzetközi ünnepén, a România Muncitoare manifesztumot bocsátott ki, amelyben az opportunista vezetőség a munkásokat arra szólitotta fel, hogy "tüntessenek a legális reformok mellett" /26/ A manifesztumot támogatta a román jobboldali szociáldemokrácia ideológusa, Dobrogeanu-Gherea is. Ezt a reformista irányvonalat követte Racovschi a nép ellensége, aki befurakodott a "România Munci-

20/ Lásd: Moniteur du pétrole roumain, 1905. 5. sz. 156. l.
21/ Lásd: Documente din mişcarea muncitorească, 316. l.
22/ Lásd: Uo.
23/ Lásd: Calendarul muncei pe anul, 1907, 13. l.
24/ Documente din mişcarea muncitorească, 320. l.
25/ Lásd: Tineretul Socialist, 1924. feb. 24.
26/ Documente din mişcarea muncitorească, 322. l.

toare"vezetőségébe. A földbirtokos, kém és áruló Racovschi mindent megtett, hogy minél több kárt okozzon a román forradalmi mozgalomnak.

De az árulóknak és a szakadást szitóknak nem sikerült meggátolniok a román forradalmi mozgalom fejlődését. A román dolgozók forradalmi hangulatának ragyogó megnyilvánulása volt a román dolgozók találkozása a Potyomkin orosz forradalmi hadihajóval.

A Potyomkinon lezajlott felkelésnek nagy nemzetközi jelentősége volt. V.I. Lenin ezeket irta a Proletarij-ban:" A hadsereg áttérése a forradalom oldalára nagy hatást váltott ki egész Oroszországban és az egész világon"/27/

V.I. Lenin a lap ugyanezen számában rámutatott arra, hogy a Potyomkin átállása a felkelés oldalára volt az első lépés abban, hogy az orosz forradalom nemzetközi erővé vált és szemtől-szembe került az európai államokkal./28/

A cári és a román kormány közös frontot alakitottak a forradalmi tengerészek ellen. 1905. junius 19-én a constantai orosz konzul sürgönyileg parancsot kapott: figyelmeztesse a román hatóságokat, hogy ne adjanak a Potyomkinnak sem élelmiszert, sem szenet, sem vizet.

Ugyanaznap este a forradalmi hadihajó elhorgonyzott Constanta külső kikötőjében.

A megijedt román kormány szolgai módon eletett teljesiteni a cári kormány követelését. Junius 20-án a sinaiai nyári királyi kastélyban Lahovari tábornok külügyminiszter biztositotta az orosz követség első titkárát, hogy "a hajót román legénység fogja elfoglalni és azután vissza fogják adni az orosz kormánynak."/29/ A román kormány rendkivül nyugtalan volt. Félt a forradalmi hadihajó tengerészeitől és mielőbb meg akart tőlük szabadulni. Ezért Lahovari tábornok [illegible] constantai kikötő parancsnokának a következő tartalommal:"Igyekezzék meggyőzni az orosz tengerészeket, hogy kormányunk őket külföldi katonaszökevényeknek fogja tekinteni és ezért azonnal szabadon engedi őket, amint elhagyják hajójukat és fegyvertelenül partra [illegible]

Azokat a tengerészeket, akik egy kis motorosbárkán a kikötőbe jöttek, hogy levelet adjanak fel a postán s élelmiszert vásároljanak, a katonai őrség nem engedte partraszállni. A bárka erre visszafordult. A kikötőben ekkorra nagy tömeg gyült össze hogy üdvözölje a Potyomkin tengerészeit. "Éljenek a derék tengerészek!" kiáltották a mólón összegyült constantaiak.

A Potyomkin matrózai Constantában a kikötőparancsnokságnak két proklamációt nyujtottak át, melyek "az egész müvelt világhoz" és "az összes európai államokhoz" szóltak. Az első proklamáció részletesen elmondta az orosz forradalom lefolyását és azt hangoztatta, hogy a hadseregnek "végre le kell ráznia apáik és testvéreik hóhérainak gyalázatos igáját". A proklamáció a következő szavakkal végződött:"Mélyen meg vagyunk győződve arról, hogy valamennyi ország és nép minden becsületes és dolgozó polgára lángoló együttérzéssel viseltetik nagy szabadsághar-

27/ Lenin müvei, 8.k. 526.l. oroszul.

28/ Uo. 536.l. oroszul.

29/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 195. l.

/30/
ounk iránt." A második proklamáció kinyilatkoztatta, hogy a Potyomkin legénysége "döntő harcot indított az önkényuralom ellen". A proklamáció a továbbiakban kifejtette, hogy minden külföldi hajónak teljes sértetlenséget garantálnak. A kikötő parancsnoka megigérte, hogy ezeket a proklamációkat átadja az összes külföldi konzuloknak és sajtótudósitóknak.

Sokáig azt hitték, hogy a román kikötőparancsnok teljesitette igéretét. Ilyen értelemben irtak erről nemcsak a történészek, hanem az események résztvevői is. De a valóságban - mint ez a constantai orosz konzul jelentéséből kiviláglik - mindent megtettek, hogy ezeket a proklamációkat elhallgassák. A proklamációkat először elküldték Bukarestbe, majt átadták az orosz követségnek, amely azokat Oroszországba továbbitotta./31/ Valószinüleg ez volt az oka annak, hogy egy a feketetengeri flotta 1905. évi forradalmi felkeléseiről nemrég megjelent munka, egyáltalán meg sem emlékezett a Potyomkin matrózainak felhivásairól./32/ A könyv ezzel teljesen tagadja a proklamációk jelentőségét.

Ezzel szemben a román kormány minden erőfeszitése ellenére is a Potyomkin legénysége által kiadott proklamációk a forradalmár matrózok tevékenysége révén közismertté váltak messze Románia határain tul is. V.I. Lenin már julius 27-én azt irta a Proletatijban,hogy "...Romániában a forradalmi hadihajó a konzuloknak proklamációt nyujtott át, melyben hadat üzen a cári flottának... Az orosz forradalom Európa tudomására hozta, hogy az orosz nép nyilt háborut visel a cárizmus ellen."/33/ Igy értékelte V.I. Lenin ezeknek a forradalmi dokumentumoknak a jelentőségét, amelyek minden rendőrségi rendszabály ellenére is széleskörben ismertté váltak Romániában.
/34/
A Potyomkin, miután nem fogadta el a román kormánynak azt a követelését, hogy adja át a hadihajót és mivel nem kapott élelmiszert, vizet és szenet, elhagyta Constanta kikötőjét. II. Miklós háláját fejezte ki a román kormánynak "azokért az erélyes intézkedésekért, amelyeket a hadihajóval szemben foganatositott."/35/

A bukaresti orosz katonai attaché már néhány nap mulva a következő jelentést küldte a vezérkarhoz: "Az összes itteni ujságok tele vannak a flottákban kitört tengerész-zendülésekről szóló hirekkel. Olyan képet rajzolnak, mintha egész flottánk csatlakozott volna a forradalmi mozgalomhoz. Flottánknak ez a magatartása a japánok győzelmei mellé állitva tápot adnak minket erősen diszkreditáló cikkeknek és karikaturáknak."/36/

1905. junius 24-én a Potyomkin ujból megjelent a constantai kikötőben. A szocialista mozgalom egyik jobboldali vezetője Dobrogeanu-Gherea ennek kapcsán Ploestiből rögtön Bukarestbe utazott a belügyminiszterhez, hogy megtudja a kormány állásfoglalását/37/ és uta-

30/ Felkelés a "Kn. Potyomkin-Tavricseszkij" hadihajón. Dokumentumgyüjtemény, Moszkva-Pétervár, 1924. 127, 128. 316-317.l.
31/ Lásd, Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 199, 224.l.
32/ Lásd, A. Fjodorov: Forradalmi felkelések 1905-ben a feketetengeri flottánál. M. 1946.
33/ Lenin müvei, 8.k. 536-537.l. oroszul.
34/ Lásd, K. Orlov,/I.Jegorov/ Egy forradalmár munkás élete 1905-1917-ig. Leningrád, 1925. 13.l.
35/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 197.l.
36/ Uo. 206.l.
37/ Lásd, Proletarszkaja Revoljucia, 1925. 9./44/ sz. 70. l.

sitásokat kapjon. A később kiadott dokumentumok teljesen leleplezik a jobboldali szociáldemokrata vezetők áruló magatartását. Igy junius 24-én a bukaresti orosz katonai attaché titkos jelentésében azt irta a vezérkarnak, hogy a Bukarestben élő szocialisták egy csoportja engedélyt kért Lahovari tábornoktól, hogy "Constantába utazhassanak és rábeszéljék a hadihajó legénységét a román kormány által ajánlott feltételek melletti megadásra."38/

A szocialisták szolgálatait elfogadták. "Megengedtem nekik azt az utazást, mert azt hiszem, hogy ez az ügy érdekét fogga szolgálni"/39/ - közölte a miniszter az orosz attachéval.

Junius 25-én a Potyomkin legénysége partraszállt. A hadihajó átadása előtt tárgyalások folytak a román kormány képviselőivel. A tárgyaló bizottságot Angelescu tábornok hadseregparancsnok vezette. Ime, mit jelentett ezekről a tárgyalásokról Melasz orosz rendőrügynök: "Angelescu tábornok hadseregparancsnok kijelentette a tengerészek küldötteinek, hogy irásbeli nyilatkozatot nem tud adni nekik, de szóbelileg biztositja őket, hogy a Potyomkin legénysége Romániában teljes szabadságjogokat fog élvezni és a román kormány sohasem fogja őket kiadni az orosz kormánynak."/40/

A bukaresti orosz követség első titkára, Lermontov, amint megtudta, hogy a Potyomkin befutott Constantába, táviratilag továbbitotta a Sinaiaban tartozkodó külügyminiszternek, Lahovarinak, a cári kormány kérelmét, hogy ne engedje a Potyomkin tengerészeit partra szállni. Ezt azzal okolta meg, hogy a legénység /gyilkossággal és rablással szennyezte be magát."/41/ Lahovari távirat-válaszában közölte, hogy a Potyomkin már megadta magát és a román hatóságok garantálták a tengerészek szabadságát "tekintettel arra, hogy a cirkálót erőszakkal lefegyverezni lehetetlen lett volna."/42/

A román kormánynak a Potyomkin matrózaival folytatott tárgyalások idején elfoglalt álláspontját igen jól jellemzi az orosz követség titkárának 1905. julius 1-i titkos jelentése, amelyben megirja, hogy "milyen pánikszerü félelembe döntötte a román hatóságokat már maga az is, hogy hadihajónk Constanta felé közeledett."/43/

A Potyomkin megérkezésének hire gyorsan elterjedt városszerte és a kikötőben nagy tömeg gyült össze. A rendőrség rögtön megerősitett karhatalmat és titkos ügynököket küldött a kikötőbe./44/

Junius 25-én délben 2 órakor a Potyomkin legénysége megkezdte a partraszállást. "A parton az üdvözlő kiáltások özöne fogadott bennünket - irja Licsev, a Potyomkin egyik tengerésze.

38/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 208.l.

39/ Uo.

40/ Felkelés a "Kn. Potyomkin-Tavricseszkij" hadihajón. Dokumentumgyüjtemény, 272.l.

41/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 207.l.

42/ Uo. 208.l.

43/ Uo. 224.l.

44/ Központi Állami Irodalmi Levéltár /CGLA,/ 1019.f. 1. ok. 114. sz.

Özönlött és zugott a tömeg az egész rakparton. A constantai dolgozók óriási sokasága fogadta az orosz forradalmi hadihajó legénységét. A dolgozók nemzetközi szolidaritásának ez a gyönyörü megnyilvánulása hatalmas és kitörülhetetlen hatást gyakorolt ránk." /45/ Másnap Constanta sok lakosa a tengerész sapkák György-szalagját viselte nyakkendő helyett./46/ A tengerészek különösen a munkások és a parasztok között örvendtek nagy népszerüségnek. Fokozódott a forradalmi hangulat a munkástömegek közt.

A román hatóságok nagyon megelégedettek voltak, hogy a Potyomkin végülis megadta magát, de Románia kormányköreinek nyugtalansága - amelyet a Potyomkin tengerészei iránti rokonszenv széles hulláma idézett elő - nem szünt meg. A hatóságok, hogy megszabaduljanak tőlük, dijmentes határátlépési igazolványt akartak nekik adni, csak hagyják el Románia területét./47/

Hogy milyenerős hatást gyakoroltak Romániában a Potyomkin hadihajón vegbement események, azt már abból is megitélhetjük, hogy még a román burzsoá sajtó is tele volt az eseményekről szóló hirekkel.

"Az összes országok és az összes pártok külföldi lapjai - irta V.I. Lenin - tele vannak arról szóló hirekkel, sürgönyjelentésekkel és cikkekkel, hogy a feketetengeri flotta egy része átállt az orosz forradalom oldalára, Az ujságok nem találnak szót csodálkozásuk kifejezésére és annak a szégyennek elég erős jellemzésére, amelybe magát az önkényuralmi kormány döntötte."/48"

A cári kormány továbbrais diplomáciai nyomást gyakorolt a román kormányra a Potyomkin tengerészeinek kiadása érdekében. Junius 27-én a bukaresti orosz követség titkára, Lermontov, felhivta Lahovari tábornok figyelmét arra a "körülményre, hogy a két hajó /Potyomkin és a 267. számu aknarakó/ legénységét büntett terheli és hogy az orosz kormány ezért kéri a tengerészek kiadását."

Lermontov Pétervárra küldött titkos sürgönyében a következőket irta:"Lahovari kérésére közlöm Méltóságoddal, hogy a romám kormány egy másik uton minden lehetőt megtesz kérésünk kielégitésére. A legénység zömét Oroszországgal határos körzetekbe irányitották,hogy azok bármikor át tudják lépni a határt. A helyi vámhatóságokat utasitották, hogy ezt minden eszközzel segitsék elő."/49/

Amikor arról kezdtek hirek szállingózni, hogy a Potyomkin tengerészeit a Romániában emigrációban élő más orosz forradalmárokkal együtt át készülnek adni a cári rendőrségnek, az orosz szociáldemokraták értesitették erről az akkor külföldön tartozkodó V.I. Lenint. L.M. Knipovics ezeket irta Oroszországból: "Az elvtársak arra kérik Lenin elvtársat, inditson agitációt a szociáldemokraták között. Követeljék, hogy a tengerészeket és a 37 többi elvtársakat Románia ne szolgáltassa ki."/50/

45/ I. Licsev, A Potyomkin legénysége, M. 1937. 109. 111. lap.
46/ Felkelés a "Kn. Potyomkin-Tavricseszkij" hadihajón. Dokumentumgyüjtemény 272-273.l.
47/ Lásd, Uo. 254.l.
48/ Lenin müvei, 8.k. 533.l. oroszul.
49/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 223.l.
50/ Proletarszkaja Rovoljucia, 1925. 11. sz. 39.l.

V.I. Lenin és N.K. Krupszkaja kezdeményezésére külön kampányt inditottak a Potyomkin tengerészeinek védelmére és anyagi eszközöket gyüjtöttek számukra az összes európai országokban. A román kormány nem merte nyiltan kiadni a tengerészeket. A hadihajó legénységét 40-80-as csoportokra osztották és Románia különböző városaiba és kikötőibe küldték. "Onnan könnyebben tudnak eljutni szomszédaikhoz" /51/ - jelentette a királynak Lahovari tábornok.

A román kormány a Potyomkin tengerészeinek forradalmasitó hatásától félve, titokban rendőri felügyelet alá helyezte őket és megtiltotta, hogy külön engedély nélkül lakhelyet változtassanak. Ezenkivül intézkedett, hogy közülük minél többet küldjenek Romániából más országokba, sőt hamis utleveleket is bocsátott a tengerészek rendelkezésére /hogy ezáltal megkönnyitse letartóztatásukat Románián kivül/. A határőrségnek utasitást adott, hogy semilyen akadályt ne gördítsenek utjukba.

Másként viseltettek velük szemben a román munkások. Anyagi segitséget nyujtottak nekik és segitették őket mikor munkát kerestek.

A hadihajónak Constantában partraszállt és Románia különböző városaiba és falvaiba szétszórt legénysége politikai tekintetben nem volt egynemü. Voltak köztük bolsevik szociáldemokraták /Licsev, Szpinov, stb./, mensevikek, eszerek, sőt monarchisták is.

A mensevikek és eszerek román hivei azonnal hozzáláttak, hogy maguk köré tömöritsék a tengerészek legelmaradottabb részét. Az egyik legesküdtebb román reakciós, Z. Arbore, ellátta őket pénzzel, eszer irodalommal és igyekezett őket távol tartani a politikai harctól. A Romániában kibontakozó forradalmi mozgalom további fejlődése azonban a Potyomkin tengerészeinek zömét bevonta az aktiv politikai tevékenységbe.

A hadihajón kitört felkelés 800 résztvevőjének megjelenése Romániában aggodalmat váltott ki kormánykörökben. Az egész román rendőrséget mozgósitották. A román rendőrség még az év elején, mikor hirét vette az oroszországi forradalomnak, rögtön intézkedett, hogy az orosz forradalmár emigránsokat számüzzék Bulgáriába vagy Ausztriába. /52/

A hadihajó legénységének constantai partraszállása után a román rendőrség segitségére sietett az orosz rendőrügynököknek, akiknek az volt a feladatuk, hogy bármely eszközzel visszatéritsék a tengerészeket orosz területre. Az orosz titkos rendőrség ügynökei elözönlötték Romániát és igyekeztek meggyőzni a Potyomkin tengerészeit, hogy térjenek vissza Oroszországba./53/Ezzel kapcsolatban a román szociáldemokraták, a Potyomkin Bukarestben tartozkodó tengerészeinek kérésére röplapokat nyomtattak a tengerészek közötti terjesztésre, amelyben éberségre hivták fel őket./54/

A romániai dolgozók a Potyomkin matrózainak megsegitésére 1905. juliusában megalakitották "Az orosz matrózokat segitő társaság"-ot /55/. A társaság a munkások körében pénzt gyüjtött a tenge-

51/ Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 210.l.
52/ A Moszkvai Forradalmi Muzeum Levéltára /AMR/, D7-2D f. 5138/12.sz.- 48.
53/ Uo. 18.165/49.sz.
54/ CGLA, 1019 f. 1. op. 159. sz.
55/ Uo. op. 2, 70.sz.

részek számára és segitségükre volt abban, hogy munkához jussanak. A România Muncitoare ebből az alkalomból felhivást intézett a román munkásokhoz.

A román munkások lelkesedéssel fogadták a felhivást és az ipari központok munkásai élére álltak a kampánynak. 1905 juliusában Turnu-Severin munkásai pénzt gyüjtöttek és elküldték Bukarestbe."Ezt kötelességünknek tartjuk mint emberek és mint forradalmárok" -irták a România Muncitoare szerkesztőségéhez intézett levelükben. /56/ Ugyanekkor Turnu-Severinben augusztusban megindult a hajóépitők általános sztrájkja. Ez a második általános sztrájk volt 1905-ben/57/

Az orosz forradalmi mozgalom segitőalapjára a román munkások még 1906 és 1907-ben is gyüjtöttek és küldtek be pénzt az OSZDMP Központi Bizottságának kasszájába./58/

Az ország különböző városaiba szétszóródott forradalmár tengerészek elbeszélték a lakosságnak az oroszországi eseményeket és a munkás- és parasztttömegek között terjesztették az igazságot az orosz forradalomról. "Egyesek közülök olyan kifejezően,olyan világosan és elragadóan adták elő a Potyomkin forradalmi hőstettét - irja egy szemtanu - hogy a hallgatóknak még a lélegzete is elállott."/59/

A Potyomkin matrózai politikai és szervezési kérdésekkel foglalkozó gyüléseikre meghivták a román szociáldemokrata munkáscsoportok tagjait./60/. Mindez növelte a román munkások érdeklődését Oroszország és az ott lezajló események iránt. Nőtt bennük az akarat, hogy segitsenek orosz elvtársaiknak hősi harcukban. Az orosz forradalom eszméi fokozatosan a munkások és parasztok százait ragadták magukkal. A Potyomkin egyik tengerésze egy levélben a következőket irta: "Levelet kaptam Brailából, amely elmondja, hogy folyik náluk az orosz forradalom propagandája."/61/

1905. második felében észrevehetően fokozódott a szakszervezetek szervezési munkája. /Juliusban a bukaresti cipészek /62/, szeptemberben a bacăui dohánygyári munkások/63/, novemberben a bukaresti szabók/64/ stb. alakitották meg szakszervezetüket.

A Potyomkin tengerészeinek forradalmasitó hatása jól látható Câmpinaban végzett tevékenységük példáján. Rögtön megérkezésük után külön helyiséget béreltek ki mintegy klubnak, összejövetelek céljára./65/ A tengerészek felvilágositó munkát végeztek a câmpinai gyárak és olajipari telepek munkásai között. "Csoportonként eszmecse-

---

56/ Uo. 105. sz.

57/ Lásd, Calendarul muncei pe anul. 1914. Bucuresti, 96.l.

58/ Lásd: Az OSZDMP V. kongresszusának jegyzőkönyvei, M. 1933. 99.l.

59/ CGLA 1207 f, 8.sz. 1a, 2.l.

60/ Uo. 3.l.

61/ AMR D7-2D f. 5138/12-31.sz. Hasonló hirek érkeztek más városokból is.

62/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1914, 17.l.

63/ Lásd, Documente din mişcarea muncitorească, 324.l.

64/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1914, 25.l.

65/ AMR, D7-2D f. 5138/26 sz.

réket folytattak, alaposan és részletesen megmagyarázták a román munkásoknak az Oroszországban lezajlott forradalmi események politikai tartalmát. Ez a forradalmi propaganda legjobb formája volt."/66/

A Potyomkin tengerészei azonban nem szoritkoztak pusztán propagandára. Tevékeny és aktiv részt vettek Câmpinaban a fémipari munkások első szakszervezetének megszervezésében." A szakszervezet ugyszólván óráról-órára nőtt. Ezt, a miáltalunk és a velünk szoros kapcsolatban müködő román elvtársak által kifejtett nagy agitációs munkán kivül, elősegitette a munkások munkabérében mutatkozó egyenlőtlenség, amely igen erősen megnyilvánult akkor Romániában - irja emlékezéseiben I. Licsev. Általános jelenség volt, hogy ugyanolyan szakképzettség mellett egy német esztergályos napi 8 frankot, egy orosz 5 frankot, egy román munkás pedig 2 1/2 legfeljebb 3 1/2 frankot kapott."/67/

A szakszervezet már fennállásának első napjától kezdve harcot inditott a munkabérben megnyilvánuló nemzetiségi megkülönböztetés felszámolásáért. Ez a harc meg is hozta az első eredményt. A Steaua Română részv.társ. munkásainak munkabérét arányositották. A Potyomkin tengerészei ugyanakkor aktiv részt vettek Câmpina gyáraiban megindult számos sztrájkban is.

A Potyomkin tengerészeinek tevékenysége és a munkásmozgalomra gyakorolt befolyása mind nagyobb aggodalmat keltett a román hatóságokban. Igy pl. beidézték a rendőrségre Szpinovot, a Potyomkin volt matrózát, és közölték vele azt a rendelkezést, hogy be kell szüntetni az összejöveteleket és politikai eszmecseréket. /68/

A Potyomkin matrózai Romániában a falvakban sem maradtak csupán szemlélői az első orosz forradalom idején egyre élesedő osztályharcnak. 1906. február 2-án egyikük azt a követelést intézte a belügyminiszterhez, utasitsák Migulescu földbirtokost, hogy a béreseknek fizesse ki 7 hónapra járó munkabérüket. Migulescunál 150 szerződésnélküli munkás dolgozik. A levél irója azt követelte, adjanak ki utasitást arra, hogy Călăraşi város rendőrsége büntesse meg ezért a földbirtokost./69/ A matrózok egy csoportja megszervezte egy Buzău melletti földbirtokon, egy földbirtokos malmában dolgozó mezőgazdasági munkások sztrájkját. A sztrájkban több mint százan vettek részt./70/ Ebben az időben Románia központi és keleti körzetein végigsodort a paraszti akciók hulláma. A Potyomkin matrózai is résztvettek a halászok propagandakörének megszervezésében/71/

1905. juliusában sztrájkba léptek a galati szabók, augusztusban Turnu-Severinben a dokkmunkások, szeptemberben pedig a bukaresti tapétakészitők.

A román munkásosztálynak ekkor még szervezetlen, szétszórt ak-

---

66/ Lásd, I. Licsev, id.m. 116-117.l.
67/ Uo. 135.l.
68/ AMR, D7-2D f. 5138/12-7.sz.
69/ Lásd, Krasznij Archiv, 1925. 11-12.k. 230.l.
70/ Lásd, I. Licsev, id.m. 116-117.l.
71/ AMR D7-2D f. 12.335/114.sz.

ciában olyan fiatal vezetők nőttek ki a munkások köréből, mint Ştefan Gheorghiu, a turnu-severini munkások vezetője, Gheorghe Păunescu, stb.

1905 vége a szakszervezetek megszervezéséért folytatott harc jegyében folyt le. A román munkásosztály minden erőfeszitését latbavetette, hogy megteremtse szervezeteit, tömöritse sorait a burzsoázia elleni harc kifejlesztésére. Ugyanakkor a munkásosztály érdekeinek elárulói, a jobboldali szocialisták arra törekedtek, hogy semlegesitsék a munkások aktivitását, megbénitsák a szakszervezetek tevékenységét és bilincsbe verjék a sztrájkharc kibontakozását.

1906-ban Romániában a munkásmozgalom ujabb fellendülésnek indult. Ehhez az ujabb fellendüléshez az inditórugót az orosz proletariátus hősi harcáról, az Oroszországban 1905. október-novemberében lezajlott sztrájkharcokról és a decemberi moszkvai fegyveres felkelésről érkezett hirek adták.

V.I. Lenin rámutatott arra, hogy az 1905. októberi sztrájk rögtön átcsapott Nyugateurópára és hogy olyan szakaszoknak, mint 1905. októbere, "világtörténelmi jelentőségük van" /72/. De külföldön legnagyobb hatása a moszkvai decemberi fegyveres felkelésnek volt, melyről V.I. Lenin ezt irta:"...az 1905. évi hatalmas felkelés mély nyomokat hagyott...Hatása, amely abban nyilvánult meg, hogy fokozatosan az emberek száz és százmillióit mozgatta meg, kitörülhetetlen."/73/

1906-ban fokozódott a sztrájkmozgalom. Egyedül Bukarestben 56 sztrájk zajlott le, Galaţiban pedig 1906 10 hónapja alatt 13 nagy sztrájk. Sztrájkok folytak le ezenkivül Brailában, Iaşi-ban, Câmpinában, Ploeştiben, a közép- és kisipar minden centrumában./74/

Megváltozik a román proletáriátus harcának jellege is. 1905. második feléig a sztrájkok főleg kis szétszórt akciók voltak. 1905 után a sztrájkharc tömegjellegübbé válik, politikai árnyalatot nyer. De a sztrájkok most is, mint azelőtt, legnagyobbrészt ösztönösen, szervezetlenül, a szociáldemokrata körök részvétele nélkül zajlanak le. Az opportunista elemek, akik a vezetést ezekben a körökben magukhoz ragadták, arra törekszenek, hogy megállitsák a forradalmi mozgalmat, de kudarcot vallanak. A mozgalom e vezetőkörök akarata ellenére is egyre terebélyesedik és a harc során uj, ifju vezetők nőnek ki a munkásság köréből.

Romániában - 1906 elején, január 8-án nagygyülést tartottak Bukarestben az orosz forradalom első évfordulójának tiszteletére. A România Muncitoare kör a következő proklamációval fordult a román dolgozókhoz: "Munkások! orosz elvtársaitok harca a ti harcotok! az ő ügyük a ti ügyetek! Az ő győzelmük a ti győzelmetek lesz!" A proklamáció az orosz munkásosztály iránti testvéri szolidaritás érzését juttatta kifejezésre."A mi együttérzésünk nemcsak erkölcsi, hanem anyagi együttérzés is. Folytassuk a forradalmi harcosok segélyalapjára a pénzgyüjtést". A proklamáció végül arra hivta fel a munkásságot, hogy tüntessenek az orosz for-

72/ Lenin müvei, 27.k. 241.l. oroszul.
73/ Uo. 23.k. 244.l. oroszul.
74/ Lásd, Rapports soumis au Congrès Socialiste International de Stuttgart. Bruxelles, 1907. 2.k. 139.l. /A továbbiakban röviditve: Rapports/.

radalom hadserege iránti szolidaritással."/75/

A január 8.-i gyülések nagy sikerrel zajlottak le mind a román fővárosban, mind vidéken és nagyban elősegitették a romániai munkásmozgalom további fellendülését.

A kormány, amelyet aggodalomba ejtett a munkásosztály politikai aktivitásának fokozódása, demagóg manöverhez folyamodott és 1906. január 21-én törvényt hozott az iparban foglalkoztatott kiskoruak és nők munkaviszonyainak némi javitására./76/

De sem ez a törvény /amelyet egyébként sohasem léptettek életbe/ sem egyéb demagóg intézkedések nem tudták feltartóztatni a proletariátus politikai aktivitásának növekedését. 1906-ban uj munkáskörök alakulnak, mint pl. február elején Brailában a România Muncitoare helyi csoportja, amely egy idő mulva a Braila-Galaţi és Constanta körzet részére egy "Felszabadulás" cimü hetilapot kezdett kiadni./77/

Ugyanebben az időszakban - mint V.D. Boncs-Brujevics megállapitotta - Romániában megnőtt a Péterváron megjelenő bolsevik kiadványok előfizetőinek száma./78/

A forradalmi propaganda fokozódása a hadsereget is érintette. Eddig nincs tudomásunk arról, hogy voltak-e szociáldemokrata körök a katonai alakulatoknál, de tudjuk, hogy a román munkássajtó, az orosz mintájára, hasábjain többször fordult a katonákhoz./79/ Ezeket a felhivásokat a forradalmi hangulatu, haladó gondolkodásu katonák lelkesedéssel fogadták.

1906. kezdetétől mind szorosabbá válik az orosz és román titkosrendőrség együttmüködése. Ebben a tekintetben jellemző az a levélváltás, amelyet Buici, a román rendőrség vezetője és a romániai orosz követ Girsz az Odesszában 13 lőszeres ládát kirakó Gorszemor szállitógőzös ügyében Hartviggal, a külügyminisztérium első osztályának igazgatójával folytatott. A cári hatóságok attól féltek, hogy a fegyvereket titokban kirakják Constantában vagy Brailában és azután a román szociáldemokraták segitségével átirányitják Oroszországba azon az uton, amelyen nemrég az Iszkra szállitmányait küldték. Ezért Girsz a szállitmány utja feletti felügyeletbe bevonta a román titkosrendőrséget is, a titkosrendőrség főnöke, Muruzi herceg utján. Ugyanakkor Girsz biztositásképpen még parancsot adott a sulinai és constantai orosz alkonzuloknak, hogy személyesen ügyeljenek a Gorszemor szállitógőzösre.

Ebben az időben szorosabbra fonódnak a forradalmi külföldi kapcsolatok. Számos konspirációs találkozóhelyet létesitenek Galatiban, Ploestiben és más városokban. A román titkosrendőrség tudomást szerzett ezekről és a cári kormány kivánságának

---

75/ Muzeul Româno-Rus, Bucureşti, 1950. 81.l.

76/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1907. 57-60.l.

77/ Rapports, 2. k. 139-140. l.

78/ Lásd, V. Boncs-Brujevics, Az 1905-1907-es bolsevik kiadványok, Leningrád, 1933. 23-24.l.

79/ Igy pl. a România Muncitoare cikksorozatot közölt, amely felhivta a katonákat arra, hogy ne tüzeljenek a munkásokra és katonákra. "A szuronyokat a földbe vagy a hóhérok mellébe döfjétek" - ezzel a felhivással fejeződött be M.G.Bugeora "A hadsereg és a munkásosztály" c. cikke./I.Nadeide.V.G. Mortun. Bucureşti, 1924. 28.l./

megfelelőleg, valamint a belső "biztonság" érdekében számos ellenintézkedést foganatositott. /81/ A rendőrségi üldözés nemcsak a Potyomkin matrózait érintette, hanem a Iași-i vasuti műhelyekben dolgozó orosz emigránsokat is. A rendőrség alaposan kihallgatta őket különös érdeklődést tanusitva Oroszországgal folytatott levelezésük iránt./82/

Az Arbeiter-Zeitung tudósitása szerint az 1906. április 13-án tartott minisztertanácson elhatározták, hogy Matyusenkot, a Potyomkin hadihajón alakitott forradalmi bizottság vezetőjét felszólitják, hogy 24 órán belül hagyja el Romániát. A határozat értelmében ezenkivül még 40 tengerészt utasitottak ki Romániából. /83/

A Potyomkin matrózai elleni rendőri terrorintézkedésekre a román munkásosztály azzal válaszolt, hogy még elszántabban harcolt sorainak tömöritéséért és fokozta a sztrájkmozgalmat. Nem mult el hét, hogy ne alakult volna ujabb szakszervezet.

A munkások kezdték bojkottálni a korporációkat. A korporációkba felvett munkások 80 %-a nem fizette a tagdijat - mint ezt a kereskedelemügyi miniszter körlevelében beismerte./84/ 1906. április 9-én sztrájkba lépett Bukarest többezer cipőipari dolgozója, április 17-én sztrájkot hirdettek a bukaresti jubileumi épitésén dolgozó ácsok és a Mandra szijgyártó-üzem munkásai./85/ Április 25-én sikerrel fejezték be a bukaresti cipőipari dolgozók sztrájkjukat, május 1-én viszont megindult a bukaresti butoripari munkások sztrájkja. A butoripari munkások sztrájkja idején a munkások megfenyegették a vállalatok tulajdonosait, hogy a stuttgarti munkásokhoz fognak fordulni /ide szállitották a bukaresti butoripari üzemek készitményeit/, hogy bojkottálják a román árukat. Junius 27-én a gyárosok kénytelenek voltak engedményeket tenni. Ugyancsak győzelemmel végződött az egyik téglagyár munkásainak sztrájkja, melyben a Potyomkin tengerészei is résztvettek. A gyártulajdonos sietve engedményeket tett./86/ Május 11-én sztrájkba léptek a napszámosok Ialomița járásban, május 19-én pedig ujból megindult a turnu-severini dokkmunkások sztrájkja. /87/

A rendőrség látva, hogy egyre nő a sztrájkhullám, nyilt provokációra határozta el magát. 1906 május 30-án rátört a bukaresti România Muncitoare kör helyiségére./88/ A helyiségből a butorokat kidobálták az utcára, az ablaktáblákat betörték, a szekrényeket összezuzták és az iratokat kiszórták az utcára. Ez a rendőrségi gaztett felháborodást és tiltakozást váltott ki a munkások körében România összes városaiban. A bíróság ezzel kapcsolatban kénytelen volt azzal a "magyarázattal" élni, hogy a rendőri közegek az adott esetben a főkapitányság jóváhagyása nélkül jártak el./89/

81/ Krasznij Archiv, 1925. 2/9/k. 48, 50.l.
82/ Uo. 5138/12-48.sz.
83/ Lásd. Arbeiter Zeitung, 1906. ápr. 14.
84/ Lásd, Rapports 2.k. 136.k.
85/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1907. 15.l.
86/ AMR D7-2D f. 12335/114.sz.
87/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1907. 17.l.
88/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1908. 7.l.
89/ Calendarul muncei pe anul 1907. 19.l.

A rendőrség aljas provokációjára a román munkásosztály azzal válaszolt, hogy fokozta a sorainak szervezéséért folytatott harcot. Tovább tart és nő a sztrájkharc.

1906. junius végén sikerrel zárult a Mandra szijgyártó-üzem munkásainak tizhetes sztrájkja. A bukaresti ácsok sztrájkja is sikerrel ért véget.

Julius elején Bukarestben széleskörü mozgalom indult a 9 órás munkanapért és a munkabérminimum biztositásáért./90/ Egyre szélesebb kereteket öltött a sztrájkmozgalom. Julius 12-én már a dohánygyári munkások és a bukaresti postaalkalmazottak is sztrájkoltak./91/ A kormány a sztrájkoló fővárosi postaalkalmazottak helyére csendőröket ültetett, hogy biztositsa a posta és táviróforgalom müködését, sőt a rendőrség erőszakkal akarta kényszeriteni a sztrájkolókat a munka felvételére. A bukaresti proletariátus erre tüntetéssel válaszolt. A felvonulásokon városszerte az Internacionálét énekelték. Ez a válasz azonnal lehütötte a buzgó rendőrtisztviselőket és még magasabbra emelte a munkástömegek forradalmi hangulatát.

1906 julius 14-én éjtszaka a rendőrség veszett dühvel ujból betört a România Muncitoare kör helyiségébe./92/ Ugyanebben az időben sztrájk tört ki Galaţi különböző gyárüzemeiben. A rendőrség véget akart vetni a sztrájkoknak és ezért julius 20-án 60 sztrájkolót a következő nap pedig még 4 "bujtogatót" tartóztatott le. A sztrájkolók helyettesitésére behivták a szabadságolt katonákat. A terrorintézkedésekre válaszul a galaţi-i szakszervezeti bizottság julius 27-én kihirdette a dokkmunkások általános sztrájkját.

A galaţi-i dokkmunkások sztrájkjában 600-an vettek részt. A kormány készültségbe helyezte a galaţi-i helyőrséget és egy 500 főből álló csapatot küldött megerősitésükre. Ugyanakkor tömeges letartóztatásokat foganatositottak. Erre a provokációra válaszul a dokkmunkásoknak mind a 7 szakszervezete nagy tüntetést rendezett. A tüntetés szervezettségével és fegyelmével nagy hatást tett a város lakosságára.

Ezzel egyidejüleg a galaţi-i munkások azzal fenyegették meg a gyártulajdonosokat, hogy a német munkásokhoz fognak fordulni azzal a felhivással, hogy bojkottálják a Galaţi-ból Németországba befutó, faanyagot szállitó hajókat.

A Potyomkin egyik matróza emlékezéseiben leirja, hogy amikor szétszórták a tüntetést Galaţi-ban, őt is sok más munkással letartóztatták, négyszer is kihallgatták és mindannyiszor megverték./93/

A galaţi-i sztrájkmozgalom széles méretei mindenesetre aggodalomba ejtették a rendőrhatóságokat. A kormány, amely kezdetben hallani sem akart semmiféle engedményről, julius 28-án már kénytelen volt teljesiteni a munkások követeléseit és szabadon engedni a letartóztatottakat.

A román királyi kormány nem tudta megakadályozni, hogy a România Muncitoare körnek "40 év nyomora, rabszolgasága és gyalázata" cimü manifesztuma meg ne jelenjék. A manifesztum szemléltető képet festett arról a siralmas állapotról, amelybe a

90/Lásd, Uo. 21.l.
91/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1914. 17.l.
92/ Lásd, Uo.
93/ AMR D7-2D f. 12.335/25.sz.

román népgazdaság és a román nép a Hohenzollern-Sigmaringen burzsoá-földesuri dinasztia uralkodása alatt jutott. A manifesztumot 3000 példányban nyomtatták ki és óriási sikere volt. Később a munkás-szervezetek kiadványaiban gyakran találkozunk az e manifesztumból vett idézetekkel.

Május 10-én, a bukaresti jubileumi kiállitás megnyitása napján, a szociáldemokrata körök tiltakozó tüntetést rendeztek. A rendőrséggel való összetüzések során két ember meghalt./94/

A politikai agitáció és propaganda fokozódása, a sztrájkolók sikeres tevékenysége erősitette a román munkásosztálynak saját erejébe vetett hitét és elősegitette a sztrájkharc még nagyobbméretü kibontakozását. Augusztus elején sztrájkbaléptek az adóhivatali tisztviselők és a bukaresti cipőipari dolgozók. Augusztus 6-án szakszervezeti nagygyülést tartottak, ahol tiltakoztak a rendőrségnek a sztrájkolók ellen elkövetett terrorcselekményei ellen./95/

A sztrájkmozgalom fellendülése 1906 tavaszán és nyarán megmutatta, hogy összpontositani kell a munkásosztály tevékenységét az egész országban és egyben megteremtette ehhez a feltételeket. Időszerüvé vált a munkásszervezetek konferenciájának összehivása. Május közepén a România Muncitoare lapban közlemény jelent meg arról, hogy miután megvitatták a munkásmozgalmi konferencia összehivásának lehetőségét, elhatározták, hogy a konferenciát junius végére hivják össze és bizottságot alakitanak a napirend előkészitésére. /96/ Junius elején már kész volt a napirend. Megállapodtak abban, hogy minden 50 tag választ egy küldöttet. A konferencia végleges időpontjául 1906. augusztus 13-át tüzték ki.

A konferenciát megelőző hónapokat az opportunisták ideológiai diverzióra használták fel. A sztrájkmozgalom széles hulláma annak a jele volt, hogy megnőtt a nyilt osztályharcba átmenő proletáriátus forradalmi aktivitása. Ilyen körülmények között az opportunisták mindent megtettek, hogy a munkásmozgalmat a "törvényesség" és legalitás medrébe terelják. Az opportunisták ezirányu nagy erőfeszitéseiről szól a România Muncitoare csoportjának 1906. május 1-én megjelent manifesztuma. A manifesztum nem tartalmazott mást, mint hogy felhivta a munkásszervezeteket a szakszervezetekbe való tömörülésre és követelte a 8 órás munkanapot./97/ A România Muncitoare körök vezetősége nem használta ki a munkásmozgalom fellendülésének idejét a munkások támadó szellemének fokozására. Csak gazdasági reformok megvalósitására hivta fel őket. A manifesztumot a reformizmus, opportunizmus szelleme, a politikai harc tagadásának szelleme hatotta át. Nyilt opportunista "irányvonalat" fejtett ki egy hónap mulva beszámolójában Dobrogeanu-Gherea.

1905. áprilisában V.I. Lenin ezt irta: "Az ingadozás vagy elvtelenség elméleti kérdésekben éppen a forradalmi időszakokban egyenlő a teljes elméleti csőddel, mert éppen ekkor van szükség átgondolt és szilárd világnézetre ahhoz, hogy a szocialista uralkodjék az eseményeken, nem pedig az események ő rajta."/98/

Dobrogeanu Gherea a România Muncitoare körben 1906. május 26-án "A tudományos szocializmus alapeszméi" cimmel tartott előadásában a

4/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1907. 17.1.
5/ Uo. 23.1.
6/ Lásd, Documente din miscarea muncitoreasca, 329-330.1.
7/ Lásd, Uo. 325-328.1.
8/ Lenin müvei, 8.k. 287.k.

a marxizmus hivének vallotta magát. A gyakorlatban viszont minden pozitivumot kizsigerelt a marxizmusból és a marxizmust az élettől elszakitott, elvont tudománynak tüntette fel. Dobrogeanu előadásában nagy helyet foglalt el az elmaradt országokról felállitott "elmélete", amelyben azt állitotta, hogy Romániában u.m. Oroszországban, Bulgáriában, Szerbiában és a többi keleteurópai országban a kapitalizmus még nem fejlődött ki. A román proletáriátusnak - mondta az opportunista Dobrogeanu-Gherea, várnia kell, amig Romániában is kifejlődik a kapitalizmus és csak akkor kell megindítani a harcot a kapitalizmus ellen.

Dobrogeanu egy szót sem szólt a román burzsoázia ellenforradalmi szerepéről az elkövetkező forradalomban, sem arról, hogy ennek a forradalomnak a vezető ereje a proletáriátus. Az előadásban egy szó sem volt az 1905-ös orosz forradalomról, sem a romániai forradalmi mozgalom fellendüléséről, sem a román proletáriátusnak ezekkel az eseményekkel kapcsolatos feladatairól.

Dobrogeanu az elmaradt országokról szóló "elméletére" támaszkodva, ugyszólván az orosz forradalom fő eszméi ellen lépett fel, ezeket cáfolta.

Elmélete káros antimarxista elmélet volt, amely tévutra vezette a román proletáriátust, megfosztván őket harcuk közvetlen távlatitól. Diverziós cselekmény volt a román munkásmozgalom ellen, amelyet tudatosan valósitott meg épp a konferencia előestéjén. Elárulása volt a forradalom ügyének Romániában.

Az első román szakszervezeti konferencia 1906. augusztus 13-án nyilt meg Bukarestben. A konferencia megmutatta, hogy a munkásosztály szervezettségre törekszik, megmutatta hogy a romániai munkásmozgalom uj, szélesebb alapokon éledt ujjá, hogy az orosz forradalom eszméi a román dolgozók szivében felgyujtották a harci vágyat és azt a törekvést, hogy orosz elvtársaik példáját kövessék.

A konferencia 94 résztvevője 36 szervezetbe tömörült 4466 munkást képviselt. Először fordult elő a román munkásmozgalom történetében, hogy a konferencián felszólaló szónokoknak több mint fele munkás volt. Az opportunisták azonban kezükbe akarták ragadni a kezdeményezést, s már a kezdet-kezdetétől saját embereiket ültették be a konferencia vezetőszerveibe. Ezért a konferencia legtöbb határozatát a kompromisszum és reformizmus szelleme hatotta át.

A konferencia határozatilag kimondta az egységes szakszervezet megalakitását, amelynek élén a román szakszervezetek bukaresti főbizottsága áll. A propaganda ügyében hozott külön határozatban feladatul tüzték ki a munkássajtó fokozott terjesztését, elhatározták egy "Munkás-naptár" kiadását, rámutattak arra, hogy nemcsak román nyelven, hanem a nemzeti kisebbségek nyelvein is kell propagandát folytatni. A propaganda ügyében hozott határozat azonban csak a munkások "felvilágositó" köreiről szólt és egy szó sem volt benne arról, hogy a propagandát a munkások jelenlegi politikai és gazdasági harcával kapcsolatban kell folytatni. A konferencia határozatot hozott, hogy a România Muncitoare munkájának megjavitása érdekében a lap kritikusan ismertesse a társadalmi természetü eseményeket és állitson be állandó levelezőket az összes alsófoku szervezetben. De ugyanakkor nem tette feladatává a munkásosztály igazi megszervezését, bár a

konferencia is helyeselte a munkások sztrájkharcát és még nagyobb szervezettségre hivta fel őket.

Különösen megmutatkozott az opportunizmus hatása a konferenciának azokon a határozatain, amelyek a munkás-törvényhozás kérdéseivel és a szakszervezeteknek a politikai harchoz való viszonyával alltak kapcsolatban. A román proletáriátust csak arra hivták fel, hogy harcoljon a munkás-törvényhozás megjavitásáért. A proletáriátus politikai harcának - az illető határozat megszerkesztőinek elgondolása szerint - csak a munkás képviselők számának növelésében és minden követelésnek a parlamenten keresztüli megvalósitásában kell kifejezésre jutnia.

Annak ellenére, hogy 1906-ban a román parasztság számos komoly forradalmi akciót inditott, az opportunista vezetőség egy szóval sem emlékezett meg a parasztmozgalomról. Tagadva a parasztság forradalmiságát, el akarta azt zárni a proletáriátustól. A forradalom erőinek szétforgácsolására irányuló aknamunkát végzett az opportunista vezetőség.

A munkásmozgalom ellenségeinek nyilt tevékenysége ellenére is megmutatta a konferencia, hogy a forradalmi fellendülést semilyen opportunista megnyilvánulás nem tudja feltartóztatni. A konferencia nagy lelkesedéssel fogadta el az orosz proletáriátus forradalmi harcát üdvözlő határozatot:"A konferencia üdvözli az orosz proletáriátust hősi harcában és felhivja a román munkásokat harcuk erkölcsi és anyagi támogatására, annál is inkább, mert egyebek között az orosz cárizmus megdöntése nagy lendítő erő lett a munkásmozgalom fejlődésére Romániában és a Balkán-félszigeten.

A harcban elesett hősök emlékét tisztelve, valamint az orosz proletáriátusnak teljes és mielőbbi győzelmet kivánva a nemzetközi proletáriátussal együtt felemeljük tiltakozó szavunkat a zsidók és örmények lemészárlása ellen, amelyet a reakciós klikk azért provokál, hogy letaritse utjáról a forradalmi mozgalmat."/99/

A konferencia az opportunisták büne révén nem segitette elő a növekvő szociáldemokrata mozgalom szervezeti megerősödését. Bár megalakitották a központositptt szakszervezetet, a România Muncitoare körei továbbra is egészen 1907 őszéig nélkülözték az egységes központi vezetést. A központi szervezettség és a harcos forradalmi vezetőség hiányának káros hatása megmutatkozott a mozgalomban az elkövetkező hónapokban, de különösen az 1907. márciusi parasztfelkelés idején.

1906. augusztus 16-án a România Muncitoare kör Bukarestben szocialista kiadóvállalatot szervezett. Ennek első nagy kiadványa az "1907. évi munkásnaptár" volt: Az opportunisták és a munkásosztály ellenségei ebben "a békés és törvényes utra vonatkozó eszméket" hirdették.

Azonban a nép ellenségeinek ideológiai diverziója ellenére helyet kapott a Munkásnaptárban az élenjáró román munkások hangja is, kikben már kezdett tudatossá válni, hogy politikai feladatuk egy proletárpárt létrehozása. Kisérletet tettek arra is, hogy felvessék a parasztok felvilágositásának kérdését is. Az 1906. szeptemberében Bukarestben összeült társadalomtudományi kongresszus anya-

99/ A munkásmozgalom első konferenciájának határozatai, 1906. aug. 13.

/Documente din mişcarea muncitorească, 349.l./

gára épitett "Boldog ország" c. cikkben bemutatták, hogy milyen szörnyü embertelen körülmények között él és dolgozik a román paraszt és azt a helyes következtetést vonták le, hogy " a parasztok felszabadulását csak a parasztság maga valósithatja meg, mégpedig csak testvéreivel, a városi munkásokkal vállvetve."/100/

Az élenjáró román proletárok hangja, mely az 1907. évi munkásnaptárban az opportunisták hangja mellett megszólalt, megmutatta, hogy a munkásmozgalom tovább terebélyesedik és erősödik.

1906. november 1-én az országban már 50 szakszervezet és 7 szociáldemokrata kör müködött /Bukarestben, Iaşiban, Galaţi-ban. Brailában, Ploeştiben, Buzaŭban és Pascaniban. /A körök a România Muncitoare elnevezést vették fel./101/. A szakszervezetek és szociáldemokrata szervezetek konferenciája utáni 3 hónap alatt a szakszervezetek száma 36-ról 50-re nőtt. Augusztusban sikerrel zárult a pascani cipőipari munkások sztrájkja és Buzaŭban megalakitották a România Muncitoare uj csoportját./102/ Szeptember 3.-án a România Muncitoare lap uj, nagyobb alakban, nyolc oldalon jelent meg /103/

Ebben az időben nagy lendülettel fejlődött tovább a pártpostának, a munkássajtónak és fegyvereknek a román-orosz határon keresztül való továbbitására az orosz szociáldemokratákkal korábban kiépitett kapcsolat. Ennek a kapcsolatnak a kiterjesztésében nagy szerepet játszottak a Potyomkin tengerészei. 1906. novemberében két matróz átment a határon és megérkezett Sevastopolba, ahol kapcsolatot teremtettek a helyi szociáldemokrata szervezettel./104/ A rajtuk keresztül szervezték meg az illegális irodalom és fegyverek szállitását Oroszországba és rajtuk keresztül juttatták el a Romániában az orosz forradalmi mozgalom megsegitésére gyüjtött pénzösszegeket. /105/

A Tulceaban élő matrózok is megszervezték az illegális irodalom, fegyverek és orosz politikai emigránsok átjuttatását a határon. /106/

Ugyanakkor Romániában nagymértékben fokozódott a sztrájkmozgalom. Szeptemberben indult egy sztrájk Ploeştiben/107/, októberben pedig eredményes sztrájkot folytattak a "Carol Göbl" bukaresti nyomda munkásai / ennek a nyomdának a munkásai nyomták 1905. nyarán a Potyomkin matrózaihoz intézett röplapot/. Sztrájkoltak a munkások a iaşii pékségekben is./108/.

1906 végét, 1907 elejét elsősorban a korporációs törvény eltörléséért és a szakszervezetek szabad fejlődéséért inditott mozgalom ujabb fellendülése jellemzi.

Novemberben a Romania Muncitoare és a szakszervezetek főbizottsága külön felhivást intézett a munkásokhoz. December 3-án nagy-

---

100/Calendarul muncei pe anul 1907., 96.1.
101/ Lásd, Uo. 128. 1.
102/ Lásd, Uo. 23.1.
103/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1914. 21.1.
104/ CGLA, 1019 f. 1. op. 24-a f.
105/ AMR, D7-2D f. 12.335/55 sz., 18.165/17.sz., 12.335/53 sz.
106/ Uo. CGLA, 1207 f. 8.sz. 3.1.
107/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1905, 25.1.
108/ Lásd, Calendarul muncei pe anul 1914. 23.1.

gyülést tartottak Bukarestben, Iaşiban, Constanţában, Galaţiban és Brailában. Bukarestben 4000 munkás tüntetett, követelve, hogy a kormány törölje el a korporációkat. Nagygyülések és tüntetések voltak januárban is. /Január 12-én Brailában, 13-án Galaţiban, 14-én Iaşiban, stb./ Január 21-én a 2. bukaresti nagygyülésen Ploeşti, Bacău, Buzau, Galaţi, Constanta, Câmpina és Braila munkásainak küldöttei is résztvettek./109/

A romániai forradalmi mozgalom fellendülésének kiértékelésénél szemba kell venni a parasztmozgalom fokozódását is, mert csak igy tudjuk alaposan elemezni azt a hatást, amelyet az első orosz forradalom Romániára gyakorolt, csak igy tudjuk megállapitani a mozgalom forrásait, melynek kulminációs pontja az 1907. márciusában lezajlott parasztfelkelés volt. Különösen nagy hatást gyakorolt a román parasztságra Oroszország délnyugati körzeteiben és különösen a besszarábiai kormányzóságban folyó agrármozgalom.

A besszarábiai parasztmozgalom nagy lendülete és a Romániában megindulo paraszti akciók erősen nyugtalanitották a román kormányt. A titkosrendőrség fokozta az Oroszországgal határos körzetek ellenőrzését, nehogy egyetlen politikai emigráns is átszökjék Oroszországból.

Mind szorosabb kapcsolat alakult ki a román és az orosz titkos rendőrség között. Igy pl.a Prut mentén állomásozó román határrendőrséget azonnal értesitették mikor G.I. Kotovszkij 1906. augusztus 31-én a kisinyovi börtönből megszökött. A titkosrendőrség ügynökei azt az utasitást kapták, hogy azonnal tartóztassák le, amint feltünik Galaţiban./110/

Különösen nagy ijedtséget és pánikot keltett a romániai földesurak között az a hir, hogy Besszarábiában a parasztfelkelések alkalmával a parasztok elfoglalták a földeket./111/.

Hogy milyen nagy hatást gyakorolt az orosz forradalom a román parasztságra, ezt mutatják az 1906. évi mozgalmak és az 1907. évi felkelés.

Az 1948-49-ben Romániában az 1907 évi felkelésről kiadott dokumentumok még nem tárják fel teljesen a román történet ezen érdekes fejezetét./112/ Napjainkig mindössze néhány általános jellegü munka jelent meg az 1905-6-os mozgalmakról, tehát ezek még nem kimeritőek. Sajnos nem szerepelnek a kiadványok a prefektusoknak ezekben az években a belügyminiszterhez intézett jelentései, pedig a többtizezernyi dokumentumban, amelyeket M. Roller a kiadványhoz irt előszavában megemlit és amelyek a kiadványból kimaradtak, nyilván sok adat szólhat az 1905-6-ban a romániai falvakban folyó forradalmi mozgalmakról. De már a jelenleg rendelkezésünkre álló anyag is lehetővé teszi, hogy ezt a kérdést szilárd dokumentációs alapra állitsuk. De nézzük csak az eseményeket!

109/ Documente din mişcarea muncitoreascâ, 352.l.
110/ Lásd, V. Smerling, Kotovszkij, Kisinyov. 1950. 41.l.
111/ Lásd, C. Stere, Uraganul, Bucureşti, 1930. 204-205.l.
112/ Lásd Răscoala ţăranilor din 1907. Bucuresti. 1948-1949. I-III. köt.

1906. február elején Dorohoi megyében parasztfelkelések zajlottak le, melyek során a parasztok földet követeltek. Ugyanezen év májusában ebben a megyében ujból fellángolnak a parasztfelkelések. Ez alkalommal a mozgolódás átterjed a szomszédmegyékre is./113/. Ugyanebben az időben a mezőgazdasági munkások sztrájkolnak. Iacomița és Buzău járásokban.

A városi és falusi sztrájkmozgalom időrendje mutatja, hogy ebben az időszakban a parasztmozgalomra nagy hatást gyakorolt a városi sztrájkmozgalom fokozódása, amelyről már fentebb részletesen szóltunk. Ez az általános forradalmi fellendülés visszatükröződik a Stiuben, Vlasinești, Avrameni és Sârb /Dorohoi megye/ falvakban 1906. juniusában lezajlott parasztfelkelésekben.

A dorohoi-i járás parasztjai ekéikkel erőszakkal behatoltak a Szt. Spiridion templom sárbi birtokára. A birtokot Fischer Kálmán bérelte. Az akció eredménye az lett, hogy a bérlő kénytelen volt 600 falce /860 hektár/ földet átengedni nekik. De a parasztok ezzel nem elégedtek meg, hanem még 237 falce /340 hektár/ földet elfoglaltak./114/. Amint a kiadott forrásanyag mutatja, Olt megyében a parasztok között a földfoglalásért inditott agitáció nem szünt meg az 1899-1900-as felkelések után sem, hanem tovább folytatódott 1901-1905 között./115/. Ezt megerősiti Romanați megye tanfelügyelője is, aki jelentésében több mint 20 közös földet sorol fel a magyében /116/. A Romanați megyében folyó agitációról emlités történik a prefekturához intézett jelentésekben 1906 végén és 1907 elején is./117/ 1906 őszén Serbănești-ben /Olt megye/ fokozódott a bérlők elleni agitáció. amint erről a források is megemlékezeznek./118/

Különösen erősen reagáltak a parasztok a helyi adók felemelésére. A sulyos adók következtében számos parasztfelkelés tört ki Râmnicul-Sărat, Buzău, Vâlcea, Gorj és más megyékben még 1907 február előtt./119/

1906 december 31-én parasztgyülések törtek ki Hudești-Mare községben /Dorohoi megye/. A parasztok földet követeltek. Ezt a követelésüket a parasztok a belügyminiszterhez intézték./120/.

1907 január közepén Botoșani megyében a parasztok között agitáció indult a földbérlők földjének elfoglalásáért./121/ Január 31.-én mozgolódás támadt a parasztok között Horodiștea községben /Dorohoi megye/. A parasztok földosztást követeltek. A források megemlékeznek arról, hogy január végén agitáció bontakozott ki a földbirtokosok földjének elfoglalásáért Teleorman megyében./122/. Hozhatnánk még számos hasonló példát.

Még ez a rövid felsorolás is világosan megmutatja 1906 végén, 1907 elején a parasztmozgalom fokozódását. A földosztás követelése egyre erőteljesebbé és egyre elterjedtebbé válik.

113/ Lásd, Uo. I.k. 75, 78-79.l.
114/ Lásd, Uo. 76.l.
115/ Lásd, Uo. II.k. 393.l.
116/ Lásd, Uo. 467.l.
117/ Lásd, Uo. 478-479.l.
118/ Lásd, Uo. 391.l.
119/ Lásd, Románia története, M. 1950. 398.l.
120/ Lásd, Răscoala țăranilor din 1907. I.k. 76.l.
121/ Lásd, Die Zeit, 1907. március 27.
122/ Lásd, Răscoala țăranilor din 1907. I.k. 76.l.; II.k. 345.l.

Ezek voltak azok az uralkodó osztály számára nyugtalanitó körülmények, amelyekre Take Ionescu esküdt reakciós gondolt, amikor 1907 januárjában Berlinben Bülow kancellárral folytatott beszélgetés alkalmával 1907 tavaszára nagy parasztfelkeléseket jósolt. /123/ És ez nemcsak "előérzet" volt, mert a mozgolódás már megkezdődött. A forrongás mind több megyére terjedt át és az egész országot megrázkódtatással fenyegette.

Amikor a parasztẗomegek közötti, 1906 végei, 1907 elejei fokozódó forradalmi hangulatról beszélünk, hangsulyoznunk kell, hogy ezzel a folyamattal egyetemben kiéleződött az országban az általános politikai helyzet. 1906 végén és 1907 elején ujabb tömegmegmozdulások történtek a munkások részéről.

Fokozódott a harc a szétbomlóban lévő korporációk ellen. Ezzel a harccal kapcsolatban számos gyülést tartottak 1907 január elején./124/ A szakszervezeti főbizottság januárban nagygyülést rendezett Bukarestben a korporációs törvény eltörlésére./125/ A gyülésen s az azt követő tüntetésen több mint tizezer munkás vett részt./126/

Fokozódott a munkássajtó aktivitása is. 1907januárjában a România Muncitoare példányszáma 4.500-ra nőtt. Február 1-én jelent meg a "Felszabadulás" munkás-hetilap első száma. "Harcolni fogunk a burzsoázia hatalma alóli felszabadulásért!"/127/ - igy szólt a vezércikk.

A sztrájkmozgalom fokozódása az országban elősegitette a munkásosztály összeforrását, szervezettségének megerősödését. Mikor 1907 január elején a nagy fagyok miatt a câmpinai munkások fele megtagadta a munkát a furótornyoknál, s az üzemvezetőség azzal fenyegette a munkásokat, hogy elbocsátja azokat, akik nem jelennek meg munkára, a munkások azt válaszolták, hogy akkor sztrájkba lépnek./128/

Januárban a bukaresti munkások bojkottot hirdettek a burzsoá lapok ellen és ezt sikerrel be is tartották. Ennek a mozgalomnak széleskörü visszhangja volt nemcsak az országban, hanem külföldön is. A bolgár tesznyákok /szoros-szocialisták/ lapja, a "Rabotnicseszki Vesztnik" nemzetközi szolidaritáskampányt hirdetett a román elvtársakkal./129/

A munkástömegek forradalmi hangulatának fellendülését különösen szembeszökően tanusitják azon események, amelyek Câmpinában 1907-ben Liszaknak, a Potyomkin egyik tengerészének temetése alkalmával lezajlottak.

Január 12-én a Steaua Română rt. 105.sz. olajkutjánál elektromotorok felszerelésénél egy motor szétroncsolta Liszak kezét. Li-

123/ Lásd, D. Iancovici, Take Ionescu, Paris, 1919. 34.l.
124/ Lásd, Documente din mişcaera muncitorească. 353-354.l.
125/ Lásd, Rapports, II.k. 137.l.
126/ Lásd, Le mouvement socialiste, Paris, 1907. V.k. 186.sz. 432.l.
127/ Lásd, Documente din mişcarea muncitorească. 355.l.
128/ CGLA, 1019 f. 2.op. 87.sz.
129/ Lásd, Rabotnicseszki Vesztnik, 1907. január 19.

ások 14-én meghalt a kórházban../130/. "Liszak elvtárs haláláról a szakszervezet széleskörben értesitette Câmpina munkásait. A vállalat vezetőségét hibáztatta, hogy nem tett semmiféle intézkedést a munkabiztonság érdekében. A szakszervezet magára vállalta, hogy disztemetést rendez Liszeknak. Ezt a napot munkaszüneti napnak nyilvánitották és Câmpina összes dolgozóit egynapos sztrájkra hivták fel. A temetésre meghivták Câmpina minden munkását és a Potyomkin más városokban élő tengerészeinek küldöttségeit is." /131/

Liszev és Szpinov engedélyt kértek a város prefektusától, hogy Liszakot "orosz szokás szerint" temethessék el. A mit sem sejtő prefektus megadta az engedélyt. A temetés alkalmával nagy tüntetést rendeztek. Mindenki mellére tüzött vörös szalaggal vonult ki. Amikor a holttestet kihozták a halottasházból, a Potyomkin matrózai elénekelték "A zsarnokság dőzsölt és ülte torát" kezdetü munkásgyászindulót. Utána a román munkások az Internationálét énekelték. A temetőben nagygyülést tartottak,melyen mind a Potyomkin matrózai, mind román munkások felszólaltak. A temetőben a tömeg nem oszlott szét, hanem forradalmi dalokat énekelve ahhoz a házhoz vonult, amelyben a Potyomkin matrózai laktak." Itt az egyik elvtárs nagy beszédet tartott arról, hogy a burzsoázia gunyt üz a munkásosztályból, és hogy minden országban milyen hallatlanul kizsákmányolják a dolgozókat. Felhivta Câmpina munkásait, hogy vegyenek részt a forradalmi harcban. Csak ezután oszlottak szét a tüntetők az Internationálé éneklése közben."/132/

A fölocsudott rendőrség bosszuért lihegett. A Potyomkin matrózait öt napig letartóztatásban tartották. Rövid idő mulva felszámolták a szakszervezetet, az iratokat és az irodalmat elkobozták. Megkezdődtek a tömeges letartóztatások. A szakszervezet müködését betiltották. Ennek ellenére a szakszervezet illegálisan 1907 márciusáig müködött./133/

Liszak temetéséről és a câmpinai tüntetésről külön agitációs brosurát adtak ki és azt terjesztették a munkások között./134/

A román proletáriátus szervezettségének fokozódásáról a kapitalista kizsákmányolás elleni harcban tanuskodnak az 1907 február közepén Constantában lezajlott események. Február 18-án Constantában a szinház helyiségében tartották a helyi szakszervezetek konferenciájukat. Megvitatták azt a kérdést, hogy erősiteni kell az osztályharc elve alapján a harcot a korporációk ellen. A konferenciáról tudomást szerzett a rendőrség is és Bukarestből kapott utasitások értelmében az ülés idején egy feketeszázas banda - élén a helyi korporációk vezetőjével - betört a terembe. Revolverrel lövöldözve rontottak rá az összegyültekre./135/ A konferenciát szétzavarták. Mindez a rendőrség tudtával történt. Következő vasárnap Románia minden nagyvárosában tömeggyüléseket tartottak a constantai provokáció és a korporáció elleni tiltakozásul. /136/

A román munkások felháborodással bélyegezték meg ezt a rendőrségi provokációt. Az ország minden részéből érkeztek a haragos, tilta-

130/ AMR, D7-2D f. 5138/12-21. 18189/15.sz.
131/ I. Liczev, id.m. 131.l.
132/ Uo. 133.l.
133/ Lásd: Uo.
134/ AMR D7-2D f. 5133/12/28-b.
135/ Lásd, Rabotnicseszki Vesztnik, 1907. február 27.
136/ Lásd, Rapports, II.k. 137.l.

kozó sürgönyök és levelek Constanţába./137/

A constanţai provokáció elleni bukaresti tiltakozó gyülésen megjelent a titkosrendőrség főnöke, Muruzi herceg is. Kijelentette, hogy a rendőrség nem akadályozta meg a támadást, mert hiven követte a gyülekezési szabadság elvét és a munkásoknak maguknak kellett volna elbánniok a gyülevész társasággal. Ez az arcátlan kijelentés általános felháborodást váltott ki az összegyültekből. A román munkásosztály tiltakozása olyan viharos volt, hogy a kormány kénytelen volt vizsgálatot elrendelni a constanţai események ügyében. A constanţai szakszervezeti konferencia másodszor is összeült és ezalkalommal a provokátorok nem merték megszakitani a konferencia munkáját./138/

A romániai sztrájkmozgalom fejlődésére az általunk vizsgált időszakban nemcsak a mozgalom tömegbázisának szisztematikus kiterjedése és a munkások politikai aktivitásának fokozódása jellemző, hanem az is, hogy 1906 derekától az állami hivatalnokok is résztvettek benne. Ez azt tanusitotta, hogy megrendült az állami intézmények tekintélye a dolgozó tömegek szemében és hogy olyan esetek, mint a februári constanţai provokáció, még csak elmélyitették ezt a folyamatot.

A földfoglalásért inditott agitáció falun, az aktiv paraszti akciók, és a helyi hatósági intézkedések teljesitésének megtagadása meggyorsitották az ország politikai válságát.

A burzsoá földesuri felsőréteg kiutat keresett a kiéleződő helyzetből, de nem talált. Az uralkodókörökben folytatódott a harc a liberálisok és konzervativok között a hatalomért, azért, hogy ki legyen az első, aki a népet kirabolja.

Csak olajat öntött a tüzre az a harc, amelyet 1907. telén és tavaszán a konzervativok és liberálisok a külkereskedelmi szerződések megkötése körül vivtak. Ezzel kapcsolatban ugy egyik mint masik igen igyekezett kormányra kerülni. A külföldi tőke ösztönzésére készek voltak bármi áron is megdönteni egymást. Ebben a forró légkörben gyujtólángként hatottak az orosz dumában a földkérdésről elhangzott forradalmi beszédek. "A bolsevikok azért mentek a dumába... hogy a dumát szószékül használják fel a forradalom érdekében."/139/

Mind a román sajtó, mind a többi országok burzsoá sajtójának beismerései arról tanuskodnak, hogy a bolsevikok felszólalásai a dumában a forradalmi agitációt szolgálták Oroszország határain kivül is. A parasztok részére való földosztás jelszava a földért harcakelt román faluban is széleskörü visszhangot keltett. /140/

A román kormány provokációkhoz, megtorló intézkedésekhez folyamodott, de mármem volt képes a politikai válságot megakadályozni. Az ujságokban a következő cimek tarkállottak:"Kormányválság", "A konzervativok egyesülése", "Kormanyváltozás várható"./141/

137/Lásd, Rabitnicseszki Vesztnik, 1907. február 27.

138/ Lásd, Uo. 1907. márc. 6. 4.l.

139/ A SzK/b/P története, 110.l.

140/ Lásd pl. C Stere, Uraganul 204-205.l. - P. Mihailovici, Tiparituri române în Basarabia, Bucuresti, 1930 - lásd: Kievljanyin, 1907. márc. 11. 70.sz.

141/ Lásd, C. Stere id.m. 257.m.

"Ennek a mindenféle fajzatból álló oligarchiának bizantinista despotizmusa nem tűrhető tovább"/142/ - hirdette "Az 1907-es év" c. brosurájában I. Taraglie haladó román iró.

- . -

Milyen lett 1907 elejére Románia történeti fejlődésének politikai eredménye? Románia uralkodó osztályai érezték és beismerték, hogy uralmukat nem tarthatják fenn változatlan formában, beismerték az uralkodóosztályok politikájának válságát. Ez a válság kiélezte az ellentéteket az uralkodó kisebbség kebelében, rést ütött rajta, melyen áttört az elnyomott osztályok elégedetlensége és felháborodása. A románmunkásosztály és dolgozó parasztság nem akart már a régi módon élni. A dolgozó tömegek nyomora és inséges tengődése Romániában krónikus jelenség volt. A 20. század elején az elnyomott osztályok szegénysége és nyomora még a szokottnál is sulyosabb lett.

Az első orosz forradalom felrázta a román nép széles tömegeit, forradalmi példát mutatott nekik és soraik szervezésére, elnyomóik elleni harcra buzditotta őket.

Az első orosz forradalom éveiben Romániában jelentősen fokozódik a tömegek aktivitása, már nem engedik magukat büntetlenül kiraboln i. A roman királyság állami intézményei, burzsoá földesuri pártjai, az elavult politikai rendszert megtestesitő korrupt politikusai elvesztik erkölcsi és politikai tekintélyüket a széles tömegek szemében. Még fokozza az uralkodóosztályok iránti bizalmatlanságot az imperialista külpolitika érdekében kifejtett propaganda.

A forradalmi fellendülés első szakasza az 1905. januári politikai tüntetésekkel kezdődött, melyeknek az volt az eredményük, hogy a munkásosztály az első román szakszervezetekbe tömörült. A román munkásszervezetek növekedésével fokozódik a Potyomkin hadihajó orosz tengerészeinek nyujtott segélykampány, erősödik a sztrájkharc.

A forradalmi fellendülés második szakasza az 1906. januári tüntetések hullámával indul meg, az első orosz forradalom iránti szolidaritás jegyében. Megváltozik a román proletáriátus harcának jellege. 1906-ban a sztrájkharc tömegharccá válik és mindinkább politikai árnyalatot nyer. Növekednek a munkásszervezetek. Országos viszonylatban tömörülnek a szakszervezetek. 1906. végén, 1907 elején a román proletáriátus széleskörü harcot indit a munkásellenes törvények ellen. Bekapcsolódik a harcba a parasztság is, a passziv ellenállásról áttér az aktiv forradalmi akciókra.

1907 év elejére a román valóság objektiv feltételei az országban általános politikai válságot váltottak ki. A román munkásosztály azonban még nem volt képes olyan erős forradalmi tömegakcióra, hogy megdöntse a földbirtokosok és a burzsoázia kormányát.

Románia politikai fejlődésének főeredménye az volt, hogy 1907 tavaszára létrejött a forradalmi helyzet. 1907. februárjában Románia rendkivül éles osztályharcok küszöbén állt.

- . -

142/ I. Caragiale, 1907 din primăvara până'n toamna. 1907. 17.1.

A román munkásosztály felszabaditó harcának közvetlen hatása révén, az első orosz forradalom erőteljes hatása következtében a román parasztság harcba kezd a földért, a földesurak és földbérlők ellen.

1907 február végén ösztönös harcra kel Moldva parasztsága és a "Földet követelünk! jelszótól visszhangzanak a földesurak birtokai. A kormány mozgósitást rendel el, de a tartalékosok kezdenek átállni a felkelt parasztok oldalára.

A munkások - mint pl. a pascani vasutasok, a galati kikötőmunkások a felkelők oldalára állnak. A felkelés átcsap Havasalföldre is. A parasztok ösztönösen sokezerfőnyi csapatokba tömörülnek és az ország nagy központjai felé vonulnak, hogy megostromolják azokat.

A burzsoá földesuri diktatura bukásától félve, a liberálisok és konzervatívok harci szövetséget kötnek, hogy könnyebben el tudják fojtani a felkelést. Ezt megkönnyitik számukra a munkásmozgalom vezetőségébe befurakodott árulók.

A szocialistakörök opportunista vezetősége nem helyeselte a felkelt parasztokat támogatni akaró egyes munkáscsoportok kezdeményezését, elitélte a parasztok akcióit és ellenezte a kormánycsapatokkal való fegyveres összeütközést.

A forradalmi munkások azonban Stefan Gheorghiuval az élükön "támogatták a parasztok igazságos harcát, röplapokat nyomtattak és terjesztettek, tiltakozó tüntetéseket szerveztek a felkelt parasztok letartóztatása és agyonlövetése ellen."/143/

A felkelés átterjedt az egész országra. Az uralkodó osztályok készek voltak arra, hogy megnyissák a határokat külföldi büntetőosztagok előtt. A nyugati hatalmak sürgősen készülődtek a romániai fegyveres intervencióra. Az angol-amerikai monopoliumok követelték a román kormánytól, hogy bármely eszközzel zuzza szét a felkelést.

Károly kormánya parancsot adott a tüzérség bevetésére a felkelők ellen. Többtucatnyi falut eltöröltek a földszinéről, több mint 11 ezer parasztot gyilkoltak meg a véres leszámolás idején.

A felkelés vereséget szenvedett, mert a román parasztság nem volt megszervezve, nem volt vezetője, ösztönösen szállt sikra. Azért szenvedett vereséget, mert nem valósitották meg a munkásosztály és a parasztság szövetségét, a munkásosztály sem volt eléggé megszervezve és nem volt marxista pártja.

A felkelés megmutatta az országban lévő osztályellentétek növekedését, a román parasztság harckészségét, megmutatta a szociálistakörök opportunista vezetősége állásfoglalásának hamis voltát, a munkás-parasztszövetség létrehozásának lehetőségét és ismét felvetette a munkásosztály marxista pártja létrehozásának szükségességét.

143/ Gh. Gheorghiu-Dej, A Párt harca 30 éven át Lenin-Sztálin zászlaja alatt. 11. lap.

Az első orosz forradalom és a Romániában 1905-1906-ban lefolyt forradalmi harcok, valamint az 1907-es parasztfelkelés tapasztalata megmutatta a román munkásoknak és parasztoknak, hogy következetesen harcolniok kell a munkásosztály és a parasztság megszervezéséért, a munkás-parasztszövetségért, a proletáriátus marxista pártjának létrehozásáért és e párt vezetése alatt a forradalmi harc megszervezéséért.

A román munkásosztály és a dolgozó parasztság áldozatai a tőke igája alóli felszabadulásért vivott harcban nem voltak hiábavalók. Az oroszországi Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása nyomán Romániában ujabb nagy fellendülés szakaszába lép a forradalmi mozgalom. Megalakitják a Román Kommunista Pártot, melynek vezetése alatt a munkásosztály önfeláldozó harcot viv a kizsákmányoló, burzsoá földesuri rendszer felszámolásáért. Miután a szovjet hadsereg Romániát felszabaditotta, ezt a harcot siker koronázta. Románia dolgozó tömegei megdöntötték a kapitalisták és a földesurak uralmát, s a hatalmas Szovjetunió önzetlen testvéri segitségével sikeresen épitik országukban a szocialista társadalmat.

A romániai forradalmi mozgalom fellendülésének története az első orosz forradalom éveiben a román nép dicső forradalmi hagyományairól és az első orosz forradalom nagy nemzetközi jelentőségéről tanuskodik.

- . -

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 5. számában.

TUROK V.M.:

Az osztrák munkásmozgalom fellendülése a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása alatt. /Az 1918 évi januári sztrájk/.

В.М.Турок: Под;ем австрийского рабочего движения под влиянием Великой Октябрьской социалистической революции.

1917. november 7-e után az ausztriai események éppugy, mint az emberiség egész története a Szocialista Forradalom oroszországi győzelmének mélyreható hatása alatt állottak.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom tizéves évfordulójára irt munkájában Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy "... az Októberi Forradalom győzelme gyökeres fordulatot jelent az emberiség történetében, gyökeres fordulatot a világkapitalizmus történelmi sorsában, gyökeres fordulatot a világproletáriátus szabadságmozgalmában, gyökeres fordulatot az egész világ kizsákmányolt tömegeinek harci módszereiben, szervezeti formáiban, mindennapi életében és hagyományaiban, kulturájában és ideológiájában."/1/

Hatalmas jelentőségüek voltak a Szovjet kormány első intézkedései. Az imperialista háboru kellős közepén a Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusa azzal a felhivással fordult valamennyi harcoló ország népéhez, hogy haladéktalanul kössék meg a békét annexió és hadikárpótlás nélkül. A világ népei meghallották Lenin felhivását, aki a kongresszus 1917 november 8-i ülésén kihirdette a békéről szóló dekrétumot.

Lenin és Sztálin felhivása széles visszhangra talált a harcoló országok népei körében. Aktivan törekedtek az imperialista háboru befejezésére és a haladéktalan békekötésre. A dolgozók tömeges forradalmi fellépésekkel álltak ki az annexió és hadikárpótlás nélküli béke mellett, az éhinség és a reakció ellen, az imperialista kormányok megdöntéséért. Az osztrák munkásokra a békéről szóló dekrétum igen nagy hatást gyakorolt.

Ausztriában aktivizálódtak a dolgozóknak azok a csoportjai, amelyek megértették a szociáldemokrata vezérek árulása elleni harc szükségességét.

Szintn a háboru kezdete óta voltak u.n. "baloldali radikális szociáldemokrata" csoportok Ausztriában. A. Schönau tanubizonysága szerint "a baloldali radikálisok egy kis csoportja a háboru alatt eléggé tevékeny agitációt folytatott, különösen a szocialista ifjuság körében és befolyása alá vont néhány ifjuságí csoportot." Azonban, mint A. Schönau igen helyesen megállapitotta, "ez nem bolsevik csoport volt"./2/

1/ Lenin-Sztálin: Az Októberi Forradalomról. Bp. 1949. 269-270.l.

2/ A. Schönau: Ausztria kommunista pártjának utja. Cikk a "Kommunista Internacionálé" c. folyóirat 1934. feb.20-i 6.számában 45.l. Schönau álnéven Oszkár Grossmann irt - az Osztrák Kommunista Párt Központi Bizottsága 12 tagjának egyike, aki meghalt az osztrák kommunistáknak a német fasizmus ellen folytatott hősi harca idején. "A hóhérok kezében ugy halt meg, mint hős, mint kommunista, mint Ausztria szabadságának harcosa. Élete példakép marad az osztrák ifjuság számára",- irta az Osztrák

A baloldali radikálisok hibás nézetei számos igen fontos kérdésben, nagyszámu ideológiai gyengéik és tévedéseik, a baloldali radikális csoportok tarka politikai összetétele, a politikai helyzet és az osztrák proletáriátus legközelebbi feladatainak pontatlan értékelése - mindez rányomta bélyegét a baloldali radikálisok minden tevékenységére.

Szervezetileg a baloldali radikálisok a szociáldemokrácia alkotórészei voltak. Ideológiailag tulnyomó többségük ebben az időpontban még félig mensevik volt. Az osztrák baloldali radikálisok ideológiai és szervezeti szempontból még gyengébbek voltak, mint a német baloldaliak. Teljes mértékben áll rájuk Sztálin elvtárs következő utalása:"... a nyugati baloldali szociáldemokraták nem voltak eléggé érettek arra, hogy az orosz bolsevikok nyomdokaiban haladjanak."/3/

A háborus törvények alapján folyó kegyetlen rendőri üldözések, valamint a szociáldemokrata vezetőség rendszabályai a baloldali elemek ellen, a baloldali radikálisok szervezeti és politikai gyengesége segitette a reakciót, hogy a forradalmi csoportokat elszigetelje a forradalmi hangulatu munkások széles rétegeitől.

Ennek ellenére a baloldali radikális csoportok létezése és fejlődése az osztrák munkásmozgalom növekvő forradalmi hangulatának volt a jele. A munkásokat a baloldali radikálisoknak elsősorban nem azok a vonásai ragadták meg, amelyek a szociáldemokrata opportunistákhoz közel hozták őket, hanem a baloldali radikálisok politikai megnyilvánulásainak azok az oldalai, amelyek megkülönböztették őket a szociál-soviniszták tól. A baloldali radikálisok harca az imperialista háboru ellen és a szociál-soviniszták áruló magatartásának a leleplezése a baloldali radikálisok felé vonta a hadiüzemek sulyos munkafeltételei, s a háboru elhuzódásával egyre erősödő nélkülözés és nyomor következtében kimerült tömegek rokonszenvét.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom Oroszországban aratott győzelmének és a proletárdiktatura kikiáltásának hire hatalmas lelkesedést váltott ki Ausztriában és azt eredményezte, hogy a baloldali radikálisok politikai befolyása megnőtt és valamelyest szervezetileg is megerősödtek.

A burzsoá és szociáldemokrata sajtó által Szovjetoroszországról hiresztelt rágalmazó koholmányok megcáfolása és a munkásoknak a proletárdiktatura lényegére és a szovjethatalom intézkedéseire vonatkozó helyes tájékoztatása érdekében folytatott harcban nem csekély szerepet játszottak az Oroszországból

Kommunista Párt Központi Bizottsága abban az emlékkönyvben, amelyet az Ausztria szabadságáért és függetlenségéért a német fasizmus ellen folyó harc során elpusztult kommunistáknak szenteltek.
/Unsterbliche Opfer. Wien. 1945. 32.l./

3/Sztálin müvei, 13.k. 93.l.

visszatért osztrák hadifoglyok. Erről tanuskodnak a kortársak feljegyzései./4/

Erről tanuskodtak a rendőrség rendszabályai is. A rendőrség 1917 végén és 1918 elején rendszeres, titkos megfigyelés alatt tartotta az Oroszországból visszatért hadifoglyokat.

1917 november és december folyamán néhány nagy bécsi gyárban és üzemben a "baloldali radikálisok" vezetése alatt akcióbizottságok jöttek létre, amelyek a reformista szakszervezetek megkerülésével hozzáláttak a politikai sztrájk előkészitéséhez. Az akcióbizottságokon belül viharos viták folytak az eljövendő sztrájk jellegéről és a bizottságok többsége arra a következtetésre jutott, hogy a sztrájknak mindenekelőtt az imperialista háboru folytatása ellen kell irányulnia.

A baloldali radikálisok szervezetei kiépitették a kapcsolatot a csehországi forradalmi vasuti munkásokkal, és a Magyarország szlávlakta területein élő egyetemi hallgatók csoportjaival. A baloldali radikálisoknak voltak kapcsolataik a boszniai ezredek katonáival, akiket a kormány forrongások esetére vont össze Bécsben és a Catarro kikötőjében horgonyzó hadihajók matrózaival. /5/

A baloldali radikálisok egyrésze azt kivánta, hogy kezdjék meg a hatalomért folyó harcot és készitsenek elő fegyveres felkelést. 1917. decemberének utolsó napjaiban megalakult az illegális "Munkás- és Katona Tanács", melynek nemcsak a baloldali radikálisok voltak tagjai, hanem kisebb anarchoszindikalista cso-

4/ A steyri fegyvergyár egyik szociáldemokrata funkcionáriusa elmondotta, hogy amikor 1917 karácsonyán visszatért a román frontról és az oroszországi eseményekről mesélt, a fegyvergyár munkásai arról kezdtek beszélni: "Nekünk is orosz módra kell eljárnunk", "Alakitsunk munkás- és katonatanácsokat." /Oberösterreich und die Novemberrevolution 1918. Linz, 1928. 83.l./

Szovjet történészek munkáikban megmutatják a hadifoglyok befolyását Ausztria-Magyarország egyéb részeiben.

I.I. Kompanyiec igy ir Bukovináról: "Bukovina munkásai és parasztjai a társadalmi és nemzeti felszabadulásért vivott harcukban felhasználták az oroszországi hős szabadságharcosok tapasztalatát. A bukovinai forradalmi mozgalom fejlődésében jelentős szerepet játszottak az Oroszországból visszatért, valamint a Keleti fronton illetve az 1918-ban a németek és osztrákok által megszállt Ukrajnában megfordult katonák." /I.I. Kompanyiec: Bukovina a 20.század elején /1900-1918/. Beszámoló egy disszertációról. Kiev. 1949. 19.l./

V.A. Szudakov irja Galiciáról:"Az Oroszországból visszatérő hadifoglyok és repatriánsok jelentős szerepet játszottak a proletárforradalom és a szovjet hatalom eszméinek nyugaton való elterjesztésében". /V.A. Szudakov: Nyugat-Ukrajna dolgozó tömegeinek harca a kommunista szervezetek vezetése alatt a szovjet hatalom létrehozásáért 1918-1920-ban. Beszámoló egy disszertációról. M. 1951. 9-10.l./

5/ A bécsi "Rote Fahne" 1922 január 20. /A januári sztrájk 4.évfordulójával foglalkozó cikk./

portok is. A baloldali radikálisoknak homályos elképzeléseik voltak a Munkásküldöttek Tanácsának szerepéről és funkciójáról az orosz forradalomban és a Tanács neve alatt a gyakorlatban kibővitett illegális akcióbizottságot hoztak létre. Az erősen kifejezésre jutó szektáns tendenciák és az ebből következő gyenge politikai és szervezeti kapcsolat a munkástömegekkel azt eredményezte, hogy az 1918. januári sztrájk kitörése a baloldali radikálisokat váratlanul érte és ugyszólván készületlenül találta őket.

Az Ausztria-Magyarországon 1918. januárjában kitört sztrájk nagy történelmi jelentőségü eseményként került bele a munkásmozgalom történetébe. A sztrájk ragyogó példája volt annak a hatalmas befolyásnak, amelyet a Nagy Októberi Szocialista Forradalom Nyugat- és Délkelet-Európa munkásmozgalmára gyakorolt. A Szovjetek III. Összoroszországi Kongresszusán 1918. január 24-én tartott beszédében V.I. Lenin megjegyezte: "... tanui voltunk a napokban az osztrák munkások hősi harcának az imperialista rablók ellen."/6/

Ausztria-Magyarország nemzetiségeinek proletáriátusa egységes forradalmi kitörésben lépett fel az imperialista háboru-, a társadalmi és nemzetiségi elnyomás-, a Habsburg-uralom ellen. A sztrájk a legnagyobb összhangban folyt le, annak ellenére,hogy érvényben voltak még a háborus időszak terrortörvényei, és többek között az üzemek militarizálásáról szóló törvény, amely a munkásokat alárendelte az üzemi katonai parancsnok önkényének és az üzemvezetőségnek lehetőséget adott arra, hogy a munkást a legkisebb ok miatt a frontra küldjék vagy átadják a katonai törvényszéknek.

Az a tény, hogy ilyen körülmények között általános sztrájk bontakozott ki, az orosz forradalom mély hatásáról és Ausztria-Magyarország proletáriátusának fejlett osztályöntudatáról tanuskodik.

Franz Marek osztrák kommunista történész megállapitotta, hogy a januári sztrájk lehetővé tette, hogy Ausztria-Magyarország népeinek haladó rétegei egységesen lépjenek fel a közös elnyomó ellen a közös társadalmi és nemzeti felszabadulásért./7/ Az osztrák proletáriátus nem válthatta valóra ezt a lehetőséget: Nem volt forradalmi pártja, a tömegek spontán mozgalma pedig nem volt képes elvetni és leküzdeni az opportunizmus ideológiai és szervezeti befolyását. "Baloldali" frázisokkal és aljas tettekkel a szociáldemokrata vezetőknek sikerült megsegiteniök a burzsoáziát a mozgalom elnyomásában.

1918 január elején megnőtt a munkástömegek spontán felháborodása a német és osztrák-magyar imperializmus Szovjet-Oroszország elleni rablóháborujának folytatásával szemben. A munkásokat különösen az osztrák és német imperialista képviselők breszti viselkedése, valamint a szovjet kormány békejavaslataival szemben tett elvetemült és provokációs követeléseik háboritották fel. A Szociáldemokrata párt vezetőségének számolnia kellett a munkástömegek hangulatával és ezért ugy tett, mintha maga is támogatná a Szovjetoroszországgal való haladéktalan békekötés követelését. Január 13-ára a szociáldemokrata vezetőség Bécsben és Ausztria sok számos tartományi központjában tömeggyüléseket hivott össze, amelyeket képmutatóan"békegyülé-

6/Lenin müvei, 26.k. 489.l.

7/Franz Marek: Irrwege der österreichischen Geschichte. Wien, 1946. 22.l.

seknek" nevezett. Sok gyülés rendkivül viharosan folyt le; a hivatalos előadókat nem hallgatták meg, a baloldali radikálisok felszólalásait viszont lelkes helyesléssel fogadták.

1918. január 13-án este Bécsben a baloldali radikálisoknál megjelentek a wiener-neustadti és ternitzi munkások képviselői azzal a hirrel, hogy január 14-én reggel valószinüleg megkezdődik a sztrájk: A munkásokat határtalanul felháboritotta a kormányküldöttség breszti viselkedése és a tárgyalások megszakadásának a veszélye. Az utolsó csepp, amelytől kicsordult a türelem pohara, az élelmezési hatóság bejelentése volt, amely szerint január 14-től a lisztfejadagot a felére szállitják le.

Ekkor megmutatkoztak a baloldali radikálisok összes politikai gyengéi és hibái. Ahelyett, hogy kezükbe vették volna a mozgalom vezetését és megfogalmazták volna az alapvető politikai jelszavakat, azt felelték az odaérkezett munkásképviselőknek, hogy "tapasztalatuk és megfigyeléseik alapján nem garantálhatják a vidéki elvtársaknak, hogy Bécs csatlakozik a sztrájkhoz. Ezért azt tanácsolták, hogy várják meg, amig befejeződnek a bécsi fémmunkások tárgyalásai a kormánnyal; minthogy pedig a tárgyalások kétségtelenül negativ eredményre vezetnek, elkerülhetetlenül kitör a sztrájk."/8/

A wiener-neustadti munkások képviselői eredmény nélkül tértek vissza Bécsből. Ezután megkezdődött az osztrák munkások spontán sztrájkja. Hallani sem akartak semmiféle halasztásról és tárgyalásról.

A sztrájk 1918. január 14-én reggel kezdődött a wiener-neustadti Daimler motorgyár munkásainak a fellépésével./9/ Az üzem munkásai ahelyett, hogy munkához láttak volna, a városházára mentek s követelve az élelmezési hatóság által épp kihirdetett januári lisztfejadag-leszállitás visszavonását, azzal a követeléssel álltak elő, amely a januári sztrájk központi jelszavává vált: haladéktalanul meg kell kötni a békeszerződést Szovjetoroszországgal és véget kell vetni az imperialista háborunak.

Felesleges mondanunk, hogy a sztrájk a szociáldemokrata- és szak-

8/Der Januaraufstand der Österreichischen Arbeiterschaft und der Verrat der sozial-patriotischen Führer. Zürich 1918, 8-9.1.
Ezt a brosurát minden valószinüség szerint 1918 október közepén adták ki /magán a kiadványon csak az évet jelölték meg/ és mintegy a baloldali radikálisok beszámolója volt a januári sztrájk lefolyásáról.
Amikor a baloldali radikálisok beszámoltak a wiener-neustadti és ternitzi munkások képviselőinek adott válaszukról, hozzátették: "A felháborodás azonban már olyan erős volt, hogy már semmi sem tartóztathatta fel"/Uo. 9.1./

9/ A Daimler-gyár az osztrák hadiipar egyik /különösen osztrák-magyar viszonylatban/ igen nagy vállalata volt. Békeidőben az üzem mintegy 3000 munkást foglalkoztatott, a háboru éveiben viszont a hadirendelésekkel kapcsolatban a munkások száma jelentősen megnőtt.

szervezeti vezetőség akarata ellenére jött létre és bontakozott ki/10/. Amikor a sztrájk megkezdődött, a szociáldemokrata vezetők megkisérelték, hogy lokalizálják és megakadályozzák a sztrájkmozgalom elterjedését, azonban ez is lehetetlennek bizonyult: már az első órákban csatlakoztak a sztrájkhoz Wiener-Neustadt valamennyi nagy hadiüzemének /repülőgépgyár, radiátorgyár stb./ a munkásai, összegyültek a városháza előtti téren, ahol hatalmas rögtönzött gyülést tartottak. Ugyanaznap január 14-én és a következő napon a sztrájkmozgalom magávalragadta Neukirchen és Ternitz ipari körzeteit. A wellersdorfi nagy hadianyaggyár is sztrájkolt és január 15-én a legnagyobb bécsi üzemek is csatlakoztak a sztrájkhoz. Január 16-án már Bécs és a bécsi ipari körzet, Felső-Ausztria, Stájerország, Budapest, Krakkó, a Boriszlav-Drohobicsi kőolajkörzet és Ausztria-Magyarország más ipari városainak és körzeteinek ugyszólván egész ipara leállt. A sztrájk lokalizálása igy lehetetlenné vált: Wiener-Neustadt munkásainak fellépése általános sztrájkra vezetett.

A sztrájk összesen mintegy hétszázezer munkásra terjedt ki, ezek közül 120.000 bécsi,/11/, 250.000 pedig a Wiener-Neustadt ipari körzetből való./12/ Elsőnek a legnagyobb hadiüzem a bécsi "Arsenal" 15.000 munkása és a Floridsdorfban fekvő "Fiat" autógyár munkásai szüntették be a munkát./13/

A munkásosztály spontán forradalmi kitörésének erejéről tanuskodott az a körülmény, hogy sem Rennernek, sem Bauernek, sem más szociáldemokrata vezetőknek nem sikerült a sztrájkolókat gazdasági követelésekre korlátozniok és a mozgalmat - miután már létrejött - leszükiteniök.

A bécsi sztrájk egyik résztvevője emlékirataiban megemliti, hogy amikor a bécsi nagyüzemekben a sztrájk kitörése után tartott üzemi gyüléseken a Szociáldemokrata párt szónokai megkisérelték, hogy a sulypontot a kenyéradagleszállitás visszavonásának a követelésére helyezzék át, mindenütt viharos kiáltásokkal szakitották őket félbe: "Békét kötni!" Az emlékirat szerzője megállapitotta, hogy a kenyérfejadag leszállitása csak az utolsó lökést adta, ez hozta mozgásba a tömegeket, de a sztrájk igazi okai jóval mélyebben feküdtek./14/

10/ A szociáldemokrata sajtónak be kellett vallania a szociáldemokrata vezetőség tehetetlenségét és azt, hogy lehetetlen volt megakadályozni a sztrájk kitörését:"Senki sem tanácsolta a munkásoknak, hogy kezdjék meg a sztrájkot, senki sem szervezte meg, spontán erővel keletkezett, a tömegek felháborodásából, és semmiféle erő sem volt képes megakadályozni létrejöttét és elterjedését." /Arbeiter-Zeitung 1918. január 17./

11/ "Rundschau über Politik, Wirtschaft und Arbeiterbewegung" Zürich 1938. jan. 13. 62.1. Cikk a januári sztrájk 20.évfordulójára/a továbbiakban röviden "Rundschau"/.

12/ Der Januaraufstand...14.1.

13/ Uo. 11. lap.

14/ Lásd: F. Kunert visszaemlékezéseit az Osztrák Kommunista Párt központi lapjában, Österreichische Volksstimme 1950. január 15.

Az élelmezési helyzet Ausztriában 1918 januárjában borzasztó volt. Az éhségtifusz igen elterjedt betegséggé vált az osztrák ipari körzetek munkásai között. A dolgozó tömegek éhezésre voltak ítélve. 1/2 kg burgonya kiosztása a munkások számára Bécsben és Ausztria ipari központjaiban nagy eseménynek számitott. A birodalom uralkodó körei meggazdagodtak a hadsereg élelemmel való ellátásán és a legkevésbbé sem törődtek a tömegek ellátásával. A kormányapparátus, amely az ellátással foglalkozott, Ausztria-Magyarország egész államgépezetéhez hasonlóan nehézkes bürokratikus gépezet volt, amely nem volt képes biztositani az ipari központoknak élelemmel való ellátását./15/ A magyar nagybirtokosok nem voltak hajlandók a viszonylag alacsony megszabott árakon élelmet szállitani a birodalom osztrák részébe. A Lajtán inneni és tuli terület közti határ a mezőgazdasági termékek szállitása szempontjából jóval hermetikusabban volt elzárva, mint az osztrák-német határ. A főtáplálék még a hadseregben is szárított főzelék volt, aminek már csak a látásától is undorodtak. Ezekre az éhinséges évekre emlékezve Victor Bibl professzor /az egyik legreakciósabb bécsi történész/ azt irta:"Igen gyenge vigasz volt a katonai parancsnokságnak az a magyarázata, hogy a szárazfőzelékben a kukacok nem étvágygerjesztőek ugyan, ezzel szemben az egészségre nem ártalmasak."/16/

Kenyérfejadag cimén alig ehető, szétmáló, kukoricakenyeret adtak, amelyeket kanalazni kellett./17/

Az éhség és a nyomor ellenére az osztrák munkások felháborodottan utasitották el a szociáldemokrata vezetőség minden kisérletét, hogy a sztrájkolók figyelmét kizárólag az élelmezési kérdésekre összpontositsa. A munkások fellépése világosan és kifejezetten politikai jellegü volt és elsősorban az imperialista háboru ellen irányult.

A sztrájk kitörésének első hirére Renner - népszerüségére számitva - Wiener-Neustadtba sietett: ott választották be a parlamentbe. A sztrájkolók képviselőinek gyülésén Wiener-Neustadtban Renner az élelmezési hatóságot képviselő közismerten reakciós Wallersdorfer ezredessel együtt jelent meg. A szociáldemokrata sajtó a lelkesedéstől elfuló hangon közölte, hogy Renner közbenjárására az ezredest "tisztelettel" meghallgatták. Ennek ellenére a gyülés egyhangulag elvetette a kisérletet, hogy a sztrájkot tisztára gazdasági

15/ A breszt-litovszki tárgyalások alatt Czernin osztrák külügyminiszter 1918. január 16-i kelettel a következőket jegyezte fel naplójába: "Bécsből kétségbeesett segélykiáltások élelemért. Arra kérnek, hogy haladéktalanul forduljak Berlinhez segitségért, mert különben a katasztrófa elkerülhetetlen."/O.Czernin: A világháboru napjaiban. Moszkva 1923, 255-256 l. oroszul./

16/ Victor Bibl: Der Zerfall Österreichs. II. Wien 1924, 540.l.

17/ Az 1918 januári sztrájk egyik résztvevőjének a visszaemlékezései szerint Steyrben /felsőausztriai ipari város, amelyben az 1914-1918-as háboru alatt a 30.000 lakosból 16.500 a hadianyaggyárban dolgozott/ már 1917 végén "a helyzet borzasztó volt, a teljesen apródarabokra máló kukoricakenyeret lapátokkal szedték össze."A munkaidő a hadianyaggyárban 12 óra volt. Az üzem egy katonai parancsnok alá volt rendelve, aki rendelkezett a vállalattal és megállapitotta a belső rendszabályokat./Österreich und die Novemberrevolution 1918. Für seine Landsleute zusammengestellt von einem Oberösterreicher. Linz 1928, 83.l.

követelésekre korlátozzák. A wiener-neustadti "Munkásotthonnak" zsufolásig megtelt nagyterme ezen a napon szokatlan látványt nyujtott: nem szociáldemokrata hivatalnokok szólaltak fel, ahogy ez a szociáldemokrata gyüléseken szokásos volt, hanem munkások. "Valahányszor csak felemlitették az oroszországi eseményeket, viharos helyeslés volt a válasz. A szociáldemokrata vezetők tehetetlenek voltak ezzel a harci akarattal szemben."/18/ Mit sem segitettek Wallersdorfer igéretei, hogy a sztrájk beszüntetése esetén Wiener-Neustadt munkásainak egy vagon sajtot, siritett tejet és egyéb javakat küld. "Renner beszéde alatt a tiltakozások és felkiáltások vihara tört ki, hogy nem az élelmezésről van szó, hanem a béke kiharcolásáról. Renner rendkivül csüggedten tért vissza Bécsbe."/19/

Ebben a helyzetben a reakció a kegyetlen terrorhoz és a forradalmi munkások rendőri üldözéséhez folyamodott, de ugyanakkor nagy reményeket fűzött a szociáldemokrata vezetőkhöz./20/

Mihelyt kiderült, hogy lehetetlen a sztrájkot beszüntetni vagy legalább is megakadályozni elterjedését Alsóausztriából a többi tartományba, a szociáldemokrata vezetőség elhatározta, hogy "szentesiti" a sztrájkot azért, hogy megtartsa szervezeti és politikai befolyását a sztrájkoló munkások felett és megkisérelje megfosztani a sztrájkot politikai jellegétől, főleg pedig hogy mindenképen megakadályozza a sztrájknak általában a burzsoá-feudális állam ellen irányuló harcá való átnövését. A sztrájk harmadik napján, amikor a bécsi munkások már csatlakoztak Wiener-Neustadt sztrájkoló üzemeihez, a Szociáldemokrata Párt vezetősége az osztrák parlament szociáldemokrata képviselőinek klubjával együtt "kiáltványt" bocsátott ki, amelyben "harcba"hivja a munkásokat./21/ Otto Bauer, aki 1923-ban meghamisitotta az ausztriai forradalom évének, az 1918. évnek történetét akarata ellenére fellebbentette a fátylat a szociáldemokrata vezetők szándékairól, amikor igy irt: "A sztrájk e nélkül a kiáltvány nélkül is magával ragadta volna a bécsi üzemeket. De a kiátvány egyesitette az egész mozgalmat."/22/

A sztrájkolók ellen igen hamar létrejött a hatóságok és a szociáldemokrata vezetők szilárd blokkja. Azonnal nem alkalmazhattak nyilt erőszakot a munkások ellen: az ország a forradalom szélén állt, a harcoló hadsereg egy részét a frontról elvonni veszélyes volt és a katonák közt nem volt olyan hangulat, hogy a kormány megbizható támasznak tarthatta volna őket a munkás-

18/ Anna Strömer-Hornik visszaemlékezései /Österreichische Volksstimme 1948. jan. 18./

19/ A bécsi "Rote Fahne" 1920. jan. 21./Szerkesztőségi cikk a januári sztrájk második évfordulójára/

20/ Jellemző, hogy a katonai cenzura, amely a sztrájk előtt és után egyaránt dühöngött Ausztria-Magyarországon, nem érintette a januári napokban a szociáldemokrata pártvezetőség felhivásait és a szociáldemokrata "Arbeiterzeitung" cikkeit. Seidler miniszterelnök Victor Adler és Karl Seitz kérésére adott ilyenirányu rendelkezést a cenzorának. A reakció számára igen fontos volt, hogy a szociáldemokrata felhivások és kiáltványok a munkások tudomására jussanak. Ezért a sztrájk napjaiban a burzsoá sajtó nem egyszer ujból lenyomatta a szociáldemokrata felhivások és beszédek teljes szöve-

mozgalom ellen./23/ Esenkivül az ipari munkások sztrájkja hatalmas lökést adott a szláv népek nemzeti-felszabaditó mozgalmainak fellendüléséhez is. Ezek a mozgalmak tulnőttek a burzsoávezetők által megszabott határokon, megtörték az autonómia alapján álló kiegyezési kisérleteket és fenyegették a dualista állam létét. Az elnyomott nemzetiségek népi tömegei egyre határozottabban léptek fel a Habsburgok uralma ellen és harcoltak a teljes nemzeti felszabadulásért. Ausztria-Magyarországon forradalmi helyzet volt kialakulóban.

A szociáldemokrácia számitásba vette a sztrájkolók forradalmi hangulatát és ezért különböző demagóg manőverekhez folyamodott, hogy a harc látszatával becsapja a munkásokat, azután pedig elnyomja a sztrájkot és segitse a német és osztrák imperializmus rabló terveit Szovjetoroszországgal szemben.

A szociáldemokrata vezetők minden erejüket megfeszitették, hogy meghamisitsák a sztrájkolók által felvetett követeléseket, leszükitsék a mozgalom kereteit és minél gyorsabban megfojtsák a mozgalmat a kormány részéről tett jelentéktelen engedményekkel és igéretekkel.

Egy szociáldemokrata funkcionáriusokból álló wiener-neustadti küldöttség megjelent a Szociáldemokrata Párt vezetőségének az ülésén és előterjesztette azokat a követeléseket, amelyeket a sztrájkoló munkások gyülésein Wiener-Neustadtban elfogadtak. Ezek a követelések már átjutottak a szociáldemokrata apparátus alsó- és középső láncszemének szürőjén, de még igy is tulságosan radikálisak voltak a Szociáldemokrata Párt központi vezetősége számára. A wiener-neustadtiak azt követelték: haladéktalanul kössék meg az annexio és hadikárpótlás nélküli békét a nemzetek önrendelkezési joga alapján, szüntessék meg a cenzurát és a terrorisztikus háborus törvényeket, adjanak amnesztiát a politikai foglyoknak. Ezeken a politikai követeléseken kivül a wiener-neustadtiak ragaszkodtak a nyolcórás munkanaphoz és minden meglévő élelmiszertartalék elkobzásához azzal, hogy munkásbizottságok osszák szét azokat. A wiener-neustadti küldöttek Victor Adler hosszas rábeszélésére a vezetőségi ülésen elfogadták a Szociáldemokrata Párt hivatalos követeléseit.

Végeredményben a Szociáldemokrata Párt következő követeléseit nyujtották át a kormánynak:

---

geit, és minden módon elősegitette terjesztésüket. A burzsoá lapok rendszerint minden kommentár nélkül nyomtatták ki a szöveget./ld. pl. Neue Freie Presse 1918. jan.17./

21/ Arbeiterzeitung 1918. jan. 16.

22/ Otto Bauer: Az osztrák forradalom története. Harkov 1925. 98. l. oroszul.

23/ Ausztria-Magyarország területén mindenütt az erdőkben u.n. "zöld káderek" vagy "zöld ezredek" alakultak:"katonaszökevények, akik alakulatokba tömörültek és gyakran még golyoszóróik is voltak." /Victor Bibl: Id. mü 540.l./Glaise-Horstenau ezredes emliti, hogy még Simmering /erdőborította hegyvidék Bécs közvetlen közelében/ körzetében is akadtak "zöldek",és hogy mikor Károly császár 1918 májusában Szófiába utazott, "külön óvatossági rendszabályokat kellett foganatositani a zöld ezredek részéről lehetséges támadás ellen."/Edmund von Glaise-Horstenau: The Collapse of the Austro-Hungarian Empire. London, 1930. 161-162.l./

Rendszeresen tájékoztassák a munkások képviselőit a breszt-litovszki tárgyalások menetéről és szüntessék meg a megegyezés akadályait a nemzetek önrendelkezési jogának elismerésével. Szervezzék át az élelmiszerellátást. Nyujtsanak be törvényjavaslatot a helyi hatóságok választásánál az általános, egyenlő, közvetlen választójog bevezetéséről azzal kapcsolatban, hogy ez utóbbiak intézték az élelmiszerelosztást. Helyezzék hatályon kivül az üzemek militarizálására vonatkozó törvényt./24/

A szociáldemokrata programm a munkások otromba megcsalása volt és az volt a célja, hogy elvonja a munkásokat az azokért a követeléseért folyó igazi harctól, amelyeket maguk a tömegek vetettek már fel a sztrájk folyamán. "A sztrájkolók nevében olyan követeléseket terjesztettek elő, amelyeket még tudomására sem hoztak a munkásoknak és amelyeket ezek határozottan elvetettek volna... A munkások számára ebben a harcban nem apró reformokról volt szó, mint amilyen a helyi hatóságok választási jogának megváltoztatása!"/25/ Az osztrák proletáriátus fő követelését az annexió és hadikárpótlásnélküli béke haladéktalan aláirását,- amelyet a szovjet kormány javasolt.- a szociáldemokrata programm azzal a követeléssel helyettesitette, hogy "tájékoztassák őket a tárgyalások menetéről." "Másrészt ügyes cselfogás volt az, hogy a programmba bevették azt a széles körökben népszerü követelést, hogy töröljék el a munkásosztály előtt gyülöletes kényszermunkatörvényt az üzemek és gyárak militarizálásáról.

A programm nyilvánosságrahozatalával egyidőben a szociáldemokrata vezetők kétizben is azzal a felhivással fordultak a sztrájkolókhoz, hogy ne szüntessék be az élelmiszer- és bányaipari vállalatok, a vasut, a közuti villanyos-, gáz- és villamosmüvek munkáját; ne szakitsák meg az ujságok kiadását, nehogy megsértsék "az egész lakosság érdekeit."/26/ E felhivás ellenére január 19-20-án egy ujság sem jelent meg Bécsben, a szociáldemokrata ujságokat is beleértve; valamennyi nyomda munkásai csatlakoztak a sztrájkhoz. Csatlakoztak a bányászok is./27/

A Szociáldemokrata Párt megkisérelte, hogy visszatartsa a munkásokat a kormány elleni fellépésektől és a tüntetésektől Bécs és Ausztria egyéb ipari központjainak utcáin, de ez nem-igen sikerült. A szociáldemokrata sajtó televolt a munkásokhoz szóló - a "rend" megőrzésére vonatkozó - felhivásokkal. A sztrájk általánossá válása után az áruló szociáldemokrata vezetőség minden erőfeszitését arra összpontositotta, nehogy a sztrájk a tőkés kizsákmányolás és az erőszak államapparátusával való nyilt összeütközéssé alakuljon át.

A baloldali radikálisok aktivan felléptek a szociáldemokrata vezések áruló taktikája ellen, röpiratokon hivták fel a munkásokat, hogy ne higyjenek a szociálárulóknak és szociálimperialistáknak.

A baloldali radikálisok igen határozott harci felhivással álltak elő. Azokban az esetekben azonban, amikor az általános felhivásokat konkrét tetteknek kellett volna követniök, a baloldali ra-

24/ Arbeiterzeitung, 1918. jan. 17.
25/ Anna Stremer-Hornik visszaemlékezései /Österreichische Volksstimme 1948. január 18.
26/ Arbeiterzeitung 1918. január 17.
27/ A bécsi "Rote Fahne" 1928. jan. 15. /Szerkesztőségi cikk a januári sztrájk tizedik évfordulójára./

dikálisok gyakran megmutatták, hogy nem értik meg a helyzetet, határozatlanok és ingadozók. Igy például a bécsi sztrájk ideje alatt forradalmi hangulatu munkások egy nagy csoportja egy baloldali radikális, Rotziegel /28/ szedőmunkás vezetése alatt ostrom alá vette a bécsi "Arsenalt".

Az "Arzenalt" őrző megerősitett katonai csapat a legcsekélyebb hajlandóságot sem mutatta arra, hogy ellenállást tanusitson. A munkások behatoltak az üzem területére, de itt sem Rotziegel maga, sem az őt kisérő munkások semmiféle rendszabályt sem foganatositottak, hogy elfoglalják az "Arzenalt" raktáraival együtt és felfegyverezzék a munkásokat, hanem hamarosan elhagyták az üzem területét, amelyet ezután - még hozzá ezuttal szilárdan - a kormánycsapatok foglaltak el./29/

A baloldali radikálisok tettei és fellépései dühödt ellenzésre találtak Victor Adler, Renner, Seitz, Austerlitz és más szociáldemokrata vezetők, szóval mindazok részéről, akiket V.I. Lenin "A proletariátus feladatai forradalmunkban" c. 1917 szeptemberében megjelent munkájában a következőképpen határozott meg:"... megcsontosodott emberek...akiket teljesen megfertőzött a rothadt legalitás, akiket megrontott a parlamentarizmus légköre stb., bürokraták, akik megszokták a kényelmes állásokat és a "nyugodalmas" munkát."/30/

Az ilyen tipusu emberek, akiket V.I. Lenin gyüjtőfogalommal "Victor Adler és Társai Ausztriában" /31/ névvel jellemzett, nem titkolták el gyülöletüket a forradalommal és a forradalmárokkal szemben. A szociáldemokrata párt központi lapja, az "Arbeiterzeitung", amelyet Austerlitz szerkesztett, meleg szavakat talált a kormány helyzetének jellemzésére, felhivta a sztrájkolókat, hogy ne siessenek követeléseikkel, várjanak és bizzanak a kormány igéreteiben,/32/ de azonnal megváltoztatta hangját, amikor a forradalmi munkásokra került a szó.

A veszett kutya mérgével irt Friedrich Austerlitz azokról az emberekről,akik életüket adták a munkásosztály felszabaditásáért.

28/ 1919 áprilisában Rotziegel a bécsi munkások önkéntes zászóaljának az élén elindult a Magyar Tanácsköztársaság megsegitésére és az Antant intervenciós seregei elleni harcban esett el /lásd nekrológját az osztrák kommunista párt központi lapjában: Die Soziale Revolution 1919. április 30./

29/ A. Baral: Egy osztrák kommunista emlékiratai. /kézirat/ M. 1952.

30/ Lenin müvei, 24.k. 61.l.

31/ Uo. 62.l.

32/ Az Arbeiterzeitung pl. 1918 január 17-i vezércikkében azt irta: "Az osztrák munkások nem gyerekek. Nagyon jól megértik, hogy a közellátás alapjában hibás szervezetét nem lehet huszonnégy óra alatt átszervezni."

A Parteivorstandnak az Arbeiterzeitung 1918. január 18-i számában közzétett felhivása azt mondotta: "A jelen pillanatban méltó nyugalommal kell megvárni a kormánnyal folyó tárgyalások eredményét.

Hiszen kiderül, hajlandó-e a kormány teljesiteni a munkások követeléseit."

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom igen nagy hatásu volt Ausztria-Magyarország proletáriatusára. A proletárdiktatura létrejötte Oroszországban megmutatta Ausztria munkásosztályának éppugy, mint a tőkésvilág egyéb országai munkásosztályának, a tőkés rend megdöntéséért-, a szocializmusért folyó harcnak egyedül helyes, lenini-sztálini útját.

A tömegek balratolódása mély szakadékot hozott létre a véglegesen a burzsoázia közvetlen ügynökségévé vált opportunista vezetők és a tőkés kizsákmányolás és imperialista háboru elleni harcra kész forradalmasodó munkásosztály között. Erre a körülményre aggódva figyeltek fel az uralkodó osztályok képviselői, akik attól féltek, hogy a reformizmus és a szociálpatriotizmus befolyásának csökkenése a birodalom katasztrófájához vezet.

Ebben a helyzetben az uralkodó osztályok abba vetették reményeiket, hogy a vezetők és a tömegek közti szakadékot a szociáldemokraták ama csoportjának a segitségével lehet kitölteni, akik Otto Bauer vezetése alatt az ál-ellenzékiség álarcában léptek fel a Szociáldemokrata Párt vezetősége ellen, valójában viszont a burzsoázia ügynökségének áruló szerepét játszották. Nem kelthet csodálatot tehát, hogy a reakció magasra értékelte Otto Bauer szolgálatait. Az egyik, 1918 januárjában letartóztatott baloldali radikális a januári sztrájkról szóló emlékirataiban elmondotta, hogy a bécsi rendőrség egyik tisztviselője hogyan beszélt álhatatosan a lelkére: "Miért állt a baloldali radikálisok mellé? Csatlakozzék a Bauer-féle irányzathoz. Ez a párton belüli eszmei irányzat és ellene semmi kifogásunk."/33/

A baloldali radikálisok arra hivták fel az osztrák munkásokat, hogy kövessék az orosz proletáriátus példáját. A gyárak és üzemek előtt tartott gyüléseken leleplezték a szociáldemokrata vezetők árulását. Az anyagi eszközök hiánya ellenére is a baloldali radikálisok ezer meg ezer példányban terjesztettek el néhány röpiratot. Kettőt közülük a szedőként dolgozó Rotziegel maga irt és szedett ki, a munkások pedig titokban, a nyomda tulajdonosa és a rendőrség tudta nélkül kinyomtatták. "Elárulták és eladtak",- igy kezdődött Rotzieggel egyik röpirata a szociálárulók ellen./34/

A baloldali radikálisok röpiratai felhivásokat tartalmaztak a Munkásküldöttek Tanácsainak megalakitására. Ezek a felhivások visszhangra találtak a munkástömegekben. Az ausztriai proletariátus az áruló szociáldemokrata vezetőség ellenállását leküzdve, spontán tapogatózva, osztályöntudatától vezettetve igyekezett elsajátitani az orosz forradalom tapasztalatát. Az Októberi Forradalom forradalmasitó hatása 1918 januárjában olyan formában nyilvánult meg, amely rendkivüli izgalmat váltott ki a szociáldemokrata vezetők között: a januári sztrájk során az osztrák munkások megalakitották a Munkásküldöttek Tanácsait. Ezek voltak az első Nyugateurópában megalakult munkástanácsok. A Tanácsok létrejötte elsőrendü történeti jelentőségü tényező volt.

A Tanácsok megalakitása a sztrájk során indult meg a szociáldemokrata vezetőség elkeseredett ellenállása ellenére. Az első Munkásküldöttek Tanácsa Ausztriában éppen ott jött létre,

33/ A bécsi "Rote Fahne" 1928. január 15.

34/ "Rundschau" 1938. január 13. 62.1.

ahol a szociáldemokrata vezetők abban a pillanatban a legnagyobb nehézséggel tartották vissza az alulróljövő forradalmi nyomást: Wiener-Neustadtban. Ez január 16-án történt. A szrájk vezetése a Tanács kezébe került, az addig megválasztott sztrájkbizottságok átadták a Tanácsnak funkcióikat. A wiener-neustadti Tanács megszervezése után Bécs munkásai szintén hozzáláttak a munkástanácsok megszervezéséhez. Bécsben január 18-án alakitották meg a Tanácsokat./35/

A szociáldemokrata vezetők az első pillanatban elvesztették a fejüket a tömegmozgalom fellendülése miatt, de hamarosan támadásba lendültek át és mindenekelőtt arról gondoskodtak, hogy magukhoz ragadják a vezetést a Munkástanácsokban és azokat a Szociáldemokrata Párt egyik alárendelt szervezetévé változtassák át. Minthogy a baloldali radikálisok kevesen voltak és a munkásokat a Friedrich Adler - Otto Bauer-csoport hiveinek sikerült megtéveszteniök, a Tanácsok a szociáldemokrácia kezére kerültek. Müködésbe lépett a Szociáldemokrata Pártnak és a szakszervezeteknek a bürokratikus választási mesterkedésekben szerzett sokévi tapasztalattal rendelkező apparátusa. Ott, ahol nem sikerült megakadályozni a baloldali radikálisok megválasztását, ott mandátumaikat egyszerüen a legkülönbözőbb ürügyekkel semmisnek nyilvánitották. Igy a bécsi Tanács 310 helye közül csak két mandátum lett a baloldali radikálisoké. A Tanács "csupán a Szociáldemokrata Párt bécsi funkcionáriusainak kibővitett konferenciájává lett, akikhez csatlakoztak az üzemekből gondosan kiválasztott bizalmiak. Ebben a tanácsban a pártbürokrácia uralkodott."/36/

Miután a szociáldemokrata vezetők birtokukba keritették a bécsi Tanácsot, hozzáláttak a sztrájkoló munkások elleni áruló csapás megvalósitásához.

A sztrájk kellős közepén, amikor az ausztriai proletáriátus megmutatta a határozott küzdelemre irányuló egységes akaratát, Victor Adler, Renner és Seitz a szociáldemokrata vezetőség nevében 1918. január 18-án megbeszéléseket kezdtek a kormánnyal a sztrájk beszüntetéséről. A megbeszélések akkor indultak meg, amikor az ausztriai sztrájkhoz már csatlakoztak a magyar munkások, amikor a boszniai ezredek katonái nem voltak hajlandók fellépni a bécsi munkások ellen, pedig ezeket az ezredeket abban a reményben rendelték fel Bécsbe, hogy kihasználhatják majd a nemzetiségi ellentéteket. A birodalom minden részében fokozódott az elnyomott nemzetiségek munkásainak a fellépése.

A forradalom veszélyével szemben az osztrák szociáldemokrácia összes vezetői egyesültek. Erről elegendő világossággal tanuskodik magának Otto Bauernek a vallomása: "Nem akarhattuk azt, hogy a sztrájk forradalommá fejlődjék."/37/

1918. január 19-ről 20-ra virradó éjtszaka a bécsi Munkástanács meghallgatta Seitz beszámolóját a kormánnyal folytatott tárgyalásokról és 308 szavazattal kettő ellenében elfogadta azt, hogy január 21-én megkezdik a munkát.

Azzal, hogy a szociáldemokrata vezetők elérték ennek a határozatnak az elfogadását, egyidőre elodázták a Habsburg-birodalmat fenyegető

35/ Uo.
36/ A bécsi "Rote Fahne" 1920. jan. 21. /szerkesztőségi cikk a januári sztrájk második évfordulójára./
37/ Otto Bauer: Id. mü. 98.1.

katasztrófát./38/

A szociáldemokrácia volt ezekben a napokban a reakció mentőhorgonya. "A pártvezetőség a monarchia részéről gyakorolt erőszaknál jobban meg tudta kötni a proletáriátust és alávetni a burzsoá hatalmának."/39/

A sztrájkolók egyetlen követelését sem teljesitették, a kormány részéről tett ködös igéreteken kivül semmit sem értek el. A döntő kérdésben, a Szovjetoroszországgal való békekötés kérdésében Czernin külügyminiszter Seidler miniszterelnök utján azt az igéretet tette, hogy a békeszerződés aláirását Breszt-Litovszkban annexió vagy hadikárpótlás követelése nem fogja késleltetni.

Amikor Seitz közölte a munkástanáccsal Czernin válaszát, kijelentette: "A kormány szavát adta a tömegek küldötteinek, hogy minden lehetőt megtesz a béke életrehozása érdekében.

A sztrájkolóknak az élelmezésre vonatkozó követelései kérdésében Seitz néhány igen általános és igen ködös közhelyet mondott arról, hogy "a közellátási kérdést nehéz megoldani."

Seitz ugyanilyen általános formában érintette a kormánynak a községi általános választójogra és az üzemek militarizálásának megszüntetésére vonatkozó igéreteit és azt a következtetést vonta le: "Csak olyan garanciákat tudtunk elérni, hogy minden erő, amely ebben az államban müködik,- a munkástól a miniszterig,- a béke szolgálatában áll."/40/

Seitz felhivása, hogy a munkások müködjenek együtt a Habsburg kormányzat minisztereivel és szüntessék meg a sztrájkot puszta igéretek alapján, a bécsi Tanács ülésén nem talált ellenállásra. Az ülés résztvevőit gondosan kiválasztották és szinte kizárólag csak a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek funkcionáriusaira korlátozták. Arra az ülésre, amely határozatot hozott a sztrájk sorsára vonatkozóan egész Ausztria területén, szántszándékkal nem hivták meg Wiener-Neustadt igen határozott hangulatu munkásainak képviselőit, pedig ezek inditották el a sztrájkot. A vitában főképp a szociáldemokrata vezetőség legreakciósabb

38/ A kormány helyzete ebben a pillanatban kétségbeejtő volt. Czernin osztrák-magyar külügyminiszter breszt-litovszki naplófeljegyzései a januári sztrájk napjaiban illusztrálják azt a pánikot, amely a kormányköröket elfogta. 1918. január 17-én Czernin azt irta:"Rossz hirek Bécsből és környékéből; erős sztrájkmozgalom, amelyet a lisztfejadag csökkentése és a breszti tárgyalások lomha menete idézett elő. A bécsi kabinet tehetetlensége végzetessé válik. "Január 20-án, azaz aznap, amikor a szociáldemokrata vezetők már előkészitették a sztrájk áruló beszüntetését, Czernin naplójában feljegyezte, hogy táviratot kapott Seidler miniszterelnöktől: "Seidler azt mondja, hogy ha nem jön külső segitség, a következő héten meg kell kezdődnie a tömegmozgalomnak." /O. Czernin: A világháboru napjaiban. Moszkva, 1923. 257-258.l. oroszul./

39/ Die Soziale Revolution 1919. jan.1./Szerkesztőségi cikk a januári sztrájk első évfordulójára./

40/ Seitz referátumát és a Tanács ülésén lefolyt vitáról szóló beszámolót az Arbeiterzeitung 1918. jan. 21-i száma hozta. Jellemző, hogy a katonai cenzura semmi kivetnivalót nem talált Seitz szavaiban és csupán a vita felszólalásait tarkitotta fehér foltokkal.

képviselői szólaltak fel. Renner azt bizonygatja, hogy a sztrájk beszüntetése lesz a legokosabb cselekedet. Victor Adler "megfontolásra és felelősségérzetre" hivta fel a munkásokat. Mások hangot adtak lelkesedésüknek a felett, hogy a birrodalmi miniszterek személyesen közvetlenül folytatták a tárgyalásokat a munkásokkal és hogy ez már önmagában véve is komoly eredmény, amelyet nem szabad elrontani a sztrájk folytatásával. Az üzemekben ezáltal nőtt a felháborodás a "vezérek" árulása miatt és homályosan még magán az ülésen is visszatükröződött. Seitz zárószavában jónak látta figyelmeztetni alárendelt funkcionáriusait, hogy nem lesz könyü megvalósitani a Tanács határozatát:"Tudom, hogy egyes üzemekben bizalmiainknak nehéz lesz a határozat elfogadását kikényszeriteni, de ez már a mi sorsunk, bizalmiaké." /41/

Másnap reggel, a bécsi Tanács ülése után a Szociáldemokrata Párt vezetősége felhivással fordult a munkásokhoz, amelyben közölte, hogy a Szociáldemokrata Párt "csatlakozik" a Tanácsnak a sztrájk megszüntetését kimondó határozatához és felhivja a munkásokat, hogy tartsák meg a fegyelmet és őrizzék meg egységüket. A felhivás az osztrák szociáldemokráciára jellemző mondattal fejeződött be:"Lábhoz tett fegyverrel állunk majd őrt, bármikor uj harcokra készen."/42/

Ez a felhivás - hogy őrizzék meg a készséget "az eljövendő harcokra" és e készség megőrzése miatt ne folytassanak harcot a jelen pillanatban - 1918 januárjától kezdve a szociáldemokrata vezetőség kedvelt refrénjévé vált egészen addig a pillanatig, amikor 1934 februárjában a szociáldemokrácia a harctól való visszatartásnak ezzel a taktikájával vereségbe kergette az osztrák proletariátust.

A politikai és szakmai szervezetek reakciós felső rétegének határozatai megdöbbentették a sztrájkoló munkástömegeket, amelyek megfeszitett harcot folytattak és már elérték az első komoly győzelmeket.

A sztrájk megszüntetését kimondó határozat után "a munkások ugy érezték, hogy megfosztották őket a vezetéstől, és nem is tévedtek. Igaz, hogy nem minden üzem teljesitette a sztrájk megszüntetéséről szóló határozatot,- sokan még néhány napon keresztül sztrájkoltak, de végeredményben a mozgalom ellanyhult. Az aktiv baloldali radikálisok nagyrészét letartóztatták. A pártvezetőség által kiadott röpirat és az "Arbeiterzeitung" vádakkal illették a baloldali radikálisokat."/43/

Megkezdődött a terror azok ellen a munkások ellen, akik a szociáldemokrata vezetőség határozata ellenére folytatták a sztrájkot. A sztrájkolók ellen egységes frontban léptek fel a szociálárulók és a katonai hatóságok. Amikor január 20-án számos bécsi és vidéki üzem nem volt hajlandó teljesiteni a szociáldemokrata pártvezetőség határozatát a sztrájk beszüntetéséről, január 21-én a hadügyminisztérium rendeletet adott ki, mely szerint a hadiüzemek összes munkásai sulyos büntetés terhe mellett haladéktalanul kötelesek ujból felvenni a munkát."/44/

41/ Arbeiterzeitung 1918. jan. 21.
42/ Uo.
43/ A januári sztrájk egyik résztvevőjének, F.Künertnek a visszaemlékezései az "Österreichische Volksstimme" 1950.jan.15-i számában.
44./ Neue Freie Presse 1918. jan. 22.

Bécs munkásnegyedeinek utcáin a rendőrség baloldali radikálisok után vadászott. Letartóztatták a 20 legaktivabb bécsi baloldali radikálist, többek között Rotziegelt,Höcksmannt /aki akkor 18 éves ifju volt, most pedig az Osztrák Kommunista Párt Központi Bizottságának a tagja/, Baralt /aki később résztvett a Komintern II. Kongresszusán és a Kommunista Párt egyik bécsi kerületi bizottságának elnöke lett/, stb. Mindnyájukat katonai börtönbe vetették azzal a váddal, hogy mint a bécsi rendőrfőnökségnek az ügyészséghez intézett levele irja,"a már megindult mozgalmat olyan vágányra terelték, amelynek - szándékuk szerint - a fennálló társadalmi rend és az osztrák állam megdöntéséhez kellett vezetnie."/45/ A baloldali radikálisokat csak 1918. október 29-én szabaditotta ki a börtönből az osztrák forradalom.

Még a Bécs üzemeiben éskerületeiben lezajlott munkásgyülésekről szóló erősen hamisitott hivatalos beszámolók is arról tanuskodtak, hogy a munkástömegeket viharos felháborodással töltötte el a szociáldemokrata vezetőség határozata. Ezek a beszámolók kettős cenzurán - a szociáldemokrata szerkesztők és a katonai cenzor kontrollján mentek át, de ennek ellenére is világosan meglátszott, hogy milyen nagyfoku volt az elégedetlenség. Néhány bécsi nagyüzem munkásai ki akartak menni a Ringre /a bécsi körutra/, hogy a parlament előtt tüntessenek. A szociáldemokratáknak csak nagynehezen sikerült ezt a tüntetést megakadályozniok. A szociáldemokrata pártvezetőség külön felhivást bocsátott ki a tüntetés ellen. Ebben támadta a "baloldali radikálisokat". A felhivást kisérő vezércikkben a központi szociáldemokrata lap beismerte: "Bécsben és Alsó-Ausztria sok ipari helyiségében nem kevés azoknak a vállalatoknak a száma, amelyek nem értenek egyet a bécsi Munkástanács határozatával és még mindig késlekednek ennek a határozatnak a végrehajtásával... Sok munkás ugy véli, hogy a nagy tömegsztrájk néhány puszta igéreten kivül semmit sem ért el, ezeket pedig nem fogják teljesiteni."/46/

Még Ottó Bauernek is el kellett ismernie könyvében, amelyben az 1918. évi osztrák forradalom történetét meghamisitotta, hogy a sztrájk beszüntetésére vonatkozó határozat "erős ellenállásba ütközött a forradalmi hév által elragadott tömegek részéről. Viharos nagygyüléseken még mindig folyt a harc."/47/

A sztrájkot megszakitani és a munkásokat a munka megkezdésére kényszeriteni még a hatóságok és szakszervezetek egyesitett erőfeszitései ellenére sem sikerült. Csak január 25-ére fejeződött be a végleges sztrájk. A szociáldemokrácia áruló politikájával való szembeállás különösen éles formákat öltött Bécs és Wiener-Neustadt fő munkáskerületeiben, ahol tulnyomórészt nehézipari vállalatok voltak. Igy a Favoriten-ben /Bécs X. kerülete/ az "Arzenal" munkásai egy viharos gyülés után, amelyen a szociáldemokrata bürokrácia "krémje" hiába igyekezett őket meggyőzni, kategórikusan megtagadták a munka ujrafelvételét. Példájukat azonnal követték Ottakring /Bécs XVI. kerülete/ munkásai is. Az Arbeiterzeitung január 22-én szomoruan állapitotta meg, hogy Ottakringben "csupán az üzemek egy része,- néhány kisüzem - vette fel ujra a munkát, a többiek pedig sztrájkolnak, miután megtudták, hogy Favoritenben folytatódik a sztrájk./48/ A "Fiat" autógyárban Floridsdorf kerü-

45/ "Rundschau" 1938. jan. 13. 63.l.
46/ Arbeiterzeitung 1918. január 22.
47/ Otto Bauer: Id.mü. 101.l.
48/ Arbeiterzeitung 1918. jan. 22.

letben a szociáldemokrata üzemi megbizottak gyülése határozatot hozott a sztrájk megszüntetéséről, de válaszként az üzem többezer munkása rögtönzött gyülést tartott, amelyen olyan határozatot hoztak, hogy folytatják a sztrájkot és megvárják, hogyan viselkednek más üzemek munkásai. Hasonló határozatot hozott a floridsdorfi nagy mozdonygyár munkásainak gyülése is. Egy - a Landstrasse /Bécs III. kerülete/ legnagyobb helyiségében tartott - tömeggyülésen, amelyen a kerület többezer munkása vett részt, a szociáldemokratáknak nem sikerült megakadályozniok a baloldali radikálisok felszólalását, akiket a legnagyobb fogyelemmel hallgattak a munkások. A szociáldemokrata sajtó e gyülésről szóló beszámolójában megjegyezte, hogy bár Landstrasse-ban egy üzem kivételével mindenütt végetért a sztrájk, "a felháborodás még nem ült el és több incidenst okozott."/49/

Rennernek és Domesnek, mint a szociáldemokrata vezetőség képviselőinek, meg kellett hallgatniok a wiener-neustadti Munkástanács küldötteit. A küldöttek kifejezték a munkások nagyfoku elégedetlenségét azzal az irányvonallal szemben, hogy meg kell szüntetni a sztrájkot és azzal, hogy a bécsi Tanács egész Ausztriára vonatkozó határozatot hozott anélkül, hogy meghallgatta volna azokban a vidéki ipari központokban dolgozó munkásoknak a véleményét, ahol a sztrájk megindult.
A wiener-neustadti körzet 250.000 sztrájkolója nevében a küldöttek azt követelték a szociáldemokrata pártvezetőségtől, hogy "tekintettel a munkások izgatott állapotára, folytassa a harcot a kormány ellen", de a pártvezetőség ezt megtagadta, hivatkozva a bécsi Tanács határozatára./50/

Bár a széles munkástömegekben rendkivül magasra csapott felháborodás tüze a szociáldemokrata vezetők magatartása miatt, az elégedetlenség elaprózott fellángolásokban jutott kifejezésre és végeredményben elfojtották. Az üzemek és kerületek munkásai tiltakoztak, szomszédjaikat figyelték, nem mentek rögtön munkába, vártak, de nem határozták el magukat arra, hogy önállóan folytassák a sztrájkot. Lényeges befolyást gyakorolt a rendőrterror. A baloldali radikálisok fő politikai jelszavaik minden népszerüsége mellett sem voltak szervezetileg elég erősek, hogy eljussanak a tömegekhez és nem válhattak a tömegek politikai vezéreivé. A baloldali radikálisok politikai tevékenységét továbbrais a szétforgácsoltság és a belső ellentmondások jellemezték, mivel a januári korszak baloldali radikálisaihoz a legkülönfélébb elemek csatlakoztak, és ezek közül csak kevesen váltak később /még hozzá jóval később miután átvették az orosz munkásosztály politikai tapasztalatát, igazi kommunistákká./A baloldali radikálisok komoly ideológiai hibái közé tartozik az is, hogy nem vették figyelembe a parasztságot.

A januári sztrájk sajátos vonása a spontaneitás volt. A januári sztrájk tanulságai világosan megmutatták a forradalmi munkásoknak a spontán harc módszereinek csődjét és a baloldali radikálisok legjobb elemeit arra a következtetésre vezették, hogy a proletariátus forradalmi harcát gondosan elő kell készíteni, meg kell szervezni és vezetni kell. Ehhez azonban forradalmi pártra lett volna szükség. Ausztriában 1918 januárjában nem volt ilyen párt, de a megalakitásáért folyó harcot a januári események meggyorsitották.

A januári sztrájk kimenetele mégegyszer igazolta annak a zseniális elemzésnek a helyességét, amellyel Lenin a szociálárulóknak

---

49/ Arbeiterzeitung, 1918. január 23.

50/ Der Januaraufstand...14.1.

az első világháboru alatt játszott szerepét jellemezte. A Zimmerwaldi Baloldal határozat-tervezetében, amelyet Lenin 1916 augusztusában fogalmazott meg, azt mondotta: "Az opportunizmus, melyet a letünt "békés" korszak viszonyai tenyésztettek ki, most már annyira megérett, hogy teljesen a szocializmussal szakitott és a proletáriátus szabadságmozgalmának nyilt ellenségévé lett. A munkásosztály nem érheti el világtörténeti céljait, ha nem folytat kiméletlen harcot a nyilt opportunizmus és szociálsovinizmus ellen /Franciaország, Németország, Ausztria szociáldemokrata pártjainak többsége ellen, Angliában Hyndman, a fábiánusok és trade unionisták, Oroszországban Rubanovics, Plehanov és a "Nasa Zarja" ellen stb./..."/51/

A januári sztrájknak fontos következményei voltak nemcsak Ausztria-Magyarország munkásosztálya-, hanem egész Nyugat-Európa proletariátusa számára is. "Az osztrák forradalom előestéje" cimü szerkesztőségi megjegyzésében a bolsevikok központi lapja, a "Pravda" a következőképpen fogalmazta meg az osztrák munkások sztrájkjának jelentőségét: "A bécsi események fontos szakaszt jelentenek a már küszöbönálló forradalom fejlődésében."/52/

Száz, meg százezer osztrák, magyar, cseh munkás és Ausztria-Magyarország egyéb nemzetiségeinek dolgozói fellépésükkel megszakitották az imperialista burzsoázia terrorista uralmát és az uralkodó osztályok érezni kezdték a munkásosztály erejét. Másrészt az 1918 januári események menete megmutatta "a minden tömegtámaszukat elvesztett burzsoá felsőrétegek körében végbemenő teljes bomlást."/53/ A munkások sztrájkmozgalma hatalmas lendületet adott az Ausztria-Magyarország elnyomott nemzetiségei által a Habsburg uralom ellen folytatott harc további fejlődésének. Az Osztrák Kommunista Párt központi lapja később teljes joggal állapitotta meg, hogy a januári sztrájk "volt a Habsburg-birodalom végének kezdete."/54/ A proletariátus fellépése megakadályozta az angol-amerikai imperialista tervek megvalósitását, hogy megtartsák Ausztria-Magyarországot és felhasználják a reakció bástyájaként a Szovjetoroszország elleni harc eszközeiként Délkelet-Európában.

A januári sztrájknak nemcsak Ausztria-Magyarország számára volt jelentősége. Ez politikai tömegsztrájk volt, amelynek jelszavai a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak az imperializmus elnyomása alatt élő délkelet-európai népekre gyakorolt befolyását fejezték ki.

Az ausztriai sztrájk rögtön visszatükröződött a németországi helyzetben; alig végződött be Ausztria-Magyarország munkásainak a harca, amikor 1918. január 28-án megkezdődött a tömegsztrájk Né-

---

51/ Lenin müvei, 21.k. 350-351. l.

52/ Pravda, 1918. január 22.

53/ Uo.

54/ Österreichische Volksstimme 1950, ápr. 27. /cikk a januári sztrájk egyik résztvevőjének 50. születésnapjára./

metország nagy hadiüzemeiben./55/

"A forradalmi kitörés tüznyelvei egyre nagyobb és nagyobb erővel lángolnak fel és boritják be az egész rothadt régi világrendet", - igy határozta meg V.I. Lenin a januári németországi események jelentőségét a Szovjetek III. Összoroszországi Kongresszusán, 1918. január 31-én mondott zárszavában./56/

1918. októberében-novemberében az osztrák munkások tömeges fellépései azon a szinvonalon indultak meg, amelyet Ausztria-Magyarország munkásmozgalma a januári napokban ért el: az 1918. novemberi forradalom során ismét mindenütt megalakultak a Munkás- és a Katonaküldöttek Tanácsai. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelszavainak politikai hatása annyira mélyreható és erős volt, hogy a reakció semmiféle rendőri büntetőszabályai és a szociáldemokrata vezetőség semmiféle mesterkedése sem akadályozhatta meg a munkástömegeket 1918 őszén, hogy ismét hozzálássanak a Tanácsok létrehozásához. Igy teljesült be az, amit V.I. Lenin 1918. január 24-én mondott a Szovjetek III. Összoroszországi Kongresszusán tartott beszámolójában az ausztriai januári sztrájkkal kapcsolatban: "... tanui voltunk a napokban az osztrák munkások hősi harcának az imperialista rablók ellen. Még ha a rablóknak sikerülis egy időre megállitani a mozgalmat, teljesen megszüntetni nem lehet - a mozgalom legyőzhetetlen."/57/

A januári sztrájk tanulságai továbbra is nagy politikai jelentőségüek az osztrák munkásmozgalom számára és az Osztrák Kommunista Párt vezetői nem véletlenül térnek vissza felszólalásaikban nem egyszer az 1918 januári események magyarázatához./58/ Az osztrák proletariátus tömeges fellépései elleni harcában a burzsoázia a Szociáldemokrata Párt jobboldali vezetőivel szövetkezett.

Az ország népi tömegei ellen folyó harcában az osztrák reakció az USA imperializmus segitségére számitott. Ebben a tekintetben rendkivül jellemzőek azok a titkos tárgyalások, amelyeket az osztrák kormány éppen 1918 elején folytatott Svájcban Wilson elnök képviselőivel. A következő években az osztrák jobboldali szocialisták a külföldi imperializmus közvetlen ügynökeivé lettek és az osztrák burzsoáziával együtt nem egyszer hivták fel az amerikai finánctőke képviselőit, hogy közvetlenül avatkozzék bele

55/ A spartakidák röpirata, amely 1918. jan. 28-án általános sztrájkra hivta fel a német proletariátust, igy szólt:"Épp most hallatta hatalmas szavát az osztrák-magyar proletariátus. Öt napon keresztül szünetelt a munka Bécs, Budapest összes üzemeiben az egész országban. Bécsben a munkások leállitották a városi forgalmat, a vasuti forgalmat szintén megszüntették, egy ujság sem jelent meg. Sokhelyt a lakosság nyilt felkelésére és a kormányhatalom elleni harcra került sor..."A spartakidák felhivták a német proletariátust,hogy kövesse Bécs, Budapest, Prága példáját:"nekünk kell befejeznünk azt, amit osztrák-magyar testvéreink megkezdtek."
/A "Spartacus" szövetség dokumentumai és illegális röpiratai a háboru alatt. Moszkva, 1933, 182-185.l.oroszul./
56/ Lenin müvei, 26.k. 499.l.
57/ Uo. 489.l.
58/ Lásd pl. Koplenig beszédét 1950 juliusában./Johann Koplenig: Válogatott cikkek és beszédek. Bp. 1952. 186-187.l./

Ausztria belügyeibe. Csupán az Osztrák Kommunista Párt folytatott és folytat kitartó harcot Ausztria nemzeti függetlenségéért, amelyet csak ugy lehet biztositani, ha az osztrák nép a nagy Szovjetunió vezetésével a demokrácia táborának az oldalán harcol.

- . -

Megjelent az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR, Szerija isztorii i filoszofii 1952. 3. számában.

ANTYUNINA V.I.:

A Francia Kommunista Párt harca Franciaország nemzeti függetlenségéért a második világháboru éveiben /1939-1944/ 71/

В.И. Антюхина: Из истории борьбы Коммунистической партии Франции за национальную независимость Франции в годы второй мировой войны.

Már számos könyv jelent meg a második világháboru alatti Franciaországról és a hitlerista rablókkal szembenálló francia ellenállási mozgalomról. Ezeknek a francia könyvüzletek kirakatait nagy tömegben elárasztó könyveknek nagyrésze burzsoá irók - vagy esküdt degaulleisták vagy jobboldali szocialisták - memoárjai, illetve müvei. Ezek a munkák, melyeknek semmi közük sincs a tudományhoz, elsősorban arra törekednek, hogy elhallgassák illetve lekicsinyeljék a Szovjetuniónak Franciaország felszabaditásában játszott hatalmas szerepét, hogy a Francia Kommunista Pártnak - az ellenállási mozgalom igazi szervezőjének - szerepét csökkentsék, elferditsék, sőt rágalmat szórjanak rá. Ezek a "müvek" kézzel-lábbal próbálják kidomboritani és kiszinezni Franciaország uj diktátorjelöltjének - a fasiszta De Gaullenak - "tetteit" és a jobboldali szocialistákat a francia függetlenség védelmezőinek igyekszenek feltüntetni. Céljuk, elferditeni annak a történetét, hogyan készült fel Franciaország a nemzeti felkelésre és hogyan küzdött a hitlerista megszállók ellen és a nemzeti ellenállási mozgalomnak Franciaország felszabaditásában betöltött szerepét bagatelizálják.

A degaulleisták és a jobboldali szocialisták már a második világháboru végén és közvetlen azután megpróbálták meghamisitani a Francia Kommunista Pártnak a fasiszta Németország elleni háboruban és az ellenállási mozgalomban betöltött szerepét...

De a tények tömkelege megcáfolja a burzsoá történelemhamisitók rágalmazó fondorkodását.

A történelemhamisitók leleplezésében előljárnak a Francia Kommunista Párt vezetőinek munkái: Maurice Thorez cikkei és a háboru utáni pártkongresszusokon mondott beszámolói, valamint Jacques Duclos és a politikai iroda többi tagjainak cikkei és beszédei. Ezenkivül a Kommunista Pártnak a háboru idején való állásfoglalásáról, a francia ellenállási mozgalom létrejöttéről, fejlődéséről és jellegéről helyes képet ad a Francia Kommunista Párt elméleti folyóiratában a-Cahiers du communisme-ben - megjelent számos cikk.

Ebben a kérdésben a legértékesebb forrás a Franciaországban a háboru éveiben és a fasiszta iga idején illegálisan megjelenő L'Humanité. A L'Humanité első számai már 1939 októberében megjelentek és 1939 végéig már 17 szám látott napvilágot. A L'Humanité 1944 augusztusáig jelent meg illegálisan. Ezen évek alatt összesen 367 szám jelent meg, ami arról tanuskodik, hogy a L'Humanité a földalatt szabályosan müködött. Jelenleg Franciaországban az illegálisan megjelent 367 szám közül csak 200-ból sikerült példányt találni.

- . -

1/ Az illegális "L'Humanité" anyaga nyomán.

A Daladier kormány Franciaország egyik elárulója és sirásója, már a francia-német háboru kezdete előtt, 1939. augusztus 25.-én betiltotta a Francia Kommunista Párt központi lapját, a L'Humanitét és a Ce Soir-t, amelyeknek példányszáma abban az időben elérte a 750.000-et./2/

1939 márciusában Daladier külön teljhatalmat kapott és julius 1-én folyt le az a hirhedt beszélgetés Georges Bonnet francia külügyminiszter és Welczeck párisi német követ között, amelynek során Bonnet biztositotta Welczecket, hogy a "kommunistákat észre fogják tériteni."/3/

Tehát mint látjuk a Kommunista Párt elleni terrort a francia "ötödik hadoszlop" már a háboru kezdete előtt elhatározta, ugyanakkor, mikor a francia kormány képviselői szemfényvesztés céljából Moszkvában tárgyalásokat folytattak a Szovjetunióval és egyidejüleg összeesküvést szőttek a hitlerista Németországgal a Szovjetunió megtámadását illetően. A kommunisták üldözésének Franciaországban az volt az inditórugója, hogy a francia imperialista burzsoázia a hitleri "ötödik hadoszlop" segitségével nyilt fasiszta diktaturát akar Franciaországban felállitani.

A franciaországi hitlerista ügynökök, Abetz-cel az élükön, még a háboru előtt olyan "otthon" érezték magukat Franciaországban és különösen Párizsban, hogy még a francia kormány is kénytelen volt Abetzet "visszahivatni" Franciaországból. Erről a julius 1-én hozott határozatról Georges Bonnet már előre értesitette Abetzet,/4/ ugyhogy Abetz akadálytalanul el tudta hagyni Franciaországot és magával vihette összes dossziéit és iratait, amelyek kétségtelenül igen tanulságos adatokat fedtek volna fel a francia képviselők, szenátorok, "nagyvilági személyiségek" és ujságirókra vonatkozólag, akikkel Abetz szoros kapcsolatban állt./5/

Ugyanekkor számos francia ujságban hirek jelentek meg arról, hogy Hitler az utóbbi hónapok alatt a francia sajtó "táplálására" 350 millió frankot adott. Julius végén került nyilvánosságra két szenzációs letartóztatás: letartóztatták Leon Poirier-t a Figaro munkatársát és Aubin ujságirót, a Temps szerkesztőjét. Az elsőt azzal vádolták, hogy a hitlerista Németországnak teljesitett szolgálatai fejében a németektől 3.5 millió frankot, a másodikat pedig, hogy egymillió frankot kapott. Jellemző, hogy a legnagyobb francia burzsoá lapok agyonhallgatták ezeket a botrányokat és csak a kommunista sajtó, élén a L'Humanité-vel, leplezte le nyiltan és bátran a hitleri "ötödik hadoszlop" áruló tevékenységét.

2/A L'Humanité példányszáma 500.000, a Ce Soir-é 250.000 volt. Lásd, M. Thorez, La France depuis la capitulation de Rethondes, Moszkva, 1944. 14.l.

3/Ministère des Affaires Etrangères. Documents diplomatiques. 1938-1939. Pièces relatives aux évènements et aux négotiations qui ont précédé l'ouverture des hostilités entre l'Allemagne d'une part... et la France d'autre part. Paris, 1939. 170. l. 149. sz. okm.

4/Lásd, G. Tabouis, Ils l'ont appelée Cassandre, Collection "Voix de France" New York, 1942. 395.l.

5/ 1948-ban a francia Gaucher kiadóváll. kiadta Abetznek a francia-német viszonyról szóló és a német levéltárakban felfedezett memorandumát. L.: Pétain et les allemands. Mémorandum d'Abetz sur les rapports Franco-allemands, Ed. Gaucher, Paris, 1948. De a kiadott memorandum szövege nem érinti a Franciaországban működő hitleri "ötödik hadoszlop" kérdését.

Bonnet julius 23-án beperelte a L'Humanité szerkesztőségi titkárát, Lucien Sampaix-t azért, hogy olyan titkos adatokat hozott nyilvánosságra, amelyek Poirier és Aubin fasiszta kémek ügyével állnak kapcsolatban. A Sampaix-per julius 23-tól 28-ig tartott és a francia reakció minden igyekezete ellenére is a francia sajtószabadság védelmének perévé vált. A per ideje alatt a L'Humanité szerkesztősége tizezrével kapta a szolidaritást kifejező leveleket és sürgönyöket. Sok levél igy kezdődött: "Én nem vagyok kommunista, kedves Sampaix és nem ismerem Önt, de a sajtószabadság és a politikai becsület nevében Önnel érzek!"/6/ A Sampaix-per ujólag bebizonyitotta, hogy helyes a L'Humanitének az az álláspontja, hogy nyilt harcot hirdet a nemzeti érdekek elárulói és árubabocsátói ellen.

Alig néhány nappal a Sampaix-per befejezése után, augusztus 2-án letartóztatták Amouretti, a szenátus titkárát, mert kiszolgáltatott a németeknek katonai, haditengerészeti és légügyi bizottságok titkos üléseiről készitett gyorsirási jegyzeteket. A kémkedés mind szélesebb méreteket öltött és ez ugy történhetett, hogy a francia kormány nyiltan szemet hunyt felette. A francia uralkodókörök már a háború előtt féltek a néptől és inkább elárulták az ország nemzeti érdekeit. Éppen ők voltak azok, "akik hagyták magukat megfélemliteni a forradalom kisértetével és ijedtükben lemondva az ellenállásról, Hitler lábai elé rakták hazájukat.

A francia uralkodókörök egyáltalán nem akartak igazi háborut viselni a hitlerista Németország ellen, hanem éppen a szocializmus országai ellen irányuló szövetséget igyekeztek kötni vele. Arra számitottak, hogy a német fasizmus segitségével leszámolhatnak a Kommunista Párt által vezetett forradalmi munkásosztályukkal. Azt remélték, hogy a fasiszta Németország segitségére támaszkodva fasiszta diktatúrát állithatnak fel országukban: a fasiszta Németországban látták azt az óriási erőt, amely minden demokratikus- és munkásmozgalmat el képes fojtani.

A francia uralkodókörök áruló politikájával szemben a Francia Kommunista Párt és központi lapja a L'Humanité, szilárdan és következetesen védelmezte a nép és az ország érdekeit. A Francia Kommunista Párt Központi Bizottsága már 1939 májusában követelte, hogy alakitsanak egy nemzetvédelmi kormányt, amely a francia-szovjet egyezményre támaszkodva független külpolitikát folytatna. A Kommunista Párt volt Franciaország egyetlen pártja, amely következetesen harcolt a második világháborut megelőző években az agresszorok áruló münchenista "kibékitési" politikája ellen, a fasiszta agresszorok elleni demokratikus egységfront létrehozásáért.

A Francia Kommunista Párt rendithetetlenül és lankadatlanul hirdette a Szovjetunióval való barátság eszméjét. Maurice Thorez, a párt főtitkára a kommunisták parlamenti csoportjának gyülésén, 1939 aug. 25-én a következőket mondta: "A Szovjetunió hüen békepolitikájához, minden intézkedést megtett az Antikomintern-paktumot megkötő agressziv blokk szétrobbantására... A Szovjetunió azzal, hogy Németországgal megnemtámadási szerződést kötött, kudarcra itélte a müncheni tervet. De ha Hitler mindezek ellenére háborut indit, akkor tudja meg, hogy a francia nép, összeforva a kommunistákkal az élén sikraszáll ellene és megfogja védeni országát, valamint az összes népek szabadságát és függetlenségét...

6/ G. Tabouis id.m. 398.l.
7/ Sztálin: A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról. Bp. 1949. 17.l.

éppen azért akarunk szövetséget Franciaország, Anglia és a Szovjetunió között, egy mindeképpen lehetséges és szükséges szövetséget, mert biztositani akarjuk Franciaország békéjét és biztonságát."/8/

Thorez javaslatára a parlamenti csoport a következő határozatot hozta:" a kommunistáknak szilárd elhatározásuk, hogy a fasiszta agresszió elleni harc első soraiban álljanak és megvédjék a szabadságot, a nemzeti függetlenséget és a demokrácia és kultura alapjait." A kommunisták kijelentették: " meg fogják mutatni,hogy a haza biztonságának és függetlenségének legerélyesebb védelmezői". /9/

Azonban egyetlen ujság sem közölte Thorez e beszédét és a Kommunista Párt hazafias felhivását. Éppen ezen a napon tiltották be a L'Humanitét és a Ce Soirt s általában az egész kommunista sajtót. Ami a burzsoá lapokat illeti, ezek a Daladier kormány parancsára galád hazugság- és rágalomhadjáratot inditottak a Kommunista Párt ellen.

- . -

Franciaország 1939. szeptember 3-án belépett a háboruba. A tengelyhatalmak ellen viselt második világháboru"kezdettől fogva fasisztaellenes felszabaditó háboru jellegét öltötte, amelynek egyik feladata a demokratikus szabadságjogok helyreállitása volt."/10/ Szeptember elején a francia kormány a képviselőházban megvitatásra bocsátotta a honvédelmi hitelek kérdését. A képviselőház kommunista frakciója kijelentve, hogy kész aktivan harcolni a német fasizmus ellen, egyhangulag megszavazta a hitelt. Ugyanakkor azt követelte, hogy szüntessék be a kommunisták törvénytelen üldözését, állitsák vissza a demokratikus szabadságjogokat, különösen a sajtószabadságot és hogy egyesitsék a nemzet haladó erőit a fasiszta Németország elleni harcra. Mégis szept. 26-án törvényt hoztak a Francia Kommunista Párt betiltásáról. A kommunista képviselők emiatt ujjászervezték parlamenti csoportjukat "Munkás- és Parasztfrakció" elnevezés alatt. Ekkor Daladier a parlamenti szabályok megsértésével a "Journal Officiel"-ben rendeletet adott ki a képviselőház üléseinek megszüntetéséről. Ez gyakorlatilag megfosztotta a kommunista képviselőket a parlamenti sérthetetlenség jogától.Rögtön a parlament üléseinek felfüggesztéséről kiadott rendelet után letartóztatták a kommunista képviselőket és átadták őket a katonai törvényszéknek.

Megkezdődött a burzsoázia nyilt diktaturája. A Kommunista Párt kegyetlen üldözésével egyidejüleg fokozták a munkásosztályra, a parasztságra és az ország egész dolgozó lakosságára gyakorolt nyomást. Egymásután jelentek meg a rendeletek, amelyek megfosztották a munkásosztályt már előzőleg kiharcolt jogaitól is. A katonai kiadások nagyrésze a dolgozók vállára nehezedett. /11/

8/ Idézve F. Bonte "A becsület utja" M. 1949. 15-16.l. után. /oroszul/.
9/ Uo. 16.l.
10/ Sztálin, A békéért. Bpest. 1952. 9.l.
11/ Lásd: L'Humanité, 1940. ápr. 19.

"A Francia Kommunista Pártot üldözték ugyanakkor, amikor a kommunisták a fronton az elsősorokban küzdöttek és polgártársaiknak gyönyörü példát mutattak az önfeláldozás, hazafiság és bátorság tekintetében. A behivott kommunista képviselők Maurice Thorezzel az élükön teljesitették állampolgári kötelességüket. A haza büszke kehetett rájuk. Mégis továbbfolyt a szégyenletes, szünetnélküli dáz és kegyetlen hajtóvadászat ellenük."/12/

Franciaországban a burzsoázia nyilt reakciós diktaturát gyakorolt a francia jobboldali szocialisták segitségével, kiknek élén Leon Blum állt. Blum már a háboru kezdetétől fogva jól ismerte Daladier reakciós terveit és nyiltan és aktivan támogatta kormányát. A Szocialista Párt nevében kijelentette Daladiernek, hogy kész "olyanmérvü és formáju támogatást nyujtani neki, amilyet csak akar."/13/

Jellemző, hogy a kommunista képviselők mandátumának érvénytelenitéséről benyujtott törvénytervezet előadója Georges Barthélemy a Szocialista Párt tagja volt. Felszólalásában támogatta őt François Chasseigne szocialista képviselő, aki a képviselőház emelvényéről azt üvöltözte, hogy egyes kommunistákat "minden törvényszéki ceremonia nélkül...tarkón kell lőni"/14/. A jobboldali szocialisták bandája, főkolomposuk, Leon Blum példájára nemcsak hogy nem maradt el a legesküdtebb reakciósok mögött, hanem tulkiabálva őket követelték a terrorintézkedéseket a kommunisták az ország becsületének és függetlenségének egyedüli védelmezői- ellen.

A Kommunista Párt ilyen sulyos körülmények között föld alá vonult. Hamarosan megtanulta, hogy kell dolgozni az illegalitásban annak ellenére, hogy sulyos üldözésnek volt kitéve és nem volt tapasztalata az illegális harcban. A Bolsevik Párt illegális munkában szerzett értékes tapasztalatának felhasználásával legyőzte az elétornyosuló nehézségeket. Sikerült megőriznie Központi Bizottsá - gát, valamint helyi, körzeti és megyei kádereinek javarészét és biztositani tudta a pártvezetőség és az alapszervezetek közti kapcsolatot./15/

Elsősorban biztositották a párt központi lapjának, a L'Humaniténak illegális megjelenését. Az illegális L'Humanité nagy szerepet játszott a Kommunista Párt egész illegális munkájában. Nemcsak a Párt vezető propaganda és tájékoztató szerve volt, nemcsak leleplezte Franciaország uralkodó köreinek és a jobboldali szocialistáknak ruló szerepét, hanem kapcsolatot teremtett a pártszervezetek, a párttagok s a dolgozók széles tömegei között.

12/ F. Bonte, id. m. 19.1.

13/ Populaire, 1939. szept. 15.

14/ F. Bonte, id.m. 83.1.

15/ Az illegalitásban a párttagokat hármas csoportokra osztották be, akik közül mindig egy volt a felelős. Ezeket a csoportokat hármas csoportok irányitották, melynek egy-egy tagja tartotta fenn a kapcsolatot két-három csoport felelősével. Ez képezte a sejtet - a francia Kommunista Párt alapláncszemét. Ezek fölött álltak a szekciók, a szektorok és a körzeti csoportok, melyeknek felépitése ugyanilyen elv szerint történt. Lásd: Jean Lafitte, Az élők küzdenek, M. 1948. 24.1. oroszul.

Az illegális L'Humanitét rendszerint irógépen irták le és sokszorositógépen sokszorositották. Az ujság rendszerint negyedivrétnyi nagyságban 4 oldalon jelent meg. Természetesen ilyen módon nehéz volt sok példányt kihozni, nem szólva arról, hogy állandó hajszának és üldözésnek voltak kitéve. Egy-egy illegális szám átlagos példányszáma 135-140 ezerre rugott./16/

De tudjuk, hogy a L'Humanité széles körben el volt terjedve a munkástömegek közöttl Ennek az a magyarázata, hogy egy-egy olvasó nem tartotta sokáig magánál a lapot, hanem az kézről-kézre járt. Ezenkivül az olvasók lemásolták az ujság egyes számait, ugy hogy ezáltal többszörösére növekedett a lap példányszáma.A munkásolvasók hiven követték az illegális kiadvány első számában adott utasitást:"Munkás, ha elolvastad a L'Humanitét, add át szaktársadnak a mühelyben, otthon szomszédodnak, továbbitsd a katonaságnál szolgáló barátodhoz!" /17/

Ezekben a nehéz időkben, mint mindig, a L'Humanitének megvoltak a maga káderei, akik a kommunista sajtót terjesztették és rendkivüli ügyességgel kisiklottak a rendőrség karmai közül. Ilyen módszerekkel terjesztették a L'Humanitét, a L'Avent-garde-ot, a La Vie Ouvriére-t és a többi illegális kommunista kiadványt. /18/

A burzsoázia reakciós diktaturája arra számitott, hogy megfojtsa a Kommunista Pártot, fizikailag megsemmisiti vezetőit és terrorizálja az őket támogató széles tömegeket. 1940 márciusában a törvénytelenül letartóztatott kommunista képviselők feletti törvénykezés előestéjén Sarraut belügyminiszter azzal dicsekedett a szenátus előtt, hogy a kommunistáknak nincs már egy választási mandátumuk sem, hogy beszüntették 300 kommunista községtanács müködését, a községi, körzeti és megyei tanácsok 2778 kommunista tagját megfosztották mandátumától, feloszlattak 629 szakszervezeti és 675 kommunista szervezetet, 11.000 házkutatást rendeltek el, betiltottak 159 kommunista lapot és tovább folyik a kommunisták üldözése./19/

De semilyen üldözés sem tudta megsemmisiteni a Kommunista Pártot, amely szoros kapcsolatban állt a néppel és odaadóan védelmezte a nép érdekeit. Sarraut nagyhangu bejelentésének ellentmondanak a tények. A Kommunista Párt egyedül 1940-ben 18 illegális lapot adott ki /990.000-es példányszámban/ 6 brosurát /140.000-es példányszámban/ és ezek még távolról sem teljes adatok./20/

16/ Az illegalitás idején a L'Humanité összevéve 50,600.000 példányban jelent meg, ebből 1939-ben 2,400.000, 1940-ben 11.430.000, 1941-ben 9.620.000, 1942-ben 8,400.000, 1943-ban 10,800.000 és 1944-ben 7,950.000 példány. Sept ans de luttes ardentes au pervice du peuple.contre l'hitlérisme et le fascisme pour une France libre, démocratique et indépendante./7 évi sulyos harc a nép szolgálatában a hitlerizmus és a fasizmus ellen egy szabad, demokratikus és független Franciaországért./ A Központi Bizottság jelentése a Francia Kommunista Párt X. nemzeti kongresszusán." Páris, 1945.180-181.

17/ L'Humanité 1939. okt. 26.

18/ Lásd L'Humanité 1940. szept. 2.A háboru és a megszállás idején továbbra is fennálltak illegálisan a L'Humanité "Honvédelmi Bizottságai", amelyeket még 1929-ben alapitottak.

19/ Lásd M. Thorez id.m. 14.l.

20/ Sept ans de luttes ardentes au service du peuple contre l'hitlérisme et le fascisme pour une France libre, démocratique et

A Francia Kommunista Párt már a háboru első napjaitól kezdve együtt alkalmazta a harc legalis és illegális módszereit. A kommuncsta képviselők - amint ezt F. Bonte "A becsület utja" és M. Thorez "A nép fia" c. könyvében elmondja - nem mulasztották el a legkisebb lehetőséget sem, hogy nyiltan kifejtsék álláspontjukat, nézeteiket. A Párt határozottan követelte, hogy a nyilvánosság előtt, nyilt ajtók mellett itélkezzenek a törvénytelenül letartóztatott kommunista képviselők felett."21/

A kommunisták minden lehető agitációs és propaganda-eszközt felhasználtak. Ezáltal beléoltották a széles népi tömegekbe azt a hitet, hogy a Kommunista Párt a tilalom ellenére sem szünt meg létezni és hogy továbbra is aktivan védelmezi a népi tömegek érdekeit és Franciaország nemzeti érdekeit.

A L'Humanité már első illegális számának vezércikkében kinyilatkoztatta, hogy a kommunisták az ország szabadságáért, biztonságáért és függetlenségéért küzdenek."/22/ Nem sokkal később megjelent a Francia Kommunista Párt nyilatkozata a háboruhoz való viszonyáról. A nyilatkozat első pontjában az áll: hogy " kommunisták Franciaországot és népének érdekeit védik"; a második pontban pedig az, hogy az egész idő alatt "egyedül a kommunisták léptek fel a hitlerizmus és franciaországi ügynökei ellen."/23/

A továbbiakban kihangsulyozzák, hogy a kommunisták a németországi fasiszta rezsim megdöntését akarják. Éles kritikával illetéék a francia kormányt a fasiszta Németország elleni háboruban tanusitott tétlenségéért és ujból felvetették egy népi kormány alakitásának eszméjét, mert egyedül csak ez lenne képes nem szavakban, hanem tettekben megvédeni a nemzet érdekeit és ezzel együtt a munkásosztály érdekeit./24/

A Kommunista Párt és központi lapja kiméletlenül leleplezték a francia kormány igazi céljait a Németország ellen folytatott "furosa" háboruban, teljesen felfedték az antifasiszta frázisok ürességét, amelyeket a kormány a szocialista vezetők könnyelmüségével puffogtatott a néphez intézett felhivásaiban, hogy ezzel becsapja a népi tömegeket.

A L'Humanité állandóan hozott leleplező cikkeket, amelyekben kétséget kizárólag kimutatta, hogy a francia kormány nem a német fasisz-

---

indépendante. 187-190.l.

Ezek a számok igen alacsonyak, mert az illegalitásban a Francia Kommunista Párt nem tudta teljes dokumentumtárát megőrizni. A következő években a Kommunista Párt a következő példányszámu illegális lapokat adta ki: 1941-ben 27-et, 1,706.000 pld-ban, 1942-ben 56-ot 6,845.000 pld-ban, 1943-ban 10-et 1,950.000 pld-ban, 1944-ben 11-et 830.000 pld-ban, továbbá illegális brosurákat: 1941-ben 10-et, 290.000 pld-ban, 1942-ben 18-at 835.000 pld-ban, 1943-ban 4-et 80.000 pld-ban, 1944-ben 3-at 150.000 pld-ban. A háboru évei alatt illegális röplapot összesen 11,961.000 pld-ban és illegális brosurát 1,495.000 pld-ban adtak ki. /Uo. 187-189 és 190-191. lap/

21/ Lásd, L'Humanité, 1940. jan. 8. skk. számait.

22/ L'Humanité, 1939. okt. 26.

23/ Uo. 1939. dec. 1.

24/ Lásd, Uo.

ták ellen visel hadat, hanem saját munkásosztálya ellen és az ellen az ország ellen készül háborura, amely egyedül képes Franciaország függetlenségét támogatni, a Szovjetunió ellen. A L'Humanité meggyőzően kimutatta, hogy a háboru, melyet a francia kormány visel, "nem azt szolgálja, hogy a fasizmust Németországban megsemmisitse, hanem hogy nálunk is bevezesse."/25/

A L'Humanité cikkeinek tanulmányozása és a tények azt mutatják, hogy a Francia Kommunista Párt a második világháboru első periodusában arra törekedett, hogy az u.n. furcsa háborut igazi népi, valóban antifasiszta háboruvá változtasse. Épp ez volt az, amit a francia burzsoázia nem akart és amitől a legjobban félt. A Kommunista Párt a fasiszta agresszió elleni ellenállást gyakorlatilag még a Népfront napjaiban és a müncheni politika elleni harc napjaiban inditotta el és folytatta az ellenállást a "furcsa" háboru vészterhes időszakában is./26/

A L'Humanité nap mint nap leleplezte a kormány szovjetellenes politikáját. Már az illegális lap első számában rámutatott arra, hogy "éppen a Szovjetunió ellen akartak és akarnak ma is hadat viselni , Münchenben éppen a Szovjetunió ellen akarták Hitlert uszitani abban a reményben, hogy a szocializmus országa elleni agresszió egyben minden munkásmozgalom, népi és demokratikus mozgalom elfojtását jelentené a nyugati államokban./27/"

Köztudomásu, hogy a reakciós francia lapok, a Le Temps, Le Jour, Le Matin, Le Petit Journal és ezekhez hasonló lapok már a finnországi háboru kezdetétől nyiltan beszéltek a Szovjetunió elleni háboruról. Raymond Recoulie a Gringoire-ben, Franciaország legreakciósabb, legszovjetellenesebb rágalmazó rendőri lapjában /1940. január 18-i szám/arra uszitott, hogy "mindenütt, ahol erre csak kedvező lehetőség kinálkozik, harcoljanak a Szovjetunió ellen." És ha ilyen alkalom minden várakozás ellenére sem kinálkozik, ez Recouliet cseppet sem hozta zavarba, mert ugyanebben a cikkben megmagyarázta, hogy "szükség esetén ilyen alkalmat könnyen ki is lehet provokálni /faire naître"/28/

A L'Humanité határozottan fellépett a féktelen szovjetellenes kampány ellen.és megállapitotta, hogy ez a kampány nem más,mint "a Szovjetunió elleni háborura való erkölcsi előkészités"/29/.

Az angol-francia kormányférfiak a "furcsa" háboru időszakában teljes gőzzel készitették elő a háborut a Szovjetunió ellen, nagy hévvel dolgozták ki a háboru terveit Anglia és Franciaország vezérkarai. "Ezek az urak a hitleri Németország elleni háboru helyett a Szovjetunió ellen akartak háborut inditani."/30/ A finnországi háboruban a szovjet csapatok nemcsak finn csapatokkal találkoztak. A valóságban - amint ezt V.M. Molotov mondta , csapataink "számos ország imperialistáinak egyesült erőivel ütköztek össze, bekeritve az angolokat, franciákat és másokat, akik mindenféle fegyverzettel, különösen tüzérséggel és repülőgépekkel, valamint "önkéntesek" cimén saját embereikkel,

25/ L'Humanité, 1939. november 15.
26/ Lásd M. Thoreznek a Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának párizsi plénumán 1947 októberében mondott beszámolóját, Cahiers du communisme, 1947. 11.sz. 1118.l.
27/ L'Humanité, 1939. okt. 26.
28/ Gringoire, 1940. jan. 18.
29/ L'Humanité, 1940. feb.19.
30/ Történelemhamisitók,1951. 66.l.

aranyukkal és mindenféle felszereléssel, az egész világon folytatott veszett agitációjukkal segitették a finn burzsoáziát, hogy mindenféleképpen szitsák a Szovjetunió elleni háborut."/31/

De az északról inditott szovjetellenes agresszió előkészitését még a szovjet-finn háboru előtt kezdték meg, rögtön másnap azután, hogy Franciaország hadbalépett Németország ellen./32/

Blum 1939 októberében, rögtön azután, hogy a Szovjetunió szerződést kötött Észtországgal, Lettországgal és Litvániával, arcátlanul kijelentette, hogy "vissza kell állitani a balti államok függetlenségét"/33/, holott éppen a balti államoknak a Szovjetunióval kötött szerződései erősitették meg ezeknek a népeknek a függetlenségét. Blum azért vetette fel Észtország, Lettország és Litvánia "megvédésének" jelszavát, hogy háborut provokáljon a Szovjetunió ellen.

A szovjet-finn háboru is csupán ürügyül szolgált a francia kormánynak arra, hogy nyilt szovjetellenes kampányt inditson azon a cimen, hogy képmutató módon a kis népek védelmezőjének tüntesse fel magát. Franciaország képviselője a Népszövetségben, Paul Boncourt, már a háboru első napjaiban utasitást kapott Daladiertől, hogy agresszióval vádolja a Szovjetuniót, függetlenül attól, milyen lesz a tényleges helyzet./34/

A háborura hivatkozva a francia kormány rendőri rajtaütést szervezett a Szovjetunió párizsi kereskedelmi képviselete ellen. Az egész kormányapparátust és az egész francia burzsoá sajtót üzembe állitották, hogy rágalmakat terjesszenek a Szovjetunióról és becsapják a tömegeket. Már a szovjet-finn viszonynak és a szovjet-finn háboru eseményeinek durva és arcátlan meghamisitásából könnyen meggyőződhetünk arról, hogy a második világháboru alatt az agressziv erők Franciaországban és a többi imperialista országokban arra törekedtek, hogy becsapják a népet és berántsák a Szovjetunió elleni háboruba.

A burzsoáziának ebben nagy segitségére voltak a jobboldali szocialisták. V.M. Molotov rámutatott arra, hogy a Szovjetunió legádázabb ellenségeinek csapatában "állandóan kicsendültek a II. Internacionálé e prostituált "szocialistáinak" az attleeknek, blumoknak, eitrineknek és jouhauknak és heglundoknak - a tőke lakájainak - rikitó hangjai, akik végül is eladták magukat a háborus uszitóknak."/35/

Léon Blum a monopolista nagyburzsoázia képviselőihez fordulva nyiltan a következőket mondta a képviselőházban:"Tinektek még szükségetek van a mi segitségünkre, hogy megóvjátok a hadsereget és a hátországot a kommunisták befolyásától."/36/

A francia nép nagy tömege, bármennyire is igyekeztek a Szocialista Párt és a burzsoá propagandisták minden rágalmat rászórni a

---

31/V.M. Molotov: A kormány külpolitikája. M., 1940. 9.l. oroszul.

32/ Ld. Jean Cathala: Ok eláruljak a békét. M. 1950. 31.l. -"-

33/ Idézve a L'Humanité-ből. 1940. szeptemberi különkiadás.

34/ Paul Boncourt, Entre deux guerres. Sur les chemins de la défaite, Paris, 1946. 184.l.

35/ V.M. Molotov, A kormány külpolitikája. 9. lap.

36/ Idézve a L'Humanité, 1940. március 27.-i számából.

Szovjetunió békeszerető politikájára, rokonszenvvel viseltetett a Szovjetunió iránt és nem kivánt semmiféle háborut a Szovjetunió ellen. Az illegális L'Humanité a széles népi tömegek óhaja alapján vetette fel a jelszót: "El a kezekkel a Szovjetuniótól, az összes dolgozók hazájától!"/37/ Az ujság lépten-nyomon leleplezte a jobboldali szocialisták áruló szerepét, nagy türelemmel megmagyarázta a tömegeknek, hogy milyen képmutatók és hazugok a Szocialista Párt szovjetellenes és kommunistaellenes kijelentései.

Jellemző, hogy Franciaországban a finnországi frontra szánt önkéntesek toborzása nagyon nehezen ment. A francia kormány még a koncentrációs táborokban is kénytelen volt toborozni, mert a francia munkások és parasztok nem voltak hajlandók a Szovjetunió ellen harcolni. Megtagadták a finnországi fronton való bevetést a reguláris alakulatok is, viszont készek voltak a fasiszta Németország ellen hadbavonulni. Közismert, hogy a Saar mentén állomásozó egyik ezredben valamelyik hevesfejü francia tábornok azt ajánlotta katonáinak, hogy menjenek el önkénteseknek Sziriába, Romániába és Finnországba. Ezt az ajánlatot senki sem fogadta el. A katonák a fasiszta Németország ellen akartak harcolni. A tábornok, akit a csapatok parancsmegtagadása felbőszitett, kijelentette: "Ha nem akartok mint önkéntesek odamenni, majd erőszakkal oda fogunk benneteket küldeni."/38/

A francia katonák hangulatát elég pontosan jellemezte ebben az időben egy francia ezredes:" Most, ugy látszik, a Szovjetunió ellen akarnak háborut inditani, de akkor bakot lőnek. Ismerem az embereimet, át fognak menni a Vörös Hadsereg oldalára!"/39/

Bár a jobboldali szocialisták és a francia reakció óriási kárt okoztak hazug propagandájukkal, mégsem sikerült nekik a francia népet a Szovjetunió ellen uszitani. A legnagyobb baj, amit ebben az időben okoztak, a Francia Kommunista Párt betiltása volt, amelyet igy megfosztottak attól a lehetőségtől, hogy nyiltan leleplezhesse a nép ellenségeinek hazug propagandáját.

Az angol és francia kormány támogatást nyujtott Finnországnak a Szovjetunió elleni háboruban arra számitva, hogy sikerül addig elhuzniok a háborut, amig a hitleri Németország Finnország oldalán a Szovjetunió ellen belép a háboruba. Amikor Finnország, annak ellenére, hogy Anglia és Franciaország minden erejével meg akarta akadályozni annak kapitulációját"/40/ kénytelen volt kapitulálni a szovjet csapatok előtt, az angol-francia uralkodókörök minden erejüket arra összpontositották, hogy előkészitsék a Szovjetunió délről való megtámadását. Ez a támadási terv már a háboru elején felmerült és a Szovjetunió északról való megtámadási tervével egyidejüleg kidolgozták.

1940 január-februárban a Temps és a Paris Soir stb. erős kampányt inditottak a Szovjetunióval való diplomáciai viszony megszakitása érdekében és felhivásokat közöltek "hogy ezáltal segitsék Finnországot, hogy nehézségeket okoznak Sztálinnak a Kaukázusban, vagy valamilyen más ponton."/41/ A L'Humanité ek-

37/ L'Humanité, 1940. jan. 18.
38/ Uo. 1940. febr.2.
39/ Uo. 13.sz. kelet nélkül
40/ Történelemhamisitók /Történelmi megállapitás/ 66.l.
41/ Idézve a L'Humanité 1940 február 2.-i számából.

kor megmagyarázta a tömegeknek, hogy Weygandnak a Szovjetunió kaukázusi határaitól nem messze állomásozó 400.000 főnyi sziriai hadsereg nem a fasiszta Németország, Franciaország igazi ellensége, elleni bevetésre készül, hanem a Szovjetunió ellen./42/

1940. februárban a L'Humanité felhivta olvasói figyelmét arra, hogy "a párizsi és londoni imperialisták százezernyi franciát irányitottak és irányitanak továbbrais Keletre...a reakciós Weygand tábornok parancsnoksága alá." /43/ A szovjet-finn háboru befejezésének napján Weygand tábornok - mint a L'Humanité egy Thorez és Duclos aláirásával ellátott cikkében közölte - azzal a kéréssel fordult a török kormányhoz, hogy engedjenek át török repülőtereket Baku és Batumi szovjet városok bombázása céljára./44/ Köztudomásu, hogy 1940 április elején Törökország területéről egy külföldi repülőgép berepült Batumi körzetébe és március elején Baku körzetében két külföldi repülőgép jelent meg Irán felől. De miután a Szovjetunió jegyzéket intézett ebben az ügyben Törökország és Irán kormányaihoz, a berepülések megszüntek. /45/

Amig az angol-francia agressziókörök ilyen energiával dolgoztak ki minden elképzelhető szovjetellenes és népellenes terveket, addig a fasiszta Németország és Franciaország elleni támadásra készült.

1940 majusában a hitlerista hadsereg betört Franciaországba. A francia kormány és a francia hadsereg vezetői gyakorlatilag emilyen ellenállást sem tanusitottak a német támadással szemben. A francia uralkodó körök és a francia monopol-burzsoázia a hitleri Németországgal szemben defetista álláspontot foglaltak el. A L'Humanité 1940 julius 17-i "Franciaországot elárulták" cimü vezércikkében élesen rámutatott arra, hogy "mig a 200 családból származó urak kirobbantották a háborut, ugyanakkor szabotálták a nemzetvédelmet...mivel féltek saját katonáiktól, csak akkor adtak fegyvert a kezükbe, mikor már az első vonalba inditották őket. De manöver-háboruban már nem létezik első vonal és ezért többször láthattuhk olyan eseteket, mint pl. Boulogneban, hogy németek minden akadály nélkül fogságba ejtettek teljesen fegyvertelen francia katonákat. Franciaországot elárulták a nép ellenségei."

Franciaország tudott volna küzdeni - irta a L'Humanité 1944 junius 23-i számában és a francia nép meg akarta védeni országát, de elárulta a reakciós francia burzsoázia, amely jobban félt saját népétől, mint az idegenek uralmától.

A Francia Kommunista Párt a hadmüveletek és Franciaország veresége idején szakadatlanul követelte a francia kormánytól, hogy szervezzék meg a fasiszta agresszió elleni ellenállást, követelte, hogy változtassák meg a hadviselés módját és legyen ez a háboru az egész francia nép függetlenségi harca.

- o -

A francia, angol, belga és holland hadseregek egyesült erői számbelileg tulszárnyalták az ellenség erőit és a francia nép kész volt

42/ Lásd Uo.
43/ L'Humanité, 1940. febr. 19.
44/ Lásd, L' Humanité, 1940. szeptember. Külön szám.
45/ Lásd a Szovjetunió Legfelső Tanácsának VII. ülésszaka, 1940. augusztus 1-7. Gyorsirási jegyzőkönyv, M. 1940. 29-30.l.

harcolni a fasiszta német rablók ellen. Ilyen körülmények között a Kommunista Párt 1940 május végén azzal a felhivással fordult a néphez, hogy szervezzenek aktiv ellenállást a hitleri Németország ellen. A Francia Kommunista Párt felhivása még megelőzte de Gaulle 1940. jun. 18-án mondott hirhedt beszédét, amelyben egyébként szó sem volt ellenállásra való felhivásról Franciaországon belül.

A Francia Kommunista Párt Központi Bizottsága még 1940 junius 6-án, mikor a németek már Párizst fenyegették, de a francia főváros még védhette volna magát, a következő javaslatot nyujtotta át a francia kormánynak:"A Kommunista Párt Párizs feladását a fasiszta rablók prédájául, árulásnak fogja tekinteni. Párizs védelmének megszervezését elsőrangu fontosságu nemzeti kötelességnek tartja. Ehhez a következőkre van szükség: 1/ meg kell változtatni a háboru jellegét, a haza szabadságáért és nemzeti függetlenségéért vivott népi háboruvá kell azt tenni; 2/ szabadon kell engedni a kommunista képviselőket és tanácstagokat és a kommunista párt aktiv funkcionáriusait, valamint a börtönökbe zárt, illetve koncentrációs táborokban sinylődő többtizezernyi munkást; 3/ haladéktalanul le kell tartóztatni a parlamentben, a minisztériumban, sőt a vezérkarban is nyüzsgő ellenséges ügynököket, és sulyos büntetéssel kell őket sujtani; 4/ ezek az első intézkedések fel fogják kelteni az egész nép lelkesedését és minden polgár csatlakozni fog a népfelkeléshez, amelyet haladéktalanul ki kell hirdetni; 5/ fel kell fegyverezni a népet és Párizst bevehetetlen erőddé kell tenni."/46/

A francia kormány ezekre a javaslatokra azzal válaszolt, hogy kapitulált a németek előtt. "Az árulók sietve megegyeztek Hitlerrel, félve a nép felgerjedésétől. A nép már felkiáltani készült, mint 1871-ben:"Árulás!"/47/

A francia burzsoázia jól tudta, hogy a fasiszta Németország a legnagyobb mértékben fenyegeti Franciaország nemzeti függetlenségét. Leforditották francia nyelvre Hitler "Mein Kampf" cimü könyvét, amely nyiltan beszél arról, hogy Franciaországot meg fogják támadni és teljesen el fogják pusztitani. De a francia burzsoázia jobbnak találta, hogy egyszerüen tagadja ezt a fenyegető veszélyt, vagy szemet hunyjon felette. Éppen az uralkodókörök, "A kétszáz család", akik Franciaország egész gazdaságát és politikáját kezükben tartották, továbbá a hatalmon lévő ügynökeik - mint ezt M. Thorez kiemelte - először tagadták a hitlerista oldalról fenyegető veszélyt, majd nyiltan Hitler győzelmére és Franciaország vereségére tették a tétet. /48/

Egyedül a nép, és különösen a munkásosztály volt az, amelyben nyiltan megmutatkozott a hitleri agresszió elleni harcra irányuló törekvés. Mikor Franciaország vereséget szenvedett, miután a német csapatok junius 14-én bevonultak Párizsba /49/,mi-

46/ M. Thorez. Une politique de grandeur française.Paris,1945. 289-290.l.
47/ M. Thorez, La France depuis la capitulation de Rethondes, 4.l.
48/ Lásd, Uo. 5.l.
49/ A német csapatok párizsi bevonulásáról Párizs katonai kormányzója Dentz tábornok, a párizsi amerikai követ, Bullit, közvetitésével egyezett meg a németekkel.

után junius 25-én aláirták a kapitulációt Tethondesban, tizmillió francia, azaz a francia lakosság egynegyed része, földönfutóvá vált, amikor megszünt a termelés és a kereskedelem, megbénult a közlekedés, megszakadt a posta- és táviróforgalom és teljes zürzavar állt be, a Kommunista Párt ujból a néphez fordult azzal a bátor felhivással, hogy védjék meg Franciaország szabadságát és függetlenségét.

1940. juliusában a Kommunista Párt Központi Bizottsága Thorez és Duclos aláirásával ellátott felhivással fordult a francia néphez: "Országunk most megismerte annak a bünös politikának szörnyü következményeit, amelyet a háboruért, a vereségért és a megszállásért felelős, méltatlan kormányaink folytattak". /50/ A Francia Kommunista Párt emlékeztette a népet arra, hogy teljes joga van a Franciaország vereségéért felelős bünösöket megbüntetni. Követelte az ország függetlenségét és kifejtette azt, hogy a gyarmati népeknek is van joguk függetlenségre. Egy olyan nagy nép, mint mi vagyunk - igy szólt a felhivás - sohasem lesz rabszolgák népe. "Franciaország nemzeti és társadalmi felszabaditásáért a nagy felelősséget a francia nép viseli. Csak a lánglelkü, nagyszerü, hittel és bátorsággal teli munkásosztály körül jöhet létre a francia szabadság, függetlenség és megujulás frontja."

A Központi Bizottság felhivta a népet, hogy tömöritsék a Kommunista Párt köré a nemzet minden olyan erőit, amelyek képesek és akarják is megvédeni az ország nemzeti függetlenségét. "A nemzet egységét meg lehet valósitani, még hozzá haladéktalanul". Ugyanakkor kihangsulyozta a felhivás a magukat "baloldaliaknak" nevező pártoknak - a szocialista és radikális pártnak - áruló szerepét. Kiemelte, hogy "a radikális és szocialista párt részvételével válhatott Petain diktátorrá". A felhivás felvetette a "Le a vichy-i kormánnyal" jelszót. A Központi Bizottság felhivta a népet, hogy "szervezzenek a szolidaritásra és kölcsönös segélynyujtásra népi bizottságokat a szakszervezetekben, gyárakban, városokban és falvakban."

Tehát a Francia Kommunista Párt volt az első, amely a hitlerista megszállók elleni nemzeti ellenállás szervezésének utjára lépett és felvetette az egység alulról való létrehozásának jelszavát. A Kommunista Párt és vezetői már Franciaország vereségének első napjaiban felhivták a francia népet mind a hitleri megszállók, mind a vichy-i kormányban ülő belső ellenségek elleni harcra. A Kommunista Párt volt az egyetlen párt, amely megmutatta a népnek a harc kilátásait, amely kifejezésre juttatta a győzelembe vetett hitet és haladéktalanul az ellenállási mozgalom gyakorlati megszervezéséhez fogott.

M. Thorez már a második világháboru befejezése után ezeket mondta: "Mi voltunk az elsők, akik nemzeti talajon harcot inditottunk Franciaország nemzeti függetlenségéért és megujulásáért, ugyanakkor, amikor az összes többi pártok gyalázatba és zürzavarba süllyedtek." /51/ Thorez "A nép fia" c. könyvében ujból kihangsulyozza, hogy akkor egyedül a mi Kommunista Pártunk, amelyet Franciaországnak és népének magasabb érdekei vezettek, indult el azon az egyedüli uton, amely az ország felszabaditása felé vezetett./52/

50/ L'Humanité, 1940. julius. Külön szám. A Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának felhivása "Franciaország népéhez". Aláirta Thorez és Duclos.

51/ Cahiers du communisme, 1947. 11. sz. 1119. lap.

52/ M. Thorez, A nép fia, Bpest, 1950. 132.l.

A Kommunista Párt ebben az időszakban igen nehéz és bonyolult körülmények között dolgozott. Kétszeres üldözésnek volt kitéve, üldözte a vichy-i kormány, üldözték a német megszállók. A francia nép, a Kommunista Párttal az élén, szüntelenül harcolt a német megszállók ellen. "Ugyanakkor, amikor Pétain szégyenletesen kapitulált 1940 juniusában - irta Jaques Duclos egyik cikkében - ... pártunk Franciaország földjén kifejezésre juttatta a franciák akaratát, hogy sohasem lesznek rabszolgák népévé és harcra hivta a népet a haza felszabaditásáért és függetlenségéért./53/

A Daily Telegraph c. angol lap már 1940 december 20-án azt irta, hogy a Francia Kommunista Párt aktiv tevékenységet folytat a német megszállók elleni harcban és kihangsulyozta, hogy a Kommunista Párt minden tilalom és sulyos üldözés ellenére is - az egyetlen harcoló párt, a többi párt egyáltalában megszünt létezni, beszüntette tevékenységét. "A Kommunista Párt - ha illegálisan is - de az egyetlen létező párt. Több mint ezer aktiváját tartóztatták le az utóbbi hónapban. Ezek németellenes röplapokat terjesztettek, amelyek a franciák hazafiui érzéseire appelláltak."/54/

A Kommunista Párt hihetetlen üldözésnek és provokációnak volt kitéve./55/ De a Kommunista Párt befolyása a francia népre állandóan nőtt. Ezt elősegitettte az, hogy a párt már a háboru legelső napjaitól kezdve egységre és aktiv tettekre hivta fel a francia népet.

"Mi magunk köré tudjuk tömöriteni a munkásosztályt és a dolgozók összes rétegeit, hogy felszabaditsuk népünket"- irta a L'Humanité 1939. nov. 16-i száma. A lap következő számaiban kihangsulyozta, hogy jelenleg "a szabadság védelmének talaján megvan a lehetőség a szocialista munkásokkal és az összes őszinte remokratákkal való közös tettekre."/56/.

A Központi Bizottság Thorez és Duclos által aláirt 1940 juliusi felhivása felszólitotta a francia népet az egységre és kiemelte, hogy megvan e nemzeti egység megvalósitásának lehetősége. A Kommunista Párt rövidden e felhivás után rámutatott arra, hogy csak a kommunisták "fogják megadni országunknak a szabadságot és a függetlenséget a népek testvériségének jegyében. Franciák, tömörüljetek a Kommunista Párt, a nép pártja, a népet szolgáló párt köré!"/57/ Az ujság julius 27-i számában a szocialista és a radidális párt egyszerü tagjaihoz fordult és felszólitotta őket, tömörüljenek a Kommunista Párt köré és ilyenmódon egyesitsék a nép összes erőit.

1940 augusztusában röplap formájában megjelent a L'Humanité "Éljen a francia nép egysége!" cimü száma. Ez arról szólt, hogy Fran-

53/ L'Humanité, 1944. jul. 1.
54/ Daily Telegraph, 1940. dec. 20.
55/ Lásd, L'Humanité, 1940. szeptember. Külön szám - továbbá L,Humanité, 1940 szeptember 26.sz. Doriot és Gitton például provokáció céljából kiadtak egy hamisitott 91. számot a L'Humanitéből. Később a német Gestapo ugyanezt a módszert használta a Francia Kommunista Párt ellen. Lásd, L,Humanité, 1944.május 15.
56/ L'Humanité, 1940. február 29.
57/ Uo. 1940. julius 24.

ciaország szörnyü vereséget szenvedett, hogy a vereségért felelőseknek büntetést kell nyerniök, hogy csak a Kommunista Párt foglalt el hazafias álláspontot és mutatta meg az egyedüli helyes utat az ország megmentésére és függetlenségének helyreállitására. A röplap felhivta a francia népet, hogy tömörüljön a Kommunista Párt köré: "Éljen a szabad, független és boldog Franciaország! Ezt akarják és fogják is megvalósitani a kommunisták!" A párt egységre hivta fel a népi tömegeket egész Franciaországban mind a megszállott, mind a megszállástól mentes övezetekben./58/

1940. szeptemberében a L'Humanité külön számban hozta Benoit Frachon cikkét: "Dolgozók, a szakszervezetekben a helyetek!" A cikk arról szólt, hogy a háboru előtt a CGT-nek ötmillió tagja volt és hogy a gáboru ideje alatt a szocialista vezetők -Jouhaux, Belin, Dumoulins stb - áruló tevékenysége következtében, a francia szakszervezeteket szétkergették. Frachon felhivta a tömegeket arra, hogy a Kommunista Párt vezetése alatt állitsák helyre a szakszervezeteket. Ez a felhivás inditotta el a szakszervezeti mozgalomnak és a CGT szakszervezeti szerveinek ujjáéledését.

1940. októberében a Kommunista Párt Központi Bizottsága gyakorlati utmutatásokat adott a párt tagjainak, hogyan tudják helyben megvalósitani a francia nép egységét. "Kommunista aktivák, forduljatok az egyszerü szocialista munkásokhoz, minden becsületes asszonyhoz és férfihoz és hivjátok fel őket arra, hogy mindenütt alakitsák meg a politikai elitéltek kiszabaditási bizottságait". /59/

A L'Humanité továbbra is majdnem mindegyik számában kiemelte, hogy a francia nép minden rétegének tömörülnie kell./60/

Az ellenállási mozgalom első időszakában a Kommunista Párt a tömegek egyesitése érdekében felhivást intézett a néphez, hogy az egyes helyeken alakitsanak népi egységbizottságokat. A helyi népi bizottságok szervezése mintegy kisérlet volt a francia nép egységének alulról való megvalósitásához. Ilyen bizottságokat szerveztek az egyes vállalatoknál üzemi elv alapján, valamint az egyes falvakban és helységekben területi elv szerint. Ezeknek a bizottságoknak az volt a hivatásuk, hogy gyakorlatilag egyesitsék a hitlerista rablókkal és a vichy-i együttmüködőkkel szembenálló erőket. A Kommunista Párt a széles népi tömegek tömörüléséről szóló felhivása s ennek az alulról jövő egységnek a megvalósitására irányuló nagyon megrémitették a továbbiak során épp a jobboldali szocialistákat. A jobboldal szocialisták később provokációs célból a felülről való egyesitést kezdték propagálni.

A L'Humanité augusztus 2. és 5. számaiban már találunk közleményeket arról /természetesen részletek nélkül/, hogy egyes falvakban megalakitották a népi bizottságokat. A L'Humanité ugyanakkor felhivta a tömegeket, hogy minél szélesebb körre terjesszék ki ezeknek a bizottságoknak a hálózatát. Augusztusban a másik illegális kommunista lapban, a La vie ouvriére-ben is találunk hiradást népi

58/ Lásd L'Humanité, 1940. aug. 22.
59/ Uo. 1940. okt. 3.
60/ Lásd pl. L'Humanité, 1940. dec. 30., 1941. jan. 29. és febr. 14. számait.

bizottságok megalakitásáról. Többek között olvashatjuk, hogy már több mint 70 bizottságot alakitottak és hogy sok bizottság már bejelentette követeléseit a munkaadóknak./61/

1940 szeptember 14-én a L'Humanité egyik cikkében közölte, hogy egyedül a párizsi körzetben már közel 110 népi bizottságot alakitottak és ezek a bizottságok védik a dolgozó tömegeket és gondoskodnak mindennapi szükségleteikről. A továbbiak során a népbizottságok hálózata mindinkább kiterjedt és tevékenységi körük is mind szélesebb lett. Már védeni kezdték a munkanélküliek, az öregek, a hadifoglyok, a terrorintézkedések áldozatai, a volt frontharcosok érdekeit, sőt készek voltak arra, hogy a kiskereskedők és az összes középrétegek érdekeit is megvédjék. /62/

Tehát a Francia Kommunista Pártnak az ellenállási mozgalom eme időszakában előtérbe állitott egyik fő feladata a tömegek szé - leskörü egységének az előkészitése volt. A L'Humanité lankadatlanul követte ezt az irányvonalat és hangoztatta, hogy a legfontosabb "a szövetkezés, a szövetkezés, és ismét csak az összes dolgozók szövetkezése az ellen a terror ellen, amelyet a vichy-i kormány és a megszálló hatóságok gyakorolnak, szövetkezés a francia nép kiváló fiainak... szabadságáért. Valósitsátok meg az egész francia nép harci egységét." /63/

A Kommunista Párt az egységre szóló felhivást az egész francia néphez intézte, mindazokhoz, akik azt akarják, hogy Franciaország a franciáké legyen. Felhivta a népet arra, hogy "szoritsák meg azt a kezet, amelyet testvérileg nyujt nekik a munkásosztály. A Kommunista Párt az egyetlen párt, amely nem függ sem a nemzeti, sem a nemzetközi tőkétől, e köré kell tömörülnie az egész francia nemzetnek, mert csak a francia nemzet szövetkezése tudja egyedül meghiusitani a vichy-i kormány terveit, hogy Franciaországot rabszolgák országává tegyék, hogy csak a Kommunista Párt tudja biztositani Franciaország ujjászületését és függetlenségét." /64/

Igy a Kommunista Párt a munkásosztály - mint fő mag - köré kezdte tömöriteni az ország függetlenségéért és szabadságáért küzdő nemzeti harci frontot. A L'Humanité 1941.március 5-i számában olvashatjuk: "A francia dolgozó tömegeknek igazi népi frontot kell alakitaniuk a kenyérért, Franciaország szabadságáért... függetlenségéért vivott harcra".- A Kommunista Párt " A francia nép megmentéséért" cim alatt az ország társadalmi és nemzeti felszabaditásának programmját bocsátotta közre, hogy ezzel a széles népi tömegeket megismertesse álláspontjával./65/

1941. május 15-én a párt ujból kifejezte, hogy kész támogatni

---

61/ Lásd: La Vie Ouvriére, 1940. 3.szám.
62/ Lásd: L'Humanité, 1940.szept.16.
63/ L'Humanité, 1940. okt.19.
64/ L'Humanité, 1940.szept.10.
65/ Lásd L'Humanité, 1941.márc.5. és 10-i száma és 1941.márciusi külön száma.

bármely olyan kormányt, vagy személyt, aki tettel harcol Franciaország nemzeti elnyomása ellen /66/, és rámutatott arra, hogy nemzeti front nélkül nem lehet leszámolni a nép árulóival. /67/

Az az óriási és nehéz munka, amelyet a Francia Kommunista Párt a nép erőinek egyesitése érdekében tett, már az ellenállási mozgalom első időszakában meghozta gyümölcseit. 1941 május elején megindultak az első munkássztrájkok. Ez annak a fáradhatatlan munkának volt az eredménye, amelyet a Kommunista Párt helybeli tagjai végeztek a népi akcióbizottságok megalakitása során. Ezek a bizottságok tömöritették a munkásokat és előkészitették tömeges fellépéseiket a kettős elnyomás - a Vichy-i kormány és a megszállók elnyomása - ellen. Május 8-án a L'Humanitében megjelent egy cikk "A megszállás ellenére is harcba szállhatnak a munkások" cimmel. A cikk arról szólt, hogy Nord /Észak/ és Pas-de-Calais megyékben a bányászok sztrájkoltak, Lille járásban pedig a vasutasok.-

1941 májusában százezer munkás lépett sztrájkba Liége-Verviers járásban. Nord és Pas-de-Calais bányászai béremelést követeltek. A két megyéből több mint 100.000 bányász bejelentette a sztrájkot, a bányatulajdonosokat viszont a Gestapo, a reformista szakszervezeti vezetők és degaulleista mérnökök támogatták. A sztrájk ereje azonban abban rejlett, hogy a munkások egységes frontban léptek fel. A kommunista, volt szocialista, katolikus és degaulleista bányászok együtt szálltak sikra követeléseikért és egységüket megingatni nem sikerült./68/

A francia nép aktiv fellépései a Vichy-i kormány és a megszállók ellen napról-napra erősödtek. Már 1941 májusában megjelentek Párizs falain a következő feliratok: "Engedjétek szabadon a kommunistákat! Le Hitlerrel! Éljen Sztálin! Vásároljatok gabonát a Szovjetunióban! Kenyeret!"- stb./69/

Tehát Franciaországban már a háború első hónapjaiban megindult az ellenállási mozgalom. Maurice Thorez megállapitása szerint "ez volt a hitlerista rablókkal és a vichy-i együttmüködökkel szembenálló nemzeti erők első átcsoportositása" /70/ Megindult a nemzeti ellenállás. Ez alatt az időszak alatt rendkivül megnőtt a Kommunista Párt befolyása a francia nép széles rétegei - nek tömöritésére irányuló politikája következtében. A burzsoá sajtó már nem tudta többé elhallgatni a Francia Kommunista Párt létezését és tevékenységét. Igy pl. a "Journal d' Amiens" cimü vidéki lap rendkivül aggodalmas hangon megállapitotta, hogy "mig a vereség sulya alatt mindenki lemondott mindenféle kollektiv tevékenységről, egyedül a kommunisták őrizték meg szervezetüket. Csak a kommunisták fordultak a néphez és próbálták meg

---

66/ Lásd A Francia Kommunista Párt deklarációja: "La Politique Nationale du Parti Communiste français". "Sept ans de luttes ardentes au service du peuple..." ' 38.1.

67/ Lásd L'Humanité, 1941. máj.26. és jun.20.

68/ Lásd L'Humanité, 1941. jun.20.

69/ L' Humanité, 1941.május 25 és 26-i külön szám.

70/ M.Thorez: La France depuis la capitulation de Rethondes, 16.1.

oldalukra vonni... ebben azonban sokkal nagyobb veszedelem rejlik, mint ezt a felső körök gondolják. Természetesen, amig a megszálló hadsereg országunk területén tartózkodik, a rendet erővel fenn tudják tartani, de azután..." /71/

- o -

Azzal a perccel, amint a Szovjetunió belépett a háborubaz ellenállási mozgalom Franciaországban hatalmas lépést tett előre. - Tevékenysége már nem merül ki pusztán az erők tömöritésében, az egység alulról való létrehozásában, egyes demonstrációk rendezésében, egyes fegyveres akciók megszervezésében. Most a Kommunista Párt vezetése alatt számos katonai csoportot alakitanak az ellenség elleni fegyveres harcra; a szabotázs is széles méreteket ölt. "A Szovjetunió bekapcsolódása a tengelyhatalmak elleni háboruba - mondotta I.V.Sztálin - csak fokozhatta - és valóban fokozta is - a második világháboru fasisztaellenes és felszabaditó jellegét". /72/

1941 junius 22-ével az ellenállási mozgalomban Franciaországban egy uj, második időszak állt be, amelynek jellemzője "a német nyomás fokozódása a francia népre és különösen a szovjet nép és dicső Vörös Hadseregének hősi harca által ösztönzött nemzeti ellenállás fejlődésére". /73/

Aznap, amikor a hitleri Németország hitszegően megtámadta a Szovjetuniót, a Francia Kommunista Párt külön felhivást bocsátott ki: "A szovjet kormány és vezérük, Sztálin elvtárs körül felbonthatatlan egységblokkba tömörült szovjet népek készen állnak, hogy fegyverrel visszaverjék a hitlerista klikk bünös agresszióját". A Francia Kommunista Párt biztositotta a szovjet népet arról, hogy a francia nép nem fog a Szovjetunió ellen harcolni; Pétain és Darlan, akik az országot Hitlernek eladták, holnap Hitler parancsára mozgósithatják a francia népet a Szovjetunió elleni harcra, de a francia katonák, tengerészek és repülők rá sem fognak hederiteni a vichy-i árulók felhivására". A felhivás ezután a hadsereghez szól: "Francia katonák, tengerészek és repülők, ha azt követelik tőletek, hogy szovjet katonákra lőjjetek, tagadjátok ezt meg, forditsátok fegyvereteket az árulók ellen". A francia munkásokat és parasztokat felhivta a párt, hogy fokozzák a szabotázst az üzemekben; rejtsék el az élelmiszert a hitlerista megszállók elől, az összes francia férfiakat és nőket pedig arra, hogy tömörüljenek nemzeti harci frontba Franciaország függetlenségének kivivásáért: "Ma - igy szól a felhivás - minden francia együtt érez a szovjet dolgozók millióival, akik holnap szét fogják taposni a hitlerizmust és tettekkel segitik Franciaországot szabadságának kivivásában... Francia férfiak és asszonyok álljatok helyt, a felszabadulás órája közeleg. Kiüzzük a hitlerista csapatokat országunkból és Franciaországot szabad, erős és független országgá tesszük!" /74/

Milyen ellentétben állt ez a Szovjetuniónak és a szabadságszerető

71/ Journal d' Amiens, 1941, márc.7.
72/ Sztálin, A békéért. Bpest.1952. 9.l.
73/ M.Thorez, La france depuis la capitulation de Rethondes. 35.l.
74/ L'Humanité, 1941. jun.22. külön szám.

népeknek a fasiszta barbárok feletti végső győzelembe vetett szilárd hittől áthatott, a francia néphez intézett lángoló felhivás ahhoz a Szovjetunió elleni acsarkodó üvöltözéshez képest, amelytől visszhangzott az egész francia burzsoá sajtó, nem rejtve el örömét afelett, hogy a fasiszta Németország végül mégis megindította támadását kelet felé!

A Francia Kommunista Párt már ebben a szovjet nép Honvédő Háborujával kapcsolatban kibocsátott első felhivásában világosan kifejtette azt a gondolatot, hogy a Szovjetunió belépése a háboruba Franciaország felszabadulását is jelenti, és hogy a szovjet népnek hazája szabadságáért folytatott háboruja egybeolvad a francia népnek függetlenségéért és demokratikus szabadságjogaiért vivott háborujával.

A Francia Kommunista Párt már rögtön azután, hogy a hitleristák rárontottak a Szovjetunióra, konkrét akcióprogrammot adott ki: "Egyetlen embert, egyetlen sout, a legkisebb erőfeszitést sem Hitlernek a Szovjetunió elleni bünös háborujához. Megteszünk mindent, hogy segitsük a Szovjetuniót, mert az ő győzelme szabaditja fel Franciaországot"./75/

A Francia Kommunista Pártnak a hadseregnhez és a néphez intézett felhivásai rendkivül élénk visszhangra és helyeslésre találtak. Francia közkatonák többizben szétrombolták azokat a helyisége - ket, amelyekben az ugynevezett bolsevikellenes légióba toborozták katonákat. Nem csoda, ha ezt a légiót végeláthatatlan nehézségek között szervezték. Mindenféle anyagi juttatás és kiváltság igéretével, többhónapos erőfeszitéssel, mindössze 5.000 főt sikerült összetoborozniuk, de ezek is banditák, börtöntöltelékek és egyéb hasonló bünöző elemek közül kerültek ki. /76/

A Moszkva térségében folyó csata napjaiban a L'Humanité a következőket irta: "Francia hazafiak! A mi szivünk most együtt ver a Vörös Hadsereg hőseinek ....és a nagy Sztálinnak szivével".Az ujság azt hirdette, hogy a fasiszta barbárokat le fogják győzni./77/

1941 novemberében a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 24. évfordulójára egy nyomdai uton előállitott külön szám jelent meg, melyben a Francia Kommunista Párt felhivást bocsátott közre, hogy mindent tegyenek meg a Vörös Hadsereg megsegitésére. - "A Francia Kommunista Párt - ugy szól a felhivás - testvéri üdvözletét küldi a Szovjetunió népeinek, a Vörös Hadsereg dicső katonáinak és a szovjet flotta hős tengerészeinek."

A L'Humanité november 7.-i száma szintén majdnem teljes egészében a Szovjetunióval foglalkozott. Felhivta olvasóit, hogy még nagyobb aktivitással segitsék elő a Szovjetunió védelmét és kifejezte a Vörös Hadsereg győzelmébe vetett hitét: "Nem kétsé -

---

75/ L'Humanité, 1941.jul.2.

76/ Lásd a L'Humanité 1941. augusztusi különszámát és 1941.szept. 11.-i számát.

77/ L'Humanité, 1941. okt.23.

ges, hogy Hitler hadserege vereséget szenved és a Szovjetunió kerül ki győzelmesen a háboruból". A L'Humanité egész következő, november 14.-i száma Sztálin elvtárs 1941.november 6.-i és 7-i beszédeivel foglalkozott, valamint konkrét utmutatásokat adott arra vonatkozólag, hogyan kell megszervezni a szabotázst az üzemekben és hogyan kell megakadályozni azt, hogy a németek elorozzák a termést, szóval, hogyan kell meggyorsitani a németek vereségét.

Tehát a Szovjetunió belépése a háboruba, a szovjet nép és a Vörös Hadsereg hősi harca megerősitették a német megszállók elleni ellenállási mozgalmat Franciaországban. Gazdag anyag áll rendelkezésünkre, melynek alapján ugyszólván napról-napra nyomon követhetjük, hogyan aktivizálódott, nőtt és vált tömegmozgalommá a népi ellenállási mozgalom. /78/

Sztálin elvtárs 1941.jul.3.-i beszédét, amely a hitler-fasiszták által leigázott országok összes hazafiai számára akcióprogrammot adott, keltezés nélküli külön számban hozta ki a L'Humanité. Sztálin elvtárs beszéde széles körben elterjedt a francia nép között. Ezután a Kommunista Párt azzal a felhivással fordult a néphez, hogy jul. 14.-én, a francia nemzeti ünnepen szervezzenek sztrájkokat és tüntetéseket, énekeljék a németek által betiltott francia nemzeti himnuszt, a Marseillaiset, függesszék ki a házakra a francia trikolort és tüzzenek ki háromszinü kokárdát./79/

A Kommunista Párt felhivására jul.14.-én a párizsiak tizezrei mentek ki az utcára. Oriási néptömeg hömpölygött a boulevardokon a Köztársaság-tér felé, a Bastille terére és különösen a Saint Antoine külvárosba. A tömeg a Marseillaiset énekelte, a tüntetők mellén ott ragyogtak a háromszinü kokárdák. A nép hatalmaserejü tüntetése volt ez, sem a németek, sem a vichy-i kormány nem mert beleavatkozni /mint erről a L'Humanité 1941.jul.17.-i számában be is számol/.-

A termelésben és a közlekedésben a sztrájkok és szabotázscselekmények mindinkább tömegjelleget öltöttek. "Minden sztrájk - irta a L'Humanité 1941.aug.7.-i száma - hazafias tett, amelyet minden franciának támogatnia kell".

Egyre nőtt az elégedetlenség a parasztok között, különösen a vichy-i kormány reakciós rekvirálási politikája következtében. A parasztok tömegesen léptek fel a rekvirálások ellen /80/ és mint a L'Humanité 1941.okt.26.-i száma közölte, "Franciaország minden sarkából tiltakoztak levélben a rekvirálások ellen". Jellemző, hogy a parasztság, ugyanugy,mint a munkásosztály is, védelmezőjét a Francia Kommunista Pártban és központi lapjában, a L'Humanitében látta. A vichy-i árulók előtt ismeretes volt a parasztság hangulata és már akkor panaszkodtak arról, hogy "sajnálatos az a szellem, amely a falvakban terjed."

78/ Helyszüke miatt ettől el kell tekintenünk. A Nagy Honvédő Háboru hatása a francia népnek függetlenségéért és demokratikus szabadságjogaiért folytatott harcára önálló tanulmányt érdemel.

79/ Lásd a L'Humanité, 1941.jul. 14.-i külön számát.

80/ Lásd L'Humanité, 1942.máj.8.

A francia nép mind bátrabban és nyiltabban fejezte ki gyülöletét a német megszállókkal szemben.

A Five-ville egyik mozijában történt, hogy mikor a vásznon megjelent Hitler alakja, a nézőtéren felkiáltások hangzottak el: "Le Hitlerrel, éljen Sztálin!" /81/

Augusztus 13.-án Párizsban, a Saint-Denis városkapunál nagy tüntetés zajlott le, melynek résztvevői ezt kiáltották: "Éljen a Szovjetunió! Le Hitlerrel! Franciaország - a franciáké!"/82/ A tüntetés a tüntetők és a francia rendőrség, meg a német csapatok közötti véres összeütközéssel végződött. Sok gyárban és üzemben a tiltakozás jeléül ötperces munkabeszüntetést tartottak. Ez a tiltakozási módszer mind szélesebb körben terjedt el.

A szovjet nép Nagy Honvédő Háborujának a francia ellenállási mozgalomra gyakorolt hatásából a legfőbb eredmény az volt, hogy egyre inkább kiterjedt a német megszállók és a vichy-i együttmüködőkkel szemben a fegyveres harci front.

Néhány kommunista Eunaffe és Ousoulia vezetésével, már 1940 végén megalakitották a hazafiak fegyveres akcióinak mintegy katonai parancsnokságát, de ez még csak elszigetelt jelenség volt. Csak 1941 junius 22.után és különösen Sztálin elvtárs 1941.jul.3.-i beszéde után szervezték meg a szabadságharcosok és partizánok első csoportjait a párizsi járásban, Nord és Pas-de-Calais megyékben csak ekkor indultak meg a rendszeres fegyveres akciók a megszállók ellen.

A francia szabadságharcosok és Partizánok Katonai Bizottsága szervezte és erősitette a francia nép fegyveres harcát és ez súlyos csapást mért az együttmüködési politikára. Katonai káderek nevelése során a nép köréből olyan vezetők nőttek ki, - mint Fabien ezredes - az ellenállási mozgalom hőse - Dumont, a Debarge fivérek, a Camphin fivérek, Marcel Prenant, Eugen Eunaffe, Casanova, Ousoulia és sokan mások. A nemzeti katonai bizottság irányitása alatt álló francia Szabadságharcos és Partizánszervezet /F.T.P./ fokozatosan erős katonai tömegszervezetté vált. A szervezet osztályösszetétele továbbra főképen proletár maradt, megalakulásától egész fennállása végéig. -

A L'Humanité, La Vie Ouvriére, l'Avant-Garde, France d'abord és a többi illegális kommunista lap nagy erőfeszitést fejtettek ki, hogy megszilárditsák a francia népben a Szovjetunió győzelmébe vetett hitet.

A illegális komunista sajtó lépésről-lépésre leleplezte a burzsoá lapok hazug inszinuációit, amelyek szerint a Szovjet Hadsereget már a háboru legelső napjaiban leverték és megsemmisitették. Ezt az arcátlan nagy hazugságot az illegális kommunista sajtó az egész háboru ideje alatt és már a hadmüveletek első hónapjaiban megcáfolta és leleplezte. Ebben a tekintetben óriási munkát fejtettek ki az egyes vidékeken a Kommunista

---

81/ L'Humanité, 1941.nov.1.

82/ L'Humanité, 1941.aug.21.

Párt illegális sejtjein keresztül. Ezeknek a következő konkrét utmutatásokat adták: "A párttagoknak. Minden hármas csoport sokszorositsa és terjessze a Vörös Hadsereg sikereiről szóló röplapokat és villámhiradókat, hogy minél szélesebb körben terjedjen el és leleplezzék a hitleristák hazugságait". /85/

A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujának első évfordulóján a L'Humanité vezércikkben ezt irta: "A Szovjetunió kiérdemelte az összes szabadságszerető népek hálaját és az agresszió évfordulójának napján az emberek milliói hittel és hálával tekintenek felé. Ezek az emberek tudják, hogy a Szovjetuniónak köszönhetjük, ha a népek szabadságának nagy ügye diadalmaskodik a fasiszta barbárság felett". /86/

- o -

Véleményünk szerint 1942 november az az időpont, amellyel az ellenállási mozgalom harmadik periodusa kezdődik. Ennek az uj időszaknak az inditóokai : a sztálingrádi csata kezdete, a szövetséges seregek partraszállása Észak-Afrikában és a francia flotta elsüllyesztése Toulonban. Csak a sztálingrádi csata és általában a Vörös Hadsereg sikerei révén vált lehetővé az, hogy a szövetségesek partraszállhattak Észak-Afrikában. De minden esetre az észak-afrikai partraszállás volt az - mint Sztálin elvtárs mondotta - amely Franciaország Hitler-ellenes erőit mozgósitotta és alapot teremtett a Hitler-ellenes francia hadsereg megszervezéséhez. /87/

Az igazat megvallva, ezt a Hitler-ellenes hadsereget a Kommunista Párt többszöri felhivása /88/ ellenére sem hozta létre a francia kormány, bár minden lehetősége megvolt rá.

Ebben az időszakban a németek egész Franciaországot megszállták. Ekkor a vichy-i kormány teljesen a német szuronyokon nyugodott és szintvallott árulókon és a francia monopolisták közül kikerült árulókon, meg bünöző elemeken kivül, egyáltalán semilyen támasza sem volt Franciaországon belül. Széles körben kibontakozott a fegyveres ellenállási harc, már nem csoportonként, hanem egész osztagonként tevékenykedtek a szabadságharcosok és partizánok. Széleskörü mozgalom indul meg a francia munkások Németországba hurcolása ellen. Mindjobban nő a sztrájkok száma és mind hatalmasabb méreteket ölt. A harc nak mindezen formáit, ugy mint a tömegtüntetéseket is, a Kommunista Párt kezdeményezi és vezeti. Ennek az időszaknak az elején fejeződik be a francia burzsoázia zömének ugynevezett átorientálódása, amelynek kezdetét már az ellenállási mozgalom második időszaka folyamán tapasztalhatjuk. Ez abban áll, hogy a második világháború idején a francia burzsoázia "kettős garanciát teremtett magának. Egyik fele Pétainnel tartott, a másik fele De Gaulle-al."/89/ Mig kezdetben a francia bur-

---

85/ L'Humanité, 1941.dec.19.
86/ U.o.
87/ Lásd Sztálin, A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról. Szikra 1949. 79.l.
88/ Lásd pl. L'Humanité, 1942. nov.27.
89/ Közlemény néhány kommunista párt képviselőjének tájékoztató értekezletéről, Lengyelország, 1947, szeptember végén. Jacques Duclos beszámolója : A Francia Kommunista Párt harca Franciaország függetlenségéért és az amerikai expanzionizmus ellen. 168.l.

zsoázia zöme Pétainnel tartott és a németeket támogatta éppen azért, mert a fasiszta Németországban látta azt az erőt, amely őt megvédeni képes a munkás - és demokratikus mozgalom szakadatlan növekedésétől, és a népi tömegektől, addig a németek sztálingrádi veresége után, mikor már nyilvánvalóvá vált a hitleristák kikerülhetetlen pusztulása, a francia burzsoázia zöme állásfoglalást változtatott. Ekkor a burzsoázia minden reményét az angolszász országokba és elsősorban,mint legerősebb országba, az Egyesült Államokba vetette. Ebből folyt azután, hogy 1942 végén a francia burzsoázia zöme De Gaullet támogatta.

Meg kell azonban rögtön jegyeznünk, hogy De Gaulle és Pétain között semilyen alapvető elvi különbség nem volt. Belügyi vonalvezetés tekintetében nem különböztek egymástól. Ami a külpolitikai kérdéseket illeti, Pétaint hosszu éveken keresztül a legszorosabb szálak füzték a hitleri Németországhoz, mert ennek segitségével akarta Franciaországban a fasizmust létrehozni, De Gaullet kapcsolatai viszont az angol /és később az amerikai/ kormányhoz füzték és reményét az angolszászok győzelmébe vetette. De Gaulle, ugyanugy mint Pétain, szintén fasiszta uralmat akart létrehozni Franciaországban, csak egy más válfajában. Nem véletlen tehát, hogy éppen De Gaulle volt az, aki 1945-ben, uralomra kerülve, megkegyelmezett a halálbüntetésre itélt Pétainnek, és a későbbiek során ő állt annak a még mai napig sem végetért reakciós kampánynak az élén, hogy Pétaint rehabilitálják.

A degaulleisták az ellenállási mozgalom megzabolázása érdekében, majdhogynem nyiltan kiegyeztek a vichy-i kormánnyal./90/

Mig Pétainnek a tömegek[illegible] rettegő hivei és a vichyisták reakciós politikája a németekkel való együttmüködésben jutott kifejezésre, addig De Gaullenak - az angol-amerikai és francia imperializmus ügynökének - ugyanolyan reakciós politikája az attentizmusban /a kivárás politikája, a németek elleni harc - ról való lemondás nyilvánult meg. Az attentizmus óriási károkat okozott az ellenállási mozgalomnak. Megakadályozta, hogy a mozgalomban egység és szervezettség jöjjön létre és gátolta a német megszállók elleni fegyveres harc kiterebélyesedését./91/ A Kommunista Párt már a kezdet kezdetétől fogva határozottan leleplezte az attentizmus által okozott kárt és aktiv harcot folytatott az attentizmus minden megjelenési formájával szemben.

A Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának határozata alapján már 1941 májusában megalakult a Nemzeti Front, amely a francia ellenállási mozgalom szervezeti kiépitésének alapja lett. A Nemzeti Front az alulról jövő tömörülés jegyében /amelyért a Kommunista Párt harcolt/ a népi egységbizottságok megalakitása révén jött létre. Ahogy az egységbizottságok üzemi és területi elv alapján alakultak meg, ugyanugy a Nemzeti Front bizottságait is az üzemekben és a különböző helységekben, sőt szakmai elv alapján alakitották meg. Ehhez hozzájá-

---

90/ Lásd A.Wurmser, De Gaulle és párthivei, Moszkva,1948. 116.l.

91/ Lásd M.Thorez, Au service du peuple de France, Paris, 1947. 48.l.

rult még az is, hogy a Nemzeti Front tagja egyidejüleg tagja lehetett a Nemzeti Front üzemi bizottságának, helyi bizottságának és szakmai bizottságának is. A Nemzeti Frontnak ez a rugalmas szervezeti formája a vichy-i diktatura és a megszállás súlyos helyzetében is lehetővé tette, hogy a mozgalom valóban tömegessé váljék és mindenütt megvesse lábát. A Nemzeti Frontba nemcsak munkások, nemcsak kommunisták léptek be, hanem a lakosság sok más rétegének képviselői is, függetlenül politikai és vallási nézeteiktől. A Nemzeti Front tagjai voltak mind szocialisták, mind katolikusok, mind kommunisták. De nem ugy voltak tagjai, mint pártuk képviselői, hanem mint harcosok, akik aktiv részt vesznek a német megszállók és a vichy-i árulók elleni harcban. A Nemzeti Front volt az a döntő erő, amelynek segitségével a Kommunista Párt minden becsületes hazafit tömöriteni tudott vezetése alá, függetlenül politikai meggyőződésüktől. Meg kell említenünk, hogy a Szabadságharcosok és Partizánok Szervezete beletartozott a Nemzeti Frontba és ennek fegyveres támaszát képezte.

A Kommunista Párt felhivással fordult mindazokhoz, akik a fasiszta rablók ellen harcoltak, hogy tömörüljenek a közös harcra. "Ugyanakkor - irta a L'Humanité 1941.jul.29.-i számában - mig a Vörös Hadsereg óriási csapásokat mér Hitlerre, egyesüljünk a degaulleistáktól kezdve egész a kommunistákig a Franciaország függetlenségéért küzdő Nemzeti Frontba, hogy előkészitsük a leszámolást a rablókkal". A kommunisták az egyszerü katolikus hazafiakat is hivták ebbe a szövetségbe: "A kommunisták testvérkezet nyujtanak a katolikus hazafiaknak és hivják őket a haza szabadságáért, a terror áldozatainak kiszabaditásáért vivott harcba." /92/

A L'Humanité 1941 augusztus 15.-i és következő számaiban a Kommunista Párt felhivást tett közzé, hogy mindenütt alakitsák meg a "Franciaország függetlenségéért küzdő Nemzeti Front bizottságait".-

A Kommunista Párt a L'Humanité 1942.januári és februári különszámaiban a következő utasitást intézte az egyszerü párttagokhoz: "Párttagok. Most a fő jelszó a függetlenségért küzdő Nemzeti Front megerősitése."

Mivel széles népi tömegek kapcsolódtak be a Nemzeti Front bizottságaiba - irta Maurice Thorez - igy lehetővé vált "az összes francia erők vezető és szervező központjának létrehozása a nemzeti felszabaditó háboru irányitására, hogy elősegitsék a hitleri Németország bukását". /93/

Az ellenállási mozgalom harmadik periodusában a széles tömegek és a Kommunista Párt követelésére 1943 márciusában megalakitották az Ellenállási Nemzeti Tanácsot, amely azonban nem a Nemzeti Front szervezési elve alapján nyugodott. A Nemzeti Tanácsban résztvettek a nagyobb antifasiszta csoportok képviselői: a francia Szabadságharcosok és Partizánok Nemzeti Katonai Bizottságának, a Nemzeti Front szervezetének, a /kommunisták által 1942-

---

92/ L'Humanité, 1941.aug.7.

93/ M.Thorez, La France depuis la capitulation de Rethondes. 51. l.

ben visszaállitott/ CGT-nek, a kommunista szervezeteknek, valamint számos más, többek között még jobboldali szervezetnek is tagjai. Minden szervezet képviselőjének csak egy szavazata volt, függetlenül a szervezet terjedelmétől, befolyásától és tagjainak számától. Ennek az lett az eredménye, hogy a kis szervezeteknek, /amelyekből lényegesen több volt/ az Ellenállási Tanácsban több szavazata volt, mint a kommunisták által vezetett nagy, harcos tömegszervezeteknek. A kis szervezetek vagy a szocialisták, vagy a degaulleisták, vagy a katolikusok kezében voltak. Ezek a szervezetek ténylegesen nem is vettek részt az ellenállási mozgalomban és csak azért léptek be az Ellenállási Tanácsba, hogy belülről szétbomlasszák. Ezeknek a szervezeteknek és képviselőiknek az Ellenállási Tanácsban nem az volt a gondjuk, hogy hathatós harcot szervezzenek a rabló megszállók ellen, hanem hogy fenntartsák a francia reakciós burzsoázia uralmát az ország felszabaditása után is. Ilymódon a Kommunista Párt az Ellenállási Nemzeti Tanács megalakitásánál,- mint erre Thorez elvtárs rámutatott - ugyanazt a hibát követte el, mint a Nép - front megalakitása idején. /94/ Megegyezett a többi pártok vezetőségével. Meg kell jegyeznünk, hogy a Kommunista Párt mindjárt a háboru legelső napjaitól kezdve, lankadatlanul és türelmesen az alulról megvalósitott egységre törekedett és ezt el is érte. A kommunisták hibát követtek el azzal, hogy megalakitották az Ellenállási Nemzeti Tanácsot és megegyeztek a többi párt vezetőségével, mert ezek, és elsősorban a szocialisták haladéktalanul felhasználták ezt az alkalmat a szervezet aláásására. -

A Pétain-féle fasizmust minden eszközzel uralomra segitő francia jobboldali szocialisták szovjetellenes és népellenes politikája azonban nem mentette meg őket attól, hogy 1940 juliusában be ne tiltsák a párt Blumot követő szárnyát, valamint lapjukat, a "Populaire"-t. Érdekes, hogy a jobboldali szocialisták is a francia burzsoáziához hasonlóan az ugynevezett "kettős orientációt követték. Egyik részük Belinnel az élén, nyiltan Pétain és a vichyisták oldalára állt, másik részük pedig, Blummal az élén, a degaulleisták felé orientálódott. A francia jobboldali szociálistáknak - az attentizmus esküdt hiveinek - ez a második része a párt 1940.évi betiltása után két even keresztül semilyen látható jelt sem adott arról, hogy részt vesz a politikai életben. Csak 1942 juliusában, mikor a Kommunista Pártnak lényegében sikerült létrehoznia alulról az akcióegységet, jelentek meg egyszerre a Populaire-nek egyes illegális számai. Az ujság már első számaitól kezdve /95/ a tényeket meghazudtolva, arcátlanul arról kezdett rikoltozni, hogy már 1940 óta résztvettek az ellenállási mozgalomban, magasztalta Blum és De Gaulle szerepét és képmutatóan azt hirdette, hogy támogatja az ellenállási mozgalom összes erőinek tömörülését, holott a valóságban a jobboldali

---

94/ Lásd Cahiers du communisme, 1947. 11.sz. 1119.l. Maurice Thorez beszámolója a Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának plénumán 1947 októberében.

95/ Lásd pl. Populaire, 1942. 3.sz. jul. 15.; uj sorozat 1943. 31.szám febr., 1943. 21.szám május és számos következő számban.

szocialisták már akkor, amikor vezetői megegyeztek a Kommunista Párttal, arra törekedtek, hogy az alulról megvalósitott egységet felbomlasszák és egyben csökkentsék a Kommunista Párt befolyását.

A harmadik időszakban óriási mértékben megerősödik a Szabadságharcosok és Partizánok mozgalma és az előző időszaktól eltérőleg, most az egész népet felölelő széleskörü tömegszervezetté válik. Az illegális L'Humanitében 1942 juliusi 171.számától kezdve egészen az 1944 augusztus 18-án megjelent utolsó, 317.számáig, állandóan közöltek részleteket a Nemzeti Katonai Bizottság osztagainak katonai kommünikéiből. Ezenkivül a Bizottság megindította saját illegális lapját is, a "France d'abord"-t, amelyben részletes és rendszeres tájékoztatást adtak a Katonai Bizottság egyes osztagainak és az egész szervezetnek tevékenységéről. Meg kell jegyeznünk, hogy a Nemzeti Katonai Bizottság összes osztagai nagy hiányt szenvedtek fegyverekben és hadianyagban. A Katonai Bizottság már 1942 novemberében kifejtette a Londonban székelő, De Gaulle által vezetett francia bizottságnak, hogy feltétlen szükség lenne fegyverekre és anyagi segitségre. De a Bizottság sem De Gaulletól /aki képmutatóan hangoztatta, hogy támogatja az ellenállási mozgalmat/, sem a szövetségesektől fegyvert nem kapott. Ha mégis érkezett fegyver Franciaországba, ezt külön raktárokban elrejtették és a raktárak az attentista De Gaulle-féle szervezetek kezében voltak.

Az angol és amerikai imperialisták, akik halálosan rettegtek attól, hogy a népet felfegyverezzék, ugyanakkor minden teketória nélkül adtak fegyvereket ügynökeiknek - a degaulleistáknak és a jobboldali szocialistáknak - mert tudták, hogy ezeket a fegyvereket azok a francia nép ellen fogják felhasználni. Nemcsak nem nyujtottak a népnek fegyversegitséget, hanem még aktiv harcot is folytattak a kommunisták által vezetett ellenállási mozgalom ellen és minden eszközzel fel akarták bomlasztani ezt a mozgalmat.

Az ellenállási mozgalom harmadik időszakában indul meg a francia nemzeti felkelés előkészitése. Ennek véghezvitelét azonban már egy önálló, negyedik periodusnak vehetjük az ellenállási mozgalom keretében.

- o -

A Francia Kommunista Párt azzal, hogy létrehozta az ellenállás hazafias egységszövetségét és a megszállók elleni fegyveres sikraszállást irányitotta, előkészitette a francia népet a nemzeti felkelésre, amely igen nagy szerepet játszott az ország területének felszabaditásában.

A nemzeti felkelés kérdését először a L'Humanité vetette fel 1942. november végén megjelent számában. 1942.november 27-én azt irta, hogy Franciaország egész területének megszállásával elérkezett az idő, hogy a hazafiak még szorosabban tömörüljenek és közösen cselekedjenek, mert arról van szó, hogy "a nemzeti felkelést naponta végrehajtott tettekkel kell előkészíteni". Majd igy folytatta a lap: "Most az minden hazafi kötelessége, megkövetelni az összes ellenállási csoportoktól, hogy harci jelszavakat tüzzenek ki és utasitsanak el minden attentista tanácsot, mert a francia népnek nem az a feladata,

hogy azt várja, mig mások felszabaditják, hanem hogy sajátmaga munkálkodjon felszabaditásán."

1943.január 1.-i számában, vezércikkben ujólag fejtegette a nemzeti felkelés előkészitésének kérdését. Összefoglalta, hogy mely feladatok állnak a francia nép előtt: minden eszközzel meg kell semmisiteni az ellenség erőit, katonai akciókat kell ellene inditani, dezorganizálni kell utánpótlási vonalait, fokozni kell a szabotázst, meg kell semmisiteni mindazt, amit lehet, meg kell akadályozni, hogy franciákat erőszakkal hurcoljanak Németországba, fokozni kell a sztrájkmozgalmat, tüntetéseket kell rendezni, a parasztság tömeges fellépésének megszervezésével meg kell akadályozni a rekvirálásokat és a lehető legnagyobb mértékben ki kell terjeszteni a szabadságharcos és partizánmozgalmat. A nemzeti felkelésnek erről az előkészitési programmjáról ir a L'Humanité 1943. jan. 8.-i száma is.

1943.április 15.-én a L'Humanité már részletes irányelveket adott a nemzeti felkelés előkészitésére és lefolytatására, a következő cimmel: "A fegyveres felkelés előkészitésének általános irányelvei". Az irányelvekben rámutatott arra, hogy az összes ellenállási csoportoknak kell előkésziteni ezt a felkelést és hogy a nemzeti felkelés essék egybe a szövetségesek partraszállásával a kontinensen, azaz a második front megnyitásával.

A nemzeti felkelés előkészitésében a hazafias szervezetek vezetőinek határozott akciókat kell inditaniuk: meg kell akadályozni azt, hogy az ellenség elpusztitsa Franciaországot, a lakosság minden rétegének harcolnia kell az ellen, hogy franciákat erőszakkal elhurcoljanak Németországba, fokozni kell a szabotázst, meg kell hiusitani az ellenség akcióit, fokozni kell a fegyveres harcot, a francia Szabadságharcosok és Partizánok Nemzeti Katonai Bizottságának még több osztagot kell kiállitania.

Ezenkivül minden helységben létre kell hozni a kapcsolatot a hazafias szervezetek között, hogy akciókat koordinálják, meg kell szervezni a hazafias fegyveres csoportokat és előkészíteni őket arra, hogy a felkelés idején a lakosságot vezessék. A hazafias szervezetek vezetőinek nem kell további irányelveket várniuk a központi szervezetektől, hanem a szövetségesek partraszállásának pillanatában: "a/ mozgósitaniuk kell összes tagjaikat..., felkelésre kell hivni és összegyüjteni a lakosságot, be kell őket sorozni a fegyveres csoportokba, fel kell őket fegyverezni, ha van mivel, meg kell szervezni a fegyverraktárak megtámadását és a lakosság minden épkézláb tagját be kell szervezni katonai csoportokba; b/ lehetetlenné kell tenni az ellenség gazdasági tevékenységét, általános sztrájkot kell inditani, hirtelen csapást kell mérni az ellenség közlekedési és utánpótlási vonalaira; c/ meg kell semmisiteni, vagy el kell fogni a vichy-i kormány azon milicistáit, rendőreit és csendőreit, akik le akarnak tartóztatni franciákat; ki kell szabaditani a letartóztatott hazafiakat; d/ el kell foglalni a középületeket - megyei előljáróságokat, polgármesteri hivatalt, posta, táviró, és rádióhivatalt stb.,el

kell távolitani a vichy-i kormány képviselőit és helyükbe a hazafias csoportok delegátusait kell állitani, akik azután kezükbe veszik a közigazgatás és az élelmiszerellátás irányitását. Ezeket az irányelveket bátran, határozottan és fegyelmezetten kell végrehajtani, mert ezt követeli meg Franciaország felszabaditása."

A Francia Kommunista Párt által kidolgozott világos, pontos és konkrét direktivák képezték az alapját az összes párttagoknak és az ellenállási mozgalom minden résztvevőjének cselekedeteihez, akik igazán akarták Franciaország szabadságának és függetlenségének helyreállitását.

1943. aug.1-én a L'Humanité Maurice Thorez nagy cikkét közölte: "Elérkezett az óra a nemzeti felkelés előkészitésére". Ebben a cikkében Thorez élesen elitélte az attentizmust, mint a felkelés előkészitésének legkomolyabb akadályát.

Néhány nap mulva, aug.13.-án a L'Humanité közölte Benoît Frachonnak - a francia szakszervezeti mozgalom vezetőjének - "A munkásosztály és a nemzeti felkelés" c.cikkét. Ezzel a kérdéssel foglalkozott a lap szeptember 1.-i vezércikke is. A cikk rámutatott arra, hogy a Vörös Hadsereg sikerei - Harkov bevétele - " arra késztetnek bennünket, hogy még nagyobb erővel készüljünk a nemzeti felkelésre".

Minden cikk, rendelkezés, tanács és irányelv a nemzeti felkelés előkészitésére és lefolytatására vonatkozólag eleinte - mint ezt a dokumentumok mutatják - a második front megnyitását vette számba. De 1943. szeptemberében egy igen fontos esemény zajlott le, amely kissé megváltoztatta a felfogást e kérdésben: a helybeli hazafiak a kommunisták vezetésével felszabaditották Korzikát./97/ Korzika példája megmutatta, hogy a nemzeti felkelés sikeréhez egyáltalában nem kell a szövetségesek partraszállására várni, hanem a nemzeti felkelést a második front megnyitásától függetlenül is elő lehet és elő is kell készitení./98/

1943 őszén Franciaországban rendkivül megélénkült a sztrájkmozgalom. A sztrájkok sajátos harci jelleget öltöttek. Ezzel kapcsolatban a Kommunista Párt utasitást adott arra, hogy az üzemekben és gyárakban alakitsák meg a Szabadságharcosok és Partizánok Nemzeti Katonai Bizottságának csoportjait, arra számitva, hogy ezek a csoportok majd a legközvetlenebbül és legaktivabban fognak résztvenni a nemzeti felkelésben. /99/

A Vörös Hadsereg legendás győzelmei, Korzika felszabaditásának tapasztalata, a tömegakciók, a megszállók és a vichyisták elleni ösztönzésül szolgált arra, hogy a nemzeti felkelést Francia-

---

97/ Lásd L'Humanité, 1943.okt.1.szám.

98/ Jellemző, hogy 1943 októberében a szocialisták egy "Vive la Corse libre!" cimü röplapot bocsátottak ki. Ez a röplap részletesen felsorolta a szövetségesek minden ténykedését, de egyetlen szóval sem emlékezett meg a korzikai partizánok harcáról és arról, hogy ők maguk, a szövetségesek segitsége nélkül szabaditották fel Korzikát.

99/ Lásd L'Humanité, 1943. nov.1.

országban a szövetségesek partraszállásától függetlenül is, meg kell indítani.

Sztálin elvtárs 1943 november 6.-i beszédében kifejtette, hogy "Európa megszállt országaiban a fasiszta leigázók elleni általános népfelháborodás kitörésének közeledik." /100/ Az általános népfelháborodásnak ilyen kitörése Franciaországban is egyre inkább fokozódott.

De egy nemzeti felkeléshez fegyverekre lett volna szükség, az viszont még a Nemzeti Katonai Bizottság egyes osztagai számára sem volt elég. Nem lehetett megindítani a szövetségesek partraszállásától függetlenül a nemzeti felkelést, ha nem látják el a széles népi tömegeket fegyverrel, mert éppen az egész népnek a fegyveres harcban való aktiv részvételétől függött a felkelés sikere. Minden nehézség nélkül futhatott be fegyver Franciaországba a szövetségesektől, annál is inkább, mert Algirban már megalakult a Francia Nemzeti Felszabadító Bizottság és nem a kommunista osztagok rendelkezésére bocsátották, hanem a degaulleista, attentista szervezeteknek adták; ezek pedig a kapott fegyvert külön titkos raktárakban tárolták. De Gaulle titkos utasitást adott ki, hogy ne engedjék meg a nép felfegyverzését.

A Kommunista Párt, hogy fenntartsa és megerősitse a vichyisták és a megszállók elleni harcra képes erők egységét, fenntartotta az akcióegységet mind a Szocialista Párttal, mind De Gaulle-lal, ezek viszont minden elképzelhető demokratikus és hazafias szólamokkal leplezték tevékenységüket, hogy valamelyest meg tudták tartani befolyásukat. De a Kommunista Párt De Gaullehoz és a vezetése alá tartozó FCNO-hoz fűződő viszonya ellenére is éles hangu kritikát gyakorolt az attentizmussal szemben és számos erélyes követeléssel lépett fel, különösen a fegyverek kérdésében.

1943.november 15.-én a L'Humanité vezércikkében éles hangon sikraszállt az attentizmus ellen, a "konzervált hadsereg" szervezői ellen, akik megakadályozták Franciaország felfegyverzését és csökkentették szerepét a hitlerellenes háboruban. "Ugy látjuk - igy szól a cikk - hogy Franciaországban a Szabadságharcosok és Partizánok /FTP/ az egyedüli igazi küzdő szervezetek nem kapnak fegyvereket, ugyanakkor viszont ezeket a fegyvereket azok a szervezetek kapják, amelyek a szó szoros értelmében semmit sem csinálnak. Ennek a botrányos jelenségnek véget kell vetni, továbbá félre kell állitani azokat a rádióhirmagyarázókat, akik félnek a szabadságharcosok és partizánok sikereiről beszámolni és azt tanácsolják a francia népnek, hogy maradjon tétlen." A franciák - igy folytatja a cikk - fegyvereket és munici[illegible] várnak és nem üres frázisokat és szóbeli buzditást; megvan nekik a bátorságuk. "Franciaország népe azt várja a Francia Nemzetvédelmi Bizottságtól és vezetőjétől, De Gaulletól, valamint a főparancsnok Girauldtól, hogy intézkedjenek a hazafiak fegyveres harcának minél szélesebb körre való kiterjesztése iránt, és lássák el fegyverrel és hadianyaggal a szabadságharcosokat, partizánokat és minden küzdő csoportot." "Franciaország azt várja a Nemzetvédelmi Bizottságtól, hogy "határozottan forduljon a nép felé" a háboru során.

100/ Sztálin, A Szovjetunio Nagy Honvédő Háborujáról, 118. l.

A L'Humanité kiemelte, hogy 1944 a döntő győzelem éve Franciaország számára és azt irta, hogy fokozni kell a felkészülést a nemzeti felkelésre és külön kihangsulyozta, hogy a nemzeti felkelés ne legyen "a szövetségeseknek mintegy függeléke", hanem önállóan kell " az emberek millióit a Franciaország területén tartózkodó ellenséges hadosztályok ellen hadbavinni és a francia népet a Haza felszabaditásának aktiv résztvevőjévé tenni." /101/

A Francia Kommunista Párt annak érdekében, hogy kiszélesitse a nemzeti felkelés előkészitését, még ugyanazon év február 1.-én levélben fordult a Nemzeti Ellenállási Tanács elnökéhez és azt követelte, hogy haladéktalanul foglalkozzanak a nemzeti felkelés előkészitésének kérdésével. A Párt számos konkrét intézkedést javasolt a Nemzeti Ellenállási Tanácsnak a felkelés előkészitésére vonatkozólag a már előzőleg kidolgozott "Általános irányelvek" alapján.

1944.májusára a nemzeti felkelést már majdnem teljesen előkészitették. Ebben az időben a németek Franciaországban alig 40 gyengébb hadosztályt tartottak és ezek is a szövetségesek partraszállását várták. Ekkor már majdnem minden üzemben megalakultak a Francia Szabadságharcosok és Partizánok Nemzeti Katonai Bizottságának helyi csoportjai, a kisebb üzemekben, lakónegyedekben és falvakban pedig létrehozták a népfölkelő csoportokat. A Belső Francia Erők jelentős tartalékát képezték az u.n. "réfracteurök", azaz azok az emberek, akiket behivtak a vichyi hadseregbe, vagy akik Németországba való elhurcolásra voltak kiszemelve, és akik megszöktek a bevonulás,ill. a kényszermunka elől. /102/

1944.május 18.-án M.Thorez rádióbeszédet intézett a francia néphez. Elmondta, hogy a Vörös Hadsereg sikerei kedvező körülményeket teremtettek a szövetséges erők általános támadására a hitleri Németország ellen, és hogy "hamarosan üt a Franciaország felszabaditásáért indult fegyveres felkelés órája. Mindent e szent feladat teljesitésének kell alárendelni. Most nincs itt az ideje, hogy felvessük Franciaország jövendő rendszerének kérdését, ezt a felszabadulás után a francia nép fogja megállapitani.- Franciaország sorsa a franciák kezében van." /103/

Mikor a nemzeti felkelés Franciaországban már elő volt készitve, mikor a Vörös Hadsereg már felszabaditotta a Hitler által leigázott középeurópai országokat, a szövetségesek számára eljött az ideje, hogy siessenek a második front megnyitásával, mert a Szovjetunió képes volt arra, hogy saját erejéből megszállja egész Németországot és felszabaditsa Franciaországot.

1944.junius 6.-án a szövetséges csapatok partraszálltak Calvadosnál. De nem annyira az volt a céljuk, hogy komolyan háborut viseljenek a német megszállók ellen, hanem inkább az, hogy fenntartsák a"rendet".-

Franciaország felszabaditásában természetesen a fő szerepet a Szovjetunió Nagy Honvédő Háboruja és a Vörös Hadsereg példa nélkül álló sikerei játszották. De résztvettek a felszabaditásban a szövetséges csapatok és a francia nép is. A két utóbbi

---

101/ L' Humanité, 1944.január 7.
102/ Lásd, L'Humanité, 1944.május 1. és junius 1.
103/ L'Humanité, 1944.junius 1.

tényező közül Franciaország felszabaditásában a döntő tényező a Kommunista Párt által vezetett francia nép tevékenysége volt. A szövetségeseknek partraszállásuk után lényegesen meg kellett változtatniuk katonai terveiket. A hadmüveleteket gyakorlatilag a Francia Kommunista Párt által kidolgozott felkelési terv alapján folytak le.

A Nemzeti Katonai Bizottság Főparancsnoksága a szövetségesek partraszállásának napján kiadott 1.parancsában pontosan meghatározta a francia szabadságharcosok és partizánok feladatait. Ezeket még megerősitette az 1944.julius 20-án kiadott 2.parancs. A Katonai Bizottság azt a parancsot adta az összes francia szabadságharcos és partizán csapatnak, hogy fokozzák a hazafiui népfelkelők csoportjainak megalakitását, a fő csapásokat a fasiszta katonai gépezet fő központjai ellen intézzék, mégpedig ugy, hogy megbénitsák az ellenség utánpótlási és közlekedési vonalait, keritsék kezükbe az ország fő ipari központjait, és fegyverezzék fel a parasztokat, hogy ők maguk tisztitsák meg falujukat a németektől és az árulóktól.

A L'Humanité a szövetségesek partraszállásának pillanatától kezdve mindent megtett, hogy a népfölkelők megszervezésével minél szélesebb körre terjessze ki a tömegek részvételét a felkelésben /105/ és ujból élesen kikelt az attentisták ellen, akik a szövetségesek partraszállása ellenére továbbra is türelemre és várakozásra szólitották fel a tömegeket." /106/

Ezzel szemben a L'Humanité nem szünt meg fegyvereket követelni. 1944 juliusában Jacques Duclos "Franciaország a háboruban" c. cikkében a hazafiak fegyverrel és munícióval való ellátásáról irt.- "Nem csak arról van szó - irta - hogy a már teljesen megszervezett Belső Francia Erőket fegyverezzék fel és lássák el lőszerrel, hanem arról van szó, hogy fel kell fegyverezni és el kell látni lőszerrel azokat a hazafiakat is, akik mind többen lesznek és akik a népfelkelő hazafiak soraiban harcolni akarnak." /107/ Duclos elvtárs ezzel hangot adott a nép óhajának és egyben már akkor határozottan arra is rámutatott: a francia nép nem türi, hogy Franciaországban árulók és vichyisták maradjanak a hatalmon. 1944. december 27.-én a Tanácskozó Testület /Assemblée Consultative/ ismét felemelte szavát: "Ha egyesek arra számitanak, hogyha épp Hitler és Mussolini nélkül, de holnap is a fasizmust támogathatják, ugy vegyék tudomásul, hogy a nép szilárdan el van tökélve terveik szétrombolására." /108/

Normandiában, ahol a szövetségesek elsőizben partraszálltak, nem volt szélesköru nemzeti felkelés /bár itt is voltak belső ellenállási csoportok/./109/

Ezért azután a szövetségesek sokáig nem tudtak előnyomulni és boldogulni a németekkel. Csak julius utolsó napjaiban, mikor

---

105/ L'Humanité, 1944.junius 9,22, 23,30, julius 7, aug.14, 18.sz.
106/ Lásd, L'Humanité, 1944.junius 15. és julius 15.
107/ L'Humanité 1944.julius 1. és augusztus 15.
108/ J.Duclos, Batailles pour la Republique,Paris, 1947. 24.l.
109/ Lásd, P.Montauban, L' insurrection nationale de 1944 et le rôle de la Résistance dans le libération. Cahiers du communisme, 1950. 8.sz. 62.l.

felkelő körzetekbe értek, tudtak rögtön gyorsan előnyomulni, a németeknek ugyanis ezekben a körzetekben sürgősen vissza kellett vonulniuk, mert nem volt szilárd hátország mögöttük.

Normandia példája nem egyedülálló. Emlékeztetnünk kell arra, hogy amikor a szövetségesek a francia nemzeti felkelési övezeteken tuljutottak, további előnyomulásuk ismét azonnal megtorpant.- Sőt mi több, a németek kezdtek felülkerekedni. 1944 decemberében Rundstädt ellentámadást inditott az Ardenneken keresztül és Eisenhower, akinek a csapatai pánikszerüen menekültek, parancsot adott Elzász elhagyására. Ekkor fordult Churchill segitségért Sztálin elvtárshoz és meg is kapta ezt a segitséget./110/ Csak a szovjet csapatok uj januári támadása mentette meg itt a szövetségeseket a vereségtől.

Tehát Franciaország felszabaditásában a Szovjet Hadsereg hadmüveletein kivül a döntő tényező a francia nép nemzeti felkelése volt. A Belső Francia Erők csapatai és különösen a francia Szabadságharcosok a Partizánok Nemzeti Katonai Bizottságának osztagai felbecsülhetetlen szolgálatot tettek a szövetséges csapatoknak. A Belső Francia Erők például a szövetségesek tankalakulatainak saját állományukból gyalogos osztagokat bocsátottak rendelkezésére. A francia hazafiak a szövetségesek partraszállásakor majdnem teljesen megbénitották az egész német közlekedést és utánpótlást, nem is szólva azokról az igen értékes adatokról, amelyeket a hazafiak az ellenség állapotáról, felállitásáról és a helyi körülményekről szolgáltattak.

Eisenhower a Belső Francia Erőket körülbelül 15 reguláris hadosztályra becsülte. /111/ Ez természetesen teljesen helytelen.

1944 szeptemberében egyedül a Belső Francia Erők szervezett alakulatai több mint 500.000 főt számláltak, ami nem 15, hanem 30 hadosztálynak felel meg. De ez az 500.000 fő "kétségtelenül csak 1/15-ét, ill. 1/20-át tette ki az összes erőknek," /112/ mert a nemzeti felkelésben és Franciaország felszabaditásában a népfelkelő hazafiak osztagaiból és az ellenállási szervezetek más katonai és félkatonai szervezeteiből [illegible]okmillióan vettek részt.

A Belső Francia Erők megsemmisitették a környéken maradt ellenséges csapatokat. Szétzuzták a Compiègne és Mons közötti zsákban megrekedt németeket. A második amerikai hadsereg parancsnokának kérésére a Belső Francia Erők biztositot[illegible]k e hadsereg tulságosan széthuzódott jobbszárnyát az egész [illegible]e mentén, Nantestől Orléansig. Ezenkivül egyedül a nemzeti f[illegible]elés a szövetségesek minden segitsége nélkül szabaditotta fel a Nantes-Orléans-Dijon vonaltól délre és a Dijon-Avignon vonaltól nyugatra eső hatalmas területet, amely majdnem Franciaország felét teszi ki. Jellemző, hogy Franciaország legnagyobb városait, mint Bordeaux-t, Marseille-t, Nizzát /nem is szólva Párizsról/ a felkelők egyedül szabaditották fel saját erejükből. Az amerikaiak már a városok el-

---

110/ Lásd: Történelemhamisitók, Történelmi megállapitás. Bpest. 1951. 79-82.l.

111/ Lásd D.Eisenhower, Opérations en Europe, 74.l. Idézve a Cahiers du communisme 1950. 8.sz. 56.l. nyomán.

112/ P.Montauban, id.m. 59. l.

foglalása után vonultak be, de amint a fontosabb középületeket kezükbe keritették rögtön rendelkezni kezdtek, hogy fenntartsák a "rendet". Ebben a tekintetben teljesen egy huron pendültek De Gaulle-lal, aki a megszállás egész ideje alatt "egy percre sem vesztette szem elől a kommunisták elleni harcot. Félt a népi tömegek aktiv tevékenységétől tudván, hogy a kommunista párt az egyetlen párt, amely a tömegek e mozgalmának élére állhat. Ezért a kivárás politikáját hirdette. Mindent megtett, nehogy a kommunisták fegyverhez jussanak. Intézkedései inkább arra irányultak, hogy a "rendet" fenntartsa, minthogy a szövetséges csapatok előnyomulása igazi harccá váljék a megszállók ellen." /113/

E tekintetben De Gaulle-t minden eszközzel támogatták a jobboldali szocialisták. Már Franciaország megszállása idején minden erejükkel próbálták De Gaulle jelentőségét fokozni és befolyását növelni, őt akarták uralmon tartani mind a nemzeti felkelés idején, mind utána. /114/

Az amerikai szuronyok segitségével ez sikerült is nekik. A jobboldali szocialisták és lapjuk, a Populaire, már a szövetségesek partraszállása idején csak ugy igyekeztek beállitani az egész nemzeti felkelést, mint valamilyen segitő tevékenységet. Már akkor próbálták lekicsinyelni a francia nép nemzeti felkelésének erejét és jelentőségét, amint ezt illegális központi lapjuk, a Populaire elemzése világosan mutatja. /115/

A nemzeti felkelés során a falvakban és városokban, körzetekben és megyékben kezdtek megalkudni a helyi és megyei felszabaditási bizottságok, amelyeknek katonai támaszai a népfelkelő hazafiak osztagai voltak. Ezek a bizottságok számos helyen magukra vállaltak néhány közigazgatási funkciót, különösen mikor az élelmiszerellátásról és arról volt szó, hogy a közigazgatási apparátust és a lakosságot megtisztitsák a vichyistáktól és az árulóktól./116/ Sőt Avignon városában összegyült a déli övezet megyei felszabaditási bizottságainak kongresszusa.

Ezeknek a bizottságoknak a szervezése olyan mozgalmat jelentett, "amely megfélemlitette és el is nyelhette volna" mind De Gaulle-t, mind a Nemzeti Ellenállási Tanácsba tartozó egyes csoportokat is. /117/

113/ Néhány kommunista párt képviselőjének tájékoztató értekezlete 1947.szeptember végén Lengyelországban. J.Duclos beszámolója. 168. l.oroszul.

114/ A szocialisták ezirányban végzett munkáját követhetjük illegális lapjuk, a Populaire nyomán különösen az uj sorozat 1943 márciusi és 1943 április 15.-i számaiban, valamint az 1943 május, junius és szeptemberi számokban.

115/ Lásd Populaire, 1944.juniusi különszáma; a párizsi körzet különszáma 1944.jun.15., valamint az 1944.augusztusi különszám.

116/ Jellemző, hogy hasonló eseteket emlit a Nemzeti Rendőrségi Főiskola professzora Paul Marabuto is. Lásd P.Marabuto, Les partis politiques et les mouvements sociaux la IV République. Paris /1948/ 164.l.

117/ Lásd,Maurica Thorez beszámolója a Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának 1947 októberi plénumán. Cahiers du communisme. 1947. 11.sz. 1120.l.

Ezért próbált De Gaulle minden lehetőt megtenni, hogy már csirájában elfojtsa ezeket a nemzeti felkelés során alakult helyi és megyei felszabaditási bizottságokat. Meg kell jegyeznünk, hogy a francia burzsoázia kettős orientációjának eredményei éppen Franciaország felszabadulásának idején nyilvánultak meg a legszembeszökőbben. De Gaulle az angol-amerikai csapatokra támaszkodva, a jobboldali szocialisták, a katolikus és egyéb reakciós burzsoá szervezetek segitségével mindenek előtt a vichyisták kezéből kihullt egész francia államapparátust igyekezett kezébe keriteni. Még amikor Algirban tartózkodott, több övezetre osztatta fel Franciaországot és ide biztosokat küldött. Ezek, amint megérkeztek Franciaországba, mindenekelőtt a prefektusok és alprefektusok egész apparátusát De Gaulle ellenőrzése alá helyezték. Számbavéve a Franciaországra jellenző rendkivüli közigazgatási központositottságot, De Gaulle és ügynökei elérték azt, hogy megmaradjon a francia burzsoázia kezében a - ha meg is gyengült - régi államgépezet.

A Kommunista Párt volt az egyetlen párt Franciaországban, amely következetesen harcolt a második világháboru előtt az áruló münchenista politika ellen, a fasiszta agresszorok politikájával szembenálló demokratikus államok egységfrontjának létrehozásáért. A Kommunista Párt az egyetlen párt, amely Franciaország nemzeti érdekeit és demokratikus szabadságát védelmezte és védelmezi.

A "furcsa" háboru idején a Kommunista Párt szilárdan kiállt a nemzeti érdekek tettel való megvédése mellett. Folytatta a fasiszta agresszióval szembeni ellenállás politikáját, amelyet már a Népfront ideje óta követett.

Arra törekedett, hogy a "furcsa" háborut valóban antifasiszta népi háboruvá tegye, és az első volt, amely a nemzeti ellenállás utjára lépett. Megszervezte és vezette a háboru éveiben az ellenállási mozgalmat.

A Szovjetunió belépése a háboruba óriási lendületet adott a francia ellenállási mozgalomnak. A francia nép a Kommunista Párt vezetése alatt áttért a fasiszta megszállók és a vichy-i árulók elleni nyilt fegyveres harcra.

A sztálingrádi csata és a Szovjet Hadsereg további legendás győzelmei, valamint a francia belpolitikai helyzet megváltozása lehetővé tették a francia nép nemzeti felkelésének előkészitését és véghezvitelét, a De Gaulle-féle attentisták, a jobboldali szocialisták és a katolikus reakciós szervezetek aknamunkája ellenére.

A nemzeti felkelés a lakosság széles rétegei közt kibontakozó hatalmas tömegmozgalom volt a Francia Kommunista Párt vezetése alatt, melynek rendkivül nagy jelentősége volt Franciaország katonai felszabaditásában a hitleri megszállók és a vichyi árulók alól.

Az ellenállási mozgalom minden szakaszában óriási jelentőségü volt a francia nép és a Kommunista Párt számára. A harc során tapasztalt vezető káderek /köztük katonai káderek is/ kialakultak, a népet előkészitették a határozott tömegharcra és a nép rendkivül értékes harci tapasztalatot szerzett. A Kommu-

nista Párt megmutatta, hogy jól tudja vezetni a hazafias tömegszervezetek - Franciaország függetlenségének és szabadságának védelmezői - katonai cselekményeit.

A Francia Kommunista Párt az egész második világháboru ideje alatt eltökélt harcot vivott két fronton: egyrészt a nyilt ellenség - a német megszállók és a vichy-i árulók, - másrészt a titkos ellenség - a degaulleista attentisták, a jobboldali szocialisták és a katolikus reakciós körök ellen.

Rendkivül fontos szerepet játszott ebben a harcban, mint a párt egész munkájában a háboru idején, a párt központi lapja, a harcos illegális L'Humanité.

A nép és az ország nemzeti érdekeinek védelmét szolgáló, a francia nép széles rétegeit egységbe tömöritő céltudatos politika következtében rendkivül megnőtt a Francia Kommunista Párt befolyása.

A francia monopolista burzsoázia az amerikai csapatok, és bábja, a fasiszta De Gaulle segitségével a jobboldali szocialisták aljas áruló politikája következtében a hatalmon tudta magát tartani. De nem sikerült és nem is fog sikerülnie a Francia Kommunista Pártot megfosztania attól a hatalmas befolyástól, melyet a széles népi tömegekre gyakorol. Ez a befolyás óriási méretekben nőtt a háboru éveiben és a hitleri megszállás idején a Franciaország szabadságáért és függetlenségéért folytatott állandó bátor és odaadó harca következtében és azáltal, hogy ezekben az években 75.000 kommunista adta életét Franciaországért és a kommunizmusért /118/ és ez a befolyása még csak nő, mert a francia kommunisták most is szilárdan tartják kezükben hazájuk szabadságának és nemzeti függetlenségének zászlaját.

- o -

118/ Lásd J.Duclos, Le Congres de Tours...Cahiers du communisme. Különszám: A Francia Kommunista Párt 30 éve. 20.1.

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 4.számában.

MAKSZIMOV L.:

A Voproszi Isztorii folyóiratról.

Л. Максимов: О журнале "Вопросы истории".

Hazánkban számos történeti folyóirat és időszaki kiadvány jelenik meg, ezek között igen fontos helyet foglal el a Voproszi Isztorii. A folyóiratnak, mint a szovjet történészek vezető lapjának figyelmét a történettudomány sarkalatos fontosságu problémáinak kidolgozására kell összpontositania, lankadatlanul kell felfegyverezniе kádereit a marxizmus-leninizmus elméletével, kiméletlen harcot kell folytatnia a burzsoá ideológia megmaradt csökevényei ellen a történetfronton. A folyóirat segitse elő a kritika és az önkritika fejlesztésével uj, megérett kérdések bátor felvetésével a tudományos gondolkodás előrelendités̀ét, a szovjet történészek munkájában mutatkozó hibák kijavitását, a dogmatizmus és betürágás leküzdését. Fontos feladata, hogy megvilágitsa mind a központban, mind a vidékek egyes nemzeti köztársaságokban lévő történettudományi intézetek és kollektivák tevékenységét és rendszeres segitséget nyujtson ezeknek az intézményeknek.

Teljesiti-e a Voproszi Isztorii ezt a feladatát? Megfelelt-e a folyóirat tartalma az utóbbi másfél év alatt ezeknek a követelményeknek?

- . -

Történettudományunk számára nincs fontosabb, megtisztelőbb feladat, mint a szovjet társadalom- a kizsákmányolók alól felszabadult, a nagyszerü szocialista átalakulást megvalósitó és Lenin-Sztálin pártjának vezetésével a kommunizmust győzedelmesen épitő társadalom történetének tanulmányozása.

Meg kell mondanunk, hogy a Voproszi Isztorii szerkesztősége nehézsen boldogul e rendkivül felelősségteljes feladat megoldásával.

Megesik, hogy a folyóirat hosszu hónapokon keresztül egyetlen, a szovjet társadalom történetére vonatkozó cikket sem közöl. Az olvasó nem talál ilyen cikket sem az 1951. év 2-5. számaiban, sem az 1952. év három utolsó számában./3-5.sz./

A folyóiratban a szovjet társadalom történetéről megjelent cikkek között kétségtelenül vannak hasznosak, amelyek számot tarthatnak tudományos érdeklődésre. Ilyen például a "Harc a szovjet hatalomért az Észak-Kaukázusban 1917-18-ban" c. cikk /1951. 10.sz./. Ez a cikk meggyőzően mutatja be azt a hatalmas szervező és felvilágositó munkát, amelyet az Észak-Kaukázus bolsevik szervezetei Lenin és Sztálin odaadó küzdőtársával, Kirov elvtárssal az élen a hegyi népek között folytattak; kimeritő jellemzést ad a "Kermen" kispolgári csoportról, amelynek osztálytermészetére és tevékenységére vonatkozóan azelőtt a legellentmondóbb vélemények merültek fel. Pozitiv értékelést érdemel J.P. Petrov "A katonai népbiztosok az idegen katonai intervenció és a polgárháboru éveiben /1918-1920/" c. cikke /1952. 2.sz./, amelyben a szerző széleskörü dokumentációs anyaggal világitja meg Sztálin elvtárs kiemelkedő szerepét a katonai népbiztosok intézményének - a Vörös Hadsereg felépitésében egyik döntő szerepet játszó láncszemnek - létrehozásban.

Ilyen cikk azonban kevés van és rendszerint ezek is a polgárháboru éveire szoritkoznak. Most sem nyer kellő megvilágitást a folyóiratban a szocializmus épitésének története a Szovjetunióban, az iparositás és a mezőgazdaság kollektivizálása sztálini tervének megvalósitása, a kulturforradalom, a szovjet demokrácia fejlődése, a szovjet népek hősi harca és munkája a Nagy Honvédő Háboru éveiben, stb. Az a néhány cikk, amely ezekről a témákról megjelent a folyóiratban, rendszerint csak részletkérdéseket tárgyalt, és nagyobbrészt tényközlő, leiró jellegük volt.

Igy V. Szelickij "A Sztahánov-mozgalom kezdete Leningrádban/ 1935 szeptember-november/" c. cikkében /1951. 11. sz./ az összegyüjtött, érdekes, friss tényanyagot nem tudta általánositani. A cikk nem fedi fel a Sztahánov-mozgalom forradalmi jellegét, hogy az uj és a régi között folyó rendkivül éles harcban fejlődött ki, legyőzve a maradiak elkeseredett ellenállását. A szerző idézi a pártszervek határozatait és ezek végrehajtásának tényanyagát, de kevéssé mutat rá arra, hogyan és milyen nehézségeket győztek le e határozatok megvalósitása utján. Ugyanez a fogyatékosság jellemző J. Kurgyumova "A Donyec-medence bolsevikjainak harca az ipar helyreállitásáért a Pártnak a békés munkára való áttérése időszakában /1921-1925"/ c. cikkére, mely az 1951. 12. számban jelent meg és még több egyéb cikkre.

Annak a körülménynek, hogy a folyóirat nem világitja meg eléggé a szovjet társadalom történetét, az az oka, hogy a szerkesztőség az anyag kiválasztásánál a véletlenre bizza magát, nem mutat kezdeményezést és tudományos bátorságot uj kérdések felvetésében, nem gyakorol irányitó befolyást a történettudomány fejlesztésére. Jellemző a következő eset: A folyóirat 1950. évi 7. számában a szerkesztőség közzétette a szovjet társadalom történetét tárgyaló főiskolai tankönyv tervezetét, és felhivta a történészeket, hogy vitassák meg ezt a tervezést. A folyóirat e felhivására 30 válasz érkezett a főiskolai történeti tanszékekről és több tudományos intézmény kollektivájától. Ez talán elég reális alap egy széleskörü véleménycseréhez, amely jelentős szerepet játszott volna nemcsak e tankönyv megirásánál /amelynek rendkivül nagy jelentőségét azt hisszük nem is kell hangsulyoznunk/, hanem a szovjet társadalom történetére vonatkozó kutatómunkában is. A szerkesztőség azonban vonakodott egy ilyen vita megszervezésétől. Majdnem egy év telt el, mig a folyóirat hozott egy/!/, a tervezetre vonatkozó választ és a következő számban /1951. 7.sz./ már a tankönyvet szerkesztő Kucskin elvtárs vitazáró cikkét tette közzé, amely csak futólag tekinti át az egyes helyekről beérkezett válaszokat és helyesbiti a tervezet egyes megfogalmazásait.

Különösen élesen érezhető a folyóirat elmaradása Sztálin elvtárs "Marxizmus és nyelvtudomány" c. klasszikus müvének megjelenése után, amikor mind a szovjet történészek, mind az egyéb társadalomtudományok képviselői előtt nagy elméleti tudományos problémák kidolgozása áll. Sem a folyóirat 1951. évi és 1952. éveleji tematikájában, sem a közölt cikkek tartalmában nem tükröződött vissza egy olyan sarkalatos kérdés, mint a kapitalista alap és felépitmény felszámolásának és az uj, szocialista alap és a megfelelő felépitmény felépitésének kérdése. Egyáltalában nem kielégitő az a módszer, ahogyan a folyóirat a szovjet szocialista nemzetek kialakulási folyamatát megvilágitotta.

Nem tett a szerkesztőség komoly kisérletet arra, hogy a sztálini nyelvtudományi munkák alapján olyan tudományos problémákat vessen fel, amelyek a Szovjetunió történetének egyéb időszakaira vonatkoznak. Mint pozitiv kivételt csak B.D. Grekov "A feudalizmus kelet-

kezése Oroszországban I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről szóló tanitása fényénél"" c. cikkét emlithetjük /1952. 5.sz./. Ez nyilván kevés. Kinek lenne a feladata, ha nem a Voproszi Isztorii folyóiratnak, hogy pl. a nemtudósokkal karöltve a legaktivabb részt vegyen az olyan megérett kérdés kidolgozásában, mint a népek eredete. Erről a témáról a szerkesztőség sem 1951-ben, sem az 1952. év első öt számában egyetlen elméleti cikket sem közölt. Amikor pedig a folyóirat hasábjain egy konkrét kérdésben /Szafargalijev és Gimadi elvtársak vitacikkei a Középső-Volgavidék töröknyelvü népeinek etnogeneziséről/ különböző vélemények ütköztek össze, a szerkesztőség a vitához csupán semmitmondó megjegyzéseket füzött, amelyekből egyáltalán nem alkothatunk fogalmat a szerkesztőség álláspontjáról.

A Voproszi Isztorii nem vesz részt a burzsoá nemzetek kialakulásáról, a szovjet történészek között folyó élénk vitákban sem. Erről a kérdésről 1951-ben csak J. Koszminszkij akadémikusnak "Az angol nemzet kialakulása kérdéséhez" c. cikke jelent meg. /9.sz./ Megbocsáthatatlan, hogy a folyóiratban sem az orosz burzsoá nemzet, sem Oroszország más burzsoá nemzetek kialakulásáról egyetlen cikk sem jelent meg. Elkerülték ezt a kérdést a Szovjetunió története periodizációjáról folytatott vita eredményeinek leszürésénél is.

Az a néhány megállapitás, amelyet e témáról a folyóiratban találunk, csak arra jó, hogy tanácstalanságot szüljön. Igy az 1951. 7.sz. vezércikkében a szerkesztőség a cári Oroszországban lévő burzsoá nemzetek kialakulásáról szólva /üzbékek, türkmenek, kazahok, azerbajdzsánok, tatárok, baskirok, stb./ felhivja a szovjet történészeket, hogy "gyökeresen revideáljék a régebben fennállott elképzeléseket" erről a kérdésről, de nem mutat rá világosan, hogy milyen elképzelésekről van szó és ami a fő, milyen irányban kell ezeket revideálni. Nem segiti elő a kérdést a szerkesztőségnek az a teljesen megfoghatatlan utmutatása, hogy milyen kapcsolatban áll a burzsoá nemzetek létrejöttének kérdése -"egyik vagy másik/?/ nép csatlakozásával a cári Oroszországhoz; vajjon ez a csatlakozás elősegitette-e, vagy akadályozta-e az illető népnél a civilizáció, illetve a burzsoá viszonyok kialakulását természetesen sajátos formában."/7/. A szerkesztőség nem világitotta meg, hogy mi is az a burzsoá viszonyok "sajátos formája", amely jellemző lenne a cári Oroszország gyarmati és félgyarmati feltételek között élő számos népére. Nyilvánvaló, hogy itt csak a kapitalista fejlődés konkrét történeti sajátosságairól lehet szó, amely sajátosságokkal ezeknél a népeknél még fennmaradt feudális-patriarchális viszonyok, sőt őskőzösségi csökevények párosultak.

Elméletileg tarthatatlan az a szerkesztőség által felvetett probléma is, hogy vajjon a kaukázusi, közép-ázsiai és más népek Oroszországhoz való csatlakozása elősegitette-e náluk a burzsoá viszonyok fejlődését, vagy akadályozta- e azt? Ha igy tesszük fel a kérdést, akkor eltorzitjuk ennek az ellentmondó folyamatnak igazi jellegét, holott mint Lenin és Sztálin erre többizben rámutattak, ennek a kérdésnek két oldala, két irányvonala van: az egyik a népek gazdasági közeledésének haladó tendenciája az összoroszországi kapitalista rendszer keretei között, olyan irányvonal, amely feltétlenül gyorsitotta Oroszország elnyomott népeinél a burzsoá nemzetek kialakulását; ennek a folyamatnak másik, erőszakos jellegü oldala a cárizmus nemzetiségi gyarmatositó politikájának "katonai-feudális" módszere. A cárizmus a feudális-reakciós elemeket támogatta és akadályozta a határvidéki elnyomott népek termelőerőinek fejlődését, gazdasági és kulturális növekedését.

A Voproszi Isztorii szerkesztőségének az lett volna a feladata, hogy Lenin és Sztálin müveire támaszkodva a szovjet történészeknek alapvető történeti iránymutatást adjon az oroszországi burzsoá nemzetek kialakulási folyamatának tanulmányozásában. A szerkesztőség nem boldogult ezzel a kérdéssel, sőt zürzavart keltett, nem is szólva arról, hogy ezek a kérdések nem lehettek vita tárgyai, mert a marxista-leninista tudomány már régen megoldotta őket. E hibás nézetek mutatkoztak meg M.V. Nyecskina "A"legkisebb rossz" formulájának kérdéséhez" c. levelének a szerkesztőség által szervezett megvitatása során is.

Rendkivül nagy tudományos és nevelő jelentősége van a forradalmi demokraták, valamint az orosz proletariátus és élcsapata - a Bolsevik Párt - hősi hagyományai tanulmányozásának és propagandájának. A Voproszi Isztoriitól elvártuk volna, hogy különös figyelmet szentel a témák kidolgozásának. A szerkesztőség azonban mindeddig csak esetről-esetre közölt jubileumi cikkeket, amelyek még csak nem is mindig állottak elég magas tudományos elméleti szinvonalon. Komoly fogyatékosságai vannak többek között G. Zsvanija "A sztálini Brdzola" c. cikkének /1951. 9.sz./ A szerző megelégedett a Brdzola első négy számának futólagos áttekintésével és igy nem tárhatta fel teljes egészében azt a történelmi szerepet, amelyet a Brdzola a munkásmozgalom fejlődésében, a Kaukázusontul dolgozó tömegeknek az internacionalizmus szellemében, a burzsoá nacionalizmus és sovinizmus minden jelensége elleni engesztelhetetlenség szellemében való nevelésében játszott.

Az olvasó nem talál a Voproszi Isztorii hasábjain tudományos cikket olyan fontos, de még nem eléggé kidolgozott kérdésekről, mint a nemzetközi munkásmozgalom központjának áttolódása Oroszországba a 19. század végén illetve a 20. század elején, a marxizmus elterjedése Oroszországban és hatása az élenjáró orosz társadalmi gondolkodás fejlődésére.

Mindenképpen helyeseljük a szerkesztőségnek azt a szándékát, hogy számos olyan cikket közöl, amelyek az orosz társadalmi gondolkodás egyes problémáival - többek között a forradalmi demokrata tábor képviselőinek történeti nézeteivel - foglalkoznak. 1951-ben a Voproszi Isztorii hasábjain megjelent E. Kovalenko "T.G. Sevcsenko, a forradalmi demokrata, történeti nézetei" /7.sz./ és J. Csernisov "A.P. Scsapov a történész és forradalmi demokrata"/8. sz./ c. cikke. A témák aktualitása azonban nem teszi jóvá a cikkek komoly fogyatékosságait. Mindkét cikk legnagyobbrészt Sevcsenko és Scsapov történeti nézeteinek kifejtésére szoritkozik, nem adja nézeteik tudományos elemzését. A cikkirók feladata először is az lett volna, hogy ezeket a nézeteket fejlődésükben vizsgálják, másodszor pedig, hogy ne elszigetelten tanulmányozzák őket, hanem a forradalmi demokrata tábor más képviselőinek nézeteivel kapcsolatban és szembeállitsák a nemesi burzsoá történetirás ellenséges felfogását ezzel a táborral szemben.

Különösen gyenge J. Csernisov cikke. A szerző a nyilvánvaló tények ellenében arra törekszik egyrészt, hogy Scsapovot "felfejlessze a történelmi materializmusig, másrészt pedig, hogy teljesen azonositja Scsapov történeti nézeteit a Marx előtti időszak történeti gondolkodásának csucsát képező Csernisevszkij nézeteivel. J. Csernisov Scsapov egyik munkájáról azt mondja, hogy "ez a mü az első kisérlet volt, az orosz kultura történetének materialista megvilágitására." "Scsapov - mondja egy másik helyen - materialista magyarázatot adott az obscsina keletkezéséről..." és vé-

gül"... A.P. Sosapov - ugyanugy mint N.G. Csernisevszkij - a társadalmi élet Marx előtti materialista felfogásának képviselője volt."/1951. 8.sz. 53. 56.l./. Kell-e bizonygatnunk, hogy a társadalmi élet materialista magyarázatát csak a marxizmus adta és adhatta, hogy Scsapov kora feltételeinél fogva nem léphetett ki a történelem idealista felfogásának kereteiből, amint nem tehették ezt meg teljesen az olyan hasonlithatatlanul mélyebb gondolkodók sem, mint Belinszkij, Herzen és Csernisevszkij. A cikk helytelenül értékeli Scsapov "területi elméletét", amely Oroszország társadalmi felépitésének ideálját az egyes "területek" szeperatizmusát tünteti fel és majdnem visszatérést jelent a feudális széttagoltság korába. Scsapov idealizálása J. Csernisevet olyan messzire viszi, hogy elfeledkezvén Scsapov nézeteinek következetlenségéről és reformista tendenciáiról, nézeteiről /és nem Csernisevszkijnek a forradalmi demokratának az eszméiről/ azt mondja, hogy azok "a forradalmi ifjuság harci zászlaját/!/ képezték teljes két évtized folyamán."/46.l./

Határozottan helytelen L. Kovalenkonak az a kisérlete, hogy Sevcsenko történeti nézeteiről irt cikkében a "Cirill-Metod társaságot", /amely Ukrajnában a 19. század negyvenes éveiben jött létre/, mint forradalmi demokratikus szervezetet állitsa be, T.G. Sevcsenkot pedig az egész társaság vezetőjéül tüntesse fel /1951. 7.sz. 27.l./. Ez a megállapitás /amelyet egyébként számos más ukrán történész és irodalomtörténész is oszt/ már alapjában hamis és eltorzitja a történeti tényeket. Sevcsenko mint igazi forradalmi demokrata, valójában a Társaság forradalmi szárnyának élén állt, élesen fellépett a liberális reformista nézetek ellen, amelyet a vezető csoport Kosztomarovval és Kulissal az élén, a Cirill-Metod Társaság programm-dokumentumaiba bevett és amelyek a kialakulóban lévő ukrán burzsoáziának és kapitalizálódó nemességnek az érdekeit fejezték ki.

A jelzett cikkekben elkövetett első hibák arról tanuskodnak, hogy egyes történészek még mindig az "általános áramlat" hazug, antimarxista elméletének rabjai, nem tudják a társadalmi mozgalmak és társadalmi gondolkodás egyes jelenségeinek osztályértékelését adni és a tudományos elemzést "kenetteljes jubileumi" szólamokkal cserélik fel.

Teljesen törvényszerü jelenség az, hogy a folyóirat az egyetemes történet területén főleg az ujkori és legujabbkori történeti problémát tárgyalja.

Köztudomásu, hogy a reakciós burzsoá történetirás napjainkban teljesen a háborus gyujtogatók szolgálatában áll. A kapitalista országokban nagy menyiségben adnak ki áltudományos "müveket", amelyekben az amerikai imperializmus védelmezői "történeti" érvekkel igyekeznek igazolni a világuralom meghóditásának lázálmait, dicsőitik az amerikai áldemokráciát és meghamisitják a második világháboru és a háboru utáni évek történetét. A szovjet történettudománynak az a feladata, hogy kiméletlenül leplezze le a történelemhamisitókat, minden szemszögből világitsa meg a történeti tapasztalatot, amelyet a demokrácia és a szocializmus erői a reakció és az imperializmus agressziv erői elleni harcban gyüjtöttek, segitse elő a jelenkor eseményeinek, ezek lényegének és fejlődési irányvonalának mélyebb megértését.

Az 1951-52-es években a Voproszi Isztorii számos olyan tartalmas cikket /N. Rubinstein, I. Szlobodjánnyuk stb. cikkei/ közül, amelyek konkrét történeti anyagon mutatják be a véreskezü ameri-

kai imperializmus történetét, a latinamerikai, ázsiai és európai országokban folytatott expanziós rablópolitika "hagyományos" módszereit. Ezek a cikkek leleplezik az USA reakciós uralkodóköreinek szovjetellenes politikáját és az amerikai monopoliumoknak a második világháború előkészitésében és kirobbantásában betöltött vészterhes szerepét.

A folyóirat számos cikke nagy dokumentációs tényanyagot tartalmaz, amely leleplezi az imperialista államoknak a 19. század végén és a 20. század elején folytatott rablópolitikáját. De ezek közül számos cikknek egy közös hiányossága van, mégpedig az, hogy a cikkirók egyszerüen a diplomáciai "akciók" - nyilatkozatok, jegyzékek, konferenciák stb. kifejtésére szoritkoznak és nem tárják fel mélyen az imperialista agresszió gyökereit, a kapitalista államok külpolitikájának céljait. Ilyen pl. A. Galperin "A koreai kérdés helye a nemzetközi politikában Koreának Japán által történt annektálása előestéjén /1905-1910/" c. cikke /1951. 2. sz./. A szerző leegyszerüsiti azokat a körülményeket, amelyek között a japán imperializmus Korea annexióját előkészitette. A cikkben elsikkadnak a japán-amerikai ellentétek, holott ezek ebben az időben igen élesek voltak /néha ugyan hangoztatja ezt Galperin, de ez nem változtat az általános képen/. Az Anglia és az USA valamint a cári diplomácia álláspontja közti különbséget ebben a kérdésben a cikkiró azzal magyarázza, hogy Anglia és az USA birtokai nem /vagy csak kisebb mértékben/ fenyegette "japán támadás veszélye"/25, 28.l./! Az tünik ki a cikkből, mintha ebben az időben ugyszólván csak Japán lenne az egyedüli agressziv állam Keleten, Anglia és az USA szerepe pedig mindössze a japán agresszióval szemben tanusitott elnéző magatartásban és az agresszióra való buzditásban merült volna ki. Egy másik helyen A. Galperin ezt irja: "Ha az USA és a többi imperialista államok ebben /a koreai - a cikkiró megj./ a kérdésben ugyanolyan álláspontot foglaltak volna el, mint Oroszország, akkor a japánok által a koreai kormánytól kicsikart szerződések nem nyertek volna nemzetközi sankciót./19.l./ Ezek és hasonló megállapitások legalábbis arról tanuskodnak, hogy a szerző nagyon naiv volt, nem vette számitásba, hogy az imperialista államok külpolitikájának egyes lépéseit nem a "jóakarat", és a feltételezett lehetőségek határozzák meg, hanem a monopoltőke vezetőköreinek önző számitásai és agressziv tervei. A cikk befejező részében, ahol kisérletet tesz arra, hogy a megvizsgált történeti eseményeket kapcsolatba hozza a jelenkorral, hiányzik egy fontos megállapitás, az, hogy milyen gyökeresen eltér a Szovjetunió külpolitikája a cárizmus külpolitikájától, mert romjain Oroszország dolgozó tömegei a Kommunista Párttal az élen egy ujtipusu államot épitettek fel, amely külpolitikájának egyik alapvető elvéül az összes népek - nagy és kis népek - nemzeti szuverénitásának és állami függetlenségének tiszteletbentartását és védelmét tüzte ki.

A legujabb kor történetéről szóló cikkek nagy része az egyes imperialista államok külpolitikájának egyes konkrét kérdéseivel foglalkozanak, holott a kapitalizmus monopol-stádiumának sajátossága éppen az, hogy egy országot, illetve az országok egy csoportját érintő változások kikerülhetetlenül hatást gyakorolnak az egész imperialista "államrednszerre" és a kapitalista világgazdasági rendszeren belüli egyensuly megbomlásához vezetnek. Ezért komoly hiányosság a folyóiratban az, hogy hiányoznak egyes történeti időszakokban az egész kapitalista világrendszerben beállott változásokkal foglalkozó, általánositó cikkek. A folyóirat többek között egyetlenegy olyan cikket sem közölt, amely akár az első, akár a má-

sodik világháboru keletkezését azoknak az utmutatásoknak a fényénél vizsgálta volna, amelyeket Sztálin elvtárs az 1946. február 9-i választói gyülésen mondott beszédében adott.

A Voproszi Isztorii igen keveset tett az imperialista államok belpolitikájának - különösen az USA reakciós urai által folytatott politikának - a megvilágitása, az egyes kapitalista országokban folyó osztályharcnak és a munkásmozgalom fejlődési sajátságainak, a nemzetközi kommunista mozgalom történetének és a kapitalista országok kommunista pártjai tevékenységének tanulmányozása terén. 1951-ben a folyóirat ezekről a témákról egyetlen cikket sem közölt. 1952-ben a szerkesztőség közölte A.A. Poletajev "V.I. Lenin és az amerikai munkásmozgalom" c. cikkét /1. szám/. Sajnos, az illető cikkiró zavarosan világitott meg számos olyan kérdést, amelyek az amerikai munkásmozgalom sajátosságaival és az USA kommunista pártjának megalakulásával voltak kapcsolatban.

Az utóbbi időben a folyóirat több figyelmet kezdett szentelni a délkeleteurópai népek történetének a közöttük fennálló és az orosz néppel való történeti kapcsolataiknak. Pozitivan értékelhetjük különösen N. Levintov cikkét /1951. 12.sz./, amely Bulgária történetének egyik fontos problémájával, mégpedig a török földbirtoklás felszámolásával és a bolgár parasztságnak az 1877-78-as orosz-török háboru idején a földért folytatott harcával foglalkozik.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a folyóirat tulságosan keveset foglalkozik a népek jelenkori történetével, azzal, hogy a népi demokratikus országok dolgozó tömegei hogyan folytatják a harcot a kommunista és munkáspártok vezetésével a szocializmus felépitéséért. Nem dolgozza ki eléggé a folyóirat a keleti népek történetének aktuális kérdéseit és elsősorban a keleti népeknek az imperializmus ellen folytatott nemzeti felszabaditó harcának történetét, holott ennek jelentősége állandóan nő.

- . -

A Voproszi Isztorii legfontosabb feladata az, hogy kifejlessze a bátor és elvi sikon mozgó tudományos kritikát és önkritikát, alkotó szellemü vitákat rendezzen a történettudomány legfontosabb, vitás kérdéseiről. "Mindenki tudja azt, hogy semmiféle tudomány sem fejlődhet és érhet el sikereket a vélemények harca, a kritika szabadsága nélkül" - tanitja Sztálin elvtárs.

Az elvhü tudományos kritikának és a vélemények harcának kiváló mintaképei voltak a filozófia, a biológia, nyelvtudomány területén a párt iránymutatása alapján lefolyt viták. Ezeknek a vitáknak a tapasztalata azt tanitja, hogy alkotó vita csak akkor lehet eredményes, ha középpontjában valóban a tudomány megérett problémái állnak, hogyha a vitában a tudományos dolgozók széles rétegei vesznek aktivan részt, hogyha a vita során gyökeréig feltárjuk a fennálló ellentmondásokat, leküzdjük a hibás nézeteket és igy helyes utra tereljük a tudomány további fejlődését.

Megfelelnek-e ennek a követelmények a Voproszi Isztorii folyóirat által rendezett viták? Az egyik ilyen vita, amely a Szovjetunió történetének periodizációs kérdéseiről folyt, valóban országos jelleget öltött. A vita aktivizálta a szovjet történészeket, a vita során uj erők tüntek fel és a vita elősegitette az egyes szovjet népek történetének periodizálását és nagy érdeklődést váltott ki a népi demokratikus országokban.

A vita során komoly nézeteltérések merültek fel a résztvevők között a periodizáció elvi alapjaira és a Szovjetunió történetének egyes nagy problémáira vonatkozóan. Egyes vitás kérdések tisztázásához jelentős anyag gyült össze. A szerkesztőségnek az lett volna a feladata, hogy alaposan kielemezze és kiértékelje az elhangzott nézeteket, hogy pontosan összefoglalja a vita eredményeit és egy olyan tervezetet nyujtson a Szovjetunió történetének periodizációjáról, amely megfelel a tudomány mai szinvonalának.

A Voproszi Isztorii szerkesztősége azonban nem oldotta meg ezt a feladatot.

A vitából a következtetéseket a folyóirat hasábjain mindössze két alkalommal vonták le. Először a szerkesztőség Druzsinyin professzor "Zárószavát" közölte /Druzsinyin irta egyébként az oroszországi kapitalista viszonyok periodizációjáról szóló vitanyitó cikket/. Közölte ezenkivül L. Cserepnyin és V. Pasuto cikkét a feudális korszak periodizációjának megvitatásából levont egyes eredményekről is./1951 1-2.sz./. A folyóirat csak ezután közölte a szerkesztőség rövid megjegyzéseit, amely azonban inkább tájékoztató cikk volt a vita során felmerült különböző nézetekről, mint a vita eredménye, illetve az abból levont következtetések. A szerkesztőség álláspontja annál is furcsább, mert maga a szerkesztőség jelentette ki, hogy az eredményeket lesszürő cikkek közel sem minden kérdésben képviselik a szovjet történészek általános nézeteit. De vajjon ebben az esetben mi ez az általános nézet? És a szovjet történészek vezető lapjának szerkesztősége miért nem szánta rá magát, hogy ezt megfogalmazza?

Pedig feltétlenül szükséges, hogy az eredményeket összefoglaló megjelent cikkeket komoly kritikus javitásoknak vessék alá. Mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy mindkét cikkben megnyilvánul az a tendencia, hogy az osztályharcot, a politikai és ideológiai folyamatokat elszakitsák a társadalom fejlődésének gazdasági feltételeitől. A cikkek szerzői általánosságbanugyan rámutatnak az alapban és felépitményben végbement változások szerves kapcsolatára, de hajlamosak arra, hogy a periodizációt főképpen a felépitményi jelenségek alapulvételével épitsék fel. Ez ugyanolyan hibás eljárás, mint az ezzel ellentétes törekvés, hogy a periodizációt egyedül a gazdasági tényekre alapozzuk, a vulgáris "ökonomiai materializmus" szellemében.

Pasuto és Cserepnyin elvtársak cikkükben nem adnak jellemzést a feudális termelési mód országunk területén való fejlődésének főszakaszairól, e nélkül viszont nem lehet a Szovjetunió feudalizmuskori történetét a maga egészében periodizálni. Emellett a cikkben számos helytelen, felületes megállapitás és megfogalmazás található. Igy szöges ellentétben azzal a közismert marxista tétellel - hogy a forradalom az osztályharc legmagasabb formája - a cikk szerzői ezt a szerepet a "felkeléseknek" tulajdonitják, sőt még azt sem jelölik meg pontosan, hogy milyen felkelésekről van szó, elfeledkezve arról, hogy különböző fajta felkelések többek között reakciós felkelések is vannak /1951. 2.sz. 55.l./. Rendkivül pontatlanul értelmezik a cikkirók V.I. Lenin Oroszország államrendszerének fejlődéséről adott tanitását és ezzel az olvasóban azt a benyomást keltik, mintha már a 17. századtól kezdve beszélhetnénk a "feudális monarchia burzsoá monarchiává való fejlődésének szakaszáról /?!/" /74.l./

Nem értünk egyet több, Druzsinyin elvtárs cikkében kifejtett megállapitással sem. Mindenekelőtt szembeszökő, hogy az általa javasolt periodizáció nem a meghatározott kapitalista szakasz történe-

ének periodizációja, hanem a kapitalista viszonyok történetének periodizációja, ami távolról sem egy és ugyanaz. A periodizációnak Druzsinyin által választott felépitése nem véletlen müve, hanem abból ered, hogy Druzsinyin téves nézeteket vall a kapitalizmus keletkezésének több kérdéséről. Druzsinyin szem elől téveszti azt az alapvető marxista megállapitást, hogy a termelési viszonyok területén a változások elmaradnak a termelőerők fejlődése mögött, és hogy ezért a régi társadalomról az uj társadalomra való áttérés alapja az uj termelőerők és a fennálló termelési viszonyok közötti összeütközés. Druzsinyin elképzelésében ezzel szemben a feudális társadalom méhében kialakult kapitalista uklad már abban az időben "az uj termelőerők és termelési viszonyok megérett összességét" képezi. /1951. 1. sz. 67.l./ A cikkiró ezen az alapon még "a kialakuló uklad külön időszakáról" is beszél, /Uo./ stb. - A valóságban viszont - mint erre Sztálin elvtárs rámutat - a feudális társadalom méhében a kapitalista ukladnak csak többé-kevésbbé kész formái fejlődnek ki illetve érnek meg. Az uj termelőerők és a nekik megfelelő termelési viszonyok egysége csak a régi alap felszámolásának, a társadalom régi gazdasági rendjének ujjal való felváltása eredményeképpen jön létre. N.M. Druzsinyinnak és a vita több más résztvevőjének nézetei logikusan odavezetnek, hogy elmosódik a minőségi különbség az uj kapitalista viszonyok kiérésének időszaka és ezek megszilárdulásának, győzelmének időszaka közötti határvonal. Mint tudjuk, Oroszország történetében ilyen határvonal a jobbágyság hanyatlása volt. "Oroszországban 1861-ben... átalakulás ment végbe, melynek következtében a társadalom egyik formáját egy másik váltotta fel - a hübériséget felváltotta a kapitalizmus..."/V.I. Lenin, Marx, Engels, marxizmus, 405.l./

A Voproszi Isztorii szerkesztősége ahelyett, hogy a marxizmus-leninizmus klasszikusainak világos utmutatásaira támaszkodva leküzdené a történészek közti nézeteltéréseket, inkább kitérő, "semleges" álláspontot foglal el, közömbös magatartást öltve s mintegy recitálva a vita egyes résztvevőinek ellentmondó kijelentéseit és végül is...és tartozkodik attól, hogy saját véleményét kifejtse és határozott állást foglaljon el a vita eredményeinek leszürése során.

Uszálypolitikus "irányvonalának" igazolására a szerkesztőség mind ebben, mind számos más esetben ugyanazzal az érveléssel él: "A kérdést még nem tisztázták" /1951. 3.sz. 58.l., 1951. 4.sz.9.l., 1951. 88.l. stb./. De éppen a vitának kell ahhoz vezetnie, hogy meggyorsitsa az ilyen kérdések tisztázását, általános következtetéseket szürjön le a tudomány által már összegyüjtött anyagból, ezt elméletileg megrostálja és kitüzze a további munka mérföldköveit. Azt is szem előtt kell tartani, hogy egy olyan vita, amely nem vezet határozott /ha nem is végleges, de ezt megközelitő/ eredményhez, zürzavart kelt a történészekben, ellentmondásokat szül pedagógiai munkájukban. Ilyen következményekkel járt a Szovjetunió történetének periodizációjáról folytatott vita befejezetlensége is.

A folyóirat egész tevékenységének arra kell irányulnia, hogy a szovjet történész-káderekat a magasfoku eszmeiség és elvhüség szellemében nevelje és hogy felismerje annak a szükségességét, hogy a tudomány gyümölcsöző fejlődéséhez a nyilt, nem személyeknek kedvező kritikát és önkritikát a lehető legszélesebb méretekben ki kell fejlesztenie. A tények azt mutatják, hogy a történészfronton a tudományos kritika szinvonala nem elég magas, hogy a kritika legnagyobbrészt már feltárt hibák és fogyatékosságok nyomát követi és

gyengén segiti elő az ujabb hibák megelőzését. Ezért a felelősség jelentős része a Voproszi Isztorii szerkesztőségét terheli. Különösen szemléletesen kitünik ez abból a kettős állásfoglalásból, amelyet a folyóirat az archeológia területén elkövetett marrista el hajlások elleni harcban elfoglalt.

A szovjet archeológia sikerei közismertek. De még sokkal nagyobbak lennének, ha a szovjet archeológusok közt nem hóditottak volna elég széles teret Marr antimarxista vulgár-szociológiai nézetei. Ezeknek a nézeteknek a leküzdése feltétlen szükséges feltétele annak, hogy a szovjet archeológia és a konkrét archeológiai adatok és elméleti általánositások között mostanában tátongó ürt kiküszöbölhessük. És hogy ez a munka mindeddig nem bontakozott ki a maga igazában, ennek elsősorban az az oka, hogy egyes szovjet archeológusok /ezek között azok, akik son éven keresztül osztották és propagálták N.J. Marr nézeteit/ akadályozzák a marrista elhajlások kritikájának kiterjesztését, illetve a kritikának "családi" jellegét igyekeznek adni.

Miért nem lépett fel teljes erejével a Voproszi Isztorii ezek ellen az irányzatok ellen? Miért nem találhatjuk meg a folyóiratban azoknak a komoly marrista jellegü hibáknak tudományos, alapos kritikáját, amelyeket számos archeológus: A. D. Udalcov, akadémiai levelezőtag, M.I. Astamonov prof., Sz.P. Tolsztov, A.P. Okladnyikov, A.N. Nernstam, P.N. Tretyakov, stb. munkájában elkövetett? Igaz, hogy a nyelvtudományi viták befejezése után rövidesen megjelent a folyóiratban P. Tretyakov "A népek keletkezésének néhány kérdése I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek fényénél" c. cikke /1950.10. sz./. Tretykov megkisérli kritika tárgyává tenni azokat a könkeletü hibás felfogásokat, amelyek a történeti irodalomban az etnogenezis kérdésével kapcsolatban előfordulnak, de rendkivül félénken és következetlenül birál. Ahelyett, hogy gyökeresen feltárná azt a kárt, amelyet az archeológiának a stadialitás marrista elméletének alkalmazása okozott, azt igyekszik bebizonyitani, hogy ennek alkalmazása legnagyobbrészt csak a "terminológiára" és Marr-ra való "hivatkozásokra" korlátozódott. Az ilyen tipusu "kritikát" joggal a kritika kikerülésére irányuló törekvésnek kell tartanunk.

Hozzá kell tennünk, hogy ez a cikk az adott kérdésről csaknem két év alatt az egyetlen kiállás volt a folyóirat részéről! Még az 1951. 7. szám vezércikke is, amely speciálisan azzal foglalkozott, hogy milyen jelentősége volt I.V. Sztálin nyelvtudományi müveinek a szovjet történettudomány szempontjából, teljesen kikerülte az archeológia és etnográfia területén mutatkozó marrista elhajlások elleni harc kérdését. Ugy látszik, a Voproszi Isztorii szerkesztőségében az adott esetben az a nem-bolsevik álláspont került felül, hogy a rothadt "béke" fenntartása érdekében figyelmen kivül lehet hagyni a tudomány életbevágó érdekeit, holott a tudomány fejlődése elképzelhetetlen másképp, mint a vélemények nyilt harca utján. Még a legutóbbi időkben is jelennek meg sulyos marrista elferditéseket tartalmazó hibás müvek / Bernstam professzor "elképzelése" a hunok szerepéről, Tolsztov professzornak "Az őskösösségi nyelvi megszakitatlanságról felállitott teoriája"/. Ezt csak azzal magyarázhatjuk, hogy az archeológusok nem élnek a kritika fegyverével.

Meg kell emlékeznünk egy, a szovjet történészek szempontjából elsőrangu fontosságu kérdésről, mégpedig, hogy le kell leplezni és le kell küzdeni a burzsoá nacionalista elferditéseket az oroszországi népek történetében lejátszódott számos nacionalista mozgalom jellemzésében. De meg kell jegyeznünk, hogy a pártsajtóban megjelent cikkek után a Voproszi Isztorii olyan cikkeket közölt, amelyek megvi-

lágitották Samilnak és a müridizmus egyéb sugalmazóinak és vezetőinek mint az Anglia és Törökország agressziv kaukázusi politikáját kiszolgáló eszközöknek reakciós szerepét, "Lásd pl. A Fegyejev tartalmas cikkét a folyóirat 1951. 9. számában/ valamint A. Jakunyin cikkét, amely helyes értékelést adott Kenészari Kasszimov feudális-monarchista mozgalmáról.

Teljesen nyilvánvaló azonban, hogy a szovjet történészek és folyóirataik nem szoritkozhatnak csak ama mozgalmak tényanyagának mozgósitására és részletes tanulmányozására, amelyek előző helytelen értékelését már alaposan kijavitották. Az is a tudományos kritika feladatai közé tartozik, hogy fokozza a figyelmet a nemzeti mozgalmak iránt és a marxista-leninista módszertan segitségével a konkrét történeti anyag elemzése alapján mélyrehatóan és minden szempontra kiterjedően felülvizsgálja az irodalomban az egyes nemzeti mozgalmakról és az összorosz történeti folyamatban betöltött szerepükről fennálló nézeteket. A szerkesztőségnek tudomása volt ezekről a feladatokról és ki is fejtette vezércikkeiben, de megvalósitásuk érdekében mindeddig rendkivül keveset tett. A szerkesztőség még "A középázsiai népek történetének néhány kérdéséről" c. tartalmas és egészében véve kritikus vezércikkében /1951. 4. sz./ is kitért az elől, hogy pontosan meghatározza a Kazahsztánban és Közép-Ázsiában a 19. században és a 20. század elején lefolyt nemzeti mozgalmak értékelésének alapelveit és megelégedett azzal, hogy két nemzeti felszabaditó mozgalomra és két /"egyensuly" kedvéért?/ feudális nacionalista mozgalomra rámutasson, viszont zárószavában tanácstalanul megjegyezte:"ebben a kérdésben még nem látunk világosan" /9.l./

Helytelen értékelések csusztak be a nemzeti mozgalmakkal kapcsolatos számos történeti tény értékelésénél. Igy pl. "A nagy orosz nemzet haladó hatása a jakut nép fejlődésére"/1951. 1.sz./ c. gyüjteményes kötet birálatában G. Basarin káros nacionalista cikkét reklámozzák. A cikkgyüjteménnyel szemben kritikátlan álláspontot foglalt el a birálat irója, F. Szafronov a maga egészében is és csak futólagosan jegyezte meg olyan "fogyatékosságát", hogy hiányzik belőle olyan cikk, amely azt mutatná be, hogy milyen segitséget nyujtott az orosz nép Jakutiának a szocializmus felépitésében.

Nem elszigetelt eset, hogy ilyen elvtelen birálatok jelennek meg a folyóirat kritikai és könyvismertető rovataiban. Miután ez a rovat a Pravda hasábjain birálatot kapott, a kritikai cikkekben javulás tapasztalható. De még mindig hiányzik belőle a céltudatosság és az elvhü élesség. Való igaz, hogy számos történeti munka leglényegesebb fogyatékosságait és hibáit eddig rendszerint nem a Voproszi Isztorii fedezte fel.

A folyóiratban kialakult egy bizonyos birálati "standard", amelyet a birálók többsége követ: először jön a mü tartalmának ismertetése és a birálat végén néhány aprólékos, nem-elvi jellegü "megjegyzés". Néha a birálatokból nehéz kitalálni, hogy mi a könyv általános értékelése. N. Pavlov birálatából /1951. 1.sz./ azt következtetheti az ember, hogy a "Dalrevkom" dokumentációs gyüjteményének összeállitása nem kielégitő az anyagválogatás és archeográfiai feldolgozás szempontjából. De a birálat irója ennek a következtetésnek a levonásától miért, miért nem, tartózkodik. Meg kell jegyeznünk, hogy a folyóirat általában kevéssé foglalkozik az utóbbi időben megjelent dokumentációs gyüjteményekkel, holott több forráskiadványban komoly fogyatékosságok vannak.

A birálatok rendszerint közömbösek, "semlegesek" jellegüek, alig érezhetjük bennük a szerző élő elgondolását, nincs bennük polemikus élesség. A szerkesztőség nyilván fél attól, hogy ilyen birálatok esetleg azt az óhajt kelthetik a birált könyvek szerzőiben, hogy a birálatokra válaszoljanak és a folyóirat hasábjain vitába szálljanak a birálóval. De hiszen ebben semmi rossz sincs. A szabad vitát és a vélemények harcát nem kell feltétlenül egy külön rovat keretébe szoritani. Hadd hassa át a vélemények harca az egész folyóiratot és jusson kifejezésre mind nagy tudományos cikkekben, mind rövid birálatokban.

A történészfront tudományos élete a folyóirat hasábjain rendkivül gyengén és egyoldaluan nyer megvilágitást. Sok helyi tudományos intézmény /különösen a nemzeti köztársaságok intézményeinek/ munkájáról a folyóirat egyáltalában nem tájékoztatja az olvasókat. Az a néhány közlemény, amely a Voproszi Isztorii-ban megjelenik, tisztán krónika jellegü, nem ad képet az illető helyeken végzett munka tartalmáról, a nemzeti köztársaságok történészeit érdeklő problémákról.

De szóljunk még néhány szót a folyóiratnak és a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének /t.i. a Voproszi Isztorii ennek az Intézetnek a folyóirata/ viszonyáról. A Voproszi Isztorii nagyon gyéren világitja meg az Intézet tudományos életét, az Intézet falain belül lefolyt vitákat, stb. A folyóirat nem tolt be mélyen az Intézet munkájába, nem tárta fel az Intézet tevékenységében mutatkozó sulyos fogyatékosságok okait, és képtelen volt segitséget nyujtani az Intézetnek, hogy kijavitsa ezeket. Elég ha csak egy esetet emlitünk. A folyóirat 1951. 1. számában jelent meg:"A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének soronkövetkező feladatai" cimü cikk. A cikk még a legkisebb kisérletet sem teszi arra, hogy az Intézet tudományos tevékenységét a szovjet történészek előtt álló feladatok világánál elemezze. A cikk csupán az Intézet legközelebbi tervének egyszerü ismertetése és a még megiratlan munkák teljesen szükségtelen, előzetes "reklámja". Ugyanakkor a folyóirat nem forditott figyelmet az Intézet munkatervében található nagy fogyatékosságokra: a tul sok témára, a tulterheltségre, a kollektiv munkák és a hazai és egyetemes történet egyes központi problémáiról irt monográfiák közötti elmélyült kapcsolat hiányára. Ezzel a szerkesztőség tévutra vezette a tudományos közvéleményt és magának a Történettudományi Intézetnek is rossz szolgálatot tett. Nem foglalkozik a folyóirat a szlavisztikai, orientalisztikai és az anyagi kultura történetével foglalkozó intézet munkájával sem. A szerkesztőség látóköréből kiestek - mind az alsó- mind a felsőfoku - történettudományi képzés országos jelentőségü kérdései.

- . -

A Voproszi Isztorii folyóirat tartalmának elemzése azt mutatja, hogy a folyóirat rosszul látja el feladatait. A folyóirat fő hibája az, hogy rendkivül gyengén elemzi és általánositja a szovjet történészek munkáját, számos alapvető fontosságu kérdésben nem foglal el világos, elvhü álláspontot. Nem látjuk, hogy a szerkesztőség munkája a történettudomány égető kérdéseiből folyó átgondolt terv szerint folyna. A folyóirat egyes számait nem tervszerüen, hanem az éppen rendelkezésre álló cikkanyagból állitják össze. Sok cikkben a tényleirás tulteng a tudományos elemzéssel és az általánositással szemben. A folyóirat elméleti szinvonala továbbra is alacsony

még. A folyóirat alig küzd a tudományos kritika fejlődéséért; a szerkesztőség néha jelentéktelennek tünteti fel az egyes tudósok és tudományos intézmények munkájában mutatkozó hibákat és fogyatékosságokat.

A szerkesztőségnek gyökeresen át kell szerveznie a folyóirat munkáját. Le kell küzdenie azt, hogy a folyóirat elmarad a történettudomány fejlődése mögött, és jelentősen emelnie kell a kiadott cikkek eszmei-elméleti és tudományos színvonalát. A Voproszi Isztorii-nak az a hivatása, hogy a burzsoá kozmopolitizmus és nacionalizmus bármilyen formában való megjelenése, a történészfronton még mutatkozó ideológiai elhajlások és hibák iránti engesztelhetetlen harc, a tudományos kritika központjává legyen. Legyen a folyóirat harcos szerv, amely elősegiti a marxista történettudomány fejlődését.

- . -

Megjelent a Bolsevik 1952. 13. számában.

KOSZMINSZKIJ J.A.:

A lengyel történészek otwockai konferenciája

Е.А. Косминский: На конференции польских историков.

1951. december 28-a és 1952. január 12.-e között zajlott le a lengyel történészek konferenciája a Varsó melletti Otwockában. Az értekezletre meghivták a szovjet történészeket is. A szovjet küldöttség tagjai a következők voltak: B.D. Grekov akadémikus /a küldöttség vezetője/, J.A. Koszminszkij akadémikus, továbbá P.N. Tretyakov és A.L. Szidorov professzorok.

Amikor egy zimankós téli estén megérkeztünk a varsói északi pályaudvarra, kezdetben a város legjobban elpusztitott részein kellett keresztülhaladnunk, amelyeket a fasiszta barbárok a szó szoros értelmében romhalmazzá változtattak. Szinte el sem akartuk hinni, hogy itt valaha egy szép nagy város utcái huzódtak. Lelkünkben határtalan gyülölet ébredt Hitler vadállatai s mindazokkal szemben, akik most uj háborura izgatnak s a világ összes városait fenyegetik. Később azonban egy megvilágitott utcára kerültünk, amely a várost észak-déli irányban átszeli Zsigmond oszlopa és a Belvedere palota között. Ezt az utvonalat már egészen helyreállitották háboruelőtti formájában. Sok utcán haladtunk keresztül, melyeket uj szép épületek szegélyeztek, elhaladtunk egy hatalmas kivilágitott ház mellett, amelyben az Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága székel. Láttuk a romokból kiemelkedő uj Varsót, Lengyelország uj, szocialista fővárosát s egy uj érzés hatalmasodott el rajtunk, a kapitalista rabság láncaiból felszabadult, a kimerithetetlen energiával s a nagy Szovjetunió segitségével uj életét épitő testvéri nép iránt érzett örömteli büszkeség érzése. A német fasisztáknak és angol-amerikai barátaik azt bizonygatták, hogy Varsó sohasem támad fel romjaiból. Az igazság azonban az, hogy a város szinte szemünk előtt növekszik, s aki a multévben látta, csodálkozik azokon a változásokon, amelyek ezalatt az idő alatt bekövetkeztek. Semmi kétség sem lehet aziránt, hogy a tervet, amely a lengyel főváros teljes helyreállitását 1955-ben jelölte meg, időben teljesiteni fogják.

Az uj Varsó szebb lesz a réginél. Már most is láthatjuk az uj szocialista Varsó körvonalait. A külvárosi nyomortanyák szépen tervezett munkásnegyedekké alakulnak, a sugárutak, a kertek és parkok mellett a Visztula mentén szép és kényelmes házak épülnek a munkások számára. Itt azelőtt szük, piszkos, girbe-gurba utcákban a nyomor tanyázott, ahogyan azt megrázóan leirta a tehetséges lengyel iró, Boleslaw Prus. Az uj Varsó egyik disze lesz a Szovjetunió ajándéka, a monumentális kulturpalota, amelyben a fiatal Lengyel Tudományos Akadémia foglal majd helyet.

Örömmel tölt el bennünket, ha Varsó gyors helyreállitására gondolunk, s tudjuk, hogy a Szovjetunió, amely Lengyelországot felszabaditotta a fasiszta iga alól, állandóan segiti szocialista épitését.

Lengyelország fővárosában buzog az élet, rombadőlt régi épületek romjait összegyüjtik és elhordják, ujjászületnek a régi nemzeti kulturának a barbárok által lerombolt emlékei, épül az uj, szocialista Varsó. Szerte mindenütt érezzük a fiatal népi demokratikus ország ujjászületésének, ujjáépitésének és teremtő energiájának pátoszát.

A teremtő pátoszának, az ujitásnak az az érzése hatotta át a lengyel történészek konferenciájának munkáját is. A Konferenciát a lengyel történészek fontos momentumnak tartották nemcsak a lengyel tudomány története, hanem az uj társadalmi ideológia, a szocialista Lengyelország épitése szempontjából is.

A lengyel történészek konferenciáját sajátos módon szervezték meg. Nem alakitottak külön szekciókat, s az összes ülések plenárisak voltak. Az ülések két hétig tartottak reggel 9 órától este 7 óráig, sőt néha még tovább is, szabadnap nélkül /kivéve ujév napját./

Az értekezleten a következő előadásokat hallottuk:" A történeti megismerés kérdései a dialektikus és történeti materializmus megvilágitásában"/előadó: Gutt lengyel filozófus volt/; "Lengyelország történetének periodizációja" /előadó: Arnold professzor/; "A 14-17. századi feudális Lengyelország történetének problémái" /előadó: Malowist professzor/; "A lengyel burzsoá nemzet keletkezése, kapcsolatban a kapitalizmus kifejlődésével Lengyelországban /előadó: Gonsiorowska professzor/; "A lengyel imperializmus törvényszerüségei és sajátságai" /előadó: Grosfeld professzor/; "A lengyel munkásmozgalom történetének helye és jelentősége" /előadó: Daniszewski professzor/. A szovjet történészek a következő előadásokat tartották:"Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáinak jelentősége a történettudományok szempontjából" /előadó: P.N. Petrjakov/; "A régi orosz állam keletkezése I.V. Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáinak megvilágitásában" /előadó: B.D. Grekov akadémikus; "A marxista-leninista középkorkutatás kérdései" /J.A. Koszminszkij akadémikus. A lengyel történészek valamennyi előadását külön e célra kijelölt csoportok /munkaközösségek/ készitették elő. Ezeknek a csoportoknak a tagjai az értekezleten korreferátumot tartottak, amelyek a főelőadás tárgyát más oldalakról boncolgatták és világitották meg. Az értekezlet résztvevői élénken résztvettek az előadásokkal kapcsolatos vitákban. A felszólalások idejét nem korlátozták. Az értekezleten összesen 174 felszólalás hangzott el, amelyek közül sok alapos előadásszámba ment.

Kezdetben a konferenciának ez a formája túlterheltnek, kimeritőnek látszott; felmerült a gondolat, jobb volna szekciókra osztani. Ez lehetővé tette volna a szakembereknek, hogy jobban megvitassanak egyes kérdéseket. Rövidesen kiderült azonban, hogy az értekezlet szervezői a leghelyesebb utat választották. A konferencia összes résztvevőinek /több mint 200 lengyel történész vett rajta részt/ közös ülésezése, s az a lehetőség, hogy mindenki tetszés szerinti ideig beszélt, az értekezletet a lengyel történettudomány széleskörü szemléjévé avatták.

Mi az alapvető benyomásunk a lengyel történészek konferenciájáról? Erre a kérdésre csakis egy választ adhatunk: az a benyomásunk, hogy a marxizmus-leninizmus mélyen hatolt be a lengyel történettudományba.

Elvtársaink, akik a lengyel történészeknek Wroclawban /1948/ tartott első háboruutáni értekezletén résztvettek, elmondották, hogy a lengyel marxista történészek szervezett csoportjának akkor alig volt tiznél több tagja.

A teljes fordulatot az otwockai konferencián figyelhettük meg. A marxista történészek csoportja külön szervezetként már nem létezett, mivel ténylegesen a konferencia valamennyi résztvevője, legalább is azok, akik felszólaltak az üléseken, közéjük tartozott.

A felszólaló történészek - a heves fiatalok, a középkoru tudósok és az őszhaju öreg tudósok szilárd elvi alapon a marxizmus-leninizmus alapján álltak. Az egyik legöregebb érdemes történészről mondották, hogy ezen a konferencián először ejtette ki a "burzsoá tudomány" szót, de kimondotta! A konferencia összes résztvevőinek közös történeti felfogása az értekezletnek az egység és a baráti munka jellegét kölcsönözte. Barátok között éreztük magunkat. A lengyel történészek hevesen és nagy súllyal hangsúlyozták, hogy sokat köszönhetnek a szovjet történettudománynak, s hogy milyen fontos számukra a szovjet történészeknek az értekezleten való részvétele, ami azt mutatja, hogy a lengyel tudomány határozottan a marxizmus-leninizmus útjára lépett.

Lehetséges, hogy még nem minden lengyel történész lépett szilárdan erre az útra. Egyesek nem vettek részt a konferencián, mások hallgattak az értekezleten. A történészek túlnyomó többsége azonban szilárdan kinyilatkoztatta hüségét Marx, Engels, Lenin és Sztálin eszméi iránt.

Lengyelország gyors léptekkel halad a szocializmus felé s a rövid úton halad, mert a Szovjetunió történelmi győzelmei következtében és annak a testvéri segitségnek a következtében, amelyet a Szovjetunió állandóan nyujt, Lengyelországnak nem kell megbirkóznia azokkal a hatalmas nehézségekkel, amelyekkel a mi hazánknak kellett megküzdenie. Lengyelország teljes mértékben felhasználja a mi szocialista épitésünk tapasztalatait mind a tudomány, mind az élet többi területein. A lengyel tudósok sokszor és hangsúlyozottan kifejezték azt a nézetüket, hogy minden tudomány területén Lenint és Sztálint tartják tanitójuknak. Sztálin elvtársnak a történetudomány legfontosabb feladatairól az alapról és felépitményről, a nemzetről és a nyelvről szóló tanitása vezette a konferencia résztvevőinek többségét felszólalásaikban. Meggyőződhettünk arról, hogy milyen nagy hatást tettek a lengyel történettudományra Sztálin elvtárs zseniális nyelvtudományi munkái. Meggyőződtünk arról, hogy a lengyel tudósok nagy figyelemmel tanulmányoznak mindent, ami a Szovjetunióban történeti kérdésekkel kapcsolatban megjelenik, s a mi példánkon tanulják meg, hogyan kell elkerülni azokat a hibákat, amelyeket mi annakidején felszámoltunk. Büszkék voltunk arra, hogy segitettünk a testvéri népnek megröviditeni azt az utat, amely az egész világ népeit a szocializmus, a szebb jövő felé vezeti.

"Még csak az út kezdetén vagyunk " - hallottuk sokszor a konferencián. Számunkra igen érdekesek voltak az "út kezdetének" részletei, a fiatal lengyel tudomány jellege, amely a marxizmus-leninizmus új alapjaira helyezkedik. Különösen érdekelt bennünket a lengyel történészek munkáinak tematikája, érdekelt bennünket, hogyan fognak hozzá az előttük álló új kérdésekhez, milyen nehézségeket kell eközben legyőzniök, milyen új perspektivák nyilnak meg előttük.

A konferencia megnyitásától kezdve, amelyen felszólaltak az Egyesült Munkáspárt vezetőségének képviselői és a kormány tagjai, az egész konferencián végigvonult a tudomány aktualitásának követelése, az a követelés, hogy hozzák azt kapcsolatba a nép életével, a szocializmus épitésével Lengyelországban. Rámutattak, hogy a burzsoá nemzetből szocialistává való átalakulás közben a lengyel népnek új történettudományra van szüksége. Erősen hangsúlyozták, hogy a lengyel történettudomány csupán most, a marxi-lenini metodológia elsajátitásával válik igazi tudománnyá. Külön kiemelték a marxi-lenini történettudomány hatalmas szerepét a nép eszmei-poli-

tikai nevelésében.

A fiatalság kérdését a konferencia résztvevői többször említették, de nemcsak az ifjúság neveléséről beszéltek, hanem arról is, hogy az ifjúság hogyan neveli és hogyan neveli át tanitóit.

A lengyel tanulóifjuság már nem elégszik meg az elavult burzsoá tudománnyal. Ujabb és ujabb kérdésekkel és követelésekkel arra kényszeriti tanitóit és tanárait, hogy az új útra térjenek. A konferencián több lengyel ifju tudós szólalt fel. Nagy megelégedéssel kell kiemelnünk a marxizmus-leninizmus elméleti kérdései iránt tanusitott élénk érdeklődésüket.

Az idősebb nemzedék egyes képviselői hangsúlyozták, hogy az ifjuság néha igen türelmetlen és gyakran az anyag mélyrehatő tanulmányozása nélküli általánositásokra törekszik. A konferencián olyan vélemény is elhangzott, hogy a forrásanyag eléggé korlátozott terjedelmü és ezért a történésznek a szilárdan megállapitott általános tételekből való dedukció módszerét kell alkalmazni. Ez az irányzat azonban kellő kritikában részesült a konferencián: Korman professzor helyesen mutatott rá, hogy a forrásokat fel kell kutatni, s meg lehet találni őket ott, ahol a burzsoá tudósok nem keresték, vagy nem akarták keresni, minek példájául szolgálhat az új forrásoknak az a hatalmas mértékü megnövekedése, amit a Szovjetunióban találunk. Az egész konferencián keresztülvonult a forrásokkal való elmélyült foglalkozás követelése, a mindenfajta szociológizálás, vulgarizálás és leegyszerüsitès s egyidejüleg a tiszta tényimádás elleni harcra való felszólitás.

Ugyanakkor ki kell emelnünk az érdeklődés megnövekedését a marxista-leninista elmélet kérdései, a dialektikus és történeti materializmus problémái iránt.

Ezzel kapcsolatban különösen nagy jelentőségre tett szert a történettudomány pártosságának kérdése. A felszólalók hangsúlyozták, hogy a pártos tudomány alapvető ismertetőjelei a történeti igazságra való törekvés, a tudomány engesztelhetetlensége, kiméletlen harca minden történelem-hamisitás ellen és harcos jellege. Különösen kiemelték a marxista-leninista tudomány mélyen humanista jellegét; a marxista-leninista tudomány az emberiség felszabaditásának szolgálatában áll, szemben a liberális-burzsoá tudomány ál-"humanizmusával".

A lengyel történettudományban végbemenő fordulattal kapcsolatban felvetődött a burzsoá hagyomány kritikai felhasználásának kérdése. A lengyel történészeknek itt nem csupán a soviniszmus, nem csupán az imperialista ideológia és a közelmult nagyzási hóbortja ellen kell harcolniam hanem a kozmopolitizmus és nacionalista-nihilizmus ellen is. A fasiszta rablók meg akarták semmisiteni a lengyel nemzeti kulturát, meg akarták taposni és kiirtani a lengyel nép lelkét. Hitler őrült terveinek szellemi örökösei, az angol-amerikai imperialisták és megvetett csatlósaik a nemzeti szuverénitást a monopoltőke világuralma nevében elavult fogalomnak minősitik. Ezért nyer különösen nagy jelentőséget a lengyel nemzeti kultura ujjáélesztéséért vivott harc napjainkban.

Az értekezleten ebből kiindulva értékelték ki a lengyel burzsoá történetirás örökségét. Majdnem mindegyik felszólalás érintette a lengyel történetirás multját. A mai lengyel marxista történészek tudományuk multjában forradalmi hagyományokat keresnek. Többször idézték Engels szavait, amely szerint Lengyelország vagy for-

radalmi lesz, vagy megszünik létezni.

A lengyel történettudomány multjában, éppen ugy mint az orosz történettudomány multjában, a jelenhez a legközelebb a 19. század forradalmi demokratáinak gondolatai állnak. I. Lelewel nevét különösen gyakran emlegették ezzel kapcsolatban. Lelewelt nevezték az első lengyel történésznek, aki Lengyelország történetében elsősorban a kizsákmányolók és kizsákmányoltak harcát vizsgálta /bár Lelewel történeti felfogásának osztálytartalmát illetőleg különböztek a vélemények./ Jóllehet a 19. században Lengyelországban különféle történeti iskolák léteztek, általában kiemelték a lengyel történetirás progresszív jellegét. Itt a fordulópont nem 1848 volt, mint Nyugaton, hanem az 1905. évi forradalom, amely a burzsoá történettudományt a reakció táborába taszitotta, beleértve még olyan "liberális" képviselőket is, amilyen Korzon volt. A lengyel történettudomány sorsa itt is megegyezik az orosz burzsoá tudomány és az orosz liberalizmus sorsával. Grosfeld és Daniszewski professzorok és mások előadásaikban kemény kritikával illették a 20. század reakciós burzsoá történettudományát s elsősorban a két háboruközti történettudományt, amikor a Pilsudski-rendszer és a fasizmus megkisérelték a történettudományt saját szolgálatukba állitani. Ez volt az a korszak, amikor a nyugati burzsoá tudomány határozottan a reakció oldalára állott. Az orosz és a lengyel tudomány között széles, nagy szakadék keletkezett; mig az orosz történettudományban a marxizmus-leninizmus eszméi győzedelmeskedtek, a lengyel tudomány szélesre tárja kapuit a reakciós nyugati befolyás előtt. Egyes burzsoá történészek ugyan még ekkor is megkisérelték, hogy megtartsák a történettudományt legalábbis a burzsoá pozitivizmus alapján. Szóltak a konferencián Rutkowski "ösztönös marxizmusáról" aki különben kutatásainak értékét erősen leszállitotta a statisztikai módszer helytelen alkalmazásával, azzal a törekvésével, hogy a tömegjelenségeket állitotta első helyre s figyelmen kivül hagyta azt az ujat, amely eleinte csak sporadikusan jelent meg. Megemlékeztek Handelsmanról is, aki, bár a történettudományt a törvényszerüségek tudományának tartotta, mégis teljesen idealista alapokon állt a hirhedt "történeti szintézis" alkalmazásával.

A felszólalók közül többen rámutattak a mai lengyel történettudományban bekövetkezett hatalmas előrehaladásra, de megállapitották, hogy megtalálhatók még benne a mult csökevényei s erősen birálták Bereznicki professzor "A legujabbkor története" c. könyvét. Ez a számos hibás tételt tartalmazó munka nem vesz tudomást a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatásáról, helytelenül értékeli Pilsudskit és Dmowskit, amennyiben demagóg kijelentéseikre támaszkodik, egyáltalán nem mutatja be, hogy milyen hatalmas jelentőségü Oroszország és Lengyelország forradalmi erőinek szövetkezése stb.

A legutolsó felvetett kérdés annak a nagy problémának egy része, amellyel kapcsolatban jelenleg a lengyel történészek között teljes átállitás folyik. Szemben a burzsoá történetirással, amely Lengyelországot a "nyugati civilizáció bástyájának" igyekezett beállitani és teljesen meghamisitotta a lengyel nép és keleti szomszédai közötti viszonyt, a mai lengyel tudomány határozottan elutasitja azt, amit a lengyel tudósok "occidentalizmusnak" neveznek. A lengyel történészek és archeológusok egyre figyelmesebben tanulmányozzák a szláv népek fejlődésének s elsősorban a lengyel és az orosz nép fejlődésének közös gyökereit, a Lengyelország és Oroszország, valamint a Lengyelország és a Nagymorva állam közötti legrégibb kapcsolatokat stb. Ebben a tekintetben jellemző az a nagy érdeklődés, amelyet a szovjet delegátusok előadásai váltottak ki. Igen nagy visszhangra

és széleskörü elismerésre talált P.N. Tretyakov előadása, aki Rómának a szláv törzsek történetében játszott szerepét vetette fel. A "nyugatosok" a régi Rómának a szláv országok kulturájára gyakorolt hatásában csupán a pozitiv oldalt vizsgálták, s a római birodalom bukásával kötötték össze az európai kultura hanyatlását a 6-8. században. Ezzel szemben P.N.Tretyakov professzor uj archeológiai adatok alapján megállapitotta, hogy a rabszolgatartó Róma kiszipolyozta a környező "barbár" világot, csupán értéktelen árukat adott nekik, ugyanakkor, amikor igen értékes nyersanyagokat és elsősorban hatalmas mennyiségü rabszolgát szállitott el innen. A római birodalom bukása pozitiv momentum volt a Rómát körülvevő törzsek s elsősorban a szláv népek fejlődése szempontjából. Az archeológiai adatok azt mutatják, hogy az a nézet, amely szerint a 6-8. század a hanyatlás korát jelenti a szláv népek anyagi kulturájának történetében, teljesen hibás s éppen ezekben a századokban jelentős emelkedés észlelhető. Ezt az álláspontot teljes mértékben megerősitették a lengyel régészek kutatásai. Ezzel kapcsolatban felvetődött a szláv államok s elsősorban a lengyel állam kialakulási idejének kérdése. Az előző álláspont, amely az állam kezdeteit csak a 10. századba helyezte, elavultnak tekinthető. Az osztálytársadalom kezdete, a feudális viszonyok és az állam születése Lengyelországban épugy mint Oroszországban, sokkal korábbi korszakra teendő. A rokon szláv népek, s elsősorban Oroszország és Lengyelország fejlődésében megmutatkozó közösséget az értekezleten B.D. Grekov akadémikus mutatta be az orosz és a lengyel Pravda összehasonlitása alapján. Ez az előadás is a legszélesebbkörü érdeklődést váltotta ki.

Ugyancsak uj alapokon vetik fel a lengyel történészek Lengyelországnak az ukrán és belorussz néphez való viszonyát. Ma a lengyel történészek hangsúlyozzák azt a negativ szerepet, amelyet a keleti hóditások játszottak a lengyel állam történetében, mert ezzel megerősitették a főurak és a főuri pártok hatalmát Lengyelországban s elterelték a lengyel külpolitikát az elszakitott nyugati földek visszaszerzésének irányából. Ma a lengyel történészek teljes mértékben átértékelték a lengyel pánok elnyomása ellen irányuló ukrán és belorusz felkeléseket, megértették ezeknek a mozgalmaknak nagy progressziv jelentőségét és napirendre tüzték az ezek és a lengyel parasztok mozgalmai közötti kapcsolatok kérdését.

Uj alapokra helyezte a mai lengyel történettudomány azt a kérdéskomplexumot, hogy milyen nagy hatást gyakorolt az orosz forradalmi mozgalom Lengyelországra, az orosz forradalmi demokraták, elsősorban Herzen és Csernisevszkij a lengyel társadalom haladó köreire, az orosz proletariátus forradalmi mozgalmai a lengyel munkásosztályra s az 1905. évi forradalom, s különösen az 1917. évi Nagy Októberi Szocialista Forradalom a lengyel népre.

A "Nyugathoz" való viszonynak a régi Lengyelországban kettős jellege volt. "Nyugat" viszonya Lengyelországhoz kitünően megmutatkozott a hirhedt "Drang nach Osten"-ben, a nyugati szláv s elsősorban ősi lengyel földek elfoglalásában és elnémetesitésében. A nyugati lengyel földek kérdésével s a német-lengyel viszony nacionalista, s elsősorban fasiszta történelem-hamisitásai ellen vivott harccal sikeresen foglalkozott a poznani "Nyugati Intézet", melynek munkája még a hitleri Németország diplomáciai beavatkozásáz is maga után vonta. Ezek a kérdések nem kerültek le a napirendről, sőt aktualisabbá és élesebbé váltak azután, hogy Lengyelországot visszaállitották történeti határai közt. A nyugati lengyel területek történetének tanulmányozása azonban most nem sovi-

nisata alapon történik, hanem a marxi-lenini történettudomány alapján. Poznań mellett Wroceaw vált a nyugati lengyel földek történetének tanulmányozási központjává. Malecsyński wroclawi professzor az értekezleten részletes előadásban számolt be a sziléziai lengyel kultura és lengyel nyelv sorsáról. Sziléziában, ahol nem alakult ki lengyel burzsoázia, a lengyel nemzeti kultura hordozója a nép volt.

E mellett a lengyel történetirásban régóta meghonosodott az a legenda, hogy Lengyelország a nyugati civilizáció előretolt bástyája volt s a katolikus vallás és a Vatikán kulturális és politikai tekintetben is "jótékony hatást" gyakorolt Lengyelországra. Volt azonban még néhány olyan burzsoá lengyel történész is, aki kételkedett abban, hogy a tény, hogy Lengyelország a kereszténységet a kulturális téren elmaradt nyugati egyháztól és nem Bizánctól, Európa akkor legkulturáltabb országától kapta, nagy jótétemény lett volna a lengyel nép részére. Jelenleg teljesen átértékelik a katolikus vallásnak és a pápaságnak a lengyel történelemben játszott szerepét. Ez a kérdés különösen élesen vetődik fel azzal az aknamunkával kapcsolatban, amelyet a Wall-Street által irányitott Vatikán folytat. Számos kutató, közöttük Malowist professzor rámutatott arra, hogy milyen káros szerepet játszott a katolikus egyház a lengyel oligarchia fejlődésének elősegitésével. A felszólalók kiemelték, hogy a lengyel nagybirtok elsősorban egyházi birtok volt. Erre a kérdésre régebben nem fordítottak kellő figyelmet. Kiemelték azt az átkos szerepet, amelyet a katolikus egyház a keleti lengyel foglalások megszervezésében játszott, amelyeknek gyászos következményei megmutatkoztak Lengyelország egész történetében. Rámutattak arra, hogy a Vatikánnak gyenge, megosztott Lengyelországra volt szüksége, amelyből több pénzt lehetett kisajtolni s a Vatikán például ezért akadályozta meg Skarget abban, hogy a Lengyelország számára szükséges erős központi hatalom szükségességét hangsúlyozza.

Felszámolnak most egy másik legendát is, amely ugyanolyan szilárdan tartotta magát a lengyel nép tudatában, s amely elkábitotta nemcsak a lengyel történészeket és politikusokat, hanem az olyan zseniális lengyel költőket, zeneszerzőket és művészeket is, mint például Mickiewicz, Moniuszko stb. Arról a legendáról van szó, hogy I. Napoleon állitólag vissza akarta adni Lengyelországnak "aranyszabadságát", holott jól tudjuk, Lengyelország csupán egy kártya volt számára nagy politikai játékában. Ugyanez áll a III. Napoleonról szóló hamis legendáról is. Sem I. Napoleon, sem III. Napoleon nem segitette Lengyelországot felszabadulásában, hanem csupán a nagy Szovjetunió, a dicső Szovjet Hadsereg, amely felszabaditotta a lengyel népet a hitlerizmus és a kapitalizmus láncaiból, megszabaditotta őt attól a szomoru sorstól, amely később az amerikai imperializmus által marshallizált Európára várt.

Az új Lengyelország történettudománya megszabadulva azoktól a soviniszta és kozmopolita legendáktól, amelyek oly gyászos szerepet játszottak a lengyel társadalmi eszmék és a lengyel politika történetében Marx, Engels, Lenin és Sztálin nagy eszméiből kiindulva Lengyelország történetét új, valóban tudományos alapokon irja meg. Ezen a téren, az értekezlet résztvevőinek megállapitása szerint, még csak az első lépések történtek meg, de már ezek a lépések is jelentősek. A lengyel tudomány Sztálin elvtárs alapvető utmutatását követi, amely szerint a történetirás, ha valódi tudománnyá akar válni, elsősorban a történelem igazi teremtőivel, az anyagi javak közvetlen termelőivel, a dolgozó néptömegekkel kell hogy foglal-

kozzék./14 A fő termelőosztály Lengyelország történetében századokon keresztül a parasztság volt. A lengyel történészek főfigyelme most a parasztság történetére irányul. Az ezen a téren megindult munkák közül ki kell emelnünk azt a tervet, amely a lengyel levéltárak átkutatását tüzte ki, hogy feltárja azt a parasztság osztályharcának történetére vonatkozó anyagot, amelyet a burzsoá történészek nem használtak fel, vagy szándékosan mellőzték. Ezt a kutatást megelőzi annak a kérdésnek a kidolgozása, hogy milyen formákat öltött a parasztság osztályharca és elsősorban az, hogy hogyan szállt szembe a földesuri kizsákmányolással. Ezzel a kérdéssel a fiatal krakkói történészek egy csoportja foglalkozik, Lepsi professzor és Bobińska docens vezetése alatt. A csoport széles programmot dolgozott ki a levéltárak átkutatására.

A lengyel parasztság történetének egyik legfontosabb kérdése -s ez kapcsolatban áll Lengyelország történeti fejlődésének egy egész sor alapvető problémájával - azoknak az okoknak a kérdése, amelyek a 15-17. században létrehozták Lengyelországban a jobbágyság "második kiadását", a jobbágyok robotmunkáján alapuló birtokokat, a "folwarkokat". Ez a kérdés állott Malowist professzor érdekes előadásának központjában, ezzel foglalkoztak behatóan Arnold és Gonsiorowska professzorok s megvilágitották különböző oldalakról a konferencia többi résztvevői is.

A kérdés lényegét röviden a következőképen lehet összefoglalni: számos lengyel történész véleménye szerint Lengyelországban a 14-15. században a termelőerők fejlődése mellett jelentős mozgás vehető észre a társadalmi szerkezetben is. Fokozódik a társadalmi munkamegosztás, fejlődik a városi ipar és kereskedelem, megjelennek a manufakturák csirái, a feudális járadék kezdi felvenni a pénzformát. A feudális termelés közepette kialakulnak a kapitalista viszonyok elemei. Ezzel együtt kialakulnak a burzsoá nemzet kialakulásának előfeltételei is. De a 15. századtól kezdve, elsősorban pedig a 16. és 17. században /az idő meghatározásában egyes történészek eltérnek/ ez a fejlődés megakad, lefékeződik, mert visszaszoritja a jobbágyok robotmunkáján alapuló birtokok, a folwarkok kialakulása, amelyek a mezőgazdasági termékek elhelyezési lehetőségén alapulnak. Ezzel kapcsolatos a városok és a burzsoázia fejlődésének visszamaradása is, mert a folwark kezébe keriti az ipari termelés szféráját is. Ez a "fékezés" megmutatkozik politikai területen is, amennyiben megáll a centralizáció megindult folyamata. Ugyanez áll a kultura területére is. A kapitalista viszonyok ujabb növekedése már a 18. században játszódik le /itt ugyancsak nincsenek még pontosan megállapitva az időhatárok/. Ennek a kérdésnek nemcsak Lengyelországra, hanem Közép- és Keleteurópa egész sor országára nézve is igen nagy jelentősége van, mert ezekben az országokban kb. ugyanebben az időben kezdődik meg a piacra méretezett jobbágyroboton alapuló gazdaság fejlődése. /Lásd: B.D. Grekov akadémikus "A parasztság története Oroszországban" c. munkáját/. E kérdés megoldásával kapcsolatban a lengyel tudósok rámutattak arra, hogy a lengyel városok viszonylag gyengék voltak s a 15. században és különösen a 16.században megnyiló külföldi piac sajátossága az volt, hogy majdnem kizárólagosan a mezőgazdasági termékek s elsősorban a gabona irányában mutatott keresletet s ennek következtében Lengyelország /Bardach professzor kifejezése szerint/"a nyugateurópai kapitalizmus feudális függelékévé" vált.

B.D. Grekov akadémikus kutatásai megmutatták, hogy Oroszországban ebben a folyamatban nem a külső, hanem a belső piac játszotta a döntő szerepet. Malowist professzor hangsúlyozta, hogy nem szabad

tulozni a folwarkok kifejlődését megelőző korban a Lengyelországban meglévő kapitalista elemek szerepét: ezek a jelenségek akkor még csak sporadikusan fordulnak elő. Voltak olyan kisérletek is, amelyek eltulozták a kapitalista viszonyok fejlődését Lengyelországban ebben a korszakban. Aligha érthetünk egyet Danbrowski professzor előadásával, aki már a 14. századi Lengyelországban tőkefelhalmozódásról és tőkebefektetés utján történő kolonizációs politikáról beszélt. Egészében véve ez az élesen felvetett probléma kétségtelenül Lengyelország történetének egyik központi problémája, de még további vizsgálatra szorul. Fontos volt azonban már magának a kérdésnek a felvetése is. Nagy vitát váltott ki az a kérdés, hogy milyen szerepet játszott a lengyel gazdaság történetében a folwark kifejlődése. Vajjon progresszív, vagy reakciós szerepe volt? A vélemények ebben a kérdésben erősen megoszlottak /nyilvánvaló, hogy erre a kérdésre nem lehet egyszerü igennel vagy nemmel felelni/. Ezzel együtt felvetettek egy elméleti kérdést is, amely sok vitára adott alkalmat. A történeti jelenségek progresszivitásának általános ismertető jeleiről volt szó. A konkrét történeti anyaggal való foglalkozás folyamán az értekezletnek állandóan vissza kellett térnie az alapvető elméleti kérdésekhez. A fiatal lengyel tudományra jellemző az elméleti kérdések iránti erős érdeklődés; az értekezlet határozottan visszautasitotta azokat a kisérleteket, amelyek az elméleti térről a "tények tanulmányozásának" sikjára akartak visszavonulni. A konferencián többször hangoztatták, hogy a "filozófiáról való lemondás rossz filozófia".

Az a körülmény, hogy jelenleg Lengyelországban a burzsoá nemzetnek szocialista nemzetté való átalakulása folyik, természetesen nagy érdeklődést váltott ki a lengyel burzsoá nemzet kialakulása iránt. Ezzel foglalkozott N. Gonsiorowska professzor előadása, amely élénk vitát váltott ki. Gonsiorowska teljesen helyes metodológiai alapokból indult ki a lengyel burzsoá nemzet kialakulásának kérdésében, amikor azt összekötötte a kapitalista viszonyok kifejlődésének és a népi mozgalmaknak kérdéseivel.

A Gonsiorowska professzor előadását követő hozzászólások közül különös érdeklődéssel fogadták Kowalski professzor felszólalását.

Gonsiorowska professzor, amikor a lengyel burzsoá nemzet kialakulását összekapcsolta a kapitalizmus fejlődésével, természetesen foglalkozott a burzsoá nemzet kialakulását elősegitő előfeltételek létrejöttével a 14-15. század folyamán. Több lengyel történész szerint Lengyelországban a feudális termelési mód körülményei között kezdtek kialakulni a kapitalizmus elemei. Bár ez a folyamat nem vezetett az ország teljes gazdasági egységének megteremtéséhez, mégis jelentős sikereket hozott az egységes irodalmi nyelv kialakitása terén, az irodalomban és a müvészetben mutatkozó kulturális egység létrehozása terén. Azok a körülmények azonban, amelyek a 15-17. századi Lengyelországban megakadályozták a kapitalizmus kifejlődését, megakadályozták a burzsoá nemzet kialakulását is.

Ebben a tekintetben a lengyel nemzet kialakulása nem mutat sajátos vonásokat. A burzsoá nemzet kialakulásának előfeltételei Németországban is a 16. század kezdetén jöttek létre, de csirájukban megfojtotta azokat a parasztháboru leverése és a német burzsoázia gyáva árulása. Még korábban jöttek létre a nemzet kialakulásának feltételei Csehországban, ahol a nemzeti paraszthaboru hatalmas ösztönzést jelentett. De a táboriták leverése, valamint Csehországnak a Habsburg birodalomhoz való bekapcsolása itt is hosszu időre megakadályozta a nemzet kialakulását. A burzsoá nemzet csirái Itáliában is kialakulóban voltak, de a további fejlődésben megakadályozták azokat Itá-

lia gazdasági és politikai történetének sajátosságai. A burzsoá nemzetek mindegyen országokban a 18-19. század folyamán kezdenek ujból kialakulni. Lengyelországban ez a folyamat a 18. században, a lengyel kapitalizmus új fejlődési szakaszának kezdetével ujult meg. Ekkor azonban olyan események történtek, amelyek kihatással voltak mind a kapitalista viszonyok, mind pedig a lengyel nemzet további fejlődési folyamatára. Ilyen esemény volt mindenekelőtt Lengyelország három felosztása, amely jelentős akadályokat állitott az ország gazdasági egységének kialakulása elé s ugyanakkor sajátos helyzetet teremtett a nemzet kialakulása számára a politikai egység hiányának és a nemzeti elnyomásnak körülményei között. Az előadásból és a hozzászólásokból kiderült, hogy milyen rendkivül bonyolult volt a nemzet kialakulása ezek között a viszonyok között. A nemzet kialakulása szorosan összefüggött a nemzeti függetlenségért folytatott harccal. Kowalski professzor bemutatta, hogy a lengyel nemzeti függetlenségi harccal kapcsolatban mily bonyolultan fonódtak össze az osztályérdekek. A burzsoá nemzetért folytatott harcban tevékenyen résztvett a köznemesség /szlachta/ is, amely elvetette a parasztok feudális kizsákmányolási módszereit s résztvettek abban a széles néptömegek is. Ebben a tekintetben eddig még senki sem értékelte kellőképpen, hogy milyen nagy jelentőséggel birtak a 19. századi parasztmozgalmak s elsősorban a paraszttömegeknek az 1863. évi felkelésben való részvétele. Ebben az időben Lengyelország függetlenségéért és a lengyel nemzetért a legkövetkezetesebb harcot a forradalmi demokraták /"a vörösök baloldala"/ folytatta, akik kapcsolatban állottak az orosz forradalmi demokratákkal. Kiderült, hogy a lengyel burzsoá történészek állitásával szemben az osztályharc nem gyengitette a nemzeti függetlenségért vivott harcot, nem akadályozta a nemzet kialakulását, hanem ellenkezőleg, erősitette és ösztönözte ezt a folyamatot, amikor előrelenditette a határozatlan és ingadozó burzsoáziát. A burzsoá nemzet a dolgozó tömegek harca révén alakult ki és a "főszereplő" - a burzsoázia viszont először elfordult a nemzettől, alkalmazkodott az uralkodó nemzetekhez, s ezek kormányainál keresett segitséget a népi tömegek forradalmi mozgalmainak elnyomásához, majd pedig ezeket a tömegeket megpróbálta mérgezni a soviniszmus és nagyhatalmi gondolat mérgével. Az utolsó stádiumban a nemzet felszabaditójának szerepét a lengyel proletariátus vette magára, szövetségben Oroszország munkásosztályával. Az a nemzet, amely jelenleg kialakulóban van Lengyelországban, amely megszabadult az idegen és a kapitalista igától, s amely visszakapta történelmi nemzeti határait, már nem burzsoá, hanem szocialista nemzet.

Egy kis cikk keretei között nem lehet kimeriteni az összes problémákat, amelyeket a lengyel történészek az otwockai konferencián felvetettek. Elmondhatjuk azonban, hogy az értekezleten hatalmas programmot dolgoztak ki Lengyelország egész történetének marxista-leninista alapon történő tudományos feldolgozásához.

A lengyel tudomány seregszemléje a konferencián megmutatta, hogy az új szocialista Lengyelország elegendő erővel rendelkezik a kitüzött programm végrehajtásához. Ennek záloga ez a rendkivül nagy lendület és tudományos lelkesedés, amely a konferencia résztvevőinek előadásait áthatotta. Meggyőződhettünk arról, hogy a lengyel történészek nagy munkát folytatnak. Irodalmi müködésük igen jelentős. Lengyelország új, fiatal marxista-történész-káderek kiképzése folyik. A történettudomány terén ugyanaz a bátor teremtő és ujitó szellem nyilatkozik meg, amely most a kapitalista rabságból felszabadult országban mindenütt uralkodik.

A lengyel történészek munkájában mégis vannak erősebb és gyengébb területek. A lengyel történészek körében saját bevallásuk szerint egészen a legujabb időkig nagyobb érdeklődés mutatkozott a középkor története, mint a legujabb kor története iránt.

A lengyel történészek nagy sikereket érnek el hazájuk történetének tanulmányozásában, de jóval kisebb figyelmet fordítanak az egyetemes történetre, más országok történetére. A konferencián panaszok hangzottak el elsősorban az ókori történet elhanyagolásával kapcsolatban. A lengyel történészek igen jól tudják, hogy milyen szükséges a tudományos kutatások kiterjesztése még azoknak a folyamatoknak a megértéséhez is, amelyek Lengyelországban játszódtak le. Kulczycki professzor arról beszélt, hogy Lengyelország történetét az egyetemes történet keretében kell tanulmányozni s hangsúlyozta, hogy nemcsak az "occidentalizmusról" kell lemondani, hanem az europocentrizmusról is és megmutatta azokat a széles perspektivákat, amelyeket India, Kina és a többi keleti ország tanulmányozása nyit. Maleczynska professzor egy olyan kérdést vetett fel, amely tulmegy a lengyel történet keretein, de ennek szempontjából is igen nagy jelentőségü. Európa történetének legnagyobb parasztmozgalmáról, a cseh huszíták mozgalmáról beszélt, amely nagy hatást gyakorolt a lengyel paraszt- és plebejus tömegekre. Maleczynska beszélt arról, hogy milyen nagy hatást fejtett ki a huszita mozgalom a lengyel uralom alatt álló Ukrajnában is. Említés történt az angol-burzsoá forradalomnak a 17. századi lengyel politikai publicisztikára tett hatásáról is. A köznemesi publicisztika e forradalomból érvet kovácsolt az erős centrális hatalom megteremtése ellen Lengyelországban, mert szerinte a királyi abszolutizmus olyan "pusztító" következményekre vezet, mint az angol forradalom.

Bár Lengyelországban egyetemes történettel sokkal kevésbbé foglalkoznak, mint lengyel történettel, mégis dolgoznak ezen a területen is. Lengyelországban megjelennek egyetemes történeti monográfiák, az egyetemeken általános jellegü előadásokat tartanak, egyetemes történetet tanitanak a középiskolában /részben a szovjet tankönyveket használják fel./ A jövő évre tervbevették az egyetemes történettel foglalkozó lengyel történészek konferenciáját.

A szovjet delegáció nagyon aktivan vett részt a konferencia munkájában. A szovjet történészek előadásokon és felszólalásokon kivül számtalan egyéni és kollektiv konzultációt tartottak lengyel tudósokkal. Grekov akadémikus konzultációt tartott a régi lengyel és orosz jog, valamint állam kérdésében. Ez a konzultáció igen nagy hallgatóságot vonzott. Szidorov professzor konzultációt tartott a lengyelországi parasztmozgalmakról, Koszminszkij akadémikus pedig a nyugateurópai feudalizmus 14-15. századi válságáról és egy másikat a parasztok antifeudális osztályharcának formáiról.

Ezenkivül a szovjet delegátusok előadásokat tartottak a varsói egyetemen. Grekov akadémikus előadást tartott az orosz és a lengyel Pravdáról, Szidorov professzor a lengyelországi 1905-ös eseményekről, Koszminszkij akadémikus pedig a középiskolai tanárok részére "Miért tanulják a középkor történetét a középiskolában" cimen, amelyen a történetórákon való eszmei- politikai nevelés kérdéseivel foglalkozott.

A lengyel történészekkel való érintkezés és a konferencia munkája sokat nyujtott a szovjet delegátusoknak nemcsak abban az értelemben, hogy megismerkedtek a lengyel történettudomány állásával, hanem gazdagitották is ismereteiket és olyan uj problémák merültek fel, amelyek nálunk is tudományos feldolgozás tárgyává fognak vál-ni.

A szovjet delegátusok beszélgettek Rapacki miniszterrel, továbbá Krasowska miniszterhelyettessel a lengyel felsőoktatásügy irányitóival, továbbá J. Cijrankiewicz miniszterelnökkel, valamint az Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának titkárával, E. Ochabbal és B. Bierut elnökkel a konferencia eredményeiről, valamint a történelem tanulmányozásának és oktatásának megszervezéséről.

A lengyel történészek konferenciája nemcsak igen fontos fordulópont volt a lengyel tudomány történetében, hanem egyuttal élénk bizonysága a Lengyelország és a Szovjetunió népei között fennálló testvéri kapcsolatoknak is.

- . -

Megjelent az Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR, szerije Isztorii i filossofii 1952. 3. számában.

A TÖRTÉNETI MUNKÁK SZERKESZTÉSÉNEK ÉS LEKTORÁLÁSÁNAK KÉRDÉSEI.

Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952 április 6-án.

/Gyorsirói jegyzőkönyv alapján./ [1]

Pach Zsigmond Pál h.igazgató bevezető szavaiban a Történettudományi Intézet vitasorozatának céljáról és jelentőségéről beszélt és [illegible] kifejezést, hogy továbbiakban a rokonintézmények tagjai is egyre aktivabban fognak bekapcsolódni az Intézet vitáiba.

Elekes Lajos: A történettudomány az utolsó években észrevehető fejlődésen ment keresztül. A fejlődés méreteit megjelenő munkák száma is mutatja. A munkák tartalmi szinvonala is emelkedő tendenciát mutat, egyre közelebb jut azokhoz a magas követelményekhez, amelyeket országunk fejlődése fokozottabb mértékben állit a történészek elé. A szinvonal biztositása és további emelése fontos feladatunk és nyilvánvaló, hogy ezt alaposabban, szervezettebben kell végeznünk, még mint ahogyan eddig csináltuk. Vannak ebben az irányban hasznos kezdeményezések már elég régóta. Ilyen, az elvi kérdések tisztázására szánt viták mellett, nem utolsó sorban: az elvi szinvonal biztositását, további emelését célzó lektori és szerkesztői munka szempontjainak tisztázása. Ez a feladat annyival inkább időszerüvé vált, mert általában a lektori munkánál is megfigyelhető egy bizonyos fejlődés, de a munkának fő kérdései körül nagyon sok a tisztázatlanság, amihez kétségkivül hozzájárul az, hogy még eddig nem volt olyan alkalom, amikor ezeket a kérdéseket egységesen próbáltuk volna tisztázni. Ez a mai megbeszélés kisérlet, első lépés akar lenni ebben az irányban.

Mind a lektori, mind a szerkesztői munka lényege: elvtársi segitséget adni a mü szinvonalának, minőségének biztositásához, előbbinél a munka elkészültével, megjelenése előtt adott birálat utján, utóbbinál ezenfelül menetközben és előkészitő megbeszélésekkel is. Ahhoz, hogy a lektor, ill. a szerkesztő ezt a nagyon lényeges feladatot jól tudja elvégezni, a döntő: munkájában kellően érvényesüljön az elvi élesség, a harcosság, a pártosság, a hibák feltárásában való kiméletlenség követelménye, ugyanakkor azonban állandóan tartsa szem előtt: feladata segitségnyujtás és ez jusson kifejezésre nemcsak abban, hogy a kérdéseket élesen és a hibák iránt kiméletlenül veti fel, hanem a módban, ahogyan a birált mühöz, annak szerzőjéhez közeledik.

A lektori munka kiindulópontja: a lektor világosan, pontosan határozza meg a munka tárgyát, jellegét, célját, a feladatait. Nyilvánvaló az, hogy sokban eltérő szempontok szerint kell birálni egy forráskiadványt, egy monográfiát, /a monográfián belül fi-

---

1 A vita során a szerkesztés és lektorálás kérdésében felmerült javaslatok részben már megvalósultak.

gyelni kell arra, hogy vajjon egyéni vagy munkaközösségi munka eredménye-e/, egy cikket, vagy egy népszerüsitő feldolgozást. Ez a müfajprobléma. Ezen túl azonban a tárgy sajátos jellege meghatározza azt, hogy a szerzőnek milyen elveket, milyen módszereket kell követni a feldolgozásnál. Első pillanatra világos, másként fog dolgozni az iró, amikor haladó hagyományaink egyikét dolgozza fel /mondjuk, valamelyik szabadság harcunk történetét, vagy egy nagy hős életrajzát/, vagy egy gazdaságtörténeti vagy diplomáciatörténeti részkérdést, vagy pedig valamely leleplező anyagot tár fel. Tehát a tárgyból következően a munkának a jellege bizonyos fokig megváltozik, bizonyos fokig módosulnak a szempontok, amelyek szerint a feldolgozást végezni kell. A lektor természetesen csak akkor végezhet kielégitő munkát, ha elindulásnál tisztázza a maga számára, hogy mik a tárgyalt münek müfajából és tárgyából következő sajátos követelményei. A lektornak ezt a jelentésében is fel kell vetni és meg kell válaszolni, kitérve arra a szempontra, hogy müfajból és tárgyból következően mik a tárgyalt munkának a közvetlen, tudományos faladatai, ezeknek a feladatoknak mi a fontosságuk, mi a helyük a tudományos tervben /például: az egyetemi tankönyvek, mint fő feladat elkészitésénél, mennyiben segit egy feldolgozás a magyarországi humanizmusról/. - Ezzel a lektor a tárgyalt mü közvetlen tudományos jelentőségét határozza meg. Meg kell azonban állapitani azt is, hogy a tárgyalt munkának van-e ezen túlmenő jelentősége és ha igen, miben áll az. Tudjuk természetesen, hogy a tudomány előbbrevitele önmagában is politikai feladat, de lehet a tárgyalt munkának ezen túlmenő politikai haszna, fontossága. /Hunyadi történetének feldolgozása az igaz hazafiságot elmélyitheti, nevelhet a népek barátságára, leleplező anyagot tárhat fel az uralkodó osztályok magatartására, a pápa árulására, stb. Az Erdélyi Érchegység parasztmozgalmainak feltárása - ha megfelelően történik - közvetlenül szolgálhatja a szocializmus épitésének aktuális feladatait: parasztságunkban most, amikor a falun épitjük a szocializmust, multbeli harcainak a lefolyásán keresztül tudatosithatja, hogy végső soron felszabadulni csak a szocializmusban tud; ugyanakkor fontos adatokkal hozzájárulhat a magyar-román barátság elmélyitéséhez; vannak az anyagnak olyan részei, amelyeknek megfelelő feldolgozása a nőmozgalmat serkentheti előbbre./ A lektor feladata tehát a közvetlen tudományos jelentőségen túlmenően megállapitani azt, hogy aktuális politikai feladataink szemszögéből tekintve van-e, lehet-e a tárgyalt münek valamely közvetlen politikai jelentősége, ha igen mibenléte. Ezek után feladata megvizsgálni, hogy a szerző a tárgyalt müben ezeknek a szempontoknak eleget tesz-e, ha igen mennyiben és hogyan.

A lektori munkában ezt az alapvető követelményt általában nem veszik eléggé figyelembe. Szinte kivétel az olyan lektori jelentés, amely ebből a fő követelményből indul ki, világosan meghatározza a tárgyalt munka jellegét, ebből következő feladatait, megállapitja, hogy ezeket teljesiti-e vagy nem, és ebből tér rá a részletek tárgyalására. Persze tulajdonképen nem lektori feladat megállapitani a munka jellegét és feladatait, hanem lényegében a tervezés feladata. Tervezésünket a jövőben tovább kell fejleszteni abban az irányban, mint erről más vonatkozásban már volt szó, hogy a terv elkészitésekor leszögezzük, mit várunk a tervbe felvett munkáktól. Ez azután kiindulási pont lehet a továbbiakhoz, amire a lektor támaszkodhatik. De kétségtelen, hogy akár szerepel ez a tervben ilyen leszögezett formában, akár nem, pontosan tudjuk, hogy az egyes tervbe felvett munkáktól mit vá-

runk. Következésképpen a lektor már addig sem térhet ki az elől, hogy munkáját ennek megfelelően végezze. Lényegében ennek az alapvető követelménynek a figyelembe nem vevéséből fakad a lektori jelentéseknek két elég gyakori, azonos gyökerü hibája: az egyik /ez a ritkább/, hogy a lektor túlzott követelményeket szab a munka elé, olyan feladat teljesitését követeli a szerzőn, amelyik tulajdonképen nem feladata, a másik /sajnos, gyakoribb/, hogy elégtelen követelményeket támaszt a müvel szemben: ezt sem követeli meg a szerzőn, ami pedig feladata lett volna s ebből azután további hiányok állanak elő.

A feladat meghatározása, végrehajtásának számonkérése minden lektori munkának alapvető, elengedhetetlen követelménye, kiindulási pontja. A lektori munkában különbségek vannak, aszerint, hogy milyen müfajhoz tartozik a birált mü. Persze, vannak általános követelmények, amelyek lényegében változatlanul fennállnak minden müfajra nézve: eszmei tisztaság, tudományos pártosság, világos kifejezés, áttekinthető szerkezet stb.követelményei. A gyakorlatban azonban az a helyzet, hogy szinte müfajonként még ezek is módosulnak jelentkezési formájukban. A forráskiadványoknak sajátos követelményeivel itt nem foglalkozunk behatóan. A forráskiadványok technikai szempontjait egy sor szabályzat már régebben rögzitette, ezek azonban jórészt elavultak és most van éppen tárgyalás alatt az kérdés, milyen elvek szerint készüljön a korszerü, modern forráskiadvány. A főkövetelmény már tisztázott: ne objektivista adathalmaz legyen, hanem állásfoglaló, előbbrevivő munka. Ennek ki kell fejeződnie az anyag csoportositásában, különösen azonban a kisérő jegyzetek, regeszták, bevezető szövegek megirásában.

A továbbiakban a feldolgozásokkal kapcsolatos lektori munka főbb kérdéseiről lesz szó, elsősorban a monográfiák kérdéseit kisérve figyelemmel. A monográfiáknál lényeges szempont, hogy a tárgynál kerek egészet kell alkotnia. Éppen ez a döntő különbség a cikk és a monográfia között, mert a cikk, a tanulmány szólhat egy részletkérdésről, sőt a részletkérdésnek valamilyen kiragadott oldaláról, mozzanatáról is, a monográfia nem. Ezt a követelményt nem eléggé vettük figyelembe. Elkészült és készülőfélben lévő monográfiáinknak egy sor fogyatékossága származott ebből. Előző intézeti vitáinkon merült fel az a szempont konkrétan, egyes munkákkal kapcsolatban, mint pl. a 14.századi parasztság történetét feldolgozó munkaközösség munkájánál: ez a mü nem olyan korszakot tárgyal, amely fejlődéstörténetileg korszaknak volna tekinthető. A reformáció-munkaközösség munkájánál viszont a tárgyalt részek nem kielégitő összefüggése oldaláról merül fel lényegében ugyanez a kérdés. A hibának itt tervezésbeli eredetük van, amit a lektor a munkájával már nem tud kiküszöbölni, de nyilvánvaló, hogy a jövőben a tervezésnél is nagyobb figyelmet fogunk erre forditani, következésképp a követelményt a lektornak is kötelessége fokozottabban előtérbe állitani.

A monográfiák birálatát készitve, a lektornak végső soron végig kell menni az iró, a feldolgozó munka mindenegyes fázisán, meg kell vizsgálnia, ezeknek a fázisoknak szempontjából: a szerző a a követelményeknek eleget tett-e, vagy nem. Mint a multkori módszertani megbeszélésen kiviláglott, lényegében 3 fő fázisa van a feldolgozó munkának: anyaggyüjtés, szerkesztés, megirás. Az anyaggyüjtéssel kapcsolatban egész sor kérdés merül fel, amit persze a a továbbiaktól nem lehet élesen elválasztani, de amikre a lektornak külön-külön figyelemmel kell lennie. A lektornak már az anyag ellenőrzésénél /s nem csupán a későbbi fázisok vizsgálatánál /

ügyelnie kell arra, hogy a szerző figyelembe vette-e a kérdésre vonatkoztatható elméleti irodalmat, elsősorban a marxizmus-leninizmus klasszikusainak megfelelő helyeit, és az elvi jelentőségü szovjet feldolgozásokat. Ezt ma már mint elengedhetetlen követelményt kell a monográfiák lektori birálatánál felállitani. Ugyancsak elengedhetetlen követelmény még mindig az anyaggyüjtéssel kapcsolatban az, hogy a kiadott forrásanyagot a szerző teljes egészében ismeri-e, felhasználja-e. A kiadott forrásanyag teljes ismeretétől nem tekinthetünk el. Ezzel szemben egyelőre nem lehet követelményképpen felállitani a kiadatlan forrásanyag ismeretét. /Természetesen, minden tudományos feldolgozásnak értékét igen nagy mértékben megnöveli, ha a szerző nemcsak a kiadott, hanem a kiadatlan forrásanyagra is minél szélesebben támaszkodik és általában törekszik arra, hogy a felhasznált forrásanyagot a kiadatlan anyaggal is szélesitse, a korábbi polgári feldolgozásokat ezen a területen is, a felhasznált anyag mennyiségét tekintve tulhaladja./ Végül ki kell még az anyaggyüjtés vizsgálatánál terjeszkedni arra, hogy a szerző ismeri-e használja-e és milyen módon használja az irodalmat, a marxista irodalmat, mint alapvető követelményt és a polgári jellegü feldolgozások közül legalább a jellegzeteseket, a kérdés fejlődése szempontjából fontosakat. Az utóbbinál két szempontra kell különösen figyelemmel lenni, az egyik, hogy eléggé határozott-e a biráló álláspont, amelyet a szerző a polgári, vagy feudális, klerikális, stb. feldolgozásokkal szemben elfoglal, és ugyanakkor, hogy a bennük meglévő, felhasználható anyagot kellően értékesiti-e. Nyilvánvaló ugyanis, nem helyezkedhetünk arra az álláspontra, hogy elejétől végig ujonnan, tisztán csak a forrásanyag alapján irjuk meg a történelmet, vagy annak bármely részletkérdését és nem helyes, ha eleve elutasitó álláspontra helyezkedünk nem marxista feldolgozásokkal szemben. Az alapvető szempont, ami itt mind a szerző és rajta keresztül a lektor magatartását meghatározza, az, amire Lenin világosan mutat, a polgári tudományok termékeinek felhasználása területén: ezeknek az adatanyagát megfelelő ellenőrzés után fel lehet, sőt fel is kell használni, ugyanakkor a legnagyobb óvatossággal kell fogadni azokat a részeket, amelyek az összefüggések értelmezésére irányulnak.

A szerkesztés kérdései lényegesen összetettebbek és itt a lektor munkája is megnehezül, mint ahogyan a szerző munkája is itt válik nehezebbé. A szerkesztéssel kapcsolatban nem szabad túlzott követelményeket állitanunk sem a szerző, sem a lektor elé. Feltétlenül meg kell, meg lehet követelni azt, hogy a szerkezet világos, áttekinthető legyen, olyan módon csoportositsa az anyagot, a tárgyalt kérdéseket, ami az olvasóhoz a legrövidebb uton közvetiti a szerző lényeges megállapitásait. Meg lehet követelni az arányosságot. Nem lehet követelményképpen felállitani, de nagyon kivánatos, a feldolgozók haladjanak abban az irányban, hogy a mü szerkezete maga is tükrözze a fejlődés fő vonalait. A fejezet - és különösen az alfejezet - cimek egymásutánja kifejezheti a fejlődés szakaszait, a tárgyon belül a fő kérdéseket. Végső fokon a feldolgozás eljuthat oda, amikor a tárgyalt anyag csoportositása, fejezetek, alfejezetek, ezeken belül az egyes bekezdések egymásutánja magának a fejlődésnek dialektikáját tükrözi. Ennek a legmagasabb és mindmáig megközelithetetlen példája a Párttörténet. Ha megfigyeltük, világos, hogy miért éppen ott kerül elő pl. a dialektikus materializmusról szóló elméleti rész, ahol előkerül, ahol ennek a kérdésnek fontosságát maga a fejlődés tüzte napirendre. Itt tehát valóban a könyv szerkezete visszatükrözi magát a fejlődést. Ez természe-

tesen olyan magas követelmény, amit általánositani nem lehet, de kivánatos, hogy a könyvek egyre nagyobb mértékben törekedjenek e felé a rendkivül magas és rendkivül nehéz követelmény felé.

A szerkesztéssel kapcsolatban a kronológia kérdését kell még röviden érinteni. Általánosan elfogadott álláspont, hogy a kronológiának érvényesülnie kell a történeti feldolgozásokban. Ezen a területen azonban elég sok félreértést okoz, hogy vannak, akik ezt a követelményt mereven értelmezik. Természetesen erről nem lehet szó. A kronológia követelményeinek merev értelmezésével oda jutnánk el, hogy középkori krónikát irnánk. Nem ez a célunk, hanem az, hogy kifejezésre juttassuk: az események nem véletlenül követik egymást olyan sorrendben, ahogyan következnek. Fő célunk az, hogy ezt megéreztessük, többek között a kronológiai felépitéssel is, de a fő követelmény mégis, hogy az összefüggéseket, a fejlődésnek fő vonalait tegyük világossá. Ahol tehát a merev időrend ezt megnehezíti, ott a merev időrendet kell félretenni.

Még a szerkesztés problémáinál lehet emliteni a főkérdések előzetes felvetésének módszertani problémáját. Ez nem általános követelmény megint a munkák tipusától, tárgyától függ. Van sok olyan jellegü feldolgozás, ahol szükséges a tárgyalandó kérdéseket külön, mintegy előljáróban is élesen felvetni. Erre a legmegfelelőbb módszer, ha egy elvi bevezetőt alkalmaz a szerző az ilyen jellegü feldolgozások előtt. Természetesen az ilyen bevezetésnél ügyelni kell arra, hogy az valóban csak a lényeges, elvi kérdéseket vesse fel és ezeket ne kapcsolja össze, mint helytelenül és elég gyakran történik, a munka technikájára vonatkozó részletmegjegyzésekkel.

Ami az arányosság kérdését illeti, ott a döntő szempont a tárgyalt kérdések súlya, jelentősége, és nem az anyag mennyisége. Itt szokott általában a szerzőn sérelem esni, t.i. a lektori vélemények gyakran jogosan kifogásolják azt, hogy a szerzők sok anyagot közölnek, fáj a szivük azért, hogy ne irják le, selejtezzék ki egy részét. Pedig a helyzet az, hogy még a lényeges kérdéseknél is gyakran felesleges az adatoknak egész sorát felsorakoztatni azok alátámasztására, de a kevésbbé lényeges kérdéseknél egyenesen helytelen a bőbeszédü és többszörös forrásutalásokkal alátámasztott magyarázat. Ez arra vezet, hogy eltolódások keletkeznek a feldolgozás szerkezetében, az olvasónak az a benyomása támad, kevésbbé jelentős kérdések túl részletes tárgyalása alapján, mintha ezek volnának jelentősebbek és nem az a 2-3 mondatnyi rövid kis szövegrész, ahol pedig a szerző az alapvető fontosságu kérdéseket tárgyalja. Lektorainknál már határozottan van törekvés ilyen hibák gyomlálására, de tudatosabbá és általánosabbá kell tenni, hogy a munka arányait a tárgyalt kérdések jelentőségének megfelelően kell megállapitani.

Ami a megirás problémáit illeti: itt még sokoldalubban, bonyolultabban vetődnek fel a kérdések, csak párt lehet kiemelni ezekből. Természetesen a megirásnak is az a fő szempontja, hogy minél világosabbá, minél hozzáférhetőbbé tegye a tárgyalt anyagot és pedig mindenki számára; ebből következik, mint alapvető és minden munkára egyaránt érvényes követelmény, az érthetőségnek, a fogalmazás tisztaságának követelménye. Ezt annál inkább alá kell huzni, mert a helyzet az, hogy szerzőink általában nem

forditanak kellő gondot a megirás formai követelményeire, holott a forma és tartalom elválaszthatatlan egymástól. A legjobb és a legfontosabb mondanivaló is tökéletesen elsikkadhat egy pongyola, vagy pontatlan kifejezés miatt. Ugyanigy elengedhetetlen követelményként kell felállitani a nyelvi tisztaság követelményét. Nagyon gyakori a munkákban az idegenszerüség, kivált a germanizmus és még ennél is gyakoribb a fogalmazás bonyolultsága, nyakatekertsége, ami megint a megértés rovására megy és azon kivül a nyelvünket is rontja, pedig ennek a kérdésnek, a nyelv tisztaságának a sukyára nagyon sokszor és nagyon felelős helyről hivták fel a figyelmet.

Ezekre a kérdésekre lektoraink nem forditanak kellő figyelmet, ritka jelenség az, hogy valamely lektori véleményben említés történne arról, hogy milyen a tárgyalt munkának a nyelve, fogalmi tisztaság szempontjából hogyan áll, stb. Ugyanakkor lehet találkozni egy sor túlzott követeléssel. Ilyen az, amikor a lektorok az érthetőség és a fogalmi tisztaság követelményeit ugy értelmezik, hogy tudományos munkában nem maradhat magyarázatlan szakkifejezés. Akad olyan követelés, hogy a feudalizmus kifejezéshez csillaggal tegyünk lábjegyzetet, hogy az mi, stb. Ezek nyilván helytelen követelések. Vitatható már, de véleményem szerint szintén túlzás, hogy minden egyes esetben magyarázatot követelünk egykoruan használt kifejezésekről. /Egy középkori hadseregről szólva, nem kell külön magyarázatot füzni a fegyverek nevéhez stb./

A népszerü kiadványokkal kapcsolatban egészen más követelmények merülnek fel. A népszerü kiadványoknál jóval túl kell menni azon a határon, amit a tudományos kiadványoknál megkövetelünk. Ott valóban fennáll az, hogy semmiféle magyarázatlan, magyarázatra szoruló fogalom ne maradjon, még egyes kifejezésekben sem és ott fokozatosabban fennáll az a követelmény is, amit a tudományos feldolgozásokkal szemben nem lehet felállitani, hogy szép, lendületes, mozgósitó legyen a megirás módja. Természetesen tudományos kiadványoknál is nagyon kivánatos és nagyon jó, ha ilyen a megirás módja, de követelményként ez nem állitható fel, egyetlen esetet leszámitva: t.i. ha maga a tárgy olyan, hogy lendületes előadást kiván, más előadásmód gátolja az olvasót abban, hogy a tárgy jelentőségét, fontosságát lássa, érezze. Parasztfelkelésekről nem irhatunk ugyanolyan stilusban, mint ahogyan pl.diplomáciai kapcsolatokról, vagy gazdaságtörténeti részletkérdésekről.

A feldolgozás módszerénél a lektornak, más fontos kérdések mellett, figyelmesen kell vizsgálnia azt, hogy az elvi fő szempontokat mennyire következetesen alkalmazza a szerző, hogy az anyagát eléggé kiaknázza-e, tehát azt hozza-e ki belőle, amire ne van, vagy túl sokat akar kikövetkeztetni belőle, vagy esetleg - ami szintén elég gyakran előforduló hiba - túl keveset : nem megy el addig sem, ameddig az anyag alapján mehetne. Ezzel kapcsolatban merül fel egy fontos kérdés, a külső és belső, formális és tartalmi kritikának viszonya s ezzel összefüggően a felhasznált forrásanyag u.n. "továbbfejlesztésének" kérdése. Habár ez nem tartozik ennek a referátumnak szorosan vett keretébe, mégis meg kell emliteni, mert a lektor munkáját is döntően befolyásolja, hogyan értelmezi. - Azt, hogy a forrásanyagot külső hitelesség szempontjából alapos kritikának kell alávetni, régóta tudjuk és többé-kevésbbé a szerzők ezt következetesen alkalmazzák is. - Kevéssé tudjuk azonban, illetve kevéssé kö-

vetkezetesen alkalmazzuk azt az elvet, hogy a forrásoknak a keletkezési körülményeit, különösen pedig osztályjellegét meg kell határozni, ebből következőleg meg kell határozni a fokot, ameddig az igazmondásban eljuthattak és ameddig fel lehet róluk tenni, hogy feltárják a tényeket. Elsősorban nem is arról van szó, hogyan értelmezi a forrás a tényeket, amelyeket elmond, hanem arról, vajjon elmondja-e az összes tényeket, amelyeket a kérdésről szólva el kellene mondania. Belső, tartalmi kritika a forrásnak ilyen értelmü vizsgálata és ennek alapján való felhasználása. Egy példa: megállapitható, hogy Hunyadi harcaiban a nép - tömegek cselekvően résztvesznek. A feudális források, udvari krónikák a néptömegek részvételéről említést tesznek ugyan, de ezek az említések egészen szükszavuak. A tömegeknek a harcok - ban való részvételét a feudális források vagy elhallgatták, vagy részben meg is hamisitották; ami mégis benne van a forrásokban, az ennek ellenére maradt benne. Felvetődik a kérdés, nem volt-e a tömegek szerepe jóval nagyobb, mint amennyit a források ada - taiból közvetlenül látni lehet. Bizonyos, hogy nagyobb volt. Tehát itt a források mögül kell kihámozni az igazságot; a valóság több, mint amennyit a forrás betüje mond. Ennek a többletnek kihámozását nevezik egyesek a források "továbbfejlesztésének". - A tartalmi kritikának feladata többek közt: megállapitani a fokot, ameddig el lehet menni a forrásoknak ilyen értelemben vett továbbfejlesztése" területén. Fontos feladatunk ezt a munkát elvégezni; ugyanakkor hangsúlyozni kell, hogy ez rendkivül komoly veszélyt rejt magában. Itt a visszaélésnek, a tényektől való elrugaszkodásnak olyan széles lehetőségei vannak, mint talán egyetlen más területen sem. Itt tehát, ha valahol, fokozottan fennálnak az elvi tisztaság és az igazsághoz való könyörtelen ragaszkodás követelményei.

A lektornak ki kell térni arra is, van-e a munkának közvetlen politikai jelentősége; ezzel kapcsolatban kell vizsgálni az aktuálizálásnak a müben felmerülő lehetőségeit és azt, hogy ezeket a szerző helyesen aknázta-e ki. Az aktuálizálás kérdéseiről kü - lön megbeszélés lesz. Csupán annyit, hogy az aktuálizálásnak van bizonyos formája a lektori munkában is. A lektornak különösen tisztában kell lenni azzal, hogy fejlődésünk adott szakaszában melyek azok a fő veszélyek, amelyek általában a történészt fe - nyegetik és kivált bizonyos kérdések feldolgozásánál, ezekre a szempontokra munkájában különös figyelmet kell forditani. Pl. nyilvánvaló, hogy másként fogja végezni a lektor a munkáját, ha tisztában van azzal, hogy fejlődésünk adott szakaszán különös élességgel merül fel a harc követelménye a nacionalizmus, a kozmopolitizmus, a klerikális reakció, a burzsoá ideológia behatolási törekvései, az objektivizmus, objektivista maradványok ellen és ezek azok a területek, ahol különösen szükség van elvi szerességre és ahol különösen fontos, hogy a lektor mentes legyen mindenfajta puhaságtól és érzelgéstől. Történész kutatóink nagyon sokat fejlődtek a birálat minden formájában, benne a lektori véleménynek ez elfogadása területén is, azonban nem volna helyes, ha nem mondanók meg: még mindig van sok maradványa a szerzőkben az érzékenykedésnek, ami helytelen a birálat minden formájával szemben, és viszont a lektorok oldalán még mindig van maradványa az érzékenykedés iránti kiméletnek, ami puhaságra, a kérdéseknek nem eléggé kemény, nem eléggé éles felvetésére vezet.

A másik oldalon természetesen küzdeni kell a lektornak olyan esetleges hibái ellen, amelyek nem állnak összhangban a birálat igazi természetével: az elvtársi segitséggel, küzdeni kell a

fölényességnek, a támadó, ledorongoló birálatnak olyan formai ellen, amelyek itt-ott, igaz, hogy egyre kivételesebben, még megmutatkoznak. Továbbá küzdeni kell a lektorálásnak olyan felületes módszerei ellen, amikor a biráló jóformán szólamszerü megjegyzésekkel intézi el a felvetett kérdést, anélkül, hogy konkrét segitséget adna a biráltnak a hiba lényegének a felismeréséhez, valamint a kijavitás módjára nézve.

Még egy hibaforrást kell emliteni, amire éppen a legutóbbi lektorálások egyike hivta fel a figyelmet. A lektorok zöme eljutott már odáig, hogy az elvi éberség követelményét érvényesitse azzal a szöveggel szemben, melyet a szerző kért; nem jutott el odáig, hogy ezt érvényesitse azzal szemben is, amit a szerző nem irt le. Ez megint abból származik, hogy a lektor a munka elején nem ad magának világos képet arról, hogy mi a tárgyalt munka feladata. Holott ennek alapján figyelnie kell, nemcsak arra, amit a szerző megirt, hanem arra is, mit kellett volna megirnia. Igy rájöhet egy sor kérdésre, ami hiányzik a feldolgozásból. Lektori véleményeinknek általában a leggyakoribb hibája, hogy erre nem terjednek ki és igy gyakran elvi jellegü hibák, hiányosságok maradnak a megjelenő müvekben, nem is a leirt részükben, hanem abban, hogy nincs leirva bennük valami, amit fontos lett volna megmondani.

A lektori felelősség kérdése lényegében mind a mai napig tisztázatlan dolog. Erről sok szó esett, de nem tudunk arról, hogy ebben a tekintetben illetékesek részéről határozott állásfoglalás történt volna. Fel kell vetni a kérdést, oda kell hatni, hogy ez tisztázódjék. Mindenesetre le kell szögezni, a szerzői felelősség mellett, és azt semmiben sem kisebbitve, van lektori felelősség is. És ezt a lektoroknak át kell érezniök. Ha ezt átérzik, elmarad egy sor olyan hiba, ami ma még fellelhető /pl. az, hogy a lektornak kiszemelt egyén valamikor ezt elvállalta, közben más munkája akadt, a lektorálással heteket, sőt hónapokat késik/, ami a lektori munka jelentőségének lebecsülését is jelenti. Meg kell mondani, volt ilyen jelenség, talán nem lebecsülése a lektori munkának, de fel nem ismerése a jelentőségének. Ezt tükrözi a tény, hogy a mult évi tervünk összeállitásánál egyáltalán nem vettük figyelembe a lektorálást. Ezt a hibát azóta kijavitottuk, de most meg arról van szó, hogy a lektorok maguk egyénileg is számolják fel a bennük lévő hibákat. Az is hiba, ha a a lektorok túlbecsülik a lektori munkának jelentőségét és nem merik elvállalni a lektorálást, vagy ha elvállalták, akkor a jelentést hosszu mosakodással kezdik, hogy tulajdonképen nem szakértői a kérdésnek, tehát nem volna joguk hozzá, de mert felkérték, mégis hozzászólnak. Erre nincs szükség. Az természetes, hogy ha egy kutató éveket eltölt egy probléma tanulmányozásával, azt alaposan, mélyebben fogja ismerni, mint bárki más, mint a lektora, de a lektornak nem is az az elsődleges feladata, hogy a konkrét részletkérdésben adalékokat szolgáltasson a szerzőnek; ha meg tudja tenni, annál jobb, de főfeladata az, hogy megállapitsa éppen a bemutatott anyag alapján, mik a tárgyfő kérdései és hogy azokat az elvi, lényeges szempontokat, amikről szó volt, a szerző alkalmazza-e, ezeknek megfelel-e, vagy nem. Ez pedig elsősorban nem a részletekben való elmélyedés, hanem elvi biztonság és módszeres tudás kérdése. Végül még egy dolog, ami jövőnk fontos kérdése. Szaporodnak a munkák örvendetesen, de ezzel nem szaporodnak ugyanilyen arányban a lektorok és ez most már súlyos veszélyt jelent, mert ott tartunk, hogy ugyanazokat az embereket kell agyonhalmozni lektori munkával, amit valóban nem tudnak elvégezni és még kevésbbé fognak tudni a jövőben elvégezni, amikor reméljük, még több kiadványunk lesz. Itt tehát egyrészt merészebb

káderpolitikára van szükség, másrészt pedig arra, hogy nevel-jünk lektorokat, aminek az a módja, hogy a lektorálásba be kell vonnunk bátran a tehetséges fiatalokat, olyan módon, hogy egy-egy tapasztaltabb lektor mellé állitjuk be őket és a lektorok menetközben megvitatják munkájuk problémáit. Igy azután a fiatalok jobban belejönnek ebbe a munkába és rövidesen saját lábukra állva fogják tudni ezt végezni. Mennyiben különbözik a szerkesztői munka a lektori munkától ? Ez tisztázatlan és ma az a helyzet, hogy be van állitva majdnem minden kiadvány mellé szerkesztő, megvan a cime, de senki sem tudja, mit kell csinálnia. Szorgalmazni kell, hogy illetékesek tisztázzák ezt; elébe mehetünk azzal, hogy javaslatokat teszünk. Az alapvető különbség az, hogy a szerkesztőnek nemcsak a munka elkészültekor, hanem elkészitése közben van egy sor feladata, hogy legalább a fő fázisoknál össze kell ülnie a szerzővel, meg kell vele beszélnie, mik a tennivalók. Javasolni lehet, hogy a munka megkezdésekor a szerkesztőnek javasolt egyén üljön össze a szerzővel és beszélje meg a tervezett munka fő szempontjait. Vitatható, hogy már ekkor, a munka elinditásakor a szerkesztő folyjon-e be abba, hogy a szerző milyen területre terjessze ki az anyaggyüjtést. Kivánatos volna, de kérdés, hogy a szerkesztőnek nem túlzott megterhelése-e. Az anyaggyüjtés lezárásakor a szerkesztőnek állást kell foglalnia, beszélnie kell a szerzővel az anyaggyüjtésnek teljességét, esetleges hézagait és a szerkesztés fő szempontjait illetően. Az utolsó fázis már a lektoréhoz hasonló: a megirás után a végzett munkának a birálata.

Beszélgetések során kiderült, hogy ézt az elgondolást többen nem tartják reálisnak, mert úgy vélik, nincsenek embereink, - helyesebben szólva, nincsenek elegendő számban, - akiket ilyen feladatokkal meg tudnánk bizni. Ez nem egészen igy áll. Vannak tapasztalt kutatóink, akikre rá lehet bizni a szerkesztést; továbbá itt is áll, mint a lektoroknál, hogy kinevelhetünk embereket. Már eddig a tankönyvmunkák, elsősorban a tankönyvfelelősök és fejezetirók által vezetett megbeszélések nagyon sok tapasztalatot adtak a helyes szerkesztésnek a módszereit illetően, ezeket a tapasztalatokat felhasználhatjuk szerkesztői munkánknak a megszervezésében is. Végül egy kérdés: a szerző és lektorok között viták merülnek fel, - ami eléggé gyakori eset - tehát gondoskodni kell egy szervről, amelyik ezeket a vitákat végső fokon eldönti. Azt hiszi, ez lényegében megvan az Intézetnél, a Társulatnál is. Van megfelelő szerv, ahová az elvi kérdéseket döntés végett vinni lehet. Ezek szerepe nem az, hogy a szerzőt egy megitélése szerint hibás vélemény elfogadására kényszeritsék, hanem az, hogy meggyőzzék, ha erre a szerkesztő és a lektor nem képes. Egyben joga és kötelessége /mint előző fokon a szerkesztőnek és a lektornak is/, hogy megtagadja az imprimaturát, amennyiben a tárgyalt műben elvi hiba van.

Elekes elvtárs referátumát számos hozzászólás követte.

Hanák Péter: Elekes referátuma logikus, jól megszerkesztett, számos kérdésre kiterjedő referátum volt. Érdeme, hogy a lektorálás kérdését a munka megirásának problémáival összekapcsolta. Ez is bizonyitja, hogy mennyire szorosan kapcsolódik a módszertani vitához a lektorálási vita. Valóban, a tudományos munka módszerének elemzése nélkül a lektor elvi és módszertani szempontjait sem fektethetjük le. Különösen jó, amit a forráskritikával kapcsolatban emlitett, mind a kétféle forráskritika, de különösen a tartalmi kritika döntő minden szerző számára. Sokszor öntudatlanul is alkalmaztuk, de nagyon fontos, hogy tudatositsuk. He-

lyes az, amit a kronológiával kapcsolatban mondott. A kronológiához való ragaszkodás túlzásbavitele bizonyos pozitivizmusra vezet. Tovább lehetne még fejleszteni ezt azzal, hogy mind a szerzőnek, mind a lektornak ügyelnie kell arra, hogy meglegyenek az elvi értékelő részek és jó helyen illeszkedjenek be. Nem elég, hogy egy elvi bevezetésben utaljon a szerző az elvi megállapitásokra. A történetirás alapvető feladata, hogy tényanyag alapján meghatározott oksági vagy kölcsönhatási folyamatban vonja le a következtetéseket.

Miért van az, hogy ma ilyen nagy súlyt fektetünk a lektorálásra, ellentétben a felszabaduláselőtti történetirással, ahol legtöbbször lektorálás nélkül, vagy igen minimális lektorálás után jelentek meg a munkák. Ennek két oka van: 1./ a régi rendszer történészei igen kevés kivétellel /az igen kevés kivétel alatt Pártunk itthon vagy az emigrációban müködő tagjait érti/ a feudális burzsoá történetirás szempontjait képviselték különösebb kontroll nélkül is. 2./ a történetirásban is megmutatkozott a kapitalista verseny, amely a kapitalizmus általános törvényszerüségeinek felelt meg, örültek, ha minél rosszabbul jelent meg egy munka. Nálunk mind a két körülmény megváltozott. Az uj felépitménybe kell szervesen beleilleszkednie, az uj alap megerősitését kell szolgálnia minden munkának. Ezért egy sor sem lehet közömbös. Szükségszerüen van a rosszemlékü verseny a tudósok közt. Egyre inkább kialakul az Elekes elvtárs által emlitett elvtársi segitség. Ez teszi fontossá, hogy minden munkát alaposan lektoráljunk. Ma sokkal szélesebb tömegek számára irnak történészeink; ez is alátámasztja a lektori felelősséget, amely azonban egyáltalán nem homályositja el az iró felelősségét.

Eddig ez nem volt tudatos. Lektori munkát végeztünk, de a lektori felelősség nem minden esetben érvényesült. Több olyan munka jelent meg, amelyet nem lektoráltak kellően. Ezért kellett a lektori nomenklaturát megszerkeszteni, hogy láthassuk a lektorálás egyes fokozatait. A Kosáry bibliográfiával például alaposan foglalkoztak, de az elvi politikai tartalom és egyéb szempontok sok esetben elkerülték a figyelmet. Az általános bevezetésében több komoly hiba található. Az általános irodalom elég szélesen sorolja fel a magyar nép történetével foglalkozó összefoglaló munkákat, de kimaradtak a marxismus klasszikusainak megállapitásai és kimaradtak Pártunk vezetőinek összefoglaló munkái és egyes lényeges megjegyzései. Egyetlen szovjet bibliográfia sem jelenik meg a marxizmus klasszikusainak vonatkozó megjegyzései nélkül. Tavaly is lehetett volna erre gondolni. Magyar Történet Szekfü által irt köteteiről többek között a következőket irja: " A második, ujkori részben viszont, mely egyébként a Habsburghatalommal való viszonyt, a nagybirtokos osztály szerepét és pl. XVIII. századi gyarmati helyzetünket illetően a korábbi, Horváth M., stb. által képviselt iránytól eltérően, néhol azzal ellentétesen ábrázolja, olyan elemek is vannak, melyek a magyar uralkodóosztály hagyományos és irreális nézeteitől való elfordulás felé vezetnek, s olyanok, melyek a nép széles tömegeinek életébe is bizonyos betekintést nyujtanak."/Kosáry D.: Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába. I.Bp.1951. 21.l./ Tehát erősen szépiti, mentegeti az ellenforradalmi szemlélet e reprezentativ alkotását. Mig ezt elfogadható, kész műnek nyilvánitja, addig a marxista történetirók munkáit csak "kisérletek"-nek tekinti, a következő bekezdésben: "A magyar történelem marxista átértékelésére és feldolgozására összefoglaló munkában Molnár E. tette eddig a legszélesebbkörü kisérleteit : A

magyar társadalom története az őskortól az Árpád-korig /Bp. 1945, átdolg.kiadás: Bp.1949/ és u.ő a Magyar Társadalom története az Árpád-kortól Mohácsig /Bp. 1949/; ezen, az egész középkort áttekintő munkák elvi kritikájához szempontokat nyujt a Társ hasábjain /1950 május/ közölt vita. Az 1526 utáni történetre összefoglaló, bár a fentinél vázlatosabb, uj áttekintést nyujt Mód A., Négyszáz év küzdelme a magyar önállóságért /Bp.1945, 1948/.- Ld. még Léderer E., A magyar társadalom kialakulása a honfoglalástól 1918-ig /Bp.1947/." /U.o./

Helytelen volt, hogy bennemaradt. Ez arra utal, hogy nem volt ennyire tudatos a lektorálás fontossága, mint ma. Nem gondoltak arra, hogy sok tanár és diák forgatja majd ezt a könyvet és nem a legjobb utmutatást adja nekik.

Egy másik példa: H.Balázs Éva jobbágylevélkiadása nagyon szép szerkesztői munka, de hiányossága, hogy számos levélnél, különösen a 19.századbelieknél nem közli a földesur nevét, akiről a panasz szól, ami nagyon aktuális lenne a mai harcban is. Egy Zichynek, Károlyinak ilyen formában való leleplezése még ma is aktuális lenne. Ez elkerülte Balázs elvtársnő és a lektor figyelmét is,

Elekes szempontjaival nagyjából egyetért, de pontosabban kellene a szerkesztő és a lektor feladatát elhatárolni. A szerkesztő nem csupán a mü létrejöttében bába, "konzultáns". Ő az, aki a munka végső megszerkesztéséért felelős. Nem ért egyet azzal, amit Elekes elvtárs mondott, hogy az utolsó fázisban a szerkesztő szerepe megegyezik a lektorokéval. A lektori vélemények alapján konkrét segitséget ad a szerkesztő a szerzőknek.

A lektorok feladata viszont valamivel kevesebb, mint amit Elekes elvtárs mondott. Nem mehetnek végig módszeresen a tényanyagon, a forrásanyagot nem nézhetik át teljesen - legfeljebb próbákat tehetnek. Ha ennél többet kellene tenniök, túllépnék a lektor szerepét.

A lektornak elsősorban fel kell tárnia elvi-politikai szempontból a mü fő hiányosságait és fő erényeit. A kommunista kritika egyben segitség is konkrét anyaggal, más forrásokra való figyelemfelhivással. A lektor kettős funkciót tölt be: mint szerző és mint olvasó nézi a munkát. Nézi a munkát egy más történetiró szemével a technikai kérdések stb.szempontjából és nézi mint olvasó: mennyire világos, mennyire tudja elérni a célokat, melyeket a szerző maga elé tüzött.

Léderer Emma: Kérdés, hogy a lektor feladata-e a forrásanyag kontrolja, hogy milyen forrásanyag alapján, milyen irodalmi anyag felhasználásával végezte a szerző a munkát. Természetesen meg kell nézni, hogy vannak-e hiányosságok, de csak ennyiben a lektor feladata ez és nem kivánható és nem képzelhető el, hogy a lektor következetesen végig kontrollálja ugyanazokat a forrásokat, melyeket az iró átkutatott. Ezzel kapcsolatban Elekes elvtárs felvetett egy kérdést, ami nem a lektori munkához tartozik, azt ugyanis, hogy elegendő, ha a kiadott forrásanyagon épült egy munka, a kiadatlan forrásanyagot vagy felhasználja vagy nem. Ezt nem tartja helyesnek. Ez áll a mi pillanatnyi tankönyvmunkánkra, ahol egyes részeknél nem tudunk lemenni a mélységek mélységéig. De általában azt mondani, hogy a kiadott források számunkra elegendők, ez elvileg helytelen. A kiadatlan források segitenek bennünket

döntően, hiszen még a középkori anyagnál is előfordul, hogy számtalan forrást tudatosan elhallgattak a régi és különösen az ellenforradalmi történetirók.

A másik kérdés, amiről beszélni szeretne, a népszerü kiadványok kérdése. Nálunk rendszerint éles határvonalat húznak a népszerü és a tudományos munkák közé. A napokban került a kezébe Ziska Pugacsovról szóló "népszerü" munkája. Nagyon meglepődött, hogy a könyvet részletekre menő lábjegyzetekkel látták el, levéltári forrásanyagra is hivatkozik. Minden egyes ontnál megadja a részletes irodalmat, tárgyalási módja teljesen tudományos. Ennek ellenére olyan érdekfeszitő, hogy nem lehet letenni, bár semmiféle "népszerüségre való törekvés" nincs benne. Egy kicsit jobban kellene megnézni a szovjet népszerü munkákat. Ne riadjunk meg attól, ha belecsuszik egy lábjegyzet népszerü kiadványainkba. Irhatunk ugy, hogy tökéletesen tudományos és teljesen objektivnek ható hangon vérforraló legyen a szöveg. Ziska könyvében megundorodik az ember II.Katalintól, anélkül, hogy egy vulgáris szót használna ellene, de oly lelkesen áll a szerző Pugacsov és társai mellett, hogy úgy érzi az olvasó, nem is lehetett mást csinálni, mint ez ellen a cárnő ellen fellázadni. Nem találkozunk az aktualizálásnak azzal a formájával, amivel nálunk próbálkoznak és mégis aktuális. Külön meglepte a lábjegyzetelés nagy mértéke és a vonatkozó irodalom megadása. Megtalálja ebben a kiadványban az olvasó a 17-18. századi parasztfelkelésekre vonatkozó egész orosz történeti anyagot.

Spira György: Nagyon helyes, hogy Hanák és Léderer elvtársak rámutattak, hogy Elekes bizonyos mértékben túlzott követelményeket támaszt, amikor azt kivánja, hogy a forrásanyag felhasználását is ellenőrizze a lektor és vizsgálja azt, hogyan jött létre a munka az egyes fázisokban. Szeretné ezt a fonalat végigvinni, mert ez nem részlethiba. Nem tartja helyesnek, ahogy Elekes elvtárs megfogta a lektor feladatát. Azt mondotta, hogy a lektornak a müvet elkészültének minden fázisában nyomon kell kisérnie, - utólag. Hogyan gyüjtötte, szerkesztette, irta meg, ezt kell néznie. Pedig ép forditva kell eljárni. Kész állapotban kell megkapni a lektornak a munkát - ugy is kapja meg - teljesen függetlenül attól, hogyan jött létre, azt kell néznie, hogy egy kész irodalmi munka áll előtte. Ez a kész, kerek egész, kielégiti-e a kitüzött célokat? Közelebb viszi-e a korhoz az olvasót? Hoz-e uj eredményeket? Tovább viszi-e a tudományt? Ha ugy látja a lektor, hogy a szerző nem kielégitően oldotta meg feladatait, akkor meg kell néznie, hogy hol a hiba. Forditott sorrendben kell indulni a lektornak, mint a szerzőnek. Ha a végeredményben, a kész munkában talál hibákat, akkor kell a hibák gyökerét megkeresni minél mélyebben. Meg kell nézni, hogy a hiányos forrásanyag, vagy a rossz megfogalmazás, vagy az elvi bizonytalanság okozta-e a hibát. Utólag kell végeznie ezt az elemző munkát. Persze az időhatározó szók nem értendők szoros értelemben, mert amint egy részt elolvas a lektor, rögtön arra gondol, hogyan jutott erre az ötletre a szerző, honnan vette a forrásanyagot, stb. Néznie kell egy másik történész szemével és néznie kell - és ez az ami fontosabb - az olvasó szemével, aki lehet laikus és lehet szakember is.

Nem ért egyet azzal sem, hogy nem kell lendületes előadással rendelkeznie a történeti munkának és hogy ezt legfeljebb népszerü kiadványokkal szemben állithatjuk fel követelményként, illetőleg forduló pontokat jelentő politikai eseményekkel kapcsolatban sehol sem kivánatos a szárazság. Ziska könyvének említésével kapcsolat-

ban azt mondja, hogy nem igen ismer u.n. "népszerü" munkát a szovjet történetirodalomban. A Szovjetunióban ma már nagymértékben elmosódott a határ a népszerü és a tudományos munka közt. Ez a cél és a lektornak ezt a célt kell szem előtt tartania. - Persze nem rohanhatunk 10-20 évvel előre, de állitsanak perspektivát a szerzők elé.

A lektori jelentéseknek pontosan utalniok kell a munka hibáira, pontosan kell megjelölniök a hibás részt, mert sok esetben megelégszik a lektor a hibák nagy általánosságban való megjelölésével és a szerencsétlen szerző nem képes megtalálni azokat.

Ha a könyv egészével szemben vannak kifogásai, akkor ezt kell kifejezni. A lektor munkája nem fejeződik be azzal, hogy a lektori véleményt megirta. Hanák elvtárs is utalt arra, hogy kommunista kötelessége a szerző segitése.

Tehát, ha a lektor rámutat hibákra, azt a kötelezettséget is vállalta, hogy tőle telhetőleg segitséget is fog adni a szerzőnek a munka kijavitására. Egyes szerzőknél megfigyelhető, hogy nem tudják a lektoráltatást abbahagyatni. Sokszor 8-10 embert kényszeritenek, hogy véleményt mondjanak munkájukról. Félnek a nyomtatásban megjelenő kritikától, ennek szeretnék elejétvenni, mert aki egyszer lektorált egy munkát, elveszti azt a jogát, hogy utólag birálja. Ez ellen kérlelhetetlenül fel kell venni a harcot. - A szerzői felelősséget nem szabad ily módon átháritani a lektorokra. Elekes elvtárs már utalt arra, hogy kell lennie egy fórumnak, amely a vitás kérdéseket eldönti. Azonban szeretné megjegyezni, hogy vannak olyan szerzők és különösen a régi szakemberek közt, akik nem merik álláspontjukat megvédeni. Fennáll az a veszély, hogy meggyőződés nélkül fogadják el a döntéseket. Akik ezeken a vitákon résztvesznek, azoknak nagyon igyekezniök kell, hogy meggyőzzék a szerzőt, hogy nyoma se érvényesüljön a presszionak. Sokszor nem is vehető észre azonnal, hogy a szerző jobb meggyőződése ellenére fogadta el a birálatot. Ilyen esetben megakad a szerző fejlődése és rosszabb lesz a munka, mint amilyen lehetne.-

Balázs Éva: Az eddigi felszólalásokban gyakran ugy hangzott el, mintha a lektor mindentudó lenne. Ezért szerényebb hangot szeretne megütni. Müködhet bizonyos mértékben a lektor tanuló vonatkozásban is. Egy forráskiadványnál más az eset, más azonban egy monográfiánál vagy egy munkaközösségi munkánál. Ha nyolc szerző közös erőfeszitéssel feltár egy anyagot, a lektor koránt sem ismer olyan anyagot, az irodalmat sem ismeri olyan mélyen, tehát miközben olvas és igyekszik tanácsot adni, vállalnia kell azt is, hogy közben tanul. Van egy olyan tendencia lektorálás közben, hogy a lektor be akarja mutatni a maga szakismeretét és l'art pour l'art olyan forrást kapar elő, ami nem olyan döntő, de bemutatja, hogy maga milyen járatos és igy olyasmi is bekerülhet a lektori jelentésbe, ami egyáltalán nem lényeges. Lehet, hogy ez egyéni hiba, amit magánál tapasztalt, de nincs erről meggyőződve. A lektori jelentések hangjához kapcsolódva megjegyzi, nem szabad a lektori jelentésnek oktató hangnemünek lennie. Nagyon fontos, hogy akkor, amikor a mü általános szempontjait figyelembe vesszük, a lektor megnézze azt, hogy kit lektorál: régi szakembert-e vagy egészen fiatal szerzőt. Itt kezdettől fogva meghatározottnak kell lenni a lektor munkájának. Egész más keménységgel köteles egy szakmailag teljesen felkészült történetiróval szemben fellépni, ha elhanyagolt egyes forrásokat, mert itt tudatos elhanyagolásról is lehet szó.

A "kit" kérdéséhez kapcsolódik a stilus kérdése is. Fiatal szerzőnél nagyon fontos a stilusra nagy súlyt fektetni. Hajlamosak a fiatalok arra, hogy a formát ne becsüljék kellőképen, nem is törekszenek szépen megformálni a mondatokat. Ezt nagyon lehet nevelni. Legalább is néhány oldalon keresztül gyomlálni kell a visszatérő stilushibákat.

A Spira elvtárs által mondottakra szeretne reflektálni. A népszerü kiadványokról ugy beszélt, mintha más lenne a társulat célkitüzése, mint ami. Nálunk is az a törekvés, hogy komoly tudományos kutatás alapján olvasmányosan megirt munkák kerüljenek a közönség elé. Az előzményeknél nincs élyálasen elkülönitve a népszerü munka a tudományostól, mint Spira mondja.

A forrásellenőrzéssel nem ért egyet. Bizonyos vonatkozásban a lektor nem tekinthet el a források ellenőrzésétől. Például latin források helyes értelmezése tekintetében, de vonatkozik magyar - nyelvü levéltári anyagra is. Ha zökkenő van valahol, kötelessége a lektornak, hogy a vonatkozó forrásanyagot megnézze.

Elhangzott az a könnyelmü mondat, hogy a lektor készen kapja a munkát. Már Elekes elvtárs referátumában szerepelt helyes követelményként, hogy a lektornak az egészből kiindulva kell munkához látnia. De ez csak akkor lehet, ha a lektor az eddigi gyakorlattól eltérően nemcsak egyes fejezetekhez jut hozzá, hanem az egész kéziratot megkapja. Ez volt a helyzet a munkaközösségi munkák megvitatásánál is. Az összkép igy nem alakulhat ki egészségesen.

Heckenast Gusztáv: Két kérdést szeretne felvetni és egy olyan problémát, melyre nem tud feleletet.

1./ A lektorálás formáinak bővitése. Ilyen az elkészült munkák megvitatása. Tankönyvfőmunkatársként több ilyen vitán részt vett és mint megvitatott szerző azt szeretné megmutatni, hogy milyen nagy segitséget jelent a vita. Kicsit humoros formában vetette fel Spira elvtárs, hogy vannak szerzők, akik nem telnek be a lektorálással. Ha nem is olyan szempontból, amit Spira elvtárs emlitett, de abból, hogy több szem többet lát, helyes, ha a lektorok köre kibővül. Olyan szakembereket kapcsolhatnánk igy be a munkába, akik lektorálásra nem lennének kaphatók, vagy bevonásuk csak a lektorok számának felesleges szaporitását jelentené.

2./ A forrásanyag ellenőrzése. Ha nem is elengedhetetlen, de kivánatos, hogy a forrásanyag felhasználását a lektor ellenőrizze. Az ilyesmi gyakran összeolvad az irodalom teljes felhasználásának kérdésével. Természetesen, ha ellenőrzés közben kiderül, hogy a szerző jól használja az anyagot, akkor felesleges folytatni a kontrollt. De kisérletet kell tenni néhány esetben. Még levéltári utánanézéstől sem szabad visszariadni.

A probléma, amit fel szeretne vetni az, hogy olyankor igen nehéz a szerkesztő feladata, amikor a szerző anyagismerete jóval kiterjedtebb. Az ilyen szerkesztői munkák elvégzéséhez szeretne tanácsot kapni.

Barta István: A bibliográfiák lektorálásáról beszél. Erről még nem esett szó, holott véleménye szerint ez az egyik legnehezebb ilyenirányu munka. Hanák kartárs utalt ilyen lektorálási munkára, de ő inkább elvi megállapitásokat tett, amelyek nem szorulnak most bővebb kifejtésre. Tudjuk mindnyájan, hogy a lektori

munkának konkrét része az, hogy megállapitsa, a bibliográfia mennyire helytálló, mennyire jó. Ennek megállapitása ugyszólván lehetetlen, mert olyan univerzális képességü, memoriáju embert nehéz elképzelni, aki a bibliográfia átolvasása után meg tudja állapitani, hogy honnan, mi hiányzik. Sok mindent megtalál benne az ember s mikor később utána használni akarja, gyakran kerül abba a helyzetbe, hogy nem találja meg azt, amit keres. Ennek oka, hogy a bibliográfiához nincs index, nincs tárgymutató. A másik: az, hogy a szakrendszerben az ember nem tud ugy eligazodni, csalhatatlan biztonsággal nem tudja kitapasztalni, hogy egy munka vajjon hova kerülhet. Ezt csak azért veti fel, hogy ha valakinek értékes megfigyelései, megállapitásai vannak, bocsássa közhasználatra, mert a bibliográfiák lektorálása most is folyik. Igy sok hibalehetőséget kiküszöbölhetnők.- Más vonatkozásban felveti, helyes-e a társulatnak az a gyakorlata, hogy a népszerü munkák megirására kezdő embereket kér fel. Uralkodó vélemény, hogy népszerü munkát könnyebb irni, mint tudományos munkát. Ő pontosan az ellenkező véleményen van. Addig, amig nagy gyakorlata nincs valakinek abban, hogy részletkérdéseket megoldjon, ne vállalkozzék népszerü munka megirására.

Székely György helyesli Elekes elvtárs megállapitását, hogy a lektornak végig kell kisérnie a munka utját, mert csakis igy állapithatja meg, hogy a szerző jól dolgozott-e. Ezért igen üdvös, hogy a lektorok, legalább is az egyik lektor maga is ismeri a munka menetét. Különösen jó ez olyan esetekben, amikor egy monográfia elkészülését különböző cikkek, részletfeldolgozások előzik meg. Ha ezeket mindig ugyanaz lektorálja, a maga nézeteit, adatait már az előmunkálatok lektorálása során átadhatja, ami a monográfia szinvonalát is emeli. Ezzel kapcsolatban megemliti saját tapasztalatait Elekes elvtárs Hunyadi monográfiájának és az előzetes feldolgozásoknak lektorálásában. Ezek igazolják az előbb elmondottakat, biztositják a jó egyetértést a lektor és a szerző között.- A lektorálás ilyen módját általánosabbá kellene tenni. Különösen fontos ez a most folyó tankönyvmunkák, illetve a megelőző előtanulmányok lektorainak kiválasztásánál. A legfelelősségteljesebb lektori munka épen a tankönyvmunka lesz. Székely elvtárs azután egyetértését fejezte ki az előadó megállapitásával, hogy a lektorálás helyes módja az elvtársi segitségnyujtás. Ezt azonban a szerzőkben is tudatositani kell. Bár a régi szakemberek nagy része abban az irányban fejlődik, hogy elfogadja a lektorok helyes szempontjait, de ez sokszor nehéz, különösen akkor, ha a lektor nem olyan szaktekintély, mint az idősebb szerző. Ez is feladatává teszi a lektornak, hogy beledolgozza magát az anyagba. Sulyosabb eset, ha valakit meg lehet győzni, a munka kijavitásra szoruló egyes hibáiról, de nem lehet rávenni, hogy a kijavitás során rámutasson: a helyes szemlélet, a helyes szempontok a marxista tudomány szempontjai, eredményei: ha nem irja meg, hogy korábbi felfogásával szemben a marxista történetirás meggyőzte. Például emliti Szabó István egyébként értékes cikkének lektorálását a hajduk 1514-es szerepléséről. Más eset Kosáry Domokos bibliográfiájának lektorálása, mert ő a lektori véleményt nem fogadta nyiltan és őszintén, és munkájának hiányosságai részben abból erednek, hogy a lektortól kifogásolt egyes hibás megállapitásokat kihagyta ugyan, de más helyen ugyanazt a hibát elkövette. Az okmánypublikációk lektorálásával kapcsolatban a Zsigmondkori Oklevéltár lektorálásának példájával igazolta Elekes elvtárs megállapitását, hogy az ilyen munka a feldolgozások teljes ismeretét kivánja meg. A kiadvány anyagából kimaradt egy fontos oklevél a mezővárosi céhfejlődésről,

amit Mályusz Elemér a kötet kiadása után fedezett fel, és utóbb kiderült, hogy az oklevél anyaga Molnár Erik elvtárs könyvében már benne volt. A feldolgozások tényanyagának kellő figyelembe nem vétele tehát "ujra felfedezések" veszélyét idézi elő. Bár helyes Elekes elvtárs követelése, hogy munkája során a lektor elő - ször is a müfaj problémáját döntse el, itt el kell érni, hogy ezt az intézet és a kiadó már a megbizás kiadásakor tisztázza. Ez már a kutatás irányát is befolyásolja, egyben megakadályozza, hogy a lektor mást várjon a szerzőtől, mint ami feladata volt. A forrásanyag felhasználásával kapcsolatban Székely elvtárs szerint a lektor nem követelheti, hogy a szerző használja fel a teljes kiadatlan forrásanyagot. Nagyon sok feladatunk van, és mindezt nagyon sokáig nem valósithatnók meg, ha arra várnánk, hogy a teljes forrásanyag birtokában legyünk. A teljes kiadott forrásanyag felhasználását azonban meg kell kivánni. A forrásanyag ellenőrzése terén a lektor feladata megvizsgálni a forrásanyag felhasználásának módját is. Ez a források tartalmi kritikája miatt is szükséges.- A szerző ugyanis - akármilyen tudományosan mérlegeli anyagát - elcsúszhat, anyagának hatása alá kerülhet. Ezért meg kell nézni, hogy felhasználta-e a különböző tipusu, irányzatu forrásokat. Ezt a feladatot is tekintetbe véve, bár valóban merészebben kell a lektorokat megválasztani és körüket szélesiteni, az egyik lektornak legalább is olyan felkészültnek kell lennie, hogy a forrásanyagok felhasználását is megbirálhassa. Az előző feldolgozások felhasználását az előadó utolsónak emlitette és ez kapcsolódik ahhoz, hogy Elekes maga is elhanyagolta a historiográfiát. A lektorok kivánják meg, hogy a szerzők értékelően foglalkozzanak a korábbi irodalommal. Befejezésül arra mutatott rá, hogy e vita tapasztalatait közkincssé kell tenni, a felmerült sok jó szempontot, a referátumban jól felölelt kérdéseket az intézeten kivül is meg kell ismertetni, hogy a tanulságokat a szélesebb történészkörök is alkalmazhassák.

Hatvaniné: Az egyik legnagyobb bajnak azt tartja, hogy nem vesszük elég komolyan a kérdést. Elekes elvtárs azt mondta, hogy tavaly nem vettük fel a lektorálásáért tervünkbe és ugy látja, hogy ez ebben az évben is fennáll. A lektorok azt általában ugy veszik, mint egy igen mellékes dolgot, amit amikor ráérnek, csinálnak. - Nem gondolnak rá ugy, mint egy nagyon felelősségteljes munkára.- Tud róla, hogy öt hónap mulva kapott vissza az intézet a lektortól egy munkát azzal, hogy az illető nem ér rá lektorálni. Tapasztalatból mondja, hogy a lektorok sajnos ugy fogják fel a kérdést, mintha az olvasó nagyon alacsony szinvonalon állna. Mind több müvelt ember van Magyarországon, mind többen olvasnak könyvet. Nem szabad lebecsülni az olvasót.

Balázs Évának mondja, hogy ha a könyvkiadó adja ki lektorálásra a munkát, akkor megkövetelik az egész kéziratot; nekünk is be kell ezt tartani.

Hanák pótlólag javaslatokat szeretne tenni:

1./ Egy intézeti-tarsulati értekezleten összeállitották a lektorálási nomenklaturát és elhatározták, hogy ezt nyilvánosságra hozzák. Ha ez nem történt meg, érvényt kell szerezni a határozatnak.

2./ Az itteni vita kerüljön az intézet és a társulat vezetősége elé, hogy abból megfelelő határozatokat lehessen hozni, ami kötelező lenne a lektorokra.

3./ Nem tudja, hogy benne van-e az eredeti határozatban, hogy a szerkesztő neve is rajta legyen a kiadványon, ha nem, akkor ezt be kell venni.

4./ Negyed vagy félévenként a legjobb lektori munkát is vegye be az intézet igazgatója a jutalmazott munkák közé.

Győrfi György: Nem lenne-e hasznos a lektorok nevét is feltüntetni a munkákon ? Ha anyagot is kibányász a lektor, ugyanakkor a szerkezeti kérdésekben is szempontokat ad, esetleg egyes részek teljes elhagyását javasolja, mint amit már korábban jobban is megírtak, akkor a lektornak is valamilyen megörökitést kellene adni.

Elekes: Ahogy előljáróban reményként kifejezte, a megbeszélés során nagyon egészséges és jó gondolatok hangzottak el. Javarészével egyetért. Hanák egy sor lényeges pontban kiegészitette azt, amit ő mondott, különösen ott, ahol az elvi következtetések levonásának a fontosságáról beszélt. Menet közben is le kell vonni konkluziókat. A mü elején csak bizonyos esetekben kell az elvi kérdésfelvetés, az összefoglalás azonban elengedhetetlen követelmény. Nagyon szép volt, ahogy Hanák elvtárs kielemezte, hogy miért ma vált annyira fontossá a lektor szerepe és mit jelent ujtipusu tudományunkban. Ki kell emelni, hogy a lektorok felelősségének érvényesülése tekintetében nem állunk oly rosszul, mint referátuma alapján talán sejteni lehet. Mert eddig is érkeztek be olyan munkák, melyeket a jövő szempontjából példamutatóknak lehet nevezni. Ilyen például Székely elvtárs lektori munkája. Spira elvtárs lektori munkája általában szintén igen lelkiismeretes és az elvi élessége is általában megvan; jó hasznát vették a lektoráltak. Ennek további jó oldala, hogy a lektorálás törvényei kezdenek egyre jobban gyürüzni. Akit jól lektoráltak, maga is kezdi érvényesiteni a jó szempontokat. Szép lektori munka, amit Tóth Zoltán Kemény Gábor forráspublikációjával kapcsolatban végzett. Ez azt mutatja, hogy ha sokáig le is becsültük a lektori munkát, igen nagy javulás van ezen a téren. A feladat nemcsak az, hogy tovább javitsuk, hanem a már elért eredményeket tudatossá kell tennünk, mert ezekre már lehet épiteni. Hanák elvtárs ugy fogalmazta, hogy a szerkesztő munkája az utolsó fázisban is több mint a lektoré. A referátumban ő itt tényleg pongyolán fogalmazott, mert nagyobb a szerkesztő hatásköre és felelőssége. De hogy a mü átalakitásában milyen hatásköre van a szerkesztőnek, itt nem szabad merevnek lennünk. Itt a meggyőzés, a rávezetés a döntő, nem az átalakitás joga.

Milyen fokig kell az adatokat birálóan megvizsgálni? Amit mondott nem volt félreérthető. Feltétlen szükséges, hogy a lektor az adatokat és az adatok felhasználásának módszerét figyelemmel kisérje. Nem lehet különválasztani a dolgokat. Nem lehet a létrejöttétől függetlenül vizsgálni egy munkát. Itt az a lényeg, hogy mit kell érteni az ilyen vizsgálaton. Nem böngészhetjük végig az összes hivatkozásokat, de próbákat kell végeznünk. A lektor olvasson az olvasó szemével is. Ezt külön meg kell tanulni. A magától értetődőnek hitt dolgokra nagyon kell vigyáznia. Amit a szakértő összekapcsol, az az olvasó előtt esetleg összefüggéstelen marad.- Ami a kiadott és kiadatlan anyag viszonyát illeti, törekedni kell minél több kiadatlan anyag felhasználására, de figyelembe kell venni azt, hogy most milyen feladatok vannak előttünk. Az, amit ma feladatként a lektoroknak megjelölünk, lehet, hogy 2-3 év mulva más lesz. Ma is feladat az anyag bővitése, de kötelezőnek csak

a kiadottat mondhatjuk. Vannak egyes területek, ahol már most be kell mennünk mélyen a kiadatlan anyagba.

A hozzászólások lebecsülték a mi eddigi kisérleteinket a népszerü munkák terén. Futólépésben nem érhetjük be a Szovjetuniót. Bár nem helyes az éles határ a népszerü és a tudományos munkák között, és igaz az, hogy a legtudományosabb munkát is értelmes nyelven, érthetően kell megirnunk, de nem helyes ha a különbséget elmossuk. Különbség van a megirás módjában. A Szovjetunióban van u.n.népszerü tudományos feldolgozás is. Ez nálunk még nincs: rövidesen lesz. Átmenet ez a szakfeldolgozás és a népszerü munka között.-

Nem ért egyet Spira elvtárs megfogalmazásával, amikor a túlzott követelményről beszélt. Talán félreérthetőek voltak referátumának egyes részei. Az magától értetődik, hogy a lektor a kész kéziratból indul el, de nem lehet figyelmen kivül hagyni a munka létrejöttét. A stilus szépségét nem lehet összekeverni a stilus tisztaságával. Utóbbit mindenki el tudja érni, de hogy szépen tudjon irni valaki, ahhoz születni kell. Igy a szép stilust általános követelményként felállitani nem merné. Fenntartja, hogy nagyon jó, ha a legszárazabb témát is lendületes stilusban irjuk meg, de nem mindegy, hogy mi a tárgy. Ha egy felkelés történetét nem lendületesen irjuk meg, az bün! Nagyon helyes Spira elvtárs felszólalásában az, hogy megkivánja, a lektor mindig konkretizálja azt, amit mond, és hogy munkája terjedjen ki a kijavitás módjára. Azt is beleérti, hogy ellenőrizze a javitások végrehajtását. Ezen szoktak vitatkozni, hogy ez kötelessége-e a lektornak vagy sem, holott nyilván az. Az is nagyon helyes volt, hogy hangsúlyozta a meggyőzés, mint egyetlen helyénvaló módszer fontosságát.

Balázs Éva felvetett kérdéseit lényegében megoldotta a nomenklatura, melynek már el kellett volna jutnia az érdekeltekhez.

Heckenast elvtárs emlitette, hogy a viták sok lektort helyettesitenek. De ő inkább a viták nagy nevelő hatását emelné ki.

Felveti Heckenast elvtárs, hogy a szerkesztőmunkát kis anyagismerettel elvégezni nehéz. Lehet kisebb anyagismeret birtokában is jó lektori és szerkesztői munkát végezni. A döntő az elvi biztonság. Önmaga és a szerző felé érvényesiteni a munka alapvető szempontját. Ép ezen a ponton van a legtöbb tennivaló. Persze ezt az anyagtól függetlenül végezni nem lehet, de az anyag egy részének birtokában lehet.

A bibliográfia-lektorálás sajátos szempontjai nagy nehézséget jelentenek. Ez egészen különös terület. A teljes tényanyagot itt a lektor soha nem tudja áttekinteni. De itt is áll az, hogy a lektor a formális lektorálásnál mélyebbre menő részpróbákkal kielemezheti, milyen a szerző munkamódszere. A Kosáry-bibliógráfia példáját nem ott fogná meg, mintha ez a lektori munkát lebecsülő állásponttal függne össze, mert ép ezt rengeteget birálták. Végtelenségbe nyuló viták voltak a szerzővel. Ez nem menti a hibát, ami igy is megmaradt igen nagy súlyú kérdésben.

Népszerü munka megirása nehezebb feladat, mint a tudományos feldolgozás. Az is igaz, hogy letörhet fiatal történészeket, ha első munkájukkal kudarcot vallanak. De nem az a kérdés megoldása, hogy ne adjunk ilyen megbizást kezdő történészeknek, hanem hogy több segitséget kell adni nekik. A munkaközösségi felelősök javaslata alapján a tehetséges tagok kapták eddig a megbizást, de

a jövőben kell, hogy azok, akik ajánlották, a munka során több tanáccsal és segitséggel támogassák őket.

Székely elvtárs érintette, hogy a régi szakemberek részéről még gyakran tapasztalható tiltakozás, elutasitás a birálattal szemben, vagy meggyőződés nélkül való elfogadás. Itt csak a kommunista példamutatás segithet. A gyakorlatban ez vitte és viszi előre a dolgokat.

Félreérthetően merült fel a históriográfia kérdése. Álláspontját azzal mutatja meg, ha könyve példáját hozza. Hunyadijában kiemeli a historiográfiai fejlődésnek fő pontjait, hogy milyen irányban próbálták eltorzitani Hunyadi alakját. Ennyit minden fontos kérdés ismertetésénél meg kell tenni. De nem tartja nélkülözhetetlennek azt, hogy minden jelentéktelen feldolgozást, amit a szerzőnek elolvasnia kötelező volt, idézzen is. Csak azt kell idézni, amiből komoly tanulságot lehet levonni. Taxativ felsorolásnak nincs helye.

Hatvanine elvtársnő felveti, hogy még ma sem vesszük elég komolyan a lektorálást. Már tovább vagyunk, mint ahogy azt Hatvaniné elvtársnő látja. A tervben már szerepel a lektorálási munka. A mai vita is lépés ezen az uton. Nagyon fontos rámutatni arra, hogy súlyos hiba, ha lebecsüljük az olvasót. Helyes a könyvek élén feltüntetni a lektorokat. Hanák elvtárs javaslatai közül az első rögtön megvalósul, mert Pach elvtárs ismertetni fogja a nomenklaturát. A többivel a megfelelő szervek foglalkozni fognak, hogy amit lehet megvalósitsanak.

Pach Zsigmond Pál: Befejezésül néhány megjegyzést tesz az elhangzott referátumhoz és vitához. A referátum és a hozzászólások általában jó szempontokat nyujtottak ahhoz, hogy továbbfejlesszük azt a szempontjegyzéket, amit az elmult hónapokban a lektorálással kapcsolatban elkészitettünk. A mai vita alapján ezt a jegyzéket pontosabbá, elvibbé, alaposabbá tehetjük. - A lezajlott vitának fő hiányossága az volt, nem vetettük fel a lektorálás kérdéseit eléggé konkrétan, hogy eléggé kritikusan, önkritikusan foglalhassunk állást és nem hoztunk fel elég gyakorlati példát eddigi lektori munkánk hiányosságaira, hogy tanuljunk ezekből s a továbbiakban ezeket a hibákat elkerülhetővé tegyük. A Kosáry-bibliográfia mellett helyes lett volna konkrétabban megvizsgálni az Intézet és a Társulat egyéb kiadványainak lektorálásával kapcsolatos hiányosságokat is /pl. jobbágylevelek, Mérei elvtárs ipartörténeti munkája/ és más oldalról a helyes kezdeményezéseket, jó szempontokat.

Ami a vita során felmerült problémákat illeti: helyesli Elekes elvtársnak azt az eljárását, hogy a lektori munkát a tudományos munka elkészitésének három fázisa szerint vizsgálta meg és ehhez füzte megjegyzéseit. Sőt: ez az eljárás nemcsak a lektorálás szempontjából volt helyes, hanem azért is, mert igy sok esetben ugyanazok, - vagy azokat kiegészitő kérdések merültek fel más oldalról, mint amelyek legutóbbi módszertani vitánkon s igy az ott elért eredményeinket tovább lehetett vinni. Például a kronológia kérdésében a referátum olyan jól megfogalmazott álláspontot foglalt el, amilyet a módszertani vitán még nem sikerült megformálni. Igy mai megbeszélésünk szorosan kapcsolódik, szervesen összefügg vitasorozatunk előző állomásával.

A népszerü munkák kérdésében nem ért egyet az olyan álláspont-

tal, amely szinte egyáltalán nem akar tudni a tudományos és a népszerü tudományos munkák közötti különbségről. Helyes az a követelmény, hogy a szigoruan tudományos munkáknál is megköveteljük a világos, közérthető és - a lehetőség szerint - szép stilust. Helyes az a követelmény is, hogy a népszerüsitő munkák is szigoruan tudományos megalapozottságuak legyenek. Viszont ne állitsunk fel olyan kivánalmakat, amelyek fejlődésünk adott szakaszán megvalósithatatlanok. Helytelen lenne például azzal áltat - nunk magunkat, hogy az 500 vagy 1000 példányban megjelenő forráskiadvány, vagy a lábjegyzetekkel zsufolt monográfia a legszélesebb tömegekig el fog jutni. Népszerü tudományos munkáinkkal általában nem az a baj - és a Századokban megjelent birálat sem azt veti fel, - hogy azok nem eléggé tudományosak - a Társulat népszerü tudományos sorozata a tudományos követelményeknek általában eleget tesz - hanem inkább az, hogy nem eléggé népszerüek. Tehát ezt kell döntően és hangsúlyozottan aláhuzni.

A lektori felelősség kérdése a vita során élesen leszögeződött, de azért volt mégis olyan megjegyzés, - Heckenast elvtársé, amelyik ezt bizonyos mértékben lazitotta. Nagyon fontosak, nevelőhatásuak az elkészült kéziratokat megtárgyaló értekezleteink, munkaközösségi vitáink, stb. Világos, hogy ezeket tovább kell fejleszteni. Ezek azonban nem helyettesithetik a felelős lektorálást. Több szem többet lát, mondja Heckenast elvtárs, s nagyon igaza van. Nagyon helyes, hogy ha ezeken az értekezleteinken minél többen szólnak hozzá, az egész kézirathoz vagy annak egy részletéhez. De a felelősség "a több szem - több lektor - több hozzászólás" között nem mosódhatik el: a felelősség a szerkesztőt és a hivatalos lektorokat terheli. Tehát: a hozzászólók körét helyes bőviteni, ezt a célt szolgálják a mi intézeti értekezleteink; a felelősségnek a körét azonban nem helyes és nem lehet bőviteni: felelős a szerkesztő és felelősek a lektorok. Ez világos, ez megfelel az egyéni felelősség elvének, amit a tudományos munkában is meg kell valósitanunk.

Ami a szerkesztő és a lektor munkájának pontosabb meghatározását illeti, erre nézve a referátum és a hozzászólások megfelelő támpontot nyujtanak. Ki kell azonban emelni Elekes elvtárs referátumának azt a részét, amely a lektori munka elvi megalapozottságáról szól. Ki kell emelni azt, hogy a lektori véleménynek a mü - faj, a tárgy sajátos jellegéből kell kiindulnia, abból, hogy mi a helye az illető munkának a tudományban, mi a helye az előttünk álló politikai feladatok megoldásában, a szocializmus épitésében. Természetesen kivánatos az, hogy ne csupán a lektor határozza ezt meg, hanem már a tervben az egyes kiadványokra vonatkozóan világosan ki legyen fejtve. Meg kell vallanunk, hogy ennek a követelménynek a tervezésben eddig sokszor csak nagyon hézagosan vagy csak formálisan tettünk eleget és ezt a komoly hiányt a lektorálás alkalmával sem pótoltuk minden esetben. A mai vita élesen elénk állitja ezt a feladatot mind a tervezés, mind a lektorálás vonalán.

A vita helyesen mutatott rá, hogy a lektorálás lényege elvtársi segitség, meggyőzés, nevelés: a lektornak a legjobb értelemben vett alapos nevelő munkát kell végeznie. Balázs Éva elvtársnő megjegyzése, hogy másként kell a lektori-munkát végezni, ha teljesen felkészült kutatóról van szó, és másként ha kezdőről, csak abban az értelemben helyes, hogy az elvi kérdések kemény,

kritikus felvetése másféle nevelőmódszerrel történik az egyik esetben, mint a másikban. Nyilván mindannyian egyetértünk abban, hogy a lektori kritikának minden esetben az elvi alapokból kell kiindulni és nem abból, kiről irjuk a kritikát. Az elvi határozottságnak, keménységnek a hibákkal szemben minden egyes esetben meg kell lennie, hiszen csak igy nyujtunk igazán elvtársi segitséget, csak igy végzünk igazán nevelőmunkát.

Pach Zsigmond Pál végül ismertette az Intézet és Társulat kiadványainak lektorálására vonatkozóan készitett általános szempontjegyzéket és magáévá tette azt a javaslatot, hogy a lektori felelősség és a lektori munka megbecsülésének fokozottabb kidomboritása érdekében a továbbiakban a kiemelkedő lektori munkát végző munkatársak is részesüljenek igazgatói jutalomban. -

- - - . - - -

A PÁRTOSSÁG ÉS AKTUALIZÁLÁS KÉRDÉSE A TÖRTÉNETI IRODALOMBAN.

Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952. május hó 30-án.

/Gyorsirói jegyzőkönyv alapján./

A vita bevezető előadását Székely György az Intézet h. osztályvezetője tartotta:

Az előadás cime olyan nagy kérdéseket és anyagot ölel fel, hogy korántsem törekedtem mindkét kérdés teljes kimeritésére. A hozzászólók feladata lesz, hogy a felvetett szempontok alapján és azokon túlmenően is minél több konkrét példával világitsák meg ezeket a kérdéseket.

A történettudomány pártosságának kérdésében is igen nagy segitségünkre van Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkája, amelynek az alapról és a felépitményről szóló megállapitásai teljesebbé tették a marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanitásait a tudományok jellegéről. Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkája óta lehetővé vált elméletileg is annak teljes tisztázása, hogy az egyes tudományágak mennyire felépitményei valamely adott alapnak, illetve mi bennük az olyan elem, amely nem tartozik a felépitményhez. A szovjet történettudomány már az eddigiekben is nagy lépéssel vitte előre ennek a kérdésnek a történettudományra való kidolgozását is. Ennek során - a marxizmus-leninizmus klasszikusainak tanitásait felhasználva - megállapitották, hogy a társadalmi tudományok - eltérően a természettudományoktól - igen szorosan fűződnek az alaphoz, a társadalmi osztályokhoz. Ezért mig a természettudományok pozitiv eredményei - persze nem a belőlük levont idealista nézetek - képesek kiszolgálni különböző alapokat, illetve különböző alapok mellett a termelő tevékenységet, addig a társadalomtudományok, igy a történettudomány is, közvetlen kapcsolatosak a gazdasági alappal és az illető osztályokkal. Az osztályharcon alapuló társadalomban a társadalomtudomány - igy a történettudomány sem lehet osztályok feletti, osztálynélküli, az osztályok harcában semleges vagy elfogulatlan, azaz "sine ira et studio", ahogyan már az antik történetirás és azóta különösen a burzsoá történetirás ezt igy igyekszik beállitani, sőt esetleg egyes képviselői komolyan el is hiszik.

Aligha kell ezzel az alkalommal és ebben a körben példákkal bizonyitani, hogy az ókori vagy a feudális vagy a burzsoá történetirás a kizsákmányolás különböző intézményeit védte, igazolta. De a burzsoá történetirás osztályjellege, osztálycéljai mutatkoztak meg még haladó kezdeti szakaszában is, amikor támadta az abszolut monarchiát, leleplezte ennek teológiai igazolását, sőt általában történetileg kutatni merte a keresztény vallás eredetét és fejlődését. A kizsákmányoló osztályok érdekeit szolgáló történetirás pártosságára vall az is, hogy vizsgálódásait mindhárom emlitett társadalmi formációban lényegében az uralkodóosztály történetére korlátozta. Mindebből jól látszik, hogy a történettudomány sohasem volt, nem is lehetett "öncélu". Ezt legvilágosabban mégis a burzsoá történetirásban látjuk. Ezt Engels a következőképpen jellemzi: "A burzsoázia mindent és igy a történelmet is áruvá teszi. Természeténél, létfeltételeinél fogva sajátos tulajdonsága, hogy minden árut meghamisitson: igy meghamisitotta a történelmet is. Hiszen legjobban azt a művet fizetik meg, amelyben a történet meg-

hamisitása leginkább megfelel a burzsoázia érdekeinek."

A történettudomány pártossága nem szünik meg a proletárdiktatura államában, a szocializmust, a kommunizmust épitő társadalomban sem. A marxista történettudomány ennek a társadalomnak az alapját erősiti. Döntő különbség van azonban - és ez a társadalmi formációk döntő különbségéből következik - hogy a marxista történettudomány nem is tagadja a maga pártosságát, sőt a pártosság mint fontos kivánalom, tartozik hozzá a tudomány jellegéhez. És a továbbiakban látni fogjuk, hogy éppen pártosságának következtében objektiv a marxista történettudomány a szó igazi, jobb értelmében. A marxista történettudomány objektivitása tehát magában rejti a pártosságot, a pártszerüséget. Lenin szembeállitva a burzsoá objektivizmust a materializmussal, a következőket mondja: "... a materializmus, hogy ugy mondjuk, magában foglalja a pártosságot, amely arra kötelez, hogy az események minden megitélésénél közvetlenül és nyiltan egy bizonyos meghatározott társadalmi csoport álláspontjára helyezkedjünk." /Lenin: A narodnyikság gazdasági tartalma. Müvei. I.k. 424.l./

Világos ebből a megfogalmazásból, hogy amikor történészeink arra törekednek, hogy marxista történészek legyenek, ez feltételezi, hogy egyuttal törekedniök kell a pártosságra is, a marxista pártosságra. A pártosság elérése persze nem egyszerüen elméleti és nem is csak tudományos módszertani kérdés. Ez a történettudósok szocialista tipusu tudóssá fejlődésének kérdésével függ szorosan össze. Ebben pedig a tudományos vitákon, birálatokon tul igen nagy feladatuk van a tudományos intézetek, levéltárak, pártszervezeteinek, a tudományos dolgozókat tömöritő pártcsoportjainak, szakszervezeti csoportjainak, a Magyar Történelmi Társulatnak.

Ezeket a kérdéseket vezető történészeink már korábban összefüggően felvetették, akkor azonban nem minden történészünk tanulmányozta ezt megfelelően elmélyedve. Elsősorban Andics elvtársnő elnöki székfoglalójára gondolok a Magyar Történelmi Társulat 1949 márciusi közgyülésén, továbbá Mód elvtársnak a Századok 1948. számával foglalkozó birálatára a Társadalmi Szemle 1950. számában. Az idézett cikkek világosan rámutattak - klasszikusaink megállapitásai alapján - a történettudomány pártosságának kérdésére. Egyuttal azt is látjuk belőlük, hogy a pártosság és az aktualizálás szorosan összekapcsolódik. A pártosság, a pártszerü állásfoglalás kérdése már ekkor mint fontos követelmény jelentkezett a magyar történettudományban. Történettudományunk előtt azóta világosan áll az a feladat, hogy történészeink a haladó és reakciós erők történelmi harcában mindig a haladás szempontjából foglaljanak állást, tárják fel ennek a harcnak tapasztalatait, leplezzék le a reakció büneit, mutassanak rá a haladás hibáira és gyengeségeire, de ugyanakkor történelmi jelentőségére és hősiességére. Tegyék igy történelmi multunkat a dolgozó osztályok haladásba és felszabadulásba vetett hitének és önbizalmának gazdag erőforrásává. Ugyanekkor felvetődött a pártosság és a tudomány objektivitásának összefüggése is. A történelmi materializmus ellenfelei azt szokták állitani, hogy a pártosság lehetetlenné teszi az objektiv, vagyis a történet valóságos menetét feltáró történetirást. A valóságban éppen a pártosság adja meg a valóságos történelem megértésének a kulcsát. Ennek elvi alapja az, hogy a munkásosztály és pártja érdeke egybeesik a történelmi fejlődés objektiv szükségletével és irányával. Minél pártosabb tehát a marxista történetirás, annál inkább objektiv lesz a szó jó értelmében, annál inkább közeliti meg a történelem valóságos menetét, anélkül, hogy a régmult korok védelmezőjévé vagy igazolójává válnék, vagy hogy az egyes korok tárgyalásánál az egyes korok illu-

sának hatása alá kerülnének, ami viszont - mint Engels rámutatott - az idealista történetfelfogás velejárója volt. Ellenkezőleg, a marxista történetirás pártossága lehetővé teszi a különböző társadalmi formációk belső ellentmondásainak és az ellentmondások valódi alapjainak a feltárását. Igy tudják a marxista történészek helyesen és pontosan, pártosan és objektiven ábrázolni a történelmi folyamatot.

A történészeink számára általában is mindig gyümölcsöző klasszikus történeti munkák, Marx, Engels, Lenin és Sztálin történeti munkái, valamint pártunk vezetőinek történeti munkái és a szovjet történetirás alkotásai a pártosság szempontjából is példamutatók. Ezeknek a munkáknak példája persze csak akkor lehet követhető, ha történészeink egyuttal tanulmányozzák azokat a viszonyokat, amelyek között ezek a munkák létrejöttek, ha tanulmányozzák a munkásmozgalom aktuális feladatait létrejöttük időszakában. Gondoljunk csak Marx osztályharcok Franciaországban és Brumaire c. munkáira, Engels német parasztháborujára, Lenin számos történeti vonatkozású utalására /a nagy francia burzsoá forradalomra, az 1848-as francia forradalomra és az utána lejátszódó eseményekre./ Engels Német parasztháboruját, annak 1525-re, 1848-ra vonatkozó megállapitásait csakis akkor érthetjük meg, ha ismerjük a munkásmozgalom feladatait a 48-as forradalmak leverése után. Sztálin elvtárs számos történeti vonatkozásu tanitásáról még majd más vonatkozásban fogok beszélni. A magyar történelemre Rákosi elvtárs történeti vonatkozásu tanitásai és különösen Révai elvtárs történeti munkái említhetők, mint a pártosság példái. A pártosság kérdésére és a történész pártosságának az aktuális politikai feladatokkal való összefüggésére különösen Pártunk II. kongresszusán, Rákosi, Révai és Farkas elvtársak megállapitásai hivták fel különös súllyal a történettudomány figyelmét. A pártosság kérdésénél külön részletezhetnők a történettudományi munka egyes szakaszainál, a témaválasztásnál, anyaggyüjtésnél és feldolgozásnál felmerülő problémákat. Ezeket a kérdéseket tekintettel arra, hogy nagyrészt összefüggnek a már elhangzott módszertani és a még hátralévő, a hazafiasságra való nevelésről szóló vita anyagával, csak röviden és lehetőleg konkréten kivánok szólni. A helyes, pártos témaválasztás olyan kérdéseket helyez előtérbe, amelyeknek feldolgozása, megvilágitása segiti a Párt, a dolgozó nép harcát az adott szakaszban. Ebből a szempontból a Történettudományi Intézet és az újjáalakult Századok témaválasztása kezdettől fogva mutatja a pártosság szem előtt tartását. Mindamellett meg kell állapitani, hogy kezdetben ezen a téren hiányok voltak és azóta komoly fejlődés történt. Igy komoly pozitivum volt a parasztság történetének előtérbe kerülése korábbi mellőzésével szemben, ugyanakkor azonban hiányok voltak a legujabbkori, mai harcunkkal közvetlenül szorosabb összefüggésben álló témák felvetése terén, valamint hiányosság volt haladó nemzeti hagyományaink ápolása terén, sőt a parasztkérdésnek nemzeti történetünk egészével való kellő össze nem kapcsolása is. Mindez annak a következménye, hogy bár a pártosságra törekedtünk, ezt a történettudomány terére szükitettük be tudtunkon kivül és nem eléggé tartottuk szem előtt azt a kérdést, hogy milyen témák feldolgozásával segithetnénk még jobban pártunk, népünk harcát. Igy pl. a Századok 1948. évi számában helyes volt a 48-as forradalommal kapcsolatos kérdések felvetése általában és ez fontos politikai feladatot is teljesitett. Hiba volt azonban - mint Mód elvtárs birálata rámutatott - 1848, egyik legnagyobb nemzeti hagyományunk pozitivumainak a háttérbe szorulása. Nemzeti hagyományaink feldolgozása terén azóta a Századok és a Történettudományi Intézet terve egyaránt ko-

molyan fejlődött. Ugyanakkor amikor legujabbkori témák is előtérbe kerülnek, bár még mindig nem kellő számmal, egyre nagyobb helyet kapnak monográfiákban és népszerü kiadványokban haladó nemzeti hagyományaink is. A Századok 1950. és következő évfolyamai, a Történelmi Társulat népszerü kiadványsorozata és a Történettudományi Intézet tervében Elekes elvtárs Hunyadi-monográfiája mind ezt bizonyitja. De a legkomolyabb fejlődést e téren akkor láthatjuk, ha a centenáriumot ünneplő Századokkal a most készülő Kossuth-Emlékkönyvet vetjük össze, amelyben az országos problémák és a parasztság küzdelmei már nem egymást kizáró szempontok. A tárgyalt probléma egyuttal felveti azt a kérdést is, hogy pártosságunk maga is fejlődésen ment keresztül. Nem láttuk mindjárt és elsősorban pártunk vezetőinek utmutatásaiból tanultuk meg, hogy a nemzet története és az osztályharcok története egymástól elválaszthatatlan, egy folyamat. Kezdetben a pártosság és osztályharc történetének tárgyalásában sokunk előtt többé-kevésbbé elfedte a nem kevésbbé fontos történeti problémákat, az állam történetének, a szabadságharcok egész történetének összefüggéseit. Spira elvtárs pl. a Századok emlitett centenáriumi számában a szabadságharcot pártosan, de a parasztság harcára leszükitve tárgyalta és igy a szabadságharc történetének egészével, a haladó összértékeléssel bizonyos fokig ellentétbe jutott. Bár az ország történetének teljes fejlődésével ellentétben nincsen, de egyoldalu pártosság nyilvánult meg a parasztháborukról 1950-ben irott munkámban is, ahol a parasztfelkelések tárgyalásával kapcsolatban szinte egyáltalán nem vizsgáltam ennek a kérdésnek a központositás folyamatával és a törökök elleni harccal való összefüggését. Ezeknek a hibáknak az alapja részben a parasztörténet tárgyalásának a korábbi történetirással szemben helyesen kidomboritott előtérbekerülése volt, ugyanakkor azonban megállapithatjuk, hogy ez milyen hibákra is vezetett. A másik hiba ezzel kapcsolatban az volt, hogy ezek a parasztörténeti munkák nem terjedtek ki a mai történelmünkkel még szorosabban összefüggő multszázadvégi és e századeleji parasztmozgalmak kérdésére. Összefoglalóan: történetirásunk e téren megmutatkozó fejlődése hivja fel a figyelmünket még inkább arra, hogy témaválasztásunkat a nemzeti történet egésze szempontjából nézve kell a jövőben továbbjavitani. Pártosságunk fogja át a nemzetünk egész történetének haladó hagyományait. Ugyanakkor fel kell hivni a figyelmet az ujabban jelentkező, ellenkező értelmü hibákra is. Most, hogy nemzeti történetünk haladó hagyományai kerültek előtérbe, fennáll a veszélye, hogy egyes történészeinknél háttérbe szorul a kizsákmányolt osztályok harcának figyelemmelkisérése és ennek a nemzeti történethez való kapcsolódása. Ilyen természetü hiba állapitható meg Várkonyi Ágnes Vak Bottyán c. népszerü munkájában, ahol a parasztságnak csak nemzeti harcát tárgyalja, ennek osztálytartalmát, jelesen a dunántúli egyházak elleni fellépéseket mellőzi, figyelmen kivül hagyja.

Összefoglalva további feladatunk témaválasztás tekintetében a jelenünk harcával szoros, közvetlen összefüggésben álló események bővebb tárgyalása, a haladó osztályok harcainak és a harcok nemzeti történelmünkkel való összefüggéseinek, nagy haladó történelmi egyéniségeinknek, államférfiaknak, igazságos háborúink hadvezéreinek, müködésüknek a feldolgozása, a mai belső és külső ellenség elődeinek leleplezése, az idegen hóditók és a honvédelmet meghonosítók meggyülöltetése, a mult honvédő tradicióinak, a népi patriotizmus megnyilvánulásainak feltárása, az államhatalom fejlődésének tárgyalása és az államhatalom erősitésének a nemzet kifejlődése szempontjából játszott nagy szerepének bemutatása és mindezekkel a kérdé-

sekkel szoros összefüggésben hazánk és a szomszédnépek pozitiv történeti kapcsolatainak, együttes harcainak máig nyuló feldolgozása és ennél is tágabb körben a proletár nemzetköziséget erősitő, más országok haladó osztályaival és személyiségeivel való kapcsolatok és azok harcainak megismertetése. Természetesen a témaválasztás pártossága nem jelenti azt, hogy ezen kivül eső nem enyyire központi jelentőségü témák feldolgozása nem lehetne pártos és hogy más témákra nem kellene ráállni. Téves lenne az a nézet, hogy eleve a burzsoá objektivizmus veszélye áll fenn, ha valaki nem döntő fontosságu téma, nem politikai történeti tárgy feldolgozásával foglalkozik. És viszont azzal is tisztában kell lennünk, hogy a helyesen megválasztott téma még nem ment meg senkit a burzsoá objektivizmus veszélyétől a feldolgozásban. Még egyszer alá szeretném huzni a szomszéd népekkel, különösen a nagy orosz néppel és általában az egyetemes történeti kapcsolatokkal való foglalkozás fontosságát abból a szempontból is, hogy most, nemzeti hagyományaink, haladó hagyományaink feldolgozásának időszakában igen nagy a nacionalista veszély.

A feldolgozás módszerénél nem lehet általános sémákat kimondani. Igen fontos szempont itt, hogy a feldolgozás mozgósitó hatásu legyen, valóban felelevenitse a dicsőséges haladó hagyományokat, leleplezze a korábbi reakciót. Ugyanakkor nem szabad hogy a harcos kritikai állásfoglalás egyoldaluan negativ álláspontta váljék és ne tudja értékelni a multból azt, ami a haladás erőforrása volt és igy bennünket is erősiteni, lelkesiteni tud. Különösen nehéz kérdés ilyen szempontból nagy államférfiak megfelelő értékelése, osztálykorlátaiknak anélkül való helyes bemutatása, hogy haladó szerepük elveszne, a róluk szóló munka mozgósitó hatása csökkenne. A pártosság a feldolgozásban ott is megnyilvánul, meg kell nyilvánulnia, hogy utalunk a marxista klasszikusok tanitásaira és azokat részben megfelelő módon idézzük, részben tanitásaik szellemében dolgozzunk fel egyes kérdéseket. Erre a kérdésre azért is fel kell hivnunk a figyelmet, mert olyan esetek is előfordultak, amikor a pártosság hiánya abban nyilvánul meg, hogy a szerző a marxista megállapitásokat és birálatot magáévá teszi, anélkül azonban, hogy kifejtené, hogy a korábbi nézeteivel szemben álló helyes álláspont marxista álláspont. Mint pl. Szabó István egyébként igen jó munkája a hadjuk szerepéről 1514-ben.

A pártosság terén sok a tennivaló a historiográfia, a korábbi történetirás nézetei elleni harc frontján. Fontos, hogy a mű ne csak a szerző -egyébként helyesen feltételezett- nézeteit fejtse ki valamely kérdésről, hanem folytasson elvi harcot a klerikális, feudális és burzsoá történetirás és annak még elvétve megmutatkozó nézetei ellen. Különösen fontos ez a kérdés azért, mert számos régi történész szakemberünk ma is dolgozik olyan témán, amelyben korábban helytelen álláspontot foglalt el. Kiemelkedő jelentőségü ezen a téren is a feudális és burzsoá történetirás nacionalista vonalának birálata hazafias, honvédő hagyományaink felelevenitése során. Erre utalnak az oktatásban szerzett tapasztalatok is. Fennáll továbbá az a veszély is, hogy a marxizmust most elsajátitó - nacionalista történetirói multu - történészek egy része nacionalista jellegü hibákat követ el. Ilyen tapasztalat volt Berlász Jenő kartárssal a 18. századi munkaközösség román parasztmozgalmakkal foglalkozó részében. A historiográfia pártosságával, a feudális és burzsoá történetirás éles kirikájával kapcsolatban egyidejüleg hangsulyoznunk kell, hogy ez nem jelenti a korábbi történetirodalom egészének, elfogadható tényanyagának szőrőstől-

hőröstől való elvetését. Ezeket a munkákat, különösen adataikat, kritikailag alaposan feldolgozva, fel lehet és fel kell használni és helyes összefüggésbe beállitani. Ezen a téren is találunk hibákat, mint pl. a 18. századi paraszttörténeti munkaközösség szinte kizárólag levéltári kutatásokra épitő módszere volt.

Amikor egyfelől rámutatunk a feldolgozás pártosságának kritériumaira - bár ezeket korántsem meritettük fel teljesen - ugyanakkor meg kell állapitani, hogy a feldolgozás pártossága terén is sok a tennivaló. A tudomány terén általánosan ismert burzsoá objektivizmus természetesen a történettudományban is erősen éreztette hatását a multban. Ebben is megnyilvánult az uralkodó társadalmi osztályok igen erős befolyása a történettudományra. A történészeink tudatában még fennmaradt kapitalista csökevények és a ma is élő kapitalista környezet továbbra is fenntartják a burzsoá objektivizmus veszélyét a történettudományban. A régi történettudomány objektivizmusa pedig az uralkodóosztályok érdekeinek felelt meg, s ezek az érdekek nem türhették a történeti valóság feltárását. A burzsoá társadalom fennen hirdette tudományának objektiv jellegét, pedig a valóságban a burzsoá történettudomány is a kizsákmányoló osztályok, valamint ezek ideológiájának és a kizsákmányolásnak védelmére szolgált, és harcolt a proletariátus valóban objektiv tudománya, magasabb értelemben objektiv tudománya, a marxista tudomány ellen. A burzsoá objektivizmus a felszabadulás után igen erősen megmutatkozott a Századok 1945-47. évi számaiban és az 1946-47-ben megjelent középiskolás tankönyvekben. Ezeknek a könyveknek egyrészét olyan szerzők irták, akik azóta jelentős fejlődést futottak be és ma már marxista történészek. Az objektivizmusmegmutatkozott abban, hogy a szerzők elhanyagolták az elvi kérdéseket. Ebből eredő hibákra mutatott rá Mód Aladár elvtárs, illetve Nemes Dezső elvtárs kritikája Mérei Gyulának a Századok centenáriumi számában megjelent cikkével és a 48-as munkásmozgalmak okmány-publikációjának bevezetésével kapcsolatban.

Ma is a legfőbb veszély történettudományunkban a burzsoá objektivizmus jelentkezésének szempontjából az a jellemző tünet, hogy történészeink nem eléggé foglalkoznak tudományuk elméleti problémáival, ami jellemzően nyilvánul meg abban, hogy a szerzők általában nem törekszenek témájuk, a kutatott korszak speciális törvényszerüségeinek levonására, uj elvi megállapitásokra. Éppen ez fenyeget azzal, hogy a burzsoá objektivizmusnak bizonyos maradványai fennmaradnak, illetve felléphetnek marxista igénnyel megirt munkákban is. Hogy a történelem egészének, általános és speciális törvényszerüségeinek feldolgozása biztositható legyen és elkerüljük az objektivizmus jelentkezését, több elméleti problémát kell felvetnünk és sürgős tervfeladataink elvégzése után 1953-ban ismét magas elvi szinvonalu szakmai oktatást kell megkezdeni. Ugyanakkor nagy feladatai vannak az objektivizmus veszélyének felderitésében a történeti kritikának is. Meg kell mondanunk, hogy ezen a téren is bizonyos elmaradás van. Az ismertetések a megjelent könyvekről általában nem eléggé magas eszmei szinvonaluak. Foglalkoznunk kell különösen a hozzászólások során a bibliográfia, okmánypublikációk, forráskiadványok, pártosságának sajátos kérdéseivel. A forráskiadványoknál az anyag válogatása, jegyzetelése, és bevezetése adhatja meg a munka pártosságát vagy burzsoá objektivitását. Ebből a szempontból végitekinthetünk Kossuth Lajos Müveinek sorra megjelenő kötetein és megállapithatjuk, hogy ezen a téren is jelentős fejlődés látható. Kossuth Országgyülési Tudósitásainak 1948-49-ben megjelent első három kötetéről a kritika még

azt állapitotta meg, hogy a szerkesztő - Barta István elvtárs - szövegmagyarázatai elkerülhetetlenül a burzsoá objektivizmus jellegzetességeit mutatják, mivel nem tekintette főfeladatának a közölt szövegek helyes politikai értékelését. Azóta Révai elvtárs munkáinak tanulmányozása és általában a marxizmus tanulmányozása lehetővé tette, hogy későbbi kötetben Barta elvtárs helyesen értékelt bevezetést irjon. Különösen fontos foglalkoznunk a forráskiadványok pártosságának a kérdésével azért is, mert a Történelmi Társulat népszerü forráskiadványsorozatot is tervbevett.

Az elmult időszakban megjelent történeti bibliográfiák közül az 1825-67 évi történeti bibliográfiát, annak szerkezeti felépitését gondos, a pártosságot szem előtt tartó szerkesztői munka előzte meg. Kosáry Domokos középkori történeti bibliográfiájában viszont az értékelésekben számos objektivista megnyilatkozás maradt s ennek következtében nem eléggé nevelőhatásu. Az okmánypublikációk terén a Zsigmondkori okmánytárt, amely Mályusz Elemér szerkesztésében jelent meg - ugy jellemezhetjük, hogy benne a regesztázás szempontjai, valamint az index összeállitása fordulatot jelent a korábbi feudális és burzsoá okmánypublikációkhoz képest, figyelemmel van a társadalmi fejlődésre és igen gazdag anyagot tartalmaz a jobbágyság, valamint az állam fejlődésére.

Referátumom befejező részében az aktualizálás kérdéséről kivánok beszélni. Az aktualizálás feladata szorosan folyik a pártosságból, amennyiben a történeti munkának a mai feladatokkal közvetlen kapcsolatban kell állnia. Az aktualizálás kérdése éppen abban áll, hogy hogyan érjük el ezt a célt. Véleményem szerint az aktualizálás főfeladata, a fejlődés általános vonalának és törvényszerüségeinek megmutatása. Lenin a történelemről ugy beszél Marx Károlyról irott munkájában, mint ami "roppant sokoldaluságában és ellentmondásában is egységes, törvényszerü folyamat." A történelem összefüggései teszik lehetővé, hogy belőlük gyakorlati következtetéseket vonhassunk le, vonhasson le az olvasó a társadalom átalakitása érdekében. A fejlődés általános vonalának kifejtése az az alapvető mód, amellyel a szocializmust és a kommunizmust mint a fejlődés szükségszerü irányát megmagyarázhatjuk, érthetővé tehetjük. Ez az aktualizálás első és alapvető feladata. Ez egyben harcot jelent a burzsoá tudománnyal szemben, amely tagadja a történelmi folyamat törvényszerüségét. Ismeretes a törekvés ennek filozófiai megalapozására már a multszázadi német polgári tudományban, /Droysen, Windelband, Rickert/ amely szerint a történettudomány singularizál, nem törvényszerüségeket keres, hanem egyes eseményeket ir le. Ez az u.n. elmélet azután tényekben jelentkezett Dopsch munkáiban és történetirói iskolájában, amely a társadalmi formációk összekeverésére törekedett. Napjainkban pedig az amerikai burzsoá áltudomány törekszik a kapitalizmust megelőző formációkról kimutatni, hogy azok is tulajdonképpen kapitalisták, hogy a kapitalizmus öröktől való.

Az aktualizálás további része a tárgyalt történelmi korszakban az uj és a régi, a fejlődő és a pusztuló szembeállitása. Ez minden különösebb utalás nélkül segiti a ma uj, ma fejlődő erők öntudatosodását. De a haladó elemek, a haladó osztály szerepét a történeti multban nem lehet csak általánosságban tárgyalni, hanem az egyes történeti korszakokban haladó elemeknek minden társadalmi formációban más-más, speciális jellemvonásait, speciális törvényszerüségeit is ki kell hangsulyozni. Az egyes társadalmi formációk speciális törvényszerüségeinek tényszerü vizsgálata nélkül nem lehet eljutni az általános törvényszerüségek megállapitásáig, enélkül pedig a régmult eseményei érdektelenné válnának

a ma harcai szempontjából. Az egyes történeti események és történeti személyek értékelésénél éppen az a történettudós feladata, állapitsa meg, hogy az egységes, törvényszerü folyamatban mi volt a jelentőségük, a szerepük. A nagy történeti események és személyek példáját a maguk korához mérve, a maguk körülményei között kell vizsgálni. Példájuk akkor is lelkesit, ha látjuk, hogy a ma hősei mennyiben nagyobbak. A Pokrovszkij-iskola hirdette, hogy a múlt történetét a mai körülmények szemszögéből kell nézni, s nem a maguk korának körülményeit tartva szem előtt. Ez a történelem torzitására vezetett és éles ellentétben áll Lenin szemléletével. Lenin szerint: "A történelmi érdemeket nem aszerint szokták megitélni, hogy mit nem adtak a történelmi személyiségek a mai követelményekhez viszonyitva, hanem aszerint, hogy mi ujat adtak elődeikhez képest". /Lenin: A gazdasági romanticizmus jellemzéséhez. Müvei II.k. 181.l./

Az aktualizálásnak különösen nehéz, gyakorlati kérdése a múltból a mára való utalás. Ez az utálás nem lehet mechanikus. Itt is figyelembe kell venni Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkájának azt a megállapitását, hogy a társadalmi jelenségeknek megvannak "a maguk különleges sajátosságai, amelyek megkülönböztetik őket egymástól, amelyek mindennél fontosabbak a tudomány szempontjából." Tehát ha a múltból a mára akarunk utalni, akkor a jelenségek különleges sajátosságait, adott feltételeit alaposan kell tanulmányozni és hangsúlyozni. Erre is a legjobb példákat a marxizmus-leninizmus klasszikusainál találjuk. Lenin pl. 1918-ban a szovjet-német békéről beszélve a Napoleon és Poroszország közötti tilsiti békéről utalt a maga korának békéjére:"I. Napoleon Poroszországgal kötött szerződéseiben tizszerte jobban marcangolta és tépte darabokra Németországot, mintahogy most, Hindenburg és Vilmos bennünket elnyomtak." " A mi tilsiti békénk és a mi felszabadulásunk között a távolság valószinüleg kisebb lesz, mert ma a történelem kereke gyorsabban forog." /Vál. Müv. II.k. 333-334.o./ Lenin tehát a békekötések összehasonlitásánál kihangsúlyozza a békefeltételek eltérő voltát és különösen a megváltozott történelmi viszonyokat. Ugyanigy jár el Sztálin elvtárs ismeretes megállapitásaiban a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat megelőző forradalmak és a szocialista forradalom különbségének összehasonlitásában több esetben is, amikor a korábbi forradalmakról utal a szocialista forradalomra. Az aktualizálás kérdéséhez az is hozzátartozik, hogy a mult intézményeit, erkölcsét nem lehet egyszerüen a ma szemszögéből elitélni. A helyes tárgyalásra és aktualizálásra is Sztálin elvtárs nyujt példákat. Igy, amikor a rabszolgaságról megállapitja, hogy az ma értelmetlenség, hangsúlyozza, hogy a felbomló őskommunizmus viszonyaihoz képest viszont haladást jelentett. Igy kell tárgyalni a mult egykor haladó, ma már elavult, reakcióssá vált intézményeit és azt kell reakciósnak bélyegezni, ami már akkor is reakció volt. Összefoglalva: az aktualizálás akkor sikerül legjobban, ha minden erőltetett utalás és modernizálás, hamis analógiák nélkül arra tanit a történelmi munka, hogy a történelmi fejlődés a munkásosztály és az összes dolgozók harcának győzelméhez, történetileg szükségszerüen elkövetkező, napjainkban bekövetkező felszabadulásukhoz vezet.

Nagy Balázs hozzászólásában a referátummal kapcsolatban az egyetemi munkáról számolt be. Pártunk II. kongresszusa a közoktatásügy, nevelésügy elé nagy feladatokat tüzött. Itt természetesen felmerül a pártosság kérdése, a burzsoá objektivizmus elleni harc kérdése, mint egyetemi oktatásunk egyik főfeladata. A pártosságról szólva Lenin közel 60 évvel ezelőtt irta, hogy a materialista kö-

vetkezetesebben és mélyebben, teljesebben valósitja meg objektivizmusát, mint az objektivista, mert tudományosan elemzi a társadalmi viszonyokat és nem szoritkozik arra, hogy nyilvánvaló tényeket állapitson meg. A szocializmus felépitésének harcában, mint erre különösen Pártunk II. Kongresszusa rámutatott, olyan emberekre van szükség, akik képesek ezt a harcot végigvinni és minden ellenség ellen megvédelmezni épülő szocializmusunkat. Ezért hazánk és népünk multjának igaz tanitása legmélyebb érdekünk. Megtanit arra, hogyan hasznositsuk népünk harcainak évszredes tapasztalatait, hogyan sujtsunk le a belső és külső ellenségre. Megismertet azzal, hogy népünk története törvényszerüen a szocializmus és kommunizmus ragyogó jövője felé vezet. Ez az oka annak, hogy Pártunk politikájának, nevezetesen a II. kongresszus határozatainak végrehajtása a történelemtanitásban megköveteli az ifjuságnak a történelmi igazságnak megfelelő oktatását. A történelem valósághoz hü tanitása a pártosság elvének érvényesitését is magában foglalja, a mint erre egyébként Székely elvtárs referátuma is bőven kitért. Pártunk II. kongresszusa azt a feladatot tüzte elénk, hogy ifjuságunkat népünk haladó és honvédő hagyományainak méltó folytatóivá neveljük, igaz hazafiságra, a szocialista öntudat aktiv képviselőivé.

Számunkra nem kétséges, hogy ennek a magasztos feladatnak a teljesitésével nagy lépést teszünk előre oktatásunk pártossága felé. Egyetemi előadóink igyekeztek megfelelni ennek a feladatnak, szemináriumi oktatásunkban, a tematikák összeállitásánál elsősorban ez a szempont vezetett bennünket. Az egyik II. éves szeminárium a végvári harcokat dolgozta fel, a másik pedig a parasztság 16-17. századi mozgalmait. A III. éves hallgatók részére szemináriumokat inditottunk az 1848-49-es forradalom és szabadságharc történetéből. A IV. éves hallgatók az idén először Rákosi és Révai elvtársak felszabadulás előtt irt müveit tanulmányozták, elemezték. Lényegében ezek az elvek határozták meg a szakdolgozati témák összeállitását is.

Bár szemináriumaink munkája még nem volt eléggé kiforrott, mégis megállapitható, hogy a pártos oktatás, a történelem jobb és haladóbb megértésére vezet. Ez nyilvánvaló, hiszen népünk évszázadokon keresztül küzdött a Habsburg és más idegen elnyomók ellen és évszázadokon keresztül, népünk dolgozó tömegeinek nagy haladó mozgalmai mellett, ez határozta meg fejlődésünket. Az tehát,hogy éppen ezeket a kérdéseket állitottuk oktatásunk középpontjába, azt eredményezte, hogy a hallgatók mélyebben értették meg népünk történetét, fejlődésében látják történelmünk összefüggéseit, jobban megismerik multunkat. Egyben azt is jelenti ez, hogy hazánk ellenségei ellen gyülöletet éreznek, ha azt kell látni, hogy évszázados küzdelmeink eredményeit ma a történelem legreakciósabb erői fenyegetik. Elmélyül szeretetünk a Szovjetunió iránt, mert tudják, hogy hosszu évszázadok óta ma először és örökre van olyan szövetségese népünknek, amely a világ leghaladóbb és legerősebb állama.

Pusztán a szemináriumi témák kitüzésével azonban még nem lehet megvalósitani azt a célt, amelyet Pártunk II. kongresszusa elénk kitüzött, közoktatásunk hétköznapi munkáját még nem egészen hatja át a pártosság elve, a burzsoá objektivizmus elleni harc. Ezt az egyes szemináriumok, előadások mindennapi rendszeres munkájában kell elérni, mindenekelőtt az alaposabb felkészüléssel. Az egyetemi oktatás feladata, hogy ne csak az előadók tanitsanak pártosan, hanem ezáltal erre neveljék a hallgatókat is. Megjegyzi,

hogy jelenleg a tantervi beosztás nem felel még meg teljesen a pártosság követelményeinek. Pl. még mindig 3 évig foglalkoznak a középkorral s egy évig az újkorral, sőt éppen a népi demokratikus korszakot, a párt mai harcait nem tudják a hallgatók elmélyülten tanulmányozni. Az alapvető művek, mint Rákosi, Gerő, Révai, Farkas elvtársak felszabadulás utáni irásai, csaknem mind hiányoznak történelemoktatásunkból, ez pedig komoly veszélyeket rejt magában. Elsikkadhat igy a hallgatókban az a tény, hogy 1945. április 4. hazánk történetének legnagyobb fordulópontja. Nagy elvtárs ezután történetirásunk felé is felvetette ezt a kérdést.

A pártosság fogalma elkerülhetetlenül magábanfoglalja mindenféle burzsoá állásfoglalás elleni harcot. Ez világossá lesz akkor, ha szemügyre vesszük, mit mondott Lenin a burzsoá és a szocialista ideológia viszonyairól. Lenin kijelenti, hogy a kérdés csak úgy tehető fel, burzsoá vagy szocialista ideológia, itt középut nincs, ezért a szocialista ideológia bármilyen lekicsinylése, bármilyen mellőzése egyszersmind a burzsoá ideológia erősitését jelenti. A régebben irt munkát fel kell használni az oktatásban, de nem tankönyvként, s csak addig, mig nem tudunk jobb könyveket adni. Természetesen az oktatás és a tudományos munka szempontjából a régebben megirt munkák felhasználása létkérdés. Nem tartja helyesnek azonban az eddigi gyakorlatot, hogy a hallgatók kötelező irodalmának kijelölése terén szinte teljesen mellőzték a marxista irodalmat. Igy esnek bele a hallgatók abba a hibába, hogy tanulmányaik során, használva a régi irodalomanyagot, a burzsoá szerzők felfogását sok esetben magukévá teszik.

Az aktualizálás kérdéséről szólva megjegyzi, hogy még a kifejezést sem tartja helyesnek. Beleesünk abba a hibába, hogy külső hasonlóságok alapján párhuzamot vonunk belsőleg teljesen eltérő jelenségek között. A szemináriumi gyakorlat során sok példa akadna erre. Az a helyes, ha az u.n. aktualizálás abban áll, hogy pártosan ábrázoljuk és tanitjuk a történelmet, mert igy időszerű lesz mai életünk harcai szempontjából.

A pártosság és aktualizálás terén igen nagy feladatai vannak még az egyetemi oktatásnak. Minden bizonnyal ez a vita is hozzájárul ahhoz, hogy elmélyitsük ezt a kérdést és hasznositsuk az egyetemi oktatás szempontjából.

Ezután Elekes Lajos arra mutatott rá, hogy a beszámoló és Nagy Balázs hozzászólása szélesen vetette fel a kérdéseket; aggályos, egy megbeszélésen hogyan lehet majd ezeket teljes mélységükben kimeriteni. Pár szempontot vet fel csak. Különösen fontos annak megértése, hogy a marxista történettudomány pártossága egyet jelent az objektiv igazság teljes feltárásával. A marxizmus-leninizmus uttörői számtalan munkájukkal bebizonyitották, hogy a történettudomány megfelelő módszer alkalmazásával éppen olyan exakt tudománnyá válhat, mint bármely természettudomány, megvan a jövőbemutató ereje, képessége. Itt gondolhatunk a Kommunista Kiátványtól kezdve Leninnek az imperializmusról adott elemzésén keresztül Sztálin elvtársnak a szovjet állam szerepéről szóló tanitásáig, számtalan konkrét példára, amikor a történettudományos elemzés alapján levont jövőbe mutató következtetéseket időközben az események igazolták. Ezeknek a példáknak az elemzése különösen alátámasztja azt a tényt, amit Székely elvtárs helyesen állitott, hogy a pártosság fő kritériuma a fejlődés perspektiváját világitsa meg és állitsa a ma igazságáért harcoló tömegek elé. Itt, ebben az összefüggésben is kell utalni arra a helytelen módszerre,

amelyet a Pokrovszki iskola választott, a pártosság lényegét abban határozva meg, hogy szimpátiánkkal éspedig korunk viszonyaiból visszavetített szimpátiánkkal egyszerüen odaállunk a hajdani küzdő osztályok mellé. Ez a fejlődésnek eltorzitását, a pártosság elvének meghamisitását jelenti.

A pártosság és objektiv igazság egybeesésének tényével kapcsolatban utalt arra a gyakorta előforduló problémára, hogy a kutató az általános törvényszerüségek és kutatás során feltárt tényanyag között valamiféle ellentmondást lát előállni. Két lehetőség van ilyenkor. Vagy a törvényeket kell továbbfejleszteni, vagy pedig a tényanyag nem kielégitő, bőviteni kell mindaddig, amig meg nem találja a kérdés magyarázatát. De történésznek nem szabad elfogadnia az ilyen ellentmondásokat.

A törvények továbbfejlesztésére példa, ahogyan a keleteurópai centralizáció kérdésében Sztálin elvtárs az engelsi általános tételeket továbbfejlesztette. A mi gyakorlatunkban persze nem ilyesmire, hanem az általános törvények konkrét alkalmazására van példa. Ennek során gyakran előfordul, hogy a tényanyag fogyatékos, hiányos ismerete látszólagos ellentmondást okoz. Közelebbi vizsgálat azonban a marxistát igazolja, aki nem nyugszik bele a tényanyag hiányaiba, hanem éppen az általános törvények alapján követeli annak elmélyültebb ismeretét. Molnár Erik elvtárs, a magyarországi centralizáció kérdését tanulmányozva, Mátyás idején hiányolta a pénzügyi szervezet olyan formáját, amit a régebbi történetirás csak 50-60 évvel későbbre tételezett fel. Adatokat nem ismertünk, de amikor ráállt valaki ennek a kutatására, akkor az összegyüjtött tények Molnár elvtárs feltevését igazolták, vagyis az általános törvényszerüségek érvényességét a magyarországi esetre is.

A pártosság lényeges eleme, hogy a fejlődést, a haladást kell alapul venni. Ez egyet jelent azzal, hogy a kutató a kutatás, feldolgozás közben a haladást képviselő osztály, a munkásosztály álláspontjára helyezkedik. Ez teszi lehetővé, hogy a vizsgált korban, annak viszonyai között felismerje, milyen konkrét tények jelentik a fejlődést.

Még egy oldala a kérdésnek, hogy mit értünk a teljes igazságon. Nem minden egyes részlet elmondását értjük rajta. Az igazság minden egyes részletének feltárása objektivista álláspont. Az igazság teljes feltárása a lényeges összefüggések kiemelését jelenti. Ebben az összefüggésben utalni kell arra, hogy a kutatónak mind a téma állitásánál, mind az anyag gyüjtésénél és csoportositásánál, azután pedig a megirásnál, az egyes tények erősebb aláhuzásánál figyelnie kell a fejlődés fővonalán, törvényszerüségén túl a ma aktuális feladatokra, azokra a problémákra, amelyek mai harcaink megoldása, győzelemre vitele szempontjából jelentősek. A fő szempont, amit vizsgálni kell, hogy a vizsgált korban mi jelentette a haladást, de ennek ábrázolásában /ez különösen a népszerü müfajra áll, de a monografikus feldolgozásra is/ nem közömbös számunkra, hogy mai harcaink milyen kérdéseket helyeznek előtérbe.

A veszély, ami ellen küzdeni kell, elsősorban az objektivizmus, az objektivista maradványok. Az objektivizmust azonban általában kissé szüken értelmezzük. Az objektivizmus, elsődlegesen a tények felsorolása, értékelés nélkül. Objektivizmus ebben a formában ma már aránylag ritka. Objektivita elemek vannak abban is, ha az ismertetett tényanyagot illetően állást foglalunk, cáfolunk, értékelünk, de nem elég élesen foglalunk állást, nem eléggé emeljük ki a fejlődés perspektiváját és nem vesszük figyelembe - akár a tárgyválasztásnál, akár az értékelésnél - hogy mai feladataink, népünk je-

lenlegi érdeklődése szempontjából mi az elsőrendű és mi nem az. Bizonyos átvétellel ugyanebbe torkollik, ha a hajdankorban, haladó ténynek a korlátozottságát elhanyagoljuk, nem domborítjuk ki kellőképpen. Mostanában egész sor munka jelent meg és fog megjelenni, amelyek ilyen, vagy olyan formában a nemzeti összefogás problémáját vetik fel a külső elnyomókkal szemben. Ezek sok esetben elhanyagolják az összefogás akkori korlátait. Ennek közvetlen, veszélyes következménye: az olvasó előtt elmosódik a fejlődésnek a perspektivája és igy politikailag is hibás következtetésekre jut.

Röviden szeretne utalni a nacionalista maradványok nem nyilvánvaló, hanem rejtett megjelenésének lehetőségeire. Ilyenek mutatkoznak abban, ha pl. a centralizáció kérdéseiről irva, olyan időszakban, amikor ez összefonódik a külső támadók elleni védekezés és a nemzeti összefogás problémájával, egy osztályfeletti nemzeti életet konstruál a szerző és a centralizációnak a problémáját ugy vizsgálja meg. Erre is mutatkoznak példák. Nacionalista veszélyt jelent a nacionalizmus közvetlen megnyilvánulása nélkül pl. az, hogyha történetünk olyan kérdéseit /rengeteg ilyen van/, amelyek szoros kapcsolatban állanak a szomszédnépek történetével, ugy vetjük fel és ugy vizsgáljuk meg, hogy figyelembe sem vesszük a szomszédnépek történetirásában hogyan szerepel ez a kérdés. Ennek a legutóbb megjelent és a megjelenés előtt álló munkákban is igen sok apró megnyilvánulása van, olyanok, amelyek külön-külön talán nem látszanak jelentősnek, de együtt mégis arra mutatnak, hogy itt olyan probléma van, amellyel igen alaposan kell foglalkoznunk. Tehát a nacionalizmusnak a közvetlen, éles, határozott megnyilvánulási formái jórészt kiszorultak a történettudomány területén, de a közvetett és burkolt megnyilvánulás lehetőségének különféle formái még jócskán megvannak.

Az aktualizálás kérdéséhez: Osztja azt a véleményét Nagy Balázsnak, hogy az aktualizálás kifejezést némelykor pontatlanul használják. Ebből azonban helytelen arra következtetni, hogy ne használják. Miért ne? Csak az a fontos, hogy helyesen értelmezzük. Akkor nem jelent semmiféle vulgarizmust. Osztja Székely elvtárs véleményét, hogy az aktualizálás fő feladata a fejlődés perspektivájának megmutatása. De azért az aktualizálás többet jelent, mint egyszerüen a fejlődés perspektivájának a megmutatását. A kérdés kapcsolódik ahhoz, amiről az igazság teljességének megmutatásával kapcsolatban volt szó. A feladat a fő vonalak olyan kiemelése, ami figyelembe veszi a ma előtérben álló feladatokat és figyelembe veszi az olvasók, a dolgozó nép érdeklődésének jelenlegi irányát. Kiemelte Elekes elvtárs, hogy müfajonként és korszakonként is különbséget kell tenni. Más az aktualizálás formája egy szigoruan tudományos feldolgozásban, egy forráskiadványban, megint más egy népszerü brosurában. Legtovább lehet és kell elmenni az aktualizálás formáiban a népszerü feldolgozásokban. Melyek ennek formái? Van az aktualizálásnak egy sereg közismert és a gyakorlatban jól bevált formája. Legjobb és legjobban bevált az, amikor a szerző a tényeket beszéltetni, a tényeket ugy csoportositja, hogy az olvasó vagy hallgató maga vonja le belőle a szükséges következtetést. Ehhez kapcsolódik az a szintén jól bevált módszer, amikor a hajdani szereplő szavait idézzük és azokon keresztül éreztetjük meg az akkori problémát ugy, hogy mutasson előre a mi mai problémáink felé. Ebben a vonatkozásban példamutató Andics elvtárs ő akadémiai előadása. Sokan próbálták is már követni, de anélkül, hogy ezt a szinvonalat megközelitették volna. Nem kielégitő az aktualizálásnak pusztán ez a formája a népszerü feldolgozásoknál. Szükség van arra, hogy egy-egy kérdésnek összefüggő, zárt egésznek a letárgyalása után egy

rövid összefoglalást adjunk és ebben a hajdankor tényeit úgy emeljük ki, hogy előremutassunk napjaink kérdései, problémái felé. Népszerű feldolgozásoknál elengedhetetlen az is, hogy az egész feldolgozás végén legyen értékelő összefoglalás, ami szintén napjaink problémáira utaljon.

Az utalás módja nyilvánvalóan más a szerint, hogy milyen korról van szó. Itt ha egy koron belül vagyunk, nemcsak megengedhető, hanem szükséges a közvetlen utalás, összehasonlitás formájában, /pl. párhuzam a felszabadulásokkal és az 1919-es taktikai kérdésekben./ Lehet ilyet tenni a feldolgozás közben is, kivált összefoglaló részekben. Más a helyzet természetszerüen akkor, hogy ha 2-3 történelmi korszak esik a feldolgozás és napjaink problémái közé, ilyenkor mindig a fejlődésnek a perspektivája az, ami a közvetlen utalásoknak mértékét meghatározza. A közvetlen utalásoknak ilyenkor is meg van a lehetősége, főleg olyan esetekben, ha olyan tényezőkről vagy olyan törvényszerüségekről van szó, amelyek több történelmi kor - szakra érvényesek. Pl. a dolgozó nép hazafiságának konkrét megnyilvánulási formái között lehet, sőt kell összehasonlitást tenni, történelmi korokon keresztül is. Itt azonban ki kell emelni a különbséget a hajdankor és napjaink viszonyai között; a különbségek kiemelése - mai harcaink magasabb szintjének megmutatása - maga is az aktualizálás egyik legfőbb formája.

Niederhauser Emil a bibliográfia és dokumentáció pártosságának kérdéseiről beszélt. Időszerünek és szükségesnek látja, mert olyan hangokat is hallott, hogy a bibliográfia az a müfaj, amelyiknél egyáltalában elképzelhetetlen a pártosság, a pártos állásfoglalás. Pedig a bibliográfiának van olyan formája, ahol mindenki számára egészen nyilvánvaló lehet, hogy a bibliográfiában igen is lehet és kell is pártosan állást foglalni. Utal arra, hogy a Szovjetunióban milyen nagy megbecsülésnek örvend a bibligráfiai munka és milyen sok tanulságot vonhatunk le mi abból, hogy a Szovjetunióban hogyan kezelik ezt a kérdést. Az a bibliográfiai forma, amelyben mint mondotta, nyilvánvaló a pártosságnak lehetősége, az az értékelő bibliográfia, amelyik nemcsak egyszerüen felsorol könyvcimeket, folyóiratcikk cimeket, hanem egyuttal rövid állásfoglalást is, hogy ezekkel a könyvekkel kapcsolatban. Természetes, hogy egy könyvről egy-két ismertető sorban meg lehet mondani azt, hogy a könyv milyen anyagra épül fel, milyen kérdésekkel foglalkozik és milyen megoldást hoz és lehet azt mondani, hogy a könyv mennyire foglal állást a haladásnak a kérdésében, mennyire világitja meg helyesen vagy nem helyesen a kérdéseket. Nyilvánvaló, hogy ez a kétféle értékelés teljesen különböző, az egyik a pártos értékelés, a másik pedig a langyos, objektivista értékelés. Elképzelhető az is, hogy bizonyos okok miatt /helyszüke vagy egyéb okok/ nem lehet értékelő bibliográfiát hozni. A Szovjetunióban pl. igen használatos és közkedvelt az ajánlott bibliográfiának a rendszere, ahol elsősorban válogatás az, amelyik eleve az értékelést jelenti. Pl. a készülő egyetemi tankönyveknél az a bibliográfia, amelyet az egyes fejezetekhez készitünk, ajánlott bibliográfia kellene, hogy legyen, tehát válogatni kell a cikkeket és munkákat, s azokat kell bevenni, amelyek az egyetemi hallgatóknak ajánlhatók a mellett, hogy rámutatunk korlátaikra, ha polgári történészek munkáiról van szó. A másik fajtája is elképzelhető a bibliográfiának, ahol a válogatás nem lehetséges, ahol teljességre kell törekedni. A bibliográfia ilyenkor elsősorban beosztásával, anyaga elrendezésével foglal állást. Pl. az 1919-es tanácsköztársaságnak nagy irodalma van, azonban ez az irodalom élesen kettéválik. Az

egyik rész az, amelyik helyesen értékeli a magyar Tanácsköztársaságot, a másik pedig az, amelyik meghamisitani próbálja, rágalmazza. Az állásfoglalás a puszta cimekből nem tünik ki, de kitünik a beosztásnál, a kettőt élesen el kell választani egymástól. Tehát a beosztás is igen jelentős állásfoglalást tud adni.

Niederhauser elvtárs ezután a dokumentációról beszélt, kifejtette, mit jelent a dokumentáció; a helyes dokumentumnak, helyes anyagnak megfelelő kutató kezébe való adását jelenti. Ilyen szempontból a bibliográfiai adatszolgáltatás csak a dokumentációnak egyik ágazata, konkréten a mi Intézetünkben pl. a dokumentáció elsődleges feladata a jelenkori történetirás szemmeltartása és ennek megfelelően az adatszolgáltatás az Intézet munkatársai és a szélesebb történészkörök számára. Itt is az első szempont az értékelő válogatás. És igy természetesen, hogy a Szovjetunió és a népi demokratikus országok történettudományának eredményeit sokkal bővebben, részletesebben ismertetjük, mint a nyugati burzsoá történettudomány u.n. eredményeit. Ugyanez áll a folyóiratok ismertetésére is. Fontos az is, hogy a megjelent szovjet és népi demokratikus folyóiratoknak könyvismertetési anyagát is ismertessük s azt, hogy ezeket az egyes, fontos most megjelent könyveket a szovjet történettudomány hogyan értékeli. Viszont teljesen mellőzhetőnek tartjuk ilyen szempontból a nyugati burzsoá folyóiratoknak a könyvismertetési rovatát.

Spira György a referátumot néhány további szempont felvetésével és néhány példa felsorolásával egészitette ki. Kiindulva Leninnek abból a meghatározásából, hogy t.i. a pártosság azt jelenti, hogy egy meghatározott történeti osztály álláspontjára helyezkedünk, hangsulyozta, hogy a bolsevik pártosság a munkásosztály, a legkövetkezetesebben forradalmi osztály álláspontjára való helyezkedést jelenti, amely egyedül teszi lehetővé, hogy a régi történeti korszakokat ne idealizáljuk. Ez teszi lehetővé azt is, hogy ne legyünk értetlenek a régi történeti korokkal szemben. Ha olyan régi korszakkal foglalkozunk, amelyben a munkásosztályról még nem beszélhetünk, a pártosság akkor is azt követeli, hogy a munkásosztály álláspontjára helyezkedjünk. Sulyos hibát követünk el, ha nem ezt tesszük. Néhány példát hoz fel erre. A Századok 1948-as évfolyamában megjelent tanulmányában lényegében azért követett el komoly értékelési hibát, mert nem a munkásosztály álláspontjáról értékelte a parasztság 48-as küzdelmeit, hanem azoknak a parasztoknak álláspontjára helyezkedett, akik 1848-ban gyülölettel fordultak szembe földesuraikkal. Ezt a gyülöletet tette magáévá s ezzel a gyülölettel beszélt az 1848-as szabadságharcban résztvevő nemesekről. Figyelmen kivül hagyta azt, hogy ezek a nemesek szervezői is voltak a szabadságharcnak. Ha a munkásosztály álláspontjára helyezkedett volna, akkor nem esik bele ebbe a hibába, mert akkor abból indult volna ki, hogy a 48-as nemességtől nem is lehetett többet kivánni, mint amit tett. Révai elvtárs szerint nem kivánhatjuk a nemességtől, hogy átugorja saját árnyékát és parasztvezérré váljék. Másik hiba, ha nem helyezkedünk a munkásosztály álláspontjára, hogy megszépitjük a multbeli eseményeket. Ez a veszély akkor fenyeget, ha multbeli hősökről van szó, különösen életrajzi munkákban. Nagy Balázs elvtárs pl. Bemről készülő munkájában túlértékelte Bemet, hibanélküli hőst formált belőle, majdnem kommunistát rajzolt alakjából. S azért követte el ezt a hibát, mert nevelő célzattal akarta megirni munkáját, nagy példaképet akart állitani az olvasóközönség elé. Ha Nagy Balázs következetesen a munkásosztály álláspontjára helyezkedett volna, akkor nem érezte volna szükségét annak, hogy hallgasson Bem hibáiról, ne emlitse korláta-

it, nem félt volna attól, hogy ezáltal Bem alakját kisebbiteni fogja.

Az aktualizálás kérdését Spira elvtárs elválaszthatatlannak tartja a pártosság kérdésétől. A születő újnak, a fejlődőnek a jelentőségét csak akkor tudjuk kellőképpen kidomboritani, ha szembeállitjuk az elhalóval, a régivel, a rosszal, amely ellen harcolunk. Ezt a kérdés számára az elmult hónapokban igen nagy probléma volt, amikor a népszerü Kossuth-életrajz 48-as részét irta meg. Kezdettől fogva tudatában volt annak, hogy Kossuth fejlődésének nemcsak új jegyeit kell megmutatnia, hanem hibáit is és beszélnie kell arról is, hogyan küzdötte le azokat. Mégis, nagyon nehezen tudott döntésre jutni. Nagyon sok olyan Kossuth idézetet talált, mintha ma irta, a mi számunkra irta volna; lelkesitő hatása van ma is. Sokáig nem tudta eldönteni, hogy téves nézeteit is idézze-e az ő szavaival, vagy egyszerüen csak röviden emlékezzék meg róluk. Ugy döntött, hogy ezeket is idézni fogja, persze kisebb terjedelemben, mint haladó megnyilvánulásait, helyes nézeteit. Az a meggyőződése, hogy helyesen járt el, ezzel megmutatta, hogyan fejlődött, helyes nézetei hogyan győztek.

Felveti, hogy a pártosság nem lehet egyoldaluság. Függetlenségi harcaink tárgyalása során sok esetben nem kapcsoljuk össze kellőképpen a függetlenségi harc kérdéseit a belső osztályharc kérdéseivel és mivel ma egyik legfontosabb feladatunk a honvédő hagyományok bemutatása, ezért hajlandók vagyunk arra a hibára, hogy csak a függetlenségi harcokról beszéljünk és a belső osztályharcról vagy hallgatunk, vagy ami még rosszabb, egyenesen elitéljük őket. Ennek konkrét példáját Nemes Dezső elvtárs 1848-as munkásmozgalmi tanulmányának vitája mutatta meg. A vita során megállapitást nyert, hogy Nemes elvtárs helytelenül járt el akkor, amikor a munkásságnak csak a belső osztályharcos szerepéről emlékezett meg 1848-ban, csak annak jelentőségét domboritotta ki és ugyanakkor nem mutatta meg, hogy a munkásoknak a haza védelmében - különböző területeken - milyen szerep , tevékenységük volt. A vita helyes eredménye sokakat viszont arra vezetett, hogy a munkásoknak csak a haza érdekében kifejtett tevékenységéről akarnak tudni 1848-ban s a legszivesebben elhallgatnák a belső osztályharcban kifejtett tevékenységüket.

Stilisztikai probléma a pártossággal kapcsolatban: nagyon sokan vannak olyan szerzők, akik azt hiszik, hogy a pártosság abból áll, hogy minél nagyobb számban illesztenek irásaikba hangzatos kijelentéseket. Az ellenséges elemekre, reakciósokra ilyen kifejezéseket használnak: gazemberek, cselszövők, stb. A haladó figurákra a hatalmas, hős jelzőt használják, megelégednek ezzel és azt hiszik, hogy ezzel pótolták a pártos értékelést. Ezzel a káros módszerrel szemben a szovjet történettudomány ezen a téren is élenjáró módszereire emlitett példát.

A forráskiadványok szerkesztési módszereiben is alkalmazkodjunk a pártosság követelményéhez. A forráskiadványok regesztáinak pártosan, állásfoglalóan kell készülniök. A forráskiadványok regesztáinak meg kell mutatni azt a tendenciát is, amelyet az iratban ábrázolt esemény mutat és amelyel az irat szerzője az illetőrese-

ményt értékeli. Ezt a tendenciát ki kell domboritani a regesztának, ez nagymértékben megkönnyiti a forráskiadvány felhasználását az olvasó számára, s ugyanakkor a forráskiadványt magát is tanulságos, nevelőhatásu, mozgósitóerejü munkává teszi.

Végezetül a pártosság kérdésével kapcsolatban az önbirálat kérdését veti fel. Székely elvtárs rámutatott arra, hogy a történetirónak kritikusan kell fellépni saját multbeli hibáival szemben és ezt szeretné aláhúzni. Állandóan hangsúlyoznunk kell azt a követelményt mind a régi történetirók felé, akik a multban burzsoá álláspontról irták a történelmet, mind pedig a marxista-leninista történetirók felé, különösen azok felé, akik a felszabadulás után ismerkedtek meg a marxizmussal, mert ezek sokszor ideológiai képzettségük még nem kielégitő volta miatt, komoly hibákat követtek el. De ezen a téren igen nagy ellenállással találkozunk elsősorban a régi történetirók egy részénél. Azok a kartársak, akik félnek az önkritika gyakorlásától, legyenek meggyőződve arról, hogy értékesebb, megbecsültebb emberekké válnak azáltal, ha élesen, könyörtelenül birálják multbeli hibáikat.

Az aktualizálás kérdéséhez megjegyzi, hogy az aktualizálás szem előtt tartásával megirt munkának fő jellemvonása mozgósitó hatása. Csak azok a történeti munkák válhatnak anyagi erővé, csak azok a munkák hatolhatnak be a tömegekbe, amelyek az aktualizálás szempontjait figyelembe véve készültek. Ezek a munkák nemcsak a jelenre hoznak magukban tanulságokat, hanem a jövőre vonatkozóan is. Ilyenek a marxizmus klasszikusainak történeti müvei. Pl. Marxnak a "Polgárháboru Franciaországban" c. munkája előremutató; megmutatja azt, hogyan kell a jövőben harcolni a proletárdiktaturáért, a proletariátus államának felépitéséért. Vagy Engels tanulmánya "A Mark", amely egy történeti kérdés tárgyalását elkezdi az ősközösség korában és vezeti egészen a kommunizmus koráig, olyan korokig, amelyekről Engelsnek csak elképzelései lehettek. Engels másik munkája "A család, a magántulajdon és az állam eredete", amelyben a család fejlődését végigkiséri az ősközösség korától egészen a szocializmus, a kommunizmus koráig; arra mozgósitja olvasóit, hogy harcoljanak a rothadó burzsoá család felszámolásáért, a szocialista család megteremtéséért. A második világháború történetével foglalkozó szovjet munkákra általában jellemző, hogy amikor megmutatják, miért kellett a fasiszta Németországnak elveszitenie és miért kellett a Szovjetuniónak szükségképpen megnyernie a háborut, amikor megmutatják azt,hogy a Szovjetuniónak ez a történelmi győzelme hogyan szakitott ki újabb országokat az imperializmus láncából; mindezeken keresztül az olvasót rávezetik arra a gondolatra, hogy egy harmadik világháború, - ahogyan Molotov és Malenkov elvtársak kifejezték - teljesen megsemmisiti a kapitalizmust, hogy a harmadik világháboru - ha kirobbantanák az imperialisták - újabb országoknak az imperializmus láncából való kiszakadását fogja eredményezni. Tehát ezek a munkák a jövőbe mutatnak és éppen ezért lelkesitő, mozgósitó erejük van.

Az aktualizálással kapcsolatban egy módszertani kérdésről beszélt:az aktualizálás egyik fontos eszköze az összehasonlitás. Összehasonlitást teszünk a tárgyalt multbeli téma és a jelenkor között. Hangsúlyozta, hogy ennek az összehasonlitásnak mind a hasonlóságokra, mind a különbségekre ki kell terjednie. A hasonlóságok tárgyalásánál is meg kell mutatni azt, hogy a hasonló események a mi korunkban magasabb szinvonalon jelentkeznek. Például ha a 48-as honvédek hazafiságáról beszélünk, akkor meg kell mutatnunk azt, hogy a mi honvédségünk hazafias érzése hasonlit a 48-as honvédek hazafiságára, mert mi is az elnyomás, kizsákmányolás alól szabadultunk fel. De a mi honvédségünk

hazafisága magasabbrendü, mert 1848-ban csak a földesúri kizsákmányolás alól szabadult fel a jobbágy és más kizsákmányolás alá került, addig a szocializmus minden kizsákmányolás alól felszabadit. Nagyon fontos, hogy azokra a különbségekre is rámutassunk, amelyek az egyes történeti helyzetek és a mi mai helyzetünk között vannak. Pl. az 1848-as cári Oroszország a világreakció vezetője volt. 1917 óta a helyzet gyökeresen az ellenkezőjére változott és ez az egész nemzetközi helyzetet, benne Magyarország helyzetét is döntően megváltoztatta. Fontos a különbségeknél hangsúlyozni azt is, hogy olyan osztályok, amelyek ma reakciósak, egykor haladó szerepet játszhattak.

Király István a gazdaságtörténettel kapcsolatban beszélt a pártosság eszközeiről. Ismertette Lenin tanitását a burzsoá és szocialista statisztikáról. Király István konkrét példákon bizonyitotta, hogy a burzsoá statisztikák sem mentesek a pártosságtól. A burzsoá statisztika meghamisitotta az eredményeket. A szocialista statisztika valóban a tényekre épül s igazságokat tartalmaz. A statisztika tehát nemcsak egyszerü szemléltető anyag, hanem kutatási módszer is. Adatai lelepleznek, mozgósitanak. Ezután Lederer Emma és S. Sándor Pál új munkájának néhány statisztikai megállapitásával polemizált.

Kató István a pártosság és aktualizálás kérdése közötti konkrét és pontos különbségről beszél. Ez nem két egyenlő értékü, egyenlő sulyú fogalom, ami egymás mellett szerepelhet. Az aktualizálás a pártosságnak egy része, egy oldala azoknak a feladatoknak, amelyeket a pártos történetirásnak kell elvégezhie, egy bizonyos szempontból való csoportositása azoknak a feladatoknak. "Nem volna helyes tehát ezt a fogalmat, ezt a feladatot elvetni, de meg kell mondani, hogy bizonyos gyanuval közeledik e felé a fogalom felé, mert elég helytelenül használtuk s használjuk általában és igen gyakran egyetemi munkánkban, szemináriumi, szakdolgozati birálatoknál, vagy különböző anyagok lektorálásánál. Olyan követelményeket támasztanak, ami a pártosság fogalmát jelenti. Az aktualizálás mint kisebb fogalom s a pártosság mint szélesebb fogalom között szerinte különbség van. A pártos történetirásnak mindig meg kell mutatnia a témaválasztásban, az anyag feldolgozásában az általános és közvetett összefüggést a mi feladataink között. Meg kell mutatni régebbi korszakokban, hogyan készitették elő a mai korszakot, mennyivel magasabbrendü a mi mai feladatunk, problémáink. Az aktualizálás viszont azt jelenti, hogy nemcsak ilyen általános és közvetett összefüggés van a történelem régebbi korszaka és a mai feladatok között, hanem közvetlen és konkrét kapcsolat. Ez mutatja meg a régi és a mai közötti különbségeket, megmutatja konkrétan a hasonlóságokat s e kettősségből levonja a mai feladatokra vonatkozó konkrét törvényszerüségeket, kapcsolatokat. Ez a sajátsága az aktualizálásnak. Az a kérdés, mikor szükséges ezt történelmi munkánkban megtenni. Két példára hivatkozik Révai elvtárs munkáiból. A Marx és a magyar forradalom cimü munkában nincs közvetlen utalás azokra a feladatokra, amelyek értelmében Révai elvtárs ezt a munkáját megirta. Révai elvtárs csak előszavában mutat rá ezekre. Kifejti, hogy a munka igen nehéz harci szakaszban született, két ponton fenyegette a Párt politikáját akkor veszély és ezzel a két irányzattal szemben harcolt. Az egyik irányzat a szociáldemokrata opportunizmus és konkréten Szabó Ervin helytelen nézetei a 1848-as forradalomról, és még más hibás nézetek 1918-19-ről és a proletár forradalom perspektiváiról a 30-as években. Révai elvtárs anélkül, hogy ezeket munkájában konkréten is emlitené, mégis a legmélyebb történelmi össze-

függések alapján utat mutat ennek a konkrét, aktuális kérdésnek a megoldásához a 48-as forradalom mély történelmi elemzését adva. Más munkáiban viszont Révai elvtárs nemcsak a témaválasztással és feldolgozással mutatja meg az összefüggést a régi és a mai események között, hanem ezt a munkán belül, konkrét megfogalmazásban is kifejti. Marxizmus és népiesség c. munkájában pl. az orosz és a magyar agrárfejlődés közötti különbséget elemzi és ebből levonja a pontos következtetéseket a párt aktuális politikája számára. Révai elvtárs az orosz és a magyar agrárfejlődés különbségeinek és hasonlóságainak kimutatása után rámutat arra, hogy helytelen volt az a nézet, amely az agrárforradalmat állitotta a 30-as években a párt elé követendő célként és megállapitja, hogy az agrárreform, amire irányt kell venni a 30-as évek közepetáján a párt és népünk harcaiban. Itt tehát nemcsak általános és közvetett összefüggést tárt fel az orosz és a magyar fejlődés között, hanem konkrétan és közvetlenül a társadalomra vonatkozó törvényszerüségeket is megfogalmazott. Nem feladata a tudományos munkának általában, különösen a régebbi korszakokat tárgyalva az aktualizálásnak ezt a formáját véghez vinni, hogy megmutassuk a közvetlen kapcsolatot régebbi és a mai korszak között. Amikor mai feladatainkat kell megoldani és ezekhez keresünk történelmi tapasztalatokat, hogyan vetődtek fel más viszonyok között ezek a problémák népünk életében, vagy a nemzetközi munkásmozgalom történetében, vagy az egyetemes történetben, akkor igenis meg kell keressük nemcsak az általános, hanem a közvetlen és konkrét kapcsolatot a két esemény között, ahogyan Révai elvtárs teszi az orosz és a magyar fejlődés összevetésében.

Tilkovszky Lóránd arról beszélt, hogy melyek a pártosság és helyes aktualizálás követelményének történetirói érvényesitésében a főbb szempontok. Véleménye szerint pártosság és aktualizálás nem lehet puszta "járuléka" a történeti münek. Egy pártatlanságon és közömbösségen felépülő mü ellenséges lényegén nem változtat az a néhány sor, amit sablonos fráziskent, üresen kongó szólamként esetleg a végére tüznek. A münek minden izében pártosnak kell lennie, s akkor az ilyen "pártoskodó és aktualizálható záróformulák" bátran el is maradhatnak.

Pártosságnak kell mgnyilatkoznia már a témaválasztásban is. Amely történetiró bár érdekes és nem haszon nélküli, de mégis olyan kérdés feldolgozására szánja el magát, amely messze áll attól, hogy a pártot aktuális harcaiban segitse, vét a pártosság ellen.

A II. Pártkongresszus állitotta előtérbe haladó hagyományaink kérdését. Révai elvtárs igy tüzte ki a magyar történetirás pártos feladatát:"A magyar nemzet nagy történeti multját ugy kell felidéznünk, hogy a dicső hagyományok életrekeltésével mozgósitsuk a népet a mai, nem kevésbbé nagy feladatok megoldására." A feladatnak ez a pártossága nagy ösztönző erő a néphez és a párthoz hü történetiró számára. Intézetünk munkatársai Hunyadi, Rákóczi, Vak Bottyán, Kossuth, Bem történeti életrajzán dolgoznak.

A történetiró pártossága, pártszerü állásfoglalása azt is jelenti, hogy a haladó és reakciós erők történelmi harcában mindenkor a haladás szempontjából foglaljon állást. Nem szabad azonban, hogy a harcos pártos állásfoglalás egyoldaluan negativ állásponttá váljon, és ne értékelje a történelemben azt, ami a reakció és a progresszió harcában - ellentmondásai, korlátozottsága mellett is - a progreszszió erőforrása volt nemzeti történetünkben. Széchenyi a progreszszió harcosaként lépett fel, noha a nemzeti harc egyre fokozódó élesedésével mindjobban a reakció eszközévé vált. Az ellenforra-

dalmi történetirás által is támogatott és Kossuth-ellenes tendenciáju kultuszét le kellett ugyan szállitani haladó szerepe jelentőségével arányos méretekre; egyoldaluan negativen értékelnünk azonban nem szabad, mert ezáltal mi magunk zárnánk el népünket a nemzeti történet jelentős erőforrásaitól. E meggondolás alapján Széchenyinek helye volna a Müvelt Nép kiadó népszerü történelmi-életrajzi sorozatában.

Szükséges, hogy a pártos állásfoglalás a reakció ellen és a haladás mellett - optimizmust sugározzon. Tanusitsa a haladásba vetett hitet; mutassa meg, hogy a reakció mesterkedései ellenére a haladás győzedelmeskedik. A magyar történelem, amelynek minden lehetősége, adottsága meg van arra, hogy a magyar nép politikai iskolájává legyen, legyen ezáltal egyben a magyar nép jövőjébe vetett hitének, harcos optimizmusának is gazdag forrásává.

A pártos történetirás általános problémái az egyes műfajokon belül sajátos követelményeket támasztva jelennek meg. Különösen fontos lenne a készülő egyetemi tankönyvek terén megvitatni a pártosság és aktualizálás problémáit. A forráskiadványok pártosságával kapcsolatban megjegyzi, hogy igen meg kell fontolni,mit közlünk. Parasztmozgalmainkról forrásaink nagy többségben ellenségesen szólnak. Ennek inditékai nyilvánvalók, s magában véve még ez nem ok arra, hogy az ilyen iratokat gyüjteményünkből kirekesszük. Nem is igen maradna akkor anyagunk,ha ezekről, helytelenül lemondanánk. De fokozottan előtérbe lép itt a pártosan megirt és feltétlenül szükséges bevezetőtanulmány jelentősége, a szövegekhez adott jegyzetek pártossága, sőt a regesztáknak is olyan megállapitása, mely határozott pártossággal szögezi le véleményünket a közölt szöveg tendenciáját illetően.

Más vonatkozásban felel meg a pártosságnak a forráskiadvány azzal, hogy uj forrásközlés szabályzat alapján a szövegeket olvasmányosabbá teszi, továbbá azzal is, hogy a tárgyi magyarázatokban is szem előtt tartja, hogy a szocialista tudomány nem egy szük réteg monopoliuma, hanem széles tömegek közkincse.

Rátérve az aktualizálásra, azt fejtegeti, hogy a mült és jelen közti kapcsolatteremtés, azaz az aktualizálás, semmiképp sem lehet egyszerü párhuzamvonás, hanem csakis olyan szembeállitás, amely az akkori és a mai helyzet gondos analizisén alapul. Rá kell mutatni pl. a felfelé haladó kapitalizmus nacionalizmusa és a mai nacionalizmus, az imperializmus ideológiája közti különbségre. Az aktualizálás egyetlen helyes alapjául tehát a marxista történettudomány dialektikus módszere mutatkozik. Világos, hogy az ilyen aktualizálás egyben magas minőségi követelmény is, melyet azonban méltán lehet és kell a történeti munkánkkal szemben támasztani.

A továbbiakban arról beszél, hogy az aktualizálás során nem szabad eltorzitani a történelmi igazságot; nem szabad modernizálni a tényeket; hogy a jelennek a multtal való kapcsolása nem lehet mesterkélt. Ugy kell aktualizálni,hogy lehetőleg az olvasó maga jöjjön rá a kérdés mély aktuálisságára, anélkül, hogy azt esetleg ki is mondaná. Ilyen magas szinvonalu aktualizálásnak adta példáját Andics elvtársnő az akadémiai nagygyülésen "Kossuth harca a reakció ellen" cimmel tartott előadásában.

A marxizmus-leninizmus klasszikusainak a pártosságról adott tanitása; Sztálin magyar tanitványainak a kérdések pártos megfo-

gásában adott példamutatása,- megadja a történetirásunk számára a legfőbb direktivákat. A szovjet történeti müvek tanulmányozása abból a szempontból, hogy mit tanulhatnánk tőlük tudományszakunk pártos müvelése tekintetében,- ugyancsak megerősitőleg fog hatni a pártosság fokozott érvényesitésére irányuló törekvésünkben. Az kétségtelen, hogy a pártos történetirás kialakitása hosszu, szivós munka eredménye lehet csak, melynek során hatékonyan kell alkalmaznunk a kritika és önkritika fegyverét.

Weiner Zoltánné a pártos historiográfiáról és stilusról beszél. Ez is nagy segitséget ad a történetirói munkában. A törökkor habsburg-barát történetirónak kritikája rávezet arra, menyire nem segitették a Habsburgok a honvédő harcainkat. A feudális történetirók kritikája rávezet arra, hogy ténylegesen milyen kevés főurunk volt, akinek pozitiv szerepe van a török elleni honvédő harcban. Azoknak a történetiróinknak kritikája, akik a magyar feudálisok kizsákmányolását ugy támadják, hogy velük szemben a török hóditó pusztitásait lebecsülik, rávezet arra, hogy bővebben foglalkozzunk a termelőerők pusztulásával a török hóditás korában. Éppen a történetirásunkban időnként felmerülő törökbarát jelleg politikai törekvéseinek leleplezése nyitja meg az utat a valóság feltárására és ha ekkor látjuk, hogy időnként mennyire elhanyagolták a török idegen, hóditó jellegének kimutatását, annál inkább foglalkozunk ezekkel a jelenségekkel a törökökre mint idegen hóditóra jellemző szerződésszegésekkel, provokációkkal. Történetirásunk nacionalista, soviniszta elemeinek tagadása a historiográfiában a szomszédnépek szerepének elismeréséhez vezet. Ha pedig látjuk, hogy történetirásunk általában milyen kevéssé és milyen kevés szeretettel foglalkozott a magyar nép szerepével a török-ellenes honvédő harcokban, akkor annálinkább minden erőnkkel arra törekszünk, hogy szenvedélyes szeretettel forduljunk a magyar nép eredményekkel teljes harca minden megnyilvánulása felé és minél több ilyen megnyilvánulást igyekezzünk kibányászni az adatokból.

A pártossághoz közvetlenül kapcsolódik a stilus kérdése. Első feladatként emliti itt meg, hogy a marxizmus-laninizmus klasszikusainak olvasása, a magyar klasszikus irodalom olvasása, a nép költészetének olvasása egy lépés azon az uton, hogy ezt a törekvésünket megvalósithassuk.

Kulcsár Zsuzsa a burzsoá tudomány u.n. objektivitásához néhány példát hoz a Münchenben megjelenő Historische Zeitschrift c. nagymultu német folyóiratnak 1950-51-es számaiból. Igen érdekes megállapitásokat tesznek az uj és a legújabbkori német történelemről. Az egyik u.n. tudósuk megállapitja, hogy az utolsó száz év német története olyan irányba mutat, hogy Németország hivatása a kataliz átoré. Németország szerepe - fejti ki ez a cikk - az, hogy lépcsőül szolgáljon, elősegitse az amerikai világuralmat. A cikk kifejti, hogy milyen nagyok Németország érdemei e tekintetben, hogy már két világháboruban megverette magát Amerika által és ezáltal minden egyes világháboru után Amerika mindegyre nagyobb imperialista hatalom került ki a küzdelemből.

Ugyanebben a folyóiratban számos olyan cikket találunk, amelyek a Pax Romanaról szólnak és hogy a kevéssé értelmes olvasó is le tudja vonni ebből a tanulságot, a Pax Anglosaxonicat összehasonlitják ezzel. A Pax Romanaval kapcsolatban rámutatnak Hellas szerepére, kimutatják, hogy Hellas mint zsoldos és mint a tudomány müvelője milyen nagy szerepet játszott a római birodalomban. Ebből a szem-

pontból érdekes, hogy később arról beszélnek, hogy az új, a kialakuló, az ő elképzelésük szerint kialakuló Európa Amerika vezetése alatt fog állni és ebben Németország Hellas szerepét fogja játszani, azaz mint a zsoldos és tudós fogja szolgálni az amerikai imperialistákat. Másik példája objektiv "tudományosságuknak" az a hosszu cikksorozat, amely Marathon kérdésével foglalkozik. E folyóirat cikkei hü képet adnak arról, mit jelent a burzsoá objektivitás. Egyszersmind nyilvánvaló példái ezek annak is, hogy hova jutott el a burzsoá tudomány és hova jutottak el német sóviniszta nacionalista tudósok.

Hanák Péter abból indul ki, hogy az igazi bolsevik pártossággal megirt történeti munka jó tudományos propaganda. A mi tudományunk sajátos eszközeivel fejt ki propagandát abban az értelemben, hogy a dolgozók, az értelmiségiek legöntudatosabb, legképzettebb rétegeihez szól - és ez a kör mind szélesebb lesz. Minden tudományos munka, amelyet áthat a bolsevik pártosság szelleme, napjaink harcait is elősegiti a maga eszközeivel, ilyen értelemben természetesen aktualizál. Van azonban - ahogyan Kató elvtárs is mondotta - olyan feladat is, amikor a tudományos munkának túl kell mennie a propagandán és agitációnak is kell lennie. Tehát azt, amit mi most aktualizálásként emlegetünk, a szó meghagyása mellett azzal a tartalommal lehetne megtölteni, hogy ez túlmegy a tudományos propagandán, agitációs feladatokat is maga elé tűz, tehát milliós tömegek egy konkrét feladatra való mozgósitását is szolgálja. Igy határozná meg röviden, hogy két fogalom funkciója mennyiben különbözik egymástól. Például lehet felhozni Révai elvtárs két művét: Marx és a magyar forradalom és Kossuth Lajos. A magyar kommunistáknak 1944-ben hatalmas közvetlen feladatuk volt harcba szólitani a nemzetet a német fasizmus ellen Kossuth Lajos példája alapján. A Kossuth Lajosban tényleg találunk Révai elvtársnál közvetlen utalásokat /pl. hogy 1848-ban a nemzet és a nemzet vezetői nem latolgatták a lehetőségeket, nem a kivárás, a megfontolások, fenntartások taktikáját folytatták, hanem bátran fel mertek venni az ellenforradalom által dobott kesztyüt. 1944-ben nem ezt a politikát folytatták. Ez a módszer - azt hiszi - közvetlenül az aktualizálás agitativabb céljait szolgálta. Talán igy lehetne a két kérdés egymáshoz való viszonyát meghatározni.

Magos György Századokban megjelent cikkében az amerikai imperialisták szerepéről azt igyekszik bizonygatni, hogy milyen nagy súllyal nehezedtek már a huszas évek második felében az amerikai imperialisták Magyarország gazdasági életére, milyen utakon, módokon hatoltak be és próbálták meg kézbekeriteni a magyar gazdasági életet. Magos elvtárs táblázatokat is közöl cikkében, amelyekben azt igyekszik nagy szorgalommal bizonygatni, hogy a magyar pénzügyi érdekeltségek, bankok nagyrésze bizonyos szálakon valamelyik nagy amerikai pénzcsoporttól függött. Kutatásai során arra a megállapitásra jutott, hogy az amerikai behatolás elsősorban gazdasági vonalon történt. Kulcsár Zsuzsa azt bizonyitja, hogy bár politikai téren is érezhető amerikai befolyás, azonban sokkal közvetlenebb a német behatás, amerikai részről elsősorban gazdasági behatolásról volt ekkor szó. Ez az álláspont alakult ki és a maga részéről is egyetért ezzel. Azonban két oldalról is éri ezt az álláspontot birálat. Az egyik álláspont, mely különösen a polgári közgazdaságtudomány szakembereitől indult ki az, hogy a húszas évek második felében nem lehetett egyáltalában, vagy igen kevéssé nyomát találni az amerikai imperialisták gazdasági behatolásának. Szerintük olasz, svájci, svéd vagy akármelyik más befolyás lényegesen nagyobb volt abban az időben.

A másik ellentétes álláspont azt bírálta, hogy különösképpen Kulcsár elvtársnő munkája túlságosan kevéssé veszi figyelembe az amerikai imperialisták politikai befolyását, hisz ez a döntő és a többit nem is érdemes külön kutatni, mert ezek csak zavarják az összképet, a fővonalat.

Azt hiszem, az első esetben arról van szó, hogy ennek az álláspontnak a képviselői egyáltalán nem helyezkednek a pártosság alapjára és burzsoá objektivizmus lelhető fel ebben a gondolatmenetben. A hibájuk az, hogy csakis az adott pillanat közismert, a felszinen jelentkező adatai alapján mérik fel az amerikai imperialisták szerepét. Annyiban igazuk van, hogy az adott pillanatban az látható olaszországi, a svájci stb. behatolás ténylegesen nagyobb volt. De ha ezt beállitjuk a történeti fejlődés 1914-től napjainkig terjedő átfogó keretébe, akkor egészen világos, hogy ettől az időtől kezdve történeti tendencia az amerikai imperializmus felülkerekedése, tulsulya az imperialisták között és lehetetlen nem ennek az átfogó történeti összefüggésnek nézőpontjából nézni az akkori meglévő szerepüket. Vagyis: szükséges az amerikai imperialisták behatolási törekvéseit a magyar gazdasági életet maguk alá rendelő szerepüket kutatni, sőt ezeket a kutatásokat - persze tulzások nélkül - előtérbeállitani - még akkor is, ha az adott időszakban /1920-as évek/ nem az amerikai tőke befolyása volt a legdöntőbb, ha az amerikai behatolás csak több közvetitőn keresztül, távolabbról érvényesült is.

A másik álláspont azzal, hogy csak az imperializmus mai erőviszonyait, mai politikai céljait nézi, lebecsüli a német fasizmus támadását hazánk ellen.

Az első álláspont képviselői nem a mai harcot segitő, azt támogató közgazdasági szemmel nézik a mult eseményeit. Erre is áll, hogy csak a küzdő értheti meg a küzdőket igazából. Csak aki a munkásosztály álláspontján áll, érheti meg a mult történetét. Csak a pillanatnyi erőviszonyokat mechanikusan ábrázoló nézet téveszti szem elől a további fejlődés perspektiváit. De az sem elég, ha csak a mai küzdő szemével nézzük a multat. Bele kell illeszkednünk a kornak a tényleges mozgásába és ezt megfelelő elméleti felkészültség mellett alapos tényismerettel lehet csak megtenni.

Székely György válaszában kiemelte, hogy az elvtársak általában helyesen vetették fel a problémákat, egészitették ki a beszámolót. Fejlődést lehet látni a vita alapján egész történészfrontunk részéről. Maga az a tény, hogy sokan és a legkülönbözőbb intézményekből jelentek meg a vitán, azt mutatja, hogy történészeinket egyre jobban érdeklik tudományágunk elméleti és módszertani kérdései. Éppen ezért megállapitható, hogy ezzel a mai vitával ezeket a nagyhorderejü kérdéseket nem tekinthetjük kivitatottnak, hiszen számos olyan szempont merült fel, ami további vitáknak, a részletek kivitatásának alapját jelentheti. Kató és Hánák elvtárs az aktualizálás szerepét és ennek helyét a pártosságon belül sokkal alaposabban határozták meg és tisztázták, mint ahogyan maga a bevezető referátum ezt megtette. Ezzel is rámutattak arra, hogy az aktualizálás kérdését, amit ugyan igen sokan vetettek fel és számos példával illusztráltak, még nem tekinthetjük lezártnak. Továbbá nem vizsgáltuk meg a különböző müfajok szempontjából, csak általában állapitottuk meg, hogy itt a monografikus müfajnak, a népszerü munkáknak, egyetemi előadásoknak, más népszerü előadásoknak másmás feladatai vannak. Hogy melyek ezek, azt még egyes munkaterületeken további vitákon kell pótlólag tisztázni.

Örvendetes az, hogy a vitában valamennyi felszólaló helyesen foglalt állást ebből a szempontból, hogy milyen fontos a pártosság és abból a szempontból is, hogy hogyan lehet a pártosságot a történetirói, történetoktatási munkában megvalósitani. Ez maga is a történészmunka komoly fejlődését mutatja, szemben az imperialista országoknak történetirásával, amely a burzsoá objektivitás, illetve a burzsoá pártosság egyre nyilvánvaló zsákutcájába süllyed, mint ahogyan csak egy példából, a nyugatnémet történetirás egy orgánumának példáján láttuk.

A műfajok kérdésével kapcsolatban itt külön meg kell emliteni Niederhauser elvtárs felszólalását, aki a bibliográfia és dokumentációs munka kérdését igen helyesen vetette fel és véleménye szerint ez is olyan terület, ahol még további hozzászólások lehettek volna, különösen a levéltáros elvtársak részéről. Az a probléma ugyanis, amit Niederhauser elvtárs felvetett, szélesebbkörü és bizonyos mértékig levéltári munkával is összefügg /regeszták, stb./ Ez is azt mutatja, hogy testvérintézményeinkben is ezt a vitát tovább kell szélesiteni, mélyiteni.

Sgira elvtárs általában helyes felszólalásának abban a részében, amelyben az 1948-as Századokban elkövetett hibájáról beszélt, most is leszűkitette e problémát a parasztkérdésre, - most is azt mérlegelte, hogy akkor nem foglalt el helyes álláspontot, mert abból a szempontból itélte meg a szabadságharcot vezető középnemességet, hogy a parasztkérdésben milyen álláspontot foglalt el és azt várta, hogy át tudják-e ugrani saját árnyékukat. Lássuk világosan, itt arról van szó, hogyan kell az osztályharcnak egyes területeit beágyazni a nemzeti történelembe.

Befejezésül azt emlitette meg, hogy bár általában a vita előrehaladást jelent történeti munkánkban, ugyanakkor meg kell állapitani, hogy hiányosság is van még azon a téren, hogy a vita nem eléggé terjedt ki a legutóbbi és a most folyó munkákra, pedig ez is feladata lett volna. Maga jelezte, hogy ebben a kérdésben a hozzászólásoknak komoly feladatuk lesz, hiszen egy ember nem képes egy ily referátum számára elolvasni az összes megjelent munkákat. Amit Király élvtárs ujabban megjelent munkáknak értékelésével, bár itt is csak részletkérdések értékelésével, helyesen kezdeményezett, az hiányzott itt értekezletünkön. A kérdést ezért sem tekinthetjük lezártnak. Reméli, hogy ez a vita, ami elvileg és általában helyesen vetette fel és fogta meg a problémákat, arra fog vezetni, hogy különböző osztályaink értekezletein, a különböző történészintézmények értekezletein további és még konkrétabb megvitatás formájában tovább fog gyümölcsözni.

A vita zárószavát Pach Zsigmond Pál, az Intézet h. igazgatója mondotta "Az elhangzott vitában több izben szó esett arról, hogy történetirásunkban még komoly harcot kell vivnunk az objektivizmus csökevényei ellen. Valóban, a történészek körében vannak még olyanok, akik nem látják át a történetirói pártosság követelményének jelentőségét és ugy állitják be a kérdést, mintha pártosságról és aktualizálásról csak mai történetirásunkban lenne szó, mintha az ilyen szempontok, - persze éppen ellenkező előjellel - távol álltak volna a régebbi, a felszabadulás előtti magyar történetirástól, pl. a mi Intézetünk "elődjének", a Keleteurópai Tudományos Intézet keretén belül müködő Magyar Történettudományi Intézetnek a munkájától. Hogy ez a beállitás gyökerében helytelen, világosan mutatja egyetlen egy példa is: ha egy pillantást vetünk a volt Magyar Történet-

tudományi Intézet 1942-es évkönyvére. Ezt az Évkönyvet röviden megvizsgálni azért sem lesz érdektelen, mert jövő évre szóló terveink elkészitésével kapcsolatban éppen a közelmultban merült fel az a gondolat, hogy a mi Intézetünk is iktassa be tervébe évkönyv kiadását.

Az első pillantásra, a tartalomjegyzék futólagos áttekintése után az ember talán azt gondolná, hogy ebben az 1942-es évkönyvben valóban nincsen szó politikáról, aktualizálásról, hogy ez az Évkönyv a "politikamentes" tudomány jegyében készült. Az Évkönyv bevezető tanulmánya Deér József cikke A magyar királyság megalakulásáról, ezt követi Gyóni Mátyás tanulmánya A paristrioni államalakulatok etnikai jellegéről, Kniezsa Istváné A szláv apostolok működéséről, Benda Kálmáné A törökkor német ujságirodalmáról, stb. Látszólag egészen "ártatlan" politikától, aktualitástól mentes cikkek. Ha azonban az ember jobban megnézi ezeket, akkor csakhamar kibukkan egy nagyon határozott politikai vonal, egy nagyon határozott "pártosság" és "aktualizálás" abban a történelmi helyzetben, amikor a Keleteurópai Tudományos Intézet - nem tudva szemethunyni a háboruk alakulásának világosan kirajzolódó iránya előtt - a magyar uralkodóosztályok politikájának "második vonalát", az angol-amerikai orientációt kivánta szolgálni. Igy a magyar királyság megalakulásáról szóló cikk azt a következtetést vonja le, hogy a magyar királyság megalakulásakor nem volt hübéri viszonyban a német császárral a pápa a magyar királyt ugyanazzal a felségjelvénnyel avatta királlyá, amely addig a császárok kizárólagos előjoga volt. A cikk politikai értelme egészen világos: ne tessék bennünket olyannak tekinteni, mint akik nem tudjuk elhatárolni magunkat a német birodalomtól, mi nem vagyunk hübéresek, hanem egy közösség "egyenrangu"tagjai. A pápa felsőbbségét persze elismerjük, ezen a vonalon most is meg lehet fogni bennünket - az angol-amerikai imperializmus számára.

A magyar állam megalakulásáról szóló tanulmány "politikai irányvonalát" közvetlenül tovább viszik a következő cikkek. A paristrioni államalakulatok etnikai jellegéről szóló terjedelmes tanulmány azt az egyetlen negativ "tudományos eredményt" szögezi le [illegible] végén, hogy a magyar állam megalakulásával egyidőben vagy közel egyidőben szó sem volt román államalakulásról, államcsirákról, sulyos tévedés volna ilyet feltételezni. Vagyis: ha az angol-amerikai imperializmus Közép- és Keleteurópában néz "szövetséges" után, akkor igazán "történetileg megalapozott" szövetségest csak a magyar uralkodóosztályokban találhat, minden más szövetséges ellen "történelmi érvek" szólnak. Ezekután egyáltalán nem meglepő, ha a következő tanulmány ugyancsak hasonló negativ "eredménnyel" zárul és arra a felettébb érdekes megállapitásra szoritkozik, hogy nincs egyetlen egy érv sem amely a mellett szólna, hogy a szláv apostolok szlováklakta területen is működtek volna. Megint mindenki értheti, aki érteni akarja: a "Kárpát-medencében" a magyar állam, a magyar egyház tekinthet vissza a "legszolidabb" történeti megalapozásra, a magyar nagybirtokosok és főpapok kinálkoznak a legbiztosabb szövetségesül az angol-amerikai imperialisták számára, történetileg ők "hivatottak" ezen a területen vezetőszerepre...

De talán az angol-amerikai imperializmusnak fenntartásai lehetnek Magyarországgal kapcsolatban. Talán a sajtón keresztül nem látják tisztán a helyzetet, talán a német sajtónak elhiszik azt, hogy a magyar uralkodóosztályok teljesen a hitleri Németország oldalán állnak. Erre kiván választ adni a törökkor német ujságirodalmáról szóló cikk, amely végső összefoglalásában leszögezi: a török korszak

német ujságjaiban hiába keressük a magyar események valóságos rajzát, nem a valóságot hozták, csak annak árnyképét, s irásaik a közvéleménynek a valóságról elképzelt, többnyire örökölt, sablonos vonásait tükrözték. Nyilván senkinek sem lehet az a véleménye, hogy ezt a megállapitást a szerző kizárólag a "törökkor" ujságirodalmának jellemzésére szánta.

S hogy senkinek ne legyen semmi kétsége az egész Évkönyv politikai tendenciáját illetően, van olyan cikk is, amelyik átmegy a legközvetlenebb "aktualizálás" területére akkor, amikor a muraközi országhatár történelmi vonatkozásairól értekezik. Ez a cikk több szempontból is figyelemreméltó. Először is latin nyelvü ajánlásában leszögezi, hogy Horthy hadserege a Donnál "a kereszténységért és az ország határaiért" harcol, tehát félreérthetetlenül kifejezésre juttatja, hogy kizárólag az angol-amerikai imperializmusnak való felajánlkozásról van szó, a magyar uralkodóosztályok szovjetellenessége pedig vitán felül áll. Másrészt figyelemreméltó a cikknek az a megállapitása is, hogy a tárgyalt terület lakossága a multban is nagyrészt idegen nemzetiséghez tartozott, de azért a magyar államterület "szerves része" volt. Az angol-amerikai imperializmusnak való felajánlkozás "ellentétele" kerül itt világos kifejezésre: a magyar uralkodóosztályok szivesen vállalják az angol-amerikai imperializmustól való függő-ország szerepét, de ugy, hogy "történelmi jogaiknak" megfelelően maguk is függésben tartsanak, kizsákmányoljanak más népeket, amelyek a multban a magyar államterület "szerves részét" alkották.

Nem folytatjuk tovább a volt Történettudományi Intézet 1942-es Évkönyvének taglalását - amelyben persze voltak olyan cikkek is, amelyek nem álltak / vagy nem álltak tudatosan az angol-amerikai imperializmusra való politikai irányvétel szolgálatában,-két dolgot azonban az eddigiek alapján leszögezhetünk. Az egyik az, hogy ha mi most intézeti Évkönyvet akarunk kiadni, akkor sulyos hiba lenne ennek haladó előzményeit a volt Történettudományi Intézet régebbi évkönyveiben keresni. A másik az, hogy ugyancsak sulyos hiba lenne feltételezni régebbi történetirásunkról, annak bármely intézményéről, hogy a "politikamentes" történetirást képviselte, hogy nem volt pártos a maga módján és nem aktualizált a maga módján.

Ezzel a tudománytalan és mélységesen reakciós "pártossággal" és "aktualizálással" szegezzük szembe a mi tudományos és a haladást szolgáló pártosságunkat és aktualizálásunkat. S ahhoz, hogy ezt végre tudjuk hajtani, a mai vita komoly segitséget nyujtott, számos fontos elvi kérdést tisztázott.

Elsősorban ki kell emelnünk az előadásnak azt a tételét, hogy amikor a történettudományban a pártosság és aktualizálás kérdésével foglalkozunk, Sztálin elvtársnak az alapról és felépitményről szóló tanitásából kell kiindulnunk és következetesen szem előtt kell tartanunk, hogy a történettudomány mint felépitmény aktivan szolgálja, elősegiti alapjának fejlődését, megerősödését, hogy a mi történetirásunknak szolgálnia, erősitenie kell hazánkban a szocializmus épitését.

Ki kell emelnünk azt a tételt is, amelyet Révai elvtárstól idézett Hanák elvtárs felszólalásában: "Csak a küzdő értheti meg a küzdőket". Ezt a tételt azonban még jobban ki kell fejtenünk éppen a történetirói pártossággal és aktualizálással kapcsolatban. Ez a tétel azt jelenti, hogy nekünk, történetkutatóknak igen elevenen kell résztvennünk napjaink harcaiban, küzdelmeiben. Ez az eleven részvétel természetesen magán a történetirói munkásságon keresztül is történik, de nemcsak igy. Ugy is, hogy még nagyobb

fogékonysággal, még nagyobb érdeklődéssel és aktivitással, szenvedélyes pártossággal foglaljunk állást és vegyük ki részünket mai életünk harcaiban, a történetkutatás területén kivül is, a politika általános kérdéseiben is. "Csak a küzdő értheti meg a küzdőket" - ez azt jelenti, hogy ha kirekesztjük magunkat napi küzdelmeinkből, napi harcainkból, vagy ha arra az álláspontra helyezkedünk, hogy mi ezekből a harcokból csupán a történetirás területén vesszük ki részünket, akkor megfosztjuk magunkat attól az erőforrástól is, amelyik lehetővé teszi, hogy a történetirásban jó munkát végezzünk. Ha nem veszünk részt mai harcainkban, akkor nem tudjuk a mult harcait sem helyesen pártosan ábrázolni és értékelni.

Ki kell emelnünk továbbá Kató és Hanák elvtárs hozzászólásából a pártosság és aktualizálás egymáshoz való viszonyának a kérdését, az utóbbinak az előbbitől való függését, illetőleg az előbbit mint történetirói munkánknak alapvető feltételét. Ugy gondolom, Székely elvtárs értékes előadásában az aktualizálás fogalmát túl tágan határozta meg, olyan ismérveket sorol fel az aktualizálással kapcsolatban, amelyek a pártossághoz tartoznak. A fejlődés általános vonalának és törvényszerüségeinek megmutatása, a fejlődés perspektivájának érzékeltetése, az uj és a régi, a fejlődő és a pusztuló szembeállitása, annak érzékeltetése, hogy a történelmi fejlődés a munkásosztály és az összes dolgozók harcának győzelméhez, történetileg szükségszerüen elkövetkező, napjainkban végbemenő felszabadulásához vezet - mindez szükségszerüen következik abból, hogy a történetirásban a munkásosztály álláspontjára helyezkedünk, mindez alapvető követelménye minden történeti munkának: mindez a történetiró pártosságához tartozik. Ebből kiindulva, de ezen túlmenően kell értelmezni az aktualizálás követelményét; a mult kérdéseinek - hamis modernizálás és erőltetett analógiák nélküli, a különbségeket élesen kidomboritó - hozzákapcsolását a mai feladatokhoz, mai harcaink közvetlen szolgálatát. Ilyen értelemben több hozzászólás helyesen egészitette ki az elhangzott referátumot.

Ebben a tekintetben persze még jó néhány kérdés tisztázása előttünk áll. Az egyik ilyen kérdés - amiben a vita során a vélemények megoszlottak - az, hogy amikor tudományos vagy népszerü-tudományos munkát irunk, adjunk-e olyan összefoglalásokat, amelyekben leszürjük és közvetlenül mai feladatainkra vonatkoztatjuk a tanulságokat. Nézetem szerint arra a megoldásra kell törekednünk - amelyet több hozzászóló Andics elvtársnő akadémiai előadásának példájával jellemzett - amikor nem adunk külön, közvetlenül aktualizáló összefoglalásokat, hanem az egész történelmi müben, állandóan elevenen él a pártosság, elevenen él - ha gyakran kimondatlanul is - az aktualizálás. Természetes azonban, hogy főleg népszerü tudományos munkáknál nem bizhatjuk egyszerüen az olvasóra, a hallgatóra az aktuális tanulságok levonását. Ilyen esetekben általában szükség van közvetlen utalásokra, összefoglaló fejtegetésekre; de itt kell a legjobban óvakodni az aktualizálás tulhajtásától, a modernizálástól, itt kell a legnagyobb gondot forditani a különbségek és sajátosságok elemzésére és kihangsúlyozására; ez az a feladat, amelyik különösen próbára teszi a történetirót. Ezt a kérdést, valamint az aktualizálás egyéb sajátos módszereit a különböző történelmi műfajoknál még tovább kell vitatnunk.

Néhány kiegészitést, illetőleg helyreigazitást szeretnék még tenni az elhangzott vitához. A hozzászólások helyesen emelték ki azt a hatalmas segitséget, amelyet Pártunk nyujtott számukra, történet-

irói munkánk feladatainak és módszereinek megvilágitásával. Ezzel kapcsolatban külön is meg kell emlitenünk azt a közvetlen segitséget, amit Pártunk Központi Előadói Irodájának történelmi munkaközössége nyujtott. A mai vita résztvevői előtt - akár tagjai ennek a munkaközösségnek, akár nem - nagyon is világos, hogy mit jelentett Pártunknak a közvetlen segitsége a történetkutatásban; hogy a történelmi munkaközösség vitaülései milyen sok utmutatást nyujtottak éppen a történetirói munka pártosságának és az aktualizálásnak a kérdésében. Szó volt a forráskiadványok pártosságáról is. Ebben a tekintetben helyes rámutatnunk a Magyar Munkásmozgalmi Intézet forráskiadványaira, arra, hogy ezek a forráskiadványok igen komoly lépést jelentettek a pártosság megvalósitásának utján, a történetirói munka területén. Elekes elvtárs beszélt arról a problémáról, amikor a kutató az általános törvényszerüségek és a kutatás során feltárt tényanyag között valamiféle ellentmondást lát előállni, s ezzel kapcsolatban két lehetőséget emlitett: vagy a törvényeket kell továbbfejleszteni, vagypedig a tényanyagot kell bővíteni mindaddig, amig a kutató meg nem találja a kérdés magyarázatát. Rámutatott ugyan, hogy a mi gyakorlatunkban az utóbbi esetről van szó, mégis szükségesnek tartom röviden utalni arra, hogy a mi történetkutatói munkánkban természetesen nem az általános törvényszerüségek "továbbfejlesztésére" van szükség, hanem arra, hogy kidolgozzuk a marxizmus-leninizmus klasszikusai által felfedett általános törvényszerüségeknek speciális megjelenési formáit a mi történetünkben.- Tilkovszky elvtárs beszélt arról, hogy amikor a burzsoázia nacionalizmusáról szólunk, a felfelé haladó kapitalizmus korában, utalnunk kell az imperializmus korának nacionalizmusára és rá kell mutatnunk a kettő közötti különbségre. Ez igaz, de nem elegendő. Ugyanakkor rá kell mutatnunk egy másik különbségre is: a feltörekvő burzsoázia nacionalizmusának és a szocialista hazafiságnak a különbségére. Nem elegendő azt mondani, hogy a burzsoázia akkor haladó volt, ma reakciós, hanem ki kell fejteni, hogy amikor még haladó volt, akkor is milyen korlátai voltak és nacionalizmusának milyen osztálytartalma. A Spira és Székely elvtársak által emlitettekhez kapcsolódva ismételten alá kell huznom, hogy a kritika és önkritika alkalmazása még a most elhangzott vitaülésen sem volt kielégitő: szükség van arra, hogy Intézetünk tagjai szélesebben és mélyebben vessék fel az elvi hibákat sajátmaguk és kartársaik munkájában; szükség van arra, hogy intézetenkivüli kartársaink is bátran éljenek a kritika és önkritika fegyverével.

Végezetül megállapitható, hogy a mai vita a tudományszervezés szempontjából is komoly feladatokat adott Intézetünknek, pontosabban: hozzájárult az előttünk álló feladatok politikai jelentőségének fokozottabb tudatosításához. Nagy Balázs elvtárs felszólalása az egyetemi történeti oktatás problémáiról ujabb bizonyságul szolgál arra nézve, hogy döntő feladatunk az egyetemi tankönyvsorozat kéziratának mielőbbi és minél magasabb elvi szakmai szinvonalon történő elkészitése. Nyilvánvaló, hogy tervmunkálataink tematikáját a következő évekre ugy kell kidolgoznunk,hogy abban az eddiginél következetesebben tartsuk szem előtt - már a témaválasztásban is - a pártosság követelményeit. Nyilvánvaló, hogy jóval több munkatárs bekapcsolása szükséges a legujabbkor történetének kutatásába, különösen a felszabadulás és a magyar népi demokrácia történetét tárgyaló VI. egyetemi tankönyv munkálataiba; hiszen itt különösen közvetlenül tudunk kapcsolódni mai harcainkhoz, mai feladataink megoldásához.- Megmutatta a mai vita

azt is, hogy a rendszeres elméleti képzést mihamarabb meg kell inditani ujból mind a Történettudományi Intézet munkatársaira, mind az egész történészfrontra kiterjedően. Elekes és Székely elvtárs rámutatott arra, hogy milyen jelentősége van a pártos történetirás szempontjából a közös kérdések kivitatásának a testvéri népi demokráciák történészeivel. A Szovjetunió élenjáró történettudományával és a népi demokráciák történettudományával való kapcsolatunk elmélyitése, szorosabbra fonása tekintetében fordulópontot kell hogy jelentsen a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Történelmi Társulat égisze alatt megrendezésre kerülő Történészkongresszus.

Látnivaló tehát, hogy az előttünk álló nagy feladatok: az egyetemi tankönyvsorozat első öt kötetével kapcsolatos munka folytatása és sikeres befejezése, a felszabadulás és a magyar népi demokrácia története beható kutatásának megindítása, illetőleg meggyorsitása, a történészkongresszus megrendezése - mind a legszorosabb kapcsolatban állnak azzal, hogy a pártos - tehát igazán tudományos - történetirás további nagy lendületet vegyen hazánkban, szolgálva szocialista épitésünket és békeharcunkat. Ehhez Pártunk, kormányunk minden lehetőséget megad; a lehetőségek megragadása, felhasználása a mi feladatunk.

- . -

INTÉZETÜNKBE ÚJONNAN BEÉRKEZETT SZOVJET TÖRTÉNETTUDOMÁNYI MUNKÁK.

AKAGYEMIKU BORISZU DMITRIEVICSU GREKOVU KO DNYU SZEMIGYESZJATYILETYIJA. Moszkva. 1952, 374 l./B.A. Grekov akadémikusnak hetvenedik születésnapjára.- Grekov akadémikus tiszteletére volt tanitványai és munkatársai által irott kisebb tanulmányok gyüjteménye, amelyek a 19. századig tárgyalják az orosz történelem egyes részletproblémáit. Az első tanulmányban V.I. Sunkov megrajzolja Grekovnak, az alkotó, haladó tudósnak az arcképét. Közli a kötet Grekov munkáinak a teljes bibliográfiáját is, időrendben./

ANANOV I.N.: Szisztyema organov goszudarsztvennovo upravlenyija v Szovjetszkoj szocialisztyicseszkoj fegyeracii. Moszkva, 1951. 2. l./Az államigazgatás szerveinek rendszere a Szovjet Szocialista Szövetségben. A könyv a Szovjet Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének kiadványa, először elvi szempontból tárgyalja a szovjet szövetségi rendszert, mint a nemzetiségi kérdés megoldásának legjobb formáját, utána pedig a történeti fejlődés felvázolása után a szövetségi köztársaságok és autonóm területek mai jogviszonyait ismerteti./

BAZILEVICS K.V.: Vnyesnyaja polityika russzkovo centralizovannovo goszudarsztva. Vtoraja polovina XV veka. /Moszkva/ 1952, 541, 2. l. 4 tk. /A központositott orosz állam külpolitikája. A 15. század második fele. A kiváló szovjet középkorkutató posthumus munkája, hatalmas anyag alapján ismerteti a korszak orosz külpolitikáját, amelynek fontos magyar vonatkozásai is vannak./

BRJUSZOV A.J.: Ocserki po isztorii plemjon jevropejszkoj csasztyi SzSzSzR v nyeolityi cseszkuju epohu. Moszkva 1952, 259, 3 l. /A Szovjetunió európai területén az újabb kőkorszakban élt törzsek története. A legujabb régészeti leletanyag felhasználásával először egyenként ismerteti az egyes tájak törzseinek a történetét, azután összefoglalja az eredményeket. A gazdag reprodukciós anyag jól egészíti ki a könyvet./

FABRICIUSZ I.V.: Archeologicseszkaja karta Pricsernomorja Ukrainszkoj SzSzR. I. Kiev 1951, 128, 2 l. 24 tb. /Az Ukrán SzSzK Fekete tengerparti vidékének régészeti térképe. I. rész. A folyóvölgyeket követve helységenként közli a leletanyag leirását, utal a táblákon található képekre. Terjedelmes bibliográfiát is közöl./

GERJET M.N.: Isztorija carszkoj tyurmi. I-III. Moszkva 1951-1952, 327; 547; 400 l. /A cári börtön története. 1941-1946-ban kiadott munkájának, amely 1947-ben Sztálin-dijat kapott, bővitett kiadása. Az első kötet 1762-1825, a második 1825-1870, a harmadik 1870-1900-ig ismerteti a cári börtönrendszert, a büntető törvényhozást, az egyes börtönök történetét. Külön fejezetek foglalkoznak a dekabristák, a Petrasevszkij-kör tagjainak és a forradalmi demokratáknak a börtönéveivel./

MALOV Sz.J.: Jenyiszejszkaja piszmennoszty Tyurkov. Moszkva -Leningrád 1952, 114, 2.l. /A jeniszeji türk rovásirásos emlékek uj kiadása, az eredeti szöveg átirta és leforditva, utal az eddigi kiadásokra is. A legtöbb felirathoz magyarázó jegyzeteket is fűz./

MALOV S.E.: Pamjatnyiki drevnyetyurkszkoj piszmennosztyi. Moszkva - Leningrád 1951, 451 l. /A régi török irásbeliség emlékei. Egyetemi és főiskolai segédkönyv a török nyelvek hallgatói számára. Számos emléket közöl eredeti irással, átirással és forditással, mindegyikhez bő magyarázatokat is fűz, ezenkivül általános bevezetésében osztályozza a régi és a mai török nyelveket. Az általános részhez és az egyes nyelvemlékekhez bő bibliográfiát ad, a könyv végén pedig részletes szótárt a közölt emlékekhez./

OGARJOV N.P.: Izbrannie szocialno-polityicseszkie i filoszofszkie proizvegyenyija. I. /Moszkva/ 1952, 862, 1.1. /Válogatott társadalompolitikai és filozófiai müvei. A múlt század közepén élt orosz forradalmár müveinek válogatott kiadása, két kötetre tervezve, az egyes munkákhoz bőséges jegyzetekkel./

RASID-DIN: Szbornyik letopiszej. I. köt. 1-2. rész. Moszkva-Leningrád 1952, 221; 315 l. /Évkönyvek gyüjteménye. A 14. században élt nagy perzsa történetiró munkájának teljes kiadását készíti elő a Szovjet Tudományos Akadémia Orientalisztikai Intézete. Az első három kötet közli az orosz forditást, a negyedik a jegyzeteket, az eredeti perzsa szöveg pedig később jelenik meg külön. A már megjelent első kötet rövid bevezetőben ismerteti Rasid-ad-Din korát és munkásságát, valamint a munkájára vonatkozó általános forráskritikai megjegyzéseket. Az egyes köteteteket személy- és helynévmutató egészíti ki./

RONYIN SZ.L.: K isztorii razrabotki, utverzsgyenyija i razvityija szatlinszkoj konsztyitucii. Moszkva 1951, 141, 2.l. /A sztálini alkotmány kidolgozásának, megszavazásának és fejlődésének történetéhez.- Ismerteti az alkotmány létrejöttének előfeltételeit, az alkotmány kidolgozásának, össznépi megvitatásának történetét, rámutat az alkotmány alapelveire és ismerteti megvalósitását és továbbfejlesztését 1936-1950 között./

SZLAVJANSZKAJA FILOLOGIJA. /Moszkva/ 1951, 133, 2.l. /Szláv filológia. A Moszkvai Lomonoszov-egyetem tudományos munkatársainak tanulmányaiból készült gyüjtemény, elsősorban nyelvészeti és irodalomtörténeti érdekességü munkák, történelmi szempontból is érdekes A.I. Pavlovics tanulmánya: A 18. század fordulójának cseh nemzeti felszabaditó mozgalma Alois Jirásek ábrázolásában./

A.V. SZUVOROV. II. Moszkva 1951, XXIII, 1, 687, 1 l./Szuvorov életére vonatkozó források kiadása, a II. kötet az 1776-1791 időszakot öleli fel. Az egyes iratoknál feltüntetik a lelőhelyet és az eddigi esetleges kiadásokat. A munkát a katonai szakkifejezések szótára, tárgy-, név- és helymutató egészíti ki./

VOPROSZI JAZIKOZNANYIJA V SZVETYE TRUDOV I.V. SZTALINA. /Moszkva/ 1952, 409, 2.l. /A nyelvtudomány kérdései I.V. Sztálin müveinek fényénél. A nyelvtudomány alapvető problémáit tárgyaló tanulmányok gyüjteménye, egyetemi tankönyv./

S Z O V J E T F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

BOLSEVIK

1952. 12. szám.

Fáradhatatlanul javitsuk meg a káderek kiválasztásának és beosztásának ügyét.

Kammari M.: Az alkotó marxizmus klasszikus műve.

Zverev A.: Az pénzügyi fegyelem és a rubel-ellenőrzés a Szovjetunió népgazdaságában.

Rjurikov B.: A klasszikusok hagyatéka és a szovjet irodalom.

Nemzetközi szemle:

A bonni különbéke - a népek biztonságának veszélyeztetője.

Lukjanov V.: Pártpolitikai munka a textilgyárakban.

Könyvismertetések:

N.P. Ogarjov válogatott szociál-politikai és filozófiai művei. I.köt. M. 1952. 863.l. /Ism. I. Scsipanov - Komoly szerkesztési fogyatékosságai mellett hasznos dokumentumkiadvány./

Economic Mobilization and Stabilization. Edited by L.V. Chandler and D.H. Wallace, New York. 1951. 610.l./Ism. Oszipov A.- Az amerikai monopolisták politikájának apologiája./

13. szám.

A pártonbelüli demokrácia - a pártélet megingathatatlan alapja.

Sikeresen bonyolitsuk le a termény begyüjtését és beadását.

Pomelov I.: A Szovjetunió munkásosztálya, a kommunizmusért folytatott harc vezető ereje.

Tereskin V.: A béke-világtanács határozatai.

Kalinyin I. - Kovizsenko V.: A japán nép harca hazája megujulásáért és függetlenségéért.

Sajahmetov Zs.: A területi pártbizottságok vezetésének néhány kérdése.

Kritika:

Makszimov L.: A Cproszi Isztorii folyóiratról.

Nyikolajev V.: Dreiser vádolja az amerikai imperializmust. /Dreiser Th."Amerikai tragédia" cimü regényéről./

14. szám.

A teljesités ellenőrzése, a bolsevik vezetés módszere.

Kosztyin A.: A szocialista forradalom előkészitésének kongresszusa. /A Bolsevik Párt VI. kongresszusának 35. évfordulójára./

Davidov M.: A szovjet nép nagy győzelme. /A Volga-Don csatorna megnyitásáról szóló határozat./

Tokuda K.: A japán kommunista párt 30. évfordulójára.

Grigorjan V.: A jobboldali szocialisták az imperializmus fegyverhordozói.

Kazmin N.: A politikai munka a tömegek között.

Kritika:

Komolov V.: Az élenjáró munkamódszerek mélyreható tudományos általánositásáért./Irodalmi szemle./

Morev V.: Az amerikai atomlovagok. /James S. Allen "Atomic imperialism. New York 1952. 288.l. cimü könyvéről./

15. szám.

A szovjet irodalom további fellendüléséért.

A szocialista tulajdon a Szovjetunió gazdagságának és hatalmának alapja.

Antonov N.: A gondolkodás és a nyelv elszakithatatlan kapcsolatáról.

Bescsev G.: A Szovjetunió vasuti közlekedése fejlődésének fő kérdései.

Bargyin Sz.: A fasiszta Tito-klikk az amerikai imperializmus szolgálatában.

Borkov G.: A bolsevik kritika és önkritika jegyében. /A körzeti pártkonferenciák eredményeihez./

Rjakin M.- Rogyionov N.: A helyi kiadók irányitása.

Kritika:

Zlobin Sz.: Sztyepan Rjazin 1951. 796. l. /Ism. Sz. Petrov - a Szovjetunió hősi múltját, a lángoló hazaszeretetet bemutató szép regény./

Trahtyenberg I.: A monopolkapitalizmus lakájtudósainak tudomanyellenes kiagyalásai. /Sumner H. Slichter "The American Economy" New York 1949. 214. l. c. könyvéről./

16. szám.

A SzK/b/P XIX. kongresszusára.

A XIX. Pártkongresszus irányelvei a Szovjetunió 1951-1955 évekre terjedő ötéves tervére vonatkozólag.

A Párt szervezeti Szabályzatának megváltozott szövege.

Az összes területi, peremvidéki bizottságoknak és a szövetségi köztársaságok kommunista pártjai Központi Bizottságainak tudomására.

Változtatások az SzK/b/P Szervezeti Szabályzatában. N.Sz. Hruscsov elvtársnak a SzK/b/P XIX kongresszusán tartott beszámolójának tézisei.

Lenin-Sztálin nagy pártjának XIX. kongresszusa.

Jegorov A., V.I. Lenin "Állam és forradalom" c. műve megjelenésének 35. évfordulójára.

Kritika:

A Voproszi Jazikoznanija folyóirat 1. 2. 3. számáról. /Kiküszöbölendő fogyatékosságok vannak benne./

Arconda F.M.: Spanyolország, a jenkik gyarmata. Mexico. 1951. 121 l. /Ism. G. Kolomiec - A spanyol kommunista bő anyagon mutatja be, hogy hogyan adták el a spanyol fasiszták Spanyolországot az amerikai imperializmusnak./

17. szám.

Az új ötéves terv a szocializmus nagy életerejének bizonysága.

Lenin- Sztálin pártjának győzedelmes eszmei fegyvere. /A SzK/b/P története megjelenésének 14. évfordulójára./

Szorokin G.: A szocialista termelés a szovjet nép jólétének forrása.

Grigorjev A.: A munka gépesitése az iparban és a munkásosztály kulturális és műszaki szinvonalának felemelkedése.

Abalin Sz.: A Kommunista Párt Szervezeti Szabályzatáról.

Brezsnyev L.: A kritika és önkritika a káderek nevelésének kipróbált módszere.

Mityin M.: Mao Ce-tung válogatott műveinek első kötete.

Kruzskov V.: A.N. Ragyiscsev a nagy hazafi és forradalmár.

18. szám.

Sztálin: A szocializmus gazdasági kérdései a Szovjetunióban. /Megjegyzések az 1951 novemberében gazdasági kérdésekről folyó vitával kapcsolatban./

Válasz Alekszandr Iljics Notkin elvtársnak,

L.D. Jarosenko elvtárs hibáiról.

Lenin- Sztálin pártja a kommunizmus épitésének szervezője és serkentője a Szovjetunióban.

A Kinai Népköztársaság három éve.

A német nép harca az egységes, demokratikus, békeszerető Németország megteremtéséért.

PRAVDA

1952. julius

16. Tkacsenko A.: Az intervenciósokat leleplező dokumentumok. /Az "ENSz hadsereg" fogságbaesett tagjainak naplói./

Friedrich W.: Az egész világ békéjének érdekében, Németország érdekében. /A Béke-Világtanács rendkivüli berlini ülésszaka./

17. Kosztyakov A.: A kommunizmus nagy épitkezései és az öntözéses földmüvelés problémái.

Zaszlavszkij D.: Az imperialista háborus uszitók fullajtárjai. /Egy Amerikában nemrég megjelent cikkgyüjteményről: Personality and Political Crisis. New perspectives from social science and psychiatry for the study of war and politics. Illinois. 1951./

18. Majevszkij V.: Egy békeharcos igaz szava /Hewlett Johnson londoni beszéde./

19. /A Román Népköztársaság új Alkotmányának tervezete.

Grigorjan V.: A jobboldali szocialisták leleplezik magukat. /A jobboldali szocialisták egyre inkább a burzsoázia oldalára állnak./

20. B. Bierut beszámolója a Lengyel Népköztársaság alkotmánytervezetéről.
A Demokrata Párt kongresszusának előestéjén az USA-ban.

21. Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

Litosenko J.: A Republikánus Párt kongresszusának kulisszái mögött. /Chicago-New York./

22. Cirankiewicz J.: Az ujjászületés /a felszabadulás/ 8. évfordulójára.

Kozsin A.: A japán gazdaság egyre fokozódó nehézségei.

23. Viktorov J.: Gjanus manöverek. /USA csapatok Dánia területén./

24. A Német Demokratikus Köztársaság Népi Kamarájának rendkivüli ülésszaka.

25. Ikonnyikov I.: A piacokért folyó harc kiéleződése az imperialista táborban.

26. Az amerikai agresszorok a hadifoglyokat kémkedésre kényszeritik.

27. Duclos J.: Birósági üldözés a meggyőződésért. /Átvéve a France Nouvelle-ből./

28. A Szovjet Légiflotta Napjának ünnepségei.

29. Harlamov M. és Orehov F.: Nemzetközi szemle.

30. A japán munkások a különbéke és az ország militarizálása ellen. /A III. Szakszervezeti kongresszus./

Augusztus

1. Szizova M.: Mihajlo Lomonoszov, Molodaja Gvardija kiadó. 2. kiadás 1952. /Ism. G. Szuftyin, A könyv elferditi Lomonoszov életét./

Csu Te: A Kinai Népi-Felszabaditó Hadsereg húsz éve.

2. Tokuda K.: A Japán Kommunista Párt 30. évfordulójára.

3. Tokuda K.: A Japán Kommunista Párt 30. évfordulójára.

4. Martiseva G.: Kirablás segély örve alatt. /Az USA politikája./

5. Tkacsenko A.: A délkoreai "választási" komédia.

Korionov V.: Nemzetközi szemle.

6. Mihajlov V.: Válságjelenségek Ausztria gazdaságában.

7. Majevszkij V.: A munkásosztály létjogainak védelmében. /Az angol munkásosztály harca az angol háborus költségvetés ellen./

9. Kozsin A.: A megszállók civilben. /Az amerikaiak befurakodása Japán gazdasági életébe./

10. A csehszlovák nép harca az amerikai imperializmus ármánykodásai ellen. /A csehszlovák államvédelmi miniszter nyilatkozata./

11. Kraminov D.: Nemzetközi szemle.

12. Szmirnov Sz.: Az amerikai megszállók Izlandban.

Tkacsenko A.: A koreai nép egyre erősebb ellenállást fejt ki az agresszorok ellen.

13. Rasszagyin G.: A francia munkások mindennapi élete.

14. Az ENSz leszerelési Bizottságában. /aug. 13./

Borovszkij V.: Háboruellenes akciók Belgiumban.

Kraminov D.: Az amerikai monopoliumok az agressziv politika sugalmazói. /J. S. Allen: Atomic imperialism. New York. 1952. c. könyvéről./

15. Rákosi Mátyás, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke.

Kim Ir Szen: A szabadságért, békéért és a koreai nép megmentéséért.

16. Litosko J.: A békéért, az amerikai nép érdekeiért. /Az amerikai Haladó Párt kongresszusán./

17. Vlanász D.: A belgrádi és athéni fasiszták szövetkezése a Balkán békéjét fenyegeti.

18. Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

Pavlovszkij J.N.: Avicenna, a nagy enciklopedista tudós.

19. Vacsilek K.: A csehszlovák nép leleplezi az imperialisták ármánykodásait.

Mihajlov V.: Az amerikai propaganda Ausztriában.

20. Szemjonov A.: Kivándorlás bármely áron. /Az olasz munkások kénytelenek kivándorolni./

Rasszagyin G.: Kényszerü beismerések. /A francia sajtó az Atlanti Blokkban levő ellentétek kiéleződéséről./

21. Borovszkij V.: Az amerikai-angol vetélkedés a Földközi-tenger körzetében.

22. Gheorghiu-Dej Gh.: A népi demokratikus állam az uj élet épitésének fegyvere.

Malik elvtárs beszéde az ENSz Leszerelési Bizottságának augusztus 20-i ülésén.

23. Románia felszabadulásának 8. évfordulóján Bukarestben tartott ünnepség.

24. Litosko J.: Az amerikai farmerek nyomora és tönkremenése.

25. Orehov F.: Nemzetközi szemle.

26. Jugyin P.: Mao Ce-tung válogatott müveinek első kötete.

Külföldi visszhang a küszöbönálló XIX. Pártkongresszus elé.

28. Majevszkij V.: A brit trade-unionok kongresszusának előestéjén.

29. A Német Demokratikus Köztársaság Minisztertanácsának nyilatko-

zata a Szovjet Kormány augusztus 23-i jegyzékével kapcsolatban.

30. A Német Szocialista Egységpárt Politikai Irodájának nyilatkozata az USA, Anglia és Franciaország kormányaihoz a Szovjet Kormány jegyzékével kapcsolatban.

31. V.P. Szpiridovnak, a Szovjetunió főbiztosának nyilatkozata a Szövetséges Tanács 1952. augusztus 29-i ülésén.

Szeptember

1. Korionov V.: Nemzetközi szemle.

Malik elvtárs augusztus 29-i beszéde az ENSz Leszerelési Bizottságában a három nyugati nagyhatalom "pótjavaslatára" vonatkozóan.

2. Rasszagyin G.: Franciaország és a "Schuman terv."

Dayson Carter: A jövő a miénk. M. 1952. /A haladó kanadai író könyvét ismerteti A. Jelisztratova/

3. Szobinov M.: Amerikai terv az osztrák nép leigázására.

4. Malik elvtárs szeptember 2-i felszólalása az ENSz Biztonsági Tanácsában.

5. Majevszkij V.: Lancashireban. /A nagy iparvidék munkásainak helyzete./

6. Duclos J.: Egyesítsük a népi tömegeket a béke védelmére. /Beszéd a Francia Kommunista Párt plénumán./

Az egységes, békeszerető, demokratikus és független Németországért!

7. Rasszagyin G.: A francia parasztok nyomorúságos helyzete.

A Lengyel Népfront választási programmja.

8. Mihajlov V.: Az amerikai megszállók önkénye Ausztriában.

Majevszkij G.: A trade-unionok Margate-i kongresszusán.

9. Bulgária felszabadulásának 8. évfordulója.

Lebegyev V.: Az alkotó marxizmus kimagasló alkotása. /"I.V. Sztálin beszélgetése az első amerikai munkásdelegációval" - 25. évfordulójára./

10. Kraminov D.: Nemzetközi szemle.

Leonyidov L.: Hogyan válik Nyugat-Németország az agresszió hídfőjévé.

12. Pasko J.: A fasiszta Tito-klikk az albán nép esküdt ellensége.

13. Tkacsenko A.: A koreai nép készül a békekongresszusra.

Damjanov R.: A fasiszta Tito-klikk összeesküvése a török reakciósokkal.

14. Fedunov P.: A becsületes író hangja. /Theodore Dreiser "Amerikai tragédia" c. könyvéről./

Hozzászólások a XIX. Pártkongresszus megvitatásra kerülő kérdéseihez.

15. Armandi L.: "Az Olasz Kommunista Párt 30 éve" c. cikkgyüjteményről.

Melnyikov P.: A Román Kárpátokban. /Vízierőművek építése Dobrud-

zsa vízzel való ellátására./

16. Anglia gazdasági nehézségei.

A Tudósok Nemzetközi Bizottságának sajtókonferenciája az amerikai a koreai és kínai bakteriumháborujával kapcsolatban.

Szovjet-kínai Kommüniké a Csang-csun vasutvonal átadásáról.

17. Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

18. Rasszagyin G.: Az "Egyesült Európa" kulisszái mögött.

Togliatti P.: A béke, demokrácia és a szocializmus védelmében.

19. Gyemcsenko P.: Mister Monnet karrierje. /Az Európai Szén- és Acélkartell elnöki posztjáig./

20. A Német Demokratikus Köztársaság küldöttségének látogatása Bonnban.

Hozzászólások a XIX. Pártkongresszuson megvitatásra kerülő kérdésekhez.

21. Sajtókonferencia a Német Demokratikus Köztársaság Népi Kamarájának küldöttségénél.

22. Majevszkij V.:Anglia és a nyugatnémet monopoliumok konkurrenciája.

Naumov P.: A német nép Németország egységét követeli.

23. Csecsetkina O.: Nemzetközi szemle.

Litosko J.: New York nyomortanyáin.

24. Gh.Gheorghiu-Dej beszámolója a Román Népköztársaság uj alkotmánytervezetéről.

Blagoj D.: A forradalmi Oroszország kimagasló alakja. /A.N. Ragyiscsev halálának 150. évfordulójára./

25. Kozsin A.: A japán parlamenti választások előtt.

Gyeljuszin L.: Peking várja a béke követeit.

26. Rágalmazó diplomata álarc alatt. /J. Kennan, az USA moszkvai nagykövete./

A baktériumháboru tényeit kutató Nemzetközi Tudósbizottság jelentése.

27. Rágalmazó diplomata álarc alatt.

28. Rágalmazó diplomata álarc alatt.

Krusinszkij Sz.: Az uj ember születése. /Magyarországi levél./

29. Nyikolajev V.: A kapitalizmus rettenthetetlen leleplezője. /Zola Emil halálának 50. évfordulójára./

Október

1. Ilicsev L.: A Párt és a nép /A sztálini Párttörténet megjelenésének 14. évfordulójára./

2. Jefimov P.: Nemzetközi szemle.

Hozzászólások a XIX. Pártkongresszuson megvitatásra kerülő kérdésekhez.

3. I.V. Sztálin: A szocializmus gazdasági kérdései a Szovjetunióban.

4. I.V. Sztálin: A szocializmus gazdasági kérdései a Szovjetunióban.

5. Hozzászólások a XIX. Pártkongresszuson megvitatásra kerülő kérdésekhez.

6-15. A XIX. Pártkongresszus.

VOPROSZI ISZTORII

1952. 6. szám.

Csigrinov G.A.: A szocialista verseny és a Sztahanov-mozgalom Moszkva és a Moszkvai-terület iparában az 1939-1941. években.

Rubanov A.V.: A lengyel nép harca az amerikai-angol imperialisták ármányai ellen 1946-1947-ben.

Nyitoburg E.D.: Az amerikai imperializmus elfojtja a kubai demokratikus mozgalmat. /1933-1934./

Sunkov V.I.: A szibériai faluk feudális rendje a 17. században.

Grigorjev V.G.: Az amerikai történelemhamisitók meghamisitják az USA külpolitikájának történetét.

Vasziljev B.N.: Az ipari proletariátus kialakulása Ivanovo-területen.

Kritika és könyvismertetés:

Markova O.P.: Az 1812. évi kahetiai felkelés. M. 1951. 332.l. /Ism. Fagyejev A.V. Hasznos munka Gruzia történetére és Oroszország 19. századi külpolitikájának történetére vonatkozólag./

Klokman J.P.: Rumjancev tábornagy az 1768-1774. évi orosz-török háboru idején. M. 1951. 204.l. /Ism. P.K. Fortunatov - Kisebbfogyatékosságai mellett értékes hozzájárulás az orosz hadművészet történetéhez./

Jefimov G.: Kina újkori és legujabbkori története. M.1951. 575.l. /Ism. A.I. Sztadnyicsenko, M.A. Kiszeljova, L.A. Szikirjanszkaja - A könyv komoly fogyatékosságait a 2. kiadásban ki kellett volna küszöbölni./

Krónika:

Az 1945-1950 között benyujtott disszertációk tematikája. /A Szovjetunió népeinek története a 20. században. A SzK/b/P története./

B.D. Grekov akadémikus 70. születésnapjának ünneplése.

A Szovjet Tudományos Akadémia elnökségének ülése /megvitatásra kerültek B.E. Stejn "A burzsoá történelemhamisitók 1919-1939" c. könyvének hibái./

Jermolajev P.F.: A Csuvas SzSzK Állami Levéltárának Forradalomelőtti állománya.

Sarapov J.P.: A Vologda-területi Állami Levéltár.

J.A. Manandjan /örmény történész/ emlékezete.

7. szám.

A történelmi materializmus a történettudomány elméleti alapja. /I.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müve megjelenésének 2. évfordulójára./

Szmirnov I. Sz.: V.I. Lenin államférfiui tevékenysége a kulturális épitès terén az 1917-1920 években.

Miller I.Sz.: A lengyel burzsoá nemzet kialakulásának kérdéséhez.

Sztyepanov N.N.: A Távoli Észak népei Oroszországhoz való csatlakozásának történelmi jelentősége.

Ionyenko I.M.: Milyen történeti körülmények között vált a kurszk-oreli nyelvjárás az orosz nemzeti nyelv alapjává.

Jeremjan Sz.T.: Az örmények etnogenezisének kérdéséhez.

Levandovszkij A.P.: A Karoling Birodalom etnikai összetétele.

Könyvismertetések:

Moldávia története. I.köt. /A legrégibb időktől a Nagy Októberi Szocialista Forradalomig. /Szerk. A. D. Udalcov, L.V. Cserepnyin /Kisinyov. 1951. /Ism. N.V. Jacunszkij, V.K. Usztyugov, D.I. Misko, N.M. Tkacsenko - Kisebb fogyatékosságai mellett jó marxista munka./

Krónika:

Az 1945-1950 között megvédett disszertációk tematikája.

V.I.: Beszámoló a lengyel történészek otwockai konferenciájáról. /1951. dec. 28.- 1952. jan. 8./

V.K: Kina legujabbkori történetének periodizációja./Vita a Szovjet Tudományos Akadémia Orientalisztikai Intézetében - 1952. ápr. 2./

N. Gyerzsavin: A bolgár nép keletkezésének kérdéséhez /Levél a szerkesztőséghez./

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, SZERIJA ISZTORII I FILOSZOFII

1952. 3. szám.

Poszpelov P.N.: A lenini-sztálini Pravda és szerepe a bolsevizmus győzelméért vivott harcban 1917-ben.

Druzsinyin N.M.: B.D. Grekov akadémikus alkotó pályafutása.

Jacunszkij V.K.: A földmüvelés történetének soronlévő kérdései a Szovjetunióban.

Kuznyecov I.V.: Az anyag fogalmának kérdésében mutatkozó zürzavar.

Koszminszkij J.A.: A lengyel történészek konferenciáján. /1951 december 28-tól 1952 január 12-ig./

Turok V.M.: Az osztrák munkásmozgalom fellendülése a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása alatt.

Kogan-Bernstein F.A.: Leonardo da Vinci világnézetének kérdéséhez.

Könyvismertetések:

Platonov G.V., K.A. Tyimirjazev világnézete, M. 1951. 288.l. /Ism. B. Kuznyecov - Nagy anyagot feldolgozó kiváló munka./

Cserepnyin L.V.: I. . A XIV-XV. századi orosz feudális levéltárak. M.-L. I. köt. 1948-II.köt. 1951. /Ism. D. Sz. Lihacsev - Jelentős munka a szovjet forráskiadványok között./

Nagy Péter cár levelei és iratai. IX. köt. I. füz. 1950. 526.l. /Ism. Sz. A. Fejgina - fogyatékosságai mellett is rendkivül értékes, alapos forráskiadvány./

Krónika:

A szovjet archeológia sikerei. /A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és filozófiai osztályának 1952 március 12-től 18-ig tartott ülése./

Grekov B.D. akadémikus születésének 70. évfordulója. /A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és Filozófiai osztályán tartott ünneplés./

Leonardo da Vinci születésének 500. évfordulóján. /A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és Filozófiai, valamint müszaki-tudományi osztályának közös ülése./

Bejelentés:

A folyóirat ezzel a számmal megszünt.

VESZTNYIK DREVNYEJ ISZTORII.

1952. 4. szám.

Az anyagi javak termelőinek története az ókorban.

Sztruve V.V.: Hadifogoly nők tábora Sumerban az i.e. III. évezred végén.

Kazamanova L.N.: Rabszolgatartás Krétában az i.e. VI-IV.században.

Amuszin I.D.: A rabszolgák megnevezései a hellenisztikus Egyiptomban a Septuaginta adatai szerint.

Könyvismertetések:

Kovaljov Sz.I.: Róma története. L. 1948. 807.l. /Ism. J.M. Stajerman, Kisebb fogyatékosságai mellett komoly és hasznos tansegédlet./

Szurov J.G.: Megjegyzések V.Sz. Szergejev "Az ókori Görögország története " c. könyvének historiográfiai fejezetére. /A historiográfiára több figyelmet kell szentelni./

Golubcova J.Sz.: A Fekete-tenger északi partvidéke és Róma időszámitásunk fordulóján. M. 1951. 135.l. /Ism. Kallisztov D.P. - Gyenge volt a szerkesztői munka, ugyhogy több hiba maradt benne./

Zlatkovszkaja T.D.: Moesia az i.u. I és II. században. 1951. 136.l. /Ism. I.T. Kruglikova - A legujabb források felhasználásával készült, új értékeléseket ad./

A Fekete-tenger melléke az ókorban. Sorozat 1. 2.sz. /A.Sz. Kocievszkij a felhasznált numizmatikai anyag szempontjá-

ból vizsgálja és megállapitja, hogy általában igen sok a hiba ezen a téren./

Kolker B.: Ásatások a Román Népköztársaságban. /A román archeológiai folyóiratok alapján./

Itsz R.: A legujabb ásatások a Kinai Népköztársaságban.

Krónika:

Sz. Kovaljov és A. Nyemirovszkij: Hozzászólások az "Egyetemes történet" I és II. kötetének tervezetéhez.

Konferencia az IIMK-ban /Insztitut Isztorii Matyerialnoj Kulturi AN SzSzSzR/ a szkita-szarmata archeológia kérdéseiben.

Kinzsalov R. és Sztaviszkij B.: Az Állami Ermitazs Keleti Osztályán az ókori történetről folyó munka. /1946-1951/.

Muleskov Sz.: Az ókori történet tanulmányozása a szófiai egyetemen.

Gyakonov I.M.: Babilon, Assziria és a hetita birodalom törvényei. /Forditás kommentárral./

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, OTGYELENYIJE LITYERATURI I JAZIKA. /A Szovjet Tudományos Akadémia közleményei. Irodalmi és nyelvtudományi sorozat./

1952. 4. szám.

Guhman M.M.: Harc a mai amerikai nyelvtudományban lévő idealizmus és reakció ellen /L. Bloomfield és a "descriptiv" nyelvészet/.

Fetyiszov M.I.: Az orosz szovjet irodalom kutatásának problémái. /A szovjetorosz irodalom rövid története"I.k./1917-1941/ M.-1952. próbakiadásának megvitatása./

Ioffe F.I.: N.G. Csernisevszkij I.I. Panajevről.

Kozmin B.P.: Herzen fellépése a Szovremennyik ellen 1859-ben.

Könyvismertetések:

"Rettegett Iván levelei ". Kiadásra előkészitette: D.Sz. Lihacsev és J.Sz. Lurje. M.-L. 1951. /Ism. Sz.O. Smidt - Történeti és irodalomtörténeti szempontból fontos, jó kiadvány./

SZLAVJANYE. /Szlávok. A Szovjetunió Szláv Bizottságának folyóirata./

1952. 7. szám.

A lengyel nép nagy győzelmei a szocializmus épitésében a Lengyel Nemzeti Felszabaditó Bizottság 1944. jul. 22-i nyilatkozata óta.

Mlinarski Z.: A barátság palotája. /Épül a Kultura és Tudomány palotája Varsóban - a Szovjetunió ajándéka a lengyel népnek./

Geraszimov A.: A lengyel képzőművészet.

Kudrjavcsev V.: Az újjáélesztett német militarizmus fenyegető veszély a szláv népekre.

Tretyakov P.: A szlávok eredetéről.

Maghes A.M.: A faji megkülönböztetés az USA-ban.

Prokopenko Z.: Bukovina ma nem az, mint volt.

Brovka P.: Belorusszia népi költője. /Janka Kupala születésének 70. évfordulójára./

Zenkevics M.: Nikola Vapcarov - a bolgár nép harcos költője.

Könyvismertetés:

Filipec J.: Csernisevszkij filozófiai és társadalmi-politikai nézeteinek néhány kérdése és Masaryknak az orosz forradalmi demokraták iránti viszonyának kritikája. Prága. 1951. /Ism. I. Beljavszkaja./

. szám.

Dubrovina L.: A nemzetközi kapcsolatok megerősitése - hozzájárulás a béke ügyéhez.

Dugyinszkij I.: A szocialista iparositás sikerei a népi demokrstikus országokban.

Nyikolszkij Sz.: Fr. L. Čelakovsky / a haladó nagy cseh költő/ halálának 100. évfordulójára.

9. szám.

A népi-demokratikus rendszer győzelmei Bulgáriában.

Hrisztov Sz.: A bolgár gazdaság sikerei.

Harlamov M.: Az embergyülölet ideológiája ellen.

Jugov A.: A börtönök és koncentrációs táborok országa - a Tito klikk Jugoszláviája.

Boyd J.: A kanadai szlávok harcolnak a békéért.

Jakovlev V.:Az orosz képzőművészet kincsestára - A Tretyakov képtár.

Blagoj D.: A nagy orosz költő-forradalmár /A.N. Ragyiscsev halálának 150 éves évfordulójára./

SZOVJETSZKAJA KNYIGA /A szovjet könyv/

1952. 7. szám.

Belcsikov N.F.: A klasszikus müvek kiadásáról.

Könyvismertetések:

Markova O.P.: Az 1812. évi kahetiai felkelés. M. 1951. 336.l. /Ism. G.A, Arutyunov, - Kisebb fogyatékosságai mellett is értékes munka./

Hun Sen: Az imperialista hatalmak agressziója Kinában. M.1951. 304 l.

Liao Ta-nian: Az amerikai agresszió Kinában. M. 1951. 156.l.

Cin Pen-li: Az amerikai imperializmus gazdasági agressziója Kinában. M. 1951. 124.l. /Ism. I.I. Jermasev/.

Az Üzbek Tudományos Akadémia keletei kéziratainak gyüjteménye. I.köt. Taskent, 1952. 442 l. /Ism. J.E. Bertyelsz - A világ leggazdagabb kéziratgyüjteményének régen nélkülözött kitünő apparatussal meginditott katalogusa./

8. szám.

Könyvismertetések:

Felix Edmundovics Dzerzsinszkij, 1877-1926. M. 1951. /Ism. N.M. Basilov - A Marx-Engels-Lenin Intézet kiadásában megjelent szép tanulságos album./

Szaigyelszkij R.I. és V.T. Grusin: A bolsevikok katonai és harci munkája az első orosz forradalom idején. M. 1952. 172.l. /Ism. B.A. Gavrilov - A szerzők először próbálták összefogni a bolsevikoknak a forradalmi hadsereg létrehozására irányuló munkáját. A könyv alapos átdolgozásra szorul./

Olescsuk F.N.- Cserkasin P.P.: Atheista témákról megjelent tudományos irodalom szemléje.

A dekabristák /Költészet, szinmüirodalom, próza, publicisztika, irodalmi kritika/. Összeállitotta: V. Orlov. M. 1951. 688.l. /Ism. I.V. Poroh - Hasznos segédkönyv, csak sok hiba van benne./

A.I. Hercen és N.P. Ogarjov kéziratainak leirása. M. 1950. 160.l. /Ism. V.A. Putyincev - Hasznos segitség a további kutatáshoz./

SZOVJETSZKOJE GOSZUDARSZTVO I PRAVO /A szovjet állam és jog/

1952. 7. szám.

Vessünk véget az amerikai intervenciósok véres koreai büntetteinek!

Baginjan K.: Az amerikai-angol agressziv blokk sulyosan megsérti az ENSz alapszabályait.

Zejgyin J.L. és Pavlov I.V.: A Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetsége Tanácsának bécsi ülésszaka.

Motovilovker J.O.: A népi demokratikus Lengyelország büntetőtörvényei.

Dmitrijev J.P.: Az amerikai "államtudorok" - a reakció és a fasizmus kiszolgálói.

Könyvismertetés:

Nemzetközi jog. M. 1951. 500 l. /Ism. D.A. Gajdukov - A könyv nem szolgálhat tankönyvül, mert sulyos elméleti és politikai hibákat tartalmaz./

8. szám.

Szobinov M.: Az USA, Anglia és Franciaország nyilt katonai szövetsége Adenauer kormányával.

Nyikolajev A.B.: A Nemzetközi Vöröskereszt.

Bogdanov O.V.: Az amerikai imperializmus egyik apologetájának kényszerü beismerései és mesterkedései. /Hans Kelsen, Recent Trends in the Law of the United Nations, London, 1951. cimü könyvéről./

N.Sz. Leleplező dokumentum a háborus gyujtogatókról. /A Fehér Könyv a német imperializmus feltámasztásáról. M. 1951. 296.l.-o. dokumentumgyüjteményről./

SZOVJETSZKAJA ETNOGRAFIA. /Szovjet néprajz/

1952. 3. szám.

Csicserov V.I.: N.J. Marrnak és követőinek hibás felfogásai a folklorisztika területén.

Potanov L.P.: Adalékok a déli altajiak etnogeneziséhez.

Ahmerov R.B.: A baskirok etnogeneziséenek néhány kérdése az archeológiai leletek tanusága szerint.

Dolgih B.O.: A népek elhelyezkedése Szibériában a XVII.században.

Ivanov Sz.V.: A hantik és manszik kulturtörténeti kapcsolatai a diszitőanyagok tanusága szerint.

Iszljami Sz.: Az albánok családi obscsinája széthullása időszakában. /XIX.század vége - XX. század közepe./

Koszven M.O.: Az ősközösségi rend történetének periodizációjáról.

Borisszkovszkij P.I.: Az ember származása és az emberiség hajdani elhelyezkedése.

Krónika:

Miszin A.I.: A Mordva SzSzK Tájkutató Muzeum etnográfiai anyaga.

Gurvics I.: Etnográfiai expedició 1951-ben az Alsó-Kolimai és Közép-Kolimai körzetben /Jakut SzSzK./

Könyvismertetés:

A Burját-Mongol SzSzK története, I. Szerk. A.P. Okladnyikov. /Ism. L. Potapov - Lényeges hibái mellett is értékes munka./

Az ember származása és az emberiség hajdani elhelyezkedése. Összerk. M.G. Levin. Trudi Inszt. Etnogr. AN SzSzSzR, Uj sorozat. XVI. k. M. 1951./Ism. P.I. Borisszkovszkij - A cikkgyüjtemény értékes tanulmányokat tartalmaz./

Északi bilinák. II.köt. /Szövegelőkészités és kommentárok: A.M. Asztahova/ M.-L. 1951.

Gracianszkaja N.: O. Nahodil csehszlovák etnográfus újabb művei.

VOPROSZI FILOSZOFII.

1952. 4. szám.

Gapocska P.N.: A város és a falu közötti ellentét felszámolása a Szovjetunióban.

Oratovszkij V.T.: A szovjet hazafiság, a proletár internacionalizmus ideológiájának és a szovjet nemzeti büszkeségnek a kifejezése.

Kovda V.A.: A nagy épitkezések és a természetátalakitás programmja.

Rosental M.M.: Hogyan dolgozta ki Marx "A tőké"-ben az ellentétek harcának törvényét.

Tugarinov V.P.: Az objektiv világ törvényei és a tudomány törvényei.

Szidorov M.I.: A szovjet népek filozofiája történetének periodizációja.

Kalasnyikova V.Sz.: A francia reakció ideológiája.

Brutyan G.A.: Az irracionalizmus és szofisztika a háborus gyujtogatók fegyvere.

Szolojov J.I.- Usakova N.N.: XVIII. és XIX. századi orosz tudósok M.V. Lomonoszovról.

Sljamin B.A.: Mégegyszer a földrajzról. /Egységes tudomány-e gazdasági és fizikai földrajz./

Nyecsajev Sz.Sz.: Rossz uton. /Az "Összszövetségi Földrajzi Társaság Közleményei" - Izvesztyija Vszeszojuznovo Geograficseszkovo Obscsesztva - szerkesztőségének hibái./

Könyvismertetések:

Kratkij Filoszofszkij Szlovarj. Szerk. Rosental M. és Jugyin P. 3. átdolgozott kiadás. 614 l. M. 1951. /Lényeges fogyatékosságai ellenére is fontos hézagpótló munka./

Okulov A.: Lenin és Sztálin harca a marxista párt elméleti alapjaiért./1908-1912./M. 1951. 231 l./Ism. V.M. Kairjan és V.G. Szemjonov - Több fogyatékosságot kell kiküszöbölni a következő kiadásban./

Rajkov B.J.: Adalékok a heliocentrikus világnézet történetéhez Oroszországban.M.-L. 1947. 391.l. /Ism. J.G. Perel - Eltorzitja az orosz tudomány multját./

Krónika:

Donszkoj V.M.: Meg kell javitani a társadalomtudományok tanitását a főiskolákon.

VOPROSZI EKONOMIKI /A közgazdaság kérdései/.

1952. 8. szám.

Kulagin N.: A kolhozok társadalmi termelésének elosztása.

Fiszarev I.: A statisztikai tudomány tárgyáról és módszereiről.

Zsukov N.: A militarizmus felélesztésének bünös politikája Nyugat-Németországban.

Bagramov L.: A neomalthuzianizmus az amerikai-angol imperializmus szolgálatában.

Popov V.: A japán parasztság kizsákmányolásának fokozódása.

Riszakov P.: Az angol-amerikai ellentétek kiéleződése Skandináviában.

Könyvismertetés:

Lemin I.M.: A Brit Birodalom válságának kiéleződése a második világháboru után. M. 1951. /Ism. A. Milejkovszkij - A munkát nagy anyagfelhasználás és gondos elemzés jellemzi./

9. szám.

Rapoport J.: A kommunizmus nagy épitkezéseinek elsőszülötte.

Dadikin R.:Az alkotó marxizmus-leninizmus kiemelkedő alkotása. /I.V. Sztálin beszélgetése az első amerikai munkásdelegációval 25. évfordulójára./

Koselev F.: A dolgozók életszinvonalának szakadatlan emelkedése a szocialista társadalomban.

Csermenszkij V.: A statisztikai tudományról.

Martinovszkaja V.: N.P. Ogarjov gazdasági nézetei.

Szlobodszkoj Sz.: Olaszország munkásosztálya harcban a békéért és demokráciáért.

Bljumin I.: A burzsoá közgazdászok a militarizmus és a háboru szolgálatában.

NOVOJE VREMJA.

1952. 29. szám.

Grigorjev G.: A Német Demokratikus Köztársaság ötéves terve működésben.

Tarle J.: A francia reakció próbálkozásai.

Ziman L.: A vizierő felhasználásának válsága az USA-ban.

Krjucskov L.: Egyptomban /Utijegyzetek/.

Resetnyikov F.: Románia uj élete.

30. szám.

A baktériumháboru ellen.

Vahturov A.- Dmitrijev I.- Popov M.: A "V.I. Lenin"Volga-Don hajózható csatorna népgazdasági jelentősége.

Csekalin L.: Választási harc az Egyesült Államokban.

Korobejnyikov I.- Sabatov I.: A közelkeleti országok gazdasági problémái.

Otyero L.: A frankoizmus hazugságai.

Varlamov: Filmfelvevőgéppel Indián keresztül.

31. szám.

A nép jólétéért, a békéért.

Izmailiv K.: Kiélesedett a harc az angolok és az amerikaiak között a nyersanyagokért.

Szincov M.: Választási harc az Egyesült Államokban. /Levél Chicagoból./

Zvjagin J.: Az iráni és az egyiptomi események margójára.

Az "Amerika" c. folyóirat dicstelen vége.

Sarov A.: Üzemben a Volga-Don csatorna.

Krein K.: Uj-Zeelandban.

32. szám.

A Nemzetközi Békekongresszus elé.

Kovaljov J.: Két éves a kinai földreformtörvény.

Lapov R.: A háborus gazdálkodás és az állampénztár legalizált rablása az Egyesült Államokban.

Martinov: Japán remilitarizálása.

Beszimenszkij L.: A Helsinki-i olimpiai játékokon.

Sarov A.: Az öttengeri csatornán keresztül.

33. szám.

Melnyikov D.: Az egységért és a békéért folyó harc Nyugat-Németországban.

Pinyegin D.: Uj szakaszban a Schuman-terv.

Adzsarov B.: Mit mutatott meg az amerikai acélipari munkások sztrájkja.

Pavlovszkij J.N.: Ibn Szina a középkor nagy tudósa.

Cornescu A.: Az épülő Duna-Fekete-tengeri csatorna. /Levél Romániából./

34. szám.

A koreai nép megvédi szabadságát és függetlenségét.

Andrejev M.: A honolulu-i konferencia után. /A csendesoceáni védelmi tanács megalakulásáról./

Szpiridonov P.: Az "erős állam" szólamának értelme Olaszországban.

Romancov I.: Uj törvény a nyugatnémet munkásság ellen.

Krasznopolszkij V.: Viszály az Atlanti-paktum tagállamai között. /Külföldi sajtószemle./

Nyedoresov A.: Ostravában. /Levél Csehszlovákiából./

Fleming J.: Thaiföldön keresztül. /Utinapló/.

Arbatov J.: A faji megkülönböztetés, mint az elnyomás eszköze. /Mary Yerts: Discrimination Against Coloured People, London, 1951. c. könyvéről./

35. szám.

Lenin-Sztálin pártjának XIX. Pártkongresszusa.

Pentkovszkij V.: A Népi Kina munkásainak emelkedő jóléte.

Behtyerev B.: Imperialista mesterkedések a Közel-Keleten.

Szorina D.: Az angol szakszervezetek Margater-i kongresszusa előtt.

Georgiev J.: Firenzében. /Utinapló/.

Melléklet:

A szovjet kormány jegyzéke az USA, Anglia és Franciaország kormányaihoz a Németországgal kötendő békeszerződés ügyében.

36. szám.

Japán sorsáról.

Kucenkov A. és Litov O.: Versengés az angolok és amerikaiak között Indiában.

Erskin W.: Jugoszlávia gyarmatositása.

N.M. Lakásválság az Egyesült Államokban.

Vorobjov J.: Egy hét Nowa-Hután /az ujonnan épülő lengyel ipari központról./

Szelin A.: Amszterdamban. /Utijegyzetek/.

Asztahov Sz.: Az átalakult országban /Albániai utijegyzetek/.

Melnyikov D.: Az emberek és az élet az uj Németországban. /Menschen und Werke, Berlin, 1952. c. könyvről./

37. szám.

A munkásosztály a nyomor és a háboru politikája elleni harcban.

Kronrod J.: Nyugateurópa gazdasága a militarizmus terhe alatt.

Bocskarev J.: Az imperialisták "jogigényt" tartanak az iráni olajra.

Szegyin L.: A Wall Street keresztesvitézei.

Lapickij I.: Egy amerikai ujságiró a koreai haboruról. /J.F. Stone: The Hidden History of the Korean War; New York, 1952. c. könyvéről./

38. szám.

Egyre erősbödik a Szovjetunió és Kina népei közötti barátság.

Zorina D.: A trade-unionok Margater-i kongresszusának eredményeiről.

Bihovszkij A.: A Német Demokratikus Köztársaság mezőgazdasága a felemelkedés utján.

Orlov I.: Választási harc az Egyesült Államokban.

Daumier G.: Venezuelában. /Utijegyzetek./

39. szám.

Lenin-Sztálin pártjának kongresszusa elé.

Kaskarov A.: A Marshall-terv néhány gazdasági következménye.

Martinov J.: Japán a választások előtt.

Szilyeira A.: A jenkik Braziliában.

Bebizonyosodott a baktériumháboru cselekménye.

Kuzmenko V.: A Lipcsei Vásáron.

Korotkov M.: Bagdadban./Utinapló/.

Melléklet:

A Korea és Kina elleni baktériumháboruval kapcsolatos tényeket kivizsgáló Nemzetközi Tudományos Bizottság jelentése.

40. szám.

A Kommunista Párt és a szovjet nép nagy egysége.

Oszipenko N.: A fejlődés két utja. /A Szovjetunióban a győzedelmes ötéves tervek, a kapitalista táborban a háborus készülődés tervei.

Fis G.: A szovjet valóság és a labourista demagógia.

Avarin V.: A kinai nép nagy győzelmének 3. évfordulója.

Vorobjov J.: A lengyel kohászoknál.

Asztafjev G.: Mao Ce-tung válogatott müveinek első kötete.

41. szám.

Lenin-Sztálin pártjának világtörténelmi győzelmei.

Sztálin elvtárs zseniális hozzájárulása a marxista-leninista elmélethez. /"A szocializmus gazdasági problémái a Szovjetunióban." megjelenése./

Zvancev V.: A Német Demokratikus Köztársaság hároméves terve.

Kriger J.: A szovjet emberek akarata teremti meg a kommunizmus alkotásait.

Kukarkin B.: Asztronomia és politika. /A 8. Nemzetközi Asztronomus Kongresszuson Rómában./

Nyekrics A.: A történelem tanulságos oldalai /Les événements survenus en France de 1933 a 1945 Témoignages et documents recuellis par la commission d'enquete parlamentaire, I-IX. köt. Paris. 1947-1951. c. kiadványról./

42. szám.

I.V. Sztálin beszéde a SzK/b/P XIX. kongresszusán.

Merkov M.: Ázsia és a Csendes Oceánmenti országok békekongresszusa.

Manukjan A.: A fegyverkezési hajsza és a válságjelenségek a kapitalista országokban.

Jeruszalimszkij A.: Az amerikai quislingek "európai szövetsége".

L.R.: Ujabb szakadás a francia-amerikai viszonyban.

Szavcsenko L.: Beyruti találkozás /Utijegyzetek/

Berezskov V.: Az aggodalom jogosultnak bizonyult /James S. Stemons, The Korean Mess, Boston, 1952. c. könyvéről./

VESZTNYIK MOSZKOVSZKOVO UNIVERSZITYETA /A moszkvai egyetem értesitője./

1952. 7. szám. /Társadalomtudományi sorozat, 3 sz./

Gak G.M.: A politika és az erkölcs mint az öntudat és a társadalmi viszonyok formája.

Gagarin A.P.: A korai kereszténység eredete és osztálytartalma.

Morehina G.G.: A moszkvai bolsevik szervezet harca a VI /prágai/ Összoroszországi Pártkonferencia határozatainak megvalósitásáért.

Kuzin V.V.: Az első orosz forradalom és a cárizmus katonai apparátusa.

Kinjapina N.Sz.: Az európai hatalmak reakciós politikája a lengyel kérdésben.

Poljanszkij F.J.: Az obscsina problémája M.M. Kovalevszkij müveiben.

Krupszkij N.V.: A szovjet államberendezés fogalmának kérdéséhez.

Szamarin R.M.: Victor Hugo.

Guber A.A.: Leonardo da Vinci a nagy művész és nagy tudós.

Galkina-Fedoruk J.M.: A nyelv mint társadalmi jelenség.

Krónika:

A Moszkvai Állami Egyetem humán tanszékein megvédett doktori disszertációk az 1951 évben.

KRATKIJE SZOOBSCSENIJA INSZTITUTA ISZTORII MATYERIALNOJ KULTURI /IIMK//Az Anyagi Kultura Története Intézetének rövid közleményei./ XXXI. szám /1952/

Ribakov B.A.: Az orosz földek Idriszi 1154. évi térképén.

Mosinszkaja V.I.: Néhány Irtis-melléki kőszoborról.

Rausenbah V.M.: A sigiri kultura kerámiája.

Moszkalenko A.N.: Bronzkori leletek a Felső- és Közép-Don mellől.

LITYERATURNAJA GAZETA /Irodalmi Ujság/

1952 julius

17 /86. sz./

Prudkov O.: A bábuk és a gépezet. /R. Allen és W. Shannon "Truman körhinta" c. könyvéről./

19 /87. sz./

Az USA "segitsége"a háboru előkészitését szolgálja, a gazdagokat még gazdagabbá, a szegényeket még szegényebbé tessi.

22 /88. sz./

Szurkov A.: Miért üldözik az angol reakciósok Hewlett Johnsont.

24 /89. sz./

Montague I.: Az egyszerü emberek hisznek Hewlett Johnsonnak.

26 /90.sz./

Oszipov G.: Az egyiptomi puccs.

Kocsedo véres napjai./Illusztrációkkal/.

29 /91. sz./

Komarov V.: A londoni gyámok rozsant födele alatt. /Londonban megalakitották az "Orosz tüzhelyet" az Októberi Forradalom által kiseprüzött elemek./

31 /92.sz./

Clark J.: A chicagoi kongresszusok után. /Választási harc az USA-ban./

Augusztus

2 /93.sz./

Terry S.: Ki lopta el Jaques Duclos noteszét?

5 /94.sz./

Markov M.: A japán nép bátorsága.

7 /95.sz./

Walden Th.: A Béke-Világszövetség berlini ülésszaka után.

9 /96.sz./

Novoszelszkij N.: Wall Street elhuzza a háborut Koreában.

12 /97.sz./

Andrejev A. és Tanyin Sz.: A hitleri diplomaták Bonnban.

16 /99.sz./

Garin M. és Fjodorov G.: A gyermekkereskedők /A Szovjetunióból elhurcolt gyermekeket az USA-ba irányitják.

14. /98. sz./

Zilberstejn I.: A klasszikusok kiadása - nemzeti ügy.

19. /100. sz./

Braginszkij I.: Az ész diadala, /Avicenna születésének ezeréves évfordulójára./

21 /101.sz./

A Wall Street nem akarja a fegyverkezés csökkentését.

23 /102.sz./

Petrov G.: Az amerikai szinházakban.

26 /103.sz./

Montague I.: Gátat vetünk a háboru kitörése elé!

28 /104. sz./

Mikuszon I.: Sztrájkharcok a tőkés országokban.

30 /105.sz./

Apelt H.: A német nép egységet és békét akar.

Szeptember

2 /106.sz./

Podkopajev I.: Vietnam csillagai. /A Vietnami Demokratikus Köztársaság kikiáltásának 7. évfordulója./

4 /107. sz./

Goldring P.: Milyen irodalmat importálnak az amerikaiak Angliába.

6 /108.sz./

Filippovics G.: A szovjet könyv a népi demokratikus országokban.

9./109. sz./

Putyincev V.: Herzen müveinek tudományos kiadásáról.

11 /110.sz./

Fis R.: Egy amerikai gyarmaton /Törökországot "Kis Amerikának" nevezik az isztambuli firkászok./

13 /111.sz./

Kuszenko P.: Az amerikai gyarmatositók és a brit benszülöttek.

16 /112.sz./

Kornyilov V. és Volk Irina: Donald Searman gondolkozni kezd. /"A Koreában fogságbaesett amerikai és angol katonák kiadásában megjelent kis könyv: "A mi harcunk a békéért"/

6. szám.

Tretyakov P.N.: A lengyel történészek konferenciája.

A Szovjet Tudományos Akadémia tagozatainak vezetése a történelem kérdéseinek kidolgozásában /A Tagozatokat irányító Tanács vezetőségének és a Történettudományi és Filozófiai Osztály vezetőségének együttes ülése./

A Voproszi Ekonomiki folyóirat munkájának megvitatása a Közgazdasági és Jogtudományi osztályon/

B.D. Grekov akadémikus ünneplése 70. születésnapja alkalmából.

Leonardo da Vinci 500. születési évfordulójának ünneplése /A Történettudományi és Filozófiai Osztály és a Technikai Tudományok Osztályának közös ülésén./

7. szám.

Irók nyilatkozatai "Az orosz szovjet irodalom rövid története" c. munka fogyatékosságairól.

B.J. Stejn "A burzsoá történelemhamisitók /1919-1939/" c. könyvének sulyos hibái.

8. szám.

Ünnepi ülések Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. művének második évfordulója alkalmából, a Szovjet Tudományos Akadémia Intézeteiben.

Dembowski J.: A lengyel tudomány szervezése.

Grekov B.D.: és Bromlej J.V.: A Krim történetének tanulmányozása.

Haritonov I.P.: A könyvek és iratok őrzése és helyreállitása /A SZTA iratkonzerváló és restauráló laboratóriumában./

"A szovjetorosz irodalom rövid története" tervezetének megvitatása a Gorkij Világirodalmi Intézetben.

Az Akadémia Történettudományi és Filozófiai Osztályán megvédett disszertációk /1952. jan-márc./

FOLYÓIRATSZEMLE A NÉPI DEMOKRÁCIÁK ORSZÁGAIBÓL.

PRZEGLĄD HISTORYCZNY. /Történeti szemle./

1952. 1. szám.

Grosfeld L.: A munkásosztály kizsákmányolásának fokozódása Lengyelországban az 1929-1933-as gazdasági válság idején.

Lowmiański H.: Az orosz állam kialakulásának gazdasági és társadalmi alapjait vizsgáló kutatások állása.

Maleczyńska E.: Tanulmányok a huszita korszak forrásainak népi jelszavairól.

Śreniowski S.: Lengyelország és Galicia 1772-1795. Tanulmányok a lengyel nemesség politikai programmjáról.

Kieniewicz S.: Edward Dembowski atyja szemével.

Herbst S.: Beauplan-Hondiusz térképészeti munkái 1652-ből.

Könyvismertetések.

A lengyel történészek első módszertani konferenciája Otwockban 1951 dec. 28.- 1952. jan. 12.

SPRAWY MIĘDZYNARODOWE. /Nemzetközi kérdések/

1952. 3. szám.

A német békeszerződésért.

A Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet margójára.

Lachs M.: A baktériumháboru az emberiség elleni vétek.

Rubinstein N.L.: A marxizmus-leninizmus mint a szovjet külpolitika tudományos alapja.

Janicki K.: A Németországgal kötendő demokratikus béke és az európai háborus fenyegetés kiküszöbölésének uj szakaszán.

Bramson A.: Az agresszió meghatározása és a békevédelmi törvények.

Szenic S.: Ausztria remilitarizálása.

Górski J.: A legfontosabb nemzetközi események áttekintése 1952 március-áprilisra.

Könyvismertetések.

A nemzetközi kérdések bibliográfiája 1952 március-április.

A nemzetközi események krónikája 1952 március-április.

4. szám.

A népi Lengyelország külpolitikája.

Rubinstein N.L.: A marxizmus-leninizmus mint a szovjet külpolitika tudományos alapja. /Befejezés./

Vidi: Megjegyzések az 1927 évi stabilizációs kölcsön kérdéséhez.

Tomala M.: A nyugatnémet monopoliumok gazdasági expanziója.

Kowalski H.: Az európai hadsereg a Wehrmacht ujjászületése.

Sandulovic N.: Jugoszlávia - a Wall-Street előőrse.

Nowicki W.: Skandinávia az amerikai imperializmus hatósugarában.

Zdanowicz J.: Válságjelentségek az amerikai gazdasági életben.

Górski J.: A legfontosabb nemzetközi események szemléje 1952 május-juniusra.

Könyvismertetések:

A nemzetközi kérdések bibliográfiája 1952 május-junius.

A nemzetközi események krónikája 1952 május-junius.

NOVÁ MYSL. /Új gondolat. / A marxizmus-leninizmus szemléje.

1952. 7. sz.

A SzK/b/P Központi Bizottságának határozata a bolsevik párt XIX. kongresszusáról.

A párt XIX. kongresszusának irányelvei a Szovjetunió fejlődésének ötödik ötéves tervéhez 1951-1955-re. A SzK/b/P KB javaslata.

A párt megváltozott szervezeti szabályának terve. A SzK/b/P KP javaslata.

Hruscsev N.Sz.: Változások a SzK/b/P szervezetében

Hartman P.- Řezníček J.:Új módszer nemzetgazdaságunk fejlesztésének megtervezéséhez,

Rjurikov B.: A klasszikusok öröksége és a szovjet irodalom.

Veselý J.: A Csehszlovák Kommunista Párt Története Intézetének tevékenységéről és feladatairól.

Šimon B.: A párt informálása mint az operativ vezetés eszköze.

Kurka K.: Az amerikai imperialisták cselszövései a népi demokráciák országai ellen.

/A Magyar és Román Népköztársaság hivatalos kiadványait ismerteti./

6. szám.

Weisner J.: Az amerikai imperialisták provokációjára a dolgozó nép a békeharc erősitésével válaszol.

Kammari M.: Az alkotó marxizmus klasszikus müve. /A Bolsevik 1952. 12. számából./

Mao Ce-tung: Az ellentmondásról. /A Bolsevik 1952. 9. és 10. számából./

Maszlennyikov V.- Lezin V.: A koreai nép hősi harca a szabadságért és függetlenségért.

Azitgan A.: A proletárinternacionalizmus győzelmes ereje.

Marek J.: Vejedly a cseh történelem értelméről.

SLEZSKÝ SBORNÍK. /Szilériai gyüjtemény./

1952. 1. sz.

Žaček V.: Az osztravai bánya- és kohóipar történeti felkutatásának főfeladatairól.

Čáda F.: Vincenc Prasek és a jogtörténet.

Indra F.: A doubravai bányászok sztrájkja 1852-ben

Mágr A.St.: A cseh vasöntészet egy 1612-ből való lengyel költeményben.

Könyvismertetések.

Hirek.

Ficek V.: A szilériai területről szóló bibliográfiák bibliográfiája.

2. szám.

Macůrek J.: A husziták hadjárata a Balti tengerhez 1433-ban.

Polišenský J.: A cseh proletár internacionalizmus kezdetei.

Chylík J.: A frýdlanti vasöntődék fejlődése.

Adamčík S.: Egy svájci és párizsi kommunista szekta nyomai Szilériában 1843-1847-ben.

Turek A.: Források a társadalmi viszonyok fejlődésének megismeréséhez a hradeci uradalomban a 16. századig.

Könyvismertetések.

Hirek.

ARCHEOLOGICKÉ ROZHLEDY./Régészeti szemle/

1952. 3-4. szám.

Šneidrová K.: A só az emberiség őskorában.

Magyarországi régészeti tudományos intézetek.

LUPTA DE CLASA. /Az osztályharc./ A Román Munkáspárt Központi Bizottságának elméleti és politikai folyóirata.

1952. 5. szám.

A Román Munkáspárt Központi Bizottságának levele valamennyi pártszervezethez és párttaghoz a pénzreform eredményeiről és a párt feladatairól.

A Román Munkáspárt Központi Bizottságának teljes ülése 1952. május 25-27-én.

A párt állandó erősitéséért. /A Scânteia vezércikke./

Nicolaev V.: A Szovjet Állam fejlődésének főszakaszai.

Vidrascu R.: A termelés problémái az ipari pártszervezetek munkájának középpontjában.

Lazăr D.: Politikai tömegagitáció a Duna-Fekete-tengeri csatorna épitkezésénél.

Pescaru G.: A német nép harca az egységes, független, békeszerető és demokratikus Németországért.

6. szám.

A Román Népköztársaság Alkotmánytervezete.

Gheorghiu-Dej Gh.: Beszéd a szénbányászati munkások országos értekezletén.

A szocialista iparositás, a szocializmus felépitésének alapja országunkban.

Mao Ce-tung: Az ellentmondásról.

Borgeanu C.: Az alkotó marxizmus mintapéldája. /I.V. Sztálin: Marxizmus és nyelvtudomány" c. müvéről./

Florescu V.: A kommunizmus hatalmas sztálini épitkezései.

Preoteasa G.: A nép hazafiassága a nemzeti felszabadulásért folytatott harcban.

Antip C.: Az amerikai és angol imperialisták kannibáli propagandája.

Radovan P.- Păcuraru A.: Újra megindult az új párttagok felvétele.

STUDII SI CERCETARI DE ISTORIE VECHE. /Ókori történeti tanulmányok és kutatások./

1951. 2. szám.

Az ókori történelem szakkádereinek képzéséről.

Nestor I.: A vonalas kerámia kulturája Moldvában /a Glăvănestii Vechim mellett folytatott régészeti ásatások alapján./

Popescu D.: A fémbányászat és feldolgozás Erdélyben a római hóditásig.

Condurachi E.: Az őslakosok és görögök kapcsolatairól a dobrudzsai rabszolgatartó településeken.

Canarache V.: Histria ellátása ivóvízzel.

Berciu D.: A dáciai őslakosok harca a római hódítók ellen.

Horovitz F.: A római uralom kényes helyzete Dáciában és a dák kormányzó speciális állása, helyzete, mint ennek a helyzetnek a kifejezése.

Florescu G.: Uj feliratos emlék a Dunától északra fekvő moesiai területre vonatkozólag.

Stoian I.: Kiadatlan histriai felirat. A histriai benszülött parasztok panaszai a római elnyomás ellen.

Tudor D.: Uj felirat Q. Pompeius Falcoról, Alsó-Moesia kormányzójáról.

Gostar N.: A dáciai vámok.

Chirilă E.: Társadalmi bajok a szarmatáknál az i.e. 4. században.

Horedt K.: Az erdélyi szláv kerámia.

Comsa E.: A dobrudzsai földsáncokkal kapcsolatos kutatások és megfigyelések.

Könyvismertetések.

NOVA JA BOLGARIJA

1952. 2. szám.

A béke legendás bajnoka. /Georgi Dimitrov./.

Cservenkov Vlko: A népi demokrácia két fejlődési szakasza hazánkban. /Elhangzott a Bolgár Nemzeti Front III.kongresszusán, 1952. május 28-án./

Gorgiev Sz.: Létrehoztuk a hazai vegyiipart.

A plovdivi XV. nemzetközi kiállitás.

Neinszkij G.: A felsőoktatás Bulgáriában.

Kocsev I.: A török sajtó a reakció, az imperializmus és a háboru szolgálatában.

3. szám.

Csankov G.: Georgi Dimitrov a Bolgár Kommunista Pártnak országunk szocialista épitésében betöltött vezető szerepéről.

Daszkalov H.: A tudomány és a gyakorlat élő kapcsolata.

Joszifov V.: Harcos kortársunk "Hriszto Szmirnenszki, a nagy proletárköltő.

Topencsarov V.: Jugoszlávia az amerikai imperializmus járszalagján.

4. szám.

A nép szolgálatának példamutató harcosa /Vaszil Kolarov 75. születésnapjára./

Kulovszki I.: G. Dimitrov müveinek I. kötete.

Petrov Cs.: A Magyarországgal való barátság és együttmüködés utján.

Tatarliev I.: A törökök és bolgárok, a Bolgár Köztársaság egyenjogu állampolgárai.

Nikolov M.: Az orosz és szovjet irodalom hatása Vapcarov alkotóművészetére.

Popov I.: A bolgár ujjászületés korszakának kimagasló művésze, Nikolai Pavlovics festő

Dobrev D.: A titoisták bolgárellenes kirohanásai.

5. szám.

A bolgár-kinai kulturális egyezmény megkötése.

Hadzsiolov A.I.: A tudomány a szocialista épités szolgálatában.

Markov B.: A bolgár épitőművészet a szocialista realizmus útján.

Ivanov Sz.: Az új bolgár színművészet.

Piszkov D.: Bulgáriának joga, hogy az ENSz tagja legyen.

Gankov H.: A titoista zadrugák, kapitalista gazdaságok.

6. szám.

Hrisztu V.: A szocialista mozgalom kimagasló harcosa, Georgi Kirkov.

Jotov N.: A dimitrovi ötéves terv négy év alatt.

Kirsovszki P.: Nemzeti művészeti kiállitás.

Lacsev Sz.: Az amerikai imperialisták bázisai a Balkánon.

Dobrev D.: A titoisták militarizálják a tömegszervezeteket.

7. szám.

A néphatalom nyolc éve Bolgáriában.

Krisztyev G.: A fasizmus elleni harc bátor bajnoka, Sztanke Dimitrov.

Balkanszki T.: A Hriszto Botev katonai partizánzászlóalj hősi utja.

Balev M.: "Itt a Hriszto Botev rádióállomás beszél", Szófia, 1952. /A népi felszabaditó harc rádióállomásának munkája 1941-1944./

Szavov Sz.: A Fekete tenger partján.

8. szám.

A bolgár-szovjet barátság életadó zászlaja alatt.

Anton Jugov /a minisztertanács elnökének helyettese/ beszéde Bolgária felszabaditásának 8. évfordulóján.

Janev D.: A népi közoktatás 8 éve.

Bogacsev G.: A szocializmus győzedelmes lépései. /A XV. plovdini nemzetközi kiállitáson./

Zaharieva M.: Az ifjusági forradalmi mozgalom 40 éve.

Kjucsukov M.: A Rabotnicseszki Vesztnik jubileuma./1. száma megjelent 1897 szeptember 17-én./

9. szám.

Mincso Nejcsev külügyminiszter ünnepi beszéde a bolgár-szovjet barátsági és szovjet kulturális hónap megnyitása alkalmából. /1952. szept. 16./

A bolgár-szovjet barátsági és szovjet kulturális hónap Bulgáriában.

Mincso Nejcsev külügyminiszter beszéde /1952. szept. 16./

K.I. Szkrjabin akadémikus beszéde.

Popov P.: A bolgár-szovjet társaságok rohamos növekedése.

Popov I.: Oroszország Ivan Vazov alkotásaiban.

EINHEIT. /Egység/

1952. 8. szám.

A SzK/b/P Központi Bizottságának üdvözlete a Német Szocialista Egységpárt II. pártkonferenciájához.

A Német Szocialista Egységpárt II. pártkonferenciája elnökségének üdvözlő távirata Sztálin elvtárshoz.

A II. pártkonferencia határozata.

A II. pártkonferencia tudományos jelentősége.

Ulbricht W.:A Német Szocialista Egységpárt uj feladatai és a jelenlegi helyzet.

Pieck W.: A bonni háborus szerződés ellen - a békeszerződésért és a béke megvédéséért.

Grotewohl O.: Köztársaságunkért, a dolgozók erős államáért.

Matern H.: A kritika és az önkritika kiterjesztése.

Verner P.: A bonni katasztrófapolitika elleni közös akciókról.

Grossmann E.: A merxlebeni termelőszövetkezet alapszabályai.

Eichhofer S.: Kiméletlen politikai-ideológiai harc egyetemeinken.

9. szám.

A Szovjetunió 1952. augusztus 23-i jegyzéke a nyugati hatalmakhoz.

A legfontosabb láncszem: a párt szervezési munkájának a megjavitása.

Winzer O.: I.V. Sztálin müveinek 6. kötete németül.

Hayemann R.: A természet dialektikája. /F. Engels nagyszerű munkája első teljes német kiadásához./

Schaul H.: Egy nagyjelentőségü munka valamennyi ország munkásosztály számára./"Az állam és forradalom" megjelenése 35. évfordulójára./

Günther L.: A "V.I. Lenin" Volga-Don csatorna megépitése nagy győzelme a szovjet népnek.

Berlioz J.: Harc Franciaország függetlenségéért.

Alekszejev V.- Cserkeszov V.: A logikáról és annak tanulmányozása kérdéséhez. /A Bolsevik 1952. 11. számából./

Puls P.: A forradalmi éberség a mindennapi harc egyik feladata.

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E E G Y É B O R S Z Á G O K B Ó L.

CAHIERS DU COMMUNISME /A Kommunizmus Füzetei./

1952. augusztus

Billoux F.: A francia hazafiak egységes nemzeti frontjáért.

A franciaországi fasiszta rendőrprovokációk bukása; a béke erőinek győzelme.

Duclos J.: Levél egy szocialista elvtársnak. /A kommunista-szociáldemokrata munkásegység kívánatos voltáról./

Michaut V.: Szocialisták és kommunisták akcióegysége: egy politikai változás kulcsa.

Rochet W.: A Pinay-kormány a dolgozó parasztság és a városi polgárság ellen.

Baby J.: A pénzügyek szabályozása és a francia gazdaságpolitika békés célok szolgálatába állitása.

Vaillant-Couturier M.-C.: A gyermekek védelme.

Szeptember

Duclos J.: A munkásosztály akcióegysége: a nemzeti egység oszlopa.

Kriegel-Valrimont M.: Békekongresszus és Franciaország védelme.

Cseprakov V.: A kapitalista országok fejlődésének egyenetlensége és a közöttük lévő ellentmondások élesedése.

Pierrard A.: Harc a pedagógusok egységéért.

Patinaud M.: Szakadás a RPF-ben /Francia Népi Tömörülés/ és a kormány fasiszta politikája.

Figueres L.: A szocialista demokrácia egyik formája: a népi demokratikus államhatalom.

Október

A Párt politikájának problémái és André Marty és Charles Tillon elvtársak frakcionista tevékenysége.

Sztálin tanulmánya a szocializmus gazdasági problémáiról.

Calas R.: A politikai jogok védelmének követelése állandó feladata a kommunistáknak.

Creyssel R.: A Pinay-terv, a dolgozók adóterheinek sulyosbodását jelenti.

Figueres L.: A Francia Munkáspárt 70. évfordulója.

Brahat J.: Emile Zola, a népszerü iró és az igazság harcosa.

DÉMOCRATIE NOUVELLE

1952. augusztus

Duclos J.: A harc folytatódik.../A békeharc nem áll meg./

Leduc V.: A kiszabaditott Jaques Duclos. /A francia kormány veresége/.

Farge Y.: Gondolatok a baktériumháboruról.

Courtade P.: A Béke Világtanácsának felhivása. /Berlini határozatok./

Cogniot G.: A jobboldali elhajlók szétzuzása a Román Munkáspártban. /V. Luca és T. Georgescu elhajlása./

Berlioz J.: Adenauer a német nép ellen.

Liu Ning: A szakszervezetek Kinában.

Siroky V.: Németország-Csehszlovákia. /Csehszlovákia viszonya a Német Demokratikus Köztársasággal és Nyugat-Németországgal./

Perez L.: Franco-ellenes nemzeti front.

Burton B.: Egy nagy amerikai hazugság:"a háborus prosperitás".

Noirot P.: Svéd semlegesség? /Svéd provokációk a Balti-tengeren./

Davidov M.: Közép-ázsia: a hatalmas oázis. /A Davidov-tervről./

Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk utja /Népi demokráciánk politikai és gazdasági fejlődéséről 1945 óta./

Szeptember

d'Astier E.: A nemzetközi Békekongresszus.

Ulbricht W.: A szocialista Németország felé!

Dumoulin E.: Pinay csődje /pénzügyi romlás a termelés hanyatlása./

Zápotocky A.: A szakszervezetek és a szocializmus Csehszlovákiában.

Desanti D.: A felszabaditott népek vakációi. /Üdülés, nyaraltatás, a népi demokratikus országokban./

Soria G.: Merre halad Egyiptom és Irán?

Bierut B.: A lengyel nép alkotmánya.

Nguyen-Nghe: A vietnami békéért!

Benier A.: A román nép kidolgozza alkotmányát.

Noirot P.: A japán nép harcban.

A Bolgár Népköztársaság nyolc éve.

Okt...

Duclos J.: Egységes nemzeti frontot!

Cogniot G.: Lenin - Sztálin Pártjának XIX. kongresszusa.

Herve P.: Kossuth születésének 150. évfordulója.

Magyarországi hirek. Az ötéves terv állása; Rákosi Mátyás, a minisztertanács elnöke; Az első plasztikus filmszinház/

Terfve J.: A kétéves katonai szolgálat megakadályozása Belgiumban. /A cikk szerzője a Belga Kommunista Párt titkára./

Muller P.: A Saar-vidék és Lotharingia europaizálása, vagyis amerikanizálása. /Schuman terve mint az amerikai imperializmus fegyvere./

Vatolina L.: Izrael, az amerikaiak gyarmata. /Amerikai tőke és amerikai támaszpontok./

Rochet W.: Pinay a dolgozó parasztság ellen.

Stevart N.: Az Egyesült Államok alattomos háborut készit elő.

Herrnstadt R.: Szocialista Berlin születik!

CAHIERS INTERNATIONAUX /Nemzetközi füzetek./

1952. julius-augusztus.

A kapitalista háborus gazdaság strukturája.

Sweezy P.- Huberman L.: A fenyegető krizis.

Duret J.: Nyugateurópa ügye /A békeharcról./

Schaffer G.: Bércsata Nagybritanniában.

Dresch J.: A brit Birodalom és az afrikai válasz. /Gyarmati függetlenségi harc./

Noaro J.: Antonio Gramsci levelei a börtönből.

Stibbe P.: A "fekete" Afrika sohasem lesz politikailag "biztos" az imperialisták számára.

szeptember-október.

Szuhomlin V.: Az erőszak felelőssége. /A francia kormány rendőrterrorja./

Nenni P.: Visszatérés a Szovjetunióból. /Nenni látogatásának élményeiről./

Bettelheim Gh.: Az államkapitalizmus irányainak kifejlődése a háboruutáni francia gazdasági életben.

Duret J.: Pinay ur és az infláció.

Schaffer G.: A szakszervezetek kongresszusa után.

A Lengyel Népköztársaság alkotmánya.

Huberman L.: Az "új" történelem vagy Mammon megkoronázása. /Az amerikai történetirás./

RINASCITA

1952 április

Togliatti P.: A trieszti kérdés.

Donini A.: A Vatikán reakciós politikájának arculata,

Bianca T.: Ideológiai tévelygések a mai katolikus filozófiában és teologiában.

Montia.: Az ellenállási mozgalom és Délolaszország.

Legemi A.: Riesi demokratikus közigazgatásának mérlege.

Manzocchi B.- Pesenti A.: Nagy kezdeményezés a világgazdasági helyzet megjavitására: a moszkvai gazdasági konferencia.

Calamendrei F.: Az angol kommunista párt 22. kongresszusa.

Cerlesi E.- Lombardo - Radice L.: A természetbölcselet és a tudomány Leonardo da Vinci gondolkodásában.

Alicata M.: Hogyan jött létre a crotonai szövetség? /Az olasz kommunista párt történetéből./

május

Platone F.: A közigazgatási választások eredményei.

Reichlin A.- Pavolini L.: A kommunizmus elleni harc uj fejezete. /Olaszországban./

Albergamo F.: Avicenna halálának ezredik évfordulója.

Micheli M.: A képzőművészet Olaszországban. /Jelenkor/.

junius

A klerikális totalitarianizmus ellen. /Az olasz Kommunista Párt központi bizottságának határozata./

Amendola G.: A nápolyi kérdés.

Natoli A.: Háromszázezer "halálos bün" Rómában. /A római választásokról./

Hicata M.: Hogyan szavaztak Calabriában?

Castiglia R.: A liberális közgazdaság. /W. Röpke uj könyvéről./

Montagnana M.: A szakszervezeti mozgalom feladata a jelenlegi időszakban.

Grieco R.: A "Rerum Novarum" és a kereszténységocialista tanok.

A koreai fegyverszünet amerikai szabotálásának egy éve.

Trevisani G.: A klerikális cenzura.

Melléklet:

Az olasz munkásmozgalom a munkás- és szocialista kongresszusok tükrében. I.

július-augusztus

Pavolini L.: Az olasz gazdaság sulyosodó válsága.

Crisafulli V.: Klerikális merénylet a sajtószabadság ellen. /Történeti visszatekintéssel 1848-ig./

Ingrao P.: Hogyan rontja a közvéleményt a burzsoá uralkodóosztály. /Szemle az olasz napi sajtóról./

Sapegno N.: A társadalmi élet és az irodalom a Trecento kisebb költőinél.

Melléklet:

Az olasz munkásmozgalom a munkás- és szocialista kongresszusok tükrében. II.

WEG UND ZIEL. /Út és cél./

1952. 9. sz.

Fürnberg F.: A politikai helyzet és a békéért folyó harc.

Marek F.: Franciaországi tanulságok.

Spira L.: A Tito-fasiszták szövetségesei a Figl-Schärf-kormánynak.

Koplenig J.: A nők között végzett politikai munkáról.

Hexmann F.: A Német Demokratikus Köztársaság építi a szocializmust.

West F.: Az Osztrák Kommunista Párt tizenöt év előtti birodalmi konferenciája.

Erobl F.: A szociáldemokrata vezetés és a neofasiszták.

Becker H.: A bankbotrányok és a jobboldali szocialisták.

Hollitscher V.: Pavlov tanitásai - a tudományos élettan és lélektan alapjai.

10. sz.

Az államszerződés és a demokrácia.

Zucker - Schilling E.: A népek békekongresszusa elé.

Marek F.: A Bolsevik Párt kongresszusa előtt.

West F.: A tömegoktatás formái.

Sztálin I.V.: Mi a kapitalizmus?

Fischer V.: Az osztrák nép táplálkozási problémái.

Spira L.: A népi Kina fejlődése feltartóztathatatlan.

M.: A leninizmus zászlaja alatt. /Sztálin müveinek 6. kötetéről./

Stern K.: A realizmus a filmművészetben.

Okmányok:

A szovjet kormány jegyzéke a nyugati hatalmakhoz az osztrák

államszerződés ügyében.

Melléklet:

A SzK/b/P XIX. Pártkongresszusának anyaga.

DIE ARBEIT /Bécs./

1952. 9. sz.

Fiala G.: A Szovjetunió ötéves terve és az imperializmus táborának válsága.

Hornik L.: A kapitalista észszerüsitési hadjárat Ausztriában.

Horn G.: /Viták a gyülekezési és a munkaszabadság törvényének eltőrlése kérdésében./

Nüchtern K.: Az új társadalombiztositási törvény ujabb csapás a társadalombiztositásra.

Reicher J.: Az osztrák villamosenergiagazdálkodás helyzete.

Zickler G.: A Marshall-terv és a keleti kereskedelem.

Vockel W.: A leningrádi Munkavédelem-kutató Intézetben.

COMMUNIST REVIEW

1952 augusztus

Falber R.: A munkáspárt felépitése és ellenőrzése. /Az angol munkáspárt szin- és névváltozásai az utolsó évtizedekben./

Idrin M.: Az angol megszállás hetven éve Egyiptomban.

Thomson J.: Alap és ideológia.

szeptember

Rothstein A.: Régi és új fábiánusok. /Az angol munkáspárt opportunizmusa./

Reid B.: Üzemi szervezeteink jelenlegi állapota.

Ulbricht W.: A német Demokratikus Köztársaság.

Románia új alkotmánytervezete.

Klugmann J.: A Párt oktatási programmja 1952-53-ra.

október

Burns E.: A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX kongresszusa.

Hobsbawm E.: A háboru elleni küzdelem Nagybritannia történetében. /Zömében 19. századi adatok a munkásság békeharcáról./

Jenkins A.: Szovjet külpolitika.

Lukács György: A művészettörténet irásáról.

LABOUR MONTHLY

1952. január

R.P.D.: Háború vagy béke 1952-ben?

Politt H.: Az elhatározás éve.

Pritt G.: Háború készül a Közelkeleten. /Irán, Egyiptom/

Arnot P.: Háború Malayában.

Könyvszemle.

február

R.P.D.: Churchill Canossája. /Churchill látogatása az USA-ban./

Pritt D.N.: A BBC leteszi álarcát. /Az angol rádiótársaság nyilt szovjetellenes hadjáratáról./

Montagu I.: Hideg karácsonyi mese. /A tél és a nyomor Nyugat-Németországban./

március

R.P.D.: A háború mérlege.

Hannington W.: Vihar fenyegeti a szakszervezeti tagokat.

Bose D.K.: Indiai választások.

április

Lloyd E.: Hogyan kezdtük a harcot?

Purcell H.: Szabad vagy kötött kereskedelem?

Bernal J.D.: Leonardo da Vinci.

Evans S.: A lisszaboni konferencia és ami utána következik.

Struthers J.: Burma jelenlegi helyzete.

május

R.P.D.: A munkáspárt, Bevan ur és Nagybritannia jövője.

Pritt D.N.: A sajtó és a bakteriológiai hadviselés.

Questor: Németország és a béke.

Ghosh A.: Az indiai általános választások.

junius

Young E.P.: Az atomstratégia és az admiralitás.

Dobb M.: A Nemzetközi Gazdasági Konferencia.

Arnot P.: David Ricardo.

West A.: Révai József: Lukács György és a szocialista realizmus./Ismertetés./

C.P.D.: Bernal G.D.: Marx és a tudomány./Könyvismertetés./

augusztus

Gollan J.: Az uj fábiánusok. /A munkáspárt jobbszárnyát kritizálja./

Winterton E.M.: Uj áramlatok a brit politikában. /Az amerikai agresszivitás a tömegek nyomására bizonyos mértékben a konzervativokat is kiábránditotta./

Pritt D.N.: Francia leckék: a Duclos-ügy,

Johnson H.: A pekingi beszéd. /Hewlett Johnson canterbury-i érseki helynök beszéde a Kinai Békebizottság pekingi ülésén./

Kotane M.: A délafrikai fasizmus. /Malan fasiszta terrorja./

szeptember

Pollitt H.: Mi a munkáspárt teendője?

Purcell H.: Németország: béke vagy háború?

Gallacher W.: Pártharcok Ausztráliában.

Marx Karl: A föld nacionalizálása.

R.R.B.: Az egyiptomi államcsiny.

THE MODERN QUARTERLY

1952. 4. szám.

Adams W.S.: Másodgondolatok a második frontról. /A nyugati invázió késésének igazi okai, az angol-amerikai diplomácia igazi arca a második világháború idején./

Sawicki J.: A háborús uszitás mint nemzetközi hűncselekmény.

Meek R.I.: Marx, Ricardo és a klasszikus politikai gazdaságtan.

POLITICAL AFFAIRS

1952 junius

Walker R.: Az amerikai nép megállithatja a háborut!

Rookman J.: A békeharc kiszélesitésének feladatai.

Perry P.: Puerto Rico és a függetlenségéért folytatott harc I.

Morris G.: Az acélmunkások sztrájkja.

Davis B.: A békeharc és a Néger Felszabaditási Mozgalom.

július

Flynn E.G.: Szabadságot a kommunista vezetőknek!

Perry P.: Puerto Rico és a függetlenségért folytatott harc. II.

Gerson S.W.: A zsüri-rendszer és a demokratikus jogok.

Alpatov M.: Az ókorból a középkorba való átmenet.

augusztus

Wilkerson D.A.: Faj, nemzet és a "néger" fogalma.

Winston H.: Az ipari koncentráció jelentősége.

Shields A.: Sacco és Vanzetti meggyilkolásáról. /25 éves évforduló./

Vu Csiang: Az önkritika problémái.

MASSES AND MAINSTREAM

1952 augusztus

Sillen S.: "Olvasók válsága". /Az amerikai irodalom sekélyességéről szemben néhány haladó iró művének nagy sikeréről./

Robeson P.: Szavazz a békére. /Az elnökválasztási küzdelem alkalmából irt politikai áttekintés./

Aptheker H.: Az utolsó szó jogán. /A kommunisták elleni jogellenes amerikai perekről./

Stil A.: Az élenjáró iró. /André Stil egyik párizsi beszédéből./

Finkelstein S.: Mi történt Erskine Caldwellel? /E.C. amerikai iró legutóbbi művének kritikája./

szeptember

Brown L.: Leszámolás az emberi jogokkal. /Az amerikai négerek helyzete./

Finkelstein S.: A mai absztrakt művészet. /Az amerikai művészet hanyatlása./

Szadriddin Aini: Avicenna öröksége. /A Tadzsik Tudományos Akadémia elnökének cikke./

ANNALES

1952 április-junius

Dumézil G.: A sentinumi csata.

Duby G.: Domaniális gazdálkodás és pénzgazdálkodás: a Cluny-i apátság költségvetése 1080 és 1155 között.

Giraud M.: Lelkiismereti és tekintélyi válság XIV. Lajos uralkodása végén.

Tpneti A.: Olasz eretnekek és európai reformok.

Leuilliot P.: Kőszén és gyapot Belgiumban. Jegyzetek egy összehasonlitó gazdaságtörténet kérdéséhez.

Berque J.: Új városstipusok Marokkóban. /Ankét./

Schnerb R.: A politikai pártok.

ANNALES HISTORIQUES DE LA RÉVOLUTION FRANÇAISE

1952 szeptember-október

Vellay E.: Robespierre egy kevéssé ismert levele.

Rousset P.: A montauban-i felügyeleti bizottság keletkezése.

Leuilliot P.: Adalék a gépek bevezetéséhez Franciaországban: F.-C.-L. Albert "Az ipar életrajza" c. müve. /A szerző 1764-1831 között élt./

REVUE d'HISTOIRE ECONOMIQUE ET SOCIAL

1952 2. szám.

Vidalenc J.: Párizs hussal való ellátása az "ancien régime"idején.

Saint Jacob P.: A franciaországi árkérdés az ancien régime vége felé. / A kortársak nyomán./

Schmidt G.: A gyarmatok civilizációja. /Főleg az amerikai gyarmatokról a 17. század végétől kezdve; rabszolgakérdés stb./

Augé-Laribé M.: A francia mezőgazdasági társaság tevékenysége. /A háboru óta publikált müvek bibligráfiája./

REVUE d'HISTOIRE DIPLOMATIQUE

1951. évf.

Torres-Bodet J.: Humanizmus és béke. /Az UNESCO elnökének cikke./

Vernes S.: Egy frondista: Viole elnök. /Királyi tanácsos, lefejeztek 1654-ben./

Dollot L.: Melilla, Spanyolország afrikai támaszpontja. /Története 1497-től napjainkig./

Chaumié J.: Las Casas lovag és Bombelles márki, Franciaország és Spanyolország velencei követeinek tudósitásai a forradalomról. /XVI. Lajos titkos diplomáciája Svájcban, Las Casas szerepe az ellenforradalomban, Oroszországi küldetés /1792 jan.-jul./, Az utolsó évek /1792 jul.-1795/. Összefoglalás.- A tanulmány harmadik és befejező része egy sorozatnak.

Dollot R.: Chateaubriand Triesztben /1806./

Charles-Roux F.: Ferdinand de Lesseps, a diplomata, Szuez létrehozója.

RASSEGNA STORICA DEL RISORGIMENTO

1952 április-szeptember

Mastellone S.: A francia piemonti kereskedelmi szerződés /1840-1846/.

RIVISTA STORICA ITALIANA

1952 II. sz.

Sommariva L.: Ujabb kutatások a középkori eretnekségekről /1939-1952./

WIENER GESCHICHTSBLÄTTER./Bécsi Történeti Lapok./

1952. 2.sz.

Marx J.: Viennensia. /Az 1950-51-ben megjelent munkák szemléje./

Poensgen G.: Beethoven temetése. Halálának 125. évfordulójára.

Kratochwill M.: A. Wildgans és a Wiener Heimatkunde.

Weissenhofer A.: Franz Kieslinger 60. születésnapjára./Osztrák művészettörténész./

Könyvismertetések:

Kallbrunner J.: Kaiserin Maria Theresias politisches Testament. "2 Denkschriften./ Wien 1952, 128 p.- Ism. Walter F.

Schmidt R.: Das Wiener Künstlerhaus. Eine Chronik. 1861-1951. Wien 1951, 349 p.-/Ism. Pleyer K./

LE MOYEN AGE

1952 1-2. szám.

Silvestre H.: Hogyan szerkesztettek egy levelet a X. században. Eracle de Liege szózata Rathier de Vérone-hoz.

Higounet Ch: A pizai stilus. Használata, földrajzi kiterjedése.

Feuchere P.: A francia hercegségek területi fejlődése. Földrajzi-történelmi tanulmány /10-13.század./

DEUTSCHES ARCHIV FÜR ERFORSCHUNG DES MITTELALTERS /Német szemle a középkor kutatására./

1952. 2. sz.

Baethgen F.: Monumenta Germaniae Historica. Beszámoló az 1950/51. évi tevékenységről.

Stach W.: Szó és jelentés a középkori latin nyelvben.

Löwe H.: Nagy Teodoriktól Nagy Károlyig.

Werner K.F.: Marchiennes-i András. /12. századi francia krónikás./

Schmale F.J.: Thüringiai levélgyüjtemény Nassaui Adolf korából.

Stengel E.E.: A fuldai apátság korai történetéhez.

Rieckenberg H.J.: Gisela császárné születésének dátuma.

THE ENGLISH HISTORICAL REVIEW

1952 julius, 264. szám.

Jones P.J.: A Rimini-i Malatesták vikariátusa.

Foot M.R.D.: Nagybritannia és Luxemburg 1867-ben.

Baynes N.H.: Heraclius császár és a katonai thémák hálózata.

Könyvszemle./Lewitter L.R. ismerteti Tymieniecki "Ziemie polskie w starozytnosci" cimü müvét, Poznań 1951. /Könyvismertetések Napoleon és Washington új életrajzairól, David Ricardo levelezéséről, Palmerston külpolitikájáról 1830 és 1841 között, Hallgarten "Az imperializmus 1914 előtt" cimü

művéről, valamint Pribram: "Ausztria-Magyarország és Nagybritannia 1908-1914" c. könyvéről, amely értékes diplomáciai és külpolitikai vonatkozású anyagot közöl./

THE JOURNAL OF MODERN HISTORY

1952. 1. sz.:

Allen M.B.: Proudhon az 1848-as forradalomban.

Maehl W.: A nacionalizmus diadala a Német Szociáldemokrata Pártban az első világháboru előestéjén.

Könyvszemle.

/Arthur J. May: The Hapsburg Monarchy 1867-1914. Cambridge, Mass. 1951./

2. szám.

Galbraith J.S.: Röpiratkampány a búr háború idején

Kollman E.C.: Walther Rathenau és a német külpolitika: tettek és tervek.

Vereté M.: Palmerston és a levantei krizis 1832-ben.

3. szám.

Arnakis G.G.: A konstantinápolyi görögkeleti egyház és a Török Birodalom.

Van Abbé D.: Niklaus Manuel és érdeklődése a reformáció iránt.

HISTORY

1952. 129. szám.

Fryde E.B.: III. Edward gyapjumonopóliuma 1337-ben.

Beloff M.: Nagybritannia és az amerikai polgárháború./Objektivista cikk, kitünik belőle, hogy Nagybritannia a reakciós déli államokat támogatta./

Könyvszemle.

130. szám.

Hatton R.: Jegyzetek a svéd történetirásról.

Hurstfield J.B.: A feudalizmus újjáledése az első Tudorok Angliájában.

Kemp B.: Az 1841-es általános választások.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Grekov B.D.: A feudalizmus keletkezése Oroszországban I.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről adott tanitása világánál. 1

Pazsitnov K.A.: Adalék az oroszországi ipari forradalom kérdéséhez. /A textilipar adatai alapján./ 16

Szpivakovszkij J.I.: A munkásmozgalom fellendülése Romániában 1905-1906-ban 28

Turok V.M.: Az osztrák munkásmozgalom fellendülése a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása alatt. /Az 1918. évi januári sztrájk./ 57

Antyuhina V.I.: A Francia Kommunista Párt harca Franciaország nemzeti függetlenségéért a második világháboru éveiben /1939-1944./ 77

Makszimov L.: A Voproszi isztorii folyóiratról 112

Koszminszkij J.A.: A lengyel történészek otwockai konferenciája. 125

A történeti munkák szerkesztésének és lektorálásának kérdései. Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952. április 6-án 137

A pártosság és aktualizálás kérdése a történeti irodalomban. Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952. május 30-án 158

Intézetünkbe ujonnan beérkezett szovjet történettudományi munkák 186

Szovjet folyóiratszemle 188

Folyóiratszemle a népi demokráciák országaiból 212

Folyóiratszemle egyéb országokból 220

Felelős szerkesztő: Pach Zsigmond Pál.

52882
2411
H-
+2208/1952/4.

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

III. évf. 10-12 sz. 1952. okt.-dec.

kézirat gyanánt.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

2471
10.328

III. évf. 10-12 sz. 1952. okt.-dec.

Kézirat gyanánt.

C I K K E K , T A N U L M A N Y O K

KOZLOV G.:

A szocializmus gazdasági alaptörvénye.

Г. Козлов: Основной экономический закон социализма.

A XIX.Pártkongresszus előestéjén megjelent Joszif Visszarionovics Sztálin "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. új zseniális műve, melynek rendkívül nagy jelentősége van mind a marxizmus-leninizmus elmélete, mind egész gyakorlati tevékenységünk szempontjából. Sztálin elvtárs műve, új, magasabb fokot jelent a marxista-leninista politikai gazdaságtan fejlődésében.

„Ebben a munkában Sztálin elvtárs részletesen megvizsgálja az anyagi javak társadalmi termelésének és elosztásának a szocialista társadalomban érvényes törvényeit, meghatározza a szocialista gazdaság fejlődésének tudományos alapjait, megmutatja a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet utját. A gazdasági elmélet kérdéseinek kidolgozásával Sztálin elvtárs messze előrevitte a marxista-leninista politikai gazdaságtant." /1/

Alapvető elvi jelentőségü Sztálin elvtársnak a gazdasági törvények objektiv jellegéről tett megállapitása. Sztálin elvtárs azt tanitja, hogy a tudomány törvényei - akár a természettudomány, akár a politikai gazdaságtan törvényeiről van szó - az emberek akaratától függetlenül végbemenő objektiv folyamatok visszatükröződései. Az emberek ezeket a törvényeket felfedezhetik, megismerhetik, és ezekre támaszkodva felhasználhatják őket a társadalom érdekében, más irányba terelhetik egyes törvények romboló hatását, korlátozhatják hatókörüket, és teret nyithatnak egyes maguknak utat törő törvényeknek, de nem változtathatják meg és nem helyezhetik hatályon kivül ezeket a törvényeket és még kevésbbé képesek a tudomány uj törvényeit kialakitani vagy teremteni.

Sztálin elvtárs volt az első, aki Marx-Engels-Lenin utmutatásait továbbfejlesztve a marxista közgazdaságtanban a szocializmus gazdasági törvényeinek jellegét tudományosan feldolgozta. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy milyen sulyos hibába esnek azok a közgazdászok, akik azt hiszik, hogy a szovjet állam "hatályon kivül helyezheti", ill. "átalakithatja" a régi gazdasági törvényeket és uj gazdasági törvényeket "alakithat ki". A gazdasági törvények objektiv jellegének tagadása és a társadalom vezető szerveinek olyan képességek tulajdonitása, hogy "teremthetnek", "megsemmisithetnek", vagy "átalakithatnak" gazdasági törvényeket, ez a kalandorság eszmei alapja a gazdaságpolitikában, a teljes önkény a gazdaság vezetésének gyakorlatában.

1/ Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX.kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 115. l./

„Tegyük fel - írja Sztálin elvtárs, - hogy egy pillanatra annak a helytelen elméletnek az álláspontjára helyezkedtünk, amely tagadja azt, hogy a szocializmus idején a gazdasági életben objektiv törvényszerüségek vannak, és azt hirdeti, hogy gazdasági törvényeket lehet "teremteni", lehet "átalakitani". Mire vezetne ez? Ez arra vezetne, hogy a káosz és a véletlenek birodalmába kerülnénk, ezektől a véletlenektől szolgai függőségbe jutnánk, megfosztanánk magunkat nemcsak attól a lehetőségtől, hogy bármit is megértsünk, de még attól a lehetőségtől is, hogy egyszerüen eligazodjunk a véletleneknek ebben a káoszában.

Ez arra vezetne, hogy felszámolnók a politikai gazdaságtant mint tudományt, mert a tudomány nem élhet és nem fejlődhet az objektiv törvényszerüségek elismerése nélkül, e törvényszerüségek tanulmányozása nélkül. Ha pedig felszámolnók a tudományt, megfosztanónk magunkat annak a lehetőségétől, hogy előre lássuk az események menetét országunk gazdasági életében, vagyis megfosztanók magunkat attól a lehetőségtől, hogy akárcsak a legelemibb gazdasági vezetést is megszervezzük." /2/

A társadalom távolról sem tehetetlen a gazdasági törvényekkel szemben. Megismerheti és felhasználhatja ezeket a törvényeket, "megnyergelheti" őket ugy, ahogy ezt a természettudományi törvényekkel teszi. De mig a természettudományban az uj törvények felfedezése és felhasználása többé-kevésbbé simán folyik, a közgazdaság területén olyan uj törvények felfedezése és alkalmazása, amelyek a társadalom magukat tulélt erőinek érdekeibe ütköznek, ezen erők részéről rendkivül erős ellenállást váltanak ki. Az élenjáró osztály mindig és mindenütt arra törekszik, hogy a gazdasági törvényeket a társadalom érdekében használja fel, mig a magukat túlélt osztályok ellenállást fejtenek ki ezzel szemben. A proletáriátus abban különbözik a többi osztályoktól, amelyek a történelem folyamán valamikor forradalmat hajtottak végre a termelési viszonyokban, hogy a proletáriátus osztályérdekei egybeesnek a társadalom tulnyomó többségének érdekeivel, mert a proletárforradalom embernek ember által való minden kizsákmányolása felszámolását jelenti, mig más osztályok forradalmai csak azt eredményezték, hogy a kizsákmányolás egyik formáját egy másik váltja fel, ezek a forradalmak a társadalom többségének érdekeivel ellentétben álló szük osztályérdekekre szoritkoztak.

A gazdasági törvények egyik sajátossága /a természettudomány törvényeitől eltérően/ az, hogy ezeknek a törvényeknek a zöme nem hosszu életü, csak egy bizonyos történeti korszak folyamán van hatályban, azután pedig átadja helyét uj gazdasági törvényeknek. De az uj gazdasági törvényeket nem az emberek akarata hozza létre, hanem az uj gazdasági feltételek alapján jönnek létre. A régi gazdasági törvényeket nem az emberek törlik el,

---

2/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 84.l.

hanem az uj gazdasági feltételek következtében elvesztik erejüket és letünnek a szinről. Viszont vannak olyan törvények, amelyek közösek az összes formációkban, mint pl. a termelőerők és a termelési viszonyok összhangjának törvénye az egységes társadalmi termelés keretében, a termelőerők és a termelési viszonyok közti viszony törvénye az összes társadalmi formáció fejlődése során. Minden társadalmi-gazdasági formációnak megvan a maga gazdasági alaptörvénye, amely sajátosan történeti törvény, csak az illető formációra érvényes.

- - - -

Rendkivül nagy kinccsel ajándékozta meg Sztálin elvtárs a marxista politikai gazdaságtant, amikor felfedezte a mai kapitalizmus gazdasági alaptörvényét és a szocializmus gazdasági alaptörvényét.

Vajjon mit jelent a gazdasági alaptörvény? A gazdasági alaptörvény olyan törvény, amely egy termelési mód fejlődési folyamatának nemcsak egy-egy oldalát, vagy egy-egy folyamatát világitja meg, hanem e fejlődés összes fő oldalait és összes fő folyamatait, azaz az illető termelési mód lényegét határozza meg. A gazdasági alaptörvény megmutatja először is, hogy mi a közvetlen cél és következésképen melyek a társadalmi termelés hajtóerői a társadalom adott gazdasági rendszerében, melyek azok a mozzanatok, amelyek a termelés egész irányát meghatározzák, másodszor pedig, hogy milyen eszközökkel törekszenek a termelés kitüzött céljának elérésére. Ebből következik, hogy a gazdasági alaptörvény a kulcs ahhoz, hogy megértsük, megvilágitsuk az illető gazdasági rendszer összes törvényszerüségeit, azaz az illető gazdasági rendszer egész mozgásának törvénye.

Marx rámutatott arra, hogy a kapitalista termelés közvetlen célja és meghatározó tényezője az értéktöbblet termelése, és mozgatóereje a profitráta. Sztálin elvtárs a mai monopolkapitalizmus gazdasági alaptörvénye kérdésének magyarázatánál a következőket irja: "Leginkább megközeliti a kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fogalmát az értéktöbblet-törvény, a tőkés profit létrejöttének és növekedésének törvénye. Ez a törvény valóban eleve meghatározza a tőkés termelés fő vonásait. Az értéktöbblet-törvény azonban tulságosan általános törvény, nem érinti a legmagasabb profitráta problémáját, márpedig a legmagasabb profitráta biztositása a monopolkapitalizmus fejlődésének feltétele." /3/

Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy az értéktöbblet törvényét konkretizálnunk kell és tovább kell fejlesztenünk a monopolkapitalizmus viszonyaira alkalmazva: "A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fő vonásait és követelményeit körülbelül igy lehetne megfogalmazni: a maximális tőkés profit biztositása

---

3/ U.o. 39. l.

az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése utján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása utján, végül a legmagasabb profit biztositása háboruk és a nemzetgazdaság militarizálása utján." /4/

A modern kapitalizmus Sztálin elvtárs által felfedezett gazdasági alaptörvénye feltárja és megvilágitja a kapitalizmus kiálló ellentmondásait, és feltárja a kapitalista államok agressziv, rabló politikájának okait és gyökereit.

A kapitalizmus gazdasági alaptörvényével szöges ellentétben áll a szocializmus gazdasági alaptörvénye: "A szocializmus gazdasági alaptörvényének lényeges vonásait és követelményeit körülbelül igy lehetne megfogalmazni - mutat rá Sztálin elvtárs -: az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése utján." /5/

A szocializmusnak Sztálin elvtárs által felfedezett gazdasági alaptörvénye mintegy általánositása azoknak a gigantikus tapasztalatoknak, amelyeket a Szovjetunióban a szocializmus épitése során gyüjtöttek. Ez a törvény feltárja és megmagyarázza a termelőerők szakadatlan növekedésének, a szocialista társadalomban élő dolgozók anyagi jóléte és kulturális szinvonala szakadatlan növekedésének okait.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye és a szocializmus gazdasági alaptörvénye a munkásosztálynak és az összes dolgozóknak szellemi fegyvert jelent a monopoliumok uralma, az imperializmus ellen, a kommunizmus győzelméért vivott harcukban.

A szocializmus gazdasági alaptörvénye először is arra a kérdésre ad választ, hogy melyek a szocialista termelés céljai. Sztálin elvtárs már az "Anarchizmus vagy szocializmus?" c. müvében megállapitotta, hogy a szocialista termelés fő célja a társadalom szükségleteinek közvetlen kielégitése. "A jövő termelés fő célja, a társadalom szükségleteinek közvetlen kielégitése, nem pedig eladásra szánt áruk termelése a tőkések hasznának növelése kedvéért." /6/

Leninnek az OSzDMP II.kongresszusára előkészitett pártprogramm-tervezete rámutatott arra: "A munkásosztály tényleges felszabadulásához szükség van a kapitalizmus egész fejlődésével előkészitett társadalmi forradalomra, azaz a termelési eszközök magántulajdonának megsemmisitésére, társadalmi tulajdonba vételére és a kapitalista árutermelésnek a termékek termelésének szocialista szervezésével való felváltására, a társadalom javára, hogy biztositsa a társadalom összes tagjainak teljes jólétét és mindenirányu szabad fejlődését." /7/

4/ U.o. 40.l.
5/ U.o. 41.l.
6/ Sztálin müvei, 1.köt. 351. l.
7/ Lenin müvei, 6.köt. 12. l. oroszul.

A proletárdiktatura kikiáltása után Lenin és Sztálin többször hangsúlyozták, hogy a szovjet gazdaság feladata az egész társadalom szükségleteinek kielégitése: "Mi nem burzsoá gazdaságot épitettünk - mondta Sztálin elvtárs a Bakui Szovjet 1920. november 6-án tartott ünnepi ülésén -, ahol mindenki csak saját magánérdekeivel törődik és senkisem törődik az állammal mint egésszel, ahol senkit sem érdekel a gazdaság tervszerü szervezése állami méretekben. Nem, mi szocialista társadalmat épitettünk. Ez azt jelenti, hogy nekünk számolni kell a társadalom mint egész szükségleteivel, azt jelenti, hogy tervszerüen, tudatosan, összoroszországi méretekben kell megszervezni a gazdaságot. /8/

Sztálin elvtárs a XVI.pártkongresszuson /1930/ tartott beszámolójában hangsúlyozta, hogy a szovjet gazdasági rendszer körülményei között "a termelés fejlesztését nem a konkurrencia és a tőkés haszon biztositásának elve szabja meg, hanem a tervszerü vezetés elve s a dolgozók anyagi és kulturális szinvonala rendszeres emelésének elve", hogy "a nemzeti jövedelem elosztása nem a kizsákmányoló osztályok és nagyszámu élősdi cselédségük gazdagodásának érdekében, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javitása s a városi és falusi szocialista termelés bővitése érdekében történik..." /9/

Rendkivül nagy kincset jelentenek a marxista-leninista elmélet számára azok a megállapitások, amelyeket Sztálin elvtárs a különböző problémákról tett, mely szerint a szocialista termelés célja az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása és a cél elérésének eszköze a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése.

Ez a cél, az egész társadalom szükségleteinek maximális kielégitése, a történelemben először csak a szocializmusban vált lehetségessé. E cél elérésének objektiv előfeltétele a munkaeszközök és termelési eszközök szocialista tulajdona. A szocializmus előtt egyetlen társadalmi-gazdasági formáció sem tüzhette ki a társadalmi termelésnek ezt a célját.

Annakidején a klasszikus burzsoá politikai gazdaságtan ugy akarta beállitani a munkást és tőkést, mint olyan gépeket, amelyek a termelés "történelmi szükségszerüségének" megvalósitását szolgálják a termelés érdekében. Ezzel azt akarta beleoltani a munkásokba, hogy életcéljukul mindig a termelést tekintsék, és hogy a termelés célja vagyon felhalmozása, amelyre a társadalom további felvirágzása céljából volna szükség. A burzsoá közgazdászok ezzel az ellentétes osztályérdekü társadalmat akarták szentesiteni és örökössé tenni. De a klasszikus burzsoá politikai gazdaságtan ugyanakkor, amikor az embert egyszerü termelőeszközzé alacsonyitotta le, egyben visszatükrözte a

---

8/ Sztalin müvei, 4.köt. 410-411.l.
9/ Sztálin müvei, 12.köt. 343-344.l.

munkás igazi helyzetét is a kapitalizmusban, mint a kapitalista osztály számára értéktöbbletet létrehozó termelési eszközt, mint élő munkagépet, amelyre a profitszerzés céljából van szükség. A "termelés a termelésért, a társadalom meggazdagodásáért" formula mögött a "termelés a tőkés profitjáért, értéktöbblet létrehozásáért" tartalom rejlett. A kapitalista termelés célja sohasem volt a nép szükségleteinek kielégitése. A kapitalista termelés közvetlen célja mindig az érték növelése, értéktöbblet termelése. Cikkek, fogyasztási értékek termelése a tőkés számára csak kénytelen szükségszerüség: a fogyasztási érték őket csak annyiban érdekli, mivel enélkül nincs érték és értéktöbblet. Ezért a kapitalista termelésben a fogyasztási értékek létrehozása alárendelt jelentőségü: "A kapitalista termelés célja - mondja Sztálin elvtárs - a profitszerzés. Ami a fogyasztást illeti, arra a kapitalizmusnak csak annyiban van szüksége, amennyiben biztositja a profitszerzés feladatát. Ezen tul a fogyasztás kérdésének a kapitalizmus számára nincs értelme. Az ember a maga szükségleteivel eltünik a látókörből."/10/

A profitszerzés céljából való termelés állandóan ujratermeli a munkás és a kapitalista közötti viszonyt. Ilyen termelési folyamat eredményeképen a tőkés - a termelőeszközök tulajdonosa - növeli tőkéjét, gyarapitja a munkás kizsákmányolását szolgáló eszközöket. Mikor a termelés célja a profit, objektive teljesen elkerülhetetlen a munkás mind nagyobb kisajátitása, a munkásosztály egyre fokozódó abszolut és viszonylagos elnyomorodása. Bármennyire is fejlődnek a termelőerők, ettől a munkás a kapitalizmusban nem gazdagabb, hanem szegényebb lesz. A közvetlen termelőnek a termelési eszközöktől való elválasztása volt a kapitalista termelési mód létrejöttének történelmi kiindulópontja. De ami eredetileg kiindulási előfeltétel volt az később állandósult, mint a kapitalista termelés állandó velejárója. A kapitalista termelés a dolgozók tönkremenéséhez és elnyomorodásához vezet, szellemileg tönkreteszi őket.

Az imperializmus összes apológétái - a burzsoá közgazdászok, a jobboldali szocialisták, reakciós szakszervezeti vezetők és nyilt fasiszták - kézzel-lábbal azt igyekeznek "bebizonyitani" gazdáik, a monopolisták javára, hogy a kapitalista termelés a társadalom szükségleteinek közvetlen kielégitését szolgálja. A kapitalizmus egész fejlődéstörténete, az egész mai kapitalista valóság azonban a marxizmus-leninizmus megállapitásainak helyességét igazolja, azaz, hogy a kapitalizmusban az anyagi javak termelését "nem a dolgozó tömegek anyagi helyzete javitásának elve, hanem a nagy tőkés profit biztositásának elve szabja meg." /11/

A monopolkapitalizmus a dolgozót a maximális profit kisajtolásának könyörtelen törvénye alá veti. A kapitalisták a dolgozók legkegyetlenebb kizsákmányolásával gyüjtenek vagyont és ez a vagyon az eszköz a dolgozók kizsákmányolásának és kirablásának

---

10/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 76-77.l.
11/ Sztálin müvei, 12.köt. 344.l.

további kiterjesztésére. A modern monopolkapitalizmus cápái a maximális profit utáni hajszában hihetetlen mértékig feszitik a munkások kizsákmányolását, kiraboljják és igába hajtják a gyarmatok és más elmaradt országok lakosságát, egyre ujabb háborukat szerveznek, mert ez a legjobb "business" a finánctőke magnásos számára, és a világuralom elnyeréséért küzdenek. A kapitalista országok lakosságának zömét a maroknyi monopolista maximális profitja érdekében nyomoruságos tengődésre itélték és véres háborukba kergetik.

A szocializmusban az egész társadalom érdekében kifejtett termelés azt jelenti, hogy az emberiség történetében most először vált a társadalmi termelés céljává az ember és szükségletei. "A szocialista termelés célja nem a profit, hanem az ember a maga szükségleteivel, vagyis az ember anyagi és kulturális szükségleteinek kielégitése." /12/ Ezért a szocialista társadalomban a javak termelése az emberek szükségleteinek kielégitése céljából, az emberi egyéniség minden szempontból való fejlesztését szolgáló körülmények létrehozása céljából történik.- Az anyagi termelés mindig a társadalom életének alapja, anyagi javak termelése nélkül nem létezhet az ember. De ennek semmi köze sincs a különböző társadalmi-gazdasági formációkban folyó társadalmi termelés közvetlen céljainak kérdéséhez. A szocialista rendszer nem tekintheti a termelést öncélnak. Itt a termelés csak eszköz az emberek mindeniranyu fejlesztésére, csak feltétel a nép anyagi és kulturális életszinvonalának szakadatlan emelésében. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy a szocialista termelés egy fő célnak van alávetve az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitése biztositásának.

A szocializmus, amely már felépült a Szovjetunióban, a gyakorlatban mutatta meg, hogy a társadalmi tulajdon uralma határtalan távlatokat tár fel a termelőerők fejlődése és az emberek egyre fokozódó szükségleteinek kielégitése előtt. A szocializmus nagy humánus céljaira, haladó szerepére és a kapitalizmussal szembeni felsőbbrendüségére jellemző, hogy a szocializmusban az emberért, közvetlenül az emberek szükségleteinek kielégitéséért termelnek. A legvilágosabb és legszemléltetőbb cáfolat a monopoltőke lakájtudósainak, a tömegek örökös nyomorát és szenvedéseit hirdető álszent és embergyülölő koholmányaira, az emberek kiirtását prédikáló neomalthuzianista és hasonló "elméleteire" a Szovjetunió szocialista valósága.

A szocializmusban az uj termelési célok következtében ujak a társadalmi fejlődés ösztönző- és hajtóerői, amelyek egyre jobban megerősödnek a szocialista gazdaság növekedése mértékében. "... A haszonszerzés - mondotta Sztálin elvtárs az első amerikai munkásküldöttséggel folytatott beszélgetése során - szocialista iparunknak se nem célja, se nem hajtóereje. Akkor hát

---

12/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 77. l.

mi a mi iparunk hajtóereje?

Elsősorban az a körülmény, hogy a gyárak nálunk nem tőkések, hanem az egész nép tulajdonában vannak, hogy a gyárakat nem a tőkések emberei, hanem a munkásosztály képviselői igazgatják. Az a tudat, hogy a munkások nem a tőkéseknek, hanem saját államuknak, saját osztályuknak dolgoznak, - ez a tudat iparunk fejlődésének és tökéletesedésének hajtóereje...

Másodszor az a körülmény, hogy az ipari jövedelem nálunk nem egyes személyek meggazdagodását szolgálja, hanem az ipar további kibővitését, a munkásosztály anyagi és kulturális helyzetének javitását, a munkásoknak és parasztoknak szükséges iparcikkek olcsóbbodását vagyis megint csak a dolgozó tömegek anyagi helyzetének javitását...

Harmadszor az a körülmény, hogy az ipar államositása megkönnyiti az egész ipar tervszerü vezetését." /13/

Sztálin elvtárs hangsúlyozta, hogy iparunk fejlődésének ezek az uj ösztönző- és hajtóerői"feltétlenül állandóan ható ösztönzők és hajtóerők. És minél jobban fog fejlődni iparunk, annál nagyobb lesz e tényezők hatóereje és jelentősége."/14/

A szocializmus győzelme a Szovjetunióban olyan, a fejlődést elősegitő rendkivül fontos hajtóerőket hozott létre, mint a szovjet társadalom erkölcsi-politikai egysége, a népek barátsága, a szovjet hazafiság.

A termelés uj céljának jelentősége, amelynek objektiv feltétele a szocialista gazdasági rendszer, világosan megmutatkozik a munkatermelékenység növekedésének uj törvényszerüségeiben. A társadalmi termelés célja a szocializmusban - az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása - a legnagyobb ösztönzőerő a munkatermelékenység gyors növelésére, amilyen más termelési mód mellett elképzelhetetlen. A szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom kibontakozásának közvetlen okai a szocialista termelés célja és jellege. Mint tudjuk, Sztálin elvtárs a sztahanovisták első összszövetségi tanácskozásán kifejtette, hogy a Sztahanov-mozgalom alapja elsősorban a munkások anyagi helyzetének gyökeres megjavitása, hogy a Sztahanov-mozgalom egyik fő forrása az, hogy nálunk nincs kizsákmányolás.

A munkatermelékenység növekedése feltétlenül szükséges a szocializmus, illetve a kommunizmus győzelméhez: enélkül lehetetlen a nép jólétét emelni, a szocialista fejlődés gyors ütemét megvalósitani. Ennek ellenére a munkatermelékenység a szocializmusban nem öncél. A munkatermelékenység növekedése a szocialista termelés céljának megfelelően eszköz a társadalmi termelőerők fejlesztéséhez, a nép állandóan növekvő szükségleteinek kielégi-

---

13/ Sztálin müvei, 10.köt. 129-130, 131, 132. l.

14/ U.o. 132. l.

tése és az emberek mindeniranyu fejlesztését elősegitő feltételek létrehozása érdekében. Ezért a fejlődés egy meghatározott szakaszában a munkatermelékenység növekedése a szocialista társadalomban feltétlenül a munkanap csökkentéséh

A szocializmus győzelméig a munkatermelékenység növekedése sohasem vezetett a munkanap csökkentéséhez. A kapitalizmusban a munkatermelékenység növekedése csak a szükséges munkaidőt csökkenti, viszont növeli ennek rovására a többletmunkaidőt, és a munka intenzivebbé tételéhez, a kapitalista elnyomás és kizsákmányolás fokozódásához vezet. "... A munka gazdaságossá tétele - mutat rá Marx - a munka termelőerejének fejlesztésével tehát a tőkés termelési módban egyáltalában nem a munkanap megrövidítését célozza. Célja csak az, hogy egy bizonyos árumennyiség előállitásához szükséges munkaidőt röviditse meg." /15/ A történelemben a szovjet hatalom volt az első, amely a szocializmus gazdasági törvényeiből kiindulva azt hirdette, hogy a munkatermelékenység növekedése a munkanap csökkenésének feltétele.

Sztálin elvtárs "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. zseniális müvében a szocializmus gazdaságáról a kommunizmus gazdaságára való áttérés előkészitésének három fő előfeltétele között ezt mondja: "Szükséges, hogy elérjük a társadalom kulturájának olyan növekedését, amely a társadalom minden tagja számára biztositja fizikai és szellemi képességének mindenoldalu fejlesztését, hogy a társadalom tagjai olyan képzettséget szerezhessenek, amely elegendő ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés aktiv tényezőivé váljanak, hogy szabadon választhassanak foglalkozást és ne legyenek a fennálló munkamegosztás folytán egész életükre egy bizonyos foglalkozáshoz láncolva." Ehhez azonban - hangsúlyozza Sztálin elvtárs - "mindenekelőtt legalább is hat, majd öt órára kell csökkenteni a munkanapot". /16/

A szocializmus gazdasági alaptörvényének követelményeiből, a szocialista termelés céljából és feladataiból kiindulva kell foglalkoznunk népgazdaságunk jövedelmezőségével is. A szocialista gazdasági rendszerben érvényét veszti mind a maximális profit törvénye, mind az átlagprofitráta törvénye. A szocialista társadalmat, amikor termelő üzemeket hoz létre, az a cél vezeti, hogy növelje a szocialista termelést és ezen az alapon biztositsa a társadalom tagjai szükségleteinek kielégitését és megerősitse a szocialista haza gazdasági erejét. A szocialista vállalatoknak - mutat rá Sztálin elvtárs - "nincs szükségük sem maximális haszonra, sem átlagos haszonrátára, hanem megelégedhetnek minimális haszonnal is, sőt néha meglehetnek minden haszon nélkül is... " /17/

A szocialista gazdaságnak egészében olyan akkumulációt kell eredményeznie, amely a bővitett ujratermelés megvalósitásához,

---

15/ Marx, A tőke, I.köt. 346.l.
16/ Sztálin, A szociálizmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 68.l.
17/ Sztálin müvei, 12.köt. 141.l.

népgazdaság fejlődéséhez és növekedéséhez szükséges. Ezzel kapcsolatban rendkivül nagy jelentőségü nálunk mind egyes vállalatok, mind egyes iparágak jövedelmezősége. De a jövedelmezőséget - mint ezt Sztálin elvtárs többizben hangsúlyozta - nem szabad a kereskedő szemével, az adott pillanat szemszögéből nézni. A szocialista társadalom ezt a problémát marxista módon kezeli, a jövedelmezőséget az össznépi gazdaság szemszögéből több év átlagában nézi. "Ha a jövedelmezőséget nem egyes vállalatok, vagy termelési ágak szempontjából és nem egy év távlatában, hanem az egész népgazdaság szempontjából és, mondjuk, 10-15 év távlatában nézzük - mondja Sztálin elvtárs - ami az egyetlen helyes eljárás ebben a kérdésben, - akkor az egyes vállalatok vagy termelési ágak ideiglenes és nem tartós jövedelmezőségét össze sem lehet hasonlitani a tartós és állandó jövedelmezőségnek azzal a legmagasabb formájával, amelyet a népgazdaság tervszerü fejlődése törvényének hatása és a népgazdaság tervezése nyujt azzal, hogy megszabadit bennünket a gazdaságot romboló és a társadalomnak óriási anyagi kárt okozó periódikus gazdasági válságoktól, és biztositja számunkra a népgazdaság szakadatlan és igen gyors ütemü fejlődését." /18/

Ragyogó példa a szocialista termelés uj fejlődéstörvényeinek müködésére és arra, hogy ezeket a kommunista párt és a szocialista állam tudatosan alkalmazzák, az ország iparositásának Sztálin elvtárs által felfedezett szovjet módszere. Mig a kapitalista országokban az iparositást rendszerint a legjövedelmezőbb könnyüiparral kezdik, addig a Szovjetunió dolgozói az iparositást a nehézipar kifejlesztésével inditották meg, amely eleinte kevéssé, sőt részben egyáltalán nem volt jövedelmező. Ha a szocialista gazdaságra érvényes lenne a maximális profit, vagy az átlagprofitráta törvénye, akkor nem tudtuk volna ilyen rendkivül rövid történelmi idő alatt felépiteni szocialista iparunkat és megteremteni a nagyüzemü szocialista mezőgazdaságot, és nem tudtuk volna azt a nagy ugrást végrehajtani, hogy elmaradt agrárországból hatalmas ipari országgá váljunk, és nem tudtuk volna megteremteni a feltételeket a dolgozók jólétének szakadatlan emelkedéséhez. A Kommunista Párt visszaverte mindazokat az ellenséges elemeket, akik a Pártot vissza akarták huzni, és minden eszközzel a fejlődés kapitalista utjára terelni.

Különösen szembeszökően nyilvánul meg a szocialista termelés iránya és célja a nép növekvő szükségleteinek minden eszközzel való kielégitésében. Sztálin elvtárs nem egyszer rámutatott arra, hogy a szocializmust csak a termékek és árucikkek bősége, a dolgozók jómódu élete és a kultura rohamos fejlődése alapján lehet felépiteni. Sztálin elvtárs "Az OK/b/P XIV. konferenciájának eredményeihez" c.beszámolójában a következőket mondta: "... A szovjet rendszer és a proletárdiktatura csak akkor fejlődhet, ha a munkásosztály anyagi jóléte és kulturális szinvonala állandóan emelkedik, ha a Szovjetország minden dolgozójának helyzete állandóan javul." /19/

A Szovjetunióban rohamosan nő a népi tömegek jóléte. G.M.Malenkov elvtárs a XIX. Pártkongresszuson mondott beszámolójában a szovjet

18/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 26.l.
19/ Sztálin müvei, 7.köt. 101. l.

nép jólétének fokozódását jellemző rendkivül fontos mozzanatokat sorolt fel: "A szovjet nép jóléte emelkedésének legfontosabb mutatója a nemzeti jövedelem szüntelen növekedése. A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1940-től 1951-ig 83 %-kal növekedett. A Szovjetunióban az egész nemzeti jövedelem a dolgozók közkincscse, ellentétben a kapitalista országokkal, ahol a nemzeti jövedelemnek több mint a felét a kizsákmányoló osztályok sajátitják el. A nemzeti jövedelemnek mintegy háromnegyed része a szovjet dolgozók személyes anyagi és kulturális szükségleteinek kielégitését szolgálja, a fennmaradó részt pedig a szocialista termelés bővitésére, s más állami és társadalmi szükségletekre forditják." /20/

A dolgozók reáljövedelmében beálló emelkedés legfontosabb forrása a közszükségleti cikkek árainak következetes leszállitása. Annak következtében, hogy az 1947-1952 években ötizben leszállitották a kiskereskedelmi árakat, az élelmiszerek és iparcikkek árai jelenleg átlag majdnem a felébe kerülnek, mint 1947 negyedik negyedében. A munkások és alkalmazottak országunkban az állam költségére társadalombiztositási táppénzben, öregségi nyugdijban, évente fizetéses szabadságban, dijtalan vagy igen kedvezményes szanatoriumi kezelésben, üdülői és gyermekintézményi beutalásokban részesülnek. Az állam minden városi, ill. falusi dolgozó részére dijtalan orvosi kezelést biztosit, a tanulóifjuságnak dijtalan tanulási lehetőségeket nyujt az elemi és a hétéves iskolákban, továbbá ösztöndijakat, segélyben részesiti a sokgyermekes és egyedülálló anyákat. Azok a térítések és juttatások, amelyeket az állam a városi és falusi dolgozóknak juttatott, 1940-ben 40.8 milliárd rubelt tettek ki, 1951-ben viszont 125 milliárd rubelre szöktek.

A munkások és alkalmazottak reáljövedelme /egy dolgozóra számitva/ 1951-ben kb. 57 %-kal haladta meg az 1940.évi átlagot, a parasztok reáljövedelme pedig kb. 60 százalékkal.

A Szovjetunióban nagy lakás- és közületi épitkezés folyik. Csupán a háboru utáni években a városokban és munkáslakótelepeken több mint 155 millió négyzetméter lakóteret épitettek, a falvakban pedig több mint 3,8 millió lakóházat emeltek.

Az egészségvédelmi állami kiadások /beleszámitva az erre a célra forditott társadalombiztositási összegeket /1940.évi 11,2 milliárd rubelről 1951-ben 26,4 milliárd rubelre emelkedtek. A kórházi ágyak városban és falun 1951-ben 30 %-kal emelkedtek 1940-hez viszonyitva. Kiterjedt a szanatóriumi hálózat is. Az orvosok száma 80 %-kal nőtt.

Népünk anyagi és kulturális életszinvonalának emelkedése és a lakosság egészségügyi ellátásának megjavulása azt eredményezte, hogy csökkent a halandóság. Az elmult három év alatt a lakosság tiszta szaporulata 9,500.000 fő volt."/21/

20/ Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX.kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 83. l./
21/ U.o. 85.l.

A Szovjetunióban a háboru óta 23.500 iskolát épitettek. Országunkban a tanulók száma jelenleg 57 milliót tesz ki, azaz majdnem 8 millióval többet, mint 1940-ben. A könyvtárak száma 1939-hez viszonyitva több mint 120.000-rel nőtt. Az 1950-ben kiadott könyvek száma 800 millió példányt tett ki, azaz 1.8-szeresét az 1940. évi könyvtermelésnek. A hangosfilmberendezések száma városban és falun az 1939.óta eltelt időszakban majdnem a háromszorosára nőtt.

A XIX.Pártkongresszusnak a Szovjetunió fejlesztését célzó 1951-55. évi ötödik ötéves tervére vonatkozó direktivái tervbeveszik: a nemzeti jövedelemnek legalább 60 %-kal való növelését, a munkások és alkalmazottak reálbérének emelését /a fogyasztói árak leszállitásának tekintetbevételével/ legalább 35 %-kal, a társadalombiztositásra forditott állami kiadások növelését kb.30 %-kal, a kolhoztagok pénzbeli és természetbeli jövedelmeinek /pénzben kifejezve/ legalább 40 %-kal való növelését, az állami lakóházépitkezések növelését kb. a kétszeresére, a kórházi ágyak, az üdülők, szanatóriumok, gyermekintézmények férőhelyeinek jelentős növelését, a könyvtárak, klubok, mozik, hálózatának kiterjesztését és a kiadott könyvek számának emelését. A társadalom kulturális fejlesztésére vonatkozó sztálini utmutatásoknak megfelelően, az ötéves terv előirányozza a hétéves oktatásról az általános középiskolai /tizéves/ oktatásra való áttérés megvalósitását a köztársaságok székhelyein, az országos jelentőségü városokban, a területek, peremvidékek és iparvidékek legnagyobb központjaiban, és előkésziti a feltételeket, hogy a következő ötéves tervben a többi városokban és falvakban is megvalósitsák az általános középiskolai oktatást. Előirányozza a politechnikai oktatás megvalósitását a középiskolákban és megteszi az intézkedéseket az általános politechnikai oktatásra való áttéréshez, jelentősen emeli a főiskolákon és szak-középiskolákban tanuló ifjuság számát.

- - - -

" ... Az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása - tanitja Sztálin elvtárs - ez a szocialista termelés célja; a szocialista termelés szakadatlan növelése és tökéletesitése a legfejlettebb technika alapján - ez a cél elérésének eszköze." /22/ A szocializmus gazdasági alaptörvénye megköveteli a szocialista termelés szinvonalának emelését, mert enélkül nem lehet biztositani a nép növekvő szükségleteinek kielégitését. A termelés szakadatlan növelésének lehetőségét a szocialista tulajdon uralma, a termelési viszonyok és a termelőerők közti teljes összhang teremti meg. A szocializmusban a termelési folyamat társadalmi jellegét alátámasztja a termelési eszközök társadalmi tulajdona, "ezért a Szovjetunióban - mondja Sztálin elvtárs - a szocialista termelés nem ismeri az időszakonként visszatérő túltermelési válságokat és az azokkal kapcsolatos visszásságokat.

22/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban. 77.l.

Ezért a termelőerők is gyorsitott ütemben fejlődnek, mivel a velük összhangban levő termelési viszonyok szabad teret engednek fejlődésüknek." /23/

Tehát nálunk a szocialista termelési viszonyok az a fő és döntő erő, amely meghatározza a termelőerők szakadatlan nagyarányu fejlődését és a termelőerőket hétmérföldes léptekkel viszi előre.

Teljesen más a helyzet a kapitalizmusban, ahol a termelési viszonyok már régen fékké váltak, amely megakadályozza a termelőerők fejlődését. A kapitalizmusban a termelés ciklikusan fejlődik, a válságok kikerülhetetlenek, mivel ezek a termelés társadalmi jellege és az elsajátitás egyéni jellege közti ellentmondások eredményei. A kapitalizmus fő ellentmondása a kapitalizmus gazdasági alaptörvénye müködésének mélyen ellentmondó jellegében jut kifejezésre. A kapitalisták a profitért való hajszában fokozzák a munkások kizsákmányolását és arra törekszenek, hogy vállalataik termelési lehetőségeit a végsőkig feszitsék. A dolgozók kizsákmányolásának fokozása, mint a cél - minél nagyobb profit bezsebelése - eszköze, azt jelenti, hogy a tömegek vásárlóereje mindjobban elmarad a termelés növekedése mögött, hogy a túltermelési válságok mind mélyebbekké, élesebbekké és pusztitóbbakká válnak. Tehát a kapitalizmusban mélyreható ellentmondások vannak a termelés célja és e cél megvalósitásának eszközei között. "Az eszköz - a társadalmi termelőerők feltétel nélküli kifejlesztése - folytonosan összeütközésbe kerül a korlátolt céllal, a meglevő tőke értékesitésével."/24/

A kapitalista termelés ellentmondásai különösen élesen jutottak kifejezésre az imperializmusban. A monopoliumoknak, hogy többé kevésbbé rendszeresen tudják megvalósitani a bővitett ujratermelést, nem átlagprofitra és nem extraprofitra, hanem maximális profitra van szükségük. A maximális profit biztositása szükebbkörü cél, mint általában a profit utáni hajsza. Ennekfolytán kolosszális méreteket ölt a saját és az idegen népek kizsákmányolása és kirablása. A termelőerők és a termelési viszonyok közti ellentét a végsőkig kiéleződik. "Ha a kapitalizmus meg tudná azt tenni, hogy a termelést ne a maximális haszonszerzés érdekében, hanem a néptömegek anyagi helyzetének rendszeres javitása érdekében szervezze meg, ha meg tudná azt tenni, hogy a profitot ne az élősdi osztályok szeszélyeinek kielégitésére, ne a kizsákmányolás módszereinek tökéletesitésére, ne tőkekivitelre, hanem a munkások és parasztok anyagi helyzetének rendszeres javitására forditsa, akkor nem lennének válságok. Akkor azonban a kapitalizmus sem volna kapitalizmus. Hogy megszüntessük a válságokat, meg kell semmisiteni a kapitalizmust." /25/

A szocializmusban a termelés célja - az egész társadalom szükségleteinek mindenoldalu és maximális kielégitése - megteremti

---

23/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 694-695.l.
24/ Marx, A tőke, III. 289.l.
25/ Sztálin müvei, 12.köt. 264.l.

a feltételeket a termelőerők korlátlan fejlődéséhez. A szocializmus gazdasági törvényei feltárják a szocialista termelés szakadatlan növekedésének lehetőségét. A termelés szakadatlan növekedése a szocialista gazdasági rendszer haladó voltának és a kapitalista rendszerrel szemben való fölényének egyik legfontosabb és legjellemzőbb megnyilvánulása.

A szocialista ipar mozgása a Szovjetunióban a szüntelen emelkedés képét mutatja. Az 1917 óta eltelt 35 év alatt a kapitalista világ számos túltermelési válságot élt át /1920-1921, 1929-1933, 1937-1938 évi válságok/, a szocialista termelés viszont a Szovjetunióban lankadatlanul felfelé ivel. Az 1929-től 1951-ig terjedő időszakban az ipari termelés volumene a Szovjetunióban majdnem 13-szorosára nőtt, azon szörnyü pusztitások mellett is, amelyeket a német fasiszta rablók a Nagy Honvédő Háboru idején a szovjet népgazdaságnak okoztak. A szocialista ipar termelése a negyedik /háboruutáni első/ ötéves terv ideje alatt 73 %-kal nőtt az 1940.évi szinvonalhoz viszonyitva. Az ujabb ötéves terv előirányozta, hogy az ipari termelés mérvét 1950-hez viszonyitva mintegy 70 %-kal emeljék. Ugyanakkor a második világháboru után a világ-kapitalizmus rendszere általános válságának elmélyülése következtében, rendkivül fokozódott a kapitalista termelés ingatag állapota. Az Amerikai Egyesült Államok nem érték el a háborus 1943.év ipari termelésének mérvét, jóllehet számos más kapitalista ország piacait keritették kezükbe és veszett fegyverkezési hajszát folytattak. 1952-ben ismét csökkentették a termelést az USA-ban és számos más kapitalista országban. A háborus termelés fokozása elkerülhetetlenül egyre közelebb hozza az uj, mélyreható gazdasagi válságot.

Tehát egyedül a szocializmusban valósul meg a termelés szakadatlan növekedése. De a termelésnek ez a szakadatlan növekedése nem a szocialista termelés "automatikus", ösztönös fejlődésének eredménye. Sztálin elvtárs azt tanitja, hogy a tervszerü/arányos/ fejlődés törvénye, amely a kapitalista termelési anarchia és konkurencia törvényével ellentétben jött létre, lehetőséget nyujt a szocialista népgazdaság tervszerü vezetésére. A népgazdaság szocialista tervezése hivatott arra, hogy a gazdasági alaptörvény és a népgazdaság tervszerü fejlesztése törvényének követeléseit kielégitse. "Hogy biztositsuk az egész társadalmi termelés szüntelen növekedését, s hogy országunkban megteremtsük a termékek bőségét, ahhoz az szükséges, hogy tökéletesen elsajátitsuk az anyagi, pénzügyi és munkaerőtartalékok tervszerü és észszerü felhasználásának müvészetét, mégpedig ugy, hogy a népgazdaság tervszerü fejlődése törvényének követelményeiből indulunk ki s minden tekintetben számolunk a szocializmus gazdasági alaptörvényének követelményeivel." /26/

Ahhoz, hogy a szocialista termelés szakadatlan növekedésének lehetőségét valósággá változtassuk, főleg a termelőeszközök termelésének - a nehéziparnak - a fejlődését kell biztositani. A ter-

---

26/ G.M.Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX.kongresszusának anyaga, 121.l./

melési eszközök termelésének elsődleges fejlesztése nélkül nem lenne lehetséges az egész ipar, a népgazdaság összes ágainak szakadatlan fejlődése, nem lenne lehetséges a fogyasztási cikkek termelésének növekedése. A termelési eszközök termelésének elsődleges fokozása hazánk gazdasági és katonai erejének megerősitése terén a szükséges feltétel.

A kommunista párt a nép ellenségei ellen vivott harcban biztositotta a termelési eszközök termelésének túlsúlyát, különösen a gépipar - az egész ipar magva - tekintetében. A termelőeszközöket gyártó ipar a maga egészében 1951-ben 2.4-szeresen túlhaladta az 1940. évi összt[illegible]lést és 1952-ben kb. 2.7-szeresen fogja felülmulni ezt a [illegible]onsiat. A XIX. Pártkongresszusnak az ötödik ötéves tervre vonatkozó direktivái a termelési eszközök termelése növekedésének évi átlagütemét 13 %-ban irányozta elő, ugyanakkor, amikor az ipar brutto termelésének fejlődési ütemét kb. 12 %-ban, a fogyasztási cikkek termelésének fejlesztési ütemét pedig 11 %-ban állapitotta meg.

A termelési eszközök termelése nem öncél. Végeredményben a termékeket nem a termelésért, hanem a fogyasztásért gyártják. A szovjet állam a nép anyagi és kulturális szinvonalának szakadatlan emeléséről gondoskodva, szüntelenül növeli a közszükségleti cikkek gyártását. 1952-ben a következő cikkeket fogják gyártani: több mint 5 milliárd méter pamutszövetet, ami kb. 30 %-kal több, mint 1940-ben volt; majdnem 190 millió méter gyapjuszövetet, azaz kb. 60 %-kal többet, mint 1940-ben; 250 millió pár bőrcipőt, ami kb. 20 %-kal több mint 1940-ben; több mint 3,300.000 tonna cukrot, ami több mint 50 %-kal magasabb, mint 1940-ben; több mint 380.000 tonna iparilag előállitott állati zsiradékot / nem számitva a házilag előállitott zsiradék mennyiségét/, ami több mint 70 %-kal mulja felül az állati zsiradék termelésének háboruelőtti szinvonalát. /27/

Teljesen más a helyzet a kapitalista országokban, ahol a fegyverkezési hajsza és a gazdasági élet militarizálása a polgári iparágak tönkremenéséhez vezet. Az USA-ban pl. 1950-ben 24 %-kal kevesebb gyapjuszövetet gyártottak, mint 1946-ban. Még jelentősebben csökkentették a textiláru termelését Angliában, ahol a pamutszövetek gyártása 1945-ben 40 %-kal kevesebb volt, mint a háboruelőtti termelés. Még a kapitalista országok sajtója is kénytelen a textilipar egyre növekvő válságáról beszélni. Jelentősen csökkent az élelmiszeripar és egyéb békeiparágak termelése a kapitalista országokban. Haladó közgazdászok adatai szerint 1951-ben az USA-ban a lélekszámra eső zsiradékfogyasztás a fele volt annak, mint amit az 1929-1933-as válság legrosszabb éveiben fogyasztottak.

A társadalom közszükségleti cikkekben való szükségleteinek kielégitésében rendkivül nagy jelentősége van a mezőgazdaság fejlődésének. A kapitalizmusban a mezőgazdaság erősen elmarad az ipar mögött, nem képes elég nagy mértékben alkalmazni a modern technikát, állandó megrázkódtatások érik a dolgozó lakosság egyre növekvő elnyomorodása következtében, hiszen a dolgozó lakosság

---

27/ Lásd Malenkov beszámolója /Az SzKP XIX.kongresszusának anyaga. Szikra, 1952. 53.l./

végeredményben a mezőgazdasági termékek fő vásárlója. A kapitalista monopoliumok kiraboljak a parasztokat és ilyenmódon teremtik meg maguknak az egyik forrást a maximális profit szerzéséhez. Az ipar és a mezőgazdaság ilyen jellegü kapcsolata a parasztság mind fokozottabb elnyomorodásához vezet és végeredményben aláássa magának az iparnak a fejlődését.

Ezzel szemben a szocializmusban a társadalmi tulajdon uralma szoros kapcsolatot létesit az ipar és a mezőgazdaság, és mindjobban fokozódó közeledést a város és falu között. Mig a szocialista ipar a mezőgazdaságot élenjáró technikával és közszükségleti készárukkal látja el, addig a mezőgazdaság az iparnak nyersanyagot és élelmiszert szolgáltat. A szocializmusban felszámolták a város és a falu közötti ellentétet. A nehézipar fejlődése itt azt eredményezi, hogy a város mind nagyobb segitséget nyujt a falunak és a könnyüipar fejlődése eredményeképen mind alaposabban tudja kielégiteni a kolhozparasztság fogyasztási szükségleteit. A kolhozok társadalmi gazdaságának megerösödése, a kolhoztermelés növelése jelentősen kiterjeszti a mezőgazdasági bázist az ipar fejlődése számára.

A termelés széleskörü fejlesztése csak akkor lehetséges, ha azt a legmodernebb technika alapján állandóan tökéletesitjük. A kapitalizmusban a technika tökéletesitése a profit utáni hajsza szük körére korlátozódik. A termelés kapitalista észszerüsitését nagy mértékben a munka intenzivebbé tétele révén valósitják meg. A szocializmusban a termelőerők korlátlan fejlődési lehetősége egyben a termelés állandó tökéletesitésének és a technika gyors fejlődésének lehetőségét jelenti. A termelőeszközök gyártásának elsősége a fogyasztási eszközök gyártásával szemben biztositja a technikai haladás számára szolgáló anyagi bázis állandó gyarapodását. Igy a Szovjetunióban az első és a második ötéves terv eredményeképen megvalósitották a népgazdaság gyökeres technikai ujjáépitését. "... A szocialista gazdasági rendszer - mondta Sztálin elvtárs a XVIII.Pártkongresszuson - megadta nekünk a lehetőséget arra, hogy néhány év alatt az uj, korszerü technika alapján uj gépekkel szereljük fel egész szocialista iparunkat. Ilyen lehetőséget nem nyujt és nem nyujthat a kapitalista gazdasági rendszer." /28/

A harmadik ötéves terv a szocialista gazdaság technikai felszerelésének jelentős további fejlődését irányozta elő. Jelentős lépést tettünk a szocialista gazdaság összes ágai technikai szinvonalának emelésében a negyedik ötéves terv során. Óriási technikai haladás jellemzi az uj ötéves tervet. Igy pl.most az a feladat, hogy 1952-ben befejezzük az összes vizierőmüvek automatizálását és három-öt év alatt átállitsuk őket távvezérlésre és a legközelebbi években végrehajtsuk a villanyos hőerőmüvek automatizálását.

A munkatermelékenység gyors növekedése a Szovjetunióban elsősorban az uj technika és az élenjáró technológia széleskörü beveze-

---

28/ Sztálin, A leninizmus kérdései. 716-717. l.

tésének, a termelés gépesitésének és villamositásának, a szocialista munkaszervezés megjavitásának eredménye. A munkatermelékenység szisztematikus emelése a szocialista termelés növekedésének és tökéletesitésének legfontosabb feltétele. Az 1940-1951-ig terjedő időszak alatt az ipari termelés növekedésének 70 %-a a munkatermelékenység növekedése /amely ez alatt az idő alatt 50 %-ot tett ki/ révén jött létre. A termelés növekedése és tökéletesedése a felhalmozás növekedésének forrása. A termelés tökéletesitésével kapcsolatos önköltségcsökkenés biztositja az árak csökkenését és következésképen a dolgozók reáljövedelmének szinvonalemelését. A technikai haladás a dolgozók további kulturális fejlődésének, szakképzettségük emelkedésének alapja. A technika tökéletesedése és általában a termelés szocialista észszerüsitése - a szocializmus előnyeinek ragyogó megnyilvánulásai. Sztálin elvtárs azt mondja, hogy "csak az az ipar, amely rendszeresen tökéletesiti termelését, a technikát és a munka megszervezését, a gazdaság vezetésének módszereit és formáit, ... csakis az ilyen ipar fejlődhet és hozhatja meg a proletáriátusnak a teljes győzelmet." /29/

A szocialista termelés tökéletesitése nemcsak azzal áll kapcsolatban, hogy uj technikát hozzunk létre, hanem azzal is, hogy a dolgozók minden erejükkel igyekezzenek a technikát elsajátitani, a technikát a lehető legalaposabban kihasználni. A szocializmusban egész uj viszony jött létrea dolgozók és a technika között, mert az embernek ember által való kizsákmányolását megszüntették és az uj technika a munka megkönnyitését szolgálja. A szocialista társadalom olyan káderekt hozott létre, akik a technikát ki tudják aknázni és előre is tudják lenditeni. A szocializmusban eltünt az ellentét a fizikai és szellemi munka között, a szocialista társadalom gondoskodik a dolgozók technikai tudásának és kulturális szinvonalának szakadatlan emeléséről, a szellemi és fizikai munka közötti lényeges különbség fokozatos kiküszöböléséről. Hogy milyen uj viszonyban állnak a szocialista társadalom dolgozói a technikához, mint a munka megkönnyitésének és a növekedő szükségletek kielégitésének eszközéhez, ez világosan megmutatkozik a technika tökéletesitéséért folyó különböző formáju munkaversenyek kifejlődésében, a szovjet embereknek a munkatermelékenység növelésére irányuló törekvésében. A szocialista munkaverseny fejlődésének egyik sajátsága a háboru utáni időszakban az, hogy szélesen kibontakoztak a munkaversenynek a termelés tökéletesitésével kapcsolatos formái /a felszerelés minél alaposabb kihasználásáért, az önköltség csökkentéséért, az egyes munkamüveleteknél való megtakaritásért, a nyersanyag és segédanyagok komplex megtakaritásáért, a termékek minőségének megjavitásáért folyó harc/. "A szovjet emberek - mondta Malenkov elvtárs - saját tapasztalataik alapján napról napra meggyőződnek arról, hogy a termelés megszervezésében mutatott legjobb példa az uj technika, mindenféle tökéletesitések és találmányok alkalmazása okvetlenül megkönnyiti munkájukat, növeli a dolgozók anyagi jólétét. A szocialista épités minden területén töméntelen pél-

---

29/ Sztálin müvei, 9.köt. 207.l.

ját találunk a dolgozók alkotó kezdeményezésére, amely a szocialista termelés szüntelen növelésére és tökéletesitésére irányul. Népünk már régen elismerést szerzett magának alkotó kezdeményezőkészségével, józan eszével és találékonyságával." /30/

A Kommunista Párt számbavéve az objektiv gazdasági törvények müködését, a szocialista termelés növekedésének összes lehetőségeit, a dolgozókat mozgósitja, hogy ezeket a lehetőségeket a valóságba átültessék. A Párt szervezi a tömegeket a termelési tervek teljesitéséért folytatott harcra, megszervezi a konzervativ, maradi munkamódszerek és az elmaradás elleni harcot. Arra tanit, hogy ne érjük be az elért eredményekkel és ne bizakodjunk el. Támogat minden haladót, minden élenjárót a szocialista gazdaságban, mindent, ami elősegiti a termelőerők szakadatlan és gyors fejlődését. A XIX. Pártkongresszusnak az 1951-1955-ös ötödik ötéves tervre vonatkozó irányelveiben ez áll: "Fokozzák a mérnökök, technikusok, munkások és kolhozparasztok soraiból kikerülő feltalálók és ésszerüsitők tömegmozgalmát, mely a termelés technikai tökéletesitéséért és kibővitéséért, a mindenoldalu gépesitésért, a munkafeltételek további megkönnyitéséért és még egészségesebbé tételéért folyik. Bélyegezzék meg azoknak a gazdasági szervezeteknek a gyakorlatát, amelyek lebecsülik az uj technika alkalmazásának és a munka gépesitésének feladatait, s megtürik a munkaerő helytelen kihasználását." /31/

A szocializmus gazdasági alaptörvényének fővonásai és követelményei szoros kapcsolatban állanak egymással. Azok az uj célok, amelyeknek a szocialista termelés alá van vetve, beláthatatlan távlatokat tárnak fel a termelőerők fejlődése előtt. Másrészt a fő eszköz az egész társadalom állandóan növekvő szükségletei maximális kielégitésének biztositására a termelés szakadatlan növelése és tökéletesitése a legfejlettebb technika alapján.

A szocializmusnak Sztálin elvtárs által megfogalmazott gazdasági alaptörvénye, halálos csapást mért mind "a termelés a termelésért" jelszót hirdető burzsoá elméletekre, mind azokra a nézetekre, amelyek a kommunizmus épitését a fogyasztás oldaláról szemlélik.

- - - -

A gazdasági alaptörvény olyan törvény, amely a szocialista termelési mód egész fejlődését meghatározza. Ezért a többi gazdasági törvények alá vannak vetve e gazdasági alaptörvénynek. Igy például a népgazdaság tervszerü, arányos fejlődésének törvénye alá van vetve a gazdasági alaptörvénynek olyan értelemben, hogy a termelés strukturáját, a termelés konkrét arányait a gazdasági alaptörvény határozza meg. A népgazdaság tervszerü, arányos fejlődésének törvénye maga nem állit fel semilyen feladatot, csak

---

30/ G.M.Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. kongresszusának anyaga. 81. l./

31/ Irányelvek az ötödik ötéves tervhez. /Az SzKP XIX.kongresszusának anyaga. Szikra, 1952. 378-379. l./

azt követeli meg, hogy a népgazdaság fejlődésében tervszerüség és arányosság uralkodjon, a konkrét népgazdasági arányokat viszont a szocializmus gazdasági alaptörvénye határozza meg. Fentebb már emlitettük, hogy a szocializmus gazdasági alaptörvénye elsősorban a termelési eszközök gyártásának növelését követeli meg. "A népgazdaság tervszerü fejlődésének törvénye - mutat rá Sztálin elvtárs - csak abban az esetben járhat a kellő eredménnyel, ha van feladat, amelynek végrehajtása érdekében a népgazdaság tervszerü fejlődése megvalósul. Ezt a feladatot maga a népgazdaság tervszerü fejlődésének törvénye nem adhatja meg. Még kevésbbé adhatja meg a népgazdaság tervezése. Ezt a feladatot a szocializmus gazdasági alaptörvénye tartalmazza ... követelményei formájában." /32/

Vagy vegyük a szocializmus egy másik gazdasági törvényét - az elvégzett munka mennyisége és minősége szerinti elosztás törvényét. Ez a törvény magában csak azt tartalmazza, hogy a személyi fogyasztási termékek elosztása a társadalom tagjai között munkájuk arányában történik. De a munka arányában történő elosztás törvénye is alá van vetve a szocializmus gazdasági alaptörvényének. A gazdasági alaptörvény nemcsak azt a követelést tartalmazza, hogy fel kell emelni a dolgozók jólétét, hanem feltételezi a megfelelő anyagi előfeltételek megteremtését: a társadalmi termelés növekedését és tökéletesedését a legfejlettebb technika alapján, következésképpen a munkatermelékenységnek és a munkások szakképzettségének növekedését is. Ezért a munka szerinti elosztás ugy történik, hogy egyrészt biztositsák a dolgozók anyagi és kulturális szinvonalának emelkedését, másrészt segitsék elő a szocialista termelés fellendülését, a munkatermelékenység emelkedését.

A gazdasági alaptörvény, ugyanugy mint az egyes termelési módokra jellemző többi gazdasági törvények is, nem jelentenek valami megcsontosodott szabályt. A szocializmus gazdasági alaptörvénye a szocialista termelési mód különböző fejlődési szakaszaiban különböző tevékenységi kört jelent. Az alaptörvény a szocialista gazdasági szektor létrejöttétől érvényesül. Mikor a szocialista tulajdon birtokába veszi a népgazdaság parancsnoki magaslatait, többé már nem a maximális profit és az értéktöbblet törvényei a népgazdaság fejlődésének törvényei. Sztálin elvtárs már a SzK/b/P XV.Kongresszusán vázolta az államositott ipar előnyeit: hogy "nincsenek olyan önző és és társadalomellenes érdekei, mint a magánkapitalista csoportoknak, és megvan a lehetősége arra, hogy az egész társadalom érdekeinek megfelelően fejlődjék." /33/

De a kapitalizmusról a szocializmusra való áttérés időszakában a szocializmus gazdasági alaptörvényének még nincs meg a teljes hatóköre, mert ebben az időszakban a vezetőszerepet játszó szocialista gazdasági szektor mellett még fennáll a kisárutermelő és kapitalista szektor, még fennáll az ellentét a technikai-gazdasági elmaradottság és az élenjáró politikai hatalom között,

---

32/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 42.l.
33/ Sztálin müvei, 10.köt. 323.l.

a szocialista nagyipar és a kisparaszti mezőgazdaság között. Országunkban az átmeneti időszakban a szocializmus gazdasági alaptörvénye hatókörének korlátozottsága például abban jutott kifejezésre, hogy volt még munkanélküliség, hogy aránylag nem volt magas a munkabér, hogy volt még falusi szegénység, hogy a magánkereskedelem némi behatást gyakorolt a lakosság reáljövedelmének szinvonalára.

A kapitalizmusról a szocializmusra való áttérés időszakában még nem lehetett megfelelő mértékben biztositani a munkások és a parasztok anyagi és kulturális igényeit. A szovjet hatalom ennek ellenére a szocializmus gazdasági alaptörvényére támaszkodva, már ebben az időszakban kétségtelenül kivivta azt, hogy a munkások és a parasztok anyagi helyzete évről-évre javulni kezdett.

A szocializmus gazdasági alaptörvényének tudatos alkalmazásával egyidőben, az átmeneti időszakban együtt járt a szocialista gazdasági elemek harca a kapitalista elemek ellen, és a kisparaszti gazdaságok átalakitása. A szocializmusnak ebben a harcban aratott sikerei mind nagyobb teret nyitottak a szocializmus gazdasági alaptörvényének hatóköre számára. Az ország iparositása a szocializmus gazdasági alaptörvényének megfelelően folyt, ugyhogy emellett biztositották mind a városi, mind a falusi dolgozók jólétének növekedését. Ebben nyilvánult meg a szocialista iparositás egyik alapvető sajátsága és fő előnye a kapitalista iparositással szemben. A mezőgazdaság kollektivizálása megszüntette a szocialista nagyipar és a kisparaszti gazdaságok közti ellentmondást, tág teret nyitott a termelőerők további fejlődése előtt, kiterjesztette a dolgozó lakosság szükségleteinek körét és ezek kielégitési lehetőségeit.

A szocializmus győzelme alapvető változást hozott létre a Szovjetunió egész életében. A szocialista gazdaság nem ismeri a válságokat és a munkanélküliséget, nem ismeri a tömegek nyomorát. A szocializmusban megvan minden lehetőség arra, hogy a dolgozók jómódu, kulturált életet éljenek.

A széles dolgozó tömegek jólétének emelését elősegitő uj lehetőségek a pártnak abban a jelszavában jutottak kifejezésre, hogy minden dolgozót jómóduvá kell tenni. Ez a jelszó mutatja, hogy milyen széles teret nyert a szocializmus gazdasági alaptörvénye a szocializmus teljes győzelme következtében. "Most - mutat rá a XVIII.Pártkongresszus egyik határozata - nem arról van szó, hogy a munkanélküliséget felszámoljuk és a falusi szegénységet megszüntessük, ezzel már teljesen és egyszersmindenkorra leszámoltunk. Most az a feladat, hogy olyan jólétet teremtsünk, és annyira emeljük a dolgozók kulturális szinvonalát, amennyire ez a szovjet nép megnövekedett igényeinek megfelel, és amely elérhetetlen a leggazdagabb kapitalista országok számára, amely a szocializmus erői igazi felvirágzásának kezdetét, egy uj, szocialista kultura felvirágzását jelenti."/34/

34/ A SzK/b/P a kongresszusok, konferenciák és központi bizottsági plénumok határozatainak tükrében. II.rész, 1941. 742-743. l. oroszul.

G.M. Malenkov elvtárs a XIX.Pártkongresszuson a SzK/b/P Központi Bizottságának munkájáról tartott beszámolójában rámutatott arra, hogy a népgazdaság összes ágaiban aratott sikerek a szovjet társadalom anyagi és kulturális szinvonalának további emelkedését eredményezték, "Ez teljesen törvényszerü, s másként nem is lehetett, mert szocialista termelésünk fejlesztésének célja a társadalom szüntelenül növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása." /35/

A kommunizmusra való fokozatos áttérés, a termelési viszonyoknak a termelőerők növekedéséhez való időben történő arányositása teremti meg a feltételeket a szocializmus gazdasági alaptörvénye hatókörének további kiterjesztéséhez. Sztálin elvtárs "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c.zseniális müvében kifejtette a programmtételeket a szocializmusról a kommunizmusra való áttérés előkészületi időszakának előzetes főfeltételeiről. Az egész társadalmi termelés szakadatlan növekedésének szilárd biztositása a termelési eszközök gyártásának elsődleges növelésével, az áruforgalomnak a termékcserével való fokozatos felváltása, a kolhoztulajdonnak az össznépi tulajdon szinvonalára való emelése, olyan feltételek létrehozása a társadalom kulturális felemelkedéséhez, amely biztositja a társadalom összes tagja számára fizikai és szellemi képességeinek mindenirányu fejlesztését - mindez még szélesebb lehetőséget nyujt a népgazdaság szakadatlan fellendülése és ennek alapján az egész társadalom szükségleteinek maximális kielégitése számára. Ezek a szükségletek mind nagyobbak lesznek annak arányában, ahogy a szocialista termelés nő, a lakosság széles tömegeinek anyagi feltételei egyre javulnak, kulturájuk emelkedik és ahogy a dolgozók kommunista öntudata mind nagyobb mértékben fejlődik. A Kommunista Párt legfőbb törvénye a szovjet emberek egyre növekvő szükségleteinek maximális kielégitéséről, a szovjet ember jólétéről való gondoskodás.

- - . - -

Megjelent: a Voproszi Ekonomiki 1952. 10. számában.

35/ G.M.Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 82.l./

RUBINSTEJN M.:

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

М. Рубинштейн: Основной экономический закон современного капитализма.

Sztálin elvtárs "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. klasszikus müve csúcspont a marxista-leninista politikai gazdaságtan eddigi fejlődésében, amely hatalmas lendítőerőt adott a társadalmi termelésről, az anyagi javak elosztásáról szóló tudománynak, a szocializmus győzelméről és a kommunista társadalom épitéséről szóló tudománynak. Rendkivül nagy jelentőségü az, hogy Sztálin elvtárs felfedezte a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényét és a szocializmus gazdasági alaptörvényét.

Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy "a kapitalizmus gazdasági alaptörvénye olyan törvény, amely a kapitalista termelés fejlődésének nem egy, és nem is akármilyen oldalát, nem egyes és nem is akármilyen folyamatait, hanem ennek a fejlődésnek valamennyi fő oldalát és valamennyi fő folyamatát, tehát a kapitalista termelés mivoltát, lényegét határozza meg./1/ Sztálin elvtárs bebizonyitotta, hogy sem az értéktörvény, sem a konkurrencia és a termelési anarchia törvénye, sem a kapitalizmus különböző országokban való egyenlőtlen fejlődésének törvénye nem lehet a kapitalista termelés lényegét meghatározó alaptörvény. Nem alaptörvénye a modern kapitalizmusnak az átlag-profitráta törvénye sem, mert "a modern kapitalizmus, a monopolkapitalizmus nem elégedhet meg az átlagprofittal, amelynek a tőke szerves összetételének növekedése folytán ráadásul még sülyedő tendenciája is van. A modern monopolkapitalizmus nem átlagprofitot, hanem maximális profitot követel, mert ez elengedhetetlen ahhoz, hogy többé-kevésbbé rendszeresen megvalósithassa a bővitett újratermelést."/2/

A profit mindig döntő szerepet játszott a kapitalista termelési mód fejlődésében. A kapitalista termelés közvetlen célja - mondja Marx - nem az áruk termelése, hanem az értéktöbblet, vagy a profit termelése annak kifejlett formájában, nem a termék, hanem a többlettermék termelése. Ebből a szempontból maga a munka csak annyiban termelékeny, amennyiben profitot vagy többlettermeket hoz létre a tőke számára. Ha a munkás ezt nem hozza létre, munkája nem termelékeny. Az alkalmazott termelőmunka tömege tehát csak annyiban érdekes a tőke számára, amennyiben általa - vagy neki megfelelően - nő a többletmunka tömege: csak ennyiben szükséges az, amit mi szükséges munkaidőnek nevezünk. Amennyiben a munka nem hozza meg ezt az eredményt, felesleges és beszüntetendő.

1/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 38.l.
2/ Uo. 39.l.

A kapitalista termelés állandó célja az, hogy minimális előlegezett tőkével az értéktöbblet vagy többlettermék maximumát hozza létre; amennyiben ezt az eredményt nem érik el a munkások túlfeszített munkájával, a tőkének az a tendenciája, hogy igyekszik az adott terméket a lehető legkisebb költséggel előállitani, igyekszik takarékoskodni a munkaerővel és a költségekkel...

Ebben a felfogásban maguk a munkások úgy jelennek meg, mint amik a valóságban a tőkés termelésben - csupán termelési eszközök; nem öncélként, és nem a termelés céljaként."/3/

Marx volt az első, aki tudományos magyarázatot adott a tőkés profit eredetéről. Elemezve, hogyan jött létre a tőkés profit az értéktöbbletből, illetve a munkások meg nem fizetett munkájából. Marx bebizonyította, hogy a profit az értéktöbblet átalakult formája, megmagyarázta az átlagprofitráta kialakulási folyamatát, feltárta a változásait előidéző törvényeket és tendenciákat. Kimutatta, hogy "A tőkés termelésben a profitráta a hajtóerő s csak azt és addig termelnek, amit és ameddig profittal termelhetnek."/4/

Az értéktöbblet törvénye, a kapitalista profit létrejöttének és növekedésének törvénye, amely a kapitalista termelés fő vonásait meghatározza, a maximális profitnak a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényét képező, Sztálin elvtárs által felfedezett törvényében konkretizálódik, és fejlődik tovább a monopolkapitalismus viszonyaihoz alkalmazkodva.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének fő vonásai és követelményei - mint Sztálin elvtárs tanitja - "a maximális tőkés profit biztositása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése utján, más országok, különösen az elmaradott országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása utján, végül a legmagasabb profit biztositása háboruk és nemzetgazdaság militarizálása utján"./5/ Ez a törvény a kapitalista termelés fejlődésének nem egy és nem is akármilyen oldalát, nem egyes és nem is akármilyen folyamatait, hanem ennek a fejlődésnek valamennyi fő oldalát és valamennyi fő folyamatát, tehát a kapitalista termelés mivoltát, lényegét határozza meg. Ennek a törvénynek a jelentősége "egyebek között abban rejlik - mutat rá Sztálin elvtárs - hogy meghatározza a tőkés termelési mód fejlődése terén mutatkozó legfontosabb jelenségeket, a termelési mód fellendüléseit és válságait, győzelmeit és veresége-it, erényeit és hibáit - ellentmondásos fejlődésének egész folyamatát -, lehetővé teszi e jelenségek megértését és megmagyarázását."/6/

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének müködése elkerülhetetlenül a kapitalista és gyarmati országokban élő dolgozó tömegek tönkremenéséhez és elnyomorodásához, a kizsákmányolás, a

---

3/ Marx, Értéktöbbletelméletek. II. köt. 2. rész, 1936. 218-219.l. oroszul.
4/ Marx, A tőke, III. k. 298.l.
5/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 40.l.
6/ Uo. 40-41.l.

munkanélküliség és éhinség fokozódásához, válságokhoz és háborukhoz, a technika fejlődésének megtorpanásához, sőt a technikai haladásról való lemondáshoz vezet, mikor az már nem biztositja a kapitalisták számára a legmagasabb profitot. A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye az oka a kapitalista rendszer teljes parazitizmusának és rothadásának, amikor a kapitalista rendszer nemcsak a termelőerők fejlődésének és a társadalmi haladásnak fő akadálya lett, hanem az emberiség létének fenyegető veszélyévé vált. "Ez a törvény feltárja és megmagyarázza a kapitalizmus kiáltó ellentmondásait, feltárja a kapitalista államok agresszív rablópolitikájának okait és gyökereit. E törvény hatása a kapitalizmus általános válságának elmélyülésére, a kapitalista társadalom valamennyi ellentmondásának elkerülhetetlen növekedésére és kirobbanására vezet."/7/

A kapitalizmus összes többi gazdasági törvényei alá vannak vetve a kapitalizmus gazdasági alaptörvényének. Ezt különösen világosan láthatjuk a kapitalista konkorrencia illetve a termelési anarchia törvényén, vagy a kapitalizmusnak a különböző országokban való egyenlőtlen fejlődéséről szóló törvény példáján.

Sztálin elvtárs már 1927-ben rámutatott arra, hogyan változott meg az egyenlőtlen fejlődés törvénye az imperialista kapitalizmus körülményei között. Sztálin elvtárs a következőket irta: "Az egyenlőtlenség törvényének az imperializmuselőtti kapitalizmus idején volt egy bizonyos formája és eredményei is ennek a formának megfelelőek voltak, az imperialista kapitalizmus idején ellenben ez a törvény más formát ölt és ennek következtében eredményei is mások lesznek. Ezért lehet és kell azt mondanunk, hogy a kapitalista országok fejlődésének egyenlőtlensége más az imperializmus idején, mint a régi kapitalizmus idején."/8/

Az imperializmus idején, amikor a kapitalizmus rothadás utján, ugrások és katasztrófák utján fejlődik az egyenlőtlen fejlődés törvénye közvetlenül a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének van alávetve, mert a maximális profit kipréselése arra ösztönzi az egyes imperialista országok monopolistáit, hogy harcot inditsanak más országok elfoglalásáért és kirablásáért, piacaik, nyersanyagforrásaik és gyarmataik birtokbavételéért. Magától értetődő, hogy ezáltal fokozódik a kapitalista országok fejlődésének egyenlőtlensége, ugrásszerüsége, katasztrófikus volta és igy lehetőség nyilik a szocializmus győzelmére egyes országokban. Tehát az imperialista kapitalizmus fejlődésének egyenlőtlenségéről szóló törvény, minden jelentősége mellett is alá van vetve a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének.

Ugyanez vonatkozik a konkurrencia és termelési anarchia törvényére is, amelyek hatóköre a monopolkapitalizmus körülményei közt a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének közvetlen hatására erősen bővül. A monopoliumok még élesebbé teszik a konkurrenciát és a termelési anarchiát, és a népgazdaság külön-

---

7/ Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 119-120.l./

8/ Sztálin müvei, 9. köt. 177.l.

böző oldalai közötti aránytalanság, a zürzavaros állapot és a válságok mind több elemét hordozzák magukban. "A válságoknak kartellek utján való kiküszöbölése - irta Lenin - nem egyéb a polgári közgazdászok meséjénél, akik a kapitalizmust mindenáron szépitgetik. Ellenkezőleg, az ipar egyes ágaiban kialakult monopólium fokozza és kiélezi az egész tőkés termelésnek mint rendszernek lényegéhez tartozó fejetlenséget." /9/

Tehát a maximális profitért folyó harc erősen fokozza a konkurrencia és a kapitalista termelési anarchia törvényének hatásfokát.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényével szöges ellentétben áll a szocializmusnak Sztálin elvtárs által felfedezett gazdasági alaptörvénye, amelynek lényeges vonásai és követelményei "az egész társadalom állandóan növekvő anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása, a szocialista termelésnek a legfejlettebb technika alapján történő szakadatlan növekedése és tökéletesedése utján."/10/ Ez a törvény és következményei homlokegyenest ellentétben állnak a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének lényegével és következményeivel és rendkivül világosan mutatják, hogy milyen alapvető előnyei vannak a szocialista gazdasági rendszernek a pusztulásra itélt kapitalista rendszerrel szemben.

A szocializmus gazdasági alaptörvényének lényege a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényével szemben - mint Sztálin elvtárs rámutat - "a maximális profit biztositása helyett - a társadalom anyagi és kulturális szükségletei maximális kielégitésének biztositása; a termelésnek fellendüléstől válságig, válságoktól fellendülésig tartó megszakitásokkal végbemenő fejlődése helyett - a termelés szakadatlan fejlődése; a technika fejlődésének periódikus megszakadásai helyett, amelyek a társadalom termelőerőinek elpusztitásával járnak együtt - a termelés szakadatlan tökéletesedése a legfejlettebb technika alapján."/11/

G.M. Malenkov elvtárs a XIX. pártkongresszuson az SzK/b/P Központi Bizottságának beszámolójában hangsúlyozta: "Sztálin elvtárs azáltal, hogy felfedezte a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényét és a szocializmus gazdasági alaptörvényét, megsemmisitő csapást mért a kapitalizmus minden védelmezőjére. Ezek a gazdasági alaptörvények arról tanuskodnak, hogy mig a kapitalista társadalomban az ember a maximális profit kisajtolását célzó könyörtelen törvénynek van alárendelve, s ennek érdekében súlyos szenvedésekre, nélkülözésekre, munkanélküliségre és véres háborúkra van kárhoztatva, a szocialista társadalomban az egész termelést az embernek, az ember szüntelenül növekvő szükségleteinek rendelik alá. Ebben rejlik az új, a kapitalizmusnál magasabbrendü társadalmi rend, a kommunizmus döntő fölénye."/12/

9/ Lenin müvei, 22. köt. 215.l.

10/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 41.l.

11/ Uo. 41-42.l.

12/ G.M. Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 120.l./

A párt és a kormány, felhasználva a szocializmus gazdasági alaptörvényét az egész társadalom érdekében, rendithetetlenül és biztos kézzel vezeti a szovjet népet előre, a kommunizmus második szakasza felé, amelynek az a feladata, hogy biztositsa az anyagi és szellemi javak bőségét és megvalósitsa azt az elvet, hogy "mindenki képességei szerint, mindenkinek szükségletei szerint".

A kapitalizmusnak az a sajátsága, hogy a termelés fejlődése fellendüléstől válságig, válságtól fellendülésig halad, ami rendkivüli szenvedésekre kárhoztatja a népi tömegeket és állandó bizonytalanságban tartja őket holnapjuk felől, a kapitalista világrendszer általánod válságának megindulo második szakaszában pedig a termelés ciklikus fejlődése szükülő keretek közt folyik, a vezető kapitalista országok /USA, Anglia, Franciaország/ termelése csökken. Ugyanakkor a szocialista gazdasági rendszer a Szovjetunióban biztositotta a válságokat, depressziót és munkanélküliséget nem ismerő termelés szakadatlan növekedését. Sztálin elvtárs azt mondta, hogy "az egyetlen olyan gazdasági rendszer, amely nem fél a válságoktól és képes legyőzni a kapitalizmus számára megoldhatatlan nehézségeket - ez a szovjet gazdasági rendszer."/13/

A termelés szakadatlan emelkedése a Szovjetunióban, amelyet a szocializmus gazdasági alaptörvénye idéz elő, azt eredményezte, hogy a Szovjetunió a Nagy Honvédő Háboru előtt mindössze kb 13 év leforgása alatt elmaradt országból élenjáró országgá, agrárországból ipari országgá vált. A termelés szakadatlan növekedése a háboruutáni időszakban olyan ütemben halad, hogy a Szovjetunió ipari termelése a hatalmas háborus pusztitások ellenére is, már 1951-ben több mint kétszeresen felülmulta a háboruelőtti 1940.év termelését.

A modern kapitalizmust jellemzik a technika fejlődésének periodikus megszakadásai, amelyek a társadalom termelőerőinek pusztulásával, a gépek, nyersanyag és élelmicikkek megsemmisülésével, a gépesitésről a kézi-munkára való áttéréssel járnak együtt, mikor az új technika már nem biztositja a maximális profitot. Ezzel szemben a szocializmus gazdasági alaptörvénye biztositja a termelés szakadatlan tökéletesedését a legfejlettebb technika alapján. Ez a törvény teszi lehetővé és szorgalmazza a tudomány és a technika szakadatlan és egyre gyorsuló haladását, amely az egész társadalom állandóan növekvő szükségleteinek biztositására, a munka könnyitésére és a munka termelékenységének szakadatlan emelésére irányul.

A modern kapitalizmus és a szocializmus gazdasági alaptörvényeinek lényege és következményei közti ellentét visszatükrözi azoknak a céloknak az ellentétes voltát, amelyeket a modern kapitalizmus, illetve a szocializmus a társadalmi termelés elé állit. Mig a kapitalista termelés célja a profitszerzés, addig a szocialista termelés nem a profitot, hanem az embert és az emberek szükségleteit, azaz az anyagi és kulturális szükségletek kielégitését tartja céljának, fő feladatának és ennek rendeli alá a társadalmi termelést. E cél elérésének eszköze a szocialista termelés szakadatlan növelése és tökéletesitése a legfejlettebb tech-

13/ Sztálin müvei, 13.köt, 226.l.

nika alapján.

Mig a modern kapitalizmus hogy biztosithassa a monopolisták részére a maximális profitot, militarizálja, hódító háborúk szolgálatába állitja a nemzetgazdaságot, elpusztitja a termelőerőket és tömegével irtja az embereket; addig a szocializmus az emberiség történetében példa nélkül álló békés épitőmunkát folytat, átalakitja a természetet, a társadalom érdekében leigázza a természet erőit, hogy a legteljesebb mértékben kielégithesse az emberek anyagi- és kulturális szükségleteit.

A népi tömegek a világ minden országában egyre világosabban látják a modern kapitalizmus és a szocializmus e céljai közti ellentétet. Már 1921-ben, mikor a szovjet ország diadalmasan befejezte az imperialista intervenciósok elleni háborut és áttért a békés gazdasági épitésre, már akkor megmondotta V.I. Lenin: "Most gazdaságpolitikánkkal gyakoroljuk a legnagyobb befolyást a nemzetközi forradalomra. A Szovjetorosz Köztársaságra tekint mindenki, kivétel nélkül a világ minden országának összes dolgozója, és ezzel nem tuloztunk... Ezen a téren a harc világméreteket öltött. Ha mi megoldjuk ezt a feladatot, akkor minden bizonnyal végérvényesen győztünk nemzetközi viszonylatban is."/14/

Sztálin elvtárs 1933-ban, amikor az első ötéves terv eredményeit összegezte, rámutatott arra, hogy a gazdasági épités terén a szovjet hatalom minden lépése, minden egyes év és minden egyes évnegyed ragyogóan igazolta V.I. Lenin e szavainak igazságát. Ezek a sikerek megmutatták, hogy "a tőkés gazdasági rendszer nem tudja megállni a helyét és nem szilárd, hogy idejét multa és át kell adnia helyét egy más, magasabbrendü, szovjet, szocialista gazdasági rendszernek."/15/

A második világháboru, amely a népek nagy erőpróbája volt, megmutatta az egész világnak, hogy "a szovjet társadalmi rend életképesebbnek és szilárdabbnak bizonyult, mint a nem-szovjet társadalmi rend, hogy a szovjet társadalmi rend a társadalmi szervezetnek jobb formája, mint bármely más, nem-szovjet társadalmi rend." /16/

Maga a Szovjetunió léte, a gazdasági pusztulás leküzdése, a polgárháboru befejezése utáni első években, a sztálini ötéves tervek éveiben folyó grandiózus gazdasági épitőmunka szemléltetően megmutatták az egész világ dolgozóinak a kapitalista rendszer tarthatatlanságát. Érthető, hogy mennyire megnőtt a szocialista gazdasági épités sikereinek befolyása a Szovjetuniónak a Nagy Honvédő Háboruban aratott győzelme után, miután e győzelem révén a kapitalista rendszerből kiszakadtak az európai és ázsiai népi demokratikus országok, és végül azáltal, hogy a Szovjetunió olyan ragyogó sikereket ért el a háboru után a népgazdaság helyreállitásában és rohamos ütemü fejlesztésében.

14/ Lenin müvei, 32.köt. 413.l. oroszul.

15/ Sztálin müvei, 13.köt. 226.l.

16/ Beszéd Moszkva Sztálin-választókerületének választási gyülésén, 1946. február 9-én.
Sztálin, A békéért, 11. l.

A szovjet népnek a gazdasági és kulturális épitésben a szocializmus gazdasági alaptörvénye segitségével elért sikerei buzdító például szolgálnak az összes országok dolgozói számára a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért folytatott harcukban. A kapitalista országokban az emberek millióí meggyőződtek arról, hogy csak ugy követhetik a Szovjetunió példáját; csak ugy egyesithetik a népi tömegek erőfeszitéseit a modern tudomány és technika hatalmas erőivel az egész társadalom anyagi és kulturális szükségleteinek maximális kielégitésére és a jólét emelésére, ha megszabadulnak a háborún és a háború előkészitésén gazdagodó imperialista ragadozóktól.

A szocializmus gazdasági alaptörvénye, amely a szovjet gazdaság egész fejlődését meghatározza, biztositja a szocializmusból a kommunizmus felé fokozatosan haladó Szovjetunió békés gazdasági és kulturális épitőmunkáját. Amint a XIX. Pártkongresszusnak a Szovjetunió 1951-1955. évi ötödik ötéves tervére vonatkozó irányelvei hangsulyozták: "a szovjet gazdaságnak az ötéves tervben megszabott békés fejlődésével homlokegyenest ellenkező a kapitalista országok gazdasági helyzete. A tőkés országok a gazdaság militarizálásának, a tőkések részére a legnagyobb profit biztositásának, s a dolgozók további elnyomorodásának utján haladnak."

A modern kapitalizmus illetve a szocializmus gazdasági alaptörvényének ellentétes hatóköre a gazdaság két fejlődési vonalát határozza meg. Az egyik irányvonal, a kapitalista gazdaság vonala, a termelőerők elcsenevészesedéséhez, a kapitalista világrendszer általános válságának elmélyüléséhez, a megismétlődő túltermelési válságokhoz, a termelőerők elpusztitására és az emberek kiirtására irányuló egyoldalu hadigazdálkodáshoz vezet. Ez a gazdaság azáltal fejlődik, hogy mind az illető ország lakosságának zömét, mind más országok, különösen az imperialista ragadozók által leigázott és kirabolt elmaradt országok lakosságát kizsákmányolják, tönkreteszik és nyomorba döntik. Ez az irányvonal, amely az országok közti éles konkurrencia harcának, egyes országok más országok által való leigázásának, az imperialista ellentétek fokozódásának irányvonala, kikerülhetetlenül a nemzetgazdaság militarizálásához, háboruhoz vezet. Ezzel szemben áll a Szovjetunió vezette szocialista, demokratikus tábor gazdasági fejlődésének, a békés gazdasági fejlődésnek az a vonala, amely nem ismeri a válságokat, a munkanélküliséget és biztositja a népi tömegek anyagi és kulturális életszinvonalának rendszeres emelését. Ezt a gazdaságot a demokratikus tábor országainak baráti gazdasági együttmüködése jellemzi. Ennek az együttmüködésnek alapja - mint erre Sztálin elvtárs "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. müvében rámutat, az az őszinte óhaj, hogy egyik ország segitse a másikat és közösen érjenek el gazdasági fellendülést.

Az imperializmus korszakában, amikor a kapitalizmus hanyatlásnak indult, a kapitalista termelési mód összes ellentmondásai erősen kiéleződtek. Az ellentéteknek ez a kiéleződése a legerősebben akkor nyilvánult meg, amikor a kapitalista világrendszernek az első világháboru idején kezdődő általános válsága erősen elmélyült,

különösen azáltal, hogy a Szovjetunió kiszakadt a kapitalista rendszerből. Igen erősen fokozták a kapitalizmus összes ellentmondásait a kapitalizmus általános válságának jelenségei: széthasadt az azelőtt egyedüli, mindent átfogó világgazdasági rendszer, fokozódott a kapitalizmus rothadása, meginogtak az imperializmus pillérei a gyarmati- és függőországokban és az imperializmusnak már nem volt többé lehetősége arra, hogy a régi módon garázdálkodhasson ezekben az országokban, kiéleződött a piacokért folyó harc, a vállalatok krónikus üresjárat-betegségben szenvedtek és megjelent a munkanélküliek sokmilliós állandó serege.

A világkapitalizmus általános válsága során a ciklikus túltermelési válságok mind gyakoribbak, hosszadalmasabbak és pusztitóbbak lettek. A kapitalista trösztök arra törekedtek, hogy a túltermelés ellenére is fenntartsák a magas monopolárakat és ez a válságokat rendkivül gyötrővé és pusztitóvá tette a tömegek számára, ezáltal a válságok elhuzódtak és egyre nehezebben simultak el. A kapitalista gazdaság 1929-1933-ban haladt át a világgazdasági válság kulminációs pontján és olyan sajátos depresszióba ment át, amelyet nem követett az ipar fellendülése és felvirágzása.

A viszonyoknak ez a megváltozása az imperializmus és különösen a kapitalizmus általános válsága időszakában a kapitalista újratermelés egész folyamatának egyre fokozódó zavaraihoz vezet. A bővitett ujratermelés üteme a vezető kapitalista országokban erősen lelassul és e válságok és sajátos depressziók egyre hosszabb időszaka alatt még az egyszerü újratermelés sem valósul meg. Igy az USA-ban egy egész évtizeden át - 1929-1939-ig - egy helyben topogott az ipari termelés, sőt egyes években mélyen az 1929-i évi szinvonal alá szállt. Csak a második világháboru tette lehetővé, hogy a fegyverzet termelésének hirtelen növelése révén meghaladják az 1929. évi termelési szinvonalat. Mint Malenkov elvtárs a XIX. Pártkongresszuson tartott beszámolójában kiemelte "a kapitalista országok ipari termelése csupán a háboru előkészitésével és a háboru időszakában a hadigépezet ellátásával kapcsolatban emelkedett valamennyire."/17/

Ilyen körülmények között a modern monopolkapitalizmus - mint Sztálin elvtárs tanitja - nem elégedhet meg az átlagprofittal, nem szólva arról, hogy ez hozzá még csökkenő tendenciát mutat. A monopoliumok előtti kapitalizmus idején az átlagprofit elég volt arra, hogy többé-kevésbbé rendszeresen valósitsák meg a bővitett kapitalista ujratermelést, és ez - Marx szavai szerint - a termelés általános szabályozója volt. A mai körülmények között - mint Sztálin elvtárs rámutatott - "az átlagprofit a jövedelmezőség alsó határa, amely alatt a tőkés termelés lehetetlenné válik."/18/

17/ G.M. Malenkov beszámolója /Az SzKP XIX. Kongresszusának anyaga, 30.l./

18/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 40. l.

Az extraprofit, amely rendszerint csak alig valamivel nagyobb az átlagprofitnál, szintén nem biztositja a modern monopolkapitalizmus számára a bővitett újratermelés többé-kevésbbé rendszeres megvalósitását. Ehhez nem az átlagprofitra és az ezt kissé meghaladó extraprofitra, hanem a maximális profitra van szüksége. A maximális profit a monopolkapitalizmus hajtóereje. A monopóliumok uralma a fő kapitalista országok termelésének legnagyobb része felett egyre inkább megakadályozza, hogy a tőkék szabadon áramoljanak az egyes gazdasági ágak között és kiegyenlitődjenek a profitráták. Ez lehetővé teszi, hogy a monopoliumtulajdonosok maximális profithoz jussanak, ami többszörösen meghaladja az átlagprofitot. De ez nem gyengiti, hanem még jobban fokozza a kapitalista termelési mód alapvető ellentmondását. Mint Marx előre megmondta "A tőkemonopólium bilincsévé válik annak a termelőmódnak, amely vele és alatta virágzott fel. A termelőeszközök centralizációja és a munka társadalmasitása olyan fokra hágnak, ahol már nem férnek meg tőkés burkukban."/19/

Sztálin elvtárs többször hangsúlyozta, hogy a modern kapitalizmus körülményei között a maximális profitra való törekvés a kapitalista termelés hajtóereje és célja.

Sztálin elvtárs a XVI. Pártkongresszuson tartott beszámolójában rámutatott, hogy a tultermelési gazdasági válságok alapja a termelés társadalmi jellege és a termelés eredményeinek tőkés elsajátitási formája közötti ellentmondás, "A kapitalizmusnak ez a fő ellentmondása abban az ellentmondásban jut kifejezésre, hogy a kapitalizmus maximális tőkés haszon elérése céljából létrehozott termelési lehetőségei óriási mértékben növekednek, a milliós dolgozó tömegek vásárlóképes kereslete ellenben viszonylagosan csökken, mert a tőkések állandóan a legvégső, minimális határon igyekeznek tartani e tömegek életszinvonalát". /20/ A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének hatása még jobban fokozza a munkásosztály abszolut és viszonylagos elnyomorodását, a parasztság és a városi kispolgárság sokmilliós tömegeinek tönkremenését, a gyarmati- és függőországok még erősebb kirablásához vezet, még jobban megnyirbálja a népi tömegek vásárlóképességét és ezzel rendkivüli mértékben növeli a kapitalizmus alapvető ellentmondásait, sőt a kapitalista termelési mód összes többi ellentmondásait a végső határokig fokozza. Sztálin elvtárs a XVI. Pártkongresszuson mondott beszámolójában a kapitalista gazdasági rendszert jellemezve azt mondta, hogy a kapitalista "termelést nem a dolgozó tömegek anyagi helyzete megjavitásának elve, hanem a nagy tőkés profit biztositásanak elve szabja meg," hogy "a nemzeti jövedelem elosztása nem a dolgozók anyagi helyzetének javitása érdekében, hanem a kizsákmányolók maximális profitjának biztositása érdekében történik."/21/

Ez nemcsak az iparra, hanem a mezőgazdaságra is vonatkozik. Sztálin elvtárs 1928.ban elemezte a nagy gabonatermelő gazdaságok fejlődési körülményeit a kapitalista országokban - különösen az USA-ban - és rámutatott arra, hogy a nagy gabonagaz-

19/ Marx, A tőke, I.k. 824.l.
20/ Sztálin müvei, 12.köt. 263.l.
21/ Uo. 344.l.

dasagok célja a maximális profit bezsebelése. "Ez a körülmény feltétlenül megdrágitja a termelést, s ezzel egyuttal a legkomolyabban,gátolja a nagy gabonagazdaságok fejlődését."/22/.

A kapitalista világrendszer általános válságának a második világháboru idején kibontakozó második szakaszában, különösen miután az európai és ázsiai népi demokratikus országok kiszakadtak a kapitalista rendszerből, erősen fokozódtak a kapitalista ujratermelés ellentmondásai és kiéleződött a piacok problémája, a modern monopolkapitalizmus cápái számára fokozottabban szükségessé vált a maximális profit bezsebelése.

Sztálin elvtárs azt tanitja, hogy a második világháborunak és gazdasági következményeinek legfontosabb gazdasági eredménye az egyedüli, mindent átfogó világpiac szétbullása volt. "...a kapitalista rendszerből kiváltak Kina és az európai népi demokratikus országok, amelyek a Szovjetunióval együtt megalakitották a kapitalizmus táborával szembenálló egységes és hatalmas szocialista tábort. A két ellentétes tábor létezésének gazdasági eredménye az volt, hogy szétesett az egyedüli, mindent átfogó világpiac, aminek következtében most két, egymással szintén szembenálló, párhuzamos világpiac van."/23/

Az uj, demokratikus világpiacot képező országok lakossága kb 800 millió embert foglal magában, ami az emberiségnek több mint egyharmadát teszi ki. Ezeknek az országoknak óriási ipari, mezőgazdasági és nyersanyagtartalékaik vannak. A demokratikus piac nem ismer értékesitési nehézségeket, mert felvevőképessége évről-évre növekszik, hiszen a demokratikus tábor országaiban a termelés válságmentesen nő és a termelés szakadatlan emelkedése mindinkább kiterjeszti a demokratikus piac felvevőképességét.

Ezzel egyidejüleg rohamosan csökkent a vezető kapitalista országok /USA, Anglia, Franciaország/ számára a világ erőforrásainak kiaknázási szférája, összezsugorodtak a kapitalisták piacai, a tőkebefektetési területek, és a kapitalista országok részéről hozzáférhető nyersanyagbázisok. Ennek megfelelően - mint Sztálin elvtárs rámutat - a vezető kapitalista országokban /USA, Anglia, Franciaország/ a termelési bázisok összezsugorodnak a termelés terjedelmének csökkenése miatt.

A termelés terjedelmének csökkenése és az elhelyezési lehetőségek nehézségeinek fokozódása feltétlenül az átlagprofitráta csökkenésének meggyorsulását eredményezik. A monopoltőke ezt a csökkenést a maximális profit utján akarja pótolni.

Tehát a megváltozott viszonyok azt eredményezik, hogy a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének hatásfoka a kapitalista világrendszer általános válságának második szakaszában méginkább erősödni fog.

A maximális profitra való törekvés - mint Sztálin elvtárs rámutat - a monopolkapitalizmust olyan kockázatos lépésekre ragad-

---

22/ Sztálin müvei, 11. köt. 210.l.

23/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 32.l.

tatja, mint: a gyarmatok és más elmaradt országok leigázása és rendszeres kirablása, számos független ország függő helyzetbe hozása, uj háborúk szitása, mert a mai kapitalisták számára ez a legjobb "business" a maximális profit megszerzésére, továbbá kisérletek a gazdasági világuralom megkaparintására.

Nézzük meg közelebbről azokat az utakat és módszereket, amelyekkel a modern monopolkapitalizmus magának a maximális profitot biztositani próbálja.

A monopolkapitalizmus a maximális profitot az illető ország lakossága zömének fokozottabb kizsákmányolásával, tönkretételével és nyomorbadöntésével szerzi meg.

A tőke szerves összetételének fokozódásával csökkenő profitráta ellensúlyozására a tőkések elsősorban minden eszközzel fokozzák a munkásosztály kizsákmányolását, emelik az értéktöbblet rátáját. A kizsákmányolás fokozását ugy oldják meg, hogy emelik a munkaidőt, csökkentik a reálbért és különösen szörnyü mértékben növelik a munka intenzitását. Ez utóbbi lehetővé teszi azt, hogy a tőkések ugyanolyan munkaidő alatt lényegesen nagyobb értéktöbbletet sajtolhassanak ki.

A munka intenzitásának növelése utján az Egyesült Államokban fokozzák a legjellemzőbb módon a kizsákmányolást.

Lenin már a kapitalizmus általános válságának beállta előtt azt irta Taylor amerikai mérnök vérszivó "tudományos" rendszeréről, hogy ez a rendszer ugyanolyan munkaidő alatt háromszorannyi munkát sajtol ki a munkásból. A Taylor-rendszer alkalmazásáról Lenin kimutatta, hogy a kapitalista társadalomban a technika és a tudomány haladása a kizsákmányolás müvészetének fejlődését jelenti.

A kapitalizmus általános válságának kifejlődésével és a munkanélküliek sokmilliós állandó seregének megjelenésével ezek a vérszivó munkabér- és munkaszervezési rendszerek - Bedeaux, Ford, stb. rendszerek - rendkivül széles mértékben terjedtek el az USA-ban és a többi kapitalista országban. A kapitalisták egyre agyafurtabb módszerekhez folyamodnak, hogy a munkásokat a futószalagok mozgásának meggyorsitására sarkalják, stb.

A munka intenzitását különösen a hadiiparban fokozzák. Ennek az az eredménye, hogy a hadiipari termelés volumene napjainkban jelentősen megnőtt mindamellett, hogy a munkások száma csökkent és a munkanélküliség nőtt. A munkanélküliség fokozódása viszont megkönnyiti a kapitalisták számára, hogy a továbbra is dolgozó munkások munkáját intenzivebbé tegyék, mert ezeket még a termelés fellendülése idején is elbocsátással fenyegetik.

A munka intenzitás veszett ütemü növelésének egyik következménye az USA-ban a termelési balesetek számának óriási növekedése. Még az erősen szépitett hivatalos amerikai statisztikai adatok szerint is 1951-ben 2,1 millió amerikai munkást ért baleset termelőmunka közben. Ezek közül 16.000-en meghaltak és 91.000-en telje-

sen munkaképtelenné váltak.

Igy szerzik meg maguknak az USA monopolkapitalistái a maximális profitot az erejüket meghaladó munkában gyötrődő munkások verejtéke és vére rovására. Ez a munka olyan hamar kiszivja a munkások minden erejét, hogy rendszerint már 35-40 éves korukban "öregeknek" számitanak és kirakják őket az utcára.

A monopolkapitalizmus a maximális profit megszerzése érdekében minden eszközzel csökkenti a munkabért, még a munkaerő értékénél alacsonyabbra is. Még a burzsoá statisztikák sem rejthetik el azt a tényt, hogy a munkabért egyre jobban a munkaerő érték alá szállitják le, bár ezek a statisztikák a munkabér és a munkásosztály helyzete kérdéseiben rendkivül agyafurt hamisitási módszereket alkalmaznak.

Ezt szembeszökően tanusitja az, ha összehasonlitjuk az amerikai munkások munkabérét az u.n. Heller költségvetés adataival /ez utóbbit a California Egyetem burzsoá közgazdászai állitják össze egy négytagból álló munkáscsaládra vonatkozóan/. A Heller-budget csak a legszegényebb kiadásokat számitja lakbérre, táplálkozásra, közlekedésre és ruházkodásra, hozzávesz még kétszeri mozi-látogatást, persze a legolcsóbb helyre. A budgetben szó sem esik szinház- vagy hangversenylátogatásról, könyvvásárlásról, utazásról a szabadságidő alatt, stb. Nem veszi figyelembe gyakorlatilag az orvosi kezelés kiadásait sem, mert mint a budget összeállitója megjegyzi, "ez olyan óriási kiadásokat jelentene, amelyeket egy közepes jövedelemmel rendelkező család egyáltalán nem bir el." Még a hivatalos statisztika adatai is azt mutatják, hogy az amerikai munkáscsaládok 80 %-ának a bevétele nem éri el a Heller-budget szinvonalát. Tehát még az egész éven át, a teljes munkaidőben dolgozó munkás sem biztosithatja magának és családjának még a siralmas létminimumot sem.

De a kapitalista világrendszer általános válságának idején egyre ritkább jelenség az olyan munkás az USA-ban, és a többi kapitalista országban, akit egész éven át foglalkoztatnának. Ezért ezek az adatok, amelyek nem veszik tekintetbe a munkanélküliséget, erősen elferditik a munkásosztály való helyzetét, szépitik a dolgozók helyzetét, holott ezeknek meg kell osztaniuk keresetüket munkanélküli családtagjaikkal. "Ha van munkanélküli tartalékssereg - mutat rá Sztálin elvtárs - melynek tagjai nem élhetnek egyébből, mint munkaerejük eladásából, akkor a munkanélküliek feltétlenül a munkásosztály létszámába tartoznak, ha pedig a munkásosztály létszámába tartoznak, akkor nyomoruságos helyzetük feltétlenül befolyásolja a termelésben foglalkoztatott munkások anyagi helyzetét."/24/

A második világháborut megelőző évtized alatt az USA-ban a munkásoknak több mint 25 %-a nem dolgozott, az 1929-1933-as válság idején pedig 50 %-ra emelkedett számuk, sőt még ezt is meghaladta. A hirhedt "amerikai életforma" az amerikai munkásosztály zömének az éhezést, a kilakoltatást, a "Hoover- féle nyomortanyákon" való tengődést, egy pár falatot az inségkonyhán, és a

---

24/ Sztálin, A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban, 45.l.

harapnivaló utáni kutatást a szemétládákban juttatta osztályrészül. Jelenleg az USA-ban legalább 3 millió teljes és 10 millió részleges munkanélküli van.

Az amerikai monopolkapitalizmus a munkásosztály kizsákmányolásának fokozása mellett, a maximális profit utáni hajszában tönkreteszi a farmerek és a városi kispolgárság nagy tömegeit is.

A farmerek, akik az USA lakosságának akkor kb 25 %-át tették ki, az aránylag jótermésü 1929-es évben a földbér és a tőkéseknek fizetett kamat levonása után alig 9 %-ban részesedtek a nemzeti jövedelemből. /25/

Ezután következett a sokévig tartó agrárválság, aminek az lett a következménye, hogy sokmillió kisfarmer és bérlő tönkrement; el kellett hagynia a falut. Nagyrészük a munkanélküliek seregét gyarapitotta, vagy mezőgazdasági munkásként államról-államra járt munkát keresni. Adósság miatt sok százezer farmot árverezték el, ezek potom áron jutottak a bankok, hitelintézetek és biztositó társaságok kezébe, amelyek az ilyen ügyleteken befektetett tőkéjük után maximális profitot nyertek. A dolgozó farmerek kizsákmányolása és tönkretétele utján jutnak maximális profithoz az amerikai élelmiszeripari trösztök is, amelyek alaposan kiaknázzák a felvásárlási és fogyasztói ár közötti óriási különbséget.

Óriási profitot zsebel be az amerikai monopoltőke -különösen a déli államokban - a négerek kizsákmányolásából is, ahol a néger ugyanazért a munkáért évente átlag 1.100 dollárral kap kevesebbet, mint egy fehér munkás. A monopoltőke V. Perlo haladó amerikai közgazdász számitásai szerint a négerek extrakizsákmányolásából évente 4 milliárd dollár kiegészitő profitot huz csupán a termelésben,nem számitva a magas árakat, amelyet a néger lakosság az árucikkekért, a lakásért, stb. fizet./26/

A dolgozók relativ és abszolut elnyomorodása a kapitalista államokban erősen fokozódik az adók, a közszükségleti cikkek árainak emelése és az inflácfó révén. Az imperialista országok állami pénzügyei, az egész pénz- és hitelügyi rendszer eszköz arra, hogy a forgalom szférájában biztositsa a maximális profitot a monopolüumok számára a dolgozók kegyetlen kizsákmányolása és kirablása utján. Az USA-ban a lakosságtól beszedett egyenesadók ebben a pénzügyi évben az 1937/38-as évhez viszonyitva még a dollár elértéktelenedésének figyelembevételével is, több mint 12-szeresére nőttek. Ezenkivül teljes sulyával a széles dolgozó tömegekre nehezedik a közvetett adók hatalmas terhe. V.I. Lenin már 1913-ban azt irta, hogy az USA-ban "a munkások rubelenként 7 kopek adót fizetnek, mig a kapitalisták 1/3 kopeket. A munkások arányitva huszszorannyit fizetnek mint a kapitalisták. A közvetett adók rendszere kikerülhetetlenül ilyen "rendszert" /igen rendetlen rendszert/ teremt az összes kapitalista országokban."/27/ Az USA-ban jelenleg a közszük-

---

25/Lásd, Anna Rochester, Miért szegények a farmerek.Moszkva, 1949. 38.l.
26/ Lásd, V.Perlo, Az amerikai imperializmus,Bp.1952. 103.l.
27/ Lenin müvei, 19.köt. 173. oroszul.

séglati cikkeket /kenyér, hus, tej, dohány, szén, stb./ terhelő adók az illető árucikk fogyasztói árának egy-illetve kétharmadát teszik ki.

Az USA-ban a létfenntartási költségek - a villamosipari dolgozók szakszervezetének adatai szerint - 1939-hez képest majdnem a háromszorosára nőttek. Az amerikai családok illetve magánosok 39 %-a 1950-ben kevesebb mint 2.000 dollárt keresett évente, azaz kevesebbet mint a felét annak, amennyire a legszerényebb létfenntartáshoz szükség van. Az összes amerikai családok és magánosok 22.9 %-a 1.000 dollárnál és 13.7 % 500 dollárnál kevesebbet keresett évente, azaz egynegyedét, sőt egynyolcadát sem tudták megkeresni annak, amit a minimális létfenntartás megkövetel. Végül a népszámlálási adatok szerint 5.5 millió amerikainak egyáltalán semmi jövedelme sincs.

Még a szépitett hivatalos statisztikák szerint is ilyen nyomorban tengődött 1950-ben az USA lakosságának zöme. Ezzel szemben ugyanebben az évben a monopóliumok profitja /még az enyhitett hivatalos adatok szerint is/ hihetetlen mértékben - 40 milliárd dollárral - nőtt meg. Az amerikai imperializmus véres koreai agressziójának megindulása után a dolgozók helyzete még rosszabb lett, a monopoliumok profitja pedig még jobban felszökött. Az amerikai milliárdosok és milliomosok maroknyi csoportja a kapitalista világ leggazdagabb országa, az Amerikai Egyesült Államok lakosságának kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorbadöntése révén kisajtolja magának a maximális tőkés profitot.

A fináncoligarchia által a maximális profit megszerzésére alkalmazott egyik legfontosabb módszer a monopolár, amelynek a monopolisták profitja szempontjából való jelentőségét részletesen tanulmányozta V.I. Lenin "Az imperializmus mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" cimü munkájában.

A monopóliumok, kartelek vagy trösztök megállapitják a gyártási mennyiséget egy cikkből és elsősorban annak alapján állapitják meg az árakat, hogy a maximális profitot elérjék. Ezeket a magas monopolárakat még akkor is fenntartják, ha jelentősen csökkennek az előállitási költségek, és ilyen módon megint megadóztatják a munkásokat, parasztokat és a gyarmati népeket, és a nem-monopolizált iparágakban létrehozott értéktöbblet egy részét is elsajátitják. A kartelek és trösztök a magas monopolárak és az ennek megfelelő maximális profit fenntartása érdekében minduntalan szántszándékkal csökkentik a termelést és mesterségesen áruhiányt idéznek elő, ami szintén az ő malmukra hajtja a vizet. A monopolárak még inkább megnyirbálják a lakosság zömének vásárlóképességét, fokozzák a dolgozók kizsákmányolását és kirablását nemcsak mint termelőkét, hanem mint az általuk készitett cikkek fogyasztóiét is, és egyre gyorsabban tönkreteszik a kistermelőket a mezőgazdaságban. Ilyenmódon a monopolárak méginkább fokozzák az egész kapitalista termelés káoszát, kiélezik a tultermelési válságokat, megnehezitik és elhuzzák a válságból való kilábalást.

V.I. Lenin kimutatta, hogy a monopolárak jelentik a monopoltőke élősdiségének és rothadásának egyik fő okát. "Amilyen mértékben, ha rövid időre is, monopolista árakat állapitanak meg, olyan mértékben tünnek el bizonyos fokig a technikai s ennek következtében

minden egyéb fejlődésre, előrehaladásra késztető okok; olyan mértékben jön létre továbbá a technikai haladás mesterséges feltartóztatásának gazdasági lehetősége"/28/.

Ugyanakkor V.I. Lenin kimutatta, hogy a monopoliumoknak az államgépezet feletti uralmát megtestesitő állami monopolkapitalizmus fejlődése hogyan teremti meg a lehetőséget arra, hogy a monopolisták kiterjesszék a profit megszerzésének kereteit, külön adóval terhelve meg a társadalmat. "A finánctőke, amely kevesek kezében összpontosul és ténylegesen monopóliumot élvez, óriási és egyre növekvő hasznot fölöz le az alapitásokból, értékpapirok kibocsátásából, állami kölcsönökből stb., megszilárditja a finánccligarchia uralmát és az egész társadalmat megsarcolja a monopolisták javára."/29/

V.I. Lenin elemzi, hogy milyen különböző módszereket használtak a monopóliumok és a bankok hatalmas profitok kisajtolására és bemutatja, hogy az amerikai trösztök hogyan szereztek "tőkehigitással" olyan jövedelmet, amely a tröszt alapitásakor ténylegesen bevitt tőkének majdnem 70 %-át tette ki évente, ugyhogy a tőke 22 év alatt több mint tizszeresére nőtt. Ugyanigy Franciaországban a bankmonopólium értékpapirok kibocsátásával hatalmas monopolprofitot szerzett az emisszióból. Ezek a profitok uzsorajellegüek. De éppen ez a jellemző a haldokló kapitalizmus korszakára. "A kapitalizmus, amely mint kis uzsoratőke kezdte el fejlődését, mint gigantikus méretü uzsoratőke fejezi be."/30/ Lenin bemutatja, hogy a gazdasági élet összes feltételei a kapitalizmus ezen elfajulása következtében milyen mélyreható változásokat szenvednek.

A kapitalizmusnak a monopóliumok előtti korszakában a kapitalisták profitjai rendszerint nagymértékben megnőttek az időszakonként visszatérő fellendülések időszakában, amikor az ipar felfelé haladt; és zuhantak, sőt olykor még veszteséggel is jártak a gazdasági válságok és depressziók idején. Az imperializmus korszakában a monopolárak a finánccligarchia egy maroknyi csoportjának magas profitot biztositanak még az ipari termelés csökkenése idején is, amikor a gyárak és üzemek bezárnak, a kereskedelem pang és a munkások milliói szenvednek a munkanélküliségtől. Lenin rámutatott arra, hogy mig az ipari fellendülés idején mérhetetlenül nagy a finánctőke profitja, addig a pangás idején a kis és nem szilárd vállalatok tönkremennek, a nagybankok pedig "résztvesznek" potom áron való összevásárlásukban vagy a jövedelmező "szanálásokban" és "reorganizálásokban". Az, hogy a finánccligarchia még a kapitalista gazdaság általános pangása idején is gazdagodik, különösen szembeszökően a kapitalizmus általános válsága idején mutatkozik meg és tükrözi vissza a monopolkapitalizmus rothadását és élősdiségét.

A rothadó, élősdi kapitalizmus másik sajátsága a járadékosok azaz a termelési folyamatban részt nem vevő, a szelvényvagdosásból hasznot huzó kapitalisták hatalmas rétegének kialakulása. Lenin rámutat arra, hogy Angliában "a járadékosok jövedelme a világ leginkább "kereskedő" országának külkereskedelméből befolyó jö-

28/ Lenin müvei, 22.köt. 287.l.
29/ Uo. 240.l.
30/ Uo. 241.l.

vedelemnek ötszöröse! Ez az imperializmus és az imperislista élősdiség lényege./31/

Ugyanakkor rámutat Lenin arra is, hogy az imperializmus korszakára jellemző a "megvásárolhatóság, óriási méretü vesztegetések, mindenfajta panama"/32/ Lenin többizben is idézett számos példát arról, hogy hogyan szerzett óriási hasznot a fináncoligarchia mindenféle alávaló ügylettel, kormányok, rendőrségi és közigazgatási szervek megvesztegetésével. Leirt például olyan csalárd telekspekulációkat és ügyleteket, ahol a bankmonopólium egybeolvad a földjáradék és a közlekedési eszközök monopóliumával. Ezek az óriási méretü megvesztegetések, csalárd ügyletek, mint az élősdi fináncoligarchia maximális profitjának egyik forrása, már akkor is rendkivül kifejlődtek az USA-ban. De - mint Lenin irta - "az amerikai erkölcsök", amelyek láttán európai professzorok és jóhiszemü burzsoák oly képmutatóan forgatják szemüket, a finánctőke korában a szó szoros értelmében minden ország minden nagyvárosának erkölcsévé lettek."/33/

A munkásosztály kizsákmányolásának fokozása, a kapitalista országokban élő lakosság zömének tönkretétele nyomorbadöntése a maroknyi monopolista maximális profitja érdekében elkerülhetetlenül az osztályellentétek kiéleződéséhez vezetnek. "Erősen kiéleződnek az osztályellentétek egyfelől az imperialista burzsoázia, másfelől a munkásosztály és általában valamennyi dolgozó között. A sztrájkmozgalom hulláma mindinkább terjed az egész kapitalista világon."/34/

A monopolkapitalizmus amellett, hogy fokozza az adott ország lakosságának kizsákmányolását, tönkreteszi és koldusbotra juttatja őket, a maximális profitot még ugy is biztositja, hogy igába hajtja és rendszeresen kirabolja más országok, különösen az elmaradt országok népeit. Ezt a módszert alkalmazzák a leggyakrabban a vezető imperialista országok és jelenleg elsősorban az USA monopóliumai.

A monopolkapitalizmus más országok gazdasági leigázását és kirablását a legkülönbözőbb módokon hajtja végre. Ide tartozik elsősorban az a módszer, hogy a monopóliumok a függő és elsősorban az elmaradt, agrárországokkal való külkereskedelmi kapcsolatokat arra használják fel, hogy az ipari exportárukra a lehető legmagasabb árakat szabják meg, mig az ezekből az országokból vásárolt nyersanyagra és élelmicikkekre a legalacsonyabb árat. Igy 1948-ban azt a többletprofitot, amelyet az USA, a latinamerikai országokból való kávé, banán, cukor és néhány más áru bevásárláson ke-

---

31/ Uo. 288.l.
32/ Lenin müvei, 23.köt. 108.l.
33/ Lenin müvei, 22.köt. 244.l.
34/ G.M. Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. Kongresszusának anyaga, 30.l.

resett, majdnem 1.2 milliárd dollárra becsülik./35/

Ebben az összegben nincs benne az a haszon, amelyet a szines és ritka fémek, kőolaj, fa, kaucsuk és sok egyéb áru alacsony árakon történt bevásárlásán nyertek.

Az amerikai monopolisták óriási hasznot zsebelnek be azokból a kényszerimportokból, amelyeket a "Marshall-terv", valamint az ezt felváltó katonai segélyprogramm és más állami-monopolista "ügyletek" segitségével raktáron heverő áruikból a nyugateurópai országokba indítottak. A háboru utáni időszakban a nyugateurópai országokba irányuló amerikai exportnak majdnem a felét teszik ki az adófizetők rovására a kormány által finanszirozott exportok. Ezek a "tervek" gyakorlatilag olyan kényszerszállitmányokat jelentenek, amelyekre a nyugateurópai országoknak semmi szükségük nincs, de rendkivül magas árakon át kell venniök, nem szólva arról, hogy az amerikai kormány is magasabb árakon veszi át ezeket az árucikkeket az állampénztár, azaz a dolgozó adófizetők millióinak rovására.

Az amerikai monopóliumok haszna ilyenfajta ügyletekből sok milliárd dollárra rug. Ezenkivül az állami-monopolista dömping lehetőséget nyujt a monopolistáknak arra, hogy mesterségesen "áruhiányt" idézzenek elő az USA-ban és ilyenmódon a lehető legmagasabb árakat érjék el az országon belül. Tehát a monopolisták mind a nyugateurópai népektől, mind az amerikai néptől többletprofitot sajtolnak ki.

Ugyanakkor a „Marshall-terv" alapján teljesitett szállitások tönkretettek sok iparágat a nyugateurópai országokban, különösen Franciaországban és Olaszországban, hozzájárultak a munkanélküliség fokozódásához és a dolgozók elnyomorodásához, a marshallizált országokban dolgozó munkások bérének további csökkenéséhez. Az amerikai monopolkapitalizmus a nyugateurópai országok munkásainak bércsökkentését és a marshallizált országok ipari kulcspozicióinak elfoglalását használják fel a maximális profit megszerzésére.

Az imperializmus egyik fő ismérve, a tőkekivitel is egyik forrása a finánctőkeoligarchia óriási profitjainak."Amig a kapitalizmus kapitalizmus marad - irta V.I. Lenin - nem arra forditják a tőkefölösleget, hogy az illető országban felemeljék a tömegek életszinvonalát, hiszen ez a tőkések profitjának csökkenését vonná maga után, hanem arra, hogy a tőkének külföldre, az elmaradott országokba való kivitele utján növeljék a profitot."/36/ V.I. Lenin a tőkekivitelt "élősdiség a négyzeten"-nek nevezte, amely lehetővé teszi, hogy a finánctőke minden országra kiterjessze hálóját és hatalmas hasznot zsebelhessen be a gyarmati és függő országok sokszázmillió lakosának kizsákmányolásából.

A kapitalista világrendszer általános válságának időszakában a legfőbb tőkeexportáló és ezzel kapcsolatban az egész kapitalista világ legfőbb pénzügyi kizsákmányolója, az Egyesült Államok lett.

A hosszulejáratu külföldi amerikai tőkebefektetések összege 1952 elején 36.1 milliárd dollárt tett ki. Ebből a magántőke befekte-

---

35/ Lásd: V. Perlo, Az amerikai imperializmus, 79-80.l.

36/ Lenin müvei, 22.köt. 249.l.

teseire 22.3 milliárd dollár esik, ami meghaladja az összes többi imperialista ország külföldi tőkebefektetéseinek együttes összegét. A külföldi tőkebefektetések az USA finánccoligarchiája számára a maximális profit óriási forrását jelentik. A külföldi tőkebefektetésekből származó jövedelem 1920-1948 között 18 milliárd dollárra rugott, évről-évre emelkedett és a háborúutáni 6 év alatt /1945-1950/ 11.3 milliárd dollárt tett ki és csupán 1951-ben 2.7 milliárd dollár volt, ami háromszorosa az 1945-ben elért jövedelemnek. Az USA kereskedelemügyi minisztériumának adatai szerint az USA összes közvetlen külföldi tőkebefektetéseiből származó profit átlaga 1948-ban 17.1 % volt, ami majdnem kétszeresen meghaladta a belföldi tőkebefektetésekből származó profit átlagszázalékát./37/ Emellett számos iparágban a profit lényegesen magasabb is volt, a kőolajiparban például 25.6 %. Még magasabb - 100 %-ot meghaladó - profitot sajtoltak ki az amerikai monopóliumok a közelkeleti országok kőolajiparába való tőkebefektetéseikkel.

Az amerikai monopolistáknak ezek az óriási profitjai, hozzávéve a helyi kapitalisták és földesurak profitjait, az egyik fő oka annak, hogy az amerikai imperializmus igájába került elmaradt országokban a népi tömegek nyomorognak, éheznek és pusztulnak. Nagy profitot hoznak a monopóliumoknak ezenkivül az évről-évre emelkedő különböző államkölcsönök, hitelek, stb. A "Marshall-terv", a katonai segélyprogramm, a "Truman-programm negyedik pontja", stb. alapján kiutalt állami-monopolista kölcsönök és hitelek a függő országok gazdasági és politikai leigázását, az USA gazdasági életének függvényévétételét eredményezik. Ezek a kölcsönök és hitelek katonai-rendőri jellegüek, és az a céljuk, hogy támogassák és megerősitsék a reakció és a fasizmus erőit az egész világon, hogy megtisztitsák az utat a magántőke exportja előtt, biztositsák a tőkebefektetések "biztonságát" és az amerikai monopóliumok külföldi profitjainak dollárban való szabad kivitelét az USA-ba, hogy minél jobban leszállitsák a munkabért és elnyomják az amerikai imperializmus terjeszkedése ellen tiltakozó népi tömegek ellenállását.

Az ilyenmódon biztositott profitok lényegesen többet hoznak az amerikai monopoltőkének, mint a közvetlen tőkebefektetésekből származó profitok és ami a fő, az USA monopoltőkéje ezeket a tőkebefektetéseket tekinti a világuralmi kalandorpolitika egyik eszközének. Welch /Standard Oil/ még 1946-ban kijelentette, hogy az USA-t egy olyan részvényes felelőssége terheli, amely kezében tartja a "földgömb" neve alatt ismeretes társaság részvényeinek nagyobb részét. Welch felhivta az USA pénzembereit, hogy "ők adják az első csapást, hogy ezáltal biztositsák külföldi tőkebefektetéseik biztonságát". Igy az USA monopolkapitalizmusa a maximális profit utáni hajszában arra törekszik, hogy katonai erővel maga alá rendelje az egész földkerekséget, hogy uj világháborut robbantson ki.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének hatása révén erősen fokozódnak az ellentétek az USA és a többi kapitalista

---

37/ Survey of Current Business, 1949. nov.

ország között, melynek monopolistái nem türhetik a végletekig a jelenlegi helyzetet, amikor az amerikai monopóliumok expanziója elragadta tőlük piacaikat és gyarmati nyersanyagforrásaikat, és ezzel katasztrófálisan fenyegeti magas profitjaikat. Az amerikai és angol monopóliumok a maximális profitra törekedve, elkeseredett harcot vivnak az elhelyezési piacokért, az olcsó nyersanyagforrásokért, különösen a kőolaj, kaucsuk, szines- és ritkafémek, kén, gyapju stb. tekintetében. "Anglia - mutatott rá G.M. Malenkov a XIX. Pártkongresszuson tartott beszámolójában - majd nyomában Franciaország és a többi kapitalista ország igyekszik kiszakitani magát az Egyesült Államok uralma alól, hogy biztositsa magának az önállóságot és a magas profitot."/38/

V.I. Lenin és J.V. Sztálin kimutatták, hogy az imperializmus elkerülhetetlenül háborut szül, hogy a modern militarizmus a kapitalizmus monopolista fejlődésének közvetlen eredménye. A háboruk és a nemzetgazdaság militarizálása a monopolkapitalizmus egyik legfontosabb eszköze a maximális profit megszerzésében.

V.I. Lenin már az első világháboru előkészitése időszakában mélyrehatóan elemezte, hogy a nemzetközi hadiipari trösztök a militarizmust gigantikus profitok szerzésére használták fel.

Lenin az első világháboru idején azt irta, hogy "a háboru megtömi a tőkések zsebeit, a nagyhatalmak kincstáraiból valóságos aranyfolyam ömlik a zsebükbe."/39/

A legtöbbet az amerikai monopolisták keresték az első világháborun, sokmilliárd dollárt harácsoltak össze a hadiszállitásokból, és az összes többi országokat adófizetőikké tették. Különösen nagy profitot zsebeltek be a legnagyobb amerikai bankok - a Rockefeller és Morgan bank -, amelyek a szövetséges hatalmak államkölcsöneinek elhelyezését intézték, értékpapirjaikat leszámitolták és ezzel minden hadiszállitáson kerestek. V.I. Lenin azt irta 1917 áprilisában, hogy mindenütt, ahol a tőke uralkodik,"a háborun a bankárok maroknyi csoportja gazdagodik, amely az egész világot a kezében tartja"./40/

Az első világháboru befejezése után az Egyesült Államok és a többi kapitalista ország monopolistái továbbra is busás nyereségeket zsebeltek be a háboru következményeiből, elsősorban abból a hatalmas államadósságból, amely főként ugyanezen monopóliumok hallatlan profitjaiból származott.

1920-ban V.I. Lenin összegezte a burzsoá közgazdászok számitásait, akik szerint Angliában és Franciaországban a háborus adósságok a nemzeti vagyonnak több mint 50 %-át, Olaszországban pe-

---

38/ G.M. Malenkov beszámolója. /Az SzKP XIX. Kongresszusának anyaga, Szikra, 1952. 25.l./

39/ Lenin müvei, 21. köt. 375.l.

40/ Lenin müvei, 24.köt. 110.l.

dig több mint 60-70 %-át tették ki. Ezek az adósságok Lenin szavai szerint uzsorakamatai voltak annak az összegnek, amelyet már huszszor kifizettek.

"A munkások a tapasztalatok alapján győződnek meg arról, hogy a kapitalisták rogyásig megszedték magukat a háborun, a költségeket és adósságokat pedig a munkások vállára háritják át."/41/

A huszas évek közepétől kezdve egyre nagyobb méretekben bontakozott ki a nemzetközi finánctőkének egy ujabb világháboru előkészitésére vonatkozó tevékenysége. Az amerikai kölcsönök és hitelek aranyáradata egyre növekvő özönben ömlött Németország hadiipari potenciájának helyreállitása céljából, elősegitette a német monopóliumok megerősödését, a hitlerista kalandorklikk számára a hatalom megragadását és a második világháboru kirobbantását. Ugyanakkor ez az aranyáradat óriási profitot hozott az amerikai bankoknak, különösen a Morgan és Rockefeller pénzcsoportnak.

A második világháboru ugyancsak rengeteg profitot eredményezett az amerikai monopóliumok számára. A háboru a monopóliumoknak 117 milliárd dollár profitot hozott /az adók levonása nélkül/ és 55 milliárd dollárt az adók levonása után, amelyet a háboru befejezése után azonnal visszatéritettek valamilyen formában a monopólistáknak. Ehhez még hozzájárulnak azok az óriási jövedelmek, amelyek a vállalatoknak a kormány által engedélyezett gyorsitott amortizációjából, a sokmillió előfizető pénzéből épitett gyáraknak potom áron a monopolisták részére való eladásából és a háborus adósságok évi 5-6 milliárd dollárnyi kamatából származtak.

Tehát a háboru, amely a népeknek kimondhatatlan veszteségeket és szenvedést hozott "paradicsomot" jelentett a hadiszállitásokon, a sokmillió elesett katona vérén és a munkások tizmillióinak kényszermunkájából szerzett háborus maximális profitot élvező amerikai monopolisták számára. Köztudomásu, hogy még a háboru befejezése előtt, amikor a szovjet csapatok még Berlint ostromolták, az amerikai monopolisták és lakájaik, a burzsoá közgazdászok már nyiltan beszéltek egy ujabb háborura való felkészülés szükségességéről. A milliárdosok és milliomosok szük csoportja ujabb világháboru előkészitésébe kezdett, hogy még jobban meggazdagodjék. Sztálin elvtárs Moszkva 800 éves évfordulójának ünnepén mondott üdvözletében ezeket irta: "Az imperialisták számára a háboru a legjövedelmezőbb üzlet. Nem meglepő, hogy az imperializmus ügynökei minden modon uj háborut igyekeznek kiprovokálni."/42/

Jelenleg a koreai agressziv háboru és egy ujabb világháborura való lázas készülődés biztosit hallatlan profitot az amerikai monopóliumoknak. 1951-ben az amerikai részvénytársaságok nyeresége rekordot ért el, erősen szépitett hivatalos adatok szerint 42.9 milliárd dollárt, az 1945-ös 19.7 milliárd dollárral és az 1938-as 3.3 milliárd dollárral szemben. Különösen óriásiak a Morgan és Rockefeller pénzcsoportba, valamint a Dupont, Mellon és más

---

41/ Lenin müvei, 31. köt. 220.l.

42/ Sztálin, A békéért, 69-70.l.

hadiipari konszernek keretébe tartozó vezető ipari monopóliumok profitjai. Pl. a Morgan érdekkörébe tartozó General Electric Company, amely az atomfegyver számára szolgáló anyagok gyártásában a fő szerepet játsza, az amerikaiak koreai kalandjának ideje alatt majdnem megkétszerezte profitját. Ugyanezen idő alatt a Dupont de Nemours vegyipari trösztprofitjai megduplázódtak, amelynek már régen specialitásává lett a haborukon és a fegyverkezési hajszán való nyerészkedés. Még nagyobb profitot vágtak zsebre a repülőgépgyártó trösztök. Például a "repülőerődöket" gyártó Boeing Airline Company nyeresége háromszorosára szökött. Az United Airlines Company légiközlekedési vállalat kérkedve jelentette részvényeseinek, hogy rekordnyereséget ért el és minden kertelés nélkül megállapította, hogy "ez az emelkedés elsősorban a koreai hadműveletekkel magyarázható."

A monopolista haszonlesők nyerészkednek a háborus pusztitásokon, a békés koreai városok és falvak galád bombázásain, a napalmnak /kocsonyásitott benzin/ egész körzetek pusztasagokká változtatására való felhasználásán, a baktériumháborun, még a német fasiszták és japán imperialisták gaztetteit is tulszárnyaló egyéb embertelen merényleteken. Koreai agressziv terveik kudarca, az egész világ népeinek az amerikai imperialisták iránti egyre fokozódó gyülölete ellenére, még mindig azon törik a fejüket, hogyan őrizhetik meg, hogyan fokozhatják háborus profitjaikat és hogyan folytathatják bünös nyerészkedésüket a termelőerők elpusztitása es az emberek millióinak szenvedései és halála árán. Az amerikai imperialisták ezért minden eszközzel akadályozzák a békés rendezésre és a nemzetközi helyzet feszültségének enyhitésére irányuló kisérleteket. Ezért hoznak létre agressziv katonai blokkokat, ezért élesztik újjá a nyugatnémet és japán hadsereget, ezért igyekeznek Nyugat-Németországot, Japánt és számos más országot a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni katonai hidfőkké kiépiteni. Sok amerikai közgazdász - az amerikai monopoltőke ideológusai - hirdeti, hogy egy egymásután szakadatlanul következő háborusorozatot kell inditani, amelyek busás nyereséget biztositanának a hadiipari monopóliumoknak. Ezeket az emberevő vágyálmokat nyiltan kifejezésre juttatta a monopóliumok közgazdasági lapja, a "Fortune". Azt hirdette, hogy "egymásután következő korlátozott háboruk korlátlan sorozatát kell inditani, amely akár egy évtizedet, sőt akár egy egész nemzedék életét is betölti". "A fegyverkezési hajszát nem rendkivüli állapotnak kell tekintenünk - irta a "Fortune" - hanem mint egy a történelmünkben még páratlanul álló, uj normális állapotot és a háborus vágányra állitott gazdaságot nem néhány évre, hanem egy, kettő, sőtt több évtizedre kell számitanunk." Ilyen felhivásokat hajtogat számos reakciós közgazdász és az amerikai imperializmus más ideológusai.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének egyik fontos következménye az, hogy mélyreható változás állt be a tőkebefektetések és következésképen a kapitalista ujratermelés jellegének egész irányában.

A gazdaság militarizálásának eredményeképen jelentősen csökkent a dolgozótömegek vásárlóképessége, csökkent a fogyasztásuk, fokozódott viszonylagos és abszolut elnyomorodásuk. Ez a közszükségleti cikkek egyre fokozódó túltermeléséhez vezet, amely máris

megmutatkozott az összes kapitalista országok textiliparának mély válságában, valamint az USA és több más nyugateurópai ország egyéb közszükségleti cikkeket gyártó iparának hanyatlásában. Ez azt eredményezi, hogy csökken a profit a békés termelési ágakban és fokozódik a tőke áramlása a maximális profitot és akárcsak az egy időre is garantált keresletet biztositó hadiiparba. Az USA uj tőkebefektetései a legutóbbi évek alatt majdnem teljesen a haditermelés és az ezt szolgáló egyéb iparágak kiterjesztésére irányultak. A háborus hossz mindjobban kiélezi a militarizált gazdaság ellentéteit, a kapitalista gazdasági rendszer élősdiségét és rothadását, elkerülhetetlenül gazdasági válsághoz vezet, amelynek ismérvei egyre szembeszökőbben nyilvánulnak meg az USA-ban és a tőkés országokban.

A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye és a szocializmus gazdasági alaptörvénye a szocializmusnak a kapitalizmus feletti döntő fölényéről tanuskodnak, és arról, hogy a kapitalista rendszer ideje lejárt, hogy át kell adnia helyét a magasabbrendü, szocialista rendszernek.

- - . - -

Megjelent a Voproszi Ekonomiki 1952. 10. számában.

CSIGRINOV G.A.:

A szocialista munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom Moszkva és a moszkvai-terület iparában az 1939-1941. években.

Г.А. Чигринов: Социалистическое соревнование и стахановское движение в промышленности Москвы и Московской области в 1939 - 1941 годах.

A szocializmus győzelme a Szovjetunióban gyökeres változásokat hozott létre az ország gazdasági életében és a szovjet társadalom osztálystrukturájában.

A SzK/b/P 1939 márciusában összeült XVIII. Kongresszusa összegezte a szocializmusnak országunkban elért nagyszerü eredményeit és rámutatott arra, hogy a Szovjetunió harmadik sztálini ötéves tervének éveiben újabb fejlődési fázisba lépett - az osztálynélküli szocialista társadalom épitésének befejező-, a szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet szakaszába.

A Bolsevik Párt és a nagy Sztálin vezetésével a szovjet emberek bonyolult, feszült nemzetközi helyzetben harcoltak a kommunizmus győzelméért, amikor az amerikai, német, japán és angol imperialisták kirobbantották a második világháborut, amikor készülődtek a Szovjetunió elleni rabló támadásra, amikor az egész kapitalista világban a nemzetgazdaságot teljesen a háboru érdekeinek szolgálatába állitották, eszeveszett fegyverkezési hajszát folytattak és a lehető legszorosabbra szoritották a kapitalista kizsákmányolás prését.

Ilyen körülmények között a Szovjetunió, békepolitikájához hiven, rendkivül fontos rendszabályokat hozott az ország védelmi és gazdasági erőinek megerősitésére. Sztálin elvtárs a SzK/b/P XVIII. Kongresszusán tartott beszámolójában vázolta a békéért és hazánk véderejének megerősitéséért folytatott harcunk világos politikáját és grandiózus programmot adott a kommunista társadalom épitésére országunkban. Sztálin elvtárs a Párt és a szovjet nép elé ezt a fő gazdasági feladatot állitotta, hogy a legközelebbi 10-15 év alatt utol kell érni és túl kell szárnyalni a legfejlettebb kapitalista országokat gazdasági tekintetben, azaz az egy főre eső termelés tekintetében. "Mi ezt megtehetjük és meg is kell tennünk - mondta J.V. Sztálin. Csakis abban az esetben, ha gazdaságilag túlszárnyaljuk a főbb kapitalista országokat, csakis akkor számithatunk arra, hogy országunk teljes mértékben el lesz látva fogyasztási cikkekkel, hogy bőségesen lesznek termékeink és lehetőségünk nyilik arra, hogy áttérjünk a kommunizmus első szakaszáról annak második szakaszára."/1/

A SzK/b/P XVIII. Kongresszusa rámutatott arra, hogy a Szovjetunió e fő gazdasági feladatának megoldása megköveteli a népgazdaság minden ágában a technikai felszerelés további jelentős növelését,

---

1/ Sztálin, A leninizmus kérdései, 719.l.

a gépgyártás és az egész ipar minden eszközzel való fejlesztését, a termelés megszervezésének és technológiájának tökéletesitését a tudomány és a technika legujabb vivmányainak széleskörü bevezetése alapján, a munkásosztály és az összes dolgozók kulturális és technikai szinvonalának felemelését és a technika alapos elsajátitását a népgazdaság minden ágában.

A Kongresszus jóváhagyta a szovjet népgazdaság fejlesztésének harmadik sztálini ötéves tervét /1938-1942/, amely fontos lépést jelentett a J.V. Sztálin által elénk állitott fő gazdasági feladat megoldásának utján. A harmadik ötéves terven következetesen végigvonult hazánk ipari fejlesztésének, a gépgyártás és a többi nehézipari ág minden eszközzel való továbbfejlesztésének irányvonala. Az ötéves terv utolsó évében az ipari termelésnek az 1937. évi 95.5 milliárd rubellel szemben 184 milliárd rubelre /1926-27-es árakban kifejezve/, azaz 92 %-kal kellett növekednie./2/

A SzK/b/P XVIII. Kongresszusa kijelölte azokat a konkrét utakat, amelyeket ennek a grandiózus történelmi feladatnak a megoldásánál követni kell.

A XVIII. Pártkongresszus V.I. Lenin ama utmutatásának megfelelően - hogy "a munka termelékenysége .... végeredményben az uj társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog /3/, - kihangsulyozta, hogy biztositani kell a szocialista munkaverseny és a sztahánovista mozgalom minden eszközzel való fejlesztését, az összes üzemekben és intézményekben a szigoru munkafegyelmet és a magas munkatermelékenységet minden dolgozónál. A Bolsevik Párt és a nagy Sztálin által vezetett szovjet emberek sikerrel érik el üzemeinkben azt a magas munkatermelékenységet, amely elképzelhetetlen és lehetetlen a kapitalizmusban. A harmadik sztálini ötéves terv az ötéves terv időtartamára az iparban 65 %-os emelkedést irányzott elő a munkatermelékenységben, aminek az ipari termelésben egyedül a munkatermelékenység növelése révén 62 milliárd rubel növekedést kellett eredményeznie./4/

Üzemeink dolgozói a munkatermelékenység rohamos növekedését a termelési eszközöknek és a tapasztalatoknak, az anyagi javak termelési folyamatában való felhasználása terén szerzett készségük szakadatlan tökéletesitése, azaz a szocialista termelőerők rendszeres fejlesztése és tökéletesitése utján érik el.

A Szovjetunióban megteremtették az összes szükséges feltételeket a termelőerők szakadatlan fejlődéséhez. Országunkban győzött a szocializmus, a szocialista termelési viszonyok határtalan távlatokat tártak fel a termelőerők rohamos fejlődése előtt. A Szovjetunió a termelési technika és vállalatainknak

---

2/ Lásd: Az SzK/b/P a kongresszusok, konferenciák és a Központi Bizottság plénumai által hozott határozatok és döntések tükrében. 6. kiad. II. rész, 729.l.

3/ V.I. Lenin, Válogatott müvek II. 583.l.

4/ Lásd: Az SzK/b/P a kongresszusok...által hozott határozatok és döntések tükrében, II. rész, 734.l.

a legújabb, elsőrangu technikai felszereléssel való ellátottsága és az ipar fejlődésének üteme tekintetében, már rég utolérte és messze maga mögött hagyta a kapitalista országokat, ahol a termelőeszközök magántulajdona béklyóba veri a termelőerők fejlődését, ahol a régi gépi felszerelés akadályozza az új technikai felszerelés bevezetését, ahol krónikusan nem használják ki a gyárak teljesitőképességét, ahol a termelés növekedése pusztán a fegyverkezési hajszának, emberirtó eszközök gyártásának köszönhető.

A Szovjetunióban egyszersmindenkorra felszámolták a kizsákmányoló osztályokat, mérhetetlenül megnőtt a munkásosztály és az összes dolgozók jóléte, emelkedett eszmei-politikai, kulturális és technikai szinvonala. A kizsákmányolás járma alól felszabadult szovjet emberek munkája becsület, dicsőség, merészség és hősiesség dolga, nem pedig szégyenletes és súlyos teher, mint a kapitalizmusban.

A Bolsevik Párt és a nagy Sztálin által vezetett szovjet állam a marxista-leninista elmélet alapján, a társadalom fejlődéstörvényeit követve, megszervezte és mozgósitotta a szovjet embereket nagy szocialista Hazánk erejének és hatalmának megerősitésében, a kommunizmus érdekében kivivandó újabb győzelmekre és biztositotta a munkások és az összes dolgozók jólétének és eszmei-politikai, valamint kulturális és technikai szinvonalának további emelkedését.

Az SzK/b/P XVIII. Kongresszusa jóváhagyta a kulturális épitès hatalmas programmját.

Népgazdaságunk minden ágának óriási fejlődése lehetőséget teremtett arra, hogy a harmadik sztálini ötéves terv évei alatt több mint másfélszeresére emeljük a szovjet nép anyagi jólétét.

Az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának történelmi jelentőségü határozatai a szovjet embereket újabb páratlan munkasikerekre, politikai aktivitásra és hazafias munkahőstettekre lelkesitették a Haza érdekében. Az országban óriási arányokban bontakozott ki a szocialista munkaverseny a harmadik sztálini ötéves terv teljesitéséért és túlteljesitéséért. Páratlan arányokban gyarapodtak a sztahánovisták sorai. Széleskörben ismertté váltak a szocialista termelés mind újabb és újabb élmunkásainak és újitóinak nevei, akik a szovjet emberek millióit ösztönözték újabb munkahőstettekre.

A harmadik sztálini ötéves terv teljesitésében fontos szerepet voltak hivatva játszani a szocialista ipar moszkvai és Moszkva-területi dolgozói, a Szovjetunió dolgozóinak egyik élcsapata. Szerepüket mindenekelőtt az jellemezte, hogy 1939-ben a moszkvai és Moszkva-területi ipar a Szovjetunió ipari össztermelésének majdnem egynegyed részét /23'7 %/ adta /5/ és ezzel fontos helyet foglalt el az ország gazdaságában.

Páratlanul nagy Moszkva politikai jelentősége.

"Azután, hogy a nagy lenin akaratából Moszkvát ismét Hazánk fővá-

---

5/ Lásd:"Propagangyiszt", 1940. 6. sz. 7.1.

rosává nyilvánitották, e város az új szovjet korszak zászlóvivője lett," „fáradhatatlanul leleplezi az új háborus uszitókat és a béke zászlaja köré gyüjti a békeszerető népeket."/6/

Moszkva hazánk és az egész világ vezető kulturközpontja. A moszkvai üzemekben az SzK/b/P XVIII. Kongresszusáig a munkások és tisztviselők olyan kiváló kollektivái fejlődtek ki, akik kezdeményezően léptek fel a szovjet embereknek a munkatermelékenység növeléséért, népgazdaságunk minden ágazatának újabb hatalmas fellendítéséért vivott harcában.

Fővárosunk és a Moszkva-terület dolgozóit a moszkvai pártszervezet vezette a Hazánk erejének megerősitéséért és fejlesztéséért vivott harcukban, amely az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának idejére "már nagy lenini-sztálini pártunk Központi Bizottsága köré tömörült élenjáró osztagok közül az egyik legkiválóbb volt."/7/

A moszkvai bolsevikok munkájukban - mint A.Sz. Scserbakov, az SzK/b/P Moszkva-városi és Moszkva-területi bizottságának titkára mondotta - "állandóan és közvetlenül tapasztalhatják mind a Központi Bizottság, mind Sztálin elvtárs gondoskodását és szerető figyelmét."/8/

A moszkvai és Moszkva-területi ipar további fejlődését az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának történelmi jelentőségü határozatai határozzák meg.

A Kongresszus határozatainak megfelelően fel kellett számolni a moszkvai ipar egyes ágazatai között a történelem folyamán kialakult aránytalanságot és biztositani a Moszkva-városi és Moszkva-területi népgazdaság komplex fejlődését.

Jelentősen fokozni kellett a széntermelést, elsősorban a Moszkva-környéki szénmedence termelését, hogy teljesen kielégitsék Moszkva, a Moszkva-terület és a környező vidék szénszükségletét.

Sztálin elvtárs utmutatása nyomán kidolgozták a Moszkva-környéki szénmedence termelésének fejlesztési tervét. E terv alapján a XVIII. Kongresszus határozatot hozott, hogy a Moszkva-környéki széntermelést a harmadik sztálini ötéves terv évei alatt 3·7-szeresére kell növelni./9/

Moszkva-város és a Moszkva-terület dolgozóira nagy feladat várt; a moszkvai pártszervezet vezetésével gigantikus munkatervet kellett végrehajtaniuk:újabb villamoserőmüveket épiteniök, újjáépiteni a fővárost, épitkezni és ujjáépitést végezni a moszkvai terület számos városában, munkáslakótelepén és iparvállalatánál.

Ehhez viszont arra volt szükség, hogy Moszkvában és a Moszkva-területen hatalmas épitőanyagipart és épületelem-előgyártó üzemeket létesitsenek.

Mivel rendkivüli mértékben megnőtt Moszkva ipara és lakossága, a Népbiztosok Tanácsa és az SzK/b/P Központi Bizottsága megtiltot-

---

6/Sztálin, A békéért. Bp. 1952. 66, 68.l.
7/Az SzK/b/P XVIII.Kongresszusa.Gyorsirói jegyzőkönyv.1939. 69.l.
8/ Uo. 70.l.
9/ Lásd, Uo. 251, 653.l.

ta, hogy a város belterületén újabb gyárakat épitsenek.

Ez azt jelentette, hogy a harmadik sztálini ötéves terv évei alatt Moszkvában és jelentős mértékben Moszkva-területen is a legtöbb iparágban ugy kellett elérni a termelés emelkedését, hogy megnöveljék a már fennálló üzemek termelési kapacitását, gyors ütemben továbbfokozzák a munkatermelékenységet és a legszigorubb takarékosságot tartsák be.

A harmadik sztálini ötéves terv kezdetekor Moszkva-területének és elsősorban Moszkvának számos,- teljesen korszerü,- szerszámgépgyára és elektrotechnikai üzeme, mérőműszer-, és finommechanikai, s számos egyéb gyára képviselte az ipar további fejlődésében, a technikai és gazdasági függetlenség biztositásában és Hazánk véderejének megerősitésében vezetőszerepet játszó legfontosabb iparágakat." A moszkvai pártszervezetnek az volt a feladata, hogy elsősorban a gépgyártás területén a lehető legnagyobbmérvü tökéletesitést biztositsa az SzK/b/P XVIII. Kongresszusa által a legujabb tipusu termelőeszközök és honvédelmi felszerelés konstruálása és gyártása tárgyában hozott határozatok teljesitését.

Az új ipari technika bevezetésének és a technikai felszerelés helyes kihasználásának alapján biztositani kellett a termelés technológiájának további tökéletesitését minden iparágban, még szélesebb keretekre kiterjeszteni a termelőfolyamatok gépesitését és automatizálását, ujabb jelentős lépést tenni a munkásosztály kulturális és müszaki szinvonalának felemelése terén. Ehhez arra volt szükség, hogy a főváros és Moszkva-terület munkásait, mérnökeit és technikusait, tudósait és tisztviselőit igazi bolsevik ujitásokra mozgósitsák a termelési technika területén.

Az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának történelmi jelentőségü határozatai alapján a moszkvai pártszervezetnek még szélesebb keretek között kellett megszerveznie a szociálista munkaversenyt és a Sztahánov-mozgalmat, hogy Moszkva-város és Moszkva-terület üzemeiben és intézményeiben biztositsák a lehető legszilárdabb munkafegyelmet és a magas munkatermelékenységet." A szocialista versenyben a tömegek gyakorlati forradalmi önbirálata jut kifejezésre, mely a dolgozók millióinak alkotó kezdeményezésére támaszkodik."/10/

A szocialista munkaverseny a kommunizmus épitésének kommunista módszere. Ez a szocialista társadalom polgárai közt a munkában való együttmüködés és kölcsönös segélynyujtás módszere. Ennek a módszernek a lényege a kritika és önkritika, amely állandóan megnyilvánul a szovjet embereknél és a sablonmunka, a maradiság, az elavult munkamódszerek és normák ellen irányul. A Sztahánov-mozgalom a szocialista munkaverseny legfelső szakasza. Ez a mozgalom a szocializmusnak a Szovjetunióban aratott győzelmével jött létre és fejlődött ki. A Sztahánov-mozgalom alapját a következő tényezők képezték: a szovjet munkások anyagi helyzetének gyökeres megjavulása, a kizsákmányolás megszüntetése a Szovjetunióban, a gyárainkba bevezetett uj elsőrendü technikai

10/ Sztálin, Müvei. 12. Bp. 1950, 120.l.

felszerelés és azok a kiváló káderek, akik ennek a felszerelésnek a kezelését megtanulták, elsajátitották és megnyergelték.

A moszkvai pártszervezet tevékenységének alapja az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának történelmi jelentőségü határozatainak teljesitése, a szocializmus épitésének a nagy Sztálin által megmutatott kommunista módszere lett.

A Sztálin elvtárs hü tanitványa és küzdőtársa pártunk s államunk kiváló fia, A.Sz. Scserbakov által vezetett moszkvai Pártbizottság mozgósította a Moszkva-város és terület párt- és szakszervezeteit, komszomol-szervezeteit és gazdasági szerveit a sztahanovista tapasztalat tökéletesitése és gyorsütemü elterjesztése érdekében.

A moszkvai Pártbizottság kezdeményezésére és vezetése alatt a harmadik sztálini ötéves terv éveiben a moszkvai és Moszkva-területi gyárakban sztahánovista-értekezleteket, párt- és gazdasági-aktiva-értekezleteket tartottak. Az SzK/b/P moszkvai Pártbizottsága rendszeresen összegezte a Moszkva-városi és területi gyárak dolgozóinak a szocialista munkaverseny során elért eredményeit, a győzteseknek kiosztotta az SzK/b/P Moszkva-területi és Moszkva városi Pártbizottságainak zászlaját, terjesztette a legjobb ujitók és élmunkások tapasztalatait, kideritette és kiküszöbölte a pártszervezeteknek a szocialista munkaverseny vezetésében mutatkozó fogyatékosságait. Rendkivül nagy figyelmet forditott a moszkvai pártszervezet a káderek eszmei-politikai és szakmai képzésére illetve átképzésére. A moszkvai pártszervezet hiven követte Sztálin elvtárs nak azt az utmutatását, hogy "mennél magasabb az állami és pártmunka bármely területén müködő funkcionáriusaink politikai szinvonala és marxista-leninista tudata, annál magasabbrendü és termékenyebb maga ez a munka, annál hatékonyabbak a munka eredményei," /11/ és lankadatlanul gondoskodott arról, hogy a moszkvai és a Moszkva-területi gyárakban rendszeresen tartsanak előadásokat, konzultációkat, eszmecseréket, elméleti konferenciákat a SzK/b/P történetéről, politikai gazdaságtanról, filozófiáról, a nemzetközi és a belpolitikai helyzetről. A moszkvai pártszervezetnek a munkások és dolgozók körében végzett eszmei-politikai és nevelő munkáját már abból is megitélhetjük, hogy az SzK/b/P Központi Bizottságának "A propagandamunka szervezése az"SzK/b/P története megjelenésével kapcsolatban" c. határozáta után, 1938. végétől 1940. februárjáig a Moszkvában és Moszkva-területen az SzK/b/P Moszkva-területi, Moszkva-városi, továbbá egyéb városi és körzeti bizottságainak előadócsoportjai kb 17.000 előadást tartottak, amelyen több mint 2 millió ember vett részt./12/

Csupán 1939-ben és 1940 első 10 hónapjában a Moszkva-területen /Moszkva nélkül/ az SzK/b/P történetéről és elméletéről tartott eszmecseréket és konzultációkat több mint 300.000-en látogatták./13/

11/ Sztálin, A leninizmus kérdései. Bp. 1951, 742.l.
12/ Lásd: Propagangyiszt, 1940. 6.sz. 15.l.
13/ Lásd: Bolsevik, 1940. 21.sz. 14-28.l.

1940 elején Moszkvában és a moszkvai területen 1,792.000 példány kelt el a Párttörténetből és 8.5 millió példány az SzK/b/P XVIII. kongresszusának anyagát tartalmazó brosurákból./14/

A propagandamunka mellett a moszkvai pártszervezet nagy figyelmet szentelt az agitációsmunka széleskörü kifejlesztésére és helyes vezetésére is. 1939 végén Moszkvában és Moszkva-területen 267.000 agitátor müködött./15/

Moszkva és Moszkva-terület üzemeinek és intézményeinek pártszervezetei erős népnevelő kollektivákkal rendelkeztek, amelyek jelentős munkát végeztek pártunk és államunk politikájának megmagyarázása és a sztahanovista tapasztalat terjesztése terén.

Igy 1939. májusában a "Kirov" Első Allami Nagyárban a népnevelő kollektivában 114-en müködtek; közöttük 89 sztahanovista és élmunkás./16/.

1941 május elején a Sztálin Autógyár népnevelő kollektivája 930 főnyi volt. A népnevelők élen jártak a termelésben. Beszélgetéseikben ügyesen magyarázták meg a tömegeknek a párt és a szovjet kormány politikáját, az egész kollektiva közkincsévé tették az élenjárók eredményeit, keményen birálták az egyesek munkájában mutatkozó fogyatékosságokat és arra törekedtek,hogy ezeket a fogyatékosságokat kiküszöböljék. Például a Sztálin Autógyár öntőmühelyének egyik dolgozója 1941. március 21-én beszédet tartott "Hogyan teljesítjük a SzK/b/P XVIII.Kongresszusának határozatait" cimmel. A népnevelő a konkret tények és a mühelyében dolgozók munkája alapján mutatta be a szovjet nép, a Bolsevik Párt harcát a harmadik sztálini ötéves terv által kitüzött feladatok teljesitéséért és tulteljesitéséért./18/

A munkások és tisztviselők kulturális és müszaki szinvonalának felemelése érdekében a főváros gyáraiban rendszeresen tartottak előadásokat, konzultációkat a tudomány és a technika legujabb eredményeiről, a gyárakban sokezer - technikai alapismereteket nyujtó - /techminimum/ tanulókör, számos"szocialista munka mestereinek iskolái", üzemi majd később ipariskola müködött, tudományos technikai filmeket mutattak be, stb.

Csupán Moszkvában 1939-ben az iskolákban, technikumokon, főiskolákon és a különböző tanfolyamokon több mint 1,100.000-en tanultak./19/

Ezenkivül több százezer dolgozó tanult a párt és a szakszervezeti oktatás keretében. stb.

A moszkvai pártszervezet e nagy munkája eredményeként a moszkvai dolgozók szocialista versenyt kezdeményeztek a kongresszus tiszteletére és ezt továbbfejlesztették az SzK/b/P XVIII.Kongresszusa után.

14/ Lásd:Propagangyiszt, 1940. 6. sz. 15.l.
15/ Az SzK/b/P Moszkva-területi levéltára, 3.f.204.őrzési egység 356 doboz, 112 iv.
16/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. május 18.
18/ Lásd: Uo. 1941. március 25.
19/ Lásd: Moszkva számokban, M. 1939. 51.l.

1939 január 29-én, még a XVIII.Pártkongresszus előestéjén azzal a felhivással fordultak az élenjáró moszkvai "Vörös Proletár" gépgyár munkásai és tisztviselői Hazánk dolgozóihoz, hogy indítsanak szocialista munkaversenyt a Kongresszus tiszteletére./20/ 1939.február 3-án az SzK/b/P moszkvai és Moszkva-területi Pártbizottságai jóváhagyták a Vörös Proletár dolgozóinak kezdeményezését és felhivták a főváros és a terület pártszervezeteit, hogy támogassák és terjesszék ezt a kiváló kezdeményezést./21/

Néhány nap alatt bekapcsolódott a Kongresszus tiszteletére indult szocialista munkaversenybe Moszkva, a moszkvai terület és Hazánk sokmillió munkása és tisztviselője. Kötelezettséget vállaltak, hogy határidő előtt teljesitik az 1930-as év első negyedévi tervét.

A szocialista munkaverseny élére a kommunisták állottak. Igy 1939 februárban a Vörös Proletár gyár közvetlenül munkagépen dolgozó 183 kommunista dolgozója közül 167 sztahanovista volt. /22/

A kommunisták példája nyomán sokezer pártonkivüli dolgozó teljesitette túl a normát és került a sztahanovisták sorai közé. Sokezer üzem - többek között a Vörös Proletár, a Sarló és Kalapács, az Izzólámpagyár, a kolomeai Kujbisev-gyár stb. - teljesitette és túlteljesitette a Kongresszus tiszteletére tett felajánlásait.

A Vörös Proletár dolgozói, - hogy megerősitsék és továbbfejlesszék a Kongresszus tiszteletére folyó munkaversenyben elért sikereiket - március végén azt javasolták, hogy inditsanak ujabb szocialista munkaversenyt. Felajánlották, hogy túlteljesitik az az 1939.évi tervet mind mennyiség, mind minőség tekintetében./23/ 1939.március 31-én hasonló felhivással fordultak az ifjusághoz a Kaganovics Reflektorgyár komszomoltagjai./24/

Ezek a párt-, a komszomol és szakszervezetek és a gazdasági szervek által jóváhagyott és támogatott felhivások mintegy feladásul szolgáltak a szocialista munkaverseny további kiterjesztésére.-

A moszkvai pártszervezet feladata az volt, hogy szervezési munkával erősitse és serkentse a tömegek lelkes munkáját, teljesitse Lenin és Sztálin utmutatását a munkaverseny széleskörü nyilvánosságáról, segitsék az elmaradt munkásokat az élenjárók eljárásainak és munkamódszereinek átvételében és segitsék az élenjárókat észszerüsitő és ujitó képességeik kifejlesztésében. Sztálin elvtárs azt tanitja: "A szocialista verseny azt mondja: egyesek rosszul dolgoznak, mások jól, ismét mások jobban érd utól a legjobbakat és kövess el mindent, hogy a fellendülés általános legyen." /25/

A moszkvai és Moszkva területi gyári kollektivák pártszervezetükkel az élen okosan felhasználták és továbbfejlesztették a sztahanovista tapasztalatok terjesztésének történetileg kialakult eljárásait és módszereit. Olyan nyilvánosságot és visszhangot biztos-

---

20/ Lásd: Pravda, 1939. febr.3.
21/ Az SzK/b/P Moszkvai területi bizottságának levéltára. 3.f. 184. ö.e.354.d.3 iv.
22/ Lásd: Rabocsaja Moszkva /napilap/1939.febr.5.
23/ Lásd: Pravda, 1939.március 24-28.
24/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939.április 2.
25/ Sztálin, Müvei, 12.Bp. 1950. 121.l.

sitottak a szocialista munkaverseny menetének és a sztahanovista mozgalomnak, hogy ezáltal felfejleszthették az elmaradtakat az élenjárók szinvonalára és általános fellendülést értek el a munkában.

Az élenjáró sztahanovista tapasztalat elterjesztésében, az új munkafogások és módszerek átadásában a harmadik sztálini ötéves terv éveiben nagy szerepet jatszottak a sztahanovista tanulócsoportok /sztahanovszkie skoli/. Ezekben a csoportokban a termelési ujitók tapasztalataikat a munkások széles körének adták át. Az első sztahanovista tanulócsoport Moszkvában 1935-ben alakult a Párizsi Kommün Cipőgyár sztahanovistáinak kezdeményezésére.26/

A sztahanovista tanulócsoportoknak nagy jelentőségük volt a szocialista munkaverseny és sztahanovista mozgalom nyilvánosságának biztositása terén. Ezeknek a csoportoknak a munkáját a legnagyobb mértékben támogatták a párt- és szakszervezetek, a Komszomol és a gazdasági vezetők a Szovjetunió minden üzemében. Ezek a tanulócsoportok hathatós formáknak bizonyultak arra, hogy "a munkások egész tömegét felfejlesszék a munkatermelékenység sztahanovista szinvonalára", a munkások egész tömegét megtanitsák a sztahanovista munkafogásokra és munkamódszerekre."/27/

Moszkvában és a moszkvai területen a párt- és szakszervezetek, Komszomol-szervezetek és a gyárak vezetősége komoly figyelmet szentelt a sztahanovista tanulócsoportok munkájának s igy a hasonló csoportok igen elterjedtek Moszkva és a moszkvai-terület üzemeiben és gyáraiban. Egyedül 1940 első tiz hónapja alatt a Vörös Proletár gyárban 80 sztahanovista csoport fejezte be sikeresen munkáját /197 résztvevője vizsgázott le/ és 123 sztahanovista tanulócsoport folytatta munkáját 285 munkással./28/ A Sztálin Autógyárban 1939 végétől 1940 április-májusáig kb 300 sztahanovista tanulócsoport müködött több mint 700 résztvevővel. /29/ Hasonló példaként hozhatnánk fel Moszkva és moszkvai-terület más vállalatait ól is.

A sztahanovista csoportokban a munkások elsajátitották az élenjáró technika felhasználásának legkiválóbb fogásait és módszereit. A sztahanovista csoportokban való tanulás minden munkásnak lehetőséget nyujtott arra, hogy emelje szakképzettségét és növelje munkája termelékenységét.

A sztahanovista csoportokban folytatott tanulmányok pozitiv eredményeit számos moszkvai gyár munkája bizonyitja. 1939 elején a kolomeai Kujbisev-gyár gépszerelő mühelyében 150, a szerszám-mühelyben pedig 30-40 olyan munkás volt, aki nem teljesitette a normát. A sztahanovista tapasztalatok átvétele után e munkások munkatermelékenysége rohamosan megnőtt és 1939 március elejére a fenti mühelyekben majdnem egyetlen munkás

---

26/Lásd: Pravda, 1939. augusztus 8.
27/Pravda, 1939. augusztus 12.
28/Lásd: Dvigatyel /üzemi ujság/ 1940. nov. 14.sz.
29/Lásd: a "Dognaty i peregnaty" /üzemi ujság/ 1940.IX.4.sz-t.

sem volt, aki ne teljesitette volna normáját./30/ A Kaliber-gyár univerzál-műhelyének sztahanovistái tapasztalatcsereképpen foglalkoztak a sztahanovista csoportokban műhelyük munkásaival. Ennek eredményei hamarosan meg is mutatkoztak. A műhely már 1939 első negyedében túlteljesitette tervfeladatát, 1939 márciusában pedig a tervet 107 %-ra teljesitette./31/ A Frezjor marógép-gyárban 285 munkás, akik a sztahanovista munkamódszereket sztahanovista tanulócsoportokban sajátitották el - normateljesitményét 1940 novemberére 87.3 %-ról 126.5 %-ra emelte./32/

A sztahanovista munkamódszerek továbbadásának az is bevett formája, mikor a termelési ujitók, mint a sztahanovista munkamódszerek oktatói tanitják a munkásokat.

Moszkvában és a moszkvai-területen a sztahanovista tapasztalat átadásának e módszere széles körben elterjedt. Ivan Gudov, az Ordzsonikidze Gépgyár ismert marósa többizben átadta tapasztalatait Moszkva és Moszkva-terület több vállalata munkásainak. Az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának előestéjén bemutatta sztahanovista munkafogásait a Platyinopribor gyárban./33/ A Platyinopribor gyár élenjáró munkásai rövid idő alatt átvették és alkotómódon továbbfejlesztették I. Gudov munkamódszereit és elérték azt, hogy az SzK/b/P XVIII. Kongresszusának kezdetére a gyár munkásainak 70 %-a sztahanovista lett. A Proletarszkaja kerületi Pártbizottság határozata értelmében a Platyinopribor legjobb sztahanovistái meglátogatták a "Burovaja tyehnika" gyárat és a kerület sok más üzemét. Átadták e gyárak munkásainak munkamódszereiket és ezzel elősegitették a Sztahanov-mozgalom további fejlődését. /34/ A Kaganovics Első Állami Csapágygyárban, a Sztálin Autógyárban, valamint Moszkva és Moszkva-terület sok más üzemében is a legkiválóbb sztahanovisták oktatták a sztahanovista munkamódszereket. A sztahanovista tapasztalatoknak a terjesztési formája különösen a háboru utáni időkben vált igen elterjedtté. A legkiválóbb termelési ujitók - Pavel Bikov, Jurij Gyikov és sokan mások - Hazánk és a népi demokratikus országok számos gyárába látogattak el és bemutatták munkafogásaikat és munkamódszereiket.

A sztahanovista tapasztalatok terjesztése a sztahanovista tanulócsoportokon keresztül és az ujitók bevonásával már azért is kivalo kezdeményezés, mert ezt egyszerüen és gyorsan szervezhették meg. A sztahanovista tapasztalatok e terjesztési eljárása nagy hasznot hozott maguknak az újitóknak is. Az újitók, amikor felkészültek a sztahanovista csoportokban tartandó előadásra vagy oktatásra, áttanulmányozták az errevonatkozó irodalmat, konzultáltak a mérnökökkel és technikusokkal, ezáltal emelték saját kulturális és müszaki tudásuk szinvonalát.

Tehát a sztahanovista tanulócsoportok a sztahanovista tapasztalatok terjesztésének fontos formáját képezték és hatalmas gyakorlati-gazdasági jelentőségük volt. Ezeknek a tanulócsoportok-

30/ Lásd: Pravda, 1939. március 11.
31/ Lásd:Udarnij Kalibr /üzemi ujság/ 1939.junius 7.és 14.sz.
32/ Lásd: Frezjor /üzemi ujság/ 1940. november 11.sz.
33/ Lásd: Rabocsaja Moszkva, 1939. február 22.
34/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. április 18.

nak elsősorban az volt az érdemük, hogy biztositották a tömeges képzést és bármely iparágban, bármely vállalatnál szervezhettek ilyen tanulócsoportokat egy-egy figyelmet érdemlő újitás után. Ezek a csoportok a munkások széles tömegeit fogták át; az elmaradókat felemelték az élenjárók szinvonalára.

A sztahanovista tapasztalatoknak tanulócsoportok utján való átadása révén megerősödtek a kapcsolatok a mérnökök, technikusok, sztahanovisták, élmunkások és többi munkások között.

Nagy szerepet játszottak a sztahanovista tapasztalatok terjesztésében a müszaki konferenciák is. Ezek lehetővé tették, hogy az újitók élenjáró tapasztalatait egyszerre általánosithassák és terjeszthessék. Ezeken a konferenciákon olyan témákat vitattak meg, amelyek elmélyült tanulmányozása lehetővé tette, hogy konkrét anyagon mutassák be a munkatermelékenység növelésének fogásait és módszereit, egy mühely, egy üzem, sőt egy egész iparág ujitóinak a munkatermelékenység növelésére, az önköltség csökkentésére és a minőség emelésére vonatkozó sztahanovista fogásait és módszereit.

A pártszervezetek vezetése alatt folyó konferenciák előkészitésében és levezetésében rendkivül aktiv részt vettek a szakszervezeti csoportok és a komszomol-szervezetek, az üzemek vezetői, a pártaktivák, a mérnökök és technikusok, a sztahanovisták, munkások és tisztviselők.

Erre példaképül szolgálhat a Sarló és Kalapács-gyár pártszervezete, amely 1940. juniusában egy, a minőség megjavitására és az önköltség csökkentésére irányuló müszaki konferenciát készitett elő és vezetett le az üzemben. A pártszervezet határozata nyomán először egy gyári előkészitő bizottságot alakitottak, azután pedig mühelybizottságokat. Ezekben a bizottságokban résztvettek a gyár vezetői, a pártszervezet aktivahálózatának képviselői, a legkiválóbb mérnökök, technikusok és sztahanovisták. A gyári előkészitő bizottság és a mühelybizottságok, a munkások, mérnökök, technikusok és tisztviselők, továbbá a minőségi acél előállitási módszereit kutató intézet dolgozóinak segitségével nagy anyagot gyüjtöttek, tanulmányoztak át, ezt általánositották és ennek alapján intézkedéseket dolgoztak ki arravonatkozóan, hogy a gyárban magasabb termelékenységet érjenek el, minőségi árut termeljenek, takarékoskodjanak az árammal, fütőanyaggal és a segédanyagokkal.

A Martyenovka c. üzemi ujság rendszeresen közölt cikkeket a gyári kollektivának a munkatermelékenység növelésére, a minőség javitására és az önköltség csökkentésére irányuló harcára vonatkozóan. Az öntőde sztahanovistái beszámoltak az acél kokilla-öntésében szerzett élenjáró tapasztalataikról. Több cikk szólt a gyár egyik hengersoránál dolgozó munkásainak élenjáró tapasztalatáról és különösen I.I. Turtanov üzemvezető müszakjának sikeres munkájáról./35/ Iván Iljics Turtanov párttag a gyár fáradhatatlan újitója, a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom egyik szervezője és aktiv résztvevője ennél

---

35/ Lásd: Martyenovka /üzemi ujság/ 1940. junius 18. és 24.számát.

a hengersornál végigment az összes munkabeosztásokon, először bugaterelőmunkás, majd segédhengerész, azután pedig hengerész lett és üzemvezetővé emelkedett. Mint hengerész akkor kezdett dolgozni, amikor a hengerde munkásai müszakonként 300 rud acél termeléséért harcoltak. I.I. Turtanov szocialista munkaversenyre hivta ki a hengersor legjobb műszakját és műszakonként 360, 390, majd 437 rudat termelt. A SzK/b/P XVIII. Kongresszusának előestéjén I.I. Turtanov a termelés mennyiségét müszakonként 460 rúdra emelte. Szakadatlanul tökéletesitette a termelés technológiáját, a jó módszereket átvette másoktól és szivesen adta át tapasztalatát a többieknek./36/

A Martyenovka az élenjárók tapasztalatának terjesztése mellett élesen birálta a technológiai fegyelem megbontóit, rámutatott a selejt okaira és az azt előidéző bünösökre, megmutatta azokat az utakat, amelyek a gyári technológia tökéletesitéséhez vezetnek.

A konferenciák előtt néhány nappal közzétették a három fő beszámoló téziseit. Ezek a tézisek konkrét javaslatokat tartalmaztak a káderképzés további emelésére, a gépcsoportok és az ellenőrző mérőmüszerek munkájának tökéletesitésére stb. /37/

A technikai konferencia nagy érdeklődést váltott ki a gyári kollektivában. 1940. junius 25-én kb ezer munkás és tisztviselő gyült össze a gyár klubjában és vett részt a konferencia munkájában.

A konferencia nagyjelentőségü volt a sztahanovista tapasztalat terjesztése, az egész gyári kollektiva kulturális és müszaki szinvonalának emelése szempontjából.

A konferencia után hamarosan Iván Tyimofejevics Povaljajev főolvasztárnak sikerült lecsökkentenie az olvasztási időt 6 óra 55 percre, azaz 30-35 perccel kevesebbre, mint amit a fennálló technológia értelmében az ütemterv előirt./38/ Povaljajev sikerét hamarosan túlszárnyalták a gyár más olvasztárjai, akik az olvasztás időtartamát ujabb 35 perccel csökkentették./39/

1940. okóber végére lényegében a gyár egész kollektivája résztvett a munkaversenyben. A munkaverseny résztvevőinek majd háromnegyede sztahanovista és élmunkás volt. 1940. harmadik negyedében a gyár a kohászati üzemek országos szocialista munkaversenyében az egyik első helyet foglalta el. /40/ A Sarló és Kalapács-gyár kollektivája az elért eredmények megerősitésére és továbbfejlesztésére 1940 végén és 1941 elején még két müszaki konferenciát tartott a munkatermelékenységről és az önköltségcsökkentésről./41/

36/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. ápr. 4.

37/ Lásd: Martyenovka 1940. junius 15., 17.,18.

38/ Lásd: Uo. 1940. julius 15.

39/ Lásd: Uo. 1940. julius 19.

40/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1940. október 25.

41/ Lásd: Martyenovka, 1940. dec. 3-13. A SzK/b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára 429 f., 398 okmány, 2-60 iv, 428.o. 6., 7. iv; 432 o. 1-48. iv; 448. o. 88-106. iv.

A müszaki konferenciák a Sarló és Kalapács-gyárban elősegitették a szocialista munkaverseny és a sztahanov-mozgalom még szélesebb körre való kiterjesztését, a munkában elért eredmények megerősitését és azt, hogy a gyár az ország kohászati üzemei között szilárdan elfoglalhassa az egyik első helyet./42/

Moszkva és a moszkvai-terület sok más gyárában is tartottak müszaki konferenciát. Ezek a müszaki konferenciák nagy szerepet játszottak a sztahanovista tapasztalatok terjesztésében, elősegitették a vállalatok munkájának további javulását, a munkások, mérnökök és technikusok kulturális technikai szinvonalának emelését.

A moszkvai pártszervezetek az üzemi ujságokat, faliujságokat, versenytáblákat felhasználták arra, hogy a dolgozók széles tömegeit megismertessék a sztahanovisták tapasztalataival és az ujitók eredményeivel. Igy a Kaganovics Első Állami Csapágygyárban a pártszervezet kezdeményezésére a faliujságok és az üzemi ujság rendszeresen beszámolt a legjobb mühelyek, brigádok, részlegek és egyes sztahanovisták munkatapasztalatairól. A gyár egyik főfolyosóján kiállitották az élenjárók fényképeit egy vitrinben, amelybe 1940-ben több mint 500 sztahanovista fényképe került és mindegyik fénykép alatt ismertették az illető sztahanovista munkamódszerét. A gyárban rendszeresen tartottak termelési értekezleteket, amelyeken megvitatták a mühelyek, az egyes részlegek és brigádok munkájának eredményeit és átadták egymásnak tapasztalataikat.

Annak a nagy munkának az eredményeképpen, amelyet a pártszervezet a szocialista munkaverseny vezetése terén kifejtett, a gyárban 1941 elejére a sztahanovisták ezrei dolgoztak, 54 sztahanovista kollektiva /brigád, müszak, részleg/ müködött és egész mühelyek váltak sztahanovista mühellyé, mint pl. az automataesztergályos, kovács és egyéb mühelyek. A gyár 1940-ban tulteljesitette tervét az összes mutatószámok tekintetében./43/

A Moszkva-környéki szénmedence pártszervezetei a gazdasági szervek, a szakszervezetek, a Komszomol-szervezetek és az aktivák segitségével megszervezték a szocialista munkaverseny eredményeinek napi, illetve heti összefoglalását s azt, hogy az élenjárók átadják tapasztalataikat a fiatal, kevés tapasztalattal rendelkező munkásoknak. Igy a 2. számu Uzlovszki bányában minden müszaki brigád a tárnába való leereszkedés előtt a bánya egy másik részlegének müszakját, illetve brigádját kihivta munkaversenyre. A müszak befejezése után a faliujságon, illetve beszélgetés formájában tájékoztatták a többieket a munkaverseny győzteseinek eredményeiről. A sztahanovista tapasztalat ügyes terjesztésének eredményeképpen a bánya munkásai /bár csak mindössze 670 munkás dolgozott a tervszerinti 740 helyett/, már 1939-ben /a bánya üzembeállitásának első évében/ tulteljesitette évi tervét és a Moszkva-környéki szénmedence bányái közt az egyik legelső helyet foglalta

---

42/ Lásd: Uo.

43/ Lásd: Bolsevik 1941, 2. szám 17-21.1.

el./4 /

A Moszkva környéki szénmedence gazdasági, szakszervezeti és Komszomol szervezetei a pártszervezetek vezetésével megszervezték a szocialista felajánlások kölcsönös ellenőrzését. 1940. július 15-25-ig a doni körzetben tartottak ilyen ellenőrzést. Kölcsönös ellenőrzési brigádokat alakitottak a bányák pártszervezeteinek vezetésével. Az ezekben a brigádokban résztvevő 385 fő a legjobb sztahanovista bányászok, a Párt-, szakszervezeti és Komszomol-aktivák, a mérnökök és technikusok köréből került ki. A brigádoknak az ellenőrzésre való előkészitését megvitatták a párt és Komszomol-gyüléseken és a bányák műszaki termelési értekezletein. A szocialista felajánlások teljesitésének kölcsönös ellenőrzése menetét állandóan figyelemmel kisérte a sajtó. A Kommunar ujsag szerkesztősége 25 röplapot adott ki 12.400 példányban. Az ellenőrző brigádok résztvevőinek sok cikke jelent meg a Gornyackaja Pravda c. körzeti ujságban és a bánya által kiadott lap 35 különszámában. A cikkek részletesen ismertették azoknak a legkiválóbb sztahanovistáknak, brigádoknak, részlegeknek, bányáknak munkatapasztalatait, amelyeknek sikerült elérni a termelő felszerelés legjobb kihasználását és a ciklikus ütemterv teljesitését. Az ujságban erős kritikával illették az elmaradó munkásokat. A kölcsönös ellenőrzés befejezése után a párt- és Komszomol-gyüléseken, azután pedig az egyes részlegek termelési értekezletein az ellenőrző brigádok vezetői beszámoltak tapasztalataikról és határozatokat hoztak az elért eredmények megerősitésére és továbbfejlesztésére.

A szocialista felajánlások kölcsönös ellenőrzése jelentős mértékben hozzájárult a munka megjavitásához a 15. 17.sz. és több más bányában. A szénkitermelés a Doni körzeti széntrösztben 1940. juliusának utolsó 20 napja alatt 3·2 %-kal emelkedett.45/

A szocialista munkaverseny eredményeinek rendszeres közzététele azt eredményezte, hogy a Moszkva-környéki szénmedencében 1939. okt berében 6920 bányász, illetve az összes munkások 18 %-a kétkét normára emelte teljesitményét./46/ 1941 elejére a Moszkvakörnyéki szénmedencében már több mint 400 bányász volt a szénkitermelés mestere és ezenkivül kb 5000 sztahanovista és több mint 10.000 élmunkás volt./47/

A szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom nagy fellendülése annak köszönhető, hogy a kommunisták biztositották a verseny eredményeinek nyilvánosságát a verseny folyamán, általánositották és ismertették az élenjárók munkamódszereit, sőt ők maguk is mint bátor és tapasztalt termelési ujitók léptek fel és a verseny résztvevőinek élén haladtak. Pl. a Kaliber gyárban már 1939 májusára az összes, munkapadnál dolgozó kommunista, sztahanovista illetve élmunkás lett./48/ Az Elektrosztalgyár pártszervezetéhez tartozó kommunistáknak majd háromnegye-

---

44/ Kommunar, 1939. aug. 27. és 1940. aug. 31. Tula.
45/ Lásd: Kommunar, 1939. aug. 21.
46/ Lásd: Up. 1939. okt. 24.
47/ Lásd: Uo. 1941. február 2.
48/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. ápr. 26.

de közvetlenül a mühelyekben dolgozott és közülük 1939. novemberére 97 % sztahanovista lett./49/

Moszkva és a moszkvai-terület összes gyáraiban és üzemeiben a kommunisták a termelési ujitók legelső soraiban haladtak.

A moszkvai pártszervezetek rendszeresen terjesztették a sztahanovista tapasztalatokat. Ez azt eredményezte, hogy a sztahanovisták és élmunkások száma jelentősen megnőtt a moszkvai és Moszkva-területi üzemekben.

A kommunisták hü segitőtársai voltak a Komszomol-tagok, akik a munkateljesitmény terén maguk is jó példával jártak elől. Az ifjuság körében inditott munkaverseny kezdeményezői - a Kaganovics Fényszórógyár komszomoltagjai - 1939. végére mind sztahanovisták lettek és közülük 49 % rendszeresen két normát teljesitett./50/ A Kaganovics-gyár komszomoltagjai naponta kihivták egymást munkaversenyre, magas mutatószámok elérésére, naponta összegezték a brigádok, részlegek, mühelyek elért eredményeit és népszerüsitették az élenjárók módszereit és eredményeit./51/ Széles körben elterjedt az a módszer, hogy egyik mühely komszomoltagjai és ifjusága bemutatta szocialista számvetését egy olyan másik mühely vagy gyár komszomoltagjainak és ifjuságának, amellyel versenyben állt./52/ A Sarló és Kalapács, a Vörös Proletár és más gyárak komszomoltagjai és ifjusága ugyanolyan lankadatlan erővel harcoltak szocialista felajánlásaik teljesitéséért, mint a Kaganovics Fényszórógyár komszomoltagjai és ifjusága.

Moszkva és a moszkvai terület komszomoltagjai a kommunistákkal együtt a harmadik sztálini ötéves terv éveiben aktiv részt vettek abban a harcban, melynek célja a szocialista munkaverseny nyilvánosságának, továbbá a sztahanovista tapasztalatok elterjesztésének biztositása, valamint az üzemek termelési kapacitásának további növelése volt.

A moszkvai és Moszkva-területi nehézipar mellett a könnyüiparban is rohamosan kibontakozott a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom. Az SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottságának segitségével a könnyüipari üzemek pártszervezetei széles körben terjesztették az élenjárók tapasztalatait és ezzel biztositották a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom további fejlődését. 1939. juliusában és 1940 januárjában a Moszkva-területi Pártbizottság kezdeményezésére és vezetésével értekezleteket tartottak a sztahanovisták, mérnökök, technikusok, a pártszervezetek, gazdasági szervek, szakszervezetek és a Komszomol funkcionáriusai a moszkvai és a Moszkva-területi könnyüipar számos ágában.

Ezeken az értekezleteken általánositották és népszerüsitették a legjobb termelési ujitók és az élenjáró üzemek sztahanovista tapasztalatait. Az értekezletek résztvevői felhivást intéztek az

---

49/Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. dec.2.
50/Lásd: Az SzK/b/P moszkvai területi bizottságának levéltára. 3.f. 204.ő.e. 356.d. 217. iv.
51/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. április 14.
52/ Lásd: Moszkovszkij Komszomolec 1940. jan.9. és február 10.

összes munkáshoz, munkásnőhöz, mérnökhöz és technikushoz, hogy sajátitsák el és fejlesszék tovább az élenjárók tapasztalatait, érjenek el további emelkedést a munka termelékenységében, állitsák elő a világ legjobb szövetét és kötöttáruját és minden eszközzel csökkentsék az önköltséget./53/

A Moszkva-területi Pártbizottság vezette a könnyüiparban kibontakozott szocialista versenyt és sztahanovista mozgalmat, elterjesztette az élenjárók tapasztalatát és a győzteseket a Moszkva-területi és moszkvai Pártbizottság Vörös Zászlajával tüntette ki. 1940-ben az élenjáró üzemek között a következő gyárak kollektivái kapták meg a Moszkva-területi és moszkvai Pártbizottság Vörös Zászlaját: Az Orehovo-Zujevoi pamutkombinát, az "Októberi Forradalom"-gyár, a "Gelszabadult munka" gyára, az Érc/Ruda/" gyár, valamint Moszkva és a Moszkva-terület több más üzeme./54/

Annak következtében, hogy a Moszkva-területi Pártbizottság idejében nyujtott hathatós segitséget a pamut-, textil-, gyapjuipari vállalatoknak és a moszkvai és Moszkva-területi többi iparágaknak, rohamosan megnőtt a sztahanovisták száma. A moszkvai és Moszkva-területi pamutipar, amely hosszu éveken keresztül elmaradt, már 1939-ben az élre került; tulteljesitette termelési tervét./55/ Jelentősen megnőtt a termelés mennyisége és a munka minősége Moszkva és Moszkva-terület könnyüiparának más ágaiban is.

A Moszkva-területi Pártbizottság arra serkentette az üzemek pártszervezeteit, hogy ne csak a sztahanovisták és élmunkások számának növelésére törekedjenek, hanem mindenképpen mozditsák elő az ujitók szakmai tudásának tökéletesitését is, tanitsák meg őket arra, hogy "a meglévő technikából a maximumát tudják kihozni annak, ami kihozható belőle."/56/ A moszkvai pártszervezetek ezirányu munkája azt eredményezte, hogy az SzK/b/P XVIII. Kongresszusa utan nemsokára megszületett a többgépesek mozgalma. Ez a mozgalom az ország számos üzemében egyszerre indult meg. 1939 juniusában az urali Szergo Ordzsonikidze Gépgyár és a harkovi Molotov-gyár egyes sztahanovistái megindították több gép egyidejü kezelését./57/ 1939 nyarán a moszkvai Kalinyin Marógépgyár sztahanovistái is megszervezték a többgépes munkát. A gyár pártszervezete és gazdasági vezetősége minden intézkedést megtett, hogy biztositsa a többgépen dolgozók számának növelését./58/

53/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. jul. 4. és 1940. jan.12.

54/ Az SzK/b/P moszkvai-területi bizottságának levéltára, 3.f. 207.ő.e. 356 d. 9., 56.,57., 85., 121-127 iv; 221.ő.e.358.d. 3-5.iv.

55/ Lásd: Propagangyiszt, 1940. 6. sz. 1. lap.

56/ Sztálin, A leninizmus kérdései. Bp. 1951, 616.p.

57/ Lásd: Pravda, 1939. dec. 23.

58/ Lásd: Frezjor /marós/ 1939. szept. 17. Moszkovszkij Bolsevik, 1939. szeptember 29.

A Frezjor-gyár sztahanovistáinak kezdeményezését a SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottságának aktiv támogatásával és segitségével rögtön felkarolták a főváros és Moszkva-terület többi pártszervezetei is. 1939. szeptember 27-én az SzK/b/P moszkvai Sztálin-kerületi Pártbizottsága értekezletet tartott a körzet párt- és gazdasági aktivái számára. Ezen az értekezleten a Frezjor-gyár vezetői és többgépen dolgozó munkásai beszámoltak a többgépes sztahanovista mozgalom fejlesztésében kifejtett munkájukról és rámutattak arra, hogy milyen hatalmas gazdasági jelentősége van ennek a mozgalomnak.

A Sztálin-kerület párt- és gazdasági aktivahálózata nagy szerepet játszott a Frezjor-gyár sztahanovista tapasztalatainak terjesztésében, a többgépes mozgalomnak a kerület összes üzemeire való kiterjesztésében./59/

A moszkvai Pártbizottság, Moszkva és Moszkva-terület városi és kerületi Pártbizottságai, valamint a vállalatok pártszervezetei irányitották Moszkva és Moszkva-terület szakszervezeti, Komszomol- és gazdasági szerveinek a többgépesek sztahanovista tapasztalatai terjesztésére irányuló tevékenységét.

Ennek az lett az eredménye, hogy Moszkva és Moszkva-terület üzemeiben és gyáraiban sok munkás tért át a többgépes munkára. 1939 végére egyedül három gyárban /Sztálin Autógyár, Kaganovics Első Állami Csapágy-gyár és a podolszki mechanikai gyár/ kb. 3000 élenjáró munkás tért át a többgépes munkára./60/ 3-4 hónap leforgása alatt a többgépesek mozgalma tömegmozgalommá vált.

Az ország különböző körzeteinek üzemeit felölelő többgépes mozgalom rohamos elterjedése arról tanuskodott, hogy ez a mozgalom teljesen megérett; fejlődéséhez minden feltétel megvan: a szovjet emberek lángoló, életadó hazafisága, az üzemek elsőrendü technikai felszerelése, a szovjet káderek egyre növekvő tapasztalata. A többgépes-mozgalomnak rendkivül nagy gazdasági jelentősége volt, és fejlődőképessége megmutatkozott abban, hogy 1938-39-ben a moszkvai és Moszkva-területi iparban a munka termelékenysége 37°5 %-kal növekedett./61/

Egyes élenjáró gyárak még nagyobb emelkedést értek el a munkateljesitményben. Igy a moszkvai szerszámgyár munkatermelékenységének növekedése 1938-39-ben, 1937-hez képest 56 %-os /62/, a Frezjor-gyáré pedig 41 %-os emelkedést mutatott./63/

Meg kell jegyeznünk, hogy a Frezjor-gyárban a munkatermelékenység növekedése 1938-ban /1937-hez képest/ 12 %-ot, 1939-ben pedig /1937-hez képest/ 29 %-ot tett ki./64/

59/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. szeptember 29 és október 2.

60/ Lásd: Bolsevik, 1940. 9. sz. 20.l.- Moszkovszkij Bolsevik, 1939. október 2. és dec.14.

61/ Lásd: Propagangyiszt, 1940. 6. sz. 9.l.

62/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1940. január 3.

63/ Lásd: Frezjor, 1940. január 5.

64/ Lásd: Uo.

A gyárban a munkatermelékenység növekedésének elsősorban a többgépes-mozgalom kifejlődése volt az oka. Hasonlóan megnövekedett a munkateljesitmény a főváros más gyáraiban is.

Az ipari munkásoknak meg volt minden lehetőségük arra, hogy a harmadik sztálini ötéves terv feladatait a termelékenység növelése révén négy év alatt teljesitsék.

1940 január 2-án a moszkvai Szerszámgyár kollektivája felhivással fordult Moszkva, Moszkva-terület és az ország összes munkásaihoz és tisztviselőihez, hogy a harmadik sztálini ötéves tervet a munkatermelékenység növelésével négy év alatt teljesitsék./65/

A moszkvai Szerszámgyár felhivását nagy lelkesedéssel támogatták Hazánk dolgozói. Az SzK/b/P Moszkva-területi és Moszkva-városi Pártbizottságának közös irodája hangsulyozta azt, hogy milyen nagy jelentőségü a moszkvai szerszámgyári dolgozók kezdeményezése és arra kötelezte a moszkvai és Moszkva-területi pártszervezeteket, hogy konkrét intézkedésekkel fejlesszék a megindult munkaversenyt, vonják be a versenybe az összes munkásokat és az összes üzemeket, hogy ezáltal biztositsák a vállalt feladatok teljesitését./66/

Az egyes munkások, illetve vállalatok feladatainak időben való teljesitése nagymértékben függött attól, hogy helyesen irányitják-e és továbbfejlesztik-e a pártszervezetek a többgépes-mozgalmat. Azok a komoly sikerek, amelyeket az ipar a többgépes-mozgalom eredményeként már kibontakozásának első hónapjaiban elért, arról tanuskodtak, hogy ez a mozgalom még kézzelfoghatóbb eredményeket fog felmutatni a jövőben.

A moszkvai pártszervezet fáradhatatlanul dolgozott a többgépes-mozgalom továbbfejlesztésén és elháritotta utjából az akadályokat.

A többgépes munka lényege az, hogy amig a munkás az egyik gépet kezeli, addig a többi gép automatikusan müködik. Ilyen munka során a munkás - ha helyesen szervezi meg a munkát - annál több azonos tipusu gépet kezelhet, mennél hosszabb ideig mőködik a gép automatikusan azalatt, amig ő a kézzel végzendő beállitást, a munkadarab levételét stb. végzi. A munkásnak ilyen esetben szigoruan terv szerint kell dolgoznia. Munkaidejének minden másodpercét a gépek kezelésére kell forditania és nem szabad abból egy percet sem elvennie bármely más munkára.

A sztahanovistát minden más segédmüvelet alól fel kellett menteni /mint pl. a gép kenése, a forgács eltakaritása, a munkadarabok helyhezszállitása, a kész termékek leadása stb./ hogy egyidejüleg sikeresen kezelhessen több gépet. Ugy kellett elrendezni a többgépen dolgozó sztahanovista munkahelyét, hogy a gépek, szerszámok, müszerek elhelyezése révén, a legrövidebb idő alatt a legkisebb erőfelhasználással vehesse ezeket munkaközben igénybe.

65/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1940. január 3.

66/ Az SzK/b/P moszkvai területi bizottságának levéltára. 3.f. 207. ő.e. 356. d., 8. iv.

Az ilyen feltételek megteremtéséhez a többgépes sztahanovisták számára nem volt szükség komolyabb technikai ujitásokra és nagy anyagi kiadásokra. Az üzemek pártszervezetei rövid idő alatt sokat tettek azért, hogy megteremtsék az ilyen munkafeltételeket. Ez elősegitette a többgépes sztahanovisták alkotó munkáját. Rövidesen számos üzemben többgépes brigádok alakultak a gépek kollektiv kezelésére; az egytipusu gépeknél megosztották a munkát a gépbeállitó lakatos és a gépkezelő között, különböző tipusu gépeknél összehangolták a különböző szakmák munkáját /marós, esztergályos, revolverpados, gyalus, stb./

A pártszervezetek és az üzemek vezetősége ezzel egyidőben összehangolta a raktáros, az anyagszállitó, a vizellátó és a villanyszerelő stb. munkáját./67/

A többgépes sztahanovisták mozgalmának fejlődésében már az első lépések arról tanuskodtak, hogy ez a mozgalom uj szakaszt jelent: " a munkásosztály kulturális és müszaki felemelkedésének, a bátor technikai ujitásoknak, az elavult technikai normák szétzuzásának, a technológiai folyamatok gyökeres tökéletesitésének" korszakát./68/ A mozgalom sikeres fejlődéséhez tovább kellett folytatni a harcot a tervszerüség fokozásáért, emeléséért az üzemek termelési folyamatának szervezésében. Egyes többgépes sztahanovisták tervszerütlen munkakörülményei révén előállt az, hogy egyes gépeket és más termelőeszközöket nem használtak ki kellően; ez lassitotta a forgóalapok forgási sebességét és rosszabbá tette az üzemek állandó alapjainak kihasználását.

E fogyatékosságok ellen harcolva a moszkvai Pártbizottság irodája 1939. október 8-án rámutatott arra, hogy a Kalinyin Marógépgyárban nem tervezték meg pontosan a termelési folyamatot és ennek következtében csökkent a többgépesek által kezelt gépek termelékenysége. A moszkvai Pártbizottság irodája rámutatott arra, hogyan lehet ezeket a fogyatékosságokat kiküszöbölni és megkövetelte, hogy erre irányuló intézkedéseiket haladéktalanul tegyék meg./69/

A Pártbizottság Moszkva és Moszkva-terület számos más vállalatának pártszervezetét és vezetőségét is figyelmeztette arra, hogy sok fogyatékosság van a többgépes-mozgalom vezetésében, ugyanakkor általánositotta az élenjáró üzemek munkájának gazdag tapasztalatait és konkrét rendszabályokat dolgozott ki a többgépes-mozgalom továbbfejlesztésére.

1940. áprilisában az SzK/b/P moszkvai Pártbizottsága jóváhagyta a Kaganovics Első Állami Csapágygyár pártszervezetének és gazdasági vezetőségének azt a kezdeményezését, hogy gyári értekezletet hivjanak össze a többgépesek részére. A moszkvai Pártbizottság azt ajánlotta a moszkvai üzemek gazdasági, párt- és szakszervezeti vezetőinek, hogy tartsanak a többi üzemben is hasonló értekezleteket a többgépesek számára, hogy ezáltal terjesszék az élenjáró tapasztalatokat és kiküszöböljék a többgépes sztahanovisták

67/ Lásd: Bolsevik 1940. 9. sz. 23-27.l.- Lásd továbbá L. Loszev és E. Razomat, A többgépes munka a gépiparban, 27-69.l.- Moszkovszkij Bolsevik, 1940. jan. 17.
68/ Pravda, 1939. nov.17.
69/ Az SzK/b/P moszkvai Pártbizottságának Levélt.4.f.11.ő.e.123.d. 197, 198.lv.

munkájában mutatkozó fogyatékosságokat./70/

A sajtó állandóan figyelemmel kisérte a Kaganovics Első Állami Csapágygyár és a többi üzemek többgépes sztahanovistáinak munkáját.

Az SzK/b/P moszkvai Pártbizottságának kezdeményezésére és vezetése alatt tanácskozásra hivták össze a moszkvai többgépes sztahanovistákat. Ezen a tanacskozáson 900-an vettek részt: többgépes sztahanovisták, pártmunkások, gazdasági vezetők, Komszomol- és szakszervezeti funkcionáriusok, mérnökök és technikusok. A Sztálin Autógyár és a Kaganovics Első Állami Csapágygyár igazgatói tájékoztatták a tanacskozás résztvevőit arról, hogy milyen munkát végeztek kollektiváink a többgépes mozgalom fejlesztése érdekében. Ebben a két gyárban 1940 áprilisában kb 3000 többgépes sztahanovista és többszakmás munkás dolgozott./71/ A moszkvai üzemek legkiválóbb többgépes sztahanovistái a tanácskozáson beszámoltak munkamódszereikről.

A tanácskozás résztvevői feltárták, hogy milyen komoly fogyatékosságok vannak a Kalibr-gyár és több más moszkvai üzem többgépes mozgalmának vezetésében. Ezek a gyárak keveset törődtek a többgépesek munkájának megszervezésével, nem gondoskodtak arról, hogy kellően ellássák őket anyaggal és szerszámokkal. Ezek az üzemek csak akkor gondoltak a többgépesekre, amikor valamilyen termelési rekordot kellett felmutatni.

A tanácskozás nagy szerepet játszott a sztahanovista munkamódszerek terjesztésében és a többgépesek mozgalmának továbbfejlesztésében. A moszkvai Pártbizottság vezetősége a tanácskozás anyaga alapján konkrét rendszabályokat dolgozott ki a többgépes sztahanovisták mozgalmának továbbfejlesztésére és egyes munkások által egyszerre több szakma elsajátitására. A moszkvai Pártbizottság e munkájának rendkivül nagy jelentősége volt annan, hogy ez a mozgalom a moszkvai területen elterjedjen./72/

Az a segitség, amelyet a moszkvai Pártbizottság a moszkvai és Moszkva-területi üzemek pártszervezeteinek és gazdasági vezetőségének nyujtott a többgépesek munkájának megjavitása tekintetében, elősegitette a termelési ujitók e kiváló mozgalmának továbbfejlődését. Pl. a Kalibr-gyárban egyedül az 1940 márciustól- októberig terjedő időszak alatt a többgépesek száma 79-ről 106-ra, /az általuk kezelt gépek illetve gépsorok száma pedig 142-ről 229-re/, az egyes gépekre illetve gépsorokra eső teljesitmény átlagos mutatószáma pedig kevesebb mint 100 %-ról 124•4 %-ra emelkedett./73/ A Kaganovics Első Állami Csapágygyárban 1940 végére több mint ezer többgépes volt és ezeknek egy gépegységre eső teljesitménye a golyóesztergáló üzemben 84•2 %- ról 104 %-ra, a precizios görgőmühelyben 108 %-ról 115 %-ra, a négyorsos automata-mühelyben 95 %-ról 101 %-ra nőtt stb. /74/

A többgépesek mozgalmának kibontakozásáról hasonló képet mutat-

70/Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1940. ápr. 16.
71/ Lásd: Uo. 1940. ápr. 23.
72/ Lásd: Pravda, 1940. máj. 21.- Moszkovszkij Bolsevik, 1940. ápr.23.
73/ Lásd: Udarnij Kalibr,1940, nov.14.
74/ Lásd: Bolsevik 1941. 2.sz. 17-21.l./A tervfeladatot 100 %-nak vettük/.

nak a moszkvai ipar többi üzemei is.

Mindez a Sztahánov-mozgalom továbbfejlődéséről és egy ujabb, magasabb fokra való emelkedéséről tanuskodott. A többgépes sztahánovisták komoly tökéletesitéseket hajtottak végre a munkaeszközökön és felhasználásuk módszereit is tökéletesitették, továbbfejlesztették Hazánk termelőerőit.

A munkások és tisztviselők újitó tevékenységének rohamos fejlődése üzemeinkben azzal magyarázható, hogy a szovjet emberek maguknak, hazájuknak, hazájuk felvirágozásáért, a kommunizmus győzelméért dolgoznak és ennek érdekében bontakozik ki náluk az ujitó szellem és a munkahősiesség.

1939-1941-ben Moszkvában és Moszkva-területen a termelési ujitók ezernyi észszerüsitő javaslatot nyujtottak be, amelyek többszázmillió rubel megtakaritást jelentettek és számos esetben gyökeresen átalakitották a termelési folyamatot üzemeinkben. Egyedül a Sztálin Autógyárban és a Kaganovics Első Állami Csapágygyárban 1939-1940-ben az észszerüsitők és feltalálók javaslatainak bevezetése 50 millió rubeles megtakaritást eredményezett./75/

Az észszerüsitő javaslatok és találmányok bevezetése révén elért megtakaritás évről-évre emelkedett. Igy a Kaganovics Első Állami Csapágygyárban a megtakaritás 3 év alatt /1938-tól 1940-ig/ több mint négyszeresére növekedett. /76/

Az üzemek pártszervezetei a gyárvezetőség, a szakszervezeti csoport és a Komszomol-szervezet segitségével az üzem egész kollektiváját bevonták az észszerüsitő és feltaláló tevékenységbe.

Ezt nagymértékben elősegitették az észszerüsitések és feltalálások társadalmi szemléi.

1940 márciusában ilyen szemlét tartottak a Sztálin Autógyárban, melynek levezetésére a pártszervezet mozgósitotta a gyár aktiváit és sztahánovistáit. A szemle megszervezésére alakult bizottságban 1.369 dolgozó működött közre. A szemle idején a feltaláló és észszerüsitő munkába a gyár 14.655 dolgozóját vonták be. A szemle előkészitése és lefolytatása idején a mérnökök és technikusok széleskörben magyarázták meg a mühelyekben és a brigádokban az észszerüsitési mozgalom és feltaláló tevékenység céljait és feladatait. Munkájuk eredményeképpen pusztán 1940 első négy hónapja alatt 3162 észszerüsitő javaslatot vezettek be a termelésbe, ami több mint 12.1 millió rubel évi megtakaritást eredményezett./77/

Ugyanakkor a kolomeai Kujbisev-gyárban is észszerüsitő és feltaláló társadalmi szemlét tartottak. Egyetlen hónap alatt 1416 észszerüsitő javaslatot terjesztettek be, amelyből 499-et be is vezettek a termelésbe. Ezek az észszerüsitések évente több mint

---

75/ Lásd: Pravda, 1940. máj.11. és a "Dognaty i Peregnaty /"Utolérni és tulszárnyalni" c. üzemi ujsag /1940. márc. 22. - Sztalinyec /üzemi ujság/ 1941. máj. 13 - Za Szovjetszkij Podsipnyik /A szovjet csapágyért; üzemi ujság/ 1941.jan.5.sz.

76/ Za Szovjetszkij Podsipnyik, 1939. márc. 24. és 1941. jan.5.

77/ Lásd: Dognaty i Peregnaty 1940. május 30.

400 ezer rubel megtakaritást eredményeztek./78/

A jól megszervezett és ügyesen levezetett észszerüsitési és feltalálói társadalmi szemlék irányt mutattak az ujitó gondolkodásnak, mozgósitották az üzemi kollektivákat a legaktuálisabb termelési feladatok megoldására, kiszélesitették az ujitók körét, elősegitették a munkások, mérnökök és technikusok szakképzettségének további emelését.

A szemlék eredményeképpen még jobb lett a termelési folyamat az üzemeknél és ez jelentős hasznot hozott az államnak.

Igy a Kaganovics Első Állami Csapágygyárban a csapágyak összeszerelésénél sokszáz tonna benzint és olajat használtak el a csapágyak lemosására. Ez emelte a csapágyak önköltségét, tüveszélyessé tette a mühely levegőjét és lehetetlenné tette, hogy villanyárammal hajtott gépeket és más mechanikai berendezéseket használjanak fel. Emiatt számos javitási és beállitási munkát kézierővel kellett végrehajtani. A gyár pártszervezete arra serkentette a termelési ujitókat, hogy dolgozzák ki a csapágyak száraz összeszerelésének eljárását. Ezt az eljárást sikerült is megtalálni és az új eljárás egyedül e két mühelyben 1700 tonna benzin és petroleum megtakaritását eredményezte évente és ezenfelül egészséges lett a mühelyek levegője.

A csapágygyárban a csiszolómunkásoknak egy müszak alatt fejenként 25-30.000 görgőt kellett mozgatni, azaz további megmunkálásra a következő géphez kézierővel áthordani. Ez nehéz és fárasztó munka volt. A pártszervezet arra ösztönözte az ujitókat, hogy ezt a munkafolyamatot megkönnyitsék. Az ujitók munkájának eredményeképpen megszületett egy rendkivül egyszerü kirakodó- és átadó készülék, amely lehetővé tette, hogy három excentrikus csiszológépet egy automatikusan müködő gépcsoportba egyesitsenek. /79/

A Frezjor-/marógép/gyárban, a Sztálin Autogyárban, továbbá Moszkva és Moszkva-terület más üzemeiben az ujitók mindenféle készülékek segitségével lehetővé tették több munkadarab egyidejü megmunkálását, amivel fokozták a gépek automata munkájának időtartamát és igy egy munkás egyszerre még több gépet kezelhetett.

Ugyanakkor a sztahanovisták a munkadarabok megmunkálásának észszerüsitése révén áttértek az egyidejüleg több esztergakéssel, maróval, stb. való munkára. Ezzel csökkentették a gépek automatamunkájának növekvő időtartamát és megint emelték a munkatermelékenységet./80/

A Kalibr-gyárban 1940 elején a sztahanovisták pobedit-lapkás esztergakésekkel, forgócenterekkel és más készülékekkel elérték azt, hogy a gép orsójának fordulatszáma percenként 190-240-ről 480-500-ra emelkedett, áttértek a fémforgácsolás gyorsabb módszereire és ezzel két-háromszorosára növelték a munkateljesit-

78/ Kolomenszkij Rabocsij /Kolomeai munkás/, 1940. ápr. 25.
79/ Lásd: Bolsevik, 1941. 2.sz. 18-19.l.- L. Loszev és E.Razomat, id. m. 134-140.l.
80/ Lásd: L. Loszev és E. Razomat id.m. 104-109.l.

ményt./81/

Mint tudjuk, a háboruutáni időszakban az újitóknak a gyorsmegmunkálás terén megindított kezdeményezései ujabb fellendülést értek el.

A munkaeszközöknek és a munkaeszközök felhasználási módszereinek emlitett tökéletesitéseit nagymértékben alkalmazták más üzemeknél is, ami elősegitette az önköltség további csökkentését, a termékek minőségének emelését és fokozta a munkások munkateljesitményét.

A moszkvai és Moszkva-területi üzemek dolgozói között széleskörü szocialista verseny folyt, de ezenkivül az ország más körzeteinek dolgozóival is élénk tapasztalatcserét folytattak.

Igy pl. I.T. Povaljajev és szaktársai, a Sarló és Kalapács-gyár olvasztárjai szocialista munkaversenyre hivták ki Sztálingrád, Leningrád és más városok olvasztárjait. A versenyzők között baráti levelezés indult meg. Tapasztalatcserét folytattak és igyekeztek megtanulni I.T. Povaljajev munkamódszereit, aki 1939-ig 27 évet dolgozott a Martin-kemencéknél és az olvasztás kiváló mestere lett./82/

Ugyanakkor I.T. Povaljajev szaktársai is átadták tapasztalataikat a Sarló és Kalapács-gyár munkásainak. Például a sztálingrádi Vörös Október-gyár sztahanovistái, mérnökei és technikusai átadták a Sarló és Kalapácsgyár munkásainak a gyorsolvasztás megszervezése, a Martin-kemencék fürdőfelületének és boltozatának jobb kihasználása terén elért eredményeket, a kiváló minőségü acélfajták olvasztását elősegitő uj eljárásaikat és sok egyéb tapasztalatukat./83/

A moszkvai szerszámgyár kollektivája 52 sztahanovistát, mérnököt, illetve technikust küldött 1940-ben az ország különböző városaiba, hogy átadják tapasztalataikat és megismerkedjenek más üzemek kollektiváinak munkamódszereivel. Ezek a dolgozók visszatértükkor beszámoltak utazásuk eredményeiről a gyári ujságban és a tapasztalatcsere értekezleteken.

Ebben a gyárban a dolgozók élénk sztahanovista tapasztalatcserét folytattak levelezés utján más üzemek kiváló dolgozóival./84/

A Moszkva-környéki szénmedence bányászai elküldték a Donyec-medencébe legkiválóbb sztahanovistáik egy brigádját, hogy átadják az ottani bányászoknak tapasztalataikat és átvegyék kitünő munkamódszereiket. A tapasztalatcserének ez a módja gyümölcsöző hatást gyakorolt mind a Moszkva-környék, mind a Donyec-medence és egyéb körzetek bányaipari munkásainak munkájára./85/

A moszkvai üzemek komszomolistái és ifjusága sztahanovista tapasztalatcserét folytatott más városok üzemeinek komszomolistáival és ifjuságával. Munkaversenyre léptek és elküldték nekik a szocia-

---

81/Lásd: Udarnij Kalibr, 1940. ápr.12.
82/ Moszkovszkij Bolsevik, 1939. ápr. 22.
83/ Lásd: Martyenovka /üzemi ujság/ 1940. dec. 3. és 8.
84/ Lásd: Pravda, 1940. nov. 27.
85/ Lásd: Kommunar, 1940. nov.2.

lista munkaverseny során elért eredményeiket./86/

A moszkvai és Moszkva-területi dolgozók szocialista munkaversenye más városok és területek dolgozóival, elősegitette a sztahanovista tapasztalatok elterjedését Hazánk egész iparában, elősegitette a Sztahanov-mozgalom további fejlődését és Hazánk termelőerőinek szakadatlan tökéletesedését. Hazánk fővárosának dolgozói e hatalmas népgazdasági jelentőségü ügy kezdeményezői és zászlóvivői voltak.

Ilyen módon a moszkvai pártszervezetek az SzK/b/P Központi Bizottságának és személyesen Sztálin elvtársnak az irányitásával az SzK/b/P XVIII. Kongresszusán hozott történelmi jelentőségü határozatok teljesitése során 1939-1941-ben újabb komoly sikereket értek el a szocialista munkaverseny és a sztahanovista-mozgalom kifejlesztésében, széleskörü nyilvánosságot biztositottak a mozgalomnak és elősegitették az élenjárók haladéktalan tapasztalatátadását az ország minden munkásának. Ezekben az években indult meg és fejlődött naggyá a többgépes sztahanovisták mozgalma, egyre szélesebb köröket fogott át és a munkások, mérnökök és technikusok észszerüsitő és feltalálói tevékenysége elmélyült. E sikereknek az lett az eredménye, hogy tovább nőtt a munkatermelékenység, csökkent az önköltség, javult a termékek minősége és emelkedett a munkásosztály kulturális és müszaki szinvonala.

A szocializmusnak a Szovjetunióban aratott győzelme eredményeképpen felszámolták a kizsákmányoló osztályokat és olyan teljesen új, öntudatos munkafegyelem alakult ki, amely elképzelhetetlen és lehetetlen a kapitalizmusban. De nem szabad elfelejtenünk, hogy "az emberek tudata fejlődésében elmarad gazdasági helyzetük mögött" és hogy "még mindig fennáll a kapitalista környezet, amely igyekszik feleleveniteni és fenntartani a kapitalizmus csökevényeit a Szovjetunió gazdaságában és a szovjet emberek tudatában." /87/ Ez magyarázza azt, hogy országunkban a háboruelőtti években még voltak /és vannak ma is/ olyan emberek, akik hajlamosak a dologkerülésre, harácsolásra és a könnyü hasznot hajszolják. Az ilyen emberek ott mutatkoznak meg legarcátlanabbul, ahol nincs meg az egyéni felelősség a munkában, egyenlősdi mutatkozik a munkabérben, amely meggyengiti és megingatja a munka- és müszaki fegyelmet.

A feladat az, hogy felderitsük és kiküszöböljük a termelési folyamat tervezésében és szervezésében mutatkozó fogyatékosságokat, utasitsuk rendre a lógosokat, a harácsolókat és a munkára és termelési technológiára vonatkozó szovjet törvények egyéb megszegőit, biztositsuk a szilárd munkafegyelmet és a magas munkatermelékenységet a Szovjetunió összes dolgozóinál.

A moszkvai pártszervezetek a moszkvai és Moszkva-területi üzemek és intézmények munkájának irányitása során kitartóan harcoltak 1939-41-ben a munkafegyelem és technológiai fegyelem megerősitéséért, feltárták és kiküszöbölték a termelési folyamat tervezése-

86/ Lásd: Moszkovszkij Komszomolec, 1940. jan.9,10. és márc.10.
87/ Sztálin müvei. 13. Bp. 1951, 369.l.

ben és szervezésében mutatkozó összes fogyatékosságokat és arra törekedtek, hogy az SzK/b/P Központi Bizottsága 1940. juliusi plénumának határozatai maradéktalanul megvalósuljanak. A moszkvai pártszervezetek harcot indítottak a Szovjetunió Legfelső Tanácsának Elnöksége által 1940. július 26-án az "Áttérés a nyolcórás munkanapra, a hét napos munkahétre, és a munkásoknak és tisztviselőknek az üzemekből és intézményekből való önkényes eltávozásának megtiltása" tárgyában hozott határozat feltétlen megvalósítása érdekében./88/

A pártszervezetek e munkája következtében még jobban megerősödött a munkafegyelem Moszkva és Moszkva-terület munkásai és tisztviselői között./89/ A munkafegyelem megerősítéséért folytatott harcban aktívan résztvettek maguk a dolgozók is, ami arról tanuskodott, hogy üzemeinkben erősen kifejlődött a munkához való kommunista viszony.

Ugyanerről tanuskodott az a tény is, hogy a munkafegyelem megsértői a munkások és tisztviselők összlétszámának jelentéktelen hányadát tették ki./90/

A pártszervezetek harca e lógás és késés felszámolásáért, valamint a harc a munkaidő teljes kihasználásáért csak egy része volt a munkafegyelem megerősítéséért vivott harcnak. Nem kevésbbé fontos, de kétségtelenül nehezebb volt a harc a munkafegyelem megsértői ellen, akik tudatosan vagy nem tudatosan eltértek a termelési technológia követeléseitől.

Az ilyen emberek a termelési technológia megsértésével gyenge minőségü selejttermékeket állítottak elő és ezzel kárt okoztak a szocialista államnak. Ezért fokozni kellett a harcot a technológiai fegyelem megsértése ellen, fel kellett számolni a rohammunkát és arra kellett törekedni, hogy biztosítsák az üzemek munkájában a tervszerüséget és az ütemességet. A vállalatok munkájában a rohammunka azt eredményezte, hogy a csendesebb időszakban az emberek és a munkaeszközök vesztegeltek, a nyersanyag és a segédanyagok szanaszét hevertek, tönkrementek. A roham időszakában viszont az emberek holtra fáradtak, megszegték a technológiai fegyelmet, nem észszerüen használták ki a munkaeszközöket, a nyersanyagot, a segédanyagokat és sok gyengeminőségü selejtanyagot gyártottak.

Moszkva és a moszkvai-terület pártszervezetei nagy és kitartó munkát végeztek e hibák kiküszöbölésére. Az üzemek összes munkásait és tisztviselőit arra serkentették, hogy harcoljanak a tervszerü, ütemes munkáért. Ebben a tekintetben nagyjelentőségüek voltak a munkanap megszervezésének társadalmi szemléi és más rendszabályok.

1939 végén a kolomeai Kujbisev-gyárban a pártszervezet kezdeményezésére és vezetésével társadalmi szemlét rendeztek a gyá-

88/ Lásd, Pravda, 1940. jun. 27. és aug.1.

89/ Az SzK/b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára 80 f., 843 ő.e., 63.d., 15.1.

90/ Lásd: Pravda, 1941. február 18.

ri kollektiva munkanapjának megszervezése tárgyában. A szemle során kiderült, hogy többhelyütt van rohammunka és egyenetlenség a gyár munkájában. /91/

Sok más üzem munkájában is előfordult a rohammunka. A moszkvai pártszervezetek előtt az a feladat állt, hogy mozgósitsák a főváros és a terület összes munkásait és tisztviselőit a rohammunka felszámolására, az üzemek munkájában az ütemesség és tervszerüség biztositására.

Az üzemi kollektiváknak minden lehetőségük megvolt arra, hogy a termelési folyamatot a legélenjáróbb technológia szigoru betartásának alapján tervezzék meg. Megvoltak a legkorszerübb termelő eszközeik, rendkivül gazdag tapasztalatokkal rendelkező kádereik és felhasználhatták a szocialista gazdasági rendszer és a szocialista munkaszervezés előnyeit.

A moszkvai pártszervezetek rendszeresen irányitották a moszkvai és Moszkva-területi üzemek munkásait és tisztviselőit a termelés dezorganizálói és a technológiai fegyelem megsértői elleni éles harcra. Igy az Elektrosztal-gyárban a második acélolvasztó műhelyben egy bizonyos időn keresztül két Martin - kemencénél nem teljesitették a tervet s rendkivül nagymennyiségü nyersolajat használtak fel. A pártszervezet műhelybizottsága értekezletre hivta össze a sztahanovistákat, mérnököket és technikusokat, amelyen feltárták a kemencék rossz munkájának okait. Az értekezlet azt javasolta a gyárak vezetőségeinek, hogy osszon be ezekhez a kemencékhez kiváló sztahanovistákat, mérnököket és technológusokat. A kemencéknél a munka élére az üzem legkiválóbb kommunista olvasztárjai álltak. Ezek kiküszöbölték a kemence munkájában mutatkozó fogyatékosságokat és teljesitették azt az állami feladatot, hogy új minőségi acél gyártását vezessék be.

Ugyancsak az Elektrosztal-gyárban az egyik hengersornál néhány munkás ugy akarta meggyorsitani a munkamenetet, hogy a nyersanyagot az első henger helyett mindjárt a harmadik henger alá bocsátották, aminek az lett az eredménye, hogy eltörött a tengely és leállt a gép. A csoport pártbizalmija összehivta a kommunistákat, akik élesen elitélték a technológiai fegyelem megsértőit és rámutattak arra, hogyan kell meggyorsitani a hengersor munkáját a termelési technológia betartásával. Ezek azután gondoskodtak arról, hogy a kitüzött rendszabályok végrehajtásra is kerüljenek. Az intézkedések következtében ez a hengersor is rendszeresen kezdte túlteljesiteni az előirt tervet, csökkent a selejt és sikeresen teljesitették az 1939.évi tervet. /92/

A rohammunka ellen a technológiai fegyelem megerősitéséért vivott harcban nagyjelentőségüek voltak a gépi felszerelés társadalmi szemléi, ezek ráirányitották az üzem egész kollektivá-

---

91/ Lásd: Kolomenszkij Rabocsij, 1940. január 15.- az SzK/b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára, 3.f., 204. ő. e. 356. d. 435-437.iv

92/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1939. dec. 2.

jának figyelmét arra, hogy példásabb rendben kell tartani a gépeket, szerszámokat, nyersanyagot, egyéb anyagokat, jobban kell ezeket felhasználni és jobban kell raktározni a készárut. A szemlék elősegitették az üzemekben a tisztaság és a rend példás végrehajtását és hozzájárultak ahhoz, hogy létrejöjjenek a termelési technológia szigoru teljesitéséhez és tökéletesitéséhez szükséges feltételek. A moszkvai és Moszkva-területi üzemek pártszervezetei nagy jelentőséget tulajdonitottak ezeknek a szemléknek.

1939. elején társadalmi szemlét tartottak a Kirov Dinamógyárban a gépi felszerelés felett. A szemle idején a munkások 716 olyan javaslatot tettek, amelyek a gépi felszerelés jobb megóvását célozták. Ezeket a javaslatokat rövid idő alatt bevezették a gyakorlatba, ami lényegesen megjavitotta a gyár munkáját./93/

1939-ben a kolomnai Kujbisev-gyárban három társadalmi szemlét tartottak a gyár gépi felszerelése felett. A szemle idején a gyári kollektiva kb 7.500 javaslatot tett. Ezeket a javaslatokat bevezették a gyakorlatba és ennek a gyümölcsöző hatása megmutatkozott a gépek, szerszámok, nyersanyag és egyéb anyagok állapotán és felhasználásában is. Tökéletesedett a termelési technológia és megjavult a gyár egész munkája./94/

Más üzemekben is tartottak társadalmi szemléket a gépi felszerelés és a szerszámok állapota, továbbá a nyersanyag, a segédanyagok és a készáru őrzése és felhasználása tekintetében. Ezek a szemlék minden esetben nagy hatást gyakoroltak az illető üzemek munkájának megjavitására, amikor előre jól megszervezték őket és szervezetten folytak le, amikor az üzemi kollektiva zöme aktiv részt vett a szemlékben.

A moszkvai és Moszkva-területi pártszervezetek rendszeres harca a munka- és technológiai fegyelem megerősitése érdekében már 1939-ben és 1940 első felében jelentős eredményeket hozott. Kiküszöbölték a rohammunkát, megjavitották az üzemek munkájának tervszerüségét és ütemességét. Ezáltal csökkent a selejt és a gyenge minőségü áru a moszkvai ipari üzemekben.

Ennek ellenére még mindig akadt olyan üzem, ahol gyenge minőségü árut, illetve selejtet termeltek.

Még kitartóbb és határozottabb harcra volt szükség a munka- és technológiai fegyelem megerősitéséért, a kultura és a rend meghonositásáért az üzemek munkájában. A selejtgyártókat rendre kellett utasitani és felhivni őket, hogy tartsák be a szovjet munkatörvényeket és a technológiai fegyelmet. Ezt követelték a kommunizmus épitésének érdekei és hazánk védelmének megerősitése.

1940. julius 10-én a Szovjetunió Legfelső Tanácsának Elnöksége rendeletet adott ki "az iparvállalatok által gyártott gyenge minőségü és hiányos termékek készitéséért valamint az iparvállalatok kötelező standardjának elmulasztásáért viselt felelősségről."/95/ A rendelet értelmében a gyenge minőségü és hiányos

93/ Lásd: Kirovec /Üzemi ujság/ 1939. junius 30.
94/ Lásd: Pravda, 1939. szept. 5.
95/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1940. jul. 13.

termékek gyártását államellenes bünnek tekintették. Az ilyen minőségü áru készitésében bünösöket a törvény felelősségre vonta. A rendelet sikeres teljesitése érdekében és kiváló minőségü, hiánytalan áru gyártásának biztositására még erősebb harcot kellett inditani azért, hogy az üzemek munkája tervszerinti ütemben folyjék.

A SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottsága 1940. juliusában felhivta a moszkvai és Moszkva-területi pártszervezetek figyelmét a feladat teljesitésére és ugy döntött, hogy az üzemekben a párt és gazdasági aktivák tartsanak értekezleteket és foganatositsanak egyéb szükséges rendszabályokat, hogy mozgósitsák Moszkva és Moszkva-terület dolgozóit arra, hogy csak kiváló minőségü és előirt választéku termékeket gyártsanak.és igy biztositsák a rendelet teljesitését./96/

A SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottsága rendkivül nagy figyelmet szentelt annak, hogy konkrét segitséget nyujtson a pártszervezeteknek és az üzemek vezetőségének, a folyamatos munkát és kiváló minőségü gyártmányok termelését akadályozó okok kiküszöbölésében.

1940. augusztusában és szeptemberében a Sztálin Autógyár a SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottságának segitségével mozgósitotta a munkásokat és tisztviselőket a gyár termelésében mutatkozó fogyatékosságok kiküszöbölésére. Több esetben előfordult, hogy egyesek megsértették a technológiai fegyelmet és ez főleg abból származott, hogy nem büntették meg a selejtgyártókat./97/

A selejt emelkedése és a selejtgyártók büntetlensége okozta azt, hogy a gyárban nem volt meg a kellő rend és hiányzott a munkakultura.

A SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottsága figyelmesen tanulmányozta az üzem munkáját, segitett a pártszervezetnek abban, hogy a gyár egész kollektiváját harcba hivja a selejtgyártók és védnökeik ellen, a technológiai fegyelem betartására és tökéletesitésére, a munka tervszerüségének, kulturájának és rendjének fokozására. Igy az öntőde és az egyik szerelőmühely kommunistái a SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottságában dolgozó funkcionáriusok és a gyári Pártbizottság segitségével személyes példájukkal magukkal ragadták a szakszervezeti tagokat és a komszomolistákat, segitettek a mühelyvezetőségnek a technológiai táblázatok összeállitásában, megszervezték e táblázatok tanulmányozását,müszaki konferenciákat készitettek elő és vezettek le, iskolákat alapitottak a selejt elleni harcra, társadalmi szemlét rendeztek a gépi felszerelés, az áram- és tüzelőanyaggazdálkodás felett, selejtkiállitást rendeztek, ahol bemutatták a selejtes készitményeket. A müszakok befejeztével megmagyarázták a selejtgyártás okait és bejelentették, hogy milyen intézkedéseket foganatositottak a selejtgyártók ellen. A mühelyekben széleskörü harc indult meg a tisztaságért, a rendért és az ütemterv szerinti munkáért. Az intézkedések következtében az 1940. augusztustól

---

96/ A SzK/b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára, 3. f. 216. ő.e. 357. d. 12, 13. iv.

97/ Uo. 80 f. 760. ő.e. 54.d. 18-24 iv.

decemberig eltelt időszak alatt az öntődében és a szerelőműhelyben a selejt 1/4-ére illetve 1/6-odára csökkent./98/

Hasonló intézkedéseket hoztak a technológiai fegyelem megerősitéséért és a technológia tökéletesitéséért folyó harcban a gyár más műhelyeiben is. Az egyik szerelőműhelyben a komszomolisták hét komszomolista brigádot és két komszomolista csoportot szerveztek, rendszeresen adtak ki szatirikus faliujságokat, amelyben haladéktalanul élesen és alaposan megbirálták a selejtgyártókat, a gondatlan, hanyag és lusta munkásokat.

A szilárd munka- és technológiai fegyelemért inditott harc során átalakultak a gyár azelőtt elmaradt műhelyei és részlegei. A legjobbak közülük áttértek az önálló gazdaságielszámolásra, ami ujabb komoly ösztönzést jelentett a munkatermelékenység emeléséhez, az önköltség csökkentéséhez és készitményeik minőségének emeléséhez.

1941. január 1-étől kezdve a kommunisták kezdeményezésére áttért az önálló gazdasági elszámolásra a motorműhely első részlege/99/ és követte őket az öntőde egész kollektivája./100/ A gyár pártszervezete vezette a harcot a munka folyamatosságáért és tervszerüségéért, a kiváló minőségü és hiánytalan készitményekért. Ez lehetővé tette, hogy 1941 első negyedévében megtérítsék az államnak adósságukat és ezenfelül 14,2 millió rubel megtakaritást érjenek el./101/

A Sztálin Autógyárnak nyujtott segitség mellett az SzK/b/P moszkvai Pártbizottsága más moszkvai és Moszkva-területi vállalatok pártszervezeteinek és azok vezetőségeinek is konkrét segitséget nyujtott a munka- és technológiai fegyelem megszilárditásában. /102/

Az SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottsága 1941. február 3-ára értekezletre hivta össze Moszkva párt- és gazdasági aktiváit. Az aktiva-értekezleten megvitatták "A pártszervezetek feladatai a termelés mindennapi folyamatosságának biztositásában és a termelési kultura emelésében" cimü beszámolót. Összegezték a pártszervezeteknek a rohammunka elleni és a tervszerü, egyenletes munkáért folytatott harcban elért eredményeit. Az aktiva-értekezlet felvázolta, hogy milyen intézkedéseket kell foganatositani a termelés további megjavitása céljából. A feladat a termelési folyamat pontos tervezése és megszervezése. /103/

A moszkvai pártszervezetek a munka eredményeképpen felkészültek a XVIII. pártkonferencia történelmi jelentőségü határozatainak

---

98/ Az SzK/b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára, 70.f., 843. ő.e., 63. d., 43-49. 78.iv.- Sztalinyec /üzemi ujság/ 1941. február 15.

99/ Az SzK/b/P moszkvai területi bizottságának levéltára. 81.f. 844. ő.e., 63. d., 31-66.iv.

100/ Pravda 1941. január 29 - Sztalinyec, 1941. márc. 16.

101/ Sztalinyec, 1941. május 13.

102/ Lásd: " Partyijnoje Sztroityelsztvo" /Pártépitész/ 1941.3. sz. 47-51.l.

103/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1941. február 5.

teljesitésére. Az SzK/b/P XVIII.pártkonferenciája Malenkov elvtárs beszámolója alapján rendkivül fontos határozatokat hozott, ráirányitotta a pártszervezetek figyelmét arra, hogy fokozni kell a harcot az ipari és közlekedési-vállalatok munkájának megjavitásáért, a gépi-felszerelések, szerszámok, nyersanyag és segédanyag jobb nyilvántartásáért és felhasználásáért, az üzemek munkájának magasabb kulturájáért és példás rendjéért, a technológiai és munkafegyelem további megjavitásáért, az állami javaknak az üzemekben való megőrzéséért és törvényellenes eladásának megtiltásáért. A konferencia felhivta az összes pártszervezeteket és állami szerveket és a Szovjetunió dolgozóit, hogy fokozzák a harcot az uj technikai felszerelések kezelésének gyors elsajátitásáért és maximális kihasználásáért, az önköltség további csökkentéséért, a termékek minőségének emeléséért, a munkatermelékenység növeléséért, az egyszemélyi vezetés és az üzemvezetők szerepének megerősitéséért. A konferencia felhivta a párt- és gazdasági vezetők figyelmét arra, hogy jobban használják fel a szakembereket, erősitsék meg a termelés technikai vezetését, a káderek oktatását, helyes és ésszerü beosztását, számolják fel a rohammunkát, az ütemterv szerint pontosan dolgozzanak, tökéletesitsék az egész termelési folyamatot az iparban és közlekedésben és minden eszközzel fejlesszék tovább a Sztahanov-mozgalmat.

A moszkvai pártszervezetek a konferencia határozataiból kiindulva erélyesen napirendre tüzték a szigoruan egyenletes, tervszerü munka kérdését, azaz, hogy a vállalatoknak nemcsak egy hónap leforgása alatt kell szigoruan betartaniok az ütemterv szerinti munkát, hanem minden napon és minden müszakon belül is. Moszkva és Moszkva-terület pártszervezetei rövid idő alatt biztositották a hatáskörükbe tartozó üzemekben, hogy a munkát szigoruan a napi ütemterv szerint végezzék.

A Sarló és Kalapácsgyár Martin-mühelye és hengerdéje már 1940 márciusában a napi ütemterv alapján végezte munkáját. A Sarló és Kalapács-gyár pártszervezete a napi ütemtervért folytatott harc során felszámolta azt az egyes munkásoknál még szokásban volt hibás gyakorlatot, hogy a hónap elején hengerelt árut csak a hónap végén adták le a raktárba mint kész cikket, és természetesnek vették azt, hogy 1-5-3 tonnás selejtmennyiség szokásos jelenség. Az ilyen selejt áthengerlését a hónap végére hagyták és ezzel megbontották a havi terv teljesitését.

A napi ütemterv bevezetése véget vetett a müszakon belüli és a napi feladatok teljesitésében mutatkozó gondatlanságnak és fegyelmezetlenségnek; a készáru idejében való leadását eredményezte és meggyorsitotta a forgóalapok forgási sebességét. A napi ütemtervért folytatott harc lehetővé tette a pártszervezet és a gyárvezetőség számára, hogy feltárják a gyár tervosztálya munkájának komoly hibáit. Ezeket a hibákat mind kiküszöbölték. A pártszervezet és a gyárvezetőség intézkedései révén a gyár a főváros és az ország élenjáró vállalatainak sorába lépett. /104/

1941. első hónapjaiban a Sarló és Kalapács-gyár mellett a következő gyárak tértek át a napi ütemtervre: a Kaganovics Első Állami

---

104/ Az SzK /b/P Moszkva-területi bizottságának levéltára. 429. f., 432 d., 1-48 iv.- 428 d., 54-67. iv.

Csapágygyár, A Dzerzsinszkij-féle Trjohgornaja-textilipari kombinát, a Bolsevicska-gyár és más üzemek./105/

A moszkvai pártszervezetek a technológiai és munkafegyelem megerősitése érdekében végzett munkát szoros kapcsolatlan folytatták az üzemek jövedelmezőségének felemeléséért, a gazdaságosságért vivott harccal.

Nagy munkát végeztek azitányban, hogy rendet teremtsenek az éjtszakai munkamüszakok szervezetében. Számos gyárban - ahol ez igy látszott célszerünek - felszámolták az éjtszakai müszakokat. Igy lehetővé vált, hogy éjtszaka végezzék a karbantartási, gépbeállitási munkákat és nappal teljes üzemben tarthassák az összes gépeket és egyéb termelési felszerelést.

Egyes üzemek pártszervezetei és vezetőségei kideritették, hogy a létszám feleslegesen túlméretezett. A létszám csökkentése révén az állam jelentős megtakaritást és jelentős munkaerőtartalékot nyert. /106/

A pártszervezetek rendszeresen arra irányitották üzemeik munkás- és tisztviselőkollektivájának erőfeszitéseit, hogy észszerübben használják fel a termelési eszközöket, a nyersanyagot, a segédanyagokat, a villanyáramot, gyüjtsék a fémhulladékot, gazdaságosabban használják ki a szines fémeket és a vasat, hogy deritsék ki, hol nem használják ki teljesen a gépi felszerelést vagy szerszámokat és hol állitsák ezeket üzembe. A Sztálin Autógyár hőenergiaközpontja szigoru takarékossági rendszer bevezetésével és a munkakultura emelésével 1941 első öt és félhónapja alatt több mint 1'5 millió kilowattóra elektromos energiát takaritott meg./107/ A Kirov Dinamógyárban 1941 első évnegyede alatt a munkások és a tisztviselők által tett javaslatok megvalósitásának eredményeképpen több mint 400 ezer kilowattóra villamosenergiát takaritottak meg./108/ Hasonló eredményeket értek el más vállalatoknál is a villamosáram, nyersanyag és segédanyag megtakaritásáért, a gépi felszerelés és a szerszámok jobb kihasználásáért folytatott harcban,

A takarékosságért és a napi ütemterv végrehajtásáért folytatott harc során emelkedett a munkakultura, fokozódott a rend, az egyenletes munka, a tervszerüség és lényegében kiirtották a rohammunkát. Ezek a mozzanatok lehetővé tették, hogy a moszkvai és Moszkva-területi üzemek zöme már 1941. első negyedévében teljesitette az önköltségcsökkentési és felhalmozási tervet. /109/

1941. május-juniusában született meg és kezdett fejlődni Moszkva és Moszkva-terület üzemeiben a forgóalapok forgási sebességének meggyorsitásáért és az üzemek fő termelőeszközeinek jobb kihasz-

---

105/ Lásd: Partyijnoje Sztroityelsztvo /Pártépitès/ 1941. 3.sz. 47-51. l.- Moszkovszkij Bolsevik 1941. február 5.
106/ Lásd:Dognaty i peregnaty 1940.nov.23 -Kommunar 1940.nov.29.
107/ Lásd: Sztalinyec, 1941. márc.16. és jun.19.
108/ Kirovec, 1941. jan.25. és április 20.
109/ A SzK/b/P Moszkva-területi Bizottságának levéltára 4.f. 1.ő.e. 163.d. 5-6 iv.

nálásáért indult mozgalom. Ennek a mozgalomnak a kezdeményezője a Sztálin Autógyár sokezerfőnyi kollektivája volt. Ebben a gigantikus méretü szovjet gépgyárban a Motor-mühely első részlege a munka, a termelési technológia szervezetének megjavitása és az önálló gazdasági elszámolás bevezetése révén 1941. első felében a forgóalapok forgási sebességét 25 %-kal a tervezett szint fölé és 100 %-kal az 1940. év végén ténylegesen elért forgási sebesség fölé emelte. Ennek a részlegnek a kollektivája már junius 3-ára teljesitette 1941 első félévének feladatát, azáltal, hogy 305.000 rubel tervenfelüli felhalmozást ért el és a selejtet 0°12 %-ra csökkentette./110./

A Sztálin-Autógyár pártszervezete a Motor-mühely 1. részlegének munkatapasztalatait a gyár összes mühelyeinek és részlegeinek közkincsévé tette. A Sztálin-Autógyárban a forgóalapok forgási sebességének meggyorsitásáért és az állandó alapok jobb kihasználásáért folytatott harc 1941. első felében a következő mühelyekben fejlődött ki: a normál-, az öntő-, hőkezelő, sajtoló- és egyéb mühelyekben. /111/. Ez a harc egyidejüleg kibontakozott a Kaganovics Első Állami Csapágygyárban, a Sarló és Kalapács- és más gyárakban is.

A SzK/b/P Moszkva-területi Pártbizottsága az élmunkás tapasztalatok mielőbbi elterjesztése érdekében 1941. május végén azt a feladatot állitotta Moszkva és Moszkva-terület összes pártszervezetei elé, hogy mielőbb vezessék be az önálló gazdasági elszámolást /hozraszcsot/, gyorsitsák meg a forgóalapok forgási sebességét és jobban használják ki az üzemek állandó alapjait. /112/ Nagy népgazdasági jelentősége volt annak, hogy a moszkvai és a Moszkva-területi üzemek teljesitették ezt a feladatot.

A nagy munka eredményeképpen Moszkva és Moszkva-terület munkásai a moszkvai pártszervezetek vezetése alatt a harmadik sztálini ötéves terv évei alatt komoly sikereket értek el az ipar fejlesztésében. Ez a munka elszakithatatlanul egybekapcsolódik azokkal a sikerekkel, amelyeket az egész szovjet nép a kommunizmus győzelméért vivott harcban elért.

Moszkva és Moszkva-terület szocialista iparának dolgozóit élükön a moszkvai pártszervezetekkel, egész munkájukban a SzK/b/P XVIII. Kongresszusának határozatai, a SzK/b/P Központi Bizottságának és magának Sztálin elvtársnak az utmutatásai vezették. Sztálin elvtárs a moszkvai dolgozókat atyailag segitette, hogy alkotó és épitő munkájukban minden és mindenféle nehézséget legyőzhessenek. Ennek köszönhető, hogy Moszkva és Moszkva-terület dolgozói a harmadik sztálini ötéves terv évei alatt olyan jelentős ajándékkal járultak hozzá az aktiv honvédelemhez és a kommunizmus épitéséhez a Szovjetunióban.

110/ Lásd: Sztalinyec, 1941. május 31 és junius 5.

111/ Lásd: Uo.

112/ A SzK/b/P Moszkva-területi Bizottságának Levéltára, 4.f. 1.ő.e. 163.d., 5-8. iv.

A moszkvai és Moszkva-területi ipar a háboruelőtti években jelentős eredményeket ért el. A termelés növekedésének százaléka itt magasabb volt, mint bárhol másutt, Hazánk gyorsan fejlődő szocialista iparában. A Szovjetunió egész ipara a termelést a harmadik sztálini ötéves terv első három éve alatt az 1937. évi 95.5 milliárd rubel értékü termékkel szemben 1940-re 137.5 milliárd rubelre, azaz 44 %-kal emelte./113/ A moszkvai ipar bruttó termelése 1937-ben 14.119 millió rubelre rugott, a terület nagyipari termelése pedig 5.853 millió rubelre./114/ 1940-ben a moszkvai és a Moszkva-területi ipar 31 milliárd rubel értékü árut termelt. /115/ Tehát Moszkva és Moszkva-terület iparának termelése a harmadik sztálini ötéves terv első három éve alatt több mint 50 %-kal emelkedett. A felsorolt adatok világosan tanuskodnak arról, hogy milyen óriási szerepe volt a harmadik sztálini ötéves tervnek Hazánk gazdasági hatalmának megerősitésében, az aktiv honvédelemre való felkészültségben és hogy milyen fontos helyet töltött be Moszkva-terület és elsősorban Moszkva, a szovjet korszak zászlóvivője, ipara e sikerek elérésében. A harmadik sztálini ötéves terv éveiben a moszkvai ipar termelésének növelését főképpen a munkatermelékenység emelése révén érte el.

A moszkvaiak Hazánk összes dolgozóival együtt sikeresen harcoltak a szocialista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom további fellendítéséért, a munkafegyelem megszilárditásáért, lankadatlan alkotó kezdeményezéseket, bátor tetteket és a munkában érdemeket mutattak fel a kommunizmus győzelme érdekében.

A szocialista népgazdaság hatalmas fellendülése következtében szakadatlanul emelkedett a szovjet emberek jóléte és kulturája. Egyedül az 1938-1939-es években 757.000 négyzetméter uj lakóteret épitettek, ezt átadták használatra és 84 uj iskolában indult meg a tanitás. /116/

1940-1941-ben a lakóházak, a kulturális- és jóléti épitmények épitése még rohamosabb méreteket öltött Moszkvában és Moszkva-területen. Nagyszerü kulturpalotákat emeltek, mint pl. a Csajkovszkij Kulturpalota, a Szovjet Hadsereg Központi Szinháza, stb. stb. /117/.

Ragyogó bizonyitéka a szovjet kultura rohamos fellendülésének már az a tény is, hogy egyedül Moszkvában 1939-ben 3.800 aspiráns és 95.000 főiskolai hallgató volt. Ez lényegesen több mint egész kapitalista országok, akár Anglia, Németország, vagy Olaszország főiskolásainak összlétszáma./118/

Rohamosan emelkedett a Szovjetunió dolgozóinak életszinvonala. Pl. egy moszkvai munkáscsalád tagjának évi jövedelme az 1937-

---

113/ Lásd: A SzK/b/P XVIII. Összszövetségi Konferenciájának határozatai. M. 1941. 17.l.

114/ A SzK/b/P XVIII. Kongresszusa. Gyorsirási jegyzőkönyv. 69, 70.l.

115/ Lásd: Pravda, 1941. február 18.

116/ Lásd: Propagangyiszt, 1940. 6.sz. 11. l.

117/ Lásd: Moszkovszkij Bolsevik, 1941. január 12 és febr. 5.

118/ Lásd: Moszkva számokban, 51. l.

1939-es években /a harmadik ötéves terv első két évében/ 45.7 %-kal, azaz majdnem a felével nőtt./119/

Semmi ehhez hasonló nincs és nem is lehet a kapitalista államokban, ahol a monopolisták kielégithetetlen törekvése a maximális profitra a dolgozóknak csak nyomort, éhezést és szörnyü nélkülözéseket hoznak.

A dolgozók jólétének és kulturájának rohamos, rendszeres emelkedése csak a szocializmus országában lehetséges, mert a szocializmus fő gazdasági törvénye az egész társadalom szakadatlanul növekvő anyagi és kulturális igényeinek maximális kielégitése a legmagasabbfoku technikán alapuló szocialista termelés állandó fejlesztése és tökéletesitése utján.

A fasiszta Németország hitszegő támadása a Szovjetunió ellen félbe szakitotta a szovjet emberek békés épitő munkáját.

A Bolsevik Párt vezetésével, a nagy Sztálin bölcs irányitásával a Szovjetunió dolgozói ragyogó eredménnyel használták ki azt az erős gazdasági alapot, amelyet a háboruelőtti sztálini ötéves tervek évei alatt létrehoztak. A Szovjetunió szétzuzta a fasiszta rablókat, megvédte szabadságát és függetlenségét, megmentette a civilizációt és az egész világ népeit a fasiszta pogromlovagoktól.

A szovjet nép által a Bolsevik Párt vezetésével, a nagy Sztálin bölcs irányitásával a háboru előtt létrehozott gazdasági alap népgazdaságunk gyors helyreállitásának és rohamos továbbfejlődésének alapja lett a háboru utáni években, amikor a szocialista munkaverseny hihetetlen arányokat öltött, újabb, még magasabb szinvonalra emelkedett, és a dolgozók az alkotó kezdeményezés és az aktivitás rendkivül változatos formáit tanusitották.

Sok esetben a háboru utáni években a szociálista munkaverseny és a Sztahanov-mozgalom uj formáinak kezdeményezői a moszkvaiak voltak, akik a háboru előtt és a háboru idején felgyülemlett tapasztalataikat használták fel.

A szocialista munkaversenyben világosan megmutatkozik a szovjet emberek életadó hazafisága. A szovjet emberek hervadhatatlan munkahőstetteket vittek végbe a Haza érdekében. A szocialista munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom széles elterjedése rendkivül fontos szerepet játszott a háboru utáni sztálini ötéves terv határidő előtti teljesitésében, elősegitette a kommunizmus nagy sztálini épitkezéseinek, a kommunista társadalom anyagi és technikai alapjai épitésének meggyorsitását.

A szovjet emberek példája nyomán széleskörü szocialista munkaversenyt inditottak népgazdaságuk minden ágának fejlesztéséért a népi demokratikus országok is.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok dolgozói munkaversenyek révén tökéletesitik a termelőeszközöket és alkalmazásuk

---

119/ Lásd: Propagangyiszt, 1940. 6.sz. 12.l.

módszereit, kezdeményezést és önfeláldozást tanusitanak a munkában és egymás után mérik a csapásokat a háborus uszitókra, meghiusitják aljas embergyülölő terveiket, erősitik a béke, a demokrácia és a szocializmus ügyét, megmutatják a szocialista rendszer felsőbbrendüségét a kapitalista rendszer fölött.

A szovjet emberek a béke nagy zászlóvivője, Sztálin elvtárs irányitásával, napról-napra egyre több sikert érnek el a kommunista épités minden frontján és az egész világ népeinek lelkesitő példát mutatnak a népek boldogságáért és barátságáért, a boldog, ragyogó jövőért, a kommunizmusért folytatott harcban.

- - . - -

Megjelent a Voproszi Isztorii 1952. 6. számában.

MILLER I.Sz.:

A lengyel burzsoá nemzet kialakulásának kérdéséhez.

И.С.Миллер: Квопросу о формировании польской буржуазной нации.

A burzsoá nemzetek kialakulása hosszu történeti folyamat, amelyet nemcsak az összes nemzetekre érvényes törvényszerüségek, hanem a konkrét történeti feltételek következtében sajátos vonások is jellemeznek. Más ez a folyamat aszerint, hogy az illető nemzet nemzeti állam vagy soknemzetiségü állam keretei között alakul-e ki, az illető nemzet uralkodó vagy elnyomott nemzet-e, egy állam keretébe tartozik-e, vagy több állam között van-e feldarabolva. Ezek a feltételek, továbbá a társadalmi-gazdasági fejlődés sajátosságai, a külső tényezők hatása, stb. határozzák meg egy-egy nemzet kialakulási folyamatának sajátosságait, rányomják bélyegüket a meginduló nemzeti mozgalomra, a nemzeti hagyományokra, a nemzet lelki alkatára.

A lengyel burzsoá nemzet története az egyik legjobb példa arra, hogy milyen sajátosan fejlődnek a nemzet kialakulási folyamatának fő törvényszerüségei.

A lengyel nemzet történetének és ami ezzel elszakithatatlan kapcsolatban áll, a lengyel nemzeti mozgalom történetének vizsgálata lényegében azt jelenti, hogy Lengyelország egész történetét egy hosszu időszak folyamán ebből a nézőpontból kell tanulmányoznunk. Nyilvánvaló, hogy ez a rövid cikk nem tarthat számot arra, hogy ezt a kérdést megoldja. Csak arra törekedhetünk, hogy ennek a szétágazó témának néhány központi kérdését megvilágitsuk, a megoldáshoz vezető ut alapelveit meghatározzuk, tömören, áttekinthető formában megfogalmazzuk, de természetesen csak azokat a konkrét jelenségeket és eseményeket emlitjük, amelyek egyes következtetések levonására alapot adnak. A bennünket érdeklő fő kérdés a lengyel nemzet kialakulásának feltételei és a lengyel nemzeti mozgalom fő vonásai közötti kölcsönös kapcsolat a nemzeti mozgalom legrohamosabb fejlődésének időszakában, melynek fő mérföldkövei az 1794-es és 1863-1864. évi nemzeti felszabadító felkelés.

A nemzet /itt és a továbbiakban a burzsoá nemzetről lesz szó/ a feudalizmus felszámolásának és a kapitalizmus kifejlődésének korszakában keletkezik. A nemzettéválás folyamata különböző történeti feltételek között különbözőképpen folyt le. Mig Európa nyugati részén a nemzetek kialakulása egyben önálló nemzeti államméválásukat is jelentette, addig Európa keleti részén a dolog kissé máskép zajlott le. Itt a központositott államok kialakulása a sajátos történeti feltételek révén, nemzettéválás folyamatánál gyorsabban ment végbe. "Keleten nemzetiségközi államok alakultak, olyan államok, melyek több nemzetiségből állanak.

Ilyenek Ausztria-Magyarország és Oroszország."/1/ Ilyen volt a régi Lengyelország is.

A soknemzetiségü Lengyelország kialakulási folyamata még a 14. században indult meg és véglegesen a 16. században fejeződött be, amikor egy nagy vegyes lakosságu állam jött létre, amelyben a litvánok, ukránok, belorusszok háttérbeszoritott népek voltak, a lengyel pedig, mint a nemzetiségek egyesitője, az uralkodó nép lett.

Kelet-Európában a nemzetek kialakulási folyamatának sajátossága abban rejlett, hogy a népek nemzettéválási folyamata vegyes, soknemzetiségü államok keretén belül zajlott le, amikor a háttérbeszoritott nemzetek már nem alkothattak független nemzeti államot. A soknemzetiségü államokban a háttérbeszoritott népek nemzettéválási folyamata sokkal bonyolultabb volt, mint az uralkodó népek nemzettéválási folyamata. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a soknemzetiségü államok kialakulásakor az uralkodó népek gazdaságilag már egységes nemzetté váltak volna. Sem Ausztriában a németek, sem Magyarországon a magyarok, sem Oroszországban a nagyoroszok nem váltak még nemzetté akkor, amikor a népek egyesitőinek szerepét betöltötték. Az uralkodó népek nemzettéválásának folyamata csak az általuk létrehozott soknemzetiségü államok keretén belül fejeződött be. A lengyel nép sem vált még egységes, kialakult nemzetté a soknemzetiségü Lengyelország megalakitása idején.

Az emberek nemzetté, tartós közösséggé válása hosszu történeti folyamat. A nemzet jellemző vonásai, ismérvei hosszu idő alatt és nem egyszerre érnek meg, pedig "csakis az összes ismérvek együttes jelenléte esetén beszélhetünk nemzetről"/2/.

Miként zajlott le ez a folyamat a lengyel nemzetnél, melyek voltak ennek a folyamatnak a sajátosságai, befejeződött-e ez a folyamat a lengyel nemzeti mozgalom megindulásának idejére és ha nem fejeződött be, akkor milyen fejlődési fokon állott?

"A nemzet - tanitja Sztálin elvtárs - az emberek történelmileg kialakult tartós közössége, mely a nyelvnek, a területnek, a gazdasági életnek és a kultura közösségében megnyilvánuló lelki alkatnak közössége alapján keletkezett."/3/

Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy "a nemzet elemei - a nyelv, a terület, a kulturális közösség stb.- nem az égből hullottak, hanem lassanként jöttek létre, még a kapitalizmuselőtti időszakban."/4/ Ez arra kötelez bennünket, hogy a nemzetek kialakulási folyamatának vizsgálatánál nem foglalkozhatunk csupán azzal az időszakkal, amikor mindezen ismérvek kifejlődése alapján az emberek végleges nemzetté váltak. Meg kell vizsgálnunk ennek a folyamatnak a forrásait is, amelyek távolra, a lengyel nemzet előfutárának - a lengyel népnek - a történetébe nyulnak vissza.

Meg kell vizsgálnunk tehát azt, hogyan fejlődtek ki a lengyel nemzet ismérvei a történelem folyamán.

1/ Sztálin müvei, 2.köt. 328.l.
2/ Uo. 322.l.
3/ Uo. 321.l.
4/ Sztálin müvei, 11.köt.366.l.

Vegyük elsősorban a nyelv közösségét. "A nemzeti közösség elképzelhetetlen közös nyelv nélkül"/5/ - mutat rá J.V. Sztálin. "A történelem azt tanítja, hogy a nemzeti nyelvek... az egész nép által használt nyelvek, közösek a nemzet valamennyi tagja és egységesek az egész nemzet számára."/6/

A lengyel nyelv végigjárta az összes nemzeti nyelvek közös fejlődési utját, "a nemzetségi nyelvektől a törzsi nyelvekhez, a törzsi nyelvektől a népek nyelvéhez, a népek nyelvétől a nemzeti nyelvekhez."/7/ A lengyel nyelv története elválaszthatatlan a lengyel nép - a lengyel nyelv kialakitója és hordozója - történetétől.

Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy "...a mai nyelv elemei még az őskorban, a rabszolgaság előtt jöttek létre."/8/ Sztálin elvtárs a következőkben jellemzi a nyelv további fejlődésének feltételeit:

"A termelés további fejlődése, az osztályok megjelenése, az irás megjelenése, az állam létrejötte, amelynek az igazgatás számára szüksége volt többé-kevésbbé szabályozott irásbeliségre, a kereskedelem fejlődése, amelynek méginkább szüksége volt szabályozott irásbeliségre, a sajtó megjelenése, az irodalom fejlődése, mindez hatalmas változásokat idézett elő a nyelv fejlődésében." Majd tovább: "Ezalatt a törzsek és népek felaprózodtak és szétvándoroltak, keveredtek és kereszteződtek, de a továbbiak folyamán megjelentek a nemzeti nyelvek és államok..."/9/

Lengyelországban a nyelv fejlődésére ható feltételek - amelyeket Sztálin elvtárs itt felsorolt - már meg voltak a 16. században. A törzsek és népek felaprozódása és szétvándorlása, keveredése és kereszteződése itt, ebben az időben már végbement. Lengyelországban többévszázados fejlődési folyamat eredményeképen a helyi /"területi"/ dialektusok és elsősorban a nagylengyel /poljén/ dialektus alapján egységes, az egész népre kiterjedő és - a 16. századra - magas fejlődési szintre emelkedett lengyel nyelv alakult ki. /10/. Ezt a nyelvet megértették a mazoviai és szilézial, mazuri tómelléki és kislengyelországi lengyelek. Ezt a nyelvet megértik ma is, mert felépitése, nyelvtani szerkezete, alapszókincse nem szenvedett lényeges változást. A 16. századi egységes lengyel nyelv ilyenmódon, bár még nem volt nemzeti nyelv, mert még nem volt meg a lengyel nemzet, a nemzeti nyelv hordozója, már biztositotta a nemzet kialakulásának lehetőségét.

A nyelv nem valami megmerevedett, halott dolog. "A nyelv, különösen szótári szókészlete, majdnem szakadatlan változás állapotában van."/11/ Felhozhatnánk számos eltérést Rej és Kochanowski lengyel nyelve - a lengyel nép egységes nyelve - és Mickiewicz és Slowacki lengyel nemzeti nyelve között. De ezek az eltérések

---

5/ Sztálin művei, 2. köt. 318.l. -
6/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 13.l.
7/ Uo. 12.l.
8/ Uo. 24.l.
9/ Uo. 24-25. l.
10/ Lásd: T. Lehr Splawiński, Język polski. Pochodzenie.Powstanie. Rozwój, 65-67.l. Warszawa. 1947.
11/ Sztálin, Marxizmus és nyelvtudomány, 11. l.

nem érintik a nyelv alapjait - nyelvtani rendszerét és alapszókészletét. Ezek az eltérések nem ingatják meg azt a tételt, hogy a lengyel nyelv már a 16. században annyira közös volt az egész lengyel nép számára, hogy biztosította a lengyel nemzet kialakulását. Emellett azonban a lengyeleknél, mint a többi keleteurópai népnél is, a nép nyelvének nemzeti nyelvvé fejlődése, amint maga a nemzettéválás is, nem a nemzeti állam megjelenésével párhuzamosan zajlott le, hanem a soknemzetiségű állam keretein belül.

A lengyel nyelv - és különösen az irodalmi nyelv - fejlődését egészen a 18. századig erősen akadályozta a latin nyelv; ez azonban egyáltalában nem jelentette azt, hogy a lengyel népnek nem volt közös nyelve, mert ez a nyelv a lengyel nyelv volt. A latin nyelv nem tekinthető a lengyel népnél a lengyel nyelv vetélytársának, amint az angol feudális urak francia nyelve sem tekinthető közös angol nyelv vetélytársának. Sztálin elvtárs a nyelv közösségéről - mint a nemzet feltétlenül szükséges ismérvéről - szólva, kiemeli: "Itt természetesen nem hivatalos-irodai, hanem olyan nyelvekről van szó, amelyeket a nép beszélt."/12/

Igy áll a helyzet a nyelv közösségével, melynek - mint a nemzet egyik jellemző vonásának - egyes fejlődési sajátosságait alább még vizsgálat tárgyává tesszük a lengyel nemzet kialakulási folyamatában szereplő sajátosságok általános jellemzésénél.

A lengyel nép területi közössége is a lengyel nemzet olyan ismérvei közé tartozik, amely mint fejlődési potenciál, már a kapitalizmuselőtti időszakban megvolt. "Nemzet csak tartós és rendszeres érintkezés eredményeképen, az emberek nemzedékről-nemzedékre terjedő együttélésének eredményeképen alakul ki. Tartós együttélés pedig lehetetlen közös terület nélkül."/13/

Nem gátolta és nem is gátolhatta az ukránokat, románokat és szerbeket egységes nemzettéválásukban az, hogy nem volt közös államuk, hogy közös nemzeti területük különböző államok között oszlott meg. Mint a továbbiakban látni fogjuk, az állami közösség hiánya nem akadályozta meg a lengyel nemzet kialakulási folyamatának befejeződését sem. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a lengyel nemzeti terület szétaprózása egyáltalában semilyen szerepet nem játszott és nem gyakorolt befolyást a lengyel nemzet kialakulási folyamatára. De éppen az a tény, hogy a lengyel nép /ugyanugy, mint az ukrán, román és szerb népek is/ széttagoltsága ellenére is nemzetté vált, arról tanuskodik, hogy a politikai széttagoltság nem jelenti a területi közösségnek - a nemzet szükséges ismérvének - megszünését.

Ezzel kapcsolatban az a véleményünk, hogy J.A. Koszminszkij nem helyesen állitotta be ezt a kérdést, amikor a területi közösség létrejöttét az angol nemzet kialakulásának történetében a feudális széttagoltság felszámolásával hozta kapcsolatba. /Voproszi Isztorii, 1951. 9. sz. 49-51.l.- magyarul: TIÉ 1952. 1-3. sz. 68-72.l.

Természetesen a feudális széttagoltság leküzdése szükséges feltétel a nemzettéválás folyamatában, de nem feltétele a területi

12/ Sztálin művei, 2.köt. 318.l.

13/ Uo. 319.l.

közösség létrejöttének, mert ez a közösség már a feudális szétaprózottság időszakában is fennállt, mikor annak ellenére, hogy ez a terület politikailag számos önálló kisállamra oszlott, az egy néphez tartozó emberek vagy egy nemzetbe összeolvadó több nép huzamosan és rendszeresen érintkezhetett egymással. A feudális széttagoltság felszámolása a gazdasági élet közösségének megteremtéséhez szükséges feltétel.

A lengyel terület közösségét az határozza meg, hogy a lengyel népet nem aprózta szét valamely természeti akadály, vagy nemzetiségi terület, hanem egységes tömegben élt a Balti-tenger és a Kárpátok, az Odera és a Bug között elterülő területen. A lengyel nép által lakott terület a történelem folyamán néhány változást szenvedett. Igy olyan területek kerültek hozzá, amelyeket korábban litván vagy egyes keleti szláv népek laktak /a Mazuri-tó melléke, Polesie, Cholmes, Sanok és Przemysl körzetei/. Több évszázadra kiszakitottak a lengyel területből egyes vidékeket, amelyeket azután erőszakkal germanizáltak /Alsó-Szilézia, a Tengermellék nyugati része/. De ezek a lengyel terület ethnográfiai határában beállott változások sohasem bontották meg az egységet, és következésképpen sohasem szüntették meg a lengyel nép területi közösségét.

De sohasem tartoztak a lengyel nemzeti területbe azok a hatalmas kiterjedésü vidékek, amelyeket a lengyel feudális urak keleten az ukránok, belorusszok és litvánok által lakott területekről hasitottak ki. Egy terület nemzeti jellegét a dolgozó osztályok határozzák meg, nem pedig az uralkodó osztály, a hódítók és gyarmatositók, akik uralmukat az elnyomott népekre rákényszeritik. És ugyanugy, ahogy a lengyel parasztok és munkások által lakott Felső-Szilézia a német földesurak és német kapitalisták uralma alatt továbbra is a lengyel nemzeti terület része maradt, ugyanugy a lengyel földesurak uralma alá került Litvánia, Belorusszia és Ukrajna sem szünt meg a litván, belorussz és ukrán nemzeti területhez tartozni.

Természetesen egy nemzet kialakulásának történetében nagy jelentősége van nemcsak a terület közösségének, hanem a terület kiterjedésének, természeti jellegének, határvonalának stb. is. Egészen nyilvánvaló viszont, hogy ezeket a kérdéseket nem szabad összekevernünk. Ha megállapitható a területi közösség megléte, akkor megállapithatjuk, hogy megvan a nemzet kialakulásának potenciális lehetősége. Amikor viszont a nemzeti terület változásairól, határairól, a terület népi összetételéről stb. szólunk, ezzel azokat a konkrét feltételeket magyarázzuk meg, amelyek között a nemzet fejlődési folyamata lezajlott. A nemzet különböző fejlődési korszakaiban ezek a feltételek ugy alakultak, ahogy a konkrét történeti feltételek diktálták, ahogy a fejlődő burzsoá nemzet szükségletei megkövetelték és ahogy e korszak főszereplőjének - az emelkedő nemzeti burzsoáziának - az étvágya kivánta. Amikor ezeket a feltételeket jellemezzük, nem szabad pusztán az illető nemzet területének vizsgálatára korlátozódnunk, hanem jellemeznünk kell környezetét is és /ha az állam élén álló parancsoló nemzetről van szó/ az illető állam kebelébe tartozó elnyomott nemzetek és népek területét is. Kétségtelen, hogy mindezeket a körülményeket figyelembe kell

vennünk a nemzet kialakulási folyamatának vizsgálatánál. Ezek a tényezők nemcsak a nemzet egyik ismérvének - a területi közösségnek - kialakulására vannak hatással, hanem a nyelv közösségének, a gazdasági élet közösségének, az illető nemzet közös lelki alkatának és nemzeti jellege kialakulására is. De semmiesetre sem szabad felcserélni a területi közösségnek, azaz olyan elem meglétének kérdését, amely lassanként jött létre a kapitalizmuselőtti időszakban, a nemzet fejlődésének konkrét feltételeivel /a nemzeti terület változásaival, területe határaiban és lakosságának összetételében beállott változásokkal, stb./ E cserével összezavarnánk a kérdéseket, elszakitanánk a nemzet kialakulásának folyamatát a történeti előfeltételektől és lehetővé tennénk a nemzet kérdéséről szóló marxista-leninista tanitás elferditését, sőt nacionalista légvárak épitését.

Igy tehát a lengyel nép területi közössége már jóval az általunk vizsgált időszak - a 18. század vége illetve a 19. század eleje előtt - megvolt. De mint Sztálin elvtárs rámutat "a területi közösség önmagában még nem alkot nemzetet. Ehhez ezenkivül még olyan belső gazdasági kapcsolat is kell, amely a nemzet egyes részeit egy egésszé forrasztja össze."/14/

A nemzet jellemző tulajdonságai között a gazdasági élet közössége, a gazdasági összekapcsoltság rendszerint utolsó sorban alakult ki. Éppen ez az a tényező, amely megjelenésével betetőzi a nemzet elemeinek lassanként végbemenő kialakulási folyamatát azáltal, hogy "a népnek addig elkülönült részeit egy nemzeti egészbe" vonja össze./15/

Sztálin elvtárs ugyanakkorm amikor megemliti, hogy a nemzet elemei - a nyelv, terület, kulturális közösség, stb.- még a kapitalizmuselőtti időszakban jöttek lassanként létre, hangsulyozza, hogy ezek az elemek "a legjobb esetben csak potenciát, lehetőséget jelentettek olyan értelemben, hogy a jövőben bizonyos kedvező körülmények fennforgása esetén, nemzet kialakulására vezethettek. A lehetőségből csak a felfelé haladó kapitalizmus időszakában lett valóság, amikor már volt nemzeti piac, amikor már voltak gazdasági és kulturális központok." /16/

Mikor Sztálin elvtárs a gazdasági életközösségének - mint a nemzet egyik ismérvének - jelentőségét jellemzi, idézi Lenin elvtárs nagyszerü megállapitását "Kik azok a népbarátok", és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen? cimü cikkéből: "Csak az orosz történelem ujkorát /körülbelül a 17. századtól/ jellemzi... a területek, földek és fejedelemségek tényleges egybeolvadása egy egésszé." Ezt az összeolvadást "a csere erősödése az egyes területek közt, a fokozatosan fejlődő áruforgalom, a kis helyi piacok országos orosz piacban való összpontosulása idézte elő. Minthogy pedig ennek a folyamatnak vezetői és urai a kapitalista kereskedők voltak, a nemzeti kötelékek megteremtése nem volt

---

14/ Sztálin müvei, 2. köt. 319.1.
15/ Sztálin müvei, 11. köt. 366.1.
16/ Uo.

egyéb, mint a polgári kötelékek megteremtése." /17/

A gazdasági közösség pedig nem jött létre a régi Lengyelország bukása idejéig.

Lengyelország történeti fejlődésének az volt a sajátossága, hogy a kapitalista viszonyoknak a 15-16. században elszórtan mutatkozó csirái - amelyek más körülmények között a fejlődés során a burzsoá nemzet kialakulásának kezdetét jelentették - nemcsak nem fejlődtek tovább, hanem elfojtották és elnyomták őket. Jelen cikkünk keretén belül nincs módunkban ezt a jelenséget részletesen elemezni, csak arra mutatunk rá, hogy a lengyel városok hanyatlása, a helyi piacok egységes lengyel piacba való tömörülési folyamatának tényleges megrekedése, az áruforgalom fejlődésének egyoldalu torz jellege azt eredményezték, hogy Lengyelországban nem jöttek létre nemzeti gazdasági kapcsolatok, burzsoá kapcsolatok. Ezek a kapcsolatok csak a 18. század végén, a lengyel államiság felszámolása idején, kezdtek fejlődni; ujból megindult a helyi piacok koncentrációjának folyamata, de Lengyelország felosztásáig ez a folyamat még nem jutott tovább a fejlődés korai stádiumánál. Lengyelországban nem jött létre nemzeti piac, nem alakultak ki azok a kedvező feltételek, amelyek lehetővé tették volna a nemzet ebben az időszakban megindulo kialakulási folyamatának betetőzését.

A lengyel nép nemzettéválását a 16-18. században a társadalmi-gazdasági rend ugyanazon alapvető hibái akadályozták meg, mint amelyek Lengyelország bukásához vezettek. "Az az ország, amely makacsul, töretlenül fenntartotta a feudális társadalmi rendszert ugyanakkor, amikor az összes szomszédai előrehaladtak, kialakították a burzsoáziát, kifejlesztették a kereskedelmet és ipart és nagy városokat hoztak létre - ez az ország pusztulásra van itélve." /18/

Engelsnek ebből a mondásából, amely szembeállitja a Lengyelországban fennálló viszonyokat azokkal az uj viszonyokkal, amelyek a vele szomszédos államokban létrejöttek, világosan látjuk, hogy Lengyelországban a fejlődésnek éppen azok a vonásai hiányoztak, amelyeknek létre kellett hozniok a gazdasági élet közösségét, a lengyel nemzet kialakulásához szükséges feltételeket.

Lengyelország politikai szerkezetében megőrizte a feudális széttagoltság, a feudális szeparatizmus sok vonását, amelyek szintén fontos szerepet játszottak a lengyel nemzet kialakulási folyamatának akadályozásában. Lengyelországra tehetetlen központi államapparátusára, a lengyel nép nemzeti érdekei iránt közömbös mindenható feudális szejmjeire és az egész állam sorsára kitünően illenek rá J.V.Sztálin szavai: "... Hogyan keletkezhettek és létezhettek nemzetek a kapitalizmus előtt, a feudalizmus idején, amikor az országok egyes, önálló fejedelemségekre voltak széttagolva, melyek nemcsak, hogy nem voltak nemzeti kötelékekkel egymáshoz fűzve, hanem az ilyen kötelékek szükségességét határozot-

---

17/ Lenin müvei, 1.k. 153.l.

18/ Lásd: Marx-Engels müvei, XIII., 1. rész, 159. l.oroszul.

tan tagadták."/19/

Végül a nemzet utolsó jellemző vonása - "a nemzeti jellem", illetve a kultura közösségében megnyilvánuló lelkialkat - amely szintén még a kapitalizmuselőtti időszakban alakult ki lassanként a lengyel népnél, de nem fejlődhetett ki teljesen, mivel nem volt meg a gazdasági élet közössége. A kapitalizmus fejlődése nemcsak gazdasági kapcsolatokat és gazdasági központokat teremt, hanem kulturális kapcsolatokat, és kulturális-nemzeti központokat is.

A feudális ideológia erőszakos uralma idején, amikor az uralkodó osztály a kialakulóban lévő lengyel nemzet érdekeivel ellentétben álló nemzetellenes politikát folytatott, amikor a mindenható katolikus egyház obskurantizmusával elnyomta a kultura fejlődését és "egyetemes", kozmopolita beállitottságával rendkivül ellenséges magatartást tanusitott az önálló nemzeti kulturával szemben, - ilyen körülmények között természetesen akadályokba ütközött a lengyel nemzeti kultura kialakulása is.

A lengyel nemzeti kultura fejlődésében kétségtelen haladást jelentett a 18. századvégi kulturális-nemzeti fellendülés, a lengyel "felvilágosultak" tevékenysége. De még igen messze voltak a feudális-katolikus obskurantizmus és kozmopolitizmus leküzdésétől.

Lengyelország társadalmi-gazdasági elmaradottsága a lelki alkat közösségének kialakulási folyamatában még más tekintetben is visszatükröződött. Mint fentebb rámutattunk, a nyugati lengyel földeket a többi lengyel területtől elválasztó államhatár maga még nem bontotta meg a lengyel nemzeti terület közösségét, de ez a körülmény párosulva a gazdasági kapcsolatok hiányával, arra vezetett, hogy a nyugati lengyel földek /Szilézia, Pomorzse/ kiszakadtak a lengyel nemzet közös kialakulási folyamatából. A lengyel anyaföldekhez csak laza szálakkal kapcsolódó nyugati területek hosszu ideig idegen nemzet elnyomása alatt sinylődtek.

Ezért a lengyel népnek Lengyelország határain kivül élő jelentős részénél a nemzeti jellem kialakulási folyamata csak rendkivül lassan ment végbe. Ennek az elszakadt állapotnak a következménye volt a nyugati lengyel földek kulturális elmaradottsága, és olyan jelenségek, mint a lengyel nyelv általános fejlődési folyamatával laza kapcsolatban álló helyi nyelvjárások fennmaradása, sőt felélénkülése is.

Ez ismételten bizonyitja, hogy a gazdasági élet közösségének létrehozása nem pusztán kiegészíti a nemzet ismérveinek összességét, hanem lényeges behatást gyakorol a nemzet már korábban lassanként kialakult elemeire, elősegiti minőségi átalakulásukat a nemzet egyre inkább kibontakozó kialakulási folyamata során. A nép nyelve - amely a nemzet kialakulásának korábban csak potenciáját jelentette - a nemzet kialakulási időszakában nemzeti nyelvvé fejlődik, és a nemzeti kultura olyan fejlődési fokot ér el, amely elképzelhetetlen volt a kapitalizmus-

19/ Sztálin müvei, 11.köt. 366.l.

előtti időszakban és világosan visszatükrözi a nemzet lelki akaratának kialakuló közösségét. A potencia valósággáválása a nemzeti gazdasági kapcsolatok létrejötte révén válik lehetővé.

Ilyenmódon a lengyel nemzet kialakulása - amely a 18. század második felében indult meg, nem fejeződött be a lengyel feudális állam fennállásának időszakában, hanem abban a nehéz időszakban tetőződött be, amikor a lengyel nép nemzeti elnyomásban sinylődött. Ezt még elmélyitette a lengyel földek szétdarabolása, amikoris megszakadtak a gazdasági és kulturális kapcsolatok a lengyel nemzeti terület különböző részei illetve a lengyel nép különböző részei között. A lengyel nemzet kialakulása akkor fejeződött be, amikor a lengyel népet a parancsoló nemzet helyzetéből háttérbe szoritott nemzet helyzetébe taszitották.

A 19. század első fele az az idő volt, amikor megértek a kapitalista elemek a lengyel gazdaságban és egyre fokozódott a feudális viszonyok rothadása. Az elavult feudális termelési müdnak a kapitalista termelési móddal való felváltása a lengyel nép életének és fejlődésének alapvető kérdése lett. Lengyelországban - mely főleg agrárország volt - ez a kérdés igy hangzott: hogyan folyik le a mezőgazdaságban a feudális termelési mód felváltása a kapitalista termelési móddal; vajjon felülről jövő felemás reformokkal, amelyek érintetlenül hagyják a földesurak birtokait, fenntartják a feudális viszonyok csökevényeit, azaz azzal a módszerrel, amelyet V.I. Lenin a mezőgazdaság kapitalista fejlődése "porosz utjának" nevezett, avagy forradalmi uton, agrárforradalom utján?

A lengyel népnek a történeti feltételek következtében ezt a kérdést Lengyelország nemzeti felszabaditásának kérdésével együtt kellett megoldania.

A kapitalizmus kifejlődése a lengyel földön megteremtette azokat az azelőtt hiányzó gazdasági előfeltételeket, amelyek a lengyel nép nemzettéválásához szükségesek voltak. A lengyel népnek a 19. század első felében kibontakozó nemzeti felszabadító harca rendkivül nagy szerepet játszott a lengyel nemzeti jellem kialakulásában.

A lengyel burzsoá nemzet kialakulási folyamata a 19. század második felében fejeződött be. Erre a kérdésre alább visszatérünk.

Hogyan jelenhetett meg ilyen körülmények között a 18. század végén és mit jelentett a lengyel nemzeti mozgalom?

Tudjuk, hogy a soknemzetiségü keleteurópai országokban a nemzeti mozgalom keletkezése és fejlődése rendszerint azzal állt kapcsolatban, hogy a háttérbeszoritott népek nemzetté váltak és a háttérbeszoritott nemzet fiatal burzsoáziája a küzdőtérre lépett.

Kissé máskép indult meg és fejlődött a lengyel nemzeti mozgalom. A lengyel nemzeti mozgalom akkor indult meg, amikor a lengyel nép nemzettéválási folyamata még nem fejeződött be.

Míg Kelet-Európa számos más elnyomott nemzetének nemzeti mozgalmában a főszereplő a burzsoázia volt, addig a lengyel nemzeti mozgalomban több évszázadon keresztül ezt a szerepet nem a burzsoázia, hanem a nemesség - a szlachta - játszotta.

A legtöbb elnyomott keleteurópai nép nemzettéválási folyamatát és ezzel együtt a nemzeti mozgalom megindulásának és kifejlődésének folyamatát egy hosszu, néha sok évszázadon keresztül tartó olyan időszak előzte meg, amikor az illető nép egy soknemzetiségü államban háttérbeszoritott nép volt. Ezzel szemben a lengyel nép több évszázadon át parancsoló nép volt és sokkal később és sokkal magasabb fejlődési fokon került elnyomott, háttérbeszoritott nép helyzetébe, mint Kelet-Európa háttérbeszoritott népeinek zöme.

A parancsoló nép helyzetéből az elnyomott nép helyzetébe való átmenet abban az időszakban fejeződött be, amikor a lengyel nemzet konszolidálási folyamata már javában folyt, amikor a feudális rend méhében már megjelentek a kapitalista viszonyok elemei és ezáltal létrejöttek a történeti előfeltételek a gazdasági közösség megteremtéséhez, ami a lengyel nép nemzettéválásának addig hiányzó fő előfeltétele volt. A 18. századi lengyel nép minőségileg különbözött a 15-16. század /a soknemzetiségü államok megalakulásának ideje/ népétől, mivel már kialakulóban levő nemzet volt.

Ennek következtében a lengyel állam felszámolása, a lengyel népnek a nagy soknemzetiségü államban uralkodó nép szerepéből a háttérbeszoritott nép sorába való taszitása természetesen ellenállásba kellett hogy ütközzék, aminthogy ez igy is történt és kiváltotta a lengyel nemzeti mozgalmat.

A lengyel állam felszámolása megsértette a lengyel nép nemzeti méltóságát, sőt súlyos idegen igába döntötte a lengyel népet. Elfojtották és elnyomták a lengyel nemzeti kultura fejlődését, erőszakosan el akarták németesiteni a lengyel népet és megfosztani igyekeztek nemzeti mivoltától. A lengyel nép a középkor folyamán elszakitott nyugati lengyel területek példájából jól tudta, hogy mit jelent a német államok és elsősorban Poroszország igája. A legnagyobb veszély fenyegette a lengyel nép nemzeti létét. A lengyel nép körében megindult a felszabadító nemzeti mozgalom és a mozgalomnak oly nagy ereje volt, hogy a beolvasztásra törő idegeneknek nem sikerült elnemzetleniteniök a 18. század végén elrabolt lengyel területeket, sőt még azt sem sikerült megakadályozniok, hogy a lengyel nemzeti mozgalom a már többszázaddal ezelőtt elszakitott nyugati és északi lengyel területekre is át ne terjedjen. A lengyel nemzet ebben a harcban rendkivül nagy kitartást és kolosszális erejü ellenállást tanusitott az asszimilációs politikával szemben./20/

Elősegitette a lengyel nemzeti mozgalmat még az is, hogy a lengyel nemzet Lengyelország felosztása révén nemcsak elnyomott, hanem szétdarabolt nemzetté is vált. A nemzeti felszabaditás és a lengyel nemzeti terület részeinek egy független államba való tömöritése a lengyel nemzet fejlődésének egyik fő történelmi feltétele lett."Lengyelországban, Németországban és Olaszországban -

---

20/ Lásd: Sztálin müvei, 11. köt. 378-379.l.

- mutatott rá Engels - minden politikai mozgalom kiindulópontja a nemzeti egység helyreállitására irányuló törekvés volt, amely nélkül a nemzeti lét csak fantom lett volna."/21/

Végül tekintetbe kell venni azt a körülményt is, hogy a lengyel állam bukása és felszámolása nem egyszerre történt, hanem egy egész korszakot jelent Lengyelország történetében, amelynek során világosan kirajzolódott a nemzeti függetlenség elvesztésének és egy elnyomott és szétszakitott nemzet sorába való taszitásnak a perspektivája és ez heves tiltakozást váltott ki, felébresztette az ellenálló erőt és meggyorsitotta a lengyel nép nemzeti öntudatának kifejlődését. A lengyel nép nem tudta megakadályozni a lengyel állam felszámolását, de arra nemzeti mozgalommal felelt.

A történeti feltételek következtében, amelyek a lengyel nemzeti mozgalmat a történeti fejlődés korábbi fokán hivták életre, mint ahogy ez Kelet-Európa többi elnyomott népeinél tipikus volt, tehát még a lengyel nemzet kialakulásának befejezése előtt, a lengyel nemzeti mozgalom a nemesség /szlachta/ mozgalmaként indult meg.

A lengyel nép elnyomott nemzetté válása idején a kialakulóban lévő lengyel burzsoá nemzet uralkodó osztálya továbbra is a lengyel feudális osztály volt.

A lengyel nemzeti mozgalom megindulása idején a lengyel társadalom még nem vált kapitalista társadalommá és a születőben lévő lengyel burzsoázia - bár résztvett az 1794.évi nemzeti felszabaditó felkelésben - még túl gyenge volt ahhoz, hogy a mozgalom élére álljon és nem is törekedett arra, hogy ezt a kezébe vegye. A lengyel burzsoázia sem lépett még fel zömével a nemesek ellen, sőt "soraiba nem ritkán sóvárogva vágyakoztak ennek a burzsoáziának legjobb képviselői" /22/, elismerte a nemességet vezetőnek és követte a kibontakozó nemzeti mozgalomban. Ezért a lengyel nemzeti mozgalom élére a nemesség, a feudális uralkodó osztály - a szlachta - került és csakis az kerülhetett.

A lengyel állam megsemmisitése és a nemzeti elnyomás a lengyel társadalom minden osztályát érintette. Különböző mértékben és a nemzeti mozgalom különböző szakaszaiban különbözőképpen, de mindnyájan résztvettek benne. De a nemzeti felszabaditó mozgalomban a szlachtán kivül semmiféle más vezető erőről szó sem lehetett. - A proletáriátus mint osztály, még nem jött létre Lengyelországban, a városi plebs pedig, amely aktivan résztvett a nemzeti felszabaditó mozgalomban, nem volt képes a mozgalom vezetésére.

Az a tény, hogy a szlachta állt a lengyel nemzeti mozgalom élén, természetesen feltétlenül visszatükröződött a mozgalom jellegén és céljain.

"Más-más időben más-más osztályok lépnek a küzdőtérre - és minden osztály a maga módján értelmezi a "nemzeti kérdést". Tehát a "nemzeti kérdés" különböző időkben különböző érdekeket szolgál, külön-

---

21/ Marx-Engels Müvei, XIII. 1.rész, 154. 1. oroszul.
22/ Az SzK/b/P története, 1950. 159.1.

közö árnyalatokat vesz fel aszerint, hogy milyen osztály veti fel és mikor.

Volt nálunk például az ugynevezett nemesi "nemzeti kérdés", amikor -"Gruzia Oroszországhoz csatolása" után - a gruz nemesség érezte, milyen hátrányos volt számára a régi kiváltságok és a hatalom elvesztése, amellyel a gruz cárok alatt rendelkezett, és az "egyszerü alattvalóságot" méltóságs lealacsonyitásának tartva, "Gruzia felszabaditását" óhajtotta. Ez azt jelentette, hogy a gruz cárokat és nemességet akarta "Gruzia" élére állitani és ilyképpen az ő közülük átadni a gruz nép sorsát! Ez volt a feudális-monarchista "nacionalizmus" /23/

Sztálin elvtársnak ez az utmutatása megadja nekünk a kulcsot a lengyel nemzeti mozgalom első szakaszának megértéséhez. Lengyelországban - ugyanugy mint Gruziában a 19. század első felében - a nemesség azért törekedett "az ország felszabaditására," hogy visszaszerezze régi kiváltságait és hatalmát, hogy ujból a lengyel nép sorsának urává legyen.

Megjegyezzük, hogy Sztálin elvtárs idézett müvében az ugynevezett nemesi "nemzeti kérdésről" beszél és a "nacionalizmus"szót idézőjelbe teszi. Hiszen a burzsoáziát megelőző "nacionalizmusról" van szó, arról a "nemzeti kérdésről", amely még a nemzet végleges konszolidációja előtt jött létre, azaz a burzsoá nemzeti kérdéstől, a burzsoá nacionalizmustól eltérő, sajátos fogalmakról.

A lengyel feudális-monarchista "nacionalizmus" forrásai ugyanazok, mint a gruz feudális-monarchista "nacionalizmus" forrásai. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ezek a történeti jelenségek teljesen azonosak voltak. Mig Gruziában a nemesi "nemzeti mozgalom" - mint Sztálin elvtárs rámutat - semilyen észrevehető nyomot sem hagyott a gruzok életében, és mindössze a gruz nemeseknek a kaukázusi orosz kormányzók elleni egyes összeesküvéseiben merült ki, addig a lengyel nemesi "nemzeti mozgalom már a kezdet kezdetétől igen éles formában jelentkezett és rendkivül erős nyomokat hagyott Lengyelország történetében.

Sztálin elvtárs a gruz feudális-monarchista "nacionalizmus" hanyatlásának okait tovább vizsgálva rámutat arra, hogy:..." az árutermelés fejlődése, a jobbágyság eltőrlése, a nemesi bank megalapitása, az osztályellentét fokozódása városban és falun, a falusi szegénység erősödő mozgalma, stb. - mindez halálos csapást mért a gruz nemességre és vele együtt a "feudális-monarchista nacionalizmusra."/24/

Ugyanezek az okok játszottak közre Lengyelországban is, pusztán azzal a különbséggel, hogy a lengyel nemesség egyes csoportjai lemondtak a feudális-monarchista "nemzeti programmról" és a lengyel nemzeti mozgalom iránti ellenséges érzületük már a mozgalom kezdete óta kezdett megmutatkozni, ami a nemzeti harcnak különös élességet kölcsönzött. Ennek az a magyarázata, hogy a feudális viszonyok sokkal erősebben bomlásnak indultak, mint Gruziában, élesebb volt az osztályharc és jelentősen kiélezet-

23/ Sztálin müvei, 1. köt. 33.l.

24/ Uo. 34.l.

tebbek voltak a nemzeti ellentétek, amelyek meggyorsitották a lengyel uralkodó osztályon belül a különböző politikai erők polarizálódását. Mig Gruziában azonban a 19. század derekán és második felében a társadalmi életben lejátszódott események, amelyekre J.V. Sztálin rámutat a gruz nemesség egy csoportját arra ösztönözték, hogy mondjon le mindenféle "nacionalizmusról és kezet nyujtson az orosz önkényuralomnak, hogy ennek fejében jövedelmező állásokat, olcsó hitelt, mezőgazdasági felszerelést kapjon tőle és védelmet a falusi "lázadók"-kal szemben, addig Lengyelországban az uralkodó osztály bizonyos csoportjai, különösen a felső arisztokrata rétegből, már a lengyel függetlenség felszámolása előtt kezet nyujtottak a Lengyelországot felosztó hatalmak abszolutista kormányainak. Ezt a politikát nemcsak a lengyel nemesség bizonyos csoportjainak demoralizálódása és korruptsága. jellemzi, hanem az is, hogy osztályérdekeiket helyezték előtérbe és megbizható védelmet kerestek az egyre növekvő antifeudális parasztmozgalommal szemben, mert Lengyelország egyre gyengülő államhatalma érdekeiket már nem biztosithatta. "Lengyelország felosztása annak köszönhető, hogy a lengyel feudális nagyarisztokrácia szövetséget kötött a felosztásban résztvevő három nagyhatalommal. Ez...volt a legutolsó eszköz a felsőbb arisztokrácia számára, hogy megmeneküljön a forradalomtól."/25/ Ilyen körülmények között, mikor a feudális-monarchista nemesi "nemzeti mozgalom" volt az egyetlen erő, amely szembeszállt az arisztokrácia nemzetellenes politikájával, a lengyel feudális-monarchista "nacionalizmus" történeti szerepe más volt, mint a gruzé, bonyolultabb és ellentmondóbb volt. A lengyel szlachta "nemzeti mozgalma" mint minden feudális-monarchista mozgalom természeténél fogva konzervativ volt, mégis bizonyos progressziv szerepet töltött be /egészen addig, amig a nemzeti mozgalom új, társadalmi erői és az új, burzsoá programmok meg nem értek./

Az arisztokrata körök politikája az 1792. évi targowicai konföderációban jutott élénken kifejezésre és a független nemzeti állam fenntartására törekvő szlachta zömének felháborodását váltotta ki. De azok az osztályérdekek, amelyek a targowicai árulókat vezették, nem voltak idegenek a nemesi "hazafiak" előtt sem, és ez megmutatkozott a lengyel nemzeti mozgalom későbbi menete során. A lengyel nemesség, amely régi kiváltságainak és politikai hatalmának visszaállitására törekedett, különböző politikai programmokat dolgozott ki/26/ és e programmok megvalósitására különböző védnököket keresett: a Lengyelországot felosztó feudális-abszolut államok egyeduralkodóitól kezdve a burzsoá Franciaország és Anglia uralkodóiig illetve kormányaiig. Az összes feudális-monarchista programmok kö-

---

25/ Marx-Engels Müvei, VI.köt. 383. l. oroszul.

26/ A lengyel nemesi "nemzeti mozgalom" sajátossága az volt, hogy a feudális-monarchista programmok mellett feudális-köztársasági programmok is felvetődtek, amelyek igyekeztek Lengyelország "nemesi demokráciájának" archaikus szerkezetét feltámasztani, bár ezek egyébként nem játszottak lényeges szerepet.

közös vonása az a törekvés volt, hogy Lengyelországot, mint feudális államot állitsák vissza és tartsák fenn a lengyel parasztság feudális elnyomását. Közös volt az a követelésük is, hogy az "1772-es határokat" állitsák vissza, azaz újra ki akarták terjeszteni a lengyel állam politikai hatalmát Litvániára, Belorusszziára, a Dnyeper-jobbparti Ukrajnára, újjá akarták éleszteni és fokozni igyekeztek a leigázásnak, az oroszok, ukránok, belorusszok és litvánok millió erőszakos lengyelesitésének politikáját.

Ezt a hóditó-nagyhatalmi és feudális-konzervativ programmot azonban nemzeti lobogó alatt hirdették, és ideológusaik a lengyel nép nemzeti érdekeit szolgáló harcosoknak vallották magukat.

A nemzeti lobogó a nemesség által hirdetett háboruba a lengyel társadalom más osztályait is - a városi plebset és a parasztságot is - bevonta. De ezeknek az osztályoknak, amikor a nemzeti felkelés zászlaja alá álltak, nem a feudális Lengyelország visszaállitása lebegett szemük előtt, hanem egy olyan uj Lengyelország, amelyben egy igazságos társadalmi rendszer uralkodik majd. Természetesen az akkori történeti feltételek között sem a parasztság, sem a városi plebs nem harcolhatott ki olyan társadalmi rendszert, amelyben ne állt volna fenn embernek ember által való kizsákmányolása; nem szolva arról, hogy nem is volt semilyen határozott pozitiv programmjuk. Ellenséges magatartást tanusitottak a feudális rendszerrel szemben és harcuk objektive a burzsoá rendszer megteremtésére irányult.

A parasztság beleütközött a szlachta konzervatiy társadalmi programmjába és elfordult ettől a nemzeti lobogótól. Kiábrándulva elfordult az eredetileg olyan lelkesedéssel támogatott 1794-es felkeléstől, sőt nyiltan konzervatiy nemesi vezetés alatt álló 1830-1831-es felkeléstől teljesen megtagadta támogatását. A városi plebs radikális jelszavakat és forradalmi harci formák alkalmazását követelte és elégedetlensége viharos akcióban tört felszinre. Ilyen volt a varsói városi alsó rétegek fellépése 1794 májusában és juniusában, amely nemcsak a targowicai árulók ellen irányult, hanem a felkelés nemesi vezetésének nem forradalmi politikája ellen is, amely a társadalmi átalakitásnak azt a szerény programmját is gátolta, amelyet Tadeusz Kościuszko tüzött ki. Ilyen volt a varsói városi alsó rétegek 1831 augusztus 15-i akciója is. A nemzeti mozgalom élén álló nemesség elég erővel rendelkezett ahhoz, hogy ezeket az akciókat elfojtsa, és kegyetlenül el is nyomta. De ezzel a mozgalmat kizárólag nemesi mozgalommá tette, ami rendkivül világosan kitünik az 1830-1831-es felkelés példáján, melyet Engels konzervativ forradalomnak nevezett./27/ De a lengyel nemzeti mozgalom, mint tisztán nemesi mozgalom, vereségre volt kárhoztatva és valóban zsákutcába is jutott, mivel komoly belső ellentétekbe ütközött, amelyeket a feudális-monarchista "nacionalizmus" képtelen volt leküzdeni.

Engels az 1522-1523 évek németországi nemesi mozgalmait a 19. század első felében lezajlott lengyel nemesi felkelésekhez ha-

---

27/ Lásd: Marx-Engels müvei, V.köt. 265.l. oroszul.

sonlitotta és rendkivül fontos jellemzést adott róla.

"A német nemesség helyzete a parasztokkal szemben abban az időben ugyanaz volt, mint a lengyel nemesség viszonya a maga parasztjaihoz az 1830-1846-os zendülésekben. Mint a modern lengyel felkelésekben, ugy az akkori Németországban is csak az összes ellenzéki pártok szövetkezése és nevezetesen a nemességnek a parasztokkal való szövetkezése utján lehetett a mozgalmat sikerre vezetni. De éppen ez a szövetkezés volt mindkét esetben lehetetlen. Sem a nemesség nem volt abban a kényszerhelyzetben, hogy politikai kiváltságait és hübéri jogait a parasztokkal szemben feladja, sem a forradalmi parasztok nem léphettek szövetségre általános, határozatlan kilátások alapján a nemességgel, éppen azzal a renddel, amely őket leginkább elnyomta. Mint 1830-ban Lengyelországban, 1522-ben Németországban sem nyerhette már meg a nemesség a parasztokat. A falvak népét a nemességgel csak a jobbágyság minden formájának teljes megszüntetése, valamennyi nemesi előjog feladása egyesithette volna; a nemességnek azonban, mint minden kiváltságos rendnek, semmi kedve sem volt ahhoz, hogy előjogairól, egész kiváltságos helyzetéről és jövedelmi forrásainak legnagyobb részéről önként lemondjon." /28/

A feudális-monarchista "nacionalizmus" hanyatlását az 1830-1831-es felkelés veresége után - amely a lengyel nemzeti mozgalom e szakaszának legpregnánsabb megnyilvánulása és zárófejezete volt - elsősorban az határozta meg, hogy a kapitalizmus fejlődésnek indult Lengyelországban, ami mind irreálisabbá tette a feudális-monarchista "nacionalizmus" programmját konzervativ társadalmi alapjával,- a feudális rendszer fenntartására és megerősitésére irányuló törekvésével együtt. A társadalmi változások kikerülhetetlenségét a lengyel nemesség egyre nagyobb rétegei megérezték. A kapitalista viszonyok áramába került sok földbirtokos maga is érdekelt volt abban, hogy a termelési viszonyokat kapitalista vágányokra állitsák, persze azzal a feltétellel, hogy ez az átalakitás ne forradalmi uton történjék, hanem maguk a földbirtokosok "felülről" hajtsák végre.

A Poroszország uralma alatt álló lengyel földeken a huszas években parasztreformot hajtottak végre, amely komoly lépést jelentett a kapitalista viszonnyok fejlődésének utján. A Lengyel Királyságban fejlődésnek indult az ipar, a negyvenes években kibontakozott a vasutépitkezés, sőt Ausztria gazdaságilag elmaradt lengyel földjein /Nyugat-Galicia/ is, a földesurak a parasztfelkeléstől félve a reform kérdését latolgatták. A feudális termelési mód utolsó napjait élte.

Emellett a burzsoá elemek erősödése a lengyel nemzeti mozgalomban kapcsolatos volt a lengyel függetlenség visszaállitását célzó feudális-monarchista programm csődjével. A kapitalizmus fejlődésével és az antifeudális parasztmozgalom egyre erősebb fellendülésével a Lengyelország nemzeti felszabaditási harcában résztvevő körökben tudatosodni kezdett, hogy csak ugy lehet a

---

/28/ Engels, A német parasztháboru, MIKK, 67-68-1.

nemzetet felszabaditani, ha a parasztok széles tömegei résztvesznek a harcban és hogy a függetlenség kivivása elválaszthatatlan az országban végrehajtandó agrárreformoktól.

A kozervativ nemesi "nemzeti" programmot felváltotta Lengyelország burzsoá államként való helyreállitásának programmja. Ezt a burzsoá nemzeti programmot legpregnánsabban az emigráns Lengyel Demokratikus Társaság fogalmazta meg 1830-ban.

A lengyel nemzeti mozgalom sajátsága az volt, hogy a burzsoá nemzeti programm hirdetője nem a burzsoázia lett, hanem az elpolgáriasodott szlachta, elsősorban a nemesi eredetü, de társadalmi helyzetét tekintve burzsoá értelmiség.

A lengyel függetlenség felszánolása után a burzsoázia nagy része távoltartotta magát a nemzeti mozgalomtól; tartozkodóan és bizalmatlanul viseltetett a nemzeti mozgalommal szemben. Ez onnan származott, hogy a lengyel burzsoázia hosszu történeti tapasztalata alapján a szlachta politikai hatalmában saját gazdasági érdekeit fenyegető veszélyt látott, továbbá érdekelve volt a Lengyelországot felosztó országokkal, piacaikkal való kapcsolatokban, a kincstári megrendelésekben, az ipart serkendő és támogató rendszerben. Döntő szerepet játszott az a körülmény is, hogy a lengyelországi burzsoázia körében sok, magát Lengyelországban idegennek érző, nem-asszimilált német kereskedő és manufakturatulajdonos volt, akik legkevésbbé sem akartak résztvenni a lengyel nemzeti mozgalomban, illetve támogatni a mozgalmat. A burzsoázia félreállt az 1830-1831-es felkelés idején, nem vett aktiv részt a nemzeti mozgalomban még később sem, amikor a mozgalom burzsoá jelszavak alatt folyt.

Ilyenmódon a lengyel nemzeti mozgalom a 19. század harmincashatvanas éveiben annak ellenére, hogy már elvesztette feudálismonarchista "nacionalista" jellegét, mégis nemesi maradt abban az értelemben, hogy vezető ereje továbbra is a szlachta maradt. De programmjának álláspontját és objektiv irányvonalát tekintve már burzsoá nemzeti mozgalom volt.

A Demokratikus Társaság társadalmi programmjának kiindulópontja a Lengyelország függetlenségének helyreállitására irányuló törekvés volt. A társadalom átalakitását célzó programm, melyet a Társaság vetett fel, azt a fő célt tüzte ki, hogy a függetlenségért vivott harcba bevonja a parasztságot, ugyanakkor ne riassza vissza a nemességet és megtartsa vezető szerepét. Ennek megfelelően a Demokratikus Társaság által tervezett reformnak "kiegyenlitő hatást" kellett kifejteniök, hogy ne legyenek különösen visszariasztók és sulyosak a földbirtokosok számára és elég vonzóak legyenek a parasztság számára. Igy nem kell csodálkoznunk azon, hogy végeredményben ezt a társadalmi programmot mindjobban megnyesegették és a földesurak érdekeihez alkalmazták. Az élet megmutatta, hogy a földbirtokosok és parasztok szövetsége - amely a Demokratikus Társaság egész politikájának alapját alkotta,- lehetetlen.

De már a 19. század harmincas és különösen negyvenes éveiben egy uj irányzat jelent meg, amely az elnyomott parasztság érdekeit objektiven tükrözte vissza. Ez a forradalmi-demokrati-

kus irányzat különös erővel az 1846. évi krakkói felkelésnél mutatkozott meg, amely a 19. századi lengyel nemzeti-felszabaditó mozgalom csucspontja volt. Mig a nemesi-burzsoázia irányzat a parasztságot csak engedelmes eszközének tekintette a függetlenségi harcban, addig a forradalmi demokraták a parasztságot agrárforradalomra hivták fel, amely egyformán irányult a lengyel nép nemzeti elnyomása és a lengyel parasztság feudális elnyomása ellen.

A lengyel forradalmi demokrácia a harcnak erre az utjára lépett, ez volt ekkor a lengyel nép felszabaditásának egyedül lehetséges utja. "Az 1846. évi krakkói felkeles idejétől kezdve Lengyelország függetlenségi harca egyuttal - mint erre Marx és Engels rámutatott - az agrárdemokrácia /a demokrácia egyedül lehetséges formája Kelet-Európában/ harca a patriarchalis-feudális abszolutizmus ellen." /29/ A lengyel forradalmi demokrácia harcával kapcsolatosak a 19. századi nemzeti-felszabaditó mozgalom leghaladóbb hagyományai.

A lengyel forradalmi demokraták leküzdötték a Demokratikus Társaság felemás, osztálykompromisszumra felépitett programmját, magasabb fokra léptek és a lengyel társadalom alapvető kizsákmányolt osztályának - a jobbágyparasztságnak - az érdekeiért szálltak sikra. Ennek az irányzatnak az ideológusai között különböző elemeket találhatunk: osztályukkal teljesen szakitott nemeseket /Worcel, Dębowski/, kispolgárokat /speciális orosz szakkifejezéssel mondhatnók - raznocsinyeceket: Goslar, Krotowski/ és magának a parasztságnak egyes képviselőit /Sciegienny/.

A forradalmi demokraták programmja utopista-szocialista árnyalatu volt, objektiven pedig a feudális rendszer szétzuzásának leghatározottabb és legkövetkezetesebb programmja, a burzsoá-demokratikus forradalom programmja. Ez a programm a Marx előtti időszak lengyel társadalmi eszméinek csucspontja, a lengyel proletáriátusnak a történelem szinpadára lépéséig a lengyel forradalmi mozgalom tetőfoka volt.

A lengyel nép nemzeti felszabadulását ebben a korban csak a forradalmi demokraták által vezetett agrárforradalommal vivhatta ki. De a forradalmi demokratáknak Lengyelországban nem volt elég erejük ahhoz, hogy a forradalom élére álljanak. A lengyel nemzeti mozgalomban a forradalmi demokratáknak állandóan harcolniok kellett az osztálykorlátok közé szoritott uralkodó nemesi-burzsoá irányzattal, és végeredményben ez az irányzat határozta meg a mozgalom jellegét. A két irányzat harca a lengyel nemzeti mozgalomban azt eredményezte, hogy a "vörösök" pártjának politikai irányvonala az 1863-64-es felkelésben ingadozott /ebbe a forradalmi demokraták mellett nemesi-burzsoá liberálisok is tartoztak/.

A feudális monarchista nemesi irányzat továbbrais fennállt a lengyel nemzeti mozgalom második szakaszában is, de már nem volt meghatározó jellegü, társadalmi programmja mindjobban megváltozott, földesuri-junker jelleget vett fel, elvesztette "ortodox"-feudális vonásait, bár még mindig elég erős volt ah-

---

29/ Marx-Engels müvei, VI.k. 383.l. oroszul.

hoz, hogy hatást gyakoroljon a nemesi-burzsoá irányzatra és az 1863-64-es felkelésre rákényszeritse külpolitikai programmját és taktikáját.

A hatvanas évek elején lezajlott forradalmi válság idején a parasztmozgalom hihetetlen fellendülést ért el Lengyelországban. Az 1861-62-es parasztmozgalmakban és a parasztság széles tömegeinek részvételével lezajlott 1863-64-es felkelésben óriási potenciális lehetőségek rejlettek a lengyel felszabaditó harc számára. A parasztságnak szüksége volt vezetőre, olyan erőre, amely a feudalizmust gyökeréig elsöprő nagy lendületü burzsoá-demokratikus agrárforradalomra és egyben nemzeti függetlenségi harcra vezesse őket. De a nemesi-burzsoá erők, amelyek az 1863-64-es felkelés vezetését kezükbe ragadták, mindent elkövettek, hogy elfojtsák a paraszti tömegmozgalmat, hogy megakadályozzák a forradalmi demokratákat abban, hogy e mozgalom élére álljanak. Ezzel a felkelést vereségre itélték. Egyben pedig végérvényesen leleplezték magukat, kiderült, hogy ellenségei a lengyel népnek és hogy áruló, nemzetellenes politikát üznek. A felkelő paraszt személyében a lengyel nép ki is mondta az itéletet a nemzeti érdekeket elárulo nemesek felett: "Eljön az idő, mikor mi magunk szállunk sikra, de akkor ti már nem fogtok létezni."/30/

Eddig a lengyel nemzeti mozgalomnak majdnem kizárólag belső, speciálisan lengyel feltételeit vizsgáltuk. Most áttérünk a külső, nemzetközi feltételek vizsgálatára.

Lengyelország függetlenségének helyreállitása az általunk vizsgált időszakban nemcsak a lengyel nép, hanem a nemzetközi általános demokratikus forradalmi mozgalom, a 19. század negyvenes éveitől kezdve pedig a nemzetközi forradalmi proletármozgalom alapvető érdekeinek is megfelelt.

"Elsősorban is min nyugszik a reakció ereje Európában 1815, sőt részben az első francia forradalom ideje óta? Az orosz-poroszosztrák Szent Szövetségben. És mi egyesiti ezt a Szövetséget? Lengyelország felosztása, amelyből mindhárom szövetséges hasznot huz.

Az a rés, amelyet a három hatalom Lengyelországon ütött, olyan lánc, amely egyiket a másikhoz füzi, a közös rablás a szolidaritás kötelékeivel füzte őket össze." /31/

Tehát Lengyelország helyreállitása csapást mért volna az európai reakció bástyájára, a feudális-abszolutista Szent-Szövetségre. "Lengyelország - mint Marx és Engels rámutattak - Orosz-

---

30/ B. Limanowski, Historja powstania narodu polskiego 1863 i 1864 r., Lwów. 1909. 298.l.

31/ Marx-Engels müvei, VI.k. 382.l. oroszul.

ország, Ausztria és Poroszország forradalmi részévé vált."/32/ A lengyel nemzeti mozgalom megrenditette a feudális-abszolutista rezsimek pilléreit, objektive tehát nagy haladó, forradalmi jelentősége volt. Lenin a 19. század derekáról a következőket mondta:" Akkor a demokrácia teljes győzelme Európában valóban lehetetlen volt Lengyelország visszaállitása nélkül."/33/

A lengyel nemzeti felszabadító mozgalom gátat vetett az ellenforradalomnak és ugyanakkor nagy forradalmasitó hatást gyakorolt Európa többi népeinek - és különösen a szláv népeknek népi tömegeire. "Amig Oroszország és a szláv országok többségének néptömegei még mélységes álomban szunyadtak, amig ezekben az országokban nem voltak önálló demokratikus tömegmozgalmak, a slachcic felszabadító mozgalom Lengyelországban óriási, elsőrendü jelentőségre tett szert, nemcsak összoroszországi, nemcsak általános szláv, hanem az összeurópai demokrácia szempontjából is."/34/

Az objektiv történeti feltételek, amelyek a lengyel nemzeti felszabaditó mozgalmat a nemzetközi forradalmi mozgalom szövetségeseivé tették, homloktérbe állitották azt a kérdést, hogy gyakorlati szövetséget kell létrehozni a lengyel nemzeti felszabadító mozgalom és a többi országok forradalmárai között, elsősorban azokban az országokban, amelyeknek kebelébe a szétdarabolt Lengyelország tartozott.

De a lengyel nemesség, amely a lengyel függetlenség visszaállitására, de nem forradalomra törekedett, félt szövetséget kötni a forradalmi erőkkel és igy a feudális és burzsoá kormányoknál keresett támogatást. Miután az I. Napoleonba vetett remények meghiusultak, a lengyel nemesség először I. Sándor, azután pedig Anglia és Franciaország felé fordult. Részben a megalapozatlan illuziók, de sokkal inkább az a törekvés, hogy Lengyelországban a forradalomnak elejét vegyék és elzárják a lengyel nemzeti mozgalmat a nemzetközi forradalmi mozgalomtól, diktálták a lengyel konzervativ-földesuri köröknek külpolitikai vonalvezetését, melynek során a lengyel nép érdekeit alárendelték a burzsoá Anglia és Franciaország politikájának. Ez a nemzetellenes politika ártott a lengyel nemzeti felszabaditás ügyének, amellyel szemben a nyugateurópai burzsoázia teljesen közömbös volt.

Miért nem vetette el a nemesi-burzsoá irányzat a konzervativ körök e politikáját, sőt az ötvenes-hatvanas években át is vette, holott ez az irányzat az 1863-64-es években olyan vészes következményekkel járt? Ez egyik ok az volt, hogy a nemesi ideológiának a Lengyel Demokratikus Társaság vezetői által öröklött csökevénye az a nagyhatalmi programm volt, hogy Lengyelországot az 1772-es határok között kell visszaállitani. A nagyhatalmi, hóditó tervek annakidején eltávolitották a lengyel nemzeti mozgalom résztvevőit az orosz nemesi forradalmár dekabristáktól, akik szövetséget ajánlottak fel nekik a cárizmus elleni harcban és kijelentették, hogy elismerik Lengyelország

32/Uo. 408.l.

33/Lenin müvei, 6.köt. 416.l. oroszul.

34/Lenin, A nemzetek önrendelkezési jogáról. Bp. 1949. 43.l.

függetlenségét. Az ötvenes-hatvanas évek nemesi-burzsoá politikusai is inkább a másik utat választották, III. Napoleontól és Palmerstontól vártak segitséget, és nem vállalták az orosz forradalmárokkal a választott harcot, mert akkor le kellett volna mondaniok nagyhatalmi terveikről, az ukrán, belorussz és litván földekre vonatkozó hóditó igényükről.

Csak a következetes lengyel forradalmi demokraták, akik közül sokan voltak Csernisevszkij és Dobroljubov tanitványai, hirdették lelkesen és őszintén a népek szabad nemzeti önrendelkezési jogának elvét. Az élenjáró lengyel forradalmárok és a nagy orosz forradalmi demokraták szövetsége, amely a hatvanas években jött létre, a lengyel nemzeti mozgalom egyik legnagyszerübb vivmánya volt, ez lett egyik legkiválóbb haladó hagyománya. Marx és Engels a tudományos szocializmus megalapozói, a forradalmi proletariátus vezérei, nagyra értékelték a lengyel nemzeti mozgalom jelentőségét, müveikben mélyreható jellemzést adtak a mozgalom szakaszairól, világos képet jövő kilátásairól, nagyszerü programmot a nemzeti felszabadulásért küzdő lengyel harcosoknak.

Marx és Engels, mint a lengyel nép őszinte barátai óriási, felbecsülhetetlen segitséget nyujtottak ebben a harcban. 1847 novemberében és 1848 februárjában Marx és Engels a lengyel kérdéssel foglalkozó nagygyüléseken tartott felszólalásaikban felhivták a forradalmi proletariátust, hogy támogassa a lengyel felszabaditó mozgalmat. A Neue Rheinische Zeitungban megjelent leleplező cikkeiben megbélyegezték az 1848-as poznani felkelés hóhérait, leleplezték a porosz kormány, a német burzsoázia és az orosz cárizmus lengyelellenes politikáját, a forradalmi Németországot a forradalmi Lengyelországgal való szövetségre hivták fel. Marx és Engels még a hatvanas években is felléptek a küzdő Lengyelország védelmében. Az angol és francia munkásoknak a lengyel nép védelmére inditott akciói fontos szerepet játszottak a Nemzetközi Munkásszövetség - az I. Internacionálé - megteremtésében.

A lengyel nemzeti mozgalom egyik legfontosabb történeti tanulsága az volt, hogy meggyőzően mutatta meg, kik a lengyel nép barátai és kik az ellenségei.

A lengyel nemzeti mozgalom tapasztalatai bebizonyitották, hogy nemcsak a feldarabolt Lengyelországot közvetlenül elnyomó hóditó hatalmak állanak ellenségesen szemben a lengyel nép nemzeti felszabadulásának ügyével, hanem az igazi politikájukat a Lengyelország iránti "barátság" és "gondoskodás" álarca alá rejtő nyugati tőkés hatalmak kormányai is. Ellenségei voltak a lengyel nép nemzeti felszabaditó harcának és a lengyel néppel ellenséges erők szolgálatába álltak a lengyel földesurak is, bármennyire is hangoztatták, hogy minden törekvésük "a haza felszabaditása". Ezek a lengyel nemzeti mozgalmat olyan hamis vágányra terelték, amely nem vezethetett a lengyel nép felszabaditásához, hanem csak sulyos áldozatokat követelt, a tőlük idegen és velük ellenséges nyugateurópai burzsoázia érdekében.

A lengyel nép akkori harcának Nyugat-Európa forradalmi prole-

tariátusa és Oroszország forradalmi paraszti tömegei voltak barátai és szövetségesei. A lengyel nép felszabaditó harcának igazi vezérei azok a forradalmárok voltak, akik Lengyelország nemzeti függetlenségének ügyét egybekötötték az orosz népnek az Oroszországot és Lengyelországot egyaránt elnyomó cárizmus elleni harcával, a forradalmi proletariátus harcával; azok a forradalmárok, akik hősiesen szolgálták Lengyelország felszabaditásának ügyét az I. Internacionáléban, a párizsi kommün barrikádjain.

Az 1863-1864-es felkelés lezárta a lengyel nemzeti mozgalom egy szakaszát és egyben olyan határkő volt, amely jelezte, hogy a kapitalista viszonyok diadalt arattak Lengyelországban. A 19.század hatvanas-hetvenes éveiben a lengyel feudális társadalom burzsoá társadalommá alakult át. Megváltoztak a történeti feltételek, megváltozott a lengyel társadalom osztálystrukturája is, az egykori antagonisztikus osztályok - a feudális urak és a jobbágyparasztság . helyébe uj antagonisztikus osztályok léptek - a burzsoázia és az ipari proletariátus.

Az elavult feudális rendszer felszámolásáért folytatott rendkivül éles forradalmi harc során kialakult a lengyel burzsoá nemzet, A kapitalizmus diadalam a lengyel burzsoá társadalom kialakulása egyben a lengyel burzsoá nemzet kialakulási folyamatának befejeződését is jelentette.

Mig a 18. század végén Lengyelország még csak az első lépéseket tette a kapitalista fejlődés utján, mig az összlengyel piac hiánya ebben a korszakban visszatükrözte az ország gazdasági fejlettségének fokát, és arról tanuskodott, hogy nincs meg a gazdasági kapcsolat, addig a 19. század második felében a kapitalizmus a szétdarabolt Lengyelország minden részén győzedelmeskedett. A lengyel társadalom társadalmi-gazdasági szerkezete alapjában már kapitalista volt, azaz a burzsoá nemzetre jellemző struktura, amely a nemzet normális fejlődési viszonyai között szoros gazdasági kapcsolatot, a gazdasági élet fejlett közösségét tételezi fel. E közösség hiánya Lengyelország egyes részei között nem a gazdasági fejlettlenségnek, hanem a lengyel nemzet sajátos politikai létfeltételeinek, a lengyel nemzeti területet szétszabdaló állam- és vámhatároknak a következménye volt. Csak ezek a feltételek és nem a gazdasági fejlettség foka voltak azok a tényezők, amelyek a lengyel földek szoros gazdasági összeolvadását akadályozták, a köztük fennálló kapcsolatokat szétrombolták és a munkamegosztást lehetetlenné tették.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy még e rendkivül kedvezőtlen viszonyok között is tapasztalhatjuk a lengyel földek vonzódását egymáshoz és azt a törekvést, hogy egységes nemzetgazdasági szervezetbe olvadjanak össze. Ez a törekvés azonnal jelentkezik a lengyel állam felszámolása után.Nem véletlen az,hogy a Lengyelországot felosztó hatalmaknak már a bécsi kongresszuson el kellett ismerniök / ha csak papiron is/, hogy a gazdasági kapcsolatot az uj politikai határok különböző oldalán fekvő lengyel területek között biztositani kell.

Még Szilézia is, melyet pedig a legkorábban szakitottak el, gazdaságilag a határ másik oldalán fekvő lengyel területekhez vonzódott és már Lengyelország politikai feldaraboltsága idején mindinkább az egész lengyel terület legfontosabb energetikai bázisává lett./35/

Nyilvánvaló, hogy a lengyel gazdasági élet normális fejlődését gátoló feldarabolás rendkivül fontos hatást gyakorolt a lengyel nemzet fejlődésének menetére. De nyilvánvaló az is, hogy nagy hiba lenne ezt a szétdarabolást a társadalmi-gazdasági fejlődés ilyen fokán annak tekinteni, hogy nem fejeződött be a lengyel nemzet kialakulási folyamata; tagadni a lengyel burzsoá nemzet létét. Ilyen állásfoglalás esetén kikerülhetetlenül arra a következtetésre jutnánk, hogy a lengyel burzsoá nemzet csak 1918 után alakult ki /és ezzel mintegy figyelmen kivül hagynók azt a tényt, hogy a nyugati lengyel területek továbbra is elszakitva maradtak/. Egy olyan burzsoá nemzetnél viszont, mint az ukrán nemzet, azt a következtetést kellene levonni, hogy ukrán nemzet egyáltalán nem létezett, mert az ukrán földek visszacsatolása csak az Ukrán Szovjet Szocialista Állam idején következett be. Ilyen következtetések légbőlkapott mivolta bizonyitja a premisszák abszurd voltát. Ezzel talmudista módon magyaráznók a nemzeti elnyomás és politikai szétdarabolt ság körülményei között fejlődő nemzetek gazdasági életének közösségét, és ez azt jelentené, hogy leplezett formában be akarjuk lopni a nemzetnek J.V.Sztálin által elitelt "ötödik ismérvét" - egy saját, önálló nemzeti állam fennállásának szükségességét.

A történelmi helyzet megváltozásával, amikor a lengyel társadalom kapitalista társadalommá alakult és befejeződött a lengyel nemzet kialakulási folyamata, természetesen megváltozott a lengyel nemzeti kérdés is.

A lengyel nép továbbra is idegen elnyomás alatt sinylődött, amely a 19.század végéig egyre fokozódott. A nemzeti elnyomás felszámolása égető szükségszerüség lett a dolgozó lengyel tömegek számára. De megváltoztak a nemzeti elnyomás elleni harc távlatai, más jelleget vett fel a harc.

Mig a megelőző időszakban a lengyel társadalom uralkodó osztályai - elsősorban a szlachta és részben a burzsoázia osztályérdekeiktől vezettetve álltak a nemzeti mozgalom élére és hirdették a Lengyelország függetlenségéért vivott harcot, addig most teljesen lemondtak a régi jelszavakról. "Most - irta V.I.Lenin 1903-ban - Lengyelország uralkodó osztályai a szlachta Németországban és Ausztriában, az ipari és pénzmágnások Oroszországban, mint az uralkodó osztályok támogatói lépnek fel a Lengyelországot elnyomó országokban." /36/

A lengyel uralkodó osztályok lemondtak a Lengyelország függet-

---

35/ Lásd W.Kula, Historja gospodarcza Polski w dobie popowstaniowej 1864-1918.Warszawa, 1947. 130-131.l.

36/ Lenin müvei, 6.kötet, 416. l. oroszul.

lenségéért vivott harcról, sőt magyarázatot is adtak Lengyelország nemzeti széttagoltságára; a trójlojalizmus /három felé loyális/ gyalázatos elvét hirdették, ami azt jelentette, hogy be kell hódolni a szétdarabolt Lengyelországot elnyomó három reakciós rezsimnek és hüséget kell tanusitani irántuk.Ha a burzsoázia különösen a munkásmozgalomba beférészkelődő "szocialista" ügynökein keresztül beszélt is a függetlenségi harcról, ennek csak az volt a célja, hogy megmérgezze a munkásosztály tudatát a nacionalizmus mérgével és aláássa a munkásmozgalmat. A lengyel uralkodó osztályok nemcsak távolmaradtak a lengyel nép nemzeti érdekeiért folyó harctól, hanem lépten-nyomon ellenséges magatartást tanusitottak a nemzeti érdekekkel szemben.

A lengyel nemzet - mint háttérbeszoritott és szétdarabolt nemzet - helyzetének sajátos formáiban megjelentek mindazok a burzsoá nemzetekre jellemző fő vonások, amelyekről J.V.Sztálin "Nemzeti kérdés és leninizmus" c.történelmi jelentőségü munkájában szól: "Ebben az időszakban az ilyen nemzetek fő vezető erői a burzsoázia és nacionalista pártjai voltak és maradnak. Osztálybéke a nemzeten belül a "nemzet egysége" kedvéért, a saját nemzet területének kiterjesztése idegen nemzeti területek meghódítása utján; bizalmatlanság és gyülölet az idegen nemzetekkel szemben; a nemzeti kisebbségek elnyomása; egységfront az imperializmussal - ilyen ezeknek a nemzeteknek eszmei és társadalmi-politikai arculata."-/37/

A lengyel nép igazi nemzeti érdekeinek védelme egy uj társadalmi osztály - a társadalom legélenjáróbb osztálya, a proletáriátus - kezébe ment át. V.I.Lenin rámutatott arra, hogy a lengyel proletáriátus hősiesen átvette a régi forradalmi Lengyelország kiváló hagyományait. /38/

A proletáriátus az egész lengyel dolgozó nép élére állva, sikraszállt mind a nemzeti, mind a társadalmi elnyomás ellen. A kizsákmányoló osztályok uralmának megdöntéséért, a proletárforradalomért folyó harc és a nemzeti felszabadulásért inditott harc szoros, elszakithatatlan kapcsolatban állottak. A lengyel proletáriátus ezt a kapcsolatot először ösztönösen, azután pedig tudatosan érezte. A proletáriátus harca nem a burzsoázia nemzeti kérdésének, hanem a proletáriátus nemzeti kérdésének megoldásáért vivott harccá lett.

A lengyel proletáriátus örököse a lengyel nemzeti felszabaditó mozgalom haladó hagyományainak. A lengyel proletáriátus már az önálló, osztályharcos munkásmozgalom legelső napjaitól kezdve látta, hogy ebben a harcban mellette áll azoknak az államoknak a proletáriátusa, amelyeknek keretébe a lengyel területek tartoztak, és elsősorban az orosz proletáriátus.

Az orosz proletáriátussal való szövetségnek óriási jelentősége lett a lengyel nép fejlődésében, társadalmi és nemzeti felszabadulása tekintetében. Ezt az határozta meg, hogy a 19.század végétől kezdve a nemzetközi forradalmi mozgalom központja Oroszországba tevődött át; Oroszország a forradalom küszöbén

---

37/ Sztálin müvei, 11.köt. 368. l.
38/ Lásd Lenin müvei, 6.köt. 416. l. oroszul.

állt és az orosz proletáriátus a nemzetközi munkásmozgalom élenjáró vezető erejévé vált, hatalmas proletárpártot hozott létre, ujtipusu pártot, a bolsevikok pártját, amelynek vezérei, Lenin és Sztálin, alkotóan továbbfejlesztették a marxista elméletet, felfegyverezték a proletáriátust és a kapitalizmus elleni rohamra, egy uj kommunista társadalom épitésének utjára vezették őket. A lengyel nép legkiválóbb fiai az orosz proletáriátussal való testvéri szövetségben, vállvetett harcban látták Lengyelország ragyogó jövőjének zálogát.

Mig korábban, a 19.század derekán, mielőtt az orosz proletáriátus a történelem szinpadára lépett, Lengyelország - mint erre Lenin rámutatott - "volt a civilizáció igazi bástyája a cárizmus ellen, a demokrácia élcsapata"/39/, addig az uj történelmi feltételek között az orosz proletáriátus lett a forradalom élcsapata. Ekkor a lengyel dolgozóknak a nemzeti és társadalmi elnyomás alóli felszabadulásához vezető ut az orosz proletáriátus vezetése alatt és velük vállvetve folytatott harc utja lett. - "Lengyelország szabadsága lehetetlen Oroszország szabadsága nélkül", /40/ - irta 1908-van V.I.Lenin. - A lengyel munkásosztály hősiesen harcolt 1905-ben az orosz munkásosztállyal vállvetve mind Oroszország, mind Lengyelország szabadságáért.

De az évszázados nemzeti elnyomás nem mult el nyomtalanul a lengyel nép felett, erősen tükröződött a lengyel munkásmozgalomban is, és ezáltal a lengyel munkásmozgalomban az orosz és lengyel proletáriátus közös harcának elveit hirdető forradalmi, internacionalista lengyel szocialdemokrata párt mellett, más párt is megjelent, a szakadár, reformista, szocial-nacionalista PPSz. "Annak, hogy a lengyel munkások jelentékeny része mindeddig a burzsoá nacionalisták szellemi szolgaságában van, hogy a lengyel munkások jelentékeny része mindmáig távolmarad a nemzetközi munkásmozgalomtól - elsősorban az az oka, hogy a "hatalom birtokosainak" évszázados lengyelellenes politikája megteremti ennek a szolgaságnak a talaját, megneheziti a munkások felszabaditását ez alól a szolgaság alól" - irta Sztálin elvtárs 1913-ban. /41/

A lengyel szociáldemokrácia, a forradalmi lengyel proletáriátus F.E.Dzerzsinszkij által vezetett pártja a lengyel nép nemzeti érdekeinek igazi védelmezője volt. Csak ez a párt mutathatta meg a lengyel népnek, hogy a nemzeti felszabadulás igazi távlata az orosz néppel, az orosz proletáriátussal vállvetve folytatott forradalmi harcban rejlik.

De feltétlenül tekintetbe kell venni azt, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtti időszakban a lengyel szociáldemokrácia még nem tudott felemelkedni a nemzeti kérdés következetesen marxista értelmezéséig, nem fogadta el a Bolsevik Párt nemzeti programmját és a hibás, luxemburgiánus felfogások hálójában vergődve, objektive megkönnyitette a szociál-nacionalistáknak a lengyel munkásosztály soraiban végzett bomlasztó tevékeny-

---

39/ U.o.
40/ Lenin müvei 15.kötet. 241.l. oroszul.
41/ Sztálin müvei, 2.köt. 334.l.

ségét. Ez magyarázza meg azt a lengyel nép történetében fontos szerepet játszó jelenséget, hogy a lengyel szociáldemokraták annak ellenére, hogy a munkásosztály érdekeinek őszinte és odaadó harcosai voltak, mégsem győzhették le a burzsoá ideológiának a munkásosztályra gyakorolt befolyását és nem tömöríthették a forradalmi marxizmus zászlaja alá akkor a lengyel munkásosztály zömét.

- . -

A lengyel népnek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hozta meg a nemzeti felszabadulást és nyitotta meg előtte a teljes társadalmi felszabaduláshoz vezető utat. De számos ok közrejátszott abban, hogy a visszaállitott lengyel államban a hatalmat a burzsoázia és a földesurak ragadták kezükbe. Ezek között az egyik legfontosabb ok az volt, hogy a szociál-nacionalisták megbontották a munkásosztályt és megmérgezték a lengyel proletáriátus jelentős részét. A burzsoázia és a földesurak uralma alatt álló uj lengyel államban fenntartották és fokozták a lengyel dolgozók elnyomását, megfosztották a lengyel népet igazi nemzeti függetlenségétől, Lengyelországot az imperializmus gyarmatává és szovjetellenes hidfőjévé tették és 1939-ben nemzeti katasztrófába döntötték.

A lengyel népet ismét a nagy Szovjetunió szabaditotta fel. Ez alkalommal a lengyel munkásosztály az egész lengyel dolgozó nép élére állt, végigvitte felszabaditását a kapitalizmus, a világimperializmus igája alól, és létrehozta a népi demokratikus lengyel államot.

Megvalósult végre az, amiről a lengyel nép legjobb fiai álmodtak. Eljött a lengyel nemzet teljes felszabadulásának ideje. A lengyel nemzet felszabadult a nemzeti elnyomás alól, sőt most a burzsoá nemzetből a szocialista nemzetté válás utján halad. Mindinkább jellemző vonásaivá válnak mindazok a vonások, amelyekkel Sztálin elvtárs az uj szocialista nemzeteket jellemzi: "A munkásosztály és internacionalista pártja az az erő, amely ezeket az uj nemzeteket összeforrasztja és vezeti. A nemzeten belül a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetsége, melynek az a célja, hogy a szocializmus győzelmes épitése érdekében felszámolja a kapitalizmus maradványait; a nemzeti elnyomás maradványainak megsemmisitése a nemzetek és a nemzeti kisebbségek egyenjogusága és szabad fejlődése érdekében; a nacionalizmus maradványainak megsemmisitése a népek közötti barátság megteremtése és a nemzetköziség megvalósitása érdekében; egységfront valamennyi elnyomott és nem teljesjogu nemzettel a hóditó politika és a hóditó háboruk elleni harcban, az imperializmus elleni harcban - ilyen ezeknek a nemzeteknek szellemi és társadalmi-politikai arculata."

"Ezek az uj nemzetek a régi, burzsoá nemzetek alapján, a kapitalizmus felszámolásának eredményeképpen - a szocializmus szellemében történt gyökeres átalakulásuk utján keletkeztek és fejlődtek."

"A régi burzsoá nemzetek romjain uj, szocialista nemzetek ke-

letkeznek és fejlődnek, amelyek sokkal szorosabban egybeforrtak, mint bármelyik burzsoá nemzet, mert a szocialista nemzetek mentesek a burzsoá nemzeteket bomlasztó kibékithetetlen osztályellentétektől, és sokkal inkább ölelik fel az egész népet, mint bármelyik burzsoá nemzet." /42/

A kialakulóban lévő lengyel szocialista nemzet szellemi arculatán kiütköznek azok a vonások, amelyek a lengyel népnek nemzeti és társadalmi felszabadulásáért folytatott évszázados harca során kialakultak és elmélyültek. Mickiewicz és Dąbrowski Warynski Dzerzsinszkij, a nagy lengyel forradalmárok megteremtették és kiterjesztették a lengyel népben a demokratikus és szocialista kulturát, amely ma szemünk láttára az egész népet felölelő, általános kulturává válik. A kialakulóban lévő lengyel szocialista nemzetnek ebben a kulturában kifejezésre jutó uj szellemi arculata visszatükrözi a dolgozó lengyel nép történetének legkiválóbb haladó hagyományait és olyan vonásokat foglal magában, mint a lángoló hazafiság, a lengyel nép boldog jövőjébe vetett hit és az ezért folytatott harcra irányuló eltökéltség, a megvetés a nemesi-burzsoá nacionalizmussal és kozmopolitizmussal szemben, a proletár internacionalizmus és a nagy orosz néppel való, történelmi barátság iránti törhetetlen hüség.

"Kétségtelen, hogy jelentős mértékben előrehaladtunk a szocialista nemzetté való átalakulás utján - mondotta Boleslaw Bierut, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának 1951 február 17-én tartott VI.plénumán. Éppen ezért a mai lengyel nemzet, Sztálin elvtárs szavaival élve, sokkal inkább felöleli az egész népet, mint a lengyel nemzet bármikor a burzsoá korszakban. Ezért a Nemzeti Frontnak általunk kitüzött jelszava a nemzet sorainak szorosabbra vonását jelenti, azét a nemzetét, amely az egész népet érintő legfontosabb célok eléréséért vivott harcában - amilyen a béke, a függetlenség biztositása és a hatéves terv megvalósitása - munkásosztályunk vezetésével szocialista nemzetté alakul át.

... A békéért és a hatéves terv végrehajtásáért küzdő Nemzeti Front megszilárditásával a leghathatósabban megszilárditjuk a nép erőit. Népünk felvirágzásához a legkedvezőbb feltételeket biztositjuk, amikor gazdag, sokszázéves, dicső hagyományokra támaszkodunk és állandóan gyarapitjuk nemzeti ineses tárunkat, valamint hozzájárulásunkat a békének és a haladásnak az egész emberiséget érintő ügyéhez." /43/

A lengyel népnek a szocialista társadalom alapjainak felépitéséért folytatott harcában elért óriási eredményeit összegezte a Lengyel Népköztársaság alkotmánytervezete, amely egyben megrajzolja a lengyel szocialista nemzet további virágzásának távlatait:

"A Lengyel Köztársaság Törvényhozó Szejmje... a lengyel nemzet

---

42/ Sztálin müvei, 11.köt. 369-370, 371.l.

43/ Tartós békéért, népi demokráciáért! 1951.március 4.

akaratát teljesitve ünnepélyesen megerősiti jelen Alkotmányt mint olyan alaptörvényt, amelynek az egész lengyel nemzetet és a lengyel dolgozó nép összes hatalmi szerveit a következő célok kivivására kell vezetnie:

megerősiteni a népi államot mint fő erőt, amely a lengyel nemzet minél ragyogóbb felyirágzását, függetlenségét és szuverénitását biztositja,

meggyorsitani Hazánk politikai, gazdasági és kulturális fejlődését és gyarapitani erőit,

elmélyiteni a lengyel nemzet hazafiui érzéseit, egységét és összeforrottságát a társadalmi viszonyok további megjavitásáért, az embernek ember által való kizsákmányolása teljes felszámolásáért, a szocializmus nagyszerü eszméinek megvalósitásáért folytatott harcban,

megerősiteni a barátságot és együttmüködést a szövetség és testvériség alapján álló népekkel; ezek az eszmék a lengyel nemzetet ma a világ békeszerető népeivel egyesitik egy közös célra való törekvésben, - hogy elháritsák az agressziót és megerősitsék a világ békéjét." /44/

1952. julius 22-én a Lengyel Népköztársaság Alkotmánytervezete törvénnyé vált. A Lengyel Népköztársaság uj alkotmánya dokumentuma annak, hogy a lengyel dolgozó nép évszázados vágyai valóra váltak. "A népköztársasági alkotmány alfogadásával lerójuk tiszteletünket a legkiválóbb lengyelek emléke előtt, az igazságosság, a haladás és a szabadság régi hőseinek emléke előtt; - mondta Boleslaw Bierut a lengyel szejm 1952. julius 18-i ülésén - lerójuk tiszteletünket a munkás és parasztmozgalom harcosainak emléke előtt - mindazok emléke előtt - akik életüket áldozták a kapitalista erőszak és kizsákmányolás ellen vivott küzdelemben." /45/

Megjelent: a Voproszi Isztorii 1952. 7. számában.

44/ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Projekt uchwalony dnia 23 stycznia 1952 r. przez Komisje Konstytucyjna, Warszawa, 1952. 2-3.1.

45/ Tartós békéért, népi demokráciáért! 1952. julius 27.

NYIKITYIN Sz.A.:

A bolgár nép kialakulása és a bolgár állam létrejötte.[1]

С.А. Никитин: Образование болгарского народа и возникновение Болгарского государства.

A bolgár nép kialakulásának kérdése, az etnogenezis egyik bonyolult kérdése, amely többizben felmerült a szovjet történeti irodalomban. Sok zürzavart vittek ebbe a kérdésbe N.J. Marr antimarxista elméletének hivei, akik tények vizsgálata helyett "paleontologiai" nyelvészeti fantazmagóriákat gyártottak. Mindenki, aki ismeri a kérdést, tisztában van vele, hogy milyen nagy nehézségek rejlenek e kérdésben és hogy mennyire elégtelenek az adatok a végleges megoldáshoz. Az alább kifejtett gondolatok nem tartanak igényt arra, hogy végleg megoldják e kérdést, pusztán megkisérlik Sztálin elvtárs zseniális nyelvészeti munkáiban adott utmutatások nyomán kijelölni e kérdés megoldásának utját. A sebtében összetákolt hipotézisek - mint amilyeneket Marr elmélete alapján gyártottak - nem alkalmas eszközök a mult kideritetlen kérdéseinek megoldására. A tudomány igazi fejlődésének előfeltétele, hogy szétválasszuk a kutatások által elért biztos eredményeket, a még tanulmányozásra váró, kideritetlen kérdésektől.

1. A szlávok megjelenése a Balkán-félszigeten.

Az antokat és szklavinokat mint a Dnyeper-mellék, a Dnyeszter-mellék és a Duna-menti sáv lakósait ezek alatt a nevek alatt először a 6. századi történetirók emlitik /Jordanes, Prokopios, Maurikios/, de ezek a tudósitások korábbi időkre mennek vissza. A szlávokat emliti Ceaserius Nazianzinus 4. századi iró,/2/ a szklavinokat a 6. század fordulóján iró Aecdicius Avitus római költő. A szlávokat többizben gétáknak, hunoknak, szkitáknak, szarmatáknak nevezték. Egyik barbár nép nevének a másikra való ilyesfajta átvitele széles körben szokásban volt a Bizánci Birodalomban. Leo Diakonus még a 10. században is, amikor szkiták már régen nem léteztek, Szvjatoszlav orosz hadait tauro-szkitáknak nevezte. Ugyanez megtörtént korábban is. Theophylaktos Simmokattes azt irta, hogy a géta elnevezés a szlávok régi neve. Mindez megnehezíti a válaszadást arra a kérdésre, hogy mikor jelentek meg a szlávok a Balkán-félszigeten, hogy mikor szereztek róluk tudomást a latin és görök irók. Forrásaink világosan tanuskodnak ar-

---

1/ A cikk annak a szövegnek a változata, amelyet a szerző a Szovjet Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézete által előkészitett "Bolgár történelem" számára irt.

2/ B. Gorjanov, A VI. századi szláv települések és társadalmi rendszerük. Vesztnyik Drevnyej Isztorii 1939. 1. szám, 310. l.

ról, hogy a 6. századtól kezdve voltak szlávok a Balkánon. Ami a korábbi időket illeti - közvetlen adatok hiányában kevésbbé világos, értelmezésre szoruló bizonyitó anyaghoz kell fordulnunk. Ebből származnak az erről a kérdésről vallott eltérő vélemények. De a történészek zöme egy vagy más módon azon a véleményen volt, illetve van, hogy a délszlávok, többek között keleti águk is, amely később a bolgár elnevezést nyerte, nem autochton /ősi/ lakosság a félszigeten, hanem az 5-7. században vagy még ez előtt települt oda.

Ez az uralkodó felfogás, de emellett más nézetek is vannak;ezek szerint a szlávok a Balkán-félsziget autochton lakói. Ennek a felfogásnak a hivei különböző módon próbálták magyarázni állásfoglalásukat. A legutóbbi időben N.Sz. Gyerzsávin akadémikus próbálta alátámasztani ezt a nézetet, de egész más formában, mint ahogy eddig az autochton elmélet hivei tették. Legutóbbi munkájában nem tagadja azt a történeti források által rögzitett tényt, hogy a szlávok a 6-7. században tömegesen törtek be a Balkán-félszigetre/3/ de ugy, mint számos más történész is, /kezdve M.Sz. Drinovval/ azt vallja, hogy a szlávok behatolása a félszigetre már jóval a 6. század előtt megindult,Gyerzsávin akadémikus véleménye szerint ezek a szlávok a barbár népeknek azokkal a nagyszámu hordáival jöttek, amelyek időszámitásunk kezdetétől kezdve a Balkán-félszigetre behatoltak. Az a véleménye, hogy a kosztobokok /2. század/ és a nyugati gótok /3. század/ között is voltak szlávok, szlávoknak tartja a karpokat /3. század/ és lehetségesnek tartja, hogy ott voltak a hunok között is: "Az i.u. 2. század kezdetétől fogva... a római birodalom területére betörő és a félszigeten tömegével letelepülő barbár törzsek és népek keretében szlávok is voltak..." Gyerzsávin akadémikus véleménye eltér a délszlávok etnogenezisével foglalkozó kutatók zömének felfogásától, akik azt vallják,hogy a szlávok elnyelték a Balkán-félszigeten régóta élő trák-illir lakosságot. Gyerzsávin akadémikus ezzel szemben Marr akadémikus tanaiból indul ki és azt tartja, hogy a délszlávok etnogenezisének folyamata nem merül ki a trákoknak a szlávok által történt asszimilációjával. A szlávok és a trákok kapcsolatait Marr antimarxista stadiális fejlődési elméletének nézőpontjából vizsgálja és nyelvészeti adatokra támaszkodva azt bizonygatja, hogy a szlávok a trákoktól származnak. A nyelvészeti adatok azonban nem meggyőzőek, hiszen a trák nyelvet nem ismerjük és az egész nyelvészeti anyag mindössze néhány földrajzi névben, személynévben és egyes szavakban merül ki, amelyekről a nyelvészek már régen kideritették,hogy a balkán-nyelvekre általánosan jellemző vonásokat mutatnak és ezeket jól meg lehet magyarázni a trák-illir nyelvek hatásával.

A Gyerzsávin akadémikus által javasolt megoldás elfogadhatatlan mindenekelőtt elvi szempontból is, mert a nyelvek stadiális fej-

---

3/ N.Sz. Gyerzsávin, Bulgária története. I. kötet, 69.l.

4/ N.Sz. Gyerzsávin, A szlávok és Bizánc a VI. században."Jazik i Lityeratura" folyóirat VI.k. 1930. 29.l.- Bulgária története I. kötet 66-68.l.

5/ N.Sz. Gyerzsavin, Bulgária története, I.k. 68.l.

lődésének hibás antimarxista elméletére épül, arra a teljesen helytelen nézetre, amely szerint egy nyelv átalakulhat egy másik nyelvvé. Ezzel szemben "A marxizmus nem ismer el hirtelen robbanásokat a nyelv fejlődésében, nem ismeri el a meglévő nyelv hirtelen halálát és egy uj nyelv hirtelen felépülését."/6/

Gyerzsávin akadémikus maga is elismeri, hogy "sajnos nem áll elegendő adat rendelkezésünkre ahhoz, hogy konkrét anyagon, a trák és a délszláv nyelv összehasonlító vizsgálata utján bizonyitsuk vagy elvessük a köztük fennálló általunk feltételezett kapcsolatokat a fejlődés örökletes stadialitásának értelmében." /7/ Nem oldják meg a kérdést a szerző által felhozott etnográfiai adatok sem, először is, mivel mint Gyerzsavin akadémikus maga mondja - a hagyomány forrásai nem világosak /8/, másrészt mivel egyes szertartások és szokások átkerülhettek a szlávokhoz azoktól a trákoktól, akiket a szlávok a félszigeten találtak.

Meg kell emlitenünk, hogy Gyerzsavin akadémikus teljesen mellőzi a mind a trákokra, mind a szlávokra vonatkozó nagy mennyiségben összegyült régészeti anyagot.

Gyerzsavin akadémikus elméletének sem elvi-eméleti oldala, sem gyakorlati alátámasztása nem alkalmas arra, hogy elfogadjuk az általa ajánlott hipotézist.

Ami a szlávoknak a Balkán-félszigeten - időszámitásunk kezdetén - való megjelenését illeti, ez a felfogás, mint már emlitettük, széles körben el volt terjedve és sokan még ma is ragaszkodnak hozzá. Sokan különböző elképzelésekkel próbálták alátámasztani azt a tézist, hogy a szlávok már jóval a 6. századi tömeges behatolásuk előtt fokozatosan benyomultak a Balkán-félszigetre és különböző időkre datálták ennek idejét. Egyesek időszámitásunk elejére, mások a 2. 3. illetve az 5. századra tették./9/ A Balkán-félszigetet szakadatlan hullámokban elözönlő barbárok behatolása a Duna mögé hozzájárult ahhoz, hogy a szlávok ezekkel a barbár hordákkal együtt vonuljanak, mert a barbárok részben közvetlenül szlávlakta területen, vagy az ezekkel határos vidékeken vonultak keresztül. Mások azt a nézetet vallják, hogy mig a szlávok időszámitásunk elején kezdtek benyomulni a Duna és Száva területére, addig a Balkán-félszigeten csak az 5. század végén jelentek meg./10/ Ezt a felfogást vallotta az ismert cseh tudós L. Niederle és M.V. Levcsenko szovjet tudós./11/ Ez a nézet a helynévadás elemzésének eredményeire és a történeti források utmutatásaira támaszkodik, de nem lehet kizárni annak lehetőségét sem, hogy a szlávok már az 5. század vége előtt benyomultak a Balkánra. Bizonyossággal csak azt mondhatjuk, hogy a szlávok ebben az időben nem alkottak jelentős és tömör településeket.

6/ A szovjet nyelvtudomány kérdései. Bp. 1950. 242.l.

7/ N.Sz. Gyerzsavin, Bulgária története, I.k. 73.l.

8/ Uo. 88.l.

9/ A.F. Hilferding, A szerbek és a bolgárok története, összegyüjtött müvei, I.k. Szentpétervár, 1868. 6.l.

10/ L.Niederle, Manuel de l'antiquité slave.I.k.1923. 58-60.l.

11/ M.V. Levcsenko, Adalékok a Keletrómai Birodalom belső történetéhez az V-VI.sz-ban.Vizantyijszkij Szbornyik 1945.37.l.

Függetlenül attól, hogy a szlávok időszámitásunk első évszázadaiban letelepedtek-e a Balkán-félszigeten vagy nem, a Duna jobbpartján tulra irányuló barbár betöréseknek nagy jelentőségük volt az ideirányuló szláv benyomulás történetében. A gótok, hunok és géták nagy betörései mellett más népeknek és törzseknek tarka sokasága özönlött a félszigetre; igy a markomannok, kvádok, vandálok, jazigok, alánok, karpok, stb. Betörésük eredménye kettős volt. Egyrészt nincs kizárva annak a lehetősége, hogy betöréseik elősegitették a szlávok behatolását a Duna jobbpartjára, másrészt - és ez a fő - igen nagymértékben kipusztitották a régi trák, római és görög lakosságot. Már tisztázást nyert, hogy az állandó betörések révén erősen megritkult a Duna jobbpartján élő régi letelepült lakosság. És az hogy a Dunamenti területen nem szünt meg az élet, csupán annak köszönhető, hogy a betörések nem egyidőben történtek, hanem évszázadok során és a barbárok vonulási utvonala különböző volt. De a lakosság etnikai összetétele erősen megváltozott. A régi római és görög lakosság vagy kiszorult lakhelyéről, vagy felolvadt a barbár, részben régi /trák/, részben uj, etnikailag kevert lakosságban. /12/ Ezzel a barbár lakossággal - kik között elvétve szlávok is akadtak - ütköztek össze az 5. század végétől a félszigetre tömegesen beözönlő szlávok.

A barbároknak a Balkán-félszigetre való betörései fontos következményekkel jártak. Ezáltal elmélyült a Keletrómai Birodalom rabszolgatartó társadalmának válsága, fellendültek a rabszolgák felkelései, amelyek megingatták és meggyengitették a birodalmat. /13/ Ez a magyarázata annak, miért tanusitott gyenge ellenállást a Bizánci Birodalom a szlávokkal szemben, és igy megérthetjük a szlávoknak a félszigetre való behatolási folyamatát és a szláv település jelentőségét.

Nem szabad végül figyelmen kivül hagynunk azt a körülményt sem, hogy a barbár betörések révén megváltozott a társadalmi viszonyok rendszere a Balkán-félszigeten. Itt is, mint a Keletrómai Birodalom többi területein, fennmaradtak a rabszolgaság jelentős csökevényei a feudális kizsákmányolás formáinak kifejlődése mellett. De [illegible] az ujonnan érkezett

- a szabad parasztság,

12/ "Az erődítményekben és megerősitett helyeken tengődő féligkatona lakosság között sok gót, hun és egyéb barbár elem volt, akik régóta laktak a trák dioecesisben és megtartották szövetséges helyzetüket." - J.Kulakovszkij, Bizánc története, II.k. 212.l.

13/ N. Figulevszkaja, A rabszolgatartó formáció bomlása a Közelkeleten, Voproszi Isztorii, 1950. 4.sz.

14/ M.V. Levcsenko, id.m. 37.l.

Tehát a szlávok benyomulása a Balkán-félszigetre nem kis, helyi jelentőségü esemény, hanem Európa történetének egyik legjelentősebb eseménye. Semmivel sem kisebb jelentőségü, mint a germán törzsek behatolása a Nyugatrómai Birodalom területére; mikor "megdöntötték Rómát, hogy csak ugy ropogott."/15/ De a szlávok nem rombolták szét a Bizánci Birodalmat, hanem csak jelentős területeket szakitottak le belőle, megalakitották szláv államaikat és ezzel elősegitették, hogy megváltozzék a birodalom lakosságának társadalmi és etnikai összetétele. A szláv faluközösségi rendszer szilárdsága volt az alapja annak, hogy a kialakult szláv államok a feudalizmus utján fejlődtek, sőt azt eredményezte, hogy a rabszolgatartó birodalom bomlóban lévő társadalmi viszonyai átalakultak a feudalizmus irányában. A szlávok segédkezet nyujtottak a Balkánon a frissen keletkezett rabszolgáknak, a Balkán-félsziget feudalizálódási folyamatában "épitő, alkotó, alakitó" /16/ erőt képviseltek.

A szlávok első tömeges betörései Trákiába /egyesek fölteszik, hogy a Duna balpartján élő géták törzsének neve alatt/493-ban zajlottak le. 517-ben behatoltak Makedoniába, Thessáliába, Epirusba.

A birodalom nem tudott ellenállást tanusitani és nagymennyiségü aranyért vásárolta meg a békét /1000 font/. Tiz év mulva 527-ben jelennek meg a szlávok először a bizánci forrásokban saját nevük alatt. Ezt az időpontot a bizánciak, mint fordulópontot emlitik. "Azóta, hogy Justinianus lépett uralomra a Római birodalomban /527/, a hunok, szlávok és antok majdnem naponta betörtek és elviselhetetlen szenvedéseket okoztak a lakosságnak." /17/ Mint a fentiekből világos, az 527. évi betörés nem az első szláv betörés volt a Balkán-félszigetre, hanem első volt azok között a betörések között, amelyek mind erősebbekké és pusztitóbbakká váltak. Igaz, hogy a szlávoknak ez a betörése vereséggel végződött, de ez nem akadályozta meg őket, hogy ismét ne támadjanak. Nem akadályozta meg őket az a széleskörü erődépitkezés sem, amelyet Justinianus császár valósitott meg. Ekkor ugyanis már a régi római erődök és őrtornyok le voltak rombolva a barbár betörések következtében. Justinianus helyreállitotta a korábbi erődítéseket és sok ujat is épitett./18/

A Duna egész partját - Singidunumtól /ma Belgrád/ a Fekete-tenger partvidékéig az erődítmények egész hálózata boritotta. Justinia-

---

15/ Lásd: Sztálin, A leninizmus kérdései. Bp. 1951, 548.l.

16/ N. Pigulevszkaja, Bizánc az India felé vezető uton, M.1951. 35.l.

17/ Prokopios. Vesztnyik Drevnyej Isztorii. 1941. 1.sz. 243.l.

18/ J. Kulakovszkij azt a nézetet vallja, hogy Prokopios hiradásai /"Az épitményekről"/ a dunai határ megerősitéséről "arra az időre vonatkoznak, amikor Illiriában Mund tevékenykedett, Trákiában pedig Hilbudius a hadsereg bátor és vállalkozószellemü magisztere"/Bizánc története, II. köt. Kiev, 1912. 52.l./, azaz az 527. évi szláv betörések idejéhez legközelebb eső években. Azonban a 30-as évek derekán az épitkezést folytatták. Uo. 211. lap.

nus nem elégedett meg azzal, jogy a barbárok által lerombolt erődöket csupán helyreállitsa, hanem alaposan átépitette őket uj tervek szerint, hogy komoly akadályt képezzenek a támadókkal szemben. Az előző egyedülálló őrtornyok helyébe erős erődítmény-vonalat épittetett. Számos uj erődítményt /kb 80/ épittetett fel nemcsak a Duna partján, hanem távolabb is, és ezek egyes helyeken csoportokban állták utját a szlávok rendszerinti betörési vonalának./19/ Az ilymódon megerősitett északi határ védelmét Hvilibudusra, a kiváló ant származásu hadvezérre bizták. Az őrcsapatok feladata nem volt könnyü, meg kellett védeniök Bizáncot, biztositaniok kellett a határok sértetlenségét. A kivülről jövő támadások idején megmozdult a birodalom tarka barbár lakossága; voltak közöttük már a birodalom hatalma ellen felkelő szláv elemek is. Ez a magyarázata annak, hogy Justinianus nemcsak a határt erősitette meg, hanem a belső területeken is épitett ki erődítményhálózatot "sok barbár törzs szomszédságában"./20/ Dácia, Epirus, Thessália és Makedonia területén összesen kb 600 erődítményt emeltek./21/

Az 527-es betörtés után alig volt néhány békés év. Hvilibudus tett ugyan kisérletet a Duna balpartján élő szlávok szétzuzására, de ez kudarccal végződött, Hvilibudus elesett, hadserege vereséget szenvedett és rögtön ezután ujból megindultak a támadások.

A szlávok gyakran uralmuk alatt tartották a Durostorumtól /ma Silistra/ délre fekvő utakat, kirabolták az utazókat és megnehezitették a környéken az érintkezést. A szlávok már 535 körül elpusztitották Trákiát, majd a támadások egymásután három izben megismétlődtek /540-542/. Az 540. évi betörés alkalmával a szlávok először hatoltak el egészen a fővárosig, és elfoglalták Konstantinápoly külvárosait. "Ugy, hogy félelem fogta el az uralkodót és a patriciusokat. Azonnal bezárták a palota kapuit és vasláncokkal erősitették meg, mintha a kapukon kivül fekvő egész város megadta volna magát harcok nélkül, és egyedül a palota megerősitésére törekedtek. Ilyen eset még nem fordult elő a város alapitása óta." /22/

A szlávok szakadatlan támadásai /a forrás szerint ezek az antok voltak/ arra késztették Justinianust, hogy tárgyalásokat kezdjen velük. Justinianus olyan viszonyba akart velük lépni, mint amilyen a Birodalom és a germánok között volt. Felajánlotta, hogy átengedi a szlávoknak Turris elpusztitott városát /nyilván a későbbi Turka városáról van szó, amely az Olt folyó torkolatánál fekszik/ a Duna balpartján, és ezzel szemben azt a kötelezettséget vállalják, hogy megvédik a birodalmat az ellenség ellen. A

19/Prokopios, Az épitményekről. Vesztnyik Drevnyej Isztorii. 1939. 4.sz. 256-261.l.

20/Filippopolisról és Platinupolisról van szó - uo. 27.l.

21/ M.Sz. Drinov, Müvei I.köt. 1909. 237.l.

22/ Pseudo-Dionisios - A. Gyakonov, Joannes Ephesios és a szir krónikák tudósitásai a szlávokról a 6-7. században. Vesztnyik Drevnyej Isztorii 1946. 1. sz. 22.l.

tárgyalások nem vezettek eredményre, de azt tanusitják, hogy ebben az időben szláv települések voltak a Duna egész alsó folyása mentén. Rövid idő mulva, 548-ban a betörő szlávok /"a szlávok hada"/ elpusztitották a Balkán-félsziget egész nyugati részét /Illiriát/, egészen Epidamnusig /ma Durres/, az Adriai tenger partján. "Itten a szlávok sok elég erősnek látszó erődöt foglaltak el, mert most senki sem védte azokat és pusztitva jártak szerteszét, amerre csak akartak."/23/

A 6. század dereka érdekes szakasz a Balkán-félszigeti szláv hóditások történetében. A kortársak mindnyájan megemlékeznek a szlávok nagy katonai sikereiről. A szlávok kitünően megismerték a bizánci haditechnikát és azok az erődök, amelyeket Justinianus olyan nagy igyekezettel épittetett, már nem jelentettek akadályt számukra: "Háboritatlanul rabolták ki a helységeket, mind Trákiában, mind Illiriában, és egyik-másik osztaguk sok erődöt vett be ostrommal. Azelőtt a szlávok sohasem merészeltek ostromot inditani, vagy leereszkedni a síkságokra /nyilt harcra/". /24/ A szlávok megrohamozták a bizánci erődöket osztromlétrákon felkapaszkodtak a bástyákra és nem maradtak el a bizánciak mögött a hadimesterségben, sőt "jobban kezdték ismerni a hadviselést, mint a rómaiak"./25/

A támadások során a szlávok meggazdagodtak. Sok érték került a kezükbe, fogságba hurcolták a gyermekeket és asszonyokat, lemészárolták a férfiakat. Mig korábban visszavonultak a Duna balpartjára, addig a 6. század derekán jelentős részük állandóan a Bizánci Birodalom határain belül maradt. Keserüen irja Joannes Ephesios 6. századi szir szerző: "A szlávok átkozott népe...sok várost és erődöt leigázott. Elpusztitották és felégették ezeket, sok foglyot hurcoltak el és a föld uraivá lettek. Ugy kezdtek ott gazdálkodni, félelem nélkül, mint a sajátjukon... Továbbra is itt maradtak és mind a mai napig, azaz 896-ig nyugodtan élnek a rómaiak országában..."/26/ Igy a 6. század második felében a kortársak már tisztán láthatták a félszigetre irányuló szláv betörések következményeit. A szlávok betörései nemcsak rabló portyázások voltak, hanem hóditások is, amelyeknek az lett az eredményük, hogy a félszigeten egyre nagyobb teret foglaltak el a szlávok. Bár ez a betelepülés az emlitett időszakban már világosan kirajzolódott, még távolról sem fejeződött be. A Duna balpartjáról jövő betörések tovább folytatódtak az előbbi erővel.

Bizánc helyzetét a 6. század közepén bonyolitotta még az, hogy a szlávokon kivül még más barbárok - "hunok" - /igy nevezték őket a bizánciak/ is betörtek a félszigetre. /27/

23/ Cesariai Prokopios, A gót háboru...M.1950. VI.könyv, 292.l.

24/ Uo. 387.l.

25/ Joannes Ephesios id.m. Gyakonov 252.l.

26/ A szeleukida időszámitás szerinti 895. év megfelel az i.u. 583/584. évnek.

27/ J. Kulakovszkij, M. Szokolov, V. Zlataraszkij, Sztankevics és más történészek ezeket a "hunokat" bolgároknak tartják; A. Burmov tagadja ezt a nézetet. A.Burmov, A bolgár őstörténet egyes kérdései, Godisnik SzU.iszt. fil. fak. XIV. köt. 1947/48.2.könyv, 8.l. Eltérő a kutatók véleménye a betörés időpontjának meghatározásában is /538-539-540/.

Különösen félelmetes volt az 540. évi betörés, amikor a barbárok Konstantinápolytól egészen az Adriai tenger partjáig elfoglalták a Balkán-félszigetet. A támadó sereg kettévált: az egyik része zsákmányolt bizánci hajókon átkelt Kis-Ázsiába, a másik Görögországban tört előre és gazdag zsákmányt és foglyokat ejtett. Még szörnyübb volt az 559. évi betörés, amikor vegyes barbár tömegek, akik között szlávok is voltak, átkeltek a Balkán-hegységen, végigdulták Makedóniát és Thessáliát és egy csapat Zabergan kutrigur kán vezetésével egészen Konstantinápolyig tört előre. Nem sikerült feltartóztatni őket és Justinianus császár sulyos adót fizetett azért, hogy eltávozzanak.

A 6. század hatvanas éveinek derekán a török avarok törzse vetette meg lábát Pannoniában és ez a körülmény új vonásokat hozott az események menetébe.

578-ban egy százezerfőnyi szláv sereg tört Bizáncra, elpusztitotta Trákiát és más provinciákat. Tiberius császár /578-582/ nem rendelkezett elég erővel és igy segitségül hivta az avar kagánt, akinek seregei főleg török hordákból álltak, /bár nem voltak tisztán avarok, mert az avar kánságban nagyszámu kutrigur is élt,, akik a 6. század hatvanas éveitől kezdve telepedtek meg Pannóniában. Az avarok elpusztitották és felégették a szláv telepeket, de nagy kárt nem okozhattak a szlávoknak, mert azok elrejtőztek az erdőkben. A Birodalom számára azonban ez hibás és veszélyes következményekkel járó lépés volt. Bizánc maga mutatta meg az avaroknak gyengeségét és igy most az avarok kezdtek támadni anélkül, hogy a szlávok betöréseit feltartóztatták volna. 581-ben ujabb nagy betörést hajtottak végre a szlávok /erről irta Joannes Ephesios fentidézett sorait./A nyolcvanas évek második felében a szlávok megostromolták Thessalonikét és még ebben az ötéves időszakban birtokukba keritették a Peloponnesost/28/.

A Pannóniában, Sirmiumban /ma Szerémség/ és egyebütt élő szlávok számos esetben résztvettek az avarok betöréseiben akár mint szövetségesek, akár mint az avarok alattvalói. Bizánc ha ideiglenesen is, de könnyebben tudott megszabadulni az avarok, mint a szlávok betöréseitől. Az avaroktól Maurikios császár /582-602/ váltság fizetése utján megválthatta magát, de a szlávok betöréseit nem tudta megakadályozni. A szlávok nem ugy léptek fel, mint az avarok, egy hordában, hanem a különböző szláv törzsek egyesülten törtek rá a birodalomra. Vannak tudósitásaink arról,hogy Bizánc ért el részleges sikereket a szlávok elleni harcában. Igy pl. Maurikios Priskos hadvezér elpusztitotta Ardagaszt szláv vezér országát, és fogságba ejtette másik vezérüket, Muszokijt. De ezek a részleges sikerek nem voltak elég nagyok ahhoz, hogy megmentsék Bizáncot a szláv betörésektől. 597-ben a szlávok ismét elhatoltak egész Thessalonikáig és hosszu ostrom alá vették. Különböző korszerü ostromgépeket használtak fel: vas faltörő kosokat, kőhajitó ballistákat, teknősbékatetőket, amelyeknek védelme alatt a faltörő gépek háboritatlanul müködhettek.

A 6. század végén és a 7. század elején a szláv támadások iránya megváltozik, a Balkán-félsziget nyugati részén folytatódnak. Az avarokkal szövetségben harcolnak Bizánc ellen 617-ben /29/ és 626-

28/M.Sz.Drinov, Müvei. I.köt. 251-252.l.

29/ Ezt a dátumot fogadjuk el 619 helyett, mint J. Kulakovszkij, Bizánc története, III.köt. 53.l.

ban. Később is harcolnak a szlávok Bizánc ellen, de a harc jellege már teljesen más lett. A Balkán-félszigetnek, és különösen bennünket érdeklő keleti részének - elfoglalása lényegében a 7. század elejére már lezáródott.

A hódítások eredményeképpen a félsziget etnikai összetétele jelentősen megváltozott. A lakosság zömét már a szlávok alkották. A szláv település, amely a paraszti földközösséget tette a társadalmi viszonyok uralkodó formájává Bizánc területén, új utakra vezette Bizánc fejlődését. Az ujjászületett bizánci birodalom még több évszázadon át állt fenn.

2./ A szlávok társadalmi és politikai viszonyai a 7-8. században.

A több évszázadon keresztül tartó barbár betörések által elpusztított és elnéptelenedett földekre uj urak telepedtek. A korábbi uraik által elhagyott, a betörések idején elpusztult latifundiumok és falvak az új települők zsákmányává lettek. Most még a császári ménesek és gulyák, "sokezer állata" is közvetlenül a főváros közelében, a "Hosszu fal" védelme alatt legelt. Az új településknek elég hely jutott ott, ahol a régi lakosság jelentős része elpusztult. De a szláv betörések nem jártak az egész régebbi lakosság kiüzésével. A régi paraszti lakosság valószinüleg nagyrészt ottmaradt előbbi lakóhelyén. A szlávoknak a régi trák lakossággal való találkozásáról, sőt a velük való békés érintkezésükről tanuskodik az a tény, hogy nagyszámu, kimutathatóan trák eredetü földrajzi elnevezés maradt fenn a szláv hagyományban, megváltozott, átalakult formában. Ilyenek például: Plovdiv, mely a trák Pulpudevából származik/, nem pedig a görög Philippopolisból/, Sztruma -Sztrumonból, Meszta Nesztoszból, Pianec Pioniából, Szer Szirisziből, Tuden Tadenoszból. Valószinüleg trák eredetüek a következő elnevezések: Korkina, Dolisztovo, Bobostevo, Buranovo, Baszarim, Baszara és számos más helynév./30/

A szlávokra a földrajzi elnevezések mellett más tekintetben is gyakoroltak hatást a trák lakosság maradványai. A későbbi bolgárok sok szokása /egészen a 19-20. századig/ az e korban lezajlott szláv-trák érintkezésekre megy vissza. A Trákiában elterjedt Dionisos-kultuszra mennek vissza a farsang idején rendezett jelmezes játékok, az ugynevezett "kukeri". Lehet hogy más szokások is kapcsolatosan valamilyen trák kultusszal, mint pl. a szilaj tündérjátékok. Lehetséges, hogy a nőknek a bolgár sopi /Délnyugat-Bulgária lakossága/ családokban játszott kiemelkedő szerepe is azzal magyarázható, hogy a trákoknál igen erős volt az "anyajog", stb.

Valószinü, hogy a szlávok a régi lakosságra, mindenesetre legalább egy részére / ha nem ejtették fogságba/ adót róttak ki./31/

30/ V. Mikov, Városaink, falvaink, folyóink, hegyeink elnevezéseinek eredete és jelentése. Szófia, 1943. 68-69.l.

31/ A. Gyakonov, Joannes Ephesios tudósitásai Vesztnyik Drevnyej Isztorii, 1946. 1. sz. 34. l.

A kapcsolatok e formáját a szlávok már jól ismerték. A szlávok és a félszigeten talált lakosság békés együttélésének az lett az eredménye, hogy a régi lakosság beleolvadt a szlávokba.

A szlávok és a Balkánon talált barbár lakosság társadalmi viszonyai közötti hasonlóság volt a gyors beolvadás főoka. A szlávokba való gyors beolvadást elősegitette az a körülmény, hogy a társadalmi szempontból a szlávokhoz közelálló lakosság etnikailag különnemü és vegyes volt, a szláv lakosság viszont nagy, egységes tömeget képviselt. A helyi barbár lakosság beolvadt a szláv környezetbe. Nyilván kereszteződtek a szlávok és egyéb etnikai elemek nyelvei, mint ahogy ezt Sztálin elvtárs meghatározta: "... a kereszteződésnél az egyik nyelv rendszerint győztesként kerül ki, megőrzi nyelvtani szerkezetét, megőrzi alapvető szókincsét és saját fejlődésének belső törvényei szerint fejlődik tovább, ezzel szemben a másik nyelv fokozatosan elveszti minőségét és fokozatosan elhal."/32/

A győztes nyelv - a szláv - a győztes nép nyelve volt. Innen származik az, hogy a későbbi történeti források nem ismernek más lakosságot általunk vizsgált területen, mint a szlávot.

A régi lakosság egyetlen nyilvánvalóan fennmaradt maradványa, az albánok tömör tömegén kivül, a romanizált lakosság volt, a vlachok, akikről különböző időkből vannak tudósitásaink mind a Balkánfélsziget belső részeiről, mind Északra a Duna síkságáról.

A szlávok törzsenként helyezkedtek el a félszigeten. Igy Dobrudzsában a szeverek /szeverjánok/, tőlük nyugatra a Dunamenti síkságon egy nagy szláv tömörülés telepedett meg, amely a hét törzs elnevezés alatt ismeretes /erre alább visszatérünk/. Még nyugatabbra, a Timok folyó területén élt a timocsánok törzse, a Morava folyó területén a moravanok. Trákia északnyugati részén, a Rodope és a Balkán előhegyeiben a dragovicsok. A Balkántól délre a Sztruma folyó völgyében a sztrimonecek / sztrumjanecek ill. sztrumjánok/, az Égei-tenger partjához közel a Sztruma és a Meszta között helyezkedett el a szmolenek törzse, a Chalkedoni félszigettől északra a Vardar és Sztruma folyók között a rinhinek. Makedoniában a Crna folyó medencéjében éltek a berezitek. Nem soroljuk fel a Thessaliában, Epirusban és a többi területen élő törzseket, mert ezek kivül esnek az általunk vizsgált területen. Nincsenek tudósitásaink a Trákiában lakó törzsek nevéről, bár Justinianus már a 6. század derekán ujjáépitette az ottani erődöket a szlávok elhárítására. A történeti forrásokban nem maradtak fenn az itt élő törzsek nevei./33/ A szlávok társadalmi rendszeréről a Balkán-félszigetre való benyomulásukig sokszor esett szó a szovjet történeti irodalomban /B.D. Grekov, F.N. Tretyakov, B.T. Gorjanov/, tehát nincs szükség arra, hogy ezt a kérdést megvizsgáljuk és igy rögtön átterhetünk a szlávok átköltözés utáni társadalmi-gazdasági fejlődésére.

32/ A szovjet nyelvtudomány kérdései. Bp. 1950, 243-244.l.

33/ M.Sz. Drinov, Müvei, I. köt. 294-316.l.

Az átköltözés következtében fokozódott a nemzetségi kapcsolatok már régebben megindult bomlási folyamata. A lakosság tömegeinek áttelepülése során összekeveredtek és szétbomlottak a nemzetségek. A Balkán-félszigeten elhelyezkedett szláv törzsek, melyekről fent szóltunk, már nem voltak azonosak azokkal, amelyek a Duna balpartján laktak. A törzsek nemzetségi alapja megbomlott. Az uj területen a törzs már nem nemzetségi, hanem területi alapon létrejött egyesülés volt a nemzetségi kapcsolatok gyenge maradványaival.

A Duna balpartján földmüvelést üző szlávok földmüvelők maradtak az uj lakóhelyükön is. A szlávok átköltözés utáni gazdasági életéről és társadalmi rendszeréről szól a 8. század második feléből származó ismert bizánci forrás, a Földmüvelési törvény, amelynek tanulmányozásában nagy eredményt értek el a forradalom előtti orosz /V.G. Vasziljevszkij, F.I. Uszpenszkij, B.A. Pancsenko/ és a szovjet /J.E. Lipsic/ tudósok. A Földmüvelési törvény a hosszu időn keresztül kialakult szokásjog emléke, amely visszatükrözi a 6-8. században a Bizánci birodalom társadalmi rendszerében végbement változásokat. Közvetlen kapcsolatban áll a szláv telepeknek a Balkán-félszigeten való elterjedésével a szláv települések eredményeképpen létrejött és a colonatusnál haladóbb uj földközösségi rendszert tükrözi vissza./34/

M.Sz. Drinov hosszu ideig tanulmányozta a Földmüvelési törvényt és megállapitotta, hogy:" a Földmüvelési törvény a szláv telepeknek a birodalom területén való elterjedésével közvetlen összefüggésben jött létre" és hogy "a forrás földrajzi keretei egybeesnek az akkori birodalom határaival" /35/ Azt hisszük, ez feljogosit bennünket arra, hogy utmutatásait az általunk most vizsgált területekre is vonatkoztathassuk.

A Földmüvelési törvény bemutatja nekünk a mezőgazdasági technikát. Emliti az ekét, ekevasat, lapátot, kapát, sarlót, fejszét, kerti ollót, jármot. A mult század végén a konstantinápolyi Orosz Régészeti Intézetnek Bulgária régi fővárosa - Pliszka - területén végzett ásatásai során felszinre került néhány kovácsolt vasból készült lapos, ill. patkóalaku ekevas. A hasitott ekevasat az eke fő részére, a gerendelyre huzták, az eke többi része pedig fából készült. Nagymennyiségü mezőgazdasági felszerelést fedeztek fel 1934-ben a Szadovo Kale melletti ásatások alkalmával is: ekéket, kapákat, késeket, stb.

Az a körülmény, hogy a Földmüvelési törvény megemliti a jármot és egyebütt gyakran említés történik az ökrökről, viszont sehol sem esik szó lovakról, arra mutat, hogy a szlávok szarvasmarhával szántottak.

Az irtásföldek, az erdőktől felégetés által elhódított területek megemlitése azt tanusitja, hogy kiterjedt a mezőgazdaság

---

34/J.E. Lipsic, A szláv földközösség és szerepe a bizánci feudalizmus kialakulásában. Vizantyijszkij Vremennyik, I./XXVI/ köt. M. 1947.

35/ Uo. 161. l.

területe és ismerték már az erdőégetős gazdasági rendszert is. Az irtás munkája rendkivül nehéz volt. Aki elvállalta a tulajdonostól, hogy termékennyé tesz egy területet, az jogot nyert arra, hogy három évig dijtalanul használhassa azt. Az ilyen terület kihasználási ideje jóval meghaladta a három évet. Ez érthető is, mert Bulgáriában a talaj nagyrésze fekete föld, vagy termékeny vörös föld./36/ De helytelen feltennünk azt - mint ahogy ezt J.E. Lipsic tette /37/ - hogy a Balkán-félsziget szlávlakta földjein, többek között Bulgáriában, az erdőégetős gazdálkodási rendszer volt az uralkodó. A törvényben állandóan emlités történik szántókról és már maguk a mezőgazdasági eszközök /pl. az eke-/ arról tanuskodnak, hogy az erdőégetés mellett fejlett szántóföldi müvelés is folyt. Említés történik a törvényben /12. cikkely/ a feles földmüvelőről, aki vetés előtt nem szántotta fel a telket, és ezért elesett a termésben való részesedéstől. Ez arról tanuskodik, hogy a gazdálkodás primitiv formáit /előzetes szántás nélküli vetés/ haladóbb formák váltották fel. De ugyanakkor semilyen utalást sem találunk a föld trágyázására /kivéve mikor az a jószág legeltetése révén természetes uton történik/, sem vetésforgóra. Mindezek arról tanuskodnak, hogy a szlávoknál az ugaroló földmüvelés maradványai mellett haladóbb földmüvelési módszerek is voltak. Hogy ez igy van, azt tanusitják mezőgazdasági növényeik. A szlávok gabonát, babot termesztettek, szőlőt müveltek, gyümölcsöket is termesztettek.

A Földmüvelési törvény gyakran beszél az állatállományról: ökröket, tehenet, lovat, disznót, juhot, bárányt, öszvért emlit. A jószág parlagon heverő szántókon és erdőben legelt. Hogy el ne vesszék, csengőt akasztottak a nyakába. A pásztor állandó segitőtársa volt a kutya, Nehéz megmondani, vajjon a szlávok tenyésztettek-e méhet, vagy a vadméhek által gyüjtött mézet használták-e fel. Mindenesetre az emlitett törvény a mézsert együtt említi a borral./38/

A Földmüvelési törvény révén betekintést nyerünk a szlávok társadalmi viszonyaiba is.

Az erdőégetéses rendszer arra mutat, hogy a szlávoknál megvolt a nagycsalád - a zadruga. B.D. Grekov emliti, hogy a nagymunkát kivánó erdőégetéses gazdálkodási rendszerhez nagylétszámu emberi kollektivára van szükség./39/ Nyilván ez a rendszer a Balkánon, ezen a régóta müvelés alatt álló területen, ahol nem voltak olyan néptelen térségek, mint Ruszban, nem lehetett uralkodó. Az erdőtől elhóditott telkek maguk sem lehettek különösen nagyok. Ennek ellenére nem lehet kétséges, hogy a zadruga fennállt és még sokkal később is fennmaradt.

A Földmüvelési törvény alapján tisztázhatjuk, hogy milyen viszonyban állott a földmüvelő az általa megmüvelt földdel. A törvényben

---

36/ E.B. Valev, Bulgária, M. 1949. 39-40.l.

37/ J.E. Lipsic, A bizánci parasztság, 111-112.l.

38/ A. Pavlov, A "Törvénykönyvek", amelyek régi orosz forditásban tartalmazzák a földmüvelésről, büntetőjogról, a házasságról és a törvénykezésről hozott bizánci törvényeket. Szentpétervár, 1885. 58.l.

39/ B.D. Grekov, A kievi Rusz. M. 1949. 58.l.

igen gyakran történik említés "földmüvelőkről". A törvény megvédi földük tulajdonjogát... tiltja az idegen föld mesgyéjének megsértését és elismeri, hogy a földmüvelőnek joga van földjét minden örökre, mint időlegesen elcserélni. A földmüvelő müvelés alá veheti más személy földjét. Tehát a földmüvelő a földet megmüvelő közvetlen termelő és ugyanakkor a föld birtokosa is.

A földmüvelő birtokában levő föld a közösségi birtokból kihasitott részbirtok volt, amely magántulajdonná vált. Emellett megmaradt a felosztatlan közösségi föld, amely szintén felosztásra kerülhetett." A magántulajdon már elhódított a közös földből nemcsak házhelyeket, hanem földet is, amely a faluközösség tagjának hosszu időtartamu, teljes és valoszinüleg örökletes rendelkezése alá került..."/40/

A közösségi földek felosztása együttjárt a földközöségen belüli, egyre fokozódó tagozódással. A földmüvelők között megjelentek a "nincstelenek" /aporok/, az "elszegényedettek", valamint a földet felesbe bérlő szegény földmüvelők is. Ezek poláris jelenségek. A szegény földmüvelők mellett megjelennek a gazdagok, akik nem elégednek meg saját földjükkel és szivesen kihasználják a nincstelenek kilátástalan helyzetét. A törvénynek azok a cikkelyei, amelyek a munkára bérbevett szarvasmarháról szólnak, azt mutatják, hogy a nincstelen gyakran meg volt fosztva a legfontosabb termelőeszközöktől, az igavonó marhától. A Földmüvelési törvényből még egy jellemző jelenséget láthatunk: hogy a vetést végző tizedet /mort/ fizet a föld tulajdonosának. Egyeseknek az a véleménye, hogy itt a kolostor vagy az egyház részére fizetett tizedről van szó. Ezt igazolja szerintük az, hogy a szóbanforgó törvénycikk "isten átkával" fenyegeti meg a nem fizetőt, és más források alapján tudunk arról, hogy egyes szabad földközösségek a 8-11. században függésbe kerülnek egyházi intézményektől. Jellemző, hogy a törveny későbbi változatai egy ujabb terminust vezetnek be, "a falu ura" kifejezést. Tehát nyilvánvalóan az jut kifejezésre, hogy a földközösség feudális függő viszonyba kerül a földbirtokossal szemben.

A földközösségben végbemenő rétegeződésre még egy jelenség jellemző, amely azonban még nem domborodik ki eléggé. A Földmüvelési törvény megemlékezik a munkára felvett pásztorról, aki titokban megfeji a teheneket és juhokat és a tejet eladja. Ezt a vétket testi fenyitéssel és a pásztor fizetésének megvonásával büntetik. A görög szöveg ezt a fizetést "miszt"-nek, a szláv fordités pedig "naim"-nak /bér/ nevezi. A forrásunk által emlitett pásztort már A. Pavlov ahhoz a Russzkaja Pravdában emlitett kategóriához hasonlitotta, mint amelyet a "rolejnie szmerdi" képviseltek./41/ B.D. Grekov akadémikus a Kievi Rusz viszonyaira vonatkozólag a következő magyarázatot adta: "Zakup, olyan béres, aki nemcsak munkaerejét adja el, hanem "dolg" /adósság/ révén egy speciális "rjad", azaz szerződés utján különleges személyi függő viszonyba is kerül." És később: a "zadatok"az az összeg, amelyet a zakup a függő helyzetbe való lépésekor urától kapott."/42/ A bizánci viszonyok további fejlődése ugyanazon az uton haladt, mint amit B.D. Grekov mutat be idézett szavaiban. A "misztot" a 10. században olyan ember, aki jogilag

40/J.E. Lipsic, A bizánci parasztság, 122-123.l.
41/ A. Pavlov, A "Törvénykönyvek", 31.l.
42/ B.D. Grekov, A parasztság Oroszországban, M.-L. 1946.173,175.l.

szabad, gazdaságilag nincstelen és szerződés alapján függő viszonyban van./43/ A Földmüvelési törvényben ez még nem jut tisztán kifejezésre, hiszen a jelenség csak sarjadóban, alakulóban van, de már eléggé kibontakoznak a körvonalai. A nincstelenek közül válik ki a feudális függőségben levők kategóriája. Ezek még nem vesztették el szabadságukat teljesen, de már alacsonyabb fokon állnak a társadalmi ranglétrán, mint a ténylegesen szabad emberek.

Végül a legalacsonyabb fokon álló társadalmi csoportot a rabszolgák alkották. Ugy emlitik őket mint pásztorokat, de az nem jelenti azt, hogy nem alkalmaztak rabszolgamunkát mezőgazdaság más területein is. A Földmüvelési törvény azonban nem ad alapot arra, hogy a rabszolgamunkának a mezőgazdaságban való szélesköru alkalmazásáról beszélhessünk.

A cikkely értelmezése azt mutatja, hogy a megelőző időkhöz képest a 7-8. századi szlávok jóval tovább haladtak a társadalmi fejlődésben. A szlávoknál a már korábban kialakulóban levő osztálytagozódási folyamat előrehaladt, amint ezt a földközösséghez tartozók rétegeződése mutatja. Elkerülhetetlen, hogy a földmüvelőknél - mint a szlávok - ne a földbirtokosok alkossák az uralkodó osztályt. A föld magántulajdona, a földközösségi föld felosztása fokozták a poláris elemek kiválását - "a föld magántulajdon nyomában ott jár a jelzálog". "Az uj vagyoni arisztokrácia, ha nem volt eleve azonos a régi törzsi nemességgel, végleg a háttérbe szorította azt..."/44/

A Földmüvelési törvény olyan osztálytársadalmi viszonyokat mutat, amelyben megvannak az elhalóban lévő nemzetségi viszonyok maradványai, amelyben megvan a rabszolgaság, /bár nem játszik nagy szerepet a termelésben/ és ahol a kifejlődőben lévő feudális viszonyok a társadalmi viszonyok alapvető formáját alkotják.

Az uj viszonyok, azaz osztályviszonyok fejlődését megkönnyitette a nemzetségi kapcsolatok betetőződő bomlása. Bár a szlávoknál fennmaradt továbbrais a nemzetségi viszonyok olyan maradványa,mint a patriarchális nagycsalád, a szláv törzsek mégis /mint erről elnevezésük is tanuskodik/ territoriális alapon épültek fel, territoriális közösségek voltak. De lehetett volna-e ez máskép, hosszu éveken át folyó költözések és harcok után, mikor a lakosság áttelepülési, letelepedési és közeledési folyamata lassanként történt és hosszu időn át tartott. Engels rámutatott arra, hogy "a régi nemzetségi szervezettel szemben az államot elsősorban az állampolgárok terület szerinti beosztása jellemzi."/45/ Ez a territoriális megoszlás a szlávoknál területi-törzsi szervezet alakjában valósult meg, amely egy bizonyos terület keretén belül egyesitette a szomszédos földközösségeket. Ezek a tömörülések, mint azt a források alapján elképzeljük, törzsi fejedelemségek voltak, azaz egy bizonyos terület lakosságának politikai egyesülései. Természetes, hogy az osztályok kialakulása és az osztályviszonyok fejlődése, a területi megoszlás kialakulása volt az előfeltétel az állam

---

43/ J.E. Lipsic, A bizánci parasztság, 127.l.

44/ Marx-Engels, Válogatott müvek, II. Bp. 1949, 312.l.

45/ Marx-Engels, Válogatott müvek.II. 314.l.

létrejöttéhez, azaz "olyan közhatalom létesitése, amely már nem közvetlenül azonos az önmagát fegyveres hatalomként megszervező lakossággal." /46/

A források nem tárják fel ennek a folyamatnak a menetét. De bátran mondhatjuk, hogy az llam kialakulása a Balkán északkeleti részén lakó szlávoknál már a 7. században megkezdődött.

Az ekkori szlávokról szóló különböző hiradások között találunk olyan utalásokat, hogy szlavok ideiglenesen Bizánc egyik vagy másik városának vagy területének megtámadására tömörültek. Igy pl. 685-ben a sztrimonecek rinhinek és szagudatok ostrom alá vették Thessaloniké:. Másrészt mint erős egységről emlékeznek meg a források a dunamenti földeken /Alsó-Moesia/ tanyázó hét szláv törzsről. Ennek a hét törzsnek a nevét nem ismerjük, sohasem lépnek fel a történelem szinpadán külön-külön. A hét moesiai törzs szilárd egysége egy kialakulóban lévő szláv államot alkotott. Belső felépitésére és szervezetére vonatkozóan nem rendelkezünk adatokkal. Amit azonban fentebb a szlávoknál uralkodó társadalmi viszonyokról mondtunk, nem hagy kétséget aziránt, hogy ebben a politikai alakulatban a társadalom méhéből kinőtt földbirtokos elemek uralkodtak. Azt is megállapithatjuk, hogy a hét törzs e tömörülésében a termelés alapját a szabad parasztnak -a földközösség tagjának a munkája alkotta, de a szabad parasztot már jobbágyigába hajtotta az egyre terjeszkedő és erősödő földbirtokos. Bulgária további fejlődése a 8-10. században teljesen igazolja megállapitásunkat. Az a körülmény pedig, hogy akkor is, mikor ennek a politikai tömörülésnek az önálló fejlődése megbomlott, ugyanakkor mint szilárd és erős egység lép fel, azt tanusitja, hogy ez több, mint valamely mindig ingatag, ideiglenes törzsszövetség. A Bulgáriában letelepedő szlávoknál a kora-középkori "barbár" állam, a feudalizmus felé való fejlődésre mutató tendenciával, már a Balkán-félszigeten való megtelepedésük e korai időszakában létrejött. Az állam kialakulása a bolgár-szlávoknál, nem a bolgárok által való meghóditásuk eredménye volt, hanem a szlávok önálló belső fejlődésének következménye.

Kevésbbé szilárd egységet alkot a makedoniai törzsek szövetsége, amelyet a bizánciak Szlaviniának - "a szláv fejedelemségek földjének" neveztek el.

Bizánc nem maradhatott közömbös a szláv letelepedés eredményeivel szemben, mert ez kiragadta kezéből a Balkán-félsziget nagyobb része feletti uralmat. A hosszu háboruk oly elnéptelenedést eredményeztek, hogy Konstantinápoly környékén nemcsak egyes utazókra, hanem a vonuló bizánci hadseregre is váratlanul különböző vadállatok /vaddisznók, szarvascsorda/ törtek. Az elnéptelenedett és elvadult vidéken uj lakosok telepedtek meg. Az uj lakosság az elfoglalt területet saját nevével nevezte el. Mint láttuk a 7. században már Szlaviniának hivták a félsziget belső vidékeit, megközelitőleg Makedonia körzetét. Ez a lakosság nem ismerte el a birodalom fennhatóságát, bármennyire is próbálta őket uralma alá vonni; a keleten folyó kimeritő háboru hosszu ideig megaka-

---

46/ Uo. 315.l.

dályozta az ilyenirányu kisérleteket. Csak a 7. század második felében, a 657, 678, 687-es hadjáratokkal indult meg a harc a szláv törzsek makedon csoportjainak leigázásáért. Ennek eredménye az lett, hogy a törzsek egy részét leigázták, adókat róttak ki rájuk, és bele kellett egyezniök, hogy csapatokat állitsanak ki a császári haderő számára./47/ Az utolsó hadjárat következményei különösen fontosak voltak. A bizánci hadsereg behatolt Trákiába, leigázta a szlávok jelentős részét és többségüket átköltöztette Kis-Ázsiába. De e hadjárat után, egészen a 8. század első feléig nincsen tudósitásunk arról, hogy a szlávok ellen hadjáratot inditottak volna. A szlávok helyzete és Bizánchoz való viszonya ebben az időben eltérő volt. A törzsek nagyobb része megtartotta önállóságát. Ezek időnként szövetségbe tömörültek Bizánc ellen. Igy 685-687-ben a sztrimonecek, szagudatok közösen viseltek hadat Thessaloniké ellen. Előzőleg /676/ tudomásunk van egy még szélesebbkörü tömörülésről /dragovicsok, szagudatok, belegezitek, vajunitok, berezitek, stb. /48/ De ezek a szövetségek ideiglenes, változékony összetételü alakulatok voltak. Ezek mellett a független törzsekből alakult szövetségek mellett voltak olyan törzsek is, amelyek kisebb-nagyobb mértékben függtek Bizánctól.

Délen ilyen változatos viszonyok uralkodtak. Északon azonban a dunamenti lapályon a hét törzs már fentemlitett szövetségét, a balkáni szlávok első kora-középkori államát, Bulgária későbbi állami fejlődésének alapjait találjuk. De ezt a fejlődést bonyolitotta egy uj elem - a bolgárok - megjelenése a Balkánon.

3. A bolgárok.

A bolgárokkal és eredetükkel kiterjedt tudományos irodalom foglalkozik. Ez a probléma már a 18. század végén nagy érdeklődést váltott ki a történészek között, és manapság is állandó cikktéma. A már összegyült nagy anyag még nem elegendő a kérdés végleges megoldására. Az irott források nem adnak meggyőző és világos választ. A probléma megoldására szolgáló régészeti anyagot még nem tárták eléggé fel, nem tanulmányozták és az irodalomban gyakran tendenciózusan és tévesen magyarázták. Szakszerüen kell megvizsgálni az Azovi-tenger környékének régészeti anyagát és ezzel párhuzamosan ásatásokat kell végezni Bulgária ama részein /különösen keleti részén/, ahol a bolgár kulturának máig is feltáratlan maradványai rejlenek. Ennek az anyagnak a fontosságát T.D. Sismanov bolgár tudós már 50 évvel ezelőtt hangsulyozta. A bolgár kérdés megoldásának ma is az a záloga, hogy mennyire vonjuk be a kérdés megoldásába ezt a jelentős régészeti anyagot.

A tudományos irodalomban a bolgárok eredetének kérdéséről számos különböző nézet hangzott el. A legkorábbi az a nézet, amely a bolgárok török származását vallja. Emellett nyilatkozott már 1771-ben A. Schloezer. Nézeteit többizben ismételték az irodalomban /Thunmann, Engel, Karamzin/.

47/ Theophanes krónikája, lásd a 665.évnél.

48/ M.Sz.Drinov, Müvei. I.köt. 1909. 293.l.

1826-ban Klaproth felvetette azt a nézetet, hogy a bolgárok esetleg finn-ugor eredetüek. Ezután három évvel a nyugat-ukrán származásu J. Venyelin bizonyitékokat hozott fel a bolgárok szláv eredete mellett. Emellett a nézet mellett szállt sikra a negyvenes-években és az ötvenes évek elején számos orosz tudós: Butkov, Szaveljev-Rosztyiszlavics és Uvarov. Kissé sajátos formát adott a szláv elméletnek A.D. Csertkov, aki a trákokat azonositotta a szlávokkal. Rögtön Venyelin után a harmincas évek elején irt a kérdésről Fraehn, aki a bolgárokat török, finn és szláv elemekből összekeveredett népnek tartotta. Ebben a vegyes népben az eredeti elem szerinte a finn volt, amely azután később összekeveredett a másik kettővel. Ezt a nézetet, amely ujabb anyaggal nyert megerősitést / a 10. században a kámai Bolgáriába utazó Ibn Fadlan arab utazó feljegyzései, pénzek/ népszerüsitette azután munkáiban V. Grigorjev orosz keletkutató, V.I. Grigorovics szlavista és még mások. A harmincas évek második felében a 19. század első felének kiemelkedő szlavistája - a szlovák P. Safarik - a bolgárokban, ugyancsak kevert eredetü urali-csud népet látott.

Ezeknek a hipotéziseknek a bőségét és különbözőségét jelentős mértékben az magyarázza, hogy kevés volt ekkor a kutatók rendelkezésére álló anyag: mindössze néhány bolgár vezér neve és cime. A nyelvtudomány fejlettsége abban az időben alacsony fokon állt. Az egyes hipotézisek mellett felhozott érvek főleg a néhány ismert szó cikkényes etimológiai értelmezésében merültek ki. Igy állt a helyzet egészen a 19. század hatvanas éveiig.

A.N. Popov "Az orosz krónikások szemléje" /1866/ c. müvében megjelent egy régi szöveg, amely felsorolta a bolgár uralkodók nevét, nemzetségét, és uralkodásuk idejét. Ez a lista, amely a tudományos irodalomban a bolgár "fejedelmi lajstrom" nevet nyerte, két nyelven irodott. Az egyik szláv volt, a másikról meg hamarosan kideritették, hogy török. Popov könyvének megjelenése után két évvel mondta ki ezt a nézetet A.F. Hilferding a szlavofil irányzathoz tartozó orosz szlavista. Vele egyidőben próbálta a lajstrom szláv szövegének érthetetlen glosszáit megfejteni V. Radlov, a kiváló orosz turkológus. Megállapitotta, hogy a glosszák számnevek, amelyeket a török nyelvekből magyarázott. A kérdés további kidolgozását A.Kunyik, szintén orosz tudós végezte. Kunyik megállapitotta, hogy a bolgárok török nyelve szoros kapcsolatban áll a csuvas nyelvvel. Ezt a nézetet fogadták el és vallották munkáikban V. Tomašek, a bécsi egyetem cseh tanára, Vámbéry magyar nyelvész, M. Szokolov orosz történész, I.D.Sismanov bolgár történész és filológus, D. Bury angol történész és mások. A bolgárok török eredetének nézete lett a legelterjedtebb nézet a tudományos irodalomban.

De még a "fejedelmi lajstrom" kiadása és a felsorolt tudósok müveinek megjelenése után sem lett teljes az összhang a kérdésben. B.I. Ilovajszkij professzor szlávoknak tartottaa bolgárokat, K. Jirecek cseh történész és M. Drinov bolgár történész az urali-csud ill. finn elmélet mellett foglalt állást. Csertkov követőre talált G. Cenov bolgár tudós személyében, aki fantasztikus megállapitásokra vetemedett, a bolgárok majdnem összes elődeit a Balkán-félszigeten /a szkitákat, hunokat, trákokat, stb./ szlávoknak tartotta. Századunk huszas-harmincas éveiben

a bolgár kérdés különösen nagy érdeklődést váltott ki Bulgáriában. A 20. század egyik legnagyobb bolgár burzsoá történésze, V.N. Zlatarszki és Sz. Mladenov kiváló nyelvtudós megjelent müveikben hun eredetünek tartották a bolgár népet. Ez az elmélet különösen elterjedtté vált Bulgáriában. Propagandistája a magyar reakciós militarista klikk és a magyar fasiszta állam bulgáriai képviselője, Fehér Géza lett. Nagy hühót csaptak az u.n. madarai lovas körül /ez egy régóta ismeretes sziklába vésett dombormü Sumen környékén, amelynek eredete vitás volt/. Most ezt a dombormüvet bolgárnak nyilvánitották és a bolgárok hun eredetének propagandájára használták fel, akiket egyrészt Attila hunjaival és másrészt Dzsingisz kán mongoljaival hoztak kapcsolatba. Ez a legszembeszökőbb tanusága volt a burzsoá tudomány hanyatlásának. Ezt a bolgár elméletet a szlávellenes, lényegében szovjetellenes propaganda eszközéül használták fel, mert a hun eredet propagandistái előtt az a határozott cél lebegett, hogy a szláv népet elszakitsák a testvéri orosz néptől. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ezzel egyidejüleg olyan munkák jelentek meg, amelyek azt bizonygatták, hogy a bolgárok vércsoportja távol áll a szláv népek vércsoportjáitól, és legközelebb a német vércsoporthoz áll, hogy a szlávok lasabban szaporodtak, mint a bolgárok és hogy ennek eredményeképpen a 9. század végére Bulgária lakossága tisztán bolgár lett és hogy igy gyökeresen különbözik az összes többi szláv népektől. Nem történeti forrásokat és tudományos érveket állitottak csatasorba, hanem áltudományos fantazmagóriákat. Bemutatjuk hogyan támasztották alá a szlávok lélekszámának "természetes csökkenését" a bolgár elem által való felváltásukat: "a biológia arra tanit, hogy ha egy bizonyos területet egyenlő arányban, 50-50 százalékban lakja két különböző nemzetiség, és mindkettő egyenlő számban hoz a világra gyermekeket, de ha az egyik népnél a házasulási életkor a 25.év, a másiknál pedig a 33. év, akkor száz év mulva az egyik nép alkotja a 76 %-ot, a másik pedig 24 %-ot..." stb. Erre a mélypontra jutott a bolgár történettudomány Bulgáriának a fasiszta iga alól való felszabaditása előestéjén./49/

Ugyanakkor, amikor Bulgáriában a bolgárok kérdésének kidolgozása mindinkább reakciós fantasztikumokba süllyedt, a Szovjetunióban a kazárok őstörténetéről szóló munkájában M.I. Artamonov professzor érintette a bolgár kérdést./50/ A bolgárok eredetkérdése ebben nem volt alapvető probléma, hanem a kazár kérdéssel volt kapcsolatos. Artamonov magyarázatában nagyszámu különböző történeti forrást használt fel, de N.J. Marr hibás, antimarxista tanitására, illetve a csuvas nyelv jellegének Marr- féle magyarázatára támaszkodott és igy azt állitotta, hogy "a csuvas nyelv és következésképpen a bolgár és kazár nyelv, nem török nyelvek, hanem a valóságban azt a legrégibb nyelvi réteget képezik, amely-

---

49/ I.D. Sismanov, A protobolgárok eredetkérdésének kritikai áttekintése nyelvi szempontból és a "bolgár" név etimológiái, Szbornik za NUNiM, XVI-XVII. könyv. Szófia, 1900. - G. Cenov, A bolgárok eredete, a bolgár állam és bolgár egyház kezdetei, Szófia, 1910.- D. Krndzsalov, Hunok vagyunk-e mi bolgárok? Szófia, 1947. - N. Gyarzsavin, Bulgária története, I.k.

50/ M.I. Artamonov, A kazárok őstörténetének vázlata, L.1936. 114.l.

nak alapján a török és a finn nyelv létrejött. Ez magyarázza azt, hogy olyan sok szókincsbeli hasonlóság áll fenn e rendszer mai nyelvei és a régi nyelvek között, mely utóbbiaknak maradványa a mai napig megmaradt csuvas nyelv."/51/ Artamonovnak az a véleménye, hogy az ugorokat nem lehet a bolgárokkal azonositani, hogy a bolgárok eredetüket tekintve a szarmatákig mennek vissza, csak keveredtek az ugor törzsekkel, ami visszatükröződik az egyes bolgár törzsek neveinek végződéseiben./gur/. Uj módon kisérelte meg megoldani a bolgárok és hunok viszonyának kérdését. "A...szkita-szarmata jafetida és csak részben iranizált körbe beolvadtak a mongol hunok és azokat egy időre saját nevük alatt egységes politikai szervezetbe tömöritették és bizonyos kulturális és nyelvi hatást gyakoroltak rájuk, amelynek feltárása a nyelvészet és a régészet fontos feladata lesz a jövőben. Ebből a hun-szarmata környezetből kerültek ki a bolgárok is, akik közös nevet adták nekik a hun szövetség szétbomlásának korában..."/52/

A bolgárok eredetkérdésére más megoldást javasolt N.Sz. Gyerzsavin akadémikus. Ő is, mint Artamonov, Marr tanitásából indult ki és azt a nézetet vallotta, hogy "a bolgárok legrégibb preindoeurópai népek közé tartoznak Kelet-Európa területén, akik olyan népet alakitottak ki maguk körül, mely egy körbe tartozott a csuvasokkal, szarmatákkal, horvátokkal és kazárokkal, származás szempontjából a legközelebbi rokonságban vannak a csuvasokkal."/53/ Gyerzsavin akadémikus nem állt meg ennél a kérdésnél, hanem megkisérelte feltárni a bolgárok kialakulásának belső folyamatait. Azon a nézeten van, hogy 'a keleteurópai terület lakosságának indoeurópaizálási folyamata nyilvánvalóan már történeti időben az elszlávosodáshoz vezette a nagyszámu bolgár népet, ugyanakkor, amikor a bolgár társadalom felső rétegei a szomszédok,- csuvasok és kazárok -, uralkodó osztályainak keleti kulturáját vették fel. Ezt az a körülmény diktálta, hogy közösek voltak gazdasági és politikai érdekeik."/54/ A továbbiak során Gyerzsavin azt az elgondolást veti fel, hogy a "nagyszámu bolgár lakosság" elszlávosodási folyamata még azelőtt indult meg, mielőtt Aszparuch druzsinájával a Balkán-félszigetre benyomult, akkor, amikor a társadalom felső rétegei valamilyen keleti kulturát vettek fel. Ezek az elgondolások világosan illusztrálják Marr tudományellenes koncepcióját a nyelv osztályjellegéről, és teljesen tisztázatlanul hagyják azt a kérdést, hogy mi volt a "nagyszámu bolgár nép" és a felső réteg addig az ideig, amig egyik részük elszlávosodott és másik részük pedig valamilyen keleti kulturát vett fel.

Mind Gyerzsavin akadémikus, mint Artamonov professzor a bolgárok eredetének elképzelésében teljesen Marr tudományellenes koncepciójának talaján állnak. A nyelvfejlődés stadialitásának elméletéből indulnak ki. Gyerzsavin akadémikus igen erősen aláhuzza a nyelv osztályjellegét, amelyet Sztálin elvtárs elitélt. N.Sz. Gyerzsavinnak az a minden bizonyitás nélkül felvetett tétele, hogy a bolgár nép felső rétegeinek és tömegeinek a nyelve különbözött, semmiképp sem fogadható el. J.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudo-

51/ Uo.
52/ Uo. 109.l.
53/ N.Sz. Gyerzsavin, Bulgária története, I.köt. 181.l.
54/ Uo.

mány" c. zseniális müvében azt olvashatjuk, hogy "a nyelv, mint a társadalomban élő emberek érintkezésének eszköze, a fejlődés minden szakaszában közös és egységes volt a társadalom számára." /55/

Az az elgondolás, amelyet Gyerzsavin és Artamonov felvetett, gyökeres revideálásra szorul./56/

Az a körülmény, hogy a bolgárok eredetének kérdését még mindig nem döntötték el, arra serkentette A. Burmov bolgár történészt, hogy foglalkozzék ezzel a kérdéssel. Burmov professzor kritikailag átvizsgálta a források utmutatásait és elvetette a bolgárok hun eredetét valló kutatók nézetét, de elfogadta azt, hogy a bolgárok a török népek közé tartoztak./57/ És mig Gyerzsavin akadémikus kitért a probléma elől, Burmov a rejtélyes "fejedelmi lajstromból", mind más forrásokból azt a következtetést vonta le, hogy a bolgárok török eredetüek. "Nem lehet kétséges, hogy a bolgár nyelv török eredetü./58/ A bolgárok magvát az Észak-Kaukázus szarmata elemei között keresi, átvéve a Marr-féle stadiális fejlődés elméletét, bennük a szarmata lakosság fejlődésének következő stádiumát látja és megjelenésük idejét a 4. század első felére teszi. A 6. században a bolgárok török uralom alá kerültek./59/ A bolgárok eredetének kérdésével kapcsolatban áll az a kérdés, hogy melyik népcsoporthoz tartoztak azok a törzsek,-a kutrigurok, kotragok, onogurok, unogundurok, stb.- amelyeket egyes kutatók bolgároknak tekintettek. A kotragokról és onogurokról Burmov azt tartja, hogy a bolgárokhoz tartoztak, de nem fogadja el a kotragok-kutrigurok, az onogurok -unogundurok azonositását és azt sem, hogy a kutrigurok /ugoroknak tartja őket/ és az unogundurok /törököknek tartja őket/ bolgár törzsek lettek volna.

Az a körülmény, hogy még azonos módszertani álláspontón álló szakemberek között is ennyire eltérőek a vélemények, azt bizonyitja, hogy a kérdés igen bonyolult, és hogy eddig nem sikerült végleges megoldást találni. Már rámutattunk arra, hogy az irásos források és régészeti adatok hézagos tanulmányozásával ezt nem lehet dülőre vinni. A történettudomány rendkivül fontos feladata, hogy minél több régészeti anyagot vonjon be a kutatásba és teljesen vizsgálja át a nyelvi anyagot és a történeti forrásokat, mert csak igy

---

55/ A szovjet nyelvtudomány kérdései. Bp. 1950, 229.l.

56/ Néhány szovjet tudós /A.D. Udalcov, P.N. Tretyakov/ szerint a bolgárok az északkaukázusi népek /kabardok, adigek stb./ elődeinek a szkita és szarmata törzsekkel való keveredéséből /A.D. Udalcov/ illetve a szarmata-alán és török törzsek keveredéséből /P.N. Tretyakov származnak, de továbbra is török nyelvnek vallják a bolgar nyelvet. A.D. Udalcov, A szlávok keletkezése a legujabb kutatások fényénél. M. 1950. /előadás sztenogrammja/, 21.l.- P.N. Tretyakov, A csuvas nép eredete a régészeti adatok világánál. Szovjetszkaja Etnografia, 1950. 3.sz.

57/ A. Burmov, A bolgárok eredetének kérdése. Szófia, 31.l.

58/ Uo. 32.l.

59/ A. Burmov, A bolgárok történetének kérdései. Szófia, 1948. 26.l.

tudjuk megoldani ezt a bonyolult problémát. Most csak azt állapithatjuk meg teljes bizonyossággal, hogy a bolgárok töröknyelvü nép voltak. A legutóbbi etnográfiai kiadványok teljesen alátámasztják ezt a tudományban széles körben elterjedt nézetet.

A bolgárok első /datált/ említése 334-re vonatkozik. Később a 4. században, ugy látszik a hunok által alakitott törzsszövetségbe tartoztak. 480-ban /60/ Bizánc segitségül hivta őket a keleti gótok ellen, de a keleti gótok vezére, Teoderich megverte őket. 488-ban ujabb vereséget mértek a keleti gótok a bolgárokra. Az 5. század végén a bolgárok és Bizánc szövetségesei kapcsolatai megszakadtak. A bolgárok kihasználva Bizánc gyengeségét 499-ben nagy támadást inditottak ellene és elpusztitották Trákiát. Három év mulva /502-ben/ ujból és még nagyobb erővel elpusztitották ugyanazokat a helyeket. A 6. század folyamán még többizben inditottak hasonló támadásokat.

A 6. század derekán a bolgárok neve eltünik a forrásokból. Helyettük az egykoru irók kutrigurokról /kuturgurokról/ utigurokról /uturgurokról/ - erről a két nagy törzsi tömörülésről beszélnek. Egyes kutatók /Zlatarszki, Artamonov/ ezeket a törzseket bolgároknak tartják, mások /Burmov/ a bolgároknak a forrásokból való eltünését azzal magyarázzák, hogy a kutrigurok kiszoritották őket. A bolgárok egy részén a 6. század ötvenes-hatvanas éveinek végén nyugatra ragadta az avarok előretörése. A bolgároknak ez a része letelepedett az avarok által elfoglalt Pannoniában és velük együtt résztvett a Bizánc ellen inditott hadjárataikban. 630-ban Baján avar kagán halála után a bolgárok a saját jelöltjüket akarták a káni méltóságba ültetni. A harcban azonban alulmaradtak és többségükben átköltöztek az őket befogadó frank király birodalmába, ahol átköltözésük után áruló módon felkoncolták őket. Egy másik csoportjuk Kuber vezérlete alatt később a Balkánra hatolt be és eljutott a Keramiszi mezőre.

Az Azovi tenger mellékén élő bolgárok a 6. század hetvenes éveiben a türkök uralma alá kerültek, de hadat inditottak ellenük függetlenségük kivivásáért és ez a 6. század nyolcvanas éveiben felszabadulásukhoz vezetett. Önálló törzsszövetség jött létre az előkelő Dulo nemzetségből származó Kubrat vezetése alatt. Kubrat baráti kapcsolatot létesitett Bizánccal. Az egyik bizánci szerző /Nikiui Joannes/ azt irja, hogy Kubrat gyermekkorában Konstantinápolyban élt és ott áttért a keresztény vallásra./61/

Tudjuk, hogy Kubrat szövetséget kötött Heraklios császárral, de semilyen más adatunk nincs a bolgárok történetére ebből az időből. A bolgár törzsszövetség által lakott terület délen elérte a Kubán folyót, nyugaton pedig az Azovi tengerig és a Donig terjedt. A bolgár törzsszövetség azonban - mint a többi ilyen alakulat - nem volt szilárd, és röviddel Kubrat halála után széthullott. A kebelébe tartozó egyes hordák részben mozgásba jöttek. Egyik elindult északkeletre és a Káma alsó és a Volga középső folyásánál telepedett meg, a másik része Aszparuhhal /Iszperihhel/ az élén nyugatra vonult a Dunához, egy részük pedig

60/ Ezt az évszámot fogadjuk el a szokásos 482 helyett, Burmov helyesbitése alapján /A bolgárok történetének kérdései, 10.l./

61/ V.N.Zlatarszki, Az első bolgár cárság története.Szófia.1918. I.k. 87.l.

ottmaradt előbbi helyén és később a kazárok fennhatósága alá került.

Aszparuch bolgár hordája a Dunához vonult és Besszarábia déli részén telepedett meg, amelyet "Budzsak"-nak /Sarok/ neveztek /a 7. század hatvanas éveinek végén és a hetvenes évek elején/. Innen indította támadásait Aszparuch a dunamenti országokba és hódította meg Dobrudzsát. Bizánci területeket hódítottak meg és ezért IV. Konstantinus Pogonatus császár az arabokkal vivott háboru sikeres befejezése után elindította seregét és flottáját a bolgárok ellen. A hadjárat kudarcba fulladt. A bolgárok a mocsarak közé huzódva kikerülték az ütközetet. A császár betegsége miatt otthagyta a hadsereget és ez pánikot keltett. A bolgárok kihasználva a pánikot, rátörtek a bizánciakra és megfutamitották őket. A bolgárok rögtön támadásba lendültek, elfoglalták a mai Dobrudzsát és egész Odeszoszig /Várna, a mai Sztálinváros/ törtek előre és adót róttak a hét törzs szövetségébe tartozó szlávokra, annak jeléül, hogy az ő fennhatóságuk alá kerültek. A szeverjanok törzsét, amely nem tartozott szorosan a hét törzs szövetségébe, keletre szoritották és a parti hegyszorosok között telepitették le őket.

Bizánc ideiglenesen kénytelen volt belenyugodni a kialakult helyzetbe: békét kötött a bolgárokkal és elismerte jogukat az elfoglalt területre.

A bolgárok betörése nem maradt hatás nélkül a szlávok további fejlődésére. A bolgárok rákényszeritették a szlávokra dinasztiájukat, a bolgár felső réteg egyicőre háttérbe szoritotta és árnyékba boritotta a szláv előkelőket. A már a szlávok és bolgárok megütközése előtt létrejött szláv államban ettől az időtől kezdve a bolgár katonai arisztokrácia került az első helyre. Ez a helyzet azonban nem volt állandó és tartós. Két évszázad mulva a bolgárok teljesen beleolvadtak a szláv lakosság tömegébe.

Különösen a 20. század huszas-harmincas éveiben sokat irtak arról, hogy milyen szerepet töltött be a bolgár elem Bulgária történetében.

A történetemhamisitók, mint pl. B. Filov, az esküt fasiszta, P. Mutafcsiev fasizáló történész, Fehér Géza, A. Protics és mások minden erejükkel azon voltak, hogy nagyitsák a bolgároknak a Balkán-félszigeti szlávok történetében betöltött szerepét. Aihangsulyozták a bolgároknak mint a szláv állam felépitőinek szerepét és kulturájuk stb. különös jelentőségét hirdették. Ez teljesen hamis beállitás volt már ténybelileg is, sőt egyenesen soviniszta és fasiszta irányzat megnyilvánulása volt, mert szembeallitotta a bolgárokat és a szlávokat. A bolgárok nagy szerepének szószólói azt hirdették, hogy a bolgárok teremtették meg az államot Bulgáriában, hogy valamilyen speciális katonai védelmi technikával rendelkeztek és a Szasszanida kultura hatására kialakult sajátos müvészi kultura hordozoi voltak, stb. Ezt felületesen minden bizonyitás nélkül állapitották meg. Ezt már abból is láthatjuk, hogy pl. Protics azt irta, hogy a bolgárok a Szasszanidáktól sajátitották el a jó és a rossz eszméit kifejező festészetet, holott mindeddig egyetlen bolgár festészeti emléket sem fedeztek fel.

A bolgárok szerepének ilyesfajta hangsulyozása együtt járt azzal, hogy lekicsinyelték a szlávok kulturáját és képességüket a történeti fejlődésre. Azt hirdették, hogy a szlávok képtelenek a szervezésre, nem volt saját kulturájuk, hogy a Balkán-félszigeten

mindenütt, ahol nem mentette meg a szlávokat bolgárok szervező ereje, elpusztultak, stb. Ennek a propagandának a tudományos szinvonala nem volt valami magas. Láthatjuk ezt részben a bolgár festészetről emlitett példából. Az utóbbi időben D. Krndzsalov, a népi demokratikus Bulgária tudósa bebizonyitotta annak a megállapitásnak a tarthatatlanságát, hogy a Balkán-félszigeten talált sánceröditmények a bolgároké lettek volna, legfeljebb csak egy kisebb részük, és ezeknek az eröditményeknek speciálisan bolgárnak tartott formájáról is kiderült, hogy ezzel különböző népeknél találkozhatunk. A bolgárok szerepének kérdése komoly és minden szempontból való felülvizsgálatra szorul.

Abban a kérdésben, hogy milyen szerepet játszottak a bolgárok a bolgár állam megteremtésének történetében, meg kell állapitanunk, hogy alaptalan a bolgárok szerepének felnagyitása, amely eddig divatos volt a bolgár irodalomban. /62/ A bolgárok akkor jöttek, amikor - mint láttuk - az állam a szlávoknál már létrejött, a bolgároknak ebben semmi részük nem volt. A bolgárok megjelenése nem az állam keletkezéséhez járult hozzá, hanem a kialakuló állam formájának megváltozásához. A bolgárok az ősközösségi rendről az osztálytársadalomra való áttérés átmeneti állapotában jöttek a dunamenti sikságra. Megvolt még náluk a nemzetségi viszonyok számos maradványa, mégpedig a közös eredet által egységbe foglalt ágakból és nemekből álló törzsek formájában. Ugyanakkor a nemzetség leggazdagabb és legbefolyásosabb elemeiből kezdett kialakulni az arisztokrácia - a boilák. Az összes bolgárok szabadok voltak. A bolgároknál a rabszolgaság csak a foglyokból állt, de a nomád gazdálkodás révén ennek nem volt talaja a továbbfejlődésre és nem is játszott jelentős szerepet. A bolgárok megérkezésével a szláv uralkodó osztályba beékelődött a bolgár arisztokrácia zárt csoportja. A szlávok adókötelezettsége révén a bolgár arisztokrácia az első helyre került. Természetes, hogy ennek az uj politikai szervezetnek az élére a bolgár kán került. Bármilyen elképzelések is vezették az uj viszonyokat elfogadó szláv arisztokráciát, esetleg a Bizánc elleni szövetség elképzelése - mint néhányan gondolják/, ők maguk alárendelt állapotban voltak, bár ez az alárendeltség - mint ez "barbár államban" rendszerint lenni szokott, eredetileg csak az adófizetési kötelezettséget jelentett. De a szláv arisztokratáknak idővel elkerülhetetlenül éreznie kellett, hogy változás állt be helyzetében. Összeütközése a bolgár boilakkal elkerülhetetlen volt. Egyik vagy másik oldal általános /többek között állami/ fejlődési szinvonalának meg kellett oldania, hogy melyik lesz a győztes a két erő közül. Ennek időbeli eredménye bizonyos mértékben kapcsolatos volt a mennyiségi arányokkal is. Természetesen, ha a bolgárok csak "Aszparuch fegyveres kisérete" lettek volna /amint ezt Gyerzsavin akadémikus vallja/, a kettejük viszonya nem lett volna olyan jellegü, mint a valóságban volt, vagy a betörő "fegyveres kisérettet" a szlávok visszaverték volna. De nem ez volt a helyzet, mert a bolgárok jelentős számban jöttek, ami azt eredményezte, hogy hosszu ideig /két évszázadig/fenn tudták tartani kiváltságos helyzetüket. Nem fogadhatjuk el azokat a fantasztikus találgatásokat a bolgárok lélekszámáról, amelyek a nekik tulajdo-

---

62/ H. Gandev, Rövid bolgár történelem. Szófia, 1947. 20-21.l.

nított sáncokkal megerősitett területek és az erődítmények nagyságából próbálnak következtetéseket levonni. A Gregorius bizánci történetiró feljegyzéseiben jelentkező élő történeti hagyomány arról beszél, hogy a bolgárok gyermekeikkel, asszonyaikkal érkeztek /63/ tehát nemcsak Aszparuch a fegyveres kiséretével. Annál jelentősebb a szlávság győzelme, amely abban jutott kifejezésre, hogy a bolgárok teljesen beleolvadtak a szlávokba. A bolgárok uralma ideiglenes jelenség volt. A szlávok önálló fejlődésének erői müködtek közre abban, hogy felszámolják a bolgárok uralmát, kiküszöbölják a szláv állam fejlődésébe a bolgárok által bevitt változásokat, mert már a bolgárok megérkezése előtt eljutottak az állam megteremtéséig és ezek az erők a bolgároknak való alárendeltségük idején is fejlődtek. A végeredmény az lett, hogy a bolgárok teljesen megsemmisültek, azaz beleolvadtak a szlávokba.

A bolgárok a szlávokhoz közelálló, de mégis alacsonyabb fejlődési fokon állottak. A félszigeten való letelepedésük következtében a Bizánccal vivott hosszas harcok megszünése révén bizonyos elgyengülés állt be a szlávok katonai szervezetében, mig az állandóan hadakozó nomádok katonai szervezettsége teljes mértékben megmaradt. Igy történt azután, hogy a jól szervezett és számbelileg jelentős bolgárok adófizetési függésbe tászithatták a szlávokat.

A bolgárok nem hoztak változásokat a szlávoknál fennálló termelési viszonyokba, sőt maguk is átvették a szlávok termelési viszonyait. A földmüvelés küszöbön álló állattenyésztő bolgárok a földmüvelésre kedvezőbb körülmények közé kerülve átvették a szlávoktól a fejlettebb földmüvelést és maguk is kezdtek áttérni a letelepült földmivelésre. A magasabb fejlődési fokon álló szlávok gazdasági tekintetben maguk alá rendelték a bolgárokat. A szlávok tovább haladtak az osztálytársadalom megteremtésének utján. A kialakuló osztálytagozódás révén jött létre a "barbár" szláv állam. A bolgárok bekapcsolása révén meggyorsult náluk a társadalmi differenciálódás, meggyorsult a bolgárok fejlődése, amely a földmüvelésre való áttérésükkel kapcsolatban egy uton haladt a szlávokéval, a feudalizálódás irányában. Ez volt a fő előfeltétele a két nép egész további fejlődésének.

A bolgárok szláv környezetbe való beolvadásának fentjelzett társadalmi-gazdasági előfeltételei mellett tekintetbe kell vennünk másirányu tevékenységük jellegét és viszonyait is. A bolgárok nem tudtak a szlávokkal szemben magasabb kulturát felmutatni. Anyagi kulturájuk primitiv volt. A bolgárok agyagedényeket készitettek/64/, ismerték a fémfeldolgozást, fegyvert, sisakot, diszitőlemezeket, csattokat, szijvégeket és lószerszámokat /65/ készitettek. Ezt a fémfeldolgozási módot az avarok és a többi sztyeppei népek is ismerték. Vajjon mit tanulhattak volna a szlávok a

63/ I. Szakazov /Sakâsow/ Bulgária társadalmi és gazdasági fejlődése az első cárság korában. "Bulgária 1.000 éve", 94.l.

64/ M.I. Artamonov. A középkori lakosság a Don alsó folyásánál, OGIZ, 1935. 50-53,58.l.

65/ N. Mavrodinov, A bolgárok iparmüvészete. Madara gyüjt. II.k. 174 skk. - J.Sakâsow, Bulgarische Wirtscaftsgeschichte, Berlin, 1929. 3.l.- N. Mavrodinov, Asatások és kutatások Pliszkában Asatások és kutatások.III. Középkori osztály, Szófia, 1949. 167.l.

bolgároktól, amikor mind a fémfeldolgozást, mind az agyagedénykészitést már régóta ismerték.

Annak a nézetnek a hivei, amely szerint a bolgárok a Szasszanida művészeti kultura hordozói, felfogásuk támogatására számos kétes és gyenge érveket hoztak fel. A bolgároknak tulajdonitják az Aboba-Pliszkai palotákat és a madarai lovasdombormüvet, amely olyan éles vita középpontjában állt. Addig azonban, amig Észak-Kaukázusban nem találnak az Aboba-Pliszkai palotához hasonló épitményt, elsietett dolog lenne az Aboba-Pliszkai palotákat a bolgároknak tulajdonitani és V. Nikolaev professzor ezt cáfoló nézete/66/ sokkal meggyőzőbb, mint az egesz bolgárokat magasztaló irodalom. V. Nikolaev a következőket irja: "Mint ismeretes, a Szasszanida birodalom már 625-ben összeomlott és lehetetlen elképzelni, hogy a bolgárok háromszáz év mulva létre tudták volna hozni, vagy reprodukálni ezeket az épületeket többévszázados sztyeppeélet után. Nyilvánvaló, hogy ezeket a palotákat, amelyek az Achamenida paloták monumentális jellegét tükrözik vissza, a perzsák épitették."

Ugyanolyan kétes, hogy Sumen város körzetében sziklába vésett madarai lovast a bolgároknak tulajdonitják és ezt a dombormüvet Krum kán ábrázolásának tartják. Most már nem kell szólnunk a dombormünek a körülvevő feliratokhoz való kapcsolatáról és ezen az alapon datálni a dombormüvet. A feliratok Fehér által javasolt olvasása elfogadhatatlan. Bár a feliratok az első bolgár cárság idejébe tartoznak,/67/ a dombormü maga V.A. Nikolaev véleménye szerint a Balkán feletti perzsa uralom idejéből való. Azt hisszük, hogy V. Nikolaevnek ezt a nézetét még alaposabban kell alátámasztania, mindenesetre azonban a madarai dombormü bolgár eredetéről szóló nézet erősen megingott. A be nem bizonyitott nem szolgálhat alapul további bizonyitáshoz. És minden, amit a bolgár müvészetről a Pliszkai palota alapzatát és a madarai lovast leszámitva tudunk, cafolja azt, hogy a bolgárok magasabb müvészeti kultura hordozói lettek volna, mint a szlávok. A szellemi kultura területén a szlávok magasabb szinvonalon álltak mint a bolgárok. A szláv pogány vallás sokkal fejlettebb volt, mint a bolgárok vallása. A szlávoknál a különböző rangu istenek egész pantheonja volt, mig a bolgárok egy főistent tiszteltek -Tangrat. Ez primitiv monotheizmus volt áldozatokkal és samanizmussal egybekötve. Sok vallási szokásuk viszont közel állt a szlavokéhoz /pl. a temetkezési szokások, stb./ és ez elősegitette, hogy a bolgárok átvegyék a szlávok szokásait és hitét. A bolgár vallás képtelen volt ellenállást tanusitani a Bizáncból már regen behatolt kereszténységgel szemben. Mindez összevéve elég ok volt ahhoz, hogy a bolgárok zöme hamar beleolvadjon a szlávokba. És természetes, hogy az uralmat kezébe ragadó bolgár arisztokrácia makacsul védekezett az asszimilációval szemben, védte uralmi helyzetét, igyekezett megtartani vallását, hogy ezáltal feltartóztassa az elszlávosodás kikerülhetetlen és progressziv folyamatát, hogy

---

66/ V. Nikolaev. Az Achaemenidák egy emléke Bulgáriában; a madarai lovas - I. Darius, /Kéziratban/ - V. Nikolaev. A madarai lovas, Byzantinoslavica, Prága, 1949.

67/ V.ö. Sztancsev kritikáját Krandzsalov cikkéről, a Slavia Antiqua-ban - a Bolgár Történettudományi Intézet Értesitője, 1951. 1-2. sz.

fenntartsa parancsnoki posztjait nemcsak a szláv lakosság tömegével, hanem elsősorban a szláv arisztokráciával szemben is. A bolgár és szláv arisztokráciának az uralomért vivott harca az egyik alapvonása az első bolgár cárság politikai történetének első évszázadai folyamán. A történet során azonban mind szembeszökőbbé vált a szlávok túlsúlya. Az első bolgár cárság fennállásának első évszázadai folyamán mind erősebben asszimilálódtak a bolgárok, ami a teljes beolvadáshoz vezetett. Csak a bolgár név maradt máig is a szláv bolgár nép olyan távoli és olyan nehezen rekonstruálható kialakulási folyamatának bizonyságául.

- - . - -

Megjelent a Vesztnyik Moszkovszkogo Unyiverszityeta 1952. 1. számában.

MACEK J.:

Nemzeti történetünk kozmopolita felfogása ellen.

J.Macek: Proti kosmopolitismu ve výkladu našich národnich dějin.

Václav Kopecky elvtárs a Brnoban rendezett 1.ideológiai konferencián feladatul tüzte minden egyes tudományos dolgozónk elé, hogy harcoljon a tudományban és müvészetben jelentkező kozmopolitizmus és a nacionalizmus ellen, harcoljon a szocialista hazafiságért és a proletár internacionalizmusért.

" A kozmopolitizmus elleni harc harcot jelent minden olyan hatás ellen, amelyek az ember lelkében gyengitik a hazaszeretetet, amelyek az embert a hazával szemben közömbösségre szoktatják, a haza ellenségeinek pártjára vonják, hazaárulásra csábitják, a haza elleni áruló tevékenységnek szerzik meg.

A kozmopolitizmus elleni harc, harc a nemzetietlenség minden tendenciája ellen, a nemzeti érzésekben való közömbösség ellen és a hazafiatlan és hazaellenes beállitottság ellen; ez a legkomolyabb parancs számunkra. E harcot folytatnunk kell a szellemi tevékenység minden területén, ahol a kozmopolita törekvések szállást vetettek, gyökeret vertek és ahol még mindig előfordulnak."/1/

Történettudományunkban ezt a feladatot mindenekelőtt nemzeti történelmünk hü képének megrajzolásával kell megoldanunk.

Egyben azonban elkerülhetetlenül szükséges, hogy dicső multunk e tudományosan hiteles ábrázolásában egész nemzeti történetünket megtisztitsuk a burzsoá csürés-csavarás, hazudozás és koholmányok minden salakjától, a kozmopolita és nacionalista nézetektől.

A kozmopolitizmus, mint a kapitalizmus hanyatló korszakának, az imperializmusnak ideológiája, a mi burzsoá történetirodalmunkban is a legsötétebb reakció eszköze lett. A nemzeti alárendeltség, kisebbrendüség, a kis nép kultuszának terjesztése, az imperialista nyugat lélektelen csodálata - ezt takargatták el a nemzeti történetünk kozmopolita felfogására irányuló kisérletekben. Ezért nem meglepő, hogy az amerikai imperialisták ma ép a kozmopolitizmust használják fel a Szovjetunió és a népi demokráciánk elleni harcban eszközként.

Ezért dicsőitik annyira az amerikai imperialisták ideológusai a világpolgárságot, ezért beszélnek a nemzeti különbségek eltör-

---

1/ V.Kopecky: Harc az amerikai imperializmus ideológiája, a kozmopolitizmus ellen. 21.l.

lésének szükségességéről, ezért dicsőitik és ajánlják a Masaryk - féle egyetemes emberi "humanizmust". Egyidejüleg az imparialista nagyhatalmak propagandája a lehető legkorlátoltabb csodálatot igyekszik kialakitani a nyugati burzsoá kultura az amerikai kapitalista civilizáció iránt, arra törekszik, hogy a többi nemzet népében eltapossa és megsemmisitse a nemzeti büszkeség érzését, hogy igy előkészitse őket nemzeti önállóságuk elvesztésére és az imperialista nyugat alázatos kiszolgálóinak szerepére itélje őket.

A kozmopolitizmus természetesen nem azonnal jelent meg modern történetirásunk kezdeteinél, de látjuk, hogyan erősödnek fokozatosan a kozmopolita tendenciák burzsoá történészeink müveiben a 19. század végétől kezdve. Érthető ez, ha meggondoljuk, hogy csak a 19. század végétől kezdve fejlődik ki nálunk is az imperializmus a termelés és a tőke magas koncentrációjával, monopóliumokkal, kartellekkel, és külföldi tőkeexpanzióval, a banktőke és ipari tőke egybefonódásával, a kapitalisták nemzetközi monopolisztikus kapcsolataival, amelyek felosztják maguk közt a világot. Ugyanakkor gazdaságunkat fokozatosan belevonták a nemzetközi imperialista piacok hálózatába, igy a kapitalisták érdekei fokozatosan megszabadulnak eredeti nemzeti korlátozottságaiktól és nemzetközi jellegüvé lesznek. Folytatódott a nemzeti piacok világpiacokká való átalakulása, ahogy arról már 1848-ban beszélt a Kommunista Kiáltvány: "A burzsoázia a világpiac kiaknázása által valamennyi ország termelését és fogyasztását nemzetközivé tette... A régi helyi és nemzeti önellátás és elzárkózottság helyébe a nemzetek sokoldalu érintkezése, egymástól való sokrétü függése lép. És ez igy van nemcsak az anyagi, hanem a szellemi termelésben is."/2/

És éppen a burzsoá ideológia területén erősödik nálunk az imperializmus korszakában az a tendencia, amely nemzetünk jelentőségét a lehető legkisebbre akarja alacsonyitani, el akarja törölni sajátszerü vonásait, be akarja illeszteni a szintelen nemzetközi társadalomba. Meg kell azonban már előre emlitenünk, hogy nálunk 1918-ig nem alakult ki kozmopolita ideológiának világosan megformált agressziv jellegü rendszere, mert a burzsoázia, amely hordozója volt ennek az ideológiának, a soknemzetiségü Habsburg-monarchiában termelt és harácsolt. Sokkal kifizetődőbb volt számára, ha a nacionalizmus és sovinizmus dobját verte, és igy rejtette el a hurráhazafiság ürességét. De ebben az időszakban is - a 19. század végétől a Csehszlovák Köztársaság megalakulásáig - megtaláljuk a kozmopolita tendenciák fokozatos növekedésének csalhatatlan jeleit, amelyek 1918 után különösen megerősödtek. A cseh burzsoázia a köztársaságot akkor a saját burzsoá államává épitette ki, amely egész apparátusával mindenekelőtt a cseh burzsoáziát szolgálta, s igy megszünt annak szükségessége, hogy burzsoáziánk a - neki egyébként ugysem szivén fekvő - nemzeti hagyományokra, népünk hazafias érzéseire és nemzeti büszkeségére

---

2/ Marx-Engels: A Kommunista Párt Kiáltványa. Bp.1952, 36-37.l.

hivatkozzék. A burzsoá ideológusok sokkal nyiltabban léphettek már a közvélemény elé a nemzethez, nemzeti kulturához és hagyományhoz való cinikusan hüvös viszonyulásukkal, nyiltan hirdethették a "világpolgárság eszméjét", Nyugat kultuszát és "kicsinységünk" megalázó magasztalását.

A burzsoá kultura és tudomány ez általános vonalát követi a mult század kilencvenes éveitől kezdve a cseh burzsoá történetirás is. A nemzeti ujjászületésünk korszakának valóban nemzeti történetirodalmától való elhajlás Palacký történeti koncepciójának és a Goll-iskola és követő koncepciójának összehasonlitás figyelhető meg a legjobban.

František Palacký számára a cseh nemzeti mult történeti képének megalkotása közvetlenül folyt abból a szükségletből, hogy alá kell támasztani a kapitalizmus és a cseh burzsoázia kifejlődése korszakának frisshajtásu cseh hazafiságát. A 19. század elején és közepén a cseh burzsoázia az egész népet harcba vezette a feudalizmus korhadt csökevényei ellen, a nemzeti gondolat akkor a nemzet összes egészséges erőit összekötő kapocs volt. S ha tudjuk is, hogy burzsoáziánk sohasem vette komolyan a népet, a nép érdekeit, mégsem zárkózhatunk el az uj társadalmi, mindenekelőtt, népi erők viharos és elsöprő lendületének csodálatától. F.Palacký történeti munkássága ennek az egyik bizonysága. Palackýtól távol állt a nemzeti közömbösség gondolata, vagy akár a cseh nép teremtő képességeinek a lebecsülése. Ép ellenkezőleg - müvében egyenesen benne zeng az az örömteli meggyőződés, hogy a cseh nép "számra nem nagy, egykor mégis nagy nevet tudott szerezni magának."/3/

Palacký egyenesen programszerüen jelölte meg a cseh történetirás feladatát: "Én csak lelkemből kivánom és kérem az ur istent, hogy a mi szeretett, minden időkre mindenek feletti nehézségeket próbált népünk minél előbb kapja meg egész multjának hü tükrét, hogy okuljon, emlékezzék és létében megerősödjék, hogy mindig az igazság és a jog utjain haladjon és hogy ne veszitse el józanságát a sikerben, de ne is legyen kishitü a bajban."/4/

A történelemnek tehát támogatnia kellett az összes nemzeti erők kibontakozását. Palacký, ha értette is a csehországi fejlődés összefüggését az egész társadalmi fejlődéssel, mindig hangsulyozta hogy a haladás egyes megnyilvánulásait nemzeti történetünkben cseh gyökerekből, cseh környezetből kell magyarázni és a nemzetközi helyzetbe beállitani. Palacký történetének még az alapmotivuma is a szlávok és a cseh nép született demokratizmusának és szabadságszeretetének képzetéből nőtt ki. "Az összes polgároknak, mint egyazon család fiainak az egymásközötti egyenlősége és szabadsága volt a régi szlávok fő ismertetőjele." /5/ Ebben az értelemben azután a csehek harca a németek ellen a demokrácia és

---

3/ F.Palacký: A cseh nemzet története Csehországban és Morvaországban /a továbbiakban csak Dějiny/. I.13.1.

4/ Dějiny V. 2. X.1.

5/ Dějiny I. 12.1.

feudalizmus közötti harc volt számára, amelyet Palacký nemzeti történetünk központjába állitott. "Az egész csehmorva történés főtartalma és alapvonala, ahogy fentebb már emlitettük a szlávság állandó érintkezése és harca a rómaisággal és németséggel a kifejtett értelemben." /6/ Nem kell hangsúlyozni, hogy ebben a német uralommal szemben ellenséges beállitottságban jutott kifejezésre a cseh burzsoáziának a német burzsoázia és a német feudálisok ellen folytatott harca és a nemzeti elnyomás ellen megnyilvánuló népi ellenállás.

Jobban érdekel azonban bennünket az, hogy Palacký mindenütt a csehek nagyfoku fejlettségének elgondolásából indul ki és hogy a cseh történetet nem egyszer, mint például a huszita korban is, egyenesen a világtörténet élére állitja. Egy másik kérdésben, amely később a kozmopolita nézetek tüzfészke lett, a cseh gondolkodók teológiai és filozófiai nézeteinek külföldi összefüggéseit vizsgálván Palacký arra mutatott rá, hogy minden okunk megvan a nemzeti gondolkodóink iránti büszkeségre, kiváló forradalmáraink fejlettségére és magas szinvonalára. Még 1868-ban is a kéziratok tanulmányozását ajánlja, amelyek "feltárnak sok mindent, amit érdemes tudni, azt mondta, hogy a kéziratokkal kitőltődik a keresztény egyház történetében érezhető lényeges ür és hogy a néplélek emlékeiben e téren is tisztes hely jut nemzetünknek, amely helyre a cseh ember kitartóan törekedett századokon át..."/7/

Palacký e gondolatai a cseh történet értékeléséről azt mutatják, hogy nála nyoma sincs annak, mintha lebecsülné nemzete alkotóerejét, mintha nemzete kicsinységét vagy a nemzeti közömbösség kultuszát hirdetné. Ép ellenkezőleg, Palacký hazafisága azért olyan viharos, optimista és magávalragadó, mert álláspontjában igy a nép részvétele a burzsoáziának a hatalomhoz való előnyomulásában is tükrőződött. Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy "a nemzeti mozgalom erejét az határozza meg, mennyire vesznek részt benne a nemzet széles rétegei, a proletáriátus és a parasztság."/8/ A mi nemzeti ujjászületésünk nem csupán a cseh burzsoázia harca a hatalomért, hanem egyuttal hatalmas népi mozgalom is, amely népi jelleget ad a nemzeti mozgalomnak.

A 19. századvég történetirásának azonban már nincs semmi köze a széles népi tömegek érdekeihez. Már W.W.Tomek történeti munkái is egy lépést jelentettek visszafelé, Palacký felfogásához képest és a valóságban a reakciós Habsburg-monarchiát ünnepelték, magasztaltak mindent, ami konzervativ, forradalomellenes és népellenes. Ilyen körülmények közt Tomek történeti müvének hazafias lángja is természetszerüleg semmivé lett. A tények halmozása, bár gazdagitotta történeti ismereteinket, teljesen háttérbe szoritott mindenféle koncepciót és ezzel minden olyan gondolatot is, hogy a történelemnek a nemzetet kell szolgálnia.

A 19. századvégi burzsoá történetirodalom fő képviselője nálunk Jaroslav Goll, aki a burzsoá történeti módszert a legtávolabbi

---

6/ U.o. 12.l.
7/ Casopis Českého Musea 1868. 329.l.
8/ Sztálin müvei, 2.köt. 331.l.

végletekig vitte. Jaroslav Goll minden figyelmét az aprólékos forráskritikára összpontositotta, finommá és pontossá tette a kritikai módszert és a forrásinterpretációt. Egyben nálunk fektette le és dolgozta ki az összehasonlitó történeti módszer kérdését. A történettudomány fejlődésének szempontjából bizonyára értékes volt mindez, a tudományos munka további fellendülése számára pedig nélkülözhetetlen. Ez volt azonban a burzsoá történetirás utolsó szerény eredménye. Ha bizonyos pozitivumnak tekintjük Goll történetirói munkásságában mindenekelőtt azt, hogy gyarapitotta a tényanyagot és pontosabbá tette a forráskritikát, el kell utasitanunk azt, ami benne egyenesen veszélyes volt a történettudomány további fejlődése számára. Jaroslav Goll ugyanis a "tudomány a tudományért" elmélet propagátora volt. Ő volt az, aki a történettudomány "elefántcsonttornyának" elméletét megalkotta /9/, ő volt az, aki bevezette a pozitivista módszert az okok pluralitásával. Az ő következetesen végigvitt koncepciója a nemzeti történetet összefüggéstelen és megmagyarázhatatlan apró töredékére forgácsolja. /10/

Ugy gondoljuk, hogy nemcsak Tomekra, hanem Gollra is vonatkozik Zd.Nejedlýnek a pozitivizmusról 1913-ban tett találó megjegyzése: "Bizonyos, hogy a pozitivista követelményekhez való odaadó ragaszkodás megköti a tudomány szárnyait, s ez végül a tudományra nézve sem lehet hasznos." /11/ Goll nemzeti közömbösségét, Palacký ébresztő lendületének befulladását a tudományos anyag áradatába mindezt erősitette kifejezett osztrákbarátsága, ami azzal magyarázható, hogy Goll - mint született arisztokrata - mindig magasabb társadalmi körökben mozgott és tagja lett a bécsi főrendiháznak is. Valósággal szakadékszerü különbség van a megindító védelmezés között, amellyel Palacký oltalmazta müvében a cseh önállóságot és függetlenséget a német áradat előtt és Goll defaitista formulációja között: "Csehország idővel birodalmi tartománnyá lett és a cseh fejedelem birodalmi fejedelemmé - irta J.Goll -, ez előny és nem hátrány volt és ha bebizonyulna, hogy a régi csehek elég sokat tanultak a németektől, és hogy korábban tanultak tőlük, mint közvetlenül a rómaiaktól, nem kellene sajnálkozni"./12/ Ezmár teljesen világos, kapituláns, megalázkodó álláspont nemcsak a németek, hanem egyáltalán a Nyugat előtt is. Goll itt már kaput nyit nemzeti történetünk kozmopolita hamisitásának. Jaroslav Goll általában is tipikus alakja a kilencvenes éveknek, ha a kilencvenes éveken az imperializmus előnyomulásának, azaz a kapitalizmus rothadásának korszakát értjük. Goll müvével lezárult a burzsoá történetirás fellendülésének korszaka, egyidejüleg azonban megnyilt az ut minden csürés csavarás, áltudományos tákolmány és a történettudománnyal való puszta visszaélés felé.

9/V.ö.pl. Goll recenzióját Tadra könyvéről, Český Časopis Historický III. 1897. 109.l.

10/Z.Nejedlý: A cseh történet értelméről 139 l. /Goll koncepcióját ugy jellemzi, mint "történeti kaleidoszkópot, amelyben minden lehetséges és megengedett volt"/.

11/Z.Nejedlý: Uo. 1952.53.l.

12/ČČH III. 1897. 110.l.

Goll összehasonlító módszerében ugyanigy benne vannak nemzeti történetünk kozmopolita felfogásának a csirái. szik ez a Cseh testvérekről, Petr Chelčickýről és a valdensekről irott tanulmányaiban,/13/ ahol ugyan korábban nem is sejtett forrásokat közöl teológiai irodalomból, de ugyanakkor lehetőséget ad a későbbi burzsoá történészeknek, hogy csupán idegenből jött hatások végösszegévé redukálják le mindazt, amit nálunk gazdasági, politikai és kulturális téren alkottak.

Meg kell állnunk ennél a módszernél, amellyel Goll a mult század végén jelentkezett, s amelyen végül is átüt az az alapgondolat, hogy "az egész cseh történet lényegében nyugateurópai összefüggések és hatások müve." /14/

A burzsoá történetirásnak szükségszerüen el kellett ehhez a következtetéshez jutnia mindenekelőtt azért, mert ezt követelték az uralkodó osztály érdekei, a burzsoázia elfordulása attól a "nemzeti fügefalevéltől", amellyel eddig osztályérdekeit takarta. Emellett a kozmopolitizmus és nacionalizmus felé hajtotta a burzsoá történészeket módszertani korlátoltságuk is. Minden burzsoá történeti produkciónak az idealizmus a kiinduló pontja, az a meggyőződés, hogy a szellem, az idea az elsődleges, ez uralkodik a történelmen, ez formálja mind az egyesek, mind a nemzetek sorsát.

Természetes, hogy azonnal felvetődik az a kérdés, honnan ered ez vagy az a gondolat, eszme? Ki a szerzője, hol vannak a gyökerei? Az idealista történésznek fogalma sincs és nem is akarja, hogy legyen az alap és felépitmény dialektikus kapcsolatáról, távol áll tőle a forma és tartalom dialektikája. Az eszme eredetét ismét az eszmékben keresi - ez esetben azonban nem a hazai, hanem a külföldi eszmékben. Igy már természetesen előre elkerülhetetlen a nemzeti alkotóerő tagadása és a nemzeti történet kozmopolita felfogásának előkészitése. Felemlitek egyet a sok példából.

Palackynál például a huszita mozgalom még egyenesen a cseh nép legjobb tulajdonságainak a kiteljesedése, az "ószláv demokratikus szellem" feléledése. /15/ Goll azonban már nem akar - és egészen helyesen - a huszitizmusban csupán cseh, nemzeti problémát látni, hanem el akarja helyezni a világtörténetben. A helyett azonban, hogy módszeresen kitüzné az első és legfontosabb kérdést, miként függött össze a huszitizmus ideológiája a 15. századeleji Csehország gazdasági és társadalmi viszonyaival, minden erejét arra összpontositja, hogy külföldön azonos vagy hasonló eszméket hirdető ideológiát találjon. Mivel Csehország szomszédságában és egész Európában is válságát élte a feudalizmus, szükségszerüen jelentkeznek az eretnekségek, mint a feudális elnyomás elleni osztályharc ideológiai

---

13/ Jaroslav Goll: Chelčický és a cseh testvéregység a 15. században. Historický klub. Praha 1916.

14/ J.Pekař: A cseh történet periodizálásáról. Praha 1932. 4.l. /Igy értékelte Jaroslav Goll és tanitványai egész cseh történeti koncepcióját./

15/ F. Palacký: Dějiny III. l. 305.l.

formái. "A feudalizmussal való forradalmi szembenállás az egész középkoron végighuzódik. Az idők változásai szerint majd misztika, majd nyilt eretnekség, majd pedig fegyveres felkelés formájában bukkan fel." /16/a/

Goll azonban nem látja ezt az összefüggést. Teljesen a teológiai problémák foglya. És ezért ha valamiféle gondolatot talál külföldön, amelyet ott hamarább hirdettek, mint nálunk, azokat az utakat keresi, amelyeken hozzánk jutott. Csak természetesen, hogy e részleges hatások végkövetkeztetései egyedül a cseh alkotóerő lebecsüléséhez vezethetnek, miközben a külföld minden gondolat és ösztönzés átadójaként jelenik meg. A valdensek a keletkezőben lévő táborita mozgalom forrásai, Petr Chelčický a valdensek eszméiből meritett és a cseh testvéregység közvetlenül a valdans eszmékből nőtt ki.

Nem tagadjuk, hogy tudós huszita ideológusok átvehettek bizonyos gondolatokat azonos vagy hasonló problémákkal foglalkozó tudós külföldi kortársaiktól. Ezt senki nem fogja és nem is akarja tagadni. De látni kell, hogy ha átvételről van is szó, ez inkább a formának az átvétele volt, a tartalom a cseh falvakban és városokban nőtt ki az élet szemléletéből és a cseh problematika elemzéséből. A táborita chiliaszta prédikátorok ideologiája mindenekelőtt agyonzsarolt falusi népünk és a szegénység vágyainak kifejezője volt. A táborita chiliazmus /16/b/ azt az alapvető kérdést akarta megoldani, hogy miként lehetne segiteni a cseh dolgozó emberen. Ezek a gyökerei. Az azután más kérdés, milyen kifejezésbeli eszközöket használt a prédikátor ahhoz, hogy megmutassa a néptömegeknek a legjárhatóbb utat előre. Vajjon a bibliára támaszkodott-e, vagy Husz müvére, vagy ugy adott kifejezést a kizsákmányoltak nemzetközi szolidaritásának, hogy átvette a valdens prédikátorok érvelését. Ez azonban nem jelenti azt, hogy egyszerüen visszatükrözné azok tanait és nekik köszönhetné nézeteit.

A marxista történetirásnak a történettudomány minden szakaszán harcolnia kell ez ellen a "módszer" ellen, amelynek Jaroslav Goll volt a keresztapja. A burzsoá idealista történetirás elleni harc nemcsak a kozmopolita tendencia tüzfészkeinek megsemmisitését jelenti, hanem mindenekelőtt a kényelmes, könnyü és tudománytalan felfogás elhagyását és a mély, igaz, marxista analizis és szintézis utját jelenti.

A részletes forráselemzésnek és a társadalmi fejlődéstörvények felfedésének együtt kell haladnia a nemzeti élet, a kultura minden megnyilvánulására gondosan ügyelő figyelemmel, és csak azután lehet keresni és kiemelni a nemzetközi összefüggéseket és kapcsolatokat. J.V. Sztálin jól tüzte ki a mi történettudományunk számára is e feladatokat, amikor a nagy és kis nemzetek

---

16/a Engels: A német paraszthaboru 25.1.

16/b Lásd J.Macek: A huszita forradalmi mozgalom. 71.1. /Szerk.megj./

közötti kapcsolatokról ezeket mondotta: "A szovjet emberek azt tartják, - mondotta Sztálin elvtárs - hogy minden nemzetnek, függetlenül attól, hogy kicsi vagy nagy, megvannak a maga jótulajdonságai, a maga jellegzetességei, amelyekkel csak ez az egy nemzet rendelkezik s amelyek nincsenek meg más nemzeteknél. Ezek a jellegzetességek alkotják azt az értéket, amellyel minden egyes nemzet hozzájárul a világkultura közös kincsesházához, kiegészíti és gazdagítja azt. Ebben az értelemben minden nemzet, a kis és a nagy nemzet egyaránt, egyenlő helyzetben van s minden egyes nemzet egyenértékű bármely más nemzettel." /17/ A csehszlovák történészek feladata, hogy megmutassák, melyek a mi nemzeti történetünk sajátos jellegzetességei, mi az a kulturérték, amellyel a mi nemzeteink hozzájárultak a világkultura közös kincsesházához. A feladat tehát igy hangzik: keressük a a hazai kultura helyét az emberiség progressziv fejlődésében és semmiként se keressünk külföldi hatásokat kulturánk bölcsőjénél, ahogy azt a burzsoá történészek kivétel nélkül tették.

Mi sem egyszerübb ugyanis, mint mindent, amit nálunk alkottak, a "külföldi hatások" végösszegére redukálni. Az ilyen áltörténésznek elég például ha kezébe veszi Chelčicky müvét vagy a táborita cikkelyeket, ehhez hozzákeresi bármely idegen eretnek szekta inkvizíciós jegyzőkönyveinek tantételeit és ekkor összehasonlit, kihuz, kiemel, megállapitja a párhuzamos helyeket és végül azt következteti, hogy itt és itt a huszíták a német, másutt az angol, emitt az olasz és itt a francia eretnekségből vettek át hatásokat. Aztán felállitja az egyenletet és a munka be van fejezve. Semmiképp sem szabad az összehasonlitó módszert lebecsülni, de hangsúlyozni kell azt, hogy először a gazdaságitársadalmi helyzet elemzését kell adni és meg kell keresni a nemzeti élet és gondolkodás kapcsolatát és csak azután lehet a sztálini tanitás értelmében rámutatni nemzetközi jelentőségére. Másként csak mechanikus kombinációval van dolgunk, aminek semmi köze az alkotó tudományos gyakorlathoz.

Foglalkoznunk kellett az idealista burzsoa történetirás összehasonlitó módszerével, mert benne kell látnunk a kozmopolitizmus veszélyének tüzfészkét. Goll müve csak a kezdet volt ebben a módszer olyanértelmü kidolgozásával, hogy Goll nemzeti történetünk minden kérdésével kapcsolatban külföldi hatások keresésére tanitotta tanitványait. Néhány következtetés már közvetlenül mutatta, hol végzi majd Goll sok tanitványa. Ily például Goll művében kiemelkedő szerepet játszik a "világeszme", a nemzetfeletti "korszellem", amely a mi nemzetünket felébresztette. "Azzal a fenntartással vállalnám a választ, hogy a cseh nemzetet a korszellem, a történelem szelleme ébresztette fel ennek az évszázadnak /a 19.század. J.M.megjegyzése/ utolsó évtizedében." /18/ Tehát nem a széles néptömegek szorgalmas munkája, nem a véres harc és fáradságos munka, nem az ujjászületés törté-

---

17/ J.V.Sztálin: Beszéd a finn kormányküldöttség tiszteletére rendezett ebéden 1948 áprilisában. A békéért, 72. l.

18/ J.Goll: Frantisek Palacky. ČČH IV. 1898. 233.l.

neti alakjainak örömteli tevékenysége, hanem a nemzetfeletti "korszellem" volt Goll szerint a nemzeti ujjászületés bölcsőjénél. Ezek részben már azok az ismeretek, amelyeket Goll egyes tanitványai kerekded kozmopolita ideológiává fejleszthettek. Ezért Josef Pekař egyáltalán nem túlzott, amikor Goll munkásságát igy értékelte: "Ez irányban Goll főérdemét abban látom, hogy ő volt az első, aki egyetemi előadásaiban a nyugateurópai intézmények és a mi intézményeink közötti sokszoros összefüggésekre a szellemi kapcsolatokra és a mi rendszerünknek és céljainknak külföldi példáktól és ösztönzésektől való függőségére /kiemelés tőlem - J.M./ rámutatott." /19/ Érthető nyelven ez annyit jelent, hogy Pekařnak Goll müvében épen és mindenekelőtt az a nyugati burzsoá kulturához való megalázó ragaszkodás imponált, amely kifejezte burzsoáziánk esztelen alázatát a nyugati imperialisták előtt. Pekař egész világosan állitotta példaként a dekadens burzsoá történetirás elé Goll müvének kozmopolita tendenciáit.

Mig 1918 előtt a burzsoá történetirásban a kozmopolita tendenciák csak leplezett alakban jelentkeztek, addig 1918 után megszüntek azok a korlátok, amelyek akadályozták, hogy a cseh burzsoázia nyiltan megmutassa nacionalizmusának visszataszitó arculatát. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom ugyanis nagy hatással volt az imperialista táborra és alapvető fordulatot jelentett a nemzetközi helyzetben. Forradalmasitotta a munkásosztály tömegeit, melyek előtt ettől kezdve világos cél állott: lerázni a kapitalista igát és szovjet mintára kézbe venni a hatalmat. Az Október jelszavai által felemelt és vezetett forradalmi munkásosztálytól való félelmében a burzsoázia az egész világon a legvisszataszitóbb és legvéresebb eszközökhöz nyult, hogy fenntartsa uralmát. A csehszlovák burzsoázia a kizsákmányolási kiváltságok védelmének érdekében elszánta magát, hogy inkább teljesen elveszitti az állam önállóságát, semhogy erősödni hagyja a forradalmi erőket. Ezért A Nagy Októberi Szocialista Forradalom után a csehszlovák burzsoázia már nyiltan hirdeti, hogy a csehszlovák népet az imperialista Nyugat gondjára kell bizni, nemzeti közömbösséget és nemzeti nihilizmust hirdet a kozmopolita imperialista ideológia alkatrészeként. Zdeněk Nejedlý igy jellemezte a cseh burzsoázi nacionalizmusának e fejlődését, a nemzeti hagyományok 1918 utáni nyilt megvetését: "Ez azonban 1918 után gyökeresen megváltozott, amikor az önálló Csehszlovák Köztársaságban a hazai német konkurrencia erősen meggyengült s a cseh burzsoázia kezdett az államban teljhatalommal uralkodni. Itt természetesen már nem kellett a nép, ép ellenkezőleg, itt a nép már nem szivesen látott szövetséges lett és a nemzet forradalmi hagyományai egyenes ellentétben voltak a burzsoázia érdekeivel. Ezért nemcsak elfordul ezektől a hagyományoktól, hanem igyekszik elfojtani, sőt kigunyolni azokat. Általában igen felülről néz a népre." /20/

19/ J.Pekař: A cseh történet 3.l.

20/ Z. Nejedlý: A cseh történet értelméről. /A kommunisták a cseh nemzet nagy hagyományainak örökösei./ 255.l.

A burzsoá kozmopolitizmusban jutott kifejezésre az imperialista Csehszlovákia bekapcsolása a francia, angol és amerikai imperializmus érdekhálózatába. Közvetlenül 1918 után különösen a francia propaganda volt az, amely elárasztotta kulturéletünket hangversenyekkel, előadásokkal, kiállitásokkal és ünneplésekkel, amelyeken a mi burzsoáziánk alázatos köszönetét nyilvánitotta a "kulturált nyugat" előtt. Ugyanakkor ujra meg ujra boncolgatták a Csehszlovák Köztársaság létrejöttének kérdését és szándékosan meghamisitották a történelmet annak hirdetésével, mintha Franciaországnak döntő szerepe lett volna abban. Csehszlovákiának a nagy nyugati patrónus hálás ölebévé kellett válnia. A.Denis francia történész, akit a csehszlovák parlament mint a cseh nemzet "régi barátját" távirattal üdvözölt, állott annak az elméletnek bölcsőjénél, hogy a Csehszlovák Köztársaság Nyugaton jött létre. Különösen Denisnek a La République tchécoslovaque-ban megjelent cikke /21/ vált valóságos leckévé összes burzsoá történészeink és Masaryk számára is. Denis e cikkében a csehek és általában a szlávok történeti sorsán tünődik és ugy találja, hogy a csehekből teljesen hiányzik a szervezési képesség. Nincs tapasztalatuk se, ezért kell Franciaországgal tartaniok, amelynek hagyományos szervezési képessége és a kellő tapasztalata is megvan. Hiszen ugymond, a csehek nemzeti öntudatosulása is a francia forradalomból eredő racionalista "kozmopolitizmusnak" köszönheti létét. E racionalista kozmopolitizmushoz kell fordulni, hangsúlyozza Denis, és mérsékelni a "heves patriotizmust." "A velünk való érintkezésben - folytatja Denis - megtanulhatják, hogy a legkomolyabb hazafiság is kész az elkerülhetetlen engedményekre, hogy az életnek két pólusa van és hogy bölcs dolog a legjogosultabbnak látszó nemzeti követelményt is alárendelni a magasabb érdekeknek." Ez egyszerüen a kozmopolitizmus kész receptje, amellyel a burzsoá Nyugattól elvakitott ideológusaink "gyógyitották" tudományunkat, kulturánkat és egész életünket. Merész következtetéseket vontak le a tekintetben, hogy a szlávoknak egyenesen velük született tulajdonsága az államalkotó képesség hiánya és igy alátámasztották a "Nyugat bőkezüségéről" szóló legendát, amelynek köszönhető Csehszlovákia létrejötte.- Szaporodtak a tanulmányok és előadások, amelyek ujra meg ujra csépelték ezt a témát. Megint itt álltak az előtérben francia ujságirók, akik a cseh burzsoázia ideológusainak az ötleteket adták. Igy például a "Le Temps" cimü párizsi burzsoá folyóiratnak már 1919.julius 17-i számában Charles Rivet ezt a mélyenszántó "elméletet" fejtette ki: "A szlávoknak az álmodozó anarchiájával szinezett demokratizmusa egyszerü, paraszti és patriarchális érzés, misztikus és vallásos elemek hozzákeverésével... A cseh szintén szláv, akiben a faj negativ oldalait leginkább korrigálta a nyugatibb nevelés és a megfontoltabb és érzékenyebb hazafiság... A német példa nem volt kárára a cseh népnek. Azzal, hogy utánozta, kevésbbé lett gyakorlatiatlan, mint orosz, lengyel vagy horvát testvérei..." Azt gondolhatnánk, hogy a felbérelt ujságirónak a fantázia birodalmába tett ilyenfajta kirandulásait értelmes ember és még kevésbbé cseh tudós

---

21/ Praha 1920.julius 14.szám.

nem veheti komolyan. És mégis az "elmaradt" szlávokra és csehekre magasról néző, a Szovjetuniót gyülölő és a cseh nemzeti büszkeséget közömbösen szemlélő francia ujságiró ostoba fecsegéseit burzsoá sajtónk hangos dicsőitéssel és kutyához illő alázatossággal fogadta. Sőt J.Peisker történész leplezetlen örömmel beszélt az "éleseszü franciáról" és a "rólunk, csehekről adott legujabb jellemzéséről." /22/

Mennél jobban hangoztatták az első köztársaság burzsoá ideológusai az imperialista Nyugat kulturáját, annál lejjebb nyomták a porba a cseh nemzeti öntudatot és büszkeséget. Törvényszerü jelenség volt, hogy ezzel a kozmopolita propagandával egyidejüleg a burzsoá Csehszlovák Köztársaság uralkodó körei kezdettől fogva arra törekedtek, hogy a cseh nép szivében a kicsinység, tehetetlenség és elhagyatottság érzését ébresszék fel. Mig a felvilágosodás nagy alakjai, például Kollár szonettjeiben a szláv kölcsönösségben való hitről, a "hatalmas orosz tölgy" nagy erejébe vetett reményről énekelt, mig a felvilágosodás politikusainak és költőinek szilárd meggyőződése volt, hogy a szláv népek egyesülve a legnagyobb erőt jelentik Európában. 1917 Októbere után burzsoáziánk célzatosan ismételgette a Szovjetunió elleni támadásokkal kapcsolatban a cseh nép kis lélekszámát, elszigeteltségét és a szlávság tehetetlenségét. A kicsinység kultusza, amely az értelmiség kispolgári magatartásának is jellemzője volt, átterjedt az egész burzsoá tudományra és kulturára. Zdeněk Nejedlý már 1920-ban rámutatott erre a veszedelemre. "Analizáljátok a cseh embert és meglátjátok, mennyire telve van ezzel a kispolgári esztétikával. Mindenekelőtt az kedves számára, ami az egykori kicsinységre emlékeztet. Ezért olyan kisszerü és kicsinyes a historizmusa." /23/ A kicsinység érzetének céltudatos terjesztése az imperialista nyugat által Csehszlovákia ellen intézett kozmopolita agresszió kisérőzenéje volt. S nemcsak a kulturális életben és a tudományban, hanem a müvészet minden ágában uralkodó kozmopolitizmusról volt szó. A képzőművészek közt már rég divat lett, hogy Párizsban keressenek mintát, a költőket mindenekelőtt a párizsi "kozmopolita szálloda" csábitotta. /24/

A burzsoá ideológia kozmopolita tendenciáját különösen T.G. Masaryk köztársasági elnök támogatta, aki kulturális ügyekben a legfőbb döntőbiró volt. T.G.Masaryk kozmopolitizmusának régi gyökereit megmutatta már V.Kopecký miniszter a Brnoban tartott I. ideológiai konferencián. 1920-ban tett franciaországlátogatása alkalmával Masaryk igy fogalmazta meg az imperialista Nyugat iránti kozmopolita tiszteletét: "A mi cseh ideánk tárgyilag és történetileg Nyugattal kapcsol össze bennünket." /25/ Ezzel lapidáris

---

22/ Vö. J. Peisker: Kik voltak az őseink és mit örököltünk tőlük. Praha 1921. 8.l. Innen a Rivet-cikk idézete is.

23/ Z.Nejedlý: A cseh kulturából. Praha 1951. 18.l.

24/ L.Štoll: Harminc év küzdelem a csen szocialista költészetért. Praha 1950. 51.l.

25/ T.G. Masaryk: A demokrácia utja II. Praha 1934. 440.l.

utmutatást adott történetünk felfogása számára is. Masaryk időnként tett néhány alkalmi kirándulást nemzeti történetünk terén és soha nem szünt meg hangoztatni történetünknek a Nyugattól való függőségét. IV.Károly korát és a cseh kultura 14.századi felvirágzását francia hatásokhoz kapcsolta: "Mert Franciaországhoz vagyunk kötve nemcsak politikailag, hanem kulturálisan is. IV.Károly annak a János királyunknak a fia, aki francia földön esett el Franciaországért, francia müveltségü volt, a politikai hatalom és kulturális fejlettség magas fokára emelte hazánkat." /26/ A történelem Masaryk számára csak alkalmas ténygyüjtemény volt, amit tetszése szerint válogatott össze vagy csonkitott meg a politikai manőverezés szolgálatában. Kész volt félredobni nemzetünk dicső multját csak azért, hogy kedvében járjon nyugati barátainak. Maga hangoztatta, hogy a francia burzsoáziától tanult és hogy nekik akarta eladni a cseh ember lelkét. "A francia irodalom és müvészet, a francia tudomány és filozófia erősen hatott ránk az ujkorban. Magam élő példája vagyok ennek; fiatal koromtól egész mostanáig figyelemmel és szeretettel követem a francia gondolkodás és az egész francia kultura fejlődését: Franciaországnak kell köszönnöm politikai és szellemi fejlődésem számos inditékát." /27/ Masaryk persze nem a forradalmi Franciaországra, a francia népre, hanem a francia burzsoá politikusokra és ideológusokra gondol, akiktől azt tanulta, hogyan kell biztositani a burzsoázia uralmát a Csehszlovák Köztársaságban.

Ugyanakkor Masaryk nem felejtett el kaput nyitni az amerikai ideológia imperialista agressziójának sem. Hasonló alázatossággal, ahogy meghajlott a francia diplomatáknak, alázta meg magát Masaryk az amerikai diplomaták előtt is. Masaryk Amerika előtti kozmopolitizmusa nyilatkozik meg abban a beszédében legélesebben, amelyet az USA első prágai követe előtt mondott el /1919 junius 11/: "Amerikának sok más tulajdonsága van, és itt az lesz az Ön nagy és szép feladata és az Ön felelőssége is, hogy nekünk bemutassa és közvetitse mindezeket a tulajdonságokat, hogy népünknek a nemzetközi és politikai élet gyakorlati problémáin mutassa meg, mit jelent az amerikai szellem és milyenek az amerikai ideálok. És én, aki büszke vagyok arra, hogy ismerem ezeket az ideálokat, biztositathatom Önt, hogy a mi népünk örömmel fog amerikanizálódni ebben az értelemben" /28/ /Aláhuzás tőlem - J.M./. Ez kereken kimondva Masaryk szándéka. Népünk amerikanizálása annyit jelentett, hogy az iparmágnásoknak alávetett szolgákat csinálnak belőle, megfosztják minden nemzeti büszkeségtől, és beleoltják a tiszteletet az amerikai imperializmus iránt. "Amerikai ideálokat" erőszakolni népünk életére annyit jelentett, hogy eszeveszett dollárhajszába viszik, gyülöletet ébresztenek a nép iránt, tiszteletet Lynch biró, a fajelmélet és a papi népbutitás iránt. Masaryk is ebben az értelemben kisérelte meg népünk amerikanizálását az irodalomban az amerikai regények kultuszával, a tudományban a

---

26/ Uo. 431.l.

27/ Uo. 431.l.

28/ Uo. I.Praha 1933, 147.l.

pragmatizmus kiemelésével és a kultura minden ágában az amerikai mintákon való rágódással.

A népünk amerikanizálására irányuló kisérletek egyike lett az u.n. Wilson-legenda is. Az USA köztársasági elnöke, W.Wilson, - akit V.I.Lenin az amerikai munkásokhoz irott levelében ugy jellemzett, mint aki az "amerikai milliárdosok feje, a kapitalista cápák kiszolgálója"/29/ - az amerikai imperialisták utjának egyengetésére a faltörő kos szerepét töltötte be. Ezért keritették feje köré akkora buzgalommal a népet szeretőnek, a felszabaditónak és a csehszlovák függetlenség megalapitójának glóriáját. És épen Masaryk volt az, aki terjeszteni kezdte a hamis Wilson-féle felszabaditási legendát, amely hathatós eszköze lett az amerikai kozmopolita ideológia behatolásának. A nép emlékezetéből ki kellett volna törölni a tényt, hogy a Csehszlovák Köztársaságot a csehszlovák nép erőfeszitése és mindenekelőtt a Nagy Októberi Szocialista Forradalom világtörténeti jelentősége által felrázott munkásosztály harca hozta létre, amely kimondta az önálló csehszlovák állam követelményét. Masaryk ép ellenkezőleg minden erejével arra törekedett, hogy a Csehszlovák Köztársaság létrejöttét Wilson érdemeinek tüntesse fel. Ezért terjesztette a Wilson-kultuszt és ezért küldött Wilsonnak táviratot is 60.születésnapjára /1922.XII. 27./, amelyben szóról-szóra ezeket mondja: "Sajnálom, hogy a karácsonyi ajándék, amellyel Önt meg akartam lepni és amely bemutatja a különböző tereket, épületeket, körutakat és igy tovább, amelyeket köztársaságunkban az Ön tiszteletére neveztek el, nincs még készen. Azt bizonyitja ez, hogy Csehszlovákia Wilson országa." /30/ Ez azonban szerencsére csak Masaryk jámbor óhajtása volt. A burzsoázia elnevezhetett vasutállomásokat, tereket és utcákat, de nem törhette meg a dolgozó népet és nem zuzhatta szét az igazságot Csehszlovákia létrejöttéről, az USA imperialistáinak és főkolomposuknak, W.Wilsonnak szerepéről.

Masaryk azonban nemcsak azzal egyengette a kozmopolitizmus utját, hogy támogatta a nyugati imperialisták érdekeit és ápolta kultuszukat, hanem azzal is, hogy leplezetlenül lelkesedett az Európai Egyesült Államokért. Ma már jól tudjuk, mit jelentenek az Európai Egyesült Államok az imperializmus korszakában. Látjuk, hogy a Marshall-terv, a közös európai hadsereg és az egyesült európai kapitalista államok megteremtésére irányuló törekvés nem egyéb, mint az Amerikai Egyesült Államok kisérlete arra, hogy uralmuk alá hajtsák az európai kapitalista országokat. A "Truman-doktrina", a "Marshall-terv", az északatlanti egyezmény, a Nyugati Unió stb. az imperialisták közvetlen eszközei az uj imperialista háboru és a tőke támadásának előkészitésében a munkásosztály és a békéért, a demokráciáért és a szocializmusért harcoló erők ellen. Ugyanilyen ellenforradalmi és imperialista jellegük volt azoknak a kisérleteknek is, amelyek az első imperialista háboru után az "Európai Egyesült Államok" megteremtésére irányultak. Az "Európai Egyesült Államok" mindenekelőtt a fiatal Szovjetország elleni imperialista támadásnak lett volna felvonulási területe. Emellett az "Európai Egyesült Államok" mellett, amelyben a nemzeti határok és saját-

---

29/ Lenin müvei, 28.köt. 58.l.
30/ T.G.Masaryk: I.m. II. 352.l.

szerüségek felolvadtak volna tett hitet Masaryk 1922-ben a The Slawonic Review cimü angolnyelvü folyóiratban: "A háboru és a háborus viszonyok az összes európai nemzeteket megegyezésre, kölcsönösségre és egységre utalják. Hiszem, hogy megalakulnak az Európai Egyesült Államok." /31/

Érthető, hogy Masaryk kozmopolitizmusának a tudomány és a tudományos munka szemléletében is következetesen érvényesülnie kellett. Masaryk alkotta meg a világtudomány fogalmát, amely szerinte felette áll a nemzeti érdekeknek. A nemzetközi tudósnak csak bizonyos "erkölcsi és nemzeti tulajdonságai" vannak. Hogy kötelességei is volnának saját nemzete iránt, arról Masaryk egy szót sem szól. Ép ellenkezőleg azt hangoztatja, hogy "a tudomány és a főiskolák lényegükben és természetükben világpolgáriak." /32/ Ezzel Masaryk szélesre tárta a kaput a kozmopolitizmus számára az összes tudományszakokban.

Masaryk nyomdokain haladt Dr.E.Beneš is, aki végül még magát a nemzeti gondolatot is idegen, nyugati hatások eredményének tartotta: "A nemzeti eszme - irja Beneš - modern formájában a reneszánsz és a reformáció filozófiájának és a francia forradalom emberi és polgári jogokat deklaráló humanista filozófiájának eredménye és produktuma". /33/ Ez azt jelenti, hogy Beneš alapvetően tagadta a nemzet sajátszerü belső fejlődését és kialakulását idegen, mindenekelőtt francia eszmék hatására redukálta. Ha Masaryk utódja igy szemlélte a nemzeti kérdést, nem csoda, hogy a kozmopolitizmus keresztül-kasul átjárta az első köztársaság egész hivatalos ideológiáját.

A nacionalizmussal leplezett hivatalos kozmopolitizmus e melegágyában kedvező volt a légkör a burzsoá történettudományban jelentkező kozmopolita tendenciáknak is. Josef Pekařon jól megfigyelhető, hogyan határozta meg a burzsoá köztársaság uralkodó köreinek kozmopolitizmusa a burzsoá történetirás kozmopolita vonalát. A nyugati imperialista ideológiának hazánkba való betörését ujjongással fogadó történészeink egyenesen szükségesnek tartották megmutatni, hogy itt nem történik semmi uj, hogy nálunk a "nyugatosságnak" régi hagyománya van. "Az elmult évszázadokban - irja Pekař a Bizáncba vezető ut megszakitása után nem volt ugyan Európa, t.i. a román és germán Európa hatása olyan gyors, közvetlen és nyilt,mint most /azaz az 1918 utáni korszakban. - J.M. megjegyzése/, de miként ma a technika, gazdaság, alkotmány, közigazgatás, jog, tudomány, irodalom, szóval az egész anyagi, társadalmi és szellemi élet csupán formája vagy közvetlen része a nyugateurópai haladásnak és állapotnak, lényegében ugyanigy volt ez az elmult évszázadokban is." /34/

Régebbi nemzeti történetünk összefoglaló kozmopolita felfogását

---

31/ Uo. 288.l.
32/ Uo.296.l.
33/ E.Beneš: Demokrácia ma és holnap. Praha 1946. 44.l.
34/ J.Pekař: A cseh történet értelme. 9.l.

J. Peisker adta, akinél egyidejüleg az is jól megfigyelheto, hogy a kozmopolitizmus másik oldala a fajelmélettel kacérkodó soviniszta nacionalizmus. Peisker népszerü tanulmánya 1921-ből a burzsoázia teljes végelgyengülésének bizonysága az imperializmus korszakában, féligazságok, hazugságok, fantazmagóriák gyüjteménye és mindenekelőtt indulatos apológia az imperialisták érdekében és ugyanakkor támadó pamflet a forradalmi munkásosztály és a Szovjetunió ellen. Az egész pamflet alapgondolata az, hogy a szlávok teljesen képtelenek államalkotásra, hogy lázongók, rebellisek, anarchisták. Magasabb kulturát, rendet, fegyelmet és önálló államot mindig a Nyugat teremtett számukra. Igy Nyugat legutóbbi ajándéka, Csehszlovákia létrejötte is ezeknek a "jótékony" nyugati hatásoknak a jele. "És mivel köszöni meg ezt a nyugati világnak a szlávság?" - kérdi patetikusan Peisker és maga válaszol: "Fertőző anarchizmusával, amely minden bolsevizmus és spartakizmus apja... A szláv anarchizmus, amely aránytalanul nagyobb mértékben fenyegeti a világgazdaságot és az egész kulturát mint a porosz kapzsiság, mert megsemmisitette a termelőállamok fogyasztópiacát." /35/ /Aláhuzás tőlem - J.M./ Ezzel nyersen megmondja, honnan ered a Nyugat előtt való hajbókolás, honnan a kozmopolita és faji tendencia és a Szovjetunió elleni dühöngés: az imperialisták védelmezéséből, akiknek termelése számára elveszett a Szovjetunió, mint fogyasztópiac. Peisker azoknak a hazai és mindenekelőtt nyugati imperialistáknak, gyárosoknak és bankároknak az érdekében beszél, akiknek már akkor sokkal inkább kedvükre való volt a német militarizmus és junkerizmus, mint a Szovjetek országa, amely elzárkózott a kapitalisták spekuláló haracsolása előtt. Peisker megkisérelte egész történetünket ugy megvilágitani, hogy a cseh természetben egyenesen faji képességeket keresett, amelyek csak annyiban voltak jók, amennyiben a nyugati normánokkal függtek össze. Halljuk csak rémséges értelmezését: "Három régi ősünk már rég egyetlen nemzetbe olvadt össze, és csak ugy szemre nem tudjuk megkülönböztetni őket: a néma arc mögött meghuzódó rab szláv - a rabszolga: ő a mi első ősünk; a test és lélek erejével fegyelmezett harcias norman - a hóditó: a második ősünk; a puszták szilaj fia, a ragadozó török, a harmadik ősünk. És mindannyiunkban van valami ebből a három ellentétes jellemből." /36/ Keserü nevetést fakaszt ma ennek a rothadt áltudósnak a szüleménye - és mégis, Peiskert nemcsak, hogy nem távolitották el a tudományos életből az elmegyógyintézetbe, hanem ép ellenkezőleg, viharos ünneplésben és elismerésben részesült. Peisker az Osztrák-Magyar Monarchia idején Grazban volt egyetemi tanár, 1919-től pedig Prágában. /37/ Az uralkodó burzsoá körök, mint történészt oly nagyra becsülték, hogy végül az a nagy megtiszteltetés érte, hogy ő irhatta a burzsoá tudomány "csucs"-enciklopédiájába, a Cambridge Medieval Historyba a szlávok legrégibb történetéről szóló fejezetet. Peisker barátja volt Masarykknak is. Masaryk nagyra becsülte őt és Peisker folytonosan Masarykra hivatkozik. Érdekes, hogy abban a fejezetben, ahol a fajelméle-

---

35/ J.Peisker: I.m. 39.l.

36/ U.o. 41.l.

37/ Hogy milyen nagyra értékelte J.Pekař Peisker "tudományos" munkáit, vö. a róla irott nekrológot ČČH 39. 1933. 450.l.

tot hirdető fasiszta F.Marešre támaszkodik, Peisker Masarykot is idézi. Azt a gondolatot fejtegeti, hogy a "szabadság, testvériség, egyenlőség" jelszó ma már tarthatatlan és egyenesen káros. "Farkasok vagyunk és farkasok leszünk, a farkas maga magát bennünk soha nem tagadja le és tartósan nem fegyelmezi," vonja le a következtetést Peisker és igy folytatja. "Dehát akkor hogyan állapodunk meg önkéntesen ilyen törvényekben? Ezt eddig nem tudjuk; gondolkozzunk e felől - ahogy azt nekünk mindig ajánlja a mi bölcs köztársasági elnök urunk."/38/ Jellemző és megható barátság ez, s alátámasztja a nyugati imperialisták kozmopolita kiszolgálását.

Peiskernél a kozmopolita és faji imperialista ideológia nyilt kifejezésre jut. De ha a burzsoázia hatékony eszközt akart találni a néptömegek megszerzésére, alkalmasabb, leplezettebb formát kellett keresnie. Nemzeti történetünk felfogásában más történészek töltötték be ezt a szerepet, akik mozgékonyabban tudták stilizálni előadásaikat, összegyurni a nacionalizmust a kozmopolitizmussal, hogy igy tompitsák el a nemzeti büszkeség tudatát, leszereljék a tömegek forradalmi energiáit és odalökjék őket a nyugati imperialisták kényére-kedvére. A legtehetségesebb burzsoá történész, aki egyben leginkább töltötte meg müvét kozmopolitizmussal, kétségtelenül Josef Pekař volt./39/ Pekař irracionalista történetszemléletét mindenkor csábító és dagályos formulációk takarták, melyek elleplezték az igazi értelmet, de annál hatékonyabban szedték rá az olvasókat.

Épen azért, mert Pekař maga a "szenvedélyes nacionalizmus"mellett tett hitet, egész álláspontjával kozmopolita, akinek közömbös a nép és az egész nemzet sorsa. Müveiben viszont kifejezetten abból az elgondolásból indul ki, hogy a nemzeti történet felett van még valami történetenfelüli, amely meghatározza a nemzeti történet irányát és jellegét. "Mert a /nemzeti - J.M. megjegyzése/ mult utjának egyes korszakaira kitörölhetetlenül rányomta a maga titkos rendjének bélyegét az, amit történetfelettinek nevezhetnénk el, amely többek között meghatározza a nemzetek gondolkodását és érzését és ujra meg ujra más formát, más arculatot, más szellemi fiziognomiát ad nekik." /40/ A vulgáris idealizmus tette lehetővé Pekař számára,hogy ezt a kozmopolita tendenciát müvének alapmotimuvává tegye. Természetes volt, hogy a "történetfeletti" és az idegen hatások elismerése a nemzeti alkotóerő egyenes tagadásához vezette Pekařt. Mig Palackynál a történetfelfogás magva az optimista,hazafiság volt,Pekař azt habozás nélkül a szemétdombra szórja és nyiltan hirdeti,hogy nem hisz a nemzeti alkotó geniuszban és önállóságban.Magát is azok közé a történészek közé sorolja, akiknek müveiben "sehol sem találjuk meg azt az elgondolást,hogy az egyes nemzetek bizonyos eszméknek volnának a hordozói,amelyek törté-

---

38/ Peisker: Kik voltak őseink? 45.l.

39/ Pekařról és kozmopolitizmusáról v.ö. még J.Pachta: Pekař és a pekařizmus a csehszlovák történetirásban Praha 1950. különösen 100. skk. l.

40/ J. Pekar: A cseh történet periodizálásáról.Praha,1932.6.l.

nelmük értelmét alkotják, sem messzianisztikus hitet a nemzet kiválasztottságában ..." /41/ Miután Pekař igy nyiltan kiállt a kozmopolitizmus mellett, mindenekelőtt az ellen a tény ellen indult harcra, hogy a szlávoknak magasszinvonalu régi kulturájuk volt. Azt akarta, hogy nyoma se maradjon nemzeti történetünk és a többi szláv nemzet története közti összefüggésnek, mert a régi magas szláv kultura fejlettségének tudata gátolta volna kozmopolita nézeteit. Ép forditva azt akarta bebizonyitani, hogy mindent, ami nálunk valaha is élő és értékes volt, a nyugati kulturának köszönhetünk. Ebben a kérdésben is határozottan eltért az álláspontja Palacký egykori nézetétől. "A mai történésznemzedék álláspontja ebben a kérdésben is alapvetően eltérő: nem hiszünk semmiféle magasabb eredeti ősszláv kulturában /ami itt a történeti élet kezdeteinél volt, azt a gótok és aztán különösen Bizánc adta/ és azt hangsúlyozzuk, hogy talán mindazt, ami a kultura fogalmába tartozik, Csehországnak állami élete kezdete óta a külföld adta. Ha ma körültekintünk magunk körül, nincs talán semmi, amit látunk, amivel és ahogy élünk és amit gondolunk és cselekszünk, amit ne befolyásolt vagy ne közvetlenül adott volna a külföld." /42/ Ez aztán már nemzeti történetünk ezeréves fejlődésének kész kozmopolita felfogása. Ez leplezetlen kisérlet arra, hogy ami multunkban szép és nagy volt, a nyugati imperialisták lába elé, a porba dobják. Ahogy Pekař barátjának, a Živnobank igazgatójának, az egész burzsoá kormánygépezet rejtett főnökének, Jaroslav Preissnek jobban esett az időtöltés a nemzetközi bankár- és gyáros társaságokban, ugyanugy Pekařnak is, aki oly szenvedélyesen nagyokat ütött a "haza" szónál a mellére, kellemesebb volt nemzeti korlátoltságot és a külföldtől való lélektelen függést hirdetnie. "Az én könyvem - irja Pekar szóról-szóra - nem alapjában autonóm cseh fejlődésnek fogja fel a cseh történelmet, hanem megmutatja azt, hogy e fejlődésnek a jellegét Nyugateurópa hatása, példája, erőfeszitése és szelleme adja meg mindenekelőtt." "E felfogást - teszi hozzá Pekař - Palacký és kora felfogása ellen /Pekař aláhuzása/ kellett kiharcolni". /43/ Magát Pekárt beszéltettük, hogy a saját szavaival bizonyitsa mély elhajlását Palacký történetfelfogásától a kozmopolita nemzetellenes, hazafiatlan felfogás felé, amely kedvére való volt a nyugati imperialistákra támaszkodó csehszlovák burzsoáziának.

Miként Masaryknak, ugy Pekařnak sem volt elég nemzetünk történeti fejlődésének olyképen való meghamisitása, hogy e fejlődést nem saját gyökereiből, hanem nyugateurópai hatásokból magyarázta. Pekař is, miként Masaryk, nyiltan hangoztatja az európaiság azaz az imperialista kozmopolita piac érdekében a nemzeti önállóságról való lemondás gondolatát. Pekař szerint ez az európaiság egyenesen magva nemzeti történetünknek: "Európa döntő befolyása a kifejtett módozatokban és összefüggésben, számomra, ismétlem nemzeti történetünk fő, legfontosabb tényezője sorsunk fő alakitója." /44/

41/ J.Pekař: A cseh történet értelme Praha, 1929. 6.l.
42/ Uo. 9.l.
43/ Uo. 8.l.
44/ Uo.14.l.

Pekař végiggondolta és továbbfejlesztette a Goll-féle idealista összehasonlító módszert és a történeti igazság teljes tagadására használta fel. Népünk ezeréves harcát a jobb és igazságosabb társadalomért, a haza felvirágzásáért és jólétéért, az egyszerü dolgozó nép ezreinek fáradságos verejtékét, gondolkodóink, müvészeink, tudósaink bátor állásfoglalásait, minden szépet és virulót, amit apáink mérhetetlenül értékes és drága ajándékát vettünk át az előző nemzedékektől, a dolgozók virágzó szép hazáját Pekař cinikus semmibevevéssel a "german és román világ" hatásainak javára irja. Hazug kozmopolita felfogását ebben a rövid formulában foglalja össze: " A külföld hatása, ismétlem, eljutott az élet minden zugába és minden megnyilvánulásába, miközben kulturperiódusai szerint uj meg uj helyzeteket és formákat teremtett a paraszt földmüvelő eszközétől a vallási reformátor vagy politikai vezér gondolatáig, vagy a költő látomásáig. Tehát nemcsak a Palacký-féle formula szerinti érintkezés és harc, hanem a haladottabb szomszéd germán és román világ élete és gondolatai példájának állandó átvétele, hatása alá kerülés és befogadása történetünk legnagyobb és messze a legjelentősebb ténye és tényezője." /45/

Mig a többi burzsoá történésznél csupán kétségtelen kozmopolita tendenciákat figyelhettünk meg, Peiskernél és Pekařnál egészen nyilvánvaló, rendszeresen kiépitett koncepcióval van dolgunk.

De nem szabad egy pillanatra sem elfelejtenünk, hogy Pekař egyidejüleg heves burzsoá nacionalizmussal, sovinizmussal és a kozmopolitizmus elkerülhetetlen velejárójával, fajelmélettel leplezte kozmopolitizmusát. Ismeretes, hogy Pekař következetes antiszemita volt - ami egészében reakciós személyiségének csak kiegészitése volt. Még 1923-ban azt irta Jaroslav Goll, a mester, levelében Josef Pekařnak, tanitványának: "Tudod, hogy nem vagyok olyan antiszemita, mint te, de az ótestamentum bibliája azzá tehetne." /46/ Az antiszemitizmus teljessé teszi Pekař portréját és bizonysága annak, hogy az imperializmus rothadt ideológiája együtt hozza magával az összes dekadens és reakciós felfogásokat és nézeteket, amelyek a parazita osztály kiuttalan állapotának képei a kapitalizmus általános válságának és a szocialista forradalom előestéjének korszakában. Ezért részesült elismerésben Pekař müve az uralkodó csehszlovák burzsoázia részéről, ezért fogadták el elvben a hitlerista nácik és ezért vallhatja magáénak ma is az imperialista Amerika.

A kozmopolitizmus nemcsak Pekař müvének volt alapvető kiindulópontja. Josef Šusta történeti müveiben is, habár nála nem beszélhetünk teljesen kész kozmopolita rendszerről, kétségtelen kozmopolita tendenciák vannak. Josef Šusta is Goll-tanitvány volt és ő is mindenekelőtt azt értékelte Gollban, hogy Jaroslav Goll történetünket az ugynevezett nyugati kultura hatása alá vonta: "Ezzel szemben

---

45/ Uo. 9. és 12.1.

46/ A tisztelet és barátság levelei. /Jaroslav Goll és Josef Pekař kölcsönös levelezése. / Praha 1941. 642.1.

Goll életművének az alapvető irányvonala kezdettől fogva az a törekvés volt - irta J. Šusta, hogy a cseh nemzet helyét a többi nemzetek sorában némileg más tétellel hatékonyan támassza alá: azaz hogy megmutassa, nem állt soha a nyugati latin müveltség körén kivül..." /47/ Šusta dagályos stilussal idézi a gót Franciaországot, "ahonnan Prágába áramlott a kultura lehellete" az u.n. gótika korszakában, az u.n. reneszánszban pedig Itáliát állitja azoknak az ösztönzéseknek a forrásaként, amelyek "általában a közösségi élet és a társadalmi mozgalom minden magasabb tartalmára" hatással voltak. /48/

A szellemességre törekvő Šusta azután összehasonlitja a "nyugati kultura betörését" Csehországba Nagy Péter tevékenységével, aki közelebb vitte Oroszországot a "nyugati kulturfölényhez".- Mint az imperializmus hü védelmezője, természetesen nem mulasztja el az alkalmat, hogy ne hasonlitsa össze a huszitizmust a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal. A huszitáék és a bolsevikok, ugymond, eldobták és elitélték a nemes és haladó nyugati gondolatokat. Igy a Šustánál jelentkező kozmopolita tendencia sem csupán a nyugati imperialisták kiszolgálása, hanem a forradalomellenes és szovjetellenes kampány eszköze is.

Šusta egyébként már a mult század végi korai munkáiban átvette a Goll-féle összehasonlitó módszert és átvette annak nyugatkultuszát is. "A csehszlovák területek gazdasági feltételei - irja Šusta 1899-ben - sokkal közelebb vannak Nyugateurópához, mint a szláv kelethez. A cseh kulturtörténet menete a nyugati világhoz kapcsolódik"./49/ Ez roham volt a burzsoá történetirás "európaizálódására" /vagyis a kozmopolita tendencia nyilt fellépésére/. A történészek kiindulópontul a külföldi hatásokat keresték és nem tanulmányozták a hazai fejlődés és a feudalizmus általános fejlődése közti összefüggéseket. Nem érdektelen, hogy a kozmopolita tendenciához hü Šusta már akkor teljesen lebecsülte a nyelv és a nyelvi rokonság jelentőségét a kultura fejlődésének szempontjából: "A nyelvi rokonságnak a kultura fejlődésében mindenkor csak egészen jelentéktelen szerepe volt." /50/ Erre a következtetésre csak olyan történész juthatott, aki mindent magasztalt, ami idegen; idegennek és komolytalannak tartotta népünk kitartó harcát a cseh nyelvért és kulturáért.

Nemzeti történetünk egészének kozmopolita felfogása természetszerüen túllépte az 1945.évet is. Nemcsak Pekař müveiben élt tovább, melyeket reakciós intelligenciánk buzgón követett /hiszen pl. Pekař csehszlovák történeti tankönyve egész a legutóbbi

---

47/ J. Šusta. ČČH XXXV. 1929. 476.l.

48/ J.Šusta: Tanulmányok és kisebb irások I.13.l. /Előadás 1932-ből/. Hasonlóan előbb a román korról: A régebbi román stilus fokozatos átmenete az uj gót stilusba a cseh városokban rendszerint Németország közvetitésével,többnyire lassan ment végbe; most azonban egyszeriben tör át a sokkal igényesebb, érettebb francia gótika a nyugati városokból és királyi várakból közvetlenül Csehországba... Uo. 7.l.

49/ J.Šusta: Rabszolgaság és nagybirtok Csehországban. ČČH V.1899. 35.l.

50/ J. Šusta: uo.69.l.

időkig általánosan használt kézikönyv volt/, hanem a fiatalabb burzsoá történészek tanulmányaiban is. Az ismert szovjetellenes uszitó, Jan Slavík még 1946-ban is védelmezte a cseh történet kozmopolita felfogását és azt bizonyitotta, hogy nemzetünk története lényegében az európai emberiség egész fejlődésének visszatükröződése. /51/ Ugyancsak sokáig élt még 1945 után a kozmopolita felfogás a néprajzban, főleg A.Václavík munkáiban /"Kulturkörök"/ és V. Davideknél, de nem tünt el a müvészettörténet területéről sem, ahol érvényesiteni kell a marxista módszertant, amely nem a formák mechanikus összehasonlitásából indul ki és nem lapositja el müvészetünk gazdagságát az idegen hatások mértékének kérdésévé. A cseh irodalomtörténetben a kozmopolitizmus ugyanigy pusztitott Arne Novák /52/ és tanitványai munkáin keresztül. Egy 1948-ban kiadott könyvében a burzsoá irodalomtudomány egy másik képviselője, Václav Černý az ócseh lirá-ról ugy ir, amely át meg át van hatva kozmopolitizmussal. Černý tanulmányában ugyanazt a felületes módszert alkalmazza, mint Goll és Pekař. Ahol tematikai hasonlóságot állapit meg és e mellett régebbi feldolgozásokról van szó, például Franciaországban, azt következteti, hogy francia hatás átvételével van dolgunk. Černý kiindulópontja kulturánk "irodalmi európaisága": "Kulturánk európaisága a nemzeti ujjászületés korától kezdve nyilvánvaló tény számunkra." /53/ Ez az "európaiság" azonos Masaryk és Pekař európaiságával és ócseh költőink kulturális alkotóerejének és fejlettségének tagadását jelenti. Václav Černý egyenesen programszerüen megmondja, hogy őt az érdekli, "milyen nyugati hatások érvényesültek világi költészetünkben fokozatosan az idők folyamán", "milyen módon vette fel alkotómunkánk a kapcsolatot a cseh irodalom kezdetinek válságos pillanataiban Európával, hogyan sajátitotta el módszereit, milyen helyre, kinek az oldalára ékelődött be vagy akart beékelődni, egyszerüen: hogyan akartunk európaiak lenni és magunké maradni." /54/ V.Černýt tehát mindenekelőtt a külföldi hatások mértéke érdekli, a külföld túlsúlya a hazai alkotások fölött. Tudomást se akar venni róla, hogyan énekelték meg az ócseh költők az életet maguk körül, saját szerelmüket, örömüket vagy bánatukat, hanem az egész kérdést az idegen, mindenekelőtt francia hatások keresésére szükiti le. Végül is ugy értékeli ócseh költészetünket, mint idegen müveltség visszaverődését.

Ez a viszonylag nem régen megjelent könyvekből vett néhány példa is figyelmeztető bizonyság, hogy a kozmopolitizmus nem semmisült meg hazánkban a tőke uralmának szétverésével. Ép ellenkezőleg - a régi kizsákmányoló osztály ideológiája, csökevényei sokáig tovább élnek, utját állják az épitő lendületnek, tompitják a hazafiui büszkeséget és igy az imperialista, mindenekelőtt az amerikai propaganda malmára hajtják a vizet. A kozmopolitizmusról és

---

51/ J. Slavík: A cseh nemzet kialakulása, Praha 1946. 7.1.

52/ F. Buriánek. /Arne Novák valódi neve. - A szerk./

53/ V.Černý: Az ó-cseh szerelmi lira 1948. 8.1.

54/ Uo. 11-12.1.

az ellene folytatandó harc szükségességéről ránk nézve is érvényesek J.V.Sztálinnak a SzK/b/P XVII. kongresszusán mondott szavai: "...nem lehet azt mondani, hogy leküzdöttük a kapitalizmus csökevényeit az emberek tudatában. Nemcsak azért nem lehet ezt mondani, mert az emberek tudatának fejlődése elmaradt gazdasági helyzetük mögött, hanem azért sem, mert megvan még a kapitalista környezet, amely igyekszik feleleniteni és támogatni a Szovjetunióban a kapitalizmus csökevényeit, a gazdaságban és az emberek tudatában, s amely ellen nekünk, bolsevikoknak, a puskaport állandóan szárazon kell tartanunk." /55/ Ezért kell a kapitalista ideológiának és mindenekelőtt a kozmopolitizmusnak mindezeket a mérges csiráit leleplezni, harcolni ellenük és megsemmisiteni őket.

Nemzeti történetünk felfogásában harcolnunk kell mindenekelőtt történetünk burzsoá periodizálása ellen, ahogy azt Josef Pekař felállitotta és ahogy tőle átvették az összes burzsoá történészek. A csehszlovák történet periodizációja Pekařnál nem a belső gazdasági-társadalmi fejlődés kifejezése, nem az ipari és mezőgazdasági termelőerők fejlődésének eredménye, nem támaszkodik a csehszlovák nép osztályharcára és őseink teremtő küzdelmeire, hanem csupán idegen hatások puszta, mechanikus visszaverődése. - Pekař a szerint osztja fel népünk ezeréves történetét, hogy milyen "szellemi hatások" érték hazánkat a nyugati kultura felől. "Emlitettem - irja Pekař - hogy Európa müvének a mi hazánkban megvoltak a sajátos, jellegében eltérő korszakai vagy periódusai.

Ebben a gondolatban gyökerezik az én történeti fejlődésre vonatkozó szemléletem tulajdonképeni tartalma. Európa szellemi léte az évszázadok folyamán változik; ebben a fejlődésben egyes önmagukban zárt fázisokat vagy köröket ismerünk fel, amelyek világosan tanulmányozhatóak mind szellemi természetük, mind sokszoros hatásuk vagy méginkább az egykoru élet minden megnyilvánulásában ott lévő manifesztációjuk tekintetében." /56/ Ahogy látjuk, ez ismét idealista, osztálytalan felfogás volt, amely lehetővé tette Pekařnak, hogy mindazt, ami nálunk történt, nyugati hatások javára irja és igy állapitsa meg a cseh történet határvonalait és periodusait. Pekař már magával ezzel a periodizálási szemponttal idegen hatások fajtáinak és erejének méregetésévé tette a cseh történet felfogását. Igy került a cseh történetbe a "román kor szelleme", a "gótika szelleme", a "reneszansz" stb., amelyek szerinte évszázadokra befolyásolták a cseh fejlődést. Mihelyst valahol külföldön a román kor gótikává változott, nálunk is illedelmesen "a gótika szelleme" kezdett uralkodni. Mig a román és a gót korszakban Franciaország és Németország hatása volt legerősebb, a reneszánsz és az ellenreformáció idején Pekař szerint a spanyol és olasz hatás nyomul előtérbe. "A gót korszakot a reneszánsz és az ellenreformáció kora váltotta fel. Ez a spanyol és az olasz kulturhatás kora; ezért talán román kornak is nevezhetnénk". /57/ A spanyol és az olasz hatást a felvilágosodás

---

55/ Sztálin: A leninizmus kérdései. Bp. 1951. 588.l.

56/ J.Pekař: A cseh történet értelmezése. 10.l.

57/ J.Pekar: Csehszlovákia története. 67.l.

korában ujra a francia hatás váltja fel. "Az ellenreformáció korát felváltotta a felvilágosodás; ez egyben az a korszak, amellyel a magasabb társadalomban urrá lett a francia nyelv és szokás." /58/

Pekař cseh történeti periodizációs felfogásában hazánk afféle hatalmas hordóvá változott, amelybe minden egyes nyugateurópai ország beleönt valamit és ezzel kialakitja nemzeti történetünk tartalmát. A dolgozó nép osztályrésze a nemzeti történet kialakitásában teljesen mellékes Pekař számára. Ugyancsak teljesen kiirtotta a társadalmi rendszer mélyreható változásait az ősközösségi társadalom bomlásától a feudalizmuson át a kapitalizmusig. És ép azért, mert Pekař történelmünket a nyugati imperialisták előtti hajbókolás iskolájává akarta tenni, ép az által, hogy félredobta és lebecsülte a dolgozó tömegek történeti szerepét és teljesen figyelmen kivül hagyta a társadalmi rend változásait ép ezzel a periodizációjával alakitotta ki nemzeti történetünk kozmopolita felfogásának koncepcióját. Pekař periodizálását általánosan elfogadták és a burzsoá történetirásnak megvolt a lehetősége, hogy a kozmopolita periodizációt az egyes történeti szakaszok kozmopolita felfogásával töltse meg.

Nemzeti történetünk felfogásában tehát kozmopolita tendencia nemcsak történeti fejlődésünknek a periodizálásban megnyilvánuló egész felfogásában, hanem az egyes történeti szakaszoknak és régi és ujabbkori történetünk főbb kérdéseinek a meghamisitásában és megcsonkitásában is megmutatkozott. Rá kell mutatni néhány főbb kérdésre, amelyet egész célzatosan kozmopolita salakkal hordtak be. Sok helyen voltak és még ma is vannak olyan apró töredékek, amelyekből az imperialista ideológusok nemzeti történetünk kozmopolita felfogásának mozaikját összerakják.

Már nemzeti történetünk legrégibb korszakának felfogásában kozmopolita tendencia figyelhető meg például az állam keletkezésének kérdésében. Beszéltünk már arról, hogy Masaryk, Peisker és Pekař megalkották azt a legendát, mintha Csehszlovákia Nyugat ajándékaként jött volna létre. Ezzel a Csehszlovákia keletkezéséről szóló talpnyaló felfogással szorosan összefüggött a régi szlávok alacsonyabbrendüségéről szóló elmélet, akik, ugymond, nem voltak képesek saját államuk megalkotására és külföldi segitségre kellett támaszkodniok. Ezt a rothadt elméletet gyökerestől kitépte a szovjet tudomány, főleg B.D.Grekov müvei, amelyek a feudalizmus kezdeteire vonatkozólag bebizonyitották a régi szlávok kulturájának magas fejlettségét és az első szláv államok hazai gyökereit. /59/

Josef Pekař és utána a többi burzsoá történész ezt a történeti tényt az állam kivülről, Nyugatról való importálásának elméletével akarták elleplezni. "A régi szlávság - irta Pekař - nem volt államalkotó elem. Az első nagyobb államszervezeteket idegenek alapitották nekik /Samo, a normannok Oroszországban, a bolgárok/."/60/

58/ Uo. 104.

59/ A probléma rövid összefoglalását legujabban B.D. Grekov adta a Voproszi Isztorii 1952. 5.számában: 31 skk.l.

60/ J. Pekař: Csehszlovákia története Praha 1921. 6.l.

Gyökeresen vissza kell utasitani a burzsoá történészeknek ezt a hazugelméletét, ugyanugy, ahogy azt a szovjet történettudomány tette, amely a marxizmus-leninizmus klasszikusainak az államról szóló tanitása alapján bebizonyitotta, hogy az első szláv államok az ősközösségi társadalom bomlási folyamatában jöttek létre a magántulajdon, az osztályok és a feudális viszonyok keletkezésével.

Kozmopolita tendenciát találunk a 13.századi történet felfogásában, az u.n. német betelepülés és a lovagi kultura kérdésében is. Pekař és iskolája szándékosan túlbecsülték a német telepesek szerepét a cseh föld gazdasági és társadalmi fejlődésében a 12. és 13.században, alábecsülték viszont a cseh környezet kulturális fejlettségét. Ámbár jól ismert tény, hogy a cseh állam a 12. században épen azért volt egyike a leghatalmasabb feudális királyságoknak, mert gazdag és fejlett volt a cseh földmivelés, ipar, kereskedelem és bányászat, és hogy már a 12.századból sok bizonyitékunk van hazánk kulturájának fejlettségéről /pld. Kosmas krónikája/, Pekař nem habozott azt állitani, hogy a cseh állam felvirágzását csupán a Nyugatról, Franciaországból és Németországból jövő hatásoknak köszönheti. "A szabad cseh /szlovák, magyar/ a régi korszakban rendszerint nem ismerte a nemesebb erkölcsöt, amely őt szembeötlően elkülönitette volna környezetétől. Mindezt csupán a lovagi kultura adta nemesi társadalmunknak. Ez a kultura Franciaországból jött; legkorábbi tanitványai a németek voltak; tőlük tanult a 12. század második felétől kezdve a mi országunk nemessége is." /61/ Senki nem tagadja, hogy bizonyos nemesi szokások, tornák, lovagi játékok, stb. a francia lovagi kultura utánzásai voltak. Azt következtetni azonban e tényből, hogy igy jutott társadalmunk "nemesebb erkölcshöz", magasabb kulturális szinvonalhoz, ahogy azt Pekař teszi, nem egyéb, mint a valóság megdöbbentő elferditése történetünk kozmopolita felfogása érdekében.

Legjobban azonban régi történetünk legdicsőbb korszakának, a huszitizmusnak a magyarázata volt kitéve kozmopolita tendenciáknak. A burzsoá történészek, miután a husziták forradalmi mozgalmát nem törölhették ki teljesen a cseh történelemből, igyekeztek legalább jelentőségét csökkenteni, idegen mintákból levezetni, és nagy hangon hirdetni, hogy a huszitizmusnak semmi köze sem volt a cseh környezethez. Pekař ezt addig az abszurd következtetésig fokozta, hogy a huszitizmus "gondolatait, szellemét,... a gótika hozta; benne semmi eredetien cseh nincsen." /62/ Igy azt a forradalmi mozgalmat, amely közvetlenül egykoru gazdasági és társadalmi viszonyainkból, a szivek mélyéből, a cseh nép szenvedéséből és fájdalmából nőtt ki, azt a mozgalmat, amely a cseh nép leghatalmasabb hazafias küzdelme volt, idegenből importált, nemzetietlen mozgalomnak akarták feltüntetni. Ami nagy volt a husziták forradalmi mozgalmában és amire joggal vagyunk büszkék, azt Nyugat javára akarták irni.

61/ Uo. 41.l.

62/ Pekař : A cseh történet értelmezése Praha 1929. 17.l.

beszéltünk már a burzsoa összehasonlitó módszerről és a történeti igazság teljes elferditésének példájaként felemlitettük Gollnak Chelčickýről, a táboritákról és a cseh testvéregységről /Jednota bratska/ vallott nézeteit. /63/ Hasonló módszereket alkalmaztak a burzsoá történészek a huszita és Husz előtti ideológia magyarázatánál. Ahelyett, hogy megmutatták volna, miként függött össze a 14.században az eretnek szekták egyre radikalizálódó tanitása a falusi lakosság és a városi szegénység kizsákmányolásának fokozódásával, idegen hatásokban és mintákban keresték eredetét. Zürzavaros és értelmetlen megállapitásaik bizonysága például a 14.századi cseh népi eretnekség kérdése. Egyesek azt állitották, hogy a délfrancia és osztrák valdens-mozgalom volt a minta, mások a katarok "hatására", ismét mások a belgiumi szabad-szellem testvéreinek és nővéreinek, az olasz fraticellik, fra Dulcinio apostolitáinak stb. "hatására" gondoltak./64/ Mindezek a nézetek már azzal, hogy ugyanazt a jelenséget teljesen ellentétes "hatásokra" vezették vissza, bizonyitják az idealista történetirás tehetetlenségét, de bizonyitják a burzsoá történészek egészen nyilt kozmopolita jellegét is. A huszitizmus gyökereinek kozmopolita, népellenes felfogására V.Chaloupecký tette fel a koronát, amikor azt állitotta, hogy a huszitizmus "nyugati gondolatokból és ösztönzésekből" /65/ nőtt ki, vagy pedig, hogy a huszitizmus "egyenes utódja annak a bizonyos nyugatosságnak" /66/ A burzsoá történészek törekvése nyilvánvalóan az volt, hogy a huszitizmust is külföldi hatásokból, mindenekelőtt nyugati hatásokból magyarázzák meg, ahogy azt az imperialista nyugati hatalmak rendszerébe ékelt csehszlovák burzsoázia megkövetelte. Ilyen és ehhez hasonló nézeteket a huszita forradalmi mozgalom gyökereiről még 1945, sőt még 1948 februárja után is hirdettek. Még 1948-ban is, a Károly-egyetem fennállásának 600.évfordulójával kapcsolatos megemlékezés alkalmával Nyugat "értékes ajándékáról" beszélt Václav Chaloupecký, amelyet az egyetem megalapitásának formájában kaptunk. "A cseh nép számára a prágai egyetem értékes ajándék volt. Valóban hatalmas inváziója volt ez Európának és az európaiságnak cseh földön."/67/ Minthogy Chaloupecký a továbbiakban hangsúlyozta, hogy a prágai egyetem volt a huszitizmus forrása, igy az egész összefüggésből az az ujra meg ujra ismétlődött hazug állitás következett, hogy a huszitizmus nyugat hatásának köszönheti létét. Amint látjuk, a burzsoá történészek magyarázatai teljesen azonosak Masaryk "európaiságának" kozmopolitizmusával. E magyarázatoknak tovább kellett volna ápolniok népünk lélektelen csodálatát "a kegyes és fejlett" Nyugat iránt.

63/ Vö. 136-137.l.

64/ A burzsoá történészek nézeteit a népi eretnekség eredetéről R.Holinka foglalja össze: Az eretnekség Csehországban a huszita forradalom előtt. ČČM 1929. 48.l.

65/ V.Chaloupecký: A parasztkérdés a huszitizmusban. Bratislava 1926. 6.l.

66/ Uo. 7.l.

67/ V. Chaloupecký: A prágai Károly-egyetem /1348-1409/. Praha 1948. 105.l.

hasonló célt követtek a burzsoá történészek akkor is, amikor szándékosan túlértékelték Wiclif János hatását Husra és a huszitákra általában. Mi már egészen bizonyosan tudjuk, hogy Hus János mester egy egész fejjel fölötte állt az angol reformátornak ép a nép iránti odaadása, rettenthetetlensége, bátorsága és forradalmisága révén. Tanitásának ezek az oldalai, korának égető társadalmi problémáival kapcsolatban elfoglalt álláspontja bizonyitják Hus eszméinek sokkal nagyobb elmélyültségét. Bizonyitják azt is, hogy mint gondolkodó is sokkal eredetibb szellem volt Wiclifnél. Csakhogy a burzsoá történészek ép Hus személyiségének ujitó vonásai és számos kérdés megoldásában játszott kezdeményező szerepe megitélésében mutatkoztak vaknak. Azt ugyan megfigyelték, miben előzte meg Wiclif Hust, de azt az ujat a történelemben, amit Hus jelentett, nem látták meg vagy nem akarták meglátni. Ezért utasithatjuk el a Hus müvének lekicsinylésére és a huszita prédikátorok alkotó képességeinek lebecsülésére irányuló hazug kisérleteket. Abban a csehszlovák történeti tankönyvben, melyből a diákok százezrei tanulták a cseh történelmet, J. Pekař igy magyarázta meg a huszita forradalmi mozgalom keletkezését: "Wiclif tanitása leginkább Csehországban terjedt el és itt egyesülve a hazai eredetü ujitási irányzattal, megtöltötte eszméivel azt a cseh vallási mozgalmat, amelyet huszitizmus néven ismerünk." /68/ Ez Pekař szerint történetünk legdicsőbb korszakának "tudományos" magyarázata: igy akarta a kozmopolita Pekar eltompitani a huszitizmus forradalmi hagyományait a csehszlovák ifjuság szivében és gondolataiban.

Nemcsak Pekař becsülte mérhetetlenül túl Wiclifnek a huszita forradalom lefolyására gyakorolt hatását. Igy például Flajšhans jellemzően az "Angol gyapjut" irja tanulmánya címéül, amelyben nem az angol gyapjuexportról, hanem az angol reformátorok gondolatainak Európába és mindenekelőtt hozzánk Csehországba való behozataláról beszél, ahol szerinte ezek a huszitizmus alapjává lettek. /69/ Mindenekelőtt a protestáns burzsoá történetirás volt az, amely elárasztotta kozmopolita tendenciákkal e kérdés felfogását. Főleg F.M. Bartoš történész-teológus keresett és keres minden lehető és lehetetlen mintát, amelyekhez a "cseh reformáció" igazodott. 1950-ben tette közzé tanulmányát Chelčickýről és a táborita kommunizmusról, amelyben azt az állitást kockáztatta meg, természetesen bizonyitékok nélkül, hogy Chelčický és a táborita chiliasztikus prédikátorok Wiclifből indultak ki. /70/ Igy Bartoš magyarázatai alapján az olvasónak arra a következtetésre kell jutnia, hogy mindaz, ami positiv, haladó és forradalmi a huszita mozgalomban, külföldről, mindenekelőtt Angliából való. Amint látjuk, semmi különbség sincs Bartoš és Pekař felfogása között: mindkettő olyan kozmopolita felfogás, amely a

---

68/ J.Pekař: Csehszlovákia története. 48.l.

69/ Flajšhans: Az angol gyapju ČČH XXXVII. 1-15.l.

70/ F.M. Bartoš: Chelčický, a táborita kommunizmus nagy tanitója JSH XIX. 1950. 33.l., Vö. még JSH III. 38.l., és A huszitizmus és a külföld c.kötetet, stb.

történeti igazsággal szemben megfosztja a huszitizmust nagyszerűségétől és forradalmi rettenthetetlenségétől, gyengiti forradalmi hagyományainkat és igy az imperialista propaganda kezére játszik.

Hasonló célt szolgál a huszitizmus értékelése Josef Šusta müvében is, aki kereken kimondja, hogy az ellenforradalmi, huszitaellenes álláspont elválaszthatatlanul összefügg a szovjetellenes álláspontal. Šusta arról beszél, hogy Hus és a huszíták angol példát vettek át és ezt döntő jelentőségü hatásnak tartja: "Az a keserü, semilyen kedvezést meg nem engedő igazság, hogy a cseh nemzeti környezet átvette az angol gondolkodónak ezt az üzenetét kétségtelenül ahhoz hasonló benyomással volt az egykoru világra, mint amilyet emlékezetünkben felidézett az a mindent elsöprő, minden áldozatra szenvedélyesen kész lelkesedés, amellyel a fiatal Oroszország erjedő társadalma a magáévá tette Marx ugyancsak angol földön kiérlelődött forradalmi evangéliumának izgató jelszavait." /71/ Šusta itt arra merészkedik, hogy a huszitizmust és a Nagy Októberi Szocialista Forradalmat csak idegen hatásokból vezesse le. Mi, akik tanui vagyunk ma Október felmérhetetlen történelmi jelentőségének és akik népi demokratikus hazánkban a Nagy Októberi Szocialista Forradalom gyümölcseit élvezzük, mi foghatjuk fel legjobban, mennyire hiábavaló, megkésett és hazug volt Šustának ez az állitása. Egyben azt is látjuk, hogy Šusta ellenforradalmi álláspontja elválaszthatatlanul összefüggött a huszitizmus kozmopolita, hazug szemléletével. J. Šustának, aki rágalmakkal próbálta megtámadni a Szovjetuniót, természetesen egészében el kellett itélnie a huszitizmust, és nem érdektelen, hogy ép ezért itélte el a huszitákat, mert, ugymond, megszakitották hazánk kapcsolatait a Nyugattal: "Mély szakadék keletkezett mindezzel az eretnek cseh föld és a kereszténység többi része között, szakadék, amely ép ellentéte volt annak a heves belenövésnek, amellyel a megelőző Luxemburg-korszakban illeszkedett bele Csehország Nyugateurópa ölébe." /72/ A kozmopolita Šustát legjobban az bántotta, hogy a huszíták teljesen megszüntették országainknak a pápaságtól és a német császári udvartól való függőségét, nem tetszett neki, hogy Csehországból nem folyt többé az aranypatak a római pápa zsebeibe és hogy a német feudális uraknak és patriciusoknak semmi lehetőségük sem maradt népünk kiszipolyozására. Ezért sajnálkozik Šusta, hogy végeszakadt "Csehország belenövésének Nyugateurópa ölébe", ezért kicsinyiti szándékosan és gyalázza a huszitizmus jelentőségét. Holott a huszitizmus nemcsak hogy nem került a "nyugati kultura hatása" alá, hanem uj, jobb, szebb és igazságosabb társadalom képét és forradalmi jelszavait adta az egész emberiségnek - tehát Nyugateurópának is, - és élére állt az összes haladó erőknek - tehát Nyugateurópának is.

J. Šusta, V. Chaloupecký és mindenekelőtt J. Pekař huszitaellenes nézetei fontos részét alkották az egész cseh történet kozmopoli-

---

71/ J. Šusta: Tanulmányok és kisebb történeti irások I. 9.l. /Előadás 1932-ből/

72/ Uo. 11.l.

ta felfogásának. Minthogy maguk sem érezték ugy, hogy a nemzet legjobb erőinek szószólói, hanem ép ellenkezőleg, a burzsoázia osztályérdekeinek hirdetői voltak a rothadó kapitalizmus, az imperializmus korában, a husziták forradalmi lendülete és hazafias lángolása nevetséges és kényelmetlen volt nekik. Ami legalább egy kicsit jó volt benne, az szerintük idegenből, mindenekelőtt Nyugatról való volt, egyébként semmi sem volt bennük, - nagyjából igy kellett hangzania a huszitizmus tudós magyarázataiból következő tanuságnak a burzsoá történetirás tálalásában. Amig a Csehszlovák Kommunista Párt Klement Gottwald elvtárs szavain át a dolgozó népben a huszita hagyományokat élesztette, hogy erősitse a munkásosztályt és az összes dolgozókat a kapitalista kizsákmányolók elleni harcra és bátoritsa az egész nemzetet a Hitler-nácizmus elleni harcra, a burzsoá történészek csek egyre törekedtek: hogy köszönetet mondjanak nyugati kenyéradóiknak, megmutassák hazánk "örök" függőségét az imperialista Nyugattól, magasztalják "kicsinységünket és tehetetlenségünket". -

Josef Pekař nemzeti kicsinységünk kultuszának alátámasztására középiskolás Csehszlovák Történelmében még a huszitizmusról szóló magyarázatot is felhasználta. A huszita forradalmi mozgalom keletkezéséről és lefolyásáról rajzolt hamis kép befejezéseként Pekař igy oktatja a tanulóifjuságot: "A nagy küzdelem eredményei nem érték meg az értük hozott nagy áldozatokat: a csehek túlbecsülték saját erejüket. Nagy károkat okozott a forradalom gazdasági és társadalmi téren /a föld egyharmadának pusztulása, a főuri rend megerősödése, a nemesség megtizedelése, a parasztok nagyobb függősége/. Az európai társadalom a cseheket eretnekeknek tartotta, akikre félelemmel vegyes ellenségeskedéssel tekintett."/73/ Ez az összegezés több szempontból is figyelemreméltó. Egyrészt azért, mert meghamisitja a történeti igazságot. Az ország egyharmadának pusztulásáról beszél /ami a Csehországból elkergetett katolikus papok kitalálása/, nem mondja meg természetesen azt, hogy mindenekelőtt a feudális kizsákmányolók semmisültek meg, nem pedig az ország. Hangsúlyozza a főuri rend megerősödését és a nemesség megtizedelését, ami egyébként az ellenforradalom győzelmének és nem a forradalomnak volt a müve, és a parasztok fokozottabb függőségéről szóló régi hazugságot csépeli. A valóságban azonban már az a tény, hogy a huszita forradalom a jobbágynépet minden egyházi adótól és járuléktól megszabaditotta, mérhetetlenül megjavitotta a jobbágyság helyzetét. Figyelemreméltó ez a Pekař-idézet továbbá azért is, mert hangsúlyozza, hogyan tekintette az európai közvélemény a huszitákat - mintha ez irányadó volna a huszitizmus jelentőségének értékelésénél. És Pekař természetesen itt is kiforgatja a történeti igazságot, mert ismeretes, hogy külföldön csak az uralkodó feudális osztály nézett ellenszenvvel a huszitákra. A dolgozó nép rokonszenvvel és szeretettel nézett a huszitákra. Hiszen ismeretes, milyen hatalmas visszhangja volt a huszita harcoknak külföldön: a széles forradalmi tömegek Csehország körül a husziták oldalára állottak. /74/

73/ J. Pekař: Csehszlovákia története. 65.l.

74/ Vö. J.Macek: A huszita forradalmi mozgalom 1952. 166.skk.l.

De nem ez a lényeg most. Az a fontos számunkra, hogy bemutassuk az idézett "értékelésen", miként törekedett a kozmopolita Pekař beleszuggerálni a diákokba azt a tanulságot, hogy nemzetünknek soha sem szabad erejét megfeszitenie, mindig csak kis feladatokra szabad vállalkoznia, mert maga is kicsi, és mindenekelőtt mindig azt kell néznie, mit szól kezdeményezéséhez a külföld, vajjon vállára vereget-e a kis csehnek haragosan vonja-e össze a szemöldökét, és nem fordul-e el megbotránkozva forradalmi harcától. Igy talált egymásra Pekař nacionalista nihilizmusa és kozmopolitizmusa nemzetünk kisebbrendüségének és kicsinységének kultuszával. A csehszlovák történeti tankönyvben aztán a burzsoá ideológiának ezek az oldalai kerekded, forradalom-, nép- és nemzetellenes rendszerbe álltak össze, amelynek az lett volna a feladata, hogy a csehszlovák ifjuságba csodálatot oltson a nyugati imperialisták, gyülöletet a Szovjetunió és általában a haladás iránt és hitetlenséget támasszon nemzetünk alkotóképességében.

Hasonló kozmopolita tendenciákat figyelhetünk meg ujabbkori történetünk alapvető kérdéseinek értelmezésében. Nemzeti felvilágosodásunk a burzsoá történetirás számára nem a feudalizmus felszámolásának és a kapitalizmus fejlődésének a kérdése volt, nem a széles néptömegek mindent elsöprő rohama, nem ébresztőink teremtő erőfeszitése, hanem a külföldi hatások megnyilatkozása és visszhangja. Egyes történészek - méghozzá főleg irodalomtörténészek - francia hatásokról regéltek, mások német hatásokról, a harmadik angol hatásról, stb. Minden lehető nyugati hatás után nyomoztak, csak a széles néptömegek életét nem deritették fel, és népünket passziv tömeggé tették, amely csak ajándékokat fogadott el külföldről.

Nem kevésbbé szembeötlően nyilvánultak meg nemzeti történetünk felfogásában a kozmopolita tendenciák Csehszlovákia létrejöttével kapcsolatban. Amint már megjegyeztük, a történészek Masaryk példája nyomán a wilsoni legendát terjesztették és egymással versenyeztek a francia, angol és amerikai imperialisták előtt való hajbókolásban.

Ha igy nyomon követjük a történetünkről alkotott kozmopolita nézetek fejlődési tendenciáját, azt látjuk, hogy kozmopolita gyökere volt a második világháboru után mindazoknak a hamis teóriáknak, amelyek szerint köztársaságunkat az amerikai imperialisták szabaditották volna fel. Innen eredt a rágógumi és a revolver amerikai "kulturája" iránti csodálat, ezzel akarták ismét a burzsoá politikusok mély tiszteletre tanitani népünket az amerikai "best-sellerek", a dekadens zene és film iránt. Mindez különböző formája egy és ugyanazon dolognak: az imperialista ideológiának, amelynek a csehszlovák népet is a marshallizált országok korlátai közé, a háboru és reakció koncentrációs táborába kellett volna hajtania. Ezért kell harcot folytatni nemzeti történetünk felfogásában mutatkozó kozmopolitizmus ellen, ezért kell megmutatni, milyen alakváltozatokban jelentkezik a kozmopolitizmus és burzsoá nacionalizmus, ezért kell kritikailag értékelni az egyes történeti részletkérdésekben jelentkező kozmopolita tendenciákat is.

A kozmopolitizmus elleni harcban nyilvánvalóan a legfontosabb fegyver az alkotó tudományos munka, amely a burzsoá ideológia minden fajtája elleni küzdelem élenjáró harcosainak, Zdeněk Nejedlýnek és különösen Klement Gottwaldnak müvéhez kapcsolódik.

- - - -

A kommunista ujságirók és kulturális dolgozók szünet nélkül folytatták a harcot burzsoá történetirásunk kozmopolita tendenciái ellen az u.n. első köztársaság idején. Nekik köszönhető, hogy népünk tömegei nagy multunkat igaz, hősi, felemelő és magávalragadó formában ismerhették meg. Épen Zdeněk Nejedlý és a többi kommunista kulturális dolgozó munkái bizonyitják, hogy a kozmopolitizmus elleni harc összekapcsolódik a nacionalizmus elleni harccal és hogy a kozmopolitizmus elleni küzdelem nem jelenti a forradalmi tömegek nemzetközi szolidaritásának az összes országok haladó gondolkodói közti kapcsolatoknak, a proletár internacionalizmusnak a háttérbeszoritását. Nem arról van szó, hogy minden véleményt idegen versforma, elméleti magyarázat, müvészi megformálás, politikai koncepció vagy forradalmi program átvételét, amit valamelyik történészünk kinyomozott, kozmopolita megnyilatkozásnak tartsunk. Hiszen nem kétséges, hogy ilyen átvétel történelmünkben gyakran előfordult. Történettudományunktól azonban meg kell követelnünk, hogy a már idézett sztálini szavak értelmében, melyek szerint minden nemzetnek megvannak a maga jellegzetességei, a maga sajátos hozzájárulása a kulturához, - e szavak értelmében mindenekelőtt az ideológiának az anyagi alappal, az élettel, a hazai társadalmi erők szükségleteivel való szerves kapcsolatát vizsgálja és csak azután kutassa a formális egyezéseket, kölcsönhatásokat vagy az idegenből való átvételeket. A forditott eljárásmód, miként láttuk, szükségképen kozmopolitizmushoz, a külföld előtt való megalázkodáshoz, a nyugati imperialista ideológiák előtt való hajbókoláshoz vezet.

Zdeněk Nejedlý egész életmüvével azért harcolt, hogy nemzeti történetünk magyarázata az igazságot tükrözze, hogy az élő tankönyve legyen egész dolgozó népünknek, buzditson harcra a szocializmusért, lobbantsa lángra az alkotó, tiszta hazafiság lángját. Minden fontosabb irása ezt az elvet szolgálja. Nejedlý számos történeti tanulmánya utmutatás és biztatás volt a jelen és távlat a jövendő számára.

Zdeněk Nejedlý Goll szemináriumából került ki. Jaroslav Golltól azonban mindenekelőtt azt sajátitotta el, ami müvében pozitiv volt: tiszteletet a tények iránt és finom kritikát, a forrásinterpretációban. Mig azonban a Goll-tanitványok tulnyomó része megrekedt a tények halmozásában és a szétforgácsolt tanulmányokban, Zdeněk Nejedlý tovább ment előre. Tudta, hogy a valóban tudományos munkában a tények összegyüjtése és gondos ellenőrzése csupán az első lépés. Az I. ideológiai konferenciához irott levelében Zdeněk Nejedlý igy jellemezte a tudományos munka további folyamát: "A tudomány akkor tudomány, ha megmutatja az igazságot. Es erre tanit a marxizmus-leniniz-

mus. Fikciók, kitalált dolgok nem képezhetik a tudomány alapját, hanem csak a valóság. Csak a valóság igaz. Ezért mindenekelőtt a valóságot kell ismernünk. Ez a tudomány alapja, de nem a végső célja. Ismernünk kell a valóságot, hogy ott, ahol erre szükség van, meg tudjuk változtatni, javitani." /75/

Kezdettől fogva ez a meggyőződés vezette Zdeněk Nejedlýt tudományos munkásságában, amellyel a valóságot megváltoztatni, megjavitani akarta. Nejedlý soha sem akarta csak a tényeket vizsgálni, azokat válogatni, elrendezni és osztályozni, soha nem merült el az üres problémákban. Zdeněk Nejedlý tudományos munkásságával mindig hüen szolgálta a népet, a haladást, a szocializmust. Ezért léphetett túl a Goll-iskola száraz pozitivizmusán. Ezért tört magának utat a burzsoá történettudomány központjától a marxizmus-leninizmus tudományos világnézetéhez. Ezért ismerhette fel idejében a kozmopolitizmus veszedelmét és az ellene való harc szükségességét.

Már 1908-ban elgondolkodott az uralkodóosztály üres hazafiságán, a dicső és hősi nemzeti multtól való elhajlásán és a kozmopolita tendenciák ellen az egyetlen orvosságot a forradalmi hagyomány felélesztésében látta: "Szükségünk van az erőtadó hagyományokra... A hagyomány a nemzet megtestesült emlékezete, amely ellenőrzi az uj áramlatokat, hogy azok valóban ujak-e." /76/ Kitartó harcot folytatott Smetanáért a reakciós burzsoá esztéták ellen, akik egyöntetüen azt hirdették, hogy Smetana semmi más, mint második Wagner. /77/ Nejedlý már ebben az időszakban is harcolt a zenetudomány terén megnyilvánuló kozmopolita tendenciák ellen, amelyek legnagyobb nemzeti géniuszunk művét is idegen mintákból akarták származtatni.

Hasonló szilárdsággal védte Zdeněk Nejedlý nemzeti történetünk felfogását abban a nagy vitában, amely 1913-ban keletkezett Masaryk és tanitványai és Pekař között a cseh történet értelméről. A Nagy Októberi Szcialista Forradalom után személyi súlyának teljes latbavetésével kapcsolódott be a harcba azért, hogy a szocializmus nálunk is felépüljön. Harcolt a kulturfronton, harcolt azért is, hogy helyes képünk legyen nemzeti történetünkről. "A nemzeti történetirásról" cimü 1918-ban irt tanulmányában megmutatta, hogyan lettek a nemzetellenes kozmopolita tendenciák az uralkodó burzsoázia és a burzsoá történetirás vezető eszméivé. Foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy miért válik nemzetietlenné a történetirás, miért veszíti el nemzeti jelentőségét. Rámutat a burzsoá történészek elhajlására Palacký tevékeny hazafiságától. "Valóban nemzeti történetirás csak ott születik, ahol a nemzet történeti érdekeibe vetett hit folytonosan ujraszületik a kutatókban, ahol a történész egyéni meggyőződése megfelel a nép nemzeti érzésének is." /78/ Ugyanakkor azonban Nejedlý jól lát-

---

75/ Nejedlý- L. Štoll: A tudomány a népért. Praha 1952. 5.l.

76/ Z.Nejedlý: A cseh kulturából. Praha, 1951. 14.l.

77/ Uo. 12.l.

78/ Z.Nejedlý: A cseh történet értelméről. Praha, 1952. 130.l.

ta azt, hogy a nemzeti közömbösséget és a kifejezetu kozmopolitizmust görcsös nacionalizmus leplezi, amelynek természetesen semmi köze az ujjászületés nemzeti mozgalmának népi hazafiság hoz. Zdeněk Nejedlý figyelmeztet arra, hogy "ez a dekadens nacionalizmus népellenes erőkka nehézipar, a nagy finánctőke, a agrármágnások, továbbá a monarchizmus, a nagyburzsoá fasizmus, kulturklerikalizmus és mindenféle sötét tudományellenes és művészetellenes áramlatok szolgálatában áll." /79/ De ugyanakkor az összes burzsoá ideológusoknak valójában kozmopolita arculata van: "Bizonyos, hogy nincsenek nálunk a világtól idegenebb emberek, mint ezeknek a leghazafiasabb ujságoknak az emberei, akár Rutte urról, akár Čapek urról, akár a hozzá hasonlókról vagy közelállókról van szó", irta Zdeněk Nejedlý 1925-ben. "Közeledjetek hozzájuk például Havlíčekkel, Palackyval és más hazafiakkal, olyan szellemekkel, akik ebből a földből nőttek ki és meglátjátok, hogyan néznek rátok ezek az ujkori hazafiak. Ugy néznek rátok, mint elmaradott emberekre, akik olyan dolgokhoz tartják magukat, melyek számukra már rég túlhaladott álláspontot jelentenek. Egy Chesterton-féle egyéniség sokkal több számukra, mint a mi összes nemzeti iróink együttvéve." /80/ Igy harcolt a huszita ének története, Smetana és Lenin szerzője az imperialista ideológia ellen: a kozmopolitizmus és a burzsoá nacionalizmus ellen.

Zdeněk Nejedlý megmutatta, miként itatta át a kozmopolitizmus nemcsak a történettudományt és az irodalmat, hanem az uralkodó burzsoázia egész életét a München előtti köztársaságban. A masaryki köztársaság megünnepelte ugyen nemzeti történetünk néhány jubileumát, megemlékeztek nemzeti ujjászületésünk nagyjairól is, de milyen távol állottak az ünnepelt hazafiak a burzsoá kozmopolitáktól. "A mi nemzeti demokratikus vágásu mai hazafiaink tipusának a hazája - állitotta pellengére Zdeněk Nejedlý a kozmopolitáák magatartását - egész másutt van, mint ahol a mi nemzeti ujjászületésünk naiv harcosai számára volt. Az ilyen mai ficsur Párizsban biztosan sokkal jobban érzi magát, mint "drága hazájának" akár a legemlékezetesebb, hazafias szempontból legnevezetesebb helyén. Persze erről is tud a nemzeti bon ton szerint itt-ott alkalomszerüleg "elismeréssel" szólni, de a párizsi kávéházban, a Riviérán vagy a római korzón, az aztán igen, az mégis valami és nem ez a nivótlan hazai meló." /81/ Zdeněk Nejedlý lerántotta azt a "hazafias" álarcot, mellyel a burzsoázia leplezte magát, megmutatta nemzetietlen, kozmopolita, hazaellenes arcát, viszont mindig védelmezte azt az álláspontot, hogy a proletár internacionalizmus semmiként sem jelenti a nemzeti büszkeség csökkentését, sőt ellenkezőleg, a legtisztább hazafisághoz vezet. Igy védelmezte a Csehszlovák Kommunista Pártot a bulvársajtó és firkászainak veszett támadásaival szemben, akik a kommunisták nemzetietlenségéről, hazafiatlanságáról, Moszkva ügynökségéről hazudoztak.

79/ Uo. 215.
80/ Z.Nejedlý: A cseh kulturából 463.l.
81/ Z.Nejedlý: A cseh történet értelméről. 179.l.

A csehszlovák burzsoázia 1933-ban két jellemző évfordulót ünnepelt: Valdštejnt és Napoleont. A csehszlovák "hurráhazafiak" igy egész nyiltan kimutatták kozmopolita gondoskodásukat, amikor szentként akartak a nemzetre rákényszeriteni két hóditót, két tipikus kalandort, akiknek semmi közük sem volt a népünkhöz. Mig a kommunista sajtó a huszita hagyományt ünnepelte, a masaryki köztársaság Valdstejnt és Napoleont ünnepelte meg. Nejedlý elvtárs ezt a megjegyzést füzte ehhez az eseményhez: "Inkább Valdštejn, Napoleon - félre Žižkával és Husszal, igy hangzik ma nem a nemzetüket gyülölő és a külföldet szerető nemzetközi kommunisták és bolsevikok, hanem a hazafiak, a legtisztábbvérü hazafiak jelszava. Lám, mi történt a nemzeti történettel!" /82/ Zdeněk Nejedlýé az érdem, hogy müveiben megőrizte egész népünk számára nemzeti történetünk igaz képét, hogy történetünk dicső lapjainak megmutatásával felrázta és erősitette a kapitalista elnyomás megdöntéséért küzdő munkásosztályt és ugyanakkor a proletár internacionalizmussal együtt a tiszta, teremtő hazafiságot ápolta.

Zdeněk Nejedlýhez hasonlóan a többi kommunista ujságirók és irók is, mint pl. J.Haken, J.Šverma, J. Fučik, K.Konrád a kozmopolita hamisitóktól megőrizték nemzeti és forradalmi hagyományainkat. A kozmopolitizmus, mint a nyugati imperialisták ideológiája ellen azonban mindenekelőtt Klement Gottwald harcolt. Gottwald müvében bontakozik ki a nemzetiségi kérdés sztálini megoldása, amely szilárd védelem a nemzeti történet bármiféle meghamisitása és elferditése ellen.

1930 májusában Aristide Briand francia külügyminiszter "európai föderális szövetségi rendszer", az u.n.Páneurópa megszervezésére tett javaslatot 27 európai államnak. Nyilvánvalóan imperialista tervről volt szó, hogy megszüntessék a kis európai államok nemzeti önállóságát a francia monopóliumok érdekében. - Dr. E. Beneš hajlandónak mutatkozott e kétségtelenül kozmopolita jellegü terv elfogadására, s a képviselőházban is állást foglalt mellette. Klement Gottwald azonban megmutatta mi a kozmopolita Páneurópa titkolt célja. "A Páneurópa-terv tehát ezeknek a katonai előkészületeknek politikai bázisa és az a célja, hogy amennyire persze a kapitalizmus keretei közt ez egyáltalán lehetséges, egységes frontba tömöritse az összes kapitalista államokat a Szovjetunió ellen." /83/ Amint látjuk, a Briand-féle Páneurópa-terv a fasiszta "európai közösségnek" és az "Európai Egyesült Államok" amerikai tervének volt az elődje.

Természetes volt, hogy azután a dicsőités után, amellyel Beneš a Páneurópa-tervet elhalmozta,a kozmopolitizmus még nyiltabban lépett szinre a kulturális élet minden területén. Ebben az időben, 1932-ben Pekař is azt irta, hogy a jövendő nagyobb érvénynyel fogja megmutatni, "mennyire korlátozzák a nemzeti történet autonómiáját az európai kulturkör szellemi helyzetének változásaival összefüggő nemzetekfeletti hatások, mely kulturkörnek mi

---

82/ Uo. 221.1.

83/ Kl.Gottwald: Müvei III. 16.1. /csehül/

is része vagyunk." /84/ Kétségtelen, hogy ez a Páneurópa-terv közvetlen visszhangja Pekařnál, amellyel a cseh történet kozmopolita felfogását akarta alátámasztani.

Klement Gottwald elvtárs ekkor nemcsak azt mutatta meg, hogy miért lelkesedik Beneš az imperialista Páneurópa iránt, hanem arra is figyelmeztetett, hogy milyen következményei lehetnek ennek a kozmopolita, ellenforradalmi koncepciónak egész nemzetünk szempontjából. "Tehát az a politika, amelyet Beneš ur főleg a szociáldemokrácia beleegyezésével folytat, az a politika, amely a francia hegemónia alapjára épül és az a célja, hogy megalkossa az összes kapitalista államok egységes frontját a Szovjetunió ellen, következményeit tekintve a cseh nemzet önállóságának veszélyeztetéséhez is vezethet. Ezért ez a politika nem jelent semmiféle biztositékot a cseh nemzet nemzeti önállóságára nézve, sőt ellenkezőleg, olyan politika ez, amely következményeiben uj Fehérhegyhez vezet. Természetesen mi nem engedjük, hogy ezt a Fehérhegyet egy uj Lipany előzze meg." /85/ Gottwald elvtárs igy leplezte le azt a veszedelmet, amely Beneš kozmopolita, népellenes és szovjetellenes politikája következtében fenyegette országunkat.

Gottwald elvtárs adta meg a Csehszlovák Kommunista Párt politikájának helyes irányvonalát a nemzetiségi kérdésben és a kozmopolita burzsoázia elleni harcban. Megmutatta, hogy a kommunisták számára a proletár internacionalizmus eltéphetetlenül össze van kötve a forró hazaszeretettel, a nemzeti történet iránti tisztelettel és a haladó nemzeti hagyományok iránti szeretettel. Már 1933-ban tömören, napjainkig ható érvénnyel szögezte le Klement Gottwald az egyedül helyes sztálini utat a nemzetiségi kérdés megoldásában: Mi cseh kommunisták, kik gyakorlatilag azzal bizonyitjuk be a magunk internacionalizmusát, hogy felhivjuk a cseh dolgozó népet, szálljon szembe a többi nemzetek nemzetiségi elnyomásával, ne hagyja, hogy eszközként használják fel ebben az elnyomásban, mi vagyunk a cseh nemzet összes forradalmi és haladó hagyományainak egyetlen hordozói. Azzal, hogy felhivjuk a cseh dolgozó népet saját burzsoáziája elleni harcra egészen az osztályiga alól való felszabadulásig és ugyanakkor haladjon szoros, testvéri kötelékben a többi nemzet proletárjaival, mi egyedül védjük ezzel a cseh nemzetet egy uj Fehérhegy bekövetkeztétől." /86/

Ezzel a világos jelszóval vezette a Csehszlovák Kommunista Párt a harcot a dolgozók jogaiért a kapitalisták ellen, a szocializmusért és hazánk boldog felvirágoztatásáért. E jegyben eredményesen folytatjuk győzelmes kulturharcunkat kulturéletünk minden területén a kozmopolita ideológia ellen. Ennek ellenére a kozmopolita tendenciák csökevényei nemzeti történetünk sok szakaszán mérgezik meg a levegőt, megtörik a hazafiui büszkeséget és gyengitik egész dolgozó népünk épitő lelkesedését, amelyre pedig oly nagy szükség van a szocializmus épitésének korszakában. Épen ezért a kozmopolitizmus a népi demokratikus köztársaságunk békés szocialista épitőmunkája ellen támadó amerikai propaganda leggyakrabban használt eszköze.

84/ J. Pekař: A cseh történet periodizálásáról. 7.1.
85/ Kl. Gottwald: Müvei III. 20.1.
86/ Kl. Gottwald: Müvei IV. 195.1.

"Az Európa leigázásának tervét kisérő ideológiai "hadjárat" egyik iránya a nemzeti szuverenitás elleni támadás, - mondta A.A.Zsdanov. Ez felhivja a népeket arra, hogy mondjanak le szuverén jogaikról. A szuverénitással szembeállitja a "világkormány" eszméjét. E hadjáratnak az a célja, hogy tetszetőssé tegye az amerikai imperializmus féktelen terjeszkedését, amely minden ceremónia nélkül megsérti a népek szuverén jogait, az Egyesült Államokat az általános emberi törvények bajnokának tünteti fel, azokat pedig, akik ellenállást tanusitanak az amerikai terjeszkedéssel szemben, ugy állitja be, mintha az idejét mult "egoista" nacionalizmus hivei volnának." /87/ Minél előbb irtjuk ki nemzeti történetünk felfogásából a kozmopolita tendenciákat, annál hatékonyabban segithetjük majd elő dolgozó népünk, kormányunk és drága Csehszlovák Kommunista Pártunk hősi erőfeszitéseit. A kozmopolitizmus és a burzsoá nacionalizmus elleni harcot nemcsak nemzeti történetünk igaz ábrázolása érdekében, hanem a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus gazdag és erőteljes kifejlődése érdekében, a szabad nemzetek közti uj kapcsolatok kialakulása érdekében, a Szovjetunióval való testvéri kapcsolatok megszilárditása érdekében is folytatjuk, ami a szocializmus felépitésének és hazánk boldog, békés fejlődésének záloga.

- - . - -

Megjelent a Nová Mysl 1952. 8.számában.

87/ A nemzetközi helyzetről. A.A.Zsdanov beszámolója a kommunista pártok 1947.szept.végén tartott tájékoztató tanácskozása alkalmával. Szikra. /é.n./ 23.l.

A Szovjet Tudományos Akadémia levele a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéhez.

Sz.V. Kiszeljov elvtárs, a Szovjet Tudományos Akadémia Elnökségének tudományos titkára a következő szövegü levelet adta át a Magyar Népköztársaság Moszkvai Nagykövetségének:

Moszkva, 1952. junius 14.

A Magyar Népköztársaság Moszkvai Nagykövetségének

A Szovjet Tudományos Akadémia köszönetet mond a Magyar Nagykövetségnek azokért a felvilágositásokért, amelyeket a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkájáról kapott.

A legnagyobb megelégedés érzésével állapitjuk meg Intézetük eredményeit a magyar marxista-leninista történettudomány megteremtésében, tankönyvek irásában, a történeti ismereteknek a dolgozók széles tömegei közt való elterjesztésében, valamint fiatal tudományos káderek képzésében.

Szeretnénk a jövőben hireket kapni az Intézet munkájáról, állandó kapcsolat révén meg szeretnénk kapni a Történettudományi Intézet által Budapesten kiadott összes kiadványokat, valamint rendszeresen - körülbelül évenként - szeretnénk beszámolókat kapni az Intézetben megoldás alatt álló legfontosabb problémák feldolgozásának menetéről.

Tisztelettel:

Sz. V. Kiszeljov

A Szovjet Tudományos Akadémia Elnökségének tudományos titkára.

A Voproszi Isztorii Szerkesztőbizottságától.
/Válasz a Bolsevik 1952. 13.számában megjelent kritikára./

От редакционной коллегии журнала "Вопросы истории".

A Voproszi Isztorii szerkesztőbizottsága megvitatta L.Makszimovnak a Bolsevikben megjelent biráló cikkét /1/ és az volt az általános vélemény, hogy a birálat helyesen tárta fel a Voproszi Isztorii komoly hibáit és fogyatékosságait.

A párt lapjának kritikája a Voproszi Isztoriiról, ujabb megnyilvánulása a Bolsevik Párt gondoskodásának, annak,hogy minden módon elősegiti a történeti ismeretek fejlődését hazánkban és kiküszöböl mindent, ami a szovjet történettudomány további gyors növekedését gátolja. A Bolsevik nemcsak feltárta a Voproszi Isztorii munkájában mutatkozó fő hibákat és fogyatékosságokat, hanem egyszersmind rámutatott azokra az alapvető kérdésekre és problémákra, amelyeknek jelenleg a Voproszi Isztorii és az egész szovjet történészfront figyelmének középpontjában kell állniuk..

A Voproszi Isztorii rossz vezetésének fő okai abból származnak, hogy a szerkesztőbizottság megalkudott mind saját hibáival és fogyatékosságaival, mind a történettudományi intézmények tevékenységében mutatkozó hibákkal és fogyatékosságokkal, hiányzott belőle a kellő céltudatosság az elméleti kérdések felvetésében és megoldásában, találomra választotta ki a leközlésre szánt anyagot, nem birálta az archeológiában, etnográfiában és történettudományban levő marrista hibákat, a vitás problémák megvitatásában és a következtetések levonásában pedig bátortalan volt és uszálypolitikát követett.

Különösen szembeszökő hiba az, hogy a Voproszi Isztoriiban nem kerültek kidolgozásra azok a problémák, amelyek J.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c.zseniális munkájával kapcsolatban a történettudomány homlokterébe kerültek. A folyóirat nem inditott hadjáratot a J.V.Sztálin által a materializmus történelemelméletébe bevitt uj elgondolások fényénél az elavult történettudományi nézetek és tételek ellen. A szerkesztőbizottság sulyos hibát követett el akkor, amikor nem szentelt kellő figyelmet olyan alapvető problémáknak, mint a kapitalista alap és felépitmény felszámolása, és az uj, szocialista alap és felépitmény épitése, továbbá számos más olyan proplémának, amelyeket J.V.Sztálin klasszikus munkája állitott a történettudomány elé. A J.V.Sztálin müvének megjelenése óta eltelt két év alatt a Voproszi Isztoriiben igen jelentéktelen számu cikk jelent meg erről a problémáról.

1/ Lásd, L. Makszimov, A Voproszi Isztorii folyóiratról. Bolsevik, 1952. 13.sz.

A folyóirat nem dolgozta ki a szovjet társadalom történetének, különösen a szocializmus felépitése történetének, a nagy Honvédő Háboru történetének, a kommunizmus egyre inkább kibontakozó épitése történetének rendkivül fontos kérdéseit. A folyóirat teljesen elégtelen anyagot adott közre a szovjet társadalom történetére vonatkozólag, és mi több, gyakran szükkörü, jelentéktelen témákat tárgyaló gyenge cikkeket hozott.

A szovjet társadalom történetéről szóló cikkekben gyakran megjelent az u.n. faktológia, azaz a tényeknek olyan előadása, hogy nem mélyen és nem minden szempontból elemezték a szerzők a tényeket, nem vonták le belőlük a következtetéseket és nem általánositották azokat. Ebben a hibában mindazon cikkek szenvednek, amelyekre a Bolsevik rámutatott és ezenkivül még sok más is.

A szerkesztőbizottság elismeri, hogy az oroszországi társadalmi eszmék történetével foglalkozó cikkekben a folyóirat elvi jelentőségü hibát követett el, és ez a hirhedt "egységes áramlat elméletének" folyománya. Folyóiratunk zürzavart keltett abban a kérdésben, hogy hogyan alakultak ki a burzsoá nemzetek a cári Oroszországban, mert nem adott a szovjet történészeknek V.I. Lenin és J.V.Sztálin müvein alapuló világos elméleti utmutatást.

Az is súlyos hiba volt a szerkesztőbizottság részéről, hogy vitára bocsátotta M.V.Nyecskina "A "legkisebb rossz" formula kérdéséről" szóló levelét, és ezzel zürzavart vitt be olyan kérdésekbe, amelyek egyáltalán nem voltak vitásak és amelyeket a marxista-leninista tudomány már régen eldöntött.

A folyóirat számos olyan cikket közölt, amelyek konkrét történeti anyagon bemutatták az amerikai imperializmus véres történetét, de nem hozott olyan általánositó jellegü cikkeket, amelyek a világkapitalizmus egész rendszerében a különböző történeti szakaszokban beállott változásokkal foglalkoztak volna.

Makszimov helyesen mutatott rá cikkében arra, hogy a folyóirat megengedhetetlenül keveset foglalkozik a népi demokratikus országok történetének alapvető problémáival, a kapitalista országok forradalmi mozgalmainak történetével, Kelet népeinek az imperializmus elleni nemzeti felszabaditó harcával, és az egyetemes történet egyéb fontos kérdéseivel.

A folyóirat a történettudomány legfontosabb vitás kérdéseivel foglalkozó alkotó viták szervezésében sem állt hivatása magaslatán. Nagymértékben csökkentette a viták eredményességét, hogy a viták eredményeinek összefoglalásánál a szerkesztőbizottság nem foglalt el határozott álláspontot. A történészek közötti nézeteltéréseket nem döntötték el, a vitacikkekben foglalt pozitiv anyagból nem vonták le kellően az általános következtetéseket, ugyhogy ezáltal azt a történészek nem tudtak felhasználni gyakorlati munkájukban.

A folyóiratban nem bontakozott ki elég szélesen az elvi alapon álló, éles tudományos kritika és önkritika. Rosszul teljesitette feladatát a szovjet történészkádereknek a magasrangu eszmeiség, a történettudományban előforduló bárminemü ferdités elleni engesztelhetetlenség szellemében való nevelése terén, és nem tanitotta őket az előttük álló feladatok helyes megértésé-

re.

A folyóirat nem illette elég éles kritikával egyes szovjet tudósok müveiben előforduló marrista jellegü hibákat és nem tudta feltárni, hogy milyen kárt okoz az, ha az archeológusok és történészek kutatásaikban a stadialitás marrista elméletét alkalmazzák.

A folyóirat álláspontjának hibás voltát súlyosbitja az a körülmény, hogy szerkesztőségi bizottságában helyet foglalnak az archeológia olya specialistái, mint P.N.Tretyakov és A.D.Udalcov, akik a multban maguk is Marr tudományellenes, vulgár szociológiai elméletét követték. P.N.Tretyakovnak a Voproszi Isztorii főszerkesztőjének a folyóirat 1950.10.számában megjelent cikke, - mint erre a Bolsevik helyesen rámutatott - csak bátortalanul és következetlenül birálta az etnogenezis területén mutatkozó marrista hibákat. Ugy állitotta be több archeológus hibáját, hogy az egyszerüen csak a marrista "terminológia" használatának következménye, és ezzel objektive elősegitette a kritika élének letompitását. Helytelen, hogy A.D.Udalcov, a Szovjet Tudományos Akadémia Anyagi Kulturával foglalkozó Intézetének igazgatója, egyetlen egyszer sem tette birálat tárgyává a sajátmaga és intézetének munkatársai által elkövetett marrista jellegü hibákat. Az A.D.Udalcov szerkesztésében készülő "A marxizmus elferditése elen az archeológiában" cimü cikkgyüjtemény még mindeddig nem jelent meg.

Gyengén vett részt a folyóirat a volt Orosz birodalom területén lefolyt egyes nemzeti mozgalmakat elferditve bemutató burzsoá-nacionalista nézetek leleplezésében.

A kritika és könyvszemle osztály tevékenysége még most is sok kivánnivalót hagy. Sok könyvbirálat elméleti szinvonala még mindég alacsony, illetve sablonos és felületes. A folyóirat gyakran elkésik egyes könyvek ismertetésével, vagy egyáltalában nem is emlékezik meg olyan tudományos müvekről, amelyek pedig megérdemelnék a szovjet történészek figyelmét.

A folyóirat szerkesztőbizottsága munkáját át fogja szervezni és - mint erre a Bolsevik kritikája rámutatott - elsőrangu feladatának fogja tekinteni a Szovjetunió története és az egyetemes történet problémáinak kidolgozását. Ehhez arra van szükség, hogy felszámolja a tervszerütlenséget munkájában és az anyag kiválogatásában. A szerkesztőbizottság a továbbiak során nyilvánosságra szándékozik hozni a folyóirat tematikai terveit.

A szerkesztőbizottság munkatervének összeállitásánál fel fogja használni az 1951 végén és a folyó évben tartott olvasókonferenciák alkalmával elhangzott birálatokat és javaslatokat./2/

2/ Olvasó-konferenciát tartottak: Moszkvában, Leningrádban, Kievben, Jerevanban, Rigában, Minszkben, Petrozavodszkban, Szverdlovszkban, Molotovban és Gorkijban. Ezeken a konferenciákon kb.600 történész - tudós és főiskolai tanár - vett részt. A folyóirat munkáját ezeken a konferenciákon kb.százan tették birálat tárgyává.

Hogy milyen gyenge volt a folyóirat, mint vezető tudományos lap, az különösen abban nyilvánult meg világosan, hogy ritkán hozott szerkesztőségi cikkeket, amelyben általánositotta volna a szovjet történettudomány eredményeit, feltárta volna gyengéit és rámutatott volna e hibák helyrehozásának utjaira és eszközeire. Ilyen cikkek közlésére ezentul igen nagy sulyt fogunk helyezni.

A szerkesztőbizottság szorosabbra fogja füzni kapcsolatát az ország tudományos köreivel, cikkiróival és a tudományos intézményekkel, ezt a munkát már meg is inditotta az utóbbi időben. A történészek széles körével való élénk kapcsolat és a történészek aktiv részvétele a munkában segitségére lesz a szerkesztőbizottságnak abban, hogy felszámolja fogyatékosságait.

Ha a Voproszi Isztorii széleskörü alkotó vitákat indit a történettudomány elsőrangu fontosságu és megérett feladatainak alkotó szellemü megvitatására, ezáltal szorosabbá válnak a folyóirat kapcsolatai a tudományos körökkel, az ország tudományos intézeteivel, a főiskolai tanszékekkel, és igy be tudja a szerkesztőbizottság vonni a legkiválóbb tudományos irókat a folyóirat aktiv munkájába és uj fiatal tudományos kádereket tud majd felfedezni.

Csak a tudományos körökkel való szoros kapcsolat teszi lehetővé, hogy a folyóirat figyelemmel tudja kisérni és megvilágitani a történészek és a történettudományi kutatóintézetek munkáját. - Ezáltal a folyóirat mélyebbre tud hatolni életükbe, idejében tud figyelmeztetni a munkájukban felmerülő fogyatékosságokra és közkinccsé tudja tenni pozitiv tapasztalataikat. A folyóirat aktiv részvétele a szövetségi és autonom köztársaságok tudósai által végzett nagy munkában abban fog kifejezésre jutni, hogy tudományos cikkeket és közleményeket publikál az egyes szovjet népek történetének legkevésbbé kikutatott fontos kérdéseiről, vitákat rendez történetük periodizációjáról, és közli a szövetségi és autonom köztársaságok történetéről szóló általánositó munkák tervezeteit.

Nagy helyet kell elfoglalniuk a folyóiratban olyan folyóiratok ismertetésének, mint a Vesztnyik Drevnyej Isztorii, Isztoricseszkie Zapiszki, Szovjetszkaja Etnografia, Szovjetszkaja Archeologia, Archeologia /Kiev/, stb. Az elvi alapon álló elvtársi kritika, e folyóiratok értékes munkatapasztalatainak általánositása kétségtelenül elő fogja segiteni munkájuk megjavitását.

A szerkesztőbizottság azzal a feladatával kapcsolatban, hogy szorosabb kapcsolatokat létesitsen a tudományos körökkel, gyökeresen meg akarja változtatni a Szovjet Tudományos Akadémia tudományos intézeteihez füződő kapcsolatát. L.Makszimov kritikai cikke helyesen mutat rá arra, hogy a folyóirat nem tudott elég alaposan behatolni a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének munkájába, holott a Voproszi Isztorii ennek az intézetnek a lapja, nem tárta fel az Intézet munkájában mutatkozó komoly fogyatékosságokat, hogy ezáltal elősegitette volna a hibák kiküszöbölését. A folyóirat nem foglalt el helyes álláspontot, mikor elnézte ezeket a fogyatékosságokat és nem is tükrözte a kellő alapossággal az intézet tevékenységét.

Ugyanilyen helytelen álláspontot foglalt el a folyóirat szerkesztőbizottsága az Akadémia más intézeteivel szemben is, különösen az Anyagi Kultura Történetének etével foglalkozó Intézettel szemben. Ebből származott, hogy a folyóirat nem tárta fel az intézetnek és egyes munkatársainak munkájában mutatkozó komoly hibákat.

Csakis a kellő kritika hiányával magyarázhatjuk, hogy 1951 és 1952-ben is megjelenhettek marrista hibákat és ferditéseket tartalmazó könyvek, /A.N.Bernstam, K.M.Kolobova, P.N.Sulc,stb./ hogy tudományos konferenciákon is előadtak marrista hibákat tartalmazó beszámolókat /M.I.Artamonov/. Arra is rá kell mutatni, hogy a folyóirat meg sem próbálta a történészeket és a nyelvészeket közös munkára szervezni, holott enélkül nem lehet számos fontos történeti problémát megoldani, többek között a népek, etnikai csoportok eredetét és a nemzetek kialakulását.

A bolsevikben megjelent kritikai cikknek nemcsak a Voproszi Isztorii szempontjából van nagy jelentősége, hanem az egész történészfront számára, amely még mindég elmarad a szovjet nép igényei mögött.

A szerkesztőbizottság meg van győződve arról, hogy a Voproszi Isztorii munkájának birálata lelkes fogadtatásra talál a szovjet történészek körében.

A szerkesztőbizottság a maga részéről mindent el fog követni, hogy minél hamarább kijavitsa a Bolsevik által helyesen feltárt hibáit és fogyatékosságait.

- - . - -

Megjelent: a "Voproszi Isztorii" 1952. 8.számában.

A Voproszi Isztorii olvasó-konferenciái.

На конференциях читателей журнала "Вопросы истории".

1951 folyamán és 1952 tavaszán a Voproszi Isztorii olvasói konferenciát tartottak Moszkvában, Leningrádban, Kievben, Jerevanban, Rigában, Szverdlovszkban, Molotovban, Gorkijban, Minszkben és Petrozavodszkban. A konferenciákon mintegy 600 történész vett részt. A szerkesztőbizottság tagjai és a szerkesztőség felelős funkcionáriusai beszámoltak a folyóirat munkájáról és utána vitát rendeztek. A beszámolók megvitatásán 93-an vettek részt.

A felszólalók megállapitották, hogy számos hasznos, tartalmas cikk jelent meg a folyóiratban és hogy valamelyest megjavult a kritikai és könyvismertetési osztály munkája, de ugyanakkor éles kritikával illették a folyóirat munkájában mutatkozó komoly fogyatékosságokat és sok értékes gyakorlati javaslatot is tettek.

Sok résztvevő rámutatott arra, hogy a folyóirat egyik fő hibája, hogy majdnem egyáltalán nem látnak benne napvilágot olyan elméleti cikkek a történelmi materializmus és a filozófia kérdéseiről, amelyek általánositanák a konkrét történeti anyagot és nagy történeti problémákat vetnének fel. Erről szóltak többek között: Juferev /Szverdlovszk/, Voszkanjan /Jerevan/, Bunakov /Leningrád/, Szlavin /Petrozavodszk/, Tannovszkij, Szaharov és Ejgyelman /Lomonoszov Állami Egyetem/ és más elvtársak. "Az a körülmény, hogy a folyóirat mellőzi a filozófiai és módszertani jellegü problémákat, - mondotta J.Sz. Juferev - azt eredményezi, hogy sok történész veszélyes utra tér, "faktológiába" fullad, sőt ezenkivül az objektivizmusba és egyéb antimarxista módszertani utvesztőbe téved, amint ezt J.V.Tarle akadémikusnak a Bolsevik hasábjain nemrég feltárt hibáiból láthattuk."

"A Voproszi Isztorii legfontosabb feladata a történettudomány módszertani problémáinak kidolgozása. A folyóirat nem tanusit kellő figyelmet a történelmi materializmus - a szovjet történettudomány rendithetetlen alapja - iránt, ami negativan mutatkozik meg a folyóirat egész elméleti szinvonalán" - mondta N.F.Szlavin.

"Majdnem teljesen hiányoznak belőle a nagy problémákat tárgyaló cikkek" - jelentette ki Bunakov professzor. "A cikkek gyakran nem oldják meg az elméleti kérdéseket, pusztán a tényeket tekintik át" - mondta A.Zile /Riga/.

Sok felszólaló kiemelte, hogy mely konkrét problémákat kellene megvilágitani. Igy pl. Kogan és Bortnyik elvtársak /Szverdlovszk/ felemlitették az eszmék szerepét a társadalmi életben, Bunakov professzor az abszolutizmus és a burzsoá-demokratikus forradalmak kérdését, Szaharov és Ejgyelman elvtársak a feudális társadalom felépitésének kérdését és az osztályharc formáit a feudalizmusban, a forradalmakat és hajtóerőiket.

Több történész felemlitette, hogy helyes volt közölni I.Sz. Konnak "A történettudomány sajátosságáról és feladatairól" c. cikkét /1951. 6.sz./, de ugyanakkor többen kifejtették, hogy nem értenek egyet a cikk több megállapitásával /K.G.Szelezsnyev - Gorkij, L.Kogan - Szverdlovszk/.

A történészek hiányolták, hogy nem szerepelnek a folyóiratban olyan cikkek, amelyek bemutatnák, milyen nagy jelentőséggel birnak a történettudomány számára V.I.Lenin és J.V. Sztálin munkái és különösen J.V. Sztálin Müveinek az utóbbi évek folyamán megjelent kötetei. /Volkov-Szverdlovszk, Csernis-Molotov/.

Karpacsev /Minszk/, Arakeljan /Jerevan/ és Jásztrebov /Kiev/ elvtársak hiányolták, hogy a folyóiratban ritkán jelennek meg vezércikkek és azok sem eléggé konkrétek. Gorovoj /Molotov/ elvtárs kiemelte, hogy a vezércikkek rendszerint igen bátortalanul vetik fel a kérdéseket.

A konferencia résztvevői hangsúlyozottan rámutattak a folyóiratnak arra az alapvető fogyatékosságára, hogy gyengén teljesiti irányitó, szervező hivatását. "A szerkesztőség - mondta V.N.Adanov /Szverdlovszk/ - nem használja fel eléggé azt a lehetőségét, hogy iránymutató szerkesztőségi cikkekkel befolyást gyakoroljon a történettudomány fejlődésére." V.V.Rudnyev /Kiev/ szerint a folyóiratnak nemcsak az a hivatása, hogy a történettudomány jelenlegi állapotát visszatükrözze, hanem hogy irányitsa a tudományos gondolkodás fejlődését. A folyóiratnak nemcsak az a feladata,- mondta L.J.Kertman docens /Molotov/ - hogy a szovjet történettudomány eredményeinek kollektiv propagandistája legyen, hanem a történettudomány "kollektiv szervezőjének" is kell lennie. Ugyanezt a gondolatot fejtette ki I.Sz. Kravcsenko /Minszk/ is: "A folyóiratnak alaposabban kellene a szervező szerepét betöltenie, a történészeket a történettudomány aktuális kérdéseinek megoldására irányitania."

A konferencia sok résztvevője kiemelte, milyen óriási szerepük van az alkotó szellemü vitáknak a történettudomány fejlődésében. Helyeselték, hogy a szerkesztőség vitát inditott a Szovjetunió történetének periodizációjáról és számos vitacikket bocsátott közre egyéb kérdésekről, de ugyanakkor rámutattak arra, hogy a szerkesztőség gyengén vezeti a viták menetét. Ennek az volt a következménye, hogy pl. I.Kon és I. Rejsznyer cikkeire beérkezett válaszok meg sem jelentek /Epstejn és Szlavin - Petrozavodszk, Bereznij - Leningrád/ és a periodizációs vita nem hozta meg a kivánt eredményeket. Sevcsenko elvtárs /Kiev/ azt javasolta, hogy a vitacikkeket előzetesen küldjék meg több történésznek, hogy ezáltal idejében érkezzenek be hozzászólások mindenfelől.

Több felszólaló hibáztatta, hogy a szerkesztőség nem teszi kellő kritika tárgyává a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete és a Felsőoktatási Miniszterium munkájában mutatkozó fogyatékosságokat /Juferev - Szverdlovszk, Kertman és Cserevany - Molotov városa/. Korcsmar /Vorosilovgrád/ hiányolta, hogy a folyóirat nem nyujt módszertani segitséget a főiskolai előadóknak.

A konferenciának majdnem mindegyik résztvevője élesen kritizálja

a folyóiratot, hogy nem világitja meg kellőleg a SzK/b/P és a szovjet társadalom történetének problémáit /Szluckij és Rudnyev - Kiev, Mahanyek - Molotov városa, Kopisszkij - Minszk s még sokan mások/. Rudnyev és Mahanyek elvtársak megállapitották, hogy a szovjet társadalom történetének főiskolai tankönyvtervezetét gyakorlatilag nem tették vita tárgyává a folyóiratban. Visnyakov elvtárs /Moszkvai Állami Egyetem/ megjegyezte, hogy J Refergyer/ 1950.8.sz./ cikke bagatellizálja a Pártnak a nehézségek elleni harcát. J.P.Lukjanov /Minszk/ birálta L.Gaponyenko "M.V. Frunze forradalmi tevékenysége a nyugati fronton" c. cikkét /1949.2.sz./, mert - véleménye szerint - hibásan világitja meg a minszki bolsevik szervezet tevékenységét kezdeti szakaszában, és gyengén mutatja be, hogy milyen szerepet játszott a belorussz munkásosztály a Nagy Októberi Szocialista Forradalom véghezvitelében Belorusszziában.

A kidolgozásra váró problémák között a felszólalók a következőket sorolták fel: a szovjet társadalom termelőerőinek története /Szlavin - Petrozavodszk, Volszkov - Szverdlovszk/, a szovjet Ural története /Mkrtcsan - Szverdlovszk/, a szovjet állam története /Kopisszkij - Minszk, Szluckij - Kiev/, a szövetségi köztársaságok megalakulása és fejlődése /Andriajnyen - Petrozavodszk/, a mezőgazdaság kollektivizálása és a kolhozok története /Szlavin - Petrozavodszk, Bolvanovics - Minszk/, a Párt harca a szovjet társadalom erkölcsi - politikai egységéért, /Vlagyimirszkij - Moszkvai Állami Egyetem/, a partizánmozgalom a Nagy Honvédő Háboru éveiben /Kravcsenko - Minszk/, a népgazdaság helyreállitása a háboru utáni években /Szluckij - Kiev/. Birálatok hangzottak el a folyóiratban a szovjet társadalom történetéről megjelent egyes cikkekről.

Különösen kiemelték az olvasók, hogy azokat a problémákat dolgozza ki a folyóirat, amelyeket J.V.Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c.zseniális müvével állitott a történettudomány elé, igy elsősorban a Szovjetunió területén élő szláv és egyéb népek keletkezésének problémáit. A résztvevők egyhangulag éles kritikával illették a folyóiratot, hogy nem szentel kellő figyelmet e rendkivül fontos problémák kidolgozásának. Taraszenko /Minszk/ és Guszlisztij /Kiev/ elvtársak arról szóltak, hogy több olyan cikket kellene közölni, amelyek a Szovjetunió régi, feudalizmus előtti történetét tárgyalják. Majdnem az összes felszólalók követelték, hogy mielőbb kell hozni olyan cikkeket, amelyek a szlávok - és elsősorban a keleti szlávok - eredetével, ill. az orosz, ukrán és belorussz nép keletkezésével foglalkoznak /Mahanyek, Zamjatyin és Cserevany - Molotov városa, Kozsevnyik - Gorkij városa, Guszlisztij - Kiev, Sztarosztyina - Petrozavodszk, Nyecsaj-Minszk./ Saszkolszkij /Petrozavodszk/ elvtárs hiányolt olyan cikkeket, amelyek kimeritően leleplezik a norman-elméletet. "A folyóirat mindeddig nem birálta meg Szergejev, Sztruve ókori történeti tankönyveit, holott ezeket marrista szellemben irták" - mondta Nyecsaj elvtárs /Minszk/.

Sok felszólaló ajánlotta, hogy világitsák meg a folyóiratban az orosz soknemzetiségü állam kialakulásának /Juferev-Szverdlovszk/ és az orosz /nagyorosz/ /Mahanyek,Cserevany, Juferev/ és ukrán nemzet /Szluckij/ kialakulásának történelmi jelentőségét.

Egyes elvtársak amellett voltak, hogy folytatódjék a vita a Szovjetunió népei történetének tudományos periodizációja felett /Voegyenszkij - Kiev/ azzal, hogy különös figyelmet forditsanak a Szovjetunió egyes népei történetének periodizációjára, különösen az ukránéra /Jasztrebov - Kiev, Cserevany - Molotov városa/.

Jelentős érdeklődést váltottak ki azok a cikkek, amelyek a folyóiratban a népek Oroszországhoz való csatlakozásának történeti jelentőségéről megjelentek. Saszkolszkij elvtárs /Petrozavodszk/ azt ajánlotta, hogy világositsák meg Belorusszia, a Baltikum és Finnország, Gulisztij elvtárs /Kiev/ Ukrajna /különösen a küszöbönálló 300. évfordulóval kapcsolatban/, Juferev elvtárs /Szverdlovszk/ Krim csatlakozásának jelentőségét. Parszamjan elvtárs /Jerevan/ bírálattal illette N. Tavakaljan cikkét /1951. 9. sz./ Rudnyev elvtárs /Kiev/ azt javasolta, hogy a vitában első helyre állitsák a népek barátságának, a nemzeti köztársaságok történetének kérdéseit. Feltétlenül kell cikket hozni az orosz és az ukrán nép nagy barátságáról,- mondta Korcsmar elvtárs /Vorosilovgrád/.

A felszólalók azt a kivánságot juttatták kifejezésre, hogy közöljenek cikkeket Ukrajna egyes népeinek és területeinek történetéről. /Jasztrebov - Kiev/, az USZSZK nyugati területeinek /Sevcsenko - Kiev /, a Donyec medence /Korcsmar - Vorosilovgrád/, Belorusszia /Gorbkov, Lukjanov, Preobrazsenszkaja - Minszk/történetéről.

A konferencia résztvevői a Szovjetunió történetéről szóló, kidolgozásra váró témák közül a következőket sorolták fel: az ipari forradalom Oroszországban, /Ejgyelman - Moszkvai Állami Egyetem/, Szkobelev tevékenységének értékelése /Csernis - Molotov városa/, a 18. századi orosz-török háboruk értékelése, a burzsoá történeti eszmék válsága Oroszországban a 20. század elején /K.G. Szeleznyev - Gorkij városa/, a munkásosztály kialakulása és a parasztmozgalom /Taraszenko - Minszk/. Csernis elvtárs /Molotov városa/ bírálta A. Pogrebinszkij "A 19.század hatvanas éveiben megindított pénzügyi reform Oroszországban" c. cikkét /1951. 10.sz./ mert faktográfiát ad és nem veszi számításba a felépitmény szerepét, Gorbkov elvtárs /Minszk/ feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a helytörténetről is hozzanak cikkeket.

A felszólalásokban nagy helyet foglaltak el az egyetemes történet kérdései is.

Különösen nagy figyelemmel adóztak a nyugati burzsoá nemzetek kialakulása problémáinak. Többek között javasolták, hogy közöljenek cikket a német burzsoá nemzet kialakulásáról /Kertman elvtárs - Molotov városa/ és az osztrák burzsoá nemzetről Alekszejev elvtárs /Leningrád/. Kopiszkij elvtárs /Minszk/ néhány kérdésben ellenvéleményt nyilvánitott azzal a felfogással szemben, amelyet Koszminszkij akadémikus az angol nemzet kialakulásának történetéről irt cikkében kifejtett /1951.9.sz./

A következő témákat ajánlották a folyóiratnak:

a mai angol-amerikai politika gazdasági inditékai /Ejgyelman - Moszkvai Állami Egyetem/, az angol-amerikai imperialista ellentétek /Kertman elvtárs -Molotov városa/, milyen szerepe van a felépitménynek ma a kapitalista országokban /Kusztov professzor /Gorkij városa/.- Kertman elvtárs kifogásolta, hogy majdnem teljesen hiányoznak a folyóiratból a jobboldali szocialista árulókat leleplező cikkek.

Az USA történetét érintve Bolvanovics elvtárs /Minszk/ kérte, világitsa meg a folyóirat az Oroszország ellen irányuló amerikai expanziót /1917-ig/, Vituhnovszkij elvtárs /Petrozavodszk/pedig, hogy mutassák be Roosevelt "new deal"- jének igazi tartalmát. Utóbbi felszólaló felhivta a figyelmet arra, hogy meg kell vitatni a legujabb kor történetének periodizációját, Szurin elvtárs /Szverdlovszk/ pedig azt kérte, hogy tárják fel az első és második világháboru előtt lezajlott általános európai politikai válságok lényegét.

A felszólalók az egyes országok történetéből a következő problémákat vetették fel: Ausztria- Magyarország létrejötte és története /Alekszejev és Bunakov - Leningrád/, Skandinávia története /Kraszikova -- Petrozavodszk/, a szovjet-finn kapcsolatok /Andriajnyen és Linyevszkij - Petrozavodszk/. Kraszikova elvtársnő birálattal illette J.V.Tarlenak XII.Károlyról irt cikkét, mert gyengén világitotta meg XII. Károly hóditó politikájának osztálygyökereit.

Sokan kifogásolták, hogy a szerkesztőség nem szentel elég figyelmet a keleti országok történetének /Szarkiszov - Jerevan, Bereznij - Leningrád/. Jeremjan elvtárs /Jerevan/ azt ajánlotta, foglalkozzanak többet az ókori keleti földközösséggel és rabszolgasággal, a hellenisztikus társadalommal és a faluközösséggel. Hiányzanak a cikkek Kelet nemzeteinek kialakulásáról, /Bereznij elvtárs/, Afganisztán, India és az arab államok történetéről, többek között az 1857.évi indiai nemzeti felkelésről /Zile-Riga/ Maligin elvtárs /Molotov városa/ rámutatott arra, hogy alaposabb kidolgozásra szorul a kis ázsiai országok belpolitikai története. Ezeket rendszerint csak mint az imperrialista államok politikájának objektumait szokták tárgyalni.

Baganova elvtársnő /Petrozavodszk/ és mások azt hangoztatták, hogy szélesebb keretek között kellene megvilágitani Kina és Korea történetét. Bereznij elvtárs javasolta, hozzon a folyóirat cikket a nemzeti-gyarmati forradalom és a népi demokratikus diktatura problémáiról.

Több felszólaló foglalkozott a népi demokratikus országok történetének kérdéseivel. Klevanszkij elvtárs /Moszkvai Állami Egyetem/ birálattal illette a folyóiratot, hogy gyenge munkát végez ezirányban. Több figyelmet kell szentelni ezen országok külpolitikájának /Szjukijajnyen elvtárs -Petrozavodszk/, többet kellene foglalkozni a béke, a demokrácia és szocializmus táborában kialakult nemzetközi kapcsolatokkal/Kertman elvtárs - Molotov városa/. Haupt elvtárs /Leningrád/ megjegyezte, hogy mig a szláv népi demokratikus államok történetét bizonyos mértékben megvilágitja a folyóirat, addig pl.Románia és Magyarország történetéről majdnem semmi anyagot nem talál benne az ol-

vasó.Alekszejev elvtárs /Leningrád/szeretne látni a Voprosi Isztoriiban cikket Beneš és Masaryk politikájáról, Visnyakova elvtársnő /Gorkij/ pedig Montenegro történetéről.

Privalova elvtársnő /Gorkij/ hiányolta, hogy a folyóirat ugyszólván soha sem közöl cikkeket a forrástanról és a történeti segédtudományokról, "holott e diszciplinák mai állapota aggodalomra ad okot. M.N.Tyihomirov és Sz.A.Nyikityin tankönyvei és Csajev és Cserepnyin "Crosz paleográfia" cimü tankönyve már régóta revizióra szorulnak." Hacsikjan elvtárs /Jerevan/ hangsulyozta, hogy a "Dokumentumok és publikációk" rovatban 1951-ben az egész év alatt mindössze egy dokumentumot közöltek./10. sz./ "Ezt a rovatot pedig - mondta - fenn kell tartani, és rendszeresen kell publikálni ritka és értékes történeti dokumentumokat." T.V.Sztarosztyina /Petrozavodszk/ szintén megrótta a szerkesztőséget, hogy nem vet fel forrástudományi kérdéseket, a ritkán közölt forrástudományi cikkek pedig legnagyobbrészt tájékoztató jellegüek /pl. J.V.Tarle akadémikus cikke Miljutyin naplójáról./ Nem tartalmaznak alapos kritikát a dokumentumgyüjteményekről megjelent birálatok. M.D.Malcev szerint fontos volna a különböző források kiadási módjának megvitatása. Vvegyenszkij professzor /Kiev/ beszámolt a kievi történészeknek a szovjet emblematika, különösen a heraldika területén végzett munkájáról és azt ajánlotta, hogy a folyóirat nyisson teret tapasztalataik közlésének és általában a történeti segédtudományok aktuális kérdéseinek.

Sevcsenko elvtárs /Kiev/ a historiográfia kérdéseiről szólva kiemelte, hogy "ezt a rovatot ki kellene fejleszteni". L.J.Kertman /Molotov/ azt hangoztatta, hogy a folyóirat historiográfiai szemléiben "ne egyes folyóiratokkal foglalkozzék, hanem értékelje az illető országban uralkodó fő történeti eszmék áramlatait." A.L.Vituhnovszkij /Petrozavodszk/ rámutatott arra, hogy a folyóirat „majdnem sohasem közöl általánositó historiográfiai szemléket, amelyekben leleplezné az angol-amerikai burzsoá történetirást." Kacman elvtárs /Riga/ azt javasolta, hogy közöljenek több cikket a legujabbkori történetirásról, M.V. Levcsenko pedig /Leningrád/, hogy adjanak ki évente szemléket a szovjet történészek munkáiról /a tudomány egyes ágai szerint csoportositva./. K.F. Mahanyek /Molotov/ ajánlotta, hogy feltétlenül ujitsák fel azt a gyakorlatot, hogy külön szemlékben elemzik a peremvidékeken, területeken és köztársaságokban dolgozó történészek munkáit, /mint pl. V.K.Jacunszkij 1949-ben megjelent cikkei/. Korcsmar /Vorosilovgrad/ és Rudnyev /Kiev/ elvtársak szerint helyes lenne szemléket közölni a helytörténeti tárgykörben, legtöbbnyire az egyetemek "Ucsonie Zapiszki"-jeiben megjelenő uj munkákról. Ugyanerről szóltak Sevcsenko /Kiev/ Szeleznyev és Luginyin /Gorkij/ elvtársak is. Korcsmar elvtárs azt kérte, hogy állitsák össze azoknak a müveknek a téma szerinti áttekintését, amelyek J.V.Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c.müvének visszhangjai. Rudnyev elvtárs javasolta a megvédett disszertációk szemléjének közlését.

Számos felszólaló histográfiai jellegü konkrét témákat ajánlt. Igy Epstejn elvtárs /Petrozavodszk/ cikkeket kért Gercen és

a petrasevisták történeti felfogásáról, Cserevany elvtárs /Molotov/ azt hiányolta, hogy nem közöltek cikkeket arról, mivel gazdagitották Picseta, Grekov, Gyerzsavin a szlavisztikát. Milstejn elvtárs /Riga/ tematikai jellegü historiagráfiai szemléket kért /a Nagy Októberi Szocialista Forradalom a polgárháboru és más korszakok történeti irodalmáról/.

Hiányolták az olvasók az európai és ázsiai népi demokratikus országok történettudományának állapotáról szóló ismertetéseket. Többek között a kinai történettudomány eredményeiről /Levcsenko Leningrád/, Mao Ce-tung müveiről /Luginyin - Gorkij városa/, a bolgár történészek munkájáról /Visnyakova - Gorkij városa/ a román történettudományi folyóiratokról /Haupt-Leningrád/. Klevanszkij elvtárs /Moszkvai Állami Egyetem/ megállapitotta, hogy a népi demokratikus országokban megjelenő történeti irodalom birálatra való kiválogatása véletlenen mulik. Nem jelentek meg birálatok pl. Rutkowski "Lengyelország gazdaságtörténete" és Zápotocky "A vezetők nevelése"c.könyvéről.

A konferencia résztvevői kritikával illették a folyóiratban megjelent néhány - véleményük szerint - gyenge vagy félresikerült birálatot. Igy pl. Zamjátyin professzor /Molotov/ kijelentette, hogy M.Abramszonnak Altamira: "Spanyolország története" könyvéről irt birálata /1951. 10.szám/ véleménye szerint nem foglal el elég alapos kritikai álláspontot. A.J.Kozsevnyik /Gorkij/ megállapitotta, hogy N. Szladkevics sulyos mulasztásokat követett el a Szovjetunió történetének főiskolai tankönyvéről /II. kötet/ irt birálatában /1950. 7.sz./ Piszeckij elvtárs /Riga/ felkérte a szerkesztőséget, hogy "forditson nagyobb figyelmet a Külföldi Irodalmi Kiadó kiadványaira" V.Alekszejev /Leningrád/ megállapitotta, hogy számos birálatban alaptalan vádaskodás tapasztalható." K.G. Szeleznyev /Gorkij/ kiemelte, hogy a folyóirat nem harcolt a Szovjetunió népei történetének amerikai-angol meghamisitói ellen és azt javasolta, hogy inditsák meg ilyenirányu kritikai cikkek közlését.

Majdnem mindegyik felszólaló kiemelte, hogy kevés a tudományos tájékoztatás és krónika a folyóirat hasábjain. A.J.Kozsevnyik /Gorkij/ kritikával illette a szerkesztőséget, hogy pl. az orosz nép kialakulásának kérdéséről tartott elméleti konferenciáról /1951. 5.sz./ vagy a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete Tudományos Tanácsának üléséről közölt krónikai megjegyzésekben /1951. 10.sz./ a folyóirat még röviden sem fejtette ki a beszámolók főbb tételeit. K.G.Szeleznyev /Gorkij/ megállapitotta, hogy a folyóiratban közölt tájékoztatókból lehetetlen elképzelést alkotni arról, hogy min dolgoznak a történészek az egyes országrészekben. Zamjátyin professzor /Molotov/ megállapitotta, hogy a szükséges tudományos tájékoztatás hiánya nagy akadálya annak, hogy az egyes helyeken folyó tudományos kutatómunkát tervszerüen tudják megszervezni. Illarionov professzor /Gorkij/ megjegyezte, hogy a folyóiratnak a /2 év alatt/ közölt 50 krónikai megjegyzés helyett 500-700 ilyen megjegyzést kellene tartalmazni, ha valóban be akarja mutatni a történettudomány terén országunkban és külföldön folyó tudományos munka méreteit. K.F.Mahanyek /Molotov/ szin-

ten megemlitette, hogy a folyóiratban közölt tájékoztatás nem rendszeres, hanem esetről-esetre történik. "Ugy látszik, a szerkesztőség a véletlenre bizza az ügyet és rosszul szervezi meg a tájékoztatások tervszerü beérkezését. "Saszkolszkij elvtárs /Petrozavodszk/ felrótta, hogy hiányzik a folyóiratból az Ukrajna és a Karél-finn SzSzK történetének terén folyó tudományos kutatómunka állapotáról való tájékoztatás.

Az olvasók elsősorban azt a követelést intézték a szerkesztőséghez, hogy kellő időben és teljes mértékben tájékoztassa őket az uj történettudományi irodalom megjelenéséről. Bevzo elvtárs /Kiev/ kiemelte, hogy a folyóiratnak legyen bibliográfiai rovata, amely rendszeresen közli az ujonnan megjelent könyvekről szóló tájékoztatást. Javaslatok hangzottak el, hogy közöljenek tájékoztatást legalább a doktori disszertációk megvédéséről /Voszkanjan-Jerevan/, a Szovjetunióban lefolyt összes történettudományi konferenciákról /Krivonogov elvtárs/, krónikai feljegyzéseket a történészek folyó munkájáról, meghatározott problémakörök szerint csoportositva./Ejgyelman - Moszkvai Állami Egyetem/. Kertman elvtárs /Molotov/ szükségesnek tartja, hogy közöljenek a folyóiratban rövid könyvszemléket a külföldön megjelent uj történeti irodalomról. Javasolták, hogy közöljék a főiskolai történettudományi tanszékek tudományos kutató munkájának összefoglaló évi terveit /Zamjatyin professzor /Molotov/, valamint a kutatási tematikák szemléit /Rudnyev - Kiev/. Hacsikjan elvtárs /Jerevan/ rámutatott arra, hogy kivánatos lenne tájékoztató cikkek közlése a legfontosabb levéltárak - többek között a Gruz, azerbajdzsáni, üzbekisztáni levéltárak kézirati állományáról. Avranov elvtárs /Gorkij/ birálattal illette a folyóiratot azért, hogy nem hoz tájékoztató és biráló cikkeket a központi történeti muzeumok, a peremvidéki és területi muzeumok történeti osztályainak munkájáról. Vlagyimirszkij /Moszkvai Állami Egyetem/ és Sevcsenko /Kiev/ elvtársak azt várják a folyóirattól, hogy adjon tájékoztatást a népi demokratikus országok tudományos életéről és különösen az uj történettudományi könyvek megjelenéséről.

Saszkolszkij elvtárs /Petrozavodszk/ birálattal illette a történettudományi intézetek tudományos életéről a folyóiratban megjelent közleményeket. "A szerkesztőség - mondotta Saszkolszkij elvtárs - azt az anyagot használja fel, amelyet az illető helyekről a funkcionáriusok beküldenek, holott ezek az adatok nem mindig objektivek. Kjajvjarjajnen elvtárs csatlakozott az előtte szólóhoz: " A szerkesztőbizottságnak kritikusabb álláspontot kellene elfoglalnia az egyes helyekről a tudományos munkáról beérkező tájékoztatásokkal szemben. Jobb lenne, ha a szerkesztőbizottság nem szoritkoznék pusztán ezekre a tájékoztatásokra, hanem saját tudósitóját küldené ki az illető helyekre és ezek azután objektivebb és teljesebb tudományos tájékoztatást nyujtanának." Mkrtcsan /Szverdlovszk/ és Kacman /Riga/ elvtársak is azt javasolták, hogy a folyóirat szervezze meg az "állományon kivüli tudósitók" hálozatát.

Sulyos birálattal illették a szerkesztőségnek a szerzőikáderek felnevelése érdekében kifejtett munkáját. Kjajvjarjajnen elv-

társ /Petrozavodszk/ kiemelte, hogy az újkori történetről szóló cikkek tervezésében "nem érezhető a szerkesztőség szervező munkája." A folyóiratban megjelent egyes cikkek "sok friss anyagot tartalmaznak, amelyek ugyan magukban érdekesek, de megjelenésük inkább az egyes szerzők kutató érdeklődésének köszönhető, mint a folyóirat szerkesztőségi irányvonalának." Kertman elvtárs /Molotov/ is rámutatott arra, hogy a folyóiratban megjelent egyes cikkek esetleges jellegüek /pl. P.Kuharszkij közleménye a champagnei bortermelők mozgalmáról 1911-ben, amely a folyóirat 6.számában jelent meg./

Sok más történész is rámutatott arra, hogy szük a folyóirat cikkiróinak köre. A.F.Nyecsaj /Minszk/ azt hangoztatta, hogy "a folyóiratnak nemcsak az a hivatása, hogy "sztároknak"nyujtson teret, hanem a folyóiratban vissza kell tükröződnie az átlagos tudományos dolgozók és tudományos kutatóintézetek munkájának is." Ugyanezt a nézetét fejtette ki L.A.Mahajlovszkij is. "A folyóirat elsősorban a Történettudományi Intézet munkatársainak és a többi moszkvai történésznek cikkeit közli" - jelentette ki Bunakov professzor /Leningrád/. "A belorussz történészek nem vesznek részt a folyóiratban - mondotta J.P.Lukjanov /Minszk/.- Ez természetesen a mi bününk is, de a folyóirat szerkesztőségének a feladata az, hogy a helyi történészeket bevonja munkájába." Sevcsenko elvtárs /Kiev/ felvetette a kritikai cikkeket iró káderek kérdését. "Ugyanaz a személy 2-3 izben is ir évente birálatot. Ki kellene terjeszteni a birálók körét és több vidéki történészt bevonni ebbe a munkába."

A konferencia résztvevőinek véleménye szerint kivánatos lenne, hogy a folyóirat munkájába nemcsak egyes történészeket, hanem egész kollektivákat, tanszékeket bevonnák rendszeres közreműködésre. /L.A.Bereznij - Leningrád/, Csernis elvtárs /Molotov/ azt javasolta, hogy az egyes tanszékek szervezzék meg a folyóirat egyes számainak kollektiv megvitatását és megbirálását.

I.I.Ljubimenko /Leningrád/ felvetette azt a kérdést, hogy nem lehetne-e bevonni a folyóiratban való közreműködésre a haladószellemü külföldi történészeket is. "Érdekes lenne megismerni a külföldi történészek álláspontját, ez igen megélénkitené a folyóiratot.

Érintették a szerkesztőség apparátusának munkáját is, többek között azt, hogyan kezelik a szerkesztőség egyes dolgozói a vidékről beérkezett kéziratokat. F.I.Szurin /Szverdlovszk/ megállapitotta, hogy a szerkesztőség nem tanusit kellő figyelmet a vidéki cikkirók cikkei iránt, néha közhelyeket tartalmazó, szükszavu levelek kiséretében küldi vissza a kéziratokat. F.Sz.Gorovoj /Molotov/ birálta a szerkesztőségi apparátus munkáját, hogy nem válaszolják meg idejében az olvasók leveleit és egyes esetekben nem tanusitanak kellő figyelmet a fiatal szerzők iránt. A.F. Nyecsaj /Minszk/ rámutatott arra, hogy a folyóirat rendkivül későn közli a legujabbkori történetre vonatkozó birálatokat és kritikákat. Szvike elvtárs /Riga/ azt javasolta, hogy nyissanak a folyóiratban egy "Válasz az olvasóknak" rovatot. Jasztrebov elvtárs /Kiev/ megállapitotta, hogy "a folyóirat nem fest túl vonzóan. Rossz papiron nyom-

ják tul kis betütipussal. Az anyagnak a felét, sőt még többet is, petittel szedik. Hogyha hozzávesszük, hogy a szedés két hasábban történik, akkor sajnálkozni kell az olvasó fölött, akik évente tizenkétszer birkóznak meg az ilyen módon kiállitott folyóirattal." Jasztrebov elvtárs kiemelte, hogy meg kell javitani a folyóirat kiállitását. Bevzo elvtárs /Kiev/ azt ajánlotta, hogy jobb anyagból készitsék a folyóirat fedőlapját.

Szverdlovszkban, Molotovban, Gorkijban s már városokban az olvasókonferenciák befejezése után értekezletet tartottak a Szovjetunió történetével és az egyetemes történettel foglalkozó tanszékek vezetői és részletesen megvitatták a folyóirat 1952. évi tematikai tervezetét. Az értekezletek résztvevői birálták a tervezet egyes fejezeteit és sok gyakorlati javaslatot tettek.

A folyóirat szerkesztőségének véleménye szerint a folyóirat olvasókonferenciái nagy haszonnal jártak. Hozzájárultak ahhoz, hogy megerősödjék a szerkesztőség kapcsolata a szerzőkkel és az olvasókkal és a tudósvilággal. A konferenciák összegezése azt mutatja, hogy a tudományos közvélemény egyre növekvő követeléseket állit a folyóirattal szemben és hogy a folyóirat nem boldogult kellőleg az előtte álló feladatokkal. A konferenciák résztvevői feltárták a folyóirat munkájában lévő nagy fogyatékosságokat, szigoru kritikával illették azokat és követelték mielőbbi kiküszöbölésüket. Viszont voltak olyan megállapitások, amelyekkel a folyóirat szerkesztősége nem értett egyet. Igy nem volt helytálló Bunakov professzor ama megállapitása, hogy a szerkesztőség előnyben részesiti a Moszkvában dolgozó történészeket és különösen a Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének dolgozóit. A valóság az, hogy pl. 1950-ben a folyóiratban 77 vidéki cikkiró tollából jelent meg cikk, 1951-ben pedig 69 ilyen cikket közöltek. A szerkesztőség arra törekszik, hogy mind ujabb erőket vonjon be a folyóirat munkájába, 1950-ben a folyóirat 87 cikket közölt a folyóiratba először iró szerzők tollából, 1951-ben pedig az uj szerzők száma 71-et tett ki.

A szerkesztőbizottság gondosan megvitatta a konferenciák résztvevői által benyujtott gyakorlati javaslatokat. Ezeknek egy részét nem fogadhatta el, mert megvalósithatatlanok. Pl. az a javaslat, hogy a folyóirat szervezzen egy külön rovatot a főiskolai történeti oktatás módszereiről, nem elfogadható, mivel ennek a feladatnak a megoldására más szervek szolgálnak /többek között a Vesztnyik Viszsej Skoli/. A konferenciák résztvevői által javasolt egyes témák tul szükkörüek és nem valósithatók meg, mivel erre a folyóiratnak nincs kellő tere.

Azonban a javaslatok zöme igen célszerü volt és a szerkesztőség megtesz minden intézkedést, hogy ezeket megvalósitsa. Egyes témákat a szerkesztőség már a cikkek megrendelésénél tekintetbe vett. Az olvasók kérésére az azelőtt petittel szedett cikkek egy részét ezután nagyobb betütipussal fogják nyomni, ami megkönnyiti az olvasást.

A szerkesztőség köszönetet mond a konferenciák összes résztvevőinek, hogy szivükön viselik a folyóirat megjavitását és kéri őket és az összes többi olvasókat, vegyék tekintetbe, hogy a

szerkesztőség egymaga természetesen nem tudja megvalósitani a konferenciák résztvevői által javasolt igen széles tervet. Szükség van sok szovjet történész alkotó munkájára és a folyóirattal való még szorosabb kapcsolatukra.

A szerkesztőség előirányozta, hogy 1952-1953-ban további olvasókonferenciákat fog tartani a szövetségi köztársaságok fővárosaiban és az egyetemi városokban.

- - . - -

[redacted]

Megjelent: a Voproszi Isztorii 1952. 8.számában.

VASZILJEVA O.V.:

A "Geschichte in der Schule" cimü német folyóiratról.

О.В. Васильева: Журнал для историков в Германской Демократической Республике.

A "Geschichte in der Schule" c. havi folyóirat 1948 ősze óta jelenik meg Berlinben, a Német Demokratikus Köztársaság népmüvelési minisztériumának kiadásában. A folyóirat különböző rovataiban /"Történettudomány" és "Kritika és tájékoztatás"/ történettudományi cikkek, közlemények, szemlék, birálatok és bibliográfiai megjegyzések, valamint egyes történeti dokumentumok jelennek meg. A Német Demokratikus Köztársaságban még nincs külön történettudományi folyóirat, és igy bizonyos mértékben a Geschichte in der Schule tölti be ezt a szerepet.

Jelen cikkben azt kivánjuk áttekinteni, hogy milyen fontos történettudományi kérdésekkel foglalkozott a folyóirat az 1948-1951-es időszak alatt. /Az 1950. évi 4. és 7. szám nem áll rendelkezésünkre./

Az élenjáró történettudomány fontos szerepet játszik a Német Demokratikus Köztársaságban kialakult antifasiszta-demokratikus rendszer megerősitésében, a német egység helyreállitásáért, a német állampolgároknak és a felnövő nemzedéknek az igazi hazafiság, a béke és a demokrácia szellemében való neveléséért folytatott harcban. A Német Szocialista Egységpárt eszmeileg irányitja a haladó történettudomány fejlődését a köztársaságban és felhasználja a német és a világtörténelem tanulságait egész ideológiai munkájában, a marxizmus-leninizmus eszméinek terjesztésében.

Széleskörü visszhangot váltott ki Németországban J.V. Sztálin: "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müvének megjelenése. 1951. juniusában a NSzEP Központi Bizottsága elméleti konferenciát hivott össze Berlinbe J.V. Sztálin zseniális munkájának megjelenésével kapcsolatban a társadalomtudományok előtt álló feladatok megvitatására.

A Geschichte in der Schule c. folyóirat 1951. 8. száma szemelvényeket közöl abból a beszédből, amelyet Hanna Wolf, a NSzEP Központi Bizottsága mellett müködő "Marx Károly"Pártfőiskola igazgatója ezen a konferencián a köztársaság történettudományának állapotáról és feladatairól mondott.H.Wolf kiemelte a haladó történetirásnak azt a hivatását, hogy aktivan szolgálja a Német Demokratikus Köztársaság alapját,és hathatós befolyást gyakoroljon rá. Meg kell erősitenie az antifasiszta-demokratikus rendszert, meg kell oldania az azokkal a politikai feladatokkal - elsősorban a békéért és Németország demokratikus egységéért való harc feladataival - szoros kapcsolatban álló elméleti problémákat, amelyeket az NSzEP a munkásosztály és az összes dolgozók elé állitott. A haladó német történettudománynak az a feladata, hogy serkentse és fejlessze a német munkásosztály és az egész nép nemzeti öntudatát. "Éppen a marxista

történészek hivatottak arra, hogy a német ifjuság és a német nép előtt helyesen tárják fel a német nép történetét és harcát nemzeti létéért; hogyan folyt ez a harc a multban és elsősorban a 19-20. században." /357.l./ E feladatok szempontjából tekintve H. Wolf kritikával illette a Német Demokratikus Köztársaság történeti frontjának helyzetét, és a német marxista történészek tevékenységét. Rámutatott arra, hogy szélesebb körre kell kiterjeszteni a német történelem legfontosabb problémáinak, a középkor /főként a nagy parasztháboruk/, és különösen az uj- és legujabbkor, elsősorban pedig a munkásmozgalom történetének kutatását. Marxista munkákra van szükség Ernst Thälmann harcáról a szakadárok ellen, a német munkásmozgalom egységéért folytatott harcról, a Thälmann által vezetett Német Kommunista Párt tevékenységéről, amely védte a német nemzet érdekeit a versaillesi békediktátum és az imperialista elnyomás ellen, és harcolt a német nép nemzeti és társadalmi felszabadulásáért.

1951 augusztusában a berlini VIT napjaiban, a Nemzetközi Diákszövetség kezdeményezésére, összehivták az ifju történészek konferenciáját, amelyen a különböző országokból a VIT-re érkezett történész-hallgatók mellett a Német Demokratikus Köztársaság sok tudósa vett részt. A folyóirat 1951. 11. számában közli a francia-, amerikai és német egyetemisták képviselőinek felszólalásait.

A német főiskolások képviselője felszólalásában elmondta, hogy a köztársaság egyetemein számos disszertációt és diploma-munkát készitenek például olyan témákról, mint: "A német Drang nach Osten-politika leleplezése", "R. Luxemburg és F. Mehring tevékenysége az első világháboruig", "A munkásosztály különböző pártjainak szerepe 1918 után", "A rajnai szeparatizmus 1918-1923-ban", "A szovjet- német viszony a weimari köztársaság korszakában", stb.

A Német Demokratikus Köztársaság történészei egyik legfontosabb feladatukat abban látják, hogy hadat viseljenek a Nyugat-Németországban burjánzó reakciós, neofasiszta történetirás, az arcátlan történelemhamisitás ellen, amellyel a bonni "szövetségi köztársaság" lakájtudósai az amerikai-angol megszálló hatóságok utmutatása nyomán, rendszeresen foglalkoznak, vagy ezzel igyekeznek érdemeket szerezni előttük. A Geschichte in der Schule c. folyóirat szemléket és birálatokat hoz a nyugatnémetországi burzsoá történettudomány állapotáról és leleplezi ezeket a történelemhamisitókat. Igy az 1949. évi 3. szám birálatot hoz E. Kornemann professzor "A Földközi-tenger medencéjének története II. Makedoniai Fülöptől Mohamedig" /I. köt. az actiumi csatáig/ cimü 1948-ban, Münchenben megjelent müvéről. A biráló megállapitja, hogy Kornemann könyve felmagasztalja az uralkodókat és a hadvezéreket, de hallgat a népi tömegekről. Dicsőiti a hódító háborukat, mintha ezek "az emberiség javát" szolgálnák. A folyóirat 1950. évi 1. száma G. Bengston "Bevezetés az ókor történetébe" c. ugyancsak Münchenben, 1949-ben megjelent könyvét elemzi. A birálat rámutat arra, hogy a könyv álláspontja idea-

kista, népellenes. Elég, ha megemlitjük azt, hogy a könyv ugy foglalkozik az ókor történetével, hogy teljesen hallgat a rabszolgatartás és a rabszolgaság intézményéről.

A folyóirat 1950. évi 2. számában K. Sturm professzor Veit Valentin, ismert német burzsoá történész "A németek története" c. Nyugat-Berlinben, 1947-ben megjelent könyvével foglalkozik. A könyv megállapitásai - irja K. Sturm - gyökereben hibásak. Luther, II. Frigyes, Bismarck alapjait a szerző idealizálja. Veit Valentin azt az igen hálátlan feladatot tüzi ki maga elé, hogy alásnázza és "megcáfolja" a marxista tudományt. A könyvet a fajgyülölet szelleme hatja át.

A mai nyugatnémet történeti irodalom tipikus példája az 1948-ban, Braunschweigben megjelent K. Kőnig: "A német történelem európai kapcsolataiban" /I-II./ cimü könyve. A könyv szerzője angol és amerikai gazdáinak kozmopolita álláspontját tükrözi vissza, és "Europa közös kulturális hagyományairól" beszél, és elhallgatja a specialis német nemzeti hagyományt, és azt hajtogatja, hogy Németország és a német nép a "nyugati világ felé" vonzódott, stb. Világos, hogy mi egy ilyen könyv politikai célja. Az,hogy "megerősitse" a brüsszeli katonai egyezményt és Nyugat-Németország részvételét az agressziv Atlanti paktumban. A birálónak /1949. évi 6. sz./ nem kellett volna olyan elnéző hangon szólnia erről a káros könyvről. /64.l./

A megszálló hatóságok Nyugat-Németországban arra használják fel a történeti irodalmat, hogy reklámot csapjanak az USA, Anglia és Franciaország reakciós kormanyrendszereinek. Igy Braunschweigben /angol zóna/ megjelent A. Schröter: "Igy kormányozzák Angliát" c. könyve. A szerző - mint erre K. Strum professzor a folyóirat 1949. 4. számában megjelent kritikájában rámutat - az "angol demokrácia lényegét" ecsetelve, dicsőiti a burzsoá parlamentarizmust és gondosan elhallgatja a Nagybritanniában uralkodó népellenes kapitalista rendszert és általában a "szociális kérdéseket."

A nyugatnémetországi uralkodó köröknek és amerikai-angol gazdáiknak a történettudomány tekintetében elfoglalt álláspontjára vonatkozólag érdekes forrást képeznek az iskolai történettanitást szabályozó irányelvek. G. Becher részletesen vizsgálja a folyóiratban Hessen tartomány népmüvelési hatóságainak irányelveit és feltárja reakciós mivoltukat. /1950. 8.sz./ A tanitási urasitások szerzői - mondja G. Becher - az "objektivizmus" álarcába rejtőzve azon keseregnek, hogy az embereket elragadta a "pártszenvedély", amely állitólag elhomályositja látásukat. Az "irányelvekben" nyoma sincs a történeti események tudományos periodizálásának. Az eseményeket nem történeti időrendben targyalják, hanem ehelyett azt ajánlják, hogy általánositott "fő embertipusokat", - pl. a "gazdálkodó embert", a "harcos embert" stb. oktassanak.

G. Becher egy másik cikkében /1948. 3. sz./ azokat az előbbihez hasonló "utasitásokat" elemzi, amelyeket a Freiburgi egyetem történettudományi tanszéke a délnémetországi középiskolák számára kidolgozott. Ezekre is jellemző, hogy kidomboritják "a közös európai kulturhagyomány" tételét. Ezzel kapcsolatban

dicsőitik a Keletre irányuló kereszteshadjáratot, mint "közös nyugati vállalkozást." Nem nehéz megérteni, hogy a korai középkori kereszteshadjáratok történetére való csalárd hivatkozással a mai háborus uszitók "tudós" fullajtárjai a modern "atlanti" keresztes lovagok ujabb szovjetellenes hadjáratát próbálják meg ideológiailag előkésziteni. Az "utasitásokból" szembeszökően kilátszik a militarizmus, a szoldateszka magasztalására irányuló tendencia. Dicsfénybe foglalják II. Frigyes alakját és ugy állitják be I. Frigyes-Vilmos hitszegő agressziv külpolitikáját, mint "a Luther-kori régi békepolitika" megtestesülését. Az "utasitások" egyik széleskörben alkalmazott fő, reakciós harci eszköze a haladó ideológia ellen az, hogy egyszerüen elhallgatják a közelmult eseményeit, amelyek különösen kellemetlenek lennének az imperializmus erkölcsi hirneve szempontjából. E célból az "utasitások" előirják, hogy a német történet tárgyalását az iskolában Bismarck kancellársága utáni időre és különösen 1914 utánra erősen le kell rövidíteni. Az egyetemes történetben az 1494-1815 közötti időt "ujkornak" és az 1815 utánit "legujabb kornak" nevezik. Mindenesetre jellemző, hogy ez a keresztül-kasul reakciós iromány nem szalasztja el az alkalmat, hogy a jobboldali szocialistákat magasztalja. A történettanároknak figyelmükbe ajánlják, hogy a szocialista mozgalmat "kezdeti időszakának harcias vonásai" nélkül adják elő,/26.l./ azaz fosszák meg forradalmi jellegétől.

G. Becher leleplezi a nyugateurópai "történészek" áltudományos férc müveit /1950. 9.sz./ és megállapitja, hogy a reakciós történetirás állitólagos objektivitásának mintapéldája W. Lautemann "A középiskolai történettanitásról" c. cikke, amely a "Die Sammlung" c. folyóiratban jelent meg /1949. 12.sz./. Lautemann szerint a történésznek nem szabad semmit sem dicsérni vagy ócsárolni, hanem csak a "tiszta tudományt" kell szem előtt tartania. Ezek mögött a fejtegetések mögött az a szándék huzódik meg, hogy a nacionalista-fasiszta felfogást ugy tüntesse fel, mintha az a tudományos világnézet "egyik irányzata" lenne. Sokkal nyiltabb kártyákkal játszik egy másik reakciós "történész", Tenbrock, 1950-ban Hannoverben megjelent "Gedanken zum neuen Geschichtsunterricht" c. könyvében, kijelenti, hogy „a mi tudományunkban sosem volt és nem is lehet igazi objektivitás" /1950. 8.sz. 44.l./. Sok más nyugateurópai "történészhez" hasonlóan nem arra törekszik, hogy a fasizmust és gyökereit leleplezze, hanem arról szónokol, hogy a fasizmusban kibujtak "az emberből a megmagyarázhatatlan sötét erők."

Még arcátlanabbul próbálja a társadalmi fejlődés törvényszerüségeit a nép elől elrejteni, a jobb jövőbe vetett hitét a kilátástalanság, a mély pesszimizmus és az elkeseredés mérgével megmérgezni egy bizonyos G. Würtenberg a Schola 1950. 6. számában megjelent "A történeti kép és a történettanitás" c. cikkben. Würtenberg azt irja, hogy az ember tehetetlen a megmagyarázhatatlan, irracionális sorssal" szemben, hogy „eltünt a szakadatlan haladásba vetett illuzió" és hogy "a gondolkodó emberekben végkép összeomlott minden optimista történetszemlélet", Würtenberg gazdái utasitásait követve rosszul alcázott kirohanásokat intéz a munkások és parasztok szocialista állama ellen.

A nyugatnémetországi reakciós történettudomány szovjetellenes irányzatát tanusitja ékesszólóan az a körlevél, amelyet a stuttgarti kultuszminisztérium a népiskolai történettanitásról /1948-ban/ kiadott. Ebben Hoovert, a Szovjetunió esküdt ellenségét az intervenció egyik szervezőjét ugy állitják be, mint humanistát, aki harcolt az éhinség ellen. A tantervben a revansista, szovjetellenes és lengyelellenes hangulat szitását szolgálja a "Keletről szökött menekültek" c. téma. Természetesen nem maradhat említetlenül a hirhedt "Európai Egyesült Államok" sem. A körlevél, számbavéve az amerikai-angol megszálló hatóságoknak Németország feldarabolásával kapcsolatos álláspontját - jegyzi meg a folyóirat - /1948. 1-2. sz./ - előirja, hogy Németország történetét nem az ország illetve az állam egészében kell tárgyalni, hanem csak mint a szülőföld, szülőváros, vidék történetét.

A nyugatnémet történészek XXI. kongresszusa 1951-ben Marburgban zajlott le az agressziv nacionalizmus, a kozmopolitizmus, és a revansizmus jegyében. Egy bizonyos Herting a kongresszuson a "territoriális államok" történetének kutatási feladatairól beszélt. A "Die neue Zeitung" c. németnyelvü amerikai lap megelégedéssel állapitotta meg, hogy a modern történettudomány" magasabb és mélyebb régiókban mozog, mint a nemzeti történetirás" és ez igy van rendjén, hogy egyrészt "az európai közösséggel", másrészt a "helyi történettel" foglalkozik /1/ Vogt tübingeni történész a kongresszuson a "planetáris egységet" /Atlanti blokk/ hirdető amerikai politikát "vérmes reményekkel kecsegtető kisérletnek" nevezte, bár kissé elszólta magát, mikor megjegyezte, hogy ez a kisérlet "számunkra, mai emberek számára kissé keserü" /Uo./

A riadót a reakciós történészeknek a német nemzet és az egész világlét érdekeivel homlokegyenest szembenálló aknamunkájára nagy hühóval beharangozott az a beszéd adta meg, amelyet MacCloy Nyugat-Németország amerikai főbiztosa 1951. április 23-án a mainzi egyetemen amerikai pénzen létesitett u.n. "Európai történeti intézet" megnyitásakor mondott. MacCloy, mint a szoldateszka igazi képviselője sutbadobta a "planetáris egységről" szóló tág és köddös megállapitásokat és kijelentette, hogy a német történeti irodalmat meg kell tisztitani minden nemzeti mozzanattól. Egyáltalában itt az ideje véget vetni a német nép nemzeti történetének és azt követelte, hogy helyébe a kozmopolita "európai történetet" kell állitani. Mivel a német történeti irodalom valamilyen formában megtartotta nemzeti bélyegét, tehát nem felel meg az amerikai parancsnokságnak és "ki kell küszöbölni". A nyugat-németországi egyetemeken és iskolákban az embereket amerikai tankönyvek alapján kell tanitani./lásd 1951. 11.sz./ MacCloy beszédét azzal a cinikus felhivással fejezte be, hogy a német szenet az amerikai monopoliumok javára a francia konszerneknek kiszolgáltató, rabló "Schuman tervet" a történeti kutatás terén is egy "Schuman tervvel" kell kiegészitení./Uo./"Ez az ur - jegyezte meg elitélően az 1951. juniusában tartott elméleti konferencián Hanna Wolf - fel akarja számolni a történeti kutatás területén olyan nagy érdemeket szerzett német történettudományt... Az amerikai imperialisták a német népnek nemcsak a jövőjét, hanem a multját is meg akarják semmisiteni... Minden haladó, marxis-

1/Lásd:K.Hager, A tudomány remilitarizálása Nyugat-Németországban. Einheit, 1951. 17.sz. 1253.l.

ta vagy nem-marxista, német történésznek becsületbeli kötelessége, hogy ezt megakadályozza" /1951. 8. sz. 357-358.l./

Kétségtelenül nagy érdeme a "Geschichte in der Schule" folyóiratnak, hogy leleplezi a reakciós nyugatnémet történetirást és különösen az amerikai megszálló hatóságok politikáját a kultura és a tudomány területén, a béke ügyét és a német nép érdekeit fenyegető politikáját, csak az a kár, hogy nem világitja meg eléggé a nyugatnémet történettudományban levő haladó nemzeti áramlatokat és nem nyujt nekik megfelelő támogatást.

A folyóirat a történetirás problémáinak kidolgozása révén szentel bizonyos figyelmet a történetfilozófia és a történetkutatási módszertan kérdéseinek. Mint tudjuk, a folyóirat egyesiti a marxizmus talaján álló haladó és a nem-marxista felfogásu történészeket. Mindenesetre meg kell állapitanunk, hogy az azelőtt a marxizmustól távól álló történészek is elkerülhetetlenül eljutnak a történelmi materializmusnak az eredményes tudományos kutatás egyedüli alapjául való elismeréséhez, amikor a történeti folyamat igazán tudományos tanulmányozásának utjait vizsgálják.

A folyóirat szerkesztősége aktivan propagálja a történelmi materializmus alaptételeit és a marxizmus szellemében dolgozza ki a történetirás problémáit. Igy az 1950. évi 1. számban megjelent "A történettanitás didaktikájának és módszertanának összefoglalása" c. cikk, amelyben összefoglalták a történelmi materializmus alaptételeit, többek között a történettudomány tárgyának meghatározását mint az emberi társadalom fejlődésmenetéről szóló tudományét, a társadalmi fejlődés törvényszerüségeinek tételét, az anyagi termelésnek a társadalom életében és fejlődésében betöltött szerepét, az osztályharcot mint a társadalmi fejlődés hajtóerejét és alapvonását /az osztálytársadalmakban/.

A.Kloss cikkeiben a történelmi folyamat periodizációjának problémájával foglalkozik. Az 1948. 1-2. számban vitába száll Kuczynski felfogásával/ "A német dolgozók helyzetének története", 1947, amely szerint az 1800-1850-ig terjedő időt Németországban a "korai kapitalizmus" korszakának tarthatjuk, Ugyanakkor nem ért egyet Lange nézetével sem /"Korai kapitalizmus", 1947/, aki ezt az időszakot a 14-15. századra teszi. A. Kloss azt ajánlja, hogy "korai kapitalizmusnak" a gépipari korszak, azaz a fejlett kapitalizmus kezdete /melyet ő Németországban kb. 1815-re datál/ előtti időt tekintsük. Igy A.Kloss azt javasolja, hogy Németország ujkori történetét /addig, mig az ország a monopolista fejlődési stádiumba nem jut/ két nagy korszakra osszuk: az 1650-1815 és 1815-1890 évekre. Az emlitett és az azt követő cikkében /1949. 5. sz./ Kloss kiemeli, hogy milyen döntő jelentősége volt Németország uj- és legujabbkori történetének a nép sorsa tekintetében és felhivja a történészeket, hogy összpontositsák erőfeszitéseiket éppen ezeknek a korszakoknak a kidolgozására.

Bár A. Kloss egyes megállapitásai érdekkel birnak, kár, hogy cikkeiben nem vizsgálta azt a rendkivül fontos kérdést, hogyan oszlik korszakokra Németország ujkori története, amint ezt

J.V. Sztálin, Sz.M. Kirov és A.A. Zsdánov elvtársak az ujkori történettudományi tankönyv tervezetére vonatkozó "Megjegyzéseikben" megállapitották.

E. Gruschka, a német pedagógiai főiskola professzora a folyóirat 1951. 7. számában megjelent cikkében meghatározza az eredményes történeti kutatás néhány alapfeltételét. Ezek közé sorolja: 1/fel kell tárni az összes történeti események és jelenségek dialektikus kapcsolatait és gazdasági feltételeit. A történésznek itt vigyáznia kell, nehogy vulgárökonomizmusba tévedjen, meg kell jól világitania a tömegek, eszmék és kiemelkedő történelmi egyének szerepét; 2/ be kell mutatni, hogy az osztályharc az osztálytársadalom tartalma és hajtóereje; 3/ számitásba kell venni azt az igazságot, hogy az emberek maguk csinálják történetüket, de cselekedeteiket az objektiv, törvényszerü szükségesség határozza meg.

E. Gruschka "A történelmi materializmus jelentősége a történelemtanitás szempontjából" c. cikkében /1950. 12. sz./ rámutat arra, hogy a 18. századi francia materializmus nem tárhatta fel a társadalmi fejlődés szükségszerüségeit és kiemeli annak a világtörténelmi jelentőségét, hogy Marx és Engels megteremtették a társadalomról szóló tudományt. A szerző cikkének második felében röviden meghatározza a történelmi materializmus alapelveit. Megvilágitja többek között a gazdasági alapnak a társadalmi fejlődés szempontjából való jelentőségét, az osztályharc szerepét, a társadalom életében létező haladó és reakciós jelenségek természetét.

A folyóirat sikraszáll a burzsoá objektivizmusnak a történettudományi fronton észlelhető jelenségei ellen. Igy H. Lebner /1951. 1.sz./ cikkében feltárja az objektivizmusnak egyes történettudományi munkákban előforduló tipikus példáit és leleplezi a történeti jelenségeknek "osztályonfelüli", idealista tárgyalását. A neuwürschingi fiatal történészek kollektivája /akik körüket Fritz Schefler ismert élmunkásról nevezték el/ a folyóiratban egész cikksorozatot közölnek a történettudomány aktuális kérdéseiről és különösen az objektivizmus elleni harcról.

A folyóirat a történelmi materializmus kérdéseiről, a történeti kutatás módszertanáról közölt cikkeivel kétségtelenül programmadó, nevelő szerepet tölt be. Sajnos az ilyen cikkek elég ritkák, és ezenkivül egyesek nem is kifogástalanok elméleti szempontból. Igy pl. E. Gruschka fentemlitett cikkében /1950. 12. sz./ abszolut értékünek tüntet fel egyes olyan tételeket, amelyek a burzsoá és általában az antagonisztikus társadalmakra vonatkoznak és egyáltalában nem alkalmasak a szocialista társadalom vizsgálatánál. Amikor a történelmi materializmus alaptételeit elemzi a szerző, maga is egy bizonyos "ökonomizmusba" téved, azzal, hogy gyengén tárja fel a felépitmény szerepét a társadalom életében.

Kiemelkedo helyet foglal el a folyóiratban az a néhány cikk, amely a történettudomány - és elsősorban a német történettudomány - történetének tzdományos szempontból fontos kérdésével foglalkozik.

A német történetirás problémáinak kidolgozása különösen aktuális feladat a német marxista történészek számára. A mult hagyatékának

helyes tudományos értékelése nemcsak azt jelenti, hogy leleplezzük az összes reakciós elméleteket, áramlatokat és iskolákat, hanem azt is, hogy felszinre hozzunk olyan valóban haladó munkákat, amelyek a német nép nemzeti ujjászületését, demokratikus fejlődését és hazafias nevelését szolgálhatják. Még 1948-ban a Geschichte in der Schule folyóirat első számának megjelenése előtt a berlini Humboldt egyetemen egy történészcsoport előadássorozatot tartott a történelemről és a történetirásról. Az előadások élénk érdeklődést váltottak ki a tunományos körökben.

Többek között Donat docens /Drezda/ áttekintést adott a történeti irodalom 1945 után megjelent ujdonságairól. Nikisch professzor /Berlin/ "A német történetirás és a jelenkor" cimen, Dr, Hering "Kritikai megjegyzések az egyetemes történetirásról Ranketől napjainkig" cimmel, Engelberg docens pedig "A német munkásmozgalom történetéről" tartott előadást /1948. 1-2. sz./

A folyóirat legelső számában kimeritő cikket közölt G. Wildangel tollából "A haladó történetirás mint hagyaték és mint feladat" cimmel. A szerző helyesen mutat rá arra, hogy a német történettudomány nemcsak a néptől idegen iskolákat alakitó reakciós történészeket ismer, hanem valóban haladó történészeket, becsületes hazafiakat és demokratákat is, akikre a német nép és a német tudomány méltán büszke lehet. Ezek között emlitette Schlosser, Jakob Grimm, Gervinus nevét.

Schlosser "Egyetemes történeté"-nek sok fogyatékossága van különösen szakmai, akadémiai szempontból, de ugyanakkor áthatja az az őszinte akarat, hogy az események leirásában mindjobban megközelitse a valóságot. Jakob Grimmnek az őstársadalomtörténetére vonatkozó kutatásai önállóságukkal és alaposságukkal a legnagyobb megbecsülést érdemlik meg. Nem szabad megfeledkeznünk Gervinusról - folytatja G. Wildangel - aki a "Bevezetés a 19. század történetébe" c. munkájában azt a gondolatot juttatta kifejezésre, hogy a történeti jelenségek törvényszerüen megismétlődnek, hogy a társadalom az ellentétek harca révén fejlődik. Gervinus olyan élethü leirást adott a katolikus egyháznak Spanyolországban gyakorolt uralmáról, hogy némi kiigazitásokkal még ma is felhasználhatjuk.

A továbbiakban Wildangel áttér a burzsoá történetirásnak 1848 utáni hanyatlására, amely Ranke munkáiban és Treitschke soviniszta, imperialista szellemtől áthatott müveiben jutott kifejezésre. A 19. század végén megjelent iskolakönyvek, mint pl. Stein vagy Neubauer könyvei - az ifjuságból a trón és az oltár engedelmes szolgáit nevelték. A szerző egy érdekes dokumentumot idéz: II. Vilmos 1889. május 1. keltü rendeletét, amely kitüzi, hogy milyen szerepe legyen az iskolának a szocializmus eszméi elleni harcban. Ebben a rendeletben a koronás parádékedvelő és sötétfejü kihangsulyozta, hogy az iskolának "az ifjuságba azt a meggyőződést kell beoltania, hogy a szociáldemokrácia tanitása...a valóságban megvalósithatatlan."/31.l./

G. Wildangel emlékeztet arra az 1935. évi párizsi történészkonferenciára, ahol eredménytelenül vitatták meg, hogy milyen intézkedéseket kell tenni az ellen, hogy a soviniszta eszmék az iskolakönyvekbe beszivárogjanak, és a fasiszta klikk a "történelemre" való hivatkozást agressziv bel- és külpolitikájának igazolására használja fel. A németek és igy a történettanárok gondolkodását

annyira megfertőzte a mindenféle történelemhamisitás, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945-ben az iskolai oktatás megindításának engedélyezésekor megtiltotta a történelem tanitását. 1948-ban ezt a tilalmat felfüggesztették természetesen azzal a feltétellel, hogy a történelemtanitás az antifasizmus, demokrácia és a népek közötti béke szellemében folyjék. A szerző cikke végén rámutat Marx-Engels-Lenin-Sztálin klasszikus müveire, mint amelyek megteremtették az alapot a történelmi események helyes megvilágitására és megemliti F.Mehring német marxista történész számos fontos müvét. G. Wildangel a hazai marxista történettudomány soronkövetkező feladatait érintve kiemeli, hogy rendkivül fontos a paraszthaboruk történetének, valamint az uj- és legujabbkori történetnek kidolgozása, "a jelenkor tényeinek és ezek fő okainak feltárása, amelyek világosan kirajzolódnak a teljesen áttekinthető történeti térben"/33.l./.

A következő /1948. 3./ számban megvitatásra bocsátották E. Nikisch "A német /főleg 19. századi/történetirás és a jelenkor" c. cikkét /amely válasz volt Wildangel cikkére./ 19. századi történetirás fő irányai elemzésének megkönnyitésére E. Nikisch bevezetésképpen egy rövid összefoglalást ad a történetirás megelőző fejlődéséről és kihangsulyozza, hogy a történeti irodalom minden történeti korszakban meghatározott osztályérdekeket tükrözött vissza, meghatározott társadalmi erők törekvéseinek felelt meg. Igy a történeti folyamatnak Szent Agoston által kifejtett felfogása a teokráciára, a katolikus egyház uralmára irányuló törekvést tükrözte vissza. A humanista eszmék Lessingnél és Herdernél és a szabadságeszmék Hegelnél - Nikisch véleménye szerint - a liberális burzsoázia fellendülését tükrözték vissza. Nikisch professzor joggal veti Wildangel szemére, hogy kissé nihilista módon jár el a mult tudományos hagyatékával, de sajnos ő maga sem ad helyes értékelést a burzsoá történészekről, pl. Niebuhrról és Rankeről /lásd alább./

A burzsoá korszakot - irja Nikisch - a tudományosságra, józanságra, az ismeretek megbizhatóságára való törekvés jellemzi. Ez a törekvés meg is mutatkozott a történetirásban. Csak a források vizsgálata alapján lehet szilárd tudományos ismereteket felállitani. Niebuhr már azért is értékes, mert példamutató gondossággal birálta a forrásokat és pontosan megállapitotta a tényeket. "Niebuhr minden metafizika és ismeretelméletnélküli történész volt, tiszta empirista, akit a jól tájékozott nagy angol történetirás iskolája nevelt fel." /22.l./ - Nikisch véleménye szerint Schlosser messze elmarad Niebuhr mögött. Schlosser a történetirást csak egy bizonyos erkölcsi cél elérésére irányuló eszköznek tekintette, mégpedig hogy a népben /illetve pontosabban a középosztályban/ "praktikus világnézetet" és erkölcsi tökéletességet fejlesszenek ki, politikai öntudatra ébresszék a népet. E. Nikisch a forradalmi 1848-as évet nem a burzsoá történetirás hanyatlását előidéző fordulópontnak tartja, hanem a burzsoá történetirás további fejlődését elősegitő "hatalmas lendítőerőnek". "A liberális nemzeti államért folytatott harcban Dahlman, Gervinus, Droysen és Heyser egyek" - irja Nikisch. E. Mommsen "Römische Geschichte"-jét E. Nikisch a liberális burzsoázia fegyverének tartja a szabadgondolkodásért vivott harcában és kiemeli Mommsen mesterségbeli tudásának magas szinvonalát,

hogy milyen szilárd támaszt adtak a tovbbi kutatásnak a Mommsen által felülvizsgált megbizható források.

Nagyra értékeli E. Nikisch Ranket is, "a német történeti zsenik" plejádjához számitja őt. "Ranke rendkivüli müvészettel individualizál, általánositó ábrázolásának ereje összehasonlithatatlan, de a történeti folyamat mozgatóerőinek megismeréséhez tekintete nem ér fel."/24.1./

A burzsoá történetirás ideje - állapitja meg végezetül E. Nikisch-lejárt. A történet szinpadára a történet uj hőse - a proletariátus - lépett. Eljött az ideje, hogy uj módon irjuk meg a történelmet./24.1./

A történettudomány fejlődésének általános értékelését adja "A történeti felfogás változásáról" c. cikkében R.O. Gropp./1949. 3. és 4. sz./ A bevezető összefoglalás, amely a történeti eszméknek a középkorban lezajlott fejlődésével foglalkozik, bizonyos mértékben kiegészíti E. Nikisch cikkének megfelelő fejezetét. Jellemzést ad többek között Freisingi Ottó, Macchiavelli, a katolikus történészek, a francia fölvilágosodás irói/ ide sorolja a szerző Voltairet, Turgot-t, s Condorcet-t/, Herder, a romantikus iskola és az Eichhorn és Savigny-féle jogtörténeti iskola képviselőinek felfogásáról. Részletesebben tárgyalja Hegel nézeteit, szembeállitva a felvilágosodás előharcosainak felfogásával.

R.O. Gropp jellemzése Rankeről erősen eltér E. Nikischétől. Gropp kellőképpen méltatja a történeti kutatás Ranke által kidolgozott módszertanát és forráskritikai módszerét, de rámutat, hogy Ranke nyilván nem érdemli meg azt a dicsfényt, amelyet a történészek "mint a történetirás megalapitója és első mestere" feje köré vontak. Ezt az értékelést el kell vetni. Rabke világnézete val lásos vonásokat tartalmazott. Valahogy ugy tekintette a világtörténetet, mint egy "isteni megnyilatkozást". A világban Ranke szerint isteni eredetü eszmék uralkodnak. Ranke elutasitotta azt a felfogást, hogy a világtörténet egységes folyamat és ezt " a keresztény, nyugateurópai" /vagy a "román-germán"/ világ történetével helyetttesitette. Ranke politikai nézetei keresztül-kasul konzervativok voltak. Figyelmének középpontjában az egyház és az állam, a külpolitika és a diplomácia, nem pedig a népi tömegek álltak.

R.O. Gropp a délnémet liberális irányzatu történetirást érintve /Schlosser, Rottech, Gervinus/ megállapitja, hogy a német burzsoázia és a junkerek kompromisszuma 1848-ban ezt az irányzatot kimulásra kárhoztatta. Az a blokk, amelyet a burzsoázia a junkerekkel Poroszország égisze alatt Németország egyesitéséért alakitott, azt eredményezte, hogy a történeti irodalom területén olyan munkák jelentek meg, amelyek közvetlenül vagy közvetve ezt a célt szolgálták. Ebből a szempontból jellemzőek Droysen és Sybel munkái.

Droysen már a harmincas években magasztalta Makedoniai Sándor "erőpolitikáját" és Makedonia szerepét, Makedonia alatt Poroszországot értve, mint Németország egyesitőjét. A "Hohenzollernek története" c. munkájában /19.sz. ötvenes évei/ azt tulajdoni-

tötta ennek a dinasztiának, hogy állitólag már a 15. századtól kezdve a Német birodalom létrehozásának irányvonalát követte. Sybel a francia burzsoá forradalom időszakában megkezdett történeti munkáiban szintén az "erős állam" magasztalásának célját követte. A későbbiek során a délnémet burzsoá történészek teljesen elvesztették mind humanizmusukat, mind haladó mivoltukat, és 1866-1870 után a bismarckiánusok táborába sodródtak. Tipikus képviselőjük Treitschke lett, aki a történetirást az agressziv porosz-német nacionalizmus fegyverévé alakitotta át.

K. Lamprechtet R.O. Gropp mint a pozitivizmus képviselőjét jellemzi. Sokán Lamprechtet, mint Ranket is, haladó történésznek tartották. Igaz, hogy Lamprecht hitt a történeti fejlődés törvényszerüségében, volt benne bizonyos demokratikus szimpátia,de nem volt idegen tőle a nacionalizmus sem és a nemzetet tartotta a történelem kiindulópontjának. Sőt mi több, foltot ejtett rajta, hogy indirekt uton helyesli a német expanziót és militarizmust. R.O. Gropp tartalmas cikkének utolsó részében az imperializmus korának német történetirását adja rövid foglalatban,kezdve a faji politikát hirdető Chamberlain hirhedt "A 19. század alapjai"-val, Chamberlain a fasizmus közvetlen előfutára volt, aki arcátlanul tagadta a társadalom fejlődését. Azután szól Spenglerről, aki tagadta a történettudománynak még a lehetőségét is, azután jellemzést ad az első világháboru revansista történeti irodalmáról és a fasiszta történelemhamisitásról. A burzsoázia odajutott, hogy felszámolja a történelmet mint tudományt. Az objektiv igazság megismerésének lehetőségét csak a proletariátus szocialista ideológiája, a dialektikus és történelmi materializmus biztositja.

A folyóiratban több cikk foglalkozik egyes történeti irányzatokkal és iskolákkal, valamint sok történész történeti jelentőségének értékelésével. Igy a folyóirat 1949. 5. számában ugyancsak R.O. Groppnak megjelent egy cikke "A francia fölvilágosodás és történeti nézetei" tárgyában. Gropp kiemelte Voltaire fontos érdemeit. Voltaire szorgalmazta, hogy az egyetemes történettel foglalkozó tudósok vonják be vizsgálataik körébe az indusok, kinaiak, arabok történetét és kritikus álláspontot foglalt el a számos történeti legendával, hamisitással és nagyitással szemben. Leleplezte Nagy Károly képmutatását és kegyetlenségét, továbbá a keresztes-hadjáratok igazi céljait. Voltaire számára az emberiség története nem az egyház, fejedelmek és háboruk története volt, ő a történetet a kultura fejlődése haladó folyamatának tekintette. "A fölvilágosodás hiveinek optimista és aktiv-humánus történeti gondolkodása - irja R.O. Gropp a befejezésben - ma is bizonyos mértékben példaképül szolgálhat nekünk az egész világ békéjéért, a szabadságért és a nemzetek jólétéért folytatott harcukban."/11.1./

A. Wimmer az 1948. 1-2. számban bő anyagon felépülő értékes cikkben ismertette az 1848-as német forradalom történetirását. A cikkben központi helyet foglal el a 19. század harmincas-negyvenes éveiből származó nyomtatásban megjelent irodalom és a később erről megjelent publikációk - sajtóanyag, naplók,levelezések és emlékiratok - jellemzése. A szerző ezzel kapcsolatban kiemeli Marx és Engels müveinek és levelezésének, vala-

mint a Neue Rheinische Zeitungnak kiemelkedő jelentőségét. A cikk második részében A. Wimmer értékelést ad arról az 1848-49-es forradalom történetéről és különösen a munkásmozgalom történetéről szóló rendkivül fontos irodalomról, többek között G.Stein, W. Friedensburg, M. Quark müveiről, amelyek a huszas években jelentek meg és ismeretesek a szovjet kutatók előtt, és Veit Walentin "Az 1848/49-es német forradalom története" c. müvéről /1930-1931/. Végezetül a szerző szorgalmazza az első német forradalom története tanulmányozásának kiterjesztését és erre a célra egy anyagot és cikkeket publikáló folyóirat alapitását.

A folyóiratban a történetirás kérdéseiről megjelent cikkeknek nagy fontosságuk van és kétségtelenül értékes hozzájárulást jelentenek a haladó történettudomány fejlődése szempontjából. Sajnos az ilyenirányu cikkek viszonylag ritkák és az utóbbi években egyre ritkábban fordulnak elő a folyóiratban. A mult tudományos örökségének értékelésében felmerülő egyes fontos problémákat még fel sem vetették. Többek között még egyetlen cikk sem jelent meg olyan történészről, mint pl. Zimmermann. Alaposabban kellene megvizsgálni Schlosser munkásságát. Egy cikk sem tárgyalja, hogy milyen nagy jelentőségük van a marxizmus-leninizmus klasszikusai kiemelkedő müveinek a német és az egyetemes történet eseményeinek megértése szempontjából. Nem közöltek cikkeket F. Mehring és A. Bebel történeti müveiről, Meg kell azt is állapitanunk, hogy a történetirásról megjelent cikkekben több pontatlanság és hiba van. Pl. kissé tulzottnak tartjuk azt a pozitiv értékelést, amelyet G. Wildangel az 1948.1-2.számban közölt cikkében Gervinus filozófiai nézeteiről adott. A fejlődés és az ellentétek harcának eszméje kétségtelenül haladó mag történetfilozófiájában és azt tanusitja, hogy történetfilozófiájában a dialektika elemei megvoltak. De vajjon ezen az alapon tulajdonithatjuk-e Gervinusnak, hogy "átmenetet képezett a történeti materializmus felé."/31.l./ Gervinus természetesen idealista maradt. Lényegében a szerző nem teljesen pontosan értelmezi a tőle vett idézetet./2/ Az is érthetetlen, hogy mire akapitja G. Wildangel azt a megjegyzését, hogy Engels figyelemmel kisérte Gervinus müveit és személyes kapcsolatot is tartott fenn vele, Igaz, Engels 1888-ban megemlitette, hogy 1843-ban Ostendeben találkozott Gervinusszal /3/, de semilyen más bizonyiték nincs arra, hogy Engels és Gervinus kapcsolatot tartott volna fenn a későbbi években. Azt is számba kell venni, hogy Engels és Marx igen erős kritikával emlékeztek meg Gervinusról./4/

Teljes mértékben osztjuk G. Wildangelnek azt a felszólitását, hogy a történészeknek széles keretek között kell tanulmányozniok a legujabb kor történetét, de nem értünk vele egyet abban, ahogyan az ujkor és a legujabbkor történetét szembeállitja az őstársadalom, az ókor és a középkor történetével, ahogyan az

---

2/ Lásd: G. Gervinus, Einleitung in die Geschichte des 19.Jahrhunderts. Leipzig. 1864. 12.l.

3/ Marx-Engels müvei, XVI. 1.r. 466.l. oroszul.

4/ Lásd: Marx-Engels müvei, V. 166.l. VI. 34, 121, 224. XVI.l.r. 466.l. XXI. 457. l. oroszul.

cikkében kidomborodik. Egyrészt megállapitja, hogy "a szürke mult körvonalai" eltünnek "a felületes pragmatikus történetirás ködében", ugyanakkor megjegyzi, hogy a jelenkor tényei "világosan kirajzolódnak a teljesen áttekinthető történeti térben" /33.l./ Okfejtése nem meggyőző. A munkásosztálynak, a szocialista mozgalomnak a társadalom egész megelőző fejlődéstörténetére szüksége van.

Azt is meg kell állapitanunk, hogy G. Wildangel teljesen helytelenül állitja be a történelmi materializmus szerepét. Azzal zárja cikkét, hogy a történelmi materializmus "joggal követel magának teljes egyenjoguságot a történelmi idealizmussal" /33.l./Mivel a történelmi materializmus a történeti kutatás egyedüli tudományos alapja, a folyóiratba iró marxista történészeknek az a kötelességük, hogy a történelmi materializmus uralmáért, és ne az idealizmussal való "egyenjoguságáért" szálljanak sikra.

Teljesen meggyőző E. Nikisch válasza G. Wildangelnek /1948.3.sz. lásd fentebb/. De nehéz helyesnek elismernünk E. Nikischnek azt a megállapitását, hogy Schlosser "messze Niebuhr mögött" áll, és hogy Niebuhr erős oldala, hogy "ismeretelméletnélküli, tisztán empirista" történész. /22.l./ Niebuhr sokat tett a forráskritika területén, széleskörben használta a történeti kutatásokban az összehasonlitó módszert. Az ő érdeme volt, hogy felfedezte a törzsi rendszer lényegét az antik világban./5/ De az a körülmény, hogy Niebuhrnak nincs céltudatos elmélete, ezt semmiképpen sem tarthatjuk érdemének, sőt ez akadályozta őt meg abban, hogy önálló tudományos iskolát alakitson./6/ Ami viszont Schlossert illeti, az ő erős oldala az a haladó, demokratikus irányzat, amely fő munkáját áthatja /"Világtörténet tömör előadásban"/. Nem véletlen az, hogy Marx a világtörténetről készitendő vázlatokhoz /"Kronológiai feljegyzések"/ éppen ezt a könyvet választotta.

Csodálatos, hogy a 19. században a német történetirásban lévő haladó, demokratikus irányzatok kérdésének tárgyalásánál sem G. Wildangel, sem E. Nikisch nem emlékezik meg Zimermannról, "A német parasztháboru története" c. könyv szerzőjéről, holott Engels ezt a könyvet "forradalmi ösztöntől" áthatott igen realisztikus alkotásnak tartotta, amely korához képest "dicséretes kivételként üt el a német idealista történelmi müvektől."/7/

Bizonyos kritikai megjegyzéseket váltanak ki R.O. Gropp fentismertetett cikkei is. Gropp helyesen mutat rá arra, hogy a burzsoá tudományra jellemző az objektiv történeti igazság tagadása, de ugyanakkor vitatja azt a nézetet, hogy "az emberek az idő folyásával egyre teljesebben ismerik meg és ismerik ki a mult tényeit kölcsönös összefüggéseikben."/1949. 3.sz. l.l./

Hibásnak kell tartanunk Groppnak azt a megállapitását is, hogy Hegel "Történet filozófiája" /"bár rejtett formában"/ "burzsoá-forradalmi mozzanatot" tartalmaz./uo. 5-6.l./ A marxista filozófia már régen, különösen a SzK/b/P Központi Bizottságának "A filozófia története" III. kötetéről hozott ismert határozata

---

5/ lásd: Marx-Engels, Válogatott müvek. II. Bp. 1949. 314.l.

6/ Lásd: N. Maskin, Az ókori Róma története, Bp. 1951. 36.l.

7/ Engels: A német paraszthaboru. Bp. 1949. 121-122.l.

után, megállapitotta, hogy Hegel filozófiája arisztokrata reakció a francia burzsoá forradalomra, nem pedig burzsoá-forradalmi ideológia. Kétséges Groppnak az az értékelése is, hogy a fölvilágosodás francia úttörőit Voltaire-rel az élükön forradalmároknak tartja /1949. 5. sz. 10.l./. Igaz ugyan, hogy hozzáteszi a következőket: "nem abban az értelemben, hogy népi mozgalmat jelentő forradalmat készitettek volna elő", hanem, hogy "észszerü törvényhozással törekedtek forradalomra". Ezzel szemben az a helyzet, hogy nem a forradalomra, hanem "felvilágosult uralkodóra" számitottak.

Nagy érdekkel bir az a folyóirat 1951. 2. számában közölt beszéd, amelyet F. Elsner 1950. októberében a jenai egyetem hallgatói előtt "Milyen örökségről mondunk le?" cimmel tartott. F. Elsner ebben a beszédében leleplezi Treitschke 19. századi német történetiró irásainak reakciós, imperialista lényegét és a mai reakciósoknak azokat az arcátlan kisérleteit, hogy Treitschkét" nagy történésznek, komoly kulturtényezőnek" állitsák be. "Treitschke,- mutat rá F. Elsner - a háborut és a faji gyülöletet dicsőitette, s szomszéd államok elleni fegyveres agressziót propagálta és a gyarmati népek kiirtását prédikálta. Arra törekedett, hogy az iskola kaszárnyává váljék, acsarkodva ellenezte az ifjuság természettudományi képzését, azért harcolt, hogy a nők elől elzárják a főiskolákat. Treitschke, akit Lenin "államrendőri történésznek" nevezett el /8/, a fasizmus közvetlen előfutára volt, nem hiába dicsőitette őt Rosenberg, a fajgyülölő sötét fasiszta elméletgyártó.

F. Elsner harcos, pártos előadása nagy hatást gyakorolt a jenai egyetem előadói karára és hallgatóira. Az egyetem falain belül hamarosan megindult a vita az objektivizmus lényegéről és az ellene viselendő harcról. A folyóirat közli /1951. 7.sz./ a vita több résztvevőjének felszólalását, amelyek a burzsoá objektivizmus és a tudomány látszólagos pártatlansága ellen irányultak a történettudomány szocialista pártosságáért, azért, hogy ez a tudomány a békét, a haladást és a demokráciát szolgálja.

A folyóirat a történetirás kérdéseiről szóló általánositó cikkek mellett a történeti irodalom megjelent ujdonságaival és az uj forráskiadványokkal foglalkozó kritikai cikkeket és birálatokat is tartalmaz. A folyóirat természetesen nagy figyelmet szentel a Német Demokratikus Köztársaságban megjelenő irodalomnak. Többek között /1950. 5.szám/ megemlékezik arról, hogy 1949-ben a NSZEP Központi Bizottsága mellett müködő, azóta Marx-Engels-Lenin Intézetté átalakult "A Szocializmus Tudományos Kutató Intézete" kiadásában megjelent Berlinben a "Marxista tanulmányok" első kötete. A folyóirat ismertette a történettanárok értekezletét, amelyen megvitatták J. Kuczynski, az ismert német közgazdász "Egyetemes gazdaságtörténet" /Berlin, 1949/ c. munkáját. Az értekezlet résztvevői alaposan megvitatták és komoly kritikával illették a könyvet. Erősen megbirálták, hogy Kuczynski az emberiség történetét a többlettermék létrejöttének alapulvételével

---

8/ Lenin müvei, 13.k. 8.l. oroszul.

két részre /a létrejötte előtti és utáni korszakra/ osztotta. Az őstársadalom periodizálásánál Morgan erősen elavult szkémáját vette alapul és nem vette tekintetbe a marxista archeológia és történettudomány uj eredményeit. Az ősközösségi rendet és a középkori kommunát a kommunista társadalommal vette egy kalap alá. Modernizálta a történelmet: helytelen, hogy a vadság fokánál használta az "érték" kategóriáját és az "előrelátó tervezés" fogalmát, a rabszolgatársadalomban a "tőke" kategóriáját és a régi germánokat "nemzeti csoportosulásnak" nevezte. Egyoldalu felfogás a korai feudális várost antifeudális erőnek tartani. Nem vette számitásba az angol nemesi gazdaságnak azt a sajátos gazdasági természetét, hogy az a királyi hatalom korai megerősödését elősegitő tényező, stb. A folyóirat egyben közli, hogy a szerző egyetértett a kritikai megjegyzésekkel és bejelentette, hogy könyvét ennek értelmében át fogja dolgozni.

Negativ értékelést kapott a folyóirat 1950. 7.. 11. számában W. Eckermann "Bevezetés az uj történettudományba" /Rudolfstadt, 1949/ c. munkája, amelyet már a szovjet sajtóban is megvitattak./9/

A német és egyetemes történet egyes problémáival foglalkozó tanulmányok és népszerü tudományos munkák közül a folyóirat főképpen azoknak a munkáknak szenteli a legnagyobb fogyelmet, amelyek a történettanárok munkájának elősegitésére hivatottak, vagy erre alkalmasak. Emellett a folyóirat több más történettudományi munkáról is közölt birálatot: Pl. F. Rohrignak 1948-ban a Német Tudományos Akadémia kiadásában megjelent "A dinasztikus jog és a szabad választások és befolyásuk a német történetre. /Adalékok a német császárválasztásokhoz, 911-1198/" c. könyvét. A birálat megállapitja, hogy a munka akadémikusan szük és formális jogi jellegü. Éles kritikával illeti a folyóirat /1949. 4. sz./ G. Mitteis "A késői középkori állam" cimü 1948-ban Weimarban harmadik kiadásban megjelent munkáját /az első két kiadás a fasiszta diktatura idején jelent meg/. A könyv nem ment keresztül lényeges átdolgozáson és igy a reakciós /"nagygermán"/ szellem hatja át. Az iró az alattvalóknak uralkodójuk iránti "hüségét és engedelmességét" magasztalja és azt az államot tartja "igazi államnak", amelyben "az uralkodó őrzi az államhatalmat mint a hüség láncaival hozzákapcsolt népek vezére". Furcsa, hogy egy ilyen könyv megjelenhetett napjainkban!

Alapos kritikát kapott a folyóiratban W. Büngel és K. Bolz 1947-1948-ban a 17. századi angol forradalomról megjelent egy-egy azonos cimü könyve /"Angol történelem a forradalom korszakában, 1603-1702"/. A birálatot iró K. Sturm professzor megállapitja, hogy milyen önkényes jellegü a tanulmányoknak a szerzők által választott kronológiai kerete, továbbá, hogy tudománytalan megoldás az eseményeknek uralkodók szerinti periodizálása. A tanulmányokban egyéb hibák is vannak, amelyek azt mutatják, hogy a szerzők még nem küzdötték le a burzsoá történetirás befolyását.

Számos birálat foglalkozik az 1848-as német forradalom történe-

---

9/ Lásd: Voproszi Isztorii, 1951. 10.sz.

ének irodalmával. A folyóirat tansegédleteket is megbirált, mint pl. R. Krenn "Az ipar keletkezése Németországban /1800-1848/" Berlin 1950. /Az ismertetés az 1950. 5. számban/ és I. Lange és H. Schotzka "Az 1848-49-es német forradalom, Berlin, 1948. /1949. 4. számban/ c. könyveiről. Pozitivan értékeli a folyóirat K. Obermann "A német munkások az első burzsoá forradalomban", Berlin, 1950. c. monográfiáját /1951. 3. számban/. A biráló K. Sturm kiemeli, hogy a szerző széleskörben felhasználta a forradalmi évek ujságirodalmát. A könyvnek az a fogyatékossága, hogy hiányzik belőle a berlini utcai összetüzések és a délnyugatnémetországi katonai cselekmények leirása.

A folyóiratban kiértékelt oktató történeti irodalomból megemlithetjük még G. Schmidt "Az 1871. évi Párizsi Kommün és előtörténete", Berlin, 1949. c. könyvének birálatát /1949. 5. sz./, Pollack két brosurájának/ "Az alkotmányjogi probléma Németország fejlődéstörténetében" és "A weimari alkotmány, Érdemei és hiányosságai"/ és Dieckmann "A mai németországi tartományok alkotmányai" c. brosurájának birálatát. A folyóirat megállapitja /1949. 1.sz./, hogy Pollack formális jogi szemszögből vizsgálja az anyagot , és hogy Dieckmann brosurájában nem emeli ki azt a rendkivül fontos gondolatot, hogy Németország széttagolt aga lehetetlenné teszi a szilárd és tartós békét Európában.

Pozitivan értékeli a folyóirat /1950. 1. sz.- 1951. 11.sz/ J.Kuczynski 1948-1951-ben megjelent "Adalékok a német imperializmus történetéhez" c. kétkötetes tanulmányát. Sajnos a birálat e mü néhány lényeges fogyatékosságát nem emlitette meg./10/

A folyóirat az uj tanulmányok mellett megemlékezik az uj forráskiadványokról is. Igy pl. az 1950. 3. számban M. Steinmetz birálja a német városok korai történetéről szóló dokumentumok kétkötetes 1949-ben Weimarban megjelent gyüjteményét /"Quellen zur älteren Geschichte des Städtewesens in Mitteldeutschland"/.

A gyüjteményt a lipcsei egyetem keretében müködő Német Történeti Intézet készitette sajtó alá és adta ki. A gyüjtemény Keutgen alapvető gyüjteményének /Urkunden zur städtischen Verfassungsgeschichte. I-II. köt. 1899-1901./ oktató célból röviditett kiadása.

A gyüjtemény 134 városról tartalmaz dokumentumokat a városok megalapitásától kezdve 1400-ig, megvilágitja a városok keletkezését, belső igazgatásukat, szabadságjogaikat, gazdaságukat, a lakosság összetételét, a városi életet. A birálat felsorolja a kiadvány fogyatékosságait is, mint pl.: hiányzanak belőle a módszertani utmutatások és rövid bevezetők az egyes dokumentumokhoz, a zárószavak az egyes fejezetek végén, valamint az utalások egyes problémákra vonatkozó legfontosabb tanulmányokra.

Az 1948. 1-2. számban birálat jelent meg Tinzman:"1848 - Európai krónika" cimü könyvéről, amely szemelvényeket közöl Ghillany ötkötetes krónikájából /F.W. Ghillany, Europäische Chronik von 1492-1877. I-V.köt. Leipzig, 1865-1878/.

10/ Lásd többek között D. Zandberg királatát a könyv első kötetéről a Voproszi Isztorii 1951. 5. számában.

A Geschichte in der Schula folyóirat a külföldi történettudományi müvek sorából a szovjet történészek több munkája mellett /a folyóiratnak ezekről adott értékelését alább vizsgáljuk/ csak néhány könyvről ad birálatot. Igy pl. az 1948 1-2. számban megjelent egy kritika O. Cornu: La jeunesse de Carl Marx /1817-1845/. Paris, 1934. cimü ismert könyvéről. A biráló helyesen állapitja meg, hogy Cornu főképen a külső életrajzi adatoknak szentel figyelmet és kevéssé elemzi azokat a problémákat, hogyan alakultak ki Marx filozófiai nézetei. Egyáltalán figyelmen kivül hagyta a "Német ideológiát" és ennek szerepét. Cornu tulzott jelentőséget tulajdonit a különböző különösen francia filozófiai áramlatok Marxra gyakorolt hatásának, és csak felületesen követi saját, egyéni nézeteinek kifejlődését. A folyóirat 1949. 3. számában I. Lange ir birálatot J. Barracly angol történész "A német történelem tényei"/1946/, c. könyvéről, amely 1947-ben jelent meg Berlinben német forditásban. A folyóirat 1950. 2. számában megemlékezik Tenbroke "Történelem számokban" cimü Paderbornban /Nyugat-Németország/ megjelent könyvéről. Ez a könyv külsőleg egy egyszerü kronológiai lexikon, de a valóságban a történelemhamisitás és a reakciós propaganda közvetlen fegyvere. Egyetlen szo sem esik benne a szocializmus és a munkásmozgalom történetéről. A könyv tudatosan mellőz minden emlitést olyan eseményekről, amelyek lelepleznék, hogyan robbantotta ki az USA és Anglia az imperialista háborut, és hogyan jártak Hitler kezére. Az adatokat ugy "válogatták" össze, hogy azok árnyékot vessenek a Szovjetunió külpolitikájára.

A folyóirat korlátozott terjedelme, és az egyes müvek értékelésében elkövetett hibái mellett is, nagy segitséget nyujt az olvasóknak és elősegiti a marxista történetirás kidolgozását azzal, hogy biráló cikkeket és kritikákat közöl.

Meg kell jegyeznünk, hogy a folyóirat folyamatos bibliográfiát közöl a történettudomány terén megjelent müvekről, rendszeresen tájékoztat a könyvujdonságokról. Igy az 1949. 1. számban egy lajstromot közöl azokról az uj könyvekről, amelyek a Németország különböző körzeteiben és városaiban lezajlott 1848-as forradalmi események történetéről megjelentek. Ebből a könyvjegyzékből láthatjuk, hogy megjelentek könyvek a Salzwedel, Bernburg, Sangerhausen, Haldenslöben, Hohen-Mölsen, Naumburg an der Saale városokban lezajlott forradalmi harcról. Igen hasznos, hogy a folyóirat időnként közli azoknak a történettudományi cikkeknek a bibliográfiáját, amelyek a köztársaságban kiadott többi folyóiratokban /Neue Welt, Einheit, Neuer Weg, Die Weltbühne, Die neue Gesellschaft, Aufbau, Ost und West, Sowjetwissenschaft, Die neus Schule, Forum, Die Schulpost/megjelent.

A Geschichte in der Schule c. folyóirat pedagógiai rendeltetésü és igy benne a konkrét történeti témákról megjelent cikkek és közlemények többnyire népszerü-tudományos jellegüek és gyakran az elemi- és középiskolai tanárok számára szolgáló utmutatásokkal vannak ellátva, de emellett találunk benne forrásanyagon nyugvó komoly tsnulmányokat, és problémákat felvető tudományos cikkeket is.

A német középkor történetéről szóló anyagból felkelti a figyelmet egy szines kis cikk, amelyet F. Mudra 1495-1543.évekre vonatkozó brandenburgi források /Ruppin körzet/ alapján, a falusi biró /"Lehnsschulze"/ tevékenységéről irt. K. Sturm professzor az 1950. 2. számban egy vitacikket irt Lutherről és a német reformációról. Beleplezte azt a tudományellenes, idealista mesét, hogy "az egész reformáció abból a lelki harcból keletkezett, amelyet Luther az erfurti kolostorban átélt /ezt a felfogást W. Kohler hirdette még 1917-ben Zürichben megjelent "Luther Márton és a német reformáció" c. könyvében/, továbbá Veit Walentin hazug állitását /"A németek története" c. könyvében/ Luther állitólagos "apolitikus" álláspontjáról. K. Sturm igyekszik Luther egyéniségét a valóságnak megdelelően beállitani. Luther - mondja K. Sturm - tulajdonképpen nem a pápai bünbocsátó cédulák ellen lépett fel, hanem az ezekkel való "visszaélések" ellen, "bátorsága" nem hasonlitható össze Husz János bátorságával, mert neki nagy patrónusai voltak, és nem vetették alá kinzásoknak. Worms után Luther nyiltan átment a reakció táborába. Elég, ha a sváb parasztok "cikkelyeire" adott válaszára és a felkelőkkel való leszámolást hirdető felhivásaira emlékezünk. Le kell rombolni azt a legendát - mondja K. Sturm - amelyet a burzsoá történetirás Lutherről alkotott. "Mindig el fogjuk ismerni azt a bátor harcot, amelyet a szerzetes a római szentszék erőszakos politikája ellen folytatott és hogy milyen nagy érdemek illetik meg a német nyelv területén, de nem tudjuk elfelejteni, hogy milyen vészes politikai szerepet játszott a Wormsi Konkordátumot követő években és azt, hogy a reakciós uralkodóosztály szolgájává lett" /13.1./. H. Lebner "A feudalizmus hanyatlása" /1951. 4. sz./ c. cikkében tiltakozik azok ellen a kisérletek ellen, hogy Luther felfogását ugy tekintsék, mint "a német népnek a társadalmi, nemzeti, vallási megujulás iránti reménységének és akaratának kifejezését". Luther - mutat rá Lebner - akarata ellenére lett reformátor, nem is készült hadat üzenni Rómának és szavait nem követték forradalmi tettek. A folyóirat 1950. 4. és 5. számában megjelent egy cikk a felkelt parasztok vezére, Münzer Tamás történeti szerepének értékeléséről.

Érdekes, kimeritő cikket közöl a folyóirat 1951. 11. száma a szorbokról /a luzsicei szerbekről/, arról a régi szláv népről, amely Németország területén, Brandenburg és Szászország körzetében élt. A cikk szerzői Thietmar mersenburgi püspök és Widukind tanuságára támaszkodva, elmesélik, hogy milyen véres kézzel irtották a szorbokat a német fejedelmek és lovagok. Különösen kitünt kegyetlenségével Gero meisseni őrgróf, aki 990-ban kiirtotta a "milcenek" /nyilván vilecek? - a cikkiró megj./ törzsét. Az 1147. évi "kereszteshadjárat" azt eredményezte, hogy majdnem utolsó szálig kiirtották a ljuticsokat és obodritákat, és sok évszázadra leigázták a szorbokat. A cikk jelentős része a szorb társadalom középkori osztálystrukturájának jellemzésével, a "vityazok", "szmerdek" és "zsupanok" társadalmi jellegének megállapitásával foglalkozik.

Svédországnak a harmincéves háboru idején folytatott politikájáról uj felfogást vall Hans Bernitt "Gusztáv Adolf protektorátust alapitott német földön" /1951. 7. sz./ c. cikkében. Rámutat arra, hogy Gusztáv Adolf az Észak-Németországban folytatott had-

müveletekkel hóditó, rabló célokra tört. Több cikk foglalkozik a 19. századeleji porosz reformok értékelésével. G. Kluge "A porosz reformok ellentmondó jellegéről" szóló cikkében /1950. 6.sz./ feltárja e reformok felemás, félig feudális, félig burzsoá jellegét. De nyilvánvaló tévedést követ el akkor, amikor a Németországot megszálló Napoleonnak haladó, sőt forradalmi szerepet tulajdonit és a forradalmi Franciaország képviselőjének tekinti őt /18-19.l./.

F. Mudra az 1950. 3. számban megjelent cikkében kiértékeli az 1816. február 11-i szabályrendeletet és a Stein-Hardenberg reform következményeit. A cikk értékes adatokat tartalmaz a parasztok galád kirablásáról a jobbágyi függésből való "felszabadításuk" alkalmával, a közösségi földeknek a földesurak által való elfoglalásáról, az urasági biráskodás fenntartásáról és a kapitalista fejlődés "porosz utjának" egyéb kinos jelenségeiről.

1948 nyarán Németországban széles keretek között ünnepelték meg az 1848-as forradalom százéves évfordulóját. Más folyóiratokhoz hasonlóan a Geschichte in der Schule is sok cikket szentelt ennek a témának. Igy az 1948. 1-2. számban megjelent W.Paschin /Berlini Pedagógiai Főiskola/ "A német egyetemisták szerepe az 1848-as forradalomban" c. cikke. A szerző végigvizsgálja, hogy milyen fejlődésen ment keresztül a német egyetemisták politikai aktivitása a forradalmat megelőző években és hogyan vettek részt a forradalmi harcban. Sajnos a cikk erősen idealizálja a burzsoá demokráciát /elég ha annyit emlitünk, hogy a cikk a hirhedt Frankfurti Parlament képviselőit - Marx erősen megbélyegző értékelése ellenére -" a német értelmiség elitjének" nevezi, 26.l./ és különösen az egyetemistákat, akiket egy speciális "akadémiai ifjuségi heroizmus" hat át./24.l./

Több cikk foglalkozik a 19. századi és 20. századeleji német birodalom történetének problémáival. Az 1951. 2. számban jelent meg Schreiner professzor "A német államszervezetnek és az uralkodó osztály politikai ideológiájának néhány sajátsága 1871 után" c. cikke. A cikk részlet abból a munkából, melyet a szerző az 1871-1918-as évek német külpolitikájáról sajtó alá készitett elő. A. Schreiner kiemeli a Bismarck-korabeli birodalom államapparátusának sajátos félfeudális jellegét, a porosz junkereknek a diplomaták és a tisztikar soraiban feltöltésében játszott különleges szerepét, a monopóliumok befolyásának fokozódását, az értelmiség és a szabadfoglalkozásuak katonái nevelését. G. Morman "A gründolások évei" c. cikkében /1950. 8.sz./ a német történetnek aránylag kevéssé kikutatott korszakát érinti. Szól az első hadikölcsönről, a "milliárdok esőjéről", a gründolási lázról, a Quistorp bank csődjéről, a tengeri kereskedelemről és a "hadirokkantsegélyről". A cikk adatokat közöl a munkásosztály nyomoruságos helyzetéről, lakásinségéről, valamint a hetvenes évek politikai harcáról, a "Szociálpolitikai Társaság" tevékenységéről, a Kulturkampfról, Treitschke reakciós hitvallásairól. G. Schilfert cikke /1950. 5. sz./ a Németországban 1849 után érvényben volt legfontosabb választási rendszerek összehasonlitó elemzésével foglalkozik, a Poroszországban 1850-ben hatályba léptetett hirhedt háromosztályos választási törvénytől egészen az 1919. évi weimari alkotmányig.A

cikk tényeket közöl, amelyek szembeszökően mutatják a választók akaratának semmibevevését, a kormánykörök rájuk gyakorolt nyomását és a választóknak a választásokról való távolmaradását.

Több fontos cikk foglalkozik a német munkásmozgalom problémáival a vizsgált korszakban. Ezek közül ki kell emelnünk E. Ulman "Karl Liebknecht - az imperializmus és a háboru elleni küzdelem nagy harcosa" /1951. 9, 10, 11, 12. sz./ és "Rosa Luxemburg - a békéért, demokráciáért és szocializmusért vivott harc nagy példaképe" /1951. 3, 5, 6.sz./ c. terjedelmes tanulmányait, és P. Wandel "Wilhelm Pieck" c. cikkét./1951. 1.sz./

E. Ulmannak Karl Liebknechtről szóló cikke sok fontos kevéssé ismert életrajzjellegü adatot tartalmaz, többek között azokról a szerepléseiről, amikor 1904-1905-ben perekben, mint védő szólalt fel, arról a kampányról, amelyet az első orosz forradalom védelmében indított, és az 1907. évi első "hazaárulási" perben mondott felszólalásával. Értékesek az arról a kampányról szóló adatok is, amelyeket Karl Liebknecht 1912-ben a Krupp vállalat leleplezésére, Kruppék hadikészülődéseinek és a nemzetközi monopóliumokkal való kapcsolatainak leleplezéséért indított. Sajnos a szerző nem vette kellően figyelembe az imperialista korszakban lezajlott háboruk jellegéről szóló marxista-leninista tanitást, többek között azokat az utmutatásokat, amelyek V.I. Lenin "Gyuanyag az európai politikában" és J.V. Sztálin "F. Engels "Az orosz cárizmus külpolitikájáról" szóló cikkéről" irt levelében találhatók.

E. Ulman Rosa Luxemburgról szóló cikkében részletesen megvilágitja a kiváló német proletárforradalmárnő életének és tevékenységének határköveit. A cikk első részében /1914-ig/ E. Ulman elemzi azt a harcot, amelyet Rosa Luxemburg a militarizmus és a háboru ellen, a munkásmozgalomban megnyilvánuló nacionalizmus, revizionizmus és reformizmus ellen viselt. A szerző megvilágitja Rosa Luxemburg forradalmi érdemeit, de rámutat arra, hogy nézetei nem voltak következetesek, és hogy félmensevik hibákat követett el. A cikk második felében /5. szám/ E. Ulman Rosa Luxemburgnak az első imperialista világháboru éveiben kifejtett tevékenységét vizsgálja. A befejező részben azt tárgyalja, hogy milyen óriási hatása volt az orosz munkásosztály győzedelmes harcának a német munkásmozgalomra, továbbá ismerteti Rosa Luxemburg tevékenységét az 1918. novemberi forradalom idején, és a Német Kommunista Párt megalakitásában játszott szerepét. E. Ulman megállapitja, hogy Rosa Luxemburg hibás nézeteket vallott a marxista-leninista elmélet több lényeges kérdésében, például a parasztkérdésben és a nemzeti kérdésben.

P. Wandel W. Pieckről irt cikkében leirja a német munkásmozgalom e kiváló férfiának figyelemreméltó életutját, háttérben a proletárharc történtével, és világos jellemzést ad W. Pieck harcos egyéniségéről; a demokratikus köztársaság feje, és az ember egyéniségéről.

A folyóirat nagy figyelmet szentel Németország legujabbkori történetének, amely igen gazdag nagy, nemzetközi jelentőségü eseményekben. Több cikkben foglalkozik a folyóirat az 1918. évi no-

vemberi forracalom problémáival. Az 1948. 1-2. számban találjuk I. Lange professzor "A novemberi forradalom és tanulságai", továbbá dr. A. Strauss "Gondolatok november 9-ről" c. cikkeit. Az első cikk felidézi az 1914-18-as időszak fő eseményeit és röviden megvilágitja a novemberi forradalom előfeltételeit. A második cikk kisérletet tesz arra, hogy revideálja a forradalom jellegéről a tudományban meggyökerezett nézetet, A. Strauss felveti a kérdést: "Vajjon a novemberi forradalom szocialista, vagy burzsoá forradalom volt-e" - és kijelenti, hogy "szocialista lehetett volna". Ezután azt a kérdést tárgyalja, hogy "miért nem sikerült a szocialista forradalom novemberben" /10.lap/ és ennek okát teljesen helytelenül a sparkisták hibáiban keresi.

A "Die neue Schule", a Német Demokratikus Köztársaság népmüvelési minisztériumának lapja 1949. 13. számában "Szükséges kritikai megjegyzések két cikkről" c. cikkében jogos birálat tárgyává tette A. Strauss fentidézett hibás megállapitásait. W. Dorst, a kritika irója, meggyőzően kimutatta, hogy A. Strauss nem hozott fel egyetlen érvet sem annak érdekében, hogy az 1918. évi novemberi forradalom általában burzsoá forradalomnak való értékelését revideálni kellene. Az 1918. évi forradalom ezen egyedül helyes értékelésével áll közvetlenkapcsolatban - mint W. Dorst rámutat - a német munkásosztály és pártja előtt álló jelenlegi feladatok meghatározása is.

A Geschichte in der Schule c. folyóirat 1948. 3. számában még néhány cikket találunk az 1918. évi novemberi forradalom történetéről. B. Stohr "1918 november 9. történetéhez" c. cikkében részletesen jellemzi azokat a történelmi körülményeket, amelyek között az országban a forradalmi események megértek és jellemzést ad a német munkásmozgalom állapotáról. Sajnos a cikkben több komoly pontatlanság és hiba van. Megengedhetetlenül kesztyüs kézzel értékeli a jobboldali szociáldemokraták és a centristák áruló szerepét 1914-ben. A szerző lényegében arra szoritkozik, hogy ironikus megjegyzéseket tegyen a szociáldemokrata vezetőkkel szemben mondván, hogy "a tények talajára helyezkedtek". Stohr Junius /R. Luxemburg/ ismert brosuráját jellemezve, nem emliti meg a V.I. Lenin által a brosurában felfedett fogyatékossagokat. Helytelenül értékeli Stohr a Zimmerwaldi Konferenciát is. Mint tudjuk, V.I. Lenin a Zimmerwaldi Baloldal kiáltványát egy "előretett lépésnek" tartotta az opportunizmus elleni igazi harc, és az opportunizmussal való szakitás felé. Ugyanakkor hangsulyozta a kiáltvány következetlenségét és határozatlanságát, hogy "nem meri megmondani a teljes igazságot", és mélyrehatóan megbirálta a kiáltvány elfogadott szövegét./11/ B. Stohr igy világitja meg a Zimmerwaldi események menetét: Kezdetben "erős ellentétek mutatkoztak, de végeredményben létrejött a megegyezés a közös kiáltvány alapján"/6.l./ Mintha a forradalmi marxisták és a félkautskysták közti nézeteltérések a kiáltvány szövegének elfogadása eredményeképen eltüntek, vagy meggyengültek volna!

Nem érthetünk egyet B. Stohrnak a szociáldemokrata frakció javaslatára a Reichstag által 1917. julius 19-én hozott békehatározat értékelésével sem. A szerző Scheideman tanuságára hivatkozva /?!/ nyilvánvalóan tulozza ennek a határozatnak a jelentő-

---

11/ Lásd: V.I.Lenin, Müvei. 21.köt. 390-396.l.

ségét, a határozatban az "eredményes fejlődés" kezdetét látja, amelyet csak Michaelis kancellár elhamarkodott beszédei tettek értékteleníné. A történettudomány semmiképp sem fogadhatja el ezt a beállitást, amely a szociál-soviniszták rehabilitálására irányul.

Végül nem teljesen kielégitő az a kritika, amelyet Stohr Rosa Luxemburg hibás nézetei felett gyakorol. Helyesen mutat rá arra, hogy Rosa Luxemburg lebecsülte a proletár párt szerepét a szocialista társadalom megteremtéséért folytatott harcban, de nem tartotta szükségesnek megemliteni azt, hogy R. Luxemburg a proletár állam szerepét is alábecsülte az átmeneti időszakban. Meg kell azt is emlitenünk, hogy Stohr helyesen birálta az ösztönösség luxemburgiánus elméletét, de maga is hasonló hibába esett. Igy, amikor az 1918. november 9.-i eseményekről szól, ezeket irja: "A mozgalom olyan elemi erővel ragadta magával a tömegeket, hogy egyáltalán nem volt szükség tervszerü, hathatós beavatkozásra."/12.l./

A folyóirat 1948. 1-2. számában ujra lehozta J.Walcher "1918. november 9-10. döntő eseményei" c. cikkét, amely eredetileg az Einheit /a NSzEP központi elméleti folyóirata/ 1948. 11. számában jelent meg, továbbá részleteket E. Patern "Ártott-e az antant intervenciója az 1918 novemberi forradalomnak?" cimü cikkéből, amely eredetileg /1948. dec. 23-án/ a NSzEP "Neues Deutschland" c. központi lapjában jelent meg.

J. Walcher vizsgálat tárgyává teszi a spartakisták 1918 novemberében követett taktikáját és kritikával illeti K. Liebknecht határozatát, hogy nem lép be a népi meghatalmazottak tanácsába, holott tudjuk, hogy a szociáldemokrata vezetők határozottan elutasitották Liebknechtnek azt a követelését, hogy a hatalmat adják át a dolgozó nép választott képviselőinek kezébe; ezzel aztán le is leplezték magukat, mint a szocializmus és a demokrácia ellenségei. Világos, hogyha Liebknecht belépett volna egy ilyen kormány keretébe, az csak arra lett volna jó, hogy illuziókat keltsen a népi tömegekben és Liebknecht nevével takarja Ebert - Scheideman - Haase sötét ügyeit. Ezért az összes kutatók Liebknecht elhatározását az egyedül helyes lépésnek tartják /12/.

E. Patern cikkének az a feladata, hogy leleplezze azt az egyik érvet, amelyet a szociáldempkrata vezetők terjesztettek /és amelyet ügynökeik ma is terjesztenek, hogy levegyék válluk-ról az árulás vádját/. Arról van szó, hogy a szociáldemokrata vezetők 1918 novemberében állitólag égtek a vágytól, hogy minél szélesebb körre terjesszék ki a tömegek forradalmi harcát, és mélyreható szociális átalakulásokat valósitsanak meg, de "meg voltak fosztva ettől a lehetőségtől", mert az ország fölött Damokles kardjaként ott fenyegetett az antant fegyveres intervenciója. E. Patern meggyőzően leleplezi ezt a hazug érvelést. Rámutat arra, hogy az antant csapatai között már akkor

---

12/Lásd pl: W. Ulbricht, Németország leverése az első világháborúban és a novemberi forradalom. Voproszi Isztorii. 1950. 12.szám, 67.l.

komoly erjedés volt tapasztalható. Az antant imperialistáinak nem volt reális lehetőségük arra, hogy megakadályozzák a forradalmi harc kiterjedését Németországban, és minden alapot nélkülöznek azok az utalások, hogy részükről veszély fenyegetett volna. Abban az időben nem akadályozhatta volna meg a forradalmat a felbomlott német hadsereg sem. November 9-én 39 tábornok és ezredparancsnok ült össze tanácskozásra a vezérkarban és arra a kérdésre, hogy "harcolni fog-e a hadsereg a bolsevizmus ellen?", egyhangulag "nem"-mel feleltek./48.1./

Nagy érdeklődésre tarthat számot a Weimari Köztársaság történetéről szóló cikksorozat. Igy az 1950. 1. számban D. Sboralsky "A monopolisták és junkerek népellenes szerepe a Weimari Köztársaság első évében" c. cikke. A szerző leleplezi, hogy milyen erőfeszitéseket tettek a német monopóliumok, hogy megőrizzék pozicióikat a tengerentuli monopóliumok elleni harcban, hogy milyen kampányt inditottak a kormányzó körök a nép "fékentartására" és a katonai potenciál megőrzésére, továbbá leleplezi a szociáldemokrata és szakszervezeti reformista vezetők áruló politikáját.

G. Paulus "A Reichswehr és az önkéntes alakulatok" c. cikkeiben /1949. 6. sz. és 1950.1.sz./ részletesen megvilágitja a Reichswehr és mindenféle egyéb legális és féllegális fehérgárdista katonai alakulat megalakulásának történetét a novemberi forradalom utáni első években, többek között a Baltikumban tevékenykedő német tiszti bandák megalakulását, és felfedi, hogy milyen titkos kapcsolatok álltak fenn a fegyveres ellenforradalom e rohamcsapatai, valamint a német burzsoázia és a földesurak között.

M. Meyer "Adalékok a német belpolitika történetéhez, 1923-1926" c. cikke /1950. 6. sz./ ezen évekre vonatkozóan igen széleskörü sajtóanyagot dolgoz fel, különösen alaposan felhasználja a "Chemnitzer Neueste Nachrichten" cimü, jólértesült burzsoá lapot.

D. Sboralsky "Adalékok a monopoltőke hatalmának megerősödéséhez Németországban az 1924-1926. években" c. cikke /1950. 2.sz./ a német történelemnek körülbelül ugyanezt a szakaszát világitja meg. A. Emichen "A német imperializmus feltámadása és a második világháboru előkészitése, 1924-1933" c. cikke /1949. 5. sz./ a fasiszták uralomrajutásáig tárgyalja az eseményeket. A szerző nagy teret szentel a német külpolitika fő szakaszainak. Az 1918. novemberi burzsoá forradalom jellegének meghatározásában Sboralsky pontatlanságot követ el azzal, hogy hol "burzsoádemokratikus", hol "be nem fejezett burzsoá, demokratikus" forradalomnak nevezi./38.1./

Meg kell emlékeznünk E. Patern "Ernst Thälmann - a béke harc hős zászlóvivője" c. cikkéről /1951. 4. sz./, mely részletesen megvilágitja a német munkásosztály vezérének alakját. Jól jellemzi E. Thälmannt, mint aki szüntelenül hirdette az igazságot a Szovjetunióról, aki lankadatlanul harcolt az imperialista háborus uszitók és a fasiszták táborába tartozó láncos kutyáik ellen, küzdött a proletár nemzetköziségért és a német nép igazi nemzeti érdekeiért.

Sajnos, Németország történetét a fasiszta diktatura éveiben egyelőre elég gyengén dolgozták fel a folyóirat hasábjain. Ebből a körből tehát csak néhányat említhetünk, mint W. Bredel "Német hazafiak Spanyolországban" /1950. 7. sz./, és W. Richter cikkét /1951. 5. sz./, amely számos adatot tartalmaz a német nép antifasiszta harcáról a hitleri diktatura éveiből.

A legutóbbi évek eseményeivel /1945-től/ foglalkozó cikkek természetesen nem szigoruan vett történeti jellegü cikkek, a Német Demokratikus Köztársaság mai bel- és külpolitikai problémáit világitják meg. Ilyenek többek között azok a cikkek, amelyek május 8-ról - "a felszabadulás napjáról" - a Német Demokratikus Köztársaság megalakulásáról, alkotmányáról, az antifasiszta pártok blokkjáról, a Népi Kamara választásairól, a kétéves népgazdasági tervről, az NSzEP III. kongresszusáról, a Német Demokratikus Köztársaság külpolitikájáról, az Odera és a Neisse mentén huzódó lengyel-német "békehatárról" szólnak.

A folyóiratban aránylag kisszámu cikk jelent meg más országok történetének kérdéseiről és a nemzetközi kapcsolatok kérdéseiről. Ezek között ki kell emelnünk elsősorban több cikket, amely a békeharcról szól. Ilyen pl. I. Ressler "A béke-világmozgalom növekedése" /1950. 9. és 10.sz./, I.D. Becher "Az asszonyok a békeharcban" /1951. 3.sz./. A folyóiratban több cikk jelent meg az európai és ázsiai népi demokratikus országok történetéről, illetve mai helyzetéről. Igy az 1950. 9. és 11. számban két cikk jelent meg F. Hentzentől "Az uj Lengyelország" cimmel. Az első megvilágitja, hogy milyen harcot vivott a lengyel nép a német fasiszta megszállók ellen és ismerteti a Lengyel Köztársaság életének első éveit, egészen a hároméves népgazdasági terv elfogadásáig. A második cikk részletesen jellemzi a Lengyel Köztársaság állami felépitését, külpolitikáját, a törvényhozás alapjait, az asszonyok és az ifjuság helyzetét és jogait, a dolgozók tömeges kezdeményezéseinek változatos formáit és a tömegszervezetek tevékenységét. A folyóirat 1949. 4. számában jelent meg E. Erkes professzor "Az uj Kina" c. cikke, az 1951. 12. számban pedig J. Hai "A nemzeti burzspázia szerepe a kinai forradalomban" c. cikke, az 1950. 12. számban Ho Si Minh, a Vietnami Demokratikus Köztársaság elnökének életrajza /kinaiból forditva/.

Az 1951. 8. számban találhatjuk G. Wolf cikkét a második világháboru jellegéről. Ebben a cikkben Wolf J.V. Sztálinnak a moszkvai Sztálin választókerület választási gyülésén 1946. február 9-én mondott beszédének fő megállapitásait magyarázza /A cikket 1951. január 19-én közölte le a Neues Deutschland./

Az európai kapitalista országok története nem nyer megvilágitást a Geschichte in der Schule hasábjain, ugy hogy ebből a körből csak néhány cikket említhetünk, igy W. Lindemann és B. Stohr /Halle/ módszertani cikkét a 18. század végén Franciaországban lezajlott burzsoá forradalomról. /1949. 5.sz./ A cikk szerzői sürün használják P. Kropotkin és Bourgin müveit Meg kell említenünk még K. Sturm "Szabadság és demokrácia" cimü kritikai cikkét /1949. 3. sz./, amely a brit reakciós propaganda hazugságaival szemben megvilágitja az angol burzsoázia igazi vad-

állami arcát, a nép jogfosztottságát, a brit parlament valódi manipulatát és a hirhedt brit "szabadságjogok" lényegét. Igen sajnálatos azonban, hogy mégsem leplezi le elég élesen a reakciós angol rendszert. Vajjon, hogy értelmezzük a szerző megjegyzését, hogy Angliában "egészen napjainkig az osztály-igazságszolgáltatás szembeszökő példáival találkozhatunk"/11. lap/ ? Vajjon találkozunk-e osztályfeletti igazságszolgáltatással? Nem érthetünk egyet a szerzőnek azzal a megállapitásával sem, hogy a mai Angliában a rablás az erőszak és a visszaélés uralma mintha kissé enyhült volna, amennyiben "sok minden kétségtelenül "megváltozott" /12.l./ Nem kétséges, hogyha valami meg is változott, az csak a dolgozók rovására történt.

Kiemelkedő helyet foglalnak el a folyóiratban a Szovjetunió történetével, valamint a szovjet történeti irodalommal foglalkozó cikkek és anyagok. A folyóirat közli V.I. Lenin és J.V. Sztálin egyes müveit. Igy pl. az 1951. 4. számban megjelent J.V. Sztálin elvtársnak a Pravda tudósitójával folytatott beszélgetése, az 1950. 12. számban szemelvények I.V. Lenin "Kik azok a "népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen?" c. müvéből /a burzsoá objektivizmusról és arról, hogy ez mennyire szembenáll a marxizmussal/.

A szerkesztőség gyakran közöl cikkeket és birálatokat szovjet történettudományi folyóiratokból. Igy pl. a következő cikkek és birálatok forditásai jelentek meg a folyóiratban: J. Rubinstejn, A lengyel földek német gyarmatositási politikája a 20. század elején /1950. 3. sz./. N. Inozemceva, Az USA fináncoligarchiája és a német monopóliumok közötti kapcsolatok kérdéséhez /1924-1929/ c. cikke /1950. 12. sz./, amelyek eredetileg a Voproszi Isztoriiben illetve a Prepodavanyie isztorii v skole c. folyóiratokban jelentek meg. Közölték ugyancsak ezekből a folyóiratokból L. Pozgyejeva kritikáját M. Lehman "Bismarck" c. könyvéről /1950. 9.sz./ továbbá A. Molok kritikáját J. Tarle "Talleyrand" c. könyvéről /1951. 11. sz./. A Szovjetszkaja Pedagogika c. folyóiratból /1948.1.sz./ átvették G. Jefimov "A történettanitás felépitése és logikai stilusa" c. cikkét /1950.2.sz./. A Geschichte in der Schule folyóirat gyakran használja fel azokat a cikkeket és módszertani anyagot, amelyet a Prepodavanyie isztorii v skole nyujt. A következő cikkeket közölték: A Monroe-doktrina és az amerikai agresszió /1949. 3.yz./, A versaillesi rendszer /1951. 4. sz./, Az állam elmélete /1951. 6., 7.sz./, több más cikket a történettanitás módszertanáról és egy cikksorozatot Sz. Matrunyenkov szovjet történésztől, melyet ő külön e folyóirat számára irt. /1948-49/.

A folyóirat arra törekszik, hogy megismertesse olvasóit a szovjet és a forradalomelőtti orosz történettudományi irodalommal. A Geschichte in der Schule átvette a Voproszi Isztoriiből /1948. 6.sz./ a SzTA Történettudományi Intézetének N.L. Rubinstejn "Az orosz történetirás" c. müvével kapcsolatos vitájáról szóló beszámolót és kihangsulyozta azt /1949. 1.sz./, hogy milyen gyökeresen eltér a szovjet történettudomány a burzsoá történettudománytól. Ez nemcsak abban áll, hogy különbözőképpen fogják fel

a történeti folyamat lényegét, hanem teljesen uj módon fogják fel a történeti kutatás feladatait, céljait és módszereit. A szovjet történészek a történelmi materializmussal felfegyverezve kerek egészet képező, szervesen felépitett világnézettel rendelkeznek és a szovjet rendszer következtében széleskörben felhasználják a tervszerü tudományos együttmüködés magasrendü formáját. A szovjet tudósok alkotó vitái gyümölcsöző eredményt adnak és uj fejlődési távlatokat tárnak fel előttük.

A folyóirat részletesen elemzi a J.A. Koszminszkij, A.V. Misulin, A.V. Jefimov által irt középiskolai történelemkönyveket. Ez kapcsolatban áll azokkal a határozatokkal, amelyeket Németország szovjet megszállási övezetének népmüvelési szervei a szovjet tankönyvek leforditásáról még 1948-ban hoztak, hogy a német iskolák ezeket a könyveket az uj német tankönyvek elkészüléséig használhassák. A folyóirat több biráló cikkben /1948. 3. sz.- 1949. 2, 5.sz./ részletesen elemzi ezeket a tankönyveket, kiemeli érdemeiket, feltárja egyes hibáikat /különösen a J.A. Koszminszkij akadémikus szerkesztésében megjelent középkori tankönyv hibáit/. Az orosz történeti müvek közül a folyóirat megvitatta /1949. 5.sz./ P. Kropotkin "A francia forradalom, 1789-1793" c. könyvét/ azzal kapcsolatban, hogy ennek a münek a német forditása 1948-ban Weimarban megjelent/ és kiemelte a könyv sok érdemét, de sajnos nem szentelt elegendő figyelmet Kropotkin hibás történeti felfogásának.

Most rátérek azoknak a cikkeknek és egyéb közleményeknek az áttekintésére, amely az 1948-1951-es időközben a Szovjetunió népeinek történetéről megjelent. A szerkesztőség a fő figyelmet a szovjet társadalom történetének és a Szovjetunió külpolitikájának megvilágitására szenteli. A szovjetunió 20. századig terjedő történetére vonatkozóan csak E. Winter "Moszkva keletkezése" c. cikkét emlithetjük /1948. 1-2.sz./. Sajnos Alekszandr Nyevszkij és Ivan Kalita politikájáról nem kielégitő a cikk jellemzése. A szerző erősen eltulozza - M. Pokrovszkij szellemében - a kereskedők és a kereskedelmi tőke szerepét Moszkva élretörésében, a feudalizmust helytelenül tisztán politikai jelenségnek tünteti fel és tévesen IV. Ivánnak tulajdonitja "az utolsó feudális erők elfojtását Moszkvában"/20.l./.

A Szovjetunió népei történetének és Oroszország nemzetközi szerepének kérdései sajnos gyengén tükröződnek vissza a folyóiratban a középkori és ujkori történettel foglalkozó számos cikkben. Igy abban az előadástervezetben, melyet a Német Pedagógiai Főiskola a késői középkor történetére vonatkozóan összeállitott /1950.12. sz./, csak futólagos emlités történik Oroszországban a nemzetközi kapcsolatok terén betöltött szerepéről és a tervezet összeállitói azt is csak I. Péter és II. Katalin idejére vonatkoztatják /35.l./, az oroszországi parasztháborukról pedig egyáltalán nem történik emlités.

A folyóirat erős kritikával illette a korábbi német iskolai tanterveket /1951. 4,6.sz./, mert ezek tulkevés időt szenteltek a szovjet történelem tanulmányozására /igy pl. a Nagy Októberi Szocialista Forradalomra csupán 6 órát irányoztak elő, mig a 17. és 18. századi angol és francia burzsoá forradalmakra 20 órát; a Szovjetuniónak a nemzetközi ügyekben betöltött szerepét pedig

nem világitották meg elég alaposan és világosan.

A folyóirat számos cikkben foglalkozik a szovjet hatalom létrejöttével Oroszországban, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi jelentőségével, a szocializmus győzelmével a Szovjetunióban és a Sztálini Alkotmánnyal. I. Rössler irt egy óravázlatot a 8. osztály számára "A Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi jelentőségéről" /1951. 9, 10./ tartandó bemutató óráról. Rossler kétségtelenül összegyüjtött néhány szemléltető tényt az európai és amerikai proletároknak az orosz forradalom iránt tanusitott szolidaritásáról, de nem ismerte eléggé a kérdést és egy óravázlata hemzseg a komoly hibáktól. Igy pl. amikor felsorolja a Szovjetunió nemzeteit és népeit, az oroszok, ukránok, tatárok mellett "szibirjákokat" is emlit /425.l./.Tul nagy teret szentel /az illető témához képest/ annak, hogy Oroszország egyes perifériális vidékein hogyan számolták fel a nemzetiségek gazdasági és kulturális elmaradottságát, sőt erősen felnagyitja ennek az elmaradottságnak a fokát. T. Szjomuskin 'Alitet eltünik' c. regényére hivatkozva a csukcsokról azt meséli, hogy amikor meglátták egy motorcsónakot, akkor babonás félelembe estek, sőt az öregek térdreborultak a "Ben-Zin jó szellem" előtt. A Szovjetunióban /az 1926. évi népszámlálás szerint/ mindössze 11.000 csukcs élt és kulturális szinvonaluk egyáltalán nem jellemző az összes határmenti nemzetiségekre, nem szólva arról, hogy Rössler erősen eltulozza elmaradottságukat. Az Októberi Forradalom előtt Oroszországban - Rössler szavai szerint - "sokmillió ember sohasem látott házat, még kevésbbé iskolát vagy gyárat, és évszámra sötét, büdös barlangokban lakott" /425-426.l/. Azután pedig az Októberi Forradalom eredményeképpen "ugyszólván egyik napról a másikra megismerkedtek a kultura és civilizáció összes modern vivmányaival" /uo/. Nyilvánvaló, hogy a történelemnek ilyen ábrázolása felületes és pontatlan. Kár, hogy Rössler elmulasztotta megemliteni a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak azt a rendkivül fontos sajátosságát, hogy "magasabb fokra emelte az egész világ elnyomott osztályainak erejét és sulyát, bátorságát és harckészségét, s kényszeritette az uralkodó osztályokat, hogy velük mint uj, komoly tényezővel számoljanak"/13/ és nem hangsulyozta azt, hogy "amikor a Szovjetunió proletárjai 1917 októberében kezükbe vették a hatalmat - ez segitség volt minden ország proletárjainak, ez szövetség volt velük."/14/

A Szovjetunió államszervezetével és a szocializmus felvirágzásával foglalkoznak A. Strauss, K. Schneidewind és E. Berndt cikkei. A. Strauss "Az államhatalom felépitése" c. cikkében /1949. 3. sz./ a Szovjetunió alkotmányát elemzi és összehasonlitja az USA alkotmányával és a Német Demokratikus Köztársaság most már érvényben lévő alkotmánytervezetével. W. Dorst a "Die neue Schule" c. folyóiratban irt fentemlitett cikkében /1949. 13.sz./ éles kritika tárgyává teszi A. Strauss cikkét. Rámutat arra, hogy a szocialista és burzsoá államok alkotmányainak formális-jogi szembeállitása eltünteti azoknak az ellentéteknek a

---

13/ J.V. Sztálin, Müvei. 10. köt. Bp. 1952. 264.l.

14/ J.V. Sztálin, Müvei. 9.köt. Bp. 1952. 150.l.

mélységét, amelyek a két társadalmi formáció között fennállnak. Ezenfelül A. Straussnak a szovjet rendszerről adott jellemzése számos pontatlanságot tartalmaz. Nem felel meg a valóságnak az a megállapitása, hogy a Szovjetunióban már nincsenek osztályok, hanem csak szakmai csoportok. Teljésen egyetértünk a jogos kritikai megjegyzésekkel.

Meg kell állnunk E. Berndt "A Szovjetunió fejlődése" c. cikkénél /1949.5.sz./ amely Rössler cikkéhez hasonlóan a 7-8. osztály számára készitett "mintaóra vázlat" volt. Sajnos ez a cikk is számos komoly hibát tartalmaz. Nem vélhetjük azt,hogy a cári kormány külföldről kapott kölcsönei képezték volna a "pénzügyi forrást" a Szovjet népgazdaság számára az első ötéves terv idején. J.V. Sztálin - mint tudjuk - nem tartott beszámolót az ötéves tervről a XVI. Összszövetségi Pártkonferencián. Az uj szovjet város "Kuznyeck" és nem "Kuznyesztroj". Helytelen, hogy egy olyan cikkben, amely a Szovjetunió 1917-1941-es történetéről szól, egy szó sem esik az 1918-as német katonai intervencióról és a szövetségi köztársaságok fejlődéséről. A szerző a 18. oldalon olyan adatokat közöl, amelyek nyilván nem felelnek meg a valóságnak, azt állitva, hogy a Szovjetunió városi lakosságának sok helyen már a második világháboru előtt sem kellett kenyeret vásárolnia. "Bárki bemehetett a pékhez és annyi kenyeret vihetett magával /azaz ingyen - A cikkiró megj./amennyire csak szüksége volt."/15/. Helytelen a hitlerista hadseregnek a Szovjetunió elleni háborujában elért időleges sikereit azzal magyarázni, hogy a Szovjetunió "kevéssé volt felkészülve a háborura"./18.l./ Az átmeneti sikerek igazi okait kimeritően feltárta J.V. Sztálin "A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborujáról" c. müvében.

Lényegesen magasabb szinvonalon állnak a Szovjetunió külpolitikájának történetéről szóló cikkek. G. Becher "A Szovjetunió béke-politikája 1917-től a hitleri Németország hitszegő betöréséig"/1951. 2.sz./ cimü cikkében ennek a politikának négy fő szakaszát különbözteti meg: 1/az elszigetelés ellen, a Szovjet állam elismeréséért folytatott harc /1917-1925/; 2./ a nyugati blokk terve ellen, a tömörülő szovjetellenes front kialakulása ellen folytatott harc /1925-1932/; 3/ harc a kollektiv biztonságért, az imperialisták agressziv szándékai ellen /1933-1939/; 4./ a fasiszta agresszió visszaverése előfeltételeinek megteremtése. Tanulmányjellegü F. Klein "A diplomáciai kapcsolatok Németország és Szovjet-Oroszország között 1918. nyarán és őszén" c. cikke /1951. 7. sz./ A szerző áttekinti a Moszkvába küldött német diplomáciai misszió tevékenységét, leleplezi Hoffmann tábornok szovjetellenes terveit és azt a szándékát, hogy ezeket a terveket a misszió katonai személyiségei - Botmer és Schubert őrnagyok, stb. vigyék véghez. A szerző dokumentumokra támaszkodva feltárja, hogy milyen kapcsolatai voltak a német diplomáciának az orosz fehérgárdistákkal, az ellenforradalmár kozák felső-

---

15/ Furcsa, hogy S. Blumenthal, aki a Prepodavanyie isztorii v skole 1951. 2. számában ismertette a Geschichte in der Schule 1949-1950. évfolyamait és külön foglalkozott fenti cikkel /115.l./, nem vette észre a cikkirónak ezt a hibáját.

rétegekkel, és a nép gaz ellenségével, Trockijjal. Jelentős érdeklődésre tarthatnak számot azok az adatok, amelyeket a cikk a német kormánynak 1918 októberi szovjetellenes agressziv terveiről közöl, mikor az Ukrajnában, Belorussziában és Finnországban lévő megszálló csapatokat és a fehér emigráns bandákat akarták felhasználni a Szovjethatalom megdöntésére.

W, Schwemin "A Szovjetunió külpolitikája a Nagy Honvédő Háboru kezdetéről napjainkig" /1951. 5-6. sz./ c. cikkében részletesen megvilágitja a szovjet külpolitika fejlődésének fő vonalait és szakaszait az utóbbi évtizedre vonatkozóan. Kiemeli a Szovjetunió külpolitikájának békés jellegét, megvilágitja a Szovjetunió harcát a tartós béke biztositásáért, a nemzetközi együttmüködésért és egyenjoguságért és rámutat arra, hogy milyen könyörtelenül leplezte le a sztálini diplomácia az imperialista betyárok, háborus uszitók agressziv terveit. A szerző a cikk első részében emlékezteti az olvasót a Nagy Honvédő Háboru fő szakaszaira és ismerteti többek között az 1943. év legfontosabb eseményeit, de - véleményünk szerint - nem eléggé emeli ki a kurszki csata jelentőségét és a Szovjet Hadsereg dnyeperi átkelését és mintegy elszakitja a Leningrád alatti hadmüveleteket az egész szovjet-német front többi eseményeitől./200.l./ A cikknek azonban e fogyatékosságok ellenére is pozitiv értéke van.

Fehtiekben áttekintettük a Geschichte in der Schule folyóiratban az 1948-1951 években megjelent történettudományi, historiográfiai és kritikai tartalmu cikkek tematikáját és tartalmát. Nem vitás, hogy a folyóirat fennállásának első 3-4 éve alatt nagy és fontos munkát végzett a német nép és különösen a munkásmozgalom története számos fontos problémájának merxista megvilágitása, a haladó német történetirás történeti örökségének kritikai értékelése, a marxizmus és a demokrácia ellenségeinek és a történettudomány frontján végzett hamisitásaiknak leleplezése terén. A folyóiratnak ez a munkája elősegitette egyrészt a főiskolai és középiskolai történeti oktatás jobb megszervezését a Német Demokratikus Köztársaságban, hozzájárult a fiatal történészkáderek helyes neveléséhez, valamint ahhoz, hogy a történettudománynak a régi nemzedékhez tartozó több müvelője áttért a marxizmus álláspontjára. A történelmi materializmus, az igazi történettudomány egyedüli alapja, egyre mélyebben áthatja a Német Demokratikus Köztársaság történészeinek gondolkodását.

Emellett a folyóirat 1948-1951. évi cikkei azt mutatják, hogy a folyóirat mégcsak az első lépéseket tette meg feladatainak teljesitése terén. Még nem vetett fel számos fontos, kidolgozásra váró kérdést, és egyes problémák megvilágitásánál néha tévedéseket és hibákat követett el. A folyóirat szerkesztősége látja munkájának fogyatékosságait és arra törekszik, hogy ezeket kiküszöbölje. Az 1949. 4. számban egy erre vonatkozó szerkesztőségi cikk jelent meg. Az 1950. 9. számban a szerkesztőség tollából megjelent egy levél, amely kifejtette, hogy a folyóiratban mindeddig csak igen kevés cikk jelent meg a német-

országi fasiszta diktatura éveiről. Az 1951. 11. számban a folyóirat tematikai tervet adott közre 1952. augusztusáig, amelyből látható, hogy a szerkesztőség számos fontos problémára vonatkozó cikket vett tervbe a német történelemből, valamint a Szovjetunió és a népi demokratikus országok történetéből, olyanokat, amelyek még nem kerültek eddig kellő kidolgozásra. A folyóirat 1952-ben megjelent első számai azt mutatják, hogy a szerkesztőség minden erőfeszitést megtesz az előiranyzott terv végrehajtására.

Azok az első sikerek, amelyeket a Német Demokratikus Köztársaságban a haladó történettudomány az utóbbi években elért, közvetlen következményei annak a lankadatlan, hathatós segitségnek, amelyet a Német Szocialista Egységpárt a történészeknek nyujt. A NSzEP Központi Bizottsága még 1948 szeptemberében határozatot hozott "A novemberi forradalom és ennek tanulságai a német munkásmozgalom számára" cimmel /16/. Ennek a rendkivüli fontos problémának a megvilágitását szolgálták a párt vezetőinek munkái, mint W, Pieck "A Német Kommunista Párt 30 éve", "Cikkek és beszédek", O. Grotewohl "30 évvel ezelőtt" és W. Ulbricht "Németország veresége az első világháboruban és a novemberi forradalom" cimü müvei. Nagy történelmi jelentősége volt a NSzEP Központi Bizottsága által az 1848-as német forradalom fő tanulságairól hozott határozatnak /17/.

Wilhelm Pieck, a párt elnöke a párt III. kongresszusán, 1950. juniusában az NSzEP Központi Vezetőségének munkájáról tartott beszámolójában kiemelte, hogy milyen sikereket ért el a párt a német munkásmozgalom kérdéseinek kidolgozása terén, és ennek során felemlitette O. Grotewohlnak, az 1918. novemberi forradalom tanulságairól szóló munkáját, O. Buchwitznak a régi német szociáldemokrata pártról szóló cikkét és F. Elsner néhány munkáját. Ugyanakkor hangsulyozta, hogy még jobban meg kell erősiteni a párt ideológiai frontját, és különösen a történettudomány fejlődésére gyakorolt irányitó befolyását. Azt a feladatot állitotta a történészek elé, hogy "tanulmányozniuk kell, ki kell értékelniük és be kell mutatniuk a népnek a szabadságmozgalom nagy hagyományait, amelyekben Németország története oly gazdag./18/ A történeti kutatások konkrét feladatait érintve, Wilhelm Pieck a történeti kutatás konkrét feladatairól beszélve olyan témákat érintett, mint az 1525-ös nagy parasztháboru története, a feudális széttagoltság időszakában Németország egységéért küzdő harcosok megjelent müvei, W. Weitling, I. Ditzgen tevékenysége, Marx és Engels, a tudományos szocializmus megteremtőinek élete és tevékenysége, A. Bebel, W. Liebknecht, K. Liebknecht, R. Luxemburg, E. Thälmann élete és tevékenysége./19/.

16/ Lásd: "Dokumente der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands" II. köt. Berlin, 1950. 100-116.

17/ Lásd: "Dokumente der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands" Berlin, 1948. 252-257.l.

18/ Wilhelm Pieck beszámolója a III. pártkongresszuson a NSzEP Központi Vezetőségének munkájáról. Bolsevik 1950.14.sz.85.l.

19/ Lásd: Uo.

W. Ulbricht miniszterelnökhelyettes és a NSzEP Központi Bizottságának főtitkára a Német Demokratikus Köztársaság Népi Kamarájában 1951. október 31-én az ötéves tervről szóló beszámolójában ismét hangsulyozta, hogy "nagy figyelmet kell szentelni a német történet tanulmányozásának és emellett különösen a német munkásmozgalom történetének". /20/ Beszámolójának egy másik helyén W. Ulbricht rámutatott arra, hogy meg kell világitani Thomas Münzer életét /21/. A német tudósok nagy és megtisztelő feladata a német tudomány korifeusai által hagyott nagy nemzeti tudományos örökség kritikai értékelése és fegyverül való átvétele.

A NSzEP Központi Bizottsága VII. plénuma 1951. október 18-20-i ülésén megvitatta a párt legfontosabb ideológiai feladatait és ez ujabb tanusága annak, hogy milyen lankadatlan figyelmet és gondoskodást szentel a párt a haladó német történettudomány minden eszközzel való fejlesztésének. A Központi Bizottság kiemelte határozatában, hogy "a haladó német kulturális hagyományokra és a német történet tanulságaira támaszkodva, ki kell fejleszteni a német népben az igazi nemzeti öntudatot és az igazi hazafiságot" /22/. A Központi Bizottság egyuttal hangsulyozta annak szükségét, hogy tanulmányozni kell "a kommunista és munkáspártok harci tapasztalatait, valamint a német munkásmozgalom történetének tanulságait."/23/ A plénum határozatának egy speciális részében, amelynek cime "A német történelem kérdései", a Központi Bizottság kifejtette és konkretizálta a történészek előtt álló feladatokat. Németország és a német munkásmozgalom történetének tudományos kidolgozását a NSzEP Központi Bizottsága ugy értékelte, mint a párt elméleti kádereinek, akik a történettudomány területén dolgoznak, legfontosabb feladatát. Ezzel elszakithatatlan kapcsolatban áll a tudománytalan történeti nézetek megsemmisitésének harci feladata.

"Németország története, - hangzik a Központi Bizottság határozata,- nemcsak az uralkodó osztályok, különösen a német imperialisták szégyenletes tetteit jelenti. Hazánk története gazdag szabadságszerető hagyományokban, forradalmi eseményekben és a német nép nagy fiainak és leányainak kiváló eredményeiben, amelyeket a német és a világkultura fejlesztésében értek el. A német történelem marxista-leninista szempontu tudományos kidolgozása döntő csapást mér az angol-amerikai imperialistáknak azokra a kisérleteire, hogy megsemmisitsék a német nép nemzeti méltóságát és nemzetellenes, kozmopolita "tanitásokkal" mérgezzék meg tudatát. Hozzá fog járulni a nemzeti harc megerősödéséhez, a munkásosztály egységének mielőbbi eléréséhez és a város és a falu minden dolgozójának a munkásosztály körül való egyesitéséhez. Erre való tekintettel napjainkban a történészek munkájának igen nagy a jelentősége."/24/

Ezekből a német történettudomány előtt álló nagy feladatokból kiindulva a Központi Bizottság plénuma mielőbbi megvalósitásukra

---

20/ W. Ulbricht, Unser Fünfjahrsplan, 29.l. Berlin, 1951.
21/ Lásd: Uo. 32.l.
22/ Einheit, 1951. 19.sz. 1508.l.
23/ Uo. 1507.l.
24/ Uo. 1513. l.

számos konkrét intézkedést hozott. Elhatározták, hogy a Tudományos Akadémián belül megalakitják a Német Történeti Intézetet. A német nép történetével foglalkozó intézeteket szerveznek a berlini és lipcsei egyetemen is. Elhatározták, hogy egy szakképzett szerzői munkaközösség hozzákezd a német nép történetét feltáró marxista tankönyv megirásához. A tankönyvnek 1953-ban kell megjelennie. Felvetették azt is, hogy Berlinben létrehozzák a Német Történelem Muzeumát és emléktáblákkal jelölik meg azokat a nevezetes helyeket, amelyek K. Marx és F. Engels életével és tevékenységével, V.I. Lenin és J.V. Sztálin németországi tartozkodásával kapcsolatosak. A Központi Bizottság szükségesnek látta azt is, hogy megörökitsék a német nép azon fiainak és leányainak emlékét, akik kiváló haladó szerepet játszottak a történelem során. A NSzEP Központi Bizottsága plénumának határozata Münzer, Lessing, Schiller, Göthe, Heine, Bach, Mozart, Beethoven, Leibnitz, Hegel, Börne, a von Humboldt fivérek, Robert Koch, Euler, Helmholtz, Bebel, Luxemburg, Wilhelm és Karl Liebknecht, Zetkin, Thälmann nevét emliti./25/

E széleskörü párthatározatok megvalósitásában megtisztelő szerephez jut a Geschichte in der Schule folyóirat. Remélhető, hogy a folyóirat ezekkel a határozatokkal felfegyverkezve még szélesebb körben fejti ki a német történelem aktuális problémáinak kidolgozását és ezzel ismét hozzájárul a történettudomány fejlődéséhez és fellendüléséhez a Német Demokratikus Köztársaságban.

A német történelem, a német munkásmozgalom története kérdéseinek marxista feldolgozása igen nagy nemzetközi jelentőségü. A Szovjetunió népeinek nagy vezére, J.V. Sztálin W. Pieckhez és O. Grotewohlhoz intézett történelmi jelentőségü üdvözlő szavaiban rámutatott arra, hogy a német és a szovjet nép rendelkezik Európában a legnagyobb erőforrásokkal világraszóló jelentőségü nagy akciók végrehajtására. Sok mindennel járult hozzá a német nép a világkultura kincsestárához. A német nép történetében vannak forradalmi hagyományok, bátor, felszabaditó harc hagyományai.

Ezeknek a dicső hagyományoknak a feltárása, a németországi dolgozók felszabaditó mozgalma tapasztalatainak és tanulságainak általánositása döntő jelentőségü Európa minden népe számára. Ezért a széleskörü tapasztalatcsere a Német Demokratikus Köztársaság és a Szovjetunió történészei között lényeges és fontos feladat.

25/ Uo. 1515.1.

Megjelent: a Voproszi Isztorii 1952. 8. számában.

INTÉZETÜNKBE UJONNAN BEÉRKEZETT SZOVJET TÖRTÉNETTUDOMÁNYI MUNKÁK.

ACARKIN A.: Sesztnadcataja konferencija VKP/b/. /Moszkva/ 1952, 92, 2 l. /A SzK/b/P XVI.konferenciája. - A konferencia anyagának az alapján összefoglalja a konferencia jelentőségét, ismerteti munkáját, miután a bevezetőben vázolta a Szovjetunió helyzetét az adott korszakban./

BEKNAZAR-JUZBASEV B.: Borba narodov za pakt mira. /Moszkva/ 1952, 61. 2 l. /A népek harca a békeegyezményért. Az öt nagyhatalom közt kötendő békeegyezményért folyó harc jelentőségének és egyes szakaszainak népszerü összefoglalása./

BORISZOV SZ.: Szegymoj szjezd RKP/b/. /Moszkva/ 1952,86, 2 l. /Az OK/b/P Hetedik Kongresszusa.- Népszerü összefoglalás, ismerteti Oroszország helyzetét a kongresszust megelőző időben, a kongresszus munkáját és méltatja történelmi jelentőségét./

CSAGIN B.A.: Lenin - velikij revoljuciomyer i miszlityel. Leningrad 1949, 70, 1 l. /Lenin a nagy forradalmár és gondolkodó. Lenin halálának 25.évfordulóján tartott ünnepi beszéd, elsősorban Lenin filozófiai munkásságáról./

CSERNOV F.: Markszisztszko-leninszkaja tyeorija klasszov i klasszovoj borbi. 2.kiad. /Moszkva/ 1952, 86, 2 l./Az osztályok és az osztályharc marxista-leninista elmélete.- Az elmélet tömör összefoglalása, ismerteti az osztályok eredetét, az osztályharcot, mint a történelem mozgatóerejét, a proletáriátus osztályharcának fő formáit, az osztályharcot a proletárdiktatura korszakában, és végül a ma világszerte folyó küzdelmet a béke és az agresszió tábora között./

CSERNOV F.: Szovjetszkoje szocialisztyicseszkoje goszudarsztvo. /Moszkva/ 1952, 208, 2 l. /A szovjet szocialista állam. - Történeti fejlődésében ismerteti a szovjet államrendszert, az állam szerepét a szocialista társadalom felépitésében, és részletesen foglalkozik az állam jelenlegi feladataival a kommunizmus épitésében./

CSERNYAVSZKIJ J.: Leninszkij plan posztroenyija markszisztszkoj partyii. 2.kiad. /Moszkva/ 1952, 118, 2 l. /A marxista párt felépitésének lenini terve. - Elsősorban Lenin és Sztálin müvei alapján ismerteti Lenin elgondolásait egy összoroszországi politikai napilap és marxista párt megszervezéséről, rámutat arra, milyen jelentősége volt Lenin "Mi a teendő?" cimü munkájának ebben, és kitér arra is, hogyan harcolt Sztálin elvtárs e lenini tervek megvalósitásáért./

DJENYISZOV J. - BUCSILOV J.:Szovjetszkaja armija - nagyozsnij oplot mira i bezopasznosztyi nasej rogyini. 2.jav.bőv.kiad. /Moszkva/ 1952, 130, 2 l. /A Szovjet Hadsereg - hazánk békéjének és biztonságának megbizható támasza. - A Szovjet Hadsereg

hazai és nemzetközi jelentőségét összefoglaló népszerü munka, ismerteti a párt szerepét a hadsereg létrehozásában és vezetésében, a Szovjet Hadsereg felszabaditó szerepét a második világháboru során és a sztálini haditudomány fölényét a burzsoá haditudomány felett./

GABUNYA V.: Dvenadcatij szjezd RKP/b/. /Moszkva/ 1952, 134, 2 l. /Az OK/b/P Tizenkettedik Kongresszusa.- Népszerü összefoglalás, ismerteti a Szovjetunió nemzetközi helyzetét az adott időpontban, Sztálin elvtárs kongresszusi beszámolóját, külön kiemeli a nemzetiségi kérdést, mint a kongresszus egyik döntő problémáját./

GAVRILOV B.: Voszemnadcatij szjezd VKP /b/. /Moszkva/ 1952, 143, 1 l. /A SzK/b/P Tizennyolcadik Kongresszusa.- Népszerü összefoglalás, igen részletesen ismerteti a kongresszus lefolyását; elsősorban Sztálin elvtárs beszámolói beszédét elemzi./

GEJEVSZKIJ I.: Raszisztszkaja polityika amerikanszkih imperialisztov. /Moszkva/ 1952, 166, 2 l./Az amerikai imperialisták faji politikája. Nagy tényanyag alapján leplezi le az amerikai monopóliumok szerepét az angolszász fajelmélet kialakitásában, az amerikai indián és néger lakosság szenvedéseit, az idegen származásuak ellen alkalmazott diszkriminációt, és megmutatja azt, hogyan erősödik a népek harca az emberi szabadság és egyenjoguság amerikai hóhérai ellen./

GENKINA E.B.: SzSzSzR v period borbi za kollektyivizaciju szelszkovo hozjajsztva. /1930-1934/. /Moszkva/ 1952, 175, 1 l. /A Szovjetunió a mezőgazdaság kollektivizálásáért folytatott harc korszakában. Genkina professzor a moszkvai egyetem történettudományi karán tartott előadásait jelentette meg könyv formájában. A kolhozok fejlesztése, az első ötéves terv sikeres tulteljesitése és a Szovjetunió nemzetközi helyzetének ismertetése mellett külön fejezet foglalkozik részletesen a szovjet tudomány és müvészet fejlődésével az adott korszakban./

GRIGORENKO A.G.: O knyige V.I.Lenina "Csto gyelaty?" 2.jav.bőv. kiad. Moszkva 1949, 30, 2 l. /Lenin "Mi a teendő?" c. könyvéről. Nyilvános népszerüsitő előadás, ismerteti a munkásmozgalom fellendülését és Lenin elgondolásait a forradalmi elmélet és az ujtipusu párt szerepéről./

KARPOVICS B.V.: Armija SzSA - orugyie amerikanszkovo imperializma. Moszkva 1952, 207, 1 l. /Az USA hadserege - az amerikai imperializmus eszköze. Nagy anyag alapján felvázolja az amerikai hadsereg multját, ismerteti szerepét a második világháboruban, a mai hadsereg tagjainak ideológiai előkészitését, a hadsereg erkölcsi-politikai arculatát, a koreai amerikai intervenció borzalmait, és végül rámutat arra, hogyan harcol az amerikai nép a háborus veszély ellen./

KIM M.P:I.V.SZTÁLIN - velikij tyeoretyik i sztroityel szovjetszkovo mnogonacionalnovo goszudarsztva. Moszkva 1950, 45, 1 l. /I.V.Sztálin - a soknemzetiségü szovjet állam nagy teoretikusa és épitője. A moszkvai egyetem Szovjetunió történeti tanszékén tartott előadás, ismerteti Sztálin elvtárs tanitását a nemzetiségi kérdésről és a soknemzetiségü államok kialakulásáról, valamint munkásságát a soknemzetiségü állam konkrét kérdéseinek megoldása terén./

KIM M. P.: Velikaja Oktyabrszkaja szocialisztyicseszkaja revoljucija. Moszkva 1950, 63, 1 l. / A Nagy Októberi Szocialista Forradalom.- A SzKP Központi Bizottsága mellett müködő Társadalomtudományi Akadémia aspiránsai számára tartott előadás, méltatja a forradalmat, mint a lenini elmélet és taktika klasszikus megvalósitását, és Sztálin elvtárs alapján ismerteti nemzetközi jelentőségét./

KRETOV F.D.: Borba Lenina i Sztálina za partyiju novovo tyipa v godi sztolipinszkoj reakcii./Moszkva/ 1952, 114, 2 l./ Lenin és Sztálin harca az ujtipusu pártért a sztolipini reakció éveiben. Az 1905-1907.évi forradalom és a Párt prágai konferenciája közt eltelt időszak főkérdéseinek, különösen a likvidátorok és a trockizmus elleni harc problémáinak alapos feldolgozása./

KRUZSKOV V.Sz.: Mirovozzrenyije N.A.Dobroljubova. /Moszkva/ 1952, 577, 2 l. /N.A.Dobroljubov világnézete. Dobroljubov müveinek mélyreható, alapos elemzése, ismerteti a nagy orosz forradalmi demokrata világnézeti formálódásának éveit, utána rendszeresen tárgyalja fejezetenkint Dobroljubov politikai nézeteit, forradalmi demokratizmusát, filozófiai és szociológiai nézeteit és végül az irodalmi kritika és esztétika terén elfoglalt álláspontját. A befejezés rámutat arra, hogyan hasznositotta az oroszországi forradalmi munkásmozgalom Dobroljubov szellemi hagyatékát./

KUNYINA A.: Krovavij amerikanszkij imperializm. /Moszkva/ 1952, 130, 2 l. /A véres amerikai imperializmus.- Hatalmas tényanyag alapján meggyőzően leplezi le az amerikai imperializmus vadállatiságát, rámutat az amerikai kapitalizmus kegyetlenkedéseire a 19.század elejétől kezdve. A történeti bevezetés után részletesen beszél az amerikai imperializmus szerepéről a Szovjetunió elleni intervencióban, a német és japán agresszió felbátoritásában, megmutatja az amerikai imperialisták mai terveit, amelyek azonban kudarcot szenvednek a Szovjetunió és a béketábor szilárd békeakaratán./

LJASCSENKO P.I.: Isztorija narodnovo hozjajsztva SzSzSzR. I. Dokapitalisztyicseszkie formacii. 3.kiad. /Moszkva/ 1952, 656 l. /A Szovjetunió népgazdaságának története. I. A kapitalizmus előtti formációk. - Ljascsenko Sztálin-dijas egyetemi tankönyvének uj kiadása, a rengeteg anyagot hozó szöveget időrendi táblázat, részletes, alaposan megválogatott bibliográfia és tárgy - és névmutató egészíti ki./

LEONTYEV A.: Atlantyicseszkij pakt - orugyie podzsigatyelej vojni. /Moszkva/ 1952, 66, 2 l. /Az Atlanti Szövetség - a háborus uszitók eszköze.- Röviden összefoglalja ennek a háborus szerződésnek a létrejöttét, jelentőségét, rámutat az imperialisták közötti ellentétekre, a Szovjetunió szerepére az agresszió ellen vivott harcban, és a béketábor egyre növekvő sikereire./

MAKOGONYENKO G.: Nyikolaj Novikov i russzkoje proszvescsenyie XVIII veka. Moszkva-Leningrad 1952, 542, 1 l. /N.Novikov és a 18.századi orosz felvilágosodás. A 18.század egyik legjelentősebb orosz gondolkodójának és harcosának alapos életrajza, amely Novikov publicisztikai és könyvkiadói pályafutása, II. Katalin ellen vivott harca során széles körképet ad az orosz felvilágo-

sodásról, a kor nagy társadalmi és ideológiai küzdelmeiről./

MELMAN SZ.M.: Ekonomika Ingyii i polityika anglijskovo imperializma. Moszkva 1951, 269, 1 l. /India gazdasági élete és az angol imperializmus politikája. A könyv a Szovjet Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi és Orientalisztikai Intézetének közös kiadványa, a két világháboru közti években, a második világháboru alatti és utáni időszakban mutatja be nagy kiadott anyagra támaszkodva azt, hogyan használta ki Anglia Indiát a maga érdekében, és milyen harcot kellett folytatnia ezen a téren is amerikai versenytársa ellen./

MIHAJLOV N.A.: VKP/b/ - organyizator i rukovogyityel Komszomola. /Moszkva/ 1951, 29, 1 l. /A SzK/b/P mint a Komszomol szervezője és vezetője.- Röviden összefoglalja Lenin és Sztálin tanitását a Párt ifjuságí segédcsapatának szerepéről./

BERJOZOV P.: Muzej revoljucii SzSzSzR. /Moszkva/ 1952, 202, 2 l. /A Szovjetunió forradalmi muzeuma. - Népszerü ismertetés a muzeum egyes gyüjteményeiről, azoknak történeti keletkezésére is utal. A Központi Muzeumon kivül ismerteti a Moszkvában, a forradalmi munkásmozgalom szempontjából nevezetes helyeken felállitott fiókmuzeumokat is./

O SZOVJETSZKOM PATRIOTYIZME. 2.bőv.kiad. /Moszkva/ 1952, 513, 1 l. /A szovjet hazafiasságról.- Cikkgyüjtemény, az egyes tanulmányok ismertetik a Párt szerepét a szovjet hazafiasság kialakitásában, e hazafiasság sajátos vonásait, a Szovjetunió népeinek barátságát, nemzeti büszkeségüket a burzsoá külfölddel szemben, a szovjet tudósok szerepét és a kozmopolitizmus elleni harcot./

PAMJATNYIKI PRAVA KIEVSZKOVO GOSZUDARSZTVA. X-XII.vv. Moszkva 1952, XVI, 287 l. /A kievi állam jogemlékei. Összeáll. A.A. Zimin.- A könyv a tervbevett "Orosz jogemlékek" sorozat első kötete. Az egyetemi használatra szánt kézikönyv, közli a kievi korszak fontos emlékeit, a Bizánccal kötött szerződéseket, a Russzkaja Pravdát, valamint Vlagyimir és Szvjatoszlav törvénykönyveit. Mindegyiknél közli a szöveget, annak mai forditását, jogtörténeti szempontból értékeli és szövegmagyarázatokat is közöl. Az egyes emlékekhez adott mellékletekben felsorolja az eddigi fontosabb kiadásokat, összehasonlitó táblázatokat ad az egyes variánsokról és a fontosabb vonatkozó irodalom bibliográfiáját is közli. - Az egyetemi használaton túlmenően értékes segédeszköz./

PARTYIJA BOLSEVIKOV V BORBE ZA KOLLEKTYIVIZACIJU SZELSZKOVO HOZJAJSZTVA./1930-1934./ /Moszkva/ 1950, 133, 2 l. /A Bolsevik Párt a mezőgazdaság kollektivizálásáért folytatott harcban.- Cikkgyüjtemény, amely a Párttörténet XI.fejezetéhez ad részletes utmutatást, Sztálin elvtárs vonatkozó müveinek bibliográfiáját is megadja./

PARTYIJA BOLSEVIKOV V BORBE ZA ZAVERSENYIE SZTROITYELSZTVA SZOCIALISZTYICSESZKOVO OBSCSESZTVA. /Moszkva/ 1950, 158, 2 l. /A Bolsevik Párt a szocialista társadalom felépitésének befejezéséért vivott harcban.- Az előbbihez hasonló cikkgyüjtemény, konzultációs anyag a Párttörténet XII.fejezetének az anyagához./

PAVJOLKIN P.: Religioznie szueverija i jih vred. /Moszkva/ 1952,

163, 1 l. /A vallási hiedelmek és azok ártalma.- A vallás kérdésének hasznos összefoglalása, ismerteti a vallás keletkezését, reakciós társadalmi szerepét, az erkölcshöz való viszonyát, a katolikus egyház szerepét az imperializmus szolgálatában, a vallásos és tudományos világnézet gyökeres ellentétét, a vallási hiedelmek megmaradásának gyökereit és leküzdésük módozatait./

POLOZSENYIE I BORBA RABOCSEVO KLASSZA KAPITALISZTYICSESZKIH SZTRAN JEVROPI POSZLE VTOROJ MIROVOJ VOJNI. Moszkva 1952, 465, 2 l. /A munkásosztály helyzete és harca Európa tőkés országaiban a második világháboru után.- A Szovjet Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének kiadásában megjelent tanulmánygyüjtemény. A bevezető tanulmány rámutat a béketábor országaiban élő dolgozók egyre emelkedő életszinvonalára és ezzel szemben a tőkés országok dolgozóinak fokozódó elnyomorodására. A többi tanulmány nagy forrásanyag alapján tárgyalja a munkásosztály helyzetét és harcát Franciaországban, Olaszországban, Angliában, Nyugat-Németországban, Ausztriában, Spanyolországban, Belgiumban és Svédországban./

REVOLJUCII 1848-1849. I-II. Moszkva 1952, 846, 1;638, 1 1.2 térk. /Az 1848-1849.évi forradalmak. A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének reprezentativ kiadványa. - A legkiválóbb szovjet történészek által irott tanulmányok felölelik 1848-1849 történetét valamennyi európai országban. Az első kötet a vezető államokban lezajlott mozgalmakat ismerteti időrendben, ezért nem egyszerre tárgyalja le egy-egy állam fejlődését. A nemzetközi viszonyok áttekintése zárja le ezt a kötetet. A második kötet 1849 tavaszától ismerteti az eseményeket és kitér azoknak az országoknak a történetére, ahol nem zajlottak le nagyarányu mozgalmak. Franciaország történetét egészen Napoleon államcsinyjéig vizsgálja. A hetedik részben az egyes forradalmak eddigi történetirásának kritikai kiértékelését adja a kötet, valamint a legjobb szakemberek összefoglaló értékelését az egyes forradalmak eredményeiről és következményeiről. Rövid időrendi táblázat és névmutató mellett igen alapos, részletes bibliográfia egésziti ki a két kötetet./

RUBINSTEIN N.L.: J.V.Sztálin o mezsdunarodnom znacsenyii Velikoj Oktyabrszkoj szocialisztyicseszkoj revoljucii. Moszkva 1950, 22, 1 l. /J.V.Sztálin a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nemzetközi jelentőségéről.- A SzKP Központi Bizottsága mellett müködő Társadalomtudományi Akadémia nemzetközi kapcsolatok tanszékének ülésén tartott előadás, Sztálin elvtárs tanitásának összefoglalása./

SZIGYELSZKIJ R.I. - GRUSIN V.T.: Voennaja i boevaja rabota bolsevikov v period pervoj russzkoj revoljucii. Moszkva 1952, 169, 2 l. /A bolsevikok katonai és harci müködése az első orosz forradalom korszakában. A könyv ismerteti Lenin és Sztálin tanitását a fegyveres felkelésről és utána jelentős levéltári anyag felhasználásával ismerteti a bolsevikok fegyveres tevékenységét 1905-1907-ben./

SZLEPOV L.: O proizvegyenyijah J.V.Sztálina "Ob osznovah leninizma" i "K voproszam leninizma." /Moszkva 1952, 30, 1 l./

/J.V.Sztálin "A leninizmus alapjairól" és "A leninizmus kérdéseihez" c. müveiről.- A két sztálini mü rövid elemzése, segédeszköz a népnevelők számára./

SZOROKIN A.I.: Oborona Port-Artura. Russzko-japonszkaja 1904-1905. Moszkva 1952, 269, 2 l., 3 térk. /Port-Artur védelme. Az orosz-japán háboru.- Igen alapos hadtörténeti tanulmány, a nemzetközi viszonyok felvázolása után részletesen ismerteti a harcok menetét. Mellékletben számos értékes okmányt, táblázatot és összeállitást közöl, végül megadja a felhasznált irodalom bő jegyzékét./

TROPKIN N.: O Proizvegyenyii V.I.Lenina "Gyetszkaja bolezny 'levizni' v kommunyizme."./Moszkva/ 1952, 30, 1 l. /V.I. Lenin " 'Baloldaliság' - a kommunizmus gyermekbetegsége" cimü munkájáról.- Lenin munkájának elemzése, segédeszköz a népnevelők számára./

VNYESNYAJA POLITYIKA SZOVJETSZKOVO SZOJUZA. 1946 god. /Moszkva/ 1952, 836 l. /A Szovjetunió külpolitikája. 1946.- Adatgyüjtemény, a Szovjetunió vezető államférfiainak nyilatkozatai a külpolitika kérdéseiben, a Szovjetunió állandó békeharcának fontos dokumentuma. A kötetet tárgy- és névmutató egészíti ki./

VSZESZOJUZNAJA KONFERENCIJA SZTORONYIKOV MIRA. Moszkva 25-27. avguszta 1949 goda. /Moszkva/ 1950, 158, 1 l. /A Béke Hiveinek Összszövetségi Konferenciája 1949 aug. 25-27. A Békekongresszus anyaga, N.Sz.Tyihonov beszéde és a hozzá csatlakozó vita./

S Z O V J E T F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

BOLSEVIK

1952. 19. szám

A XIX. pártkongresszus határozata G.M. Malenkov elvtárs beszámolójáról.
V.M. Molotov elvtárs bevezető beszéde.

Malenkov G.M.: Beszámoló a SzK/b/P Központi Bizottságának munkájáról a Párt XIX. kongresszusán.

Szaburov M.Z.: Előadói beszéd a XIX. pártkongresszus irányvonalairól a Szovjetunió ötödik ötéves népgazdasági tervéhez.

KOMMUNYISZT

1952. 20. szám.

Sztálin J.V.:Beszéd a XIX. pártkongresszuson.

A marxista-leninista tudomány nagy gazdagodása.

Lenin-Sztálin pártjának történelmi jelentőségü kongresszusa.

Sepilov D.: J.V. Sztálin a szocializmus gazdasági törvényeinek jellegéről.

Csugajev A.: A szocialista forradalom lenini-sztálini elméletének mindent legyőző ereje.

Loksin E.: A Szovjetunió népgazdasága tervszerü, arányos fejlődésének törvénye.

Zsukov K.: A párt- és állami fegyelem megerősitése - a pártszervezetek fontos feladata.

Cseprakov V.: Az USA burzsoa közgazdászai - az imperialista reakció és agresszió apologétái.

Jenyevics F.: A "Kommunyiszt Ukrajini" /Ukrajnai kommunista/ folyóirat komoly fogyatékosságai.

Konyusaja R.: A Marx-Engels Archivum tizenkettedik kötete./A kötet Marxnak az 1861-es jobbágyreformra vonatkozó jegyzeteit tartalmazza./

Ljubimova L.: Akik eladják Franciaország nemzeti függetlenségét. /A francia milliárdos trösztökről szóló könyvet ismerteti./

21. szám.

Emeljük az ideológiai munka szinvonalát!

A szovjet irodalom legfontosabb feladatai.

Csesznokov D.: A marxista filozófia kérdései J.V. Sztálin "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. müve világánál.

Kozlov G.: J.V. Sztálin az árutermelésről és az értéktörvényről a szocializmusban.

Szlepov L.: A Kommunista Párt tagjának kitüntető cime.

Rákosi M.: Népi demokráciánk utja.

Szemjonov J.: A geopolitika - az amerikai imperialisták ideológiai fegyvere.

Az ideológiai munka a "Propaganda i agitacia" c. folyóiratnál.

Leontyev B.: Igaz könyv az amerikai valóságról./Arthur Kahn: Amerika békét akar! c. könyvéről. Megjelent orosz forditásban, 1952./

Artyomov K.: A reakció és agresszió apologiája a demokrácia álarcában. /H.D. Lasswell: Nation Security and Individual Freedom, New-York - Toronto-London, 1950. c. könyvéről./

22. szám.

A szovjet közgazdaságtan legfontosabb feladatai.

Poszpelov P.: A kommunizmus szovjetunióbeli épitésének nemzetközi jelentősége.

Vigodszkij Sz.: A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

Kim M.: A népek barátsága ideológiájának diadala. /A Szovjetunió megalakulásának 30. évfordulójára./

Elszberg J.: Az orosz szatira klasszikusai és a szovjet irodalom.

Paraguasu A.S.: Brazilia dolgozóinak harca az USA imperialista igája ellen, a nemzeti függetlenségért és a békéért.

Zamoskin J.: Az angol jobboldali labouristák ideológiája - az imperializmus és az agresszió eszköze.

Novikov Sz.- Kologyin M.: A marxizmus-leninizmus propagandája a helyi sajtóban.

Kritika:

George F. Kennan, American Diplomacy 1900-1950. Chicago, 1951. /Ism. Mihajlov V. - Az agresszió és az erőszak féktelen uszitása./

PRAVDA

1952 október

16. Az ázsiai és csendesóceáni országok Békekongresszusa Pekingben.

17. Kim Ir Szen és Peng Te Huai elvtársak levele Clark tábornokhoz.

18. Majevszkij V.: Az angol-japán "kereskedelmi háboru".

19. Küszöböljük ki a világháboru fenyegető veszélyét, tartsuk fenn a békét és szilárditsuk meg a nemzetközi biztonságot! /A.J. Visinszkij beszéde az ENSz közgyülésének 1952. okt. 18-i plenáris ülésén./

20. Védjük meg Olaszország nemzeti függetlenségét!/Togliatti beszéde a képviselőházban./

21. A béke növekvő erőinek hatalmas tüntetése./Az ázsiai és csendesóceáni népek békekongresszusa./

22. Viktorov J.: Nemzetközi szemle.

23. Nyeszmejanov A.: Foglaljuk el az első helyet a világ tudományában.

Rasszagyin G.: Francia személyiségek az "európai hadsereg" egyezményének ratifikálása ellen.

24. Kraminov D.- Litosko J.: Leplezzük le az amerikai diplomácia mesterkedéseit!

25. Naumov P.: Elnyomók "baráti" álarcban. /Az amerikaiak Nyugat-Németországban./

Gyáva állásfoglalás /Az ENSz közgyülés politikai bizottságának az amerikai delegáció járszallagján járó "többsége" félt meghallgatni a koreai nép képviselőit./

26. Ujabb hatalmas lépés a kommunizmus felé /Az 1951-55-ös népgazdasági terv jóváhagyása a XIX. Pártkongresszuson./

A piacokért folyó harc kiéleződése a kapitalista országok között.

27. Kraminov D.- Litosko J.: Az amerikai elnökválasztások előestéjén.

Majevszkij V.: A szociáldemokrata árulók találkozója Milanóban /okt. 17-21-én az u.n. "szocialista internacionálén."/

28. Korimov V.: A geopolitika a háborus gyujtogatók ideológiai fegyvere. /Kieffer J., Realities of world power New-York. 1952. c. könyvéről./

29. Naumov P.: A nyugatnémet monopóliumok kiszoritják az angol és francia konkurrenseket a világpiacról.

30. Orehov F.: Nemzetközi szemle.

J. Visinszkij felszólalása az ENSz közgyülés politikai bizottságának október 29-i ülésén a koreai kérdésről.

november

2. Szobol V.: A szocializmus gazdasági alaptörvénye.

3. Bierut B.: A szocializmus - haladás és felvirágzás.

4. Rubinstejn M.: A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

Kraminov D.- Litosko J.: A becsapás és a diktátum amerikai politikája az ENSz-ben.

Pieck W.: A béke és demokrácia táborának szilárd alkotórésze /a német nép./

5. Marinyin M.: Nemzetközi szemle.

Cian Ciun Zsui: A nagy népek barátsága.

6. Fedoszejev P.: A nagy Október eszméi élnek és győzedelmeskednek.
7. A november 6-i ünnepi ülés.
8. A Szovjetunió és a külföld ünnepségei.
10. Gladkov J.: A népgazdaság tervszerü fejlődésének gazdasági törvénye.

    Tiltakozunk a militarizálás és az ellen, hogy az imperialista államok kizsákmányolják a kevéssé fejlett államokat /A.A. Gromiko beszéde az ENSz közgyülés második bizottságában./
12. A.J. Visinszkij felszólalása az ENSz első bizottságában a koreai kérdésről. /1952. nov.10./
13. Németország egyesitésének programmja,

    Szamorukov N.: Marx és Engels Angliáról.
14. Rumjancev A.: A gazdasági törvények jellege a szocializmusban.
15. A koreai kérdés - elsőrendü feladat. /Az ENSz Közgyülésének hetedik ülés szaka./

    Wolf F.: A német értelmiség az egységért és a békéért vivott harcban.
16. Makarenko J. - Dugyinszkij I.: A népi demokratikus országokban. /Szemle./
17. Kozsin A.: A sztrájkmozgalom Japánban.

    Naumov P.: Az utonállás és erőszak propagandája /A fasiszta ideológia ujjáélesztése Nyugat-Németországban./

    Filippov A.: Az amerikai monopóliumok kezükbe kaparintják Malájföldet.
18. Krusinszkij Sz.: Titoista kémek és diverzánsok a magyar nép birósága előtt.
19. Mihajlov V.: Az amerikai tőke behatolása Ausztriába.
20. Korionov V.: Nemzetközi szemle.

    Szkatkin O.- Filippov A.: Az amerikai neomalthuzianusok "elgondolásai".

    Naumov P.: A német nép Németország kettéosztása ellen.

    Kraminov D.- Litosko J.: A nemzetközi együttmüködés ellenségeinek ármányai /Az USA és az ENSz./
22. A.J. Visinszkij felszólalása az agresszió meghatározásáról /ENSz - 1952. nov. 21./
25. Varga J.: Az angol gazdaság az amerikai "barátság" harapófogójában.
26. Tusunov A.- Verhovcev J.: A Marx-Engels Archivum 12. kötetéről.

    A.J. Visinszkij felszólalása a koreai kérdésben a politikai bizottság nov. 24-i ülésén.

28. Makarova M.: Az árutermelés és az értéktörvény a szocializmusban.

29. Csu En Lai: A koreai kérdés békés rendezéséért.

Rasszagyin G.: A francia militarizálási költségvetés.

30. Albánia felszabadulásának 8. évfordulója.

Jefimov P.: Nemzetközi szemle.

december

1. Kraminov D.: Az agresszorok nem akarják, hogy a háboru befejeződjék Koreában.

2. Majevszkij V.: A csendesóceáni paktum és Washington angolellenes tervei.

Vasziljev N.: A békeharcos szava. /W.E.B. Du Bois, In battler for place. /83 évem regénye /New York, 1952. c. könyvéről./

3. Leonyidov L.- Tanyin Sz.: Mit hoz a bonni megállapodás Nyugat-Németországnak?

A IV. Összszövetségi Békekongresszus.

5. A sztálini Alkotmány napja.

Az angol-amerikai blokk elhúzza a háborut Koreában.

7. Majevszkij V.: Az imperializmus "szocialista" fullajtárjai elárulják magukat /Szocialism. A New Statement of Principles. Összeállitotta a Szocialista-Unió és a New Fabian Essays London, 1952. c. könyvekről./

8. Viktorov J.: Az angol-amerikai vetélkedés Indiában.

Tolkunov L.: A népi demokratikus országokban. /Szemle./

9. Tung Pi U.: A népi demokratikus Kina sikerei a földreform megvalósitásában.

11. Grigorovics V.: A farmerek tönkremenetele az USA-ban.

12. Griscsenko J.: A Masses and Mainstream cikkéről. /Hogyan rothad a burzsoá kultura az USA-ban./

Naumov P.: Adenauer semmibe veszi az alkotmányt.

13-15. A Népek Békekongresszusa Bécsben.

15. Nowotny A.: A csehszlovák KP uj szervezeti szabályzatának tervezete.

16. A Népek Békekongresszusáról.

Csu En Laj kinai külügyminiszter nyilatkozata a koreai kérdésről.

17. Ehrenburg beszéde a Népek Békekongresszusán.

Korionov V.: Az amerikai agresszorok folytatják a véröntést Koreában /A koreai kérdés megvitatása az ENSz közgyülésén./

18. Kuo-Mo Zso beszéde a Népek Békekongresszusán.

19. Clement Gottwald beszámolója a Csehszlovák KP nemzeti konferenciáján.

20. Sz. Kicstlu / az indiai delegáció vezetője/ felszólalása a Népek Békekongresszusán.

Rasszagyin G.: Az atlanti blokk kulisszái mögött.

21. Sztyepanjan C.: J.V. Sztálin a kommunizmusra való áttérés feltételeiről.

A Népek Békekongresszusának záróülése.

22. Berezin V.: A sztrájkharc fellendülése a kapitalista országokban.

23. Kisinyevszkij J.: A Román Munkáspárt ideológiai munkája.

24. A. Gromiko dec. 21-i beszéde az ENSz közgyülésén a koreai és kinai hadifoglyok legyilkolásáról.

25. Rasszagyin G.: A népellenes politika csődje /A francia kormányválságról./

26. Podkljucsnyikov M.: A Hitlert finanszirozó bankok erősitik pozicióikat.

Majevszkij V.: A fokozódó ellentétek jegyében. /A Brit birodalom gazdasági konferenciájáról./

27. Gerő Ernő: Két világ - a fejlődés két eredménye.

Naumov P.: Az urak kesztja /Hogyan állitják vissza a Wehrmachtot Nyugat-Németországban./

28. Leontyev B.: Amerikai katonai bázisok Norvégiában.

29. Moghioros A.: A Román Népköztársaság öt éve.

30. Pokrebisev A.: A soknemzetiségü Szovjetunió megalakulásának 30. évfordulója.

VOPROSZI ISZTORII

1952. 8. szám.

A Voproszi Isztorii Szerkesztőségétől /Válasz a Bolsevik kritikájára/.

Bagdaszarov SzSz.: A Bolsevik Párt - a Kaukázusontúli Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság szervezője.

Szmirnova N.D.: Az albán nép nemzeti felszabaditó harca a második világháboru idején /1939-1944/.

Arutyuanan B.M.: A parasztok társadalmi-gazdasági helyzete Örményországban a 12. században Mhitar Gos "Törvénykönyve" alapján.

Ali-Zade A.A.: A mongol hóditók Azerbajdzsánban és a szomszédos országokban a 13-14. században.

Vaszilјeva O.V.: Történeti folyóirat a Német Demokratikus Köztársaságban /Geschichte in der Schule/.

Birálatok:

Kopajev A.I.: A földmüvelés története a Belo-ozeroi

peremvidéken a 15-16. században. M.-L. 1951. 254 l./Ism. A.A. Zimin - Első kisérlet a központosított orosz állam történeti földrajzának vizsgálatára. A feudális földmüvelés történetének jelentős munkája./

Cikkgyüjtemény Szuvorovról. M. 1951. 279.l. /Ism. Sz.V. V. Lipickij - Hasznos és alapos tanulmányok gyüjteménye a a nagy orosz hadvezérről./

Az ujkor története, I.köt. 1640-1789. Szerk. V.V. Birjukovics. B.F. Porsnyev, Sz.D. Szkázkin. M. 1951. 471.l. /Ism. B.Sz. Popov, B.T. Rugyenko. V.P. Rizskova - A következő kiadásban ki kell küszöbölni a hibákat és kipótolni a hiányzó részeket./

Kim Ir Szen: A koreai nép nagy felszabaditó háboruja a szabadságért és függetlenségért. Phenjan. 1951. 198.l./oroszul/./Ism. V.V. Lezin - A könyv Kim Ir Szen felhivásait, parancsait tartalmazza a koreai nép hősi harcának első szakaszából./

Az Olasz Kommunista Párt, Rövid történeti áttekintés. M. 1951. 159.l. /Ism. Ju.P./

Loukotka C.: Az irás fejlődése. Forditás csehből. M. 1950. 319.l. /Ism. J.I. Kamenceva - Nagy és érdekes anyagot tartalmaz, de komoly módszertani pontatlanságok és hibás nézetek vannak a könyvben./

Mlynarski Z.: A lengyel demokrácia történetéből, Warszawa, 1949. 138.l.

Mlynarski Z.: A lengyel demokrácia forrásainál. Kraków, 1950. 194.l. /Ism. I.I. Kosciuszko - Kisebb pontatlanságoktól eltekintve figyelmet érdemlő munkák./

Krónika:

Zelenov T.M.: J.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány" c. müvének kiadása és elterjedése a külföldi országokban.

J.V. Sztálin "Marxizmus és nyelvtudomány " c. müve és a történettudomány az európai népi demokratikus országokban.

A Szovjetunióban az 1945-1950. években megvédett történettudományi tárgyu disszertációk tematikája. /III.A Szovjetunió népeinek története a 19. század végéig./

P.P. Dubrovszkij kéziratainak gyüjteménye a Szaltikov-Scsedrin Közkönyvtárban.

A Voproszi Isztorii olvasóinak konferenciain.

9. szám.

A szovjet történettudomány további fellendítéséért.

Azizjan A.K.: J.V. Sztálin a szovjet szocialista nemzetek keletkezéséről és fejlődéséről.

Ribakov B.A.: A régi orosz nép kialakulásának problémája J.V. Sztálin müveinek fényénél.

Popova J.I.: Az amerikai és japán imperializmus összeesküvése 1917-ben. /A Lansing - Isii szerződés./

Jakubovszkij A.J.: Abu Ali ibn Szina és kora. /Születésének 1000. hidzsre-évfordulójára./

Sznitko T.G.: Adalékok a 18. századvégi társadalmi mozgalmak történetéhez.

Dorosenko V.V.: A lett törzsek az i.sz. I. évezredében.

Csen Ju Gen: Az angol imperialisták agressziója Koreában.

Parasztfelkelés Koreában 1894-ben.

Könyvismertetések:

Bojarsinova Z.J.: A tomszki ujezd lakossága a 18. század első felében. Tomszk. 1950. /Ism. V.I. Sunkov - Alapos munka a vidék multjáról./

Grekov-Emlékkönyv /70. születésnapjára./ Cikkgyüjtemény. M. 1952. /Ism. A.I. Kozacsenko/.

Szemjonov V.F.: A középkor története.Főiskolai tankönyv 2.jav. és kiegészitett kiadás. M. 1951. /Ism. G.A. Makszimovics és N.F. Kolesznyickij - Csak a történeti események rövid leirását adja, minden általánositás, magyarázat nélkül./

Scott F.D.: United States and Scandinavia. Cambridge.1950. /Ism. V.V. Pohlebkin és O.F. Szolovjov - Áltudomány az imperializmus szolgálatában./

Krónika:

A Sztavropol-vidéki Állami Levéltár. N.A. Burkova.

Stefan G.: Archeológiai kiállitás Bukarestben.

A Magyar Történettudományi Intézet. /Budapesti levél./

Nekrológok:

Rubinstejn N.L. /1902-1952/.

Juskov Sz. V. /1888-1952/ .

10. szám.

Szidorov A.L.: A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének feladatai J.V. Sztálin "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. zseniális munkájának és a SzKP XIX. kongresszusa határozatainak fényénél.

Illerickij V.J.: A.I. Herzen történeti nézetei.

Vinogradov N.P.: A kinai munkásmozgalom az egységes nemzeti imperialistaellenes front kialakulásának előestéjén.

Vaszin I.N.: Az első marxista szervezetek Moszkvában /1884-1894./

Fortubatov P.K.: A katonai kérdések a Szovjetunió történetére vonatkozó általános szovjet történeti müvek megvilágitásában.

Könyvismertetések:

"A.V. Szuvorov." Okmányok. II. M. 1951. XXIII+688 l./Ism. J.R. Klokman.- Néhány fogyatékosságától eltekintve igen értékes anyagot közöl./

Nagy Péter levelei és okiratai. VIII. /1708. jul.- dec./ 1-2. rész. M.-L. 1948-1951, 1178 l. /Ism. V.J. Sutoj.- A gazdag anyag elrendezésében sok hibát követtek el, amelyeket a következő kötéseknél el kell kerülni./

Hu Seng: Az imperialista hatalmak kinai agressziója. M. 1951, 303.l.

Liu Ta-nian: A kinai amerikai agresszió története. M. 1951. 154.l.

Cin Ben-li: Az amerikai imperializmus kinai gazdasági agressziójának története. M.1951, 122.l. /Ism. N.B. Zubkov - K. V. Kukuskin.- A három könyv orosz fordítása igen hasznos, bár nincs egységes periodizációjuk és a tajping felkelés értékelésénél nem veszik figyelembe Marx utmutatásait./

I.R.: A Szovjet Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében.

Preobrazsenszkij A.A.- Andrejev G.P.- Kozlova A.V.- Kirszanov Sz.A.: A Szovjetunió állami levéltárai.

IZVESZTYIJA AKAGYEMII NAUK SZSZSZR, OTDGYELENYIJE LITYERATURI I JAZIKA. /A Szovjet Tudományos Akadémia közleményei. Irodalmi és nyelvtudományi sorozat./

1952. 6. szám.

J.V. Sztálin beszéde az SZKP XIX. Kongresszusán.

A szovjet filológia feladatai az SzKP XIX. Kongresszusán hozott határozatok fényénél.

Sifman A.I.: Tolsztoj Leó a gyarmati kizsákmányolásról.

SZLAVJANYE.

1952. 10. szám.

A szovjet nép lelkesitő példája.

Kazakov N.: A Szovjetunió - a nagy ipari hatalom.

Bekaszov D.: A nép jólétéről való sztálini gondoskodás.

Blazsenov V.: A győztes szocializmus demokráciája.

A békét nem várják - a békét kiharcolják!

Kanadai levelek. A kanadai ukránok az "amerikai életforma" ellen.

A szovjet irodalom hőseinek példája nyomán.

A 15. nemzetközi vásár Plovdivban.

A fasiszta háromszög. /Az Ankara-Athén-Belgrád "tengely"./

Barahov L.: Az ujjászületett város. /Minszk./

Genovszkaja V.: Koreai gyermekek Bulgáriában.

Belza I.: A hazafias müvész /Mikulás Ales cseh festő születésének századik évfordulójára./

Kosciuszko I.: A reakció veresége elkerülhetetlen. /Werfel: "A lengyel reakció három veresége" c. könyvének ismertetése./

Bolgár irók alkotásai ukrán nyelven.

11. szám.

Sztálin J.V.: Beszéd a XIX. pártkongresszuson.

Az utat megvilágitó és perspektivát adó világitótorony.

Platkovszkij V.: A marxizmus-leninizmus elméletének nagy gazdagodása.

Pozgyejev P.: A kommunizmus épitőinek kongresszusa.

Geraszimov Sz.: A Nagy Október fénye.

Pisarzewski O.: A békés épités nagy terve.

Jarosinski V.: A Nagy Október utján.

Kjuljovszkij I.: A Nagy Október világitja meg a bolgár nép győzedelmes utját.

Oparin A.: A Népek Békekongresszusa elé.

Linykov M.: A népnek szentelt alkotás. /Jakub Kolasz belorussz költő 70. születésnapjára./

A Volga-Don tüzeinek fénye.

Népi mozgalom.

Cjupa I.: Az egyszerü emberek sorsa.

Rugyenko Sz.: Sztálingrád földjén.

Sztahejev B.: A szovjet emberek lelkesitő példája.

Sztyekolnyikov A.: A világ szive. /V.G.Andreev bolgár iró Moszkváról szóló könyvéről./

12. szám.

A békeharcosok első soraiban.

Taraszov M.: A szabad köztársaságok megbonthatatlan szövetsége.

Grecsuha M.: Az ukrán nép nagy szerencséje.

Praszolov Sz.: Gazdasági együttmüködés a népek boldogságának nevében.

Szovjet barátsági hónapok.

Gundorov A.: A barátság ereje.

Udalcov I.: Az imperialista ügynökség uj kudarca.

Vronszkij B.: A rasszizmus - az amerikai imperialisták bünös fegyvere.

Amerikai terroristák és lelkesitőik.

Megsértett hóhérok.

Zagorodnij N.: A kahovkai épitkezés emberei.

Boyd D.: A béketábor országaiban.

Artjusenkov M.: Uruguay Szláv Szövetségének tizedik kongresszusa.

Könyvismertetés.

SZOVJETSZKAJA KNYIGA

1952. 9. szám.

A SzK/b/P XIX. kongresszusa.

Jefimov G.V.: Mao Ce-tung válogatott müveinek első kötete.

Könyvismertetések:

Szuprunyenko M.: Ukrajna a külföldi katonai intervenció és a polgárháboru időszakában /1918-1920/. Kiev 1951, 344.l. /Ism. D.A. Kovalenko.- A könyv értékes megállapitásait nagyobb tényanyaggal kellene alátámasztania."

Beszkrovnij L.G.: Az 1812. évi Honvédő Háboru és Kutuzov ellentámadása. M. 1951, 180.l. /Ism. J.A. Prokofjev.- A könyv igen tömör, nem lépi tul témája szük kereteit, holott mélyrehatóbb és szélesebb elemzésre lett volna szükség./

Boriszov J.V.: Orosz-francia kapcsolatok a frankfurti béke után 1871-1875. M. 1951. 288.l. /Ism. N.Sz. Kinyapina. Az érdekes könyv számos komoly elvi tévedést tartalmaz, mert nem helyes módszertani alapelvekből indul ki./

Lukjanov P.M.: Az orosz vegyiipar története a 19. század végéig. III. rész. M. 1951. 606. l. /Ism. B.J. Rozen.- Igen nagy anyag alapján bizonyitja a hazai vegyiipar önálló fejlődését./

A hazai orvostudomány kiváló müvelői. /Ism. J.I. Miljonuskin.- Kiváló orosz orvosok népszerü életrajzainak sorozata./

Belozorov Sz.T.: Gavriil Ivanovics Tanfiljev, a földrajztudós, botanikus és talajkutató. 1857-1928. M. 1951, 192.l. /Ism. A.G. Iszacsenko.- Igen értékes és alapos munka./

Belov P.A.: A gazdasági élet kérdései a mai háboruban. 1951, 224.l. /Ism. N.M. Cserupin.- Hasznos, sok ismeretet tartalmazó kézikönyv, bár vannak komoly hibái is./

Vlaszov V.A.: A szovjet államapparátus. Szervezetének és tevékenységének alapelvei. M. 1951. 420.l. /Ism. Sz.G.

Berzozovszkaja.- A könyvet lényegesen át kell dolgozni és történeti fejlődésében ábrázolni a kérdést./

10. szám.

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Könyvismertetések:

A szovjet bányászok példája nyomán. M. 1952. 144.l. /Ism. N.M. Basilov.- A népi demokratikus országokban járt szovjet bányászok tapasztalatainak átadásáról. Igen hasznos könyv./

Dennis Eugene: Cikkek és beszédek. /1947-1951./ M. 1952, 208.l. /Ism. V.A. Cseprakov.- Az USA Kommunista Pártja főtitkárának irásai./

Visinszkij A.J.: A nemzetközi jog és a nemzetközi politika kérdései. Az ENSz közgyülésének harmadik ülésszaka. 1948. Az ENSz közgyülés ötödik ülésszaka. 1950. 1951-1952, 800; 508 l./Ism. V.N. Nyikolajev.- A könyv megmutatja a Szovjetunió következetes békeharcát./

11. szám.

Sztálin J.V.: Beszéd a XIX. pártkongresszuson.

A nagy évforduló /November 7./

Könyvismertetések:

Zalesszkij Sz.A.- Papin L.M.: Uj könyvek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom helytörténetéről. /Az egyes könyvek nem egyenlő értékűek./

Golubcova J.Sz.: A Fekete-tenger északi partvidéke és Róma időszámitásunk kezdetén. A Fekete-tenger partvidéke az ókorban. I.M. 1951, 136.l. /Ism. P.N. Tarkov.- A könyvnek igen sok elvi és szakmai hibája van, a sorozat nem jól indul ezzel a kötettel./

Jevsztafjev G.N.: A szocialista munkaverseny - a szovjet társadalom gazdasági fejlődésének törvényszerüsége és mozgató ereje. 1952, 344.l. /Ism. N.Sz. Maszlova.- A kissé tulsok tényanyagot tartalmazó munka hasznos kézikönyvül szolgálhat./

12. szám.

Dorosev I.A.: J.V. Sztálin uj zseniális müve.

Könyvismertetés:

Marx és Engels Angliáról. M. 1952. /Ism. I.A. Bah/

Kammari M.D.: A marxizmus-leninizmus az egyénnek a történelemben betöltött szerepéről./Ism. T.I. Ojzerman - Egyes hiányosságok mellett hasznos marxista munka./

I.I. Novikov válogatott müvei. Összeállitotta G.P. Makogonyenko. M.-L. 1951. /Ism. E.Sz. Vilenszkaja - A kiadvány

hiányosságai azt mutatják, hogy egy nagyobb kollektíva alapos kutatómunkájára lett volna ezzel kapcsolatban szükség./

SZOVJETSZKOJE GOSZUDARSZTVO I PRAVO /A szovjet állam és jog/

1952. 9. szám.

Sztálin J.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Lenin-Sztálin nagy pártjának történelmi jelentőségü kongresszusa.

Kiváló mü az államról és forradalomról. /Lenin müve megjelenésének évfordulójára./

A Lengyel Népköztársaság alkotmánya.

10. szám.

J.V. Sztálin beszéde a XIX. Pártkongresszuson.

A XIX. Pártkongresszus történelmi határozatai és a szovjet jogtudomány feladatai.

Goljakov I.T.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom világtörténelmi jelentősége.

Kozsovnyikov F.I.: A szovjet nemzetközi jogtudomány néhány alapvető feladata.

Pasersztnyik A.J.: A szocialista munkafegyelem megerősitése, a szovjet jog egyik legfontosabb feladata.

Gosztyev V.I.: Sztálin elvtárs, a szocialista állami ellenőrzés megteremtője és szervezője.

Pokrovszkij Sz.A.: A.N. Ragyiscsev - a forradalmi demokratikus irányzat elinditója.

Modzsorjan L.A.: A reakciós jogászok az amerikai agresszorok szolgálatában.

11. szám.

A kommunizmus szovjetunióbeli épitésének 35 éve.

Bratusz Sz.N.: A gazdasági és jogi törvények viszonya a szocializmusban.

Romaskin P.Sz.: A Szovjetunió harca a lefegyverzésért és a barbár tömegpusztitó eszközök betiltásáért.

Kazancev N.D.: A Román Népköztársaság földviszonyainak törvényhozási alapjai.

Ivanov F.: Az ENSz nemzetközi jogi bizottságának negyedik ülésszaka.

Nyikiforov B.Sz.: Kénytelen beismerések. /Amerikai kriminológusok a szervezett bünözésről az USA-ban./

SZOVJETSZKAJA ETNOGRÁFIA /Szovjet Néprajz/

1952. 4. szám.

A SzK/b/P XIX. Kongresszusa és az etnográfia kérdései.

Karmiseva B.H.: A lokaiok eredetének kérdéséhez. /Üzbek törzs/

Vorobjev N.I.: A csuvasok anyagi kulturájának tanulmányozása.

Mamonov V.Sz.: Régi mezőgazdasági eszközök a Dnyepermenti Sztaroszelje faluból.

Koszven M.O.: A régi orosz etnográfia történetéből /XII-XVI. század./

Guszev V.J.: G.V. Plehanov az ősközösségi társadalomról és kulturájáról.

Könyvismertetés:

A régi Oroszország kulturájának története. A mongol betörés előtti korszak. Szerk. B.D. Grekov és M.I. Artamonov. I. köt. Anyagi kultura. M.-L. 1951. /Ism. A.I. Kozacsenko/

VOPROSZI FILOSZOFII /A filozófia kérdései/

1952. 5. szám.

J.V. Sztálin elvtárs beszéde a XIX. kongresszuson.

Sztálin J.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

A marxizmus-leninizmus eszméinek győzedelme.

Fedoszejev P.N.: A szocializmus gazdasági alaptörvénye.

Kon I.Sz.: A politikai és jogi nézetek szerepéről a társasalom fejlődésében.

Leonov M.A.: A marxista ismeretelmélet kérdései J.V. Sztálin nyelvtudományi munkáinak fényénél.

Dugyinszkij I.V.: Az iparositás, mint a szocializmus alapjai épitésének fő láncszeme az európai népi demokráciákban.

Scsipanov I.J.: Az orosz forradalmi gondolkodás történetéhez és az orosz nép forradalmi hagyományairól.

Mihajlov Sz.I.: Az orosz forradalmi demokrata ideológia szerepéről az oroszországi népek élenjáró társadalmi gondolkodásának kialakitásában a 19. században.

Arbatov J. A.: Az "erkölcsi felfegyverzés" hirdetése, mint az amerikai háborus uszitók eszköze.

Nyikiforov B. Sz.: A gengszterizmus az USA monopóliumainak szolgálatában.

VOPROSZI EKONOMIKI /A közgazdaság kérdései/

1952. 10. szám.

J.V. Sztálin beszéde a XIX. Pártkongresszuson.

Nagy hozzájárulás a marxizmus-leninizmus kincsestárához /J.V. Sztálin: "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. müvéről./

Kozlov G.: A szocializmus gazdasági alaptörvénye.

Rubinstejn M.: A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye.

Sirinszkij I.: A Szovjetunió népgazdasága további fellendítésének nagyszerü terve.

Trahtyenberg I.: Az ujratermelés és a válságok sajátságai a modern kapitalizmusban.

Kovaljov J.: A Kinai Népköztársaság 3 éve.

Nyemcsikov V.: A statisztika mint tudomány.

Kritika:

F. Meyers, Economics of Labour Relations. Chicago, 1951. /Ism. L. Afanaszjev - Az "osztálynélküli kapitalizmus" fasiszta teoriájának hirdetése./

Les Trusts milliardaires en France. A Notes et Etudes Economiques 57-58-59 különszámai. Paris. 1952. /Ism. Vasziljeva V.- Haladó gondolkodásu francia történészek cikkei, melyek jó anyagot adnak a modern kapitalizmus gazdasági alaptörvényének igazolására./

11. szám.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 35. évfordulójára.

Rumjancev A.: A gazdasági törvények jellege a szocializmusban.

Arakeljan A.: A technikai haladás fő utjai a szocializmusról a kommunizmusra való áttérés időszakában.

Marahanov M.: A Lenin-csatorna népgazdasági jelentősége.

Pokatajev J.: A reakciós amerikai közgazdászok - a militarizmus és az agresszió hirdetői.

Ljubimova V.: A francia dolgozók harca az éhezés és az imperialista politika ellen.

Rabinovics P.: A statisztika tárgya és tartalma.

NOVOJE VREMJA

1952. 43. szám.

A népek ragyogó jövőjéhez vezető ut. /Sztálin elvtárs közgazdaságtudományi munkájáról./

Az ENSz közgyülés hetedik ülésszakának megnyitásához.

Manukjan A.: A fegyverkezési hajsza és a válság jelei a kapitalista országokban./Folyt./

Guszev M.: Stiebertől Hooverig. /Az 1852-es kölni per 100. évfordulójára./

P.R. A becsapott farmerek.

Belkin M.: A velencei kiállitáson. /Állami képzőművészeti kiállitás./

Szvetlov V.: Kelet-Pakisztánban /Utijegyzetek./

Kalugin J.: A Wall Street és Spanyolország. /F.M. Arconada, Espana colonia yanqui. Mexico. 1952. c. könyvről./

44. szám.

A mai kor társadalmi fejlődésének törvényei. /Sztálin elvtárs közgazdaságtudományi müvéről./

A hét eseményei.

Menzsinszkij J.: A "Pinay-féle kisérlet" sorsa.

Szotnyikov I.: Az önleleplező kongresszus. /A milanoi "szocialista internacionálé."/

Szovjet tudósok Párizsban. /A hő és a fütőanyag kihasználását megvitató 4. Nemzetközi Kongresszus Párizsban, 1952. szept. 29 - okt. 4./

K.J.: Hogy rabolja ki a Wall Street Braziliát.

Tartakovszkij B.: Egy Németország sorsáról szóló könyv. /Albert Norden, Um die Nation, Berlin 1952.c. könyvéről./

45. szám.

Az emberiség utmutató csillaga. /A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 35. évfordulójára./

A hét eseményei.

Zaszlavszkij D.: A mostani és a letünt kor.

Auszov M.: A szovjet élet valósága.

Zlatorogov M.: A volgai óriás /A kujbisevi erőmü./

Kapica M.: A nemzetiségi kisebbségek Akadémiája Pekingben.

Hardy F.: Utazás a jövő országába.

46. szám.

A béke rendithetetlen bástyája.

Maszlennyikov V.: A szabadság napja.

Drda Jan: Együtt a Szovjetunióval a nép javáért!

Izmajlov K.: Rablás kereskedelem álarcában. /Az USA kirabolja a gyarmati és függő országokat./

Pankratyev N.: Barát a bajban. /A Szovjetunió szakszervezetei gabonát küldtek az éhező indiai népnek./

Nyikolajeva T.: Utazás Rejkjavikba. /Nyikolajeva zeneszerző és zongoraművésznő látogatása az Izland-Szovjetunió Baráti Társaság meghivására./

Martinov I.: A sasok országában. /Albániai utijegyzetek./

Könyvek a Szovjetunióról:

Jorge Amado, O mundo da paz, Rio de Janeiro. 1951,

Un mois en Union Soviétique, Paris, 1952. /Egy munkásdelegáció látogatása a Szovjetunióban./

V. Szvetszkija Szjuz. Cikkek és tanulmányok gyüjteménye. Szófia, 1952.

Kanadai munkások a Szovjetunióról. 1952.

47. szám.

A kevéssé fejlett országok problémája.

A hét eseményei.

Szergejeva N.: Truman-Acheson politikájának kudarca.

Kovrov J.: Mi történik Kenyában.

Gyikanszkij M.: A nemzetközi olajkartel machinációi.

Pozsidajev I.: Egy berlini gyárban. /Az Izzólámpagyárban./

Dimova G.: Hol a kiut? /Harold Wilson, In Place of Dollars, London, 1952. c. könyvéről./

Képek a Magyar Népköztársaságban folyó épitkezésekről.

48. szám.

Mi a helyzet az ENSz-ben.

A hét eseményei.

Madincev A.: Kiéleződött a harc a kapitalista világpiacon.

A népek a béke védelmében.

Gurov B.: Tibetben /A kinai sajtó nyomán./

Kisbán György: Mihályi faluban.

Murray-Smith S.: Melanezia népei között. /Levél Ausztráliából./

Bogdanov O.: Amerikai tragédia. /Pozner V., Qui a tué H.O. Burell? Paris, 1952. c. könyvéről./

49. szám.

A szovjet emberek a béke vártáján állnak.

A Népek Békekongresszusa elé.

A hét eseményei.

Sernyov J.: A két világpiacról.

Izakov B.: Az elhajitott zászló /A burzsoá-demokratikus szabadság régi zászlaja./

Vorobjov J.: "Emberek, legyetek éberek!" /A csehszlovákiai imperialista ügynökökről./

Nguen: Az igaz ügyért./levél Vietnamból./

Saginjan M.: "Teheran" /G. Szevunc, Teherán, I-II. M. 1952. c. könyvéről./

50. szám.

A népek Békekongresszusa.

Szergejeva N.- Szegyin L.: A nemzetközi kapcsolatok a tudománytörvényeinek világánál.

Ghos A.: Milyen jellegü az amerikai behatolás Indiába?

Zaszlavszkij D.: A Pentagon "pszichologiai problémái."

Dolmatovszkij J.: A 4. Összszövetségi Békekonferencia.

Grekov B.: Egy hónapos látogatásunk Romániában.

51. szám.

Az agresszió meghatározásának kérdéséhez.

A hét eseményei.

Baszmanov A.: A Népek Békekongresszusán /kiküldött tudósitónktól./

Szergejeva N.- Szegyin L.: A nemzetközi kapcsolatok a tudomány törvényeinek fényénél.

Glebov A.: Az olasz szakszervezeti szövetség kongresszusa.

A nemzetközi életből. /Jegyzetek./

Könyvszemle.

Hogyan készülnek a szivjetellenes hamisitványok.

A nemzetközi események krónikája.

52. szám.

A bucsuzó év.

A hét eseményei.

A nemzetközi Sztálin-békedij kiosztása.

Baszmanov A.- Komarov A.: A Népek Békekongresszusán /kiküldött tudósitónktól./

Kirejev P.: Korea hóhérai.

Ivanov Sz.- Grigorjev G.: A munkásosztály elnyomorodása az Atlanti blokk országaiban.

A nemzetközi életből. /Jegyzetek./

Vorobjov J.: A Károly-egyetemen /kiküldött tudósitónktól./

Nyikityin V.: Ausztriai benyomások /a bécsi békekongresszus alkalmából./

Szuszlin P.: A nemzetárulás filozófiája. /J.F. Kövérnek, a Schumann-tervről Párizsban megjelent könyvéről./

A nemzetközi események krónikája.

VESZTNYIK MOSZKOVSZKOVO UNIVERSZITYETA /A moszkvai egyetem értesitője./

1952. 11. /4/ szám.

A marxista-leninista politikai gazdaságtan nagy gazdagodása. /Sztálin elvtárs uj müvéről./

Pozdnyejeva L.D.: Lu Szin harca az uj demokrácia kulturájáért Kinában.

Durgyenyevszkij V.N.: A Szovjetunió az atomfegyver eltiltásáért.

Ladizsenszkij A.M.- Durgyenyevszkij V.N.: A baktériumfegyver alkalmazása a nemzetközi jog szerint vétek.

Ribin A.V.: A tőkés országok katonai-bürokratikus gépezetének növekedése és a monopóliumok alá való rendelése.

Gurova R.G.: A pszichológia kérdései a moszkvai egyetem 18. századi folyóiratában.

KRATKIE SZOOBSCSENIJA O DOKLADAH I POLEVIH ISSZLEDOVANIJAH IIMK, /Rövid közlemények az Anyagi Müvelődés Történetének Intézete által szervezett előadásokról és ásatásokról./

1952. XLIV.

Az IIMK archeológiai feltárásai 1950-ben /A Szovjet Tudományos Akadémia történettudományi és filozófiai osztályának ülése és az IIMK plénuma/.

Kiszeljov Sz.V.: A szovjet archeológia az első háboruutáni ötéves terv időszakában.

Szmirnov A.P.: Archeológiai ásatások 1950-ben a Kujbisevi Vizierőmü épitkezési körzetében.

Merpert N.J.: Bronzkori kurgánok Jagodnij falunál.

Jefimona A.M.: Régi mérnöki épitmények a part megerősitésére Bolgari városánál.

Kalinyin V.F.: Tudományos expedició a Tatár SzSzK nyugati körzeteibe.

Szmisko M.J.: A Dnyepervidék korai szláv kulturája az uj archeológiai adatok fényénél.

Avduszin D.A.: A gnezdovoi ásatások.

Mongajt A.L.: A régi Rjazan topográfiája.

Rabinovics M.G.: A moszkvai ásatások 1950-ben.

Liszicina N.K.: Archeológiai kutatások az OSZSZSZK-ban 1950-ben.

XLV. szám.

Passzek T.Sz.: A Tripojei /dnyeszteri/ ásatások.

Okladnyikov A.P.: Az 1947-1950. évi burját-mongol archeológiai kutatások eredményei.

Szalnyikov K.V.: A dél-urali archeológiai expedició.

Szinyicin I.V.: Archeológiai kutatások a Szaratovi-területen és Nyugat-Kazahsztanban.

Szmirnov K.F.: Archeológiai ásatások Dagesztánban 1948-1950-ben.

XLVI. szám.

Szmirnov K.F.: A Közép-Kubánmellék meotiszi szarmata kultúrájának fő fejlődési vonalai.

Jesszen A.A.: Az Észak-Kaukázus és a Nyugat közötti régi kapcsolatok kérdéséhez.

Anfimov I.V.: Uj anyag a Kubánmellék meotiszi-szarmata kultúrájából.

Sejhov I.B.: Kora-középkori temetkezési szokások Dagesztánban.

LITYERATURNAJA GAZETA /Irodalmi Ujság/

1952. okt. 15. 126.sz.

A XIX. Pártkongresszus. /Sztálin elvtárs beszéde./

okt. 18. 127.szám.

A XIX. Pártkongresszus. /Hruscsov és Szuszlov elvtársak beszédei./

okt. 21. 128.sz.

Agapov B.: A mai Franciaország.

okt. 23. 129.szám.

Brandweiner H.: Gondolatok a pekingi Békekongresszus után.

okt. 25. 130.szám.

A becstelen játék. /Az amerikaiak mesterkedései a fegyverszüneti tárgyalások elhuzására./

okt. 28. 131. szám.

Petrov V.: Ausztria ma.

okt. 30. 132.szám.

Mit mondanának az egyszerü amerikaiak az ENSz közgyülésén. /Egyszerü amerikaiak levelei./

November

1. 133. szám.

Mit mondanak az amerikai választók az amerikai elnökjelöltekről.

4. 134. szám.

Kudarcba fulladt jósolgatások /Az amerikai sajtó régebbi jóslatai a Szovjetunióról./

7. 135. szám.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom emlékünnepe.

11. 136.szám.

Liu Pai Jui: A koreai kérdés.

A fejlődés két vonala. /Albánia feltörő és Belgium hanyatló ipari termelésének összehasonlitása./

15. 138. szám.

Melnyikov D.: Hogyan támasztják fel a fasiszta Wehrmachtot.

18. 139. szám.

Clark J.: Az amerikai elnökválasztás.

20. 140.szám.

A büntettek sora /A kocsedoi vérengzések./

22. 141. szám.

Jura szigete - a görög Kocsedo.

25. 142.szám.

Fjodorov V.: A vietnami helyzet.

27. 143. szám.

Zadorozsnij G.: A hadifoglyok repatriálásának kérdése.

29. 144. szám.

A helyzet Dél-Afrikában.

Csepraków V.: A kapitalista rendszer válságának elmélyülése.

December

2. 145. szám.

Mit akarnak Ausztria egyszerü emberei.

5. 146. szám.

A sztálini Alkotmány napja.

Novoszelszkij N.: Az adóprés az USA-ban.

9. 147. szám.

Csernaja L.: Mi történt Bonnban.

11. 148. szám.

Rubinstejn M.: A mai kapitalizmus a haladó technika elfojtója.

Tarhanova Sz.: A tuniszi helyzethez.

13. 149. szám.

Zweig A.: Gondolatok a népek Békekongresszusának napjaiban.

16. 150. szám.

A Népek Békekongresszusáról.

Krivickij A.: Ideológiai terror az USA-ban.

18. 151. szám.

Krivickij A.: Ideológiai terror az USA-ban.

20. 152. szám.

A Népek Békekongresszusának résztvevői beszámolnak benyomásaikról.

23. 153. szám.

A Nemzetközi Sztálin-dij kitüntetettjei.

Fialho B.: Brazilia a békeharcban.

Nyikulin L.: Franciaország hü fia, Yves Farge.

25. 154. szám.

Taraszov Ny.: Szaifuddin Kitcslu.

27. 155. szám.

Nemzetközi posta.

30. 156. szám.

A szabad köztársaságok törhetetlen szövetsége /A Szovjetunió megalakulásának 30. évfordulójára./

SZOVJETSZKAJA ARCHEOLOGIA /Szovjet Régészet/

XVI. 1952.

Ljapuskin I.I.: Korai szláv telepek a Dnyeper erdősztyeppés balpartján.

Artamonov M.I.: Belaja Vezsa.

Karger M.K.: A 11. századi kievi épitészet történetéhez.

Vitt V.O.: A paziriki kurgánok lovai.

Jessen A.A.: Az Uralvidék korai kapcsolatai Iránnal.

Trever K.V.: Az u.n. szasszanida emlékek kérdéséhez.

VIZANTYIJSZKIJ VREMENNYIK /Bizánci évkönyv/

V. 1952.

Dmitrev A.D.: A szkamarok mozgalma.

Udalcova Z.V.: Északafrikai népi mozgalmak Justinianus korában.

Lipsic J.E.: A bizánci paulikiánus mozgalom a 8. században és a 9. század első felében.

Kazsdan A.P.: Bizánci parasztmozgalmak a 10. században és a Makedon dinasztia uralkodóinak agrárpolitikája.

Levcsenko M.V.: A 907. és 911. évi orosz-bizánci szerződések.

Kariskovszkij P.O.: A Szvjatoszlav-féle orosz-bizánci háború kronológiájáról.

Szokolov N.P.: Bizánc és Velence kapcsolatai a Komnenosok uralkodásának utolsó éveiben /1171-1185./

Zaborov M.A.: A pápaság és Konstantinápoly elfoglalása a keresztesek által a 13. század elején.

Pigulevszkaja N.V.: A demosok harcának kérdéséhez Bizánc korai korszakában. /Kritikai szemle./

Kazsdan A.P.: A mai burzsoa bizantinológia "utolsó szava." A "Byzantium. An Introduction to East Rome Civilization" áttekintése./

Lipsic J.E.: A paulikiánus mozgalom kérdései a mai burzsoa történetírás megvilágitásában.

Gorjanov B.T.: A nemzetközi bizantinológiai kongresszusok irtainak kritikai áttenkitése.

Könyvismertetések.

A Szovjet Tudományos Akadémia történeti és filozófiai osztályának ötödik bizantinológiai ülésszaka.

VESZTNYIK AKAGYEMII NAUK SZSZSZR /A Szovjet Tudományos Akadémia Értesitője./ 1952. 9.szám.

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Makogonyenko G.P.: A.N. Ragyiscsev és a 18. századi orosz társadalmi gondolkodás.

Szimon K.R.- Kricsevszkij G.G.: A szovjet reference-folyóiratok és szervezésük legközelebbi feladatai.

10. szám.

Sztálin J.V.: Beszéd a XIX. pártkongresszuson.

Uj fellendülés felé!

A népi demokráciák időszaki sajtója.

A Tudományos Információ Intézetének megszervezéséről.

Ogarjov N.P.: Válogatott társadalmi-politikai és filozófiai müvei. I.M. 1952, /Ism. Z.V. Szmirnova .- Az anyag elrendezése nem vet számot a kronológiával, a bevezető tanulmányban akadnak hibák./

UCSONNIE ZAPISZKI INSZTITUTA SZLAVJANOVEGYENJA./A Szlavisztikai Intézet tudományos közleményei./

V. szám. 1952.

Birman M.A.: A forradalmi helyzet fokozódása Bulgáriában az 1917-1918-as években és a vladaji felkelés.

Piszarev J.A.: A munkásosztály és a parasztság forradalmi

mozgalma a Szerb-Horvát-Szlovén államban 1919-1923-ban.

Rubinstejn J.I.: A Vilmos-féle Németország gyarmatosító politikája a nyugati lengyel területeken /1900-1914./

Karaszev V.G.: Szerbia társadalmi-gazdasági fejlődésének fő vonásai a 19. század hatvanas-hetvenes éveiben.

Picseta V.I.: Az 1529-i litván statutum és forrásai.

Koroljuk V.D.: A Rzecz Pospolita és az Északi-háboru megindulása.

Kirsevszkaja A.N.: A Hazafias Front és az agrárkérdés Bulgáriában a népi demokrácia fejlődésének első szakaszában /1944-1947./

Ozolin A.I.:

Prága városának manifesztumai a csehországi parasztháboru éveiben.

FOLYÓIRATSZEMLE A NÉPI DEMOKRÁCIÁK ORSZÁGAIBÓL.

PRZEGLĄD HISTORYCZNY. /Történeti Szemle./

1952. 2. szám.

Zawadzki T.: Joachim Lelewel, mint az ókori történelem kutatója. Vázlatos jellemzés.

Zientara B.: Tanulmányok a lengyel vaskohászat technikájának történetéből a 17.századig./Egy készülő nagyobb munka részlete./

Maczak A.: A külföldi kapcsolatok szerepe a lengyel posztókészítés történetében a 16.században és a 17.század elején.

Czapliński W.: Gdańsk problémája a nemesi köztársaság korában.

Wyczański A.: A kincstári-katonai reformok történetéből I.Zsigmond idején. /Kisérlet a nemesi felkelésnek hadiadóval való helyettesitésére./

Tazbir J.: A 16.századi osztályharcok visszhangja a lengyel nemesi közvéleményben.

Könyvismertetések.

A kielcei konferencia. /A Lengyel Történelmi Társulat évi közgyüléséről./

Beszámoló a Varsói Történelemkedvelők Társulatának 1951. évi müködéséről.

ROCZNIKI HISTORYCZNE. /TÖRTÉNETI ÉVKÖNYV./

1950.

Sulowski Z.: A hobolini püspökség legrégibb oklevelei.

Rogalanka A.: Dlugosz előszava "Lengyel történetéhez".

Willaume J.: Lengyel-porosz pénzügyi és gazdasági kapcsolatok /1807-1813./

Mencl T.: A bayonne-i összegek.

Dworzaczkowa J.: Sándor király poroszországi tartózkodása.

Jakóbczyk W.: A poznani porosz proganada történetéből.

Könyvismertetések.

STUDIA WCZESNOŚREDNIOWIECZNE. /Koraközépkori tanulmányok./

1952. 1. szám.

Malowist M.: A koraközépkori kutatások gazdasági problematikája.

Dziewoński K.: Trzebnica és a trzebnicai körzet földrajza a korai középkorban.

Jażdżewski K.- Chmielewski W.: A koraközépkori Gdańsk az 1948-1949-ben végzett ásatások fényénél.

Holubowicz H. - Holubowicz W.: A Sziléziában 1949-ben folytatott ásatásokról. A lengyel állam kialakulására irányuló kutatások vezető bizottsága. /Beszámoló a bizottság 1949-1950.évi munkájáról./

NOVÁ MYSL. /Uj gondolat./ A merxizmus-leninizmus szemléje.

1952. 8. szám.

Lenin zászlaja alatt, Sztálin vezetésével előre - a kommunizmus győzelméhez!

Tesla J.: Az ostravai körzet felépitése - egész népünk ügye.

Davidov M.: A szövjet nép nagy győzelme. /A Volga-Don csatorna megnyitásáról./

Uher J.: A marxista-leninista káderképzés elmélyitéséért a pártiskolákon.

Macek J.: Nemzeti történelmünk kozmopolita felfogása ellen.

Šik O.: A nemzeti jövedelem termelése és elosztása a szocialista társadalomban.

Alekszandrov G.: A kozmopolitizmus - az amerikai imperialisták emberevő ideológiája.

Petr Z.: J.M.Szverdlov - a bolsevik szervezőkészség mintaképe. /Válogatott müveit ismerteti./

9-10. szám.

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

A SzKP XIX.Kongresszusának anyaga. Beszédek, felszólalások és határozatok.

11. szám.

Klement Gottwald elvtárs beszámolója a SzKP XIX. kongresszusáról.

Klement Gottwald köztársasági elnök levele a Csehszlovák Tudományos Akadémiához./Az Akadémia megalakulása alkalmából./

A CsKP KB elnökségének határozata országos pártkonferencia összehivásáról.

A CsKP KB elnökségének javaslata: A Csehszlovák Kommunista Párt szervezeti szabályzata.

A CsKP KB elnökségének határozata a CsKP uj szervezeti szabályzata javaslatának megvitatásáról.

Belech Z.: A CsKP uj szervezeti szabályzatának javaslatáról.

Pervuchin M.G.: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 35. évfordulóján tartott beszéd.

Sepilov D.: J.V.Sztálin a szocializmus gazdasági törvényeinek jellegéről.

Hájek J.S.: Az emberiség hatalmas fegyvere a békéért folyó harcban./Sztálin elvtárs közgazdasági munkája és a SzKP XIX.kongresszusa./

Sochor L.: Sztálin elvtárs a kommunizmusra való fokozatos átmenet három előfeltételéről a Szovjetunióban.

Kosik K. - Ruml V.: Egy tudományos logika-tankönyvért./M.Machovec tankönyvének birálata. A tankönyv nem felel meg a marxizmus-leninizmus igényeinek./

SLEZSKÝ SBORNÍK. /Szilériai gyüjtemény./

1952. 3. szám.

Petr Bezruč tiszteletére.

Závodský A.: Petr Bezruč és napjaink.

Martínek V.: Az élő Bezruč.

Svoboda J.: Bezruč és kora müvészeti kulturája.

Grobelný A.: A Bezruč név a történeti forrásokban.

Šajtar D.: Bezruč utolsó éveinek költészete.

Závodský A.: Bezruč költészetének realizmusa.

ARCHEOLOGICKÉ ROZHLEDY. /Régészeti szemle./

1952. 5. szám.

Vána Z.: A törzsi területek kérdéséhez Csehország északnyugati részében.

Uj csehszlovákiai publikációk.

Ujdonságok a Szovjetunióból.

Külföldi könyvujdonságok.

Külföldi folyóiratok.

ČASOPIS MATICE MORAVSKÉ. / A Morva Matice folyóirata./

1952. 1-2. szám.

Trávníček Fr.: Az I. ideológiai konferencia Brnoban.

Kolejka J.: A csehszlovák burzsoázia támadó hadjárata a Magyar Tanácsköztársaság ellen 1919-ben. /Adalékok./

Šindelář B.: Frantisek Palacky és a munkásosztály.

Hájek Zd.: Marian Langiewicz internálása Tišnovban.

Kabrda J.: A bolgár történettudomány uj feladatai.

Polišenský J.: Max Lamberg morvaországi aufklärista levelezése J.F. Opizzal a francia forradalomról.

Obršlík J.: A huszita hagyomány a csch nép dalköltészetében a 18.század elején.

Gregor Al.: A Brno név eredetének kérdéséhez.

Rudolf Urbánek professzor 75 éves.

Karel Kyas 70 éves.

Tadeusz Lehr - Splawinski 60 éves.

Könyvismertetések.

Hirek.

Kovács Endre: Magyar-cseh történelmi kapcsolatok. Bp.1952. Ism. O.Machalka.

LUPTA DE CLASA /Osztályharc/. A Román Munkáspárt Központi Bizottságának elméleti és politikai folyóirata.

1952. 7. szám.

A SzK/b/P összes szervezeteinek. /A XIX.kongresszus napirendi pontjai./

A SzK/b/P Központi Bizottságának irányelvei a XIX.kongresszusra a Szovjetunió ötödik ötéves tervére /1951-1955/ vonatkozóan.

A SzK/b/P Központi Bizottságának tervezete. A módositott Szervezeti Szabályzat szövege.

Gheorghiu-Dej Gh.: A népi demokratikus állam - az uj élet épitésének eszköze.

A szocializmus épitésének alkotmánya.

A Párt propaganda-munkájának megjavitásáért.

Mao-Ce-Tung: Az ellentmondásokról.

Goldberger N.: J.V.Sztálin müveinek tizenharmadik kötete.

Munteanu A.: Erősitsük meg az uj kollektiv gazdaságok alakitásáért folyó politikai munkát.

8. szám.

A SzK/b/P XIX. kongresszusa.

A helyi bizottságoknak és a szövetségi köztársaságok kommunista pártjai központi bizottságainak.

Változások az SzK/b/P Szervezeti Szabályzatában.

Tételek N.Sz.Hruscsov elvtársnak a SzK/b/P XIX.kongresszusán

mondott beszédéből.

Lenin és Sztálin pártjának XIX.kongresszusa.

Fărcasăn S.: A szocialista realizmusért folyó harc a román képzőművészetben.

Petrescu T.: A román nemzetgazdaság társadalmi-gazdasági szektorairól.

Marinescu I.: Az ellentétek kiéleződése az imperialista tábor országai között.

10. szám.

Sztálin J.V.: Beszéd a SzKP XIX.kongresszusán.

Gheorghiu-Dej Gh.: A SzKP XIX.kongresszusának világtörténelmi jelentősége. Minden erővel a választási kampány kiszélesitéséért.

Gulian C.I.: A Magyar Autonom Terület megalakitása, - a nemzetiségi kérdés megoldásának uj szakasza a Román Népköztársaságban.

Cretu N.: A burzsoá demokrácia hazugságai.

11. szám.

Október dicsőséges utja, a népek boldogulásának utja.

Petrescu M.: A román nép jogai és demokratikus szabadsága.

Florea V.: A szocialista tábor országai közötti ujtipusu kapcsolatok.

STUDII. /Tanulmányok. Történeti és filozófiai folyóirat./

1952. II. szám.

A Román Munkáspárt Központi Bizottsága plénumának ülése. /Vasile Luca leváltása./

A Párt állandó erősitéséért.

Gh. Gheorghiu-Dej elvtárs beszéde a Román Népköztársaság Minisztertanácsa elnökévé történt megválasztása alkalmából.

Gh.Gheorghiu-Dej elvtárs beszéde a Román Népköztársaság tanitóinak kongresszusán.

Răutu L.: Felmérhetetlen értékü ideológiai fegyver /Sztálin elvtárs nyelvtudományi munkáiról/.

Haupt G.: A romániai forradalmi körök magatartása az 1877-1878-as függetlenségi háborúval kapcsolatban.

Előszó a "Román történelem dokumentumai" c. munka II. kötetéhez. /A függetlenségi háboru, 1877. jan. 1. - 1878. máj. 9./

Az évszázados román-orosz katonai kapcsolatok muzeuma.

Matei D.: Lázadás a "Potyomkin" cirkálón és a romániai munkások tevékenysége a potyomkinisták segitségére.

Constantinescu-Iasi P.: A Demokratikus Szövetség. /A Párt legális tömegszerve 1937-1938-ban./

Fischer G.: Az amerikai diplomácia eszközei egy a CFR-nek /román vasutak/ tett koncesszió körül /1932-1933/.

Kammari M.- Konsztantyinov F.: A tudomány helye és szerepe a társadalom fejlődésében.

Rövid filozófiai szótár.

Ismertetések.

III. szám.

Gheorghiu-Dej Gh.: A népi demokratikus állam - az uj élet építésének eszköze.

Apostol Gh.: A Román Népköztársaság alkotmánytervezetéről.

Campus E.: Románia burzsoá-földesuri kormányának nemzetellenes külpolitikája az u.n. "benemavatkozási" politika idején /1936/.

Szpivakovszkij J.I.: A román munkásmozgalom fellendülése 1905-1906-ban.

Serban C.: A pociovalistei és bukaresti posztómanufaktura-vállalatok.

A bukaresti Politechnikai Intézet marxista-leninista tanszékének müködéséről.

Ralea M.: Az amerikaiak kannibáli pszichológiájának arculata.

Constantinescu-Iasi P.: A Román Népköztársaság Tudományos Akadémiájának általános tudományos ülésszaka /1952. március 17-23./ A határozatok ismertetése.

Roller M.: A történeti kutatás néhány problémájáról.

Rövid filozófiai szótár.

Ismertetések.

IV. szám.

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Sztálin J.V.: Beszéd a SzKP XIX.kongresszusán.

Gheorghiu-Dej Gh.: A SzKP XIX.kongresszusának világtörténelmi jelentősége.

Haupt Gh.: Nicolae Bălcescu és az oroszországi forradalmi-demokrata körök.

Rövid filozófiai szótár.

Ismertetések.

NOVAJA BOLGARIJA. /Az uj Bulgária./

1952. 10. szám.

J.V. Sztálin beszéde a SzKP XIX. Kongresszusán.

V. Cservenkov elvtárs üdvözlő beszéde a SzPK XIX. Kongresszusán.

Döncsev Sz.: A népgazdaság fejlesztésének 1952. évi kölcsöne.

Cservenkov V.: Inditsunk széleskörü népi mozgalmat az orosz nyelv tanulására.

Sztojanov I.: A bolgár nép békeharca.

Szkrjabin K.I.: Éljen soká a bolgár-szovjet barátság!

Atanaszov S.: Emlékezetes találkozások Tolbuhin marsallal.

Gergov Sz.: Reverendás kémek. /A bulgáriai papok kémperéről./

Iacsev Sz.: A titoisták katonai megbeszélései Athénben és Ankarában.

11. szám.

A Nagy Október zászlaja alatt.

Geskov M.: A Szovjetunió Kommunista Pártja - a bolgár forradalmi mozgalom tanitója és ihletője.

Osavkov Zs.: Hatalmas fegyver a haladó emberiség kezében. /Sztálin elvtárs uj közgazdasági müvéről./

Peeva G.: A bolgár ifjuság a békéért és a szocializmusért vivott harcban.

Dimov G.: A kiváló forradalmi demokrata. /G.Sz.Rakovszki./

Jotov N.: Árucsereforgalom a Szovjetunió és Bulgária között.

Dobrev D.: A titoisták folytatják provokációikat.

12. szám.

A Bolgár Kommunista Párt Központi Bizottságának határozata Sztálin elvtárs "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban" c. müvének, a SzKP XIX. Kongresszusán tartott beszédének és a SzKP XIX. Kongresszusa anyagának tanulmányozásáról. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 35. évfordulójára./B.Taszkov ünnepi beszédéből./

Petrov K.: Győzelem az ötéves terv négy év alatti teljesitésének utján. /A Statisztikai Hivatal harmadik negyedévi jelentéséről./

Filippov F.: A görögországi választások előtt.

Iacsev Sz.: Jelenetek a titoista kongresszusról.

13. szám.

A békéért a szocializmusért !

A Harmadik Nemzeti Békekongresszus szózata a bolgár néphez.

Radoilszkij: A Dimitrovi Alkotmány öt éve.

Balevszki I.: A népi tanácsok sikerei.

Natan R.: Georgi Dimitrov müveinek második kötete.

Janakiev D.: A görögországi választások eredményeihez.

IZVESZTIJA NA ARCHEOLOGICSESZKIJA INSZTITUT. / A Régészeti Intézet közleményei./

1952. évf.

V.Cservenkov elvtárs levelei T.Pavlov akadémikushoz és a Régészeti Intézetben és Muzeumban folyó munka.

Decsev D.: Családi triász a trákok vallásában.

Toncseva G.: Adalék Odessos nagy istenének ikonográfiájához.

Georgiev G. - Angelov N.: Ásatások a Rusze melletti sirmezőn 1948-1949-ben.

Ivanov T.: Ásatások Nicopolis ad Istrum-ban 1945-ben.

Régészeti hirek.

Könyvismertetések.

Georgieva Sz. - Csicsikova M.: Az ujabb régészeti irodalom bibliográfiája.

WISSENSCHAFTLICHE ZEITSCHRIFT DER HUMBOLDT-UNIVERSITAT BERLIN; GESELISCHAFTS- UND SPRACHWISSENSCHAFTLICHE REIHE. / A berlini Humboldt-egyetem tudományos folyóirata. Társadalom- és nyelvtudományi sorozat./

1951/52. 1.szám.

Ruben W.: Az indiai szabadságharc száz éve.

Cornu A.: A francia klasszicizmus Franciaország 17-18.századi általános fejlődésével kapcsolatban.

Hühns E.: Elmélet és gyakorlat a 15.századi birodalmi reformmozgalomban.

Müller-Mertenz E.: Telkesparasztok és birtokviszonyok a brandenburgi falvakban.

EINHEIT

1952. 10. /okt./ sz.

A SzK/b/P XIX. kongresszusa.

Az 1952/53-as pártoktatási évad feladatai.

Verner P.: A nyugatnémet gazdaság az imperialista okkupációs és felfegyverzési politika csapdájában.

Naumann R.: A kapitalista termelési mód előkészitése.

Krőger H.: Lengyel Népköztársaság uj alkotmánya - a társadalmi és gazdasági változások kifejezése.

Hager K.: A kölni kommunista per /1852/.

Egy szovjet történelmi vita.

A külföldi tőke - Nyugat-Németország nemzeti elnyomásának eszköze.

Az angol imperializmus parazita jellege.

11. /nov./ sz.

Sztálin J.V.: Beszéd a SzKP XIX.kongresszusán.

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Pieck W.: A SzKP XIX.kongresszusa.

Berg L.: A Nagy Októberi Szicialista Forradalom 35.fordulójára.

A munkásmozgalom dokumentumai:

A németországi Szocialista Egységpárt a SzKP XIX.kongresszusáról.

1952.novemberi rendkivüli szám.

Pieck W.: A Szovjetunió felemelkedése a második világháboru után.

Grotewohl O.: A Szovjetunió rendithetetlen ereje.

Ulbricht W.: Mire tanit a SzKP szervezeti szabályzata.

Axen H.: A XIX.Kongresszus - uj szakasz kezdete a SzKP történetében.

Leuschner B.: A Szovjetunió ötödik 5 éves terve.

Schmidt E.: A tömegek anyagi és kulturális szinvonalának emelése, mint a szocializmus törvénye.

Ebert F.: Küzdelem a személyes szabadságért és a demokráciáért.

Matern H.: A munkásosztály mint a nemzet vezetője.

Hager K.: Az ideológiai küzdelem jelentősége a szocializmus épitésében.

Rentzsch E.: A müvészet fejlődése a szocializmus feltételei közt.

Homecker E.: A Komszomol - a Párt legjobb segitőtársa.

12. /dec./ sz.

1953-ban a német nemzet legnagyobb fiára, Marx Károlyra emlékezik. /Németország Szocialistá Egységpártja Központi Bizottságának felhivása az 1953-as Marx Károly-év alkalmából./

Pártunk Központi Bizottsága 10.ülésének jelentősége.

Ulbricht W.: A SzKP XIX.kongresszusának tanitásai a szocializmus felépitésére a Német Demokratikus Köztársaságban.

Ulbricht W.: Hozzászólás néhány ideológiai kérdéshez.

Vita a szociáldemokratizmus kérdéseiről a német munkásmozgalomban.

Herrnstadt R.: Küzdelem a szociáldemokratizmus megjelenési formái ellen.

Oelssner F.: Néhány tanulság munkánkhoz J.V.Sztálin uj, zseniális munkájából.

Lauter H.: Sztálin müveinek 7. kötete.

Abraham H.: A Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója - szocialista nemzetek baráti szövetsége. /A Szovjetunió megalakulásának 30.évfordulójára./

Lendle O.: Logika és dialektika viszonya.

A munkásmozgalom dokumentumai:

Németország egyesitésének programmja. A Német Kommunista Párt Vezetőségének 1952. nov. 2-i határozata.

A Német Szocialista Egységpárt Központi Bizottságának nyilatkozata Németország egyesitésének programmjáról.

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E E G Y É B O R S Z Á G O K B Ó L.

CAHIERS DU COMMUNISME / Kommunizmus Füzetei./

1952. 11-12 /dec./ sz.

Billoux F.: A demokratikus szabadságjogok védelme.

Duclos J.: A Szovjetunió ügye: a békéért és jólétért küzdő francia nép ügye.

Cogniot G.: A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenet.

Garaudy R.: A kommunista ember a Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX.kongresszusán.

Stil A.: A szocializmus árulóinak internacionáléja.

DÉMOCRATIE NOUVELLE

1952. 11./nov./sz.

Duclos J.: Győztesek kongresszusa. /A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX.kongresszusáról.

Cogniot G.: A kommunizmus felé! /Impressziók a XIX.kongresszusról./

Berlioz J.: A fejlődés sikere és problémái Lengyelországban. /Utijegyzetek./

Roy C.: Kina: háboru és béke. /Kina XX. századbeli harcai és mostani helyzete./

Winkler H.: A népi demokráciák termelékenysége. /Ipari, gazdasági fejlődés/

Baby J.: Pinay és a középosztály. /Az értelmiség elnyomása Franciaországban./

Hegedüs András: A magyar szocialista mezőgazdaság problémái.

Nano T.: Az albán ötéves terv.

12. /dec./ sz.

Különszám: Aurons-Nous La Guerre?/Lesz-e háboru?/

Berlioz J.: Mindig ugyanaz a kérdés./Háboru vagy béke?/

Haroche Ch.: Háboruk és háborus tüzfészkek.

Cogniot G.: Melyek azok a háboruk, amelyek elkerülhetetlenek?

Baby J.: Válság - háborus gazdaság - válság.

Prenant M.: Lealacsonyitott tudomány. /Az amerikai tudomány a háboru szolgálatában./

Desanti D.: Wroclawtól Bécsig./A Népek Békekongresszusáról./

Mommousseau G.: A munkásosztály:döntő erő.

Courtade P.: Egy milliárd hatszázmillió ember!

Grossin W.: A szilárd népi demokráciák.

Noirot P.: Hová megy az ENSz?

Duclos J.: A béke legyőzi a háborut!

LA NOUVELLE CRITIQUE

1952. 39. /szept.-okt./ sz.

Togliatti P.: A kultura problémái.

Dienne J.: A Bolsevik Párt XIX.kongresszusa.

Kanapa J.: Sartre, a kommunisták és a béke.

Besse A.: Jules Moch ur "Összehasonlitásai". /A francia belügyminiszter uj könyvéről./

Taslitzky B.: Jegyzetek a müvészeti kritikáról./Malraux, Zola, Aragon./

Noaro J.: A varsói felkelés. Válasz az "Esprit"-nek./Válasz az Esprit c.francia burzsoa lap rágalmaira a varsói felkeléssel /1943/ kapcsolatban./

1952. 40./nov./ sz.

Garaudy R.: A Bolsevik Párt XIX.kongresszusáról.

Vellay dr.: Válaszolni kell ezeknek az embereknek! /Békeharcosok válasza a háborus uszitóknak./

Sztálin J.V.: Engels cikkéhez: "Az orosz cárizmus külpolitikája."

Boiteau P.: Biológia és gyarmati rendszer.

1952. 41./dec./ sz.

Casanova L.: Becsülettel szolgálta népét... /Paul Eluard-nekrológ./

Bergeron R.: München nem francia tradició.

Cogniot G.: Az ideológiai munka perspektivái.

Avicenna öröksége.

Chaplin uj filmjéről.

CAHIERS INTERNATIONAUX /Nemzetközi füzetek./

1952. 40./nov./ sz.

Basso L.: A politikai katolicizmus szerepe az imperializmus korszakában.

Bettelheim.Ch.: A Marshall-terv és következményei a francia gazdasági életben.

Villars J.: A "Zöld Tröszt". /A nyugateurópai mezőgazdaság imperialista centralizációjáról./

Robinson J.: Moszkva 1952.

Blume-Grégoire I.: A belgák harca a 24 hónap ellen. /A katonai szolgálat meghosszabbitása elleni küzdelem./

Lanoue H.: Hogyan kezdődött meg a vietnami háboru. A Haiphongi mészárlás.

Souchère E.: Gazdasági válság Spanyolországban és a liberális álarc.

Schaffer G.: Az angol munkáspárt határozatai.

1952. 41. /dec./ sz.

Basso L.: Hol tart a nyugati szocializmus?

Duret J.: Jules Moch és a francia szocializmus.

Pritt D.N.: Merre halad Nagybritannia?

Branting G.:Németország és a semlegesség.

Tersen E.: Kossuth Lajos élete és müködése.

Scharf E.: A legutóbbi válság és a közeledő választások Ausztriában.

Nenni P.: Megjegyzések az atlanti politikáról.

Cauche V.: A kenyai válság eredete.

LA PLNSÉE

1952. 44. /szept.-okt./ sz.

Courtade P.: Az Egyesült Államokban folyó elnökválasztási hadjárat néhány szempontja.

Cogniot G.: Fajelmélet és a fajgyilkosság büne.

Pavlov I.P.: Levél a fiatal tudósokhoz.

Roperen J.: Maurice Thorez Müvei.

Huntzbucler R.: Gogolj.

Varloot J.: Az élő Zola avagy a naturalizmus pöre.

Chambron J.: Realizmus és epika Zola müveiben.

Chesneaux J.: Szovjet Közép-Ázsia.

Morozov A.: Népszerü tudományos kiadványok a Szovjetunióban.

1952. 45. /nov.-dec./ sz.

Paul Eluard.

Cogniot G.: Sztálin nagy müve: "A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban".

Garaudy R.: A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX.kongresszusa.

Prenant M. - Teissier G.: A baktériumháboru megkezdődött.

Joannès V.: Összeesküvés a szabadság ellen.

Prenant M.: Az élet és az élőlények "A természet dialektikája"-ban.

Cahen C.: Avicennáról.

Rodinson M.: Avicenna gondolata.

Könyvszemle.

RINASCITA

1952. 9. /szept./ sz.

Vittorio G.: Az olasz szakszervezetek a kongresszus előtt.

Scoccimarro M.: Az olasz népnek gazdasági és társadalmi reformra van szüksége.

Lena M.: Hogyan biztositja a szocializmus a technika, a termelés és a gazdasági élet fellendülését.

Basso L.: De Gasperi államának bünei.

Regis G.: A Kinai Népköztársaság gazdasági fejlődése és mélyreható reformjai.

Morandi R.: A szocialista párt tradiciói és egységpolitikája.

Battaglia R.: Az olaszországi angol-amerikai hadmüveletek vizsgálata. /1943./

1952. 10./okt./ sz.

Longo L.: A szocializmusból a kommunizmusba.

Luzzatto L.: A keresztény demokrata elnyomó rendszer választási törvénye.

Novella A.: A Kongresszus demokratikus készülődése. /A szakszervezeti kongresszusról./

Invernizzi G.: Az élelmiszeripari dolgozók akcióegysége és sikerei.

Viciani A.:Földmunkások és felesmüvelők a felmondás és elüzés ellen.

A Lengyel Köztársaság uj alkotmányának alapelvei.

Corsini G.: Az amerikai "igazságszolgáltatás" ujabb bizonyitéka. /A Rosenberg-házaspár elitéléséről./

Macciocchi M.A.: Korunk alakjai: a liberális értelmiség.

Battaglia R.: Az olaszországi angol-amerikai hadmüveletek

vizsgálata. II. /A salernói partraszállástól Róma felszabaditásáig, Róma felszabaditásától az északi vidékek teljes felszabaditásáig./

Platone F.: A kapitalista országok közötti háboru elkerülhetetlenségéről.

Ghini C.: A Párt erejének biztonsága.

Melléklet: Sztálin: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

11. /nov./ szám.

Sereni E.: A népek a békéért. /A bécsi békekongresszusról./

Diaz F.: A De Gasperi-kormány bünei: a szavazatoktól való félelem. /A reakciós olasz választási törvényről./

Alberini G.: Hogyan sértik meg az alkotmányt? /Az olasz választási törvényről./

Ferrara M.: A kereszténydemokrata part reakciós irányban való fejlődése az első és a negyedik kongresszus /1946-1952/ között.

Zangrandi R.: A kereszténydemokrata főpapok és bázisuk./A kereszténydemokrata part kongresszusáról./

Grieco R.: A párt problémái a Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusán.

Noce T.: A textilipar megvédéséért és fejlesztéséért.

Rago M.: Paul Eluard - az igazság költője. /Nekrológ/.

WEG UND ZIEL.

1952. 11. szám.

1917-1952.

Sztálin felszólalása a Pártkongresszuson.

Malenkov G.M.: A Szovjetunió nemzetközi helyzete. /A KB beszámolójából a SzKP XIX. kongresszusán./

Sztálin J.V.: A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban./I. rész./

A kommunisták előkészitik a vitát a Népek Kongresszusára.

Lenin V.I.: Az osztályálláspont. /Részlet Lenin "A marxizmus három forrása és három alkotórésze" c. munkájából./

Engels F.: A történelem - osztályharcok története. / A Kommunista kiáltvány 1883.-i német kiadásának előszavából./

Egy jezsuita-atya a dialektikus materializmusról.

A "megrövidített szerződés" Ausztria tartós megszállását jelenti.

DIE ARBEIT. WIEN.

1952. október 10. szám.

Fiala G.: A Szakszervezeti Világszövetség hét éve.

Horn O.: A szakszervezeti szövetség egysége veszélyben.

Hornik L.: A Népek Bécsi Kongresszusa a békéért.

Kodicek E.: A két év előtti októberi sztrájk.

Volter H.: A reálbérek és a schilling leértékelése.

Rabofsky E.: Törvény az üzemi tanácsokról Nyugat-Németországban és Ausztriában.

Furch B.: A brit munkások védekeznek a háborus politika és annak szociális következményei ellen.

11. szám. /November/

Választások 1953 február 22-én.

Fiala G.: Az egész világ dolgozóinak diadala. /A Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójára./

Kodicek E.: A munkások a háborus kereseti adó megszüntetését követelik.

Az Osztrák Szakszervezeti Szövetség kongresszusa a háborus kereseti adó ellen.

Horn O.: Ujabb támadások a szociális biztositás ellen.

Binder F.: Tabella-temető, a Munkás-kamara uj évkönyve.

Horak L.: Szakszervezeti választások a fém- és bányamunkásoknál.

Sulzbacher E.: Alsó-Ausztria alkalmazottainak küzdelme az egységért.

Volter H.: Az osztrák gazdaság krizise.

Felszabadult technika az emberiség szolgálatában.

Schwab H.: A vállalkozók támadása a tanoncok betegségi- és üdülésiszabadsága ellen.

12. szám./December/

Az osztrák népi ellenzék felhivása választási egységfront létrehozására.

Babicky J.: Egy szocialista gondolatai a küszöbönálló választások kapcsán.

Horn O.: A szocialista akcióprogramm - régi igéretek uj kiadásban.

Kodicek E.: Válasz a háborus kereseti adó védelmezőinek.

Birkner J.: Bizalmiválasztások a vasutasoknál.

Langgraf W.: A munkaügyi felügyelet jelentése 1951-ről.

Mautner F.: A munkanélküliség növekedése Ausztriában.

Hornik A.: Munkásnők hangja a népek kongresszusához.

COMMUNIST REVIEW

1952. november

Matthews G.: A morecambe-i lecke. /Az angol "munkáspárt"-ról.

Klugmann J.: A Szovjetunió és a népi demokráciák.

Abalin C.: A Kommunista Párt szervezeti szabályzatáról.

Burns E.: Nők harca a felszabaditásért /Nőemancipáció/.

Könyvszemle.

december

Burns E.: Sztálin nagy uj müve. /A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban.

Hruscsov N.Sz.: Változások a Szovjetunió Kommunista Pártjának Szervezeti Szabályzatában.

Moss J.: Az Ifjukommunisták Ligájának kongresszusa és a fiatalok problémái.

Darwin R.: Az 1951. évi népszámlálás. /Angliában./

PAST AND PRESENT

1952. 2./nov./ szám.

Childe V.G.: A civilizáció születése.

Thompson E.A.:Parasztfelkelések a késői római Galliában és Hispániában.

Betts R.R.: Szociális forradalom Csehországban és Morvaországban a késői középkorban. /A huszita háborukról szól, a "késői" jelzőt a polgári terminológia értelmében használja. /

Hill Ch.: A puritánok és a szegények.

Coles P.: A korai kapitalizmus késése Olaszországban.

LABOUR MONTHLY

1952. 10. /okt./ szám.

R.P.D.: Morecombe - Margate- Moszkva. /Az angol "munkáspárt" és a gazdasági válság; a moszkvai gazdasági konferencia./

Farrington B.: Az uj kinai nép.

Quaestor: Nyugatnémet háborus gyujtópont.

Stewart N.: Amerikai rendörök és rablók.

Könyvszemle.

11./nov./ szám.

R.P.D.: Uj horizontok. /Nagy Októberi Szocialista Forradalom./

Klugmann J.: A kommunizmus utján. /A Szovjetunióról./

Winterton E.M.: A morecambe-i konferencia. /Az Angol Munkáspártról./

Eaton J.: A birodalmi konferencia. /A Brit Birodalom tagállamainak konferenciájáról./

12./dec./ szám.

R.P.D.: Eisenhower és Nagybritannia. /Külpolitikai áttekintés./

Pritt D.N.: Mi lesz a függetlenségünkkel? /Anglia a Wall Street zsebében./

Moffat A.: A bányászok uj harca. /Béremelésért./

Montagu I.: A bécsi találkozó. /Békekongresszus./

MODERN QUARTERLY

1952-53. téli szám.

Hughes R. - Jewell P.: Baktériumháboru.

Séville J.: Chartizmus a forradalom évében. /1848/

Willetts R.F.: Aristophanes utolsó müvének kritikai realizmusa.

POLITICAL AFFAIRS

1952. 9./szept./ szám.

Foster W.Z.:Béke - a jelen központi kérdése.

Perry P.: Az 1952-es választások perspektivái. /Amerikai elnökválasztás./

Brewster F.- Colton P.: A szektarianizmus kérdése békemozgalmunkban.

Foster W.Z.: A Kommunista Párt fejlődése 1919-1921.

Blake G.-Aptheker H.: "A munkásosztály husa és vére." /Foster "History of the Communist Party" /Az amerikai KP története/ c. könyvéről./

10. /okt./ szám.

Sztálin J.V.: Beszéd a SzKP XIX. kongresszusán.

Malenkov G.N.:Az SzKP Központi Bizottságának jelentése a XIX. Pártkongresszuson.

Jameson Th.: A harmadik párt perspektivái. /Van-e kilátás haladószellemü párt alakulására az USA-ban./

11. /nov./ szám.

Pervukin M.G.:A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 35. évfordulója.

Holden J.M.: Az 1952-es acélipari sztrájkról.

Figueres L.: A szocialista demokrácia egy formája: a népi demokrácia.

MASSES AND MAINSTREAM

1952. 10./okt./ szám.

Howard M.: Hemingway és a heroizmus.

Garlin S.: Könyvkiadó a bíróság előtt. /Alexander Trachtenberg élete./

11./nov./ szám.

Sillen S.: Korunk. /A békeharc aktuális eseményei./

Malenkov G.M.: A szovjet kultura uj feladatai.

Black H.: A háboru elárasztja a könyvtárakat.

12. /dec./ szám.

A Tábornok és a Nép. /Eisenhowerről./

Sillen S.: Korunk. /Külpolitikai jegyzetek./

Kanapa J.: Sartre, a kommunisták és a béke.

Allen J.S.: A jövő ablaka. /Sztálin uj müvéről./

SCIENCE AND SOCIETY

1952. 4. szám.

Powell C.F.: A tudósok és a nemzetközi feszültség.

Takahasi H.K.: A feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet.

Könyvismertetések.

REVUE HISTORIQUE

1952. okt.- dec. szám.

Gille B.: Vállalati levéltárak. /Bankok, gyárak, stb. irat-anyaga./

Taylor A.J.P.: Az algecirasi konferencia.

Perroy E.: A középkori Anglia.

Brunschwig H.: A gyarmatositás története.

Bibliográfiai jegyzetek.

Folyóiratszemle és tudományos társaságok.

Bibliográfia.

ANNALES

1952. /jul.-szept./ szám.

Martin H.J.: A párizsi könyvkiadás a XVII. században.

Bloch R.: Az etruszkológia kérdéséhez,

Bataillon M.: Az Ujvilág egyik egyeteme: a San Marcos egyetem Limában.

Baerhel R.: Osztályharc a járványok idején. /A franciaországi 1831-32-es kolerajárvány és a népmozgalmak./

Trystram J.P.: Marokkó ipari kapcsolatai.

Leuilliot P.: Egy történelmi és társadalmi dokumentum a liègei tartományról.

Étienne R.: Volt-e az ókori Rómának vámpolitikája?

REVUE D'HISTOIRE, ÉCONOMIQUE ET SOCIALE

1952. 3. szám.

Mitard S.: Ledru-Rollin és a szociális kérdés 1841-ben.

Chabert A.: A franciák befolyása az angol szakszervezeti mozgalmak kezdeteire.

Barnérias J.S.: A fizetési mérlegek egyensulyának klasszikus elmélete./Kritikai tanulmány./

Krónika.

Könyvszemle.

NUOVA RIVISTA STORICA

1952. 3-4./máj.-aug./ szám.

Grispo R.: Adat Sertorius háborujának értékeléséhez.

Ciravegna M.: A Longobárd Állam primitiv alkotmánya.

Porzio G.: A király háboruja Itáliában 1848-49-ben. /Károly Albert./

Verlinden Ch.: Itáliai befolyások Ibéria gyarmatositásában.

Valeri N.: Az olasz politikai légkör 1870-1896.

Rossi M.M.: A vallási helyzet Nagybritanniában.

Könyvszemle.

WIENER GESCHICHTSBLÄTTER.

1952. 3. szám.

Hellbling E.C.: Adatok a tüzoltóság történetéhez Bécsben.

Girardi M.: Kuriozum az augusztinusok Szt.Rókus könyvtárból.

Kratochwill M.: II. József törvénytelen leánya?

Uj kiadványok Bécs történetével és a honismerettel kapcsolatban.

THE ENGLISH HISTORICAL REVIEW

1952. 265. /okt./ szám.

Gray J.W.: A "ius praesentandi" Angliában a clarendoni egyezménytől /1164/ Bractonig.

Neale J.E.: A parlament és az 1571-es vallási cikkelyek.

Ward W.R.: Az ablakadó /1696-1798/

Könyvismertetések.

THE ECONOMIC HISTORY REVIEW

1952. V.k. 2. szám.

Cipolla C.M.: Itália fénykora. /17. század./

Thirsk J.: A royalista földek értékesitése az Interregnum alatt./Anglia/

Imlah A.H.: A brit fizetési egyenleg és tőkekivitel 1816-1913.

Gould J.D.: A Királyi Pénzverde a 17. század elején.

Mathias P.: A földmüvelés és a szeszfőző ipar a 18.században.

Könyvszemle.

HISTORY

1952. 131./okt./ szám.

Frankfort H.: Az ókori Közelkelet, mint történelmi valóság.

Roderick A.J.: Feudális viszony az angol korona és a wales-i hercegek között. /12-13. század./

Humpreys R.A.: A Spanyol-Amerikai Birodalom bukása. /18.század, 19. század eleje./

Dakin D.: Az 1821-es görög forradalom eredete.

Könyvszemle.

TARTALOMJEGYZÉK: Oldal

Kozlov G.: A szocializmus gazdasági alaptörvénye 1

Rubinstejn M.: A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye 22

Csigrinov G.A.: A szocialista munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom Moszkva és a moszkvai-terület iparában az 1939-1941. években 44

Miller I.Sz.: A lengyel burzsoá nemzet kialakulásának kérdéséhez 79

Nyikityin Sz.A.: A bolgár nép kialakulása és a bolgár állam létrejötte . . . 106

Macek J.: Nemzeti történetünk kozmopolita felfogása ellen.. 132

A Szovjet Tudományos Akadémia levele a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéhez 166

A Voproszi Isztorii szerkesztőbizottságától . . 167

A Voproszi Isztorii olvasókonferenciáin. . . . 172

Vasziljeve O.V.: A "Geschichte in der Schule" című német folyóiratról 183

Intézetünkbe ujonnan beérkezett szovjet történettudományi munkák 215

Szovjet folyóiratszemle 221

Folyóiratszemle a népi demokráciák országaiból 245

Folyóiratszemle egyéb országokból 255

A MAGY. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉRTESITŐJE

1952. évi III. évfolyamának betüsoros tartalomjegyzéke.

	Szám:	Oldal:
I. Cikkek, tanulmányok:		
Antyuhina V.I.: A Francia Kommunista Párt harca Franciaország nemzeti függetlenségéért a második világháboru éveiben /1939-1944./	7-9	77
Beljavszkaja I.A.: Az ipar állami "szabályozása" 1917-18-ban az imperialista Amerikában	4-6	43
Beszámoló a Román Népköztársaság Akadémiája történettudományi, filozófiai, gazdaság- és jogtudományi osztályának kibővitett üléséről	1-3	97
Birjukovics V.V.: A feudális társadalom fejlődésének néhány kérdéséről	4-6	74
Csigrinov G.A.: A szocialista munkaverseny és a Sztahánov-mozgalom Moszkva és a moszkvai-terület iparában az 1939-1941. években	10-12	44
Grekov B.D.: A feudalizmus keletkezése Oroszországban J.V. Sztálinnak az alapról és a felépitményről adott tanitása világánál	7-9	1
Grekov B.D.: Lenin Oroszország történetének néhány kérdéséről	4-6	1
Koroljuk V.- Miller I.: Lengyelország történetének periodizációja	1-3	78
Koszminszkij J.: Az angol nemzet kialakulásának kérdéséhez	1-3	60
Koszminszkij J.: A lengyel történészek otwocki konferenciáján	7-9	125
Kozlov G.: A kapitalizmus általános válságának kiéleződése jelenlegi szakaszában	4-6	19
Kozlov G.: A szocializmus gazdasági alaptörvénye	10-12	1

	Szám:	Oldal
Macek J.: Nemzeti történetünk kozmopolita felfogása ellen	10-12	132
Makszimov L.: A Voproszi Isztorii folyóiratról	7-9	112
Miller I.Sz.: A lengyel burzsoá nemzet kialakulásának kérdéséhez	10-12	79
Nanno Thanas: A feudalizmustól a szocializmus alapjainak épitéséig.	1-3	110
Nyecskina M.: A "legkisebb rossz" formula kérdéséhez	1-3	53
Nyikityin Sz.A.: A bolgár nép kialakulása és a bolgár állam létrejötte	10-12	106
Nyikolajev V.V.: V.I. Lenin és J.V. Sztálin a szovjet állam megerősitéséről. . . .	1-3	1
Pazsitnov K.A.: Adalék az oroszországi ipari forradalom kérdéséhez	7-9	16
Popova J.I.: Az amerikai imperializmus külpolitikájának néhány kérdése /1917-1939/	1-3	29
Roller M.: Az 1952. évi történeti kutatási terv elkészitéséről	4-6	139
Rubinstejn M.: A modern kapitalizmus gazdasági alaptörvénye	10-12	22
Szpivakovszkij J.I.: A munkásmozgalom fellendülése Romániában 1905-1906-ban	7-9	28
Tang Csen-cung: Az uj Kina nemzetiségi politikájának első eredményei	1-3	23
Turok V.M.: Az osztrák munkásmozgalom fellendülése a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása alatt./Az 1918. évi januári sztrájk./	7-9	57
Vasziljeva O.V.: A "Geschichte in der Schule" cimü német folyóiratról	10-12	183
A Voproszi Isztorii olvasókonferenciáin . .	10-12	172
A Voproszi Isztorii szerkesztőbizottságától	10-12	167
Zaozerszkaja J.: Az "uj korszak" tartalma és fő szakaszai Oroszország történetében	4-6	94

II. Közlemények.

A pártosság és aktualizálás kérdése a történeti irodalomban. Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952. május hó 30-án	7-9	158
A Szovjet Tudományos Akadémia levele a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéhez	10-12.	166

	Szám	Oldal
A történeti munkák szerkesztésének és lektorálásának kérdései. Vita a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében 1952. április 6-án	7-9	137
Vita a történettudományi kutatómódszer főbb kérdéseiről.	4-6	155
III. Intézetünkbe beérkezett szovjet történettudományi munkák	1-3	115
	4-6	167
	7-9	186
	10-12	215
IV. Szovjet folyóiratszemle		
Bolsevik-Kommunyiszt	1-3	118
	4-6	170
	7-9	188
	10-12	221
Isztoricseszkije Zapiszki	1-3	151
Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR. Otgyelenyije lityeraturi i jazika	1-3	129
	4-6	188
	7-9	198
	10-12	229
Izvesztyija Akagyemii Nauk SzSzSzR. Szerija isztorii i filoszofii	1-3	128
	4-6	185
	7-9	196
Kratkije Szoobscsenyija Akagyemii Nauk SzSzSzR Insztyitut Szlavjanovegyenyija	1-3	147
	4-6	210
Kratkije Szoobscsenyija Insztyitut Isztorii Matyerialnoj Kulturi	1-3	147
	7-9	207
	10-12	239
Kratkije Szoobscsenyija Insztituta Vosztokovegyenyija	4-6	210
Lityeraturnaja Gazeta	1-3	148
	4-6	211
	7-9	208
	10-12	240
Novoje Vremja	1-3	141
	4-6	202
	7-9	203
	10-12	235
Pravda	1-3	121
	4-6	172
	7-9	190
	10-12	222

	Szám	Oldal
Szlavjanye	1-3	131
	4-6	189
	7-9	198
	10-12	229
Szovjetszkaja Archeologia	4-6	214
	10-12	242
Szovjetszkaja Etnografia	1-3	137
	4-6	197
	7-9	201
	10-12	234
Szovjetszkaja Knyiga	1-3	133
	4-6	191
	7-9	199
	10-12	231
Szovjetszkoje Goszudarsztvo i Pravo	1-3	135
	4-6	195
	7-9	200
	10-12	233
Ucsonnie Zapiszki Insztituta Szlavjanovegyénja	10-12	243
Vesztnyik Akagyemii Nauk SzSzSzR	1-3	151
	4-6	214
	7-9	210
	10-12	243
Vesztnyik Drevnyej Isztorii	1-3	128
	4-6	187
	7-9	197
Vesztnyik Moszkovszkogo Unyiverszityeta . . .	1-3	146
	4-6	209
	7-9	207
	10-12	239
Vizantyijszkij Vremenyik	10-12	242
Voproszi Ekonomiki	1-3	138
	4-6	200
	7-9	202
	10-12	235
Voproszi Filoszofii	1-3	138
	4-6	198
	7-9	202
	10-12	234
Voproszi Isztorii	1-3	125
	4-6	181
	7-9	195
	10-12	226

	Szám	Oldal
V. Folyóiratszemle a népi demokratikus országokból.		
Albánia		
Novaja Albanyija	1-3	164
Bulgária		
Isztoricseszki Pregled	1-3	163
Izvesztija na Archeologicseszkija Insztitut	10-12	252
Izvesztija na Insztituta za Balgarszka Isztorija	4-6	223
Novaja Bolgarija	7-9	216
	10-12	251
Csehszlovákia		
Archeologické Rozhledy	7-9	214
	10-12	247
Časopis Matice Moravské	4-6	220
	10-12	247
Nová Mysl	1-3	156
	4-6	218
	7-9	213
	10-12	246
Slezský Sborník	1-3	161
	4-6	220
	7-9	214
	10-12	247
Tvorba	1-3	157
Lengyelország		
Kwartalnik Historyczny	1-3	155
Przeglad Historyczny	4-6	216
	10-12	245
Przeglad Zachodni	1-3	153
	4-6	216
Roczniki Historyczne	10-12	245
Sprawozdania P.M.A.	1-3	156
Spravy miedzinarodowe	4-6	217
	7-9	212
Studia Wczesnosredniowieczne	10-12	245
Német Demokratikus Köztársaság		
Die Arbeit	1-3	165
Einheit	1-3	164
	4-6	223
	7-9	218
	10-12	252

	Szám	Oldal
Wissenschaftliche Zeitschrift der Humboldt-Universität Berlin; Gesellschafts- und Sprachwissenschafliche Reihe	Lo-12	252
Románia		
Lupta de clasa	1-3	162
	4-6	220
	7-9	215
	10-12	248
Studii. Revista de Istorie şi Filosofie	1-3	162
	4-6	221
	10-12	249
Studii şi Cercetari de Istorie Veche . . .	7-9	215
Viaţa Românească	1-3	162
V. Folyóiratszemle egyéb országokból		
Die Arbeit	1-3	173
	4-6	237
	7-9	225
	10-12	260
Cahiers du Communisme	1-3	166
	4-6	227
	7-9	220
	10-12	255
Cahiers Internationaux	1-3	169
	4-6	232
	7-9	222
	10-12	256
Communist Review	1-3	173
	4-6	238
	7-9	225
	10-12	261
Démocratie Nouvelle	1-3	168
	4-6	228
	7-9	221
	10-12	255
Labour Monthly	1-3	174
	7-9	225
	10-12	261
Masses and Mainstream	1-3	175
	4-6	240
	7-9	228
	10-12	263
The Modern Quarterly	1-3	174
	4-6	239
	7-9	227
	10-12	262

	Szám	Oldal
La Nouvelle Critique	4-6	229
	10-12	256
La Pensée	1-3	169
	4-6	233
	10-12	257
Past and Present	1-3	174
	10-12	261
Political Affairs	1-3	175
	4-6	239
	7-9	227
	10-12	262
Rinascita	1-3	169
	4-6	235
	7-9	223
	10-12	258
Science and Society	1-3	177
	4-6	241
	10-12	263
Societa	1-3	172
	4-6	235
Weg und Ziel	1-3	172
	4-6	235
	7-9	224
	10-12	259
Annales	1-3	177
	4-6	242
	7-9	228
	10-12	264
Annales Historiques de la Révolution Française	1-3	178
	4-6	242
	7-9	228
Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters	1-3	184
	7-9	230
The Economic History Review	1-3	186
	4-6	244
	10-12	265
The English Historical Review	1-3	185
	4-6	244
	7-9	230
	10-12	265
Historische Zeitschrift	1-3	185
History	1-3	186
	7-9	231
	10-12	265

	Szám	Oldal
The Journal of Modern History	1-3	186
	7-9	231
Medievalia et Humanistica	1-3	187
Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung	1-3	182
	4-6	243
Le Moyen Age	1-3	183
	7-9	230
Nuova Rivista Storica	1-3	181
	4-6	243
	10-12	264
Rassegna Storica del Risorgimento	1-3	179
	4-6	243
	7-9	229
Revue d'Histoire Diplomatique	7-9	229
Revue d'Historire Economique et Sociale . . .	1-3	179
	4-6	242
	7-9	229
	10-12	264
Revue de l'Université de Bruxelles	1-3	184
	4-6	244
1848. Revue des Révolutions Contemporaines . .	1-3	178
Revue Historique	1-3	177
	4-6	241
	10-12	263
Revue Historique Vaudoise	1-3	187
Rivista Storica Italiana	1-3	181
	4-6	243
	7-9	229
Schweizerische Zeitschrift für Geschichte . . .	1-3	184
wiener Geschichtsblatter	1-3	183
	7-9	229
	10-12	264

A K A D É M I A I K I A D Ó
/Budapest, V. Alkotmány-u.21./
F.: MESTYAN JÁNOS
Rota 52/519

Felelős szerk.: Pach Zsigmond Pál
Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete.

Szendrői Ágnes e.vtarsnő
Hadtörténeti levéltár
Bp. I.Kapisztrán-tér 2.